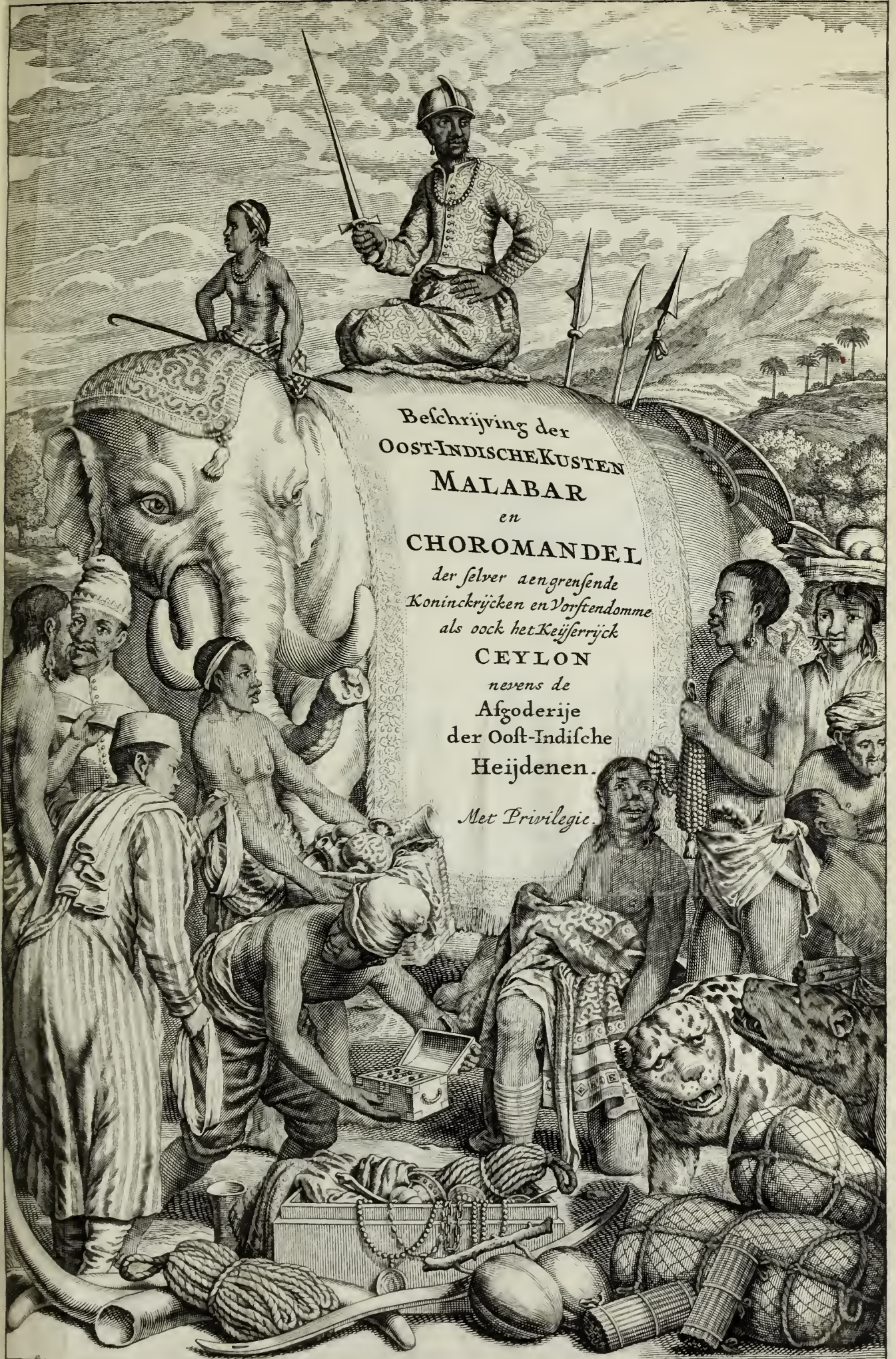

Digitized by the Internet Archive
in 2014

<https://archive.org/details/naauwkeurigelesc00bald>

Beschrijving der
OOST-INDISCHE KUSTEN
MALABAR
en
CHOROMANDEL
der selver aengrenzende
Koninkrijcken en Vorstendomme
als oock het Keijzerrijk
CEYLON
nevens de
Afgoderije
der Oost-Indische
Heijdenen.
Met Privilegie.

t' AMSTERDAM,
By JOHANNES { JANSONIUS van WAASBERGE,
En
van SOMEREN. Anno 1672.

Naauwkeurige Beschryvinge

V A N

M A L A B A R

E N

CHOROMANDEL,

Der zelve aangrenzende R Y K E N,

En het machtige E Y L A N D

C E Y L O N.

Nevens een omftandige en grondigh doorzochte ontdek-
king en wederlegginge van de

Afgoderye der Ooft-Indifche

H E Y D E N E N.

Waar inne der zelve grootfte Geheymeniffen, zoo uyt de eygene Gefchrif-
ten, als t'Zamenspraak, en Bywooninge der voornaamfte *Bramines*, en andere
Indiaanfche Wet-Geleerden, getrouwelyk werden aan 't licht gebracht.

Zijnde hier by gevoeght een

M A L A B A A R S C H E S P R A A K - K O N S T ;

Zeer dienftigh voor alle die het lust met dien Landaard om te gaan.

Met Kaarten, en afbeeldingen van Landen, Steden, Drachten, Boomen, Vruchten, na het leven
in Indiën afgeteekent, en kurieus in koper gefneden.

Door **PHILIPPUS BALDÆUS**, Dienaar des Godlijken Woords;

Eertijds op Ceylon, en nu tot Geervliet.

P A M S T E R D A M,

{ **JANSSONIUS van WAASBERGE**,

Bij **JOHANNES** { ^{En}
van **SOMEREN**. Anno 1672.

Met Privilegie voor 15 Jaren.

P R I V I L E G I E.

DE Staten van Hollant ende West-Vriesslant,
DOEN TE WETEN: Alzo Ons vertoont is by *Johannes Janssonius van Waasberge* ende *Johannes van Someren*, beyde Boekverkoopers tot Amsterdam, hoe dat zy Supplianten hadden aangevangen, en onder de Pers gebracht om te drukken zeker werk, zullende bestaan in twee, drie of meer Volumens in Folio, behelzende de Beschrijvingh van geheel *Asia*, en onder het zelve mede van de Zeekusten van *Goa* langhs de geheele *Malabaarsche* Streek. Item *Ceylon*, ende de Belegeringh van *Columbo*, en anderen, beschreven de laatste door *Philippus Baldæus*, Dienaar Jezu Christi eertijts in 't Koninkrijk *Ceylon*, ende nu tot *Geervliet*, ende het vordere van 't voorsz. Werk door *Lambertus Bidlo*, gelijk breeder te zien was uyt de Tituls daar van zijnde. Ende alzo zy Supplianten zeer zware ende groote kosten hadden moeten doen en verstrekken, zoo wegens het drukken van 't voorsz. Werk en Boeken, als mede van de Platen die daar toe nodigh waren, ende gebruykt zoude werden, ende andersints, ende dat zy beducht waren dat het voorsz. Werk ofte de gemelte Boeken by de voorsz. Perzonen respectivelijk met veele moeyten gemaakt, ende noch te maken; en by hen Supplianten met excessieve kosten te drukken, by andere zouden mogen werden nagedrukt, ende zulks niet alleenlijk zoude strekken tot verminderingh van de luyfter van de zelve Werken, maar voornamentlijk tot ongemeene schade ende nadeel van hen Supplianten, ende van de vertieringe van de voorsz. Boeken, met den aankleven van dien; ende al 't welke alles zoude konnen geremedieert ende voorgekomen werden door speciaal *Octroy of Privilegie* van Ons. Zoo waren de Supplianten genootzaakt hen te keeren aan Ons; Verzoekende zeer onderdanighlijk dat het ons geliefden aan hen Supplianten voor hen ende hare respectieve Erfgenamen, mitsgaders Actie van hen verkrijgende, te Confecteren en Octroyeren, dat zy alleen, met seclusie van allen anderen, voor den tijdt van twintigh eerstkomende Jaren, ofte andere langer of korter tijdt volgen onze gelieven, de gemelte Werken ende Boeken ten deelen gemaakt, ende noch door de voorsz. respectieve Autheuren te maken, zouden mogen drukken, ofte doen drukken en verkoopen in alle Talen ofte Spraken, ende zoo in 't groot als kleyn, als mede in 't geheel ofte ten deele, in alle Formaten, en dat niemant zoude vermogen na te drukken, ofte elders nagedrukt zijnde, alhier ofte binnen onze Provincie van Hollant ende West-Vriesslant in te brengen, te verkoopen, te verruylen, ofte andersints te benificeren op zekere groote poene daar tegens te statuëren: en daar van aan hen Supplianten te verleen en Acte van Octroy ofte Privilegie in der beste Forma. **ZOO IST**; dat wy de zake ende 't verzoek voorsz. overgemerkt hebbende, ende genegen wezende ter bede van de Supplianten, uyt Onze rechte wetenschap, souveraine macht ende autoriteyt de voorsz. Supplianten respectivelijk Geauthorizeert ende Geoctroyeert hebben, Authorizeren ende Octroyeren de zelve mits dezen, ten eynde zy-luyden hare Erfgenamen ofte hare Actie verkrijgende de voorgeroerde Boeken by opgemelte Autheuren, over het voorsz. subject albereyts gemaakt ofte als noch te maken in allerley Talen ende Formaten, gedurende den tijdt van vijftien achter-een-volgende Jaren binnen Onze Landen van Hollandt ende West-Vriesslant, zullen mogen drukken, doen drukken, uytgeven en verkoopen: verbiedende alle ende een yegelijk de voorsz. Boeken in eenigerley manieren na te drukken, uyt te geven ofte verkoopen, ofte elders nagedrukt in onze voorsz. Landen te brengen, te verhandelen, ofte verkoopen, directeljk ofte indirecteljk in eeniger manieren, op verbeurte van de ingebrachte, verkochte, verhandelde of vermangelde Exemplaren, ende een boete daar-en-boven van ses hondert Carolus Guldens, t'appliceren, een derde part voor den Officier die de Calangie doen zal, een derde part voor den Armen van de Plaatz daar de zake zal voorvallen, ende het overige derde part voor de Supplianten: Lastende alle ende een yegelijken die het aangaan magh hen daar na te reguleren. Gedaan in den Hage onder Onzen grooten Zegele daar aan doen hangen, den xvij Marty in 't Jaar ons Heeren en Zalighmakers duyzent zes hondert negen-en-tseftigh.

JOHAN DE WITT Vt.

Ter Ordonnantie van de Staten,

HERBERT VAN BEAUMONT.

Aen den Eed. Gestrenge wel-wijze HEERE

CORNELIS DE WIT,

Gecommitteerde Raad van haar Ed. Groot-Mogende,
de Heeren Staten van Holland en Westvrieland,
Ruwart, Bailiu, en Opper-Dijkgraaf der
Landen van Putten, en Schout van
de Stadt Geervliet, &c.

M Y N H E E R,

Ntfanght dit papiere Kind, 't welk
wel een goede Voester-heer van no-
den heeft, 'tis meest op den akker
U Ed. aanbevolen gezaghs geboren.
Het zwakke zoekt altijd aan het
sterkete leunen, den wijngaard ver-
kieft de wand, het klim een vaste
boom; zoo hebben van ouds de uytstekenste Mannen

haar werken uytgegeven en toege-eygent aan de gene die van God in eenige hoogheyt gestelt waren ; zoo den H. *Lucas* zijn Euangelium aan den voortreffelijken *Theophilus*, en den wijdberoemden *Cyrellus Alexandrinus* aan den doorluchtigen *Theodosius*, de tweede van dien naam, met deze woorden: „ Grootmachtige *Theodosi*, dewijl U „ andere, overwinninge, kroonen, gelukwenschinge „ en lof-dichten toezenden, zoo zal ons werk zijn, U „ Boeken op te offeren, ter eere van den grooten God „ gemaakt. Zulks deden zulke uytstekende Lichten, om voor de bitze tanden der nijdige Menschen eeniger maten beschermt te zijn, veel meer betaamt het dan my, die nauwelijks by zulke Lichten, een vuur-vliege ofte een stal-kaarsjen mach gerekent werden. Ik durf my verzekeren dat U Ed. mijn geringen arbeyt niet onsmakelijk ofte onaangenaam zal zijn : want U Ed. weet dat de zelve tot stichtinge van Godes Kerke, en winninge van veel dwalende zielen is aangeleyt.

Ik oordeele dat God niemant te vergeefs heeft aan den dagh gebracht, en zijn geboorte gegeven, en dat men (na *Ciceros* zeggen) niet mach spreken, *Satis vixi*, ik heb genoegh geleefd : want een deel van ons leven eyschen onze Vrienden en Magen, maar byzonder den staat van Godes Kerke, zonder welke de zuylen van een goede regeringe waggelen en t'eenemaal wankelen. En zoo zijn wy van God alle gemaakt om wat goets te doen, anders waren wy niet waardig te leven : want een ledigh Mensch is een levendige krengh (*vivum cadaver*) wat eer is het doch te pronken en te pralen op de wapenen, tekenen, beelden en schilden der Voorvaderen? die doch geen eenen eenigen Edelman konnen uyt-maken.

*Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice longo
Sanguine censeri, Pictosque ostendere vultus
Majorum & stanteis in curribus Æmilianos?
„ Nobilitas sola est atque unica Virtus.*

Dit heeft U Ed. betoont (maar ik zal liever met uwe aangeboren en bescheydene nedrigheyt spreken) God door zijn sterkte, in de vermaarde strijd op de Riviere van *Chattam*, waar over wy A° 1667. den 6 van Hoymaandt, opentlijk den Heere dankten binnen 's *Gravenhage*. Zoo is het niet genoegh voor een edele ziele en rechtschapen inborst (die de ziele niet voor zout is gegeven) van dappere Mannen gesprooten te zijn, maar altijt te trachten dat de Nakomelingen niet mogen zijn verbafterde af-zetzels.

*Et Genus & Proavos & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco.*

't Is een goddelijke en opgeleyde last, altijt goet te doen, dat werk maakt een luyfter aan een eerlijk geslacht, schoon dat het tot armoede na den lichame verviel, *fuimus Troes*, zeyde den grooten *Joseph Scaliger*, hy vergat haast zijn aaloud geslachte van *Verona*, dat vervallen was, maar hy klaverde op vry hooger top des adeldoms door zijn uytstekende geleertheyt, waar door hy noch leeft en leven zal. 't Is genoegh van vroome Mannen te zijn gesprooten, als men standvastigh blijft in de deught, want de slagen van het ongeval raken niet aan de man. Zoo deden mijn Voor-vaderen, die niet zonder eere ten grave daalden: want A° 1584 als *Alexander de Farnese*, mijn voorvaderlijke Stadt *Yperen* zoo hart benauwde, datze haar most overgeven, zoo weygerde mijn over-Grootvader niet, nevens drie andere voornamen mannen hem te pande te laten stellen, op het Slot van *Gent*, om de vroome en trouwe Borgeers voor overlast te bewaren, en van schoffieringe en onheylen te verzekeren, en de Stadt te bevrijden van plunderinge, haar troostende goet en alles te verlaten, ja ook haar Vaderlant, dewijl de vryheyt der gewisse haar niet wiert ingewillight. Zulke voetstappen zoude ik gaarn volgen: want 't is een groot werk Staat ofte

O P D R A G H T.

Kerke te kunnen dienen , en dit is mijn herten wensch dat de geduyrige gebeden van U Ed. en Me-Vrouwe U Ed. Beminde , niet te vergeefs mogen gedaan werden , op dat de kinderen mogen zien op haer Voor-vaderen , en die na sporen ; en dat U Ed. nevens zijn Beminde , met *Monica* , den Moeder van den grooten Opziender van *Hippone* (*Augustijn*) mach verzekert worden.

Filii & filiae tantarum lachrimarum perire non possunt.

Zoo dunkt my dat het ons alle zal wel gaan als men zulke zalige eynden betracht , niet mikkende na dingen die ons te hoogh zijn , maar den welstant van *Jesu Christi* Rijke en des Vaderlants ; 't ware wel te wenschen dat alle nieuwigheys smeders (*Novatores*) vrienden van *Λογωμαχίαν* en woorden strijden , die niet dan al te veel in deze laatste eeuwte haar opdoen , dit betrachten , op dat wy in deze bekommerlijke tijd alle mochten komen tot de eenigheyt des geloofs , den welstant van ons lieve Vaderland , onze diergekochte vryheyt na lichaam , en byzonder na de ziele. Met zulken oogmerk , Ed. Heer , heb ik dit werk aangenomen , door Godes genade vol-eynd , en U Ed. toege-eygent. Ontfangt het met zulken herte als het werd gegeven ,

Geervliet den 15 Augusti 1671.

*Van U Ed. dienstwillige en bereyde
Dienaar in Jesu Christo ,*

PHILIPPUS BALDÆUS.

Voor-Reden tot den bescheydenen Lezer.

Bescheydene Lezer; Na dat ik in het 21 Jaar mijns ouderdoms Anno 1654. (na wettelijke beroeping) binnen *Amsterdam*, tot den heyligen dienst en uytbreydinge van de eere Gods, en het Koninghrijke *Jesu Christi*, in de af-gelegene Gewesten verzonden wierd, beelde ik my in (gelijk ook niet t'onrecht) dat een zware last op mijn hoofd en schouderen geleght was, te meer, op dat ik de Bedieninge, die ik van den Heere ontfangen hadde, mochte vervullen. Dus bedacht ik deze dingen, de zwaarigheyt van mijn Ampt, ten aanzien van de waardigheyt des zelfs, en dat heerlijk voorwerpzel de bekeeringe der zielen, die onder de strikken des Satans gevangen waren: welke en diergelijke dingen my dede vreezen, of ik ook wel mocht bequaam zijn. Geen kleyne prikkelen gaven my tot naerstigheyt in mijn Ampt, de Brieven der Vrienden uyt mijn Vaderlant jaarlijks van Godzalige en geleerde Mannen my toegezonden, die my als met scherpe sporen aandrongen.

Hier toe verplichten my te meer de voorbeelden van de Roomsche Dienaren, die ik gaarn in haar yver (door Gods genade) altijd, in haar dwalinge nimmermeer, wil volgen. Ik bedacht by my zelf, dat ik mijn Bedieninge na mijn zwakheyt noyt konde volgens den eysch vervullen, want wie is daar toe bequaam, ten zy ik in die Landen, die ik most doorwandelen, de Heydensche Heyligdommen of heyloosheden, zoo veel doerlijk was, in trat, hier van tijt tot tijt mijn werk makende, en immers derf ik my dat wel verzekeren, dat ik na lange onderzoekinge van den beginne mijner vreemdelingschap in die Gewesten, niet alleen in 't portaal van hare Pagoden, maar al diep in haar geheymen ben getreden, ja heb ook zelf een der geleertste *Braminen* een geruymen tijt by my woonachtigh gehad, en de authentijke en originele schriften hunner Godsdiensken, en afbeeldingen der Afgoden, tot mijn gebruyk gekregen, gaarn willende zien dat anderen na de voet van *D. Abrahamus Rogerius*, en my verder mocht geraaken, om met nuttigheyt onder de Heydenen te verkeerren, waar toe voor eerst de sleutel der kennisse der Talen noodigh is, om de dwalinge en dwalende met haar eygen wapenen te dooden en te keer te gaan. Deze Koninghlijke wegh hebben in-geslagen *Arnobius*, *Lactantius*, *Panthenus Frumentius*, en in de voorgaande Eeuwe *Xaverius*. Ten dien eynde heb ik ook achter aan dit Werk gevoeght een *Malabaarsche Spraak-konst*, van wiens nuttigheyt en gebruyk de inleydinge tot de zelfde Fol: 191 omstandiger bericht doet. 't Is waar dat wy een gevaarlijk werk voor hadden, gelijk alle Dienst-knechten getrouw in des Heeren ooght hebben gedaan; maar wie zal zijn leven dierbaar achten om *Jesu Christi* wille, van wien hy het zalige wel-leven heeft ontfangen. *Paulus* wilde gaarn met verlies van zijn tijdelijk leven zijn loop met blijdschap volbrengen, en zijn dienst, welke hy van den Heere ontfangen had, om te beuuygen het Euangelium der genade Gods, *Actor. 20. 24*. Immers zien wy baarblijkelijk, hoe de Roomsche noch zee, noch stormen, noch gevaar ontzien, om hare Leere voort te zetten, om geen oude voorbeelden op te halen, ziet maar een staaltje uyt deze Brief Anno 1668. den 1 April uyt *Canton in China*, geschreven van de Jesuit *Stanislao Torrenti*, aan *Sr. Paulo de Vado*, my onlanghs door zeker Vrient uyt *India* toegezonden, waar van kortelijk den Inhoudt aldus luydt:

Alhier in Canton is op-gestaan een geweldige vervolgingh tegen ons H. Geloof, welke de vier Gouverneurs, by minder-jarigheyt des Keyzers, dit Rijk regeerende, verwonnen zijnde door gelt-zuchtigheyt, en geschenken der Bonzen en Moren, aangericht hebben, belastende met een gezegelde Brief alle de Euangelische Predikers te vangen en te spannen, en na het Hof gebracht te werden, alwaar zy terstont Pater Jan Adams, beleyder van den Raat van Mathematica, voor dezen zoo begunsticht en hoogh vermaart, en nevens hem noch anderen aldaar woonachtigh, aanransden en in hechtenis hielden: Geen beter geluk hadden alle de andere Priesters in 't geheele Rijk, andere onder welke Stanislaus del Torrente was, wierde in 't Gevangen-huys gestelt, daar in derde half Maant met veel verdriet en hertzeer blijvende, naderhant met yzere ketenen aan hals, banden en voeten geknevelt. Pater Adams te vooren des Keyzers troetel-kint, had zijn vonnis al wech om gevierendeelt te werden, ondertusschen op dat men aan de hulpe Godes onder barbarische Volkeren niet zoud twijffelen, ziet zoo geeft God een wonder aan den Hemel, en maakt de woedende Heydenen verbaast: want boven de vreesfelijke Staartsterre,

sterre, na dat de jonge en nieuwe Keyzer de Priesters belast had met 40 slagen te geeffelen, waar van (na het schrijven van Stanislao) twee genoegh waren, om een Mensch uyt de landen der levendigen te jagen, en zy het penceel (na de wijze des Landts) in de handt hadden, om dit Godloos werk te ondertekenen, zoo quam op dat zelfde oogenblik een ver-vaarlijke en schrikkelijke Aardbevinge, ontroerende het gantsche Hof, zoo dat het scheen of de Helle haar kaken open-sperde, en de gronden des Aardbodems wankelden, en op haar pilaren schuddeden, rakende met eene des Keyzerinnes Hof in brant, zonder te weten waar van daan de zelve zijn oorspronk nam. Onder het onnozel Vee ontstont een naar en yffelijk gebuyl. Over deze zaken wierd de Keyzer en de Koninginne Moeder niet weynigh ontstelt en verschrikt, zoo dat de Hemel haar dwongh het onrechtmatig oordeel aan stukken te scheuren, en een algemeene vergiffenisse over het geheele Keyzer-rijk uyt te roepen. De jonge Keyzer naderhant in zijn Rijk volkomentlijk bevestight, gaf last om de eerste van de vier Gouverneurs, ofte bestierders zijnde, als van de voornaamste vervolgers der Christenen, te verworgen, en al zijn Kinderen levendigh te vierendeelen.

En zoo toont God altijd dat hy niet en slaapt, maar als een Held ter wrake, t'zijnertijt, ontwaakt, en alzoo moeten alle getrouwe Dienst-knechten altijd op God hopen in haar zwarigheden. Met zulken ooghmerk, Christelijke Lezer, heb ik de Landen der Heydenen betreden, en de woeste golven geklieft, en eyndelijk ben ik door Gods genade in 't lieve Vaderland gevoert, en hebbe alzoo, 'tgeen lang in schets op papier gebracht was, de Werelt vertoont, oordeelende het een groote onbarmhertigheydt te zijn in deze ons gegeven talent te begraven, en zoo zullen anderen een gebaanden wegh hebben om verder en verder te gaan, en zoo meyn ik door Gods gunste mijn weynige jaren of dagen, die ik overigh heb, te verslijten, en zoo God de Heere my leven en gezontheyt verleene, gelijk als ik nu door zijn genade geniete, zal ik noch aan den dagh brengen een korte en practicale wijze tot bekeeringe der Heydenen, daar veele wel veel van hebben geschreven, maar, of eer zy de Heydenen bezochten, of noyt gezien hadden. Den kloeken Ridder van Rotterdam, onze byzondere Vrient heeft my de stoffe van de overtuyginge der Christenen uyt de Heydenen onthaalt, door zijn onlangs *Beschaamde Christen*, waar by ik niet zoude kunnen doen, als alleen eenige voorbeelden van de hedendaaghsche Indiaansche Heydenen. 'k Weet wel dat in deze wijze Eeuwe, zoo wel het eene als het andere werk, van een deel gehegelt, geraapt, en geeffelt zal werden, maar ik laat my daar weynigh aangelegen. 't Is licht om te beschimpen, maar zwaar na te volgen. Bescheydene Lezer, het werk der Godsdiensten aldus ons voornaamst ooghmerk wezende, zoo vonde ik onder des raadzaam tot nodige kennisse der Landen, wiens Afgodery wy aan den dagh brengen, mede te beschrijven, te meer, om dat wy veelerhande geschriften tot de materie des Godsdienst gehoorende, doorzoekende, zoo vonde ik daar onder zoo veele aanmerkenwaardige zaken, de gelegentheyt van Oost-Indiën betreffende, nevens Dagh-registers der voor-gevallene zaken, Kaarten en Afbeeldingen van Landen, Steden, Volkeren, enz. Dat ik de moed nam ook van deze dingen den Nauwkeurigen yets mede te deelen, te meer, om dat ik zelfs veele plaatfen bewoont, doorreyft, en voorname Belegeringen en Heyrtochten vergezelschapt hebbende, met te meerder waarheydt als oogh- en oor-getuyge van de voornoemde stoffe zoude kunnen spreken: en nadien ik voornamentlijk de beste kennisse hadde van de Kusten *Malabar* en *Choromandel*, nevens het machtige Eylant *Ceylon*, alwaar een geruymen tijt geresideert hebbe, zo dacht het my raadzaamst mijn Beschrijvinge met deze en de naast aangrenzende Rijken te bepalen: waarom wy het verder vertoogh af-brekende, den Lezer tot het Werk zelf verzenden, verzoekende dat hy dezen onzen arbeyt ten beste gelieve te oordeelen, en te gebruyken, en ondertusschen de vordere Beschrijvinge der Aziatische Rijken en Landtschappen, waar mede de Drukkers dezes Werks reets bezigh zijn, af te wachten. Biddende voorts den Vader der Lichten, dat de verhandelinge der Gods-diensten met zulken ooghwit mach gelezen werden, als zy van my is aangestelt, op dat der Heydenen zaligheyt en onze stichtinge mach gevordert werden. *Amen.*

Geeruliet den
15 Augusti
1671.

U E. toegenegenen Dienaar in Jesu Christo,

PHILIPPUS BALDÆUS.

Op de
B E S C H R Y V I N G E
V A N
I N D I E N,

Uitgegeven door den Heer

PHILIPPUS BALDÆUS,

Predikant te Geervliet.

Aspice & extremis domitum cultoribus orbem,
Eoasque domos.

BALDÆUS (*rijk van gloet, gelijk de zonnestrallen,
Vol drifts, gelijk de zon, om zich aen velen mê
Te delen met zijn' geest, en schuw van enge palen,
Gelijk de zon om hoogh) trok Oostwaert over zee.
Gewinzucht, die van outs geen' wegh vint opgedolven,
Terwijlze op 't gulden vlies van 't Indisch Kolchos vlamt,
Ontstak zijn' yver niet op d'ongestuime golven;
Maer Thomas heiligh spoor in 't groote Apostelampt.
Op Thomas voetspoor quam hy d'Asiaensche volken
Geen droomen, als Xaveer, van 't menschelijk vernuft,
Maer 's hemels wijsheit en 't geheim van 't Kruis vertolken,
Waer in 't geslepen brein des wijssten Brachmans suft.
Toen zagh men, hoe voor 't licht van Christus heldre waerheit
De nacht des Heidendoms zich schaemde en suel verdween,
Waer hy met zulk een' glans en meer dan middaghsklaerheit
In 's aertrijx morgenstont hun toestraelde en bescheen.
Men zagh een heirkraft (eerst van 's afgronts list betovert,
En dravende met lust als onder 's afgronts eedt)
Voor Christus heerschappy gewonnen en veroverd,
Waer hy voor d'eere en 't rijk van 's werelts Heilant streedt.
Geen Alexanders kracht, die Porus trots bejegt,
Gemoedicht door den roof, in 't bloedigh oorloghsvelt,
Magh balen by den helt, die zielen troost en zegent,
Ook door de nederlaegh, met liefelijk geweld.
Maer dit geluk mocht geen Ceilon altoos gebeuren.
Baldæus scheidt, en keert naer 't waerde vaderlant,
Dat ook zijn' dienst behoeft: dies alle kerken treuren,
Daer al te vroegh berooft van 's hemels afgezant.*

Wat

Wat raet , om baren rou met reden te verzoeten ?
 Dit past Baldaus zelf: en hy weet raet alleen,
 Om door de pen 't verlies van zijne tong te boeten ;
 Een pen tot nut van elk gesneden en versneên.
 Hy geeft u Indiën in eenen bondel blaren ,
 Tot daer de Ganges stroomt , naer 't leven afgebeeld.
 Hy melt den aert van 't volk , gezien een ry van jaren ,
 En wat de gront van 't lant gewillighst voedt en teelt.
 Hy toont ook , 't geen hy zag door vlytigh onderzoeken ,
 De vestingen en steên en dorpen , net gemaelt ;
 En 's lants historïen , uit oude en nieuwe boeken
 Met arbeit , overlegh , en kunst by een gebaelt.
 Hier komt de Batavier met vloten aen laderen ,
 En wint de beurs vol gouts te water en te lant ,
 En leert de koningen naer zijn bevel regeren ,
 Terwijl beleit en moedt de braefste rijxkroon spant.
 De Godtsdienst boven al komt in dit werk te voorschijn ,
 By Heiden en by Moor in razerny verkeert ,
 Op dat nu Iesus Kerk met schooner stralen doorschijn' ,
 Waer zy met duizenden den helschen nacht braveert.
 Ook laet dees kerktrumpet in 't Malabaersch zich hooren ,
 Met lettren , noit voorheen in druk by ons gezien ;
 Op dat uitheemsche tael , de vloek van Babels toren ,
 Het heiligh Sion bouwve , en nu ten zegen dien' .
 Schep moedt , Ceilon , schep moedt. Baldaus , die u stichte ,
 Blijft u in Hottant by , en met zijn beste deel.
 Gy raekt hem nimmer quijt , die u zoo dier verplichte ,
 En beter sterkte , dan de geur van uw kaneel.
 Schep moedt , Iafnapatnam. in uw geweste en veste
 Gaf hy zich niet alleen met onvermoeiden vlijt ,
 Maer nu te Geervliet ook geheel aen u ten beste.
 Oprechte liefde bint zich aen geen plaets noch tijdt.
 Wy zien hier op den dagh , in 't Oosten aengebroken
 Tot vreught van al , wat leeft , met aller lichten bron ,
 Veel geuriger voor u , veel blijder opgeloken.
 Wy zien u meer verlicht , dan 's morgens van de zon.
 Wy zien den zegen van ons rijkgelade vloten
 Nu rijkelijk betaelt met schatten , die niet veil
 Voor 't gout van Osir zijn , u in den schoot gegoten ;
 Het onbegrepen goet , der zielen eenwigh heil.
 Zoo kan dees Leeraer niet een kerk in 't Oosten bouwen ,
 Maer alle kerken door veel Leeraers te gelijk.
 Lang moet hy 't licht , zegge elk , met zulk een werk aenschouwen ,
 Ten dienst van 't Vrye Lant en meest van Christus Rijk.

PHILIPPUS BALDÆUS DELPHENSIS V. D. M.
PRIMO ANNUM IN PUNTE GALE, POSTEA
IN REGNO IAFFNAPATNAM IN INSULA CEY-
LON 8 Annos, Iam in Geervliet 2. Ætatis 38. A. 1671.

*Dit is Baldeus self, die t' Blinde Hejdendom
Door Leven en door Leer bracht tot het Christendom.*

Naauw-keurige Beschrijvinge
 Der Indische Kusten
M A L A B A R
 E N D E
CHOROMANDEL.

HET EERSTE CAPITTEL.

*Verdeelingh van Indiën. Bestek des Autheurs in zijne
 Verhandelingh. Beschrijvingh van Cambaja, Zuratte. Traëtaat
 met den Grooten Mogol, onder den Heer Van Teylingen.*

Voor-genomen heb-
 bende die deelen van
Indiën te beschrij-
 ven, welke ons door
 eygen-ervarentheyt;
 of getrouwe corre-
 spondentie, met geloofwaardige
 Mannen best bekend zijn, nament-
 lijk, de Kusten van *Malabar*, en
Choromandel, nevens het Machtige
 Eylandt *Ceylon*, met eenige onder-
 hoorige Plaatzen, zoo heeft ons
 echter dienstigh geacht, den *Lezer*
 voor af, en kortelijk een algemeene
 bepalingh en verdeelingh van geheel
Indiën te vertoogen, om uyt de zel-
 ve, en nevens-gaande Kaarte, de ge-
 legentheydt der Plaatzen, in welks
 Beschrijvinge wy zullen bezig zijn,
 met op-merkinge te kunnen na-
 speuren.

India dan heeft zijn bepalinge
 met de Reviere *Indus* aan de *Arabi-
 sche* Zee aan het Westen, met het
 Geberghte *Taurus* aan het Noorden,
 de groote *Oorstersche* Zee aan 't Oo-
 ften, ende met de *Indische* Zee aan
 't Zuyden. Het is van outs gedeylt
 geweest in twee deelen, in het *Oo-
 stersche* zijnde *India* buyten de *Gan-
 ges*, het Westerslijkste *India* binnen
 de *Ganges*, nu *Indostan* genaamt;
 eertijts (na de meyninge van vele)
Havila in de H. Schrift gezeght.

*Bepalinge
 van India.*

India wordt in verscheyde Ko-
 ninkrijken ende Landtschappen ver-
 deylt; als namentlijk, het Rijk van
 den Grooten *Mogol*, *Decan*, *Ma-
 labar*, *Orixa*, *Pegu*, *Ziam* ende *Cam-
 bodia*, daar-en-boven werden in
India bevonden de ontallijke Ey-
 landen der *Maldiven*, *Ceylon*, (van
 welk laatste in het tweede Boek zal
 gesproken werden) *Zumatra*, *Bor-
 neo*, *Celebes*, *Mindenao*, *Amboina*,
Luffon, *Banda*, ende de *Molucken*,
 zijnde *Tarnaten*, *Makian*, *Bachian*,
Tidor, *Motir*, *Potebakker*, enz.

Onze meyninge is niet van geheel
India te spreken, maar alleen van
 zeker gedeelte, 't welke meest van
 ons bezichtigt is, om de geschiede-
 nissen onzes tijds, die veelvoudigh
 zijn door d'Oorlogen, &c. de Na-
 komelingen bekendt te maken, te
 meer, om dat wy de zake noch leven-
 digh in de geheugenisse hebbende,
 oordeelen, dat die by ons niet alleen
 behooren te vernachten. Evenwel,
 dewijl men een vaste paal moet zet-
 ten, waar van daan dat men begint,
 en waar dat men eyndight, zullen
 wy nootwendigh den aandachtigen
Lezer moeten aan-wijzen onze be-
 gin-plaatze. Deze zal wezen in het
 Rijke *Cambaja*, en van des zelfs
 Hooft-plaatze, alzo na 't Rijke ge-
 naamt. De eyndt-pale op *Bimilipa-*

*Des Au-
 theurs meyn-
 inge.*

*Zijn eynd-
 palen, in de
 welke hy
 blijft.*

tam, op de Kuste van *Orixa* gelegen, stootende naast aan de Grenzen van *Bengala*.

Gelegent-
heydt van
Cambaja.

De Revie-
re Indus,
eertijds
Sandus ge-
naamt, ook
Pangab,
om dat met
vijf stroom-
men zich in
Zee lost.

De Gren-
zen ende
eyndt-palen
van Cam-
baja, na
Maffæi
meyninge.

Kostelijke
Waren die
Cambaja
uyt-levert.

Lenghte
en breedte
van Cam-
baja, na
Cluveri
meyninge.

Cambaja is een Landtschap, onderscheyden van *Guizuratte*, gelegen op 22 graden benoorden den *Evenaar*, heeft zijn naam van de Hooft-plaatse *Cambaja*, eertijts het Indische *Cayrus* genaamt, liggende aan den uytgank van de Reviere *Indus*, eertijts van de Inwoonders *Sandus* genaamt, hebbende by verscheyde Volkeren onderscheyde namen, ontspringende op den Bergh *Paramistus*, uyt welke 19 Revieren in hem loopen, waar van de voor-naamste zijn *Hydaspes* ende *Hypasis*, die de pale is geweest van *Alexanders* omtrekken, hy valt met zeven, andere zeggen vijf uyt-loopen in de *Indiaansche Zee*.

Het is een Koninkrijk, daar de Reviere *Indus* met twee Hoornen haar in de Zee uyt-looft. Van 't Oosten (na *Maffæi* beschrijvinge) stoot het aan 't Landt van *Mandoa*, van 't Westen aan de *Nautakos*, ofte *Gedrosios*, van 't Noorden eyndicht het aan de Rijken van *Sanga* ende *Dulcinga*, van 't Zuyden heeft het zijn eynd-palen aan de Zee ende *Decam*. Het is een van de vruchtbaarste Landen van geheel *India*, voorziende alle de omliggende Plaatzen van Granen, Terwe, Rijs, Erweten, Boter, Olie, ende andere Levens-middelen, de Inwoonders worden *Guizuratten* ende *Benjanen* genaamt, sneedige ende geslepen Koopluyden, zy maken zeer sijne Lywaten van alderley soorten, den kostelijken Indigo wast in dit Landt: Hier van daan komen ook alderhande dierbare Gesteenten, als *Espinellen*, *Granaden*, *Iacinthen*, *Amatisten*, als mede vele uytstekende Droguen, &c. Na de rekening van den Hooghgeleerden Heere *Philippus Churverius*, zoude *Cambaja* langh zijn ontrent 150 mijlen, en by na even breedte.

Cambaja, het *Benjaansche Paradijs* genaamt, is (na de gemeyne rekeninge) 16 mijlen Noordwaarts

van *Brochia*, gelegen op het uysterste van den grooten Inham der Reviere *Indus*. Ontrent drie mijlen tegens over de Reviere van *Cambaja* leght een aanzienlijk Dorp, daar de *Rasspouten* (Rebellen) van den Koning woenen, een boos, hartnekkighende roofachtigh Volk, de wegen ende landen onveyl makende. De Reviere loopt met laag water meest droog, doch blijven drie ofte vier killen gemeynlijk met water vervult, de zelve vloeyt met een dagelijks Tye eenige vademen op ende neder, en met laagh water kan men tot aan de armen ofte keele door-wandelen, ende met hoogh water kunnen de Schepen dicht onder de Stadt ten anker komen. Men acht de Stadt eens zoo groot als *Zuratte*, zijnde met een drie-dubbelde Muur omringt, met schoone Huyzen ende Straten voorzien, die des nachts werden af-geslooten. In 't midden zijn drie Markten, daar alle Waren zijn te bekomen: de Stadt heeft 12 Poorten, behalven de Binnepoorten, die in grooten getale zijn. Zy is in den omme-gang twee uren gaans, heeft vier schoone Tanken ofte wasch-plaatzen, ook 15 gierlijke ende wel-gemaakte Hoven, daar yeder zich in mach vermaken. De Inwoonders zijn mede Heydenen, in Koopmanschappen zeer ervaren ende afgericht, doende haar handel op *Diu*, *Goa*, *Atchin*, *Mecha*, *Persia*, met alderhande slag van Kleeden.

Van *Cambaja* is 18 mijlen *Amadabath*, de Hooft-stadt van 't Rijke *Guizeratte*, gelegen op 23½ graadt Noorder breette. De Stadt *Amadabath*, is gebouwt op een vlakke, aan den Oever van een heerlijke Reviere, zijnde een neeringhachtige en volk-rijke Stadt, zes ofte zeven mijlen in zijn rondte om-vattende, zijnde omringt met een sterke Muur met 12 Poorten, ende sterke ronde Toorens, is met breede Straten, schoone Huyzen, en uytstekende Moorsche Tempels verciert. In 't midden van de Stadt is een sterk Kasteel, met geweldige hooge Muuren, daar het

Oppcr-

Beschrij-
vingh van
de Hooft-
stadt van
Cambaja,
eertijts door
de sterke
Koophandel
rijk, ende
zeer ver-
maart: nu
door de
trotscheydt
der Moo-
ren, die de
Koop-lieden
van alle
kanten heb-
ben ver-
jaaght, ver-
mindert.
Jaarlyks
plachten
twee, dry
Cassilas uyt
de Portu-
gésche Ste-
den aldaar
te komen,
bestaande
uyt 4 à 500
Fusten.

Beschrij-
vinge van
Amada-
bath.

A M A D

D. BATH

Opper-hoofd zijn verblijf heeft. Deze Stadt is te vooren geweest het Hof der Koningen, de Poorten zijn geduurigh met wachten bezet, zonder weikers toestemminge niemant mach uyt ofte in gaan. De Stadt is niet alleen Volk-rijk, maar ook vol van alderhande Waren, Gordels, Toulbanden, Goude Lakens, Zijde Stoffen, Satynen, Damasten, Atte-las, Alegres, Goude Alcatyven, Baf-tas, Zuyker, Amphioen, Gommelak, Borax, Geconfijte Gember, alle slag van Confituuren, Mirabolanen, Salpeter, Sal Armeniacum, ende Indigo. Men zeght, dat onder het gebiedt van *Amadabath*; 25 byzon-dere Dorpen staan, ende 2998 min-dere.

De Stadt
Zuratte.

†A°. 1617.
bleef het
Schip Mid-
delburgh,
daar van de
Mooren
het Geskut
kochten, zoo
dat het Ka-
steel nu met
40 zoo Me-
tale als Ize-
re stukken
en bassen
voorzien is.

Zuratte heeft een deftigh Ka-steel, aan de Reviere gelegen, met schoon Geskut† voorzien, is een uytstekende Koop-stadt, de *Hollan-ders* ende *Engelsche* hebben aldaar hare Logien, aan de Water-kant leght de Stadt open, maar aan de Landt-zijde is zy met een Aarde wal om-graven, niet machtigh om *Euro-pas* geweld te wederstaan, hebben-de drie Poorten, buyten het Kasteel leght de Wooninge van den Gouverneur, en daar naast aan het Tol-huys, daar alle in- ende uyt-gaande Wa-ren voor gerechtigheydt drie en een half betalen, behalven Gout ofte Zilver, dat maar twee ten hondert geeft.

Twist der
E. Com-
pagnies
Dienaars
met de Tol-
lenaars in
Zuratte.

Dewijle wy terstondt van de Tol-len in *Zuratte* begonnen te spreken, zoo is noodigh, dat wy eens ophalen, hoe dat de Dienaars der *E. Compagnie*, van de Tollenaars zoo nu en dan zijn gequelt geweest. Dit zal byzonder blijken uyt dit naartvol-gende Translaat van 's Koninghs *Firman*, noopende de Tollen van de *Ed. Compagnies* uyt-gaande Goederen in *Zuratte*, geschreven den 15 dagh van de Maandt *Rammassay*, van zijne Regeeringe A°. 16. ende van *Mahometh* 1052.

De Hol-
landers
verschijnen
daar over by
den Koning.

DE *Hollanders* zijn gekomen voer de Poorte van 's Koninghs Hof,

ende door hulp van hare Gunstelingen, staande onder aan de voet van zijn Majesteyts Throon (welkers luyster is gelijk de Zon, en strekt tot den Hemel toe) genietende het doorluchtigh Ge-zichte van den grootsten Monarch: Hebben vertoont haar ernstige klach-ten, hoe dat des Koninghs Dienaren in *Zuratte* regeerende, haar in het vertollen der Goederen, die in *Agra*, ende *Amadabath* in-gekocht, ende tot *Zuratte* gebracht wierden, veel moey-ten aan-deden, verzoekende dat zijne Majesteyt door zijnen Duwan ofte Commissaris, daar op zoodanige wij-ze geliefde te stellen, welke de Tolle-naars in *Zuratte* zoude hebben na te volgen, ende zoodanigh alles wederom aan zijn Majesteyt in rekeninge te brengen.

Hier op heeft de Koningh belast, dat de Tollenaars haar Goederen, komende van *Agra*, niet hooger als van 10 op 12, van *Amadabath*, van 10 op 10½ zoude taxeerén ofte Cargeeren, ende zouden moeten op hare Factuuren betrouwen, ende geen meer Tol ten hondert af-ne-men, als de maniere is. De goederen in *Brodra* ende *Zuratte* in-gekocht, zullen (volgens den inkoop) ver-tolt werden, behalven dit zal den *Hollanders* geen overlast aangedaan, nochte yets buyten reden afgevordert werden. Hoewel voor die tijdt de *Hollanders* goede toezegginge verkregen, zoo en bleef evenwel de *E. Compagnie* niet buyten be-kommeringh ende moeyte: gelijk blijkt uyt deze navolgende, van den Heere *Joan van Teylingen*, Præsi-dent, ende Opper-hoofd van de Commerciën der *E. Oost-Indische Compagnie*, in de Quartieren van *Guizeratte*, *Indostan*, *Mocha*, ende verdere aankleven van dien. Den Brief luydt aldus:

AL zoo wegen de menighvuldige Gewelden ende quellingen, ende bekommeringen in den Handel, plun-deringe van 's Compagnies Logie in *Zuratte*, mitsgaders ophouden van den gewezen Onder-Barbier Daniel Ma-

*Hollan-
ders wille
de Mooren
haar schepers
aan-slaan.*

souw, als meer andere ongelijken, welke des Ed. Compagnies Dienaren, in't Rijk van den Grooten Mogol, door de Subalterne Gouverneurs (tegens den inhoudt van des Majesteyts vergunde Firmans) hebben geleden ende uitgestaan, waar door de E. Compagnie, in plaatse van de gewenschte profijten, groote schade en onlijdelijke affronten geleden heeft, invoeegen de Generale Compagnie, rechtvaardiger redenen ende oorzake gegeven zijn, om met den Oorlogh daar van exemplare revengie ende wrake te nemen. Dierhalven is by den Ed. Heer Gouverneur Generaal Cornelis van der Lijn, ende de Ed. Heeren Raden van India goet gevonden, ende ten dienste van de Ed. honorable Compagnie hooghnoedighe geacht, des zelfs rechtvaardige zake, tegens den Mogolder met de Wapenen uyt te voeren, ten welken eynde alreets vaardigh zijn de Jachten Leeuwwerk, Sluys, Lillo, ende Aachte-kerke, waar by noch eenige anderen van Batavia te verwachten staan: Over welke, in mijn af-wezen, het Opper-gezagh zal hebben den Opper-koopman Gerardo Pelgrim, tot tijdt en wijlen dat ik perzoonlijk in de Vloote, ofte een der Schepen gekomen zal zijn, als wanneer zijn Commando ende Bevel zal op-houden: Ende om alle dis-ordre, plunderen, ende andere onbehoorlijkheden voor te komen, zoo hebbe een ieder, zoo wel hooge als lage Officieren, ook gemeyne Zoldaten ende Matroozen, niemant uytgezondert, die op de voornoemde Jachten van deze navale Macht bescheyden zijn, mits dezen wel duydelijk willen bekendt maken, hoe dat de meyninge, nochte de begeerte van de Ed. Heer Generaal ende Raden van India niet en is, eenige der Mooren aan goet ofte lijf te beschadigen; maar alleen haar Schepen, Contanten ende Koopmanschappen in ons gewelt te bekomen, ende de zelve onbeschadicht in arrest ende verzekeringe te houden, tot dat de Ed. Compagnie, wegens hare rechtvaardige pretensien, volkomen zal voldaan zijn. Waarom wy mits dezen de Opperhoofden van meer-gemelte Schepen,

Uyt-schrift
daar van.

nevens de gemeene Zoldaten ende Matroozen, jonk ende oudt, niemant uytgezondert, gebieden ende beveelen, niemant van de Mooren (by veroveringe van eenige der zelve Schepen) aan lijf ofte goet in't minste te beschadigen ofte te berooven, op pæne, dat de geene die daar tegens mochte komen te doen, aan den lijve, ofte na exigentie van zaken, zonder de minste dissimulatie op het rigoreuste gestraft zal werden, waar voor zich een ieder te wachten, en voor schaden te hoeden heeft. Actum in't Nederlants Comp-toir Zuratte, dezen 10 Febr. 1649.

Onderstondt

JOAN VAN TEYLINGEN.

Hier by voeghden den voornoemden Heer Van Teylingen een secrete Ordre, waar na den Opper-koopman Gerardo Pelgrim, ende den Koopman Pieter Ruttens haar hadden te schikken, luydende aldus:

„ **A**ngezien by ons den 28 Oct. „ vast gestelt is, het belaste des „ feyn des Ed. Heers Generaals, ende „ Ed. Raden van India, 't welk door „ ons spade aankomst mislukt is, by „ nader gelegentheydt te hervatten, „ zoo zijn daar toe voor-gestelt, de „ Jachten Sluys, Leeuwwerk, Lillo, „ ende Aachte-kerke, waar van twee „ na Mocha tot den Jaarlijkschen „ handel, ende de twee anderen om „ voor Dabul te verwinteren, ge- „ destineert zijn, en zal over dito „ Vloot (wanneer by den anderen „ gekomen zullen wezen) het bevel „ hebben, den Opper-koopman Ge- „ rardo Pelgrim, op het Jacht de „ Leeuwwerk, ofte daar hy zal gelieven „ op te gaan, de welke van de groote „ Stenge de Vlagge zal laten waayen, „ den Raadt beroepen, ende aldaar „ voor-zitten: In zijn af-wezent- „ heydt, of zoo lange van den ande- „ ren zullen gescheyden zijn, zal ge- „ lijke macht hebben den Koopman „ Pieter Ruttens, op het Schip Sluys, „ 't welk zal op-houden, zoo haast „ den Præsident Joan van Teylingen „ by

Secreté
Instructie
van de
Heer Van
Teylingen
aan de EE.
Gerardo
Pelgrim,
ende Pie-
ter Ruttens
gegeven.

„by haar zal gekomen zijn. Ofte nu
 „beyde de Jachten te gelijk, ofte
 „verscheyden van *Mocha* scheyden
 „zullen, daar toe kunnen wy nu
 „geen ordre geven: Maar dit werdt
 „U E. ernstigh bevolen, dat, zoo
 „haast verneemt, dat de *Chasirouan*
 „(een groot Schip) van *Cambaja*,
 „ofte een van d'andere uyt *Zuratte*,
 „haar gereet maken om te vertrek-
 „ken, een van beyde eenige dagen
 „te vooren zult af-steken, gelijk of
 „naar oudt gebruyk na *Gamron* zou-
 „de gaan, wel verstaande, zoo alle
 „affaires noch niet mochten geëyn-
 „dicht zijn, anders zouden zy mo-
 „gen gelijk vertrekken, ten ware
 „geleghentheydt ware om meerder
 „gelt op vracht te bekomen, dat
 „voor al waar genomen, ende niet
 „verzuymt dient, als het geen ver-
 „hinderinge in het principaalste kan
 „veroorzaken: Want dit moet U E.
 „voornaamste maxime zijn, dat niet
 „een van de Schepen, in 't gebiedt
 „van den grooten *Mogol* t'huys
 „hoorende, ja zelfs uyt *Diu* varen-
 „de, ende derwaarts trekkende,
 „ontkome. Diervolgende op ge-
 „zeyde *Chasirouan*, die gemeynlijk
 „vroeger als d'andere vertrekt, ende
 „ook meerder gelt wegh voert, wel
 „gepast moet werden. Of het ge-
 „beurde (dat niet hoope) dat het
 „Jacht *Aachte-kerke*, dewijl noch
 „van *Gamron* te komen is, en daar-
 „om later te vertrekken staat, door
 „eenig ongeval zijn reyse niet kon-
 „de krijgen, ende dienvolgende van
 „dezen aanslag onkundigh moch-
 „ten blijven, zoo is dito Opper-
 „hoofden den gelijke van deze ter
 „handt gestelt, waar na zy haar zul-
 „len hebben te reguleeren, doch
 „haar reysen volbrengende, zullen
 „de zelve geslooten aan U E. over-
 „leveren, om ter bestemder tijdt van
 „haar vertrek weder in haar handen
 „gestelt te werden, op dat, by schey-
 „dinge van malkander, kunnen we-
 „ten wat te verrichten hebben.
 „Doch voor al moet het geheym
 „zijn, op dat de *Moorsche* Schepen
 „daar van geen kennisse bekomen,

„en om die reden hare reyse staken
 „mochten. De *Leeuw* ende *Lillo*,
 „of by 't niet verschijnen van de zel-
 „ve, de Fluyt *de Post*, wanneer hier
 „zullen verscheenen, en wederom na
 „*Gamron* verzonden wezen, zullen
 „van daar, als na *Batavia*, wat laat
 „scheyden, ende onder schijn, dat
 „de reyse niet kunnen gewinnen,
 „voor *Dabul* loopen, van waar den
 „15 *Augusti* haar Anker zullen
 „lichten, ende haar cours recht uyt
 „na de *Zuratsche* Revier zetten, al-
 „waar zoo lange zullen blijven leg-
 „gen, tot tijdt en wylen, dat den
 „Ed. Heer Præsident *Jan van Tey-
 lingen* (meermaals genoemd) zelfs
 „in Perzoon zich aan boort zal ver-
 „voeght hebben, trachtende de
 „*Moorsche* Schepen van *Mocha* daar
 „in te wachten, ende te overmeeste-
 „ren, 't welk liever met minne, ende
 „onder toezegginge, dat haargeen
 „leet zal geschieden; maar dat zy
 „alleenlijk in arrest zullen blijven,
 „tot dat den Koningh *Chassiaan* de
 „Ed. *Compagnie* voldoeninge geve.
 „Zoo haast eenigh *Moorsch* Schip
 „zal veroverd zijn, zullen de *Nacho-
 das*, met de byzonderste Koop-
 „lieden ofte Reysigers, daar uyt
 „gelicht, ende in goede verzekerin-
 „ge in onze Schepen over-genomen
 „werden, zonder de zelve eenige
 „overlast aan te doen: maar in te-
 „gendeel alderhande Vriendtschap
 „ende beleeft te bewijzen. Men
 „zal in hare Schepen zoo veel Zol-
 „daten, Matroozen, en Volk stel-
 „len, dat wy de zelve meester zijn.
 „Te vooren zal men met een Plac-
 „caat afkundigen; dat niemandt
 „zich zal verstituten de *Mooren* ee-
 „nigh leet aan lijf of goet te doen,
 „en dat op verbeurte van sware
 „straffe, ende om alle wan-ordre
 „voor te komen, zoo zal men be-
 „quame Officiëren daar by voegen,
 „die de moettwillige in den toom
 „houden. Men zal ook goede zorge
 „dragen, dat geen Passagiers ofte
 „Schepen uyt onze handen komen.
 „Wanneer alle, ofte de meeste part
 „der *Moorsche* Schepen in ons ge-

„welt zullen gekomen zijn, zoo zullen U E. in een van de zelve alle de Facquiers, ende andere geringe Perzoonen doen over-gaan, ende (om niet verlegen te zijn) haar's weeghs laten zeylen, ende dit zoo verricht zijnde, zullen U E. bequaam weder waar nemen, om eerst de gereede gelden, en daar na de Koopmanschappen in onze bodems over te schepen, lettende dat alles wel verzegelt, geflooten, en behoorlijk opgepakt werde, voornamentlijk het gelt, en dat onder een wel-uytgebreyde Inventaris, met de name van den Eygenaam, en zijn merk oft handt-teken, gevende yeders goet een byzondere letter, ende den presenten Meester een Briefken latende, daar-en-boven zult door de *Nachodas* een recepisse laten tekenen, van 't gene over-leveren zullen, op dat by goet accoord, niemandt in 't zijne verkort werde, daarom zal den Koopman in 't over-schepen, ende den Schipper in het wegh stouwen, wel besichtigen, of alles behoorlijk geconditioneert zy, ofte zy zullen de schade moeten boeten. Het *Engelsch* Jacht van *Mocha* komende, zullen U E. ongemoeit laten varen, 't welk om wichtige redenen, den 14 dezes, alzo is goet gevonden. Eenige *France*, *Deensche*, ofte andere vreemde Potentaten, onzer Vrienden Schepen ontmoetende, zult de zelve onverhindert laten haar reys volvoeren, doch zy yets op de *Mooren* (in u gewelt zijnde) attenteerende, zult de zelve na u uiterste vermogen beschermen. Tot een besluyt mocht dit werk zooudanigh beftiert werden, dat de *Mochaas-vaarders*, de Schepen tot *Cambaja* t'huys hoorende, aantroffen, ende overweldighden, ende 't zelve uytgewrocht hebbende, haar aanstonts na *Zurattâs* Revier vervoegghden, om 't verdere werk met omsichtigheyt te helpen uitvoeren, zoo zoude het een gewenschte zake zijn. Waar mede

„cyndigende, willen U E. gezont-heyte, ende behouden reyse, nevens een gelukkige uytval, in het voorgenomen exploit toe-wenschen, tot voordeel der *Ed. Compagnie*, als mede U E. byzondere eere.

„In 't Nederlants Comptoir *Zuratte*, den 20 Febr. 1649.

Was ondertekent

Arent Barentsz.
Joan van Teylingen.
Joost Dirik.
Adriaan van der Burgh.
Daniel van der Hagen.
Gerardo Pelgrim.
Elias Boudaan.

Het II. Capittel.

Vervolgh der Handelingh. Articulen by de Hollanders voor-gesteld, en van den Koningh toe-gestaan. Des zelfs Firman, en bekrachtigingh van het Verdragh.

Evenwel om den Grooten Mogol geen reden van misnoegen te geven, schreef men een zeer beleefde *Mislive* aan die Majesteit van dezen inhoudt:

Beroemde, Grootmachtige, Hoogheboorne Koningh, Heere van groote Majesteit, Rijkdommen, ende blinkende Vorst onder de Aldergrootste: Den Oorlogh die buyten wettelijke reden tegens eenige Koningh ofte Vorst van deze ofte gene Natie werdt aangenomen, is by alle Volkeren verfoeyelijk, en zal noyt ofte zelden wel gelukken. 't Gene door ons uyt last van den *Ed. Heere Gouverneur Generaal*, ende *E. E. Raden van India*, als nu by der handt is genomen, spruyt uyt rechtvaardige oorzaken: Want by zoo verre uwe Majesteit in ons vergunde *Firman* verleent, ware gehoorzaamt van uwe Subalterne Officieren, en met ons, na den inhoudt der zelve, nauwkeurigh hadden om-gegaan, zoo zouden wy ten geenigen dage met uwe Majesteit in verwerringe zijn gekomen, veel min tot eenige feytelikheden uytgeborsten zijn geweest. Doch gemerkt,

Brief aan den Grooten Mogol.

merkt, onzen handel niet alleen in deze, maar ook in de quartieren van Bengale met schandelyke Monopolie, ende andere ongerijmtheden werdt verdorven, zulks de Ed. Compagnie op verre haar behoorlyke winsten niet heeft konnen erlangen, ende wy jaarlyks van uwe Majesteys Bevelhebbers groote overlast zijn lijdende, zoo door schelden, als andere ongelyken ende affronten. Wyders, dat op de zoo ernstige en ootmoedige Verzoek-schriften, de twee vluchtige besneedene Dienaren der Ed. Compagnie ons niet weder ter handt zijn gestelt, ende mede vermits onze Comptoirs, die met het afloopen ende berooven van de E. Compagnies Logie zijn quijt geraakt, op dezen dag noch niet weder bekomen hebben: Zoo is't, dat de Ed. Heer Gouverneur Generaal, ende de E. E. Raden van India, hoogh noodigh geacht hebben, om onze rechtvaardige zake, eenmaal met de Wapenen voor te staan; tot welken eynde welgemelte Heer 4 Schepen van Batavia ons heeft gelieven toe te zenden, waar mede op den 12 en 16 dezer, uwe Majesteys Schepen, de Genjauwer ende Sahabbi (zoo als uyt Mocha quamen) in ons gewelt gekregen, en de contante Penningen daar uyt in 's Compagnies Schepen over genomen hebben; doch zijn de Genjauwer ende Sahabbi, (ten resspecte U E. Majesteit toebehoorende) uyt een goet ende liberaal herte van ons los gelaten, ende door de Zeevarende Luyden in de Reviere voor het Kasteel Zuratte gebracht, dat vertrouwe uwe Majesteit by deze gelegentheit gunstelyk in 't handthaven ende beschermen van onze rechtmatige zake erkennen zal. De aangehaalde, ende by ons in Arrest zijnde penningen, zullen in geenigen deele vermindert werden: Maar zoo lange in onze bewaringe moeten blijven, tot tijdt en wijlen U E. Majesteit ons een nieuw, vast ende bondigh Firman vergunt, ende daar mede de onderstaande stukken in behoorlyke forme met zijn volle Leden geadvooert ende toegestaan zal hebben.

't Gene dan in-brenge, ende op zijn

Majesteit, ten beveele van de E. Heer Generaal, met recht ende alle billikheydt verzoeken, zullen de volgende Articulen uyt-wijzen.

I.

Ten eersten, Zoo verzoeken wy, dat een eygen Pakhuys na ons welgevallen op het pleyn van het Kasteel, ofte daar ontrent mogen timmeren, om daar in onze Cargazoenen, in plaatse van de Alphandigo, daar de zelve jaarlyks zeer verkort ende vermindert werden, ende al te merkelyken onderwicht onderworpen zijn, ter eerster instantie te mogen brengen, mits dat wy den gewoonlijken Tol in alle oprechtigheydt zullen voldoen, en dat voorts den onbekommerden Handel, zonder eenige moeyelykheydt ofte afperssing van ongewoone gerechtigheden zullen mogen drijven.

Voorname
ste Stukken,
die de Ed.
Compagnie van
den grooten
Mogol
verzoekt.

Het antwoordt van den Zuratsche Gouverneur op dit eerste stuk, was zoodanigh, dat een plaats ofte Huys buyten, dicht by de Alphandigo, tot 's Compagnies eygen gebruyk ons wierdt toegestaan.

Antwoordt
daar op.

II.

Ten anderen, Wierdt verzocht dat onze Koopmanschappen in Bengale, ende de omleggende Plaatzten vry en onverhindert mochten gedreven werden, met uyt-slyten van alle Tollen, bekalven in Pipeli, (waar de Goederen werden afgezonden) gelijk te vooren by het Firman van zijn Majesteit is bevesticht, doch by de gelt-gierige ende schrapende Gouverneurs niet achtervolght.

Hier op was het antwoordt, dat dit poinct van den Commandeur ofte Gouverneur Miermosa, ontrent de Koningh zoude verzocht werden.

III.

Ten derden, Wierdt voorgedragen de wedergevinge ende restitutie van de Penningen, die ons naast eenige Jaren, zoo in Zuratte als Amadabath, zonder eenige reden waren onthouden; nevens dien ook vergoedinge van de Tollen, die onze Caffilas op den wegh van Agra ende Amadabath hadden moeten betalen, niet tegenstaande zijn

Ma-

Majesteys *Firman* het tegendeel duydelyk belaste, en dit (ten onrecht afgeperstegelt) maakte uyt een somma van 41479 *R^a*. Van deze penningen als der voorgaande, wierdernstigheen uytreykinge en weder gevinge verzocht.

IV.

Ten vierden verzocht men, dat zijn Majesteit zoude gelieve te belasten, dat de geroofde penningen uyt de *Logie* der Ed. Compagnie in *Zuratta* met den eersten mochte goet gedaan werden, ende dat ons wegens het beroven van onze voorzeyde *Woon-plaats*, ende ombrengen van ons Volk, nevens dien, het groot afront ende den hoon en smaet ons aangedaan, een byzondere somma (na des Majesteys bescheydentheyt) mochte uytgereykt werden. De geroofde penningen nu bedroegen 66000 *R^a*.

Men antwoorde op dit stuk, dat het weder geven van het geroofde billijk was: maar het moorden ende de verdere ongerijmheden gepleegt door Dieven, (die vluchtigh ende niet te bekomen waren) konden zy niet bezuuren, doch indien men de zelve konde bekomen, wilde zy die gaarne in onze handen geven.

V.

Ten vijfden, dat voortaan geenige Schepen van zijn Majesteit ofte andere Kooplieden van *Zuratta*, *Bengale* ofte andere plaatsen na *Achin*, *Pera*, *Queda*, *Oedjang*, *Zalang*, *Malacca* &c. zullen varen, of dat by ons de zelve voor goeden prijs zullen aangeslagen werden, ter oorzaak de Ed. Maatschappye met de Regeerders der Landen van *Achin* in oneenigheyt is, ende zullen haar stroomen bezet werden gehouden, om den toegank van Uythheemsche Natien te beletten, waar van de Ed. Compagnie niet genegen is affstant te doen, voor en al eer haar voldoeninge is geschiet.

VI.

Ten zefsten, dat zijn Majesteit ons gelieve de twee *Besnedene* Nederlanders over te leveren: ende indien de zelve wat verre van de hant mochten zijn, dat ons in zulken gevalle 400000 *R^a*. dienden ter hant gestelt

te werden. Onder zoodanige voorwaarde dat gemelte somma (zoo haast ons de genaamde Nederlanders zullen werden ter hant gestelt) weder van ons zal uytgekeert werden.

Op dit laatste stuk wierdt geantwoort, dat de eerste besnedene, al over veele Jaren na *Persia* was vertrokken, en dat de laatste vluchtigh zijnde, over 8 Maanden dezer Werelt was overleden. Dies (indien wy het doode gebeente begeerden) ons het zelve na vermogen zoude zoeken te bestellen.

VII.

Ten zevenden, dat geen Dienaren van de Ed. Compagnie, die na dezen mochten wech loopen zullen aangehouden werden, veel min besneden, ende by aldien eenige Subalterne ofte Onder-Gouverneurs, haar hier in mochten te buyten gaan (zonder kennis van zijn Majesteit, zoo zullen de zelve verbonden zijn, haar ons weder over te geven. Dit wierdt ons van de Majesteit ingewillight (met deze conditie) indien de zelve niet in de plaatze der *Raspouten* gevlucht waren, als zijnde buyten de Jurisdictie van zijn Majesteit en zijn godtlooze Rebellen.

VIII.

Ten achtsten, wierdt verzocht, men vergoedinge mochte erlangen van de onkosten gedaan, (tzedert het beklimmen van de *Logie*) zoo ter Zee als te Lande gedaan.

Dit Artikel wierdt afgewezen, om dat in het voorgaande eenmaal voldoeninge was beloofd.

IX.

Ten negenden, dat voortaan zoodanige wacht zal moeten gehouden werden, dat des Ed. Compagnie Dienaars ende middelen van diergelijke aanval bevrijt blijven, ende zulks weder geschiedende, zal den Gouverneur de schade moeten boeten.

Hier op wiert beloofd dat men in het toekomende zoodanige wacht zoude laten houden, dat de E. Maatschappye buyten alle schade zoude blijven.

X.

Tentienden, Of het gebeurde t'eeniger tijd, (dat God verboede) onze Caffila in den wegh van eenige struyk-roovers aangerant, en door haar zommige Goederen ten roove wegh gevoert werden, dat den Gouverneur dier plaats zal gehouden wezen, de zelve op te zoeken, ende bekommende, ons weder te geven, ofte by nalatigheydt, zelfs de gestolen Goederen weder te herstellen.

Het antwoord hier op was, dat men aan den Koningh hier op een Firman zoude verzoeken, die 't zelve ongetwijffelt zoude toestaan.

XI.

Ten elfden, Dat in alle Steden, Vlekken ende Wegen onder zijn Majesteyt uytstaande, van Tollen ende Gerechtigheden, ofte wat naam het mochte gegeven werden, zullen vry blijven, uytgenomen de Tol van Zuratte ende Brochia, ende by zoo verre onder dien schijn, yets anders des Ed. Compagnies Caffilas, ofte hare Dienaars afgedrongen zy, dat de Penningen door den Duwan van zijn Majesteyt in Zuratte zullen moeten betaalt werden.

XII.

Ten twaalfden, Dat de Ladinge der uytgaande Goederen in den Tol van Zuratte zal blijven op dien voet, als by het laatste Firman gestelt is.

Hier op wierdt beloofd, dat noyt eenige veranderinge zoude geschieden.

XIII.

Ten dertienden, Dat wy de Tol der inkomende Waren, naar gewoonte, zoorte met zoorte zullen voldoen en betalen.

Dit wierdt volkomentlijk toegestaan.

XIV.

Ten veertienden, Dat onze aangebrachte lasten en Cargazoenen mochten verzenden ende verkoopen, aan wien en werwaarts 't ons zoude gelieven, zonder dat den Zuratschen Gouverneur ons, of eenige Koopman daar in zal hinderlijk zijn.

Dit wierdt als het bovenstaande ingewillight.

XV.

Ten vijftienden, Dat geen Gouverneurs meerder of minder in 't koopen van alle Waren, die ons zouden mogen dienstigh zijn, zullen hinderlijk zijn, nochte ook beletten ons zoodanige Makelaars, ofte andere Dienaars te gebruyken, die wy oordeelen ons de beste dienst te kunnen doen, zonder de zelve eenige schattinge ofte lasten op te leggen.

Hier op wierdt geantwoordt, dat men niet twijffelde, of de Majesteyt zoude dit toestaan, ondertusschen stondt men aldaar vast, dat niemandt zich met de koopmanschap der Ed. Maatschappye zoude bemoeien.

XVI.

Ten zestienden, Dat ook niemandt, 't zy groot of kleyn, zal ondernemen ons, in 't verzenden onzer Goederen; tegen te staan, ofte onze Caffilas opte houden, daar toe Karren ofte Kameelen aan te nemen, veel min ons de zelve afhandigh te maken, wanneer wy onze vracht hebben aangenomen.

Men twijffelde niet, of de Koningh zoude ons dit stuk, op verzoek, toestaan.

XVII.

Ten zeventienden, By aldiën tusschen beyde de Natien eenigh verschil ontstondt, en daar door een Doodtslagh mochte geschieden (dat Godt verboede) dat de Gouverneurs haar daar in niet verder zullen moeyen, als den misdadiger een Inboorlingh zijnde, na behooren te straffen, doch een Nederlander zal men onze Commandeur en Directeur overgeven, om, volgens onze Wetten, na vereyfch van zaken gestraft te werden. Ende indien yemandt met de Inlandtsche Vrouwen zich quame te vermengen, dat de zelve in onze handen zoude moeten bestelt werden, om behoorlijke straffe daar over te erlangen.

Hier op gaf men ten antwoord, dat

deze zake aan den Koningh moſte verzocht worden, doch men zoude de *E. Compagnie* in *Zuratta* daar van volkomen vergenoeginge doen.

XVIII.

Ten achtienden; Of het gebeurde dat by storm of onweder eenigh Schip quame te verongelukken, ende de goederen strandende, door zijn Majesteys Onderdanen wierden behouden ende gebeyt, dat de zelve aan de Eygenaars zullen herstelt worden.

't Welk volkomentlijk wiert toegestaan.

XIX.

Ten negentienden, Dat wy voortaan het bekomen van de rouwe Salpeter, mitgaders het raffineren der zelve vredigh zullen mogen bevorderen, en dat ons de subalterne Gouverneurs; noyt in 't verzenden van dien zullen tegen zijn, veel min eenige ongemeene tol ofte gerechtigheyt (gelijk over twee Jaren den Hertogh Zaatſchan tegens alle reden gedaan, ende de *E. Maatschappye* 600 R^d. afgeperst heeft) opleggen zullen.

Dit point wierdt aan den Koning gestelt.

XX.

Ten twintighſten, Dat de gene die in 't toekomende onze Natie zal ſchelden ende laſteren, van den Gouverneur ofte Rechter, in tegenwoordigheyt van den gelasterde zal behoorlijk geſtraft werden, op dat in het toekomende alle onheylen mochten gemijt werden.

Ende alzo deze zake billijk was, had men hier niets tegen.

XXI.

Ten een-en-twintighſten, Dat het Hollants vaartuygh, 't welk wy voor dezen in de Rivier van *Zuratta* gehadt hebben, en 't gene daar na (wanneer 't oude mochte vergaan, ofte verſleten zijn) noch mochte laten timmeren, niet zal afgeſchaft ofte verboden werden, maar in tegendeel 't zelve op zijn oude plaatze zal blijven leggen; zoo dat wy ons vermaak met heen en weer varen in de Rivier zullen mogen nemen.

Wy willen dan niet twijffelen, of *U. E. Majesteit* zal (volgens zijn aan-

geboren goeden aart) deze onze rechtmatige, beleefde ende billijke verzoeken eenmaal ter herte nemen, en toestaan, 't welk wy gantsch ootmoedigh in alle nedrigheyt verzoeken, en wenschen dat de zake spoedigh mach voortgank nemen; als wanneer wy op den ontfank van *U. E. Majesteits Firman*, alle de aangeſlage Comptoirs, ende in arrest genomen Perſoonen dadelijk zullen ontslaan. En wijders onze handel (als voornoemt) in uwe Majesteits Landen zullen vervolgen. Doch by zoo verre uwe Majesteit ('t welk wy niet willen vertrouwen) dit ons verzoek geliefde af te slaan, zal *U. E. Majesteit* ons tijdelijk daar van beſcheyt laten weten, op dat wy ons daar na mogen aanſtellen, en met toelatinge van uwe Majesteit deze gewesten verlaten, en onze Koophandel op andere plaatzen drijven, alzo wy niet gezint zijn hier te verblijven, ten zy het bovenſtaande ons ingewillight werde, doch willen ons geheel en al uwe Majesteit beroemde billijkheyt ende beſcheydenheyt over geven, verwachtede een gunſtelijk antwoord.

Den aanhank hier by was van dezen inhoudt:

Grootmachtigſte Koningh,

„D Eze geringe Letteren dus
„verre gebracht, ende om te
„fluyten vaardigh zijnde, hebben
„ons de Afgezanten van den Heer
„Gouverneur *Miermoſa*, nament-
„lijk *Mierſia Mamoeſh*, *Hagie Siaas-
„beecq*, *Zabandaar*, ende meer an-
„dere gequalificeerde Perzoonen,
„die alle van *Miermoſa* volle macht
„hadden, om de gerezene ſwarighe-
„den en moeyelijkheden, zoo veel
„in haar macht was, neder te leggen,
„en alles in der minne af te doen,
„beloovende de geroofde Pennin-
„gen, volgens den laſt van *U. E. Ma-
„jesteit*, al over een Jaar gegeven,
„te betalen en uyt te keeren. Daar-
„en-boven, dat de vaart van hier,
„van *Bengale*, &c. naar *Aetchin*,
„*Pera*, *Queda*, ende *Oetjang Za-
„lang*, &c. zullen ophouden, tot
„tijt

„tijt en wijlen ons volk met de Hee-
 „ren der Landen zal bevredight
 „zijn, en op dit alles zal men nader
 „last van den Heer *Gouverneur Gene-*
 „„*raal van India* moeten verwach-
 „ten. Mede dat een eygen Pak-
 „huys, om onze Goederen na wel-
 „gevallen te bewaren, ontrent de
 „*Alphandigo* zullen mogen timme-
 „ren; welke aangeboden voorwaar-
 „den op de gedane eedt-zweeringe
 „der gezeyde Gecommitteerde ein-
 „delijk aangenomen, ons hebben
 „bewogen de aangehaalde pennin-
 „gen los te laten en over te geven,
 „ende ons weder na *Zuratta*, om
 „den handel der *E. Compagnie*, (na
 „behooren te bevorderen) te bege-
 „ven, 't welk wy hopen uwe *Maje-*
 „„*steyt* ten hooghten zal behagen.
 „Onderwijlen verzoeken wy ander-
 „maal met de aldergrootste nedrig-
 „heyt, dat uwe *Majesteyt* ons ver-
 „der verzoek in achttinge gelieve te
 „nemen, ende ons spoedig met uwe
 „*Firman* ende bondigh verbont wilt
 „vertroosten, op dat wy niet weder
 „met den anderen in droevige ver-
 „werringe (die ons van herten leet
 „zijn) mochten geraken; maar dat
 „in tegendeel de vrientſchap ende
 „verbintenisse voor altijt onverbre-
 „kelijk mach blijven ende steeds aan-
 „groeyen, 't welk van onze zijde
 „(zoo lange uwe *Majesteyts* *Firman*
 „van de onderhoorige *Gouverneurs*
 „niet geschonden werdt) noyt zal
 „feylen. Hier mede wensche U E.
 „*Majesteyt* een voorspoedigh lank
 „leven, ende bidde Godt dat steeds
 „uwe *Majesteyt* over zijne Vyanden
 „mach triumpheren ende zege-pra-
 „len.

Geschreven in uwe *Majesteyts*
 Stad *Zuratta*, den 28 dagh
 van *September* 1649. na de
 geboorte onzes Heeren *Je-*
 „su *Christi*.

Hier op volghde het *Firman* des
 Koninghs aldus luydende:

Firman
 van den
 Koningh.

„D En *Koningh Chaasjaan* laat
 „aan zijne *Gouverneur* in *Zu-*
 „„*ratte*, *Mierſia Arep* dit navolgende
 „weten:

„Zoo als de *Zajets* onder de Hey-
 „lige geacht zijn, alzoo is *Mierſia*
 „*Arep* onder zijn Geslachte geëert.
 „Weest van mijn Koninklijke gun-
 „ste t' uwaarts ten vollen verzekert.
 „Wy hebben uwe Perzoon, met het
 „gene ghy te vooren bekleet hebt,
 „begifticht met een belooninge van
 „*Paans Zeddi*, ende 300 Ruyters,
 „wegens de goede diensten, die
 „U E. Perzoon, in 't beheerschen
 „van de platte Landen bewezen
 „heeft, waarom ik goet gedacht
 „hebbe, met 't vertrekken van *Mier-*
 „„*mosa*, U E. in des zelfs gouverno
 „te zetten, ende tot onderhoudinge
 „van de nieuwe Regeeringe, (waar
 „toe U E. Perzoon door my ver-
 „hooght is) zult ghy van de Jaarlijk-
 „sche Koninklijke inkomsten der
 „twee bedieningen, waar van ghy
 „*Gouverneur* zijt, onderhoudt trek-
 „ken, welk bestier ghy met opmer-
 „kinge, ende alle naarstigheyt, zult
 „waar nemen: ghy zult ook met
 „de voornaamste Kooplieden met
 „alle minne ende eendracht om-
 „gaan, ende zult alle vreemde Na-
 „tien, zoo gaande als komende, de
 „behulpzame handt bewijzen, op
 „dat door der zelve koopman-
 „schappen, ende menigvuldige toe-
 „voer, de Koninklijke schatten mo-
 „gen vermeerderd werden. Van
 „wie het ook zy, zult ghy boven de
 „gewoonlijke Tol niet vermogen
 „af te dwingen, maar zult alles na
 „uwe Gewisse waar nemen. Alle
 „Rariteyten die van vreemde plaat-
 „zen aangebracht werden, zult ghy
 „(gelijk u voorzaat *Miermosa* ge-
 „daan heeft) aan mijn Dochter *Sa-*
 „„*hebbejen* zenden, die tweemaal ter
 „maandt voor mijne Koninklijke
 „Throon verschijnt.

„Ingevalle yets byzonders te voor-
 „schijn quam, laat het waardeeren,
 „ende voldoet den Eygenaar na de
 „taxatie ofte waardye, doch zoo
 „ghy niet kondt over een komen,
 „zendt den Bezitter herwaarts, op
 „dat hy van alle schade mach vry
 „zijn.

„Zoo haast U E. mijn Koninklijk

„Firman zal ter handt gestelt zijn,
„zult ghy na 10 vermaarde Consta-
„pels (*Christenen* zijnde) vernemen,
„die buyten gemeen in 't bestier der
„Oorloghs-zaken geoeffent zijn,
„bequaam om met grof Canon om
„te gaan, en om die te bekomen,
„zult geen gelt ofte kosten ontzien,
„maar my die met den eersten her-
„waarts zenden.

„Het is mijne *Koninklijke Majesteyt*
„ter ooren gekomen, dat twee Jaren
„geleden uyt de *Hollandtsche Logie*
„† 50000 R^a. zoude gestoolen zijn,
„om welke geleden schade, zy van
„de Jaarlijsche Contanten, dien zy
„met haar Schepen uyt *Mocha* voor
„verscheyde Kooplieden herwaarts
„brachten, in arrest gehouden heb-
„ben, ende vorders hare meyninge
„aan den Gouverneur *Miermosa* ge-
„schreven, de welke op alles geant-
„woordt heeft: Zoo gebiede U E.
„dat de *Hollanders*, 't geen zy van de
„Kooplieden in bewaringe hebben,
„zullen weder geven, alzo de zelve
„van hare gestoolen penningen vry
„ende onbewust zijn: Ende of het
„gebeurde, dat deze zake met de
„*Hollanders* in verschil bleef, zoo
„belasten wy U E. de ontvreemde
„Contanten van *Miermosa* ende
„*Ommerchan* terstondt te vorderen,
„ende aan de Kooplieden (welkers
„goederen in arrest zijn) te behan-
„digen, op dat een yeder aan 't zijne
„mach geraken. Alzo was deze
„Brief van woordt tot woordt uyt het
„*Persiaans* vertaalt.

Het III. Capittel.

De Chom van Zuhali. Hollanders, Engelschen, Mooren, en Portugéschen handel op Zuratte, Guizuratte, Brochia, Goga, Pattepatane, Mangerol, Brodera, en andere.

MEn bevindt uyt oude Schrif-
ten, dat de Stadt *Zuratte*
(wanneer daar Bevelhebber was
Ganna Ganna) aan den Koningh
Achabaar, over de twintigh hondert
duyzent *Mamoydis*, dat is tien hon-

dert duyzent guldens van pacht op-
bracht, staande 1800 Dorpen onder
haar. Buyten *Zuratte* zijn aanzien-
lijke en gemakelijke Speel-huyzen,
en kostelijke Begraaf-plaatzen, (ge-
lijk de Mooren veeltijts hebben)
nevens Tanken en Water-plaatzen
van harde zolide steen gemaakt.
Byzonder munt eene uyt, hebbende
over de 100 hoeken, yeder 28 ellen,
met steene trappen nedergaande,
in 't midden staat de Begraaf-plaat-
ze van den Stichter.

Anderhalf uur ten Noorden van
de mondt der Reviere van *Zuratte*,
genaamt *Tap-Gyly*, is gelegen een
Haven, bevrijdt voor sterke winden,
door het vaste Landt eensdeels, ende
anderdeels de Zandt-plate, daar de
Schepen ankeren: En zoo laten
onze *Nederlanders* haar Goederen
daar van daan met Karren, die de
Ossen voort-trekken, op-voeren na
de Stadt, die vier mijlen van de Ree-
de (gemeynlijk de *Chom* van *Zuhali*
genaamt) gelegen is, op de Noor-
der breedte van 21 graden, 50 minu-
ten, op den loop (by de Zee-verstan-
dige cours genaamt) van Noordt-
Oost ten Noorden, ende Zuydt-
West ten Westen. Den inkomst is
niet wijdt, en met hoogh water heeft
men zeven, en met laaghe maar vijf
vademen diepte, met een harde zan-
dige vlak afgaande grondt, makende
aldaar een Noordt Noordt-Ooste,
ende Zuydt-Westte Mane, 't hoogste
water. *Zuhali*, daar de Schepen leg-
gen, is maar een musquet-schoot
wijd, de Zuydt Zuydt-Westte win-
den maken de Reede vry onveylig,
de Banken vallen met het minste
water zeer droogh en steyl, zoo
dat de Stierman op zijn Loot niet
te veel dient te steunen, ofte zich
te verlaten. De *Engelschen* heb-
ben A°. 1609, de *Hollanders* A°. 1616
haar Comptoiren aldaar bevestight.

Door de aankomste van beyde
deze Volkeren, is de Stadt wederom
op-geloken, veele Handt-werkers
ende treffelijke Kooplieden zijn
daar na toe gevloeyt, de welke ver-
zenden op kleyne ende groote Sche-
pen

*Vermake-
lijke plaat-
zen buyters
Zuratte.*

*De Chom
van Zuhali.*

*De Hol-
landers en
Engelsche
aankomste
in Zuratte,
doet de
Stadt weder
bloeyen.*

† Den
Koningh
vermeerdert
de zomma
niet.

RATTE

pen in 't *Roode Meer*, de Landtstreke van *Arabia*, na *Aden*, *Mocha*, *Hideda*, *Juda*, *Mecca*, *Chibiry*, *Catziny*, *Doffer*, ende *Zouakin*, (gelegen op het Landt van *Ethiopien*) sijne en grove Indiaansche *Guizuratze*, *Decanze*, ende *Bengaalsche* Kleeden, Catoenen, Indigo, Zuyker, Gomme, Gember, Tabak, Terwe, Rijs, Booter, ende andere eet-waren, daar 't Landt vol van is. Alle Jaren varen ook een ofte twee Konings Schepen op vracht, met byzondere Kooplieden, ende groote Meesters haar Goederen, na 't *Roode Meer* in *Juda*, *Mocha*, *Souakin*, ende andere plaatzen meer, over ende weder, 't welk een ongelooflijke zommegeltsop-brenght.

De *Ed. Maatschappye* heeft nu en dan wel de gewoonte om haar deze of geene van haar Dienaren voor een tijdt ter leen te geven, alzo zy in 't Stiermanschap en Konstapelschap weynigh ervaren zijn, ende in korte Jaren hebben zoo nu en dan van de *Deenen* (met welke de *Moren* in *Bengale* in vyandschap zijn) veel ramp ende aanstoot ter Zee geleden.

In 't Jaar 1618 quam alhier een Konings Schip, genaamt *Sahy*, uyt het *Roode Meer*, van *Mocha* ende *Juda*, meest met Retouren van het voorleden Jaar, waardigh (na het getuygenisse van de Schrijvers des Tolhuys) vijf-en-twintigh hondert duyzent *Ropias*, elk zijnde op 24 stuivers gerekent; de Koopmanschappen waren deze, Rouw ende gewrocht Bloedt-coraal, Camelotten, Satijnen, Fluweelen, Armozijnen, Wolle Lakenen, Lywaten, Tin, Quiksilver, Vermelioen, Leer, Saffraan, Witte Slaven ende Slavinnen, Swarten ende Swartinnen, van groote waarde om haar getrouwigheydt geacht; Voorts Gomme van *Arabia*, Aloë van *Zocotora*, Amber Grijs, ende Civet, nevens Drakenbloedt, Myrrhe, Rozijnen, Amandelen, Dadels, de Wortels daar men Krab-root van maakt, swarte Boontjes, Cauwa genaamt, dat de Mooren

Hoe veel een Ropia waardigh is.

gebruyken met heet water, als de *Chinezen* de *Thee*, alles werdt uyt *Arabia Felix* gebracht, daar by overkomende 600 à 700 Passagiers, die uyt Godtsdienstigheyt, om *Machomets* Graf te besichtigen, tot *Mecha* en *Medina* reyzen.

Zoodanige Schepen vertrekken na het *Roode Meer* in Maart ende April, en komen weder t'huys in September, ofte in October, met goede winste, blijven boven 25 à 26 dagen niet onder wege. Die van *Goa*, *Dabul*, *Bassain*, *Daman* ende *Diu* zenden mede al Schepen na *Mocha* ende het *Roode Meer*, met *Benjanen*, ofte *Armeniers*, ende plachten eertijds in *Zuratte* te komen met lichte vaartuygen, ende kleyne Koopmanschappen handelende, daar voor in Retour Terwe, Lywaten, Rijs en Boonen mede nemende.

Vaart der Moren op het Roode Meer.

Vaart der Portugezen.

In 't laatste van het Mousson, namentlijk in de maanden Maart ofte April landen ook hier veel *Malabaarsche* Kooplieden, sterk tegen de *Portugezen*, haar doodt-vyanden, gewapent. In oude tijden hebben zy den *Luzitaan* met haar snelle Vaartuygen veel afbreuk gedaan, yeder van haar is met Roer en Sabel gewapent, ende zit om te roeyen; de Waren die zy mede brengen, zijn Jager, ofte swarte Zuyker, Cardemon, Peper, Cayr, daar men Anker-en Vyger-touwen af maakt, oude Kokos-nooten, die in 't Landt van de arme Gemeynthe worden vertiert ende verteert.

Vaart der Malabaren eertijds zeer groot.

In voorgaande tijden zonden die van *Zuratte* in de maanden Mayo, Junio, buyten het zaizoen des Jaars, langhs de Landt-streek van *India*, (wanneer de *Portugezen* met haar Vaartuygen binnen waren) een ofte twee Schepen na *Achin*, *Tanasseri*, *Queda*, de *Maldives*, geladen met Kleeden, Catoenen, brengende in Retour Peper, Campher, Nagelen, Nooten, Foely, Zandel-hout, Porceleyn, Chinésche Zijde, by die van *Malacca* daar gebracht; voorts Tin, Benjuin, Sapan- en Agel-hout,

Die van Zuratte handelden eertijds op Achin, Tanasseri, Queda en Maldives.

Elephants-tanden, en van de *Maldives* Kokos, alzoo daar weynigh andere koopmanschap valt.

Nature der
Moren.

De Grooten in deze Plaatzen en daar ontrent zijn zeer trots en hoovaardigh, hoewel zy van den *Koningh* hardt in toom worden gehouden: maar overmits de *Koningh* dikmaals verre van de handt is, door de grootheyt zijner heerschappye, welke tot aan *Persien* grenst, tot aan de *Auwa*, *Ganges* ende *Bengale*, wyders aan *Decan*, ende in 't Westen aan de Zee, zoo doen zy veel quaat: Want het Landt *Guizuratte*, daar in deze voorname Steden zijn, strekt hem in de lenghte Zuyden ende Noorden, beginnende van *Daman*, cyndigende ontrent 40 *Cos* van *Amadabath*, steuytende tegens het Landt *Pathan*, daar in Heydenen wonen, zijnde in de lenghte ontrent 180 *Cos*, ofte 90 Hollandtsche mijlen, en tegen 't Oosten palende, tegens het Landt van *Parta Basia*, tot 40 *Cos* ofte 20 mijlen, en op de zijde van *Amadabath* strekkende, Oostwaarts ontrent drie dagen reyzens, en tegen het Westen aan de Zee, ende het Koninkrijke *Zundi*, 't welk met een groote wildernisse van *Persia* werdt afgescheyden; Dit Landt placht (eer den *Mogol* het verheerscht heeft) zeer vruchtbaar en volkrijk te zijn.

Hoe veel
een Cos is
na onze
rekening.

Brochia.

De Stadt
Brochia
heeft een
schoone Re-
viere, Nar-
dabath
genaamt.

Twaalf mijlen van *Zuratte* noordwaarts is *Brochia* gelegen, 9 ofte 10 mijlen van de Zee te landewaarts in, doch men kan met redelijke groote Schepen tot ontrent half wegen in de Revier komen. De Stadt leyt op 21 graden, 56 minuten, dicht by een schoone Reviere, van boven *Decan* ende *Mandouw* afkomende. Half wegen de Reviere leyt een Bank van ontrent 9 ofte 10 voeten waters. De Stadt is vermakelijk, sterk, ende wel gelegen, gebouwt op een hoogen Bergh, omringht met harde steene muuren. Men maakt hier alderhande Kleeden ende Doeken, meer als op eenige plaatzen van geheel *India*. Hier zijn ook de beste Bleekeryen van *Lywaten*, waar door dat alle de

kleeden beter in het oogh zijn, als van andere plaatzen. De *Malabaren* dreven ook eertijts hier sterken handel, quamen met 9 en 10 Schepen. D'Onze ende d'Engelsche hebben al over veel Jaren daar haar *Comptoir*en gehadt. De meeste Inwoners zijn *Benjanen*, die met de *Lywaten* omgaan. Rontom de Stadt zijn twee Voor-steden, bewoont van *Wevers*, ende *Catoen-koopers*. Men seght dat onder liet gebiedt van *Brochia* staan 85 Dorpen, en het zoude zich wijder uyt-gebreydt hebben over drie andere Steden, die nu onder byzondere Heerschappyen staan. De Landen ontrent *Brochia* zijn leegh zonder geberghte; maar 5 à 6 mijlen in 't Zuydt-Oosten zijn de *Vindaatsche* geberghten, die veel Agaat-steen voort-brengen. De koopmanschapen en Waren, die door *Brochia* na andere plaatzen werden vervoert, betalen voor tol twee ten hondert.

Het gebied
van Bro-
chia is eer-
tijts grooter
geweest
dan nu.

Goga is een kleyn stedeken, liggende aan den inham van *Cambaja*, te weten, daar de zelve nauwer werd, ende by na een Reviere gelijkt, is zonder Wallen en Poorten, behalven aan de Zeek-ant, daar een muur is van vaste steen. Hier worden alle de groote Schepen, die na *Arabien*, ende de Zuydt gezonden werden, (door de Kooplieden van *Cambaja* ende *Amadabath*) toe gemaakt, om dat daar een bequame Reede is, het isser zeer verde vlak ende meest modderachtigh. De aankomst-plaatze der *Portugezen* is ook aldaar eertijts geweest, welke met haar Oorloghs Fregatten, tot geleyde van de *Cassilas* ofte Koopvaardy-schepen, daar verscheenen.

Goga een
stedeken
30 mijlen
van Cam-
baja gele-
gen.

Daar zijn meer andere Plaatzen, doch weynigh van belangh, die derhalven kortelijk zullen voorby gaan: Als *Pattepatane*, *Mangerol*, by zomige Schrijvers de laatste plaatze een andere name hebbende, daar weynig van valt te zeggen, als dat de Landtbouw ende *Catoen-neeringe* daar in swang gaat. Gelijck *Brodera* ook een Landt-

Pattepa-
tane.
Mangerol.

Brodera.

Landt-ftadt is, beftaande meeft in Bouwerye, daar werden ook grove Doeken en Kleeden gemaakt, zoo voor *Arabia* als *Ethiopia*. De *Compagnie* heeft eertijds alhier haar Makelaars mede gehad, tot opkoppinge van kleeden. *Mamadabath* is nu vervallen, was eertijds een *Koninklijke* Luft-plaats, zeer vermakenlijk, is gelegen op de kant van een redelijke fchoone Reviere, doch is nu niet meer dan een arm Dorp. Wat verder van *Broderås* Vestingen, Sterkte, Poorten, Gebied, Thuynen, Begraaf-plaatzen, Voor-ftadt aangaat, hier af zullen wy, om voor andere ftoffe wat meerder plaats te bewaren, over-flaan. Zoo mede van *Nariauw*, *Waffet*, (een oudt vervallen Kasteel) *Ifsempour*, *Batona*, &c. gelijk ook van de Koopmanfchappen van *Guizuratze* Indigo, Salpeter, Borax, *Affa Foetida*, *Amphioen*, *Gomme-lak*, verfcheyde Droguen, als de welke reeds genoegh befchreven en bekend zijn.

Wy zullen dan noch een weynigh fpreken van de gezegende Koophandel in die Gewesten, ende dan onzen loop zetten na de *Portugéſche* Plaatzen (NB.) *Diu*, *Daman*, &c. tot dat op *Goa* een weynigh vertoevende, onze reyze op *Malabar* mogen volbrengen, en dan die Landt-ftreek door-wandelen. 't Is zeker ende gewis, dat in *Zuratte*, ende de onderhoorige Plaatzen, ftande onder het Hooft-Comptoir, groote winften te doen zijn, maar daar moet ook geen gelt gebrek zijn. De *Heeren Zeventhienen* geven haar Dienaars, waar dat zy komen te refideren, te letten doorgaans op zes ftukken, en dat met groote reden: Niet alleen hoedanigh de gelegentheydt en zeden der Volkeren zijn, maar wat daarte verhandelen valt, en wat daar moet gebracht zijn, wat en hoedanigh onze Vyanden en Wederpartijders zijn, welke Godtsdienft daar in ſwang gaat, welke Munte, &c. nevens de gelegentheydt der Plaatze, na de hooghte bezuyden en Noorden.

Aangaande dan d'omftandigheden van den *Guizuratz* handel, daar van de Hooft-logie en plaatze is *Zuratte*, is dit kortelijk aan te merken. Men moet met de Inwoonders voorſichtigh om gaan, niet al zeggen wat men weet, maar wat kunnen binnen houden, want een Zor laat zijnen heelen geeft uyt, en wat in 't binnenſte des Dwazen is, wordt haalt geopenbaart, ende deze Mooren vertoonen een uyerterlijke deſtigheyt ende manhaftigheyt in hare ſprake, maniere ende omme-gangh. Zy zullen lichtelijk met yemandt vriendſchap houden, als zy zien dat men tot haar eere genegen is; dit komt byzonder te paſſe, als een ander volk, gelijk de *Engelſche*, voor onze Schepen willen vertrekken, &c. Voor al moet men daar niet aangaan, gelijk zommige Regeerders doen op andere Plaatzen, (of men was in *proprio Territorio*) maar zien in wat Landt men is want ik wete door ervarentheyt wat ſchade, ſchande, en ellende, de *Ed. Maatſchappye* door zulke op-gequicke, maar qualijk-geaarde Kinderen, heeft bekomen, waar van het Liſchaam der voornoemde *Maatſchappye* noch diepe wonden ende lidt-tekenen heeft. Godtzaligheyt van leven, vyandschap van dronken-drinken, oprechtigheyt in woorden, onvervalſtheyt, onderhoudinge der beloften, waarheyt, goede onderdanigheyt onder eyge Dienaars, wat ſtaat ende uyerterlijken aanzien, zijn alhier ten hoogſten noodigh.

Men heeft van tijt tot tijt gezien, hoe den handel in *Zuratte*, en de onderhoorige Comptoiren heeft aangenomen, met byzondere voor-deelen, en hoe dat God de Heere het werk gezegent heeft, voornamelijk onder goede Godzalige Directeurs ende Beſtierders. In 't Jaar 1624, den 20 January wierdt daar van daan het eerſte Chriſten Schip verzon-den, genaamt *Heuſden*, waar op Schipper was *Jan Gijsbertsz. Booneeater*, ende Koopman *Hendrik Adriaanſz.* met een koſtelijk Cargi-zoen;

Den bandel van Guizuratte.

De voor-zichtigheyt die ons Volk aldaar behoort te houden.

NB. De Regeerders zelfs moeten zien in wat Landt zy zijn, en geen Dwingelandy bedrijven.

Het eerſte Chriſten Schip uyt Zuratte na Hollandt gezonden.

Mamadabath.

Nariauw. Waffet. Ifsempour. Batona.

De Be-wintheb-berien wil-len dat haar Dienaars op zes Stuk-ken zullen letten.

zoen, om naar 't Vaderlandt te zeylen, langhs de Kusten van *Melinde* ende *Soffala*, en *Cabo de Bona Esperança*.

Het tweede Schip van Zuratte na Hollandt gezonden.

In't Jaar 1624, den 12 Maart wierd het tweede Schip (onder Godes geley) afgevaardicht van *Zuratte*, genaamt *de Vrede*, met een heerlijke en kostelijke Ladinge, maar na dat het te laat in 't Jaar was, konde niet verder als de *Commorisse* Eylanden geraken, dies genootzaakt wierdt na de kuste *Choromandel* te loopen.

Derde vertrek der Schepen.

A°. 1625, den 23 April vertrokken de Schepen *Dordrecht*, Schipper zijnde *Willem Jansz. Koster*, ook 't Jacht *Weesp*, daar Schipper op was *Dirk Claasz. van Rotterdam*, vergezelschapt met den *Persiaanschen* Gezante *Mossabek*, ende *S^t. Joan van Haselt*, over het Eylandt *Mauritius*, anders *Ilha de Cerne* genaamt, om te verwinteren, want het te laat in 't Jaar was. Hier nevens ging een *Engelsch* Schip, genaamt *de Sterre*.

Vierde vertrek.

A°. 1626. vertrokken de naarvolgende Schepen, *de Goude Leeuw*, *Walcheren*, *Oranje*, (door de *Zuydtzee* gekomen) met haar volle ladinge na het Vaderlandt, zijnde Bevelhebber den Opper-koopman *Joan Carstensz.*

Vijfde vertrek.

A°. 1628, den 16 December vertrok het Schip *Dordrecht*, met den Koopman *François Pelfser*, ende Schipper *Adriaan Jacobsz.* om binnen door de Engte van *Madagascar*, ende de *Fussabesche* kuste te zeylen.

Wanneer de Schepen van Batavia op Zuratte komen.

Onze *Nederlandtsche* Schepen komen herwaarts van *Batavia*, gemeenlijk in het begin ofte ten laatsten vande maandt Augustus, of op het eerste ofte laatste van October, zomwijlen ook in 't begin van November ofte half December. Ende om tijdt te winnen, ende alle voordeelen de *Ed. Maatschappye* toe te brengen, heeft een trouw Dienaar uyt *Zuratte* na *Persia* in December, ofte ten laatsten in Januario of half Februario de Schepen afgezonden, om tegens het laatste van Maart op *Batavia* te wezen, ende aldaar be-

quame *Retouren* in tijts te brengen. Zoo dat men ziet hoe veel aan een wakend' ende trouw Hooft gelegen is, gelijk in 't naarvolgende klaarder blijken zal.

Het IV. Capittel.

Gewichtigheydt van den Zuratschen Handel. Omstandige Beschrijving van Mocha, en Costumen aldaar gebruykelijk. Agra. Zijn Sterkte. Afkomst des Mogols. Zijn Staten en Rijkdommen.

VAN hoedanigen gewichte ende voordeel den handel van *Zuratte* zy, is al over vele Jaren van ervaren ende verstandige Dienaren der *Ed. Compagnie* aan haar Heeren Meesters wijtloopigh vertoont, zelfs al in het Jaar 1616. De Waren die daar getrokken werden, zijn Loot, Quiksilver, Vermelioen, Elephants-tanden, Tin, Koper, Zabels, Giroffel-nagelen, Nooten Muscaten, Foeilie, Peper, fijn Porceleyn, &c. Te meer is den handel in die Gewesten van aanzien, om dat verscheyde trefelijke Comptoiren daar onder behooren, gelijk te vooren is aangehaalt: Daar-en-boven *Agra* ende *Mocha*, nevens andere Plaatzen, gelegen op de kuste van *Gelukkigh Arabia*, op welken de koopmanschappen in den Jare 1616 in treyn zijn gebracht, welke zeker zijn na alle schijn, by aldien wy met de Inwoonders in goeden vrede, ende buyten verwerringe blijven, waar door niet alleen onze Negotie staat te verwakkeren: maar in tegendeel voor andere Christen Natie te verfwakken, gelijk de ervarentheyt ons met de *Portugezen* geleert heeft: Want voor al dienen daar geen Moorsche Schepen ('t zy ook van wat plaatzen onder deze Natie zortende) aangetaft, beschadigt, ofte genomen te werden, daar door groote onheylen en schade voor de *Ed. Maatschappye* te verwachten staat, ende de vlamme van onlusten niet altijd zoo gelukkig werden uitgebluft, als in 't voorgaande van ons

Gewichtigheydt van den handel van Zuratte, ende de onderhoorige Comptoiren.

Waren in Zuratte getrokken.

Vrede met Inwoonders in die Gewesten is alderbest.

Niet lich- is vertoont, maar zoude dikmaals
 selijk Moor- een kleyn vonxken een groot vuur
 sche Schepen maken.
 aan te
 tasten.

Twee Voor- beelt in den Jare 1621 gehadt, doen
 beelden daar de Schepen *Samson* ende *Weesf* de
 van, zoo Moorsche Schepen aanhaalde, waar
 van't Jaar door den handel in *Arabia* (daar
 1621, als goede hoope van was) stil stondt,
 1628. ende hier mede groot gevaar ver-
 menght was, indien met geen groote
 naarstigheyt voor-gekomen ware.
 Het aanhalen van het *Guizurats*
 Schip, door 't Jacht *Grootenbroek*
 A°. 1628 op de kuste *Choromandel*
 gebracht, verwekte ook harde Pro-
 ceduuren tegen ons, zoo dat onzen
 handel wierdt verboden, de Pak-
 huizen geslooten, met dreygemen-
 ten van onze Goederen aan te tasten,
 achtende het Schip over de drie hon-
 dert duyzent guldens waardigh, dat
 noch (door Godesgenade) met een
 kleyntje wierdt ter neder geleydt.
 't Is wel zeker, dat de Moren onze
 vriendschap in alle manieren zoe-
 ken: maar eens qualijk gehandelt,
 zijn nauwelijk tot reden te brengen,
 alzoo (gelijk gezeght is) van natuu-
 ren trots, hartnekkigh en hoovaar-
 digh zijn, en willen met vriendschap
 in alles gekent zijn, dat lichtelijk met
 eenige erkentenisse kan geschieden.

Men moet ook wel aanmerken,
 dat in deze Landen niet wel den
 handel kan gedreven werden, zon-
 der een vast ende bondigh *Firman*
 des *Koninghs*, om de ontrouwigheyt
 des Landaarts, te meer ook, om dat
 zoo wel *Cambaja*, *Zuratta*, als *Bro-*
chia, &c. hare eygen baatzuchtige
 ende schrapende Gouverneurs heb-
 ben, die zelfs op malkanderen zeer
 nijdighe zijn. De *Portugezen* heb-
 ben ons altydt door hare Papen, die
 doorgaans in 't Land zijn als Sprink-
 hanen (na haren aart) by de Moren
 vuyl en verdacht zoeken te maken.

Men dient ook wel een ooghe in 't
 zeyl te houden, om met vervalschen
 van Gewichten, niet bedroogen te
 werden: gelijk geen kleyne fielter-
 ryen, certijts door *Godjanizan* ende
Godjaäffan aan S^r. *Herry Middleton*,

Engels-man, gepleegt wierdt, 't welk
 hy gewaar wordende, haar beyde op
 't Schip in d'Yzers klonk, tot dat
 zijn vergenoegen hadde.

De vaart op *Mocha*, over vele Ja-
 ren begonnen, zoo nu en dan door
 onlust ende ongelegentheydt gestut
 en gestaakt, is ook van belangh en
 aanzien. *Mocha* leyt in *Arabia Fe-*
lix, in de mondt van 't *Roode Meer*,
 op de hooghte van 13 graden, 28 mi-
 nuten Noorder breette, is groot en
 onbemuint, aan de Water-kant ge-
 legen, op een dorre en onvruchtbare
 plaatze, heeft schoone Huyzen,
 zommige van roode gebakken, an-
 dere blaauwe Arduyn-steen, boven
 plat, gelijk die van *Constantinopolen*.
 Drie schoone Tempels heeft de Stad,
 waar van twee zonder Toorens, en
 een met een hoogen Tooren voor-
 zien is, staande in 't midden van de
 Stadt, aan de Noordt-kant staat een
 Kasteeltjen, in maniere alseen Re-
 duyt, van blaauwe Arduyn-steen,
 met twee ronde punten, tot bescher-
 minghe van de vier Galeyen en ande-
 re lichte Schepen, by tijde van
 S^r. *Herry Middleton*, Engels-man,
 A°. 1612. opgemaakt, en is beleydt
 geweest met vijf Metale Stukken, van
 14 pont Yzer, nevens eenige lichte
 Metale als Yzere Bassen.

Men zegt, dat *Mocha* over 90 ofte
 100 Jaren maar een Viisschers Dorp
 is geweest, doch tzedert den *Grooten*
Turk over deze plaatzen heeft be-
 ginnen te heerschen, is zoo verbe-
 tert, dat nu een van de Hooft-plaat-
 zen is. Want te vooren plachten alle
 de *Indiaansche* Schepen *Aden* (eer-
 tijts mede een vermaarde Stadt, nu
 met vervallen muuren) aan te doen.
 Zijnde *Mocha* beter gelegen voor
 de Kooplieden, die jaarlijks met de
 Caffels af komen. De Stadt bestaat
 uyt *Turken*, *Arabiers*, *Benjanen* en
Joden, die zeer by de *Turken* en *Mo-*
ren zijn veracht. Van oudts is hier
 van de eerste Maart tot half Septem-
 ber, groote toevloeyinge van Volk
 geweest, tegens dat het groote Schip
 de *Manfouri*, 't welk in September
 van 't uyerste des *Roode Meers* ver-

Handel op
 Mocha, en
 het Roode
 Meer.

Korte Be-
 schrijvinge
 van Mo-
 cha.

Opkomst
 van Mo-
 cha.

't Vertrek
 van het
 groote Schip
 de Man-
 fouri na
 Mocha.

trekt, hier aanland, welk Schip van wegen den grooten *Sultan* van *Constantinopolen* komt, die het op vracht voor de Kooplieden over en weder laat varen.

Men moet 10 per cento (ten hondert) betalen van de koopmanschappen, en behalven dit Schip mogen geen andere Schepen deze reyze doen. 't Voornoemde Schip komt van boven af-zakken zeer kostelijk geladen, zomtijts waardigh 25 ofte 30 hondert duyzent Realen van Achten: Zoo in Contante Realen, *Venetiaansche* ofte *Moorsche* Ducaten, *Italiaansche* Goude Lakenen, Camelotten, Safferaan, Quiksilver, alderhande Kramerye, als meenigte van Christen Vrouwen, Mans ende Kinderen, in de *Levant* veroverd, die hier terstondt voor Slaven ende Slavinnen verkocht werden, zijnde meest *Grieken*, *Hongaren*, *Italianen*, ook van *Cyprus*, ende andere Eylan-den, geboortig. Dit Schip vertrekt gemeynlijk den eersten January wel en rijkelijk geladen met Speceryen, Indigo, kostelijke fijne Catoene Lywaten, Toulbanden, ende andere *Indiaansche* Waren. Men heeft ook gemeynlijk alle Jaren, in 't eerste ofte half Maart, alhier een *Cassila* ofte *Caravane*, sterk over de 1600 Kameelen, zijnde de Kooplieden meest *Turken*, *Arabiers*, *Armeniers*, nevens andere vreemde Natien; zy komen over *Aleppo* en *Alexandria*, zy zijn gemeynlijk twee maanden op de wegh, ende reyzen niet meer dan drie ofte vier *Hollandtsche* mijlen daaghs. De koopmanschappen die zy mede brengen, zijn Naayende Stik-zijde, Gout-draat, Root Coraal, Vermelioen, Saffraan, alderhande *Neurenberger* Waren, Naalden, Brillen, Schaeren, Messen, Spiegels, Myrrhe, ende andere Krameryen meer; deze *Cassila* vertrekt gemeynlijk in de maant December, met alderhande *Indiaansche* Waren, zoo dat zy een Jaar gints en weder besteden, ende de Reyfigers tijdt genoeg hebben om het Graf van *Mahometh* te besichtigen.

De Caravane van Cayro over Aleppo ende Alexandria vertrek-kende.

Waren die zy mede brengen.

In Cayro komen vele *Pelgrims* te samen in 't begin des Jaars, die met de *Caravane* reyzen tot in *Gelukkigh Arabia*, na *Mecha*, waar van daan 8 mijlen *Medina* leght, de Begraafplaats van haren Propheet, welke zy besichtigen; 't gebeurt meenigmaal dat 30000 en 40000 *Pelgrims* derwaarts trekken. Men zeght, dat den *Grooten Heer* ongemeyne onkosten tot deze tocht der *Pelgrims* jaarlijks doet. Men zendt ook groote Geschenken en Vereeringen na het Graf van *Mahometh*.

Voorts moet men weten, dat *Mocha* van over lange zoo machtigh is geweest, dat het jaarlijks den Keyzer van *Constantinopolen* op-bracht twee hondert duyzent Realen van Achten, zoo van Tollen als andere gerechtigheden, zoo dat het een aanzienlijke, en een van de grootste Plaatzen is, die de *Bassa van Yeman* onder hem heeft. Den Gouverneur van de Stadt, als daar veel te ver-richten is, zit zelfs in het Tol-huys, en in zijn tegenwoordigheydt worden alle Zakken, Pakken, ende Kisten geopent, en 't gene daar in is, getelt ofte gewogen. Uyt elke Zak wordt yets voor den Gouverneur genomen, dat hem geen kleyne winste aan-brenghet. De Schepen betalen alhier ook Anker-gelt, namentlijk na hare grootte, van 10 tot 50 Realen van Achten, zoo dat de Tollen, quade gewoonte, die de *Indiaansche* Kooplieden betalen, bedragen over de 15 ten hondert van inkomen: Daar-en-boven alle de *Indiaansche* Schepen op de Reede komende, zoo werden de Hoofden, by de *Moren Nachodes* genaamt, voor den Gouverneur gebracht, en zoo zy welkom zijn, laat hy haar met een Gout of Zilver Lakens kleet om-hangen, en worden dan alzoo met Pijpen en Trommelen na haar wooninge gebracht. Wanneer de voornoemde Schepen wederom willen vertrekken, gaan de Schippers haar afscheyt van den Gouverneur nemen, die haar andermaal met een kostelijk gewaad vergiert, van zijn Hof-meester tot in de

Pelgrims die met de Caravane na Medina reyzen, om Mahomets Graf te bezichtigen.

Wat Mocha den Grooten Heer jaarlijks op-brenghet.

Anker-gelt voor Mocha betaalt.

Hoe de Schippers ontfangen werden.

de Boot laat geleyden, dan neemt men haar het kleedt wederom af, en voor yeder kleedingh, ofte *Cassitane* by haar genoemd, moeten zy 20 ofte 25 Realen betalen.

De Roers en Zeylen moeten aan Landt gebracht werden.

Zoo haast de Moorsche Schepen op de Reede komen, ende haar Anker laten vallen, zoo moeten zy terstondt haar Roers ende Zeylen aan landt brengen, en daar na alle de over-gebrachte koopmanschappen, eer dat zy yets kunnen verkoopen, en of al schoon eenige goederen ofte koopmanschappen mede brachten, daar verlies aan zagen, zoo mogen zy die niet aan boordt laten, om weder te vervoeren, maar moeten die aan landt brengen ende vertollen; zoo haast de Schepen los zijn, zy schieten eenige schooten, op dat yemant uyt name van den *Gouverneur*, of hy zelve aan boordt kome. Zoo men yets vindt dat verboden is, raken de Schippers in groote ongenade. Veel Schepen komen hier in 't Voor-jaar, de *Portugezen* van *Goa*, *Goga*, ende andere plaatzen, brachten eertijts alhier veel Indigo, Lak, Catoenen, Zeyldoek, alderhande zortteeringe van *Guizuratz* Kleeden, Tabak, Rijs, verscheyde Medicamenten, welke Waren meest van de Turksche *Cassilas* op-gekocht wierden, doch den Tabak ende Rijs wordt daar te lande verteert. Voornoemde Schepen brachten in Retour Realen van Achten, Moorsche Ducaten, eenige Wortelen, daar de *Indianen* Krap-root van maken: Zoo quamen eertijts aldaar Schepen van *Daman*, *Cambaja*, *Malabar*, met *Peper*, *Cambaische* ende *Choromandelsche* Kleeden, *Allegias*, *Tafficillas*, witte en roode Kassen, roode *Petas*, *Cannekins*, *Baftas*, witte en blaauwe fijne Toulbanden, Gordels ofte Commerbants, voorts geschilderde Kleeden, Rijs, Tabak, fijn en grof Porceleyn in overvloed, nemende in retour Paarden, Rozijnen, Amandelen, Camelotten, Elephants-tanden van *Soffala*, roode Wortelen om te verwen, die alleen in *Arabia* vallen, voorts swarte Boontjes ofte

Groote vaart op Mocha.

Haar Retouren die zy mede nemen.

Chawwa, ook komen die van *Achin*, van *Paty*, ende andere Plaatzen van de kuste *Melinde*, mede aldaar om te handelen, en vertrekken in 't midden van Oogst-maandt, moeten wel op haar Mousson passën, ofte zouden van haar reyze versteken zijn. In Sprokkel-maandt, of in 't begin van Lente-maandt vertrekken zy van huys.

De Schepen konnen in *Mocha* geen goet water nochte brand-hout, dan voor een hoogen prijs, bekomen. Maar voor de Stadt *Mocha* leyt een Eylandeken, daar onder de *Engelsche* eertijts haar Schepen plachten te verdubbelen, ende over te halen. Hier kan men voor slechte Kleeden wel ververschinge bekomen, van gelijke aan de vaste Kuste, daar water en brand-hout in overvloed is.

Water en Brand-hout bekomen swaarijck in Mocha te bekomen.

Zoo dat in *Zuratta*, *Mocha* ende *Agra*, de Stadt *Cihiry*, &c. (mede in 't *Rode Meer*, op de hoogte van 14 graden, 50 minuten gelegen, zijnde een bequame Zee-stadt, hebbende een Kasteel met vier ronde Punten ofte Bolwerken, drie Moorsche Tempels) heerlijke koopmanschappen te doen zijn, gelijk dat de *Engelsche* niet onbewust is geweest.

Maar 't zal tijdt zijn dat wy nederwaarts dalen, ende t'eenemaal *Zuratte* met zijn Comptoiren verlaten, na dat wy noch een weynigh van de Stadt ende het Kasteel *Agra* zullen gesproken hebben. Het Kasteel daar de *Koningh* zijn hof houdt, is een voortreffelijk Werk, en een van de byzonderste Gebouwen van gantsch Oosten, leggende aan den Oever van de Riviere *Jemeni*, is gebouwt met een sterke Muur van roode gehouwen steen, voorzien met wijde Grachten, en sterke Val-bruggen, en vier Poorten. Dit is de Scharplaatze van den *Groten Koningh*, ende de Stadt der verzameling der *Grooten*, daar zoo nu en dan wel eenige oneenigheyt valt.

De Stads Agra, de Hooft-plaatze en 't Hof van den Grootten Koningh.

In 't Jaar 1644, den 4 van Oogst-maandt geschiede aldaar een droevige Tragödie. Des avondts na Zonnen ondergange, als wanneer

Zeldzaam voorval No. 1644. aldaar geschiet.

alle *Animerawwen*, volgens gebruyk in *Gozalchanna*, voor de *Majesteyt* moeten verschijnen, is geschiet, dat den grooten *Raja Ammerzing* (zijnde een Heer van 5000 Paarden, door ziekte ende swakheyt eenige dagen afwezig was geweest) aldaar mede verscheen, de welke door *Zillabatchan*, opperste *Baxia* van zijn *Majesteyt*, aangesproken zijnde, waarom hy *Raja* in zoo vele dagen zijn wacht niet waar genomen, nocte ook voor den *Koningh* verscheenen ware; hy ontschuldigde zich met alle beleeftheyt, zeggende, zijn quade gesteltheit daar van de oorzake geweest te zijn, anders zoude hy geensints in gebrek gebleven hebben, waar op *Zillabatchan* hem hard, en niet zonder scheldt-woorden, aansprak, ende bestrafte. Deze *Raja* hem zelve hier in geraakt voelende, heeft, zonder een woordt meer te spreken, zijn geweer ofte zijmder uytgetrokken, ende *Zillabatchan* daar zoodanigh mede in 't hert getroffen, dat hy dadelijk doodt ter Aarde viel.

Den Heere *Galilchan*, die wel de naaste daar by stondt, ziende *Zillabatchan*, in tegenwoordigheyt van den *Koningh*, zoo schandelijk vermoort, kapte den voornoemden *Raja* met zijn Houwer den gantschen Arm, tot de schouder toe, glat af. De Zoon van *Raja Rittelda*, ziende dat het noch geen doodelijke wonde was, gaf hem de rest, ende doodde hem, zoo dat beyde die groote Perzonagien in een oogenblik van 't leven berooft waren. Den *Koningh* belaste, dat men *Zillabatchan* na zijn Huys zoude laten brengen, om begraven te werden, en dat men het Lichaam van *Raja Ammerzing* in de Reviere zoude laten werpen. Zoo ras geboden, zoo ras gehoorzaamt: Maar zoo haast het Lichaam van deze *Raja* buyten de Poorte *Gozalchanna* was gebracht, quamen eenige zijner *Raspouten* (een volk die den *Mogol* zelfs niet in toom kan houden) die hem in zijn leven bedient hadden, daar ontrent; dezen ziende haren Heere als een dooden Hondt langhs

langhs de straten slepen, wierden als sinneloos en wanhoopende, dies zy de Wapenen in de handt namen, en brachten over de 30, zoo *Mancepdaars*, *Grosbordaars*, als andere *Konings* Amptenaren, om 't leven, daar onder mede was des *Majesteyts* gouden Stok-drager, echter liet den *Koningh*, met meerder macht van volk, den dooden *Raja Ammerzing* (om wiens wille acht Vrouwen haar levendigh hebben laten verbranden) in de Reviere werpen, en is de Heer *Assalatchan* daaghs daar na van zijn *Koninklijke Majesteyts* geheele *Krijghs-macht*, in plaats van den overleden *Zillabatchan*, verkooren, 't welk geacht wierdt, een van de voornaamste Bedieningen des gantschen Rijks te zijn.

Agra heeft vier Poorten, eene na 't Noorden, met groote werken sterk gemaakt. De tweede na 't Westen, daar de Markt is, waar binnen des *Konings* Vierschaar staat. De derde gaat na 's *Konings* Hof, en is altijd met ketenen gesloten, en niemandt mach daarte Paarde in-komen, behalven den *Koningh* en zijn Kinderen, zy strekt haar na 't Zuyden. De vierde strekt na de Reviere, daar den *Koningh* alle dage uyt-ziet, om de Zonne te groeten. Hier ziet hy des middaghs het vechten der Elephanten, Leeuwen, en andere Dieren.

Binnen *Agra* dan wordt nu het Hof gehouden, en de byzonderste schatten zijn daar bewaart, en is de Hooft-plaatze van den *Mogol*, ende *India* binnen de *Ganges*. Men zegt, dat het van den *Koningh Accabar*, na het veroveren van *Guizuratte* is gebouwt, welke uyt het Geslachte van den *Grooten Tamerlanes* (wiens eygen name *Tamer* geweest is, bygenaamt *Langue*, om dat hy kreupel was) zoude gesproken zijn. Het Hof zoude te vooren in *Lahor* geweest zijn. De pracht, praal, ende rijkdommen van deze *Mogollen* zijn niet met een penne of swakke veder uyt te drukken; zijn *Krijghs-macht* in 't Jaar 1630, doen hy zelfs tegen

Chaasjaan te velde was, bestondt in 144 duyzent 500 Paarden. Men getuygt, dat hy 5000 Elephanten heeft, welke alle lekkerlijk met Zuykerriet ende *Arak*, ofte sterken drank gevoedt werden.

Groote Krijghs-macht van den Mogol. Veelheydt zijner Elephanten.

Met deze Dieren vermaakt zich den *Grooten Mogol*; hy rijdt zelfs op een aanzienlijken *Elephant* na de Vecht-plaatse, verzelt met veel gevolg van Ruyteren. Het is niet om uyt te spreken, hoe dat dit Beest moed draaght, zijnde verciert met Gout, en alderhande Ringen ende vercierselen, dat het den grooten *Koningh* op zijn rugge ladet; vrolijk zijnde in zijne kracht, als een anderen *Bucephalus* met de vracht van den grooten *Alexander* verheerlijkt. Wanneer dit onvernuftige Dier ontrent de Schouw-plaatze, en den Throon des *Majesteyts* is gekomen, doet het een teken van eerbiedigheyt, gelijk ook alle de andere met gebogen knien, en swaayen van haren slorp. Men geeft een teken eer den strijdt aangaat, dan ziet men een wonderlijke vaardigheyt ende eerezucht in deze Schepzelen, om (in de tegenwoordigheyt des *Konings*) den strijdt te winnen; doch om mal-kander niet te schande te brengen, zoo wordt een ander teken gegeven van aftocht en stiltant van vyandschap, en wordt de vriendschap bevestigd, met om-vatten van de slorpen der wederpartijders, als of zy den anderen de handt gaven, waar op dan Zuykerriet geschaft werdt, daar zy haar in vermaken, ende sterken drank, tot een belooninge van hare dapperheyt, om dat zy haar wel hebben gequeten.

Strijdt der Elephanten.

Maatschap en vriendschap der Elephanten.

Den zelve grooten *Mogol*, wiens naam men wil, dat *wit* gezeght zy, om dat de witte Menschen dit groote en Machtige Rijk eerst hebben ingenomen, vertoont ook zijn pracht ende mogentheyt in zijne Feesten, die hy alle Jaren houdt, zoo op het nieuwe Jaar, op de eerste nieuwe Mane, 't welk is in onze Lente-maandt ofte *Martius*, 't welk 18 dagen duurt, als op den dagh van de

Waar vandaan de Naam van Mogol zoude komen. Feesten van den Grooten Mogol.

De Mogollen zijn afkomstigh van den Grooten Tamerlanes.

Het wegen
van den
Grooten
Vorst in een
Goude
Schaal.

Het zuypen en
swelgen op
de Geboorten-
dag van den
Grooten
Vorst.

geboorte des Jongen Prince, in welke Feesten een yeder voor den dagh brenght wat kostelijkst is, ende een yeder beschenkt den Koningh, hy deelt ook ten laastten giften en geschenken uyt aan zijn Hovelingen die hem wel gedient hebben, en vermeerdert de inkomste van zommige zijner Dienaren. Op de geboortendagh van den Prince speelt men op alle instrumenten en werk-tuygen der Muzijke, ende men vertrekt na het Palleys der Koninginne, zoo zy in 't leven is, en werden vele Geschenken aan hare *Majesteyt* gegeven, daar na zit den Prince in een kostelijke Kamer, en weeght zich in een kostelijke schale van Gout, tegens Gout, Zilver, &c. het Gewicht wordt nauwkeurigh waar genomen; om te weten wat verschil met de voorgaande Jaren is, daaghs daar aan wordt al deze kosteljkheydt den armen gegeven. Den tweeden September wordt de Geboortendagh des Koninghs geviert, in welk Feest den *Koningh* wordt gewogen, tegens zommige Juweelen, Gout, Zilver, Zilvere, Goude, ende zijde Stoffen, Boter, Rijs, Vruchten, 't welk alles daar na den *Bramines* werdt gegeven. De Schale daar in de Vorst wordt gewogen, is van Gout, zoo ook de Ketenen, waar mede zy vast gemaakt is. Hier na worden van den Throon Nooten, Amandelen, ende andere vruchten van Gout, zeer dun en aardigh gemaakt, gestroyt, zoo dat 1000 Nooten geen 60 *Ropias* kosten, en het gewichte van 20 *Ropias* hebben, by ondervindinge, een geheele Schootel van goude Fruytage uyt-gemaakt. Na deze Ceremonien, brengt men den gantschen nacht met zuypen en swelgen door, ('t welk niet is na de Wet van *Mahometh*) en als hem de kop te zeer draeyt, dat hy hem niet langer kan ophouden, gaat hy slapen. *Sr. Thomas Roe* verhaalt, hoe hem, uyt last van den *Grooten Mogol*, op zoo een Feest een goude Kop wierdt toe-gebracht, zijnde de zelve met *Turkoyzen*, *Robynen* ende *Esmerauden* in-geleyt,

welke hem ook vereert wierdt, om die vier of vijf malen uyt te zuypen.

Daar zijn meer Feesten die de Moren vieren, als het Feest *ter gedachtenisse van de twee Gebroeders*, Dienaars van *Mahometh Rali*, die na *Choromandel* gegaan zijnde, om bedevaart te doen, ende Aflaten te verdienen, welke van de Heydenen omringht zijnde in een vastigheydt, daar op zy gevlucht waren, zijn belegert, ende dewijl haar voor-raat begon te ontbreken, en haar water door een *Egdisse* (by de Moren onreyn geacht) bezoetelt wierdt, zoo hebben zy met een manlijke dapperheydt vele van de Heydenen overvallen, ende met de scherpte des sweerts verslagen, tot dat zy zelfs, te krachtigh overvallen, gedoodt wierden, dezen haar doodt wordt in Junio ofte Zomer-maandt, tien dagen na de Nieuwe Maan, jammerlijk beweent. Men draaght dan Doots-baren langs de straten, met Pijlen, Toulbanden, Bogen en Swaarden behangen, men hoort Klaagh-liederen, groot gewoel, zommige door-snijden haar Lichamen met Messen, als de *Baals-Priesters*, dat het bloet daar uytvloeyt, 't welk zy op de kleederen werpen. Op de Markt werden eenige Mannen, van stroo gemaakt, gestelt, als vertoonende quanswijs de Moordenaars van de twee voornoemde Heyligen, welken zy doorschieten, en eyndelijk tot Asche verbranden. Op dit Feest derven de *Heydenen* en *Benjanen* niet op straat komen, om dat de Moren, uyt gedachtenisse van deze moort, als dul van wrake zijn. Men zeght, datze noch een Feest houden tot gedachtenisse van *Abrahams Offerhande*, 't welk in de Zomer-maandt gehouden werdt, wanneer zy veel Bokken slachten, en die met malkanderen op eeten.

Wat schatten dezen *Grooten Mogol*, zijnde een Heere over 37 Provincien en Koninkrijken, bezit, zal niemandt lichtelijk voor den dagh brengen, te meer, om dat hy is erfgenaam van alle Staats-perzonen

Twee andere Feesten die Geesteljk zijn, en van een anderen opzigt.

Groote Geschenken die den Mogol van Uytkeemsche Vorsten ontfanght.

groot

groot en kleyn, niet eens aanhalende alle de Geschenken, die hem van Uytheemsche, en zijn eygen Volk, werden toe-gebracht, want niemand mach met leedige handen voor hem komen.

Daar wierden op een tijt van den Koningh van *Vijapour* aan 't Hof gezonden 30 Elephanten, twee van de zelve waren met goude Ketenen, wegende 400 pont, twee andere met Zilver, ende de overige met Koper verciert, daar benevens 50 Paarden, met een aanzienlijk geschenk van Diamanten, Paarden en Robijnen. Deschatten van den Koningh *Achabaar*, Groot-vader van *Chiapaham*, zoo in Gout, Zilver, edele Gestenten, Beelden, Huys-raat, Koper, Porceleyn, Tapijten, Lakenen, Boeken, Ammunitie van Oorloge, Geschut, Wapenen, Schilden, Boogen, Toomen en Kleeden van Paarden, kan by *Joan Twist* die de zelvige nauw-keurigh opgerekent heeft, na gezien worden.

Het V. Capittel.

Tijfels van den Mogol, Achemmer en Ziammer. Gods-dienst des Mogols. Mahomeths Af- en Opkomst. Zijn valsche Wonder-daden; Alkoran, en ongerijnde Stukken daar in vervat.

Hoedanigh
den Mogol
van zijn
Onderdanen
ge-eert
wers.

HEt is dan niet vreemt, dat zulken Vorst vele Eer-tijtelen van zijne Onderdanen ontfanght, ja als een grooten Godt (doch die sterven zal) op Aarde geacht werdt. Zijn redenen worden als Orakelen gehouden, ende uyt-spraken van de Goden; op den wenk zijner oogen buyght zich een yeder, zijn toorn is als het brullen van een Leeuw, zijn gunste als den Regen op het Gras, zijn vingeren druypen in zijn spreken van Koninklijke bevalligheyt, uyt zijn mondt (na het oordeel der Onderzaten) komen niet dan kostelijke Paarden en Diamanten van welsprekentheyt, ende Vorstelijke deftigheyt neder te dalen, een yeder sperret met verwonderinge

zijn mondt open, om te zien vloeyen den Nectar uyt de zoetvloeyende Reviere zijner Tonge: Op elke reden die de *Majesteit* voort-brengh, roept men, als ten tijde *Herodes*, (in zijn herte,) een *stemme Godes*, en *geenes Menschen*: Ja men meynt, datter een glants, als van de goude Zonne, rondtsom zijn Hooft ende Toulbant is. Dus wert hy genaamt: „De machtighste des „Aardtbodems, Gebieder des We- „relts, groote Monarch, hooghste „Majesteit, alderblinkenste Vorst „onder de Grooten, &c.

*Tijfels van
den Grooten
Mogol.*

Wonderlijke Eer-tijtelen hebben doorgaans de groote *Koningen* van *India*. Boven alle munt uyt den *Koningh* van *Achem*, die zich noemt: „*Koningh* van al de Werelt, die van „Godt gemaakt is, wiens Lichaam „recht glinstert als de Zonne, die „zijn glans recht op de middagh „geeft, een *Koningh* die Godt laat „schijnen volmaakt te zijn, gelijk „de Mane op zijne tijdt vol is, *Ko- „ningh* van Godt uyt-verkooren, „*Koningh* die volmaakt is als de „Noordt-sterre, *Koningh* boven alle „*Koningen*, Kindt ofte Kinds-kindt „van den grōoten vermaarden *Alexander*, *Koningh*, daar alle *Koningen* haar Hooft voor moeten buygen en haar onderwerpen, *Koningh*, die zoo verstandigh is als een „volmaakte ronde klood, ook een „*Koningh* die gelukkig is als de „Zee: *Koningh*, slave van Godt, „*Koningh* die Godt ziet, *Koningh* „die alle menschen laat blijken dat „Godt rechtvaardigh is, en die een „Voor-stander van zijn gerechtig- „heyt is, een *Koningh* van Godt ge- „zegt, *Koningh* die alle menschen „haar schand-vlekken kan bedek- „ken, en oock alle haar misdaden „kan vergeven; *Koningh*, die, als hy „over eynde staat, komen alle sla- „ven onder zijn schaduwe schuylen, „noch *Koningh* die volmaakt is in „alle Raats-pleeginge over alle Vol- „keren, een *Koningh* die zijn On- „derdanen veel goet geeft; *Koningh* „die rechtvaardigh is, en alles nauw- „keu-

*De groote
Koningen
van India
hebben
grote Eer-
tijfels.
By voor-
beelt den
Koning van
Achem.*

„keurigh onderzoekt om Godts
 „rechtvaardigheyt na te zien; *Ko-
 „ningh* die de aldernutste is op den
 „Aardtbodem, die een schoonen
 „reuk van onder zijne voeten heeft,
 „en geeft over alle *Koningen*; *Ko-
 „ningh*, die God Almachtigh zijn
 „Gout-mijnen heeft verleent, die
 „zeer zuiver ende reyn zijn, wiens
 „oogen als de Morgen-sterren glin-
 „steren, die ook bezit den Elephant
 „met Tanden, den rooden, geco-
 „leurden, swarten, witten, en den
 „gesprinkelden Elephant, die meer
 „een Wijfken dan een Manneken
 „gelijkt, als mede den Queen Ele-
 „phant. *Koningh*, die God Almach-
 „tigh geeft kleedinge tot de Ele-
 „phanten, van Gout ende Gesteen-
 „ten verciert, nevens een groot ge-
 „tal van Vecht-Elephanten, met
 „yzere Huyzen op hare ruggen,
 „welkers Tanden met yzere *Mallo-
 „las*, ende kopere Schoenen ge wa-
 „pent zijn. *Koningh*, die God Al-
 „machtig geeft Paarden met goude
 „kleeden, edel Gesteeften en Es-
 „merauden voorzien, nevens hon-
 „derden van Paarden ten Oorloge
 „uytgerust, heerlijke Hengsten van
 „*Arabia, Turkye, Catti, en Balakki*:
 „*Koningh* die het gebiedt heeft over
 „'t Zuyden en Noorden. *Koningh*
 „die gunstigh ben den genen die my
 „lief hebben, en blijdschap gevende
 „den bedroefden. *Koningh* die alles
 „kan vertoonen dat God heeft ge-
 „schapen. *Koningh*, die God gestelt
 „heeft over alles te regeeren, en alles
 „op den Throon van *Achem* te ver-
 „toon.

De Tijtels
 van den
 Koningh
 van Ziam
 loopen vry
 hooger.

Den *Koningh* van *Ziam* gaat noch
 vry wat hooger, en schoeyt op meer-
 der leeft, en praat verre boven ande-
 re Vorsten. Want zoo luyt de voor-
 reden van zijnen Brief aan den Hee-
 re Prince van Oranje, *Fredrik Hen-
 rik*, Z. G. geschreven in den Jare
 1636.

„Dit is een goude schriftelijke
 „Brief van verbintenisse en vriendt-
 „schap, zijnde vol Godlijke glants,
 „ja de alderuytnemenste, begripen-
 „de alle wijze wetenschappen, de

„gelukkighste, welke in de Werelt
 „by menschen niet en is, de beste,
 „de verzeekerste, die in den Hemel,
 „op der Aarde, ende in de Helle zy,
 „de grootste, zoetste, ende vriende-
 „lijkste koninklijke woorden, wel-
 „kers krachtigh-luydende eygen-
 „schappen en heerlijke roem, zooda-
 „nigh door den Aardtbodem loopt,
 „alsof door Goddelijke kracht, de
 „Dooden verrezen, en wonderlijk
 „van alle geestelijke en lichamelijke
 „besmettingen wierden gezuyvert,
 „waar in haar niet alleen de Prie-
 „sters, maar ook de Kooplieden, en
 „alle dienstbare Menschen, met by-
 „zonderlijke blijdschap verwonde-
 „ren, alzoo dat dit by geen waardig-
 „heden eenige gelijkenisse heeft:
 „Want, wie is zulken doorluchtig-
 „ste, machtigste, en onverwinlijke
 „Heere, als ik? zijnde Heere van
 „hondert en een koninklijke goude
 „Kroonen, met negenderley edele
 „Steenen verciert. Opper-gebieder
 „(want wy slaan de Godtslasterlijke
 „Tijfels over) van het edelste en
 „grootste Rijk van *Ziam*, den glans-
 „van de schoone Stadt *India*, wel-
 „kers menighte toe-wegen, en open
 „poorten vol Menschen krielen, en
 „de opperste Hooft-stadt des We-
 „relts is, verciert met d'aldergroot-
 „ste kosteljkheyt, en de heerlijkste
 „Landtsdouwen, welkers Heerscher
 „zijn Huys van Gout en edele Ge-
 „steenten heeft. Heere zijnde van
 „de goude Throonen, ook van den
 „witten, rooden, ende rondt-ge-
 „staarten Elephant, welke drie uyt-
 „nemenste Reys-dieren, den Op-
 „persten Godt aan niemandt gege-
 „ven heeft: een Godlijke Heere, in
 „wiens hand het victorieuze Swaart
 „berust, en die den viergearmden
 „God des Oorlogs gelijk is.

Waar uyt men lichtelijk kan be-
 merken, hoe dat die *Koningen* een
 groot gevoelen van haar zelve heb-
 ben, en hoe dat zy van hare Hove-
 lingen geflatteert werden, zoo dat
 zy met den machtigen *Alexander*,
 haar Zoonen van den grooten God
Jupiter achten, en met eenen *Nebu-
 cadne-*

De In-
 diaanische
 Koningen
 hebben een
 groot gevoe-
 len van
 haar zel-
 ven.

cadnezar roemen op haar sterkte; met *Herodes* God de eere niet te geven; met den Koningh van *Affyrien* tegen Godt op staan, met *Pharao* geen Heere erkennen, als haar alleen, met de *Babylonische* en andere Hoovaardige, als die van *Tyrus* haar achten als Verzegelaars der Zonne, wilende haar stoel stellen boven de Sterren, waar door den Koningh der Koningen in gramschap ontsteken, zulke Morgen-sterren uyt hare vastigheyt werpt, en zulke Zoonen des Dageraats verachtelijk maakt. Zoo-danigh was *Pharao*, den Koningh van *Egypten*, dien grooten Zee-draak, welke dorste zeggen, *Mijn is de Reviere, en ik hebze voor my gemaakt*: Maar haast bevroede hy. en andere, dat Godt verachtige op de Princen kan uyt-storten, en los maken den riem der Geweldigen.

De sprake
van den
grooten Mo-
gol.

Den Grooten Mogol, onder welken alle deze Landen ende Steden staan, spreekt de *Persiaansche*, als zijnde een Hoofsche en deftige sprake: Voorts werden doorgaans in zijn Landen drie Talen gebruykt.

Zijn uyter-
lijke pracht
en statie.

Voornaam-
ste Personen
aan 't Hof
als de Schat-
bewaarder,
d'Oversten
der Kamer-
lingen, de
bewaarders
der Tenten.

Aan 't Hof van den Grooten Vorst zijn veele machtige Perzonagien, hebben groote Soldie die haar alle Maanden zonder feyl betaalt werden, zommige tot onderhoudinge van 12000 Paarden, en zulke zijn vier in getale, doch de zoonen des Koninghs hebben 15000 Paarden, d'andere minder tot 1000 en 100 Paarden. *Raja Amersing* die binnen *Agra* vermoort wiert (waar van in 't voorgaande is gesproken) was een Heer van 5000 Paarden; Men zegt dat den Mogol aan zijn *Omaras* en andere hoofden over den staat besteedt de zoldye voor 100000 menschen. Alle dagen heeft hy veranderinge van kleedinge, welke hy aan zijn Grooten wech schenkt, die in zijn gunste staan, 't welk haar een uytnemende eere is datze met des *Majesteyts* gewaat verciert zijn. De groote Mogol heeft zijne *Nababs* zoo binnen *Zuratta* als elders, zijnde uitstekenste Heeren die verdrach met de Uythemsche maken, des

grooten Heers beveelen met alle zorghvuldigheydt in buyten plaatsen uytvoeren, andere beletten de rooveryen op gemeene wegen, en straffen de quaatdoenders.

't Is ook gebruykelijk by de groote Mogollen Schat-kamers op te richten, op dat men 't geldt (de zenuwen van den Oorlogh) in tijt van onvrede en vyandtschap, by de hant mocht hebben, en deze maniere is prijsfelijk. *Felix enim est civitas quæ tempore pacis de bello cogitat*; Dat is,

Schat-ka-
mers der
Mogollen.

Gelukkig is de Stadt, waar in dat al de leden

Gedenken aan den krijg in 't midden van de vrede.

Want gelijk dit geen kleyne wijsheydt is, alijt met gelt voorzien te zijn ('t welk byzonder den grooten Mogol licht valt) ten aanzien van alle zijn machtige inkomsten, zoo is ook te merken, dat van al het Zilver dat daar in-gebracht wierdt, niets uytgaat, zoo is het ook prijsfelijk, dat men in tijts goede voorraat van eetwaren op doet, om niet van den honger overweldicht te worden, nochtans zie ik niet dat in deze zake zulken zorg gedragen werdt: want men zoude anders van zulke geweldige stormen des hongers uyt die gewesten niet hooren, gelijk nu bekend is. *Pharao*, de Koningh van *Egypten*, zorgde zoo wel voor het eene, als het andere, *Gen. 4.* 't Eerste bezorgde hy na den raad van *Joseph*, en zoo bouwde hy ook schat-steden *Pithon* en *Rameses*, welke schatten 't zy datze bestonden in granen ofte gelt, gelijk het zelve woordt *Exod. 1. 12*, ook *2 Chron. 16. 4.* geschreven staat, en van *Hieronimo Apothecæ frumenti*, dat is, bewaar-plaatsen van Koorn, over-gezet wert: want *Egypten* was de gemeene schuure van de omleggende Landen en Volkeren, ende deze Steden, immers *Rameses* waren gelegen aan de grenzen ende eynd-palen, de eerste naaste voor de gene die uyt *Palestina* quamen, zoo dede hy dit, om op zijn hoede te zijn, ten eynde de

*Israëlit*en (haar vermeerderende en een Krijgh voorvallende) met haar vervoegen mochten tot den Vyant. Den grooten *Vorst* laat zich driemaal des daaghs zien, en van 7 uren's avondts tot 9 uren houdt hy raadt met zijn Grooten.

Godtsdienst
der Mogol-
len.

Den grooten *Mogol* heeft de Moorsche Godts-dienst, maar deze Vorsten zijn doorgaans de Godtsdienstighste niet, gelijk *Athanasius Kircherus* verhaalt van den Heer *Gelal Edim Mahomet*, zijnde de tiende in rangh uyt het geslachte van *Tamerlanes*, een over kints kint van den Koningh *Accabar*, die eerst de Vaders (*Jesuiten* genaamt) in zijn Rijk geroepen heeft, en byzonder *Rudolphum Aquavivam*, welke hy van de zake des Godts-dienst hoorde spreken, maar quam zoo na niet als *Agrippa*, dat hy zeyde, *Gy dwingt my by na een Christen te zijn*. Voor-noemde *Kircherus* zeght, dat hy wel belijdenisse dede van de *Mahomettaansche* en zijner Voorzaten Gods-dienst, maar 't was zoo verre daar van daan, dat hy die in zijn herte en ziele hoogh achte, dat hy in tegendeel de zelve dikmaals belachte en bespottede. Dit blijkt ook klaarlijk uyt het voorgaande dronke zuypen en swelgen, recht strijdigh tegen de *Mahomettaansche* Godts-dienst, zoo dat meest door gansch *India* de *Moren* (gelijk dikmaals hebbe gezien) zeer tot sterken drank zijn genegen, alleen zijn zy gewoon die te genieten in 't heymelijk, op dat zy van niemant betrapt en te schande mochte gemaakt werden. Ook bevindt men nergens na de kennisse van den *Alkoran* en van *Mahomeths* Wetten onder haar, als in de Landen van *Africa*, *Marocco*, *Fessa*, &c. zoo dat het met een woordt doorgaans grove en onwetende *Moren* zijn, ende is evenwel te verwonderen, hoe dat die Secte in de tijdt van 50 of 60 Jaren, al een booze zuurdeessem, de Eylanden van *Java*, grooten kleyn, *Borneo*, *Celebes*, &c. door-kroopen heeft, nevens meer Landen en verscheyde Eylanden.

Alle de *Mahometanen* zijn verbonden vijf maal 's daaghs hare gebeden te doen, 's morgens, 's middaghs en 's avonts, op 't ondergaan van de Zon, en 's nachts op de tijdt van hare gebeden hebben zy eenigh gehuurt Volk, 't welk op den Toren van de *Moske* klimt, en 't Volk waarschouwt met deze woorden: *La illa, illa, illa Mahomed Reful Lalla*, als zy haar gebeden zullen doen, spreken zy een tapijt op de Aarde, staan recht over eynde, houden beyde haar handen aan de ooren, zeggende haar gebeden daar na op haar dyen, daar na zich een weynigh buygende, richten zy haar op, en daar na twee maal op de Aarde aangebeden hebbende, ende een weynigh zittende, beginnen zy weder met de zelve wijze tot vier ofte vijf maal. Zommige meynen dit ter eeren van de 4 Uytleggers des *Alkorans* te geschieden. Voorts is bekend dat zy *Mahometh* voor haar grooten Propheet houden, zy noemen haar *Musilmannen* ofte ware Geloovigen.

Godtsdienst
der Moren
in 't gemeyn.

Der *Moren* wet-boek is den *Alkoran* ofte *Asphurcan*, hebbende 114 Capittelen, beduydende een onderwijzinge, begrijpende de byzonder stukken van de *Mahomettaansche* leere. *Mahometh* heeft zijn opgangh gehadt in 't Jaar 600 na *Christi* geboorte, en is gestorven in 't Jaar 632, zijn metgezel is geweest *Sergius* een *Arrianer*. Deze *Alkoran* is een mengelmoes uyt het *Jodendom* en *Christendom*.

Ongerijmt-
heden des
Alkorans.

Mahometh is een Krijghs-knecht geweest onder den Keyzer *Heraclius*. De ongerijmtheden van den *Alkoran* zijn oneyndigh, wy zullen eenige hier te voorfchijn brengen. Voor eerst, zy stelt Godt lichamelijk, en dat hy op een zetel van de Engelen zoude gedragen worden. Zy leert dat *Christus* alleen een mensche is, dat *Mahometh* de Trooster zoude zijn, daar van *Johan. 14. 16.* wordt gesproken. Van het laatste Oordeel heeft zy veele verlichtfelen en fabulen, willende dat een zekeren Engel des doodts alles zal neder maken,

maken en ombrengen, zelfs de zielen ende de overige Engelen, en ten laafsten zijn eygen zelve, en dat Godt daar na een nieuwen Engel zoude verwekken, die met een basuyn zoude blazen, langh zijnde 500 Jaren reyzens, en dat hy uyt de zelve eerst de levendige ziele zoude uytblazen, die hare beenderen zoude zoeken, daer na zoude de zelve na 40 Jaren wederom basuynen en geluyt geven, en dan zouden de beenderen met vleesch bekleet worden, ende na een langen tijdt zouden zy met de lichamen weder vereenicht werden, en 40 Jaren zouden zy in 't vuur gezuuyvert werden, en daar na zouden zy van *Mahometh* verlost werden, ende in alle vreughe en vermaak leven. Van *Adam* leert zy dat hy Man ende Vrouw is geweest, ende met een yder vleeschelijke gemeenschap heeft gehad.

Mahomets
Vader.

De Vader van *Mahometh* is geweest *Abdalla* *عبد الله*, 't welk beduyt een Dienstknecht des Heeren; zijn Moeder *Emina*, uyt een doorluchtige flamme der *Korei-schiten*; hy is geboren binnen *Mecca* in woest *Arabia*, hy heeft zijn vyanden die van *Mecca*, zijnde van de *Medinen-sen* geholpen, in verscheide veldt-slagen overwonnen. Den geleerden *Schikardus* noemt zijn Groot-vader *Abdalmatalibum*, welke hy onder de Koningen van *Arabien* telt. Van *Mecca* verjaagt zijnde (welkers Inwoonders hy dikmaals in zijn *Alkoran* vervloekt) is hy na *Medina* gevlucht, van welke vlucht de *Mahometanen* meest hare tijdt-rekeninge maken. Zoo noemen zy ook *Medina Alnabi*, dat is, de Stadt des grooten Propheetes.

De *Mahometanen* houden vast dat de Engelen de ingewanden van *Mahometh* (wanneer hy vier Jaren out was) zouden gewasschen hebben, en dat zy hem de buyk zouden op gesneden hebben, zonder eenige pijn te voelen, en dat zy uyt zijn herte een zwart graan zouden gehaalt hebben; dat door *Mahometh* het heylig vuur der *Persianen* *Orimasda* uytge-

bluscht zoude zijn, 't welk onwaar wordt geoordeelt, om dat *Heraclito Augusto* 't zelve wierdt toe-geschreven. *Mahometh* heeft gewoont by een Koopman, ende diende zijn Heer, in 't drijven ende bestellen zijner Kameelen. Zijn Heer gestorven zijnde, trouwde hy een zeer rijke weduwe *Chadiga* genaamt, doch met de vallende ziekte gequelt zijnde, was hy zijn Huysvrouw weynigh aangenaam, dies hy geest-drijverye in zijn hersenen smede, (hier toe niet weynigh *Sergius* helpende,) hy roemde niet dan van hemelsche openbaringen, en dat hy met stukken en deelen den *Alkoran* uyt den Hemel ontfingh, dat de Aerds-Engel *Gabriël* van boven neder dalende, hem veele geheymenissen openbaarde, door welkers verschijsninge hy als buyten zijn zelve gerukt wiert. Zijn Huysvrouw stelde hier haar zelve in te vreden, roemende op de grootheyt van haren Man den Propheet. Wonderlijke dingen worden van *Mahomeths* reize na den Hemel (op een Muyl) verhaalt, zijn t'samen-sprake met *Adam*; twee met *Noah*; in den derden Hemel met *Abraham*; in den vierden Hemel had hy gezien *Joseph* de zone des Volks beweene; in den vijfden Hemel had hy t'samen-spraak met *Moses* gehad; in de zeste was *Johannes de Dooper* met andere Engelen; in de zevenste was *Jesus Christus*, die zich in de gunste van *Mahometh* (hooger na Godt trekkende) beveelde; ende in de achtste Hemel zach hy de Engelen duyzent maal grooter dan de gantsche Werelt, welke 70 hoofden hadden, hier nam *Gabriël* zijn afscheyt van *Mahometh*, want het hem niet geoorloft was verder te gaan. *Mahometh* quam by Godt zoo na by, als men twee maal met de booge kan schieten, daar zaghy het aanschijn Godes, met 70000 deksels van Hemels licht bedekt. Dat alle deze dingen waarachtigh waren, swoer *Mahometh* by de Avondt-sterre.

Wonderlijke
reyze van
Mahometh na
den Hemel.

Zijn ontmoetingh
aldaar.

Welke het
geloove van
Mahomet
eerst hebben
aan-ge-
no-
men.

Dit geloove van *Mahometh* heeft eerst aan-genomen zijn Huysvrouw *Chadiga*, ende zijn Dienst-knecht *Zeydin*, ook *Ali Abubeker*, *Omar*, *Otman*, en andere, die daar na *Mahometh* gevolgt zijn, *Caliphæ* genaamt. De *Persianen* stellen *Hali* boven *Mahometh*, de *Turken* *Omar*. *Abubeker* heeft twee Jaren geregeert, *Omar* tien, ende heeft den *Alkoran* die eerst zeer verwert, en zonder ordre was, in een Boek gebracht, instellende met eenen het Vasten-feest des maandts *Rammadan*. *Otman* regeerde twaalf Jaren, onderbrengende *Cyprus* ende *Mauritania*. *Hali* was by Testament Na-volger en Successeur van *Mahometh* gemaakt, maar de drie andere, met uytfluyten van hem, vaarden de heerschappye aan, waarom ook de *Persianen* de drie andere vervloeken: Want daar is een onverzoenlijken haat tusschen de *Turken* en *Persianen*, uyt oorzaak van de verscheyden theyt der Uytleggingen over den *Alkoran*, manieren en zeden, dekkinge des Hoofds, en Gebeden, &c.

Onverzoe-
nelijke haat
tusschen de
Turken en
Persianen,
en waar uyt
ontstaan.

Het VI. Capittel.

Vervolgh der ongerijmde Leere des Alkorans. Der Mahometanen Sabbatthen, Priesters, Religieuzen. Der Mahometanen Zaligheydt en Hemel. Zeden der zelve.

Ongerijmt-
heden ont-
rent de
Scheppinge
by de Ma-
hometa-
nen gedre-
ven.

DE ongerijmtheden ontrent de Scheppinge die *Mahometh* leert, zijn vele. Hy stelt dan vast dat God eerst een Penne gemaakt heeft, met welke penne lank zijnde 500 Jaren reyzens, en breedt 80, Godt alles zoude aantekenen, daar by ook een tafel, dat *Adam* zoude geschapen zijn uyt een handt vol stoffe van alderhande verwe, waar door het is geschiedt dat d'een mensche blank, d'ander bruyn, de derde zwart is. Voorts houdt deze Leere staande, dat de Zon en Maan vaneene groote zijn gemaakt, maar dat *Gabriël* de Maan vermindert heeft, dat'er Sterren zijn die vuur uytwerpent tegens de Duyvelen, die het Paradijs wil-

len in-nemen; dat den Hemel van zekere Bergh ondersteunt werdt; zy schrijft de *Engelen* Vrouwen toe; leert dat de Duyvelen van Godt geschapen zijn uyt een pestilentiaal vuur; dat *Belsebub* uyt den Hemel is geworpen, om dat hy voor *Adam* niet wilde op staan; dat het middelpunt des Aardtrijcks in een hoorn van een Stier bestaat onder de aarde zijnde, welke als zy haar roert, geschiedt een Aardtbevinge, deze Stier zoude met zijn kop na het Oosten staan, hebbende 40 Hoornen, en zoo veel Tanden, zijnde van den eenen Hoorn tot den anderen, de lengte van 1000 Jaren. Dat den Boom, daar van *Adam* zoude hebben gesmaakt, zeven Koorn-ayren zoude gehad hebben, dat *Mahometh* daar van een afgebroken hadde, welke vijf Granen hadde, daar van hy twee opat, de twee andere zijn Vrouw *Chadiga* gevende, het vijfde nam hy met zich, 't welk ontrent de grootte van een Ey hadde, 't welk hy in 600 deelen verdeelt heeft, waar van daan de verscheyden theydt der Verwen in de Zaden ontstaan zijn. Voorts houdt deze Leere voor gewis, dat *Adam* van *Gabriël* is besneden, daar nochtans de H. Waarheydt eerst ten tijde van *Abraham* van dit Verbondt gewagh maakt.

De *Moren* besnijden de Vrouwen zoo wel als de Mannen, de Mannen gemeynlijk op de 13 Jaren, zomtijts wel vroeger, wanneer zy belijdenisse hares Geloofs, met opgeheven duym hebben gedaan: welke deze is, *La Illach*, &c. dat is, daar is maar een Godt, ende *Mahometh* zijn Propheet. Een *Jode*, *Mahometaans* werdende, wort niet wederom besneden: maar gewassen en gereynight. Merkt hier kortelijk, dat de Besnijdenis der *Moren* veel gevaarlijker is als der *Joden*, ja is menighmaal voor de bejaarde dodelijk. Zoo yemant de voornoemde Leere aan-neemt, die zet men op een Paart om na de Kerk te rijden, en na hem volgt een Man met een bloot swaart, die bereyt is om den genen

NB. Als de Jonge Dochters besneden werden, zoo houdt men een groote maaltijd drie dagen gedurende, dan slacht men Beesten en Schapen.

genen die op 't Paart zit, (zoo wanneer hy om-ziet) ter neder te hakken: want zy oordeelen, dat men recht na de *Moske* moet gaan, en dat die om-ziet geen waardige dienst-knecht van *Mahometh* kan zijn, maar een huychelaar.

De wassing der *Mahometanen* zijn drierley. 1. Na dat zy de natuure voldaan hebben, ofte by haar Vrouwen geweest zijn. 2. Als zy na den Tempel gaan, ofte den *Alkoran* willen lezen. 3. Als zy groote zonden begaan hebben. De Overste van de Geestelijke onder de *Mahometanen* wordt den *Mufti* genaamt, die als de Opper-Priester is, en van den *Sultan* zelfs in achtinge wordt gehouden, en komt in de hoogste Vergaderinge, en werdt in de wichtigste zaken gebruykt, en is de vijfde met de vier *Vifiers* in den heymelijken Raat, naast den *Mufti* zijn de *Cadilescheri*, die tot zijn hulpe en raat zijn, (gelijk de *Cardinalen* den *Paus*) welke hare toegeleyde Provintien hebben, d'eene een deel van *Europa*, d'andere *Natolia*, &c. Onder deze zijn weder de *Cady Seriphen*, *Santonen*, *Hoggy*, *Talismanmi*, en *Dervisy*, welke in de Gebeden en Leeringen tegenwoordigh zijn, ende de minder verschillen des volks sliffen.

Op den Vrydagh wort by de *Mahometanen* haar Sabbath gehouden, die zy zoo Godtsdienstigh komen te vieren, als de *Joden* den Saturdagh, immers vry y veriger dan de *Christenen* den Zondagh. In elke Stadt, neffens veel *Moskiten* of *Mosken*, hebben zy een Hooft-kerke, in welke zy te zamen komen om te bidden. Zy vasten in de maandt February met de Nieuwe Mane, 't welk 30 dagen duurt met groote strengigheydt, zonder eenige spijsze of drank te genieten, zoo lange het dagh is, doch zommige brassen en zuypen na den ondergank der Zonne, doch de Heylighste zullen in deze Maandt geen Wijn noch sterken drank proeven, noch met haar Vrouwen gemeynschap hebben, want haar gewoonte

vergunst haar zoo veel Vrouwen als zy kunnen onderhouden. Haar Vrouwen mogen langs de straat niet ongedekt gaan, maar met gedekten hoofde en aangesicht.

De Kerken der *Mahometanen* zijn boven plat, laagh by de aarde gebouwt, met kalk en steenen geplaveyt, staande op hooge en verhevene plaatzen, om boven andere Gebouwen uyt te munten. De Muuren zijn schoon ende wit, zonder eenige verzierzelen of schilderyen: doch hebben eenige Zerken met uytgehouden letteren uyt den *Alkoran* genomen. Aan de Zuydt-Oost-zijde van haar Tempels staat een gemetzelde Predik-stoel, met drie trappen opgaande, daar de Leeraars de Gebeden doen, en uyt den *Alkoran* den Volke yets voor-lezen. De grootste Tempels hebben gemeynlijk twee hooge Toorens, die van binnen hol zijn, en tot boven in de toppen met trappen kunnen beklommen werden. Men heeft ontrent de Tempels groote Tanken ofte Wasch-plaatzen, daar in de *Mahometanen* het Aangesicht, Handen en Voeten wasschen eer zy gaan bidden. Haar Tempels hebben weynigh ofte geen inkomste, dan alleen van zommige kleyne Kamerken die aan de zelve staan, die de Priesters verhuuren, welk gelt tot onderhoud van de *Mosken* gebruykt werdt. De Kerken zijn meest door rijke Personagien gebouwt tot haar gedachtenisse, zommige zijn ook met jaarlijksche inkomsten tot onderhoudt begifticht. 't Is aanmerkens waardigh, dat geen *Jode* een *Musilman* mach worden, of onder de *Moren* aangenomen voor een Ge-loofs-verwant, 't en zy dat bekenne, dat hy een *Christen* zy. Onder de *Mahometanen* zijn ook verscheyde Religieusen, daar zijn drie Ordren die niet en bezitten: Men vindt ook zoodanige, die haar voor zulke Heyligen houden, dat zy meynen zonder manlijk zaat geboren te zijn. Zommige doen geloften gelijk de Muniken in 't *Pausdom*, zommige gaan naakt, andere alleen bedekt heb-

Hoedanig de Kerken der Mahometanen zijn.

De Joden komen geen Mahometanen worden, 't en zy dat zy Jesus Christus eerst belijden. Verscheyde Religieuzen onder de Mahometanen.

Driederley Wassing der Mahometanen.

Geen Mans en Vrouwen komen te gelijk in de Badstove, op pene van verbranden.

Den Oppersten Leeraar der Mahometanen Mufti genaamt.

Sabbath der Mahometanen.

NB. † Door Traditie, anders staat den Alkoran maar vier Vrouwen toe.

bende de Schamelheyt, andere swijgen geduurigh stil, ende zullen niet een woordt spreken, daar zijn 'er die water in de stede voor niet brengen, daar zijn 'er die haar priemen en prikkelen, daar zijn 'er die aan haar manlijk lit een ring van drie ponden dragen.

Verdere
ongerijmt-
heden van
de Leere
der Maho-
metanen.

Haar ge-
voelen aan-
gaande
t Laatste
Oordeel.

De verdere ongerijmtheden in haar Leere, zijn deze: Dat zy een middel-plaats stellen tusschen den Hemel ende de Helle, zy doen ook Gebeden voor de Overledenen. Aangaande 't Laatste Oordeel gevoelen zy, en erkennen, datter een byzonder ende algemeen Oordeel zal wezen. Zyleeren, dat de Menschen zullen moeten voor twee swarte Engelen verschijnen, d'eene *Mungir*, en d'andere *Quaregner* genaamt, d'eene een yzere knodze in de hand hebbende, en d'andere een haak, en indien zy wel kunnen antwoorden, bekomen zy twee andere Engelen, die haar geleyden en bystaan in 't Oordeel, maar indien zy boos zijn, zoo vermorfelt den Engel haar den kop met de knodse. Zoo dat zy met eene slag 7 ellen onder d'aarde gejaaght werden, en zoo worden zy na de Helle gezonden, ende dewijl deze Engelen in haar graven verschijnen, zoo maken zy die hol om te beter op haar knien daar in te konnen aan-bidden, en voor de Engelen neder te buygen, hierom bidden zy, *O Godt! verlost ons van den vragenden Engel, van de pijn des Gravs, ende een quaden wegh.* Zy houden ook staande, dat zekeren Engel, genaamt *Adriël*, voor den dagh des Oordeels alles zal dooden, zelfs de Engelen, Visschen, Vogelen, ende ten laasten zal hy zijn zelve ophangen tusschen den Hemel ende Helle, ende hy zal een gevaarlijk geluyt geven, waar van de Menschen (indien zy niet alreede waren gestorven) den geest zouden geven, daar na zal de Werelt 40 Jaren leedigh leggen, daar na zal tot het leven opgewekt werden den Engel *Zeraphiël*, welke een Bazuyne langh 500 dagen reyzens zal gegeven werden, hy zal zijn geluyt uyt

Jerusalem geven, daar toe alle de Zielen haar begeven zullen, en alle de Beenderen t'zamen zullen loopen. Na 40 Jaren zal wederom de Bazuyne klinken, en dan zullen de Beenderen met vel en vleesch overdekt werden, en wederom na 40 Jaren, als de Bazuyne klinken zal, zullen de Zielen haar Lichamen aannemen, en dan zal een vier van den ondergank der Zonne aangesteken werden, 't welk haar alle na *Jerusalem* zal drijven, en wanneer zy aldaar zullen zijn, zal het ophouden. Dan zullen de Menschen *Adam* vragen, *Vader Adam* waarom hebt ghy ons geteelt? doch *Adam* zal haar na *Noah* zenden, *Noah* na *Abraham*, op dat hy voor haar bidde: *Abraham* zalze na *Mosem* wijzen, *Moses* na *Jesus*, *Jesus* zoude haar na *Mahometh* zenden, als zy nu zullen bidden, zal daar een Brugge over de Helle gemaakt werden, aan het hooft van de Brugge zal een weeghschaal zijn, daar in alle de daden der Menschen ten nauwsten onderzocht ende gewogen zullen werden. *Mahometh* in zijn t'zamen-spraak met den Jode *Abdia*, houdt staande, dat den dagh des Oordeels 1000 Jaren zal duuren, en die geoordeelt zullen werden, zoude in 120 hoopen verdeylt werden, daar van maar drie zoude behouden werden, zijnde elke hoop lang 1000 Jaren reyzens. Zy houden ook staande, dat de Zielen der onvernufte Dieren hier na zullen leven, en dat haar Lichamen zullen opgewekt werden. In 't *Paradijs* gelooven zy, datze zeer lekkerlijk zullen leven. Zy deylen het *Paradijs* af in zeven Deelen, waar van 't eene van Gout, 't andere van Zilver, het derde van kostelijke Paarlen, Gesteenten, Diamanten, Smaragdus, &c. zouden zijn. Hier zullen eensins schoone Vrouwen ontbreken, die zy Hemelsche noemen, van Godt daar toe van eeuwigheydt geschapen. Haar eygen Vrouwen, die *Mahometh* ende andere *Musilmannen* zullen gehad hebben, zullen af-gesloten zijn, en door

Gelooven
de Opstan-
dinge der
Dieren.

Gemaande
vleeschelijke
vreughde
in 't Pa-
radijs.

de tralie aanschouwen, de vreugde ende gemeynſchap die haar voorige Mannen met deze Maaghden hebben, deze Vrouwen zullen zy niet gebruyken tot voort-teeling van Kinderen, maar alleen tot byſonder vermaak; deze Vrouwen zullen geen gewoonlijke Maandt-ftonden hebben, de Mannen zullen dapper en ſterk in 't byſlapen zijn, gelijk eertijts *Mahometh*, die den geylen Poët *Nazo* overtreſte in dit werk, de welke roemde, *Et memini numeros ſuſtinniffe novem*, daar deze Propheet van tweemaal roemde. De ſchoonheydt van deze Vrouwen is zoodanigh, dat zoo een der zelve in de Zee quam te ſpuwen, alle de ſiltigheyt van de Zee zoude wegh genomen zijn. Voorts zal in 't *Paradijs* groote vreugt zijn: Men zal daar drinken uyt de Fonteyne *Alcazar*, die *Mahometh* is geopenbaart, breedt zijnde 70000 dagen reysens. Men zal daar rieken Citroen-appelen, daar uyt ſchoone Maaghden terſtontd zullen voort komen, de welke de *Muſilmannen* lieflijk zullen omvatten, die in alle welluſt 50 jaar met haar zullen leven, na welke tijdt Godt haar zijn aangeſicht zal toonen, 't welk gezien hebbende, zy terſtont op der Aarde zullen vallen, daar na zullen zy opgericht worden, en in alle vreughde leven. In den ingank van 't *Paradijs* zullen zy eten van den viſch *Albechbut*, ende zy zullen de *excrementa* en vuyligheden niet uyt de darmen looſen, maar door de ſweetgaten.

Dus ziet men hoe de *Mahometanen* met der *Joden* Kalf ploegen, en by na de zelve fabulen van het leven hier namaals en vleeſchelijke welluſten drijven. Dus blijven deze arme menſchen verhart in haar dwalinge, en blind in de dikke duyſterniſſe, te meer om dat zy geen onderſoek over hare Leere willen lijden. Zy bannen de Bockdrukkerye uit hare Landen, en hebben een groot getal Bocken, tot uytlegginge van den *Alkoran* dienende, in de Riviere doen werpen. Zy meynen de waarheydt van hare Leere uyt de veelheydt van haar Ge-

loofs-verwanten te beveſtigen, daar in zy dwalen, want het meeſte deel des werelts hanght de Duyvel aan. Die onder haar deze navolgende ſtukken onderhoudt, wordt zekerlijk zaligh, in Godt te loven, dat'er een dagh des Oordeels zal zijn, dat'er een opſtandinge der dooden zal zijn, zoo men geloofte dat'er een Godt is en zijn Propheet *Mahometh*, zoo men op zijn gezette tijden zijn gebeden doet, zich reynight en waſcht, zich buyght in 't bidden, &c. zoo men tienden betaalt, zoo men in de maant *Ramadan* vaſt, zoo men na *Mecca* reyſt, zoo men nacht en dagh bidt, zoo men zich van woeker onthoudt, geen wijn drinkt, want dat is verboden, om dat twee Engelen *Arot* en *Marot*, van Godt in de werelt gezonden, om de Menſchen byzonder van doodtſlagh, onrechtvaardigh oordeelen wijn drinken af te raden, welke zich langh wel gedragen hebbende, ten laaſten van een Vrouwe te gaſt genoodt zijnde, dronken wierden van de wijn, door welke zy verhit zijnde, wenſchten by de Vrouwe te liggen, 't welk zy niet weygerde, maar met dit beding, dat zy zouden zeggen, hoe en met wat woorden zy ten Hemel klommen en nederdaalden, waar van zy onderwezen zijnde, zelften Hemel op ſteegh. De Vrouw wierdt in *Lucifer* verandert, de Engelen wierden aan ketenen op gehangen in de Put *Bebil*, tot den dagh des Oordeels. Gelijk den wijn, zoo is ook het Verkens-vleefch haar verboden, om dat uyt den drek van den Elephant ende den Menſch in *Noahs* Arke een groot Swijn is te voorchijn gekomen. Voorts verbiet *Mahometh* het ſpeelen met Taarlingen ende het Schaakbert, uyt oorzaak van de twiſten die daar uyt ontſtaan. Voorts beloofte *Mahometh* het *Paradijs*, zoo men niet ydel by Godt zweert, nochte tegen yemandt Godt tot getuyge roept, zoo men niet haaltigh oordeelt, zoo ghy uwe Broeder van voren of van achteren niet bedrieght, een deughtſame Vrouw niet van u jaaght,

Byzondere ſtukken die de Mahometanen moeten onderhouden.

Den Wijn haar verboden, zo mede 't Verken vleefch.

Ook het ſpeelen met Dobbelſteenen en het Schaakbert. Wien Mahometh het Paradijs beloofte.

Mahometanen en Joden dromen by na de zelve dromen van wereltſche welluſten.

Mahometanen drijven sterk de Voorzienigheyt Gods.

jaaght, een yder zijn fouten niet verwijst, niemandt belpot of met geweld dwinght, zoo men de vreeze van Godts straffe niet heeft wech geworpen; ofte 't geen onder de Menschen gezeyt werdt, door achterklapperye uytspreyt, zoo men niet de eere en naam van een ander schent, zoo men Godt voor yder weldaadt dankbaar is, zoo men geduldigh is in ellend, zoo men niet en wanhoopt van Godts barmhertigheydt, indien ghy gelooft dat het gene u overkomt niet by geval is (want de *Mahometanen* houden zeer sterk vast aan Godts voorsienigheyt) zoo ghy uwe Broeder yets van u eysschende, niet gierighlyk weygert, zoo ghy Godts toorn uyt liefde der Schepselen niet op en haalt, ende deze eeuw niet bemint boven het toekomende, zoo ghy in de zake van Godts-dienst let op de geen die boven u is, maar in Wereltsche geschachten op dien die onder u is, zoo ghy niet en sweert, noch met den Satan een verbondt maakt, indien ghy de ydelheyt een scheyd-brief geeft, den Weesen haar goet niet ontvreemt, een gehoort geroep niet verswijght, uw' Kinderen wel onderwijst in de zaken die haar in den dienst Godts te stade komen, zoo ghy uwe Buuren goet doet, zoo ghy geen Schepsel vloekt, Godts lof verkondicht, zoo ghy t'allen tijden in den *Alkoran* leeft, behalven als ghy onreyn zijt, zoo ghy de Vergaderinge niet verlaat, zooghy een ander doet, dat ghy wilt dat u gedaan werdt. Dit zijn de bysondere Leerstukken ende Hooft-zaken, van welke men nader lesen kan, de Hooghgeleerde Heer *Johannes Henricus Hottingerus*, een Man, langer leven waardigh, wiens komste de Hooge Schoole van *Leyden* met verlangen te gemoete zag, maar door een schielijke en ongelukkige doodt verhindert wierdt.

Zeden en manieren der Mahometanen.

Wat de zeden en manieren der *Turken* en *Mahometanen* aangaat, daar van getuyght zeker geleert Man aldus: „Wie, zegt hy, 't zy eenvoudigh ofte wijs zijnde, zoude in 't

„eerste niet bewoogen werden, „ziende de gefetheydt der manieren „van dit Volk, hatende alle ydelheydt in haar doen, woorden, „werken, gebaarden, en kleedinge, „want zy haten de zelve als de pelte: „Want zy siende de ydelheydt der „*Christenen*, noemen de zelve Geyten en Apen, zy hebben zoo Mannen als Vrouwen een zedigh en geschikt gewaait, 't zy kleyn, groot, „machtigh, edel, on-edel, Arbeyder „en Landtman, met een woordt, in „al haar beweginge zoude men meenen, dat het *Fratres Regularis ob-servantiae* waren, ofte Broeders „van reguliere onderhoudinge. Van „kindts-been aen leert de Jeugt den „*Alkoran*, en prent alle dagen een „lesse in haar geheuchenisse, welke „de Meester schrijft op een houten „bert, zoo dat zommige in twee Jaaren den *Alkoran* van buyten weten „op te zeggen, en meer in haar herfsenen, dan in haar huys hebben.

De Kinderen leeren van jonghs aan den *Alkoran* van buyten, en werden in lezen en schrijven alle onderwezen.

Wat verder belangt de zaken des Huwelijks en Trouw-beloften, als mede de tekenen des Maaghdoms, de manieren hoe men met een Dochter handelt, die eerst begint te bloeyen en huwbaar wordt, daar van dient in 't kort dit navolgende: Een Dochter die nu haar gewoonlyke Stonden begint te krijgen, werdt na zeven dagen tot de Reviere gebracht met een groote statie, en werdt met Bloemen en andere welriekende Kruiden beworpen, en men maakt groote vreughde, dan mach zy een wijl tijds niet anders eeten, dan 't gene van den *Kokos-boom* komt. Onder de *Portugezen* ('t zy dat zy dit van de *Moren* of elders geleert hebben) roept men mede als met Bazuyne uyt, dat de Dochter tot byslapen is bequaam geworden, en men noodigt de Vrienden en bysonderste van de Stadt op een aansienlijk Feest, om met den anderen vrolijk te zijn. In 't maken van Huwelijken dinght men gints en weder zeer om de Dote of Huwelijks-gifte, ende wanneer den Trouw-bandt vast geleyt is, met

De zaken des Huwelijks ende de Trouw-beloften.

Wat zy doen wanneer een jonge Dochter huwbaar werdt.

toe-

Hoe de
Bruydegom
na de Bruyd
rijdt, en de
Trouw be-
vestigt
werdt.

roestemminge van de Ouders ofte Vooghten en naaste Vrienden, en dat de tijdt gekomen is om 't zelve Houwelijk te bevestigen, zoo werdt een Paart met kostelijk behanghsel ende welriekende Kruyden opgetoyt, te voorschijn gebracht, daarop den Bruydegom gaat zitten, by hem hebbende zijn naaste Vrienden. Men draagt boven zijn hoofd twee papiere Zonne-schermen, dus rijdt hy door de voornaamste straten, met alderhande Speel-luyden, speelende op Trommels, Trompetten en Schalmeyen, vergeselschap. Men werpt ook in de Lucht Vier-ballen ende andere seldtzame Werken, kunstigh van Bus-poeder gemaakt, ten laastten nadert den Bruydegom voor de deure des Bruyds, alwaar ontrent een half uure met zijn geselschap gewacht hebbende, en met alle slag van Musijk-instrumenten vreughde plegende, hy in huys gelaten werdt, en zitten gaat opeen verheve plaatze met Tapijten beleyt, daar de Bruydt met haar Ouders en verdere Vrienden by hem komen, nevens een Moorische Paap, ende den Overste ofte Rechter van de Stadt, (zonder wiens kennisse de Houwelijken krachteloos zijn.) Den Moorischen Priester leest yets uyt een Boek, den Bruydegom sweert, zoo hy zijn Vrouwe quame te verstootten, hy zal gehouden zijn de Bruyt-schat haar weder uyt te keeren; daar na ontfangen zy den zegen van den Priester, en zoo is het Houwelijk bevestigt, en dan gebruykt men wat Betel, Arak, ende andere snuysseryen zonder sterken drank, maar wel eenige bollekens (ik gelove van *Opium* of *Amphioen*) daar zy duyzeligh of dronken van worden. Voorts houdt men Feesten van 2, 3, 6, 7, 8, en meer dagen, na yders vermogen.

Den Ech-
ten-staat
mach by de
Mahome-
tanen ge-
broken
worden.

Den Echten-staat wordt dikmaals by de *Moren* gebroken, want op zulke voorwaarde gaat men het Houwelijk aan, dat, wanneer de Man de Vrouw wil verlaten, hy haar uytreyke 't gelt en goet te vooren verklaart in de gezeyde voorwaarde.

De Vrouwen brengen niets ten Huwelijk, dan haar Juweelen ende Klederen, zoo dat zy van de Mannen geheelijk moeten leven. Om Hoererye mach de Man zijn Vrouwe dooden: maar de Vrouwe haar Man in Overspel bevindende, mach daarom niet van hem scheyden. Wanneer nu de Vrouwe van de Man is gescheyden, neemt zy haar Dochters met haar, en laat de Zoonen aan de Man, zoo dat de Vrouwen by de *Moren* arme Slavinnen zijn, en weynigh of niet geacht. Als den Bruydegom den eerste nacht by de Bruyd heeft geslapen, ende de Maaghdom haar benomen is, zoo zal men 's morgens over de gantsche Stadt roepen, ('t welk een groote vreugde en eere voor de Ouders is) en dan komt de Moeder van de Bruydt by het bedde van de Jong-getrouwde, besienende de slaap-lakens, en om dat men de gewoone teekenen des Maaghdoms vind, zoo is 'er bysondere blijdschap, en werden de Lakens by de Ouders van den Bruydegom gebracht, die ten hooghten haar vermaken, dat haar Zoon met een oprechte Maaght is getrouwt: Maar in tegendeel als deze teekenen niet werden bevonden, zoo werdt den Bruydegom bespot, en tot groote hoon zendt men hem een spinrok, om te verwijten; dat voortaan Vrouwen werk doen moet.

Voorts zijn de *Moren* vyanden van bloedt-schande. Ja des Grooten *Sultans* oudtste Soon is wel meester van zijn overleden Vaders Wijven, over welkers lijf hy macht heeft, en zijn Slavinnen werden, doch raaktse niet aan, maar doetze binnen *Constantinopolen* op een Slot bewaren. De nature der *Mahometanen* is vuyl, geyl, ende schandelijk luxurieux, tot stomme, ongehoorde Sodomitische zonden zeer genegen, ja schamen haar niet (zoo verduyvelt zijn zy in haar boosheyt) met het stomme onnoosele Vee op de wegen gruwelen te bedrijven, daar van den Hemel schrikt, de Aarde sich ontfettet, en de geheele nature van dit alles sittert

De *Moren*
zijn vyanden
van
bloedt-
schande:
maar zeer
ontuchtigh
ende onkuys!

en beeft, *Levit.* 18. 23. ja het Landt zijn Inwoonders als onreine Swijnen en Honden uyt-braakt: Men heeft zelfs, ô schrikkelijke Godloofheyt, in *Persia* gezien, dat twee Hoeren (een gehaat geslachte by dien Landaart) verwezen wierden, de eene met een Paart, en den anderen met een Ezel sich te vermengen, waar van de eerste het bestierf, maar de tweede af quam.

Spijze der
Moren.

Het gene de *Moren* tot haar onderhoudt gebruyken, en haar in plaatze van Broot dient, is den Rijs, die doorgaans zeer overvloedigh in die Landen en *Bengale* is, ende van goede smaak, werdende de zelve meest door gansch *India*, *China*, *Japan*, *Formosa*, *Java*, *Celebes*, *Borneo*, *Ceylon*, *Malabar*, en andere plaatzen gebruykt, hoewel schoone Terwe in *Japan* en *Bengale* wascht. De *Moren* zeggen, dat den Rijs uyt het sweet van *Mahometh* is voort-gekomen, wanneer hy by Godts Throon verscheen, en Godt na hem om-zagh, doen zoude hy uyt schrik beyde den Rijs ende een Roose gesweet hebben.

De Moren
zeggen, dat
den Rijs van
Mahomets
sweet is
voortgeko-
men.

't Gemeyne Volk, welkers staat ellendigh en arm is, en boven 4 à 5 stuyvers daaghs niet kunnen winnen, eeten meest (om haren hongerigen Buyk te vullen) *Kitzery*, zijnde toegestelt van wat gemale Boontjes, ende een weynigh Rijs, welke t'zamen gemengt zijnde met wat water, op het vuur gekookt werdt. Zy behelpen haar met geringe Wooningen en Huys-raat, de Huyzen zijn leegh, en van Leem, gelijk meest alle de *Indiaansche*, oft zomtijts van slijk met stroo door-mengelt. Haar Huyf-raat is weynigh, twee rust-plaatzen, een voor de Man, en een voor de Vrouw, want elk slaapt alleen: Men zit op geen stoelen, maar matten ofte kleeden. Zy hebben eenige kopere Bekkens, haar vuur maken zy van Koeyen-drek, gelijk zy ook de Huyzen, Muuren, en Vloeren, voor 't ongedierte, daar mede bestrijken: maar de Huyzen der Machtigen zijn ruym, wijdt ende groot, met vele

't Gemeyne
Volk eet
Kitzery.

Huyzen en
Huysraat
van 't ge-
meyne Volk
onder de
Moren.

Huyzen der
grooten
Moren.

Kameren voorzien, en zijn getimmerd na de *Joodsche* wijze met platte daken, om des avondts op te wandelen: Groote pracht betoonen zy in haar Maaltijden, in haar Vrouwen, en in haar Huyzen ziet men vele Rijkdommen ende staat, Goude en Zilveren Vaten.

In haar kleedinge zijn zy onveranderlijk en deftigh, de Mans dragen Rokken, die wy Moorsche *Kabayen* noemen, van Lywaat ofte van kostelijke Zilveren, Goude, ofte andere Stoffen. Deze Rokken zijn boven nau, aan de zijde om de Lendenen gebonden en geslooten, hangende tot de knien. De Broeken zijn boven wijdt, onder smal vol fronsen, langh tot op de Beenen toe, aan de voeten dragen zy *Seripons*, of schoenen van kostelijk vergult Leer, die zy op de hielen neder trekken, om te gemakkelijker af te kunnen leggen als het noodigh is. Op 't Hooft dragen zy groote Toulbanden, waar aan zy met de handt raken, als zy yemandt *Salam* zeggen ofte groeten, want zy nemen die niet af als wy den Hoedt. Om haar Lendenen hebben zy Gordels van kostelijke stoffe, die men *Commerbants* hiet, en over deze Gordels dragen zy gemeynlijk een kleyn wit gevouwen Gordelken van fijn Lywaat, ende een breedt kort geweer op haar flinker zijde, *Zijnder* genaamt, tusschen den *Commerbant* en haar Lichaam in-stekende. De ciaraat der Vrouwen bestaat meest in Gout ende Zilveren Arm- en Voet-ringen, Oorhangzels, Neus-ringen, ende andere Kleynodien, gaan gedekt uyt, ende worden in 't Aangefichte niet gezien, zy hebben het Hayr op de Rugge gevlochten, en 't Hooft met een Sluyer bedekt.

Kleedinge
der Moren.

Wonderlijke manieren hebben zy in de Begraffenisse harer Dooden. Wanneer yemandt overleden is, beginnen Vrouwen, Kinderen, Na-buuren met luyder keele te huylen en te schreyen, vragende den Overledenen, waarom hy is gestorven? of wat hem in dit leven heeft ont-

Dracht der
Vrouwen.

Begraffenisse
der
Dooden on-
der de Mo-
ren.

ontbroken? 't welk tot den derden dagh duurt, dan wordt een maaltijd ter gedachtenisse van den Overledenen aangericht, men wascht ondertusschen het doode Lichaam, be-naayt het in een schoon linnen kleet, met welriekende Kruiden bespreyt, en zoo werdt het op een Draaghtafel geleyt, vergezelschap met drie Priesters, die geduurigh leezen, tot dat het Lyk in 't Graf geleyt is. Het doode Lichaam wordt van 10 à 12 Perzoonen gedragen, en de Vrienden vergezelschappen den Overledenen al zingende. Den Dooden leydt men in 't Graf op de rechter zijde, met de voeten in 't Zuyden, 't hoeft na 't Noorden, 't aangezicht na 't Westen, en wordt dan 't Lijk met planken bedekt, op dat de Aarde het niet zoude raken; terwijl het Graf gevult werdt spreken de Omstanders eenige gebeden by haar zelve, en keeren dan met de Priesters na des gestorvenen huys, die voor de Ziele des Overledene bidden, 't welk 2 à 3 dagen duurt of meer, na dat de Dooden van vermogen is geweest; niemandt mach ook in die treur-tijdt eenigh vuur maken ofte eten koken, maar wert de spijze haar van buyten toe-gebracht. Zy leggen twee steenen om de lenghte van 't doodt lichaam te rekenen, den eenen aan 't hoeft, d'ander aan de voeten; dat de Priesters uyt den *Alkoran* lezen eenige Capittelen, ende 't broodt breken, 't welk zy onder 't Volk deylen, op den steen liggende; op 't hoeft zet men de figure van een Toulbant, op de Vrouwen graven zet men een huyf.

Dus verre van der *Mogollen*, *Mahometanen*, *Moren*, en de Onderdanen van den grooten *Mogol*, haar Godts-dienst, dwalingen, zeden, manieren, huyzingen en kleedingen &c. Wat de Godts-dienst der *Gentiven* en den aankleve van dien aangaat, zal byzonder in 't derde Deel van dit Boek verhandelt werden.

Het VII. Capittel.

Beschrijvingh van Diu. Zee-slagen der Portugezen met Jazy en Hocenus. Laurens d'Almeyda, en Nonnius Vasques Pereiza dapperheyt. De Haven van Diu door de Portugezen veroverd. Vlucht van Hocenus en Jazy. Turksche Vaandels na Portugaal gezonden.

An het uytterste van 't Rijk *Guzuratte*, (gelijk te voren is verhaalt) ofte aan den uytstekensten hoek, na het Zuyden, is gelegen de Stadt *Diu*, welkers afbeeldinge in de volgende *Pagina* vertoont werdt. De *Portugezen* hebben aldaar drie Sterkten, men noemt de plaatze *Diu*, maar de verstandigste meynen dat het *Tivo* is, 't welk in de *Malabarsche* Tale een *Eylandt* beduyd. Zoo heeft men verscheyde Namen *Naynativo*, *Anchativo*, of vijf Eylanden, byzonder is dit aangemerkt in de Eylanden van *Jasnapatan*, *Maltivo*, ofte de vermaarde *Maldivische* Eylanden zijn mede na dit woordt genaamt, zy zijn wijdt in de Zee uytgespreyt, zomtijds dicht by den anderen, te rechte mach men de zelve *Sporades* noemen, om datze als gezaayt zijn. Men reket de zelve 60 mijl van *Cabo Commorijn*, en datze 7 graden van 't Noorden beginnen, haar uyt-strekken tot op 3 graden Zuydwaarts, doch dewijl daar weynigh te halen valt, zoo is men tot noch toe zeer slof geweest om de zekerheydt van de gelegentheyt dezer Eylanden na te zoeken, zy zouden haar uyt-strekken (na het gemeyn gevoelen) tusschen de 140 en 148, ofte 150 mijlen.

Nu zal het tijdt zijn, dat men eens verhaale, welke het begin en de wiege van *Diu* zy, en hoe de *Portugezen* daar aangekomen zijn, wat byzondere zaken, tusschen den Landaart ende de *Luzitanen* zijn voorgevalen, 't welk wy kortelijk by den anderen in een bundelken zullen t'zamen gorden. Zommige (gelijk *Maffæus* zeght) hebben *Cambaja*,

Beschrijvinge van de Stadt ende het Eylandt Diu.

Zijn Naam.

Jazy, een
Sarmatier,
heeft aldaar
't Opper-
gezegh.

onder welke Landtstreke gerekent is dit Eylandt, ende het Landt rondt-om, zeer verkeerdelyk *Carmania* gemeynt genaamt te zijn. Men zeght, dat eertijts eenen *Jazy*, van geboorte uyt *Sarmatia*, over dit Eylandt 't Opper-gezagh hadde, den welken de na-buurige *Turken* (op de Landen der *Christenen* roovende) met andere *Christen* Kinderen van 's Moeders Borsten hadden afgerukt, wech genomen, en tot slaven ver-voert. Hy nam daar na de *Mahomet-aansche* Godts-dienst aan, ende al-zoo hy sterk, kloek ende dapper was, geswindt in het verstandt, zoo be-quam hy de grootste kennisse en sne-digheydt in 't schieten met de Boge, door dagelijksche oeffeninge ende geduurige hanteeringe. Hy van hant tot hant van den eenen Heeren Meester aan den anderen verkocht zijnde, quam ten laatsten in *Camba-ja*, en wiert geschonken door eenige Kooplieden aan den Koningh *Madrafaxaon*, Vader van *Mamudius*, by welken Koningh (zeer tot waarzeg-

gerye genegen) hy een byzondere preuve gaf van zijn Boogh-schutte-rye, hebbende getroffen een onrey-ne Vogel in de vlucht: Hier door bequam hy geen kleyne lofende aan-zien, en dit diende hem tot de eerste trap van zijn navolgende waardig-heydt, en 't verkrijgen van zijn vry-heydt, ten laatsten wierdt hem het Eylandt door 's Koninghs weldadig-heydt opgedragen.

Dit Eylandt, vermaart alleen door oude voetstappen ende overblijfsen van een verwoeste ende omge-keerde Stadt, wiert door *Jazy* haast en spoedigh in aanzien gebracht, zoo om de wel-gelegentheydt der plaatze, als mede om dat men, als uyt een middel-punct, lichtelijk na de *Arabische* stranden, ende in 't Konink-rijke van *Decan* een uyttocht konde doen. Hy bouwde ook Sterkten en Bolwerken tot zijne zekerheydt. Hy macht en gelt bekomen hebbende, maakte een Vloote vaardigh en ge-reet, om op zijn Vyanden te rooven. Hy ontfink *Hocenum*, anders *Mir*

Jazys op-
komst.

Bouwingh
en regeering
over Diu.

Ami-

Zijn Ver-
bondt met
Hoceno,
den Per-
siaan,
Overste
van de
Egypti-
sche Vloote.

Lauren-
tius d'Al-
meyda
leyt voor
Chaul met
eenige Sche-
pen.

Nizama-
luc, Opper-
ste van
Chaul,
bandelt
vriendelijk
met de
Portuge-
zen.

Amirazen (langh met zijn hulpe en macht van hem verwacht) met alle beleeftheyt. *Hocenus* was een *Per-siaan*, de eerste overste der Schepen, die uyt *Egypten* in *India* quamen, die met *Laurentio* en *Françisco d'Almeyda* slaaghs is geweest. *Hocenus* en *Jazy* maken een vast Verbondt t'zamen, om den anderen met alle getrouwigheyt by te staan. Terwyl zy raadt plegen, en t'zamen spreken van de zaken des Oorloghs, wordt schielijk tijdinge gebracht, dat *Laurentius d'Almeyda* met weynigh Schepen voor *Chaul* ten Anker lagh, welke zijn volk aan Landt gezet hebbende, niet minder als van de aankomste van deze nieuwe *Egyptische* Vloote wist. Over *Chaul* hadde doen het gebiedt *Nizamaluc*, een van de opperste van *Decan*, welken (haar Koningh hebbende in de gevankenisse geworpen) zijn gansche Rijke, als boose Gewelenaars, onder haar verdeelt hadden. Deze *Nizamaluc* was *Chaul* tot zijn deel gevallen, en hoewel hy, om de verscheydenheyt van de Godtsdienst, de *Christenen* hatede, nochtans om winste, ende van wegen de Koopmanschappen, hadde hy zijn Onderdanen belast, dat zy met de *Portugezen* in alle minzaamheyt zouden om-gaan, dierhalven bleef *d'Almeyda* daar zonder zorgen, om de geladen Koopvaardy-schepen, die daar lagen, na *Cochin* te geleyden. Op deze tijdt komt een geruchte (zonder dat men wist door wien uytgespreyt) dat de *Egyptische* Vloote, wel gemant en gewapent, in *India* was aan-gekomen. Dit hadde weynigh of geen geloof by den *Portugeesch*: maar men gaf voor, dat de Jaarlijksche Schepen van *Mecca*, in een grooter en onge-woon getal als vooren, tot *Diu* waren aan-gelandt, en dat de tijdinge (die gemeynlijk onder de handt groeyt) daarom zoo hoogh liep: dat men ook met zulke maren zocht het herte der *Portugezen* t'elkens kleynmoedig en vertlaagt te maken.

D'Almeyda liet hem weynigh aan

deze loopende geruchten gelegen zijn, en oeffende ondertusschen zijn Volk met spiegel-gevecht. Midde-lerwile wordt van de gene, die boven in de Stenge, ende 't hooghste van het Schip, de wacht en uyt-kijk hadden, gezien een aanzienlijke Vloote, doch om de verheydt kon men niet bescheydentlijk het getal der Schepen weten. Men wiert daar na gewaar, dat het *Hocenus* was, terwijl *Jazy* ook vaardigh was om met alle spoet zijn Vloote uyt te rusten, om *d'Almeydam* te overrompelen. De *Portugezen* meynden in 't eerste dat het den vermaarden Hopman *Albuquerque* was, die men al lange uyt *Arabia* verwacht hadde. Men ontving daer na zekerheydt van des Vyandts aankomste, dies *d'Almeyda* in der yl zijn volk doet te scheep klimmen, en haar met alle spoet na boort begeven, om de Wapenen aan te vaarden. Naulijk was het gelaste volbracht, of de *Egyptenaars*, ten strijde toegerust, met neder-gestrecken Reen, loopen de Haven recht in. De *Barbaren* meynden, datze den *Portugeesch* zoo onversiens op 't lijf vallende, haast in haar macht zouden hebben: maar ziende de moedigheyt en dapperheyt der *Luzitanen*, oordeelden zy, het veyligst te zijn, de Schepen van *Jazy* in te wachten. Men schermutseerde wat aan beyde zijden op dien dagh, maar men hielt sich buyten merkelijk gevaar. *Hocenus*, om niet slaaghs te raken, liep slechts voor by de *Portugezen*, en settede zijne Schepen aan den oever van de Reviere, daar het sandigh en platigh was. Ondertusschen de Zonne haar verlatende, bleef men des nachts besigh om 't volk moedt en dapperheyt in te boefemen, ende met eenen om 't lijf wat te sterken tegen den aanstaanden aanyal. *d'Almeyda* (onkunstigh van *Hoceni* gedachten en raadt-pleginge, als mede van de toevoer die van *Diu* stondt te komen) light zijn Ankers, en vol van vier, loopt op den Vyandt aan.

Den *Portugeesch* had de grootste hoope van overwinninge, indien hy

Ziet van
de reyzes
van Albu-
querque in
de Portu-
gésche
Commenta-
rien, ge-
drukt bin-
nen Lissa-
bon, by
Joan de
Bareira
1576.

Hocenus
meynt *Al-
meyda* te
overvallen.

*d'Almey-
da* valt
Hocenum
op 't lijf.

Voordeel der
Barbaren
in veelheyt
van Volk
ende Sche-
pen boven
de Portu-
gezen.

Laurens
d'Almeyda
tweemaal
gequetst.

maar de *Ægyptische* Schepen, met het inwerpen van dreggen en haken hadde konnen benauwen, en van dichte by bestrijden, 't welk hem de natuurlijke gelegentheydt van de plaatse verhinderde. Men streeft dapper, de pijlen snorde door de lucht, men braakte vuur en vlam tegens malkander, hier lagen de doode lichamen aan flarsen geschooten, de boorden met breyn en bloedt doorgaans begruyft, Hemel ende Aarde wierd met een naar gekrijt en gehuyt vervult, daar zach men de zijden en boorden der Schepen verbreken, en tot spaanderen maken. De *Barbaren* waren vry grooter in getal van Krijghs-knechten en mannen van wapenen, zeer overvloedigh voorzien van schichten en pijlen, meerder in getal van Schepen, bedekt met gepekte touwen van de voor- tot de achter-steen, als in maniere van een net geweven, buyten twijffel om de aanklampsers in de Lucht door de vlamme te zenden. Haar boorden waren ook veel hooger dan der *Portugezen*, zoo dat zy haar schiet-werk met meerder gemak en zekerheydt in de Schepen der *Lusitanen* konden werpen. Maar alle deze ongemakken en wederwaardigheden stapte de dapperheyt en fierheyt van *d'Almeydas* gemoedt en inborst verre te boven, schoon dat aan beyde zijden geen kleyne nederlage geschiede. *Laurens d'Almeyda* wierdt tweemaal met pijlen getroffen, niet zonder groote pijn, doch hem ontviel het herte niet.

Dus duurde de strijt tot den avont, ondertusschen komt *Jazy* van *Diu* met 40 bodems (zoo wel tot roeyen als zeylen bequaam) mede aldaar te voorschijn. 't Is onuytdrukkelijk en onuytsprekelijk wat een groote blijfchap en vreugde over zijn aankomst wierdt getoont, 't scheen of de Zee en de Lucht van haar gejuygh weergalmde. *Jazy* had de moedt niet om de *Portugesche* Vloot aan te klampen, dies hy aan de mondt van de Riviere het ten anker zette. Hy voegde zich (om de *Europefche* magt

t'ontwijken) zoo nauw als mogelijk was, by den *Perfiaan Hocenus*. Den *Portugees* dit vernemende, en brandende van yver, gaat na haren Zeevoogt *d'Almeyda*, vertoonende baarblijkkelijk dat zy lofs en eers genoegh uyt de voorgaande strijden behaalt hadden, en dat men nu met wijsheyt (dewijl 't getal der vyanden zo groot was aangewassen) de tijdt yets moste toegeven, en voor de zelve wijken, ende de Schepen uyt de enghete in de ruimte ende in Zee brengen. *d'Almeyda* verstondt de meyninge der Hopmannen zeer wel, maar zijnde van een edele en hoogh-ingeborene hartvochtigheydt, kon tot geen nacht-vlucht stemmen: maar oordeelde dat men met den dagh en heldere zonne-schijn moste wijk nemen, en van deze zijne meyninge was hy geenzins af te raden. Het morgen-roodt was nauwlijks aangebroken, of hy gebiet zijn Schepen, en de Koopvaarders van *Chaul* ontboden, met de voor-vloet in Zee te loopen, en stelt zich voor aan in de spitse, om de zelve te beschermen.

De *Mahometanen* ziende den *Portugees* de vlucht nemen, spatten op haar uyt, en zoeken haar met alle kracht den uyttocht te belerten. In dezen oploop gebeurde het, (dat zonder yemandt te weten) een yzere klood het Schip van *d'Almeyda* ontrent het Roer gevaarlijk quam te treffen, waar door een groot lek wierdt veroorzaakt, ende veel waters in 't Schip in drongh, en 't zelve bezwaarde, zoo dat het met de dwarsvloet op de Visschers stalen aan stiet, ende geenzins met touwen en banden (hoewel *Pelagius Zosa* met zijn Galey en Riemen alle krachten inspande) daar van daan konde gerukt ofte geloft werden. Den Vyant stont ondertusschen niet stil, de Scheepsverstandige, merkende de tegenstroom en vloedt, die aldaar als een andere snelle *Euripus* af-loopt, ende geen middel ziende om *d'Almeydam* te redden, wiste niet beter te bedenken, dan haar Zeevooght een Boot toe te zenden, om zich te redden,

De Portu-
gezen wil-
len dat *Al-
meyda* op 't
verschijnen
van *Jazy*
vertrekke,
en in Zee
steke.

't Welk hy
toeslaat,
maar niet
by nacht.

De Bar-
baren zoe-
ken den
Portu-
geesch het
uytloopen te
benemen.

*d'Almey-
das* Schip
krijght een
Lek.

Op den
ernst gen
raadt van
zijn Volk
verlaat hy
't zelve.

ende

ende der Vyanden gewelt te ontfappen, men badt hem daar toe met alle beleeftheit, op dat hy 't zelve zoude inwilligen, en dat hy zich (zoo langh het den Hemel geliefde) zoude bewaren tot troost van zijn Vader *Franciscus d'Almeyda*, en ten dienste van *Don Emanuel*, Koning van *Portugaal*. Hier op antwoorde hy met geen minder manhaftigheyt als welsprekentheyt: „Dat behoeve „Godt, en de Hemelsche Macht, „dat ik oyt zulk een schelm-stuk „zoude begaan, en mijn trouwe Me- „de-makkers, deelgenooten van ons „geluk en ongeluk, in welkers dien- „sten mijn Vaderlandt en Vader, „zoo diepen krachtigh verbonden „zijn, oyt zoude begeven, ofte in ly „laten. Dus verliet hy zijn boord, en streedt dapper op zijn voordeel: Hier door wierden Zoldaat en Matroos niet weynigh gehardt en versterkt, ziende haar opperste Hopman met alle kracht tegen den vyand inbooren. Men wilde van vrede of over-geven, en genade of sparingh van leven niet een woordt hooren reppen. Men achtete het eerliker te zijn, een bloedige en heerlijke doot voor 't Vaderlandt te behalen, dan schandelijk achter de vaten te schuylen, en de *Portugésche* naam en roem eeniger maten door bloo- hertigheyt te bevleken. De *Barbaren* hadden haar oogh byzonder op den Zee-helt geslagen, om die levendigh of doot te krijgen, daar in den *Koningh* van *Syrien* gelijk zijnde, die noch groot noch kleyn wilde bestrijden, dan den *Koningh* van *Israel*, 1 Reg. 22. 31.

De Vyanden dan hadden byzonder het op den *Admiraal* gemunt, die op de klippen vast zat. *d'Almeyda* wierdt swaerlijk gewondt, en de halve Dye af-geschooten, hy liet zich by de groote mast in een stoel zetten, en vermaande zijn volk tot dapperheyt ende kloekmoedigheyt met half besturven woorden in de mondt, en dewijl hy hier mede besich is, en verhaalt den loon, de welke die gene te verwachten hebben, die voor *Jesu*

Christi name sterven, ziet een ander ongelukkig loot komt aangevlogen, en rukt hem de ribben van de borst af, en ontbloot ('t was een schrik om aan te schouwen) de ingewanden. Het gewonde en afschuwelijk lichaam wierdt terstondt (om niet ten toon te leggen) van boven na beneden bestelt. En dit was het eynde van dien dapperen Helt, die zich zoo deftigh en trouwhertigh in vele voorvallen, in dienst van den *Koning* van *Portugaal*, heeft gequeten.

Men verhaalt twee aanmerkens waardige Daden in deze ongelegentheyt der *Portugezen* voorgevallen. *d'Almeyda* hadde eenen huys-knecht *Laurentius Frerius Catus* genaamt, deze in den strijdt zijn oogh verlooren hebbende door een scherpe pijl, niet willende zich van den dooden romp van zijn Heer laten af-rukken, stortede uyt zijn eene ooge niet dan tranen, uyt het andere niet dan bloedt, wierdt van de *Mahometanen* overvallen, doch weerde zich dapper, trok zijn geweer, en maakte noch vele ter neder, en stierf niet zonder byzondere wrake genomen te hebben over de doot van zijn Heere. Het tweede Helden-stuk wierdt uytgevoert van een *Andreas van Portua*, de welke een uytzien- der was, en boven in de hooghte van de mast de wacht hiel, deze met een loode kogel in de schouder gequetst zijnde, ende te gelijk het gebruyk van zijn flinkerhandt hebbende ver- looren, streed met zijn rechterhandt meer dan twee dagen uyt de mars, waar door de *Barbaren* ontzet wa- ren, haar grootelijks verwonderende over zoo een dapper feyt, en zulke ongehoorde kloekmoedigheyt, ten laatsten gaf hy zich op, en beval hem met zijn leven der *Moren* woordt en belofte: Hy wierdt daar na, by de zijne komende, na verdiensten ge- loont ende vereert.

De *Mahometanen* des *Admiraals* Schip verovert hebbende, ende ge- vangen genomen eenige *Portugezen*, die zy wel verzekerde, waren vro- lijk, ende wenschten malkanderen veel

Zijn dap-
pere aan-
sprake aan
zijn Volk.

Twee zeld-
zame Hel-
den-daden.

De Bar-
baren
trachten
d'Almey-
dam in
haar han-
den te krij-
gen.

Laurens
d'Almeyda
swaerlijk
gequetst
zijnde,
spreekt zijn
Volk moed-
in.

Getal der
dooden, zoo
Mahome-
tanen als
Christe-
nen.

veel geluk met hare overwinninge. Men vergrootte het getal der doode *Mahometanen* in dezen strijdt tot 600, en der *Christenen* tot 140. Men begaf zich hier na tot het begraven der Dooden: Men zocht met alle vlijt en naarstigheydt na het Lijk van *d'Almeyda*, maar 't wierdt niet gevonden, nochte men konde het niet kennen. Deze droevige tijdinge van de *Portugésche* nederlage, wierdt door d'ontkomene Schepen op *Cochin* gebracht, welke aidaar geen kleyne ontsteltentisse baarde, aan d'ander zijde ook de gemoederen in weerwraak tegen de *Barbaren* dede ontfonken ende branden, en zoo veel Scheeps-macht by den anderen rukken als doenlijk en mogelijk was, gelijk ook korts daar aan *Albuquerque* zijn zake in *Zocotora* (een Eylandt by de mondt van 't Roode Meer gelegen) verricht hebbende, met drie Schepen, onlangs uyt *Portugaal* gekomen, ende ontrent 300 Bootsgezellen, na *Ormus* trok, en ontrent die Gewesten den Vyandt geen kleyne afbreuk dede, gelijk ook *Françiscus d'Almeyda*, Vader van *Laurens*, die *Dabul*, *Diu*, en *Panane* verovert, en geen kleyne overwinninge over *Hocenus* en *Jazy* daar na bekomen, en genoegzaam de dood van zijn Zone gewroken heeft, blijkt, gelijk daar na breeder zal vertoont werden.

Den Koningh *Emanuel* verstaan hebbende de gelegentheydt van de haven van *Diu*, gaf aan *Sequeria* last, om, 't zy met wille oft in weerwil van de Koningh van *Cambaja* ende *Jazy*, een sterkte aldaar te bouwen.

Françiscus d'Almeyda, na het overen van *Dabul*, trok met zijn macht na *Diu*, en overwon de Haven van de zelve Plaatze. *Hocenus* trachte der *Portugezen* aanval te beletten: maar door aanraden van *Jazy*, van zijn voornemen zijnde verandert, onthielt zich in de haven, om te gelijk op eene tijdt met zijn troepen te Water ende te Lande de *Christenen* afbreuk te doen: want behalven de *Egyptische* bodems,

en die van *Diu*, nevens ontrent 80 *Brigantijns*, of Zee-roovers Schepen, die van *Calechut* afgezakt waren, met welke den Vyand voorzien was, zoo had men op de muuren en de gansche strandt het Geschut op bequame ende wel-gelegen plaatzen geplant. *Jazy* hadde den last op zich genomen, om het vluchten der Krijgs-knechten te beletten, ende om geduurigh toevoer van nieu volk te zenden. *d'Almeyda* buyten zijn meyninge, ziende den Vyandt in zijn sterkte beslooten, achte dit voor een goede voorbode van zijn nakende overwinninge, dies hy den overigen dagh door-bracht in 't af-zien van de natuure en sterkte dier plaatze, en voorders met rijpe raat-pleginge. Hy nam voor 't Hooft-schip der *Egyptenaren*, daar *Hocenus* op was, te bespringen: maar wederhouden zijnde door zijne Hop-mannen, om dat in 't bewaren van zijn Perzoon te vele gelegen was, (gelijk eertijts de Onderdanen van *David* zeyden, ghy zijt nu als onzer tien duyzent, 2 Sam. 18. v. 3.) zoo wierdt *Nonnio Vasco Pereria* dit werk toevertrouwt. Men besteede de naastvolgende nacht, om yeder op zijn post te bestellen, het lichaam te verquicken, ende malkanderen goede moet te geven. Des anderen daaghs, als de vloet aanquam, ende de Zee-wind hardt door-blaafde, zettede hy het recht de haven in. *Nonnius* had de voortocht met 200 uyt-gelezene Voor-vechters, bereyd of te sterven, ofte te overwinnen. Den Admiraal *d'Almeyda* (om den Vyand te beletten het inbooren in den staart, terwijl de voorste in den strijdt waren) hadde zich begeven aan de achter zijde. Daar na het Krijgs-alarm opgeheven zijnde, Trompet en Trommel-geluyt gevende, ging den strijdt op het hevighste aan: Hier op donderde niet weynigh het swangere Metaal, en dede Hemel en Aarde beven, en de Huyzen schudden en bewegen, en de Zee als van verbaastheydt op-springen. *Nonnius* onder-tusschen paste op zijn voordeel, en gaf

Den Vyand
versterkt
zich dapper
te Water
ende te
Lande.

d'Almeyda
wil Hocenus
Schip bes-
pringen: maar zijn
Volk weder-
houdt hem,
ende Non-
nius Va-
scous Perera
wordt daar
toe verkoo-
ren, die met
voorwindt
en stroomt de
Haven in-
loopt.

Scheeps-
strijdt tus-
schen Non-
nius, Ho-
cenus en
Jazy.

De haven
van Diu
van de
Portuge-
zen gewon-
nen.

gaf den Vyandt zoo veel de nederlage, als doenlijk was, maar een hardt gedreven kogel nam 10 Matroozen wegh, die bezig waren om de Rheen te strijken. *Nonnius* begeeft zich in 't midden der *Barbaren*, en maakt zich met yzere haken aan *Hoceni* Schip vast. Hier zag men een bloedigh gevecht aan weerzijden. Den *Portugees* enterde, en sprong over op des Vyandts *Admiraal*, kapten het netten-werk, ende andere hinderlijke borstweeringen aan stukken, en quamen malkanderen met Zabels, Houwers, ende Poken aan 't lijf, ende wierden handt-gemeen met vele bloet-storting. *Nonnius* wiert met een flitze in de keele getroffen, waar van hy na drie dagen quam te overlijden. 't Gelukte dat de *Portugezen* weynig of niet ontfelt wierden door de doodt van haren *Hopman*, zoo dat zy de minste slaauw-hertigheyt niet toonden, maar den strijdt verdubbelden, ontfonkt door wraakgierigheyt. De *Barbaren* (hoewel van Wapenen genoegh voorzien) konden den fellen tegenstant, ende de blinkende Swaarden der *Portugezen* niet langer verdragen. *Hocenus* neemt zelf met een boot de wijk, en beducht dat *Jazy* hemaan de *Christenen* mochte over-leveren ende verraden, (want der *Barbaren* trouwloosheydt was hem niet onbekent) begaf zich te Paart met een snelle galop na den *Koningh* van *Cambaja*. Die van *Calechut*, ziende zulken merkelyke nederlage, en veel van haar *Brigantijns* verlooren ende doorboort, namen de vlucht na huys met de minst-diepgaande vaartuygen, om op de drooghte niet vast te geraken. Twee Galeyen van *Hocenus* bracht *Roderik Zoares* op, en sleepte de zelve in 't gesichte van *d'Almeyda*. De *Barbaren* benart en in de klem, werpen haar in Zee; het lazurre marmer, en de ziltige vloet, wierdt met haar bloedt geverft. *Jazy* pooghde te vergeefs, met zijn ontscheede en bloote Zabel, de vlucht van zijn volk op het strandt te beletten.

Daar was nu noch overigh *Jazys* Schip, een geweldigh gevaart, voorzien boven maten met Volk ende Wapenen, zijnde als een sterk blokhuys en drijf-kasteel op het Water, 't zelve was met rouwe Ossen-huyden boven bedekt, hardt zijnde om de kracht der Pijlen te breken, gladt om de voeten der over-komende te doen slibberen, vochtigh om den brandt te beletten. Dit Schip (op 't welke den *Portugeesch* meermaal te vergeefs hadde aan-geleyt) is cyn-delijk door vele schooten in de gront geboort. *Nonni* Schip oudt zijnde, en nauwelijks met twee Pompen konnende gaande houden, was wonderlijk in den strijdt (die geduurt heeft van den middagh tot den avont) bewaart, en hoewel vry door-nagelt, hadde echter geen watersnoot: Doch na den strijdt (zoo de *Portugezen* verhalen) quam van alle kanten een overvloedige vochtigheydt door de lekken en breuken indringen. Het getal der dooden (vyanden) wiert tot 3000 verspreyt. De *Mamalukken* ofte *Egyptenaren* zijn meest gedoodt ofte gevangen: Van de *Portugésche* zijde zijn ruym 30 gevallen, en 300 gequetst.

Hoe schaarsen zober den toefstant der *Portugezen* (waarlijk een volk dat zich met weynigh kan behelpen, daar in verre onze Natie overtreffende) doen was, blijkt hier uyt, dat men geen Lywaat en konde vinden, om de wonden van *Nonnius* te verbinden, zoo dat men tot dien eynde een hembde moeste nemen, ende aan stukken scheuren. Nu ziet men door ervarentheydt, hoe dat, gelijk eertijts de *Carthaginenzen* in *Capna*; de *Romeynen* in *Syria* en *Griekenlandt*, zoo ook de *Europaische* Volkeren, door de overvloed van *India*, verbaftert, ende als verwijft werden, en veeltijts door lekkernye en weelde des Landts, haar Vaderlandt en Vaderlijke zeeden, als ontaarde Kinderen en andere *Lotophagi*, vergeten, gelijk *Ovidius* van *Ulysses* Matroozen verhaalt, de welke zekere vrucht geproeft hebbende, niet

Het groote Schip van Jazy van de Portugezen overt.

't Getal der dooden

Schaarze toefstant der Portugezen.

Een kogel neemt tien Mannen van Nonnius wegh.

Nonnius klampt Hocenus aan boort.

Nonnius werdt met een pijl in de keel getroffen, daar van hy na drie dagen sterft.

Hocenus neemt de vlucht na den Koningh van Cambaja.

Die van Calechut vluchten nede.

van den Boom, en de plaatze daarze stondt, waren af te rukken, en zonder slagen niet na boort wilden.

Roof der
Portuge-
zen.

Den roof die den *Portugeesch* in dit gevecht bequam, bestondt in vier Schepen voor met yzer beslagen, ook zoo veel Last-dragers, nevens een groote meenigte van Gout en Zilver, kostelijke Kleedingen, en verscheide Oorloghs-gereetschappen. *d'Almeyda* gaf alles Zoldaat en Matroos ten besten. Men stierde alleen in *Portugaal* drie Koninklijke Vaandels van den *Sultan*, om tot een eeuwige gedachtenisse in de Kerke opgehangen te werden. Zoo kreegh den *Portugeesch* volkomen wrake over zijn Vyanden, en maakte een schrik onder de *Indiaansche* Volkeren. *d'Almeyda* zijn rouwe en droefheydt afgeleght hebbende, dankte Godt voor zijn groote uytnemende genade.

Drie Vaandels van den Sultan na *Portugaal* gezonden, en in de Kerke tot gedachtenisse opgehangen.

Het VIII. Capittel.

Vrede met Jazy. *Ferdinando Coutinho* wordt *Onder-Koning*. *Twist tusschen d'Almeyda en Albuquerque.* *Portugezen verlaten Diu.* *'t Welk Jazy versterkt.* *Nonnius en d'Almeyda na Diu.* *Het Eyland Betel veroverd.* *Saldania overrompelt Goga.*

Vrede tusschen Jazy en den *Portugeesch* getroffen.

Jazy maakte vrede, en bekende zijn schult, en beloofde dat alle de omleggende Grooten en Koningen haar onder de gehoorzaamheydt van *Don Emanuel*, *Koningh van Portugaal*, zouden begeven, waar toe hy zijn uyterste krachten wilde inspannen. Dies men vriendschap met hem maakte, onder zoodanige voorwaarden, dat alle de overgebleven *Egyptische* Schepen den *Portugeesch* zouden in handen gegeven werden, ende de gevangenen by *Chaul* bekomen, als mede dat hy de *Christen* Vloote van alle nootwendigheden zoude voorzien. Hier in gehoorzaamde *Jazy*, en voor die tijt dede men afftant om *Diu* nader te benauwen, om reden, dat *Koningh Emanuel* niet gaarn zaght, dat men

met den *Koningh van Cambaja* in on-min geraakte. *d'Almeyda* vertrok van *Diu*, met overwinninge, na *Cochin*, alwaar hy heerlijk wierdt ingehaalt ende verwelkomt, na dat hy, in 't voorby-varen, *Nizamaluc* (tot *Chaul* het opper-gezagh hebbende) de gewoonlijke schattinge (die hy een wijl niet voldaan hadde) dwong te betalen.

D'Almeyda wierdt door last van *Koningh Emanuel* van zijn bedieninge verloft, en in zijn plaatze quam *Ferdinando Coutinho*, een geacht Edelman, met 15 Schepen, gemant met 3000 koppen, om (na *d'Almeyda's* vertrek) zich met *Albuquerque* te vervoegen, ende der *Moren* zenuwen te breken, en zelfs de plaatze en zetel des Oorloghs (de Stadt *Calechut*) aan te tasten, in te nemen, ende te vernielen. Omtrent deze

d'Almeyda merdt verloft, en van zijn bedieninge ontslagen. In zijn plaatze komt *Ferdinando Coutinho*.

tijt ontstondt geen kleynen twist ende tweedracht (een schadelijk beest in zulke verre af-gelegen Landen) tusschen *d'Almeyda* en *Albuquerque*, ontbrekende aan beyde zijden geen Oorblazers om dit vuur meer te doen ontvonken: doch deze vlamme wiert door *Coutinhos* aankomste geblift, en *d'Almeyda* (achtende het byzonderste hooft-stuk te zijn, den *Koningh* zijnen Heere te gehoorzamen) liet zich met *Albuquerque* verzoenen, en leyde zijn bedieninge vrywilligh af.

Twist tusschen d'Almeyda ende Albuquerque.

Ter neder geleyt door Coutinho.

Een rampzaligh ende ongelukkigh eynde hadde *d'Almeyda*, na dat hy vier Jaren het Roer van de *Indische* Regeeringe gestiert hadde. In zijn wederkomst na *Portugual*, ontrent het Hooft de *Goede Hoope*, om zijn volk te ververschen, aangelant zijnde, is het gebeurt, dat de zijne haar by de naast-gelegen hutten begaven. Onder het koopen en mangelen (gelijk meermalen gebeurt) ontstondt tusschen den Landaart en de *Portugezen* cenige onlust, om welke te slissen, *d'Almeyda* de Wapenen (die voor de handt waren) aangegrepen hebbende, en daar na toe loopende, zoo quam een groote toeloop van volk, uyt de naast-gelegen Dorpen,

De doode van Franciscus d'Almeyda.

pen, op hem en de zijne aan-dringen, zoo dat noch *d'Almeyda*, nocte de zijne tijdt hadden om haar ſcheep te begeven, dies den Admiraal met een gebrande thuyn-ſtaak wierdt doorreegen; hy aldus getroffen zijnde, viel op zijn knien, ende zijn oogen opheffende na den Hemel, gaf den geeft, tot groote droefheydt van al zijn volk. Ontrent hem sneuvelde mede twaalf oude dappere Krijghsknechten. En zoodanigh was den uytgank van deze vermaarde Veldtheer, die *Europam* en *Aſiam* doorſworven hadde, op een on-ceedele ſtrandt van *Africa*, tot een bewijs van de wiſſelvalligheyt der menſchelijke zaken, zijnde niet alleen berooft van de belooninge, die hem over zijn trouwe dienſten van den *Koningh* ſtondt te verwachten: maar ook zelfs van een eerlijke en heerlijke Begraaffeniſſe, die hy verdient hadde.

Te vooren is verhaalt, hoe men, om reden, (die den *Koningh Emanuel* krachtigh vondt) *Diu* niet nauwer wilde belegeren: Nu moeten wy eens zien, hoe evenwel den *Portugeeſch* trachte tot zijn ooghwit te geraken, 't zy door Vrede of Oorlog, om een ſterkte op het zelve Eylandt te maken. Den *Koningh* van *Cambaja* was hier in den *Portugeeſch* gunſtigh, immers niet tegen: Maar *Jazy* trachte met alle krachten, en zijn uytterſte vermogen, zoo by den *Koningh*, als de Grooten van 't Hof, den *Portugeeſch* de toegang tot zulken bezittinge te beletten, ende met yver tegen te ſtaan. Hy dede de voorby-varende Schepen alle afbreuk die hy konde, en wiſt niet weynigh te veynzen, betoonende uytterlijk zijn groote toegenegentheydt, zoo tot den *Koning Emanuel*, als zijn Dienaar den Admiraal *Sequeria*. Den *Portugeeſch* merkte deze nukken, en betaalde hem met gelijke munte. Zoo ras *Sequeria* van *Ormus* was wedergekeert tot *Diu*, wierdt hy met alle beleeftheydt ontfangen, ende zijn Vloot van alle verversinge voorzien, en de Scheeps-Amptena-

ren met vele geſchenken begiftight. Maar als men trachte met *Jazy* te handelen van wegen de ſtichtinge van een *Sterkte*, zoo verſchoonde hy hem, om dat de zake alleen in zijn macht niet ſtondt, en zeyde; dat men een gezandſchap na des *Koninghs* Hof moſte zenden, met groote betuyginge, dat hy ten hoogſten op *Don Emanuel's* eere, hoogheydt, en doorluchtigheydt was vertrouwende, ja dat hy (zoo wiſt hy den geveynſde te ſpeelen) by den *Koningh* de zaken, tot believen ende wenſchen der *Portugezen*, na zijn uytterſte macht zoude bevorderen.

Den *Luzitaan* kreeg de ſnuf in de neus, ende was zoo ongevoeligh niet, of verſtondt, dat men hem met woorden ende flatterye verleyde, dies hy zijn gedachten tot de Wapenen wende, te meer, om dat men de plaatze niet onwinbaar oordeelde, en weynig van bezettinge voorzien. Den Hopman *Sequeria* bequam een groote ende aanzienlijke Macht van *Don Emanuel* uyt *Portugaal*: maar *Jazy* dede bliken in al zijn doen zulken zachtmoedigheydt ende bebaartheyt, zoodanige kloekheydt des geeftes in 't vertoonen van zijn macht, geweld en kracht, ende voorraat van allé behulp-middelen, dienſtigh ten Oorloge, dat *Sequeria* voor die tijdt zijn toorn moſt ſtaken, en water in zijn wijn mengen, ende zich niet de twiſſelachtige *Taarlingh* des Oorloghs dorſt onderwerpen, liever willende wachten den uytval van het aanſtaande Jaar, wanneer met meerder volk zoude verſterkt zijn.

Het vertrek van *Sequeria* verheughde *Jazy* ende de zijnen niet weynigh, niet alleen om dat hy den gedreyghden Oorlogh, en het voorgenome beleggh, door zijn voorſichtigheydt hadde afgeſchut ende ontweken, en dat zonder eenige bloeſtortinge: Maar dat hem nu ook tijt en bequame gelegentheydt was gegeven, om zijn Stad met nieuwe ſchanſen ende Bolwerken te verſterken. Hy maakte het Kasteel in 't midden van den mondt ende ingank van de

Jazys geveynſheydt ontrent de Portugezen.

Den Portugeeſch merkt dit.

Sequeria doet aſſtant van Diu nader te bezetten.

Hier over is Jazy verheught, en ſterkt Diu zoo te Water als te Lande.

Hoe hy is geſtorven.

Jazy zoekt de Portugezen met alle macht tegen te ſtaan, en wil niet gedoogen dat zy op Diu een ſterkte bouwen.

Haven, van 't welke hy een groote keeten dede spannen tot aan de Stadt; aan d'andere zijde liet hy drie sware last-dragende Schepen bestellen, om de zelve (als 't noodig was) te doen zinken. Aan de derde zijde (op dat de Roey-schepen en Galeyen aan den muur niet mochten naderen) dede hy groote Klip-steenen en Rotzen in Zee neder-dalen, ende wende alle vlijt aan om met alderhande rouwerk de inkomst der *Portugefche* Schepen te beletten, ofte in den dwarrel-stroom te doen ophouden. Tot meerder zekerheydt van zijn vastigheydt ende Haven, hadde hy (om de aankomst te water ende te lande te beletten) in zijn dienst genomen 180 Roey-vaartuygen ende kleyne scheepkens, en hielt eenige boodems der Kooplieden aan, om by hem te verblijven, nevens verscheide *Arabiers*, *Persianen*, en *Turken*, (de felste ende bitterste Vyanden der *Christenen*) doende ondertusschen alle vlijt, om by den *Koningh* de zaken en verzoeken der *Portugezen* te verhinderen, ondertusschen *Didacus Lupinus Sequeria* wantrouwende den Moor *Jazy*, bereyde sich ten Oorloge, om te zijner tijd hem te beter t'overvallen.

De tocht
van Non-
nius Acu-
nia na Diu.

Nonnius Acunia, Opperste van *India*, nam zijn tijd waar, en wilde met kracht op *Diu* een tocht doen, om te zien of men eens tot het gewenschte eynde konde komen. Hy gebruykte alle voorsichtigheydt ende listigheydt, en kreegh aan zijn zijde (met vele giften) eenige sneedige en kloeke Mannen, die (als Kooplieden haar gedragende) *Diu* zouden verspieden, en des zelfs gelegentheydt af-zien. Deze zondt hy van *Goa* voor uyt, om met veel woorden en stijve kaken de groote en schrikkelijke macht der *Luzitanen*, zoo te Water als te Lande, uyt te blazen, ten eynde dat *Tocan*, (Broeder van *Saca*, Zoone van *Jazy*, die nu overleden was) die aldaar 't gezagh hadde, mochte bewogen werden, om na vrede te luyfteren: Voorts wat aldaar omgingh, zoude *Nonnio* stil-

swijgens kondt gedaan werden door de voornoemde gehuurde ende aangenomen Mannen. Den oppersten Bevelhebber dan stelt tijd om alle zijn macht (zoo veel doenlijk was) by een te verzamelen, ende vondt geraden, dat men de by-een-komste op *Chaul* zoude houden.

Stelt de
Vergader-
plaats van
zijn Macht
op Chaul.

Hy vertrok van die plaatze met 300 Bodems, zoo kleyn als groot, wel gewapent en gemant; hy voerde met sich 3000 *Portugezen*, even zoo veel *Malabaren*, ende 2000 *Cannarijns*, ende quam tot *Dabul*, een Stedeken aan den Zoom van *Cambaja* gelegen, de Inwoonders waren uyt vreeze gevlucht, ende hadden haar Plaatze verlaten. Men moedighde het volk aan door een heerlijke aanspraak van Broeder *Anthony Petron*, *Franciscaner*, om met alle macht voor de zake *Christi* te strijden, ende de bitterste Vyanden van de ware Godts-dienst uyt haar roof-nest te verdrijven. Van *Dabul* vertrok de Vloote na *Betel*, (een Eylandeken van een mijlken in 't ronde, met een zeer enge strate van 't vaste Landt afgescheyden) rontsom zeer klippigh ende rudligh, ontrent 8 uren van *Diu* gelegen, hebbende hooge Rots-steenen, een plaatze (na het getuygenisse van vele Schrijvers) zeer bequaam om met versterkinge onwinbaar te maken, gelijk ook den *Koningh* van *Cambaja* een weynigh te vooren zeker Hopman, een *Turk*, daar na toe gezonden hadde met 2000 gewapende Mannen, en 1000 Arbeyders, om 't zelve Eylandt te bolwerken en vast te maken. Doch zy waren zoo verre noch niet gekomen met haar versterkinge, dat zy eenige aansienlijke uyterlijke macht konde weder-staan. Dies zy (bevoelende haar onmacht) in handen van den *Portugeesch* haar moesten over geven.

Hoegroot-
heydt van
zijn Macht
en Schepen,
en 't getal
der Mau-
nen.

Hy komt
tot Dabul.

Den Oppersten van dit Eylandt (hebbende vrye verzeekeringh) quam zelfs over tot gesprek met den *Portugeesch*, verzoekende dat hy en zijn byhebbende Macht, met hare have

Den Ko-
ningh van
Cambaja
was bezig
om Betel
onwinbaar
te maken.

Het Ey-
landt Betel
van de
Portuge-
zen be-
machtigt.

De Moren have ende goederen van 't Eylandt in 't Eylandt mochten vertrekken, 't welk Non-Betel verzoeken met zak en pak te vertrekken. 't Welk haar werdt geweigert.

Dit verwekte wanhoop in haar, na dat zy des Konings middelen met beken-digheyt kadden weg gevoert.

Nonnius hem wel in-willighde, maar niet al den hoop, welke hy wilde, dat alles wat zy bezaten, op 't Eylandt zouden laten blijven, en zy alleen (zoo gingen en stonden) zouden vertrekken. Zoo een bitze antwoorde, ende harde weygeringe, in de Sterkte gehoord zijnde, verwekte een groote toorn, met wanhoop vermengt, in de herten der Krijgers. Des Konings Rente-meester dede met alle spoot van eenige bygeraapte balken een vaartuygh maken, om des Rijks middelen wegh te voeren, ende aan 't vaste Landt te brengen, gelijk ook gelukte, hem volghde vele al twemmende na. Anderen (hebbende genomen een wrede en schrikkelijken raadt) vergaderende haar dierste panden, Vrouwen Kinderen, by den anderen op eenen hoop, staken haar gezamentlijk in brandt. Uyt de bezettinge waren ontrent 700, de welke uyt byzondere Godts-dienstigheyt (haar Hooft kroons-gewijze in de ronte beschooren zijnde, gelijk de *Munniken* in 't *Pausdom*) geswooren hadden kloekmoedelijk de doot onder d'oogen te zien. De *Barbaren* blindt door woedheyt en dulheyt, maakte van boven uyt haar Sterkte, met haar schiet-geweer, nevens veel bygaande scheldt-woorden en lasteringen, den *Portugeesch* het dapper moede. De *Portugésche* Veldt-heer doet hier op een aanval met de zijne op de vier hoeken van hare vastigheyt, en dat in de nacht, doch met een heldere Manc-schijn. Men streedt hevigh aan beyde zijden. De Opperste der *Moren* sneuvelde, en met zijn doot namen de overige Vyanden de vlucht, en dewijl haar aan alle kanten het ontkomen benomen was, hebben vele haar van boven de Rotzen, en van de steylte des strandts, in Zee neder geworpen. Anderen zochten schuyl-hoeken en spelonken, vele wierden van dichte by ter neder gehakt, andere van verre geschooten, ende eenige tot Slaven

gemaakt. Hier gebeurde een zeldzame daadt: Zeker Man in de engte beslooten zijnde, als hy zijn maker zagh gedoodt, en aan zijn zijde hangende, ende met eenen de *Lancie* van een *Portugeesch* op hem drillende, zoo liep hy (zonder dralen) zelfs in 't geweer van zijn Vyandt, en zijn Pook ofte Dagge uytgerukt hebbende, trof de Dye van zijn weder-partyder zoodanigh, dat zy beyde (malkanders bloedt vermengende) den geest gaven ende stierven.

Daar wierden van den *Portugéschen* Adel gemist 17 Mannen, men bevondt ruym 150 Gequetsten, waar van vele daar na stierven. Den *Admiraal* der *Portugezen* vertoefde in alles op het voornoemde Eylandt acht dagen, en verwachtte aldaar door zijn Verspieters tijdinge van *Diu*. Zijn vertoeven quam die van *Diu* wel te passe, nademaal op die tijdt *Mustafa* en *Zophar* (die onlangs van de bezettingh van *Aden* gekomen waren) met een getal van 600 *Turken*, ende 1300 *Arabiers*; voor *Diu* waren geankert, mede brengende, behalven het kleyn Geschut, drie aanzienlijke Kopere Slange-stukken, dien zy in de Stadt plaats gaven. Hier door wierden de Inwoonders van *Diu* niet weynigh gesterkt ende aangemoedicht, daar zy te vooren van meyningh ende gedachten waren, (verschrikt door het geruchte van de aankomste der *Portugésche* Vloote) de Stadt en haar Sterkte op te geven. Men zondt, na den Raadt van *Mustafa*, buyten de Stadt de weerloze hoop der Vrouwen en Kinderen, met de uytgelezenste kostelijkheden. Men maakte een overslagh van alle de weerbare Mannen, en telde (behalven de nieuwe aangekomen *Turken* en *Arabiers*) by de elf duyzent die de Wapenen konden handelen. Men verboodt strengelijk, dat niemandt zich uyt de Stadt zoude begeven. Men bestelde de wachten aan de Poorten, en rukte het Kanon op de Wal. Men maakte

Een zeldzame daadt van een Moor.

't Getal der *Portugésche* dooden en gequetsten.

Nonnius blijft acht dagen op 't Eylandt Betel, welk vertoeven die van *Diu* zeer te stade komt, alzoos *Mustafa* en *Zophar* met 1900 Man van *Aden* in *Diu* quamen.

't Getal der Mannen binnen *Diu*, die alte zamen de Wapenen konden handelen.

Aanval der *Portugezen* op de Sterkte der *Vyanden*.

Nederlage der *Moren*.

Men ver-
sterkt Diu
aan alle
kanten.

vele mijnen, en vulde die met Buschpoeder, om den stormenden Vyandt in de lucht te jagen. De mondt van de Haven was met een yzere keeten bewaart en versterkt. Drie-en-tzeventigh Roey-galeyen wierden tot beschuttinge van de Haven geleyt. Men liet niets achter, dat tot vast-makinge en bewaringe van de Stadt, zoo te Water als te Lande, konde strekken.

Nonnius Acunia zocht ondertusschen op het Eylandt Betel (met voor-bedachten raadt) het futzelboek, te meer, om dat hy door de zijne, noch van Diu ofte daar ontrent eenige zeekerheydt konde bekomen, alzoo het uyt-komen op het aldernauwste belet wierdt. Ten laastten onkundigh van alle de zaken die in Diu voor-vielen, begaf hy zich op reyze derwaarts, niet twijffelende, ofte daar zoude in de Stadt eenige ontfsteltenisse ontstaan uyt het gesichte van zoo een schrikkelijke Vloote.

Nonnius
Acunia
trekt eyn-
delijk na
Diu.

Nonnii
Vloot uyt
Diu hardt
beschooten.

Hy gaat
met de Vloot
buyten
schoots leg-
gen.

Laat de
Sterkte na-
der bezich-
tigen.

Hy hadde nauwlijks zijn Anker voor Diu laten vallen, van meyninge zijnde, om door vriendelijke t'zamen-spraak der Inwoonderen gemoet te peylen ende te onderzoeken, of terstondt van alle kanten der Sterkten ende Bolwerken wierdt een jacht van Kogels in Nonnii Vloot gedreven, in des Admiraaals Schip quamen drie gevlogen, de welke een groote verbaastheydt veroorzaakte. Men lichte het Anker, en gingh buyten schoots leggen. Men zagh de baken alzoo gestelt, dat noch tot Vrede-handelinghe ofte over-geven eenige hope was.

Ondertusschen liet men de Sterkte ende de Stadt nader besichtigen, ende bevondt over al groote bezettinge van Volk, ende dat de Belegeringe eerder aan de Landt- dan Zee-kant konde geschieden, dat men van de Noordt-zijde de beste toegank tot de Stadt konde hebben. Alle deze dingen by Nonnio wel overleyt zijnde, en dat hy alleen ter Zee was uyt-geruyst, ende geen

noodige behoeften tot den Landtoorlogh hadde mede gebracht, zoo nam hy eyndelijk voor de Slooten van de Haven aan stukken te breken, des Vyandts Vloote te bestrijden, ende uyt de zelve, de Muuren ende Wallen met alle kracht te beschieten ende te krenken, tot welken eynde daaghs daar aan Schut en Schepen wierden vaardigh gemaakt. Maar den Portugeesch rechte weynigh uyt: want die op den vasten grondt waren deden gewisser schooten, als die op Zee dobberde. Ook dede het breken van 't grof Kanon, en het bersten der zelve (door 't geduurigh laden en lossen) den Portugeesch de verdere hoope van een goet geluk t'eenemaal ontvallen, verflappen ende verdwijnen. Dies Nonnius (hoewel moeyelijk, ende knarssende van spijt op zijn Tandden) onverrichter zaken, ende gelijk men zeght, met de kous op het hooft, ende als een Hondt met de staart tusschen de beenen, na Betel gingh druypen, ten laastten quam hy met zijn Schepen in Goa, hebbende Anthony Saldania op de kust van Cambaja gelaten, om daar den Vyandt alle afbreuk te doen.

Den Portugeesch doet weynig voordeel.

Zijn grootste Stukken bersten.

Nonnius vertret onverrichter zaken na Betel.

Saldania lande niet lange hier na mede tot Goa, na dat hy vele nederlagen zijn Weder-partijders gegeven, en Goga, een Stedeken, hadde overrompelt, ende 25 Brigantijns in vlamme gezet, latende in zijn plaatze Jacobum Sylveriam, een kloek ende geacht Krijghs-man. Men bracht den Winter tot Goa door met 't herstellen der Schepen, en in 't voor-jaar vertrok Nonnius na Chial, twee mijlen van Calechut gelegen, een zeer bequame plaatze om den handel der Arabiers te stutten.

Goga van Saldania overrompelt.

Het IX. Capittel.

Nonnius slaat de Mahometanen; wint Bazain, Martin, Zouza, vermeestert Damam. Badur, Koning van Cambaja sluyt een Verdragh met de Portugezen. Zijn Macht en vertrek na Citor. Ellendige onder-

*ondergangh van die Stadt. Badur
tweemaal geslagen, vlucht na Diu.
Zijn Doodt..*

*Sylveria
doet den
Vyandt
rondt som
Diu alle
afbreuk.*

Sylveria dede ondertusschen alle afbreuk en schade aan de geene die op de macht van *Tocan*, Overste van *Diu*, steunde, verslooyde en vernielde vele Schepen die na *Diu* quamen, verbrande ettelijke Vleken, maakte een groot getal slaven tot Roeyers op zijn Galeyen, en sloot (zoo veel doenlijk was) de Stadt alle toevoer af, zoo dat een groote schaarsheyt ende gebrek van levens-middelen in de zelve ontstont. 's Jaars daar aan verwoeste *Sylveria* dicht by de Stadt aan de strandt, Vleken, Dorpen, en Schepen, die verbrandende, ende veel volks wegh voerende, maakte sich meester van de twee Steden *Pate* en *Patane*, zoo ook van *Mangalor* in *Cambaja*, 't welk de *Mahometanen* uyt vreeze hadden verlaten. Den Soldaat bequam veel roofs. De schatkiste des Koninghs wierd hier door merkelyk gestijft. Den nieuwen Koningh van *Cambaja* (met inwendige Oorloogen belet en opgehouden) konde het niet wachten die van *Diu* bystand te doen.

*Nonnius
vol van
spijt, laat
zijn gedach-
ten ander-
mael op
Diu gaan.*

Nonnius konde noch niet opkroppen den hoon en smaat voor *Diu* geleden, en dat zijn voornemen zoodanigh mislukt was, dat de *Barbaren* daar over juychten, dies hy by hem zelve den ondergangh van *Bazain* (een Stadt in *Cambaja*) lange overdacht hadde, hy spoedighde zeer om den *Vyand* onverziens op 't lijf te vallen, vertrok met meer dan 80 Bodems en 4000 Krijgsknechten (even soo veel *Portugezen* als *Malabaren*) uytmakende een aenzienelijke ende ontzaggelijke macht.

*Zijn macht
daar mede
hy vertrekt
na Bazain.*

Hy zond van *Chaul Emanuel Albuquerque*, met eenige Schepen voor uyt, om den ingank van de Haven te bemachtigen. Hy ontboodt *Jacobum Sylveriam* van gene zijde van *Diu*, en volghde zelfs met de rest van de Vloote. *Tocan*, Overste van

Diu, onthielt zich doen tot *Bazain* met een groot getal *Ruyters* ende *Voet-knechten*, die hy by malkanderen gerukt hadde, om dat het geruchte van des Oorlogs-toerusting der *Portugezen* by hem en de zijne gehoord was; hy versterkte zich aldaar zoo veel hem mogelijk was. *Nonnius* door een Overlooper van de gelegentheyte der Sterkte verwittigt, stelt zijn volk op drie plaatsen, hebbende de voortroep *Jacobus Sylveria*, de Bataillie ofte middelorde *Ferdinandus de Za*, de hinderste en laatste *Nonnius* zelfs.

Als men de Sterkte genaakte, zoo quam een schrikkelijk gesnor van pijlen (op den *Portugeesch* gemunt) van alle kanten rontsom gevlogen. 't Is te verwonderen dat zoo veel snelle Javelijnen en Pijlen van de Boogen met kracht afgeschooten, zoo veel Kanon-schooten, niet een der *Portugezen*, zijnde op een open strandt, geraakt, veel min gedoodt hebben. Men zeght dat zommige der *Barbaren* dit wonder met aandacht overdenkende tot de Christelijke Godsdienst zijn bekeert, vast stellende, dat de God der *Portugezen* voor haar streedt. Den Oversten *Tocan* hadde zich aan d'uyterste Sterkte met 10000 gewapende begeben, hier vertoonde zich een heviger dan langhdueriger gevecht. Den *Portugeesch* boorde deur, en besprongh de *Mahometanen* zoofel, dat zy (gemaakt hebbende een Brugge over de Revier) de vlucht namen na 't Gebergte, en zich aldaar vast maakte. Die van binnen hier van verwittigt, wierden mede flauhertigh, en hadden weynigh moet om een Belegeringe uyt te staen, dies zy met alle man uyt de vastigheyt haar begevende, de voetstappen van *Tocan* na-volgen.

*De Portu-
gezen wor-
den wonder-
lijk be-
waart.*

*De Ma-
hometa-
nen gesla-
gen.*

Dus wierdt de Stadt en Sterkte eerder gewonnen dan men gedacht hadde. Het getal der Dooden *Moren* wierdt op 550 vergroot, der *Portugezen* alleen tot 6. Men vondt alhier geen kleyn roof van *Zulpher*, *Busch-poeder*, *Yzere Klooten*, ende andere

*Bazain
van Non-
nio ge-
wonnen.*

*Den beuyt
aldaer be-
komen.*

andere Oorloghs-ghereetschappen. *Nonnius* prees zeer de dapperheydt van *Sylveria*, die de voortroep ofte Avant-guarde hadde: Want tot de tweede ordre quam den Strijdt niet. *Sylveria* wierdt met de zijne met giften (na de wijze der Krijgers) vereert. Men verbrande voorts alles wat op 't Velt stondt, en vertoonde alle daden van vyandtschap. Men vulde de Grachten, wierp de Vestinghe ter neder, ontblootende de Sterkte tot haar grondtvesten: Men oordeelde dat men geen volk genoeg hadde (of immers dat het zelve niet konde gemist werden) om de verwonnen plaatze te bewaren.

Dus kreeg *Nonnius* wrake van wegen den hoon die hy voor *Diu* geleden hadde, en vertrok met zijn Vloote om in *Goa* te verwinteren. De *Mahometanen* gevoeligh van deze en andere wonden en nederlagen, zoo ter Zee als te Lande, op *Betel* en elders ontfangen, en wel byzonder in het veroveren van *Daman*, (waar van daar na zal gehandelt worden) gaven beter koop, en stonden eyndelijk de *Portugezen* toe op *Diu* een vastigheyt te bouwen.

Hoe dit nu geschiet is, moeten wy kortelijck en ordentelijck verhalen.

Martinus Alphonsus Zoza quam ontrent deze tijdt uyt *Portugaal*, (van den Koningh tot opperste Zeevooght gestelt) met vijf groote geladen Schepen, zoo Karaken als anderen, binnen *Goa*. *Zoza* hebbende van *Nonnii* macht ontfangen 35 bodems, gemant met 600 *Portugezen*, nam voor *Daman* te overweldigen, mede een Stadt gelegen in *Cambaja*, niet boven 14 mijlen van *Bazain*: Dit zullen wy kortelijck en ter loops van deze Plaatze nu zeggen, datze swak was, ontbloot van Muuren, t'eenemaal ontmantelt, dies de Inwoonders niet zonder reden geen vastigheyt in haar Huyzen ende Schanssen vindende, de zelve in haar voeten zochten. Evenwel de *Rasspouten* (een snoodt gespuys van Volk, waar van te vooren is gesproken, die na den Grooten Koningh

zelfs niet en vragen) met eenige Turken bewaarden met haar 500 een aanmerkelijke Sterkte, en lagen op haar voordeel, en hadden den toegank van de Haven tot de Stadt met Loop-graven verzekert, ende doorgaans haar geschut geplant.

M. Alphonzus Zoza nam de moeyte, om met een kleyn Roey-vaartuyg de gelegentheydt (gelijk een wijs Veltheer betaamt) ende de Sterkte af te zien, aan: daar na vermijdende de Haven in den donkeren en naren nacht, niet zonder gevaar des levens, begaf hy zich nederwaarts na het barre strandt, en liet de Ladders aan de muuren voeren, endetwijl zommige uyt vreeze de vlucht namen, breekt hy ter Poorten in. Hier ontfont geen kleyn gevecht met de *Turken*, te meer, om dat men niet konde uyt komen: Zommige van binnen ontquamen, d'andere wierden meest ter neder gehakt, zoo dat weynige ontsnaptten; tien *Portugezen* lieten aldaar het leven, maar het getal der gequettste was grooter. Drie dagen na deze overwinninge verbrak men de Poorten, Sterkten, Vestingen en Bolwerken van *Daman* zoodanigh, dat men de minste overblijfselen nauwelijcks konde zien. *Zoza* als Overwinner, en kloek van gemoet, vertoefde niet, maar verwekte een schrik op het gantsche strandt, en de Landt-streke van *Cambaja*, en quam dicht onder *Diu*, en dede alles trillen en beeven.

Den Koningh van *Cambaja* was zeer ontfelt, hoorende de tijdinge van *Damans* ondergank, te meer, om dat (gelijk te vooren is verhaalt) met andere Oorloogen ingewikkelt was. Wat zoude ondertusschen *Badurius* (zoo was de Name van den Koningh van *Cambaja*) doen? Hy vreesde dat hem den *Portugeesch* de voet zoo dwars zoude zetten, en verder benauwen, dat hy geen ademhalinge ten laastten zoude kunnen genieten, dies hy geraden vondt de veylighste wegh te verkiezen, ende na *Nonnium Acuniam*, Overste van *India*, een Ambassade af te vaardigen,

Bazain
gedemolieert
ende ter
neder ge-
worpen.

Jaaght die
van Diu
geen kleyne
schrik aan.

Daman
werdt gede-
molieert,
en met de
grondt ge-
lyk ge-
maakt.

Martinus
Alphonsus
Zoza komt
uyt Portu-
gaal als
Opper-
Zeevooght,
trekt na
na Daman,
en vermeestert de
Sterkte.

Badurius
Koningh
van Cam-
baja is ont-
felt over
Damans
ondergangh.

Verzoekt
Vrede met
Nonnio
Acunta
met zeer
groot voor-
deel der
Portuge-
zen.

Sen, met verzoek van vrede, ende onder beschreven voorwaarden, om den Koningh *Don Joan* niet alleen *Bazain*, maar ook de nabuurige Eylanden, (waar onder die van *Salzete* begrepen waren) ende een goet gedeelte van het vaste Landt in te wiligen, om te meer de dringende aanval zijner Vyanden, die hem zeer benarden, af te weeren: waarom hy met *Portugaal* vrede gemaakt hebbende, zich terstondt met dubbele macht ten Oorloge uyt-rustede.

Van het
Noorden
wordt Ba-
durius van
de Konin-
ginne van
Sanga, en
de Mogores
hart ge-
dreyght.

Want van het Noorden quam hem een groot quaat over, en drongen hem twee gevaarlijke ende ontzagelijke Vyanden, als *Cremantina*, (een andere *Amazonen*) zijnde een Weduwe en Koninginne van *Sanga*, ende de *Mogores*, (een onvertzaagt Volk uyt *Scytia*, gewoon met de *Persianen* te strijden) dezen roemden haar van *Tamerlanes* afkomstig te zijn, byzonder haren Koningh *Miramudius*, die te vooren in *Cambaja* met een swaar Heyr een inval hadde gedaan. *Badurius* stelde zich in tegenweer, en zocht vooreerst de Koninginne van *Sanga* te dwingen, daar na de *Mogores*.

De groote
Macht van
den Koning
Badurius.

Zijn Krijghs-macht was bestaande uyt 150000 Ruyters, en 500000 Voet-knechten, daar-en-boven een groot getal Uythemsche, die onder *Badurio* om zold diende, welke sommige Schrijvers tot 15000 vergrooten, behalven d' *Abissinen* en andere Volkeren, als ook de Christen Slaven, zoo *Fransche* als *Portugezen*, die men tot 80 telde. Met een woort, *Badurii* heyr was boven maten volkrijk. Hy hadde zeer veel Geschuts, ende alderhande Werktuysen van Oorloge, 200 strijdende Elephanten, en alles wat tot een Velt-tocht van noode was.

Zijn Oor-
logs-ge-
reetschap.

Badurius
trekt na
Citor, en
bemachtig
de Stadt.

Hy toog met deze macht na *Citor*, een schoone en wel-bebouwde Stad, die onder de gehoorzaamheydt van de Koninginne van *Sanga* stondt. Deze overwon *Badurius*, en hadde met hooge Toorens, waar uyt een groot gewelt geschiede, de Stadt in onmacht gestelt. De Koninginne

was met haar Kinderen stilswijgens te vooren ontvlooden. De Inwoonders van *Citor* volghde na het voorbeeld van die van *Betel*, daar te vooren van is gesproken: Zy verzamelde al haar Gout, Zilver en andere kleynodien, en verbrande haar en haar Goederen uyt wanhoope. Men zeght dat meer dan 70000 zoo Mannen als Vrouwen door de vlamme, die drie dagen duurde, verteert zijn.

Rampzalig
verbranden
der Inwoon-
deren van
Citor.

Den Overwinner trok met groote statie en deftigheyt ten Poorten in, en verheerlijkte vele van de Krijghshelden met Geschenken en gaven, vermeerderde de Zoldye: maar dit geluk duurde niet lange, het radt van avonture draayde haastelijk. O wonderlijke onzekerheyt van Menschelijke zaken, die even als de Mane zijn, nooit in den zelve toestand blijft! Hy trekt zijn andere Vyand te gemoet, en wert tweemaal deerlijk geslagen, van de zijne verlaten, en wel byzonder van *Mustafa* zijn Krijgs-overste, en vlucht (met afgeschooren baart en knevels, ende een slecht kleet om niet bekend te werden) recht na *Diu*, alwaar hy, zijnde vol van vreeze, begoft gedachten te voeden in zijn herte, om zijn Schatten na *Meca* te vervoeren, en zelfs zijn Rijke te verlaten; maar de zijne trachtte hem van zoo een voornemen af te raden, dies hy zijn Gezanten zond na *Zoliman*, den Turkschen Keyzer, met een Geschenk van 600000 Kroonen, ten eynde hy van den grooten Heer een goet getal wel geoeffende Krijghsknechten tot zijn hulp mochte bekomen: maar hy beducht zijnde dat deze geëyschte toevoer te laat mochte aan-landen, vond geraden, want zijn hoogh-hertigheyt was veel gedaalt, niet alleen *Zozam*, die doen ter tijd voor *Chaul* lagh, maar ook *Nonnium Acuniam* binnen *Goa* met alle minlijkheyt, door Gezanten en Bricven, aan te zoeken, beloovende, indien den *Portugeesch* hem in zijn Oorlogh tegen zijn Vyand wilde behulpzaam zijn, dat hy hem zoude inwilligen een plaatze om op *Diu* een sterkte te bouwen.

Badurii
geluk
draayt. Hy
werdt twee-
maal ge-
slagen.

Vlucht na
Diu.

Zend Ge-
zanten aan
den Turk-
schen
Keyzer
om hulpe.

Zoekt
vriendschap
met Zozam
ende Non-
nio Acu-
nia.

Dus wiert *Portugaal* opgedragen van zelfs, dat men langh te vooren met zoo veel moeyten hadde verzocht. 't Was nu geen tijd om te slapen, het yzer most gesmeet zijn dewijl het heet was, deze bequame gelegentheynt most by 't hayr gevat zijn, dies *Zoza* voor uyt, en *Nonnius* na *Diu* op het spoedigste (zonder vertoeven) zeylden.

Men maakte een vast verbondt van vriendschap, wederzijts onderkent ende bekrachtigt, om in 't nakomende bewaart te werden. Men stelde een vast bestek ende bepalinge, hoe wijt zich de sterkte zoude uyt strekken, waar zy zoude gebouwt werden, namentlijk op een uytziende Bergh in Zee over de Haven hangende.

Ao. 1535
wordt *Diu*
van de *Portugezen* ge-
bouwt.

De Figure
van de
sterkte is
drie-hoekig.

Diu wordt
in 49 dagen
versterkt,
tot verwon-
deringh van
den Sultan.

Alle deze zaken vielen meest voor in den Jare 1535. Men hadde nu de plaatze af-gemeten, dies men met alle man arbeyde tot den bouw. Men zagh niet alleen Timmerlieden en Metzelaars, maar zelfs Zoldaat en Matroos de handt aan 't werk slaan, de Oversten en byzondere Amptenaren stonden mede niet stil. De gestaltenisse der sterkte wiert drie-hoekigh gemaakt. De grondt-slagen aldus geleyt zijnde, haalde men een muur op, 17 voeten dik en 20 hoog, beginnende van de Zee tot den binnenste Heuvel, recht over de Stadt gelegen, op de welke een Reduyte gebouwt wiert, aan d'ander zijde een sterke en vaste Tooren (gelijk veeltijts de *Portugezen* gewoon zijn geweest, zoo in *Cranganor*, *Cannanor*, en elders diergelijke op te richten) aan d'andere zoom des Eylants wiert mede een Muur opgetrokken. Men leyde een Gracht om de Muur, zoo veel mogelijk was, ende de Klippen en Rots-steenen ende steylte wilde lijden. Tot verwonderinge van den Sultan *Badurius* was de sterkte in 49 dagen voltrokken. Men gaat in het Fort door de Poorte gestelt, tusschen en in 't midden van beyde de Toorens, waar van de eene den *H. Thomas*, en d'ander *St. Jacob* is toegewijdt. Men stelde de verder

bouwinge aen de zijden, die van de Zee bespoelt wierden, tot nader gelegentheynt uyt. Deze blijde overwinninge wiert den *Koningh van Portugaal* door *Jacobo Bottelho* (een dapper Zeeman) tot *Lisbon* aangezeght. 't Is aanmerkens waardigh hoe dat deze *Bottelho* van zijn benijders wiert beklagt, als of hy voor hadde (tot nadeel des Rijks) den *Koning van Vrankrijk Franciscus* zinnen dienst aan te bieden, dies hy hier over onderdrukt, en na *India* als verbannen wiert. *Bottelho* brande van yver om gelegentheynt aan te treffen, dat hy het tegendeel mochte met der daat betoonen en laten blijken zijn trouwhertigheyt omtrent de Kroon van *Portugaal*, hy nam dan voor den *Koningh* deze blijde mare te brengen, ende (waar 't mogelijk) de eerste te zijn. Hy bequam een Galeye, van lenghte 18 voet en 6 breed, die hy met zijn eygen gelt hadde doen op maken, hy voerde met zich eenige rappe Boots-gezellen, die weynigh wisten waar zy na toe voeren, en vry veel onderwegen r'onvreden wierden, welke hy zoo met vereeringe, als dreygementen tot stilte bracht, en eyndelijk na veel gevaar gelukkigh de *Tagus* inzeylende, in gezontheyt voor *Lissabon* ankerde. Hy wiert in zijn eer herstelt, van den *Koningh* begiftigt, en hadde alzo zijn Vyanden de mondt gestopt.

Men liet binnen *Diu* een aanzienlijke bezettinge van 800 Mannen, ende een groot getal Geschuts, onder het bevel van *Emanuel Zoza*. Het gebeurde niet lange na deze voorvallen, dat *Badurius* berouw kreegh, dat hy den *Luzitaan* alseen ander *Troyaans* Paerdt hadde ingehaalt, 't welk de staart al te veel zoude tegens hem opheffen; 't scheen ook dat hy geen vergenoeginge nam in den toevoer, de welke hem van *Goa* tegens zijn Vyandt den *Mogor* toequam, zoo dat hy aan zijn Dienaar *Ninaar*, Overste van de Stadt *Diu*, beval, dat hy (onder schijn van doorgaans de Stadt te omringen ende te besluy-

Ongehoorde stoutber-
tigheyt van
Jacobo
Bottelho,
met een
kleyne Ga-
ley van
Goa na
Lissabon
zeylende, en
Koningh
Joan de
tijdinge van
de verster-
kinge van
Diu bren-
gende.

Bezettinge
binnen *Diu*
gelaten.

Badurius
heeft be-
rouw dat
hy den
*Portu-
geesch* op
Diu heeft
doen woon-
nen.

Badurius
bouwte te-
gens de
Sterkte der
Portuge-
zen, 't welk
haar mis-
baaght.

besluyten) daar in met eene zoude begripen ende omvatten een mate-lijke ruymte van de Koninklijke stal, 't welk sich op de uyerlijkste deelen uytstreckte, ende alzoo tegens der *Portugezen* Sterkte een muur zoude opwerpen.

Hier hadden de *Portugezen* vele reden tegen, oordeelende het tot nadeel en verswakkinge van hare Vestinge grootelijks te strekken, en zeyden 't zelve niet te zullen gedoo-
gen. Den *Sultan Badurius* buldert en stuyft hier over tegens den *Luzi-
taan* met vele smaat-redenen, schelt-
woorden en lasteringen uyt, daar na
speelt hy de geveynide, en meynde
onversiens den *Portugeesch* met ver-
raat te overvallen. Men verhaalt
ook, dat den *Sultan* niet alleen den
Zamorijn van *Calechut*, maar ook de
Koningskens van *Malabar* ophitste
tegens den *Portugeesch*. *Nonnius*
van dagh tot dagh meer en meer van
Baduri valsheydt verwittight, en
door geen duystere tekenen daar van
verzekert zijnde, vertrok in 't Jaar
1537 zelfs na *Diu* met dertigh Bo-
dems, op-hebbende 500 *Portugezen*,
belastende *Martinum Alphonsum*
hem van de *Malabaarsche* Landtstre-
ke te volgen, om bereyt te zijn de
listen en lagen niet alleen (indien
men konde) te ontdekken, maar
ook feytelijk te wreken.

Nonnius wierp het Anker voor
Diu, en veynfde zich ziek te zijn,
hem zelve verontschuldigende dat
zijne behoorlijke plicht, van den
Sultan te begroeten, niet konde uyt-
voeren, doende ondertusschen zijn
gebiedenisse en gehoorzame groete-
nisse aan voornoemde *Sultan*, die
korts daar na met een Galeij aan
Nonni boort quam om hem te be-
zoeken, zijnde vergezelschap met
Emanuel Zoza, Overste van 't Ka-
steel. *Nonnius* treet buyten de
Cajuyt, en komt met ongedekten
hoofde tot aan de Valreep, om den
Sultan binnen boort op het beleef-
ste te ontfangen. *Nonnius* (hoe-
wel dat den *Sultan* alreede by hem
en de zijne stilswijgens ter doot

veroordeelt was) wilde quanswijs
het recht van Gast-vryheydt niet
schenden, dat *Badurium* aan zijn
boort zoude dooden: Maar wachtte
de gelegentheyd af, dat weder na
huys zoude vertrekken. Den *Sul-
tan* begaf zich van boort, na dat zijn
Volk in de *Persiaansche* Tale had-
den gevraaght, of achter by het Roer
geen gewapende Mannen verborgen
waren, en tot antwoordt krijgende,
neen, sprong hy in zijn galey, *Non-
nius* hem tot de trappen volgende,
meynende dat hy nu het gevaar ont-
vlucht was. *Nonnius*, na het af-ste-
ken van den *Sultan*, sprak zijn volk
met bittere en scherpe woorden aan,
haar noemende een deel bloode
Menschen. Zy lange tot de Moort
vaardigh, sprongen in de bestelde
Vaartuygen, en besetten den *Sultan*,
en krijgen hem als in haar gewelt.

Daar ontstont een swaar gevecht,
aan beyde zijden wierden vele ge-
quetst en gedoodt, onder anderen
Zoza, (die van *Sofars* Schoon-zoon,
om zijn felheydt den Tyger des We-
relts genaamt) met een dagge door-
stooten, en in Zee geworpen wierdt.
't Is aanmerkens waardigh, dat den
Dienaar van den *Sultan*, met een
Pijl-kooker gewapent, 18 flitzen op
den *Portugeesch* schietende, het
geluk hadde, dat niet eene feylde,
maar 18 Mannen daar mede gewond
en ter neder geveldt wierden, echter
ten laastten wierdt hy zelfs met een
loot getroffen, en uyt dese Wereldt
gejaagt. Men trachte van landt den
Koningh te hulpe te komen, gelijk
ook drie Jachten van *Mangalor* ver-
scheenen met veel *Turken* gemant,
welke door het heftig schieten geen-
sins te rugge gehouden, den *Koningh*
sochten met alle macht te verlossen,
en lieten meest aldaar haar leven.
Het Koninklijke Schip was door de
Nederlage meest van volk ontbloot.
Den *Koningh* gewond zijnde, porde
de Roeyers aan, zoo veel als konde;
en hy was niet verre van de strandt.
Drie Roeyers wierden met een Ko-
gel wegh gerukt, een andere Galeij
raakte op de droogte. Den *Koning*;

*Zoza ge-
doodt.*

Den Sul-
tan Badu-
rius insge-
lijk.

Den Die-
enaar van
den Sultan
doodt met
18 Pijlen
18 Portu-
gezen.

Zoekt den
Portu-
geesch met
lijst te
overvallen.

Nonnius
vertrekt
daar op na
Diu.

Nonnius
veynst sich
ziek, ver-
ontschuldigt
zich dat den
Sultan in
Perzoon
niet kan
bezoeken.

Den Sul-
tan en *Zo-
za* komen
aan Non-
ni boort.

tot behoudenisse des levens, springt buyten boort in Zee, hy geraakte al swimmende aan 't Schip van *Tristan Paiva*, hy openbaart zich den *Sultan* te zijn, bid met vele beloften men hem in 't leven zoude behouden. *Paiva* reykte hem een riem toe om daar op te rusten, en hem aan boort te bergen, doch een Matroos trof hem zoodanigh met een kloet-stok, dat hy 't leven verliet. Het Lichaam (na dat het langh gedreven hadde) is noyt weder gevonden. Zoodanigh dan was de doodt van *Badurius*, een van de machtigste en rijkste Koningen van *Asia*, die onlangs met de schrik van zijn Naam, de Aarde en Zee vervult hadde, tot een merkelyk bewijs van de ongestadigheydt der aardfche dingen, en de grootheydt dezès levens, en hoe men op de zelve geen vertrouwen kan stellen, en niemandt gelukkigh kan gezeght worden voor zijn sterf-dagh, hoe de grootste Koningen en Vorsten meenighmaal verachtelijke dooden moeten sterven.

Hoedanig
Badurii
uytgang is
gewees.

De grootste
Koningen
der Aarden
sterven
meest de
verachtste
doodt.

Voorbeelden
daar van,
zoo uyt
Gods Woord
als Wereldt-
fche Gedenk-
boeken.

De *H. Bladeren* leeren ons dit overvloedigh, niet alleen in *Sanherib*, Koning van *Assyrien*, *Belsazar*, en andere. In *Juda* en *Israël* ontbreken mede geen voorbeelden om die waarheyd te bevestigen, als in *Nadab*, *Ela*, *Zimri*, *Omri*, *Achab*, *Jefabel*, *Hosea*, *Manasse*, met twee kopere Keetenen gebonden, en na *Babel* gevoert. *Joram*, *Ahasia*, *Josia*, een vroom Koningh te *Megiddo* gedoodt, en zijn Zoone *Joahas* van *Pharao Necho* te *Ribba*, in 't Landt van *Hamath* gebonden, *Zedekia* gevangen, gespannen, geblindt, zijn Zoonen voor zijn oogen ziende dood geslagen: in *Saul*, d'eerste Koningh van *Juda* en *Israël*, met zijn Zoone *Jonathan* op *Gilboa* deerlijk verslagen, en in zijn eygen Swaardt gevallen.

De Wereldtsche Gedenk-boeken zijn vol van zulken stoffe. Bezie eens het eynde van *Ninus*, *Darius*, *Cræsus*, en de wonderlijkste Geschiedenisse van *Belizarius*, vermaart Veldt-overste van *Julianus*, certijts

Decus & ornamentum Imperii genaamt, dat is, *De eere en de grootste gieraat en pronk-juweel van 't Rijk*, daar na (zoo dwars zette hem d'avonture de voet) niet alleen blindt, maar een arme Bedelaar geworden. *Polycrates*, Koningh van *Samien*, beelde zich in dat zijn Throon onverzettelijk en onwinbaar was; maar van *Orontes*, *Darii* Veldt-overste gevangen en aan een Cruyce gehangen, toen zag hy wel hoe by hem zelve bedroogen was. *Apries*, Koningh van *Ægypten*, roemde, dat hem de Goden van zijn Throon niet zouden kunnen af-rukken: maar hy bevroede haast het tegendeel, wanneer hy van Koningh *Amase* gevangen ende opgehangen wierdt.

Maar waarom zoo hoog gelooopen, onze moderne en dagelyksche Gedenk-boeken verfwijgen deze zekere waarheyd niet: gansch Christenrijk waagt noch van de schandelijke Nederlage der Christenen, tegens den Turkschen *Amurathes* optrekkende, voorgevallen in *Bulgaria* A°. 1444. den 10 van Slacht-maandt, alwaar *Ladislau*s, Koningh van *Polen* en *Ungaryen*, van zijn Paart gevallen, met veel wonden getaystert ende gedoodt zijnde, een Ezels Begraafnisse bequam. Den Cardinaal *Juliaan* (oorzaak van de Vrede-breuke, welke *Ladislau*s en *Amurathes* hadde gemaakt) mede als een dooden Hondt op 't Veldt geworpen wierdt. Ter nauwer noodt (door Gods bestieringe, en om *Ungaryen* de behulpzame handt te bieden) ontquam *Johannes Hunniades*, een doorluchtigh Man, den schrik der *Turken*. En hoe menighmaal snijdt Godt den draat van het leven der Vorsten af, en haren geeft als Druyven, wanneer zy in haar meeste woelingen zijn. By voorbeeldt blijkt dit in *Henrik de IV.* van eenen *Raveljac* zoo boos-aardig en smadelijk in zijn Koetze vermoort. Een schrikkelijcke tijdinge vervulde gansch *Europa* in 't Jaar 1649. alle Ooren klonken daar van, men zag in *Engelandt* een wettigh Koningh, met een drie-dubbelde

belde Kroone niet alleen gevangen zetten, maar op een bloedigh Treurtoonnel voor al de Wereldt, met een vervloekte Bijl van 't hooft en leven berooven. Wat is 'er dan waar op de Koningen haar vastigheydt zouden bouwen? daar alles is ydelheydt, en de geheele Wereldt voor Godt niet anders als een glaze Zee. De hooghste Bergen zijn de meeste Winden onderworpen, de Koningen en Koninkrijken de meeste veranderingen. De plaatzen daar de Grooten staan zijn zeer glat en slibberigh: *Stet quicunque volet, Aula culmine lubrico, &c.* En het zeggen van den zoet-vloeyenden Dichter wordt meest bewaarheydt:

*Ad generum Cereris sine cade & sanguine pauci,
Descendunt Reges & siccâ morte Tyranni.*

Dat is:

*Men ziet dat Koningen en Vorsten
groot van waarden,
Meest all' bebloedt, gewondt, weerkeeren na de Aarde.*

Het X. Capittel.

Sofar gevangen. Den Portugeesch meester van het geheele Eylandt. Mamud Koningh van Cambaja. Groote Macht van Ottoman na Indiën gezonden. Diu door de Turken belegert. Geweldige strijd tusschen de Mahometanen en Portugezen. Diu ontzet. Garzias Noronja werdt Onder-Koningh.

MAAR om weder te komen tot Diu, ende de Zec-strijdt daar wy van spraken, zoo dient aangemerkt, hoe dat na het gevecht den Portugeesch Sofar gevangen nam. Nonnius onthaalde hem zeer beleefdelijk, liet zijn wonden genezen, en zond hem daar na tot de Stadt, om den oploop ende d'ontsteltenisse te stillen, gelijk geschiede. De dood van Badurius was strekkende tot weynigh eere van de Christenen, (zoo getuygen zelfs de Portugésche Schrijvers) doch zy was de Landaart

niet onaangenaam: want hy was een grooten Onderdrukker en Tyran van zijn Volk, van kindts been af tot alle ondeughden genegen, een verachter van den Godts-dienst, een Roover, ende (met een woordt) een wreedt en Godloos Mensch, zoo wantrouwende op zijn volk, dat hy zijn eygen spijs bereyde, en te gelijk Koningh en Kok was. Na de dood van den Sultan wierden de Portugezen meester van 't gansche Eylandt.

Men liet een goet getal van 600 Krijghs-knechten aldaar verblijven, tot bewaringh van de Vastigheydt, en byzonder wierdt verzorght, dat men den Tol tot Diu ende Rumenstad wel mochte ontfangen. Petrus Maffæus in zijn vierde Boek van de Indische Historien, leert ons hoe dat Rumenstad ofte Rumopolis dichte by Diu leggende, zijn naam heeft bekomen, namentlijk van het woord *Romen*: want tweederley Turken zijn in India, na het zeggen van den voornoemden Schrijver, die voor gelt gehuurt, haar in den Oorlogh geven, namentlijk die van Asia en Europa, genen noemen, zoo wel de Portugezen als Indianen, Turken; d'andere die van Constantinoplen ende die omleggende plaatzen komen, om dat aldaar ten tijden *Constantini*, en daar na, de Roomsche mogentheyth haar zetel heeft gehad, geven zy de naam van *Rumes*, wat verbaftert zijnde. *Rumopolis* dan is van *Jazy* gesticht, van welke in 't voorgaande in 't brede is gesproken. De reden waarom dat de zelve Sterkte is gebout, is deze, namentlijk om met de vreemdelingh geen moeyte en zwaarigheyth te hebben, en op dat die van Diu in gerustheyth mochten woonen.

Den Portugeesch nu meester van het geheele Eylandt Diu zijnde, bevondt in de Koninglijke Schat-kiste minder als de verwachtinge was: maar Schuuren ende Wapen-kamers zaghen men vol Rijs ende Eet-waren, neffens Oorloghs-gereetschappen. Scheeps-behoeften ontbraken geen-zints. En om dat niets tot verzekeringh van Diu zoude feylen, zoo

De Inwoonders zijn blijde over des Sultans doodt.

Hoedanigh hy in zijn leven is geweest.

De Portugezen wierden na de dood van den Sultan meester van 't gansche Eylandt.

Rumopolis ofte Rumenstad, eertijds Gogala genaamt.

Waar van daan die Naam afkomstigh is. Tweederley Turken.

Van wien Rumopolis is gesticht.

Den Portugeesch meester van Diu zijnde, maakt zich vast aan de Zeekant.

Weynigh Koningen sterven haar eygen doodt.

Sofar gevangen.

Badurii doodt is weynigh tot eere van den Portugeesch strekkende.

bemantelde men de Stadt ook aan de Zee-strandt, daar zy te vooren open lagh, om niet alleen van *Indiaansch* maar ook *Europees* geweld verlost te zijn.

Mamudius, Zusters zoon van Badurius, wordt Koning van Cambaja.

Drie bestierders gekoren om Mamudio in zijn minderjarigheyt by te staan.

Deze maken een nieuwen Oorlogh tegen de Portugezen, en benaauwen haar op het uytterste.

De Portugezen moeten het Eylandt verlaten.

Na *Badurii* doot wiert tot Koningh van *Cambaja* verkoren *Mamudius*, een zusters zone van den overleden *Sultan*. De Bestierders van *Mamudii* jonge en onmondige Jaren, waren drie Heeren, *Driacan*, *Madremaluk* en *Alucan*. Deze wierden van *Sofar* ('t zy uyt haat van de *Portugeſche* Natie, ofte van haar Godsdiens) aangehitst om den Oorlogh aan te vaarden, ende *Diu* te belegeren. *Alucan* wierd hooft van 5000 Ruyters, ende 10000 Voet-knechten. *Sofar* hadde (op zijn eygen beurs) 3000 Voet-gangers, en 1000 dappere Helden, op Paarden rijdende, aangenomen. Zy vertrokken beyde in Zomer-maandt, en plantede haar Leger niet verre van *Rumenſtad*. *Sofar* met deze voorgenoemde macht met alle felheydt op de Sterkte aanvallende, wiert ſwaarlijk in zijn handen gequetst. Dit voorval gaf den *Portugeſch* tijt om de nieuwe Sterkte op te maken: want de ouden van *Rumenſtad* hadden (om reden) afgebroken; men maakten mede een ſchoone waterbak. *Antonius Sylveria* was in 't eerſte genegen het geheele Eylandt te verdedigen tegen den inval der Vyanden, doende aan de ſtrandt goede wacht houden om het aanlanden te beletten. *Alucan* ondertuſſchen maakte met zijn hevigh ſchieten de ſtraat ofte engte t'eenemaal onveyl ende onbruykbaar, zoo dat den *Portugeſch* zeer beklempt wiert, en zijn ſtandt-plaatze zonder groot gevaar niet konde bewaren. Het geviel ook dat den *Portugeſch* (door onweder) geen kleyne ſchade hadde geleden, verlieſende verſcheyde Schepen, ende veel Geſchut. Zoo ras het Eyland van den *Portugeſch* verlaten was, quamen de *Mooren* in de Stadt, en wierden hartelijk van de Burgers verwelkomt, daar vielen zoo nu en dan eenige ſchermutze-

ringen voor tuſſchen beyde deze Volkeren: want de *Mooren* bleven in haar voordeel, ende wilde geen gevaar ofte hacchelijkheyd haar onderwerpen. *Lupo Zoza Coutinho* queet zich hier manlijk, en dede de Kroon van *Portugaal* groote dienſt.

Terwijl aldus de zaken in *Cambaja* ſtonden, zond den grooten *Ottoman* (verſtaan hebbende de doot ofte liever de moort van *Badurius*, als mede veele klachten van zijn Vrouwe de Weduwe) een aanzienlijke Vloote, niet om den *Mogor* te bedwingen: maar (indien het mogelijk was) den *Portugeſch* te Landen uyt te jagen, ende de koſtelijke Rijken van het machtigh *India* onder zijn geweld te brengen. Hy hadde door voorzorge van een van zijne grooten, *Ibrahim* genaamt, een Vloote laten toeruſten, beſtaande uyt 64 Schepen, niet alleen groot zijnde, maar ook bequaam om te roeyen, daar by zich zeven van *Cambaja*, en drie van *Malabar* voegden.

Over alle deze Schepen hadde het opper-bevel *Zoliman* van *Peloponezus*, Overſte van *Egypten*, een man niet alleen door zijn vettigheyt ende grofheydt des Lichaams, maar ook door zijn gierigheyt en wreetheyt bekend. Hy voerde met zich 1500 Janitzers, 2000 Turken en andere Volkeren ter Zee wel ervaren. Na dat *Zoliman* tot *Aden* hadde geweeſt, nam hy zijn ſtreck recht na *Diu*, niet twijffelende of hy zoude de *Portugeſche* Vaſtigheyt haſt overwinnen, ende met eene Heer werden van het ganſche Eyland (zijnde van groot belangh) bequaam om den Stoel des Oorloghs aldaar te veſten, op hoope van in 't toekomende ganſch *India* te dwingen. Tot dien eynde hadde *Zoliman* met *Sofar* verſcheyde Brieven verwiffelt. *Sofar* quam *Zoliman* te gemoet omtrent 15 mijlen van *Diu*. Men verſtondt het naken der *Mooren* niet alleen door het geruchte, maar *Antonio Sylveria* wiert van de uytzienders de komſte van de *Turkeſche* Vloote bekend

Byzondere dienſt van Lupo Zoza Coutinho.

Den grooten Ottoman zond een aanzienlijke Schepsmacht tegen de Portugezen.

Den Overſte van de Turkze Zee-macht, is Zoliman van Peloponezus.

Zoliman trekt na Diu.

Sylveria kent gemaakt. Hy wiert geenſins door hare groote macht verſlagen, beſtelde zijn wachten, en maakte zich ſterk na vermogen, en 't kleyn getal zijner Krijghs-knechten. Hy zond ook Brieven na *Goa* om toevoer van Volk en alderhande Oorloghs-behoeften.

Schrijft na Goa om toevoer van Volk.

Hy ſpreekt zijn Volk aan.

De *Turken* ſtuurden haar bodems recht na *Diu*. *Sylveria* ſpreekt zijn Volk met een heerlijke reden aldus aan: *Zie daar Mannen, de tijt nu gebooren, om te betoonen der Voor-vaderen dapperheyd ende trouwhertigheyd die wy onze Koningh ſchuldigh zijn, deze twee ſpooren en prikkelen zullen ons genoegzaam aanmoedigen, om alle gevaar, 't welk ons over 't Hooft hanght, kleyn te achten: want het vertrouwen dat ik hebbe op uwe kloekmoedigheyd en op de rechtvaardigheyd van onze zake, verzekert my, ô trouwe ſpits-broeders, dat wy in 't korte op deze ongeloovige Barbaren een groote overwinninge zullen bekomen, ende dewijl ik wete dat dit geloof en deze ſterke hoope in u allen is, zoo acht ik het niet noodigh te zijn hier ter plaatze op te halen alle de zege-pralen en loffelijke Victorien by u lieden tegens de gemeene Vyanden van de Chriſtelijke Godsdienſt bevochten. Hier op wiert yeder zijn ſtand-plaatze aangewezen. Men nam nauwkeurige zorge over de eet-waren, verſterkte de Veſtinge, men ſmeekte en bad dagh en nacht om de Godlijke hulpe ende byſtandt.*

Zoliman zet een gedeelte van zijn Volk aan Landt.

Zoliman hebbende zijn Anker laten vallen voor *Diu*, zette terſtond 700 Voor-vechters aan ſtrand, om de belegeringe van de Sterkte te onderſtaan, deze waren met de Boogſchutters vermenght. 6 *Portugezen* wierden met pijlen gedoodt, 20 ſwaarlijk gequetſt, 50 *Janitzers* sneuvelde aan de *Turkſche* zijde, en geen kleyn gedeelte wiert doodelijk gewont, de reſt begaf zich na *Sofars* ſterkte.

Omtrent deze tijt wiert door een harde Zuyde windt de Vloote by na op 't Landt gejaaght. *Zoliman* bevreesd ehde veel pijlen uyt de Sterkte

in zijn Schip ontfangende, brak op, lichte het Anker, en week na de Haven van *Madrafaba*, vijf mijlen van *Diu*. *Sofar* en *Zoliman* hielden t'zamen raadt over het beleyt des Oorloghs, en hoe men beſt Heer en Meester van geheel *Cambaja* konde werden, daar na quam hy weder voor *Diu* met zijn Krijgs-macht en veel Geſchuts.

Hy wijkt van Diu na Madrafaba.

Alucan mede Vooght van den jongen Koningh van *Cambaja*, kreeg een quaat vermoeden van der *Turken* ſchelm-ſtukken ende onverzadelijke zucht tot heerſchappye, brak op van *Diu*, verlatende de Belegeringe, en begaf zich tot de Middelandtſche plaatzen, en verwittigt den Koningh *Mamudius* en zijn Grooten zijn gedoente, daar in den Koningh een welgevallen nam, en belaste door zijn ganſche Rijk, dat men het *Turkſche* Leger geen toevoer zoude beſtellen. Dit verzettede *Zoliman* zeer, en gaf weynigh hoope tot zijn zeer verlangde overwinninge. Evenwel den *Mahometaan* wende alle vlijt ende arbeydt aan, om zijn muur-brekers te planten.

Alucan breekt op van Diu.

Brenght zoo veel te wege by den Koningh van Cambaja, dat Zoliman geen toevoer in zijn Leger be- komt.

Zy hadden ook een ſwaar Schip in de Haven beſtelt, 't welk in maniere als een Brander, vol pik, teer, ſwavel en andere brand-baren en ſtinkende ſtoffen gepropt was. Zy waren ook te rade geworden, een grooten hoop van brandent hout in 't Water-fort te werpen, om zoo met de Zee-vloet, door ſtank en rook de Wachters in onmacht te brengen, en den adem als toe te fluyten. Immers zy meenden, als de *Portugezen* zoude bezich zijn om den brandt te leſſen, de Sterkte te beklimmen. Maar dewijl dit diepgaande Schip niet konde dicht aan de Sterkte gebracht werden, dan met de hoogſte Vloet, zoo is het zelve daar na in vlammegezet van *Françiscus Goveanus*, niet zonder gevaar zijns levens, des nachts voor by den Vyand tweemaal moetende paſſeeren. De Wachters tot 20 toe ſprongen in Zee, die meest ter neder gemaakt wierden.

Oorloghs-vonden der Turken.

Françiscus Goveanus ſteekt het groote Schip der Turken in brandt.

De *Turken* vry van hare hoope ontſte-

Patieco verlaat zijn Sterkte, ende vlucht met zijn Volk, alzo hy niet machtig was 't geweld der Turken te wederstaan.

Den Turk belegert Diu te Water en te Lande.

Groot gevecht tusschen den Portugeesch en den Turk vier uren gedurende.

Getal der Dooden en Gequetste Turken: Als mede der Portugezen.

ontsteken zijnde, begaven haar na *Rumenstad*, om de Muuren af te breken. *Patieco*, die het gezagh aldaar hadde, vondt geraden (dewijle alrede groote Breffen in de Sterkte waren, en hy onmachtigh was het *Turksche* geweld te wederstaan) het Fort te verlaten, en op een goede uytkomst te zien. Na den uyt-tocht der *Portugezen* drongen de *Barbaren* met alle geweld in 't Kasteel. Dit droevigh treur-spel konde de andere *Portugezen* met geen drooge oogden aanschouwen. Met deze voorspoet wierdt den *Turk* aangemoedigt, en spanden alle zijn krachten in om de sterkte van *Diu* te overweldigen. Men aanving dan de Belegeringe zoo te Water als te Lande; met groote Donder-klooten verbrak men de Muuren. Den *Luzitaan* herstelde de schade, en verbeterde steeds de breuke. Den *Vyand* ondermijnde de Aarde, zoo dede mede aan zijne kant den *Portugeesch*. Men vocht hevigh aan beyde zijden, men bracht Galderyen aan, en naakte dicht met de Loop-graven. Men dede zoo nu en dan uytvallen. De felste en grootste strijd was de laatste. De *Turken* quamen met drie slaghordren tot de Wallen. Het gevecht duurde vier geheele uren met zulken woedentheydt ende yver, dat zeker *Portugeesch*, hebbende alle zijne Koogels verschooten, zich een tandt (na *Maffai* zeggen) uyt-trok, en die in plaatze van een loot na den *Vyandt* zond. Men zegt dat op dien dagh 500 *Turken* ter neder gevelt wierden, en niet minder dan 1000 gequetst; De *Portugezen* verlooren 14 dappere Helden en uytstekende Mannen, zommige waren swaerlijk gewond, andere waren deerlijk gebrandt, zoo dat nauwlijks 40 gezonde Krijgers over bleven, bequaam om de Wapenen te handelen. Men was tot d'uyterste benauwtheydt gekomen, de spijs en de Rijs verminderde dagelijks, zoo ook het Buschpoeder, echter gaf den *Portugeesch* de moet niet verlooren, maar wilde van geen over-geven, ja zelfs niet

van 't minste gewagh van Vrede hooren. Zelfs de Vrouwen en Kinderen sloegen de handen aan 't werk, en waren van zulken kloeken inborst, dat zy zelfs 't volk vermaande, om een eerlijke doot voor een goede en Christelijke zake te verkiezen, dan ellendige Slaven der *Barbaren* te werden.

Nonnius Acunia verwitticht van den toestand der Sterkte *Diu*, stond niet stil om een Vloot nacht en dagh vaardigh te maken, en om dat gevaar was in het dralen, zoo zondt hy voor uyt 16 *Petachos* ofte Jacht-schepen, deze quamen ontrent *Madrafaba* des nachts, en men stak op elke *Campagnie* 4 Lichten aan om den vyandt te bedriegen, ende van wegen het getal een schrik aan te jagen, 't welk niet mislukte: want den *Turk* wierd hier door verbaast, bedenkende hoe hy alrede 3000 Man verlooren hadde, hoe den *Portugeesch* noch meer toevoer van *Goa* stondt te verwachten, en den Winter op handen was: vloekte niet weynigh op *Sofar*, ende stak de Stadt in brandt, en nam des nachts de vlucht na zijn Schepen, latende wel 500 Gequetsten, en veel Geschuts aan landt. Zoo wonderlijk verlost God de Heere den *Portugeesch*, want die moet den lof van dit werk hebben, geenzins de Heyligen, hoewel het op Alderheyligen dagh geschiede, ofte op den eersten van Slacht-maandt.

Den *Turk* verzeylde na *Arabiën*, ende na zijn vertrek begaf sich *Sofar* mede in verder en afgelegener Landstreken. Den *Portugeesch* bequam daar na wederom het geheele Eylandt zonder slaghe ofte stoot. Deze overwinninge was niet alleen strekende tot groote cere van *Portugaal*, maar de Fame blaafde die uyt door gansch *Europam*, *Asiam*, en *Afriacam*, te meer, om dat den Oorlogh niet met naakte *Indianen*, of andere weerlooze en vertsaagde Vyanden, maar met wel ten oorlogh-afgerichte Zoldaten gevoert was. Zelfs *Franciscus*, Koning van *Vrankrijk*, (een groote waardeerder van kloekmoedig-

Nonnius Acunia zendt 16 Jachten na Diu, welke by Madrafaba komende, haar Lichten verdobbelten, om den Turk een schrik aan te jagen van wegen het getal der Schepen.

Wonderlijke Verlossinge der Portugezen door de vlucht der Turken.

De Portugeesche Overwinninge ende dapperheydt klinkt door Europam en Asiam.

digheyt) ontboot van *Portugaal* de afmalinge ende Schilderye van den Held *Sylveria*.

Waarlijk als men deze Geschiedenisse met een rijp Oordeel overweeght, zoo mach men met reden zeggen, dat Godt noch alle dagen wonderen doet, ende meenighmaal niet eer de Verlossinge toe-zendt, en 't licht zijner genade laat blijken, voor dat de Wateren tot de Lippen zijn gekomen, en alle Menschen hulpe verre is, hy zet de *Christenen* dikmaals in vuur en vlamme, eer dat hy ze een aangename ververschinge geeft. Zoo gink het met die van *Samaria*, daar twee Vrouwen beslooten haar Zoonen te eeten, en d'eene haar eygen vleesch en bloedt met hare Tandten verscheurt en ingeslikt hadde, daar een Ezels kop 80 Zilverlingen, ende een kop Duyve-mest 5 Zilverlingen waart was: Maar haast dede Godt de *Syriers* vlieden, (na datze gehoord hadden een geluyt van Wagenen en Paarden, ende een groote Heyr-kracht) zoo datze des nachts af-weken, verlatende haar Tenten, Paarden en Ezelen. Zoo geschiede het ook ten tijde *Hiskia*, wanneer *Sanherib* met een groot Heyr in *Juda* viel, en vele Godtslasteringen tegen den Godt des Hemels uyt-braakte, zoo dat *Eliakim* en *Sebna* van *Hiskia* gezonden wierden na *Esaia* den Propheet, ende bekende dat den Heere zeyde, dit is een dagh der benauwtheydt, ende der scheldinge, ende der lasteringe: want de Kinderen zijn gekomen tot de geboorte, en daar is geen kracht om te baren. Den *Koningh* zelfs scheurde zijn kleederen, en bedekte zich met een zak: Maar Godt zond haast zijn *Engel*, en sloegh onder *Sanheribs* Volk hondert en vijf-entachtigh duyzent Mannen, en leyde *Sanherib* een haak in zijn Neuze, een gebit in zijne Lippen, en dede hem wederkeeren door den wegh die hy gekomen was, en ten laatsten wierdt hy van zijn eygen Zoonen gedoodt.

Het is noch geen Eeuwe geleden, dat God de Heere zoo krachtigh

wrocht in het ontzetten van de benauwde en uytgehongerde Stadt *Leyden*, wanneer den *Vyand*, door waters-noot gedrukt, zijn heyl in zijn voeten most zoeken. Dit geschiede in de diepste benauwtheyd, wanneer men Honden, Katten, Roten voor lekkernye op-at, ende een zak Tarw 100 gulden halen konde.

Ziet van Leydens hongers noot E. de Meteren folio 94.

Doen most den Oversten *Francisco du Valdes* zijn Schanffen verlaten, ende even als de *Syriers* zijn Hutten laten staan en vluchte na 's *Gravenhage*, met verlies van veel Volk ende Geschut. Hy most met spijt en grimmigheyt 62 Schanffen varen laten, verliesende in 't belegh 1000 man, daar d'onze boven 40 in het ontzet niet quamen te missen. Hy gaf zijn wrevel en ongenoegen met onechte Latijnsche woorden te kennen: *Vale Civitas, valete Castellum parvi, qui relictus estis propter aquam, & non propter vim inimicorum.* Dat is: *Vaar wel Leyden (en ghy Schanffen) die verlaten wert door kracht des waters en niet der Vyanden.*

Om weder te komen daar wy het gelaten hadden, zoo dient aangemerkt te werden dat *Nonnius*, die van *Diu* alle hulpe trachte toe te schicken, doch buyten verwachtinge quam binnen *Goa* *Garzias Noronia* om *Nonnius* te vervangen, den *Koningh* van *Portugaal*, *Don Joan* had de voornoemde *Garzias* uytgerust met 11 Schepen, ende 7000 gewapende Mannen. De *Majesteit* hadde op een Schip *Callaica* (na een gedeelte van *Spangie* alzo genaamt) doen zetten een deel misdadigers, doot-slayers, guyten, en afgerichte fielen, om te betoonen zijn barmhertigheyt: maar God de Heere toonde datze verkeert was aangeleyt, dewijl door zijn rechtvaardigh oordeel dat Schip noch al het snoot gespuys oyt te rechte quam.

Garzias Noronia komt in plaats van Nonnius Acunia.

Zijn macht van Volk en Schepen die hy uyt Portugaal mede brengt.

Het Schip Callaica daar het geboefte op was is noyt te recht gekomen.

Waarlijk een vroom Krijghsknecht is in den Oorlogh meer te achten dan 1000 Godloosen: want na Gods belofte kan een eenige duyzent verjagen, daar zelfs de Godlooze moet vlieden daar geen ver-

H volger

God werkt noch dagelijks wonderbaarlijk.

Voorbeelden laar van zoo uyt de als nieuwe Geschiedenissen.

volger is, in tegendeel is de rechtvaardige moedigh als een jonge Leeuw. Door 300 Mannen verlofte Godt, ten tijde *Gideons*, *Israël* van de *Midianiten*: zoo dat tegens *Gideons* eene Man 450 *Midianiten* stonden, en zy alseen eenigh Man geslagen wierden, *Judic.* 8. 10: want de gevallene waren 120000 Mannen.

Een vroom
Kryghs-
knecht is
beter in den
Oorlogh dan
1000 God-
loozen.

Bewijs
daar van.

Die maar de H. Schrift aan den drempel gegroet heeft, weet hoe dat *Abia*, tegen *Jeroboam* zullende strijden, hem daar in trooste, en als d'overwinninge beloofde, om dat zijn Volk God niet hadde verlaten, en dat de Heere by hem en de zijne was, en zijne Priesters met de Trompetten des geklanks om tegens zijn Vyanden alarm te blasen. *Josaphath*, Koningh van *Juda*, zich met *Ahasia*, Koningh van *Israël* vergeselschappende, die Godlooslijk in zijn doen handelde, verwekte Gods toorn, zoo dat haar Scheeps-macht verbroken wiert, datze na *Tarsis* niet konden zeylen, want *Jehu* hadde *Josaphath* te vooren aangezegt: Zoud ghy den Godloozen helpen en die den Heere haten lief hebben? nu is daarom over u van het Aangezichte des Heeren groote toornigheyt. God wil niet alleen dat men de Oorlogen des Heeren zal voeren voor de Gods-dienst, Vryheydt en Wetten, maar dat een Leger, 't welk overwinnen zal, moet heyligh zijn. 't Is niets by God door veel of weynige te verlossen. Als een ban onder *Israël* was, vielen voor *Ay* omtrent 36 Man. Die van *Israël* wierden tweemaal van de *Benjamiten* geslagen, om dat zy haar voor den Heere niet genoeg hadden verootmoedight. *Abimelech*, bastert Zoone van *Gideon*, (die van *Sichem* door zijn Vrienden bewogen hebbende) wierp hem op voor Koningh, hy huurde ydele en lichtvaardige Mannen: maar hy quam haast om, en wiert te *Thebes* met een Meulen-steen gedoot en de hersen-panne verplettert.

Maar om weder te komen daar wy het gelaten hadden, zoo is nodigh aan te merken, hoe dat *Noronia*

Nonnium Acuniam verloft, en in zijn plaatze het roer van de *Indische* regeeringe bestiert heeft: *Acunia* vertrok na *Portugaal*, maar hadde het geluk niet om zijn Vaderlandt te herzien na 10 jarige diensten: maar stierf zijn eygen doot omtrent het Voorlandt van *Africa*, en den hoek van goede hoop hier in alleen gelukkiger dan d'*Almeyda*, om dat van de wreede *Barbaren* niet wiert vermoort, wiert evenwel zijn lichaam (een eerlijke begraffenisfe waardig) de Visschen der Zee ten proye ende spijsze gegeven: Maar wat is daar aan gelegen, als de Ziele maar in Godes hand bewaart werdt? Het Lichaam zal zoo wel van de Zee als het graf moeten uytgeworpen werden.

— *Facilis jactura Sepulchri.*

Dat is:

*Waar dat mijn Lichaam valt, mijn
Ziel zich niet ontstelt,
Als zy maar met Godts Zoon haar
reek'ningh heeft gestelt.*

Het XI. Capittel.

Noronia verdraaght met Mamud.
Lupius Zoza Öpper-hoofst in Diu.
Sofars list en gewelt tegen de Portugezen.
Belegert met Mamud Diu.
Werdt door-schooten.
De Stadt heftig bestormt en verweert.
Ongelukkigen uytval der Portugezen.

N *Oronia* in zijn bedieninge bevestight, liet alle zijn gedachten gaan over de zaken van *Diu*: Hy zond Gezanten aan *Mamudium* om den vrede te bekomen, die hy niet dan met veele moeyte erlanghde. Want hoewel de Regeerders tot rust en stilstant van Wapenen genegen waren, zoo ontbraken ook geen stoakebranden en aanhitzers, die den jongen Koningh *Mamudium* tot wrake aanporden over de doot van zijn Oom *Badurius*, namentlijk de Groot-moeder *Mamudii* ende *Sofar*.

De Vrede bestondt in deze voorwaarden: Den *Cambajer* zoude het Eylandt en de Stadt *Diu* bezitten, den

Noronia
komt in
plaatze van
Nonnius
Acunia,
die onder-
wegen
sterft.

Noronia
zend Ge-
zanten na
Diu om
Vrede te
bekomen.

De Vrede
wert ge-
flooten.

De Artij-
kelen van
den Vrede.

Lupius
Zozawort
tot Opper-
hoofd van
Diu gelaten
met 900
Zoldaten.

Mamudius
zend Volk
na Bazain
om dat te
veroveren,
maar wer-
den van
Tavora
manlijk te-
genstaan,
die zy om
Vrede bid-
den.

Mamudius
en Sofar
bitzen de
omleggende
Koningen
op tegens
den Portu-
geesch.

Bedorven
toestandt in
India onder
de Portu-
gezen.

den *Portugeesch* het Kasteel ende de Haven; yeder zoude genieten de helft van den Tol; den *Cambajar* zoude mogen bouwen een Muur recht over het Kasteel (na zijn welgevallen) doch blijvende een bequame afscheydinge tusschen de muur ende de Sterkte der *Portugezen*. *Lupius Zozawort* in plaats van *Sylveria* tot Opperhoofd van *Diu* gestelt, met een macht van 900 mannen. *Mamudius* geprikkelt door aanraden van zijn Groot-moeder, zondt een goet getal Volk om *Bazain* te veroveren; maar *Laurenço Tavora* leverde haar slag, zoo dat zy van hem den Vrede moesten afbidden. *Sofar* trachte niet anders dan door ruste zijn adem te halen, ende bereyde in de tijdt van 6 Jaren alles wat tot ondergank der *Portugezen* konde strekken, hebbende zich byzonder in de gunste van den jongen Koningh *Mamudius* ingewikkelt, zoo dat hy niet alleen kundigh was van alle geheyme faken, maar zelfs ook de bestieringe ende het bewindt van hadde. Men zondt over al Gezanten, om die mede op te wekken, tot uyt-boenen van dat snoodt gespuys die vreemdelingen der *Portugezen*, (zoo wierden se genaamt) die onder schijn van koophandel alles vermeersterden, de Zee r'eenemaal onveyligh maakte, het welk de Koningen van *India* niet te dulden stontd. *Sofar* en *Mamudius* bestelden alle hare zaken bedektelijk; 't was doen in *India* een bedorven tijdt, daar was een groot verval, de oorloghs-oeffeningen hielden op, yder trachte maar zijn blauwe zakken te vullen, de koninghlijke schatten en financiën waren uyt-geput, de Vloten vergingen door de worm en stil leggen, by gebreck van hant-havingh, Matroos vergat zijn plicht en dienst, Soldaat vluchte, want van 900 die onder *Lupius Zozawort* lagen, waren ten tijde *Mascarenhas* maar 250 over-gebleven. Men had van binnen geen buspoeder voor eene maant, daar was schaarsheyt van lijf-tocht. Alle deze dingen waren *Sofar*

niet onbekent, want hy hadde met listigheyt uyt de *Portugeesche* Kooplieden (die in *Cambaja* verkeerden) alle die geheymenisse verstaan; men ruste nu zich ten Oorloge, *Sofar* was Veldt-overste, zijn zoon *Rumecan* hadde het bewint over de wapenen ende de vordere werk-tuygen des Oorloghs.

Men verkoor den Winter (aldaar in April of Gras-maant zijn aanvank nemende) als zijnde bequaamst, dewijle dan de Vaart als geslooten is, op dat den *Portugees* van *Goa* geen toevoer mochte bekomen. *Sofar* wist geweldigh met veynsen om te gaan, hy liet een geruchte stroyen dat hem de Stadt *Diu* van den Koningh geschonken was, dat hy haast tot bezittinge van de zelve zoude komen, van meyninge zijnde met alle vermogen de Stadt tot haar oude luyfter en vermaartheydt te brengen, zulks schreef hy zelfs aan *Mascarenham*, hem verheugende dat hy de eere van zijn gezelschap haast zoude genieten, vertoonende met eene hoe hy tot des Koninghs van *Portugaals* welstandt ende voordeel ten hooghste geneyght was, en alzo dit niet konde geschieden (om de trouwloosheyt van het Volk) zonder Mannen van Wapenen, zoo meende hy met zijn stoete en veel Volks over te komen, verzekerende den *Portugeesch* met diere beloften, dat hy niet te vreesen hadde. *Mascarenhas* vernam deze valscheyt te laat, en zag, dat het op hem en de zijne gemunt was. Evenwel hy stelde zich in 't postuur, versterkte zich, zond Brieven na *Bazain*, *Chaul*, en *Goa*, verwittigende zijne staat en 't uysterste gevaar, daar in hy met de zijnen was.

Dit alles viel voor in 't Jaar 1546. Den onweerbaren hoop van Vrouwen ende Kinderen verzond hy, blijvende binnen in de Sterkte een noodig getal slaven, en eenige kloekhertige Vrouwen die haar Mannen niet wilden verlaten. *Mascarenhas* kocht ook van de *Portugeesche* Kooplieden Rijs, Vleesch, ende gedroogde

Welke *Sofar* bekend
wert ge-
maakt.

Groote ge-
veynstheyt
van *Sofar*.

Mascarenhas ver-
neemt in 't
laatste zijn
valscheyt.

Maakt zich
vaardigh,
zend Brie-
ven na
Goa, &c.

Mascarenhas zend
Vrouwen en
Kinderen
mech.

Visch, om in de aanstaande belegeringe gebruykt te werden. Men zocht oorzake tegen den *Portugeesch*, die niet en konde verstaan dat *Sofar* of de zijne den Muur van de Stadt buyten het gezette park zoude uyt zetten, gelijk eertijts *Ninar* door *Badurii* last hadde gepooght te doen, zoo dat eyndelijk *Sofars* geveynstheyt in feytelijke daden van vyantschap uyt brak. Men begon de vastigheyt te beschieten.

Sofars geveynstheyt breekt uyt in openbare Vyandschap.

Aansprake van Mascarenhas tot zijn Volk.

Mascarenhas sprak zijn volk aldus aan: *Mannen, niemandt ontvalle de moedt, het is onze Landaart eygen, de Werelt te vertoonen wat zy (ondersteunt door Gods genade) doen kan, hier van zijn vele doorluchtige bewijzen, en om niet verre te gaan, noch onlangs heeft men ten tijde Sylveria gezien, hoe d'onze het tegens den Turken zijn machtigh Leger hebben uytgehart, en hoe den Vyandt, en zelfs Sofar (die ons nu dreyght) geweken is. Men hadde niet te twijffelen, of God (die noch leefde) zoude de trouwlooze Verbondbrekers straffen, ende die ellendige Slaven des Duyvels, verachters van Goddelijke en Menschelijke rechten, ter neder slaan: Daar-en-tegen de voorstanders van zijne eere behoeden ende beschutten. 't Was haar een groote troost, dat zy wisten een genadige God, ende een rechtvaardige zake te hebben. Wat de Winter aangingh, men hadde niet te vreezen, alzoo de Portugezen wel op de Zee-vaart afgericht, eensins zouden na-laten toevoer van Volk, en andere nootzakelijkheden, zoo van Diu, Chaul, als Bazain te brengen. Men moest nu toonen, dat men Sylverias Zoldaten niet wilde te goet geven.*

Na deze aansprake bestelt *Mascarenhas* alle de wachten, en versterkt zich, bevelende het Water-fort aan *Martinho Carvalho* met 30 beweerders, aan de strandt van *Cambaja* stelt hy *Jacobo Leti*. *Sofar* bracht ondertusschen zijn macht nader aan de Sterkte, makende Loop-graven, Bateryen ende Galderyen: want een schielijke storm op het Fort te doen wiert hem belet, door de klokheyt, niet alleen van de binnen-leggende

Sofars werken te gen Diu.

Krijghs-knechten, maar ook door de wijde Gracht, welke (na *Sylverie* vertrek) van *Emanuël Zoz* eens zoo ruym was gemaakt, *Sofar* stelde een Wal tegen 't Fort, plante zijn Geschut, maakte hooge Toorens, alles geschiede meest by nacht, om minder van de *Portugezen* getroffen te werden. *Sofar* leyde het aan op 't Water-kasteel, op dat hy by veroveren van 't zelve de Haven voor zich vry en veyligh möchte hebben. Hier toe was een hoogh groot Schip toegemaakt, 't welck men in brandt zoude steken, en op de Sterkte met de Vloet laten aanzetten, en onder den rook en het geschreeuw zoude de gewapende met Ladders het Kasteel bespringen. Maar zoo weynigh als dit werkeerst de *Turken* gelukte, zoo ook nu *Sofar* ende de zijne. *Jacobo Leti* wiert met 20 man afgesonden om dit Schip in brandt te steken, 't welk ook voorspoedigh uyt viel, maar met een groote stoutertigheyt, op dat ik niet en zegge lichtvaardigheyt: want men sleepte het groote Schip door 't midden van 's Vyants geweld (snorrende rontsom de Kogels ende de Pijlen) met een touw, ende roeyden 't zelve dicht onder het Kasteel, alwaar men de rooden Haan in 't zelve stak: Tot verwonderinge was in 't gaan en wederkeeren maar een eenigh Man gequetst, en dat niet ter doodt.

Een groot Schip van de Turken van Jacobo Leti verbrandt, zonder verlies van zijn Volk.

Dus wiert *Sofar* van het bestrijden te water afgehouden, maar te Lande arbeyde hy zoo veel te naarstiger. Ondertusschen bequamen die van *Diu* eenigh toevoer van den oppersten Bevelhebber van *India*, de *Castro*, die zijn jonghste Zoone (een Jonghman van groote verwachtinge en hoope) tot dien eynde hadde afgezonden. 't Was geen wonder, want het *Mousson* was tegenstrijdig, den Hemel donker van Wolken en Regen, dik en swart, datze een groote Storm op Zee beliepen, en dat eenige Schepen *Bazain* en d'andere omliggende Plaatzen, met alle mogelijckheyt, aandeden. Evenwel *Ferdinando de Castro* quam met

Sofar breekt zijn belegeringe te water op.

Die van Diu bekoemen toevoer met veel gevaar.

8 Boodems, door kracht van roeyen, voor de Haven van *Diu*, en bracht (in weerwil en spijt vanden Vyand) niet alleen verweerders, maar ook alderhande nootzakelijkheden (tot bescherminge noodigh) binnen de Sterkte. Den *Portugeesch* was over deze blijde komste ten hooghsten verheugt, men wierdt moediger, en twijffelde niet aan d'overwinninge. Men telde doen het getal der Krijgers 450.

Mamudius
komt zelfs
voor Diu
met een
grootte
macht.

Mamudius, Koningh van *Cambaja*, bracht op deze tijt grooter macht met zich om zijn Volk meer aan te moedigen, en bezagh zijn Leger. *Mascarenhas* wilde hier van zekerheyt hebben, zondt dierhalven eenige Buythalzen, wel in 't swemmen ervaren, deze ontroofden een van de Schiltwachten het leven, door welkers groep een schrik ende ontsteltentisse in 't Leger des Vyandts ontstont, en drie *Portugezen* sneuvelde in dit gewoel. D'overige namen een verlooren Wachter die op 't uysterste stont, wech, en schorten hem met haar (in

wil of weerwil) en brachten den zelve voor *Mascarenhas*, die alles uyt hem vernam. Den *Portugeesch* (van binnen hebbende eenige tekenen van vreughde getoont) wierdt gevraaght door 's Vyandts Volk, welke de reden was van haar blijdschap. Daar op antwoorde men, om dat nu met *Mamudii* komste haar hoope was gebooren, om met een Koning, en niet met een deel Schelmen en Vluchtelingen te strijden. Hier op volghde scherpe woorden en pijlen aan beyde zijden, en zoo wierd de tzamen-spraak gestut.

Mamudius liet alle dagen met geweld van Geschut de Muuren breeken. Men gebruykte ook een Mortier wel gestelt zijnde, daar by was een ervaren Meester des Geschuts. Deze Mortier hadde in weynigh dagen 30 Donder-klooten (meer tot schrik als schade der *Portugezen*) uytgebraakt. Den *Constapel* wierdt korts daar na uyt het Kasteel met een loot getroffen: In wiens plaats een ander quam, die by de eerste in

De Mahometanen
gebruyken
een Mortier.

ervarentheyt en kennisse niet was te vergelijken, want door zijn onverstandigheydt quamen drie Granaten in 't Leger te rugge springen, (gelijk dikmaals geschiet, wanneer de Mortiers niet wel gestelt zijn) hier door wierden drie van *Mamudii* mannen gedoodt. Zulks is ook in 't Leger voor *Jasnapatan* gebeurt: want in plaatze van binnen de Sterkte te vallen, zoo viel den Granaat over den muur, en (zomtijts de zelve op de muren vallende) quamen de Stukken terugge, en beschadighden de daken, en zoo yemandt het ongeluk aangetroffen hadt, dat zoo een Stuk hem op den kop gevallen hadde, zoude buyten twijffel het met de doot bezuurt hebben.

Die van binnen maken een sterke Muur om haar bressen te stoppen.

Een groote bresse ende breuke was in de muur door het geduurigh schieten gebracht, waar tegens die van binnen dapper arbeyde ende de reete toemaakten: Veel werken wierden aan beyde zijden gemaakt. *Mascarenhas* met de zijne waren meest beducht, hoe zy den Vyandt het stoppen van de Gracht (onder bescherminge van haar Galderyen) zoude beletten. Men vondt onder aan de voet van de Wal een kleyn gewelf. Dit gat wierdt geopent en ruym gemaakt, men arbeyde hier aan vier dagen ende vier nachten, men dede hier mede veel voordeel, en bellette den Vyandt het vullen van de Gracht. *Sofar* wierdt op deze tijdt met een Kogel zoo getroffen, dat hy van Handt, Voorhoofd en Leven te gelijk berooft wierdt, waar door zulken schrik ontstondt, dat vele de Belegeringe wilde opbreken: Maar *Rumecan* zijn Zoone stutte haar voornemen met vele redenen, ende boven al de ongetwijfelde overwinninge, die zy haast zouden genieten.

Sofar doot geschooten.

Over *Sofars* doot waren de *Portugezen* zeer verblijdt, alzo het een stooke-brandt ende een schadelijk werk-tuygh tegen haar geweest was. Maar na *Sofars* doot dede den Vyandt alle gewelt om de Gracht te vullen, zoo dat *Mascarenhas* in d'uy-

terste nootd was: Want het Gewelfzel dat haar te vooren te stade quam, om steenen en andere stoffen uyt de Gracht te lichten, was nu verstoppt geworden. *Mascarenhas* in deze benauwtheydt schreef na *Goa* aan de *Castro* om hulpe.

Oogst-maandt was nu by na tot de helft gekomen, doen zag men de *Mahometanen* sich tot den hevighsten strijdt uyt-rusten. Des nachts bezocht men met alle yver de Tempelen, (na dat men doorgaans in de Stadt lichten hadde ontfteken) men smeekte met aile Godsdienstigheydt *Mahometh*, om een goede uytkomst: Men hadde *St. Jacobs* dagh gestelt om met alle gewelt op 't Kasteel aan te vallen. Voor den dagh stonden de slagh-orden vaardigh, en naderden eerst met groote stilte, of misschien den *Portugeesch* mochte slapen, maar hem wakker vindende, verhieven zy een groot geluyt en geschreeuw na de Lucht, zoo dat de Aarde als dreunde van haar geroep. Den aanval wierdt manlijk van die van binnen tegen gestaan met Wapenen, Vyer, Steenen, en alles wat den Vyandt konde afbreuk doen. Zomige de ebbe waar nemende, beklommen de Water-sterkte, en plantte de *Mahometaanse* Vlagge aldaar. *Mascarenhas* dit verstaande, voeght sich terstondt derwaarts, benauwt den Vyandt, en kloptze tot 30 doot, de overige wierden van de steylte, uyt de Sterkte verjaaght, en van de scherpe Rotz-steenen ellendig afgeworpen en verplettert. Na verrichter zaken begeeft hy sich weder na de macht, en daar de strijdt aldersterkst was, hy spreekt zijn Krijgers moet in, en doet niet alleen het ampt van een Overste, maar ook van de minste Zoldaat. Ontrent 6 uren duurde dit gevecht, in welke tijdt de overwinninge dan aan deze, dan aan geene zijde helde: tot dat eyndelijk *Rumecan* (door veel verlies van de zijne) genootzaakt was den aftocht te laten blazen. Hier leyde niet alleen *Mascarenhas* onsterfelijke eere in, maar ook *Ludovico Zoza*, *Ferdinando*

De Mahometanen stellen een vasten en bestemden dag om de Vastigheyt te bejormen.

Dapperheyt der Portugezen.

Byzonder van Mascarenhas.

Het gevecht duurt omtrent 6 uren.

nando de Castro, en *Anthonio Paf-
fario*, nevens eenige Heldinnen, die
in 't heetste van den strijd haar hal-
zen waagden. Den *Mahometaan*
ruste evenwel daar na niet, schieten-
de met vyerige en vlammege Pijlen,
doch ziende, dat weynigh of geen
schade den Vyandt deden, zoo
maakte zy onder-aardsche Mijnen,
met welke zy geen kleynen schade
deden. *Mascarenhas* merkte dat zom-
tijds den Vyandt door listigheydt
(niet uyt vreeze) de wijk nam.
Zond na *de Castro*, en andere Hoof-
den, dat zy de plaatze (die hy achte
zeer gevaarlijk te zijn) zoude ver-
laten: Maar zy hoorden weynigh na
haar Opper-hoofd, opgeblazen door
de onlangs bevochten Overwinnin-
ge, maar haar ongehoorzaamheydt
stondt haar duur: Want den Vyand
ziende dat'er veel volks op den Tooren
was, stak de Mijne in brandt,
de welke haar en den Tooren, met
een schrikkelijk gedruys, na de lucht
op-joegh, en hier en daar de Licha-
men verstroyde, en aan flarsen floeg,
zommige wierden in 't Leger der
Vyanden geworpen, op welkers doo-
de Rompen de bloedt-dorstige *Ma-
hometanen* zelfs woeden, de zelve
met haar Deegens wreedelijk door-
stootende; dus sneuvelde 100 *Por-
tugezen* op eenen tijdt, meest van
doorluchtigen Geslachte, onder wel-
ken *de Castro* mede getelt wierdt.
Nauwelijks was de vlamme verdween-
en, of de *Mahometanen* trachten
(by deze nederlage) de Sterkte in te
dringen, doch *Mascarenhas* stuttede
haar, en liet zijn volk aanzeggen,
datze doch op haar hoede zouden
zijn, en door het onlangs gebeurde
voorsichtiger behoorden te wezen,
gelijk daar na den Tooren van *St. Ja-
cob* om-geworpen wierdt, zonder
een eenigh Man te verliezen: Insge-
lijk wierdt *St. Thomas* Tooren ook
uyt haar grondveste gelicht, ende
doodde 300 *Turken*, die bereydt wa-
ren om een nieuwen aanval te doen.

Waarlijk de *Portugésche* zaken
hadden om deze tijt binnen *Diu* een
slecht aanzien, want zy moesten ge-

duurige afsnijdinge doen, en hadden
nu vier Maanden zoo een strenge be-
legeringe uytgestaan, daar by quam
een scherp-dringent en dwingent
zwaart den honger, die de bezette-
lingen dwongh veel onreynen dingen
te eeten, waar door ook siekte wiert
verwekt, ja men zagh tot verwon-
deringh nauwelijks 150 gezonde man-
nen, bequaam om de wapenen te
handelen die noch met veel moeyten
binnen gehouden wierden, liever
willende een uytval op den Vyand
doen, en een zekere hastige doodt
te gemoet zien, dan langer in hare
nest te vertoeven en duyzent dooden
te sterven.

Als het water naast aan de lippen
was, naakte de hulpe Godes, die
medelijden hadde met d'onder-
drukte. Van *Goa* quamen 50 Fre-
gatten die gelukkig tot *Bazain* an-
kerden, over deze Vloote hadde *Al-
vares de Castro* en *Françisco de Mene-
ses* het bewind. *Alvares* trok voor
uyt na *Diu* met een goet gedeelte
van d'armade, d'andere met alle
macht arbeydende, quamen voor
den laatsten September mede aldaar:
900 gewapende Mannen, wierden
Mascarenha toegevoeght, niet al-
leen met alderley toevoer, maar ook
overvloedt.

De vreughde en de blijdschap die
was zoo groot onder deze afgesloof-
de ende afgeteerde Menschen, dat
haar zwakheyte ende onmachtigheyte
de zelve nauwelijks konde dragen.
Zoo wonderlijk was de verlossinge
der ellendige bezettingen van *Diu*:
maar den Zoldaat begon van binnen
te morren, ende *Mascarenham* te
beschuldigen en verdacht te houden,
als of hy maar trachte achter de muu-
ren te schuylen. 't Ware nu tijdt om
een manlijke uytval op den *Maho-
metaan* te doen, en hem zoo te ver-
slaan, dat de gedachtenisse daar van
in eeuwigheyte haar mochte aankle-
ven. Men wist hoe heerlijk de *Por-
tugésche* name was, en hoe de Fame
door de gantsche werelt de daden
van haar Voor-vaderen wijd-luch-
tigh uytgekraeyt hadde, niet alleen

Bekomen
toevoer van
Goa.

Groote
vreughde
binnen *Diu*.

Den Zol-
daat mort
tegen *Ma-
carenham*.

Zijn hoogbe-
moedige re-
denen.

Een Mijne
der *Maho-
metanen*
verniet
100 *Portu-
gezen*.

300 *Tur-
ken* ge-
doodt door
't opsprin-
gen van
*St. Tho-
mas* Tooren.

Slechte
toestand der
*Portuge-
zen* in *Diu*.

in *Europa*, *Mauritania*, *Sofala*, *Gilolo*, *Ormus*, *Malacca*, en *Calebut*, maar ook elders, en hoe haar eere vermaart en genoegh bekend was.

Byzondere
Routigheyt.

Men hadde langh genoegh in de enghte gebleven, ende met Mijnen en Donder-busschen malkander vermoort; 't was nu de tijdt om al de werelt te vertoonen hoe men handt tegen handt konde vechten, en met eenen een byzonder helden-stuk de nasaten, tot eeuwige gedachtenisse op te offeren. Indien *Mascarenhas* hier na niet wilde hooren, zy wilde een Hooft al was hy van een stroowis afkomstigh op werpen.

Natuur en
aart der
Portuge-
zen.

Hoe wey-
nigh gezagh
de Oversten
over haar
Volk heb-
ben.

Een levendigh Toonneel vertoont zich alhier van den *Portugescen* aart, hoe zy haar gedraaght in voor en tegenspoet, daar-en-boven hoe weynigh gezagh een Overste in de minste anghstvalligheyt over zijn Volk heeft. Onder alle redelijke Dieren wert geen trotzer en moediger gevonden, dan den *Luzitaan* in zijn welvarentheyt: maar in zijn ongeval en wederwaardigheyt geen nedriger en kleynmoediger noch flauwhertiger; wy hebben dit met ervarentheyt niet dan al te wel bevonden, zoodat hy vry de beste zake heeft, die tegens hem overwinner is, als die het onderspit delft. Haar Zoldaten ongehoorzaamheyt is doorgaans bekend, niet alleen in deze Belegeringe voor *Diu*: maar voor *Jasnapatan* heeft men gezien, dat een dapper en wakker Man *Alvo Rodrigo Boralho*, 't volk met gevouwen handen bad om te vechten. De *Nederlanders* weten daar beter raad toe, (gelijk in 't bestormen van *Columbo* is gebleken) en maken dat haar volk of vrywilligh of onwilligh eer en eedt moeten betrachten, liever willende den eersten Bloodaart of vluchtelingh een Zabel door de nek vereeren, of een goede *Staten Musquet-kogel* door den kop, dan zulke trouwloosheyt gedoogen. Hoe kan het ook anders wel gaan? Want in wel gebieden, en wel te gehoorzamen, bestaat alle goede Regeeringe. Men ziet hier ondertus-

Heel an-
ders gaat
het onder de
Nederland-
ders.

schen, wat Mannen van Staat en van Bestieringe, 't zy in Politie ofte in Kerkelijke zaken, van het gemeyne grauwdikwils moeten uytstaan, en hoe zy voor alle trouwe diensten meest qualijk beloont werden. *Moses* leert ons dit in zijn eygen Perzoon, en al die murmureringe die tegens hem en byzonder Godt geschiet zijn: maar 't is tijdt dat wy eens besichtigen, hoe deze voorbarige Mannen met haar uytval gevaren zijn. Men kan haar niet beter vergelijken, als by de ongehoorzame *Joden* (alleen in deze ongelijk) dat de *Joden* eerst bloode waren om *Canaän* in te nemen, om dat een quaat geruchte tot haar gebracht was, doch daar na buyten en tegen *Mosis* raadt en wille trachtete zy de hoogte des Berghs in te nemen, en wierden tot *Horma* schandelijk verflagen. Maar deze waren eerst hevigh, daar na loom en vertzaaght.

Mascarenhas gebruykte tegen zijn wederstrevigh volk alle sachtsinnigheyt, vertoonende hoe het zekerste best was, en dat men uyt zijn nest zoras niet most vliegen, dat de Winter haast ten eynde was, dat men Godt voor eerst voor zijn genade behoorde te danken. Maar 't was al voor doove deuren geklopt.

Mascarenhas de zaken dus ziende geschapen, begint met een heerlijke en doorluchtige reden aldus de wederspannige aan te spreken: Mannen 't waar betamelijker geweest, dat de Knechten van haar Heere en Voorganger wierden gelaft, dat zy geen heerschappye voerden, maar veel eer gehoorzaamden, dat ze om zagen na het zeyn des Velt-heers, maar geengaven: maar nu, dewyl ghy my de handen bindt en genoegzaam dwinght, en uwe oproerigheyt niet alleen met gelaat, maar duydelijke woorden te kennen geeft, zoo zal ik (die tot noch toe gewoon was te gebieden) gehoorzamen. Gaat toont uwe dapperheyt, uwe sterkte, kennisse ende ervarentheyt van wapenen te handelen: Ik zal die gene volgen die ik behoorde voor te gaan. (en 't geen aanmerkens waardigh is voeghde *Masca-*

Mannen
van staat
moeten dik-
maals veel
van 't ge-
meyne Volk
verdragen.

Sachtmoed-
igheyt van
Mascaren-
has.

Mascaren-
has reden
tot de we-
derspannige
Zoldaten.

Mascarenhas daar by,) Ziet maar wel toe, dat, met zulken moet als ghy nu uyt trekt, ook met de zelve mooght te rugge keeren.

Dit gezeght zijnde, gaf *Mascarenhas* de voorbende aan *Alvares de Castro*; de middeltroep aan *Françisco de Meneses*; met de rest volghde hy zelfs, latende eenigh Volk tot bewaringh van 't Kasteel: maar 't gelukte qualijk: Men zaght zommige van deze voorbarige Mannen de vlucht nemen ende schuyl-hoeken zoeken, want het was aldaar vry wat heet: Doen berste *Mascarenhas* (met reden) uyt in deze woorden: *Is dit den strijdt die ghy begeert hebt? eerst toonde men zich als helden, nu als bloode honden.* *Menesius* hadde het dapper hardt, en verloor veel Mannen van Adel en goeden geslachte; *Alvares de Castro* met een swaren steen getroffen, wiert door *Mascarenhas* noch behouden. De Zoldaten namen, in weerwil van *Mascarenhas*, de vlucht na haar Sterkte: En zoodanigh was de uytkomst van zoo een onbehoorlijke en ongehoorde uyt-tocht, daar na (zoo straft God de ongehoorzaamheyt aan zijn wet-tige Overigheyt bewezen) darde zy nauwlijk de minste tegenstant doen, ofte haar gezette plaatze bewaren, tot dat met de tijt de schrik en vreeze begon te verslijten, en men gedachten kreegh om die vlekke door een goede daadt uyt te wisschen.

Den *Mahometaan* bleef even vaardighen wakende om zijn oogh-merk uyt te werken, maakte bruggen om alle sware lasten zonder kommer over te voeren, en krenkte geduurig de muuren.

Het XII. Capittel.

De *Castro* na *Diu*. *Neemt eenige Arabische Schepen. Slaat de Turken, die het Eyland verlaten. Rumecan gedoodt. Zolimans verrichtingh voor Aden, wiens Koningh hy voor de Mast verworght, en de Stadt in-neemt. Beschrijvingh van Daman, Dabul, en Visiapour.*

DE Castro verstondt binnen *Goa* niet alleen de doodt van zijn Zoon, maar ook hoedanigh den toestand van *Diu* was, dies hy besloot, met het afbreken van de Winter, *Alvares d'Acunia* met 5 Schepen derwaarts te verzenden, daar in alle Oorlogs-behoeften en 400 Musquetiers waren, met last dat de bezettingen haar niet zouden verstouten een voet buyten haar vastigheyt te zetten, voor en aleer de geheele Vloote was aangekomen. *Alvares* ontmoeten onderwege eenige *Arabische* Schepen, welke hy alle bemachtighde, ende het Hooft met sich gevangen na *Diu* nam. Deze zijnde een nabestaande van *Sofar*, (nevens zijn Grooten) boden een groot gewichte Gouts tot behoudingehares levens: maar men dreef haar de Zabel door de nek, en lietze over de klingh springen, en wierp de Hoofden in de Reviere, op dat zy met de vloet in 't gezicht van de Stadt mochten opgevoert werden.

De Lente was aan 't naken, dies *de Castro* zelfs hem na *Bazain* met 40 snelle Jachten begeeft, met zich nemende 1400 *Portugezen* buyten het Boots-volk, 300 *Canarijns*, met deze liep hy de gansche Stranden van *Cambaja* af, ende verwekte alomme geen kleyne vreeze onder de Inwoonders: begaf sich naderhandt na *Ilha dos mortos*, ofte het dooden Eyland. Hier van daan liet hy *Mascarenha* de weet doen, dat hy alles zoude vaardig maken om uyt te kunnen komen, en dat zonder stil-staan den opgeworpen wal der Vyanden met geduerigh schieten zoude krenken en vernielen, om alzo een toegang tot de Stadt te bekomen. Dit wiert van *Mascarenhas* naarstig achtervolght, en kort daar na volght *de Castro* met zijn Vloote. Den Zoodaer wierdt aan Landt gezet zonder veel gewoel. De Schepen zeylden de Haven in, en hielden haar veyligh.

De Castro stapt zelfs aan land, verwondert sich ziende de Toorens ter neder gevelt, nauwelijk een over-

De Castro Overste van India zend Alvares d'Acunia na Diu met 5 Schepen en 400 Zoldaten.

Hy neemt eenige Arabische Schepen.

De Castro begeeft zich zelfs na Bazain en Diu met 1400 Portugezen en 300 Canarijns.

De Castro verwondert zich over den deerlijken toestand van Diu.

Quade uyt-slagh van der Zoldaten ongehoorzaamheyt.

Mascarenhas reden tot de uytgetrokken Zoldaten.

Uytval
der Portu-
gezen.

blijfel van een gracht, eer een puyn-
hoop dan een Sterkte gelijk. Hy
beraatlaagt met de byzonderste hoc
men een eynde van dezen Oorlogh
zoude maken; zommige raden dat
men noch wat zoude wachten, tot
dat het Volk (versc' uyt Zee ko-
mende) wat verfrist ware. *De Castro*
oordeelde dat het niet betamelijk
was dat een Opperste van geheel *In-*
dia eenen dagh sich van de *Indianen*
zoude laten besluyten, dies hy wilde
men den strijdt daaghs daar na zoude
aanbinden; dit geschiede ook alzo,
men liet het Volk eerst wat harts ma-
ken: Men trok de Val-brugge op,
ten eynde niemant na het Kasteel
zijn toevlucht mochte nemen, men
lier daar in met weynige Mannen tot
bewaringh *Anthonio Correa*: Men
zocht den Vyand te bedriegen, als
of men nu van deze dan van geene
kant wilde uytvallen. *Nicolao Gon-*
zalvo trok met eenige Schepen na
d'andere zijde van 't Eylandt. *Ru-*
mecan wist niet waar hy het zoude
waarnemen, bestelde zijn Posten
over al.

Den *Mahometaan* dus sterk van
volk, en op zijn hoede zijnde, ver-
achte den *Portugeesch*, en meynde
dat hem niemandt konde deeren.
Den *Portugeesch* hebbende zijn ver-
trouwen op Godt, vat de Wapenen
aan. Broeder *Anthonio Cassalio* bad
den Heere vyerighlijk, dat hy wilde
een schrik den Vyanden van d'alge-
meyne waarheydt in 't herte jagen.
De Castro voeght het zijne daar by,
(zoo veel als de kortheydt des tijds
konde lijden) namentlijk: *Dat Don*
Jan een trouwe belooner was van Hel-
den-stukken, dat zy voor Christi zake
streden, dat aan deze Slagh, de geheele
aansienlijkheydt van Portugaals India
gelegen was, dat men nu most overwin-
nen of sterven, alzo de Schepen van de
wal, ende de Poorten des Kasteels ge-
slooten waren, en gansch geen ontvlie-
den was.

Broeder
Cassalio
Francisca-
ner en de
Castro
spreken
't Volk aan
eer zy uyt
trekken.

Krijgs-lif
by Gon-
salvo ge-
bruykt.

Gonsalvo aan d'andere zijde van
't Eylandt met zijn Vloot zijnde,
stelde alles in rep en roer, makende
de mijne of hy dan hier dan daar wil-

de landen. Hier op loopen de *Ma-*
hometanen met geheele troupen uyt.
Nu spatte *Mascarenhas* met zijn
oude Krijgs-knechten voor uyt, hier
op volghde *de Castro*, t'zamen had-
den zy by na 3000 Mannen. Broe-
der *Cassalio* licht de Beeltenisse van
den gekruyften *Christus* om hoogh,
en ontfonkte de herten der *Luzita-*
nen door zijn aansprake, die op den
Vyandt vol van moet en vertrouwen
uyt-trekken: Hier gink het aan hou-
wen en kerven. *Rumecan* meynen-
de dat het Kasteel leedigh van Volk
was, trachte het te beklimmen, maar
Correa dede haar haastigh de wijk
nemen. Den Vyandt geraakte op de
vlucht, door schrik en vreeze inge-
nomen zijnde. *Mascarenhas* ach-
tervolght zijn Vyandt, komt zelfs
in de Stadt, geeft aldaar een groote
nederlage, maakt het getal der ver-
slagenen groot. De *Mahometanen*
mosten eyndelijk 't Eylandt verla-
ten, en haar na 't vaste land begeven.
Het woeden in de Stadt gingh zoo
hoogh, dat men geen sexe ontzagh
noch oudt ofte jongh, zelfs gingh
het onvernunftige Gedierte niet vry,
zoo bitter was *Mascarenhas* volk op
dien Landaart, van welke zy zoo
veel geleden hadde. Men bequam
de Koninklijke Standaard van *Cam-*
baja, den Krijgs-man wierd met veel
beuyt verrijkt. Dit Gevecht koste
den *Portugeesch* 60 Mannen, den
Moor 4000. *Rumecan* liet hier mede
zijn leven. 600 Gevangenen, daar
onder vele van aanzien, bequam den
Portugeesch, behalven een oneyndig
getal van Wapenen en Pijlen, 35 Me-
tale Stukken, onder welke een *Ara-*
bisch was van ongemeyne grootte,
't welk noch tot *Lissabon* in 't Maga-
zijn te zien is.

Dit was een heerlijke en boven
maten gewichtige Overwinninge:
men dankte hier over den Alder-
hooghsten, gelijk betamelijk was.
De Castro schreef aan Koningh *Don*
Joan, meldende de voornaamste
Helden en hare daden. Men brak al
's Vyandts werk af, en maakte den
zelve met den grondt gelijk, men
her-

De Ma-
hometanen deer-
lijk geslagen
moeten
't Eylande
ruymen.

Schrikkelijk
moorden in
de Stadt.

Rumecan
gedoodt.

Veel beuyt
by den Por-
tugeesch
bekomen.

herftelde de Sterkte met alle vlijt en kracht, opende de Gracht, herboude de Toorens. Na dat *de Castro* alles verricht, en den Krijghs-man zoldye betaalt hadde, vertrok hy in Herftmaandt na *Goa*, daar hy heerlijk ingehaalt, ende als Overwinner met toe-juychen van allen ontfangen wierdt.

Dapper-
heyt van
Rumecan
na het ge-
tuygeniffe
van Casta-
gnedo.

Den History-fchrijver *Castagnede* getuyght, dat het *Rumecan* aangeen moed en beleydt fchorte, ja hy gaf den *Portugeefch* zoo veel te doen, dat hy, zonder *Mascarenhas*, die zijn Zoldaten geduurigh aan-moedighden, (ftrekkende haar tot een byzonder Beeldt van dapperheyt) hem fteets in de spitze begevende, buyten twijffel de Nederlage zoude bekomen hebben.

Verlies van
Mannen
aan beyde
zyden.

De *Portugezen* verlooren niet min dan 150 Mannen in den laaften flagh, en byzonder deze Hopmannen, vermaart door hare Heldenftukken, *George de Soufe*, *Johan Mannöel*, *Françifco Azevedo*, *Kofmo de Paiva*, *Balthazar George*, *Eduardo Rodrigo*, *Juliano Ferdinando*, *Vasque Ferdinando*, en andere Mannen van aanzien. Van des Vyandts zijde bleven ruym 3000 mannen. Dus verkreegh den Onder-koningh wat hy begeerde, hebbende zijn voeten op de nekke zijner Vyanden. Men oordeelde dat de *Portugezen* in de aanvallen en ftormen, by de 2000 mannen gefpilt hebben, zoo dat haar *Diu* bloedt en gelt gekoft heeft.

Wat Zoliman tot
Aden uyt-
gericht
heeft eer hy
voor Diu
quam.

Te vooren hebben wy gefproken hoe dat *Zoliman* met zijn macht na *Diu* vertrok: maar is noodigh dat wy noch een weynigh verhalen van 't gene voor zijn tocht na *Diu* is voor-gevallen. Den voornoemden *Zoliman* quam voor de Stadt *Aden*, en gingh om verfch water na een bequame plaatze, 20 mijlen daar van daan: Hy vaardighde terftond volk af, om den Koningh van *Aden* een Briefte brengen, vol van aanbiedinge, dienft en vriendtfchap, daar by gaande tot een Gefchenk een lange Rok van Gout Laken, daar by laft voegende, om den Koningh aan te

zeggen, dat den *Grooten Heer* hem deze Armade toe-zond, om daar op te gebieden ende te verzorgen, dat hy de *Portugezen*, Vyanden van *Mahometh*, uyt *India* verjoeg, ende dat, indien hy in dezen Oorlogh niet perzoonlijk konde wezen, de Vloote van Hout en Vleefch, (waar van zy behoefstigh was) geliefde te verzorgen. Hoewel den Koning van *Aden* doen çijnsbaar aan den *Portugeefch* was, en hem jaarlijks 10000 Ducaten moft op-brengen, zoo ontfink hy evenwel de Gezanten zeer heerlijk, en beloofde openhertighlyk te zullen zenden wat noodigh was. Zeven dagen daar na quam de geheele Vloote in de Haven van *Aden* leggen, en wierdt met groote tekenen van blijdfchap ontfangen, dewijl niemandt eenigh quaat vermoede, of voor eenigh Schelm-ftuk beducht was. Den Koning zond zijn voornaamfte Edele en Hovelingen na *Zoliman*, om hem te verwelkomen, en met eenen te verzekeren, indien hy aan landt en in de Stadt zich wilde vermaken, dat men hem (gelijk zijn Hoogheyd betaamde) zoude onthalen. Hier op antwoorde *Zoliman*, dat hy de mildadigheyt ende goede genegentheyt van den Koning niet verwierp: maar dat hy, noch onpaffelijk zijnde, door de geleden ongemakken op Zee, fch noch wat binnen Scheeps-boort zoude onthouden, doch wanneer hy fch beter bevond, zoude hy de eere nemen, om den Koning te begroeten. Zoo haast des Koninghs Gezanten vertrokken waren, zond *Zoliman* 300 mannen na, die haar hielden of zy wilden door de Stadt wandelen, ende aan land haar wat vermaken, en om den aanflagh te volbrengen, liet *Zoliman* een van zijn Huysgenooten aan landt gaan, en den Koningh aanzeggen, dat hy (om te beletten dat de voornoemde 300 Mannen geen beroerte mochten maken) den volgenden dagh 100 oude ervaren Krijgs-knechten zoude zenden, om de andere wederom in de Galey te voeren. 't Is noodigh dat de Lezer wete, dat deze 300 de ftoutfte Zol-

daten waren uyt de gantsche Vloot.

Den Koningh van *Aden* gink in deze zake zoo eenvoudig te werk, dat hy de zelve in zijn Paleys ontfinch, om te zijn zijne Wachters: Maar *Zoliman*, in plaatze van de 100 mannen, zond 2000 *Janitzers*, waar over den Koningh (niet zonder reden) verftelt stontd, en zoo hy besig was om te bedenken, hoe hy hem uyt deze strik zoude redden, zoo quam, met het aanbreken van den dageraat, een Onder-hopman van *Zoliman*, gevolgt van een grooter troep dan de voorgaande, ter stede in, vermanende den Koningh met een half-lacchend gelaat, dat hy met eenige van zijn Hof-genooten den *Bassa* *Zoliman* wilde bezoeken, te meer, om dat hy ziek was. Den Koningh het gevaar ziende, en de lage hem van binnen en buytengelagt, derfde niet te rugge deynzen, maar liet sich na *Zoliman* leyden, latende *Aden* in der *Turken* macht. In 't schip gekomen zijnde, sprak hy met een Koninglijke deftigheyt aldus den *Bassa* aan:

Zoliman, ik bidde u dat ghy my zeght, waarom ghy hier in hechtenisse hebt doen komen zoodanigh een Prince gelijk als ik, een vrient van uwen Heere als van *UE*? Betaamde het dat men my door list en bedrogh quam aan te lokken, even of ik een boosdoender was? Hier op antwoorde *Zoliman*, steunende op zijn groote macht: En ghy, hebt ghy geen schaamte, dat ghy den Lieutenant van den Grooten Heer drie volle dagen voor uwe Stadt laat leggen zonder hem te bezoeken? Hier op antwoorde den Koning van *Aden*: Indien den *Turkschen* Keyser hier was, ik had mijne plicht waar genomen, hy en zoude ook met my zoodanigh niet omspringen. Ghy hebt my tegenwoordigh in uwe handen, 't welk niet zoude gebeurt hebben, indien ik mijn Perzoon en mijn Koninkrijk niet in uwe macht gestelt hadde, my latende door uwe schoone woorden verleyden. *Aden* is een Stadt die *UE*. noch uwe Armade ontziet: Maar isser wel een mensch die zich voor smaat en verraderye bewaren kan? Ik zie dat mijn

Zijn reden tot den *Bassa* gevoert voor zijn doodt.

Zoliman zend 2000 *Janitzers* in de Stadt *Aden*, daar op noch grooter troep volgt.

Den Koningh van *Aden* schandelijk bedrogen en verraden, aan boort van den *Bassa* nevens vier Edelen verwoegt.

lichaam

lichaam door 't vonnis van een trouwlooze geweldenaar vergaan zal: maar de dapperheyt der Burgeren van Aden, en de stam van hare Princen, zal zelfs noch na uwe doot leven. Zoliman liet den Koningh uyt toorn aan de groote Mast verworgen, nevens vier van zijn voornaamste Hovelingen. Zoliman bedekte zijn schendigh stuk met den last van den Grooten Heer, om dat den Koningh een vriend van de Portugezen was geworden.

Dus hebben wy zoo kort (als mogelijk was) alle de byzonderste geschiedenisse van *Diu* den aandachtigen Lezer voor gedragen, en wel byzonder, om dat het een van de beste en aanmerkelijkste plaatzen van geheel *India* is, op welke de *E. Maatschappye* (in tijde van Oorlog) geen eenmaal haar oogen geslagen heeft, zelfs in den Jare 1658 was het op *Diu* gemunt: maar dewijl de Schepen van malkander verstroyden, zoo wiert den strijdt elders gewendt, namentlijk na *Manaar*, *Jafnapatan* ende *Negnapatan*.

Daman. *Daman* is mede een oude vermaarde plaatze geweest in 't Rijk van *Cambaja*, waar van niet veel te zeggen is, alzoo een weynigh te voeren is verhaalt, hoe *Martino Alphonzo de Zoza* die Sterkte veroveret, ende de Vestingen tot de gront heeft doen neder maken.

Chaul. Van *Chaul* insgelijks is niet aanmerkens waardigh te schrijven, alzoo in de geschiedenisse van *Diu* alles is gemelt wat die plaatze aangaat, gelijk ook van *Bazain*.

Bazain. *Dabul* gebouwt aan een schoone Reviere, voortkomende uyt het Geberghte van *Ballaguatta*, is omtrent twee mijlen van de Zee af gelegen: wierdt certijts van veel Uyt-heemsche Kooplieden bezocht, ende was door lange vrede rijk ende wel-drigh geworden. *Sabazus*, die eer-tijds hadde getracht den *Portugeesch* uyt het Eylandt *Anchetiva* te verdrijven, (zijnde een groote Vyandt van de *Portugezen*) hadde hier een Kasteel gemaakt aan de Haven, ende met eenen een muur rontzom de

Stadt getrokken, zijnde met 6000 Mannen versterkt, onder de welke 500 *Turken* waren. Hier op was den *Saraceen* niet alleen moedigh, maar ook zorgeloos, zoo dat hy op de aankomste der *Portugésche* Vloote, zelfs alle vermakelijke vertooningen aanging, in 't minste voor haar aankomste beducht zijnde.

d'Almeyda hadde by sich 1300 *Europäische* Mannen ende 400 *Malabaren*, des nachts liet hy de gronden af peylen, daaghs daar aan zond hy zijne Galeyen voor uyt om het Kasteel te bestrijden. Terwijl deze met den anderen in 't gevecht waren, quam *d'Almeyda* met de zijnen aan landt. Den Vyand met geopende Poorten uyt trekkende, gingh *d'Almeyda* tegen, zoo langh het gevecht met pijlen duurde was noch aan d'eenen of andere zijde de boven-handt: maar wanneer den *Portugeesch* nader aandrogh, en met Daggen en Swaarden den Vyandt te keer gingh, zoo was'er haast een groote veranderinge, waar op een schandelijke vlucht volghde. Dit gelukte den *Portugeesch* wel, dat de gene die binnen gebleven waren, uyt haar Toorens en Vastigheden niet derfden schieten, uyt vrees dat zy zoo wel haar eygen Volk als den Vyand mochte treffen. Terwijl de *Barbaren* ter loops na de Stadt haar begeven, volgen haar de *Portugezen* dicht op de hielen. Hier konnen zien hoe verwoet de toorn en gramschap den mensche maken kan: Men ontzagh noch jongh noch out, kleyn nochte groot, Man noch Vrouw; men wierp den brand in de daken, een deel van den roof rukte men na het strandt, maar het meeste wiert door de vlamme vernielt. Veele menschen (die uyt vreeze van de doot) haar ver-steken hadden, wierden door 't vuur verteert, of versmoort in den rook. Den brandt bleef niet alleen in de Stadt, maar tasten ook zommige Schepen in de Haven aan; en zoo is *Dabul* in de macht der *Portugezen* vervallen, ende haar çijnsbaar geworden.

De Eynd-
palen van
Decan.

Dus verre dan hebben wy gesproken van de byzonderste Steden van het Rijk *Decan*, palende in 't Zuyden aan *Malabar*, in 't Oosten aan *Bisnagar*, in 't Westen aan de Zee, in 't Noorden na het Land van *Cambaja*, zijnde in drie deelen bestaande, als *Cuncan*, *Canara*, en *Ballaguatte*, een zeer hoogh Geberghte, boven vlak met schoone Weyden, geheel voor by *Goa* zich uyt-strekkende. Nu begeven wy ons na *Visiapour*, een machtigh Koninkrijk, 150 mijlen breedt, en 250 langh zijnde. De Koninklijke Hooft-stadt gelegen 70 mijlen boven *Goa*, (mede *Visiapour* genaamt) en 80 van *Dabul*. Men zeght dat deze Stadt (die van sommige verkeerdelyk onder de Steden van *Cambaja* getelt wert) de groote van 5 mijlen zoude hebben, voorzien zijnde met 5 geweldige sterke Poorten, en hooge Muuren.

Visiapour.

Den Koningh van
Visiapour
eertijts
zouvereyn,
daar na
Vassaal van
den Mogol;
doch heeft in de
laatste jaren
door 't in-nemen
van veel
Sterkten,
zijn Landt
van den
inval der
Mogollen
bevrijdt.

Een groot
getal van
Geschut by
den Koning
van Visiapour.

Den Koningh van *Visiapour* was voormaals een zouvereyn Heere en Prince, niemant onderworpen: maar na een langhduurigen Oorlogh is hy, nevens andere Vorsten, onder het jok van den *Grooten Mogol* geraakt. In voorige tijden heeft den *Portugeesch* zoo nu en dan met den Koningh van *Visiapour* in de Wapenen getreden. De Hooft-stad van zijn Rijk, *Visiapour* genaamt, is wel van Geschut voorzien, ja met een getal van duyzent zoo Metale als Yzere Trompen zijn de Wallen doorgaans bezet. Men verhaalt dat den Koningh een Stuk heeft, 't welk in zijn balg 540 pont Kruydt kan laden, waar van de Werk-meester een *Romeyn* zoude geweest zijn, die, na het gieten van dit Monster-stuk, zijn Zoone geslacht, en zijn bloedt over 't zelve werk zoude gesprenght hebben: Men doet daar by, dat den Rente-meester van den Koning eens by hem quam om rekeninge af te vorderen, een wonderlijk Slot bequam; want den *Romeyn* hadde in den Put (waar in het stuk gegooten was) een groot vuur laten aansteken, en daar in den Ontfanger of Schatmeester levendigh laten werpen,

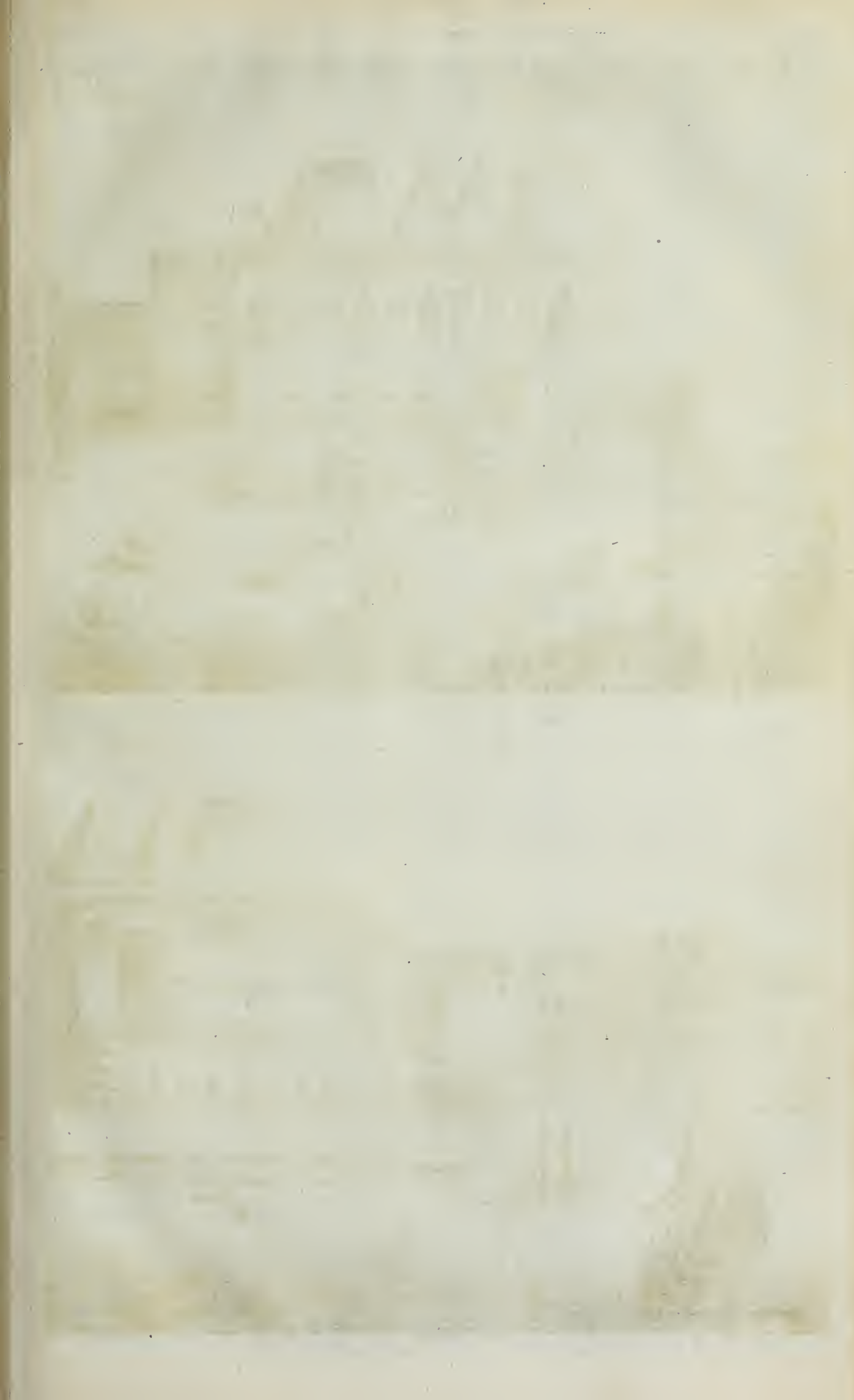
zeggende, dat hy aldaar de rekeninge moeste vinden en op-maken.

Men heeft byzonder in 't *Visiapoursche* Rijk aan te merken, dat het zelve bezuyden *Wingurla* te water paalt tot de Reviere *Mirsee*, alwaar 't Landt van *Carnatica*, onder 't gebied van *Sivipaneyk*, scheyd. Van het Noorden na *Wingurla* is de eerste Haven *Danno*, alwaar het *Visiapoursche* en 't *Mogolsche* Rijk scheyden, zijnde ontrent 10 mijlen van *Daman*. De Revier heeft hoogh water $4\frac{1}{2}$, en by ebbe $1\frac{1}{2}$ vadem diepte. De tweede Revier is *Terrapour*, hebbende 2, en by ebbe $\frac{1}{2}$ vadem waters. De derde Revier *Chunam* behoudt meest 2 vadems diepte. De vierde is *Machyn*, heeft $2\frac{1}{2}$ vadem waters met vloedt, en ebbe $\frac{1}{2}$. De vijfde Haven is *Quelleny*. De zeste is *Bazain*. De zevende *Bombain*, zijnde een groote Bahy, met hoogh water 6, en leegh 4 vadems diepte hebbende. *Sjouwel* is de achtste, heeft met de vloet 6 vadem waters. Alle deze Revieren zijn wel in 't gebiedt van 't *Visiapoursche* Rijk, doch meest van den *Portugeesch* versterkt en bewoont. De Reviere *Dabul*, *Radiapour* en *Carapatan* zijn van de Ingezetenen bewoont. De laatste Reviere is gelegen 12 of 14 mijlen benoorden *Wingurla*, alwaar de grootste schepen, die in Christenrijk gemaakt werden, veyligh kunnen havenen.

Voorts heeft de *Majesteyt* van *Visiapour* niet alleen veel Geschut, maar ook Kruydt-kuylen, daar in meenighte van Menschen dagelijks arbeyden. In 't midden van de Stad leght het Kasteel, ende het Koninklijke Palleys, met dubbele Wallen ende sterke Grachten verzien, gewapent met meer dan 100 Muur-brekers, en wordt met 2000 Zoldaten bewaart. Na het getal der Poorten zijn ook de Voor-steden van *Visiapour* van aanzienlijke Kooplieden bewoont. Daar zijn in dit Koninkrijk meer Steden, als *Cintapour*, dicht aan de Zee gelegen; voorts *Razapour*, *Banda*, en *Rajebaag*, strekkende landwaarts in: als mede *Arecq*, *Mirdsy*,

Gelegent-
heyt van
Visiapour.

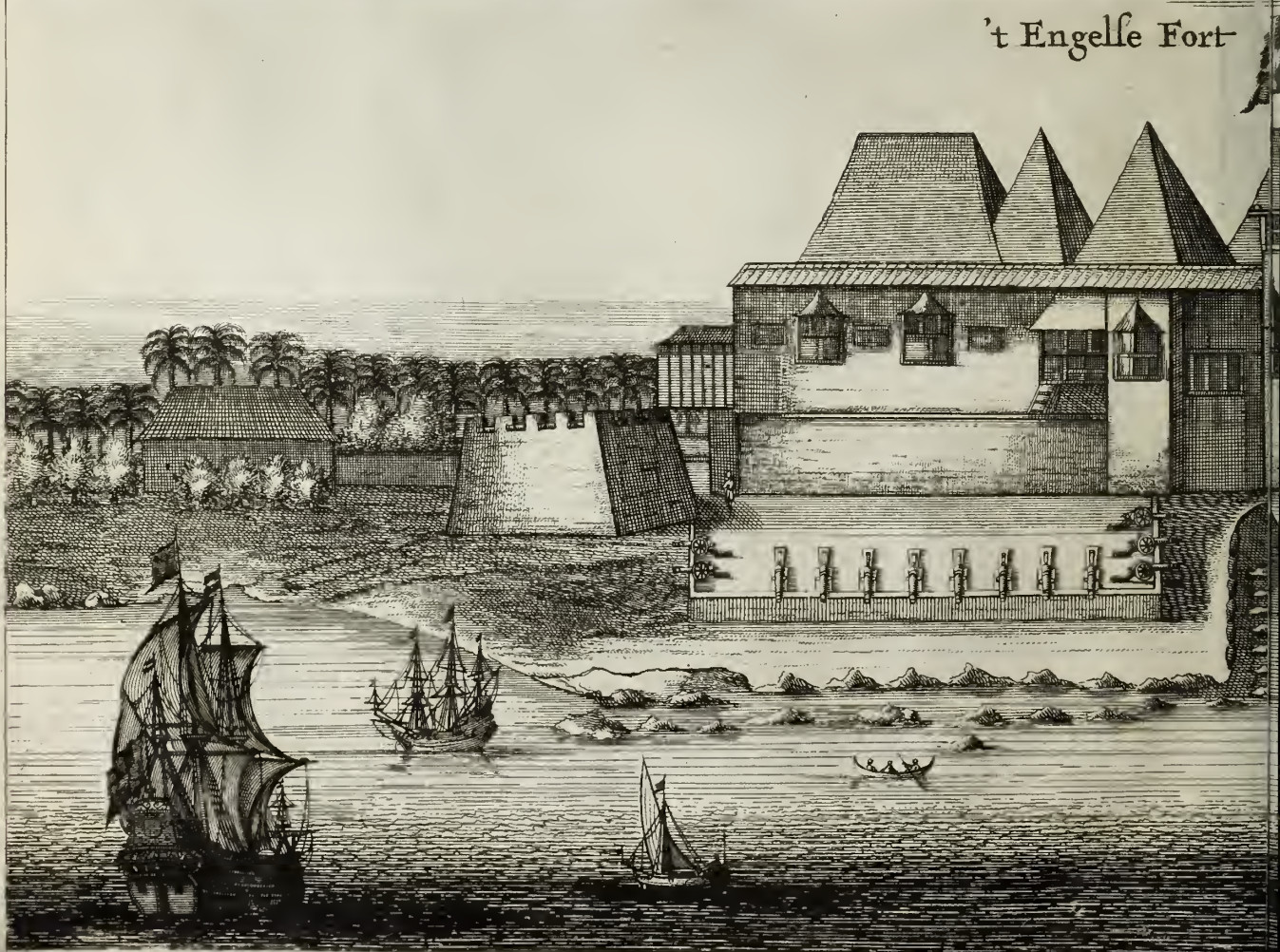
Koningh-
lijk Palleys.

't Engelle Fort

't Engelle Fort

in Bombaja

in Bombaja

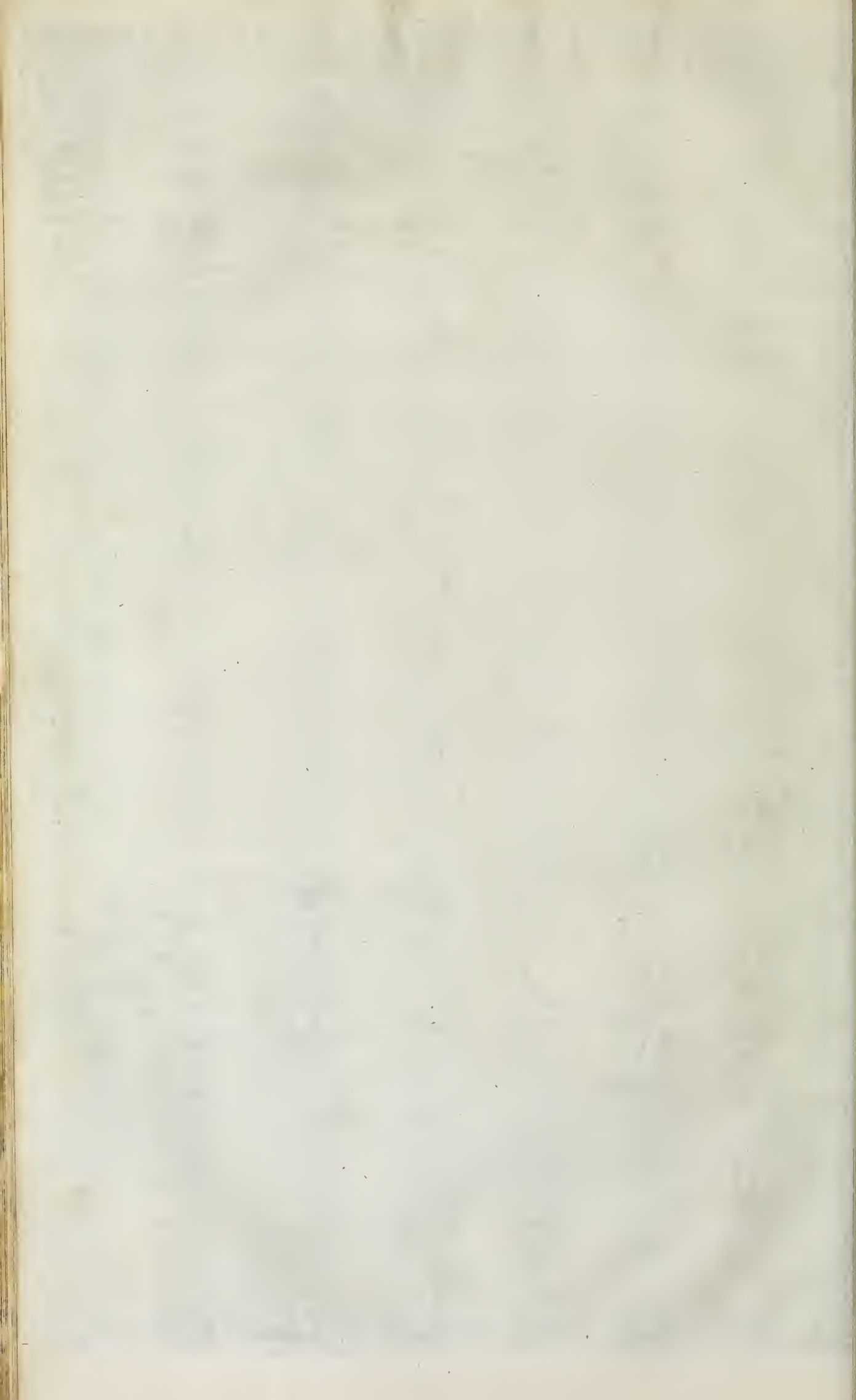

Insul Capateiro

1 A Madre de Deus	16 S. Francisca markt	31 S. Andreas
2 S. Joseph	17 S. Marco	32 S. Mattheus
3 Weg na Dangin	18 de Burse	33 S. Ioan Baptista
4 S. Doms	19 Misericordia	34 S. Laurentij
5 N. Sig. de Monte	20 N. S. de Serra	35 N. Signora de
6 S. Amara	21 Terros dos Gallos	Guadalupa
7 S. Bras	22 Rua d' N. S. d' monte	36 S. Anna
8 Houtmarkt	23 S. Paulo	37 S. M. Magdalena
9 Grote Visschmarkt	24 S. Thomaz nouo	38 S. Ioan Evang.
10 Die Waag	25 Weg na S. Jacob	39 S. Petro
11 Paleys van Vice Rey	26 Spital dos pop.	40 N. Signora de
12 Plaets van Vice Rey	27 Ertshoffchops Pal.	Ribondo
13 Galeys plaets	28 N. S. da Graça	41 Tolhuys
14 Timmerwerff	29 S. Antoni Plats	42 de Hall
15 S. Catharyn	30 N. S. da Lu	43 Dm ^s . de Pangin

Os Reys magos

Beschrij-
vinge van
Wingurla.

Mirdsy, Afta, Tamba, en Wingurla, daar onze *Nederlanders* een deftige wel bebouwde woon-plaatze hebben. Deze Plaatze is op de hooghte van 15 graden 7 minuten benoorden den Evenaar gelegen, is overvloedig van alderhande Eet-waren, kostelijke Terwe, Rijs, &c. *Wingurla* is niet alleen een goede ververfch-plaatze voor ons volk, de welke Jaarlijks de Bhare van *Goa* benauwde: Maar ook om de nabuurigheydt van *Goa* zeer bequaam om alle nieuwe tijdinge (en de geheymeniffe van den Raad van *Goa*) te weten, om te beter het oog in 't zeyl te houden, 't welk byzonder in de tijden van Oorlogh noodigh was. Den Koningh kan 150000 Ruyters uyt maken, en 7500 Voet-knechten, is machtigh in Oorlooge, gelijk hier na in de Beschrijvinge van *Negnapatan* zal blijken.

Nu zal het tijdt zijn dat wy ons na *Goa* begeven, en kortelijk verhandelen, niet alleen het begin van die Plaatze, maar ook haren voortgang, en wat byzonderlijk tuffchen onze Natie en de *Portugezen*, omtrent en op de Bhare van *Goa*, is voorgevallen.

Het XIII. Capittel.

Goa van Albuquerque gewonnen. Doodt van Sabay. Hidalcan voor Goa. Albuquerque wint Goa ten tweedemaal. Slaat de Mooren; vestigt het Christendom in de Stadt. Beschrijvingh van Xaverii leven en bedrijf in Indiën, China en Japan, zijn byzonderen yver en Godvruchtigheydt.

Goa.

DE Stadt *Goa* is gelegen op een Eyland van een redelijke groote, op de hooghte van by na 16 graden benoorden den Evenaar, de lucht ende het climaat is aldaar vry ongezont, zoo dat hier (gelijk by ons op *Batavia*) het gast-huys van *India* is, niet alleen om dat vele eerst uyt *Europa* komende, aldaar sterven: maar dat zy ook de fware Lucht niet kunnen verdragen, gelijk eertijts op *Batavia*, alwaar nu door het dempen

Heeft een
zware
lucht,
quaat water
moet meest
van 't vaste
land zijn
lijf-tocht en
van Zal-
zette als
Bardes ha-
len.

der moerassen veel gezonder en aangener Lucht is.

Goa is de Hooft-plaatze van *Portugaals India*, den zetel des Oorloghs ende der Koopmanschappen, de zit-plaatze van den Onder-koningh, ende des Aarts-bisschops. De Stadt is wel bebouwt na de wijze der *Portugezen*, yeder Huys heeft by na zijn eygen Thuyn en Hof, gelijk ook binnen *Cochin*, ende andere *Portugésche* Steden in *India*.

De vermaarde Stadt *Goa* is in handen ende gewelt der *Portugezen* gebracht, doordengrootten *Albuquerque*, waar van wy nu ordentelijk willen spreken: Zeker beroemt Man *Timoja*, hadde een kleyn Eylandken van het Rijke *Onor* met zijn Scheep-macht bezet, deze was een groot vyand van *Sabajus* (van welke te vooren is gesproken,) als mede van de *Mahometanen* binnen *Goa* woonachtigh, te meer om dat zy de Koopmanschappen van *Onor* ende *Baticalo* hadden afgetrokken, dies hy geen kleyne schade de *Egyptenaren* en *Zarazenen*, die na *Goa* wilden, aandeed, ende t'samen-spannende met de *Portugezen*, branden hy met een ongewoone yver om Koningh *Emanuel* een byzonderen dienst te doen, daar toe al lange te vooren met *d'Almeyda* in onderhandelinghe geweest zijnde; hy wiert ook van *Albuquerque* verzocht tot een t'zamen-spraak, en verscheen voor hem met zeker bericht, dat *Sabajus* (na het veroveren van *Dabul*) met een onverzoenlijke haat, tegens den *Portugeesch* ingenomen, Schepen liet timmeren, ende met veel gelt oude Zoldaten werfde, ende een groote toerustinghe des Oorloghs tegen de *Christenen* maakte; doch dat in 't midden van zijn gewoel en draven met een gevaarlijke ziekte bevangen, uyt deze werelt was gerukt, dat na zijn doodt veele wederspanningheyt hadden getoont, en dat de nabuurige Koningen opgegaan waren om de geleden hoon en smaat te wreken; dat ook zijn Zoonne *Hidalcan* nauwlijks zijn Troon bevestigt,

Goa van Albuquerque gewonnen.

Timoja toont zijn gemengtheit tot de Portugezen, en haat tegens Sabajus, en die van Goa.

Sabay doopt.

vestight, zeer verwert was met binnē als buyten-landsche Oorlogen. Dat *Goa* krank lagh van beroerte, ende in 't midden van zijn ingewanden een ellendigh twist-vuur voelde blaken, dat het meeste *Guarnizoen* verlopen was. Hy twijffelde niet of *Albuquerque* zoude (indien hy nu de reyze van *Ormuz* staakte, en recht na *Goa* trok) meester van de Stad werden; en op dat het geen ydele woorden zoude schijnen die *Timoja* sprak, zoo offerde hy zelfs zijn dienst aan *Albuquerque* op, ende wilde sich het gevaar des Oorloghs gewilligh onderwerpen. *Albuquerque* deze dingen van *Timoja* verstaan hebbende, beroept zijn Raadt. Men stelde de rocht van *Ormuz* uyt, en besloot *Goa* aan te doen. *Timoja* (in schijn van den Oorlog tegen *Ormuz*) Volk wervende, quam kort daar na by *Albuquerque* met 14 wel toegeruste en gemande Schepen.

Zwarighe-
den *Albu-
querque*
voor-geko-
men op *An-
chadiva*.

Hy stapt
die voorby,
en laat zijn
Anker voor
Goa vallen.

Antonio
Noronia,
en *Timoja*
worden voor
uyt gezon-
den, be-
machtigen
twee Ka-
steelen.

Goede con-
ditien wer-
den die van
Goa voor-
gedragen.

Albuquerque vertoefde op 't Ey-
landt *Anchadiva* elf dagen, zonder
te weten wat hy in 't werk zoude stel-
len: want men maakte hem moeye-
lijk en swaar-hoofdigh, dewijl veele
voorgaven, dat hy geen vastigheyt
ofte grondt konde leggen op de be-
lofte van *Timoja*, dat ook 4000 man-
nen tot bewaringh in *Goa* waren.
Evenwel hy stapte alle deze swarig-
heden voorby, en zeylde van *An-
chadiva*, en liet zijn ankers vallen op
de Bahre van *Goa*. Hy verzond *An-
thonium Noroniam*, zijn Zusters Zoo-
ne, ende *Timojam*, met snelle Sche-
pen voor uyt, om de twee Kasteelen
te bemachtigen, die meest hinderlijk
waren, en den toegank tot de Stadt
belette. Zy overwonnen de Sterk-
te zeer gelukkig. Men zond aan die
van *Goa* een Bode met deze tijdinge:
Indien zy wilden haar overgeven aan
de barmhertigheyt der *Christenen*,
dat men met alle beleeftheyt ende
minzaamheyt haar zoude ontha-
len, ende het derde deel des gijns,
die zy den voorgaanden Tyran be-
taalt hadden, zouden quijt schelden,
en van dien last haar verlossen. Zoo
zy in tegendeel haar halstarrigh wil-

den toonen, dat alsdan de scherpte
des Swaarts, ende de ongemakken
des Oorloghs hadden te bezuuren.

Wat zouden die van *Goa* doen?
't Was haar best geraden (dewijl haar
Krijghs-knechten gevlooden, de
Sterkte overwonnen, ende *Hidalcan*
afwezigh was) zich in genade der
Portugezen te begeven, dies zy de
zelve met alle beleeftheyt, en de
hoogste eere, in-halen, haar bren-
gende de Sleutelen der Stadt, tot een
gewoon teken van onderdanigheyt.
Albuquerque reed ten Poorten in
met een deftigh en wel geciert Paart,
onder 't gejuigh ende beleefde ont-
moetinge van al het volk. Voor hem
gink een *Dominicaner* met een
Wimpel, daar in 't *Cruyce Jesu* afge-
maalt was, tot een bewijs, dat deze
overwinninge Gode en zijn Zoone
Jesu toequam.

Zy geven
haar over.

Onthalen
*Albuquer-
que* met
alle eere.

Albuquerque hielt trouwelijk zijn
belofte aan den Burgeren geswoo-
ren, bezagh de Sterkten ende Vastig-
heden, verbood onder sware straf-
fen het rooven, stropen en moeskop-
pen der Zoldaten. Men vond bin-
nen de Stadt verscheide Schepen,
zoo noch staande op stapel, als t'ee-
nemaal af-gemaakt. Het Wapen-
huys was boven maten wel voorzien
van alderhande Oorlogs-nootzake-
lijkheyt. In de Koninklijke Stal
was een aanzienlijk getal van wakke-
re Rossen en Hengsten uyt *Persia*
aangebracht. Voorts bestede *Albu-
querque* zijn tijdt in alle vlijt om op
alles goede ordre te stellen. Want
Albuquerque oordeelde aan *Goa* veel
gelegen te zijn, dewijl hy meynde
(niet zonder reden) dat *Goa*, als een
Voor-burg, lagh tusschen het voor-
landt van *Corus* en de stranden van
Cambaja, dierhalven bequaam tot
een stoel des Oorloghs, om d'omleg-
gende Koningen en Volkeren in
toom te houden.

Hy houdt
zijn belof-
ten in alle
trouw-
wey.

Wat in de
Stadt be-
vonden
wert.

Hoe nu de vermaarde Stadt *Goa*
andermaal in handen der *Portugezen*
vervallen is op den 25 van Slacht-
maandt in 't Jaar 1510, zullen wy
kortelijk verhalen. En voor eerst,
een eeuwige ende onsterffelijke eere
hebben

Goa ge-
wonnen van
de *Mooren*,
nader bandt
weder van
de *Portu-
gezen*.

Vermaarde
Helden in 't
bemachtigen van
Goa.

hebben hier ingeleyt de navolgende Helden *Manuël de Cunha*, *Manuël de Lacerda*, *Don Joan de Lima*, ende zijn Broeder *Don Jeronimo de Lima*, ende *Denijs Fernandes*, voorts *Diego Mendes de Vasconcelos*, ende anderen.

Hidalcan
en zijn Velt-
overste Camalcan
trekken na
Goa.

Hidalcan gehooft hebbende het eerste verlies van *Goa*, niet weynigh hier door verslagen, maakte zoo binnen als buyten zijn Landt vrede, hoewel op geen voordeelige voorwaarden, en trok met alle zijn macht na *Goa*, hy hadde by sich een geweldigh en dapper man *Camalcan* genaamt, deze zondt hy voor uyt met 8000 Voet-knechten, en 1500 Ruyters, om den doorgank van zeker arm van de Zee, in welke het water blijft leggen om zijn leeghte, te onderstaan; dezen arm omringht het Eylandt. *Hidalcan* zoude daar op volgen met 5000 Paarden, en 40000 Voet-knechten, die wat trager aan-quam, om het slepen van sware Oorloghs-gereetschappen. *Camalcan* hadde met alle snelheyt zijn Leger op het strand geplant. Geen kleyne schrik en verbaastheyt ontstondt in 't gansche Eylandt, te meer, om dat men verstont de aankomste van *Hidalcan*, met zoo een swaar Heyrleger. *Goa* hadde doen tweederhande slag van Inwoonders, namentlijk *Mahometanen* en *Heydenen*. De *Mooren*, van wegen den onverzoenlijken haat die zy de Christenen toe dragen, riepen om *Hidalcan*, de Zoone van *Sabajus*, een man van hare Godts-dienst en bygeloovigheyt, welke zy tot haar Koningh en Heer begeerden. De *Heydenen* daar-en-tegen bevreest, dat zy daar na zouden gestraft werden, indien zy de Stadt alzoö zonder bloedstorting zoude over-geven. Dies zoo *Mooren* als *Heydenen*, als verraders, met *Camalcan* aan-spannen, ende maken alle de raadtslagen van *Albuquerque* door heymelijke boden bekend, zoo dat zy niet na en lieten 't geen strekken konde, of om *Hidalcans* gram gemoet ter neder te zetten, ofte om zijn gunste te verwerven.

Schrik en
ontsteltenis
binnen
Goa.

Mooren,
Heydenen
en Portu-
gezen val-
len den
Vyandt toe.

Beschul-
dinge der
Portuge-
zen tegens
Albuquer-
que.

Dit quaat, al een loopt vuur, hadde niet alleen de *Barbaren*, maar ook zelfs de *Portugezen* aangesteken. Men beschuldighde *Albuquerque* (gelijk ook te vooren voor *Ormus*) van dwaasheyt ende onkundigheyt, om dat hy alleen aangemoedicht, door d'afwezentheyt van *Hidalcan*, zoo een volkrijke Stadt met zoo weynigh Mannen hadde aangetaft, dat het hem om een handt vol eere te doen was, en dat hy onder tusschen minst zaght op het voordeel van de Koopmanschappen, ende de rijkdommen van *Portugaal*. Evenwel ontviel *Albuquerque* geensins in deze ongelegentheyt de moedt. Hy sprak de *Portugezen* aan met alle zachtmoedigheyt, om alzoö haar tot stilte te brengen. Van de *Barbaren* liet hy 'er hondert vast zetten, Hoofden zijnde en Belhamels der vloek-verwantschap: Hy onderschepte ook eenige Brieven aan *Camalcan* geschreven, ende liet den instelder der zelve met een wreede doot straffen, andere dede hy aan de Galge ophangen, zommige nam hy in hechtenisse ende zekere bewaringe.

Nu was zijn bysonderste werk toe te zien, hoe hy *Camalcan* van 't Eylandt zoude verdrijven, dies hy zijn Geschut op de bequaamste plaatsen plantede, en ontrok den Vyandt alle lichte vaartuygen, waar mede zy haar mochten over-zetten. *Camalcan* hadde dikmaals op verscheide plaatsen getracht over te varen, maar wierdt steeds door het schieten van 't Kanon verhindert. Ten laast den diep in den naren nacht, met vuyl en regenachtigh weder, (gelijk dikwils in den Herfst voor-valt) brengt hy zijn Ruyterye en Infanterye over, zonder veel letzel door den *Portugeesch* te bekomen. Nu stondt den Vyandt gewapent, en dreyghde de Stadt, de Inwoonders liepen tot den Vyandt over: De *Portugezen* van de hare verlaten, vluchtete na de Stadt, daar zy niet veyligh waren. *Camalcan* liet *Albuquerque* voordragen de voorwaarde van vrede, op welke hy sich hadde over te geven.

Camalcan
brengt zijn
Ruyterye en
Voet-volk
over de
Vloet.

Veel swa-
righeden
omringen
Albuquer-
que.

Veel swarigheden drongen *Albuquerque* van alle kanten, en wel byzonderlijk den aanstaanden Winterrijdt, welke van Bloey-maandt tot Hertst maandt duurt, ende in Zee groote en gevaarlijke Stormen verwekt, waar door de mondt van de Haven van *Goa* met zanden gestopt werdt, zoo dat dan nauwlijk door-tocht is voor kleyne Scheepkens. Evenwel *Albuquerque* nam voor *Hidalcan* komste te verwachten, ende het uytterste te wagen, en de Belegeringh uyt te staan, en als de noot hem zoude dwingen om te wijken, zoo had hy beslooten (in weerwil van den Vyandt) in de Haven zelfs te verwinteren. *Camalcan* verwondert over *Albuquerque*s stouthartigheydt, deed verscheyde aanvallen op den *Portugeesch*. Ondertusschen verscheen *Hidalcan* met zijn macht, en bezette het geheele Landt met zijn tenten. Hy nam voor den *Portugeesch* in alle manieren te benauwen, van alle levens-middelen te ontzetten, en van honger te doen vergaan, en alzoo meynde hy haar Sterkte te zullen bemachtigen. Hy zond een Heraut van Vrede in de Stadt, onder-tusschen terwijl men besich was met verhandelen van deze zake, zoo gaat hy een weynigh beneden de Stadt af, alwaar de Zee-arm enger en nauwer was als op andere plaatzen. Hier liet hy een swaar Schip, vol ballast geladen, neder sinken, en meynde noch een ander daar by te laten neder zetten. De Zee-verstandigen diende deze zake *Albuquerque* aan. Men hield terstont raat, en niemant twijfelde daar aan, of zy zouden den naast-aanstaande nacht, eer dat de Vloet geheel zoude gestopt zijn, haar redden uyt die doodelijke besluytinge.

't Was de vierde nacht-wake doen men allenghskens uyt het Kasteel trok, de vlucht wierdt meest ruchtbaar gemaakt door 't vuur, 't welk in 't wapenhuys geworpen was. Men viel met macht op de vertrekkende aan, en *Albuquerque*, terwijl hy zijn Volk opvoerde, konde nauwlijks

veyligh aan zijn Schepen geraken, daar na de Ankers gelicht hebbende, zijn eenige voor uytgezonden, die nauwkeurigh den doorgangh zoude besichtigen. De engte konde nauwlijks de Schepen door-tocht geven; doch met groote moeyte zakten de Schepen verder van de Stadt af om te verwinteren: veele rampen en ongemakken omgingelde de *Portugezen*. De gelegentheyte en de natuur van de plaatze, door de kromme en hoekachtige bochten der stranden, veroorzaakte dat zy in 't zeylen voor de pijlen der Vyanden open lagen. Ook was haar het water-halen ontzet, zoo dat men vuyl en brak water moste drinken, alles begon zeer schaars om te komen, de Paarden die men gezouten hadde waren al verteert: men at muizen en andere onreyne dieren, zommige kauwde leer. Hier uyt ontstonden sware ziekten, de lichamen vervielen zeer jammerlijk: maar meest leden de *Portugezen* schade van het Geschut, 't welk den Vyand op de twee Kasteelen (van de *Luzitanen* om de schaarsheyt des Volks verlaten) geplant hadde: want deze Stukken troffen haar van vooren, van ter zijden, en van achteren. *Albuquerque* trachte tegens dit quaat eenigh middel uyt te vinden: Hy besloot een raadt by sich, die in 't eerste aanzien onbedacht, zot ende lichtvaardigh scheen: maar d'uytkomste leerde, dat in de diepste nooden en angstvalligheden de stoutste poogingen de veylighste zijn. Beyde deze Kasteelen en Sterkten waren met een sterk Guarnizoen van *Hidalcan* bezet: Doch door den voorspoet waren de *Barbaren* zeer zorgeloos geworden; want zy alle uren niet anders verwachtende waren, als dat de uytgemergelde *Portugezen* haar zouden overgeven, dies geen wachten noch standt-plaatzen waar namen, maar geduurigh met drinken en slapen den tijdt door brachten. Alle deze dingen waren *Albuquerque* genoegh bekend, dies hy uyt zijn geheele Vloet 300 uytgelezene Mannen ver-

Albuquerque overtoert met 300 Mannen twee Kasteelen, daar uyt de Vyanden hem met de zijne veel quaat deden.

kieft, welke met veele beloften aangemoedight, ook ontfteken door yver en wraakluft in tweeën verdeelt zijnde, op beyde de Sterkten aanzetten: Zy bevinden de wachten flapende, hakken de zelve ter neder, en jagen de overige op de vlucht, nemen de twee Kasteelen in, en vervoeren de Stukken na boort. Dit byzonder helden-ftuk bracht *Hidalcan* een groote fchrik aan, dies hy duchte dat de *Portugezen* op zijn Perzoon diergelijke mochten by der handt nemen, en om die reden liet hy zijn Tente verder van de Stadt spannen.

Hidalcan hier door bevreesft.

Antonio Noronia eerst van zijn quefture.

Zijn doot y de Portugezen eer bo-laaght.

Den Portugeesch vertrekt van Goa.

Den Vyand wende alle moeyte en yver aan, om met jonge Wijngaarts-ranken ende drooge Rijzeren met pik ende hars bestreken, de *Christen* Vloot in vlamme te zetten, 't welk *Albuquerque* merkende, zelfs Volk af zond om die stoffe bedektelijk in brandt te zetten: Doch de *Barbaren* den aankomft harer Vyanden vernemende, quamen op haar aan met eenige Roey-barken, en verwekten geen kleyne strijdt. *Antonio Noronia* (een dapper jongh Man van uytstekende hoope, die ook met goetvinden van Koningh *Emanuel* tot na-zaat van *Albuquerque* was verkooren,) wiert fwaarlijk in zijn flinker-knie getroffen, waar van hy na weynigh dagen quam te fterven. Aan de zijde van den Vyand bleef ook een aanzienlijk getal: maar de doot van *Noronia* was den *Portugeesch* te bitter.

Na veele rampen en tegenspoeden uyt-gestaan te hebben, zoo wiert den *Portugeesch* genootzaakt met zijn Schepen te vertrekken, brengende de zieken op het Eyland *Anchediva*, om daar (waar het mogelijk) haar gezontheyt weder te bekomen: maar *Albuquerque* brande van yver, om die van *Goa* andermaal onder zijn geweld te krijgen.

Uyt *Portugaal* quam (tot groot geluk) in *India* een Vloot van 10 Schepen, met treffelijke helden, en den bloem des Adels gemant. *Albuquerque* met deze toevoer versterkt zijn-

de, en zijn Krijghs-macht van een deel oproerige ontledight hebbende, vertrok met 34 bodems, met 1500 dappere mannen voorzien, ende 300 *Malabaren*, na *Onor*, ende aldaar den toestandt der zaken binnen *Goa*, uyt de mondt van *Timoja* verstaande, ende drie Schepen van hem leenende, met last, dat noch eenige Zoldaten zoude werven, vattede zijn zaken met alle ernst aan, en toonde een ongemeene stoutheyt, dat zoo een Stadt van Volken alle nootdruft rijkelijk opgepropt, dorste aandoen: Maar indien oyt God een stoutertigh helden-ftuk gezegent heeft, zoo is het alhier geschiet: want fchrik en bevinge hadde de Ingezeten en zoodanigh aangegrepen, uyt geheugnisse van de voorgaande daden, dat zy als buyten verstant waren. Twee Kasteelen wierden op de aankomfte der *Portugezen* van de Schilt-wachten verlaten, hier op wordt de Stadt hevigh bevochten en beschooten. Omtrent het Kasteel ontstondt een bloedigh gevecht, terwijl zommige de wooninge van *Hidalcan* met alle dapperheyt trachten te bewaren. Deze en andere ter neder gemaakt zijnde, hebben de overige de vlucht genomen, andere wierpen sich van boven de muuren nederwaarts, zommige wierden op 't strandt gedoodt, eenige verzoopen in 't water, andere wierden verspreydt door 't gantsche Eylandt.

Albuquerque komt de tweedemaal voor Goa.

Hy wint de Stadt.

Na dat den Krijgh geëyndigt was, quam *Timoja* met 3000 Voet-knechten, doch niet zijnde te beschuldigen van nalatigheyt, alzo het gevecht in 6 uren geëyndigt was. Nu gingh het eerst op een hakken en kerven aan, engelijk te voeren de barmhertigheyt plaatze hadde genomen, zoo nu de wreetheyt: men zocht in alle schuyt-plaatzen om het *Moorfch* gespuys met Vrouwen en Kinderen van kant te helpen, en noch tak noch wortel van haar over te laten: Dit moorden geduurde (na 't schrijven van zommige) vier dagen, het getal der gedooden was tusschen de 6000 en 7000. De *Heydenen* waren

Schrikkelijke nederlagen der Mooren door de Portugezen.

ook verbittert op de *Mooren*, om dat zy haar Landen hadden afgenomen, en velde veele van de zelve ter neder, onder anderen een Schat-bewaarder ende Betaal-meeſter van *Hidalcan*, wiens ſchatten de *Heydenen* roofden: Ook namen zy veele *Mooren* gevangen, welke *Albuquerque* in een *Mefquyt* ofte *Moorſche* Tempel liet ſluyten, en nevens een afvallige *Chriſten*, die ſich by *Hidalcan* in 't eerſte belegh van *Goa* gevoeght hadde, liet tot aſſche verbranden. Hier na was *Albuquerque* beſich om de vaſtigheyt te verſterken, liet veel kalcks branden en ſteenen toe bereyden. Men zeght dat onder oude grondt-veſten van een Muur, in 't afbreken een koper Kruyce is gevonden, 't welk de *Portugezen* niet alleen voor een wonder hielen, (alzo men daar te vooren van geen *Chriſtenen* gehoort hadde,) maar ook tot een goet teken, dat voortaan aldaar een zitplaatze der *Chriſtenen* zoude zijn. Voorts oeffende *Albuquerque* gerichte over de miſdadige, ende de gewezenen hoofden van den eerſten afval, ſtelde op alles goede ordre: Hy gaf de jonge Dochters des Lands (na datze gedoopt waren) aan de *Portugeſche* jeught ten huwelijk, om alzo haar ſterk te maken, en voort te teelen.

Een Kruyce na het zegen der Portugezen onder een oude Muur gevonden binnen Goa, en daar na aan Koning Emanuel gezonden.

Goa, de Hooft-plaats van Portugaals India, ende een Aarts-biſdom.

Het bouwen van de Kerken der Franciſcanen, Dominicanen, en Jeſuiten.

Aanwaſch van 't Chriſtendom in Goa binnen vier Jaren.

Goa (gelijk te voren is aangehaalt) is de Hooft-plaatze van *Portugaals India*, ende boven dien heeft den Aarts-Biſchop aldaar zijn verblijf. *Segueria* heeft aldaar eerſt laten bouwen de Kerk, den *H. Franciſcus* toegewijdt, nevens het Klooster, ende de aanklevende Huyzen. Omtrent het Jaar 1548 wierdt de Kerke der *Dominicanen* en haar Klooster (mede tot groot gieraat van de Stadt) van Kalk en Steen t'zamen geſtelt: Want 12 Leeraars van die ordre waren in *India* gekomen, hebbende tot haar Voorganger *Jacobus Bermudius*, Kaſtiliaan.

Men beſpeurde in *Goa* in weynige Jaren een grooten aanwaſch in 't *Chriſtendom*: Inzonderheydt na de komſte der *Jeſuiten* aldaar, en het

opmaken van haar Vergader-plaats: Want men getuyght, dat aldaar in vier Jaren 17290 zijn gedoopt, zonder te rekenen de geenē die te vooren door de *Franciſcanen* en *Dominicanen* met het *H. Water* beſprengt waren. In de Kapelle der *Jeſuiten* is gebracht het Lijk van *Xaverius*, van welkers Lichaam na de doot vele wonderen by de *Portugezen* verhaalt werden. Geen wonder! want 't zelve doen zy ook van zijn leven: 't Welk in 't breede van *Joan de Lucena* in 't *Portugeeſch* is beſchreven, van anderen in 't *Latijn*, gelijk ook van *Daniël Bartholi* in 't *Italiaans*, *Ignatius* ende *Franciſcus Xaviers* lof wijtluſtig word't uytgebreydt, ende door andere, waar na toe wy den nauwkeurigen Lezer zenden, als mede na het Boek *Bartoli* A°. 1653 binnen *Romen* gedrukt in de Drukkerye van *Ignatio de Lazzer*, daar allē de daden der *Jeſuytſche* Vaders op het gierlijkſt ten toonnee en ten eeuwige gedachteniſſe gebracht werden, zoo heerlijk weten zy malkander onſterffelijk te maken.

Maar komende tot *Xaverium* en zijn doode Lichaam, moeten wy aanmerken wat wonderen de *Portugezen* daar in de nakomelingen hebben willen bekend maken. *Xavier* ſtierf op 't Eyland *Sanchan* in *China*, in 't Jaar 1552, den 2 December, zijnde aangetaſt van een ſware Koortze, in 't elfde Jaar van zijn *Indiſche* Reizen en om-fwervingen. Het doode Lichaam wilde men onder de *Barbariſche Chinezen* niet laten, maar men leyde het met de kleederen in een kiſte, daar ingeworpen zijnde ongebluſte kalk, op dat te eer het vleefch verteert mochte zijn, en zy de dootsbeenderen alleen zouden overvoeren. Na vele dagen opent men de kiſte, en getuygen de *Portugezen*, dat zijn Lichaam niet alleen onbeſchadigt was gebleven, maar ook aangenaam was te aanzhouwen, en een liefſelijke reuke van ſich gaf: Men voerden 't Lijk eerſt na *Malacca*, en bracht het in de *L. Vrouwe Kerk*. 't Was

Waar hy is geſtorven.

Wonderen die men van Xaverii doode Lichaam verhaalt.

Xaverii doode Lichaam binnen Malacca en Goa gebracht.

t Was nu de derde Maandt dat *Xaverius* overleden was, men opende andermaal de kiste, ende bevond geen stank ofte eenige verrottinge, tot verwonderingh van allen. Na dat hy vijf Maanden aldus was begraven geweest, quam een uyt de *Maatschappye* van *Jesus*, van *Goa* gereyft, om *Xaverii* lichaam te zoeken; deze was verlangende om 't Lijk te zien: Hy bevond het lichaam lieffelijk riekende en onbeschadicht; de kleederen niet veroudert. Men achte eyn- delijk het onbetamelijk te zijn, zoo een lichaam in d'aarde te besluyten, dies *Didacus Pereria* een kostelijke kiste liet toe maken, met zijde ende gout heerlijk voorzien, en bewaarde binnen *Malacca* het lichaam tot dat de vaart na *Goa* open was, wanneer het derwaarts wiert gezonden, en met groote vreugde ontfangen. Men zagh op die tijdt binnen de Stadt den Opperste van *India*, en de grootste van de Regeeringe, alderhande staats Perzoonen, wereltlijke, geestelijke, het gantsche gezelschap der *Jesuyt-sche* Vaders, het Lijk van buyten de Poorten de Stadt in halen. Een groot getal van menschen hadden de straten, muuren, en vensteren bezet. Vooran gingen 90 Kinderen in 't wit gekleedt, met Wasch-kaarsen in haar handen; men stak over al reuk-werk aan, beyde de zijden van de doot-bare waren bezet met kon- stige zilvere Wierook-vaten: Men stelde het lichaam in de Kapelle van den *H. Paulus* met groote eerbiedigheyt. Het volk was zoo begerigh om 't lichaam te zien, dat men haar 't zelve niet konde weygeren: maar op dat het niet mochte beschadicht werden, ofte daar van eenige overblijfsels gestoolen, zoo wiert de plaatze daar het Lijk stond met tralien af gezet: want te vooren zagh men 't volk de doode *Xaverium* geen eenmaal kussen, omarmen, haar *Pater nosters* op zijn aangezichte leggen. Men sprak niet als van *Xaverii* lof, ongemeene yver in 't voortplanten van de *Christelijke* Gods-dienst, van zijn geleertheydt, Godzaligheyt,

zachtmoedigheyt, beleeftheydt, vriendeljkheyt, zijn reyzen en menighvuldige gevaren en ongemakken, zijn kuyfheyt, matigheyt, wakkerheyt, zijn vasten, Gods-dienstige werken, waken, gebeden, mededogentheyt ontrent de Armen, Wezen, Weduwen, en Hulpeloozen, zijn wonder-werken en uytstekende daden, de standvastigheyt van zijn gemoedt, zijn wijze raadt, dappere aanslagen, kloekheyt om de zake *Jesu* (niet tegenstaande duyzent hinder-palen) te bevorderen. Men oordeelde dat God in hem het aanschouwelijke en dadelijke leven op 't volmaakte t'zamen gepaart hadde.

't Is aanmerkens waardigh, als men hem de reyse na *Japan* en *China* zocht af te raden, van wegen de veer-afgelegentheyt en d'uyterste gevaarlijkheyt, met welke standvastigheyt ende kloekheyt des gemoets hy antwoorde. Wy konnen niet nalaten de woorden zelve hier in te voegen.

Ik kan mijn niet genoegh verwonderen, hoe dat ghy lieden de eeuwige en oneyndige kracht Godts, en zijn goedertierentheyt dagelijks loovende, nu zoo wantrouwende zijt van zijn goet- heyt en barmhertigheyt over mijn Perzoon. Is het U L. vergeten wie den Regeerder en Bestierder van dit alles is? En hoe dat alles aan zijn wille hanght, gebreken daar van getuygen? Roept dit niet uyt de Zee en hare Baren, die des Heeren dienst-knechten tot een vaste wegh verstrekt hebben? Swijgen dit de Winden, die op des Heeren woordt, tot behoudenisje zijner Diena- ren, haar moeten neder leggen? Laat Job hier van getuygen, op welke den Duyvel niets, zonder des Heeren toelatinge, konde doen. Getuyge is hier van de mondt der Waarheydt zelve, zeggende, dat de hayren onzes hoofts getelt zijn. Zoo dan, gelijk als de Afgezondenen van Koningen en Vorsten, alleen op haar Koninklijke Eer-tijtelen, ende Wapenen steunende, door het midden van 't Leger, ende de spitze der Vyanden ongewapent ende zonder zorge gaan, alzo betaamt het ook de Uytleggers van de Godlijke Wetten, ende

Xaviers
reden tot de
gene die
hem de
reyze na
Japan en
China af
raden.

Xaverii
lichaam (na
dat 16
Maanden
overleden
was) binne
Goa ge-
brakt.

Begeerte
van 't volk
om den doo-
den Xaver
te zien.

Xaviers
lof by
't Volk.

de Leeraars der Heydenen, alleen onderstut door de hulpe en Majesteyt Gods, door veel gevaar, zoo ter Zee als te Lande, door vuur en swaart, na den wille van haren Grooten Meester, onbevreesd te wandelen. Want schoon dat zulke trouwe Knechten vervallen in handen van Moordenaren, of worden van't wilt Gedierte verscheurt, of lijden Schip-breuke, en hebben met veel ziekten te strijden, zoo ook met hitte, koude, honger, dorst, en alderhande rampen ende ellende, zoo geschiet doch dit alles na Godes wille, om zijner Dienaren Geloove en standtvastigheyt te beproeven, anders hoe veel voorbeelden hebben wy niet? Die ons in een Spiegel vertoonen, hoe God voor zijn Arbeiders zorgt. Hoe d'Engelen haar spijzigen, ja zelfs de Ravens des Hemels, hoe zy haar rontsom de zelve legeren, hoe 't Water tot lessinge des dorsts haar gegeven is, hoe wilde verscheurende Dieren haar hebben gespaart en Vriendschap bewezen, hoe de vlamme haar niet hebben beschadicht, noch alle de dreyginge der Tyrannen met hare wreetheden. Ende hoewel in deze strijden altyt niet blijkt de Overwinninge, en dat vele en groote poogingen dikmaals te niet geraken, nochtans betaamt het den geenen, die Gods eere en de zaligheyt der Zielen betrachten met Geloove alles te beproeven, en by de handt te nemen. Zoude dan een Zoldaat om een weynigh tijdelijke eere, door 't midden zijner Vyanden derven in-dringen? Ende een Schipper het landt verlaten, ende als den bandt der natuure verbrekende, op dat woeste Element zijn leven betrouwen, op hoope van eenige winste? Ende zouden wy Dienaars Jesu weygerigh zijn ons leven te geven aan God, en al wat wy hebben om Jesu Rijke uyt te breyden, dierbaar achten? Dat zy verre, daar moet dan niets zijn dat ons in deze zake van den H. Dienst zoude konnen wederhouden.

Xavierius
vertrekt
met een
Jonk, door
Zee-roverye
vermaart,
na Japan.

Waarlijk een heerlijke en Godzalige Reden, waardigh om van alle Dienaren betracht te werden: En zoo als de woorden Xavierii waren, zoo zijn daden: Want van Goa ver-

trokken zijnde, ende op Malacca aangelant, begaf hy zich in een Jonk, die hem na Japan voerde, (zijnde de zelve Jonk beroemt door zijn rooverye, want daar waren geen andere Schepen) hy lande gelukkigh aan (volgens zijn brandende yver) tot Cangoxima, en terstondt begon hy de Japansche tale aan te leeren, en alle zijn krachten in te spannen, om het Christendom aldaar te planten. Zoo schaamde sich dien grooten Leeraar niet, het A B C Boek in de handt te nemen, en om Christi wille een Kindt te worden, om Jesu veel Zoonen en Kinderen toe te brengen.

Een Jonk
is een Chi-
nees Vaar-
tuyg.

Xavier
leert het
A B C
der Japan-
nezers.

Hy was met alle krachten arbeydende, dat doch de byzonderste gronden van de Gods-dienst der Christenen, in de Japansche tale getrouwelijk mochten over-gezet werden, (waar toe hy zelfs te swak door onkundigheyt van de sprake) de beste en getrouwste Tolken gebruykte, ondertusschen nacht en dagh wakende om zoo veel kennisse van die Tale te bekomen, dat de beginzelen der Christenheydt konde zaayen. Waarlijk een onuytsprekelijke en heyligen yver in een Leeraar, zelden te vinden onder het grootste getal, en indien de Gods-dienst van Xavierius met d'onze over een quam, waarlijk hy ware ook by ons als een anderen Paulus te achten ende te eeren. Zijn yver, naarstigheyt, Godzaligheyt, &c. moet evenwel allen vroomen aan-prikkelen om 't werk des Heeren niet tragelijk te doen: Want indien de wakkerheydt der Jesuiten, de droomende en slapende Franciscanen, &c. niet hadde opgewekt, en den Roomschen vallende Stoel gestut, wie is onder ons onkundigh, of de Roomsche Kerke hadde lange in duygen gelegen? De bequaamheden Xavierii om Christi zake te vorderen, konnen mijn gedachten nauwelijks begripen, veel min mijn swakke veder uyt-drukken: Want merk ik aan zijn lankmoedigheyt en verdraaghzaamheydt, om 't heyligh nat des Euangeliums in kleyn en groote vaten, met druppelen

len te gieten. Zijn verdraaghzaam-
heydt in wederwaardigheden, zoo
mach ik zeggen met *Paulo*; *Wie is
tot deze dingen bequaam?* En men
zoude met reden wenschen, dat
Franciscus Xavier ons ware: *Talis
cum fuisse utinam noster esses aut fuis-
ses*. Gelijk het *Chrysostomi* lof was,
dat hy sich zoo wist na het begriip
zijns Volkste schikken, dat hy scheen
met zijn Leerlingh te stamelen: zoo
mach dit *Xavierio* te rechte toege-
schreven werden; want hy oordeel-
de met *Augustino* het waarachtigh te
zijn: *Melius nos reprehendant gram-
matici quam non intelligent Populi*.
Dat is, 't Zal beter zijn dat ons de
Letter-kundige berispen, dan dat het
gemeyne Volk (voor welke wy meest
moeten prediken, *Joh. 8. 2.*) ons niet
en versta. Een zeker deftigh Leeraar
van onze Kerke hadde deze Spreu-
ke veeltijs in de mondt: *Malumus
esse indocti quam ἀγέστοι*. Wy willen
liever ongeleert, dan onnut zijn.

Nu willen wy *Xavierium* verlaten,
die lichtelijk, indien hy noch in 't
leven ware, veel zoude ontkennen
waar te zijn, dat van hem geschre-
ven werdt, byzonder aangaande zijn
wonderwerken, &c. uyt-roepende:
Haud equidem tali me dignor honore.

Het XIV. Capittel.

Aanwas van Goa. Vaart en handel.

*Leven en omgangh der Portugezen
binnen de Stad. Verhandelings van
het belangh der Nederlandtsche
Maatschappye, noopende den Oor-
logh tusschen haar en de Portuge-
zen. Gezanten van Goa op Bata-
via, verschijnen in den Raadt; haar
voorstel, enz.*

Goa van
jaar tot
jaar ver-
groot en
genomen.
V Oorts is in Goa aan te merken,
dat de zelve Stadt van Jaar tot
Jaar is vermeerderd ende vergroot,
en met sterke Water-kasteelen (tot
verwonderingh) voorzien, 't welk
niet vreemt is, alzoohet de Hoofst-
plaatze van *Portugaals India* is. Den
handel placht aldaar vry grooter te
wezen in voorgaande tijden als nu:
want door onze jaarlijksche bezet-

tinge op de Bahre van Goa zijn zy
t'elkens zeer verhindert geweest, om
haar Schepen uyt te zenden, ende
binnen te doen komen. In Goas
bloeyen was een sterke vaart op *Pe-*
gu, Siam, Japan, Persia, Cambaja,
Arabia, Malabar, Choromandel,
Bengalen, Achem, en andere plaat-
zen. De Stadt is wel bewoont en be-
volkt, niet alleen van *Europeanen*,
maar ook van *Canarins, Mooren*, en
alderhande slaggh van *Heydenen*, die
alle Handt-werken en Koopman-
schappen by wonen. Men heeft in
Goa een aanzienlijke Strate, daar in
Zijde, &c. en Porceleyn-Winkelen
zijn, en verscheide kostelijke waren
vcyl gestelt werden; zoo ook in an-
dere plaatzen vindt men Droguen,
ende medicinale Kruyden te koop.
De Stadt is ook vervult van alle kun-
stige Arbeyders, alle dagen wort een
openbare markt gehouden. Men kan
ook zoo lange deze duurt, by den
uyt-roeper (*Lalangh* genaamt) laten
verkoopen waar aan men eygendom
heeft, 't zy roerende of onroerende
goederen, vernuftigh en onvernuf-
tigh, slaven, beesten, &c. doch wort
de markt om de groote hitte der
Zonne vroegh op gebroken.

De maniere van leven der *Portu-*
gezen in Goa, is meest gelijk door-
gaans in *India*: Men verdeelt de
Mannen meest in *Cazados*, dat is
getrouwde, en *Zoldados*, dat is on-
gebondene en Vryers, die meest
geacht zijn. De *Portugezen* steken
nauwelijks een handt aan 't werk:
maar die wat vermach, laat alles op
zijn Slaven aankomen, zoo dat men
weynigh of geen Ambachts-lieden
onder haar vindt. De Vrouwen zijn
traagh, gemakkelijk en luy, houden
haar meest of ze ziek waren, zoogen
zelden of weynigh haar eygen Kin-
deren, maar laten die moeyte de
swarte Slavinnen over. De Mannen
trouwen veel met Ingeboornen des
Landts, doch nu zoo veel niet als eer-
tijs, en de Kinderen die zy dan met
die Vrouwen winnen, worden ge-
menghde ende Misticen genaamt:
maar der zoodanigen Kinderen na-
kome-

*Vaart van
Goa.*

*Volkeren
die de Stadt
bewoonen.*

*Openbare
dagelyksche
Markt-
dagen bin-
nen Goa.*

*Maniere
van leven
der Portu-
gezen in
Goa.*

Hoogmoed
der Portu-
gezen.

komelingen Casticen. De Mans zijn doorgaans groote Hoeren-jagers, houden meest met de Slavinnen. Ja, ik hebbe gezien, dat op een tijdt drie Slavinnen van een *Portugeesch* beswangert, te gelijk in 't Kinder-bedde lagen. Zy maken ook weynig werks van Hoerery en Overspel, maar zijn vyanden van Dronkenschap en Zuyperye, doch twistgierigh en moordadigh. De Mannen zijn van een hoovaardigen geest gedreven, die wat is moet een Zonne-scherf of Luyffel boven 't hooft hebben, daar-en-boven een knecht die hem den mantel draaght, een ander die zijn *Cingpalm* of Degen in de handt heeft, en zoo *Senhor* die zelfs aan zijn heupe heeft gegort, gaat hy draay-naarsen langhs de straat, en is niet te vreden, 't en zy hy zoo nu en dan over zijn schouder de punte van zijn Rapier zie. De flinkerhandt is gemeynlijk met een (*Poluyt*) - doos, by ons Snuyftabak genaamt, voorzien, die hy gestadig gebruykt, en maakt zijn Neuze daar mede tot een afzienlijke Schoorsteen, t'elkens die met een blaauw doexken af-vagende, want de vuyligheyt zoude op het witte Linnen te veel af-stecken. De Jonge Dochters en getrouwde Vrouwen zijn mede op deze Snuyftabak zeer verslingert. Voorts zal den *Portugeesch*, langs straat gaande, meermaal zijn Knevels strijken en opzetten.

Naauwe
macht op de
Portugé-
sche Vrou-
wen.

De Vrouwen gaande of gedragen werdende over straat, zijn bedekt: Want de Mannen zijn boven maten (en misschien niet zonder reden) op haar jalours. Zy bestellen haar op Kamers, die daar toe met vreemde Lucht-vensters zoo gemaakt zijn, dat haar gesichte niet dan na boven, geensins na beneden op de strate sich kan uytstrekken, en dat ter oorzake zy geen gesprek met andere Mannen of Pollen zoude konnen houden.

Goa heeft
sware
Koortzen.

De Landt-siekte die binnen Goa meest regeert, bestaat in sware Koortzen, waar tegen de *Portugezen* meest de latinge des Bloedts gebruyken, dikmaals 5 à 6 maal op een dag, maar t'elkens weynigh Bloedts af-

trekkende. D'onreyne Ziekte ('t zy dat menze *Morbus Gallicus*, of *Hispanicus* noemt, ik laat die twee Natiën om de eer-tijtel twiften) is'er zoo gemeyn, (gelijk ook meest door gansch *India*) dat het te verwonderen is, 't is ook geen schande voor een *Fidalgo*, in Goa een of andermaal daar mede aangetast te zijn; hierom is het *Lignum Chinenze*, ofte *Chinees-hout* zeer onder haar geacht. De *Portugezen* in Goa gebruyken veel Confituren, drinken daar op een dronk kout water, zijn Vyanden van sterken drank, zijn matigh in 't eten, weten met weynigh toe-spijs veel Menschen te verzadigen. De Vrouwen eeten meest Rijs, hoewel zy kostelijk en zeer wit en fijn broodt bakken, gebruyken veel *Betel* en *Areek*, zijn genegen tot veel zouts en zuurs, waar door 't gebeurt, datze een ongezonde verwe hebben.

De Majesteit van *Visapour* is wel genegen geweest tot het bemachtigen van Goa, en byzonder doen den Heer Bevelhebber *Cornelis Symonfsz.* Zalt. (op wien de *Mooren* groot vertrouwen gezet hadden) noch in 't leven was. Den Koningh zoude hebben af gekomen met een machtigh Leger, want den Heer *Asselchan* hadde al volkomen last, om Goa van de Landt-zijde te benauwen, en alle toevoer af te snijden; doch na de doodt van voornoemde Heer *Cornelis Symonfsz.* zijn den Koningh en *Asselchan* van voornemen verandert, te meer, om dat zy twijffelden of zoo een Helt en Man van moedt weder over de Vloot mochte gestelt werden: want het verbranden van de Galjoens onder den *Mormagon*, hadde den voornoemden *Commandeur* by de *Mooren* in groot aanzien gebracht; ook waren de *Portugezen* schaars van Volk voorzien, want in twee Jaren weynigh of geen toevoer uyt *Portugaal* hadde bekomen.

In 't Jaar 1641 dede de Majesteit wederom toezegginge van zijn Leger voor Goa te brengen, zoo wanneer de *E. Maatschappye* eenige Schepen, 't zy in *Dabul*, *Oortzery*, ofte

Den Koningh van
Visapour
is wel genegen
Goa te Lande
aan te
tassen.

ofte andere Havenen van zijn *Majesteit* liet verwinteren. Den *Koningh* hadde hier toegewichtige redenen: want indien het mislukte dat men *Goa* niet bemachtighde, zoude den *Portugeesch*, cer onze Schepen in Herfst-maandt weder voor *Goa* quamen te Ankeren, hem meester van de Havenen gemaakt hebben, en by verwintering zoude hy in toom zijn gehouden geweest: want den *Koningh* van *Visiapour*, zonder onze hulpe, hem tegen de *Portugezen* te swak bekend. In oude tijden placht men beducht te zijn, om onze Oorloghschepen voor Wijn-maandt na de Bahre van *Goa* te zenden: maar de ervarentheyt heeft geleert, dat men in 't laatste van Ooghst-maandt of Herfst-maandt de Landt-streke van *India* wel machaandoen, en dan komen byzonder de rijke Schepen van *Mosambique*, *Mascatte*, &c. gelijk d'onze zoo nu en dan eenige (wanneer vroeg verscheenen waren) overovert hebben, gelijk meermaal gebleken is: Anders zoo komt onze Vloote te laat, ende kan niet uyt-richten, dan op de Galjoens die onder de Kasteelen leggen, eenig voordeel te zoeken.

In 't Jaar 1640 hadde den *Portugeesch* uyt zijn Vaderlandt twee *Karaken* en twee *Galjoens* bekomen, wel bevolkt zijnde, en van alles voorzien, zoo dat zy doen het Eylandt *Mormagon* (alwaar eenig aankomen was) gesterkt hebben. Om de Bahre van *Goa* wel bezet te houden, heeft men nu eenige Jaren herwaarts een ofte twee kloeke Jachten met een Chaloup ontrent de *Caap*, als mede by de verbrande Eylanden, (*Ilhas quimadas*) genaamt, laten kruysen, om de toekomende Fregatten het inkomen te benemen: want by het kruysen van deze Jachten, derft den *Vyand* zijn *Cassilas* niet uytzenden; ook wordt op deze wijze het inkomen der *Cassilas* belet, door welke nochtans den *Portugeesch* de meeste levens-middelen toegebracht werden, dewijl van buyten moeten gespijst werden.

Men kan in alles klaarlijk zien dat de *E. Maatschappye* wel in 't eerste, maar daar na geen lust gehad heeft om *Goa* te bemachtigen en te overwinnen, want buyten alle twijffel zoude het tot een last van haar geweest hebben: maar het meeste voordeel was te doen met de bezettinge van *Goas* Bahre, en oordeelde niet alleen de Heeren *Bewinthebberen*, maar ook de Heer *Generaal* en *Raden* van *India*, den Oorlogh tusschen ons en *Portugaal* in *India* voor de *Maatschappye* voordeeligh te zijn: gelijk blijkt uyt het verzoekschrift der Heeren *Bewinthebberen* in Bloey-maant 1641, in 's *Gravenhage* aan de *Ed. Hoog: Mogende Heeren Staten Generaal* der *Vrye Vereenighde Nederlanden* vertoont.

Het mergh ende substantie van dit *Geschrift* bestond hier in, hoe dat de *Maatschappye* in 't begin van Anno 1601, 1602, 1604 aangevangen, daar toe alleen was aangeleydt geweest, omme alleen een vreedzamen handel te drijven: Maar dat d'ervarentheyt hadde geleert dat de *Portugezen*, die over lange Jaren in *India* de meester gespeelt hadden, over al de Koopmanschappen der *Nederlanders* zochten te krenken, ja de Schepen feytelijk aan te tasten, de *Koningen* en *Vorsten* tegens ons op te hitzen, en over al verdacht te maken. Dat haar *Ed. Hoog: Mogende* met veele moeyten de *Maatschappye* 1602 onder een Lichaam en *Oetroy* hadden gebracht, en by vergunnen van dit *Oetroy* hebben *U Ed. Hoog: Mogende* toegestaan twee aanmerkens-waardige zaken: Voor eerst, een gemeene t'zamen-gevoeghde bescherminge van den handel van *India* is bekrachtigt geworden in handen van een gemeen Lichaam: Ten anderen, dat door de representatien van zoodanigh een gecombineerde macht de *Indiaansche* Potentaten en Volkeren zijn verzekert en verwillight geworden, om met de *Nederlandtsche* Natie te handelen uyt natuurlijke vryheyt, en buyten vrees van den *Portugeesch*, op den welcken zy alle een doodelij-

De *E. Maatschappye* begeert *Goa* niet.

Oorlogh tusschen de *E. Maatschappye* en den *Portugeesch* is voordeeligh geoordeelt in zeker Verzoekschrift van 't Jaar 1641 aan de *Ed. Hoog: Mogende Heeren Staten Generaal* ver-
toont.

Een kort begrip van dit Re-quest.

Men mach de kuste van *India* in Wijn-maant niet alleen, maar ook in 't laatste van Ooghst-maant ende in Herfst-maant aandoen.

De *Portugezen* versterken de *Mormagon*.

Hoe de Bahre van *Goa* moet bezet werden.

Grooten
handel van
de E. Compagnie.

ken haat hebben. Op deze wijze is de Compagnie welvarende geworden, zoo is mede de Zee van haar Stroopers ende Roovers gezuyvert, en heeft de *E. Maatschappye* zedert den Jare 1604. haar vast-geftelde Comptoiren bevestigd, en de vaart, niet alleen van de *Roode Zee* af, langs alle de Landen van aanzien, ende de Eylanden, tot in 't Rijke van 't vergelegene *Japan* toe: Ook in 't gebiedt van den *Grooten Heer van Constantinopolen*, in *Arabia*, *Mocha*, 't *Koninghrijk van Persia*, ja zelfs in de *Hooftstadt Esfahan*; zoo ook in 't Rijke van *Cambaja*, en de machtige Landen van den grooten *Mogol*, ook in *Decan*, de Landtstreken van *Malabar*, *India*, *Narsinga*, *Choromandel*, *Golgonda*, *Bengale*, *Aracan*, *Pegu*, *Achin*, *Sumatra*, *Jambi*, *Palinban*, *Bantam*, *Cambodia*, *Siam*, *Cochin*, *China*, *Tonquin*, zonder *Ceylon*, *Amboina*, *Banda*, en de *Molukken* aan te raken. Alle de zekerheyt van de *Koopmanschappen* die de *E. Maatschappye* in zoo veel plaatzen heeft, en haar welvaren daar in bestaat, dat men met den *Erf-vyand* in *Oorlogh* blijve, om de *Indiaansche Vorsten* geen quaat vermoeden te geven: want wy ons doorgaans (by haar) *Vyanden van Portugaal* hebben verklaart, op welken voet ook onze onderhandelinge met de zelve zijn beslooten.

Thien redenen
waarom
de Bewint-
hebbers den
Oorlog met
Portugaal
dienstigh
achten.

Thien krachtige redenen brachten de *Heeren Bewinthebbers* in haar geschrift te voorschijn.

Erstelyk, om dat de *E. Compagnie* met den *Oorlog* der *Portugezen* was groot gemaakt, en dat op dien grond nu by na den gantschen handel van *India* in hare handen vervallen was, en dat zy jaarlyks een retour van 78910 millioen verwachteden, en indien men op deze gront voortging, dat het zelve *Retour* jaarlyks noch zoude verbeterd werden.

Ten tweeden, Dat by stilstant van wapenen de winste te Lande zoude ophouden, ende de overwinninge op den *Vyant*, om meer en meer zijn heerschap-

pye te stutten, 't welk ten hooghsten noodigh was.

Ten derden, By stilstant van wapenen zoude de *Equipagie* ende toerustinge uyt de *Nederlanden na Oost-Indiën*, voor een groot gedeelte komen te verminderen, en daar door zoude het Landt ontzet en gebrekkigh van zoo veel machtige *Oorlogh-schepen* zijn.

Ten vierden, Dat door verminderinge van *Equipagie* na *Oost-India*, mits door verminderingh der *Retouren* uyt *India* herwaarts, het Landt zijn voordeel van uyt- en inkomende *Convoyen* zoude missen.

Ten vijften, Dat duyzenden van de *Indiaansche Huys-gefinnen* en andere *Menschen* haar broodtwinninge zouden missen, nevens haar onderhoudt.

Ten zefsten, Dat deze *Indiaansche voortreffelyken handel*, zoo veel *Mil-lioenen* gelykelyk is bedragende, 't eenemaal zal komen te vervallen, voor zoo veel als de *Portugezen* van *India* daar in zullen toenemen.

Ten zevenden, Voor zoo veel raakt het interest van de *Ed. Compagnie* zelfs, zoo stondt aan te merken, en wel te overwegen, dat de zelve van den beginne aan, en byzonder eenige jaren herwaarts, sware en ongewoone lasten hadden gedragen, zoo in 't toerusten van *Schepen*, als bezending van meerder volk van *Oorloge*, en wat daar meer aanhangt, zoo dat (door Gods genade) in 't kort op den *Vyandt* grooter *Conquesten* te doen waren.

Ten achtsten, Dat door verval van den *Indiaanschen handel*, de winste der *Ed. Compagnie* komende te verminderen, en de lasten groot zijnde, die men doorgaans in *India* zal moeten dragen, ten aanzien van de groote bezettinge, en de vreeze van *Europæische Vyanden*, de *Ed. Maatschappye* onder zoodanige sware pakken zoude moeten quijnen, vervallen en vergaan.

Ten negenden, Dat daar door dan de *Nederlandtsche Compagnie* gevaar zoude loopen, om bedorven ende onderkroopen te werden in zoodanigen handel, als zy by recht van uyt-slytingen, contracten van eygen possessien, en inzonderheyt met de wapenen geopent, en

en tegens den Portugeesch zoo lange Jaren voor haar bewaart heeft.

Ten laastten ophoudende de vyandschap tusschen ons en den Portugeesch, zal mede alle het goet vertrouwen der Indiaansche Vorsten, 't welk zy op ons hebben, vervallen, ende de middelen van de E. Compagnie en haar Dienaars groot gevaar loopen, en wel byzonder in Japan, welken handel verloren zijnde, de Commerncie op China vangeen waarde is. Ook zoude de Vrede zeer nadeeligh zijn, als strijdende tegens onze Verbonden met de Indiaansche Koningen gemaakt.

Aangezien dat de vrede met den Portugeesch in India zoo schadelijk voor de E. Maatschappye is, zoo baden met alle eerbiedigheyt de Heeren Bewinthebberen haar Ed. Hoogh: Mogende dat alles wel geliefde te overleggen, en of de schade die de goede Ingezeten en Participanten ofte Deel-genooten in de E. Compagnie zoude komen te lijden, niet verre zoude overhalen de voordeelen die geheel Portugaal aan dezen Staat zoude kunnen by-brengen, ende indien haar Ed. Hoogh: Mogende de zake van Portugaal zullen maintainen, ofte Oost-Indiën buyten het Tractaat niet zoude kunnen geslooten zijn: Als A°. 1609 ten tijde van den stilstandt is geschied, gelijk ook exempelen zijn in Europa, tusschen de Kroon van Frankrijk, Engelandt, en Spanje, niet tegenstaande haar onderlinge Alliantie van Vrede alhier in Europa, zoo heeft evenwel in India den Oorlogh zijn voortgangh genomen, als blijkt by de exploitèn van de Engelsche voor Mosambique, Goa, Manilha, zoo hebben ook doen de Engelsche den Portugeesch Ormus afhandigh gemaakt, en 't zelve den Persiaan weder gegeven.

Indien hare Ed. Hoogh: Mogende de bovenstaande redenen zoo wichtigh niet geliefde te achten: maar oordeelden dat het Bestandt ook in Oost-Indiën moste plaatze hebben tusschen de Nederlantche Compagnie en de Portugezen in India, die Spanjen afgefallen zijn, en sich onder de

vleugelen van den nieuwen Koningh Don Jan de IV. hebben begeven, zoo verzochten de Bewinthebbers ootmoedig dat haar Ed. Hoogh: Mogende haar besluyt ontrent dien Treves geliefden uyt te stellen, tot datmen weten konde of ook eenige Portugesche plaatzen in India den nieuwen Koningh waren toe gevallen, op dat de Heeren Bewinthebberen haar zaken daar na hadden aan te stellen, en by gevolg van bestant in tijts haar Dienaren, die tot behulp van de Indiaansche Vorsten mochten in 't Velt zijn, in tijts t'huys te ontbieden, om haar middelen en Dienaren te verzekeeren, en niet overvallen of overrompelt te werden, op dat alzo alle schade der E. Maatschappye ende der goede Deel-genoten der zelve mochten geweert werden. Dit was de substantie van het request. Lager stondt na gewoonte, 't welk doende, &c.

Men benauwde ondertusschen doorgaans met jaarlijksche bezettinge van een aanzienlijke Scheepsvloote de Bahre van Goa, om den Vyand alle afbreuk te doen. Jacob Kooper hadde drie Jaren met een goede macht aldaar de wacht gehouden, en het Commandeurs ampt bekleedt; daar na Adam Westerwolt, waar van in de beschrijvinge van Ceylon zal gewagh gemaakt werden, na hem de Heer Anthonio Kaan, en A°. 1639 Cornelis Symonsz. van der Veer, een dapper Man (en gelijk gezeght is) door zijn Helden-daden vermaart: Zoo ook A°. 1641 den Bevel-hebber Matthijs Hendriksz. Quast met 10 Schepen, (waar van 's Hertogenbosch de Vlagge voerde,) gemant met 1147 koppen, deze Vloote maakte sich meester van een goede rijke wel-geladen Caraque uyt Portugaal komende, doch den Bevel-hebber wiert door een splinter in 't been gevaarlijk gequetst, waar op de doodt volghde, in zijn plaatze (volgens ordre van de Heer Generaal en Raden van India,) quam Cornelis Leendertsz. Blaau, te vooren Schout by Nacht.

In 't Jaar 1642 verscheenen op Ba-

Goas
Bahre met
jaarlijksche
bezettinge
benauwt
door de Ne-
derlanders.

Twee Gezanten van Goa verschijsen op Batavia.

Worden destijgh ingehaalt.

Verschijsen in den Raadt.

Haar voorstel.

tavia twee Gezanten van den Vice-Roy van India, afgevaardight na den Heer Generaal en E.E. Raden van India; zy waren genaamt *Diego Mendes de Britto*, en *Gonsalvo Viloso de Sanct Joseph*, Religieus van de ordre van *St. Franciscus*, ende alzoo den *Ambassadeur* van den nieuwen Koningh *Don Joan de IV.* in 't Vaderlant van haar Ed. Hoog: Mogende feestelijk was in-gehaalt, vondmen op Batavia goet insgelijk 't zelve na gelegentheyt te doen: Men zonderde af eenige byzondere en geachte Mannen, om de Heeren Gezanten van boort te geleyden na het Huys van den Ed. Heer Generaal, namentlijk, den Raadt-Pensjonaris *Joan Maat-zuyker*, *Justus Schouten*, Raadt extraordinair van India, *Mr. Symon van Alphen J. v. D. Baljou* der Stede Batavia, *Sebalt Wonderaar*, Ontfanger Generaal, *Pieter Soury*, *Barent Wichtmans*, *Dirk Snoek*, *Ewout Spieringh*, *Opper-kooplieden*; *Joan Lamoot*, *Sargiant Major*, *Mr. Gerard Herbers J. v. D. Opper-koopman*, *Francisco de Sousa de Castro*, en *Antonio Fialho Fereira*, Portugésche Edel-lieden.

In 't af-steken van 't Boort van 't Schip den *Dolphijn* wierden vijf Stukken geloft: Zy wierden terstondt in de vergader-plaats van de Hooge Regeeringe gebracht, en beleeft verwelkomt. Een van beyde de Gezanten voerden 't woort, hoe *Portugaal Castilien* was afgevallen, ende *Don Jan*, Hertogh van *Bregansa*, tot Koningh verkooren hadde, en hoe gedachte Majesteit aan haar Ed. Hoogh: Mogende een Gezante hadde af-geftiert, ten eynde met den anderen in een vast verbondt des vredes mochten treden, gelijk niet en twijfelde, of 't zelve zoude al getroffen zijn, in welke inzichte zy van den Onder-koningh in Goa af-gezonden waren, om schorfingh van wapenen te verzoeken, volgens haar Geloofsbrieven die zy mede brachten, de welke zijn Ed. den Heer Generaal ter handt gestelt wierden, hebbende deze super-scriptie *A. O. Senhor Antonio van Diemen*, *Capitaon Gene-*

ral de Naçaon Ollandesa n'este Oriente, aan d'andere kant stondt de *Conde d'Aveiras*, *Viceroy e Capitaon d'India*.

Den Brief was verzegelt met het Wapen van *Portugaal*, geschreven in de *Portugésche Tale*, hebbende deze navolgende Inhoudt:

IN 't eerste van Herfst-maandt dezes Jaars is aangelandt in Onor (onze Sterkte) een Caravel uyt *Portugaal*, en door de tijdinge met het zelve bekomen, verstaan wy, dat de Portugésche Natie een eygen Koningh hadden uytgeroepen, en voor zoodanigh geswooren, zonder eenigh tegen-spreken. In eene van de Brieven liet zijn Ed. de Majesteit aanschrijven, dat alvooren Gezanten aan de Ed. Hoog: Mogende Staten Generaal hadde afgezonden, om van Vrede te handelen, die haast stondt geslooten te werden, en dat dien volgende in Europa stilstant van Wapenen was beraamt, dat aan den Commandeur Quast hadde Brieven doen behandigen, om (gelijk met *Portugaal* en *Hollant* in Europa geschiede,) alzoo hier alle Vyandschap zoude ophouden, waar toe ook den Onder-koningh volkomen genegen was. Na het overlyden van den Bevel-hebber Quast, hadde den Onder-koningh 't zelve *Cornelis Leendertsz. Blaau* verwitticht; doch deze Perzoonen hadden haar beroepen op het oordeel van den Hoogen Raadt van India, zonder welke zy in die zaken van gewichte niets konden doen. Den Onder-koningh zond dan *Diego Mendes de Britto*, Edelman van 't Huys des Koninghs, en *Pater Gonsalvo Viloso*, geachte Lieden, om van wegen deze zake met haar Ed. op Batavia te handelen, zijnde in alles voorzien met Credentie en oorspronkelijke Brieven van zijn Majesteit zelve, dat 't geene met deze Perzoonen zoude verhandelt werden, voor vast en onverbrekkelijk zoude gehouden werden. Wenshende verder den zegen over het Rijke van *Portugaal* en de Vereenigde Nederlanden. Den Brief was getekent den 6 December Anno 1641.

Inhoudt van de credentie Brief der Ambassadeurs.

Met deze Onderschrijvinge

CONDE D'AVEIRAS.

De

De Gezanten vertrokken hier op, ook oordeelde den Ed. Heer Generaal dat het nodigh was dat een weynigh uytrufte, alzo van de reyze vermoeyt waren: Voorts vielen eenige beleefde redenen aan beyde zijden voor, onder andere van de onlanghs genomene Caraque, vragende zijn Ed. of men den Onder-koningh niet met een Vat 2 of 3 goede Wijn hadde vereert? waar op de Gezanten neen antwoorde; zijn Ed. getuygde het zelve hem van herte leet te zijn, en dat men hem zulks moſte ten beſte afnemen, alzo de Zee-verſtandige meer kloekke Zoldaten dan Courtizanen waren. De middagh ondertuſſchen genaakte, en bleven de voornoemde Gezanten by zijn Ed. ten eeten; daar na wierden zy (op behoorlijke wijze) na haar Logement, ten huize van *Jacob de Harder*, geleydt, tot tijdt en wijle dat beter gelegentheyte te bekomen was. De Gezanten waren beyde aanzienlijke en bedaagde Mannen, den *Franciscaner* tuſſchen de 60 en 70 Jaren oudt, en den *Edelman* omtrent 50; haar ſuite beſtondt uyt zes Perzoonen, twee Pagies, en vier Laqueyen, behalven de Swarte ende Myſtice Dienaars, een Schrijver, een Chirurgh, twee Jongens, en twee Caffers, al te zamen op eene wijze gekleedt, en met een Orangie Liverye verſiert. Den 8 van Sprokkel-maant A°. 1642 verzochten de Gezanten andermaal gehoor in den Raadt van *India*, doch wierden uytgeſtelt tot den 10, alzo eenige andere zaken na gewoonte te verhandelen waren.

Den 10 van Sprokkel-maandt des morgens ontrent 9 uren verſcheenen de Gezanten andermaal in den Raadt van *India*, doende haar voorſtel om van wegen den ſtilſtant van *Wapenen* te handelen, ende of zijn Ed. zoo volle kenniſſe van den toefſtant der zaken in *Europa* niet mochte tot noch toe bekomen hebben, zoo vertoonde zy de autentijcque Brieven van de *Majeſteyt* van *Portugaal* zelf, aan den Onder-koningh overgezonden, zijnde een Certificatie of

verzekeringe van eenige *Hollantiſche* Kooplieden binnen *Lixboa* woonende, nevens een Brief van hare Ed. Hoogh: Mog: aan de *Admiraliteit* aldaar, de welke gelezen zijnde, bevondt men het de zelve te wezen, die te vooren uyt de Vloote voor *Goa* over *Choromandel* gezonden, en met de Chaloupe *Pipeli* herwaarts gebracht was. Dies zijn Ed. zeyde, de zelve Brieven te vooren door den Bevelhebber *Quaſt* overgezonden te zijn, en dat den zelve alhier weynigh konden dienen, alzo in den Brief van hare Ed. Hoogh: Mog: wel klaarlijk uytgedrukt ſtont, dat d'onze die van *Portugaal* niet en zouden beſchadigen aan gene zijde, ofte be-noorden den *Evenaar*, daar *India* voorbedachtelijk uytgeſloten ſcheen. Ook hadden de E. Heeren *Bewindthebbers* in haren laaſten dies aangaande niet bevolen ofte gelaſt, echter om te betoonen dat (gelijk goede *Chriſtenen* betaamt) tot geen ander eynde, tot noch toe zoo bloedigen Oorlogh hadden gevoert, als om door dat middel tot een gewenſchte vrede te komen, zoo zoude zulks zijn Raadt in bedenken geven, dat de Heeren *Ambaſſadeurs* wel haar *Credentie* hadden over geleverd, maar niet vertoont waar by bleek, dat den Onder-koningh, om met ons van diergelijke zaken te handelen, door zijn *Majeſteyt* bemachtigt was, zoo dat getwijfelt zoude konnen werden, of het gene tuſſchen ons en haar lieden beſlooten wierdt, by zijn *Majeſteyt* al zoude werden geratificeert ende aangenomen. Waar op een van de Gezanten antwoorde, dat den Onder-koningh in *India* macht hadde van Oorlogh en Vrede, gelijk zulks van over vele Jaren in alle gelegentheden was gebleken, zulks zijn Ed. daar aan niet en konde twijſſelen, en toonde zy beyde haar bereyt t'allen tijden daar voor by ons in bewaringe te blijven. Zijn Ed. antwoorde, dat wel geloofde den Onder-koningh macht hadde om Vrede en Oorlogh te maken onder de *Indiaanſche* Koningen, maar of zulks

den onder-
m der Ge-
zanten.

De Ge-
zanten ver-
rijnen
or de
veedemaal
den
Raadt van
dia.

ook tot de *Europæische* Natie wiert uytgebreydt, hadde hy zijn bedenkinge, alzoó dat een geheele andere zake was, evenwel vertrouwde zijn *Ed.* dat den *Onder-koningh* zijn last daar in niet te buyten was gegaan, dies ook haar als volkomen bemachtighde Perzoonen aanzagh en aannam, dat dierhalven om tot de zake te komen, eens openinge wilde doen, op wat wijze den *stilstant van Wapenen* verzochten. Hier op wierdt geantwoordt, dat zy van die meyninge waren, het niet van nooden te zijn veel voorwaarden en bepalinge te maken, alzoó eerstdaaghs vaste tijdingh van vrede uyt *Europa* te verwachten stont, by welke zoodanige conditien zoude vast gestelt zijn, na het goetvinden van onze Hooge Overigheyt, waar na aan beyde zijden wy ons zoude moeten schikken, zy verzochten nu anders niet dan *stilstant van Wapenen*, alleenlijk hadden men den tijdt te stellen van welke de opschortinge des Oorlogs zoude aanvank nemen, en dat volgens haar oordeel het begin moste genomen werden van de ure af, dat tusschen haar en zijn *Ed.* met zijn *Raad* de *stilstant* beslooten was. Waar op den *Ed. Heer Generaal* antwoorde, dat insgelijk van gevoelen was, dat men niet behoefde veel Conditien te maken: Maar dat het niet practicabel was van nu (na het besluyten van ophoudinge van Vyandtschap) den *stilstant* te doen begin nemen: Want onze Vloote voor *Goa* zoude niet nalaten (tot nader ordre en last) den Vyandt alle afbreuk te doen. Daar was mede een goede macht na *Ceylon* uytgezet, die lichtelijk of op *Negumbo* of *Columbo* haar voordeel mochte gedaan hebben. Ook konde de haren yets op *Gale* of elders uytgewrocht hebben tot ons nadeel. Den *Onder-koningh* hadde *Don Philippo Mascarenhas* aangeschreven, dat op *Ceylon* op den Vyandt (onze Natie) eer men de tijdinge van *stilstant* bequam, alle zijn kracht zoude uytzetten. Dies op zoodanige wijze niet dan vele verschillen zouden ont-

staan, niemandt van beyde de Volkeren genegen zijnde, de plaatzen die zy mochten overwonnen hebben weder te geven, en een ander in te ruymen. Zijn *Ed.* oordeelde, dat het veel gevoechelijker zoude zijn, dat den *stilstant* zijn begin zoude hebben, na dat zy wederom binnen *Goa* waren gekomen, wanneer zulks aan wederzijds *Onderdanen* konde bekend gemaakt zijn. Hier hadden de *Ambassadeurs* vry wat tegen, en zouden gaarn gezien hebben, dat haar eerste voorstel ware ingewillight geweest. Zy zeyden mede niet te gelooven, dat den *Onder-koningh* zulks aan *Mascarenhas* hadde geschreven, waar op den *Generaal* haar diende, als dat hem 't zelve van *Ceylon* was aangeschreven, evenwel hy vertrouwde dat de *Heeren Ambassadeurs* met goet contentement en vernoegen van *Batavia* zouden scheyden.

Des middaghs bleven de *Gezanten* by zijn *Ed.* ten eeten, zijnde een kostelijke maaltijt aangericht, men dronk op de gezontheydt van den *Koningh van Portugaal*, ende zijn *Hoogheyt den Prince van Oranjen, &c.* en zoo wierdt dien dagh met vrolijkheyt en vreughde geëyndicht.

Op den 18 van Sprokkel-maandt verscheenen voornoemde *Gezanten* wederom in den *Raad* van *India*, verzoekende bescheyte op het verzochte, alzoó zijn *Ed.* uytstel begeert hadde, om met zijn *Raad* van de bewuste zake te spreken, zy verhoopten dat zijn *Ed.* een goede en Christelijke resolutie zoude genomen hebben, te meer, om dat op den 14 van Febr. eenige Jachten waren aangekomen, mede brengende de zekerheydt van de vrede tusschen beyde de Natien, en dat de zelve alrede afgekundigt was. Zijn *Ed.* gaf daar op ten antwoorde, dat de aangekomen Jachten tot *Pharnabuque* waren aengeweeft, en van daar mede gebracht hadden de *Articulen* van 't *tien-jarigh Bestand*, tusschen de *Majesteit van Portugaal*, *Don Joan de Vierde*, en de *Ed. Hoogh: Mog: Heeren Staten Generaal der Vereenighde Neder-*

De Gezanten blijven ter maaltijt by den Heer Generaal Anthonio van Die-men.

De Gezanten verschijnen voor de derdemaal in den Raad van India.

Nederlanden, te weten, voor zoo veel *Europa*, en hare onderhoorige Landen en Plaatzen, buyten de respectieve Limiten van de Oötroyen van de *Ooft- ende West-Indische Compagnie* gelegen, aangaat; mitgaders ook de *Articulen* en *Poincten* tusschen hare gemelte *Hoogh: Mog: en den Ambassadeur van Portugaal, Tristan de Mendoza*, aangaande de *West-Indische Maatschappye*: maar was wel uytdukkelijk belooft, dat eerst by zijn *Majesteyt* bekrachtigt, en daar van Acte aan hare *Hoogh: Mog:* zoude overgezonden werden, en alsdan noch geen aanvank zoude nemen, voor aler daar van kuntschap in *Brasil* zoude gedaan zijn, 't welk aangaande de *Ooft-Indische Compagnie* mede in gelijke voege gementioneert was, en alzoo aan de voorsz. *Ratificatie* niet of weynigh getwijfelt wierdt, en dat onze Schepen in September uyt *Hollandt* gelooopen, niet lange konden vertoeven, maar alle dagen verwacht wierden, waar mede buyten twijffel de *Ratificatie* zoude over komen, zoo hadde zijn *Ed.* met zijn *Raad* goet gevonden, de zelve in te wachten, en dan hem te schikken na 't gene dat van zijn *Principalen* beslooten was; en dat te meer, alzoo voorschreven Schepen stonden te verschijnen, aler het *Zai-zen* zoude bequaam zijn om de *Heeren Gezanten* weder na *Goa* te laten weder-keeren, zulks daar mede geen tijdt wierdt verlooren. Hier op zeyden de *Gezanten*, dat het haar vreemt voor quam, hoe men in *Europa* met den anderen in alle rust en vrede leefde, ende dat men in *India* dagelijks vyandtschap en hostiliteyt oeffende. Zijn *Ed.* antwoorde zulks by onze *Hooge Machten*, op aggregatie van zijn *Majesteyt* van *Portugaal*, goet gevonden te zijn, en nademaal ons 't zelve bekend was gemaakt, ook daar na mosten reguleren. Hier op de *Gezanten* aldus antwoorden, dat zy aldaar op haar aankomste zulks niet hadden verwacht, hoewel zy bekenden, dat van zijn *Ed.* en *Raden*, gedurende haar aanwezen,

zoo menighvuldige weldaden en eere hadden genooten. Zy verzochten alleenlijk dat haar Acte mochte gegeven werden, van 't gene ten tijde harer aanwezigtheydt was verhandelt, op dat t'allen stonden mochte blijken het devoir en haar yver aangewent, en dat zy haar tijdt niet met speelen of vermaak te zoeken, hadden door-gebracht, 't welk zijn *Ed.* haar toe-zeyde, en op dat de *Heeren Gezanten* van den beslooten *Treves* beter kennisse mochten hebben, wilde zijn *Ed.* de boven-gemelte afkundingende *Articulen* haar *Ed.* *Perzoonen* mede deylen, ondertusschen niet twijfelende, of de Schepen zouden haast te voorschijn komen; en by aldien (buyten verwachtinge) mochten vertoeven, wilde dan de zake andermaal in beraadt nemen, en (zoo veel doenlijk was) haar contentement geven, daar op haar vryelijk mochten verlaten. 't Welk zy dankelijk aan-namen, verheffende andermaal de groote beleeftheyt, het goet onthaal, en de eere die zy dagelijks genooten. De *Heeren Gezanten* bleven, nevens de *Raden van India*, des middaghs by den *Ed. Heer Generaal* ter maaltijt, en na-de-middag tegens den avondt reedt men om vermaaks eens na buyten, en zoo wierdt dien dagh geëyndight.

Naderhant den laatsten Martii zijn de *Gezanten* weder in den *Raad* verscheenen, overleverende een schriftelijke *Propositie*, welke in de *Ver-gaderinge* wiert gelezen, en den zin daar van begrepen zijnde, heeft den *Heer Generaal* aldus geantwoort, dat alles, 't geene in haar geschrift verhaalt stondt, waarachtigh was, en zulks ook in 't dagh-register ware aangetekent: Maar dat de goede hoope, door het vertoeven van de Schepen, haar niet moest ontvallen, zijn *Ed.* niet twijfelende of alles zoude tot contentement geschieden. 't Was zijn *Ed.* leet, dat de verwachte Schepen noch niet gezien wierden. De *Gezanten* zeyden vorders, dat zijn *Ed.* haar hadde gelieven te beloo-

De Gezanten
verschijnen
voor de
vierdemaal
in den
Raad van
India.

Den Ed.
Heer Ge-
neraal en
Raden van
India stel-
len de Am-
bassadeurs
yt tot de
omste van
de Schepen,
in Septem-
ber uyt
Hollandt
geloopen.

belooven, (dat ingevalle de Schepen binnen de tijdt van haar vertrek sich niet mochten op-doen) haar evenwel verlof van vertrek zoude geven, en met contentement, dat is met obtentue harer Commissie, zoude laten verscheyden. Zijn *Ed.* diende daar op, dat met die woorden niet hadde willen te kennen geven, hare *Ed.* den *stijfstant van Wapenen* toe te staan, waar toeniet bemachtight was, voor en aleer nader tijdinge met de meer-gemelte Schepen erlanghde: maar dat zy in alles zouden bemerken, het aan zijne goede wille niet te haperen, ende dat haar met alle eere zoude laten vertrek nemen. Dat, dewijle zijn *Gebiedende Heeren* de bewuste zake by der handt hadden genomen, en uytdrukkelijk gestipuleert den *thien-jarigen Treves*, op aggregatie van zijn *Koninklijke Majesteyt van Portugaal*, aangaande de *Oost-Indiën*, en dat de *stijfstant* van *Oorlogh* geen aanvank zoude nemen, voor aleer de aggregatie in *Hollandt* aangebracht, en daar van de wetenschap in deze Landen zoude gedaan zijn, 't welk in alle maniere diende afgewacht te werden, om niet te schijnen wijzer te willen wezen als onze *Souvereynen*, gelijk ook niet en wil vertrouwen, dat het den *Onder-Koningh* in *Goa* zoude willen doen. Een van de *Gezanten* sprak hier op, dat niet en konde gelooven, of den *Heere Gouverneur Generaal* hadde volkomen macht, om in deze Landen, aangaande *Vrede* en *Oorlogh*, na zijn welgevallen te handelen, en tot meesten dienste van de *Vereenigde Nederlanden*, en dat de *Heeren Staten*, die alrede met *Portugaal* in *vrede* zijn, dezen handel van *stijfstant* geensins zouden kunnen onaangenaam zijn: Wat den *Onder-Koningh* belangde, de zelve was niet alleen in 't gemeyn tot diergelijke zaken gemachtight, maar had met een *Caravel* byzondere last van zijn *Majesteyt* daar toe bekomen: maar met ons bleek het tegendeel, dewijl de *Heeren Majoors* uytdrukkelijk hadden bevolen, dat men (niet tegenstaande

de *vrede* in *Europa*) alhier tot nader last den *Oorlogh* zoude continueren.

Haar *E. E.* ziende dat in deze zake niets meer te doen was, hebben daar van niet meer voor die tijdt gesproken: Zy verzochten andermaal een geschrift van haar naarstigheyt en devoir by haar gepleeght, ende aangezien de tijdt gekomen was, dat men *Choromandel* konde bezeylen, dat hoe eer hoe liever mochten vertrekken, om voor de *Winter-tijdt* over *Landt* binnen *Goa* te wezen, dat anders by langh wachten, van wegen den geduurigen regen, onmogelijk zoude zijn. Den *Heer Generaal* dede haar *E. E.* zoo van het een als t'ander toe-zegginge, hy wilde voor haar *E. E.* een *Schip* gereet laten maken: maar was van gevoelen, aangezien de Schepen van uur tot uur verwacht wierden, daar mede de *Ratificatie* stond te komen, dat beter zoude doen, indien noch een kleynen tijdt verbleven. Zy antwoorde den last des *Onder-koninghs* te zijn, dat met de eerste gelegentheyt weder na *Goa* zouden keeren, 't welk zy moesten na komen, ten ware zijn *Ed.* het contrarie haar belaste, daar op zijn *Ed.* diende, dat haar niets hadde te commanderen, maar alleen ten besten wilde raden, zonder haar een uure langer op te houden, als haar goede geliefte zoude zijn. Wat den *Onder-koning* aangingh, zijn *Ed.* konde wel aan den zelve adviseeren met het *Schip* dat nu na *Choromandel* stondt te vertrekken; ook konde wel een van haar *E. E.* na *Goa* gaan, en laten een alhier verblijven, tot dat de *Ratificatie* zoude over gezonden zijn. Dit vonden zy goet, den *Padre* zoude zijn reyse over *Choromandel* nemen, latende den *Fidalgo* op *Batavia*, die de *Ratificatie* zoude verwachten.

Voorts stelde den *Gezant* voor, hoe noch verscheyde *Mistien* gevangens, als *vrye Swarten* onder ons waren, verzoekende uyt de name van den *Onder-koningh* dat de zelve van zijn *Ed.* mochten *vry* gelaten werden, De Gezanten verzochten dat eenige *Mistien* en *vrye Swarten*, nevens een *Portugeesch*, mochten van haar gevankenis ontslagen werden, 't welk haar ingewillight wert, nevens een *Pardon* aan vier misdadige *Portugezen*.

werden, en yeder na de zijne vertrekken, 't welk zijn *Ed.* van den *Heer Generaal* vergunt wierdt; verzocht wijders, dat zekere vier Perzoonen, die eenige tijdt voorleden onder de Burgerye van *Batavia* oproer hadden aangestelt, en daar over in de kettingh geslagen waren, en swaerlijk stonden gestraft te werden, mede mochten vry gesproken werden, 't welk zijn *Ed.* mede vergunde, mits datze met den *Padre* zoude vertrekken, om geen meer moetwil aan te richten; deze gunste wiert zeer dankelijk aangenomen. Voorts wierdt gesproken van *Françisco de Zouza de Castro*, welke (op ernstigh aanhouden van zijn *Ed.* den *Heer Generaal*) van de ellendige gevangenisse, onder die van *Achin*, was ontslagen, en in onze handen overgelevert. Zijn *Ed.* stondt hem toe met den *Padre* te vertrekken, mits dat zijn gemaakte schulden betaalde.

Daar na op den 2 April (ter gelegentheydt dat daaghs te vooren de Schepen den *Tyger* en *Nassau*, den 16 September uyt het Vaderlandt geloopen, op *Batavia* aangelandt waren) zijn de Gezanten wederom in den Raadt van *India* verscheenen: Is van haar voorgestelt, hoe verstaan hadden, dat op het vertrek van meer-gemelte Schepen, de verwachte *Ratificatie* der verzonde *Articulen*, aangaande de Quartieren van *Oost-India* van zijn *Majesteit* van *Portugal*, noch in *Hollandt* niet aangebracht en waren, dat haar ten hooghsten wonder gaf, zeldzaam zijnde waar aan het mochte haperen; vragende verder of zijn *Ed.* geen nader bericht bekomen hadde, waar na haar *stilstant* van *Wapenen* mochte ingewillight werden. Zijn *Ed.* antwoorde hier op, dat ten alderminsten geen twijffel geslagen hadde, of de confirmatie van de *Articulen* des *Bestants* zoude nu mede gekomen zijn, doch zulks niet zijnde, konde zijn *Ed.* den *stilstant* van *Wapenen* haar *Ed.* niet toe staan. Voorts vraaghde zy, of dan beyde eerstdaaghs zouden vertrekken, dan

of zijn *Ed.* noch noodigh achte een van beyden te verblijven. Zijn *Ed.* antwoorde, dat haar gelieven hadden te doen: maar alzoo de *Winterschepen* mede alle dagen stonden te verschijnen, oordeelde hy best te zijn noch op *Batavia* wat te vertoeven, alzoo de *Ratificatie* niet lange konde achter blijven.

Hier op beslooten zy andermaal dat den *Padre* over *Choromandel* zoude vertrekken, ende den *Edelman* op *Batavia* naarder tijdinge uyt-wachten. Men verleende de Gezanten een *Akte* van haar naarstigheyt en yver in haar commissie aangewent, met ondertekeninge van den *Ed. Heer Generaal Anthonio van Diemen*, *Cornelis van der Lijn*, *Joan Maatzuyker*, *Justus Schouten*, *Cornelis Witzzen*, en *Pieter Boreel*, van dato 9 April 1642. in 't Kasteel *Batavia*.

Men gaf den *Padre* mede deze navolgende Brief aan den *Onderkoningh*.

Doorluchtige Heer, *U Ed. Gezanten*, *Diego Mendes de Brito*, *Edelman van het Huys des Konings van Portugal*, en den *Eerwaardige Vader*, *Broeder Gonfalso de S. Joseph*, zijn den 28 *January* met den *Dolphijn* alhier ter *Reede* wel aangelandt, en daaghs daar aan by ons aangenaam ontfangen. Wy hebben ook *U H. Ed. Illustre Brieven* van *Credentie ontfangen*, getekent in *Goa* den 6 *Decemb.* dezes voorleden Jaars, nevens de *Brieven* van *U E. Excellentie*, door de *H. Majesteit* van *Portugal* toegesonden, aangaande de schortingh der *Wapenen tusschen Portugal en de Vereenigde Nederlanden*. De *Ed. Heeren Gezanten* zijn verscheyde malen in onze vergaderinge geweest, en hebben met bysonderen yver, *devoir*, en naarstigheyt op den *stilstandt* der *Wapenen* aangehouden, 't welk tot noch toe geen uytwerkinge heeft konnen bekomen, ter oorzaak dat den 14 *Febr.* over *Pharnambuque*, en nu onlangs op den eersten van *April* ofte *Gras-maandt* alhier *Schepen* zijn

De Gezanten ontfangen een *Akte* van haar *devoir*.

Een Brief aan den *Onderkoningh* door den *Ed. Heer Generaal* geschreven.

aangelant, die ons belasten en bekend maken, hoe onze respectieve Souvraynen, zijn Koninklijke Majesteit van Portugal en de Ed. Hoog: Mogende Heeren Staten Generaal der vrye Vereenighde Nederlanden de zake, waar over U Ed. Gezanten gekomen zijn, alreede by de hant genomen hadden, en met den Heere Ambassadeur van zijn Majesteit van Portugal, Tristaon de Mendoza Furtado, op aggregatie van zijn Hoogh-gemelte Majesteit over een gekomen en verdragen waren, dat onder andere pointen de Articulen, gelijk in Europa, alzo ook in deze Landen, tusschen onzen Staat ende U Ed. Eminentie Onderdanen, by provisie bestandt zoude gehouden werden voor de tijt van 10 Jaren: maar dat de zelve niet zal ingaan, voor en al eer de voorgezeyde Ratificatie van zijn Majesteit zal over-gebracht zijn, en daar van openbare bekendmakinge in deze Landen zal gedaan zijn: gelijk U Ed. Eminentie uyt deze nevens-gaande Brieven kan zien. Zoo dat wy niet verder hier in hebben kunnen treden, alzo het ons ampt is onze Souvraynen te gehoorzamen, en dewijl wy alle dagen Schepen uyt 't Patria verwachten, hebben wy U Ed. Eminentie Gezanten geraden, dat een van beyde op de Ratificatie (die niet langh kan achter blijven) alhier zoude vertoeven, ten eynde U Ed. Eminentie Gezantschap niet t'eenemaal vruchteloos mochte afloopen. Den Ed. Heer Diego Mendes de Britto, zoo ras nader tijdinge uyt Nederlandt bekome, zal zijn reyse na Goa aannemen, 't welk vertrouwde U Ed. Excellentie welgevalen zal. God beware U Ed. Eminentie. In 't Kasteel Batavia den 8 April 1642.

Onderstondt

Den Gouverneur Generaal wegens den Staat der Vereenigde Nederlanden in Oost-India.

Het XV. Capittel.

De Ratificatie van het thien-jarige Bestandt komt op Batavia. Protest

tegen den Grave van Aveiras. Verdrag met den Onder-koningh. Articulen van het zelve. Limijtscheydinge tusschen de Nederlanders en Portugezen op Ceylon. Provisioneel Contract tusschen Mascarenhas en Cornelis van Sanen.

Naderhandt quam de Ratificatie, zoo zeer van de Gezanten verlanght: de zelve wierdt op den 8 van Wijn-maant door gansch India bekend gemaakt, luydende als volgt:

„ *A*nthonio van Diemen, Gouverneur Generaal, en Raden van India, over den standt der Vereenighde Nederlanden in Orenten, Saluyt, Doen te weten, Alzo hare Hoog: Mog: de Heeren Staten Generaal der vrye Vereenighde Nederlanden, gelijk by twee onderichede Brieven van Februarii 22, en 15 Martii 1642, ons jongst door 't Schip den Salamander op den 2 van October toe-gebracht, aan-geschreven hebben, hoe den 12 Juny 1641, tot eere Godts en welstant van het Gemeene-beste, tusschen den Grootmachtigen Don Joan de IV. Koningh van Portugal, Algerve, ende Heer in Guinea, en de Conquesten van de Zeevaart, ende handel in Ethiopia, Arabia, Persia, ende India, &c. ter eenre, ende hare Hoog: Mog: boven gemelt, ter andere zijde ge- maakt ende beslooten zy, belangende de voorsz. Koninkrijken, Landen, Provintien, Eylanden, en Plaatzen, zoo wel aan deze als geene zijde van den Evenaar alomme (geene uytgezonderd) gelegen, en dat voor zoo veel zy met den meer-gemelten Koningh, en haar Hoog: Mog: Staat respecti- ve in der daat zijn houdende, of hier na bevonden zullen werden te houden tegens den Koningh van Castilien, een goet, vast, getrouw ende onverbrekelijk Verbondt, bestandt en ophoudinge van Wapenen voor thien achter-een-volgende Jaren, in welke alle daden „ van

De Ratificatie komt uyt Europa in Indiën, en wordt gepublicert, zy was in den Hage gekomen den 15 February A°. 1642, en getekent binnen Lifbona den 16 January 1642.

„ van hostiliteyt en vyandschap te
 „ Water en te Lande zullen ophou-
 „ den, en dat onder alle Onderdanen
 „ van wederzijden, zonder uytne-
 „ minge van Plaatzten, Perzoonen,
 „ ofte eenige hoedanigheden, gelijk
 „ alles beter en klaarder is uytge-
 „ breyt in de Articulen van het voor-
 „ schreven *Bestand*. Dies onze *Hee-
 „ ren Souvraynen* ons belasten alhier
 „ alle Wapenen op te schorten voor
 „ 10 Jaren, waar na alle Onderdanen
 „ zich zullen hebben te reguleren,
 „ op dat het voor-gemelte Verbondt
 „ ongeschend onderhouden werde,
 „ en op dat niemandt hier van igno-
 „ rantie zoude pretenderen, hebben
 „ wy goet gevonden alomme deze
 „ Publicatie te doen, op dat nie-
 „ mandt daar tegen kome te zondi-
 „ gen, op poene van swaerlijk gestraft
 „ te werden, als Verbrekers en Per-
 „ turbateurs van de algemeyne ruste,
 „ en dat zonder eenige genade, fa-
 „ veur ofte dissimulatie.

„ Aldus gedaan ende gearresteert
 „ in 't Kasteel *Batavia*, den 4 *Octob.*
 „ 1642. en gepronuntieert den 7 des
 „ zelve Maandts, hebbende het
 „ Zegel der *Ed. Compagnie* in Roo-
 „ den Wassche.

Lager stondt

ANTHONIO van DIEMEN.

*Ter Ordonnantie van haar
 boven gemelte Ed.*

PIETER MESDACH,
Secretaris.

Dus was'er, na het bekomen van
 de *Ratificatie*, stilstant tusschen ons
 en de *Portugezen*: maar den *Onder-
 Koningh* en betrachte niet dat tot
 den *Vrede* diende, en wel byzonder
 op het *Eylandt Ceylon*, in de Landen
 van *Gale*, dies den *Heer Generaal* en
Raden van India hem dit naarovol-
 gende *Protest* met groote redenen
 toe-zonden.

*Protest te-
 gens den
 Grave van
 Aveiras.*

„ D Oor Missive van onzen Com-
 „ missaris *Pieter Boreel*, dien
 „ (met bekomen van de *Ratificatie*

„ des *Tractaats* van *Bestand* tusschen
 „ den *Ambassadeur* des *Konings*
 „ van *Portugal*, en de *Gedeputeer-
 „ den* der *Heeren Staten Generaal* der
 „ *vyre Vereenighde Nederlanden* ge-
 „ raamt) af-gezonden hadde na
 „ *Goa*, omme (volgens last van hare
 „ *Hoogh: Mog:*) *U Excellentie* daar
 „ van kundschap te doen, is ons wel
 „ onverwacht bekend gemaakt, hoe
 „ dat op zijn verschijninge aldaar,
 „ *U Excellentie* in der minne, uyt
 „ krachte van 't *vijsde Artijkel* des
 „ voorzeyden *Tractaats*, en in con-
 „ formité van onze speciale last, ver-
 „ zocht ende geïnfinueert hebben
 „ het *Veldt-leger*, 't welk uwen *Ge-
 „ neraal Don Philippo de Mascaren-
 „ has* op *Ceylon* vyandelijk, ende in
 „ præjudicie van 't voorz. *Tractaat*,
 „ op onzen bodem van *Punte-gale*
 „ was houdende, daar van te ontle-
 „ digen, en van alle hostiliteyt afftant
 „ te doen: Edoch *U Excellentie* is
 „ hier in niet alleen weygerigh ge-
 „ weest, maar heeft sich daar-en-bo-
 „ ven zoo ongevoeligh gedragen,
 „ dat, niet tegenstaande het bybren-
 „ gen van onwidersprekelijke rede-
 „ nen tot justificatie van ons deugh-
 „ delijk recht, en de favorable pre-
 „ sentation, tot byleggen van de ge-
 „ schillen, by ons gedaan, na ver-
 „ scheyden conferentien met *U Ex-
 „ cellentie* Gedeputeerden over de
 „ zelve gehouden; eyndelijk ziende
 „ dat daar in niet te doen was, ge-
 „ nootzaakt waar geworden onver-
 „ richter zake te scheyden, en ver-
 „ mogens onze byzondere last en
 „ commissie in zulken gevalle op hem
 „ verleent, *U Excellentie* continuatie
 „ van Oorlogh te denuntieren, tot
 „ dat ons satisfactie van wegen het
 „ voorzeyde gravamen geschiede, en
 „ alzo den intrest der Landen on-
 „ der *Gale* ons geweldig door *U Ex-
 „ cellentie* onthouden werdt, en wy
 „ zeer groote schade lijden, zoo heb-
 „ ben wy na ernstige resumptie der
 „ geschriften door *U Excellentie* aan
 „ den *Commissaris* voornoemt over-
 „ gegeven, uyt de zelve niet anders
 „ kunnen bemerken en begrijpen,

Don Phil-
 lippo Mas-
 carenhas
 houdt zijn
 Zoldaten
 in de Lan-
 den van
 Gale, met
 welke den
 Heer Am-
 bassadeur
 op Ceylon,
 veel moey-
 ten heeft
 en verschey-
 de debatten:
 Want de
 Portuge-
 zen susti-
 neerden dat
 Gale geen
 jurisdictie
 hadde buy-
 ten zijn
 muuren,
 daar noch-
 tans Joan
 de Barros
 Gale een
 Koninkrijk
 noemt. Zy
 meenden ook
 dat een
 vliegent
 Leger
 eenige pos-
 sessie fon-
 deerde,
 't welk
 tegen alle
 reden is.

„of *U Excellentie* zy in voornemen,
 „niet anders als met een deel onge-
 „fondeerde malignation en opge-
 „zochte protecten, het *Traſtaat*
 „van *Beſtandt* tuffchen onze Re-
 „ſpectieve *Souvraynen* te illuderen
 „ende om verre te ſtooten, konnen
 „wy ook niet nalaten 't geene by
 „onzen voornoemden *Commiſſaris*
 „gedaan is, in allen deelen te appro-
 „beren, dienvolgens tot bekomen
 „van ons goet recht, zoodanige mid-
 „delen aan te leggen, als ons Godt
 „Almachtigh verleenen zal, en het
 „recht der Volkeren in diergelijke
 „zaken mede brengt, gelijk *U Ex-
 „cellentie* kan zien de Vloote waar
 „mede deze gebracht werdt, tot
 „dien eynde wederom uytgezet, en
 „alzo daar uyt geſchapen ſtaan ve-
 „le onluſten ende moeyelijkheden
 „tuffchen hoogh gemelte *Majeſteyt*
 „van *Portugal*, en de *Hoog: Mog:
 „Heeren Staten Generaal der vrye
 „Vereenighde Nederlanden*, onze re-
 „ſpectieve *Souvraynen*, zoo ook veel
 „onheylen en bloedt-ftortingen, be-
 „halven de onkoſten en andere in-
 „convenientien, zoo is 't dat wy by
 „dezen Godt en de Werelt tot ge-
 „tuygen roepen, en proteſteeren
 „daar aan geen ſchult te willen heb-
 „ben, als by ons niet ſtaande, dat het
 „voorz. *Traſtaat* van *Beſtandt* niet
 „onderhouden en nagekomen wer-
 „de, achtervolgens de goede inten-
 „tie ende oprechte meyninge der
 „meer-gemeldte reſpectieve *Heeren
 „Souvraynen*, dewijl wy met recht
 „om het onze ſpreken, en de Lan-
 „den van *Gale* voornoemt, ons met
 „gewelt ende onrecht onthouden
 „werden, en *U Excellentie* tot geen
 „billijke accommodatie heeft willen
 „verſtaan. Gegeven in 't Kasteel
 „*Batavia*, den 5 *Auguſty* 1643.

Onderſtondt

*Antonio van Diemen,
 Cornelis van der Lijn,
 François Caron,
 Joan Maatzuyker,
 Juſtus Schouten, ende
 Salomon Smeers.*

Aldus ſchokten de zaken tuffchen
 Ons en den *Portugeeſch* in *India*,
 tot dat eyndelijk in 't Jaar 1644, op
 den 10 *November*, den Heere *Maat-
 zuyker* een vaſt Verbondt van *ſtil-
 ſtant* met den *Vice-Roy* ende *Grave*
 van *Aveiras* quam te treffen. Voor-
 noemden Heere *Maatzuyker* hadde
 volkomen laſt, om van wegen de
Hoog: Mog: Heeren Staten Generaal,
 en uyt de namen van den *Ed. Heer
 Gouverneur Generaal* ende *Raden* van
India, met zijn *Excellentie* te hande-
 len, en de oneenigheden te vergelij-
 ken, te weten, by proviſie, tot dat by
 onze reſpectieve *Souvraynen* finale
 deciſie zoude gedaan werden. Men
 quam dan in *Goa* over een op deze
 navolgende *Conditien*.

I.

E Erſtelijk proteſteren *Partyen* we- *De Condi-
 derzijds, dat deze tegenwoordige tien van
 vriendelijke over-een-kominge geſchiet het Ver-
 tot accommodatie van de verſchillen dragh.*
 en differenten, om welkers wille veel
Menschen bloed is vergoten, ende den
 gewenſchten *Vrede* lange achter geble-
 ven, geensins zal præjudiceren 't recht
 ofte *Domeynen* zoo der doorluchtigen
Majeſteyt van *Portugal*, als der
*Ed. Hoog: Mog: Heeren Staten Ge-
 neraal der vrye Vereenighde Neder-
 landen*, dat in alle *Steden*, *Kaſteelen*,
Fortreſſen, *Vlekken*, *Havens* en *Zeën*,
 wederzijds in gansch *India* (achter-
 volgens het *Verdragh*, gecelebreert tuf-
 ſchen de *Majeſteyt* van *Portugal*,
 ende de *Ed. Hoog Mog: Heeren Sta-
 ten Generaal*) zuiver, vaſt en onver-
 brekelyk zal werden onderhouden, zoo
 haast 't zelve in deze *Stadt Goa* an-
 dermaal publyk en zolemneel zal zijn
 gepromulgeert.

II.

Voorts alzo op het *Eyland Ceylon*
 eenige twijffelingen zijn ontſtaan, aan-
 gaande de *Limijt-ſcheydinge*, &c. om
 welkers wille het *Beſtandt* tot noch toe
 geen effect en heeft genooten, zoo is
 goet gevonden, der zelve deciſie bloot
 ende geheel te reſerveren tot d'uytſpra-
 ke der meer-gemelte *Heeren*, en onder-
 tuffchen aldaar volkomen ſchorſſinge
 van *Wapenen* te houden, blyvende de
 zaken,

Zaken, Fortressen, &c. in den zelven staat, in welke op den dagh der Publicatie in deze Stadt Goa zullen werdengenvonden, zonder dat yet op nieuws geëxtrueert, ofte in beter forme gebracht, gealtereert ofte geïnnoveert, nochte eyndelijk yets geattenteert zal werden, pertinerende tot Defensieve ofte Offensieve Oorlogh.

III.

De opschorting van Wapenen zoodanigh vast gestelt, en de deylinge van den eygendom en possessie der Landen, ter decisie van de Souvraynen gereferereert zijnde, op dat de onzekerheydt der geschorte possessie, de vruchten ondertusschen niet komen verlooren te gaan, zoo is verdragen, de zelve in twee gelijke deelen te parteren, waar van een den Portugeesch, het andere den Nederlander zal genieten, en zal het inkomen by de Nederlanders zijn in deposito, tot dat de voorsz. decisie uyt Europa kome, met verbintenisse van restitutie, by aldien de meer-gemelte Souvraynen zulks komen te beveelen, onder geitereerde protestatie van de zijde van den Heer Ambassadeur, dat met die tijtel van depositie, die ter instantie van zijn Excellentie alleen tot accommodatie des geschils is ingewillight, om dat om 't zelve geen meer Christen bloed vergoten werde, in geenderley wijze zal gepræjudiceert werden het recht ende possessie der Heeren Staten Generaal, in de voorsz. Landen en vruchten, en op dat omtrent het innen der Vruchten geen contentien en rijzen, is goet gevonden dat de Portugezen vry en veyligh zullen innen alle de Vruchten, die voort zullen komen in 't halve deel der voorsz. Landen, dat na haar Fortresse is gelegen, en de Nederlanders alle de Vruchten in het deel dat na hare Sterkte is gelegen. Welke Declaratie van halveringe op gelijke wijze ook verstaan zal werden plaats te hebben in de Administratie van de Justitie, op dat om de onzekerheydt van de Jurisdictie de misdaden niet ongestraft blijven. Deze Declaratie zal geschieden op 't gemelte Eylandt door wederzijds Capiteynen.

IV.

Den Koningh van Candy Raja Singa zal onder deze Treves begrepen zijn, achtervolgens den Inhoudt van het derde Artijkel, met de Landen en possessien zijn's Rijks.

V.

Het zal de Eygenaars ende Erfpachters der Dorpen geoorloft zijn te keeren tot haar eygenscappen, erfpachten ende oude possessien van haar Dorpen en Goederen, hoedanigh die mogen wezen, en haar Familien aldaar te brengen, mits dat binnen zes Maanden te voorschijn komen, 't welk zullen vermogen te doen door haar zelve ofte hare Lant-pachters, mits conditie dat de schuldige gerechtigheyt ende inkomsten zullen betalen, gelijk voor dezen, aan de zijde in wiens quartier zullen zijn gekomen, en niets tegen de zelve zullen mogen molieren, en op dat de zoodanige in hare Conscientie geen schade komen te lijden, zoo wert de Parochien ook toegestaan vryelijk tot hare Kerken te keeren, den Godts-dienst te administreren, en Zielen te verzorgen, gelijk voor dezen, te weten, in de Velden en Dorpen, maar niet in de Nederlandtsche Fortressen, tot dat de voornoemde decisie uyt Europa komen zal.

VI.

De Werk-lieden des Eylants Ceylon, die tot het schellen van den Caneel gebruykt werden, en de naam van Schalias dragen, zullen aan beyde Partyen haar dienst doen, mits hebbende al vooren consent der geener, welkers deel zy zijn toegevallen, en tot beter nakominge van den Treves, zal geen partye de Ceylonsche Landt-luyden, Ingezetenen, ofte eenige andere Huurlieden van d'andere Partye, zonder des zelfs toefstant, by hem roepen; maar de Overloopers zullen wederom tot de hare gezonden werden.

VII.

Alle de Goederen die staande deze verschillen, en ter oorzaak van de zelve aangehaalt zijn, zullen van beyde zijden geresitueert werden in de zelve specie daar het kan geschieden, of in gereet gelt, te weten, die Goederen die

effectieve in het gewelt van wederzijds Partyen zijn gekomen, en geen andere, en tot volbrengen van dit werk, belooft den Heer Ambassadeur hier in Goa ofte Zuratte te betalen ten uysterste in de Maandt January aanstaande, de zomme van 100000 Spaansche Patacques, naderhandt te reduceren na de estimatie van Batavia, en waar de taxatie der Goederen geschiet, ter zelve plaatze zal ook de betalinge gedaan werden, het gene na de betalinge der gezeyde zomme, tot de volle genoeghdoeninge bevonden zal werden van den 22 dagh der maandt February 1643, op welke vervult is een Jaar na de Ratificatie des doorluchtighsten Koninghs van Portugal in 's Gravenhage over-gebracht.

VIII.

Zoo het mochte gebeuren, dat ten tijde des voorfsz. Bestants eenige differenten tusschen Partyen quamen te rijzen, zal het Contract daarom geensins gedissolveert, maar geheel ende religieus onderhouden werden, blijven de ondertusschen de zaken in den zelve staat, tot de decisie van de Souvraynen; of zoo de zake geen uytstel lijden kan, door Arbiters, met consent van beyde Partyen te eligeren, gedefinieert werden, en middelertijt dat de Quæstie hanght, zal de zake, van welke het geschil zal wezen, blijven in 't gewelt des geenens die het geschil gemoveert heeft.

IX.

Met deze tegenwoordige vereeniging zal geen præjudicie geschieden aan de decisie of definitie, die over verscheyde differenten of bevonden werdengedaan te zijn, of namaals gedaan te zullen werden van onze Souvraynen, maar zal de zelve in alle geval standt werden gedaan, zoo van deze als geene zijde, niet tegenstaande de tegenwoordige Capitulatien, tot accommodatie der Geschillen middelertijt tusschen ons gemaakt. Welk Verdragh tot onderhoudinge des Bestandts, en schortinge der Wapenen, mitsgaders alle Aeten van Hostiliteyt op 't Eyland Ceylon, gelijk boven verhaalt is, d'een en d'andere Partyen belooft hebben,

van haar terstont solemneel gepromulgeert, onderhouden, en naar-gekomen zal werden, ende te zullen doen van de Onderdanen wederzijds onderhouden en naar-gekomen werden, den Excellente Vice-Roy door hem zelve, ende de Onder-koningen die namaals mochten komen, en door zijn Generaals en Gouverneurs: insgelijks belooft den Heer Ambassadeur zulks van wegen de Vereenigde Nederlanden, en de Oost-Indische Compagnie, uyt kracht van volle Commissie, hem van den Ed. Heer Generaal Anthonio van Diemen verleent, begeerende dat alles aan beyde zijden vast en krachtigh, zonder eenige quetsinge, zal onderhouden werden, en zulks is met eede geswooren op het H. Euangelium, ten overstaan van den eerwaardigen Aarts-Bisschop, Primaat, Don Frey Francisco de Martyres, en Don Alphonso Medis, Patriarch van Æthiopia, Raden van zijn Koninklijke Majesteit, en de vordere Raden dezes Staats, de welke het zelve consenterende, approberende, ende admitterende, en als Getuygen daar over hebben gestaan Wollebrandt Gleyngen, Præsident in Persia, Abrahamus Fierens Predicant, Joan Pottey Fiscaal, Andræas Frisius Secretaris, en Thomas Kuyk Opper-koopman, met welke den Excellenten Grave Vice-Roy, en den Ed. Heer Ambassadeur, met haar eygen handt-teken hebben ondergeschreven, ende Joseph de Chaves Soto Major, Secretaris van zijn Excellentie, heeft het doen schrijven. De ondertekeninge was

Den Grave van Aveiras,
Joan Maatzuyker,
Fr. Francisco de Martyres,
Alphonso Medis,
Francisco de Melo de Castro,
Don Manoel Pereira,
Anthonio Saria Mochado,
Anthonio Movis Baretto,
Joseph Pinto Pereira,
Wollebr. Gleynze de Jonge,
Abrah. Fierens, Joan Pottey,
Don Bras de Castro,
Louis Mugilhaon,
Andr. Frisius, Andre Selem.

Alzoo

Alzoo van dit *Verdrag* meerder Exemplaren waren geschreven, zoo in 't *Latijn* als *Portugeesch*, is tusschen den *Onder-koningh* en den *Ed. Ambassadeur* verdragen; dat by al dien over 't verstant der zelve eenige twijffelingen quamen te ontstaan, dat men tot het *Latijn*, als het autentique, zal gaan, en 't zelve geheel, en zonder eenige deflectie zal standt grijpen, tot welkers bevestinge deze Verklaringe is gemaakt, en hebben de voorsz. Heeren andermaal ter zelve plaatze en dagh het ondergeschreven ondertekent.

Den Grave van Aveiras,
Joan Maatzuyker,
Fr. Francisco de Martyres,
Aarts-bisschop en Primaat.
Alphonso Medis, Patriarch
van Æthiopien.
Francisco de Melo,
Don Manoel Pereira,
Anthonio Saria,
Anthonio Monis Baretto,
Joseph Pinto Pareira,
Wollebrant Gleysz. de Jonge.

*Scheydinge
 der Landen
 tusschen
 Portu-
 gezen en de
 Nederland-
 ers op
 Ceylon.*

Naderhandt geschiede de scheydinge der Landen op het Eylandt Ceylon, in de Stadt Columbo, den 10 January 1645, onder de Regeeringe van den *Onder-Koningh Don Philippo Mascarenhas*, Successeur van den *Grave van Aveiras*.

Erstelijck, belangende de Landen tusschen Columbo en Negumbo gelegen, dat de zelve zullen verdeylt werden in gelijke deylinge by geheele Corlen ofte Provintien, daar het geschieden kan, op dat de Oude Jurisdictien niet kome geconfundeert te werden, ofte daar zulks niet kan geschieden, by Dorpen ende Limiten, te weten, aangezien alle de Provintien, die tusschen voornoemde uysterste Fortressen gescheyden moeten werden, zeventien in getal zijn: Dat de Stadt Columbo eerstelijck toegeschreven zullen werden zeven der zelve, namentlijk Herra-corla, Omapauduna-corla, Quatigora-corla, Biligal-corla, Galbare-corla, Apitigan-corla, en Pernacur-corla,

die alle aan die kant gelegen zijn. De Fortresse Negumbo zal acht deelen hebben, als Pitigal-corla, Diomedecorla, Urupula-corla, Carvagal-corla, Vili-corla, Madura-corla, Hiericla-corla, en Mangur-corla, de restteerende zullen in twee gelijke deelen verdeelt werden, te weten, Alicur-corla door de Reviere Dandugan, als een gemeyne scheyd-paal, in maniere dat Negumbo zal volgen al dat aan geene zijde noordtwaarts, en Columbo al dat aan deze zijde zal bevonden werden, en Catugambala-corla, die drie mindere districten heeft, genaamt Udacahapato, Miendapato, en Jetigalapato door de zelve, invoegen dat Negumbo ten deele zal vallen Jetigala, en Columbo Udacaha: maar Miendapato zal in gelijke deylinge tusschen Partyen geschift werden by Dorpen met gelijke getal, van welke die Negumbo zullen werden geassigneert, die na Jetigalapato zijn liggende, en Columbo, die na Udacaha strekken. Den Portugeesch zal hebben Putelaon en Calpentijn, maar tusschen Columbo en Gale aan de andere zijde zal de scheydinge geschieden door de Reviere Alican, blijvende het gedeelte dat aan geene zijde is by de Nederlanders, en dat aan deze zijde is, met de Reviere en Haven zelfs, by den Portugeesch, gelijk van oudts geweest is, met die conditie nochtans, dat de Nederlanders en der zelve Onderdanen, zoo hier als elders woonachtigh, het vry gebruyck des zelfs zullen hebben, om met recht haar koopmanschappen daar uyt en in te voeren, in de zelve te Visschen, &c. zonder betalinge van eenige gerechtigheydt. Maar alzoo in de Capitulatiën binnen Goa gemaakt, by het zevende Artijckel verdragen zy, dat de Werk-lieden die tot het Caneel-schillen gebruykt werden, (Schalias genaamt) ten tijde van den Ooghst beyde Partyen dienst zullen doen, op dat daar uyt niet eenige twist en kome te rijzen, zoo is doen mede vast gestelt, dat de Nederlanders jaarlijks ten genoemde tijde uyt de Dorpen Bili en Cofgure, die aan geene zijde van de Reviere Alican gelegen zijn,

en dien volgens haar ten deele gevallen, de helft der genoemde Werk-lieden, die van outs aan die plaatze bescheyden zijn, den Portugeelch tot het schillen des Caneels van haar kant zullen byzetten, mits conditie dat de voorsz. Caneel, die door de zelve in der Portugezen district geschilt zal werden, in een gemeyne plaatze, aan de Reviere Dandugan, zal werden gebracht en aldaar bewaart, mitsgaders alle Jaren in twee gelijke deelen tusschen Partyen geparteert zal werden, betalende yeder voor 't gene geniet aan de Schalias het loon van outs daar toe staande, en zal in 't assigneren der voorsz. Werk-lieden equaliteyt werden gehouden, niet alleen in 't getal, maar ook in qualiteyt der zelve.

En deze scheydinge zal zoodanigh plaats hebben, en zoo lange geobserveert werden, tot dat van onze Souvraynen uyt Europa over de principale eygendom decisie zullen doen, met deze cautie nochtans van de zijde der Nederlanderen, die noch de exacte kennis van de Landen niet hebbende, en haar bevindende merkelijk bedroogen te zijn, dat zy zullen mogen van de zelve provoceren, en reparatie op hare grieven verzoeken; doch of het mochte gebeuren, dat Partyen daar over niet konden verdragen, zoo zal men daarom niet weder tot de Wapenen keeren: maar het Bestandt zal evenwel vast blijven na den inhoudt van 't negende Artikel der voorgezeyde Capitulatie. Welke deylinge ende scheydinge der Landen den tegenwoordigen Onder-Koning Don Philippo Mascarenhas, en den Ed. Heer Joan Maatzuyker belooft hebben terstondt te publiceren, op dat yeder kennisse daar van bekomen mach, en alle Ingezetenen des Eylands mogen weten wien zy hebben te gehoorzamen, en te doen onderhouden ter goeder trouwe, waar toe haar met Eede hebben verbonden, en na gewoonte het Contract ondertekent, zoo in de Latijnsche als Portugésche Tale, met die voorwaarde, dat men in twijffeling over de interpretatie, sich tot het Latijns Exemplaar zal gedragen.

Daar na in den Jare 1647 wierd

een Provisionele Compositie gemaakt tusschen den Excellentissimo Vice-roy Don Philippo Mascarenhas, en den Ed. Manhaften Cornelis van Sanen, Opper-koopman en Directeur op Wingurla, tot accomodatie van de twijffelingen, gemoveert aangaande de rechten, gepretendeert in de Fortresse Malacca.

Contract
tusschen
Don Phi-
lippo Mas-
carenhas
ende den
Opper-
koopman
Cornelis
van Sanen.

IN den Name Godes, AMEN.

Laten weten aan alle de geene die dit Contract zullen zien: Dat in 't Jaar 1647, den 18 April, in 't Hof van de Fortresse der Stadt Goa, by wezenden den Excellentissimo Vice-Roy Don Philippo Mascarenhas, Raadt van Staten van zijn Majesteit, en den zeer Manhaften Cornelis van Sanen, Opper-koopman, Capiteyn ende Directeur tot Wingurla, met expresse Commissie van den Ed. Heer Generaal ende Raden van India, om provisioneel te accorderen de geschillen, aangaande de gepretendeerde rechten in de Stadt ende Fortresse Malacca, van welke Commissie den inhoudt aan den Heere Vice-Roy gezonden, zoodanigh is als volgt:

Over de Tollen en gerechtigheden van Malacca, zijn met zijn Ed. en de Macausche Kooplieden niet over een gekomen, maar wel in gesprek geweest, niet tegenstaande van onze zijde gansch villyke voorlagen zijn gedaan, by aldien U Ed. (tot voorkominge van ongeneughte) noodigh achte daar iets zekers van te beramen, zoo kan U Ed. met Cornelis van Sanen, onzen Opper-koopman in Wingurla, tracteren. Door kracht der zelve Commissie hebben wy eerst geconsfereert de zaken wegens den Ed. Heer Vice-Roy met den zelve Commissaris, en aan den zelve vertoont, by punten van rechten, geen impositie schuldigh te zijn de Schepen van dezen Staat die voor by Malacca passeren, zonder daar Goederen te lossen ofte te verkoopen, waar op zijn Ed. geantwoort heeft, zeggende dit recht ofte impositie schuldigh te zijn, als blijkt door de Papieren van d'een en d'ander zijde op 't zelfde: Maar om onheylen te schouwen, in

conservatie ende continuatie van vrede en onderlinge correspondentie tusschen beyde Natien, is geaccordeert ter decisie van onze Souvraynen, in naarvolgende wijze:

Dat deze provisienele Compositie is gemaakt tot goeden eynde van Vrede, geensins tot praëjudicie der Possessien, zoo van den Koning van Portugaal, als van de Ed. Hoog: Mog: Heeren Staten Generaal, dat de Schepen van zijn Majesteit, ofte Koopvaarders van dezen Staat, gaande na China ofte andere Plaatzen om de Zuyd, recht op Malacca varende, eenlijk zullen hebben te betalen van de Goederen die zy effectueeljk daar verkoopen 6 ten hondert, en 't zelfde zullen de Hollanders van de Goederen, die mede verkocht werden in de plaetse van zijn Majesteit moeten betalen. Volgens het Contract, gehandelt in Batavia, door de E. Heeren Raden met de Koopliden van Macau, in 't byzijn van den Reverend. Frey Gonzalvo de S. Joseph, yeder vaartuygh groot of kleyn na Macau, tenderende zonder Goederen te lossen of te verkoopen in Malacca, zal betalen voor gaan en komen twee Schuytjes Gout, van welke contributie vry en liber zullen zijn de Schepen van zijn Majesteit, doch zullen alleenlijk by eede mogen besichtight werden, om te weten of eenige Koopliden Goederen in hebben, die vindende, zullen de eygenaars 4½ ten hondert betalen voor gaan en komen, van de geene die zullen excederen de ladinge van een Patache, zullen niet meer als twee Schuytjes Gout betalen by deposito.

Dat de Schepen die voor by Malacca zullen passeren, en niet na China varen, zullen betalen 4½ ten hondert, niet tegenstaande dat zy op de zelve plaetse geen Goederen lossen ofte Verkoopen, ende zoo zullen zy hare reyze mogen volvoeren zonder eenige vexatie, maar met alle hulpe van de Hollandtsche Natie. Welke gestabileerde en welgestelde Compositie hebben wederzijds belooft te laten uyt-roepen, te houden en te bewaren, en te doen onderhouden, tot nader definitie van wederzijds

Souvraynen, en voorts is het Contract met eede reciproce bevestight.

Onderstondt

Don Philippo de Mascarenhas,
Cornelis van Sanen,
Duarty de Fugeredo de Mello,
Frey Gonzalvo de S. Joseph,
Francisco de Melo de Castro,
Anthonio Souza Coutinho,
Jan van Teylingen, Opper-koopman,
Anthony Ondermeulen,
Jacob Roscam,
Leendert Janfz. &c.

Het XVI. Capittel.

Beschrijvingh van Anchediva, Canara, Onor, Batecala, Malabar. Cananor gebouwt; Belegert van de Malabaren; Dapperlijk verweerd door Laurens de Britto; Weder belegert, en overwonnen door de Nederlanders.

WY zullen nu een weynigh spreken van het Eylandt Anchediva, dichte by Goa gelegen, ende ontrent 50 mijlen van Calechut, het zelve is vol Boschagien, ende bovenmaten Visch-rijk. De Portugezen hebben in oude tijden alhier een Sterkte gehadt. Sabajus, Vader van Hidalcan, (waar van te vooren is gesproken) zond 60 Bodems na Anchediva, terwijl Glineyda tot Cananor was, om de Portugezen van het Eylandt te verdrijven, hebbende verkooren tot Hooft van de Vloote zijn byzonderste Raats-man Anthony Fernando, een afgerichte Guyt en Overlooper, noch God noch zijn Volk getrouw, hebbende zijn Gods-dienst verzaakt, ende de Mahometaansche name van Abdala aangenomen, hy was ervaren in zeezaken en Scheeps-timmeren, daarom ook hoog geacht. Deze dan met zijn volk aan landt gestapt zijnde, trachte de nieuwe Sterkte der Portugezen te overweldigen. Den Bevelhebber aldaar was Emanuel Passangie, een Man van dapperheydt en groote lof, geboortigh van Genua,

Het Eylandt Anchediva.

Hier hebben de Portugezen in voorgaande tijden een Fort gehad.

uyt een doorluchtige stamme, deze, hoewel weynigh voorzien van nootwendigheden, ook mede onkundigh van zulken schielijken overval, stelde hem met alle manlijkheyt eenige dagen in tegenweer. *Abdala* verschrift door het geruchte van de aankomste der *Portugésche* Vloote, die met overwinninge t'huys keerde, pakte zich met alle spoet wech van 't Eylandt.

Het zelve is naderhant ter neder geworpen.

Uyt wat reden.

De Sterkte is daar na van de *Portugezen* zelfs afgebroken, ter oorzaak, dat een sware bezettinge van nooden hadde. De *Portugezen* waren doenmaals wijzer als in onze eeuw: Want d'ervarentheyt heeft haar geleert, dat veel sterkte en bezettinge d'oorzake van hare ondergank zy geweest. Zy vergeleken haar zeer aardigh by een Henne, die al te veel kiekens hebbende, de zelve met haar vlerken niet kan bedekken, zoo dat het niet vreemt is, dat zoo nu en dan de Kieken-dief met een van de Jongen door-gaat. Het is ook zoo in der waarheydt: want men kan het nauwelijks over al waarnemen, en de groote onkosten der *Guarnizoenen* verminderen de inkomsten, en men kan beswaarlijk gelijk *Zoldaat* en *Koopman* zijn. Dit is wel het byzonderste dat van dit Eylandt te zeggen is, daarom wy 't zelve kortelijk verlatende, ons elders begeven.

Canara.

De Landtstreke van *Canara*, welkers Inwoonders *Canarijns* genaamt werden, is vruchtbaar van Rys ende andere levens-middelen; de *Canarijns* zijn doorgaans gezont en sterk van leeden, bequaam tot alderhande arbeydt. Aan de Zee-kant zijn deze naartvolgende Steden:

Onor.

De Stadt en 't Koninkrijke *Onor* is mede niet verre van *Goa* gelegen. Den *Portugeesch* heeft ook eertijds alhier een Sterkte gebouwt. In voorgaande tijden was op deze plaatze een groote Scheepvaart ende Koophandel.

Baticala.

Naast aan *Onor* is *Baticala* gelegen, 25 mijlen van *Goa*, den Koning van dese plaatse is ten tijde van *Don*

Emanuel aan *Portugaal* chijsbaar geworden: Maar naderhant weygerigh zijnde, niet willende opbrengen de jaarlijkse lasten, is hy van *Sequeria* daar toe gedwongen, welke *Alphonsus Menesius* voor uytzond met eenige Schepen om de mont van de Haven te bezetten, en den afvaligen Koning tot gehoorzaamheyt te brengen: Naderhant quam de Koninginne van *Baticala* de zelve gang te gaan, welke *Sofa* tot onderdanigheyt op deze maniere bracht. Hy nam met zich 40 Bodems, gemant met 1500 kloeke Soldaten, en zette zich in den ingangh van de Haven, zond zijn Gezanten aan de Koninginne om de jaarlijkse inkomste ten dienste des Konings in te vorderen, ende de Rovers Schepen op te halen: want deze Koninginne hadde zelfs de Vyanden der *Christenen* en Zee-roovers een veylige toegangh in haar Haven verleent. Zy wiert door d'aankomste der *Portugezen* niet weynigh ontfelt, gaf terstont 4 Roof-schepen over, makende ondertusschen veel blaauwe uytvluchten om den *Portugeesch* op te houden, die onverduldigh aan Lant stapt, en zijn Volk in ordre stelt. Die van *Baticala* begonden hevigh met haar Bogen uyt de hooge *Palmeer-boomen* te schieten, daar na ziende dat dit alles krachteloos was, begaven zy haar ter loops na de Stadt, alwaar zy t'zamenrottende in 't gezichte van Vrouw ende Kinderen, (doch in afwezentheyt van de Koninginne,) den strijdt met alle hevighheyt hervatte, die in 'teerste twijfelachtigh was, doch korts daar aan wierden de *Baticalezen* verstroyt en doorgaans verjaaght, en bequamen een ellendige nederlage. De Stadt bevont men ledigh, welke in vlamme wiert gezet: den *Portugeesch* verloor hier 12 man, maar den *Moor* ongelijk meerder. In deze voorvalende gelegentheydt geschiede een aanmerkens waardige zake. Zeker Krijghs-helt *Almeyda*, ziende een van zijn Mede-makkers omringht van den Vyandt, ende in gevaar zijns le-

Den Koningh ende Koninginne van *Baticala* chijsbaar aan Kroon van *Portugaal* weygeren haar jaarlijkse lasten op te brengen, warden daar toe gedwongen

levens, dringht door den Vyant hene, verloft zijn Spits-broeder, staat den hevigen aanval zoo lange uyt, tot dat tijdt vergunt wiert, om van zijn Lants-lieden geholpen te werden.

De Landeryen wierden voorts afgeloopen, de Koninginne gedwongen om haar jaarlijksche lasten op te brengen, en de Roovers voortaan geen toegank te verleen; voorts van *Barcelor*, *Baranor*, *Mangalor* &c. valt weynigh te zeggen, dies wy ons tot de Landtstreke van *Malabar* be-
 Mangalor
 s eertijds
 van Silve-
 ia ver-
 rant. Den
 portugees
 equam
 aer uyt tot
 uyt 60 gro-
 e stukken
 schuts,
 eel Buspoe-
 er, Koper,
 Coraal,
 Quikzilver
 de zijde
 offen.
 Eyndpalen
 an Mala-
 ar.

Malabar heeft zijn begin (na de gemeine rekeninge) omtrent 50 mijlen bezuyden *Goa*, en eyndicht aan 't hooft van *Comorijn*, zijnde d'uyt-terste eynd-paal van *India* binnen de *Ganges*. Dese Landtstreke is van binnen zeer rivier- en water-rijk, zoo dat men binnens Landts meest de selve door varen kan, doch de Rivieren zijn ondiep, onbequaam om eenige geladen Scheepkens binnen te brengen. De grootste Rivieren zijn *Bergera* (alwaar zich de *Malabaarsche* Roovers onthouden) *Panane* ende *Cranganor*, die 't Rijk van *Calechut* en *Cochin* scheyden; deze zijn met hoogh water 18 a 19 voeten diep, gelijk ook de Riviere van *Cochin*. Het Landt van *Malabar*, of daar eygentlijk de spraak geoeffent wordt, is in vijf Koninghrijken verdeylt, *Cananor*, *Calechut*, *Cranganor*, *Cochin*, ende *Coulang*, daar by ook *Trevancoor*, zijnde wel 't onvruchtbaarste nevens andere Koninghrijkskens moeten gerekent werden, als *Porca* en *Caleculang*.

In voorige tijden wierdt *Malabar* alleen door een Opper-heer en Koningh bestiert, de welke zijn Hof binnen *Calechut* hield, (gelijk nu ook den grooten *Sammorijn*.) Het gebeurde dat de groote Koningh zich op reyze begaf, (door sterk aanraden) naar 't Roode Meer, om *Mahomeths* graf te bezichtigen, en verder in die Leer onderwezen te werden, doch in zijn weder-tocht quam hy te overlijden, zoo dat zijn Rijk in drie deelen verdeelt wierdt,

't eerste aan den Koningh van *Cananor*, de welke te vooren zijn wapendrager was, het tweede aan den Koningh van *Calechut*, zijn gewezen zwaert-drager, 't derde aan den Koningh van *Cochin*, eertijts zijn Scepter-drager.

De *Malabaarsche* landtstreke heeft des nachts een koude lucht, daar valt ook een sterke dauw, byzonder in de Maant *Januarij*, *Februarij*, ende *Maart* &c. in welke tijden een groote en onverdraaglijke hitte des daags is. Men heeft doorgaans Landt- en Zee-winden, beginnende de eerste des morgens tusschen 9 a 10 uren, de laatste kort na Sonnen ondergank; de stranden zijn zeer bar om aan te doen: want den grooten Oceaan met alle kracht daar op brekende, maakt de zelve boven maten steyl. Men dient in April aldaar van daan op te breken, zoo men yets van Lant bequa- melijk zal halen; de lucht is helder en klaar; de Winter neemt zijn aanvank in Bloey-maandt, en duurt tot Wijn- maant.

De byzonderste vruchten die op *Malabar* groeyen, zijn de *Peper* en de *Cardemom*, hoewel *Cochin* veel *Peper* uyt levert, zoo valt nochtans de zwaarste in 't Rijk van *Cananor*, te landewaarts in, daar eertijds veel *Moorsche* Kooplieden quamen, zoo van *Carnatica*, *Visiapour*, als elders. In *Calechut* valt de *Peper* kleynder van greyn, ende in minder overvloed als op *Cananor* en *Cochin*. De *Peper* werd gekocht op d'eene plaatse dier- der als op d'andere. Men kooptse in met de *Canda* zomtijds tot 390 en 400 *Sanams*, elke *Sanam* tegens 10 stuyvers gerekent, in 't Jaar 1640 stei- gerde de prijs tot 450. De *Peper* groeyt alderbest in schaduwachtige plaatzen, de stamme is zwak, zoo datze gelijk den wijngaart wel wil ondersteunt zijn, of als de Klim er- gens tegen op loopen, aan yder struik hangen gemeenlijk 6 bossen, elk om- trent een voet langh, van verwe de onrijpe Druyven gelijk zijnde. Men plukt de *Peper* groen zijnde in de Maanden van October en Novem-
 N 2 ber,

Winden en
 zayzoenen
 des Jaars al-
 daar.

Vruchten
 van Mala-
 bar.

Daar is
 drierley
 Peper in In-
 dia, zwarte,
 witte en
 lange. De
 Peper valt
 niet alleen
 op Malabar,
 maar ook op
 Java, Su-
 matra en de
 West-kust.

Malabar
 eertijds door
 en Heer
 bestiert.

Sammo-
 rin is zoo
 veel als
 Keyzer
 gezegt.

ber, en legtze in de zonne op matten te droogen, ende zy werdt in weynigh dagen zwart. Nevens de *Peper* en *Cardemom* valt alhier ook den *Gengber* ende *Borborri*, hebbende de verwe van *Saffraan*; men heeft eertijds de man *Gengber* en *Borborri* voor 5 *Sanams* gekocht. Den *Aloë* groeyt daar mede, doch in geen overvloed. De Koopmanschap die *Malabar* verders uyt levert boven de gezeyde, zijn weynigh, als wat *Bezoarsteenen*, ende weynigh *Salpeter*, ook *Gommelak* (zijnde slecht ende stokachtigh, ende het man voor 4 *Sanams* te bekomen) mede wat *Wasch* ende *Honigh*. Het geheele Landt is boven maten beplant met *Kokos-boomen*, die aldaar in een on-eyndigh getal staan, ende de gantsche Landtstreek wellustigh maken, voorts heeft men daar de gewoonlijke boomen van *India*. De Waren die op *Malabar* getrokken werden, zijn deze navolgende: Voor eerst den *Amphioen*, daar de Inwoonders haar niet alleen zot, maar half dul aan eeten; en de *Nairos*

als zy ten strijde zullen gaan, zullen eerst deze *Opium* nuttigen, op datze met meerder felheyt, (op dat ik niet zegge uytzinnigheyt) door den Vyandt zoude breken.

Grijsen Amber is ook in goede achingte by de *Malabaren*, zy wert veeltijts van de *Maldiven* aldaar aangebracht; men heeft voor 6 Realen de onse in *Cananor* kunnen in-koopen.

Malabar trekt vorder de drie hooft-speceryen, *Nagelen*, *Noten*, en *Foely*, voorts den *Aluyn*, *Radix Chinae*, *Loot*, *Tin*, *Spiauter*, *Rood en Geel Koper*, *Swavel*, *Vermilioen*, *Carmozijn*, en *Krap roode Lakenen*, *zwarte Kannekijs*, *roode Damasten*, *Benjoin*, *grof Porceleyn*.

Deze gantsche Lant-streke is vischrijk. Men heeft in *Cochin* en elders uytstekende *Goasche Cabeljauw*, goet van smaak. De leeftocht is in alles boven maten, en voor een kleyn gelt te bekomen: want Verkens zijn overvloedigh in't land, zoo ook *Hoenders*, *Eyeren*, &c. Drank ontbreekt mede aldaar geen zins: want de *Klap-*

van een
hoender-ey
hadden, en
voor 12
Realen te
koop waren
Om den Be-
zoar van d
valsche t on-
derscheiden
is nodig en
gloeyende
priem op a
zelve hard
te drukken
is hy opreck
zoo zal hy
geen letsel
daar door
bekomen.
Men kan
ookeerst we-
gen, en da-
na in't wa-
ter leggen
een geheele
nacht, zoo
den Bezoar
dan zwaan-
der wordt,
is hy valsche
behoudt h
zijn eerste
gewicht zo
is hy goet.

De Bezoar-
steenen
vallen op
Cananor
alder-
schoonst.
Men vintse
in de Bavia-
nen. Men
verkoopteze
by 't stuk.
Eenige heb-
ben de groo-
te van een
duyven ey,
en zijn voor
6 à 7 Realen
zontijts te
bekomen.
Men heeft
daar gezien
die de groote

pes-boomen dagelijks haar vochtigheydt tweemaal geven, welke tot drank matelijk gebruykt zijnde, de gezontheydt niet nadeeligh is; van deze vocht maakt men den *Arak*, daar Matroos en Soldaat niet dan al te veel op verslingert is, ende werdt door des zelfs misbruyck veel ziekte veroorzaakt.

De eerste Koningh (om met ordre te spreken) is die van *Cananor* niet wel in macht en mogentheydt: maar om dat hy gelegen is op de uytterstegrenzen van *Malabar* en naaft aan *Goa*. Hy houdt zijn Hof 3 a 4 mijlen opwaarts de Riviere van *Balipatan*, beginnende zijn Rijk aan *Montedely*, en eyndigende omtrent *Bergera*, zijn Oorloghs-macht bestaat uyt een goet getal Musquettiers; ook zijn hier veel die met den Boogh en Pijl wel af-gerecht zijn, en byzonder met Rondassen en zware Houwmessen, die zy aan de heupe voeren, zijnde van ruggen ruym een vinger dik, en krachtigh toe dringende.

Cananor.

Cananor is een volk-rijke plaatze, bestaande ten meerendeele uyt *Mahumetanen* ofte *Moren*, de byzonderst der zelve zijn machtige Kooplieden, wonen buyten de Sterkte, doch konnen van het Kanon des Kasteels gedwongen worden. Men kan genoegzaam zien en bemerken, gelijk my ook gebleken is, dat van wegen den rijkdom die zy noch bezitten certijts een groote Vaart van deze plaatze is geweest op *Zuratte*, *Cambaja*, ende het *Rooode Meyr*, zoo dat men hier eertijts jaarlijks 25 a 30 Schepen uyt-reede, maar nu is de Koopmanschap zeer vervallen, en staat buyten twijffel noch slimmer te werden.

Termapat-an.

Malabaar-
che Ro-
vers van
Bergera.

Omtrent twee mijlen zuydwaarts van *Cananor* is gelegen *Termapat-an*, zijnde aan de Landt-zijde rondtomme met een muur besloten, de voornoemde plaatze wordt door een *Mahumetaan* geregeert. De Koningh van *Cananor* heeft eenige wederspannige onder zich, zijnde namentlijk de Rovers van *Bergera*, hare Hoofden zijn *Moren*, hare Soldaten bestaan uyt *Heydenen* ende *Mahumetanen*. Die van *Ca-*

nanor zijn gewoon Paspoorten van voornoemde Roovers te bekomen, om dat zy daar toe genootzaakt werden, zoo mede de omleggende plaatzen die de Zee gebruyken. Men heeft de tijdt beleefd dat zy met 40 Fregatten in 't vaarwater kruyften, dat zy in voorgaande tijden geen meerder roof bequamen, wijten zy de *Hollanders*, om dat de *Portugezen* uyt schrik van die Natie nu zoo sterk niet meer op Zee quamen, dies zy geraden waren ons mede als Vyanden aan te tasten, gelijk zy 't zelve aan de Fluyt den *Dolphijn* (tot haar schade) hebben zoeken in 't werk te stellen; dies alle Schepen deze plaatze voorby varende, wel mogen op haar hoede zijn.

Cananor leght noordewaerts van *Cochin* omtrent 40 mijlen, heeft een schoone Haven, wijdt ende veyligh, het Landt is overvloedigh van *Peper*, *Cardemom*, *Gengber*, *Mirabolanen*, *Tamarinda* &c. *Petrus Alvarus Capralis* Hooft van de tweede Vloote van *India*, ten tijde van *Don Emanuel*, hebbende bezocht den Koning van *Cochin*, ende den grooten *Zamorijn*, quam mede tot *Cananor*, en sprak met den Koningh, die hem een Gezant mede gaf na den Koningh *Emanuel*. Daar na vertrok *Capralis*, hebbende eenige Lasten van *Peper* ende andere Waren in-gekocht.

Almeyda bouwde (met bewilliging van den Koningh, en tot beveyling van de Koopmanschappen) alhier een Sterkte, welke daar na hevigh van die van *Calechut* en *Cananor* wiert bestreden, maar van de *Portugezen* dapper beschermt. In welke gelegentheydt *Laurens de Britto* onsterffelijke eere in-geleydt heeft. 't Zal noodigh zijn dat wy de oorzaak van dezen Oorlogh eens verhalen, ende daar na van de Belegeringe zelfs spreken, alzo daar in veele en verscheide aanmerkenswaardige stukken zijn voorgevallen. Den *Portugeesch* hadde door zijn wapenen hem t'eenemaal Meester van de Zee gemaakt, niet alleen in dat geweste 't welk strekt na *Ethiopien*, maar ook *India* ende *Arabia*, zoo dat het niemandt van de Inlantsche Vol-

Het Kasteel
van Cana-
nor door
Almeyda
gebouwt.

Lof van
Laurens de
Britto.

Oorzaake
waarom Cananor bele-
gert werd
van de Ma-
labaren.

ken vry stont de Vaert te gebruyken, als hebbende passen en brieven van geleyde uyt handen van de *Lusitanen*. Men hielt dan tot dien eynde nauwe opzicht langhs de geheele streke van *Malabar*. 't Gebeurde dat zeeker Hopman een Schip van *Cananor* aanranfde, 't welk hy meynde van *Calechut* te komen, ende valsche Geleybrieven te hebben. Een byzonder man van aanzien nevens den Schipper wierden in een kleet genaayt, en buyten boort geworpen, en dat dicht onder *Cananor*; na dat het kleedt was gebroken, zoo quamen de Lichamen dicht onder de Stadt drijven, ende wierden terstont van d'Inwoonders van *Cananor* bekend, 't welk zulken bitterheydt ende toorn in haar verwekte (want zy leyden de schuld op de *Portugezen*) dat zy met volle klachten na den Koningh liepen, ende niet dan moort ende wraak tegens hare Vyanden uytblazende, daar na het Casteel belegerden, ende of wel *Almeyda* haar zocht voldoeninge te geven, den persoon, die dit misdrijf begaan hadde, van zijn Ampt af-zettende, zoo mocht dit in alles de aangesteke vlamme niet blussen. Waarlijk men ziet dikmaals wat door de dartelheydt, hooghmoedt ende ongebondenheydt van lossebollen een Staat ende Maatschappye moet uytstaan, ende hoe door haar onbedachtzaamheydt ende uytsporigheydt zware Oorlogen en schrikkelijke bloetstoringen veroorzaakt wierden. *Laurens de Britto* de Belegeringh te gemoet ziende, zondt *Boden* na *Almeyda* om hulp ende bystant, ende stelde zich in tegenweer. Den Koningh van *Cananor* stondt niet stil, versterkte zich langhs de Haven en zee-strant, ende sloot de Stadt van het Casteel af met Wallen en Grachten. Van *Calechut* bequamen de *Moren* ontrent 20000 gewapende, het welk haar stoutmoedigh maakte, en met alle vlijt tot de Belegeringe androng. Daar waseen Put midden tusschen de Stadt en 't Casteel gelegen, uyt welke de *Portugezen* alleen haar versch water konden bekomen, om-

Laurens de Britto zent na Almeyda om hulpe.

Den Zamorijn helpt die van Cananor.

trent de zelve geschiede veele schermtzingen, en wierden dagelijks veele *Portugezen* ter neder gevelt, zoo dat weynigh water veel bloedts koste, dies *Laurens de Britto* (door raat van *Thomas Ferdinand*, een vernuftelingh en groot Wiskonstenaar) een hol dede graven onder d'aarde, hebbende zijn toegangh tot de meer-gemelde Put, met een buyze ofte piipe, zoo dat de Bezettingen water konden bekomen, ende met een uytval de Put met Aarde stopte, om den vyandt niet meer dienstigh te konnen zijn.

De *Moren* hier door ontfelt, meinden dat elders eenige water-leydingen ofte Fonteyn-ader mochte zijn, dies zy haar Leger van die plaatze op braken, en elders ter neder sloegen, vullende veel zakken met Catoen, om de kracht van de uyt-geworpen donder-klooten te breken, ('t welk de *Barbaren* wel gelukte) ook de gracht met bundelen van ryzeren met een gelukkigen uytval vullende, zoo dat de *Portugezen* in groote benautheydt geraakten: maar de Godlijke hulp quam haar te gemoet, want den aandringende Vyandt door 't grof en swaar Canon ellendig met haar borstweeringen om verre wierden geschoten, ende een groote nederlage bequamen; waar op ook de *Britto* ter Poorte uyt spattende, een groote menigte ter neder velde. Nu zach den *Barbaar* verschrikt door 't verlies van de zijne, geen veyliger wegh te kiezen, dan zijn Vyandt nauw te besluyten, en uyt te hongeren, alzo de tijt van 't Jaar den *Portugeesch* geen toevor beloofde. Ondertusschen deden de *Lusitanen* verscheyde uytvallen, welke haar Vyanden duur stonden; in-deze queet zich manlijk boven andere zeker Castiliaan *Guadalajarage* naamt, welke in 't midden van de Winter ende de nare nacht met 150 Man ter Poorte uyt stoof, ende veele Schiltwachten, zoo slapende als sluymerende ter neder hakte, en niet weynigh Lijken maakte. Men vergroot het getal tot 300, men ontwel-dighde den Vyandt ook eenige voorname stukken Geschuts.

De Put van Cananor den Vyandt af-handigh gemaakt, en door konst den Portugees veylig. Deze Put is daar na in de vastigheyt besloeten geworden.

Dapperheyt van den Castiliaan Guadalajara.

't Ge-

Groote
brandt in de
Sterkte der
Portuge-
zen.

't Gebeurde omtrent deze tijd dat door onachtzaamheyt van een Slaaf een groote brant in *Cananors* Sterkte ontstont, waar door zommige huizen der *Portugezen* (doen licht ende van een brandbare stoffe opgerecht) in vlamme gezet wierden, waar door veele schade geschiede, ende een groot gedeelte van de eetwaren verreert ende verbrant wierden. Deze zake ontfelde de *Britto* niet weynig, welke hy (zoo veel doenlijk was) voor zijn volk verborgh ende verkleynde. De schaarsheyt van levensmiddelen dede veel Slaven tot den vyandt over loopen, die de toefant der Belegerden steeds openbaarde. Men at onreyne spijs, Ratten ende Muyzen, tot dat van den Hemel een groot getal Sprinkhanen uyt der Zee op *Cananor* aan quam (gelijk meermaal in die Gewesten schielijk geschiedt) welke niet alleen tot voedsel, maar ook tot gezontheydt van veele Zieken strekten. Deze zegen werdt niet zonder bygeloovigheyt van de *Portugezen* de *Maget Maria Koninginne des Hemels* toe-geschreven: want zy voorgeven dat dit wonder-werk op den dagh van *Marix hemelvaart* zoude geschiedt zijn.

en Samo-
n dringt
harder
nauwen
r Portu-
zen.

Ondertuffchen naakte de Lente en Voortijdt, zoo dat den *Samorijn* hard aandrigh tot nauwer bezettinge, ende benauwen van den Vyand, beschuldigende die van *Cananor* van nalatigheyt, vadzigheyt ende traagheyt, zendende geduurigh nieuwe toevoer van Volk, zoo dat men vast stelde, dat de Belegeraars niet minder dan 50000 sterk waren. Het gelukte in deze benautheyt den *Portugeesch*, dat zeker Inboorlingh (verbittert op den *Samorijn*, en den *Lusitaan* toegeneyght) niet alleen de Sterkte met levens-middelen voorzach, maar ook veel geheymenissen openbaarde, dies *De Britto* verwitticht van des vyants voornemen (na zijn tegenwoordige krijghs-macht) alle toegangen ter Zee ende te Lande bezette, zoo dat, wanneer den beraamde stormdagh was aangekomen, ende die van *Cananor* op de *Portugese* Sterkte

frontheyt
n het Le-
der Bar-
ren.

ker Ma-
baar open-
art den
Portugees-
el gehey-
nissen.

met alle man aanvielen, haar d'overwinninge beloofden; maar ellendig wierden zy bedrogen, want daar zy waanden het begin van haar geluk te hebben, daar was de plaatze van haar vlucht ende ongeval; ende zoo wiert *Cananor* verloft, ende den *Koningh* tot vrede gebracht.

Dus verre van *Cananor* ten tijden der *Portugezen*, 't zal nu nodigh zijn dat wy verhalen hoe ende wanneer die plaatze in onze macht is verval- len. Na dat de *Neerlanders* zich meester hadden gemaakt van *Cranganor* ende *Cochin*, nevens *Coulang*, zoo achte men ten hooghten dienstigh te zijn voor de *E. Maatschappye Cananor* te overweldigen, gelijk als te vooren zoude geschiedt zijn geweest, ten ware onze Vloot op ontboden ware geworden, om gewichtige redenen, ende de Soldaten elders mosten gebruykt werden. Na dat in't Voorjaar 1663. *Cochin* veroverd was, vertrok den *Hr. Jakob Hustaart* van daar, met een goet getal Krijghsknechten, en nodige voorraadt des Oorloghs na *Cananor*, by zich hebbende den Capiteyn *Pierre du Pon* ende *Hendrik van Rhede*, nevens andere wel beproefde Officieren. Men stapte aan Landt met de macht, ende na weynigh tegenstant naderde men dicht onder de Stadt (die onbesloten was) ende ten laetsten onder de Sterkten zelfs. Men plantede het geschut, ende zondt den Vyandt verscheide kogels toe; het geschiede dat na veel schoten weynigh schade aan de muuren bevonden wierdt, en alleenlijk van boven wat steen en kalk was af-gehaalt. Men konde den vyandt aan de zeekant niet beschadigen, want *Cananor* aan die zijde onwinbaar is, alleenlijk aan de Landt-zijde was eenigh voordeel op den vyandt te doen, hoewel het aldaar mede met hooge Bolwerken en een zeer diepen Gracht (uyt de Klippen gehouwen) voorzien was. Na eenige dagen belegeringh, dewijl den vyandt geen ontzet te gemoet zach, ook geen hope van uytkomst, te meer alzo *Cochin* hem was ontwel-

Hoe en
wanneer
Cananor
in de macht
der Neder-
landers is
gekomen,
namentlijk
Anno 1663
in 't Voor-
jaar
Gelegent-
heyt der
Sterkte van
Cananor.

*Waarom
den Vyandt
Cananor
op geeft.*

*Cananor
by de Por-
tugezen
meer dan
anderhalf
Eeuw beze-
ten, want
Anno 1604
schreef den
Koning aan
onze Ad-
miraal, dat
de Portu-
gezen 102
Jaren in
zijn Landt
gewoont
hadden.*

weldicht, gaf men de Sterkte op bil-
lijke voorwaarden op, welke inge-
willight ende volbracht wierden, en
zoo trokken d'onze na binnen, men
liet aldaar een Guarnizoen van 200
koppen. Dus zach men een van de
oudtste en sterkste plaatzen der *Por-
tugezen*, zoo veel Jaren by haar be-
zeten, in onze handen vervallen,
voor welke genade Godt den Heere
der Heyrscharen niet genoegh kan
gedankt ende geloofd werden, gelijk
Anno 1664. in Sprokkel-maandt in
d'eerste Predicatie aldaar gehouden,
van my onder onze *Nederlanders* is
geschiedt. Men maakte doen mede
een nauwer verbintenisse met den
Koningh van *Cananor*, tot verzeke-
ringh van de Koopmanschappen der
E. Compagnie

Het XVII. Capittel.

*Beschrijvingh van Calechut, Pana-
ne. Aankomst van Vasco de Gama;
zijn verhandelingsh met de Samo-
rijn. Panane versterkt, belegert, en
geslecht door den Portugeesch. Ver-
bondt der Nederlanders met den
Samorijn. Der Portugezen Sterk-
te op Calechut door den Samorijn
heftig bevochten, en beschermt door
Johan de Luna.*

*Het tweede
Koninkrijk
van Mala-
bar, waar
van de hoof-
plaatze is
Calechut.*

*Anno 1503
bracht den
Samorijn
tegens E-
duard Pa-
chieco
groot Hop-
man van
Koning E-
manuel te
velde
60000 man.
Anno 1529.
bracht hy
tegens den
Portugees
100000
koppen in
den strijt.*

Het tweede Koninkrijk van
Malabar is bestaande in *Cale-
chut* ende de onderhoorige Landen,
over welke den grooten *Samorijn*
heerscht. Zijn gebiedt begint ende
neemt zijn aanvank omtrent 3 ofte 4
mijlen zuydwaarts van *Bergera*, eyn-
digende aan de Riviere *Cranganor*,
begrijpende in de lenghte 32 mijlen,
in de breedte 20, hy is de grootste en
de machtighste van alle de Konin-
gen, kan een groot getal *Nairos*, zoo
die met Roers als Pijl en Boge om-
gaan, te velde brengen. Hy heeft in
vorige Jaren veel plaatzen bemach-
tight, welke hem jaarlijks niet min-
der dan 300000 *Sanams* op brachten.
Deze welke in onze tijdt noch in't
leven was, ende Anno 1662 gezien
hebbe, was omtrent 50 Jaren, begon
al te sussen, van wegen zijn onmatigh

eten van *Amphioen* ofte *Opium*, waar
op de geheele *Malabaarsche* natie
zeer verslingert ende verzot is.

In 't Koninkrijk van den groo-
ten *Samorijn*, ende doorgaans op de
Malabaarsche kusten, heeft men
vreemde Wetten in 't stuk van erffe-
nisse ende successie op de Konigh-
lijke Zetel: want men rekent in de-
ze niet na de Vader, maar na de
Vrouwe ofte Moeder; want de Va-
der houden zy onzeker, dewijl de
Vrouws-persoonen 't zy van hooger
ofte lager staat, zoo veel Mannen aan-
houden, als haar gelieft, ten eynde
zy tot een redelijken ouderdom ge-
komen zijnde, haar met een Man
vergenoegen; by voorbeeldt Anno
1642. den Konigh die doenmaals
leefde, hadde een Broeder van een
Moeder, die most (na de Wetten
des Landts) na zijn overlijden in
volkomen bezit treden, en by ver-
sterven most des Konighs Zusters
zoon in zijn plaatze komen: want zy
oordeelen dan dien den wettigen
Erfgenaam ende Successeur na den
bloede te zijn. De Inwoonders van
deze Landtstreke staande onder de
gehoorzaamheyt van den *Samorijn*,
vermogen niet eenige *Peper* te ver-
koopen, dan alleen aan zijn *Konigh-
lijke Majesteyt*, die zich van eenige
Moren zijn Makelaars d'ooren laat
vol blazen, zoekende alzo de ge-
heele handelinge tot haar alleen te
trekken.

Tusschen *Cananor* en *Calechut* vind
men *Panane*, zijnde een plaatze
aan de Zee-strant gelegen, daar d'on-
ze Anno 1607. ook quamen, om met
den *Samorijn* te spreken; maar von-
den hem op die plaatze niet, dewijl
hy in 't veldt was tegens zijn vyandt
den *Portugeesch*, doch naderhandt
wierden drie Gesanten aan boort van
den *Admiraal* gezonden, met Brie-
ven van zijn *Excellentie Prince Mau-
rice de Nassau* ondertekent. In deze
plaatse onthielt zich den *Samorijn*,
wanneer *D. Vasco de Gama* voor *Cale-
chut* ten anker lach, die in alle spoet
Gezanten aan de *Majesteyt* af-vaar-
dighde, om zijn aankomste te laten
weten,

*Wonderlijke
wetten aan-
gaande de
erffnisse
en successie
in Malabar.*

Panane.

*Aankom-
st der Hol-
landeren
aldaar.*

Vasco de Gama breekt met den Samorijn.
weten, en hoe hy met Brieven van den *Koningh van Portugaal*, als uyt een andere Werelt gekomen, doch dat geneyght zijnde met de *Majesteijt* te spreken, zulks niet wilde doen zonder byzondere last en ordre van den grooten Vorst.

De *Koningh* was niet weynigh in zijn schik en blijde over deze nieuwe mare, dewijl de doorluchtigheyt van zijn naam tot de ver gelegenste volkeren gekomen was. Hy zondt zijn volk na *D. Gama*, om hem op veyliger reede te geleyden, dies hy van *Calechut* vertrekkende, in de Haven van *Capocate* ankerde, naderhandt wierdt *D. Vasco de Gama* heerlijk ingehaalt. *Gama* hoewel door zijn volk gewaarschout, ende zelfs weynigh vertrouwende op den *Samorijn*, begaf zich met zijn volk aan Landt, bestaande in 8 mannen gierlijk gekleet, hebbende zijn Boten met vlaggen en

wimpels wel toe-gerust, stapte aan Landt, hebbende last gelaten alle dagen met de Vaartuygen aan strant te komen, om (indien eenigh ongeval haar mochte ontmoeten) daar mede aan Boort te kunnen komen, anders dit mislukkende, weder na *Portugaal* te stevenen, en den *Koningh Emanuel* aan te dienen, dat *India* nu ontdekt was. Zoo ras *Don Vasco* aan Landt quam, ontmoetede hem met alle eerbewijzinge een Heer *Catual* genaamt (zijnde een persoon gestelt om de recht-zaken en geschillen der Vreemdelingen ter handt te nemen ende te sliffen) deze met een groot getal krijghs-knechten met pijpen en trommelen, en veel gezanghs en geschals, Palankijns ende Draagh-beesten, bracht *Gama* na *Calechut*, ende geleyde hem tot den *Samorijn*, die in *Panane* was, met zulken toeloop van volk, dat zommige wierden doot

Onthaal van Dom Vasco de Gama by den Samorijn.

gedrongen. Wanneer *Gama* omtrent het Koninklijke Hof genaakte, wiert hy zeer beleefd van eenige *Caimalen* (deze zijn de Hof-grooten van Ma-

labaar) verwelkomt, daar na quam een Opper-priester der *Bramine* in't Lywaat gekleet, hem begroeten, en vattede *Gama* zachjes met de handt,

O brachte

brachte zijn Persoon door veele ver-
trekken (aan welkers deuren steeds
10 Schiltwachten stonden) ten laat-
sten in een breede Zale, alwaar ge-
spreyt lach op de vloer een kostelijk
zyde kleedt, de muuren waren be-
kleedt met uytstekende vergulde be-
hanghzelen. Men zach daar konstige
Trappen van hout gemaakt, na de
gedaante en rondte van een Toneel,
daar de Grooten des Rijks zaten.

Gewaat des
Koninghs.

Den Koningh zat (na de wijze des
Landts) op een *Alcatijf* ofte kleedt,
aangedaan met een gewaat van fijn
sneeuwit Catoen, met gulde Roozen
en strikken van Diamanten heerlijk
doorstikt, verciert zijnde aan d'Oo-
ren met kostelijke Juweelen, boven
was het Hoofd bedekt met een mutsje
ofte hoed (na haar manier) ver-
rijkt met Gesteenten, dierbare Dia-
manten, ende uytstekende Paarlen,
voorts de naakte voeten, armen en
vingeren met een groote schat van
zeltzame Gesteenten ende Ringen.
Een van des Koninghs voornaamste
Dienaars quam met een goudse Scho-
tel, daar in *Areek* en *Betel* was, de
welke deze Landaart gebruykt, om
den mondt te ververschen, ende den
adem aangenaam te maken, zijnde
ook een goet middel om de Tand-
en wit te bewaren, ende het tant-viesch
van verrottingh. Dit is ook het beste
onthaal waar mede zy Vreemdelin-
gen eere aan doen: want wijn en ster-
ken drank is by haar niet gebruyke-
lijk. Na dat *Gama* de gewoonlijke
beleefteden af-geleght hadde, be-
gon hy door een Tolk de *Majesteit*
aldus aan te spreken: Emanuel Ko-
ningh van Portugaal *zijn Heere*,
was door de *wijd-beroemde name* van
de Malabaarsche *Majesteit* aange-
prikkelt geworden, om met de *zelve* in
een *vast verbondt* van *viendtschap* te
treden, ende de *handen t'zamen* te voe-
gen door *minlijke correspondentie* ende
t'zamen-spraak der *letteren*, daar *an-*
ders de *ver-geleghentheit* der *plaatzen*
de *lichamelijke omhelzingen* verbood.
Hier na volgden de geschenken, daar
op antwoorde den Koningh: *Dat*
men de viendtschap van zijn Broeder

Aanspraak
van Gama
aan den Sa-
morijn.

Antwoort
van den Sa-
morijn.

Don Emanuel *baarblykelijk* konde
zien, *dewyl hy met zoo een aanzien-*
lijke Ambassade (na zoo veel gelede
gevaar en rampen) *uyt de alder-verste*
gewesten hem quam begroeten; *beloo-*
vende een vast ende goet verbondt zoo
van *viendtschap* als ten *aanzien* van de
Koopmanschappen, met *eenen verkla-*
rende welke Waren in *zijn Landt* *vie-*
len, en *welke hy begeerde in-gevoert te*
hebben. Naderhant vraaghde de Ko-
ningh veel aangaande de reizen en
de Scheepvaart, eyndelijk liet hy
Gama vertrekken in zijn Logement
daar toe bereydt. Dit geruchte quam
haast ter ooren van de *Mahumetanen*
ende *Arabiers*, die daar door ont-
steken wierden met een groote haat
tegens de *Portugezen*, alzo zy oor-
deelden, en dat niet te vergeefs, dat
door haar aankomste, de winste op
haar *Koopmanschappen* zeer zoude
verzwakken. Hierom trachten zy
alzins het *Verbondt* te niet te ma-
ken, ende den *Portugeesch* over al
verdacht te stellen, voorgevende dat
Gama een vermaarde Zee-roover
was, dat het den Koningh veel vey-
liger was met haar te handelen, die
nu onder zijn gebiedt leefden, ende
van welke hy meer was verzekert, als
van *Vreemdelingen*, die uyt d'af-ge-
legentste deelen der Werelt quamen;
zy wisten ook de Grooten met geldt
om te koopen, onder deze zelfs een
Catual, aan welke het onthalen van
Gama met de zijne belast was; dies
den *Portugeesch* in het grootste ge-
vaar aldaar geraakte, dewyl den Sa-
morijn deze Stokebranden al te veel
het oor leende. 't Gelukte dat zeker
Inboorlingh van *Tunes*, kundigh in
de Spaansche tale, deze geheele han-
del aan *Gama* openbaarde; deze had-
de eertijds in *Africa* lange met de
Portugezen omgegaan. *Gama* achte
het tijdt te zijn om zich met de zijne
stilswijgens wech te pakken, en na
Boort te begeven. Hy stak in Zee,
en schreef een brief aan den *Samorijn*,
van dezen Inhoudt: *Dat de godtloo-*
ze listen en lagen die hem de Moren
geleght hadden, door Godts genade hem
bekent gemaakt waren, dat het zijn
Ko-

Gama ver-
trekt na
zijn Loge-
ment.

De Moren
en Arabiers
maken Ga-
ma ver-
dacht.

Hy is me-
de zijne in
groot ge-
vaar.

Vertrekt
stilswijgens,
en schrijft
een Brief
aan den Sa-
morijn.

Koninghlijke Majesteyt niet en be-
taamde zulke godtlooze Menschen ge-
hoor te geven, maar zijn gedane be-
loften te houden, dat meer voordeels
uyt de vriendschap met den Koningh
van Portugaal, dan van alle de Mo-
ren ende Arabiers te verwachten had-
de. Den Samorijn beloofde dat na de-
ze daat naukeurigh onderzoek zou-
de doen, en zulke straffen de misdad-
igers zoude aandoen, dat men over
al horen zoude wat het was het recht
der Gezantschappen te quetzen. Hy
schreef ook een korte Brief aan Ko-
ningh Emanuel, zeggende: *Dat de*
komste ende de handelingen der Portu-
gezen in zijn Landt hem zoude aan-
genaam zijn, midts dat daarom in zijn
Rijk geen onlusten ontstaan, ofte de
oude vriendschap, die hy met andere
Volkeren onderhiel, zoude gebroken
werden. Met dit bescheyt vertrok
Gama naar het Eylandt *Anchediva*
(waar van in 't voorgaande gewach-
isgemaakt) hy ververschte zijn volk
aldaar, en dankte Godt, en maakte
zich weder vaardigh om na *Portu-*
gaal te verzeylen, ende den Koningh
Emanuel van zijn gedoente bescheyt
te brengen. Deze wijdt-beroemde
Heer *Vasco Gama* stierf Anno 1524.
zijnde geweest d'eerste die voorby
het *Hoofd van goede Hoop*, den wegh
na *India*, geopent heeft.

By deze gelegentheynt kan ik niet
nalaten yets aanmerkens waardigh
den Lezer te vertoonen. *Ferdinand*
Lopes de Castanheda in zijn Historien
van *India lib. I. c. 16.* in 't eynde, ge-
drukt tot *Conimbre* Anno 1654. ver-
haalt van *Dom Vasco de Gama* ende
zijn gezelschap, wanneer zy de *In-*
dien ontdekten, ende in *Calechut*
binnen een Pagode traden, datze
haar voor de Afgoden dier plaatze
neder bogen, meynende dat het Beel-
den waren na hare, dat is de Room-
sche wijze: klaarlijk ziet men uyt des
Schrijvers penne vallen, hoe groote
namaaghschap dat Bygeloove en Af-
goderye t'zamen houden.

Panane is certijds van den *Samo-*
rijn versterkt geweest, vreczende dat
hem eenigh quaat van *Cochin* mochte

over komen. Hy maakte twee Ca-
steelen aan den ingank, wel met grof
Geschut voorzien, en bewaarde de
plaatze met een goet getal Soldaten.
De *Portugezen* quamen met een
groote Vloote voor de Haven, ende
de Inwoonders wierden niet weynig
ontstelt door haar aankomste, dies
zy den gantschen nacht door brach-
ten om haar te vaster te maken. Een
groot getal *Moren* begaf zich in een
Tempel, en zwoeren malkander ge-
trouwigheydt, beloovende uyt den
strijt niet anders dan Overwinners te
komen, indien zy anders deden ver-
zwoeren zy haar zelve, en vervloek-
ten haar hoofden en leven op het
schrikkelijkste. *Tristan d'Acunha* zoo
als den dagh aan brak (na gehouden
raadt) zondt voor uyt twee dappere
Jongelingen *Laurens* en *Nonnius* met
lage Roey-vaartuygen, best bequaam
om 's Vyants kogels te ontgaan, daar
op volghde eenige Galeyen, ten laat-
sten de last-dragende Schepen. De
voornoemde twee dappere mannen
streefden midden door een hevige
Jacht van yzere ballen met de vloet,
en quamen tusschen beyden voor-
verhaalde Sterkten, en dat met zoo
veel te minder gevaar, om dat de
Krijgers haar ter neder hadden ge-
worpen, om van 't Geschut ende de
Roers niet beschadight te werden:
want de *Malabaren* deden meest ver-
geeffsche schooten in de Lucht, zon-
der den *Portugeesch* te krenken. De
Moren ziende haar Vyandt in de Ha-
ven, begeven haar met alle felheyt,
zonder eenigh aanzien van gevaar,
ten strijde, en sprongen in 't water,
trachtende de byzonderste Schepen
te vermeersteren. Men vocht hevigh
onder de Sterkte, men konde nau-
lijks het gezicht gebruyken van we-
gen den geweldigen damp en rook
van het Buspoeder; men hoorde niet
dan een naar geroep der gewonde en
ziel-togende, na 't verdwijnen van
den nevel quam het licht te voor-
schijn. Zeker *Portugeesch Vaandra-*
ger, met eenige dappere mannen
zach men zich als helden quijten,
waar door andere niet weynigh aan-

Bevochten
van de Por-
tugezen.

Bekomt een
Brief van
den Samo-
rijn, ende
ort ant-
woort aan
den Koning
Emanuel.

Vonderlijke
geschiede-
nisse van
Gama ende
zijn Volk.

Panane
van den Sa-
morijn
versterkt.

gemoedicht wierden. Men had den zwaarsten strijdt met de *Saracenen*, die zich t'zamen gezworen hadden: onder deze was een Hopman van groote lenghte, welke *Laurens* in 't gezicht krijgende, zich onder zijn Schilt verbergende, en hem meynende de kniën af te hakken, ('t welk hy met een sprongh ontquam) met een Swaart in beyde handen genomen, zoo aantrof, dat hem den kop tot de borst kloofde; ten laafsten drongen de *Portugezen* met alle kracht op den Vyandt in, jaagden de zelve op de vlucht, en dooden een groot getal der zelve; beyde de Kasteelen wierden af-gebroken, de Schepen met hare rijke ladinge in brandt gestoken, als mede de Stadt met alle hare schatten, tot verwonderingh der *Barbaren* dat men zo machtigen buyt de vlamme over gaf. Den Krijghs-man beviel het mede niet wel, om dat hy geen deel aan den roof hadde. Maar *Almeyda* wederhielt met bedachten raadt zijn volk van 't plonderen, dewijl het dikmaals geschiedt dat den Soldaat hier mede bezigh zijnde, onverwacht van deze of geene zijde overvallen wordt. Deze strijdt stont den Vyandt duur, en verloor niet minder dan 500 koppen, aan de *Portugésche* kant vielen 22 mannen. Deze nederlage smerte den *Samorijn* zeer. Na deze overwinninge vertrokken de twee Veltheeren na *Cannanor*, en wierden met alle blijfchap ontfangen. Naderhant nam *Almeyda* zijnen wegh na *Cochin*, en *Acutneha* verzeylde na *Portugal*. Omtrent *Panane* vindt men, behalven de *Peper*, de alderbeste *Cardemom*, die voor een redelijke prijs aldaar te bekomen is.

Dus verre van *Panane*, nu vereyft de tijdt en gelegentheydt dat wy spreken van *Calechut*, de Hoofstadt van het *Malabaarsche* Rijk, en de woonplaatze van den grooten *Samorijn*, met welken den Hollantschen Admiraal *Steven van der Hagen*, in den Jare 1604. een vast verbondt maakte, 't welk gins ende weder beëdight en bezworen wierdt, beloovende den

Koningh onze Natie vrye toegang en commercie op zijn bodem, en doorgaans in zijn gantsche Rijk. Lange te voren hadde den *Portugeesch* ook een Verdragh met den *Keyzer* gemaakt, haar vergunnende Huyzen in de Stadt. Men zach voor een korten tijdt de Koopmanschap aldaar bloeyen en toe-nemen, de *Priesters* waren bezigh in haar Gods-diensten, zoekende de *Heydenen* te bekeeren; maar de afgunstigheyt der *Moren* en *Egyptenaren* liet haar niet toe lang in vrede te zitten; want zy maakten eenige *Nairos* op, verslingert en verlekert op den aanstaanden roof, die de *Portugésche* Logie af-liepen, de goederen ontfalen, komende in een getal van 4000 gewapende mannen de *Portugezen* te lijf, die in alles boven de 70 niet sterk zijnde, meest alle sneuvelden.

Pieter Alvares Capral nam deze schandaleuze daadt ter herte, maar onderzocht eerst naukeurigh of den *Samorijn* hier in zijn toestemminge hadde gegeven, dan of het buyten zijn wil en weten geschiedt was; maar bevindende dat in dezen de hant des *Samorijns* was, nam hy voor wrake te doen over zijn Vyanden. Hy stak den rooden haan in 10 gelade Schepen, leggende in de Haven van *Calechut*, de Schippers wierden ten deele door 't vuur verteert, ende eenige gevangen genomen. Men donderde met grof Canon niet weynigh op de Stadt, en maakte veele Lijken, en velde veele huizen ter aarde, daar sneuvelden zoo te Water als te Lande 600 mannen; ende aldus wreekte *Capral* het ongelijk zijn Landts-genooten, door de wreede *Barbaren* aangedaan, gelijk ook naderhandt *Hendrik de Meneses* wrake genoeg over de trouwlooze *Malabaren* en *Mahometanen* genomen heeft.

Alle de moeylijkheden op te halen, die de *Portugezen* zoo nu en dan met den *Samorijn* hebben uytgestaan, lijd den tijdt niet, wy willen ook den aandachtigen Lezer daar mede niet op houden: maar de gene die nieuwsgierig zijn, verzenden na de gedenkenboeken

De Kasteelen van Panane afgebroken.

500 Geslagen van des Vyands zijde, 22 van de Portugezen.

Calechut.

Verbondt met de Hollanders en den Samorijn.

De Portugezen binnen Calechut woonende, schandelijk vermoort, en haer Logie afgelepen.

Dit seyt word van Pieter Capral gestraft.

Veel moeyelijkheden tusschen den Portugeesch en Samorijn.

boeken der *Lusitanen*, in welke men bevinden zal hoe de Stadt ende de Schepen in vlamme gezet zijn, zoo door *Albuquerque*, *Hendrik Menezes*, *Jakob Sylveria* en *Capral*, (van welke laatste te vooren is gewagh gemaakt) dit moet men weten hoe van de *Portugezen* aldaar een Sterkte is op-geworpen, in tegen-morren van de *Moren*. Den Koningh van *Cochinen* *Cananor*, uyt vreeze dat al den handel haar zoude onttrokken worden, en uyt nijt, om dat *Nanbeadar*, Zufters zone van den ouden *Samo-rijn*, den *Portugees* te zeer toegene-gen was; welke Fortresse naderhant van den Koningh benauwt ende be-legert zijnde, byzonder in de winter-tijdt, in welke dat geen toevoer te verwachten was, ende maar 300 ver-weerders daar in waren, stondt in groot gevaar om tot overgeven ge-dwongen te werden, daar by komen-de, dat zeker *Siciliaan*, een Over-looper, een goet Wis-konstenaar, die in de veroveringe van *Rhodus*, *Soliman* den grooten Heer goede

diensten hadde gedaan, veel voor-deelige werken, ten dienste van de *Malabaren*, liet toestellen, tot ver-sterkinge van haar, en verzwakkin-ge der *Portugezen*. *Joan Lima* toon-de zijn dapperheydt in 't beveyligen ende bewaren der Fortresse, vulden groote vaten met zant, en strekte al-zoo zijn Borst-weeringe uyt tot het strant, op dat de *Barbaren* het aan-komen van het gewenste toevoer, (waer op zy alleen naest God de hoo-pe hadden) niet zouden beletten.

Hy liet ondertusschen *Henrik de Menezes* den toefant en zobere staat van *Calechut* weten, die daer na twee Schepen af-zond, met 140 mannen, onder *Christoffel Jusart* en *Eduard Fonseca*, d'eerste kon boven 80 kop-pen niet uyt maken, en den laatsten, wegens de schrale winden en kalmtē, geenzins aan-naderen. *Joan Lima* aan strant komende, kon het niet geraden vinden, om met soo een hantje volks door te breken tot de Sterkte, gelijk ook veele de moed ontzakte, ziende de grootheydt van 't volk en de sterkte

Kloe kkeyt van Joan Lima, in 't bewaren van de Fortresse.

elegeringh an der ortuge- en Sterkte Cale-ut, door en Samo-rijn.

van hare werken. *Jusart* evenwel geprikkelt door eerlieventheyt, stapte met 30 vrywillige in een Vaartuygh, bevont geen kleyne tegenstant, en verloor vier van zijn gezellen. Terwijl men bezigh was deze lieden uyt haar gevaar te redden, beklommen de *Barbaren* met alle macht de *Portugeſche* Sterkte, die, zoo veel doenlijk was, geweert wierden, inzonderheyt met het werpen van vuurpotten, een ſchadelijk tuygh by de *Portugezen* zeer gewoon in zulke gelegentheydt gebruykt te werden. Hier door wierden de *Indianen* verzenght, verbrant en gewont, en met verbaaſtheyt geſlagen zijnde, na haar ſtant-plaatze gedreven.

Terwijl deze zaken aldus voorviel, quam *Fonſeca* met zijn Schip te voorschijn; hy bondt een Briefken aan een pijl, en zondt het zelve aan *Lima*, om te weten wat hem te doen ſtont, waar op *Lima* weder antwoorde, dat niet zoude landen, of zich in zulken merkelyken gevaar ſteken als zijn metgezel *Jusart*: maar dat in der yl na *Menefes* zoude trekken, en verzoeken om 500 Mannen, en voorraat van Buſpoeder, om de Belegeringe te kunnen uyt ſtaan. Hier op vertrekt *Fonſeca* door de onſtuymige baren na *Cochin*. *Menefes* ziende de ongelegentheyt der Belegerden, zont terſtont *Anthony de Sylva* met eenige Schepen, makende middelerwijle alles vaardigh, om tegens den Voortijt een overvloedigh ontzet de be-
nauden toete brengen.

Ondertuſſchen den *Samorijn* hier van verwitticht, wende alle moeyten aan, en ſpande alle krachten in, om zijn Vyant te beanghtigen, waar toe voornoemde *Siciliaan* alle zijn verſtant te werk ſtelde, zoo met Mijnen, ſterke en dichte Loop-graven, Mortieren &c. welke werken nochtans de *Barbaren* meer ſchade dan voordeel deden, dies den *Samorijn* zijn eenighſte hope op den Winter hadde, van meyningh wezende zijn Vyant uyt te hongeren ende te ver-
teeren, 't welk hem niet zoude miſlukt hebben, indien hy maar een

kleyne macht Schepen ter zee gehouden hadde.

Ondertuſſchen bequamen den *Portugeſch* zoo nu en dan ververſching, zoo dat zy den Vyant, die haar tot op-geven aan rade, verſch vleefch, en verſcheyde ſpijze, ja zelfs *Betel* (een lekkernye der *Indianen*) ver-
toonden. Deze zake maakte den *Samorijn* en zijn Volk kleyndoedigh, en den winter-tijt nu voorby zijnde, quam *Menefes* met 20 Bodems en 1500 Krijgers afzakken. Doen ontſtont niet alleen een ſchrik onder de *Malabaren*, maar ook een nederlage van 3000 Mannen, onder welke ook den *Siciliaan* gerekent werde, die ellendigh verbrande, en loon van zijn trouloosheyt ontſingh. Den *Samorijn* beducht dat zijn Vyant mochte woeden over ſijn Volk, Landt, en byzonder *Kokos* boomen, badt om vrede. Doen vondt men goet de Sterkte ter neder te vellen, en met den grondt te effenen, te meer, om dat men oordeelde dat *Don Joan* zulks belaſt hadde, als uyt de ſchriften van *Vaſco de Gama* bleek. Men liet de Fortreſſe met buſpoeder op ſpringen, en veele *Malabaren* raakten mede om hals, meynende noch yets te roven. Dus was haar begeerte ende geltgierigheyt een ſtrik ende een mes waar mede zy de keel afgeſneden wierden.

Evenwel en liet den *Samorijn* in het navolgende niet na om alles in't werk te ſtellen, waar mede hy den *Portugeſch* eenige afbreuk konde doen; inzonderheyt zocht hy zijn voordeel in de twiſten en verſchillen der *Portugezen* onder malkander, als by voorbeeldt, ten tijde van *Menefes* ende *Gama*, ook van *Sampajo* ende *Mafcarenhas*, t'zamen dingende tegens den anderen om het Onderkoningſchap. Waarlijk geen ſchadelijker beeft in een wel-geſtelde regeeringe, dan oneenigheyt onder de Grooten: wateen krak verkreegh de *Roomſche Mogentheyt* door de tweedracht van *Ceſar* ende *Pompejus*? Hier door werdt het zwaart gewet tegens malkanders eygen ingewanden,

Gebruyk
van vuur-
potten.

Lima ont-
raat Fon-
ſeca te lan-
den: maar
na *Menefes*
te gaan,
en meer toe-
voer van
volk te ver-
zoeken.

De Portu-
gezen be-
komen ver-
verſchinge.

Menefes
komt met
20 Schepen,
1500 Man,
en ſtaet
3000, *Ma-*
labaren.

Demoliceert
de Sterkte,
gelijk ook de
Portugezen
Coul-
let, een
Koopſtaet
onder den
Samorijn
ſtaande,
vermeelt
ende ver-
brant heb-
ben.

Den *Samorijn*
zoekt zijn
voordeel uyt
de Portu-
geſche on-
eenigheden.

Schade van
zulke twee-
dracht.

C R A N
van allen Syde

A N O R
aan te sien .

*Dit blijkt
uyt de Brief
van Chri-
stoffel de
Soufa, aan
Sampajo
geschreven.*

den, zulke tweespalten zijn als binne-koortzen, die het Lichaam uytmergelen en verteeren, en veel gevaarlijker zijn dan uytwendige ziekten. Dit zal naaktelijk blijken uyt den Brief van *Christoffel de Soufa* aan *Sampajo* geschreven, waar in hy zeyde zich ten hooghsten te verwonderen, dat hy zulke partyfchappen voede, nademaal de *Turken* met een sterke en aanzienlijke macht tegenseen kleyn getal der *Portugezen* in aantocht waren, en dat het aanhouden van zulke oneenigheden een van de grootste schelmstukken was die men konde bedenken, doende daar by, indien *Sampajo* zich voor een wettig Onder-koningh achte, dat hy zich moeste bereyd toonen om de zake aan onpartijdige Richters te stellen, wanneer *Mascarenhas* van *Malacca* zoude gekomen zijn, verstaande dat dit stuk niet met de wapenen (gelijk de meyningh van *Sampajo* scheen te wesen) maar met redenen ter neder moeste geleydt werden, ende indien *Sampajo* dien wegh niet wilde inslaan, dat hy hem niet genegen was te gehoorzamen. *Sampajo* was hier door niet weynigh verstelt, want den Schrijver was een van de voornaamste en dapperste Hopmannen, hebbende veel Volks op zijn handt, wezende zijn persoon zeer onthalende, en geern herbergende, gemeenzaam met een yder, niet wrekkigh ofte spaarzaam, maar milt omtrent arme Edelen en Soldaten, zoo dat zijn huys een Koninghlijk Hof scheen. Wat al quaat verder deze onlusten in de staat van *India* hebben veroorzaakt, blijkt in 't breede uyt de *Portugefche* gedenk-schriften. Eyndelijk raakte *Mascarenhas* na *Portugaal*, wierdt van den Koningh minlijk ontfangen, die geen behagen fchepte in deze proceduren; ten laaften *Sampajo* t'huys ontboden zijnde, werd in alle onkosten gecondemneert, zoo dat *Mascarenhas* na veel gelede hoon en fmaat, banden, boeyen, en gevangenisse, eyndelijk tegens zijn party triumpheerde. Dus verre hebben wy gesproken van de byzonderste voor-

vallen in ende omtrent *Calechut*, wy zullen ons nu begeven na het Koninghrijk van *Cranganor*, ende van des zelfs begin spreken, en verdere gelegentheden, en hoe die Sterkte in de macht der *Nederlanden* is gekomen.

Het XVIII. Capittel.

Beschrijvingh van Cananor, van de Hollanders belegert en overwonnen. Voortreffelijckheydt van die Stadt. Het Eylant Vaypijn. Cochín gesterkt, zijne Inwoonders, voornaamste Gebouwen, overvloedigheyt van Vis enz. eerstmaal door de Hollanders belegert, en weer verlaten.

Cranganor is gelegen noordelijk van *Cochin* 5 mijlen, en 20 mijlen bezuyden *Calechut*, voor aan in de mont op een zant-punt, aan de zuydzijde van de Rivier is een kleine Pagger, om den aanloop der Vyanden te stutten, genaamt *Paliport*. Het grote Fort *Cranganor* leydt omtrent een Cranganor. quartieruurs de Rivier op; de Sterkte is bequaam om voor een goeden tijt 't Europees geweld uyt te staan, gelijk in onze dagen is gebleken. *Cranganor* is meermalen by de *Portugezen* versterkt geworden, eerst was alleen daar een Toren, naderhandt is de Sterkte vergroot en omringht met een steene Muur, eyndelijk met een vaste aarde Wal voorzien, bequaam om een Kanon-schoot uyt te staan. Den Koningh van *Cranganor* heeft niet verre van het Fort zijn Hof ende wooninge, is noch een jongh, sterk ende langh Man, heeft gestadigh in vyandtschap met de *Portugeesch* geleeft, gelijk ook den *Samorijn*, hoe wel in oude tijden zijn Voorvaders mede in verbont waren met Koning *Emanuel*, 't welk van *Vasco de Gama* zelfs in persoon op *Cranganor* met den Koning handelende, is bekrachtigt.

In 't laatste van 't Jaar 1661. wanneer wy (door Godts zegen) vermeestert hadden *Coulang*, het zelve versterkende, ende met een goet getal Soldaten voorziende, oordeelde men,

Cranganor
van de Ne-
derlanders
bestormt en
overwonnen
den 15 Ja-
nuary 1662.

men, dat gelijk wy nu aan de zuyd-
zijde een veylige zekerheyt hadden,
dat alzoo (eer men *Cochin* zoude
met de wapenen aantasten) het no-
digh was aan de Noort ons mede van
Cranganor bezitters te maken, te
meer, om dat de maant December op
handen was, en lichtelijk het over-
winteren op die Landt-streke ons
mochte te beurte vallen. Men lande
dan op *Cranganor*: maar men bevont
de Fortresse zoo versterkt, dat de
zelve niet als met grof Geschut ende
een formeele Belegeringe te dwin-
gen was, 't welk geheel buyten onze
gissingh gingh; dies men van boort
metaleen yzere Muurbrekers, en al-
derhande oorloghs-gereetschap most
aangebrenghen, en Matroos genoegh
werks vondt; 14 dagen was de Sterk-
te bezet en beschoten; den tijt drong
ons om een korte uytkomst te zoe-
ken, dies men kondtschap hebben-
de van zeker Inboorling, aangaande
de gelegentheydt van binnen, gera-
den vondt, des Sondaghs's morgens
den 15 van Lou-maandt 1662. een
storm te onderstaan aan de Rivier
kant.

Dappere
Mannen in
't bestormen
van Cran-
ganor.

Dooden aan
beyde zij-
den.

Het gebedt van my in de Loop-
graven onder een Heuvel (daar een
groot gedeelte van onze macht zich
achter verberghde) gedaan zijnde,
loste het Geschut, en onder voordeel
van dien rook stoven d' onze recht op
de Sterkte aan, beklommen het Bol-
werk, verjaaghde den Vyandt, die
zich in de groote Kerk der *Jezuïten*
begaf. Hier leyde onsterffelijke eere
in den Hopman *Poolman*, en den Ca-
piteyn *Schuylenburgh*, d'eerste met
een yzere kogel voor de star des
Voorhoofts geworpen, de laatste
zwaarlijk en gevaarlijk in 't Hooft
gewont, den Schipper *Here Simons*
van Werdingh, den Luytenant *Salomon Silvestre*. Dezen storm stont den
Vyandt zeer duur, want hy verloor
by de 200 blanke koppen, behalven
een groot getal *Nairos*, die in de Ri-
vier geworpen, met de ebbe na Zee
dreven; zelfs den Bewaarder der
Sterkte *Urbano Fialho Fereira* zwaar
gewont zijnde, most het met de doot

bezuren. Aan onze kant verloren
wy niet minder als 78 Mannen, vee-
le waren ook gequetst.

Na deze nederlage quamen de *Por-
tugezen* uyt met de witte Vlagge, ver-
zoekende billijke conditien om haar
op te geven, 't welk haar wierd inge-
willight; en zoo vertrokken zy uyt
Cranganor, ende des Koninghs Sol-
daten stonden na *Europa* vervoert
te worden. Over deze veroveringe
dankten wy Godt opentlijk in een
van de Hooft-kerken (want 7 ston-
den daar in getale) uyt *Deuteron. 23.*
vs. 14. Gedurende deze Belegeringe
en doorgaans omtrent dien tijt des
Jaars zijn de nachten aldaar zoo bo-
ven maten kout, dat te verwonde-
ren is, en des daaghs weet men zich
niet te verbergen van wegen den
schrikkelijken brant der Zonne. De
Koopmanschappen die in deze Ge-
westen vallen, zijn weynigh, want
behalven de gewoonlijke *Malabaar-
sche* Waren, levert deze plaatze niets
uyt dan eenigh *Zant-gout*, en dat
zeer weynigh.

Na de overwinningh van *Cranga-
nor* liet men de Vastigheyt vervallen
in handen van den Koning, ten laat-
sten is de zelve wederom versterkt,
wanneer men in onmin met den *Samorijn*
raakte, die zoo nu en dan zich
met zijn stroperyen tot onder *Cochin*
begeeft, zoo dat in deze Landtstreke
eer den vrede met zoo veele Hoof-
den en Koningen te wenschen, dan
te verkrijgen is, (en met een woord
gezeght) veel geschreeuws en wey-
nig wol te bekomen valt. Ten hoog-
sten zijnde te beklagen, dat het In-
lantse *Christendom* zoo tot *Cranga-
nor* als *Cochin*, te landewaarts van
Roomsche Leeraars ontzet, en van de
onze onvoorzien is, ende meest tot
het *Heydendom* te vervallen staat:
want *Cranganor* is ten tijden der *Por-
tugezen* in zulken aanzien geweest,
dat het een *Aerts-Bisschop* hadde van
wegen het groot getal der *St. Thomas*
Christenen, in die Landtstreke wo-
nende. Men gelooft vastelijk onder
de *Portugezen*, dat den *Apostel S. Tho-
mas* tot deze Volkeren gekomen is.

Die van
Cranganor
geven haer
op billijke
conditien
over.

Cranganor
eertijds
Aerts-Bis-
dom.
Veel
St. Tho-
mas Chr-
stenen al-
daar.

Hy

Hy zoude om zijn ongeloofigheydt na de Ongeloovigen af-gezonden, en eerst te *Socotora*, een Eylandt by de mont van 't *Roodde Meyr* aan gelant, ende daar na (veele tot het *Christendom* gebracht hebbende) na *Cranganor* verreyft, van daar (na veele kinderen door den *Euangelio* geteelt te hebben) tot *Coylang* gekomen, van waar op de Landtstreke van *Choromandel*, doen na *China*, eyndelijk op *Meliapour*, om zijne Nieuwelingen te bezoeken, en in 't geloove te versterken, met de kroone des Martelaarschaps verheerlijkt zijn. Wat van deze *S. Thomas* Christenen zy te oordeelen, zal naderhandt van ons vertoont werden. Alleen zullen wy nu verhalen, wat yver by de *Roomsche* Dienaars onder deze Natie is aangewent.

Men vont binnen in de Fortresse *Cranganor*, een aanzienlijk Convent ende Kerke der *Paulisten*, ofte Leerlingen en navolgers van *Ignatius Lojola*, voorzien zijnde met verscheyde Priesters ende jonge aanquekelingen, ende een heerlijke Boek-kamer, zijnde het gebouw vast ende konstigh, niet behoevende voor eenigh *Europeesch* te wijken, na de gelegentheyten en toefant der plaatze. Behalven der *Franciscaner* was aldaar de *Cathedrale* ende Hooft-kerke, daar in alle verschillen na gewoonte af-gedaan wierden, zijnde een konstighen wel gemaakt werk, met eene de Begraafplaatzen der *Aerts-Bisschoppen*. Buyten *Cranganor* heeft men het *Collegium* van *Chanotte*, daar eertijts een groote toevloeyinge der *St. Thomas* Christenen was, welke in de *Syrische* tale de Godts-dienst leerden, en onder andere oeffende men aldaar ook de jonge Jeught, zijnde zelfs veele van de Inlanders Leeraren en Priesters, gelijk nader in de beschrijvinge van *Cochin* zal aangewezen werden. Deze Tale dan in de Godtsdienst by dit Volk hoogh geacht zijnde, heeft veroorzaakt dat men binnen *Romen* niet alleen goet gevonden heeft een Drukkerye op te rechten; maar ook een Verzamel-plaats

aan te stellen, in de welke Mannen zouden aangequeekt en geleert werden in die zelve sprake, die onze *Heylant* ende zijne Afgezanten eerst gebruykt hebben. Hier toe zijn gedrukt binnen *Romen* Anno 1622 niet alleen het Woorde-boek van *Joan Baptista Ferrarius van Sena*, maar ook de Letter-konst van *Georgius Amira*, Voesterlingh van het Collegie der *Maroniten*, een vermaart Godt-geleerde ende Werelt-wijze, geboortig omtrent den Bergh *Libanus*, ende Anno 1628. quam in 't licht de eerste en grondige onderwijzinge van *Abrahamus Ecchelenfis*, geprent met de stempels van de genaamde Heylige Vergaderinge, in 't bevorderen van de zaken des Geloofs. Zoodat in deze (hoewel de schatten van de *Roomsche* Kerke oneyndigh zijn, en hare rijkdommen overtolligh, en wy niet dan ydele beurzen dragen) haren yver en arbeyt te prijzen is; zoo heeft men gezien dat zelfs in de *Malabaarsche* tale met de eygen letteren en characteren van die Natie boeken tot onderwijzinge van de *Parruas* zijn gedrukt, gelijk ik noch een Exemplaar onder my berustende hebbe. Dit heyligh werk veroorzaakt niet alleen een byzondere liefde tot de Gods-dienst ende de Leeraren; maar is ten hooghten nodigh (hoewel het wat kostelijk valt) tot onderwijzinge des Volks: want of men al yet uyt geeft met onze letteren in de tale der Inwoonderen, zoo heeft dit gantsch geen aart; in deze zegge ik wederom, dat het beter is dat een Leeraar de tale van allen, dan dat alle de tale van een leeren: want indien dit niet en geschiedt, zoo was dit veel nutter en nodiger, dat men in den beginne de jonge Jeught de *Nederlantsche* tale dede in de Schoolen aan leeren; maar mijns oordeels (en na ervarentheydt) zoude dat met ons zoo wel niet gelukken, als met de *Portugezen*; want onze sprake veel moeyelijker en zwaarder valt als de hare, ja men bevindt onder de *Parruas* verscheyde die het *Portugeesch* zoo wel als een ingeboren van *Lisbon* spreken.

gestelt, van de Syrische en Uytkeem-sche Tale; tot nodige voort-plan-tinge des Geloofs.

Tusschen *Cranganor* ende *Cochin* is gelegen het Eylant *Vaypijn*, welkers eynd-palen zijn de Rivieren van *Cranganor* en *Cochin*. Wanneer de *Hollanders* d'eerste maal *Cochin* quam belegere Anno 1662. in Sprokkel-maant, zoo heeft men aldaar aan de kant van de Rivier, recht over de Stadt, een Sterkte gemaakt, genaamt *Nieuw Orangie*, bequaam om van die zijde de Stadt te beschieten, want de voornoemde Rivier op die plaatze niet wijt is, ende met een Musquet ten naasten by kan overgeschooten worden. Hier stondt een aanzienlijk Huys van den *Bisschop*, als mede een groote Kerk, in welke den 29 Januarij 1662. het zuivere woordt Godts eerst van my wierde geleert. Het Eylant is redelijk vruchtbaar, en behoort onder den Koningh van *Cochin*, want zijn Rijk begint van *Cranganors* Riviere, ende eyndicht 6 mijlen bezuyden de *Portugésche* Stadt *Cochin*, zijnde langh 10 mijlen. Van oudts heeft den Koningh van *Cochin* aan den *Portugeesch* getrou geweest, al van de tijden van *Triumpara*, die van den Koning van *Calechut* overwonnen, en door den *Portugeesch* in zijn Rijk herstelt, daar na in eenzaamheyt gingh leven.

Beschrijvinge van de Stadt *Cochin*.

Cochin is een zeer oude vermaarde Stadt, is eerst begonnen versterkt te werden in den Jare 1504. want *Alphonso* en *Francisco Albuquerque* zijnde Neven, verzeylden ten tijde van *Don Emanuel* uyt de Haven van *Belem* in *Portugaal* in 't Jaar 1503. na de *Indias*, en zijn (eer men hier toe quam) verscheide veldtslagen met den *Portugeesch* gehouden tegens den *Samorijn*. Van deze twee *Albuquerque* quam *Alphonso* alleen weder in *Portugaal*, die naderhant den naam van den *Grooten Alphonso* bekomen heeft, wiens leven en daden tot *Lissabon*, by *Joan Bareira* 1576. gedrukt zijn. In deze Sterkte wierdt een Kerk gebouwt, den *H. Bartholomaeus* (na die wijze) toe-gewijt. Na het voltoeyen van 't Fort ende de Kerk heeft men Godt opentlijk voor zijn bewezen weldaadt en zegen ge-

Van wien de eerste Sterkte op geworpen is.

dankt. Men droegh een Kruyce voor uyt, en toonde alle tekenen van vreughde, te meer om dat dit den dagh was, van welke den voortgank in geestelijke en wereltsche zaken in die Gewesten zijn aanvank nam; want korts daar na quam zelfs den *Samorijn* in verbont van vrientschap met den *Portugeesch* te treden. Naderhandt is van *Eduard Pacheco Cochin* tegens den aanval der *Vyanden* meerder versterkt, ten laastten aan de zee-kant met een Muur omcingelt door *L. Vasco*, eyndelijk tot een groote Stadt aangegroeyt, die voor geen *Europeesche* behoeft te wijken, zijnde in de lengte een half uur gaans. In de eerste bewooninge van *Cochin* woonden de *Christenen* met de *Mahometanen* vermenght, ende geschieden veele schelmstukken dagelijks, zoo dat *Albuquerque* noodigh achte deze twee volkeren van een te scheyden, makende tot dien eynde een voorzichtig ende wijs verdragh met den Koningh *Naubadora*, waar door een afscheydinge wierdt te wege gebracht tusschen de huizen der *Malabaren* ende der *Christenen*, ende die den *Christelijken* Godts-dienst ongenegen waren, wierden genootzaakt te wijken onder zware ende hoofdstrafte, welke daadt niet alleen goet was om de huizen ende hutten der *Christenen*, (want doen bewoonde men zulke gebouwen niet als naderhant) te zuiveren, maar ook om 't getal der *Geloovigen* te doen vermeerderen, ende aanwassen: want door dit verbodt zijn meer dan 400 bewogen geworden de ydelheyt der afgoderye te verlaten, en den waren Godt aan te hangen. Prijsfelijk was dit werk van *Albuquerque*, hier in navolgende het voorbeeld van *Ezra* (na den raadt van *Zechanja*) scheydende het heylige van het onheylige, als mede van *Nehemia*.

Binnen *Cochin* ende omtrent de Stadt hebben van oudts af niet alleen de *Christenen* en *Mahometanen*, maar ook de *Joden* gewoont, gelijk zy als noch buyten de *Portugésche* Sterkte een Synagoge en vergader-plaatse heb-

Christenen en Mooren woonende eerst in *Cochin* onder malkander worden door *Albuquerque* gescheiden.

DE STADT

Aen de No

COVCHIN, Vande Zeekant.

COVCHIN

COVCHIN
zy.

COVCHIN, ten deele Aen de Landt zy.

de Landt zyde.

hebben, zijnde niet blank van gedaante of bruynachtigh, maar zwart.

Booze daat van de Joden.

Men verhaalt in de *Portugéſche* gedenk-boeken, dat de *Joden* een godloos en gruwelijk laſter-ftuk aldaar onderftonden te doen, want in een boſſe geſtelt in de groote Kerk tot vergaderen der aalmoſſen, wierden eenige papierkens bevonden vol van Duyvelſche laſteringen tegen den eenigen *Heylant* en *Zalighmaker Jeſus Chriſtus*. Men quetſte met eene ſchendigh de goede naam van *Gonſalvus Sylveria*, Prieſter van de *Maatſchappye van Jeſus*, naderhandt omtrent *Monomotapa* als *Martelaar* gedoot. Deze booze daat had zijn oorſpronk buyten twijffel van eenige *Joden*, die uyt *Europa* zoo nu en dan ſtilzwygens gezonden wierden, en veroorzaakte dat men naderhant (uyt laſt des Koninghs) den Raadt van onderzoekers in 't geloof binnen *Goa* na de *Spaanſche* en *Portugeeſche* wijze aan ſtelde.

By wat ocaſie d'Inuiſtie binnen *Goa* is angeſtelt.

Cochin is oo groot iet als *Batavia*.

Gevaarlijk nkomen in le Mont van de Rivier des Winters.

Men mach *Cochin* met recht de grootſte Stadt noemen naaſt *Goa*, die eertijds de *Portugezen* bezeten hebben; het is evenwel zeker dat het nu de grootte van de Stadt *Batavia* niet kan op halen. *Cochin* is gelegen benoorden den Evenaar op 10 graden, hebbende de Zee ten Weſten, de Rivier heeft met hoogh water 17 a 18 voet: maar des Winters is hy zeer gevaarlijk in te komen, en raakt menig Vaartuyg aan ſtukken, gelijk d'ervarentheyt geleert heeft; want in die tijt waeyen zeer onſtuymige winden, waar door die groote Zee met een gevaarlijke kracht tegen de ſtranden aan-kleſt, de zelve zeer ſteyl makende, welke winden een grooten hoop wolken t'zamen drijvende, die na 't gebergte vervoeren, daar zy een wijl blijven hangen, tot daareyndelijk het water komt uyt berſten, het welk met groote ſnelheyt neder valt, niet weynigh zants en aarde met zich nemende, en 't zelve met zich na Zee voerende, waar tegens de Zee van wegen de veelvuldige moeraſſen wederom op zwellende, de voornoemde aarde en zant uyt haren boezem

lozende, en landtwaarts drijvende, veroorzaakt dat de mondt van de Rivier als met een Dijk geſtopt werdt, welke zich in de Zomer-tijt van zelfs wederom ontflyt, gelijk ange-wezen werdt, dat veel op het Eylant *Ceylon* dit zelve gezien werdt. Men heeft omtrent *Cochin* des Zomers (gelijk langhs de gantſche Lantſtreke van *Malabáar*) landt- ende zee-winden, beginnende de eerſte des avonts, de laaſte omtrent ten 10 uren voor middagh: een wijl voor het blazen van de zee-windt is een groote ſtilte op 't water, met een ſchoone en heldre Lucht. *Cochin* werdt zoo gezont niet geoordeelt als andere plaatzen op deze kuſten, en dat van wegen de leehte des Landts, ende de veelvoudige moeraſſen, anders is hier alderley overvloed van Viſen Vleefch, en een groot vermaak der Rivieren en binne-wateren, verrijkt met verſcheyde wel beplante Eylandekens zeer vermakelijk, gelijk de *Portugezen* doorgaans op de zelve haar Speelhuyzen hebben gehad, gelijk ook op het vaſte Landt. De Stadt leydt zeer aangenaam langhs de Rivieren, de huyzen ſpringen van achter uyt tegen de zelve aan; de Inwoonders konnen met ſchep-netten bequamelijk de Viſch uyt de ſtroom vangen, gelijk eenige *Chinezen* aldaar woonachtigh, gewoon zijn te doen. *Cochin* heeft prachtige huyzen, zware en hechte gebouwen, inzonderheyt langhs de Rivier. Verſcheyde heerlijke Kerken vercierden eer-tijts de Stadt, die nu al tot de grondt af-gebroken zijn; onder andere munte uyt der *Jeſuiten* Kerk met haar Collegie, ſtaande dicht aan de zee-kant, met een dikke uytſtekende Toren, van Klokken wel voorzien, en boven op het gewelf des Choors gemetzelt. Een groote Muur bevrijde het Convent, in 't welk by de 70 a 80 Cellen en Kamerkens waren, zijnde drie Verdiepingen hoogh; de *Cathedrale* ofte Hooft-kerke was mede een wel-gemaakt werk met twee rijgen Pylaren, ende een aanzienlijke Toren, voorts de Kerke der *Au-*

Cochin wert onge-zont geoordeelt.

Vermakelijckheyt van *Cochin* en zijn Rivieren.

Overvloed van Viſch in de Rivier van *Cochin*, die men achter de Huyzen kan vangen.

Sware Gebouwen en Kerken van *Cochin*.

guftiners met haar Klooster gierlijk zich in de voorby loopende Riviere spiegelende, nevens der *Dominicanen* Tempel konstigh en kostelijk gebouwt, met dubbele Pylaren van uytstekende steenen met haar woonplaatzen, daar - en - boven veele andere Kapellen ende kleynder vergader-plaatzen, zijnde nu noch alleen blijven staan de Kerke, en 't Klooster der *Franciscaners*, in welke noch twee van de Broeders zijn verblijvende, plegende openbaar en veyligh haar Gods-dienst, die buyten twijffel haar vertrokken metgezellen haast staan te volgen. De aanzienlijkste Huyzen van *Cochin* hebben doorgaans haar Thuinen en Hoven met hooge muuren (zeer dun, nochtans hecht gemaakt zijnde) bevrijt, zoo dat den eenen Buurman den anderen niet begapen kan, ofte met zijn gezichte zijns nabuurs Erf onveyligh maken. Door de Stadt en loopt geen water, maar de zelve (gelijk te voren is ver-toont) staat aan de Riviere gebouwt, zy is ook vry langer dan breedt; de meeste breete is aan de zee-kant voor aan, en op het eynde van de Rivier is zy zeer nau en smal, gelijk uyt de af-beeldinge naaktelijk kan gezien werden, zoo ook mede wat de Sterkten en Bolwerken belanght, waar aan wy ons in dezen gedragen, te meer om dat de zelve na 't leven, (gelijk men zeght) zijn af-getekent.

Het Mala-
baarsche
Cochin.

Het *Malabaarsche Cochin* benedenwaarts leggende, is na de wijze des Lants bewoont, en bebouwt met breede straten, is wel bevolkt. Des Koninghs Hof is na de maniere van *Europa* van kalk en steen gemetzelt, voorzien met verscheide Kameron ende Vertrekken, is van een groote hooghte, by 't zelve staat een groote Water-plaats ende Pagode tot den *Heydenschen* Godts-dienst. In Februario 1662. als wy eerst voor *Cochin* landen, ende des Koninghs *Nairos* ons tegenstant deden (niet tegenstaande dat men haar aan-zeyde, dat wy de wapenen geenzins tegens haren Heer den Koningh van *Cochin*, maar tegens den *Portugeesch* voer-

den) geschiede in dit huys ende de *Pagode* een groote slaghe, en sneuvel-den niet min dan 400 van de zelve, zoo dat het doorgaans vol Lijken op den anderen gestapelt lach. Voorwaar 't was deerlijk om te zien, de wanden waren geverft van bloet en met breyn bespat: want deze Menschen met den *Amphioen* als dul en uytzinnigh gemaakt, niet willende na reden hooren, haar onbedachtelijk in een onnodige Oorlogh inwikkelende, moeste ten laastten vluchten, en verzamelden haar in een plaatze by malkanderen, alwaar deze schrikkelijke bloetstorting geschiede.

De oude Koninginne, aan welke de *E. Compagnie* veel gelegen was, wierdt door den Vaandrager Jonkheer *Hendrik van Rhede* gevangen genomen, ende in onze macht verzekert. Nu begoft men onze Troupen in drien te verdeelen, zijnde den *Veldtheer* in 't midden gelegert omtrent aan *S. Thomas* Kerk, welke ons voor een Bede- ende te gelijk voor een Zieken- ende Gequetsten-huys diende. Aan de zee-kant hadde den Bevelhebber *Tsbrandt Godskens* de wacht, en het opperste gezagh; aan het eynde van de Stadt by de Rivier, den Commandeur *Adriaan Roothaas*. Men maakte Loop-graven tot malkanderen, naderhandt Bateryen. 't Geschiede des Sondaghs 's morgens in de maant February (wanneer wy maar weynigh dagen gelant waren) dat men eenigh voordeel den Vyant meynden af te zien, ende op 't eynde van de Stadt den zelve te bespringen, tot hier toe was alles vaardigh gemaakt. Des morgens ten vier uren wierdt het gebedt gedaan; de Hooft-hopman *Pieter Wasch* zoude de Troup aan voeren; men draalde zoo lange, dat de Zonne al met zijn stralen stak. Den Vyant d'aanval en komste gewaar werdende, klepte de Klokken; van alle zijden quam men op d'onze aandringen, die nader aan de Stadt waren dan zy wel meynden. Hier waren d'onze in de ly, en 't was nu konst om onbeschadigt af te trekken. Voornoemde *Pieter Wasch* wiert met

Groote
derlage d.
de Nair
bekomen
van de N
derlande

De oude
Koningin
van Co
chin ge
vangen.

Nederlage
der Ne-
derlanders
voor Co-
chin in de
eerste Be-
legeringh.

met twee kogels zoo getroffen, dat kortſ daar na den geest gaf. Den Veltheer *R. van Goens* ende den Bevelhebber *Adriaan Roothaas* ſtelden haar leven op dien dagh geen eenmaal in hare handen, d'eerſte wierdt meermaal door zijn hayr-lokken geſchoten, den gouden haak die hy aan zijn hoedt hadde, geheel krom geworden en miſmaakt zijnde, d'andere in groot gevaar om ruggelingh in een ſteyle Put te vallen, ende een droevigh eynde te bekomen. Veele dappere Mannen ſneuvelden dier tijdt: want den Vyant groot voordeel op haar hadde, dewijl zy niet konden retret nemen dan op het doel des zelfs. Men gink ondertuſſchen voort met het maken der loopende naek-graven, hoewel bezwaarlijk door het veelvoudigh water, het welk de onze niet alleen hinderlijk, maar ook in de gezontheit ſchadelijk was; weynigh of geen dagen gingen door of het koſte onſeenige mannen, die in die tijdt dierbaar als gout waren, dewijl wy niet alleen op *Coulang* 300 Zieken en Gequetſten, nevens een behoorlijk Guarnizoen gelaten hadden, maar ook een goet getal Soldaten op *Cranganor* ende in *Vaypijn* op *Nieuw Orangie*, zoo dat onze macht dagelijks verdunde, en als ſneeuw verdween.

Evenwel men donderde niet weynigh met grof Canon tegen de Stadt, en maakten verſcheyde Bateryen, ons verſterkende zoo veel doenlijk was, den Vyant alle voordeel afziende, en inſtellende alle werktuygen waar mede men den zelven konde afbreuk doen. Deze eerſte Belegering duurde een Maant, tot dat eyndelijk rijp overſlagh wierdt gemaakt wat verder te doen ſtont. Men bevondt ons Leger geen 1400 Mannen ſterk; men zach de Winter op handen, d'onzekerheydt van een goede uitkomſte, en de wiſſelvalligheydt van den Oorlogh, de ſchaarſheydt van veele zaken, inzonderheydt van Lont, dies men beſloot de Belegering op te breken, en beter tijdt af te wachten. Men pakte dan alles by

ſchaars-
te van
Jeder-
mits Volk.

Men beſloot
de Belegering
op te breken
en beter tijdt
af te wachten.

tijds wech, ſoo ſtil als het mogelijk was, 't Kanon ende Mortiers wierden met vloten na Boort gebracht: Matroos vlammente op den roof, en mis-trooſtigh over deze arbeyd, wiſt niet wat dit zeggen wilde. Den Commandeur *Roothaas* maakte haar wijs, dat het op een algemeene ſtorm was aangeleyt, en dat (om de onſekerheydt van uytval) men alle die zware werk-tuygen Scheep zond: Maar Matroos niet ſlinghs antwoorde, met zijn gewoonlijke beleefde termen (onder oorlof aandachtige Lezer) dat het wel gat-ſchuuren geleeke. Ondertuſſchen alles raakte t'Scheep, 't welk op de ſchouderen niet tilbaar, veel min draagbaar, was. Nu was het een Meester-ſtuk met eere, en niet met ſchandige hielen te vertrekken, 't welk ik moet bekenen van den *Veldt-heer* met zulken wijsheyt aangeleyt wiert, dat noyt *Fabii* dapperheydt, met zijn dralen tegen *Hannibal*, om geen onrijpen ſlagh te doen, meerder lof kan verdienen, dan onſeerlijk en ſtatig vertrek: want met goede geſontheidt verlieten wy de Stadt *Cochin*, evenwel zonder Trommel-ſlagh, gevende zeker *Jode* een goede zilvere penningh, dat hy het overige van den nacht, tot 's morgens ten 6 en 7 uuren, de gewoonlijke Klok-flagen zoude geven, om den Vyandt wakende te houden, die weynigh wiſt dat wy het Landt moede waren, ende (om onſe gezontheit) een Zee-luchje wilde halen. Dit werk deed dien *Jode* getrouwelijk: maar boven dien eenen Conſtapel *Hendrick Boerdorp*, maakte den gantschen nacht geen kleyne bravade: Roepende, *Wie daar? Ronde, ſta! Korporaal, &c.* na Krijghs-gewoonte, wetende zeer aardigh t'elkens zijn ſtemme te veranderen. Ten laaſten ſpoedighde hy zich mede na ſtrant, na dat cenige yzere Stukken hadde doen ſpringen, en quam aen Boort; zoo dat al ons Volk Scheep was voor den opgangh der Zonne, en na monſteringe niemant wiert gemiſt, dan een cenige zwarte Slaaf, die in zijn ſlaap en buy-

Vertrek der
Nederlan-
ders voor
Cochin.

Hoedanigh
de maniere
was.

ten zijn weten van Meester veranderde.

Den vyant wordt het vertrek niet gewaar, of wil het niet gelooven voor dat het middagh was.

Dus heeft den Lezer verstaan ons eerste komste voor ende zedigh vertrek van *Cochin*. Den Vyant was onkundigh van ons verreyzen, te meer om dat wy niet eens afscheyt hadden genomen, en wierd ook onzen uytgank niet gewaar, of de Zonne stont al in 't middel-punt des Hemels. Men konde nauwlijks gelooven, dat de Stadt van zijn Belegeringe ontlast was, even gelijk eertijds de *Syriers* van *Samaria*, meynende dat wy ons in 't velt versten hadden, 2 *Reg.* 7. vs. 12. Daaghs daar aan zach men het Geschut los branden, buyten twijfel na gedane Dank-zegginge en zeker bericht van ons doorgaan: want zy blijkelyk zagen, dat alle de Schepen, tot 21 sterck, het Anker lichten. Men gaf ondertusschen last om het Fort *Nieuw Orangie* in den Winter te bewaren tot onze weder-komste in 't Voor-jaar. Men stelde eenen *Verspreet* tot Bevelhebber in *Cranganor*, zijnde met een goet getal Soldaten, Oorloghs- en levens-middelen voorzien, blijvende over de geheele Krijghs-macht tot *Groot-Hopman* aldaar, den wel beproefden ende manhaften *Pierre du Pon. Coulang* wiert mede van alles wel bezorght, en dus vertrok elk zijns weeghs, ende de *Veltheer* na *Batavia*, die in 't Voor-jaar weder keerde: maar niet ander maal op de eerste wijze van *Cochin* vertrekkende, waar van in 't naervolgende zal gehandelt worden.

Het XIX. Capittel.

Formosa door de Chinesen overrompelt. Cochin andermaal door de Hollanders belegerd, geeft zich op. Artikulen van 't Verdragh getrouwelyk nagekomen; de Stadt wordt tot een beknopte Vestingh gemaakt. Roomsche Bisschop over de S. Thomas Christenen gestelt, komt binnen Cochin; zijn authentijke Afsaats-bulle.

IN deze tijt hoorde men den droevigen toefant van 't Eylant *For-*

mosa, gelijk ons den Vyant in 't beleghe van *Cochin* geen eenmaal verweet, dat wy derwaarts zouden gaan om onze noodt-lijdende Lantzaten te helpen. 'k Zal in 't breede niet op halen alle de rampen en ellenden van dat Eylant; maar alleen den Lezer vertoonen wat zwarigheyt de afgesloofde *Nederlanders* aldaar hebben uyt-gestaan, gelijk blijkt uyt deze Brief van de Eerw. nu zalige ziele, *D. Johannes Kruyf*, eertijts getrouw Leeraar in 't Hooft-kasteel *Zeelandia* aldaar, naderhant geworden onze nabuur op de Kuste *Choromandel*, en vlijtige ziel-zorger tot *Negnapatan*, alwaar in Gode Godzaligh is gerust, de zijne dan aan my en eertijts waarde nu zal. Collega *D. J. A. Breyl* geschreven, luyt aldus:

Zoo wanneer ik met mijn Huysgezin den 6 Octob. alhier was aangelant, wierd van zulken zwaren en gevaarlijken heete Koortze gequelt, dat geen bequaamheyt hadde U E. met eenige letteren te begroeten, evenwel hebbe de hartelijke groete door den Schipper Roos, ende de Boekhouder Reuf aan U E. laten doen, doch of die geschiedt zy weet ik niet; tzedert heeft my de Koortze veele dagen zoo geweldig aangeast, dat twijffelde van oyt wederom gezont te werden, echter, de Heere zy gedankt voor zijne genade, ben tot tamelijke gezontheyt wederom gekomen, zoo dat voorleden Donderdagh mijnen dienst hebbe aangevangen, en Sondaghs daar aan voor en na de middagh gepredikt, verhoope morgen de Gemeynthe te bezoeken, en aanstaande Sondag des Heeren H. Avontmaal te bedienen.

In het breede te verhalen d'ellende en rampen van *Formosa*, en laat noch d'ongeleghentheit van tijdt, noch mijne zwakke gezontheyt toe. Ik worde beroert ende beve, als ik gedenke, hoe den Vyandt als een Arent tegen het huys Godts is aangekomen, Sacam met duyzenden van Tenten bezayt, het Kasteel bezet, de wegen af-gesneden. Op den eersten dagh mijn oudste Zoon ende een Broederken van mijn Huysvrouwwe gevangen genomen, en den laatsten by

Drœvige toefant ontrent deze tijdt in Formosa door den inval der Chinezen onder den Oversten Coxinga. De belegerde Portugezen raden de Nederlanders dat zy haer bedrukte Broeders uyt den nootsonde reddden.

Ellende van Formosa naetelyk uytgedrukt in een Brief van D. Joann Kruyf, eertijts Predikant in Formosa in 't Hooft-kasteel Zeelandia, a de Eerm. D. Joann à Breyl, ende den Autheur geschreven na

na den rechter arm af, en de Soldaten die haar waren gaan halen, in stukken gebouwen, daaghs daar aan 't Schip de Hektor in het gevecht met 's Vyandts Jonken inbrant geraakt, en in de lucht gesprongen, wanneer men ook zagb het puyk van onze krijghs-macht, ende mijn Schoon-vader Thomas Pedel door den Vyandt verslaan ende vellen. Na weynigh dagen 't Kasteel van Sacam (door gebrek van water ende andere levensmiddelen en noodtwendigheden aan den Vyant over-gegeven. Alle Predikanten, Politijken, School-meesters en Soldaten ten platten lande genootdrukt, haar met verdragh onder het gezagh deszelfs te begeben, wy daar na van alle kanten nauwer bezet ende beschoten. De Vloot van de E. Heer Kauw (na dat weynig tijdt ons gezichte vermaakt ende 't herte verblijdt hadde, door onweder verstroyt ende verdreven eer hy yets hadde kunnen uyt-richten, of ons eenighzins helpen. Urk op de ondiepte en in 's Vyants handen vervallen, waar door zy de gantsche gelsegentheydt van de Vloot vernamen, welke na 5 a 6 weken eerst wederom wierdt gezien, hoe daar na ons Volk wierdt geslagen, hoe wy van den Vyandt genomen, ende Koukerken, niet verre van 't Kasteel, inbrant wierdt geschoten; onze Nederlanders verstroyt onder de macht van den Vyandt hier ende daar. De Eerw. D. Hambroek met zijn zoon en anderen in Tilocen, D. Petrus Mus in Favorlang, ende D. Arnoldus Winshemius in Zinkan zijn onthooft geworden, en harer en andere Weduwen onder de Inwoonders, om voor de kost te werken, zijn uyt-gedeylt. De Soldaten en anderen in de Belegeringe (door gebrek van ververzinge aan de Loop, Scorbutum ende Waterzucht, als Molten wech gestorven, zulks Kerken en Pakhuysen (behalven die ziekiijk gingen) by honderden Kranken in hadden, en in 9 Maanden tijts zoo door ziekte, als het zwaart omtrent de 1600 van de onze zijn gesneuveld, zoo dat wy eyndelyk door 't geweld van 's Vyants Geschut zoo verre zijn benauwt, en tot zulk een uysterste gebracht, dat om 't leven te behouden met den Vyandt hebben moe-

ten handelen, en 't Kasteel overgeven. De verdervinge van zoo veel aankomende Gemeeynten daar omtrent 3 a 34 getrouwe Leeraren haren arbeydt hebben besteedt, gezontheydt en leven afgeslooft, het vergieten van zoo veel bloets van Leeraren en andere vromen, de groote schade en schande van de E. Compagnie, 't verlies van goet en bloet der particulieren, waar onder wy ook moeten gerekent werden, want hebbe mijn Huysvrouwen Vader verloren, de onnozele Wezen, van welke het jonghste is drie Jaren, en met Vader en Moeder by na alle levens-middelen; al wat my Godt in 15 Jaren tijts verleent hadde, is mede, zelfs tot omtrent een derden-deel van mijn Boeken toe, onder de Chinezen veroleven. Wie zoude dit alles zonder ontzettinge kunnen gedenken ende in 't breede verhalen? inzonderheyt als op onzen vergramden Godt, en d'oorzake van dien, onze zonden zien. Meer zal ik daar niet by doen, als alleen dat my ten hooghsten bedroeft, dat de zake zoo qualijk op Batavia genomen en geduyt werd, &c.

Onderstont

UE. gantsch toe-genegenen en dienstw: Mede-Broeder

JOANNE'S KRUYF.

Nagapatnam den
13 Octob. 1662.

Wie kan zonder beweginge zulken beklagelijken verstroyng lezen?

Quis talia fando, temperet à lachrymis?

Certe animus meminisse horret luctuque refugit.

Mijn Ingewant ontroert, mijn leden beven al,

Wanneer ik maar bedenk *Formosas* ramp en val.

Zoo heeft Godt in zijn rechtvaardigetoorn door de wreedtste en tyrannighste der Heydenen, een Parcel van de Kroon der E. Maatschappye af-gerukt, zoo is zelfs de eere van ons hoofd gedaalt; en, ô wee ons! dat wy zoo gezondicht hebben; zoo zijn de Heydenen in 't erfdeel Gods gevallen, en

t Schip
Urk ver-
als in
Vyants
nden, den
lektor
ele Kou-
kerken in
landt.

D. Ham-
broek,
D. Petrus
Mus,
D. Arnol-
dus Winf-
elm, drie
Leeraren
o'choest.

100 Men-
schon in
9 maanden
in vormo-
de gestor-
w.

oe zich
t'asteel
o'choest.

en de doode lichamen zijner Knechten 't Gevogelte des Hemels ten spijsgegeven, en 't vleesch zijner gunstgenoten aan het gedierte des veldts, en haar bloedt is als water vergoten; zoo zijn de *Nederlanders* in die Gewesten in dat Jaar een spot ende een schimp geworden alle die rontomme waren; zoo is *Jakob* op-gegeten, en zijn lieflijke woningen verwoestet, zoo heeft de Heere in zijnen toorn zelfs aan zijn Kerke noch Gemeynthe, ende den voetbank zijner voeten niet gedacht. Zoo quam den woedenden *Chinees* als een anderen *Zanberib*, in 't wout des schoonen velts, *Jes. 37. vs. 24.* Zoo is het *schoonste* Eylandt in korte Maanden van zijn gieraat berooft geworden.

Wy verlaten dan de beklaghlijke geschiedenisse van *Formosa*, en komen met onze Heykracht ten tweeden maal voor *Cochin*. Den E. Heere *Jakob Huysaart* Raadt Extraordinair van *India*, gewezen Gouverneur van de *Molukkes* ende *Amboina*, naderhandt van *Ceylon* ende *Malabar*, vertrok voor uyt met den Commandeur *Tsbrant Godskens*, zijnde met een goede Krijghs-macht vergezelschapt, verzeylende van *Batavia* in September 1662. want den E. Heer *Rijklof van Goens* verbleef voor een tijt op *Batavia*, alzo hy krank was, doch tot redelijke gezontheydt herstelt zijnde, volghde kort daar na. In November begon men de Stadt te benauwen, en met het Geschut op de zelve te speelen, de Mortieren braakten gruwelijke donder-klooten en steenen. Men repte zich zoo veel men konde, te meer om dat den uytflach van de Vrede tusschen ons en de *Portugeesch* alle uren te verwachten stont. Men hadde 's Jaars te voren van de E. Heeren *Bewinthebbere* een Brief ontvangen, in welke dat alle *Portugezen*, die haar onder de gehoorzaamheyt van de E. Maatschappye wilden begeven, vrye handel en oeffeninge van haren Godtsdienst, in zoo veel Kerken als zy van nooden hadden, zouden genieten. Men stelde doen die van *Cochin* de

voornoemde Voorwaarden ter handen, daar by doende dat wy alleen een Kerk zouden hebben, en dat ons *Guarnizoen* in de Vastigheyt alleen hadden te waken. Zommige luysterden een weynigh; maar den Oppersten der Stede *Ignatio Sermento* woude daar toe geenzins verstaan. Men most dan om de kortheydt des tijds noodzaaklijk *Cochin* met geweldt aantasten. Men onderstont aan het eynde van de Stadt een aanval te doen, wanneer het water laaght was; en om het Volk te beter over te brengen, zoude men zakken in de Rivier leggen, doch dit mislukte, en wierden veele gequetst, 't zy door nalatigheydt van de gene die daar 't commando hadde, ofte dat den Vyandt door het geruysch onze aankomste gewaar wierdt, immers het geluk en diende ons voor die tijdt niet: want de *Portugezen* zeer roemden van die zakken-dagh, ende daar mede den spot dreven. Eyndelijk, dewijl men de Vrede tusschen ons en *Portugaal* zach aan komen, besloot men aan 't uysterste der Riviere de Stadt te bestormen. Den Hopman *Pierre du Pon* geraakte met de zijne met een wonderlijke snelheyt ende voorspoet binnen, versterkte zich in de huizen, en hielt kloekmoedigh stant (na dat aan weerzijden op den eersten en hevigsten aanval veel dappere Mannen waren gesneuveld) daar op volgde meer toevoer van Krijgers, zoo dat den Vyandt ten laatsten wierdt genootzaakt hem op te geven, ende het scherpste niet te wagen. Men zont Volmachtighde uyt, om met de onze van overgeven te handelen.

Den *Franciscaners* wierdt vergunt in Stadt opentlijk en vry haar Godsdienst te oeffenen, ook bescherminge tegen alle moetwilligheyt der Soldaten en Matrozen. Men verwilligde den Vyandt, datze haar Beelden ende vergramde Goden ongeschent mochten wech voeren, dat verder de Clergie haar vercierzels, heylige overblijffels en vaten onverhindert zouden mede nemen, ende wat verder tot de Godtsdienst en Kerken behoor-

't Eylant
Formosa
eertijts zoo
genaamt
van de Por-
tugezen,
om de
schoon-
heyt der
Lants-
douwe.

De E. Hee-
ren Bewint-
hebbere
laten de
Portuge-
zen vrede
aan zeggen,
midts over-
geven van
haar Sterk-
te, om onder
ons als On-
derzaten te
wonen.

Ongelukk-
ge uytval
voor de Ne-
derlanden.

Capiteyn
Pierre du
Pon be-
klimt het
Bolwerk
van Co-
chin.

Artik-
van Ve-
dragh, w-
op Coc-
aan onze
Staat zi-
over gee-

Cochin
eft meer
gluk dan
fnapa-
ta.

behoorde, als mede haar eygen mid- delen, zoo dat die van *Cochin* van vry beter geluk konden roemen als die van *Jafnapatan*: want die haar opgenade en ongenade moften over- geven, en geen goudt ofte zilver ge- munt ofte ongemunt mochten uyt- voeren. Voorts zoude den Gouver- neur *Ignatio Sermento* met zijn huys- houdinge, nevens andere hooge en lage Amptenaren (gelijk ook ge- schiedt is) onthaalt werden met alle vriendelijckheydt ende beleeftheydt. Den Vyant zoude met haar kenteke- nen, vliegende Vaandels, slaande Trommels, brandende Lonten, en kogels in de mont, ende haar Have mogen uyt-trekken, mits haar Vaar- tuygen tot dien eynde zoude ver- leent werden, om na *Goa* te verhuyl- zen. Des Koninghs Soldaten zou- den (volgens gewoonte) na *Portu- gaal* vervoert werden. Het zoude de

Inwoonders die onder des *E. Com- pagnie* gehoorzaamheit wilden staan, vry zijn in hare huizen te verblij- ven. De Gequetsen en Sicken zou- den wel bezorght werden. Deze wa- ren wel de byzonderste *Artikulen* van 't *Verdrag* tusschen ons en den Vyandt gemaakt, op welke de Stadt in onze handen is vervallen, en na gewoonte de sleutelen zijn over-ge- levert.

Nu was het tijt dat onze Krijghs- macht met vreughde zich na binnen begaf. Den *Veltheer* gestegen op een moedige Ros, streefde met groote statie, en op zijn kostelijckst gekleet, als Overwinner ter Poorten in, ende reedt na zijn Logement. Men dede gewoonlijke eer-tekenen, en op het spoedighste wierdt de Dankzeggin- ge tot Godt over deze zegen gedaan in de groote Kerke, eertijts den *Je- suiten* toe-behoorende. Men acht

Onze Sol-
daten trek-
ken na bin-
nen, als me-
de den Velt-
heer.

Dankzeg-
zinge tot
Godt zonder
uytsel ge-
daan.

deze zake, volgens alle Christelijke billikheyt, ten hooghten noodigh: want het spreekwoort is waarachtig: *Bis dat qui cito dat, sed qui moratur*

est neganti proximus. Dat is: Hy geeft tweemaal die haast geeft, maar die lange sammelt en draalt, is na by den genen die weygert. Zoo zien wy dat

Q

Moses

Prij/waar-
digheyt van
deze zake.

Moses kort na de overwinninge tegen *Amalek*, tot een teken van schuldighe dankbaarheid een Altaar bouwt, die noemende *De Heere is mijn baniere*, *Exod. 17. vs. 15.* Als *David* beleedt dat hem de Heere uyt vuur ende water verlost hadde, en in een overvloeyende ververschinge gebracht, zoo voeght hy terstont daar by, *Ik zal met brant-offeren in u buys gaan, ik zal mijn belofte betalen, die mijne lippen hebben geuytet, ende mijnen mont heeft uyt-gesproken, ten tijde doen my bange was.* Godt wilde ook in *Moses* wet, dat het vleesch des dank-offers op den zelven dagh zoude op-gegeten werden, *Levit. 7. 23.* Anders (gelijk veele de gewoonte hebben) spot men met den Heere, en werdt het spreekwoordt der *Joodsche Rabbinen* niet dan al te veel waarheyt: *Dat de beloften in den tijt der angstvalligheyt een over-strominghe zijn: maar in den tijt van verlossingen, een uyt-gedrooghde beke ende adem-halinge.* Waarlijk dit is met Godt te spotten, die hem niet zal laten beschimpen. De Heere heeft tegen dit quaad uytdukkelijk in zijn Woordt gewaakt, en zijn Volk gewaarschout, *Deut. 23. 21.* *Wanneer ghy den Heere uwen Godt een gelofte zult geloofd hebben, ghy en zult niet vertrekken die te betalen. Want de Heere uwe Godt zalze zekerlyk van u eysschen, ende zonde zoude in u zijn.* Ende *Num. 30. 2.* *Wanneer een Man den Heere een gelofte zal geloofd hebben, ofte eenen eedt gezworen, zijne ziele met een verbintenisse verbindende, zijn woort en zal hy niet ontheyligen; na alles dat uyt zynen mont gegaan is, zal hy doen.* Ja *Salomon Eccles. 5. 3.* de wijste Koning komt noch nader, zeggende: *Dat wy niet snel noch onbedacht moeten zijn om onzen mont voor Gods aangezichte te openen, en wanneer wy een gelofte aan God, zullen belooft hebben, dat wy niet zullen uyt-stellen die te betalen: want Godt heeft geen lust aan de zotten; wat ghy zult belooft hebben betaalt het: want het is beter dat ghy niet en belooft, dan dat ghy belooft en niet en*

betaalt. Zoo zien wy dat *Samuel* terstont na de nederlage der *Philistijnen*, een steen nam, en stelde die tuschen *Mispa* ende *Sen*, en noemde de name *אבן הוצן*, ofte *steen der hulpe*, zeggende, *Tot hier toe heeft ons de Heere geholpen*, *1 Sam. 7. 12.* Godt de Heere wierdt van ons opentlijk over deze overwinninge gedankt uit *Psal. 147. vs. 12.* zoo ras als wy deze blijde mare gehoord hadden.

Na deze Dankzegginge ende lof tot Godt den Almachtigen, wierdt op alles goede ordre gestelt, en bezorgt dat niemant aan de overwonnen *Portugezen* eenigh leet ofte schade zoude doen, ten eynde men eedt en trouwe (aan haar belooft) onderhiele. Men brak terstont verscheyde Huyzen ende Kerken af, om een beknopte Vastigheyt te maken, alzoo de Stadt met haar ommeslagh voor de *E. Maatschappye* te groot was, ende veel bezettinge van nooden hadde. Men trof een vast verbondt met de naburige Koningen, die bezuyden de Riviere van *Cochin* gelegen waren. Men kroonde den Koningh van *Cochin*, onderwerpende d'andere Koningskens, die stellende onder zijne Scepter. En dus hebben wy gezien hoe dat die machtige oude en vermaarde Stadt in *Neerlandts* macht vervallen is, welke ruym 150 Jaar by de *Portugezen* is bezeten geweest. Zoo ziet men hoe alle wereltsche zaken haargedurige ommekeer hebben, en dat'er tijden zijn om steenen wech te werpen zoo wel als te vergaderen, zoo wel om te zoeken als verloren te laten gaan. Als eens de mate der godtloosheyt vervult is, zoo is de uure geboren om de sterkste vastigheden ter neder te vellen, om *Jeruzalem* tot steenhopen te zetten, om den ploegh op de rugge van't machtige *Carthago* te laten gaan, om *Troja* door de vlamme zoodanigh te vernielen, dat alleen een bloote gedachtenis daar van der Nakomelingen is gelaten. Dwaas was dan het zeggen der *Jebuziten*, roemende en zoo dapper op haar sterke Burght stoffende, met deze woorden: *Ghy*

Men bel-
scherpelyk
dat geen
leet aan o
overwonn
Portuge-
zen zal
schieden.

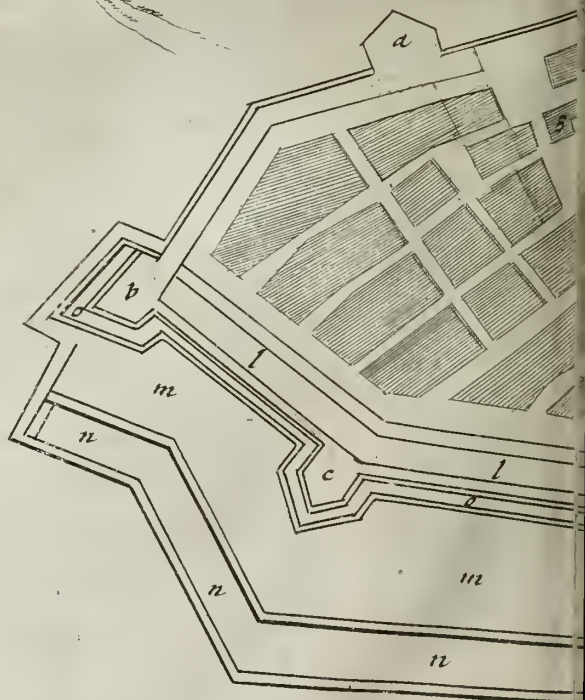
Men ma-
een bekn-
te Sterkt
Cochin.

Verbont
de nabur-
Koninge.
staande o
der den
ningh v
Cochin.

Hoe la-
de Port-
gezen
chin be-
ten heb-

- Aenwysingh vant Out Couchin
1. S. Paulus Clooster
 2. t'Logys vanden Gouverneur
 3. De Kerck Bon voyagie
 4. Kerck en Clooster S. Domingo
 5. Maria Kerck
 6. t'Raathuys
 7. t'Ontwerp vant Nieuw Couchin
 8. Concept vande Heer. Hustaart
 9. Timmer werf
- Aenwysingh vant Nieuw Couchin
- a. t'Bolwerck Gelderlandt
 - b. t'Bolwerck Hollandt
 - c. t'Bolwerck Zeelandt
 - d. t'Bolwerck Vrieslandt
 - e. t'Bolwerck Utrecht
 - f. t'Bolwerck Groeningen
 - g. Overysel
 - h. Cuylenburgh
- i. Vianen
- k. De Beer
- l. Binnen Graft
- m. Buyten Graft
- n. Conterfcherp
- o. Faucebrée
- De voornaemste gebouwen vant Nieuwe Couchin.
1. De Woning vande Commandeur
 2. Woning vande Administrateur
 3. Woning vande Predicant
 4. t'Logys voor de 3e Persoon
 5. De Kerck daer d'onse nu Godts dienst doen
 6. De Hoofst Kerck Ce genaemt
 7. De Kerck Misericordia
 8. Franciscaner Clooster
 9. t'Raathuys

10 50 100
100 Rijnlanse Roeden

Rivier van Couchin

DE STADT COVCHIN

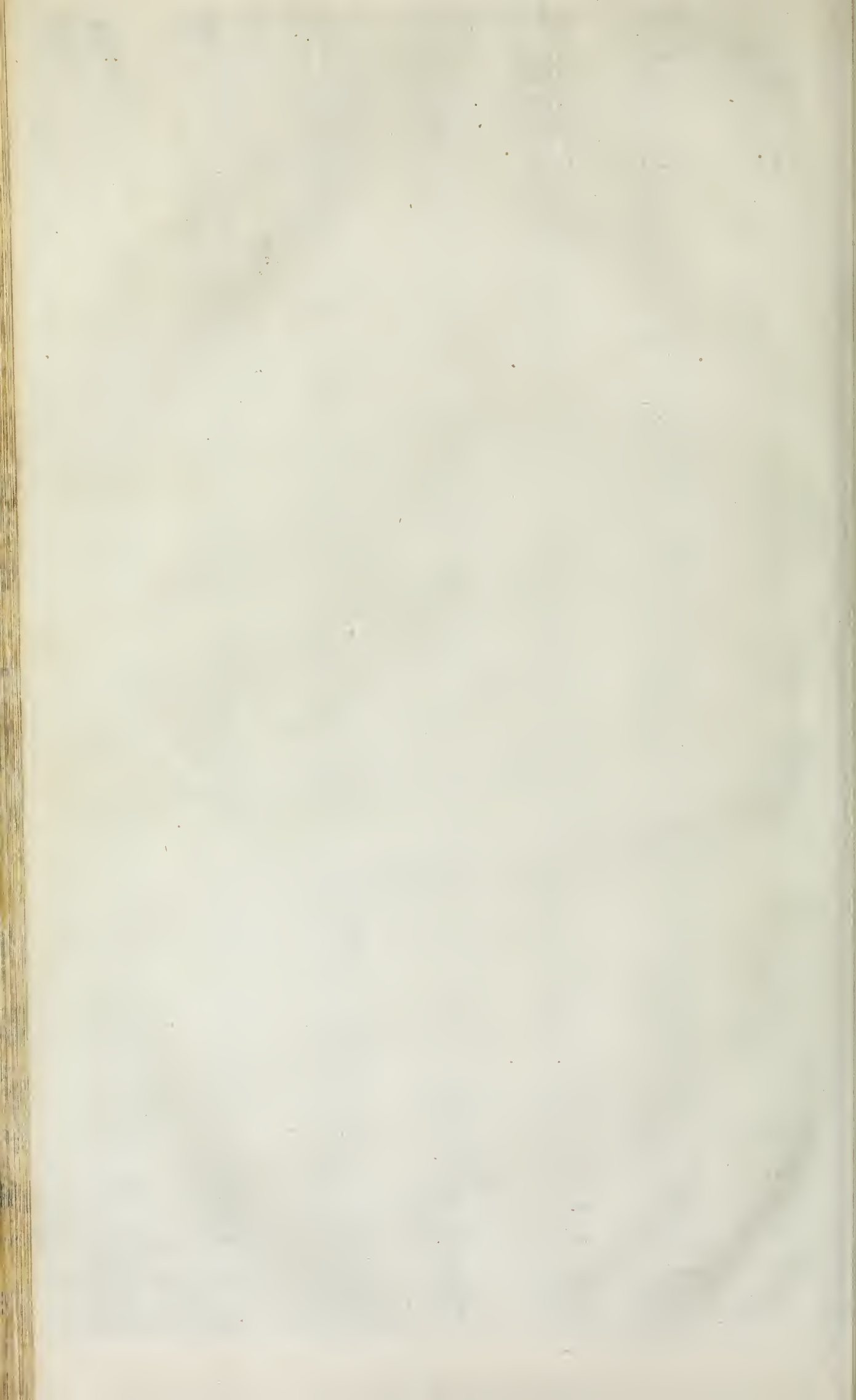
die geweest is doen hy veroverd wiert door den
Admiraal en velt-Ooverste Ryklof van Goens
den 8. Janvary A°. 1663.

DE STADT COVCHIN

Soc die tegenwoordigh is.

Verdroncken landt.

en zult daar niet in komen: maar de blinde en kreupele zullen u af-drijven, 2 Sam. 5. 6. en der Babyloniers Jes. 47. vs. 7. dit woort steeds in den mond hebbende: Ik, ik zal Koninginne zijn in der eeuwigheyt, ik ben het, en niemant meer, ik zal geen Weduwe zitten, noch beroovinge van Kinderen kennen; daar nochtans beyde die dingen haar op eenen dagh in een oogenblik over quamen. Zoo wordt een mensche bedrogen door zijn schrikkelijcheyt ende trotsheyt zijnes herten, als woonende in de kloven der steenrotzen, en op de hooghte der heuvelen: maar al maakt men zijn nesten in de hooghte als de Arenden, zoo kanze Godt ter neder stooten, Jer. 49. 16. en als hy alarm blaast tegen de vaste Steden, zoo moet Ninive werden als No, de volk-rijke Stadt, gelegen in de Riviere, die rondtom heenen water heeft, welkers voor-muur de zee was, en haar muur was van zee, Nah. 3. 8. En alle menschelijke vastigheden zijn voor God niet anders als vyge-boomen met haar eerste vruchten, die vallen als zy geschuddet werden. De hooghte en machtighste thronen der Koningen zelfs zijn sneeu-banken die meest verfmelten, en haast den ondergank dreygen, als de zonne van geluk en voorspoet op haar schijnt.

Omtrent deze tijdt quam binnen de Stadt Cochin, niet alleen om den Veltheer te begroeten, maar ook om verder na Europa te vertrekken den Eerw. Bisschop ende Opziender der S. Thomas Christenen, van den Paus van Romen aldaar gezonden, genaamt Joseph de Sancta Maria, van d'Ordre der Carmeliten Discalceaten, ten eynde dat het teere Christendom meer en meer aldaar in den Lande mochte op-luyken, gelijk een groot getal der zelve in die plaatze bevonden werdt. Dezen Bisschop wierdt met alle beleeftheyt ontfangen, hy hadde ten tijde zijns verblijfs aldaar twee groo-

te tegenpartijders, voor eerst de Portugezen zelfs, want die wilden liever een van haar Landtzen in zulken hoogen staat gevordert zien, en van den Koningh daar toe verkoren, 't welk evenwel niet mogelijk was, zoo lange Portugaal en Spangien niet gescheiden waren, en het eerste voor een eygen wettigh Rijk erkent, ten anderen waren de oude Portugésche Bisschoppen verstorven, ende nieuwe stont men niet te verwachten, voor dat Spangien van zijn recht op Portugaal af-stont. Noch hadde den Bisschop tot zijn vyandt den Archidia-ken, die de Portugezen gemeynelijk Archidabo noemden. Deze was een Zwart en Inlander, zijnde de opperste Herder der S. Thomisten, die geen-zins den Roomschen Stoel wilde erkennen, veel min hem en de zijne die onderwerpen. Wat nu de S. Thomas Christenen en haar leven ende leere belanght, daar van zullen wy nader en klaarder van spreken. Dezen voornoemden Fr. Joseph de Sancta Maria hadde zijn Bulle en Brief van Romen medegebracht, inhoudende veele Indulgentien ende Aflaten, hem verleent den 16 Januarij Anno 1660. in 't vijfde Jaar van het Pauzdom van Alexander de VII. van die naam, met de handt van den Cardinaal Barberin, Joseph Caëtanus, Franciscus Cinus, Petrus Bassanus, Carolus de Comitibus, Marianus Vecchiarellis, Joan Baptista Ciofanus als Deputaten getekent.

Dewijl onder my het authentijke stuk hebbe berustende, dunkt my dat het niet ondienstigh zal zijn het zelve van woort tot woort den aandachtigen Lezer voor oogen te stellen, te meer om dat het licht en openinge naderhant geven zal, in 't verhandelen van de zaken der S. Thomas Christenen, met welke zich de Roomsche Kerke al over lange gemoeyt heeft. Het luydt dan, overgezet zijnde, aldus:

De authentieke Cre-
dencie-
brief van
den Room-
schen Bif-
schop, Jo-
seph de
SanctaMa-
ria.

FRANCISCUS, Portuenfer Bisschop, *Cardinaal*
BARBARIN, Onder-Cancelier van de H. Roomsche Kerk,
Beschermer van 't eerwaardig Aarts-broederschap der Liefde
in de Kerke *Hieronymi* regelmatig in-gesteld; JOSEPHUS
CAETANUS, Prelaat, Referendarius van beyde de Signa-
turen van onzen zeer heyligen Heere den PAUS;
CAROLUS ANTHONIUS à PUTEO, Ridder; FRANCISCUS
CINUS, Voorspraak in het Roomsche Hof; JOANNES BAP-
TISTA VALENTIS, Abt; PETRUS BASSANUS, CAROLUS DE
COMITIBUS, POMPEJUS SERINUS, MARIANUS VECCHIA-
RELLUS, en JOANNES CIOFANUS, Gedeputeerden:

An onze wel-beminde in Chri-
sto; de Broederen en Suste-
ren des Eerweerdigen Broe-
derschaps, onder den Titel van
den H. Apostel Thomas, in de Ker-
ke des zelven Heyligh, buyten de
muuren der Stadt Cochin, met de ge-
woone opper-macht regelmatig op-ge-
recht, eeuwige welvaren in den Heere.
U E. byzondere genegentheydt tot de
Godtzaligheyt en heylige oeffeningen,
welke ghy draaght tot de werken der
liefde, verdienen dat wy, die, volgens
den schuldigen plicht van onze bedie-
ninge, der Geloovigen heyl, ende den
voortgangh der Godzaligheyt en Gods-
dienst moeten bezorgen, die Broeder-
schap die zich in alle goede liefde-wer-
ken in den Heere, en tot den Armen be-
zigh houdt, met onze Aerts-broeder-
schap aan te nemen en te vereenigen
gelijk wy U E. aldus aangenomen
hebbende, derhalven de Aflaten, Vol-
machten, en alle andere geestelijke
gaven, ons van wijlen Paus Paulus
de Vijfde, gelukkiger gedachten toe-
gestaan, bedeelen, en dewijle den zeer
eerwaardigen Vader, Broeder Joannes
de Sancta Maria, van de ongeschoeyde
Carmeliter Order, en Mede-broeder
en Bezorger van U E. Broederschap,
uyt des zelfs naam dusdanigen aan-
nemingh, en mede-deelingh der Afla-
ten zeer ernstigh verzocht heeft, zoo
hebben wy Prelaten en Gedeputeerden
de tegenwoordige instellinge door Paus
Clemens de Achtste gelukkiger ge-
dachten, over deze aannemingh en

bedeelingh van de schatten der Hemel-
sche Kerke den 7 van Winter-maandt
des Jaars 1604. uyt-gegeven, willen
op volgen met dezen onzen Brief, en
alleen gedreven door liefde tot Godt, de
Heyligen, en vermeerderingh des Gods-
dienst, zoo werdt U E. voornoemde
Broederschap, uyt Apostolischer macht,
of na gewoone ordre regelmatig op-
gerecht, t'oirkonde des zeer eerweer-
digen Heere den Bisschop, of gewoo-
nelijke toe-stemminge der Stede, en Ge-
tuygh-schriften, by de welke de Godt-
zaligheyt en Heyligheyt der voornoem-
de instellinge gerecommandeert wert,
zoo werd (zeggen wy) tot onze Aarts-
Broederschap, volgens de Apostolische
macht onstoe-gestaan, gevoeght U E.
Broederschap, en der zelver Broederen
de af-laten en Geestelijke genaden hier
hier onder bysonderlijk beschreven, en
onze Aarts-broederschap door de Pau-
zelijke Bullen beneden geregistreert,
uytdrukkelijk en byzonder toe-gestaan,
zoo schenken en bedeelen wy U E. met
de zelve, op dat ghy alzo des te willig-
er U E. liefden-werken ter hant ne-
mende, niet alleen waarachtige en uyt-
nemende eere op der Aarden, maar,
't welk het opperste is, de prijze des eeu-
wigen levens in den Hemel onder Gods
genade overvloedighlyck mooght erlan-
gen. Den Inhoud des voornoemden A-
postolischen Briefs luyd dan, als hier
onder volgt:

PAUS PAULUS de VYFDE,
ter eeuwiger gedachtenis, nadien
wy

wy goet geacht hebben alle Aarts-broeders- en geestelijke genaden, die zy in toekomstende mochten gebruyken, voor te schrijven; daarom alle en yegelijke Aflaten, vergevingen der zonden, en quijtscheldinge der pœnitentien, aan de Aarts-broederschap der liefde van den H. Hieronymus, en zijne Broederen, tot noch toe door ons of eenige Roomsche Pausen onze Voorgangeren, zoo by levende stemme, als op eenige andere wijze toegestaan, herroepende, vernietigende en van gene kracht, of weerden, verklaarende in toekomstende na dat deze zullen bekend gemaakt zijn. Op de barmhertigheyt des Almachtigen Godt, en de macht zijner zalige Apostelen Petrus en Paulus vertrouwende, zoo geven wy Aflaat aan alle Christ-geloovige Mans- en Vrouws-persoonen, die de voornoemde Aarts-broederschap hier na zullen aannemen van den eersten dagh harer inkomste, indien zy waarachtige boete en bieghte gedaan hebbende, de H. Eucharistie zullen hebben genomen, zoo voor die gene die zich als dan zullen laten inschrijven, of reeds in geschreven zijn in de voornoemde Broederschap; aan alle Broederen en Susters, waarachtige geboete en gebieghte, en met de heylige Communie versterkt, die de Kerke of Gebede-plaats der voornoemde Broederschap, of het feest van den zelfden H. Hieronymus, 't welk het voornaamste der gemeldte Broederschap geacht werdt, van den eersten Vesper-tijdt tot aan der zonnen ondergank op de zelfde Feest-tijt alle Jaren Godts-dienstelijk zullen hebben bygewoont, ende aldaar voor de eendracht der Christen Vorsten, nytroeyinge der ketteryen, en verhooginge van de heylige Moeder de Kerke, Godvruchtige gebeden tot den Heere zullen hebben opgeoffert; ook in de uure des doodts aan alle de Broeders en Susters, die geboet en gebieght, met de heylige Communie zullen wezen verquikt, of indien zy zulks onvermogens zijn geweest, wanneer echter alleenlijk vernedert den name Jesu met den monde, of anderzins met een oprecht herte zullen aangeroepen hebben. Allen dezen verleen wy

volkomen Aflaat van alle hare zonden, en ontslaan ook daar newens barmhertighlyk in den Heere alle de Broeders en Susters, welke waarlijk geboet en gebieght hebbende, met de heylige Communie versterkt zijn, die de voornoemde Kerke of Bede-huys op de Feest-dagen der ontfangenisse, geboorte, reyniginge, en Hemelvaart der Maget Maria, van de eerste Vesper-tijdt mede tot den ondergank der zonne van het voornoemde Feest bezocht, en de gewoone gebeden zullen hebben gedaan, ten welken dage van deze Feesten zy zulks zullen gedaan hebben, zeven Jaren en zo veel quadragesimas; zoo dikwils zy waarlijk voor de arme Huisgesinnen een zekeren dagh van broodt uytdeydingh zullen hebben vast-gesteld, hondert dagen voor ieder reyse; maar wanneer zy zulk brood den Armen zullen hebben uytgereykt, sestighe dagen. Wanneer zy de Kerkers en Gevangenen bezocht, en der zelfver vryheydt na vermogen bezorgt hebben, twee hondert dagen; Wanneer zy de Gevangenen broodt uytgereykt of gezonden hebben, of uyt te reyken of te zenden bevolen hebben, sestighe dagen; zoo dikwils zy de Gevangenen Geestelijke of Lichamelijke hulpe bewezen, of op eenige wijze door andere bezorgt hebben, hondert dagen; Wanneer zy de arme Dochters, om hen eenigh gelt mede te deelen, waar door zy lichtelijken konnen huwelijken, zullen hebben bygestaan, en haar, wanneer zy de huwelijks-giften zullen gaan ontfangen, verzelt hebben, sestighe dagen; Boven deze aan alle Broeders en Susters die alleenlijk vernedert zullen zijn, en jaarlijksche missen voor de Zielen der Afgestorvene in de voorzeyde Kerke des Heyligen Hieronymi, na de ordre die de Vergaderinge in dien tijdt zal celebreren en opzeggen, zullen bygewoont, en gecelebreert hebben, ook die gene welke de Zieken zullen bezorgen na het Gast-huys te brengen, hondert dagen; ook die gene, welke de doode Lichamen, schoon verdronken, die binnen of buyten de Stadt onbegraven zullen bevonden werden, bezorgen dat ten grave geraaken, en voor hare Zielen zullen gebeden en Misse gedaan hebben, ofte te doen be-

zorgt hebben, zoo dikwils zy zulks waarnemen, drie jaren en zoo veel quadragesimas; die aan het Klooster der arme Bekeerde, of andere heylige plaatsen aalmoessen zullen hebben uitge-reykt, of bezorgt, of tot vermeerderingh der gereedschappen tot den heyligen Dienst, in de voornoemde Kerke des H. Hieronymi, en des zelfs Bedienaren op eenigerhande maniere haar zullen hebben bevljst, zestigh dagen; ook die gene, welke de forma of zeven Psalmen hebben op gezeyt, of eenige andere gebeden tot Godt zullen gestort hebben, twee hondert dagen; die gene, die de vergaderde Broederschap in haar Processie zullen ontfangen, en de zelve tot aan de Kerke zullen hebben verzelt, voor elken maal drie hondert dagen; maar zoo dikwils zy de Processien der voornoemde Aarts-broederschap zullen hebben by-gewoont, ofte in het celebreren der Misse, of eenige andere diensten in de Kerke, ofte het Beden-huys voor dien tijt te celebreren, of op te zeggen, of om de Lichamen der overledene Broederen te begraven zullen hebben by-gewoont, ofte ook in de zaken der Weezen en Weduwen te beschermen, bezorgen, uyt te voeren, ofte in de onkosten van het Proces op te brengen, zich zullen beneersticht hebben, ofte tot deze of andere Godt vruchtige werken zullen t'zamen komen, of vergadert geweest hebben, en tot die dingen welke tot uytvoeringh der voornoemde zaken, van nooden zijn, alle voorzieninge zullen gedaan of geraden hebben, hondert dagen; die den vrede met haar eygene, of eens anders vyan-den zullen gemaakt, of te maken bezorgt hebben, of daar toe alleen hun beste gedaan hebben, deze ontslaan wy zestigh dagen van hare op-geleyde pœnitentien, ofte op andere wijzen by de Kerken geordineerde straffen; daar-ent-boven dat het de voorzeyde Aarts-broederschap geoorloft zy de Broederen buyten de Stadt (te vooren regelmatig bevestight zijnde) tot hare Broederschap te voegen, ende de zelve alle de voornoemde Aflaten en geestelijke genaden, behoudende de forme voor-geschreven in de instellinge van wijlen onzen voor-

ganger Paus Clemens den Achtsten gelukkiger geheugenisse, over de vergaderingh der voornoemde Broederschap, vryelijken geoorloft vermogen mede te deelen, zoo nochtans dat de bykomende Broederschappen dusdanigen vollen Aflaat maar eens des Jaars op het hoogste Feest van yder Broederschap met Apostolischer macht zullen mogen genieten; hier toe verleenen en bedeele wy volle macht met deze onze tegenwoordige Brieven; niet tegenstaande alle inzettingen, en Apostolische ordeningen, en allen anderen die dezen zonden mogen tegenspreken; zullende deze tegenwoordige eeuwig in de toekomstige tijden duuren. Gegeven in Rome, by St. Petrus onder des Visschers zegel, den 5 van Sprokkel-maant des Jaars 1607. het tweede van ons Paus-schap. Alle welke Aflaten en Geestelijke genaden, hier boven byzonderlijk beschreven de voornoemde Broederschap, en des zelfs Broederen mogen genieten en gebruyken, na de instellinge van Paus Clemens de Achtste, gelukkiger gedachten, welks Inhoudt aldus luydt: Paus Clemens de Achtste ter eeuwigter geheugenisse dezer sake. Schoon alle die dingen, welke van den Apostolischen Stoel, tot bevorderingh van de zaligheyt der Geloovigen oyt vergunt zijn, met rijpe beradingh, en groote voorzichtigheyt en voorzorg bevestight en beslooten zijn, nochtans nadien den Roomschen Paus, bekomert over de zaligheyt der zielen, van tijt tot tijt allenxkens eenige misbruyken, in het onderhouden van de zelve inzettingen ende besluyten vernomen heeft, en nadien hy volgens zijn Herderlijken dienst en plicht de zelve verschuldicht is op alle manier tegen te gaan, en zoo veele hy in den Heere vermacht, daar inne met heylsame middelen te voorsien. En dewijle dan van veele Roomsche Pauzen onze Voorgangers, en misschien ook van ons zelve aan eenige Reguliere ordren en Godts-diensten, als ook mede aan eenige wereltlijke Aarts-broederschappen en vergaderinge van Christ-geloovigen van verscheyde Volkeren, namen ende inzettingen, zoo in deze onze gezegende Stadt, als

als andere Steden, Dorpen en plaatsen der Christen werelt, vergunt zijn Volmachten, om op te rechten en aan te stellen in de zelve, en andere Kerken en Collegien 't gene daar toe behoort, zoo ook om Broederschappen met zich te vereenigen, ende te verzamelen in de zelve Stadt en andere plaatsen, en de zelve met Voorrechten, Aflaten, Volmachten, en andere geestelijke genaden, en zoodanige toelatingen andere mede te deelen, uyt drukkelyk zijn voorzien, en echter daar af geen zekere form en maniere is voor-geschreven, de welke in dusdanige oprechtingen, inzettin-gen, vergaderingen, en bedelingen in't werk te stellen, moeten werden onderhouden, en nadien door nalatigheyt der ordren, en inzettingen, ofte der officialen, die Aarts-broederschappen en Vergaderingen oprechten, instellen, vermeerderen, en mede-deelen die dingen welke behooren tot het oprechten, instellen, vermeerderen, en mede-deelen aan die Broederschappen en Verzamelingen, en door welke de mede-deelingh der Voorrechten, Aflaten, en andere by-zondere geestelijke genaden geschieden, geene forme houden in zoodanige oprechtingen, inzettingen, vermeerderingen, en bedelingen te onderhouden noodtzakelyk, noch geen regulen voorschrijven, op welke zoodanige Voorrechten, Aflaten, Volmachten, en andere geestelijke gaven, en de voorzeyde toelatingen, behoorde te werden bekomen; ofte ook wel dat door de zorgeloos-heyte der Broederschappen en Vergaderingen zelf, niet neerstigh genoeg onderzoekende die dingen, welke zy behoorden te doen, die daar toe zoude vermogen werden aangenomen, eenige quade gewoonten zijn ingeslopen, en daar uyt veele ongemakken ontstaan, waar inne Wy, na de plicht van onze aanbevolen Apostolische zorghvuldigheyt, en vaderlijke liefde tot alle Christ-geloo-vigen willende voorzien. Zoo werdt door deze onze tegenwoordige constitutie die eeuwigh duuren zal, vast gestelt en besloten, dat in het toekomende zoo dezer onzer gezegender Stadts, als anderer Steden, en des geheelen Christelyken werelts, regulieren, ordren, reguliere Gods-

diensten, en inzettingen, welke in der zelve, en alle andere Kerken en Collegien, wereltlyke Broederschappen, en inzettingen op te rechten, gemachtigt zijn, als ook alle Aerts-broederschappen en Vergaderingen, van wat voor Volkeren, namen ofte inzettingen die zouden mogen zijn, in wat voor andere Kerken, Wooningen en Bede-huyzen, zoo van wereltlyke, als ook van eenigerhande biddende Ordren, Godts-diensten, en reguliere inzettingen, door eenige zoo gewoonlyke, als Apostolische volmacht op-gerecht, en ingestelt, of anderzins, of op eenige andere wijze in-gevoert zullen werden bevonden, door welke het haar om andere Broederschappen en Vergaderingen aan te stellen, en op te rechten, en met zich te vereenigen, en de zelve de Voorrechten, Aflaten, Volmachten, en andere geestelijke genaden, en voor-gemelte toelatingen te schenken en mede te deelen, veroorloft is, door eenige Roomsche Pauzen onze Voorgangers, ofte ook zelf van ons en den Apostolischen Stoel is toe-gestaan. Zoo hebben, te weten alle Magisters, Prioren, Rectoren, Gubernatoren, Praeceptoren, Primiceren, Prelaten, Custoden, Guardianen, Praefecten, Administrateurs, en andere Officialen, ofte Superioren, hoe die zouden mogen werden genoemd, dat alle Regulieren, Ordren, Godts-diensten, en inzettingen, maar eene Broederschap en Vergaderingh zullen mogen tot zich nemen, en met de zelve vereenigen, en zulks wel uyt drukkelyk met toestemminge van den Ordinarius van die plaatze, en met zijne getuygh-brieven, met welke de Broederschap en Vergaderingh als dan op te rechten, en in te stellen, omme haar Godtvruchtigheyt en byzondere Christelyke liefde-werken, ons werdt gerecommandeert. Ook zal in het oprechten, in-stellen en vergaderen van deze Broederschap en versamelingen alleenlyk vergunt werden zoodanige Voorrechten, Aflaten, Volmachten en andere Geestelyke genaden en toelatingen, welke den genen die de ordre, Godtsdienst, of inzettinge zelf, in-gestelt, op-gerecht, mede-gedeelt, ofte de Aarts-broeder-

broederschap ofte verzameling vereenight heeft, zijn toegestaan, en zulks met name, en yder in het byzonder, maar geenzins door uytbreydinge, ofte gelijkvormigheyt, op hoedanigh een wijze die ook zoude mogen wezen toegestaan, noch ook zelf niet onder een algemeene form van woorden, ofte gelijk als, maar uytdukkelyk en in het byzonder. Ook zullen de Wetten voor de Oprechters, Instellers en Mede-deelers der Ordren, Godts-diensten en instellingen, om Aarts-broederschappen en Vergaderingen met zich te vereenigen, opgerecht, in het oprechten, instellen en vereenigen met eenige harer Mede-broederschappen of Vergaderingen, geene Voorrechten, noch eenige der voorgezeyde Genaden vermogen mede te deelen, ten zy de zelve al vooren van den Bisschop in die Parochie, en na wijze van die plaatse zal wezen voor goet gekeurt, die ook noch echter in alles en altijd de Decreten en onderzoekinge en verbeteringe van dien Bisschop zullen blijven onderworpen. Daar boven zoo willen en ordineren Wy, dat de voorgemelte Ordren en Godts-diensten, in het oprechten, aanstellen, en mede-deelen van hare inzettingen, ofte in eenige Aarts-broederschappen en Vergaderingen aan te nemen, neerstelyk zorge dragen, dat zy de formule van het oprechten, instellen, vereenigen, nieuwingh van ons voor goet gekeurt, wel onderhouden; door welke zy alleenlyk zullen gemachticht zijn, de Voorrechten, Aflaten, Volmachten, nevens andere geestelyke Genaden, en toelatingen, verleent aan die gene, welke de Ordren, Godts-diensten en instellingen hebben opgerecht, ingestelt, en medegedeelt, of andere Aarts-broederschappen en Vergaderingen hebben aangenomen, met namen uytdukkelyk, maar niet by gelijkvormigheyt, noch ook gelijk deze of geene, ten eynde zy de boven-genoemde toelatingen in het oprechten, instellen, en aannemen harer Mede-broederschappen, en Vergaderingen, mogen mede deelen: met welke de Mede-broederschappen en Vergaderingen alleenlyk van eenerley Volk, Naam, Ordre, Godts-dienst en inzettingen,

nevens de Aarts-broederschappen, en Vergaderingen, daar mede zy vereenigen, zoo die alreeds te vooren vereenight zijn, als daar na vereenight zullen werden, vermogen te ontfangen, genieten en gebruyken; zoo dat de Priesters, Officialen, en andere Dienaren bovengenoemt, der voorgemelte Broederschappen, en Vergaderingen (zoo als zy opgerecht, ingestelt en vereenight zijn, met welke zy gemeenschap zullen gemaakt hebben) de Voorrechten, Aflaten, Volmachten, en andere geestelyke genaden, en zulke toelatingen, ter behoorlijker tijdt zullen vermogen uyt te reyen, doch dat den Ordinarius van die plaatse daar af te vooren kennisse hebbe, die met zich nemende twee mannen van het Capittel der zelver Kerke, de zelve genaden na de Decreten des Conciliums van Trenten uyt-deelt; door de welke ook de Priesters, Officialen, ende andere voor-genoemde Dienaren macht gegeven werdt te ontfangen de aalmoessen, en andere Christelyke liefden-offers, achtervolgende de mate en wijze door den Ordinarius van de plaatse voor te schrijven, wech genomen zijnde de tafels, bekkens en dozen, welke men in de Kerken en Bedehuyzen der gemeldte Broederschappen en Vergaderingen openbaarlyk gewoon is op te rechten. En dit zelfde zullen gehouden wezen te doen ende te onderhouden alle die Ordren, Godts-diensten en Inzettingen oprechten, aanstellen en mede-deelen, ofte Aarts-broederschappen en Vergaderingen met zich vereenigen, zoo binnen deze Stadt, als eenige andere Steden en plaatsen, achtervolgende de maniere van des Stadts Vicarius, of den Ordinarius van de plaatse uytdukkelyk voor te schrijven. Maar de aalmoessen op zoodanigen wijze vergadert tot herstellinge en cieraat der Kerken, zoo van die gene welke de Ordren, Godts-diensten, Instellingen, en mede-deelingen, als de vereenigingen der Aarts-broederschappen en Vergaderingen aanstellen, en noch zullen oprechten, instellen en vergaderen, nevens die gene aan wien de mede-deelingen geschieden, of tot andere Godtvruchtige gebruyken, ten overstaan van
onzen

onze Vicarius te dier Stede, als ook van de Ordinarius van die plaatzen, zullen bezorgen dat deze aalmoessen getrouwelyk werden besteedt en uytgegeven, dat yder daar uyt verneme dat de schatten der hemelsche Kerke, niet uyt woeker, ofte om gewin, maar alleen tot opwekkinge der Godtzaligheydt en liefde, uyt mildadigheydt des Apostolischen stoel de Christ-geloovigen geopent werden. Daar-en-boven zoo willen wy ook dat de Biechtvaders, welke uyt kracht der zelve Voorrechten, toegestaan aan de Oprechters, Instellers en Bedeelers der Ordren, Godts-diensten en Instellingen, ofte die de Aarts-broederschappen en Vergaderingen vereenigen, en tot Mede-broederen en Verzamelingen aan te nemen, voor een tijd konnen werden verkoren, zullen bevestight wesen, de wereltlyke namentlyk in deze onze heylige Stadt van onzen voornoemden Vicarius, maar buyten die van de Ordinarij van die plaatzen, maar de Regulieren niet alleen van onzen voornoemden Vicarius, en Ordinarij dezer plaatzen, maar ook van hare Superieuren. Dat zy ook hare Mede-broederen biechtende, de zelve alleenlyk zullen vermogen te ontslaan van misdrijven, vergrypingen, en oordeelen na de forme en inhouden der Voorrechten, voor zoo veel de zelve in gebruyk zijn, ende de Decreten des Conciliums van Trenten, nochte der Roomsche Pauzen onzer Voorgangers, ofte ook onze eygene Constitutien niet tegen gaan, nochte herroepen, ofte onder eenige andere herroepingen begrepen zijn. Zoo beveelen Wy ook dat de zelfde Biechtvaders, die hare voornoemde Mede-broeders, van wat staat, ordre, hoedanigheydt, waardigheydt of uytneementheydt, alwaar het ook dat door eenige byzondere tekenen gewaardicht waren, van de gevallen welke men gewoon is op den dagh van des Heeren Avondmaal voor te lezen, te ontslaan, namentlyk van Kerkelyke ongeschentheydt, vry geleyde, en vryheydt in de Nonnen Kloosters, indien zy zonder noodtzakelyke of dringende oorzaak, en verlof harer Superioren, ofte ook indien zy het toegestane oorlof misbruyken, de voor-

noemde Kloosters zijn in getreden, noch ook niet dat men geweldiger handt een Geestelyke overvallen heeft, en lijfgevecht of duellen, en van andere gevallen, welke van onzen Vicarius, en der plaatsen Ordinarij aangemerkt zullen zijn, ofte voor dien tijd aangemerkt zullen werden, ofte ook van eenige uytgesproken ban ofte vloek te ontslaan; en uyt oorzaak dat daar geen regel af is, of dat de misdaden uyt gebrek of dwang ontstaan zijn, op voorgeven der voornoemde Voorrechten op eenigerhande wijze met yemant te verdragen. Eyndelyk zoo stellen wy vast en besluyten, dat alle Broederschappen en Vergaderingen, die t'eeniger plaatzen zijn, schoon, gelijk men zeght, met volmacht op-gerecht en in-gestelt, en welke de voor-gezeyde mede-deelingen gemaakt zijn van eenige der voornoemde Ordren, Godts-diensten, Insettingen, Aarts-broederschappen en Vergaderingen, zich ergens onthoudende, en tot noch toe vergadert van der zelve respectieve Ordren, Godts-diensten en Insettingen, Aarts-broederschappen ende Vergaderingen, nieuwe Brieven van hare oprechtingen, insettingen, mede-deelingen en aannemingen zullen hebben te halen, achtervolgende de forma daar over van ons jonghst voor goet gekeurt, en zulks binnen den tyt van een Jaar, indien zy in Europa, en in twee zoo zy daar buyten zijn, te rekenen van den dagh, dat deze tegenwoordige in het Roomsche Hof zullen wesen afgekondicht, andersins zoo zullen na verloop van dezen tyt, de voornoemde oprechtingen, insettingen, en alderhande bedelingen van Voorrechten, Volmachten, Aflaten, en andere Geestelyke genaden, en toelatingen, en der zelve vereenigingen haar toegestaan, van geen kracht en waarde, herroepen en vernieticht zijn. De Brieven nu van dusdanige oprechtingen, insettingen, mede-deelingen, en aannemingen tot noch toe gemaakt, of in toekomstende te maken, zullen van de Ordens, Godsdiensten, Insettingen, of Aarts-broederschappen en Vergaderingen, geheel om niet, en zonder eenige vergeldinge moeten besteedt en gegeven werden,

gelijk als die deze ontfangen van die gene, welke de zelve uyt goetwilligheydt gegeven hebben. Indien eenige Priesters, Superioren, ofte andere Officialen, van deze Ordren, Godts-diensten, Insettingen, ofte Aarts-broederschappen, of Vergaderingen, met wat namen die zouden mogen werden genoemd, of welke macht, voorrecht en bedieninge zy bezitten, en uyt-steken, tegen deze eenighzins zullen gedaan ofte voor-genomen hebben, zoo zullen de oprechtingen, instellingen, en alderhande bedelingen van Voorrechten, Aflaten, Volmachten, Geestelijke genaden, en andere toelatingen hier voren verleent, en ook de Vergaderingen daar van te stellen ofte te vernieuwen, van geene kracht en waarde zijn, en zullen alle der zelve Priesteren, Superioren, Officialen, en andere voor-gemelte Geestelijken, vervallen zijn van de bedieningen daar in zy gestelt zijn, ende in onbequaamheydt omme deze of andere in toekomende te genieten, welke straffe van niemant dan van ons zelve, of eenige andere Roomsche Paus, die als dan regeeren zal, vergeven zal kunnen werden. Bevelende dat dezen onzen tegenwoordigen Brief voor altoos krachtigh gehouden zal zijn en blijven, en in alle en yegelijke zaak, die daar toe behoort, ongeschent nagekomen werden; en zal dus onze meeningh en inzicht moeten werden geoordeelt en uytgeleght, ende zoo en niet anders willen wy de zelve door alle gewoonelijke Rechters, en ook af-gezondene Auditoren van het Roomsche Hof, en Cardinalen der H. Roomsche Kerke, ook de Legaten à Latere; de zelve hare en een yders macht, die deze anders zouden oordeelen of uyt-leggen, benemende; en aldus zal vergeefs en ydel zijn, alles wat van yemant opeenigerhande macht met of zonder weten zal ondernomen werden. Onaangezien allerhande Apostolische Constitutien en Ordinantien nevens aller Ordren, Godts-diensten en Insettingen, van Aarts-broederschappen en Vergaderingen, ook met een wereltlyke eedt, Apostolische bevestiging, ofte door eenige versterkinge bekrachticht, door Wetten, Gewoonten, ver-

leende Voorrechten, en Apostolische brieven, ook het genoemde Marc magnum, en de Bulla Aurea, verleent aan de Regulieren, Ordren, Insettingen, Aarts-broederschappen en Vergaderingen, en wereltlyke Broederschappen, en der zelve Oversten, en allen Persoonen, van wat staat, ordre, toefstant; waarde en uyt-nementheydt de zelve mogen zijn, en op wat forme van woorden, inhoudt en derogatoiren der derogatoiren, ofte eenige andere krachtiger of ongewooner clausulen, en andere Decreten in't gemeen of byzonder, uyt eygen beweginge, ofte consistoriaal, ofte opeenige andere maniere deze tegen sprekende, schoon dikwils toegestaan, goet gekeurt en vernieuwt. En schoon over dit alles en een yegelyks bestandelyke vernietigingh, als ook der zelve geheelen inhoudt een byzondere uyt-drukkelyke, en onafscheydelyk berichtinge en uyt-drukkinge, zonder eenige algemeene clausulen die zulks mede brengen, behoorden gedaan te werden, en eenige andere naukeurige uyt-drukkelyke forme daar toe moeste werden bewaart; zoo willen wy der zelve inhoudt, als was alles woordelyk uyt-gedrukt, en deze tegenwoordige ingelast, voor bestandelyk uyt-gedrukt en ingelast hebben gehouden, zullende de zelve hier na noch krachtiger bevestigen; voor deze maal zoo vernietigen wy alleen byzonder en uyt-drukkelyk alles wat daar zoude mogen tegen gaan. Ende op dat dezen onzen tegenwoordigen Brief te gemakkelijker mach komen ter kennisse van die zulks aangaat, zoo willen wy dat de zelve aan de Valbruggen van den heyligen Joannes Lateran, en den Prince der Apostelen, en in Floras velt openbaarlyk zullen werden af-gelezen, en aangeslagen, en dat men deze wech genomen zijnde, andere gedrukte aldaar bezorge te verblijven. Ende dusdanige afkondiginge gedaan zijnde, zoo zal men alle Regulieren, Ordren, Godts-diensten, Insettingen, Aarts-broederschappen, Vergaderingen, ende wereltsche Broederschappen, welke binnen deze Stadt zijn, na een Maant, binnen Europa natien, en die daar buyten zijn, na 18 Maanden

den van den dagh der afkundiging te rekenen, zoodanigh handelen, als ware yegelijk der zelve by name verdagvaard. Evenwel op dat deze tegenwoordigen bekender, en aan allen openbaar werden, te weten, de eerwaardige Broeders, de Patriarchen, Primaten, Aarts-Bisschoppen, Bisschoppen, en andere Ordinarii der plaatzen, zoo werdt haar door deze tegenwoordige aangelaft ende bevolen, dat zy door haar zelf, yemand anders, of eenige anderen, deze onzen Brief, zoo dra zy daar van een afschrift hebben, ofte daar van kennisse hebben bekomen, een of meermalen, na dat zy het van nooden zullen bevinden, in hare Cathedrale Kerken, en grootste Collegien der Steden, Dorpen, en Plaatzen van alle hare Parochien, wanneer het meeste Volk ter Misse komt, plechtelijk op-lezen, en door onze Opper-macht doen afkundigen. Voorts om dat het moeyelijk zoude vallen deze jegenwoordige tot alle Plaatzen daar zy zouden mogen gehoorren, te voeren, zoo willen wy en beveelen met gelijke macht, dat der zelve af-schriften of drukfels, met de hand eenes openbaren Notaris ondertekent, en met het zegel van eenigh Persoon, in eenige uytstekende Kerkelijke waardigheyt bevestight, over al het zelfde geloof gegeven werde, gelijk men den Brief zelf zoude doen, indien zy overgegeven of getoont wierdt. Gegeven in Rome by den H. Petrus, onder het Zegel des Visschers, den zevenden van Winter-maandt des Jaers 1604, het dertiende Jaar van ons Pauschap, willende en beveelende dat dezen onzen jegenwoordigen Brief het zelfde geloof gegeven werde, die men de ingelaste Originalen zoude doen, wanneer overgelevert of getoont wierden. Ten trouwe van alle deze en een yegelijk der zelve, hebben wy dezen Aanneming-Brieven gelaft te maken, en door des Aarts-broederschaps Geheym-schrijver te onderteykenen, af te kundigen, en met het Zegel onzes Aarts-broederschaps, en des zelfs Beschermers plechtelijk te bevestigen. Gegeven in Rome ter gewooner plaatze onzer samen-komst, in het Jaar na de Geboorte onzes Heeren

Jesu Christi 1660. de dertiende Indictie, den zestienden dagh van Louwmaandt, in't Pauschap van onzen Heyligen Heere.

Cardinaal Barbarin, Beschermmer,
Joseph Caëtanus, Prælaat.
Franciscus Cinus,
Carolus Chiarinus à Puteo,
Marianus Bassanus,
Joannes Baptista Ciofanus,
Philippus de Rubeis.

Gedeputeerden

ANDRÆAS LEONIUS,
Eerste Geheimschrijver.

Het XX. Capittel.

Reyzen, wonder-werken en doot van St. Thomas. Leere der St. Thomisten, Grieksche, Syrische Christenen, Georgianen, Russen, Nestorianen, Jakobiten, Cophti, Abyssynen, Armeniers, Maroniten. Nodige gemeynschap der Oostersche en Westersche Kerken; voorbeelden en proeven van de zelve.

MEn houdt voor vast ende zeker dat den Apostel S. Thomas in de Gewesten van India is geweest, en byzonder in deze Landt-streken, en dat hy om zijn ongeloovigheyt tot de uysterste af-gelegenste Afgodisten zoude verzonden zijn geweest. Hy wordt gezeght aan het Eylant Socotora (aan de mondt van de Arabische Zee gelegen) eerst aangekomen te zijn, aldaar veele tot Christum bekeert te hebben, gelijk ook een groot getal Inwoonders aldaar S. Thomas Christenen genaamt werden. Xavier in zijn reyze na d'Indias, quam daar mede te lande, en wilde gaarn daar verbleven hebben, gelijk Joan de Lucena getuyght: want hy oordeelde dat aldaar een grooten ooght te verwachten stont. Van Socotora zoude S. Thomas na Cranganor verzeilt zijn, alwaar (na dat veele Kinderen in Christo gebaart hadde door het woort der genade) naar Coulang vertrok. Men heeft binnen Coulang op het strant, 't welk klippigh is, noch een Pilaar staan van steen, dien de In-

S. Thomas wordt voor-zeker gezeght in India geweest te zijn.

Zijn ver-scheyde reizen.

St. Thomas Pilaar
op Coulang
Anno 1662.
van den
Auteur
noch gezien.

woonders zeggen van *S. Thomas* opgericht te wezen. Van *Coulang* zoude den *Apostel* zijn reyse vervordert hebbe over de moeyelijke spitsen der Bergen, ende de Landtstreke van *Choromandel* onderwezen hebben; van daar na *China* om het woort der waarheyt te planten, ten laastten weder gekeert zijnde om zijne Kinderen in 't geloove te versterken, tot *Maliapour* met de kroone des Martelaarschap begenadicht zy.

Maliapour was doen een vermaarde Stadt van *Choromandel*, (naderhandt van de *Portugezen* *S. Thomas* genaamt) hier begon den *H. Man* een Kerke te bouwen: maar wierdt van de *Braminen*, en Duyvels die naars, als mede den Heydenschen Koningh *Sagam*, in zijn werk verhindert. Ondertusschen gebeurde (zoo men zeyt) een wonderlijke zake, tot bewijs van *J. Christi* kracht, ende het geloove des *Euangelij*. De Zee hadde een geweldige zware boom aan strant geworpen, den Koning was zeer begeerigh om dat hout tot bouwen van een huys te gebruiken, hebbende veele sterke Mannen, als mede de hulpe der *Elephanten* in dezen arbeyt te vergeefs gebezicht. Den *Apostel* dit werk aangezien hebbende, zoude den Koningh zijn dienst hebben aangeboden, indien dit stuk houts hem mochte geschonken werden, dat hy het zonder eenige moeyte zoude aan de Stadt brengen: want men getuyght dat het wel thien mijlen daar van af gelegen was. Den Koningh spottede met den *H. Man*, meynende dat hy uytzinnigh was, stont het hem toe. *Thomas* nam zijn gordel, en bont de zelve aan een van de takken, ende slaande een teken des kruyces, sleepte hy zonder moeyte dit gevaart met zich, hem volghde een groot gedrangh van volk, hy stelde de zelve in 't gezicht van de Stadt, ende voorzeyde aldaar (op-gerecht hebbende een steene kruys) dat wanneer de zee tot dien steen zoude genaken, dat als dan door Godes bevel witte Menschen zouden komen uyt de af-gelegenste Landen, om zijn op-

gerichte Heylighdommen te eeren en te voltoyen. Deze voorzegginge willen de *Portugezen* dat met hare komste zoude vervult zijn.

S. Thomas door dit wonder-werk en andere krachten, als mede door het bekeeren van veele, in grooten aanzien gekomen zijnde, wiert door een *Bramine* gedoot met een Lancie, op zeker hooghte by de Stadt, daar hy gewoon was te bidden. Men hadde den heyligen *Man* eerst een dootslagh van een kleyn Kint op-geticht, hem daar over by den Koningh beschuldicht ende aangeklaaght: maar *Thomas* zoude den Dooden opgewekt hebben door zijn gebeden, welke terstondt den Doodslager openbaarde ende bekent maakte; deze was zijn eygen Vader, door dit wonder stuk zoude veele Grooten, zelfs den Koningh de Christelijke Godtsdienst hebben aangenomen. Zommige hebben gemeent dat hy binnen *Calaminha* zoude geleden hebben: maar dit misverstandt ontstaat hier uyt, om dat in plaatze van *Calamina* moet gelezen werden *Calor* ofte *Calurmina*, 't welk is te zeggen, *boven den steen*: want het eerste woort in 't *Malabaars* een *steen*, en tweede *boven* betekent, want *Thomas* wordt gezegt op een hooge steen-heuvel gedoodt te zijn; en indien men noch een van de *St. Thomas* Christenen vraaght, waar heeft *St. Thomas* geleden, zoo zal geantwoordt werden *Maliapour Calurmina*, dat is, te *Maliapour* *boven den steen*, alwaar hy gesteenigt, en ten laastten door-regen is.

Men vertelt verder dat uyt zijn bloedt een wonderbaarlijk kruyce zoude voort-gekomen zijn, staande in een steen uytgedrukt, 't welk noch zoude te zien zijn, waar van *Joan de Lucena* veel schrijft. Wonderlijke characters zoude ronts om 't cruyce staan, welke na 't zeggen *Lucenæ* van een *Bramine* over-gezegt, aldus luyden: *Op het 30 Jaar den 21 December na de verkondinge van de Christelijke Leere, is de H. Thomas in Maliapour gestorven, welke Stadt hem ook heeft dank te weten, dat ze de verkondinge*

St. Thomas van dootslag beschuldigt

Wonderlijk ontschuldigt.

Hy sterft als Martelaar.

Wonder-werk van St. Thomas, na het getuygenisse der Portugezen.

Een kruis zoude uyt St. Thomas bloed voort-geven zijn van 't welk veele miraculen vertelt werd

*kondinge van de Christelijke Godtsdienst, de kennisse Godts, ende de verbrekinge van des Duyvels Rijke heeft ontfangen. Godt is geboren uyt de Maaget Maria, onder welkers gehoorzaamheyt hy 30 Jaren is gebleven, ende hy was Godt zonder eynde; deze Godt leerde zijntwaalf Apostelen zijn Wet. Uyt het getal van deze quam eenen binnen Maliapour, met zijn staf in de handt &c. Hy is gedoot door de handt van eenen Bramine, ende dit kruyce is door zijn bloet uyt-gedrukt. Men verhaalt verder, dat dit Cruyce op den vierdagh van de H. Maaght Maria zich in verscheide verwen verandert, en zomtijds bloet en zweet in overvloed te voorschijn brengt, 't welk men voor een quaadte teken houdt, ende een voorboode van zware straffen en ellenden. Wat wonderwerken verder dit Cruyce toe-geschreven werden, kan den Lezer zien by *Lucenam, Osorium*, ende by *Baronium Tom. I. Anno 1657.**

De *St. Thomas* Christenen werden zelfs van jonghs deze stukken geleert. Door de *H. Thomas* is d'Afgodery verdwenen; door hem zijn de *Chinezen* ende *Moren* bekeert; door hem hebben zy ontfangen het *Sacrament des Doops*, ende het teken der aanneming tot kinderen; door hem hebben zy beleden Godt Vader, Zoon en H. Geest; door hem hebben zy bewaart 't Geloove in den eenen Godt &c.

Deze en meer diergelijke dingen werden van *St. Thomas* verhaalt, als mede dat de drie *Wijzen* uyt *Oosten*, van welke een als Koning van *Ceylon Perumal* genaamt, door hem zoude bekeert geweest zijn. Andere geven ook voor dat zijn doode lichaam niet in *Maliapour* zoude verbleven zijn, maar na *Edessen* in *Mesopotamia* voert.

In alle deze onzekerheydt dunk my het genoeg te zijn, dat yder zijn oordeel stake, en het beste gevoelen is in 't gemeyn vast te stellen uyt geen duyftere bewijzen, dat den *H. Thomas* die voornoemde plaatzen bewandelt heeft, ende veele duyzen-

den door zijn leere tot bekeeringe zijn gekomen: want zelfs moet den *Roomschen Stoel* bekennen, dat zy van haar de heylige waarheydt niet hebben ontfangen, en tot verwondering hebben deze *S. Thomas* Christenen aan *Gama*, wanneer hy eerst op *Cranganor* aanlandte, vertoont hoe zy oude Dienst-knechten *Jesu Christi* waren, dierhalven zeer tot de *Christen* natie der *Portugezen* genegen, hoe zy veel van de *Barbaren* quamen te lijden, dat Koningh *Emanuel* haar de hant wilde bieden, en *Scherme* en *Schuts-heer* zijn, vereerende hem een *Scepter* geheel en kostelijk vergult, welke hy aanvaarde, met belofte om zijn Koningh van haar verzoek te verwittigen, mits zijn hulpe haar op-offerende; met eenen vertoonende, hoe hy door list en lagen van die van *Calechut* niet konde doen dat hy wel wilde en wenschte. Dies den roem van *Romen* hier niet alleen zoude ydel zijn, maar ook zelfs in veele deelen van *Europa*, immers in *Engelant* en *Schotlant* heeftze geen plaatze, daar de Koningen *Lucius* en *Donaldus* al in den Jare 124 naar *Christi* geboorte het *Euangelium* hebben aangenomen, en dat geenzins van de *Roomsche Kerke*. En getuyght elders *Tertullianus*, *Brittannorum loca Romanis inaccessa Christo subdita esse*. Ook staat nergens geschreven, dat de *Wet* van *Romen* zoude uytgaan, maar van *Zion*, en dat Godt daar van daan den *Scepter* zijner sterkte zoude zenden. *Jeruzalem*, niet het verbasterde, maar 't ware is de Moeder Kerke, *Jesa. 51. 18.* die veele Kinders heeft gebaart. Van die plaatse mosten zy gezonden werden, die nu verwacht hebbende de kracht uyt de hooghte, en aangedaan met de H. Geest, met vierige tongen zouden spreken, om koude en bevroze herten te ontfeken, 't welk ook met zulken gezwinden kracht is geschiedt door de gantsche Werelt, dat *Cyprianus*, de zalige ziele en verheerlijkte Martelaar zeyt: *Ecce à Domini redemptoris temporibus anni effluxerunt plus minus 240. jamque hujus vitis*

De *St. Thomas* Christenen vereeren *V. de Gama* met een silvere *Scepter*, verfoeken bescherminge van Koningh *Emanuel*.

De *St. Thomas* Christenen hebben haar Geloove niet van de *Roomschen Stoel*.

palmites te latius sparserunt quam Romanum imperium; vertoonende hoe in 240 Jaren na *Jesus Christus* geboorte, het *Euangelium* en den wijnstok van Godts genade zich wijder uyt-gebreyt hadde, dan de *Roomfche* mogenthey. De eerste twaalf Mannen zijn niet ledigh geweest, maar als Gezanten Gods hebben zy alomme't woort verkondigt. Geen wonder dan dat *Thomas* in *India* de *Heydenen* bekeert heeft; gelijk God daar na ook verscheyde werktuygen zijner genade op-gewekt heeft, als *Panthenus* wiens Leerlingh was *Clemens Alexandrinus*, *Frumentius*, ende andere &c. *Dorotheus* Bisschop van *Tyrus*, die ten tijde *Constantini* leefde, getuyghet, dat den *Kamerlingh* van de Koninginne *Candace*, in *Ceylon* het *Euangelium* geleert heeft, als mede in't *Gelukkigh Arabia*. Immers God de Heere laat noyt Mannen ontbreken, die uyt-gezonden worden om de zaligheydt ende de bekeeringe der zielen. Welis waar, dat gelijk de tijdt alle veranderinge brengt in wereltsche zaken, zoo ook in't stuk van de Godsdienst.

St. Thomas Christenen zijn verbaast geworden.

De *St. Thomas Christenen* bleven veele Jaren by de oprechte en ware Leere: doch daar ontstont niet alleen gebrek en schaarsheit onder haar van Leeraren, maar zelfs verval in den yver: want daar de Prophetie op houdt, wordt het Volk ontbloot. Veele Heydensche dwalingen quamen in-breken in't midden van het Christendom, en bedorven als een vuylen zuurdeessem de heylige *Massa*, zoo dat het geschapen stont in't kort te zien een geheele vertredinge van de hemelsche waarhey, ten ware Godt een byzonder werk-tuygh zijner genade op-gewekt hadde, namentlijk *Martome* (die een *Syrier* van geboorte zijnde) den vervallen *Tabernakel Davids* wederom oprichte, ende 't gene daar aan gebroken was, weder op bouwde; hy zach den wijngaart des Heeren geheel met distelen en doornen bezet, hy zuyverde de zelve na vermogen, weide het Volk met wetenschap en ver-

God verwekt een yverigh Leeracr onder haar, Martome genaamt, die de Kerke zuyvert.

stant, bequam daar na mede Arbeyders in't werk des Heeren, zoo uyt *Syria*, als *Babilonia*, *Chaldea* ende *Aegypten*, invoerende onder deze Volkeren de *Syrische* tale, in welke eertijds den hooghsten Herder *Jesus Christus* en zijn Gezanten geleert hadden. Het Woort Godts nam in't korte een sterke loop, ende een wye deure wierdt den *Euangelio* geopent: maar des Satans nijdigheydt en list ruste niet om dezen aanwas te beletten, vergiftigende van langhzamer hant de *Syrische* Opzienders en Leerars met de Ketterye van *Nestorius*, gelijk de oude gedenk-boeken zelfs der *Malabaren* getuygen; 't kan ook niet onbekent zijn voor yemant die wat gelezen heeft, wat quaat zaat de Duyvel in den Akker des Heeren heeft zoeken te zaeyen, en wat veranderinge in de Godts-diensten ingesloopen zijn door gantsch *Europa*, zoo door de Leere der *Mahumetanen* als der booze Ketteren. Naderhant hebbende *Martome* gemaakt groot aanzien by de Koningen van *Craganor* ende *Coulang* (daar toe zijn name beduydende Heer *Thomas*) wikkeld zich zoo in de gunste van de *S. Thomisten*, dat zy alle hem voor haar hoofd erkenden; ende van die tijdt af stelde men vast alleen uyt *Syria* Opzienders te zenden, ende dat men de heylige Tale zoude gebruyken in alle stukken des Godts-dienst (gelijk ook noch geschiedt) en zoo zijn die Bisschoppen in *Cochin*, *Coulang* en *Craganor* gekomen, hebbende hare bezendinge van den *Patriarch* van *Alexandrien* ofte *Babylonien*: naderhandt zijn deze *Christenen* aan den *Roomfchen Stoel* verbonden geworden, van welke zy veele by-geloovigheydt geleert hebben. Den *Aerts-bisschop* der *Indianen* viel van zijn *Patriarch* af omtrent den Jare 1562. en gaf zich (door aanraden der *Portugezen*) onder den *Bisschop* van *Romen*, behoudende nochtans de oude Godts-dienst, 't welk den *Paus* toestont, zoo dat in een *Synode* binnen *Goa* gehouden, geen veranderinge in oude Ceremonien ofte

St. Thomisten met de Ketterye van Nestorius besmet.

ofte Religien wilde gedogen. Maar na den doodt van dien *Biffchop* heeft zijn nazaat Anno 1599. in een ander *Synode*, met zijn Medepriesteren het *Roomfche* Geloof geheel aangenomen.

Deze *S. Thomas* Christenen wonen meest op den *Malabaarschen* bodem, beginnende van *Cananor*, en worden de zelve in de Landtftreke van *Cranganor*, *Cochin*, *Coulang*, *Trevancor*, ende eenige weynige op *Choromandel* bevonden, evenwel maken zy met malkanderen een groot getal uyt; eer de zelve zich met den *Roomfchen Stoel* vereenighden, waren zy met Ketterye befmet, gelijk noch hedendaaghs die *Romen* niet erkennen. Het gevoelen van *Nestorius* omhelsden zy, ontkennende de vereeniging der twee naturen in eenigheyt des perfoons in *Jefu Christo*, tegens 't welke *Eutyches* dwers drijvende, immers zoo grove dwalinge met geweld dreef, ftellende een vermenging der twee naturen in *Jefu Christo*. *Nestorij* leere is voor valsch verklaart in het *Synode* van *Ephezen*; ten tijde van den *Jongen Theodosius*, Anno 431. Voorzitter was in deze eerw: Vergaderingh *Cyrellus* Opziender van *Alexandryen*, en wierde de zelve twee Jaren na *Augustini* doodt gehouden. *Nestorius* was *Biffchop* van *Constantinopolen*, gelijk *Eutyches* *Archimandrijt* ofte *Abt* in die zelve vermaarde Stadt; zijn leere is verdoemt van alle vrome: maar in *Synodo* *λειτουργία* *Ephefina*, door beleyt van *Chrysapius*, Kamerlingh van *Theodosius*, (tot wel-gevallen van *Eudoxia*, des Keyzers Huysvrouw) omhelsft, nochtans liet *Pulcheria* *Theodosii* zufter naderhant *Chrysapium* dooden, gelijk ook onder *Martiano* Anno 451. *Eutyches* leere, ende dateerste godtlooze *Concilium* is verwezen binnen *Chalcedon*.

Vorders willen de oude *S. Thomas* Christenen dat men het Nachemaal op beyde manieren om-deyle, gebruykende broodt ende Wijn. Zy willen 't zelve houden, *salito pane* met gezouten broodt, ende in plaats

van wijn, daar men die niet bekomen kan, gebruyken zy zap van Rozijnen. Daar is van oudts een gebruyk onder haar, dat zy haar Kinderen niet laten doopen voor dat zy 40 dagen oudt zijn, ten zy in doodts nood. Zy gebruyken geen zalvinge van buyten. Het tweede Huwelijk is haar Priesteren verboden, hebben geen beelden der Heyligen, dan alleen 't Cruyce in hare Kerken. Zy verfoeyen *Cyrellum van Alexandrien*, die het *Nestoriaansche* geloof krachtigh tegen stont, en eeren *Nestorium* en *Dioscorum* als Heyligen; andere stellen in plaatze van *Dioscorus* *Diodorus*. Zy kennen geen *Paus* voor Opperhoofd, houden het *Syrische* Testament, en gebruyken 't zelve in haar Kerken.

Men moet weten dat veele *Seften* onder de *Christenen* zijn zoo wel in 't *Westen* als *Oosten*. In 't *Westen* staan de *Papisten* en *Gereformeerden* tegen malkanderen, en wie en weet niet wat een verscheydentheydt van gevoelen onder de zelve is. In 't *Oosten* zijn voor eerst de *Grieken*, staande onder den *Patriarch* van *Constantinopolen*, onder wiens bestieringe staat *Natolia* (uytgenomen kleyn *Armenia* en *Cilicia*) ook *Gracia*, *Russia*, *Bulgaria*, *Servia*, *Bosnia*, *Walachia*, *Moldavia*, *Podolia* en *Moscovia*. Ten 2. de *Syriers* ofte *Melchiten*, wel geacht voor de grootste *Sefte* in 't *Oosten*, *Syriers* genaamt van *Syrien* haar Stadt en Landtschap, *Melchiten* van haar wederpartijders (na het getuygenisse *Nicephori Hist. Eccles. lib. 18. c. 58. en lib. 18. 45.*) om dat zy haar na des Keyzers ordinantie schikten in 't stuk van de Godts-dienst; deze staan onder den *Aerts-biffchop* van *Damascus*, zijnde de *Patriarchale Stoel* eerst te *Antiochia* geweest. De 3 *Sefte* is der *Joristen* of *Georgianen*, bewoonende het Landt, van oudts genaamt *Iberia*, tusschen de *Euxinische* ende *Cassische Zee*. Zommige meynen dat zy zoogenoemt zijn, om dat zy *S. Joris* cerden, maar dit is belacchelijk, alzo *Plinius* en *Mela* van de Natie der *Georgianen* gewagh maken. Lan-

Seften der Christenen in't Oosten.

1. Griek-sche.

2. Syri-sche.

3. Georgianen.

zy *Albuna*, ofte onze *Vader*, welke moet een zijn uyt de jurisdictie van *Alexandria* ende *S. Anthonis* Ordre. Want het is aanmerkens waardigh, dat alle *Patriarchen* ende *Bisschoppen* van het *Oosten*, ofte van *S. Basilius*, groot Opzienders van *Casarea*, *Capadocia*, of *S. Anthonius* Ordre zijn. Want de *Patriarchen* van *Constantinopolen*, en van *Antiochia*, en *Armenia* zijn Monniken van *St. Basilius* Ordre, die van *Alexandria*, *Ethiopia*, zoo ook der *Jacobiten* en *Maroniten* zijn van *S. Anthonius* Ordre; en insgelijks de *Patriarchen* der *Nestorianen* van beyde.

Wat van der *Abissynen* gevoelen zy, kan men uyt andere Schrijvers onderzoeken, als *Damianus à Goes*, *Sagazabo*, *Athanasius Kircherus* in *Prodromo Coptico*, *Thomas à Jesu*, *Nicolaus Godingius*, *Alvarerius* ende *Dresserus* &c. ten byzonderste is dit aan te merken, dat zy alle Jaren op den dagh *Epiphanie* haar doopen, gelijk ook andere *Oriantaalsche* Christenen, tot gedachtenisse van *Jesus Christus* Doop doen. Zy maken na de oude Wet onderscheyt tusschen reyn en onreyn. Het is aanmerkens waardigh, dat zy tegen de wijze van alle *Oostersehe* Christenen, de *Armeniers* uyt-gezondert, het Avontmaal met ongeheve broodt houden, hoewel anderen zeggen, dat dit alleen Donderdaaghs voor *Paasschen* geschiedt, en buyten die tijdt met geheve broodt. Zy houden 't Avontmaal zoo *Geestelijke* als *Wereltlike* al staande, en dat eenmaal des weeks, deylende den *Priester* het broot, en den *Diakon* de wijn, en dit moet alleen in den Tempel geschieden, zelfs zoude het den Koningh niet geoorloft zijn dit Sacrament buyten de zelve te genieten. Op dien dagh des Avontmaals mach niemandt eenigh speeksel uyt werpen; de *Besnijdenisse* ten achtsten dage heeft mede onder haar een gewoonte; de Kinderen werden met vuur en water gedoopt: doch niet na de *Joodsche* maar eer *Moorsche* wijze geschiedt de *Besnijdenisse*, want zy deze Ceremo-

nien aan beyde Sexen gebruyken, doch het is gelooffelijk dat dit niet zoo zeer uyt Godts-dienst als oude landts-wijze geschiedt: want indien zy van de oude *Ethiopiërs* zijn, zoo wijst ons *Herodotus* aan, dat het aldaar van veele Jaren af is in gebruyk geweest; zoo zy uyt de *Arabiers* afkomstigh zijn, zoo is de zake immers zoo klaar: want veele *Arabiers* uyt *Ismaël* zijn gesproten, hoewel dat zy dat niet geerne willen hooren, maar liever uit *Sara* als *Agar* haar geslachtsregister op maken. Zy kennen geen *Vagevuur*, houden geen offerhanden voor de dooden, gelooven alleen aan 't Woort Gods, verwerpen de *Traditien*, maar zy zijn mede *Jacobiten*, erkennen maar een natuur in *J. Christo*.

De 9 *Seete* is der *Armeniers* zeer begunstigh by de *Turken*: want zy zijn groote *Kooplieden*, en *Mannen* van achtbaarheid en zedigheyt. Andere zeggen de reden te zijn, waar om de *Armeniers* by de *Turken* zo wel gezien zijn, om dat seker *Armenier*, *Mahomet* zoude voorzeyt hebben zijn groote Macht, die hy daer na bekomen heeft. Anno 1656. was een *Armenier* een geacht *Koopman* in ons gezelschap na *Macassar*, wanneer na den Koning vertrokken om *Vrede* te maken, en hy om zijn rechtvaardige eysch op de *Denen*, aldaar liggende, in te vorderen, zijn naam was *Goja Salomon*, een wijs en verstandig Man, met welke ik menige zoete reden voerde, zo wel belangende geestelijke als wereltlike zaken; zijnde gemeenlijk deze *Armeniers* deftigh en statig in haar ommevangh; zy behooren *Kerkelijk* van oudts onder *Constantinopolen*, na het besluyt van 't *Concilium* van *Chalcedon*: maar zy hebben haar daar na van die regeeringe, en dien *Patriarch* ontslagen, als ook van de *Grieken*; zy hebben haar twee *Patriarchen* onderworpen, den eenen van *Armenia major*, d'ander van *Armenia minor*, zonder yemant anders te kennen. Men zeght van haar dat meer te verwonderen is, als van de *Russen*, die den kinderen van zeven Jaar het heiligh Avondtmaal uyt deylen, dat zy

De Abissynen zijn Jacobiten.

De Armeniers.

dit de nieuw-gedoopte Zuygelingen doen. Zy zijn harde Vyanden van het *Vagevuur*, strijden hart tegen de *Transsubstantiatie* der *Papisten*. Zy ontkennen dat de Sacramenten *ex opere operato* de genade toebrengen; zy herdoopen de gene die van de *Latijnsche* oft *Westerfche* Kerke tot haar komen; zy gelooven geen vreughde voor de Godzaligen, dan na den dagh des Oordeels, en aan die ziel-dromery is 't meeste deel van 't *Oosten* vast.

De Maroniten.

De 10 *Seete* is der *Maroniten*; deze heeft haar name niet van den Ketter *Maron*, gelijk veele verkeert meenen, als *Wilhelmus Tyrius* en *Prateolus*: maar van een vermaart heylig Man, alzoogenaamt. Want men vint in de oude Boeken gewagh van het Klooster van *S. Maron*, welkers Moniken *Maroniten* genaamt wierden. Men vint deze *Maroniten* in *Aleppo*, *Damascus*, *Tripolis*, *Syria*, ook in *Cyprus*, doch byzonder omtrent en in den Bergh *Libanus*, welke gezeght werdt by de 700 mijlen ront te zijn, en van de *Maroniten* meest alleen bewoont werdt. Zy betalen aan den Grooten Heer (om haar onder de *Mahometanen* niet te vermengen) yder die over de 12 Jaar oudt is, alle Jaren 17 *Sultanijnen*, bedragende yder een Hollandfche Rijksdaalder, en voor yder stuk Landts van 16 spannen in 't vierkant, een *Sultanij* jaarlijks. Men zeght dat zy de minste van alle *Seeten* zijn, en boven de 12000 Huysgezinnen niet uyt maken. De Bergh *Libanus* is steyl, ende in de meeste plaatzen onbequaam om dicht bewoont te werden; zy kan door haar hoogte wel 40 mijlen gezien werde, is gedurigh met Sneuw bedekt, ende heeft daarom in de Hebreuschsche taal zijn naam van wittigheyt. Den *Patriarch* der *Maroniten* heeft 8 a 9 *Bischoppen* onder zich, is een Monnik van de *Ordre* van *S. Anthony*, woont meest in de *Libanus*, in een Klooster van *S. Anthony*, en zoo nu en dan in *Tripoli*; de *Patriarchen* houden meest de naam van *Petrus*, doch de *Patriarchen* der *Jacobiten* de name van *Ignatius*. De *Maroniten* staan tegen-

woordigh onder den *Paus van Rome*. Binnen *Rome* ten tijde *Gregorij de derthiende* is gesticht het *Collegium Maronitarum*, om de Jeught in die *Natie* in de Godts-dienst op te voeden ende te onderwijzen. Deze *Gregorius* wierdt *Paus* 1572. ende heeft den Nieuwen Stijl in-gesteld, en den *Calendarium* verandert, welke 1582. is over al openbaar gemaakt.

De *Maroniten* onder anderen drijven sterk met de *Grieken*, dat de *heylige Geest* uyt den *Vader* alleen voortkomt, dat alle de zielen in den beginne zijn geschapen, zijn Herdooopers. Een Knechje is by haar tot op den 40 dagh onreyn, een Meysken tot den 80 dagh, waarom zy de Kinderen voor die tijdt niet doopen; zy deylen 't Nachmaal uyt aan Kinderen, na datze gedoopt zijn; zy bewaren 't Sacrament niet, noch laten het niet om brengen aan de Kranken. De vierde Trouw verfoeyen zy met allen in alle Menschen; zy willen geen *Priesters* of *Diaken* verkoren hebben, dan die getrouwt zijn; zy willen dat de *Vader* den *H. Echtensta*t van zijn *Zoon* of *Dochter* (als zy hem mishaaght) mach scheyden; verfoeyen 't verstikte en bloet; leeren dat niemant in den Hemel raakt voor den dag des Oordeels. Voorts zijn zy van outs vast geweest aan de dwalinge der *Monotheliten*, stellende maar eene wil in *Jesus Christus*. Deze *Maroniten* hadden al over de 400 Jaren met de *Roomfche Kerke* verzoent, en haar dwalinge afgesworen; maar korts daarna als *Saladijn* Koning van *Egypten* en *Syrien*, die Gewesten den *Christenen* af-handigh makende; zoo zijn de *Maroniten* af-gevallen, en verlieten de *Roomfche* gemeynschap, tot dat zy ten tijde *Gregorij XIII.* en *Clementis VIII.* de zelve weder vernieuwden.

De laatste *Seete* is der *S. Thomas Christenen*, waar van wy nu gesproken hebben. In alle dese *Orientaalse Seeten* vint men weynigh gevoelen die den grondt der zaligheyt tegen zijn, als alleen in 't stuk van de leere *Nestorij* en *Eutyches*: want alle vervloeken zy den *Beelden-dienst*, verwerpen het

Vage-

Den Bergh Libanus, de woonplaatze der Maroniten, heeft zijn naam niet van 't Griekfche woordt ΛΙΒΑΝΟΣ, Wierook, maar van het Hebreusch 127 wit werden, gelijk de Alpes van Alpum, in de Sabijnsche Tale en in de Latijnsche Album.

Ziet Wilhelmus Tyrium de Bello Sacro, 22. cap. 8

S. Thomas Christen

Vagevuur; oordeelen 't *Huwelijk* der *Geestelijken* geoorloft; deylen het *Avontmaal* uyt aen de *Leken*, met beyde de tekenen, *Broot* en *Wijn*, ontkennen meest alle de verzierde *Transubstantiatie*; verwerpen de *Opperhoofdigheydt* des *Paus* van *Romen*. Want *Maffæus* verhaalt, dat wanneer door aanraden van den *Koning* der *Abyssinen*, den *Patriarch* verzocht wierdt met den *Jesuit Roterigio* te disputeren, hy het zelve niet alleen weygerde, maar deze rede uytete, *Dat hy met de Ketters geen gesprek wilde houden*; daar by den *Koningh* dreygende, indien hy haar *Schriften* verder quam te lezen. Zoo weten wy van de *Cophti*, dat zy de *Roomsche Kerke* schuwen, ende den ommegangh met de *Latijnen* zoo wel als met de *Joden*; en al is 't dat den *Cardinaal Baronius* gewach maakt, van een *Gezantschap* afgevaardight door *Markus Patriarch* van *Alexandryen*, aan *Paus Clemens VIII*, daar in hy gedacht werdt, zich zelve en de *Provintie* van *Egypten* gesubmitteert en verzoent te hebben met den *Paus* van *Romen*; maar de zake nader zijnde onderzocht, bevondt men het enkel bedrogh te zijn. Ziet *Thomam à Jesu*, lib. 7. c. 6.

Zy bewaren het *Sacrament* niet als de *Papisten*; zoo dat zy zuiverder waren al eer zy van de *Roomsche Kerke* wisten, dan na dat zy met de zelve hebben *gemeenschap* gehouden. 't Is waar, 't is een groove dwalinge die zy drijven, aangaande de voortgank ende het uytgaan van de *H. Geest*: want de heylige *Schrift* ons leert, dat de *H. Geest* van de *Vader* en de *Zoon* uyt gaat, *Joh. 15. 26.* en *16. 7. 14. 26.* De *Trooster* de *H. Geest* welke de *Vader* zenden zal in mijnen naam. Maar wie en weet niet de onvoorzichtigheydt van de *Latijnsche Kerke* in dezen gepleeght? de welke zonder weten der *Grieken*, stelde *Processionem SS. à Patre Filioque*, het laatste sprong haar voor de scheenen, en was een harde *Noot* om voor haar te kraken. 't Is ook waar datze meest in die dwalinge zijn, dat niemandt in

de *Hemel* komt voor den dagh der opstandinge, dat zy de jonge *Kinderen*, die noch geen verstandt hebben, doopen, dat zy de *Ketters* (tot haar komende) herdoopen, dat sommige *Saturdagh* en *Sondagh* vierden, de *Besnijdenisse* en den *Doop* zamen houden: maer 't is bekend, dat veele van deze *Leer-stukken* den grondt der zaligheyt niet om verre werpen: Want te vooren is getoont, dat dit laatste meer uyt gewoonte gedaan werdt, 't welk krachtigh werdt bevestight, om dat zy andere *Ceremonien* van de *Oude Wet* niet onderhouden: maar ziet eens wateen troep van mis-verstanden en feylen de *Roomsche Kerk* heeft, als van de verdiensten der goede en overtollige werken, en de rechtvaardigheyt uyt de *Wet*; dat de *H. Schriftuure* als een wasse *Neuze* is; dat zy al haar *authoriteyt* van de *Kerk* heeft, dat zy is een doode *Letter*, dat de *Traditien* zijn een levendige *Letter*, van de *Opperhoofdigheydt* des *Paus* van *Romen*, 't verbieden der *H. Schrift*: dat de eerste beweginge tot de begerlijkheyt geen zonde zy, datter van natuure veniale misdaden zijn, die de doodt niet verdienen: dat de *Mensch* uyt zijn natuure gestelt is om te bevatten 't gene *Godes* is, en zijne genade te ontfangen: dat daar geen zekerheyt is der zaligheyt: datter een *Vagevuur* is, een voorburgh der *Vaderen* en *Kinderen*, die zonder den *Doop* sterven: datter zeven *Sacramenten* zijn: dat *Jesus* dagelijks in de *Misse* moet opgeoffert werden voor de doode en levendige, dat *Jesus Christus* lichamelijk is in 't *Avontmaal*, dat broot en wijn in 't wezentlijke lichaam en bloet *Jesu Christi* verandert werden; dat men de *Heyligen* mach aanroepen; zoo van de eere der beelden, van de *communicatie* onder een *specie*, en wat diergelijke grove dwalingen meer zijn: de welke vergeleken zijnde by de mis-verstanden van de *Oosterfche Kerken*, by een hant volks een groot heyr van *Xerxes* zoude uyt maken.

Deze *Oosterfche Christenen* en oef-

De Room-
sche Kerke
heeft ook
vry meerder
en grover
dwalinge.

We-
st sche
Oer-koof-
dreydt
wilt by de
Oterfche
Kke niet
gent. Ja
de Grieken
zu gewoon
geest alle
Jen, 5 da-
ge voor
t ischa,
de Paus te
ex muni-
ceen.

D Ooster-
fche Kerke
is: yver-
de geweest
vo haar
geenschap
me de We-
stfche,
al u.

De Armeni-
niers heb-
ben den By-
bel in haar
eygen Tale,
in welke zy
ook haar
Gods-dienst
houden.

fenen haar Godts-dienst niet in eene tale, de *Armeniers* hebben den *Bibel* in haar eygen sprake: veele meynen dat de zelve van *Chrysofomo* in zijn ballingschap zoude overgezet zijn. Zommige geven voor dat alle de *Christenen* tot de tijden des Keyzers *Hadriani*, dat is 120 Jaren na *Jesus Christus* geboorte eenderley sprake, namentlijk de *Hebreeusche*, gebruykte: maar ik kan niet zien met wat zekerheyt dit bevestigt werdt.

Alvares getuyght van de *Abyssinen*, dat zy de *H. Schrift* in haareygen tale hebben, en dat zy in de zelve haar Godts-dienst oeffenen, zoo ook de *Muscoviters* en *Russen*; en 't is ook reden dat elk in een bekende tale zijnen Godt danke, loove en prijze, daar nochtans nu de *Roomsche Kerke* het tegendeel wil. *Paus Pius de IV.* loopt zoo hoogh, dat hy de *Bibel* onder de verbode Boeken stelt. *Erasmus* verhaalt in een Brief aan *Karel Uytenhoven* geschreven, dat *Ludowijk Berquin* te *Parijs* verbrandt is Anno 1529. alleen om dat hy hadde geschreven dat den *Bibel* in de moederlijke tale overgezet zijnde, van 't Volk mochte gelezen werden, daar andere *Pauzen* 't zelve hebben toe-gestaan, ende de *Outvaders* daarom haren arbeyt hebben aangewent, als *Hieronimus* en *Chrysofomus*.

De andere *Christenen* van 't *Oosten* oeffenen in deze 3 talen haar Godts-dienst, namentlijk de *Grieksche*, *Latijnsche*, ende *Chaldeusche*, 't is waar, zy hebben verscheide *Liturgien*, als van *Petrus*, *Jakobus*, en *Sixtus*, &c. maar deze dry voornoemde spraken worden in de *Oostersche Gewesten* in 't gemeyn gebruykt, zoo dat de onderhandeligh met deze *Christenen*, en de gemeynschap (die na het zeggen *Thuani* vry nauwer en nader behoorde te zijn als tot noch toe) te lichter zoude kunnen onderhouden werden, waar door de eere Godes en de zaligheyt der zielen niet weynigh stont gevordert te werden, dit konde door letteren en brieven niet alleenlijk en bequaamlijk gedaan wer-

den, maar ook door getrouwe, wijze, ende verstandige Afgezanten; ende klaaght niet zonder reden zeker geleert Man, *Nimium ab aliis Ecclesiis & longius diffitis avulsos nos gerimus atque alienos*; dat wy ons alte vreemt houden van de af-gelegene Kerken; daar eertijts tusschen de Kerken van 't *Oosten* en *Westen* zoo nauwen bandt der vereeninge ten tijde der *Apostelen* wierdt gehouden, en lange na die eeuw; voorwaar een nodige zake en van groote nuttigheyt. Men bevint in deze een groot verzuym in onze Kerke: want of al dikmaals den staat der uytlandtsche Kerken werdt uyt verre Gewesten aan gediend den Opzienderen en Herders, zoo zal men zoo nu en dan wel een algemeyne Brief aan eene Kerke af-gezonden, tot antwoord bekomen, van welke alle de andere Kerken geen copie bekomen, noch zoo gelukkig zijn dat zy de zelve zien; daar het niet alleen een krachtige spore zoude zijn voor de Leeraren, als zy haar zagen aangemoedicht in haren zwaren dienst, maar byzonder zoude het zeer troostelijk zijn, zulke letteren het teere Christendom mede te deylen, de welke daar uyt den yver en de gebeden en zucht tot haar zaligheyt uyt zoo verre Gewesten met groote vreughde des herten zoude bespeuren, en daar op wederom antwoorden, gelijk zy nu en eertijds gedaan hebben aan hare getrouwe Lecraars, die alreede na den lichame van haar gescheiden waren: zoo doende aan de eene en andere zijde mach ik zeggen met den geleerden en Godtzaligen Yveraer, *Quantam bone Deus! illis Ecclesiis salutem, nostris solamen, & contra hostes omnes Robur ac gloriam, caelo denique ipsi gaudium conciliaret.* Verre beschamen ons in deze de blinde *Papisten*. Hoe yverigh is men om met de Heydensche Koningen brieven te verwisselen, om vrye Koopmanschappen te hebben, en schatten te vergaderen, en zal men hier in zoo nalatigh zijn, dat men de dierbaarste paarl des *Euangelij* niet zal zoeken andere gemeyn te maken; te meer, dewijl

In wat
spraken de-
ze Christe-
nen Godt
dienen.

Gemeen-
schap tus-
schen On-
en de O-
stersche
Kerke be-
hoorden
houden t
werden.

Te meer,
wyl zy de
elke zoe-
n.

xempelen
ar van.

dewyl wy weten dat die van *Constantinopolen* twee Jaar voor het innemen van de Stadt in voorgaande eeuwen aan de *Bemen* en *Hussiten* hebben geschreven, haar aan te moedigen tot wederstant der *Roomfche* dwalingen, gelijk ook de *Hussiten* alle naarstigheid hebben aangewent (na *Camera-rij* getuygenisse) om met de *Oosterfche* Christenen (die haar tegen de *Paapfche* leere kanteden) gemeynschap te houden, zoo heeft insgelijks *Joseph Patriarch* van *Constantinopolen* na *Wittenbergh* gezonden zijnen *Diaconum Demetrium*, om na te vorschen de verschillen in't *Christendom*, welke ook mede te rugge bracht een Grieks exemplaar van de *Augsburghfche* belijdenisse. Zoo weten wy dat in't Jaar 1595. tot de generale Synode van *Torn* in *Polen*, een Grieksch Gezantschap is af-gezonden, aanradende de vrede en eendrachtigheid tusschen ons en de *Lutheranen*; maar waar toe zoo verre geloopt, zelfs in onze Eeuwe Anno 1616. heeft *Cyrillus Patriarch* van *Alexandrien*, aan den wijd-beroemden *Aarts-bisschop* van *Cantelbergh* *Georgius Abbotus* geschreven, hem toezendende een Priester, om nader in de Gods-dienst onderwezen te werden in de Hooge Schoole van *Oxford*; hoe veel te meer zijn wy gehouden zulke Menschen te hulpe te komen, die in een Landt wonen van't welke alle wereltsche wijsheyt tot ons is af-gedaalt, en die ellendigh klagen, *Simul se cum imperio & artes liberales & libertatem propter peccata amisfisse*; dat is, dat ze om haar zonde haar rijke, vryheyt ende de konsten verloren hebben. My dunkt dat zulke Menschen als een *Macedonifche* man tot ons roepen *Act. 16.9.* Komt over tot ons, en helpt ons. Wat zal ik zeggen van *Cyrillus* van *Constantinopolen*, ende zijn belijdenisse, welke wel van *Parthenio* ende zijne vyanden is vervloekt; maar klaarlijk over-een-komende is met ons in't stuk van de heylige en onveranderlijke *Prædestinatie*, hoewel niet alleen de *Papisten*, maar ook de *Remonstranten* in dezen tegen ons willen

strijden, en inzonderheyt *Hugo de Groot*: maar *Cyrilli* wederpartijders hebben hare rechtvaardige straffe ontfangen. 't Is waar, *Cyrillus* is Anno 1638. door aanstoken der *Jesuiten*, als Martelaar en een getrouw getuyge gestorven, zijnde door last van den *Turkschen Bassa* verworight, dit geenfins tot zijn oneere, maar onsterffelijke lof dienende. Hy heeft voor zijn doot een Brief geschreven aan zeker *Vrient*, in welke zijn stantvastigheyt in't geloove en vertrouwen op Godt blijkt, welke by den hoogh-geleerden *Andreas Rivet* te vinden is, luydende als volgt:

Percio ho voluto Scrivere a V. R. e protestarvi che mi siate testimonio se jo more que jo more Catholico Orthodoxo, nella fede del N. S. Jesu Christo nella dottrina Evangelica conforme la confessione Belgica la confessione mia e le altre delle chiese Evangeliche che soni tutti conformi. Abhorrisco li errori delli Papisti, e le superstitione delli Greci, provo e abbraccio la dottrina del dottore meritissimo Giovanni Calvino, e de tutti che sentono con lui, in questo voglio che mi siate testimonio, per che con sincera coscienza cosi Tengo, cosi professo e confesso como anco la mia confessione mostra, e recommando a vos questo deposito, caso che morssi, di farne partecipi Tutti li fratelli Christiani Orthodoxi: e mi recommando alle preghiere di V. R. Alli 15. 25. Marzo.

Cyrillo Patriarcha
di Constantinopoli.

Dat is:

Daarom hebbe ik aan U E. Eerw. willen schrijven, en betuygen dat ghy my ten getuyge gelieft te zijn, indien ik sterve, dat ik sterve rechtzinnigh Catholijk, in het geloove onzes Heeren Jesu Christi, achtervolgende de Euangelische Leere, over-een-komende met de Nederduytsche getoofs-belijdenisse, gelijk ook de mijne met deze en andere Euangelische Kerken geheel is over-een-stemmende. Ik hebbe een afschrik van de dwalingen der Papisten, en't bygeloove der Grieken, keure voor

Een Brief
van Cyril-
lus, Pa-
triarch van
Constanti-
nopolen.

Soet, en omhelze de leere van den zeer waardigen Leeraar Joan Calvijn, en van alle die met hem eens-gevoelens zijn. Hier in begeere ik, dat ghy my ten getuyge zijt, om dat ik met een oprecht geweten aldus gevoele, betuyge en belijde, gelijk ook mijne byzondere belijdenisse dat betoont; en ik beveele U E. deze af-geleghde betuygingh, om de zelve, in gevalle ik come te sterven, alle de Broederen, die rechtzinnige Christenen zijn, mede te deelen, en beveele my zelve in U E. Eerw^{ts} gebeden.

Den 15 Maart.

CYRILLUS Patriarch
van Constantinopolen.

Uyt welke woorden wy zien Cyrilli over-een-komste met Calvino, en hoe hy genegen is in die Leere te leven en te sterven, en wie weet hoe veele Christenen van dat zelve gevoelen zijn met onze Kerke, indien men nader gemeynschap met den anderen hadde; immers niemand is zoo dwaas, of hy ziet uyt dezen alle baarblijkelijk, hoe alle de Orientaalsche Christenen een op-genomen haat hebben tegen den Roomschen Paus, en hoe onze leere met de hare best over-eenkomt. Dit weet den Jode Benjamin in zijn reys-boek aan te merken, hoe te Constantinopolen den Patriarch den Paus van Rome tegen is. Wanneer ik Anno 1664. binnen Cochin was, bad ik met ernst dat den Archi-diakonus der S. Thomisten eens mochte gezocht werden binnen de Stadt te komen, ten eynde wy een minlijke t'zamen sprake met den anderen in't stuk van de Godts-dienst mochten hebben, en meerder licht bekomen, als tot noch toe. Den E. E. Heer Jakob Hustart, zijnde niet alleen een beleeft, maar wijs Heer, niet onervaren in de God-geleertheit, maar een Man van goede kennisse ende studie, stont my dit gaarn toe, vaardighde een Brief tot dien eynde af aan den Aarts-diaken; maar deze verontschuldighde zich, en zijn rede was niet vreemt, om dat men te vooren

kort na het overgaan van de Stadt, zijn vyandt den Roomschen Bisschop Joseph de Sancta Maria (van welke te voren is gesproken) zeer feestelijk hadde in-gehaalt, zoo dat tot mijn groote droefheyt, zoo een gewenst werk achter bleef, en ik niet konde voldoen mijn belofte aan de E. Heeren Bewinthebberen, in mijn Brieven Anno 1662. gedaan. Zeker onsterfelijke lof verdienen in deze de Ed. Hoogh-Mog. Heeren Staten der Vereenighde Provintien, welke op hare onkosten het N. Testament en onzen Catechismus van de Grieken in haar eygen tale hebben laten drukken en overzetten; want hare gemeyne tale nu van de oude Grieksche vry is verbastert. En hier mede zullen wy af-breken van het Oostersche, ende inzonderheyt het S. Thomasche Christendom, ons ten hooghsten leet zijnde, dat wy d'aandachtige Lezer daar van geen nader openingh konnen doen, alzo het ons niet te wijten is, ende de Schrijvers in dezen zeer sober en schaars vallen.

Het XXI. Capittel.

Beschrijving van het Koningrijk Percatti, Calecoulang. Coulang tweemaal door de Hollanders in-genomen. Aart en nature der Nairos. Parruas werden Christenen; grootte zorge voor hun door Don Joan Koningh van Portugaal.

Den Koningh van Percatti, andere zeggen Porca, begint 4 a 5 mijlen bezuyden Cochin, tot aan Coulang, begripende ongeveer de lenghte van 12 mijlen. De Hollanders zijn in Gras-maant Anno 1642. d'eerste maal voor den Koningh verschenen, zijnde genaamt Siam Baatchery Vanbaar, doenmaals 23 Jaren oudt; hy was zeer verblijt over hare komste, alzo geen van onze Natic aldaar voor dezen waren verschenen, dies hy van meyninge was in een vast verbont van vrientschap met ons te treden, en ons den vryen Peper-handel te vergunnen, die de Portugezen certijts quamen te genieten, met de welke

Het Koningrijk van Percatti ofte Porca.

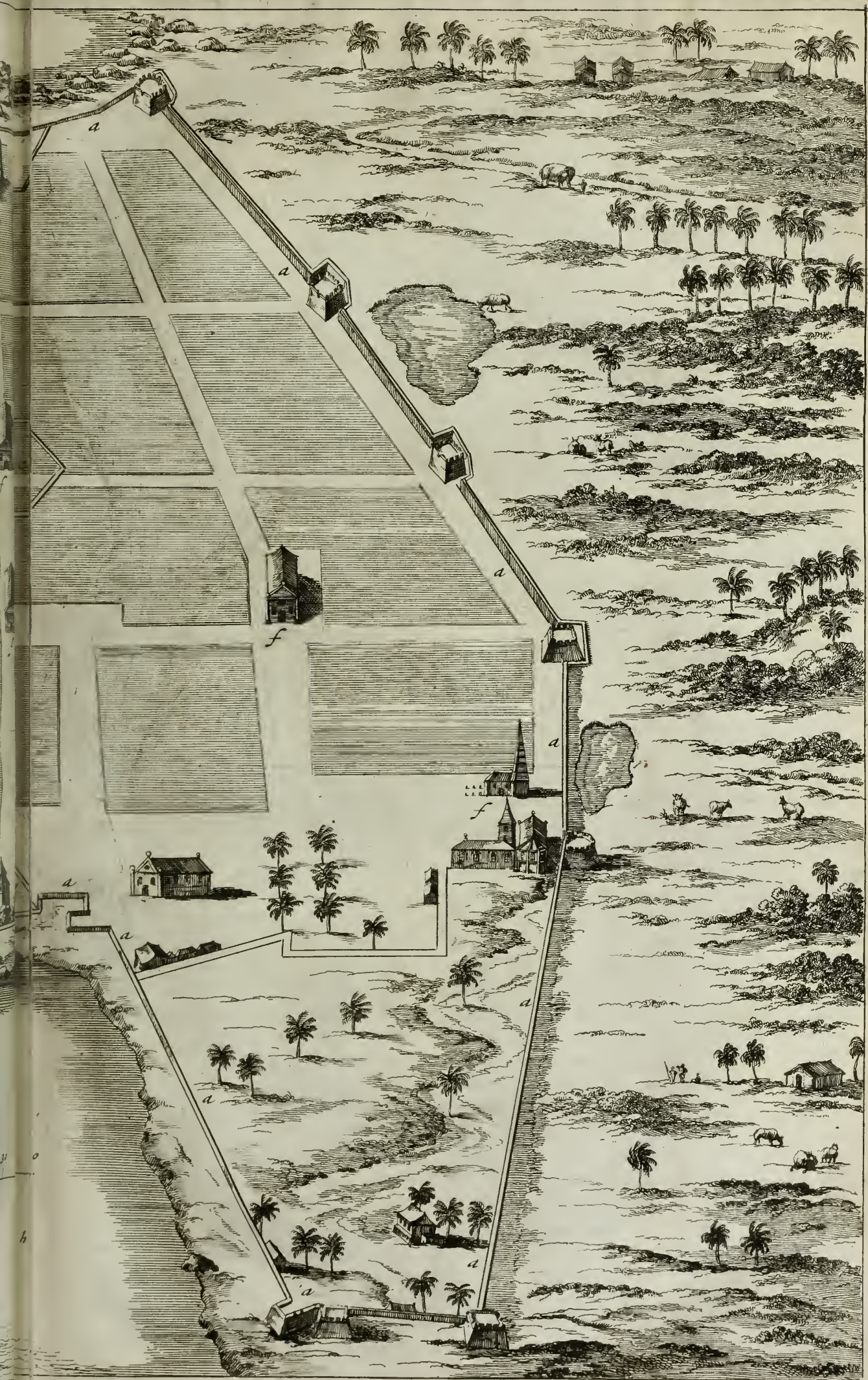
Eerste onderhandeling der Nederlanders met den Koning A. 1642.

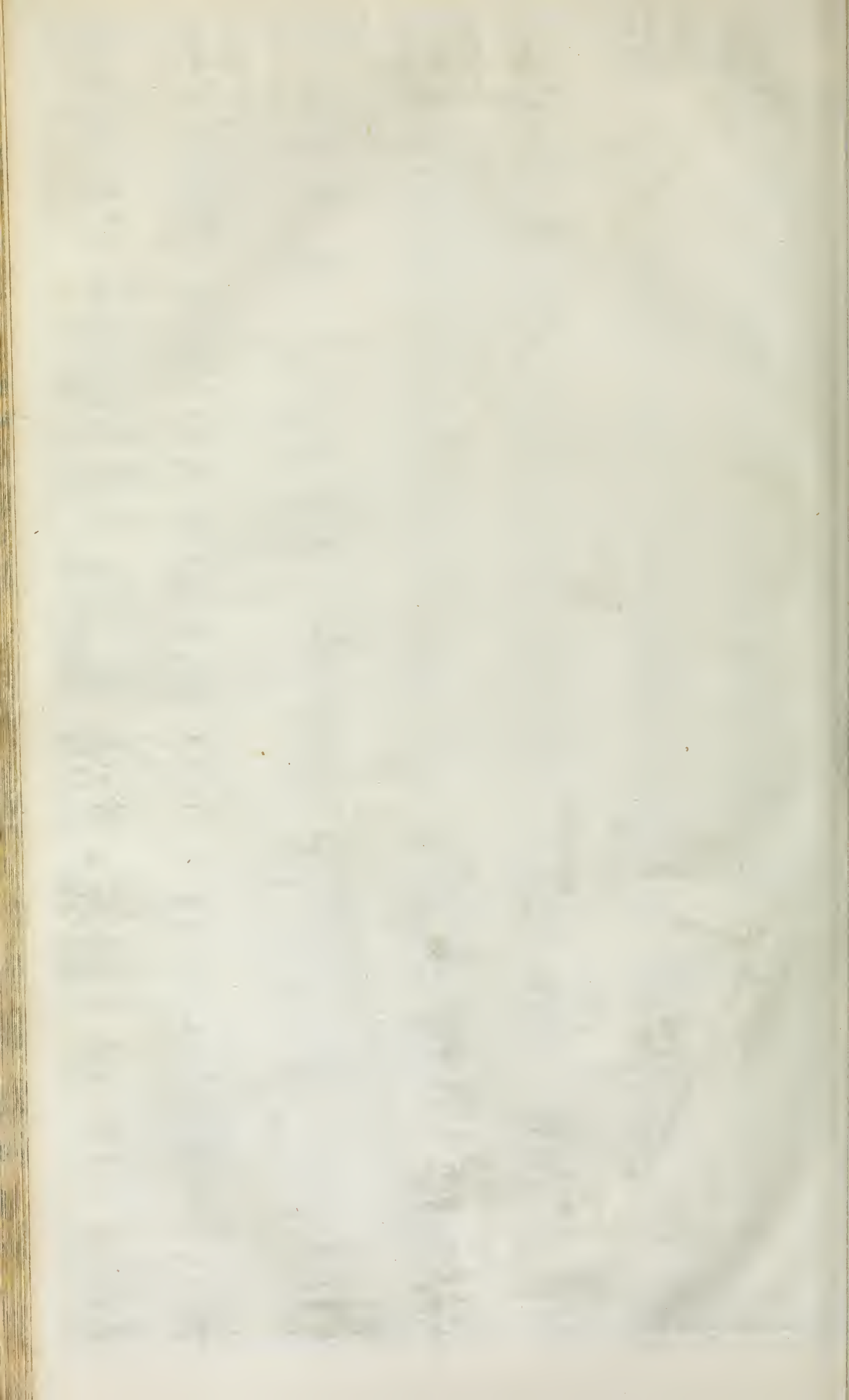
DE STADT COVLANG.

- a. Gedeelte der stad die geslecht is
 b. De halve punt genaamt Cochim
 c. t' Bolwerck Ceylon
 d. De halve punt Tudecorijt
 e. t' Logement van t' Opperhoofd
 f. Cloosters en Kercken
 g. Particuliere Woningen
 h. De Haven of Bahia
 aen de Zee kant

5 10 20 30
 40 Rijlandtsche Roeden

welke hy drie Jaren herwaarts in oorlogh was geweest, uyt oorzake dat zy hem eenige plaatsē zochten afhandigh te maken, en eenige Sterkten in zijn Landt wilden opwerpen. Hy gaf d'onze doen mede een besloten Brief aan de *E. Heer Generaal*, en de *E. Heeren Raden van India*; hy verzocht dat d'onze eenmaal 's Jaars met een Schip aldaar wilden verschijnen, geladen zijnde met zoodanige Waren als voor dezen op *Cananor* en *Calecut* gebracht wierden, zoo dat daaghs daar aan den Tolk aan Boort quam, verzoekende een geschrift tot teken van vriendschap, om by aldien eenige onzer Schepen daar voorby passeerden, 't zelve aan haar te vertonen, 't welk haar ingewilligt wiert. Men placht eertijds van deze plaatsē veel *Peper* na *Mocha* te vervoeren. In onze tijt Anno 1664. wanneer ik met den *E. E. zal. Gouverneur Jakob Hustaart* voor den Koningh verscheen, zijnde doen een Heer van 23 a 24 Jaren, rap ende fris van leden, kostelijk aan handen, armen en ooren met Juweelen verciert, hadden de *Engelsche* aan de Strant aldaar een Logie, gelijk zy al cengeruyment tijdt daar met den *Peper* gehandelt hadden. De Oorloghs-macht van dezen Koningh bestaat in *Fregats*; in het regen-mousson als de Rijst-velden meest onder water leggen, kan hy omtrent 500 der zelve by den anderen brengen, zoo dat hy het gantsche Landt van den hoofthoek *Comorijn* tot *Panane* geheel kan door varen. Van outs heeft hy Oorlogh gevoert tegens den Koning van *Cochin*, welke hy meynt dat onder zijn gebiedt behoorde te staan. De *E. Maatschappye* heeft veele moeyte gehad eer zy hem tot gehoorzaamheyt gebracht hebben, zijnde alleen door de schrik der *Nederlanders*, die op hem quamen af-zakken, daartoe gedwongen. In de Belegeringe van *Cochin* was gemeldte Koningh den *Portugees* toe-gedaan, en ons wongstigh.

Te Landewaart in wonen veel van de *Portugezen*, gemaakte *Chri-*

stenen, die mede dezen Koningh onderworpen zijn; zy vergaderen de meeste *Peper* in, die zy aan des Koninghs gestelde Koopman, een *Bramine* zijnde, moeten leveren.

Het Climaat van dit Landt is zeer ongezont, het meeste deel der Inwoonderen zijn met dikke beenen geplaagt; zy oordeelen dat het quaat zijn oorspronk uyt het water drinken heeft, 't welk siltigh ofte brakachtigh ende zalpeterachtigh is. Men vindt in die Landtstreke ook veele Blinden; anders is het Aatrijk zeer vruchtbaar, en bequaam tot aantecellinge van Rijs, en ook behelpen haar de Inwoonders meest met de Landtbouwerye.

De naaste gelegen Koning aan den *Percatter*, is die van *Calicoulang*; zijn Lantstreke is niet groot; van oudts heeft de *E. Maatschappye* aldaar een wel-bebouwde Logie gehadt, ende men placht jaarlijks een groote quanteyt *Peper* van die plaatsē te vervoeren, en gaf het Comptoir goede profijten.

De laatste *Malabaarsche* Koningh is die van *Coulang*, en eyndicht zijn Rijk aan den hoofd-hoek van *Comorijn*, ofte het *Promontorium Cori*, begrijpende in de lengte 15 à 16 mijlen. De Stadt *Coulang* is van de *Portugezen* gebouwt, is omtrent van de groote als *Puntegale* op *Ceylon*, doch aan de zee-kant neemt het jaarlijks af. Van binnen staan zeven Kerken en eenige Huyzen; men heeft by duyzenden Clappus-boomen in de Stadt en aan het strant. Men oordeelt deze plaatsē de gezontste van geheel *Malabaar*; het schoonste water is hier te bekomen; de Lucht is uytermaten gezont en fris. De *Portugezen* hebben eerst een sterk huys, waar uyt zy in tijdt van noodt haar tegens aanval der Vyanden konden verweeren, aldaar gebouwt, gelijk den Lezer uyt de afbeeldinge van de Stadt kan beoogen. In 't Jaar 1503. quam aldaar *Frater Rhotericus Dominicaner*, om het *Euangelium* voort te planten, en bracht veele Zielen uyt des Duyvels Schoole in *Christus Iesus* schoot over, vondt

Het Landt van Porca is ongezont, de Inwoonders hebben veel dikke Beenen, als van jonge Elefantten; men noemt deze St. Thomas Beenen.

Den Koningh van Calicoulang.

Den Koningh van Coulang.

De Lucht is zeer gezont, en in Coulang is het beste water.

Anno 1503 quam binnen Coulang een Dominicaner Leraar.

ogie der
Engelsche
q. Porca.

Moordadig-
heyt van
die van
Coulang.

vondt ook veele *S. Thomas* Christenen ter plaatse, van welke wy te voren hebben gesproken. De *Portugezen* zijn van de Inwoonders in haar bewooninge op eenen tijdt, zijnde met de Inwoonders ende *Moren* in twist geraakt, altezamen vermoort, welke daadt *Laurens Almeyda* zoon van *Françiscus* wreekte, stekende 20 geladen Schepen der *Moren* in brant. De Inwoonders van dit Landt zijn groote Verraders, en niet te vertrouwen, gelijk onze *Nederlanders* meer malen hebben bevonden: want zy eenmaal in de ongelegenste tijdt een aanval deden op de Stadt, hebbende d'onze genoegh te doen om haar af te weeren. Den Capiteyn *Hendrik Gluwink* op een Sondagh met eenige Officieren na buyten gaande om zich wat te vermaken, wierdt met eenige van de zijne schandelijk en verradelijk van haar vermoort.

Sofa be-
rooft een
Coulang-
sche Pa-
gode.

Ten tijde der *Portugezen* was een *Pagode* omtrent vier mijlen van de Stadt gelegen, die door geheel *India* zeer geldt-rijk geroemt was; deze wierdt van *Sofa* berooft, en dat wanneer daar vrede was tusschen den Koningh en de *Portugezen*: de *Nairos* op de been komende, dooden 30 van haar Vyanden. *Sofa* hadde tot buyt bekomen een pot vol *Fanams*, welke hy aan Koning *Joan* na *Portugaal* verzont. De *Pauzen* vonden geraden dat men de zelve den Koningh van *Coulang* weder zoude bestellen, 't welk geschiede, en wierdt de zelve op zijn oude plaatze gestelt.

Anno 1661
nemen de
Hollanders
Coulang
in voor de
tweede
maal, na
dat zy het
de eerste
maal had-
den verla-
ten.

In 't Jaar 1661. in December namen de *Nederlanders* de Stadt *Coulang* in, na dat wy driemaal met de *Nairos* slaaghs waren geweest, ende al veel dooden en gequetsten hadden bekomen. Deze *Nairos* waren zeer sterk te velde, gewapent met Houwmessen ende Lont-roers, ende niet min dan 7 a 8000 sterk, komende als dul en uytzinnigh van den *Amphion* op de onze uytvallen, zelfs in 't midden van de geleden in springende, en eenige doodende. Den Onder-koopman *Dublet* hem een weynigh ter zijden begevende, was in der yl van

Hooft en leven berooft. Wy moeten hier een weynigh stille staan, en van deze *Nairos* spreken; zy zijn *Indiaansche* Edellieden, en van 't hoogste geslachte naast het *Koninklijke* en *Priesterlijke* of der *Braminen*, zijn trots en hovaardigh; zoo yemant van minder geslachte haar te gemoet komen, moeten zy in tijts de wijk nemen, want men *po po* voor uyt roept, 't welk te zeggen is *wech wech*; zijn ook veel met Schilt en Swaart gewapent, zijn gemeenlijk zeer hoerachtigh, en meynen dat zy voordeel boven andere hebben, ende tot andere Vrouwen gaan mogen, als het haar wel gevalt; zelfs zoude Man (schoon een *Nair* by zijn Vrouwe was) ziende een Schilt voor zijn deure staan, niet derven in zijn huys treden. By deze *Nairos* staat het geheele bewint der wapenen. Van haar zeven Jaar af worden zy ras en vaardigh van leden gemaakt, en weten zy de zenuwen van de teere Lichamen uyt te rekken; voorts werden zy met olie ende zalve gestreken, zoo dat zy haar leden kunnen buygen als zy willen, ende ongelooflijk vaardigh zijn in 't zwieren, drayen, voor en achter uyt springen; in 't worstelen hebben zy niemant haars gelijk; van haar kints been aan tot haar ouderdom hantieren zy de wapenen. Men zach en hoorde haar in onze tijt met zoo goede ordre chargeren, en haar geweer lossen, als of het *Europeesch* volk geweest was; zy weten nu niet alleen met Pijl, Boogh, en Musquet, maar zelfs met grof Canon om te gaan, en maken goede en sterke Lopen, zoo mede haar eygen Lont ende Buspoeder; zy komen naakt in den strijt, alleen de Schamelheydt bedekt hebbende; zy hebben dikmaals haar meeste voordeel in de vlucht, want zy om haar snelheyt niet te achter halen zijn; met een gezwintheyt zullen zy haar Vyandt ontspringen, en by de minste voorval van eenig voordeel de zelve weder op het lijf zijn; aan het geveft van haar Houwers hebben zy klater-gout ofte yets diergelijk, 't welk een groot geluyt geeft,

Den aan-
ende de ne-
taure der
Nairos.

Onder de
Nairos
zijn de by-
zonderste de
Amok-
speelders.

en haar tot den Oorlogh als opwekt en aanmoedigt; met haar Schilden weten zy wonderlijk 'tgeheele Lichaam te bevrijden en te bedekken; zy strijden met meer voordeel na by met hakken en kerven, dan van verre met Schiet-geweer, alzooy zy te veel in de hooghte dolen. Onder deze *Nairos* zijn wel de byzonderste en felste de *Amokspeelders*, die haar ende haar Huys-gezinnen verzweeren, om wrake te nemen over geleden ongelijk. Zulke *Amokspeelders* openbaren haar zomtijts op de dagelijksche Markten ofte *Bazaar* van de Stadt *Batavia*, ende vermoorden alles wat haar voorkomt. Men oordeelt een Koningh in *Malabaar* machtigh te zijn, na dat hy veel van dit slag van Volk onder zich heeft. Indien haar Koningh was omgebracht, schrikkelijk zouden zy die dood wreken, met een onvertsaaght herte ende driftige moedt door vuur en zwaart in dringende.

e Nairos
in de
grootste
handen
en de
Christenen.

Deze *Nairos* zijn de hardste vyanden van de *Christenen*, ende het Christen geloove, en geen wonder: want zy vyanden zijn van liefde en nedrigheyt, en vrienden van alle onkuysheyt en dertelheydt, welke dingen klaarlijk tegens de Godts-dienst en de H. Schrift strijden.

de Hol-
landers
kijgen een
fare
wrm, al
der Sche-
pe zijn in
goot ge-
vare.

Na dat wy door Godes genade *Coulang* hadden veroverd, het H. Alvondtmaal met 150 Ledematen gehouden, ende den Heere opentlijk gedankt voor de beweze weldaden, zoo beliep onse een zware storm, durende drie ertmalen, onze Schepen zoo kleyn als groot tot 23 sterk, alle op lager wal leggende, ende in groot gevaar om tegen de klippen aan stukken te stooten. De Schepen waren deze navolgende: *Vlielandt*, 't *Zee-paart*, de *Beurs van Amsterdam*, de *Schelvisch*, *Bantam*, *Vlissingen*, de *Goutsbloem*, de *Kat*, *Tertolen*, 't *Raat-huys van Amsterdam*, de *Roode Leeuw*, *Erasmus*, *Sluys*, d' *Achilles*, den *Romeyn*, *Bloemendaal*, de *Noote-boom*, en 't *Huys te Swieten*, &c. *Elborgh*, 't *Raat-huys van Amsterdam*, de *Beurs* en 't *Huys te Swieten* (waar op den

Capiteyn *Burchart Koks* was) quam men recht toe uyt *Patria* op *Ceylon* en *Malabar* aan-gezeylt, hebbende een goet getal Soldaten op, ende ver-verslinge uyt *Vaderlandt*, zijnde redelijk van *Vleesch*, *Spek*, *Kaas*, *Wijn*, *Olie* en *Mom* voorzien. De nieuwe aangekomen Soldaten vielen veel in, en gingen aan de *Roode Loop*, zoo dat wy in korten tijdt een *Gasthuys* op-gepropt van *Zieken* en *Gequetsten* hadden. Gedurende deze storm, en leggende alle de *Schepen* in groot gevaar, wierdt meermaals een ernstigh gebedt in de *Kerke* gedaan. Het *Schip 't Raadthuys* had het alderflimste, dede schoot op schoot, maar te vergeefs, alzooy het niet mogelijk en was dat yemandt het zelve konde redden, het stiet meermalen, en hadde by de 6 voet waters in. De *Erasmus* was met zijn *Anker* door gegaan, en geheel tot zijn geluk over de drooghte zonder schade wech gerukt, 3 a 4 *Sloepen* sloegen aan flarden. Den derden avont wierdt wederom een yverigh gebedt gedaan, (want de windt hadde noch niet afgenomen) doen verhoorde ons Godt genadelijk en wonderbaarlijk: want van die uur af dat wy uyt de *Kerke* gegaan waren, stilde het weer overhandt, ende des middernachts hadden men bequame stilte, ende weynigh windts. Waarlijk hier stont ons geheel vermogen in diep gevaar, en alle onze *Scheeps-macht* om in een oogenblik verbroken te werden, ende wy geheel om ten spot van onze vyanden, in haar handen t'zijner tijt te vervallen: maar Godt voorzach het, gelijk wy ook zijn Name loofden en dankten den 23 van *Wintermaant* 1661. uyt *Psalms* 66. 12. Wy zijn in vuur en water gekomen, maar ghy hebt ons uyt-gevoert in een overvloeyende ver-verschinge, ik zal met brant-offer in u *Huys* gaan, ik zal mijne gelofte betalen, die mijne lippen hebben geuytet, en mijne mondt heeft uytgesproken als my bange was. Want het aanmerkens waardigh was, dat onze *Schepen* in haar noot niet alleen met de zee ende winden, maar ook met

Dankzeg-
ginge tot
God, ge-
daan voor
het bewaren
der Sche-
pen.

De Vloot
vertrekt na
Cochin.
G Nyhof
wordt voor
Koopman
op Cou-
lang gela-
ten, en voor
Capiteyn
Burchart
Koks.

vuur te strijden hadde, dewijl tot dry verscheide malen op 't Schip 't Zee- paart den brant was geweest, die t'elkens noch tijdelijk wierdt gebluscht. Voorts dewijl de tijdt van 't Jaar ons noodtzaakte te vertrekken, wierd in Coulang met een redelijke macht gelaten den Hopman Koks voor- noemt, ende tot Koopman G. Nyhof; ende wierdt de Stadt met een aarde wal versterkt, en hier mede nemen wy ook ons afscheyt van Coulang.

't Rijk van
Trevan-
coor.

Naaft aan Coulang is het gebied en 't Rijk van Trevancoor. Aan de zee- kant zijn woonachtigh de Parruas, alle meest Christenen, en is het strant tot aan Comorijn met kleyne steene

De Stran-
den zijn
van de Par-
ruas be-
woont, die
doorgaans
aldaar haar
Kerken
hebben.

Kerkjes voorzien, en zelfs voorby Comorijn tot op Tutecorijn. Alle deze Landen zijn van Francisco Xaverio doorwandelt, die eerst het Christen Geloove aldaar geplant heeft, ende veel duyzenden van 't Heydendom af-getrokken. Deze Volkeren namen met groot genoegen aan de thien Geboden, ziende daar in de billijkheyt ende rechtvaardigheyt, voorts d'eerste beginzelen van den Godts-dienst, by duyzenden wierden gedoopt; de gelegentheydt tot de bekeeringe der Parruas (na het schrijven van Joao de Lucena) was deze: zoo zijn de eyge woorden: *Como Antigamente a briga de hum Egyptano com hum Hebreo foy principio da liberdade espiri- tual e corporal do povo do Senhor, assi permetio aqui o mesmo Senhor brigasse o Mouro com o Paravá, pera mostrar nos mouros sua justiça e livrar com sua misericordia a os gentios d'hum e d'ou- tro cativero.* Dat is: Gelijk als het gevecht tusschen een Hebreer ende Egyptenaar het begin was van de verlossinge van Godts Volk, en hare lichamelijke ende geestelijke verlossinge, alzo liet Godt haar toe, dat een Par- rua met een Moor in gevecht quam, op dat hy aan de Moren zoude toonen zijn rechtvaardigheyt, en aan de Par- ruas zijn barmhertigheyt, om haar te ontslaan zoo wel van de geestelijke als tijdelijke slavernye.

De Parruas van dagh tot dagh haar

zelve meer en meer gedrukt zien- de, wierden van Joao de Crus, die een Malabaar was, ende zelfs in Por- tugaal hadde verkeert, en belceft van Don Joao den Koningh onthaalt, en met een *habito de Christo* (zoo spre- ken de Portugezen,) vereert gera- den na Cochin (om hulpe tegens de Moren te verkrijgen) een Gezant- schap af te vaardigen, ende met eenen den H. Doop te verzoeken: want zeyde de voornoemde Crus, dat de Goddelijke waarheyt en kennisse al- leen by de Christenen was. Men volg- de deze raadt: Men zondt eenige voorname groote Patangatis ge- naamt, na Cochin, verzoekende hulpe tegen den H. Doop ende de Moren. Deze ontvingen zy in de Stadt eer zy vertrokken; en om te toonen dat zy dankbaar waren aan haren raadt-ge- ver, namen zy de toenaam van de Crus aan, gelijk de voornaamste on- der de Parruas, die van- ofte toenaam meest voeren. Dus wierden de Par- ruas haast geholpen, de Moren haar Vyanden verdreven, en zy, als voo- ren in oude tijden, Meesters van de Paarl-visschery gemaakt. Op derrigh plaatzen wierden 20000 gedoopt. Maar haast verdween dat Christen- dom, en daar was niets dan den uyt- terlijken Doop, veele en meest had- den zy haar namen vergeten, in lee- re, in wandel, in zeden waren zy als Heydenen, met een woordt alles was vervallen, zoodanigh zijn Maffai en Jan de Lucenas eygen klachten: en- de het verhaal van Michael Vas aan Francisco Xavier gedaan, getuyght het zelve. Daar was dan groot ge- brek van Arbeyders, ende men be- merkt hier de quade manieren der Portugezen, te voorbarigh zijnde in het Doopen, gelijk de Inwoonders van Jafnapatan my geen eenmaal vertelt hebben, dat zy in 't begin ge- heele troupen van Mannen en Vrou- wen doopten, die alleen het Geloove, Vader onze, ende Ave Maria, als de Papegayen wisten te klappen, ende hoe wy in onze eerste reformatie dat Portugesche Christendom gestelt von- den, weten wy best, ende in wat die- pe on-

De Parruas
zenden, na
den Raedt
van Don
Jan de
Crus, een
Ambassade
na Cochin,
om hulpe te-
gens de
Moren,
en om ge-
doopt te
worden.

pe onwetenheyt dat Volk ftak, zoo dat de *Roomfche Priefters* niet veel te roemen hebben, en wel wat waters in haar wijn mogen doen.

Koningh *Joan* trok zich deze zake ook aan, dede zijn uysterfte vlijt om veel Jongelingen tot de Gods-dienst op te queken, om het *Indifche Chriftendom* te hulpe te komen; veele wierden na de Hooge Schoole van *Salamanca* en *Complutum* (om in de Studien te vorderen) gezonden; zommige wierden op's Koningskosten zelfs te *Parijs* onderwezen, alleenlijk was binnen *Lisbon* doen een leer-plaatfe van Koningh *Denijs* ingeftelt: maar in de zelve wierden meest de Rechten verhandelt, tot dat naderhandt Koningh *Joan* de Schoole verleyde, ende te *Coimbra* bracht, een vermaarde Stadt, en van oudts de *Mufen* toe-geëygent. Om-trent deze tijdt openbaarde zich *Ignatius Lojola*, den Vader der *Jefuïten*, die zich binnen *Romen* onthield, die met de zijne gelofte hadde gedaan, over al het woordt te prediken zonder aanzien van gevaar, veraf-gelegentheydt, of eenige andere hinderpalen; hier van quam het geruchte mede ter ooren des Konings, die aan zijn Gezant *Petrus Mascarenhas* laft gaf, om met *Ignatio* van deze zake te fpreken, ende zes Mannen te verzoeken, welke na de *Indifche* gewesten haar mochten begeven. Twee wierden den Koning ingewillight, met namen *Simon Roterigius* een *Portugeefch*, welke de Koningh zelfs tot *Parijs* in de ftudien hadde laten opvoeden, ende *Franciscus Affpilcota Navarrus*, met de bynaam *Xavier*; d'eerfte ginghaan de vierden-daaghfche Koortze, en verbleef binnen *Lisbon*: *Xavier* alleen verreyfde na *India*, na dat hy Anno 1540. van *Romen* vertrokken was, en den zegen van *Paus Paulus III.* aldaar hadde ontvangen. *Xavier* in *India* gekomen zijnde, ende alle deze ongelegentheydt der *Parruas* aan hoorende uyt de mondt van *Michaël Vas*, wierd zoo ontroert in zijnen geest, dat hy niet en konde rusten of

trachte deze Menschen te hulpe te komen, buyten twijffel quam hem in den zin zijne droom, die hy aan zijn mede-makker *Diego Laines* vertelde, namentlijk dat hy een zwarte *Indiaan* een wijl op zijn rugge hadde gedragen, waar van hy zoo vermoeit was geworden, dat hy zijn hoofd niet konde opheffen. Hy fprak binnen *Goa* met den *Biffchop*, *Joan Albuquerque* ende den Onder-koningh *Martijn Alfonso de Soufa*, van welke hy verlof bequam om te vertrekken, hoewel hy van de *Paus*, *Nuntius Apostolicus* verklaart was, zoo erkende hy evenwel de hooge machten. Hy fcheyde van *Goa* in't begin van Wijnmaant Anno 1542. hebbende in zijn gezelschap *Francifcum du Mancias*, en twee jonge Tolken, opgevoedt in het Collegie van *S. Paul*. Met groote vreughde nam *Xavier* zijn reyze aan, ende arbeyde in den Wijngaart na alle kracht ende vermogen, ende verbleef aldaar meer dan een geheel Jaar, en nam naukeurige opzichte op de *Canacapoles* ofte Schoolmeesters, of die de jonge Jeught wel onderwezen, want hy hadde nu de eerfte beginfelen van't *Chriftendom* in de *Malabaarfche* tale doorgaans doen overzetten. Wat zorge dat den Koningh *Joan* vorder voor deze *Parruas* ende het *Indiaanfche Chriftendom* heeft gedragen, blijkt uyt deze navolgende Brief, aan *Joan de Castro* Onder-koningh van *India*, gefchreven, Anno 1546. luydende aldus:

Aan *Joan de Castro* Onder-koningh van *India*, veel heyl.

GHy weet wat een gruwel de afgoderye is, zoo dat ik de zelve geen-zins in mijn Rijken wil gedogen. My is ter ooren gekomen hoe dat in de lant-streke van *Goa* zoo in't openbaar als in't heymelijk, de Tempels der Afgoden geëert werden, en dat men aldaar Heydensche speelen aanricht, dies ik u eens en andermaal belaste, dat ghy ze zult verbreken, vermorzelen, vergruizen ende verbranden, en't zal u fcherpelyk te letten staan, dat niemandt eenigh afgodifch beeldt van *Koper*, of

Inhoudt van den Brief van Don Jan, Koning van Portugaal, aan Joan de Castro, Onder-koningh van India, waar in zijn zorge voor de Kerken blykt.

eenigh ander Metaal, hout, aarde, leem, gemaakt in't Landt in voeren. Heydensche speelen zullen gestut werden, de Braminen geenzins begunstigt, indien het tegendeel bevonden werdt, zal den Delinquant zwaarlijk gestraft werden. Ende dewijl de Heydenen tot de Godts-dienst ende de zaligheydt niet alleen door de hope des eeuwigen levens; maar ook door eenige vereeringe en begiftinge moeten getrokken werden, zoo is't dat ghy van nu voortaan geen Tollen, ofte eenige Ampten, daar eenige winste mede te doen is, aan Heydenen zult verleenen (als voor dezen wel is geschiedt) maar aan de Christenen. Voorts hoore ik dat om mijn Vloot te mannen, in't gemeyn de Indianen geprest werden; ik versta voortaan dat men de Christenen in dezen zal sparen, ende indien de noodtzakelijkheydt u mochte dringen, ende ghy haren dienst niet en kondet derven, zoo geeft haar zoldy en belooninge: want zoo is mijn begeerte, in dezen zult ghy hebben te spreken met Michaël Vas, een Man van Godt zaligheydt, en yverigh in de voortplantinge van de Godts-dienst. Ik versta mede, hoe dat zommige Slaven, by onze Christenen op-gekocht, die lichtelijk in de gronden der zaligheydt konden en moesten onderwezen werden, om winste aan de Moren verkocht werden, tot verderf der zielen. Dit schelmstuk, op dat het in't toekomende niet meer en geschiede, zult ghy met sterke verboden weeren. Den schandelijken woeker, die aldaar mede in zwangh gaat, zult ghy verhinderen en doen op houden. Ghy zult in de Stadt Bazain een Kerk laten bouwen, toe-geheylight den H. Joseph, ende verzorgen dat den Vicaris, ende eenige die by hem zijn, eerlijk haar kunnen onderhouden, daar toe yets van het mijne by doende. De jaarlijksche 3000 Pardaus, eertijts aangeleydt tot de Tempelen der Mahumctanen, en de onderhoudinge van hare onreyne Godts-dienst, zullen den Priesteren, endie haar in't werk der bekeeringe behulpigh zijn, toe-getelt werden. Den Nieuwlingen in't geloove door Michaël Vas onderwezen, en zoo daar noch eenige tot Christum moch-

ten bekeert zijn, zullen uyt mijne inkomsten jaarlijks 300 mudden Rijs genieten. Het gene eertijts in't stuk van gewichte, onderhandelinghe, ende prijs met de S. Thomas Christenen is besloten, zal onderhouden werden, daar wy nochtans het tegendeel vernemen te geschieden in de Lantstrecke van Cochín, in't stuk van den Peper-handel: dies zult ghy voortaan deze Christenen de hant bieden, en verzorgen dat zy buyten alle schade gehouden werden, ende zult haar in alle minlijkheyt bejegenen, gelijk het onder Christenen betamelijk is. Ghy zult ook hart aanhouden by den Koningh van Cochín, dat in de verkoopinge van den Peper geen duyvelerye ofte waarzeggerye plaatze hebbe. Wy verstaan ook dat dien Koningh zijn Onderdanen, die haar tot het Christendom begeben, zeer hart valt, ende van alle haar middelen berooft, van dit quade werk zult ghy den Koningh met alle uwe krachten af manen, ende wy zullen ook zelfs daar over aan hem schrijven. De zaken van Socotora hebt ghy my door uwe Brieven ernstigh aan bevolen, ik wilde van herten dat de arme Menschen uyt de slavernye verlost waren, doch evenwel zoodanigh, dat den Turk (onder den welken zy staan) niet op haar verbittert wierde. Deze zake kan U E. met Michaël Vas overleggen, ende daar in na uwe voorzichtigheyt handelen. Ik versta mede dat de Parruas zoo nu en dan van mijn Dienaars eenige overlast lijden, en dat zy werden gedwongen hare geduykte en verkregē Paarlen voor een geringe en onbehoorlijke prijs te geven, dit zal U E beletten, en verzorgen dat zy haar goet vry verkoopen, en tot zoo goede en hoo-ge markt brengen als zy kunnen. Ghy zult ook toezien of die stranden en de Inwoonders zonder mijne Vlooten kunnen beveylight werden, ende evenwel mijn gerechtigheden in-gebracht, om elders de Schepen te gebruyken. Ghy zult naukeurigh met Meeſter François Xavier overleggen, of het geraden zy (tot aanwas en opbouw van de Kerken) alleen oorlof van te mogen vissen de Christenen te geven, met uytſluitinge van Moren en Heidenen.

Byzonde
zorge van
Don Jan
voor de
Parruas.

Ik versta dat de gene, die onder die Natie van het Heydendom tot het Christendom overgaan, zeer qualijk getraecteert, en van alles ontledicht, en als Booswichten van Vrienden en Magen verlaten werden, deze zult ghy in haar armoede uyt mijn eygen inkomsten behulpzaam zijn, na dat met Michaël Vas de sake rijpelijk zult overleyt hebben.

Wy hebben mede verstaan, dat een Koningblijken Jongelingh de onheylige en godlooze handen, 't zy van zijn Oom ofte Vader, ontvluchtende, zich na Goa heeft begeven om gedoopt te werden. Op zijn persoon zal men goede achttinge ende opzicht nemen, nademaal aan zijn bekeeringe veel hanght, dies ghy zult verzorgen dat hy in 't Collegie van S. Paul, met andere Voesterlingen wel en grondigh onderwezen werde. Wat verder belanght zijn eten en kleedinge, nevens beoorlijke staat, men zal hem deftigh en overvloedigh op mijne kosten onthalen. Hy heeft aan my geschreven dat hy wettigh recht tot de Kroon van Ceylon heeft, hier na zult ghy grondigh vernemen, ende my alles bondigh over schrijven. Dat nu den Ceylonischen Tyran zoo woedet tegens die gene, die het Christen geloove omhelsen, doet my u deze last geven, dat ghy langhzame, maar nochtans strenge wrake over hem nemen zult, op dat zy alle mogen weten dat ik niets meer bebertige, dan de Bekeerde uyt het Heydendom, en de uyt-gerukte uyt de klauwen des Duyvels (na alle mijn Koninglijke macht) te beschutten en te beschermen. Wy hooren geruchten dat de beelden van Jesus Christus ende de Maget Maria, door de Heydenen gemaakt, over al te koop gebracht werden, 't welk wy onbehoorlijk en den Christen name onwaardigh en nadeeligh achten, dies dit zal moeten gestaakt werden. De Hooft-kerken van Cochin en Coulang al over lange onderhande geweest zijnde, hoort men dat door wateren verderven, 't welk schandelijk is: ghy zult de zelve met den eersten laten voltoyen, ende onder dicht dak helpen. 't Is ook mijn begeerte dat in de straat Noroa een Kerke gesticht werde, den

H. Thomastoe-geëygent, de Kerke van St. Cruz tot Calapor begonnen, zal men voleyndigen; voorts op het Eylant Cioran zult ghy een Tempel bouwen, ende ten laastten eenige vergader-plaatzten, daar niet alleen op de gezette tijden de jonge Christenen, maar ook de Heydenen zullen komen om gecatechiseert, en met levendige stemme onderwezen te werden. Ik wensche mede van herten, dat uyt de Salfete en de Bardes d'afgoderye verdreven wierde; maar men moet hier in voorzichtig zijn, dat alles zonder beroerte en verbitteringe geschiede, 't welk best zal gelukken als men de Menschen met zachte redenen vertoont, in hoe grove dwalinge zy steken, eerende, in plaatze van den waren Godt, de stomme Beelden en Afgoden. 't Zal ook u byzonder werk zijn, de voornaamste van die Volkeren zoo nu en dan hier over aan te spreken, en tot het Christendom aan te moedigen, en de gene die haar bekeeren, bysonder gunstigh te zijn en te vereeren. Weet dan dat deze dingen ons byzonder ter herten gaan, en neemt onze schrijven in acht.

Zoodanigh was Don Joans Brief. Waar zoude men nu zulke Koningen vinden? 't is immers al voor de Godts-dienst ende verbreydinge van Jesus Christus Rijke, daar van hy schrijft, naulijks een letter is'er aangehaalt, om zijn inkomen grooter te maken: maar in tegendeel opent hy zijn Schat-kamer tot onderhoud van Leeraars, Behoeftige en onderdrukte Christenen. Hoe wonderlijk is dan de voorgaande Eeuwe (die zegen van den Hemel bequam) van deze verbasterde verschillende; waar zoude men zulke Koningen vinden en aantreffen? Gelukkigh Landt, daar de Koningen als andere Josaphats haar herte verheffen in de wegen des Heeren, en met Josua en Hiskia het zelve van alle onreynigheyt en afgoderye zuiveren, de duyvelsche Altaren verbreken, en den waren Godt alleen willen gedient hebben met volkomen herten en zielen.

*Lof van
Koningh
Don Joan.*

Het XXII. Capittel.

Beschrijvingh van Tutecorijn en Parel-visschery. De Stadt door de Nederlanders bemachtigt. Het Eylandt Rammanakoyel; Adams brugh, Figuren door zijn voet in steen gedrukt. Tindi; Negnapatan veroverd, belegert door de Naik; groote hongers-noot; andermaal bevochten en beschermt.

De Parruas
zijn niet
van 't
Roomfche
Geloove af
te brengen.

DE Parruas dan van oudts onderwezen in de Roomfche Godsdiens, houden haar by de zelve tot noch toe, en worden gedurigh met Leeraars voorzien, dragen meest Paater noster, en gebruyken na de Paapfche wijze de maniere van een kruyce te maken op 't voorhoofd ende de borst, zy zijn van weynigh kennisse in 't stuk van de Godsdiens, maar werden in een blinden yver gehouden, en zijn gantsch ongenegen om in 't stuk van Religie te veranderen. Anno 1661. wierd ik verzocht om van Coilang te lande tot aan Tutecorijn te reyzzen, ende alle de Kerken langhs de zee-strant te bezichtigen, ende ware het doenlijk, te reformeren: maar weygerden het met reden, alzo de Roomfche Ministers rontom in 't Lant noch haar verblijf hielden, daar-en-boven dat of al schoon zulke Kerken wierden bezichtigt ende gereformeert, waar van daan dat de Leeraars zouden komen? om zoo een Landtstreke vol Volks te onderwijzen, ook my niet onbekent zijnde de hartnekkigheyt van het Volk, ende hare gedurige aanhangh met de Portugezen, gelijk ik ook zelfs te voren op Tutecorijn (waar van wy nu zullen spreken) bevonden hadde: want na dat wy de plaats hadden overwonnen Anno 1658. ben ik een wijl daar geweest, ziende of men yets ten beste van deze verblinde Parruas konde uyt richten: maar alles was vergeefs: want predikende in 't Portugeesch, dorst niet een eenige Parrua (uyt vreeze van de omliggende Papen) in de Kerk komen: maar bleven zitten in 't Portaal; in mijn

Beschrijvingh van Tutecorijn.

Hoe en wanneer het van de Hollanders is gewonnen.

eerste aankomste hadde ik wat aanhangh op de Straten, maar dit verdween van dagh tot dagh. 't Is wel waar dat doenmaals de Priesters niet meer in de Stadt mochten woonen, daar nu de E. Compagnie eygendom hadde, maar evenwel brachten zy hare Kinderen in 't Landt ten Doop, en ontzagen geen moeyte om een uur of twee te gaan. 't Gebeurde eens dat des avondts over de Bazaar ofte Markt quam gaan, alwaar een zeer groot getal Menschen was, dat een kleyn schelleken begon geluyt te geven, waar op zy alle ter aarde op de knien neder vielen, ende binnens monds yet prevelden, even als de Portugezen op de uure van Trinidade; ik bleef alleen over eynde staan, en vraaghde of de Markt een bedplaats was, indien zy wilden bidden, dat wy t'zamen in de naast gelegenste Kerke zouden gaan; hier op gaven zy geen antwoord, als alleen dat de Kerken nu ontbloomt waren van haar beelden ende vercierselen, ende dat wy vyanden van de beelden waren; waar op ik antwoorde, dat wy geen vyanden van de beelden, maar van de beelden-diens waren; dat wy de Historie van den Doop Jhesus Christus, van de bekeeringe Pauli en diergelijcke uyt de Kerke niet en bande: maar dat de bygeloovigheyt der menschen de eenighste reden was, waarom de Beelden uyt de Kerken moften blijven. Ik bevond dat de Kinderen het Geloove, Vader onze, de thien Geboden, ende Ave Maria, &c. wisten op te zeggen, ende hier in bestaat de kennisse zoo wel der oude als jonge.

Na mijn vertrek (dewijl daar niets was uyt te richten) wierdt de Eerw: D. Johan Fereira d'Almeyda aldaar geplaatst, zijnde een geboren Portugeesch binnen Lisbon: maar deze wilden zy noch minder gehoor geven, te meer om dat zy hem voor een Apostaat ende Afvallige hielen, wiens beeldtenisse tot Goa opentlijk verbrant was; de voornoemde Fereira bleef aldaar ruym een Jaar, en scheyde mede vruchteloos van haar.

Nu staat ons kortelijk aan te merken,

Vlijt des Auteurs ende D. Fereira aangewent to bekeering der Parruas.

16
20
22
24
26
28
30
32
34
36
38
40
42
44
46
48
50
52
54
56
58
60
62
64
66
68
70
72
74
76
78
80
82
84
86
88
90
92
94
96
98
100

CRYN

A R S

S C H E R Y E

ken, hoe *Tutecorijn* in der *Nederlanders* handen is vervallen. Anno 1658 in *Januarij* vertrokken wy met onze Krijgs-macht van *Negumbo* na *Tutecorijn*, ende in 't eerste van *Februarius* landen wy; den *Vyant* deed eenigen wederstant, maar 't duurde niet lange; want hy verliet de Stadt, stak zijn *Fregatten* aan brant, en verkoos het hazen-pad. De Stadt *Tutecorijn* is open, en zonder Muren, Poorten ofte Grachten, heeft dry byzondere groote Kerken welke haar schoon in Zee vertoonen; heeft ook veele hooge Huyzen van steen gebouwt; hier werdt de witste en alderfijnste Kalk gemaakt die in gantsch *Indië* te vinden is. De *E. Compagnie* heeft gansch geen Sterkte ofte Vastigheydt aan Landt, maar alleenlijk een Logie in een van de drie Kerken. Men heeft dikmaals een voorflagh gedaan om eenige Fortresse ter plaatse op te werpen, maar dit komt niet over een met den zin van den *Naike* ofte grootten *Landtheer*. Gemeynlijk verblijven in de Logie een Koopman ende Onderkoopman, nevens 2 a 3 Assistenten, en 6 a 8 Soldaten. De eerste Koopman die aldaar het Comptoir heeft vast gestelt, is geweest *Eduart Ooms*, naderhandt *Cornelis Valkenburgh*, ende *Willem Boezen*, nu verblijft aldaar den Opperkoopman *Cornelis Pijl*, met den Koopman *Cornelis van der Duyn*.

Hier is een vermaarde *Paarl-visscherij*, men zeght dat'er drie in geheel *Oosten* zijn, eene by *Ormus*, de tweede in de Bocht van *Ainam* op de kuste van *China*, de derde alhier ofte in de Bocht, de welke tusschen *Comorijn* ende 't Eylandt *Ceylon* gelegen is, zijnde daar in *Manaar* ende *Aripou* begrepen. Men vanght de Paarlen besloten zijnde in de *Oesters* (welke hardt ende wreedt zijn om te eten) zy worden op 7, 8, 9, a 10 vadem en geduykt, waarlijk een swaaren moeylijk werk, en dikmaals op den hals aankomende. Men vanght alle Jaren de Paarlen niet: want zomtijds werden de banken met zandt overdekt, of de *Oesters* zijn te kleyn.

Men weet hoe veel Paarlen in hondert *Oesters* moeten zijn, ende dan maakt men overflagh of de *Visscherij* de onkosten ruym kan opbrengen, anders werdt zy gestaakt. Als men nu vast beslooten heeft te visschen, zoo komen duyzenden van *Menschen* van alle kanten met haar *Vaartuygen* met *Vrouw* ende *Kindren*, maken haar *Tenten* op de strant, ende verblijven zoo lange tot dat de vanght een eynde heeft. De Paarlen werden in 't openbaar zoo tot *Tutecorijn* als *Cailpatnam* op de Markt verkocht. De *E. Compagnie* geniet haar gerechtigheden, ende bevrijt de *Visschers* met haar *Schepen* voor alderley onheyl. Behalven de Paarlen, zoo duyken ook de *Parruas* naar de *Chankos*, zijnde groote Kinkhoorns, die zeer in *Bengale* getrokken zijn, van de welke Ringen gemaakt werden.

Men oordeelt de *Tutecorijnsche* en *Manaarische* Paarlen zoo goet niet als die van *Persia* ende *Ormus*, uyt oorzake dat zy zoo zuiver van water, nochte zoo wit niet en zijn. 't Is zeker dat de Paarlen zoo wel haar voetsel hebben van het zoete als het siltige water, ende datze uyt beyde t'zamen groeyen, daarom ook veel gelet werd op de afwateringe der Riviere.

Het Paarl-gruys komt in groote menigte hier van daan, ende werdt in ons *Vaderlandt* onder de *medicinalia* ofte hert-sterkende *Medicijnen* gerekent. De groote Paarlen dienen tot cieraat, en werden na haar grootte, gelijkheyt met malkanderen, en wittigheit, gewaardeert. Voorts worden op *Tutecorijn* veel kleeden geschildert, ende neemt de *Wevery* alle Jaren daar noch aan. Leefstocht is hier in overvloed, *Rijst*, *Kitzery*, en *Zuyker*, die zeer bequaam is om *Bier* te brouwen: ende met een woort gezeght, het is een bequame ende profitable plaatze voor de *E. Maatschappye*.

Felle en sterke winden waeyen op deze plaatze in de Maanden *October*, *November* ende *December*: wanneer het *Winter* is, zoo valt alhier een

De *Parruas* hoe wel zy *Christenen* zijn, derven haar niet tot duyken begeven, voor dat bezweringe over de hayen is gedaan.

Tutecorijn onder open en velden, een Vlek.

Grezen *Nederlandt* *Opperkoopman* *op* *Tutecorijn*.

beschrij-
vinge der
oorspron-
kelijke
van Tutecorijn.

Tutecorijn heeft
quaat water.

Verscheide
zayzoen be-
zuyden en
benoorden
de Caap.

Zoo ook op
andere
plaatzen.

een zware regen. De Landtstreke is
vooraan zeer dor ende zandigh, het
water brak ende filtigh, veroorza-
kende veel schurfdigheydt aan het li-
chaam, gelijk ik zelfs by ervarent-
heydt hebbe bevonden. In de Maan-
den *Januarius*, *Februarius* ende *Mar-
tius* is het des nachts zeer kout, van
wegen het sterk vallen des dauws,
maar des daaghs is een onverdraagh-
lijke hette, ende het zant verbrandt
de voeten, dies de Inwoonders *Seri-
pous* ofte open schoenen dragen. De-
wijl wy terstondt van de winden ge-
wagh maken, zoo moeten wy aan-
merken, dat *Tutecorijn* zoo na by *Co-
morijn* leggende, zulken verscheiden
zaifoen heeft met de plaatse die dicht
benoorden de *Caap Comorijn* gelegen
zijn: want in *April*, *May*, *Junius*, *Jul-
lius*, *Augustus*, en *September*, is het
Zomer bezuyden de *Caap*, wanneer
het benoorden Winter is, op d'eene
plaatse wayen dan doorgaans sterke
winden, op d'andere is stilte, 't welk
noodtzaaklijk door dit hoogh Ge-
berghte wordt veroorzaakt, want
daar hooge Bergen zijn, onthoudt
zich windt, regen, ende sneeu, ende
dit kan men ook byzonder in *Afrika*
aanmerken, ende in veele Gewesten
van *India*. Indien *Afrika* geheel vlak
lant was, het zoude t'eenemaal on-
vruchtbaar ende onwoonbaar zijn;
en indien onder de *Zona Torrida* ofte
gezenghde lucht-streek geen Bergen
waren, daar zoude geen Rivieren
zijn (die uyt de af-dalinge der wate-
ren haar oorspronk hebben) nochte
slagh-regens op 't Aardtrijk vallen,
en is aanmerkens waardigh, dat aan
de zijde van *Columbo*, *Gale* ende *Ma-
ture &c.* veel meer regens, en dat op
verscheide tijden vallen, om dat dit
deel van *Ceylon* berghachtigh is, daar
op *Manaar*, *Jafnapatan*, ende de ge-
heele inbocht, daar het vlak is, niet
anders dan op een zekere gezette tijt
in *October*, *November*, ende een wey-
nigh in *December*, alleen regen valt,
voorts 't geheele Jaar door valt geen
vochtigheydt als van den dauw: want
de sterke winden die als dan van de
Caap Comorijn bezuyden af waeyen,

verhinderen den regen. Dit bevin-
den ook die van *Peru*: want de In-
woonders die op de vlakke woonen,
vernemen geen regen, daar nochtans
de zijden der Bergen aldaar met ge-
durige slagh-regens bevochtigt wer-
den; ende men getuyght dat de aan-
strant gelegen Volkeren noyt regen
hebben vernomen, maar alleen dauw
zijnde zeer dun, daarom zien wy hoe
wijffelijk de groote Godt de heete
Landen met hooge Bergen bemuurt
heeft, om door dit middel het Aart-
rijk woonbaar te maken, 't welk in't
Noorder deel des Werelts gemeen-
lijk anders bevonden wordt.

Dus zien wy hoe dat de hooge Ber-
gen zoo nu aan deze, dan aan gene
zijde regen ende windt buyten kee-
ren, waar uyt noodtzaaklijk verschei-
dentheydt der zayzoenen werdt veroor-
zaakt. Dit kan men niet beter be-
merken dan aan de *Caap*, ofte de
zuyd-hoek van *Afrika*: want daar
de kloven der Bergen zijn, bemerkt
men met wat een kracht de winden
daar door blazen, dat ik zelfs te Paart
zittende, bevondt zulken kracht van
die uyt-berstende windt, dat t'elkens
meynde met Paart om ver te wayen,
gelijk ook geschiedt is dat zulken
sterk gedreven windt de *E. Compag-
nie* Karosse met Volk en alles om ver-
re wierp. Men heeft ook door erva-
rentheydt waargenomen, dat wan-
neer aan de *Caap de goede Hoop*, de
Tafel-bergh met dikke nevels ende
wolken overdekt werdt, dat korts
daar aan onweder volgt. Men heeft
ook bevonden dat de hooge Bergen
omtrent de gezenghde lucht-streek
grootte veranderingen veroorzaken:
want de Volken die onder de Mid-
dagh-lini woonen, hebben alle Jaar
twee regen-tijden, zoo in Lente- als
Herfst-maant; ende zoo brengen de
Bergen in deze stale ende onveran-
derlijke wet der nature deze veran-
deringe voort: want veele van de
zelve met haar toppen ende kruynen
den loop der lucht (aldaar van 't Oo-
sten na 't Westen gedurigh schieten-
de) geheel en al tegen houden ende
stutten, en waar zulks gebeurt, wordt
de

De E.
veroor-
ken v
scheide-
zoenen

de Lucht tot wolken, waar uyt nootzakelijk winden ende flagh-regens ontstaan, en dit onderscheppen van den loop der Lucht in dezer wijze, veroorzaakt nootwendigh aan d'ander zijde der Bergen helder weder, zoo dat de toppen der Bergen scheydingh tusschen Zomer ende Winter maken, wat verder van de oorzaken, bewegingen, voortekenen der winden zy, kan den Lezer na-speuren in den Hoogh-geleerden ende scherpzinnigen Heere *Bacon Verulamius* en den Heere *Renatus des Cartes in principiis Philosophiae*. Vorders van *Tutecorijn* tot het Eylandt *Rammanakoyel* is een kleyne Lantstreke, ende zijn ook eenige Kerken der *Parruas* gelegen, als *Baipaar* ende *Manapar*, alwaar den voornoemde *Xavier* ook verkeert heeft. Op het Eylant *Rammanakoyel* heeft den *Tewver* ofte Lantheer een schoone Pagode, zeer rijk van Vee zijnde; men meynt dat het Eylandt zoo genoemd is, om dat hier *Rammas* of *Brammas* Tempel was: want dit beduyt *Koyel* inde *Malabaarsche* tale. Men zegt dat hier oneyndige schatten bewaart werden. De Pagode staat dicht aan de Zee, en wordt het water doorgaans gestut met zware steenen, die met Menschen handen in ordre daar geleght zijn, op welke de Zee in 't zuyder zaizoen, en in 't wayen van de doorgaande sterke zuyde winden met alle kracht aan kletst. Het Eylant hebbe ik maar redelijk vruchtbaar bevonden, staande op 't zelve mede noch een andere oude Pagode die ook vermaart is, maar ter plaatze daar de zelve staat is het eenemaal zandigh, ende werdt het zant door den windt bewogen gelijk de golven van de Zee, zoo dat ghy uyt uwe oogen niet kondt zien. Op dit Eylandt heeft den Landtheer ook een Sterkte, welke recht tegen de vaste kuste van *Choromandel*, ende het Lant van den *Naike* aan ziet. Anno 1662. door-reysde ik met den Luytenant *Harman Egbertsz.* deze plaatsen, ende wierden van de Inwoners op gevat ende in gevankenis gestelt, lieten ons een geruymen tijd

zonder eten of drinken zitten. Eyn-delijk raakten wy los door zeker Inwoonder van *Manaar*, die my kende. Voor het Fort is een enghete de welke met Fregatten kan doorgevaren werden, de zelve stopt den *Tewver* als het hem gelieft, met eenige groote steenen; wanneer daar openingh is kan men tot *Manaar* en *Jasnapatan*, als mede tot *Negnapatan* varen, zoo dat den zelve Landtheer ons dienst en ondienst daar mede gedaan heeft.

Hier van daan komt men tot *Adams Brugh*, welke tot aan *Manaar* loopt; zijnde niet anders dan zant, drooghte, en hier en daar klippen; op zommige plaatzen na het zayzoen des Jaars, met kleyne Vaartuygen kan men daar doortocht krijgen. Wy hebben in de beschrijvinge van *Ceylon* van deze *Brugge* yets gesproken, en vertoont hoe dat het zeer waarschijnlijk is dat *Ceylon* en 't vaste Lant in oude tijden is vast gehecht geweest. 't Is zeker dat niet alleen by de *Cingalezen* van *Adam* veel gesproken werdt, 't welk is vertoont als wy van *Adams Bergh* spraken, maar ook by de *Siammers* zelfs: want zy vertoonen aldaar de voet van *Adam*, ofte den eersten Mensche, op een Bergh van steen, zijnde de voornoemde voet 1½ ellen lank, en drierendeel breed, staande uytgedrukt in een steen, gelijk of yemandt in zachte kley hadde getreden, de voet-zool is diep ¼ el, is rondtom de kant met zilver beslagen, hier by is een gierlijke Tempel gebouwt, ende wonen hier omtrent veel *Siamsche* Priesters, ende andere Volkeren des Landts. Onze *Nederlanders* hebben in Lente-maant 1654. (met toestaan des *Majestyts*) deze voet bezichtigd. De Priesters vertoonden haar een gouden plate van de lenghte van *Adams* voet, ende van de zelve breete, alwaar verscheyde Figuren op stonden, welke zy zeyden dat te vooren in de voet gestaan hadde; maar na dat zy van de Priesters in 't gout graveert waren, zoude d'andere zijn verdweenen. Deze Figuren waren 68 in alles, welke haar vertaalt wier-

Het gat of te de enghete van den Teuver.

Adams Brugh.

By veele Indianen is de Historie van *Adam* bekend, als *Adams piek* op *Ceylon*, zoo is ook de voet van *Adam* zeer hoog by de *Siammers* geacht.

68 Figuren
die in A-
dams Voet
uyt-gedrukt
zijn ge-
weeft.

Heyligh
Water in
Adams
Voet.

den uyt de *Siamse* Priesters tale. Men trekt met duyzenden menschen niet alleen uyt de Hoofstadt *India*, maar van alle plaatzen met Vrouw en Kinderen tweemaal des Jaars hier na toe, ende verblijft aldaar 3 a 4 dagen. De *Siammers* gelooven, dat wanneer in't hol van deze heylige Voet eenig water gedaan, en daar van een weynigh op het hoofd werdt gegoten, dat zy dan Aflaat der zonden bekomen, ook wordt dit water niemant geweygert. Eer men in den Tempel verschijnt, zoo steekt men 10 a 12 Was-kaarsen aan, yder na zijn vermogen, zoo dat duyzenden van Kaarsen binnen en buyten den Tempel branden; als men weder na huys keert, brengt yder 2 a 3 Rieten, *Bamboezen* genaamt, met zich, deze zijn met het heyligh water gevult, in zommige van deze *Bamboezen* gaan twee, in de andere vier kannen waters, op dat de gene die t'huys zijn verbleven, geen gebrek zouden hebben. Eer deze het water over haar hoofd gieten, doen zy groote eerbiedigheyt na de wijze des Landts. De *Majesteyt* zelfs gebruykt dit water tot Aflaat van zijn zonden, ende gaat met alle zijn *Mandorijns* en Grooten, dit Heylighdom in Sprokkel-maant bezoeken, wanneer de Mane vol is, ende de geheele nacht schijnsel geeft, des avonts neemt men met speelen, drinken, en dansen zijn vermaak. De Figuren die in *Adams* voet eertijts stonden, waren deze: 1. Pick. 2. Een Koninginne met een ringh aan de vinger. 3. Eenige Roozen. 4. Een Keten. 5. Een Arm. 6. Goude Ledekant. 7. Goude Stoel. 8. Een Elephants haak. 9. Een Koninghlijk Paleys. 10. Een gout Geweer-rak. 11. *Sombreiros* ofte Zonne-schermen. 12. Een Koninghlijken Houwer. 13. Een Wayer van een Terriboom gemaakt. 14. Een wayer van een Pauwe-staart gemaakt. 15. Koninghlijke Kroon. 16. Een Priesters yzere Bedel-pot. 17. Een keten van edel Gesteente. 18. Een rode Water-bloem. 19. Een witte D°. 20. Een dubbelde roode D°. 21. Een witte Water-bloem,

zijnde 't hart zwart. 22. Een dubbelde witte D°. 23. Een Drink-pot vol waters. 24. Een groote Test vol waters. 25. De Zee. 26. De Werelt. 27. Een Bosch staande buyten de werelt, zijnde 't Vagevuur der *Siammers*. 28. Den grootsten Bergh van de werelt. 29. De Zon. 30. De Maan. 31. De Avond-ster. 32. d'Oppersten God des Hemels. 33. Den God van de vier winden. 34. 2000 Dienaars van de vier winden. 35. Een Kinkhoorn. 36. Een paar goude Vischkens. 37. Zeven Moeder-rivieren. 38. Zeven Bergen met alderley Gesteenten. 39. Zeven Koninghlijke water-tankens. 40. Den Koning van de Beesten. 41. Den Koningh van de *Caimans* of Krokodillen. 42. Een Vaandel. 43. Een papiere Vaandel. 44. Een Draagh-stoel. 45. Een Wayer met een lange steel. 46. Een Berg op een Eylant. 47. Den Koning van de Slangen. 48. Den Koningh van de Tygers. 49. Een springent Paart. 50. Een rooden Elephant. 51. Een witte D°. 52. Een Water-slangh. 53. Een *Casuaris*, zijnde een Dier by na van de groote van een Struys. 54. Een Koningh van de witte Koeijen. 55. Een Elephant met dry hoofden en dry staarten. 56. Een Serpent. 57. Een gout Schip. 58. Een Engel. 59. Een Koebeest dat zijn kalf zoogt. 60. Een die half Mensch en Vogel is. 61. Een D°. Vrouw. 62. Een zingende Vogel. 63. De Koningh van de Pauwen. 64. De Koningh van de Kranen. 65. Een Vogel genaamt *Krapat*. 66. Den vogel *Kuyschidt*. 67. Zes Hemelen. 68. Zestienderley Hemelen.

Deze voornoemde *Adams Brugge* loopt tot *Tellemanaar*, zijnde den uitersten hoek van *Manaar*, van welk Eylandt wy in de Beschrijvinge van *Ceylon* zullen spreken.

Wy vervoegen ons dan aan het zuydelijkste deel van de vermaarde Landtstreke van *Choromandel*, ende de Landen die ten deele onder den *Naik* van *Madure* en *Tanjouwer* gelegen zijn. Het Lant zwenkt zich hier als in een bocht. *Tondy* is de eerste plaat-

Ton-
de Kust
Choromandel

M A L A B A R .

C A N A

Cabo Comoryn

Kloster

Manupoor este
Wise sand bay

Pont Tresfadoer

Key Legation

Pont Keyl

Tute coryn

Bempiar

Moudanyn

Syrtan

I. Rammas

Keyl

Inai

Kerungse Pagode

Nagariam

Karkilla

Kerungse Pagode

Kolikon

Pont nova

Ture nagibere

Tynganiam

Cochemer

Alia bruc

Longe bos

Saderpagan

Serengagan

Katibon

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

S. Thome gfa

Coromandel

B J S N A

N A R S I N G A .

C E Y L O N .

Manacr

Iaffina

Pannam

Punt des

petras

Passo secco

of Palcratu

Modellie

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

Triniputnam

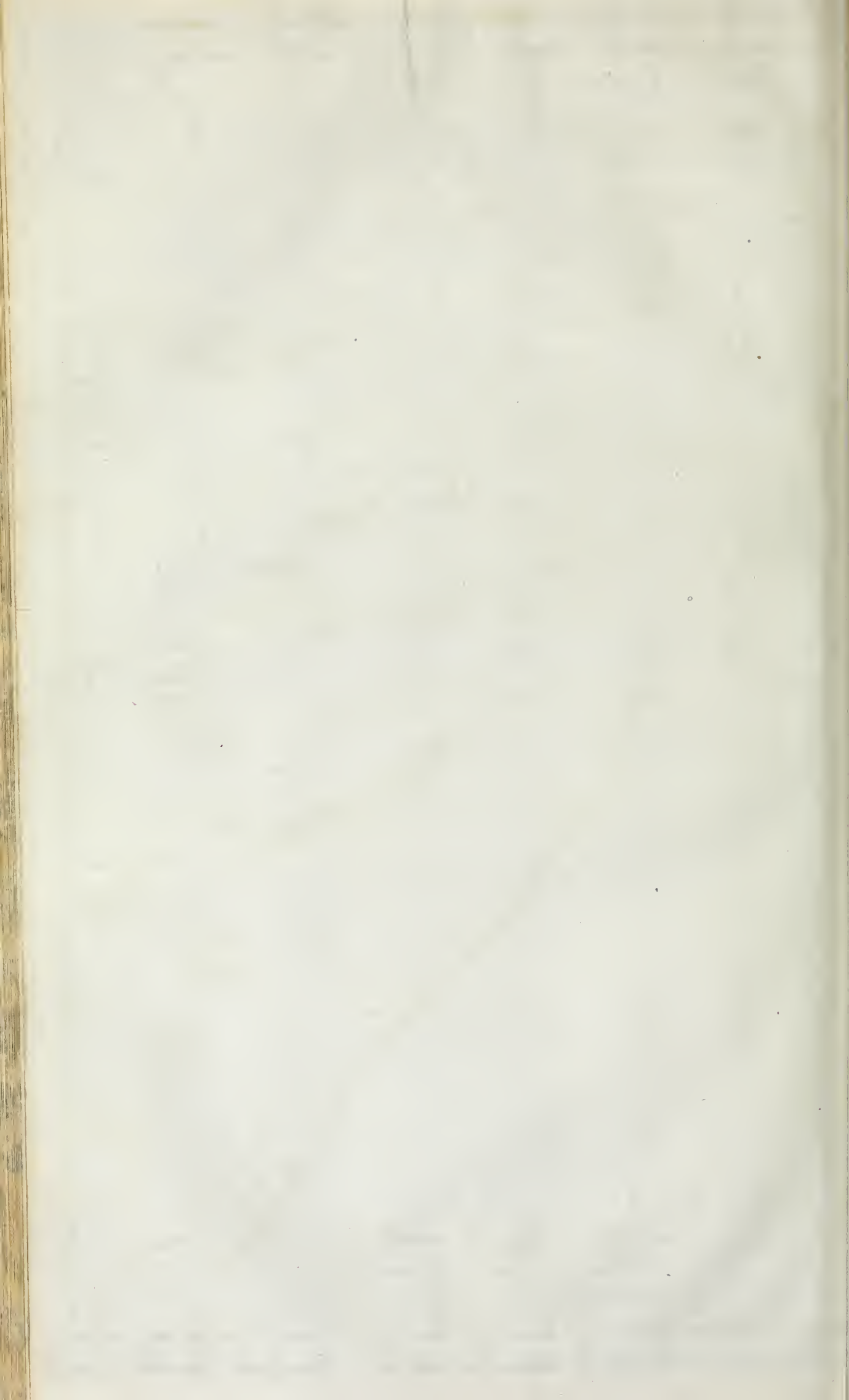
Triniputnam

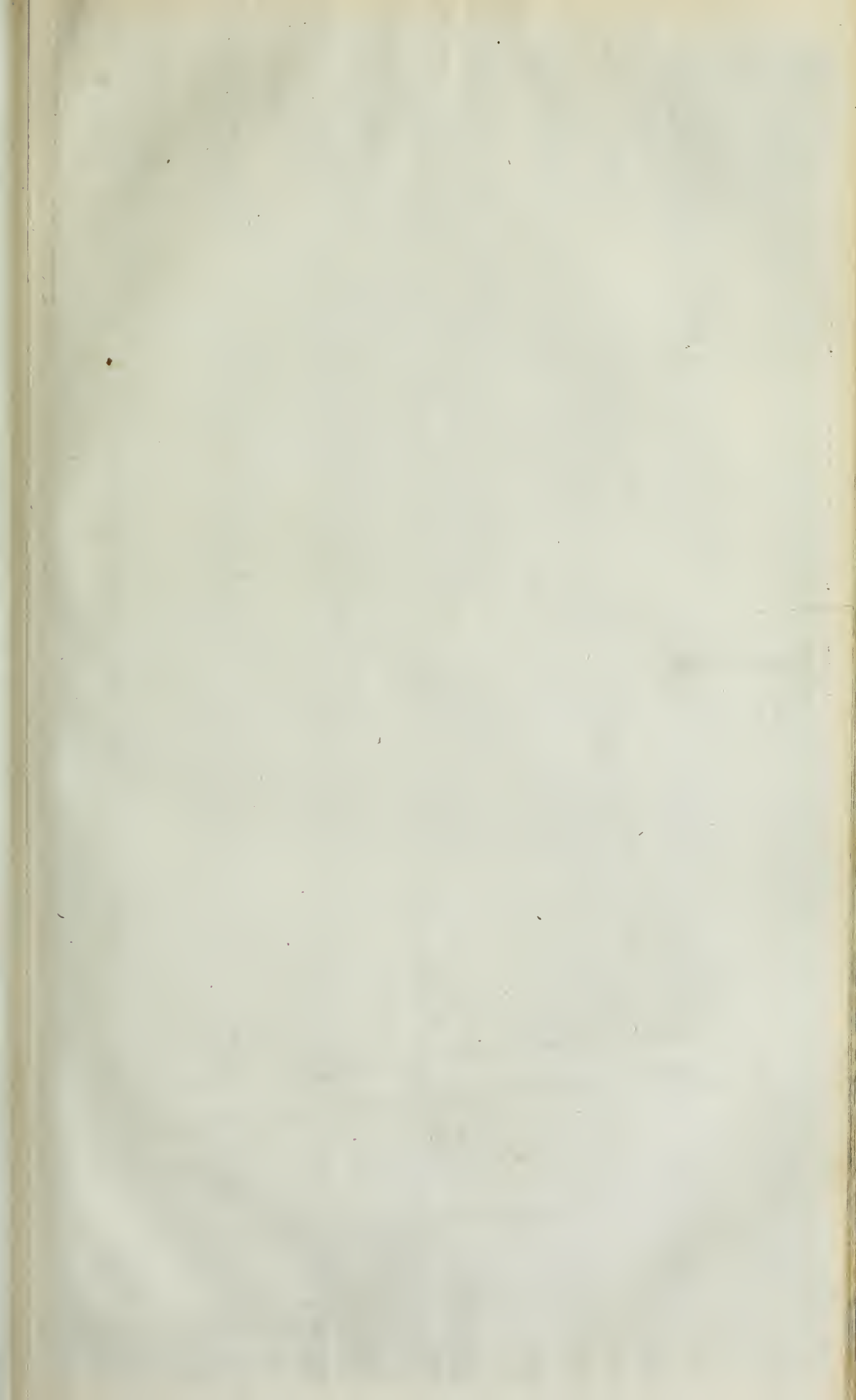
Triniputnam

Triniputnam

REGIONUM
CHOROMANDEL,
GOLCONDA,
et
ORIXA
Nova et accurata descriptio.

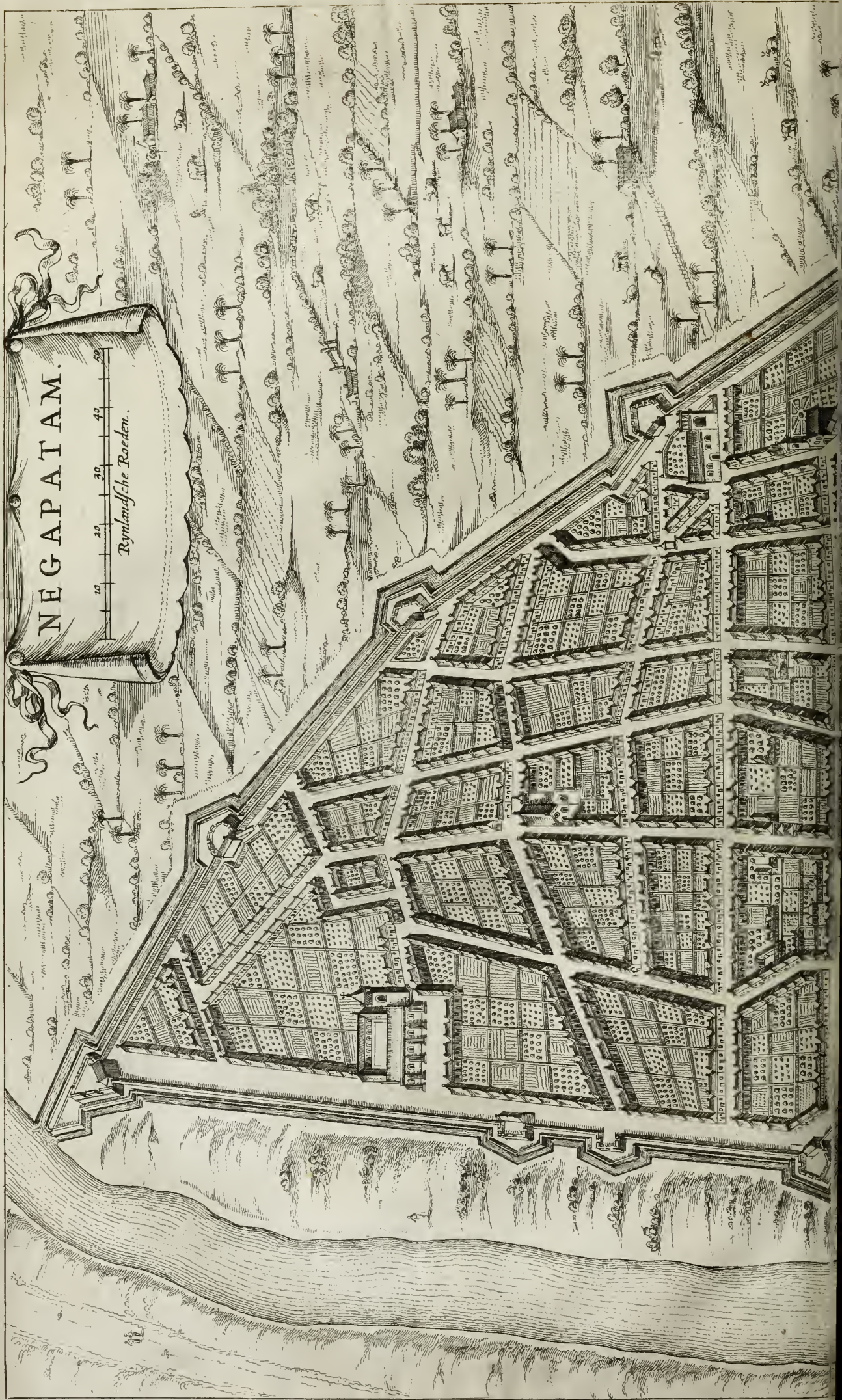

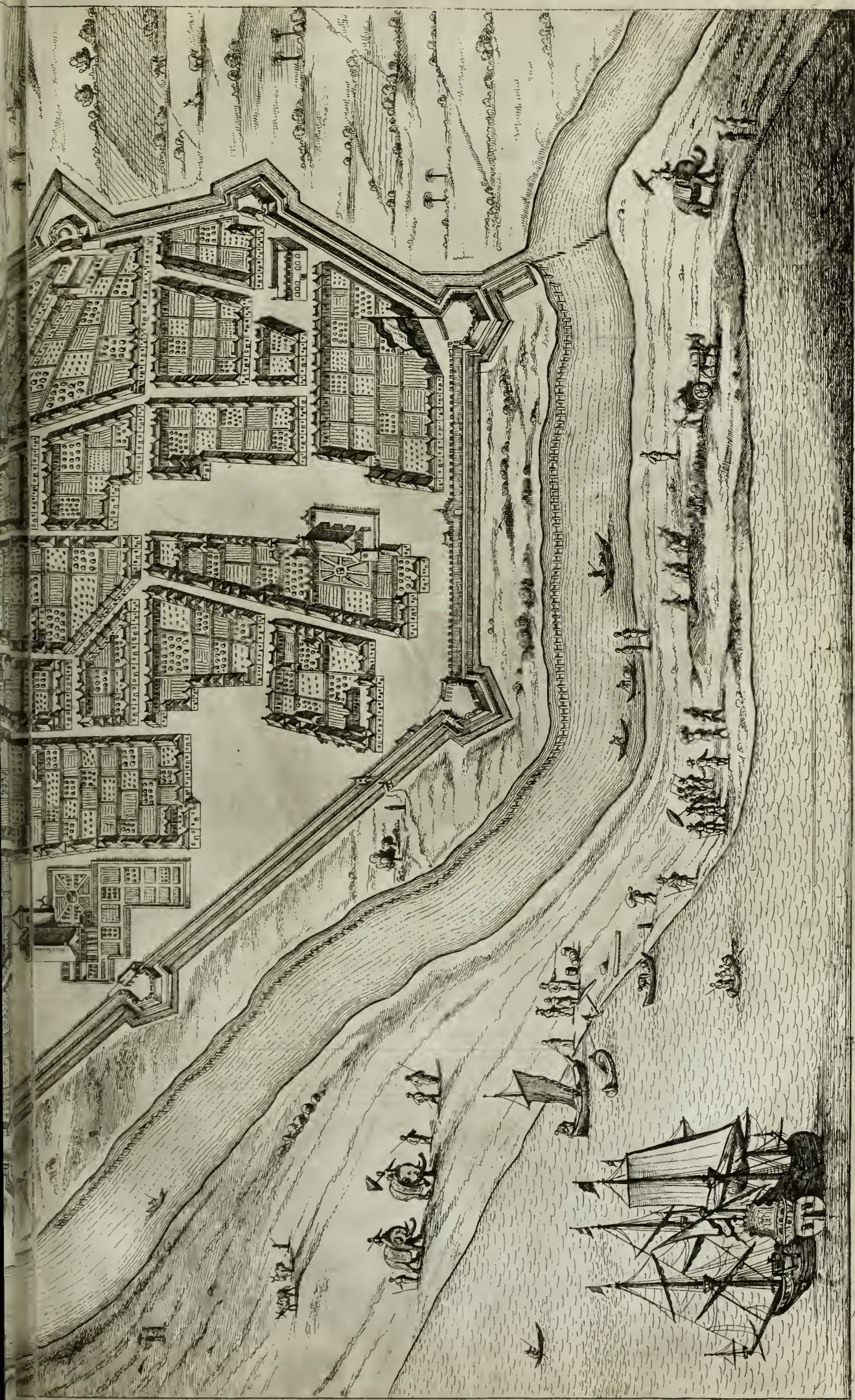

NEGAPATAM.

Rynland'sche Roeten.

plaatze, welke naast aan *Jasnapatan* light: want tusschen *Jasnapatan* ende *Choromandel* is een kleynne distantie; ik ben 's middaghs ten 11 uuren t'zeyl gegaan van *Jasnapatan*, dat wy ten 4 uuren al onder 't Landt waren, ende 's avonts ten 9 uuren voor *Negnapatan* al op Anker lagen. Van *Tondy* 't welk zeer vee-rijk is, worden jaarlijks honderden Koebeesten op *Jasnapatan* gebracht. Niet verre van *Tondy* staat de Pagode *Kailie-meer*, van een redelijke hooghte; van de zelve is een kleynne Landtstreke tot de Stadt *Negnapatan*, ofte *Nagapatnam*, is zoo veel als *Slange-stadt* gezeght: want *Naga* in 't *Malabaars* beduyt een *Slange*, ende *Patnam* een *Stadt*, om dat in deze Landtstreke veel venijnige Slangen zijn, by de *Portugezen* *Cobres Capellos* genaamt, welke de *Heydenen* niet dooden, vrezende dat daar door haar eenigh onheyl mochte ontmoeten. De Stadt is van de *Portugezen* gebouwt, en van oudts een Capitanye geweest. Zy is Anno 1658. in Hoymaandt in onze handen by contract en onderhandelinghe, zonder eenige moeyte, vervallen. De Inwoonders gaven haar op, ende maakten een verdragh met den Heer *Joan van der Laan*, ende den Koopman en Fiscaal *Lukas van der Dussen*, nu Commandeur over *Cochin*, ende de onderhorige Sterkten van *Malabaar*. Het Verdragh bestont byzonder in deze stukken: datze met hare goeden have vry mochten uyt gaan ende vertrekken, nevens de Kerkelijke Ornamenten, dat tot dien eynde haar Vaartuygen van de *E. Compagnie* zoude beschikt werden, 't welk ook geschiede. De Stadt is gelegen aan de Riviere, maar heeft geen bequame Haven gelijk nergens op *Choromandel* een te vinden is. Zy is wel bebouwt met schoone Huyzen ende verscheide Kerken, vertoont zich zeer aangenaam in Zee. Men heeft hier gedurigh Landt-winden, die zeer heet en benauwt zijn: maar de Zee-winden verkoelen en verfrissen Menschen ende Vee. Evenwel is aanmerkens waardigh, dat by het

wacyen van de Landt-wint het water in steene Gorgeletten ofte drink-vaten gestelt zijnde, zeer koudt wordt; zoo lange deze wint duurt, kan men tot zweten niet komen, 't welk groote benautheydt veroorzaakt; diergelijke winden heeft men op *Masulipatan*, waar van dikmaals de Menschen sterven.

Anno 1660. in *Hoy-maant* den 14 dagh vertrok ik van *Jasnapatan* na *Negnapatan*, om de Kerken aldaar te reformeren, ende van den zuurdeesslem des *Pausdoms* te zuiveren; en dede den 18 de eerste Predikatie, zoo in het *Nederlants* als *Portugeesch*. Den *H. Doop* wierdt bedient, ende het *H. Avontmaal des Heeren* voor de eerste maal gecelebreert met 20 Ledematen, na dat door de geheele Stadt ende op de Bolwerken de bezoekinghe geschiedt was. De eerste vaste Predikant (na dat *D. Frederikus Frontenius* en ik die Kerke hadden waargenomen) is geweest *D. Johannes Kruyf*, eertijds Leeraar ende getrouwe Ziel-zorger op 't Eylandt *Tajovan*, in 't Kasteel *Zeelandia*, die aldaar is overleden, in wiens plaatze quam de Eerw: *D. Nathanaël de Pape*, eertijds Herder der Gemeynte van *Dalem* ende *Veurn* buyten *Gorinchem*, een Man van onverdrietige arbeyt, die in korten tijdt de *Portugeesche* tale aangeleert heeft, ende al heel verre in de kennisse van de *Malabaarsche* tale is gekomen, doende veel naarstigheyt buyten de Stadts muuren in de Dorpen, om het Christendom te planten, waar in hem trouwelijk de handt geboden heeft den *E. Heer Cornelis Speelman*, doormaals Gouverneur op de kuste van *Choromandel*, nu zeer beroemt in de vijf-jarige Oorlogen ende overwinningen tegen de *Makassaren* en Koningen van 't Eylant *Celebes*.

In onze eerste aankomste tot *Negnapatan* bevonden wy de Stadt van den *Naik* ofte *Heer des Landts* belegert (om dat eenige misnoegen tegens de *E. Compagnie* hadde) men kon met reden noch met goede woorden hen af-keeren, tot dat eyn-

De Kerke van Negnapatan, eerst door den Auteurs gereformees.

Den H. Doop en H. Avontmaal aldaar gebouwen.

Negnapatan van den Naik belegerd.

De Pagode Kailie-meer.

De Stadt Negnapatan.

Vervalt in handen van Nederlanders.

Heete and-winden op Negnapatan.

delijk d'onze ten Poorte uyt trokken, en tusschen de 300 en 400 Man ter neder hakten, doen gaf hy beter koop.

Den *Vissapourder* hadde te vooren 't geheele Landt af-geloopen, de *Pagoden* tot Paarde-stallen gemaakt, en met een woort gezeyt, over al schrikkelijke en afschouwelijke voetstappen der verwoestinge gelaten. Al het gewas des veldts was verteert, den Landtman hadde geen zaadt om te zaeyen, de Inwoonders geen Rijst om te eten, duyzenden van Menschen quamen na de Stadt, om haar, en Vrouw en Kinderen te verkopen, van wegen den schrikkelijken hongers-noodt, de straten en wegen lagen met Lijken bezayt: waarlijk een schriklijk en deerlijk schoufspel, men kon zommige om niet en voor de kost tot Slaven bekomen, de hoogste prijs was 4 a 5 gulden voor een Mensch; 4 a 5000 van deze wierden alleen na *Jasnapatan* vervoert, niet min na *Columbo*, ende ettelijke duyzenden na *Batavia* ende elders. De Menschen geleken eer doode geraamten, dan levendige Schepselen, zwart van nature, en nu ook door de magerheyt met uyt-gemergelde beenen, holle kaken, en oogen diep in 't hoofd staande, de buyken als ydele zakken hangende, de huyt hard geworden zijnde, door welke men alle de beenderen zach leggen; hier by quamen zware Koortzen en Kinderpokjes, waar van duyzenden uyt de Werelt wierden wech gerukt, zoo dat yders herte ontzet was die deze ellende aan zagen.

Groote
Hongers-
noot in en
ontrent
Negnapa-
tan.

Den Naik
van Tan-
jouwer,
werpt zich
tegens de
E. Com-
pagnie op,
als blijkt
uyt de laat-
ste Brieven
aan den
Auteur
geschreven,
en A. 1670.
in Augusto
ontfangen.

Anno 1669. heeft den *Naik* andermaal zijn hoofd tegens de *E. Compagnie* op-geheven, maar wiert dapper van de *Jasnapatansche* Soldaten geslagen. Dicht by de Stadt aan de noordt-zijde staat een *Pagode*, zijnde genaamt *China*, van een uytstekende hooghte, by de welke is een schoone Plantagie, met een aangename Hof, eertijds bezeten by *Francisco d'Almeyda*, een rijk *Portugees*, een Man van hooge Jaren, zich nu op *Trang*gebaar onthoudende.

Het XXIII. Capittel.

Beschrijvingh van Carcal, Trangebar, Trinilivaas, Colderon, Porto Novo, Tegnapatan, Tirepoplier, Chengier, Sadraspatan, Madraspatan, S. Thome, Paleacatte, Carnatica, Penna, Caleture, Petapouli en Masulipatan.

T Wee mijlen van *Negnapatan* is gelegen *Carcal*, daar de *Nederlanders* over eenige Jaren een Logie hebben gesticht, ende zijn de meeste zuyder Comptoiren tot groot voordeel der *E. Compagnie*, door de Heer *Adriaan van der Meyden* op gericht, die zelfs aldaar een geruymen tijdt als Opper-koopman is verbleven. Naderhant den Opperkoopman *G. Cracou*, *N. van der Markt*, ende *N. Nieu-lant*, doch met het veroveren van *Negnapatan* blijft de Logie ledigh staan, en wordt door Inlantsch volk (daar toe gehuurt) voor brandt bewaart. Deze plaatzen verschaffen eenige Lywaten, en byzonder de *Rambotijns*, by de *Javanen* zeer getrokken.

Van *Carcal* tot het Deensche Fort *Trangebar* is drie mijl. Het Kasteel heeft 4 Bolwerken, wordt wel ende net onderhouden; het Guarnizoen bestaat meest uyt Toepassen en zwarte Soldaten, die alle goet *Portugeesch* spreken; in mijn tijdt lagh daar een Sargeant met eenige *Nederlandtsche* Soldaten, voor een wijl de *Denen* (op haar begeerte) geleent; het Opperhoofd was eenen *Eskel Andries*; de Stadt is bewoont ten deele van *Portugezen*, *Heydenen* ende *Moren*, die tolen schattinge aan *Denemarken* betalen. Den handel der *Denen* is geringh ende weynigh, haar meeste voordeel doen zy op de *Moren*, met welke zy in vyantschap zijn, om dat van oudts de *Moren* haar mishandelt hebben.

Een Jaar 2 a 3 voor ons vertrek had Schipper *Simon van Medenblik*, in haar dienst zijnde, een *Moorsch* Schip aangeklampt, daar uyt goede roof bequam, ende liet veel van de *Moren* over

over de klingh springen. 't Is wonder dat de *Denen* op de gewesten van *India* niet meer varen als tot noch toe, daar zy immers zoo goede gelegentheydt, ja beter daar toe dan de *Engelsche* hebben.

Van *Trangebar* over *Trinilivaas* komt men tot *Colderon*, hier steekt zich in Zee uyt een Rif dat zeer gevaarlijk is, ende de onkundige dikmaals schipbreuke veroorzaakt; van waar men komt tot de vier *Pagoden*, ende dan op *Porto Novo* ofte nieuwe Haven, leggende 5 uren van *Trangebar*. In *Porto Novo* onthouden zich eenige *Portugezen* ende *Misticen*, en hier komen veel Barken aan, geladen met Jager-hout, 't welk zeer duurzaam is, en bequaam om Spanwerk in de Huizen te maken, ook *Kokosnoten*, *Areek* en *Cair*, &c.

Een mijl van *Porto Novo* is gelegen *Tegnapatan*, alwaar de *Nederlanders* mede een Logie hebben. Na *Tegnapatan* volgt *Tirepoplier*, gelegen by een versche Riviere, leyden- de tot op de Bhare een half mijl van der *Nederlanders* Logie, bequaam om te lossen ende te laden, de Rede leyt op de hooghte van 11 graden $\frac{3}{4}$ noorder breedte, ende is op 77 $\frac{1}{2}$ vadem grauwe zant grondt goet om te ankeren, zijnde een derde part van een mijl van de wal. Men kan daar, gelijk doorgaans op *Choromandel*, in 't zuyder Mouzon zonder zorg, maar niet in 't Noorder blijven leggen. 't Fort *Tirepoplier* is na de *Gentijssche* maniere redelijk wel gebouwt, en bequaam tegens Inlantsche beroerte, voorzien met een halve Kartou, en drie andere stukjes, voor dezen door *Arent Martensz.* in de onderhandelinge met den *Naik*, aan den grooten *Aya* vereert. Der *Nederlanders* huys, daar in zy over veele Jaren haar onthielen, was in het Fort voornoemt, zijnde eertijds de *Pagode* van *Aya* geweest, gemetzelt van blauw Arduynsteen. Binnen dit zelve Fort is mede een groote *Pagode* met een hoog verheven Gebouw, van gehouwe beeldtwerk uyt steen gekapt, zich in Zee (als de Schippers aanmerken)

gelijk een dikke stompe Toren ver- toonende, ook dienstigh tot een goede Baak: gelijk zich mede van verre laat zien het af-gebroke Fort, eertijts van de *Portugezen* bezeten, liggende op een heuvelken dicht by de strant, aan de noordt-zijde van de Riviere, van een zeer goede gelegentheydt.

Dit Landt heeft doorgaans meest een zandige grondt, veel klippigh en arduyn-steenigh Geberghte. *Tirepoplier* behoort onder *Cristappaneyks* van *Chengier*, welke zijn verblijfplaats heeft in *Chengier* voornoemt, gelegen om de Zuyd, twee dagen reyzens van *Tirepoplier*.

De Stadt *Chengier* is deftigh bevolkt, met het Palleys van den *Naik* verciert, wordt geschat drie maal zoo groot te zijn als *Rotterdam*, is gelegen in een groot Dal, hebbende om de zuyd een versche loopende Riviere, rondtsom bewalt ende bemuurt met dubbele Arduynsteen, omringt ende versterkt met vier groote klipachtige Bergen, op de drie leggen drie onwinbare Kasteelen, ende op de vierde een heerlijke *Pagode*, zijnde een Bergh, met twee wallen, de tweede met vier, ende de derde met zeven wallen versterkt, yder hebbende een byzondere groote Poorte, te zamen van blauw Arduynsteen opgetogen, blijvende de Poorten altijd met sterke Wacht bewaart. Door de schrikkelijke hooghte kan men nauwelijks op de Kasteelen komen, hebbende maar eenen wegh van gemetzelde Arduyn trappen, als mede uyt de vaste Klippen gehouwen. 't Hof van den *Naik* staat aan de voet van twee Kasteelen, zeer heerlijk ende uytnemende sterk. Buyten de Stadt leydt noch een Fort op een groote hooge Steenrotze, tot bevrijdinge van de byzonderste toegangh en nakingh van de Stadt. Boven op deze Kasteelen (dat te verwonderen is) zijn schoone Fonteynen en Tanken, en versche Aderen die water geven, nevens vermakelijke Lust-hoven. Men heeft hier weynigh stukken Geschuts, en die zy hebben zijn van

De groote
Stadt
Chengier.

zyzer gesmeedt, ofte (gelijk ik Anno 1658. als den *Naik* van *Tanjouwer*, *Negnapatan* belegerde) gezien hebbe, van groote en lange stukken yzer, met zware banden van 't zelve metaal t'zamen als gekuypt ende gebonden; zy schieten zware kogels van steen die zy weten rondt te kappen. Men verzorgt in de boven-genoemde Fortresse, dat men van behoeften ten Oorloge ende levens-middelen voor een Jaar voorzien is, ende dit werk wordt jaarlijks vernieuwt.

Den *Naik* voorsz. onthaalde in vorige tijden onze Natie zeer minlijk, ende eens zeer Koninghlijk; tot 14 dagen toe. Ons Volk verwonderde zich ten hooghsten van wegen zijn pracht in kleedingen, kostelijke Juweelen, zijn zilvere ende gout overtrokken Tafel, zijn Raadt, Krijghsmacht (zoo in Ruyterye als Voetvolk bestaande) de veelheydt zijner Elephanten, Paarden, het groot getal zijner Vrouwen als Byzitten. Den doenmaals levende *Naik*, verstaande dat *Iteragio* met een Heyr tegens ons aan trok, gaf oorlof van vertrek, het welk niet en geschiede, voor dat de onze zijn illustre perzoon hadden aanschouwt. Hy waarschoude ook de *Nederlanders*, dat zy de Onder-overigheden des Landts niet en zouden betrouwen, alzoo hy door ouderdom kindts geworden zijnde, van Vrouwen en andere Raden beftiert wierd. Over dezès *Naiks* heerlijkheden was doen het bewint hebbende *Trinvingelaya*, doorgaans den *Grooten Aya* genaamt, hy was mede opperste *Velt-heer*, een mensch van wreedtheyt en tyrannye opgepropt, en die zich zelfs de manlijkheydt af-gerukt hadde, doch straf, ook over de Misdadigers, zoo dat in zijn tijdt het Lant vry was van moorderyen: maar hy was boven dien met den geldtzuchtigen Duyvel zeer bezeten, onverzoenlijk in verbitteringh ende gramschap, die hy eenmaal op-genomen had. Deze *Aya* was d'onze hard aan om een bedingh te maken, aangaande de jaarlijksche Tol, voor altydt eysschende 1800 Realen van achten jaarlijks, on-

der aanbieden van 't Gouverno van *Tegnapatan*, nevens volkomen macht om het vervallen *Portugésche* Fort te mogen op maken, onder gebruyk van onze *Christelijke* vryheydt.

Hoewel deze Lantstreke overvloedigh Rijst, Zout, Vruchten, en Eetwaren verschaft, zoo moet het evenwel van wegen de veelheydt der Inwoonderen, van andere plaatzen voorzien werden. Den handel van de Inlandtsche Waren werdt gedurigh met de Ingezetenen op zeker monfter van doeken gedreven, daar wel op dient gelet, aangezien het veelvoudigh bedrogh, ende de goederen die met de monsters niet overeen komen, mogen uyt-gekipt werden; op de *Essaye* van de doeken moet ook wel gelet werden, dat met geen valsche verwe vermenght zijn. Hier vallen Lywaten die in de *Molukken*, *Amboina*, *Banda*, ende andere *Maleysche* plaatzen zeer getrokken zijn. Men heeft van oudts hier verhandelt deze navolgende Waren: Nagelen, Notemuskaten, doch meest in contract, weynigh in contant, Pepper, Sandelhout, Chinesche waren, als Fluweelen, Satijnen, Armozi-jen, geborduurde Dekens, zijnde van roodt, groen, blauw, geel, en Orangie verwen, konden als doen haar Koopers wel vinden, ende den Verkooper een redelijke winste geven, zoo mede ruwe Zijde ende *Patani-sche* Gordels, Muskus, Vermilioen, Quiksilver, maar geen Porceleynen, nochte *Chinesche* Camphora, maar wel die van *Borneo*, maar ook Benjoin, Tin, Spiauter, Loot, Koperroot, &c.

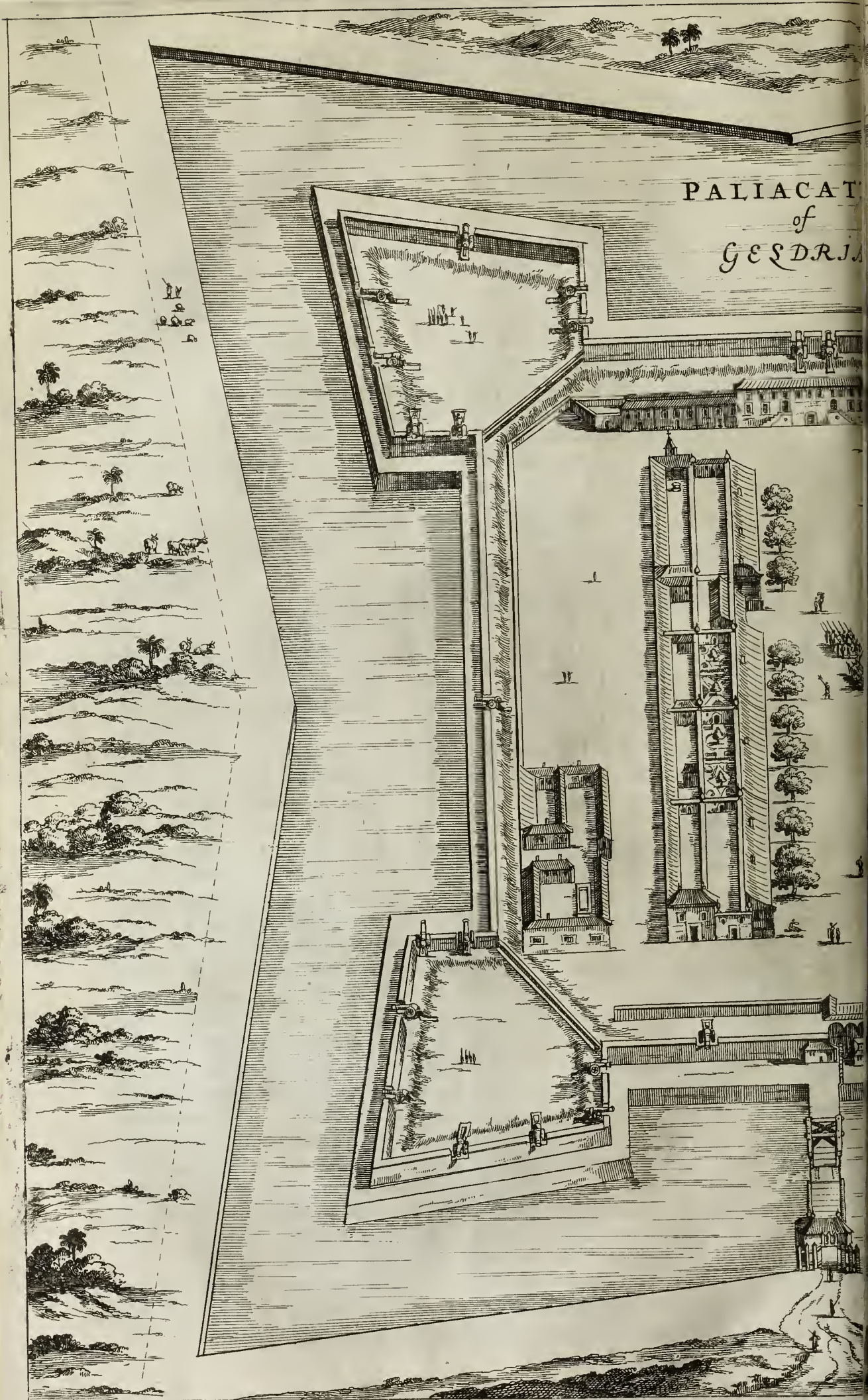
Van *Tirepoplier* komt men over *Poelezere*, *Poelemoer*, en *Alembroe*, tot *Sadraspatan*, daar d'onze een Logie hebben, op *Madraspatan*, anders ook *Chinnepatan* geheeten, alwaar de *Engelsche* een Vastigheyt hebben, genaamt *S. George*, meest met Toepassen ende Misticen bewaart; hier van daan verzenden zy jaarlijx hare Schepen, gelijk ook van *Zuratte*. *S. Thome* een *Portugésche* Stadt, over 8 a 9 Jaren van de *Moren* veroverd, in *Mal-*

Sadras-
tan.
Madras-
tan.

S. Thor

liapour

PALIACAT
of
GESDRJA

CA
f
OR.

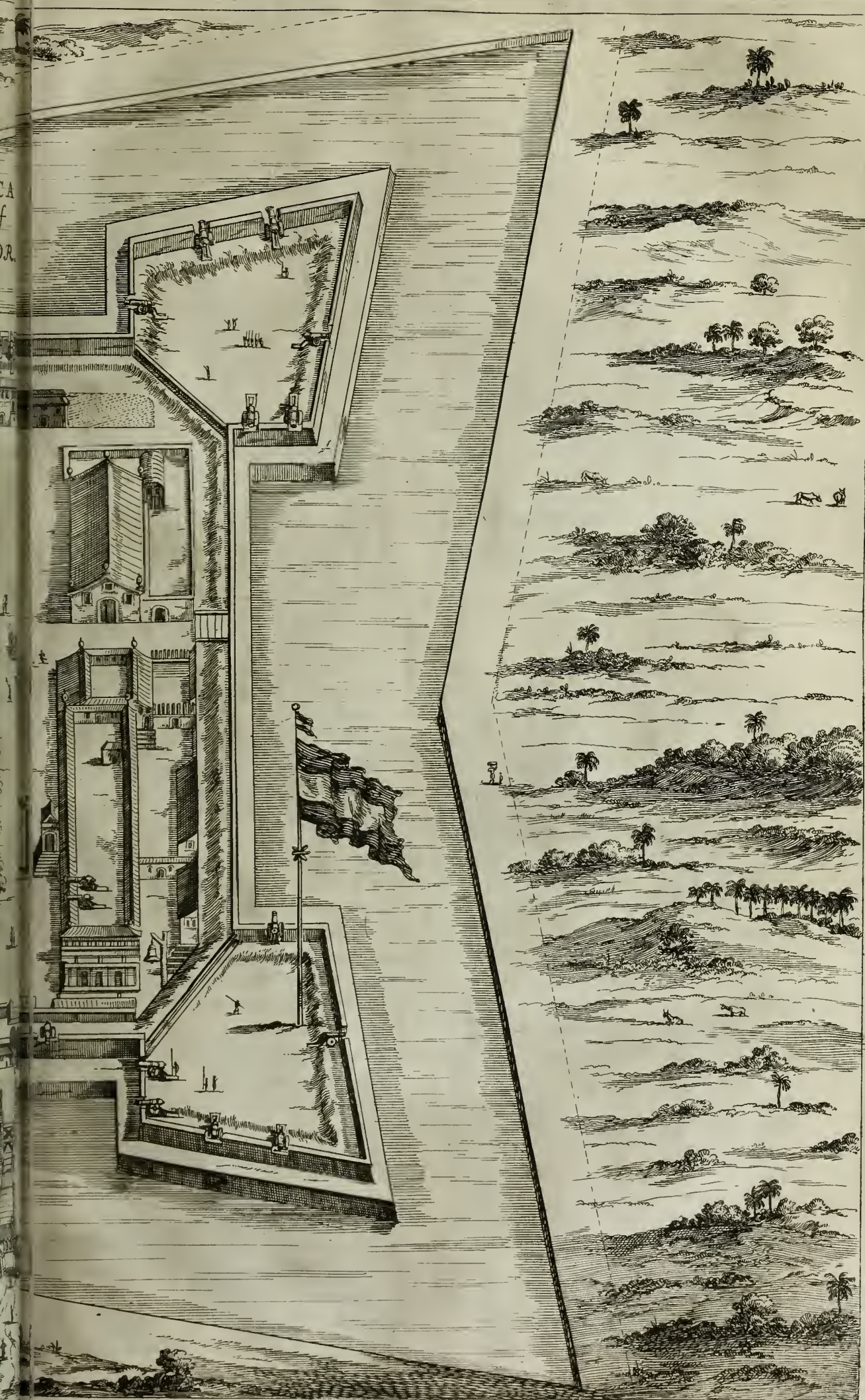
1

2

3

4

5

liapour gelegen, op de hooghte van $13\frac{1}{2}$ graden Noorder breedte, een kleyn dagh-reys van *Paliacatta*, is geweest een oude vermaarde ende rijke Koopstadt, levert alderhande zorteringe van gekleurde ende geschilderde Kleeden, ende geweven Doeken, getrokken onder de *Malayers*, ook in *Java*, de *Molukkes*, *Siam* en *Pegu*, &c. Hier wonen de vermaartste Schilders ende Wevers, zeer ervaren op zuyver ende nette werken, ende de vaste *Essay*, daar toe grootelijks den byzonderen aart des waters helpt, met welk de doeken moeten gezuivert werden, spruitende versch ende onbezoedelt uyt de witte zanden, ende niet de kleyachtige en smeerige Aarde, hebbende 'tzelvige water een zonderlinge smaak uyt den brakken en zoeten.

Paliacatta alzo in de *Malabaarsche* tale genaamt, beduyt het *Oude Fort* ofte *Sterkte*, is gelegen op 13 graden 22 minuten Noorder breedte, stijf 5 mijlen benoorden *S. Thome*, omtrent 3 mijlen t'zeewaarts van de Rhede ziet men eenige *Tamerijn-boomen* die omtrent $\frac{1}{3}$ mijl west-landtwaarts in staan, in rechte oppositie van de Bhare ende Haven van *Paliacatta*, mede een hoogh Geberghte, strekkende Zuyd ende Noord, leggende omtrent 6 mijlen landewaarts; op het zuydelijker Hooft vertoont zich een vlakke hoek met een groote Valeye, alsoft van den anderen waren af-gescheyden, daar op van oudts het Fort *Rama Geridorgon* gelegen heeft. Het Fort *Geldria*, alwaar den Gouverneur zijn verblijf-plaatze heeft, is van de *Nederlanders* alhier getimmert, is kleyn in zijn begriip, redelijk sterk, en met bequame Bolwerken voorzien, doch onvermogen om eenigh *Europeesch* geweldt uyt te staan, maar bequaam voor de aanvalen der *Moren*. Tegenwoordig heeft de Heer *Anthoni Pavilioen* Raad Extraordinair van *India* aldaar het opperste gezagh, welke in plaatze van den E. Heer *Cornelis Speelman* is gekomen, voor wiens komste aldaar den Heere *Laurens Pit*, en den Heer

Arnout Heussen en *N. Gardenijs*, met lof geregeert hebben; het Guarnizoen bestaat uyt 80 a 90 Koppen.

Men ankert gemeynlijk alhier op 7 a 8 vadem zant-gront, zoo wat met Kley gemenght; omtrent $\frac{1}{3}$ mijl van de wal by zuyder mouzon maakt het een goede Rhede, maar niet in het Noorder: want hoe verder men om de Noord is, hoe onstuymiger weêr, felle stromen, en barre Rhede; vallende de winden ende stromen dikmaals met groote kracht uyt de *Bengaalsche* bocht ende de *Ganges*. Derdehalf mijl buyten deze Rhede is gelegen een zant-rif, strekkende van de Rivier omtrent $\frac{2}{3}$ mijl t'zeewaarts, moet niet nader gegiert werden als op $4\frac{1}{2}$ a 5 vaders diepte: om de Noort 2 mijlen leydt den hoek *Sicerecourdi*, van de welke een zant-rif $2\frac{1}{2}$ mijl zeewaarts strekt; ook is'er zeer oneffen grond, men moet niet nader als op $6\frac{1}{2}$ ofte 7 vaders komen. Op deze bhare in het zuyder mouzon vindt men met hoogh water van 6 tot 10 vaders diepte, men kan met *Manchous* ende Boots de goederen lossen en laden; men houdt uyt ende in varende, de zuyd-wal aan boort, want het aan de Noord-zijde zeer droogh is; een Gotelinghs-schoot binnenwaarts de Rivier, onder 't gebiedt van 't Fort is een goede Winter-rhede, voor de *Moorsche* ende *Gentijfsche* Schepen, welke Riviere wel vijf mijlen noorden ten westen in 't Lant loopt by de Stadt *Armagon*, voorby het Bosch *Sicerecourdi*, van waar al het Branthout, ook Timmerhout tot Balken, Planken, en Affuyten gehaalt werdt; anders is *Paliacatta*, het welk dor is, van deze stoffe t'eenemaal ontbloot. Voorby 't Fort loopt ook een Rivierken, men kan zich met kleyn roey-vaartuygh daar op vermaken.

Paliacatta heeft in 't zuyder mouzon een Canaal, meest droogh, ende in 't noordelijke is het rondtom vol waters, zoo dat het dan wel een Eylandt van twee mijlen groot gelijkt. Voorts is *Paliacatta* van een barre, brakke en zandige grondt, van lijf-

De Rhede van Paliacatta.

het Neder-landsche Fort Geldria.

rocht gantsch onvoorzien, alleenlijk is'er geen gebrek van visch, voorts moeten andere eetwaren van buyten in-gebracht en toe-gevoert werden. In voorgaande tijden wierden groote onkosten gedaan om 't Fort staande te houden, als staande op een welige grondt, zoo dat men beducht was dat op elken regen-tijdt om verre zoude vallen. Deze brakachtige gront strekt zich wel 4 a 5 mijlen landewaarts. Onder het gebiedt van 't Fort Geldria leggen twee Dorpen, een om de zuyd *Diramamy* geheeten, staande op een kleyn Eylandeken; het tweede genaamt *Coupon*, binnen een roerschoot aan de noordzijde van 't Kasteel, bewoont met Visschers, ende *Christenen*, eertijds van de *Portugezen* gedoopt, en zich aldaar onthoudende.

Wy moeten hier nu ook een weynigh spreken eer wy verder gaan, van het Rijk van *Carnatica*, strekkende (zuyd en noord 70 *Badagarsche* mijlen, yder omtrent drie *Nederlandsche* groot) van *Paliacatta* recht over tot de *Malabaarsche* kuste van *India* 40 *Badagarsche* mijlen. Alhier onthouden zich de drie mogenste ende machtighste Heeren ende *Naiken* van het Rijk, die aan de Kroone *Velour* onderdanigheyt ende homagie moeten betoonen, ende veel hondert *Pagoden* op-brengen, zijnde yder *Pagode* 6 gulden, te weten *Virapanaik Madure* des Konings *Cuspidoor*-drager 600 *Pagoden*, ende *Cristapanaik* van *Chengier* des Konings Betel-gever 200 *Pagoden*; den *Naik* van *Tanjouwer* 's Konings Waeyer-drager, onder welk *Negnapatan* gelegen is, 400 *Pagoden*. Deze Ampten hebben de *Naiken* van oudts bedient, ende daarom zijn haar de Landtschappen van *Madure*, *Tanjouwer* ende *Chengier* toe-gewezen, onder jaarlijksche contributie der voorsz. *Pagoden*, blijvende voorts verplicht, dat zy op den dagh der Kroninge van een wettige en gerechte Successeur, in perzoone haar Ampten zelfs moeten komen bekleeden.

Van *Paliacatta* verder om de noort

is gelegen *Penna* ende *Caleture*, tusschen welke plaatzen de beste *Essaye* valt, zijnde een dagh varens met goede windt van *Paliacatta*. De *Essaye* (die ook op de Eylanden van *Jafnapatan* valt) is een kleyn wortelken gelijk een rijsken, de beste zoorte een half cubit langh, wordt uyt de gront gespuit. Om te oordeelen wat de beste *Essaye* is, dient men te weten het navolgende: men zalze in stukken breken, en letten op hooge roode koleur, ook de zelve in de mondt nemen ende kauwen, en zoo zy zalpeterigh van smaak is, werdt zy voor goet gehouden. De proeve op de doeken om te weten of de *Essaye* oprecht is, werdt aldus gedaan; Men zal het Lywaat met zap van *Limoenen* hard wrijven, ende als dan in de Zonne laten droogen, valsch zijnde, zal de roode verwe verschieten; daar is noch een lankwerpige vijf-kantige vrucht, genaamt *Carunbolle*, welkers zap noch meer bijtende is als van de Limoen, ende is mede zeer goet om de vastigheyt van de *Essaye* te beproeven.

Men moet op deze *Essaye* naukeurigh letten, anders kan men door deze bedrieghlijke Natie licht misleydt werden: want zy dikmaals in de Schilderyen valsche *Essayes* gebruiken, genaamt *Sordaco*, ook een bast van zeker boom wassende in *Orixa*, ende ghy zult bevinden dat de Schilderyen zal trekken na donkerachtigh roodt, ende gewreven tusschen de handen met versch water, zal hem de verwe t'eenemaal begeven; in dezen doen zy ook bedrogh in de behoorlijke lenghte en breedte: want zulk goet voor de *E. Compagnie* nergens toe nut is. 't Gout is op deze Landtsreek zeer gewilt, en weten de Inwoonders het zelve nauw en op zijn caraten te toetzen. De *E. Compagnie* heeft alhier ook het Munt-yzer van den grooten Koningh, zoo dat dagelijks de *Pagoden* gellagen werden, en altijd hier goudt gebrek is. Van *Orixa* noordwaarts van *Masilipatan* wordt hier met goede winste Nely, Rijst, Gingely-zaadt, Oly, Boter,

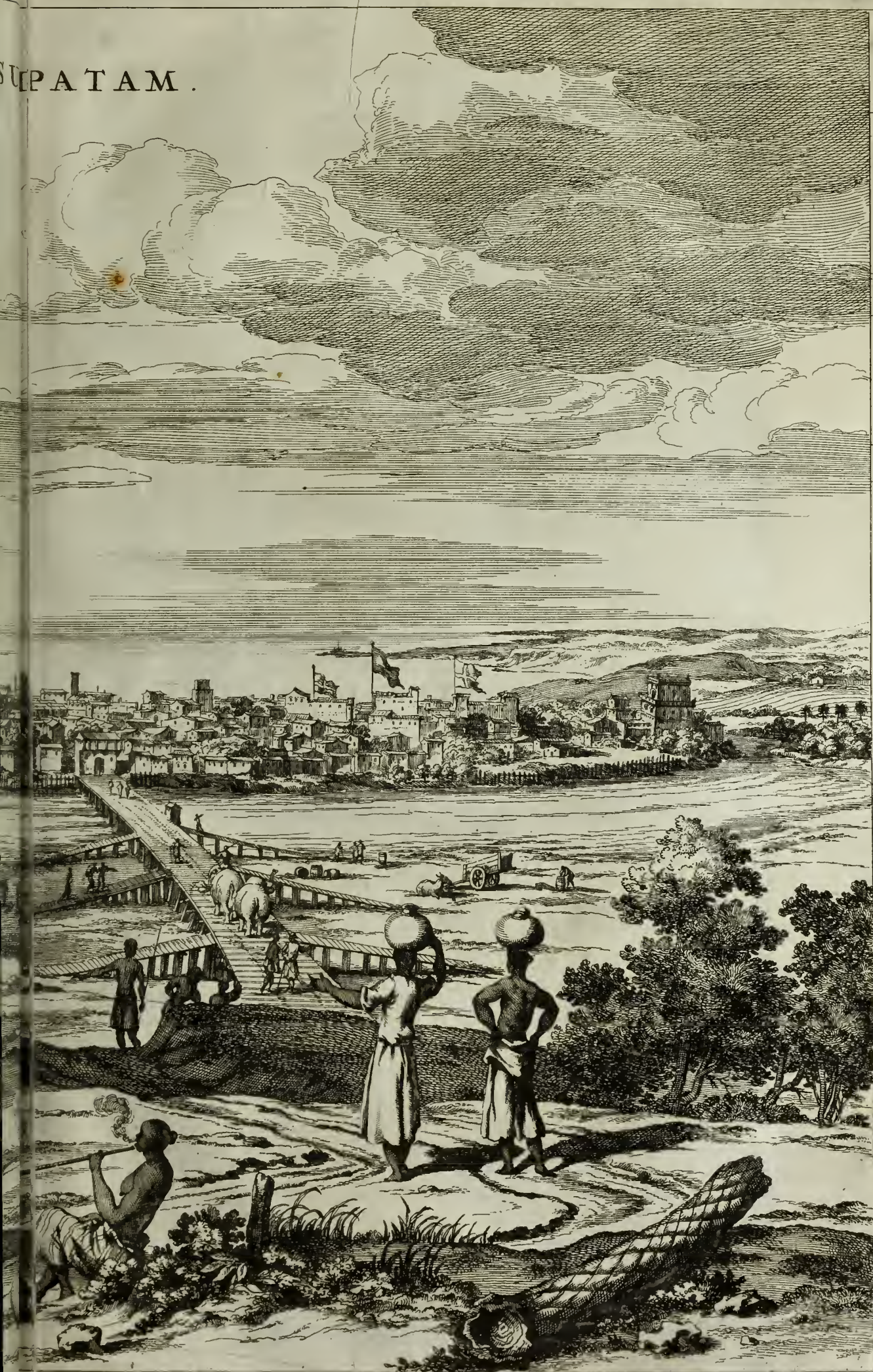
Penna en
Caleture;
aert ende
nature van
de *Essaye*,
de rechte
proeve daar
van.

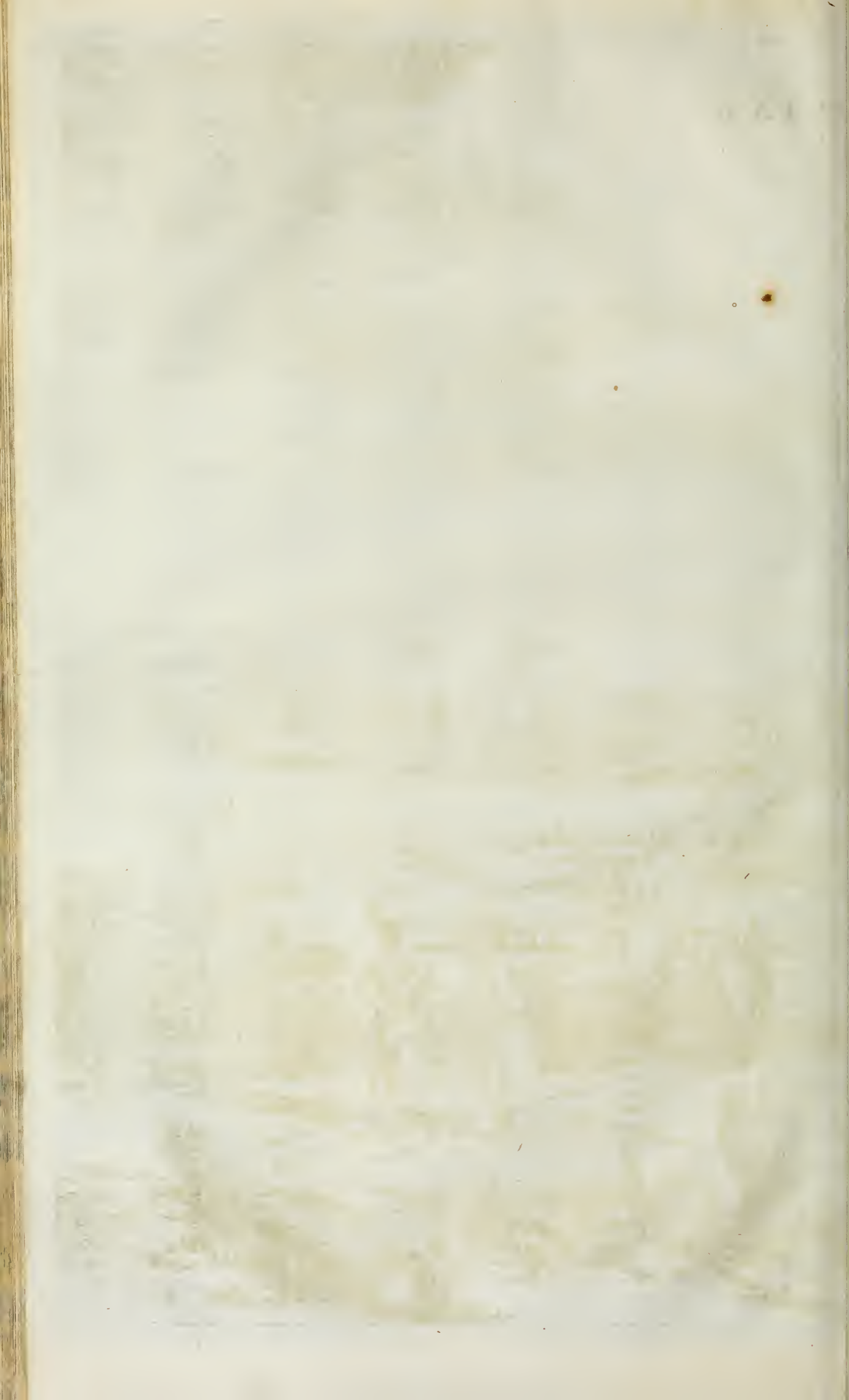
3 Naiken
in 't Rijk
van Carna-
tica.

Cuspidoor
is een Spun-
bekken of
Pot.

UPATAM.

Boter, Negros kleeden, Yzer, Honigh en geel Wasch, doch niet zeer zuiver aan-gebracht; men doet de rocht gins ende weder gemeenlijk in vier Maanden. Op *Arracan*, *Pegu*, ende *Tanassery*, geeft men van hier tot vracht derwaarts, zoo van Peper, Zandelhout, Doeken, Staal, Yzer, ende andere Waren 8 en 10 ten hondert; het Retour bestaat meest in Gout, Robijnen van *Ava*, Gommelak, lange witte Peper, en Loot &c. Tusschen *Tanassery* ende *Queda* naast *Malakka* leggen de Havens van *Tanangar*, *Sencaza* ende *Perach* tegens over *Achem*, daar mede een hooge winste te doen is: in Retour geeft het uytnemend schoon Tin, 't welk by de *Moren* wel begeert is, die haar kopere Potten daar mede vertinnen.

I apouli.

Petapouli is gelegen op $16\frac{1}{3}$ graden Noorder breedte: om deze Reede te kennen, vertoonen hem op 't Eylant, 't welk maakt de noord-zijde van de Rivier, een groote menigte Kokus-boomen, wanneer ghy die, zeylende Oost en Oost ten Noorden, $1\frac{1}{2}$ mijl van 't Schip beziet, zoo zijt ghy op de Reede in oppositie van de bhare 1 ofte $\frac{2}{3}$ mijl van de wal, daar men anker-grondt vint op 6 vaders diepte, zandige en opgaande gront, zoo dat men wel dient de Ankers te beschoyen. In het Noorder mouzon is dit wel de veylighste Haven op deze Kuste, door dien de zeelijke punt strekkende benoorden 't gemelte Eylant omtrent 3 mijlen de Reede bewaart, 't welk ook de reden is dat in 't zuyder mouzon alhier een onstuymige Bhare is, met invallinge van zware aandringende zuydelijke zeen. Op deze en diergelijke zaken heeft den nakeurigen Zeeman te letten, gelijk hem in deze Kaarte vertoont wordt, daar met alle naarstigheyt en een waarachtige ondervindinge de gronden af-gepeylt zijn, de Riffen ende gevaarlijke platen aangewezen, waar na wy den aandachtigen Lezer verzenden. De Bhare van *Petapouli* heeft een lange ende ondiepe Plaat, niet anders nut als voor kleyne Vaartuygen, maakt van daar een redelij-

ke groote Rivier, een groote mijl tot de Stadt toe leydende, ende zoo verre in 't Landt tot de Riviere *Meca*.

Petapouli is niet groot, wordt bewoont door eenige aanzienlijke *Moren* en groote *Persanen*, doch meest *Gentiven*, staande onder den Koningh van *Golgonda*.

In 't stuk van de roode geverfde doeken, ende eenige zoorten geschilderde kleeden is *Petapouli Masulipatan* weynig overtreffende, hebbende de beste ende alderkostelijkste *Essaye* van de Kust, genaamt *Tambrevelle*, 't welk mede een dun rijsken is, qualijk een voet lang, geeft zoo hooggen verwe, dat het moet met de *Essaye* van *Arrical* ofte *Ortaconr* zijn vermenght, om de hooge wat donkerachtige verwe te mitigeren. Deze *Essaye* valt op het Eylant, aan de over zijde van de Rivier in regstellinge van de Stadt, komt niemant ter handt dan den Gouverneur, die daar over groote pacht betaalt; niemant durft qualijk zonder zijn weten in koleurde doeken met ons handelen: want het Volk voor hem moet arbeyden, alzoohy zijn pacht gemeynlijk met doeken aan den Koningh voldoet, die als dan aan den Koningh van *Persien* werden verzonden, ende aldaar gesleten, zoo dat den *Gentif* in dit Gouverno zeer onderworpen is. Op dit Comptoir mach men wel *Indigo* uyt het Landt bekomen, doch tot duurder prijs dan in *Masulipatan*, ook Katoene Garen voor 't Vaderlandt, mede witte en geverfde *Perkallen*, *Bethilbes*, ende veelderhande witte doeken, ook geschilderde *Tapes* voor *India*, ook andere geschilderde zorteringen, zoo dat dit een nodigh Comptoir is.

De Stadt *Masulipatan* alwaar de *Nederlanders* en *Engelsche* haar Logie ende wooninge hebben, heeft een groote Riviere van de Bhare een mijl gelegen; de Rivier is schoon, doch vol van Krokodillen en Vis. *Masulipatan* is een treffelijke groote Stadt, den Gouverneur moet jaarlijks veel opbrengen aan den Koningh van *Golgonda*, zijnde dikmaals genegen

De Stadt
Masulipatan.

't Volk veel overlast te doen. De Inwoonders zijn veel *Persianen* en *Moren*, zy verdrukken de *Gentiven*, ja zoo, dat zy nauwlijks derven Koopmanschap drijven, zonder weten van de Gouverneurs, uytgezondert die gene, die den handel van de gekleurde doeken ofte andere Commercie van de Grooten gepacht hebben, het welk in alles duurder inkoop maakt. Indien men 's Koninghs *Firman* vast hadde om den Inlandtschen handel vryelijk te mogen drijven, men zoude veel kunnen vorderen, waar tegen zich van oudts de Gouverneurs gestelt hebben. De *Moren* alhier zijn valsch ende hovaardigh, prachtigh en wellustigh, inzonderheyt de *Persianen*, alle Natien behalven de hare verachtende; zy houden groote staat met Pallinkijns ende Paarden, veel Dienaars, *Rondeliers*, *Tochiers*, ofte Licht-dragers, *Sombreir-dragers*, *Capados*, &c. Veel ongerechtigheyt werd zoo nu en dan by de Gouverneurs gepleeght, uyt oorzaak dat den Koningh van *Golgonda* verre van de hant is, ende men kan den Koning niet komen te spreken zonder groote schenkagie aan zijn Hof-grooten te geven.

De Stadt *Masulipatan* is anders een deftige plaatze van negotie, en werden de Waren zoo uyt *Patria*, *Molukka*, en *China* &c. wel aan den man gebracht: hier komen mede veel Vreemdelingen zoo van *Cambaja*, *Suratte*, uyt de Landen van den *Mogol*, van *Goa*, *Orixa*, *Bengale* ende *Pegu*. In voorgaande tijden hebben de Gouverneurs over dit Gouverno aan den Koningh jaarlijks van pacht betaalt 140000 *Pagoden*. Men drijft hier ook sterken handel in Robijnen en Diamanten; de Diamanten werden gegraven in 't Landt van *Golgonda* ende *Decan*, achter *Bengale*, by de Stadt van *Bysilaga*. Den Koning van *Bysilaga* laat daar wacht by houden, en zoo daar steenen gevonden werden die meer dan 25 *Mangely* wegen, die zijn voor den Koningh, yeder *Mangely* zijnde een karaat; de mindere Diamanten zijn voor de

Pachters. Daar is noch een Bergh in't Lant van *Deyam*, die genaamt werd *Cotfa vuytthya*, dat is, oude Rots, daar werden de alderbeste Diamanten gegraven. *Borneo* is ook vermaart van wegen dit Gesteente, ende inzonderheit de Stadt *Bangar Massing*.

Het XXIV. Capittel.

Handelende van alderhande edel Gesteente, Diamanten, Robijnen; Esmerauden, Saphyren, Ametijsten, Jaspis, Sardonix, Agat, Granaten, en andere.

Het edelste van alle Gesteente, *His* (zonder twijffel) den zuiveren *Diamant*, by de *Grieken* ΑΔΑΜΑΣ genaamt, om dat hy werdt geoordeelt $\alpha\delta\delta\mu\alpha\tau$, onverkracht, ontemlijk, ongetemt, gelijk *Sophokles* een Maaght die noch geen Man bekent heeft, de zelve name geeft. *Plinius* meynt dat hy met geen hamerslagh op een Aanbeelt is te breken; andere dat hy door 't vuur geen schade kan lijden, hierom werdt hy *indomita vis* genaamt, een onbedwingelijke kracht, zoo gebruyken de Geleerde de gelijkenisse van deze steen, om een onbeweeghlijk hart uyt te drukken, een hardnekkige noemende $\alpha\gamma\omega\mu\omega\nu\alpha$ $\chi\alpha$ $\alpha\iota\pi\epsilon\iota\sigma\tau\eta\eta$, gelijk den hoogh-geleerden *Erasmus* ons in zijn noyt genoegh geprezen *Chiliaden* leert, 't welk over-een-komt met de heylige waarheydt. *Zach.* 7. 12. Zy maakten haar herten als een Diamant. *Ezech.* 3. vs. 9. U voorhoofd heb ik gemaakt als een Diamant, harder dan een Rotze. Het woordt דָּבָר beduyt in de *Hebreeusche* tale niet alleen een harde doorn, *Eesai.* 32. 13. en *cap.* 5. 6. maar ook een *Diamant*; ziet *Jerem.* 17. 1. De zonde van *Juda* is geschreven met een punt van een Diamant, 't welk de 70 Overzetters vertalen $\text{ONYXI } \text{ΑΔΑΜΑΝΤΙΝΩ}$. Hoewel den *Diamant* van een vaste en harde zelfstandigheydt is, zoo heeft evenwel *Plinius* by my geen geloof, dat men hem met geen hamer zoude kunnen breken, even veel toestemminge geef ik aan de meyninge der gener,

Den
mant
benam.

Den
mant
Exod. 3.
vs. 17.

genaam
van ha
woordt
דָּבָר
't welk
duyd
ΑΟΤΩ
blixeme

gener, die voorwenden dat hy niet dan met Bokken-bloedt kan verzacht worden. In de *Latijnsche* tale voert deze steen den naam van *Adamas*, in 't *Hooghduyts* *Demant*, in 't *Spaans* *Adamanto*, in de *Arabische* *Almaes*, in 't *Maleysche* *Jutan*, in de *Hindostansche* sprake *Hiera*, van andere Volken werd zy ook *Jua* genaamt.

Tekenen
an goede
Diaman-
ten.

Volkomen
Diaman-
ten.

Den glans van een *Diamant* is levendigh, wit, doorblinkende, doorschijnende, hebbende een groote hardigheyt, met een glinsterende licht, waar door hy zeer krachtigh is, gewreven zijnde zal hy stroo na zich trekken, gelijk zommige Schrijvers aanmerken, die hem mede de kracht van de droefheydt te verdrijven, en de hertsterkinge toe-eigenen. Een volkomen *Diamant* moet zuyver zijn en geslepen, dat de bovenste tafel zoo groot zy, dat de twee tafelkens van 't lever van de zijde een tafel van boven maken, en dat het schijnzel van 't lever van 't onderste van de *Diamant*, de drie daar van een tafel maken van boven, en moeten diep wezen na mate, en de tafel van ter zijde na de tafel, zoo zeer als een Paviljoen van een Tente hanght na den Appel, wezende van gelijke diepte, en moet een weynigh meer langhwerpighe als vierkant zijn, doch niet meer als men kan bemerken, de lenghte en breedte moet zonder eenige faute aan de hoeken en kanten wezen; de vier hoeken moeten scherpachtigh zijn, ende goet van water en kristalachtig. Men vindt weynigh *Diamanten* van zoodanigen volmaakteydt, evenwel gaan zy al voor goet door, daar zy nergens na in waardye by de volmaakte konnen geschat werden. Om nu te weten hoe zwaar dat een ruwe *Diamant-steen* zal blijven als by bearbeydt zal zijn, zoo neemt visbeen ofte zee-schuytm, en drukt daar in den steen, en giet dat vol loot, zoo hebt gy dan d'oprechte grootte des steens, die besnijdt dan tot dat ghy daar een patroon van gemaakt hebt, op zoodanigen fatzoen als ghy den steen begeert geslepen te hebben. Als nu de Patroon volmaakt is, zoo weeght de

zelve met u karaat-gewichte, ende merkt hoe veel karaten het Patroon weeght, en de gerechte derde-part is de zwaarte van den *Diamant*, want het loot is driemaal zwaarder in zijn corpus als den *Diamant*.

Daar zijn ook *Diamanten* *Boschiers* genaamt, en zijn wel een derde slechter dan de nieuwe steenen, en ook zomtijds beter, alsse geheel dun en schoon van water zijn; maar zoo de roffe steenen geel van water zijn, onvolmaakt met bersten en onreyn, zoo zijn ze geen half gelt waardigh; hier wordt het gewicht in hen zelve niet gemultipliceert, maar enkel gerekent hoe veel karaten ende greynen de zelve wegen. De rechte proeve van een *Diamant* is deze: Men neemt een ander *Diamant* ofte *Boot*, en daar mede gesneden op de steenen die men beproeven wil, het poeder daar van komende moet aschgrauw zijn, ende zoo daar wit poeder van komt, is het geen rechte *Diamant*, meest alle steenen geven wit poeder, den *Diamant* uytgezondert, en hoe grauwer zijn poeder is, zoo veel te beter, ende zoo ghy u zelve in deze proef niet en vertrouwt, zoo doet den *Diamant* in 't vuur, en laat hem gloeyen, ende doet hem dan in reyn schoon water, en laat hem daar in koud werden, zo de zelve dan niet is geborsten, wordt hy voor goet gehouden, doch geborsten zijnde voor valsch en niet oprecht.

Verscheyde
soorten van
Diaman-
ten.

Het poeder
van een
Diamant
moet asch-
grauw zijn.
NB. Het
poeder van
Diaman-
ten in ge-
nomen, ach-
ten veel
doodelyk te
zijn.

Men is gewoon de *Diamanten* te waardeeren op deze wijze: (zoo als my bekend is door zekere hantschriften by my berustende) Men moet voor al goede opzicht nemen van wat water en fatzoen de zelve zijn, of zy ook haar behoorlijke diepte hebben, en wel toe zien of daar vuylte ofte onzuyverheyt in is; om den prijs te weten, zoo stelt men een *Diamant* van een karaat waardigh te zijn 80 guldens, ende wanneer men nu wil weten wat een *Diamant* van twee karaat in gelde mach halen, zoo multipliceert men de twee in zich zelve, komt vier, die gemultipliceert met de waardye van een karaat, zijnde

Maniere om
Diaman-
ten te
waardeeren.

80 guldens, komt een *Diamant* van twee karaat waardigh te zijn 320, doch dit is te verstaan van zuivere en volkomen steenen; ende moet men ook in deze gelegentheydt noodzakelijk weten, hoe veel greynen in een karaat gaan, namentlijk vier, en zoo is men gewoon te rekenen, zoo dat een *Diamant* van 20 karaten 32000 guldens waart is, ende een van 100 karaten 800000 guldens. Ende dus verre van de nature, geboorte-plaats ende waardye der *Diamanten*; by deze gelegentheydt zullen wy kortelyk ook spreken van andere Gestenten van waardye.

Robijnen;
haar bena-
minge in
verscheyde
Talen.

Den *Robijn* by de *Latijnen* *Rubinus* ofte *Carbunculus* genaamt, by de *Hebreen* אֶקְרָה *Esa.* 54. 12. na de mening van veele, alzoogeheten om zijn brandende glans, af-dalende van het wortel-woordt קרה, gelijk *πυρρός* *ῥόδος* *ἢ* *πυρρός* *ἔχειν* *ὦρα*, om datze een gedaante des vuurs heeft. Hy word ook genaamt אֶרֶם *Exod.* 28. 17. van wegen zijn roodigheyt. De *Maljers* noemen hem *Mamwikam*, de *Siammers* *Battamora*, de *Hindoستانders* *Laal*. Deze steen houdt zich langen tijdt goet in 't vuur. Men vindt *Robijnen* van drierley zoorte, d'een is rood van koleur, blinkende als vuur, de paarze verwe hoewel de zelve heerlijk staat, vermindert nochtans den prijs; *Oriantaalsche Robijnen* werden *Espinellen* genaamt; de *Hooghduytsche* zijn hard en zwartachtigh, ende daarom van geringen prijs, hoewel het een rechte zoorte van *Robijnen* is; men vindt deze niet breeder dan Erweten, vermits de zelve heel dun zijn, de Steenslijpers maken den steen noch dunder, om dat zy te beter het licht ontfangen zouden; d'*Espinellen* zijn klaarder en lieflijker om aan te zien, maar van weynigh waardye, nochtans is de hardigheyt verscheyden: want sommige zijn heel teer, en sommige hebben de hardigheyt van een *Saphier*. De *Karbonkels* werden vervalscht, met *Sanderaka* gecorrumpeert zijnde, ende zoo wordt ons venijn voor

Tekenen
van goede
en quade:
drierley
zoorten
van Robij-
nen.

medicijn gegeven. De valsche worden gekent door een teken van gestelde koleuren, gelijk op een witte *Karbonkel*. *Vermilioen* ofte *Kristal* geleydt zijnde, zoo openbaart hem het bedrogh door de hoeken, vermits zy geen verwe kunnen ontfangen. *Oriantaalsche Karbonkels* zijn mede tweederley: want die heel bruyn zijn, als men daar water op giet, en by nacht beziet, zoo blinken zy als vuur, en dat zijn d'oprechte, d'andere zijn zoo niet. Men schrijft den *Karbonkel* toe de kracht om de wellustigheyt te verdrijven, ende ingedronken zijnde, werdt hy by veele geoordeelt het Lichaam van veele ziekten te bewaren. Den prijs der *Robijnen* werdt gerekent op de wijze der *Diamanten*, dat een *Robijn* zoude mogen accompagnieren, die men begeert te waardeeren, by een *Diamant* van 1, 2, 3, 4 karaten ofte meer, zoo moet den *Robijn* altijt wat grooter wezen van aanzien als den *Diamant*, daar hy by geaccompagneert werdt, ende dan kan men zijn rekening maken, gelijk te vooren van de *Diamanten* is aangewezen, niet min ofte meer, maar dan moet de *Robijn* ook schoon wezen, ende niet onreyn ofte met wolken van binnen, en soo staet hy in waardye met den *Diamant*, haar waarde leert ons de *H. Schrift*, *Prov.* 3. 15. sprekende van de wijsheyt die kostelijker is dan *Robijnen*, *Prov.* 8. 7. alwaar *Salomo* 't woort חַיִּים gebruykt, gelijk ook in de *Klaagh-liederen* *Jerem.* 4. haar *Nazireen* ofte byzonderste en afgezonderde (zeyt de *H. Text*) waren rooder van lichaam dan *Robijnen*, gladder dan *Saphyr*, misschien afdalende van 't woordt פִּנֵּה, 't welk aanschouwen beduyt, om dat deze steen een steen van aanzien en van vertooningh is, gelijk daarom ook de *Toonbrooden*, brooden van aanzien genaamt wierden, *Exod.* 25. vers 30. לַחֲמֵי פִנֵּים, ende dus verre van den kostelijken *Robijn*.

Waarde a
Robijner

Den *Esmeraud* die de *Arabiers* *Tamarul* noemen, by sommige ook *Jasche* genaamt, is een van de kostelijste

De Esm
rauden.

lijkste steenen ; de *Grieken* noemen dit Gesteente *Σμάραγδος*, de *Francoysen* *Esméraude*, de *Hebreëen* *ספיר*, *Exod.* 28. 17. en 39. 10. *Ezech.* 28. 13. Deze steen stont ook in de borstlap van *Aaron*, zijnde het kostelijke kleedt des Hoogen-Priesters, van de zelve stoffe als de *Ephod*, vierkantig, een spanne lank ende breedt, ingevoeght aan den *Ephod*, die daar toe op de borst geöpent was, zijnde aan hem vast gemaakt met twee goude Ringen, en twee goude gedraeyde Ketenkens aan de schouder-banden des *Ephods*, zoo dat hy noyt van den *Ephod* af-gescheyden wierd, ook was hy verdubbelt om met vier rijgen vervult te werden, dat is in alles 12 kostelijke steenen, en zoo bestont de eerste uyt een *Sardis*, *Topas*, en *Karbonkel*; de tweede uyt een *Smaragd*, *Saphyr*, en *Diamant*; de derde uyt een *Agaat*, *Hyacinth* ende *Amethist*; de vierde uyt een *Turkois*, *Sardonix* ende *Jaspis*-steen, alles na het getal der Kinderen *Israëls*, twaalf in getale. Veele meynen dat volgens den glans en eygenschap van deze steenen, de 12 Stammen haar wedervaren in't toe-komende zoude afgebeeldt zijn; doch deze bedenkingen hebben meer curieusheyt dan vastigheyt, te meer, om dat zelfs de *Joden* niet vast konden zeggen welke de steenen geweest zijn. Zoo zien wy dat de 12 Fundamenten des muurs van 't Hemels *Jeruzalem* met 12 kostelijke steenen verciert zijn, met onderscheyt dat de *Jaspis* in 't *Oude Testament* de laatste is, ende in 't *Nieuwe Testament* de eerste, niet zonder verborgentheyt, als toonende de t'zamen-voeginge van de twee *Testamenten*, makende een cynde van het eene, een begin van 't andere: want daar het *Oude Testament* op houdt begint het *Nieuwe*. Men vint drierleye soorten van *Esmerauden*; daar werden *Esmerauden* gevonden in *Schytia*, *Egypten*, ende in andere plaatzen, en werden de beste gekeurt en genaamt *Orientealsche Esmerauden*, welke van de Kooplieden zeer op-gezocht werden, zoo dat de ge-

meyne Lieden die weynig zien; het is in *Paliacatta* en *Bisnagar* zeer gemeyn, dat de zelve van gebroken glas na geconterfeyt werden: maar die uyt *Schytia* komen zijn van de beste, die van *Peru* van de tweede zoorte, en hard van nature, doch niet zoo geperst en gras groen, en zijn daarom klaarder als de *Orientealsche*. Men moet nauwkeurigh toezien dat zy niet vervalscht zijn als de voorgaande. De derde zoorte komt uyt *Oost-India*, en is een snooten slecht goet, zijn harder als die van *Peru*, verblijden met haar eygen licht schoonder, nochtans zijn zy by nachte als by dage. Die uyt *Peru* komen zijn meest bleek van verwe, en sommige zwartachtigh, waar mede haar fragigheyt verduystert werdt, daar werdt geen Steen veyliger gedragen dan een *Esméraude*, breken evenwel zeer licht, hoewel zy kostelijk zijn. De Natuur-kundige oordeelen deze Steen kout van natuur, den brandt der liefde matigende, andere meenen dat hy goet is tegen de vallende Sieckte: men wil ook zeggen zoo daar een *Esméraude* gevonden wierde, die in alles, namentlijk, koleur, fatzoen en klaerheydt volmaakt ware, dat hy zoude mogen gezelschap houden met een *Diamant* van een of meer karaten, en dat de *Esméraud* wel twee ofte drie maal meer waart zoude zijn dan den *Diamant*: Want indien een *Diamant* van een karaat 80 gulden waart is, zoo is de *Esméraud* waardigh 240, 't welk wel te gelooven is, uyt oorzaak dat noyt of zelden een *Esméraud* gevonden is, die in alles van verwe, fatzoen en klaarheydt volmaakt was.

Den *Saphier*, die mede stont in de tweede rijge van den Borst-lap des gerichtes, des Hoogen-Priesters *Aarons*, in 't *Hebreeusch* genaamt *ספיר*, hoewel veele Geleerde oordeelen dat het voorgaande woort eerder den *Topas* (*τοπάσιον* by de *Grieken* genaamt) beduyd, dan de *Saphier*: want zy willen doorgaans dat hy zy *אבן ירקא*, dat is, een groene Steen,

Waardye van een volmaakte *Esméraude*.

Den *Saphier* en zijn benaminge, *ספיר* van welk woort buyten twiiffel *σάπφειρος*, ofte *Saphier* komt *Exod.* 28. 19.

daar den *Saphier* hemels-blacuw is; zoo spreekt *Job cap. 28. 19.* van den *Topas* van *Morenlant*, פִּטְרֵת כִּנִּז, daar onze Overzetters 't woordt van *Topas* gebruyken. En *Exod. 28. 18* zetten zy het zelve *Hebreeusche* woord *Saphier* over, zoo dat men nauwlijks yets zekers hier in kan determineren, als alleen dat door deze en diergelijke woorden, kostelijke en dierbare *Gesteentèn* verstaan werden. De *Arabiers* noemen den *Saphier* *Mila*, de *Malayers* *Millam*. Men vindt tweederley slaghe van *Saphieren*, d'een donkerachtigh van koleur, de andere is blinkende, die men in't gemeyn waterachtige noemt, deze zijn de slechtste, ende worden door vermenginge van verwen den *Diamant* zeer gelijk, dat nauwlijk van hem te onderscheyden zijn. De *Saphieren* werden gevonden op *Malabar* in *Calechut*, *Cananor*, in't Rijk van *Bisnagar*, ende op het *Eylant Ceylon*, de beste vint men in *Pegu* ende *Siam*; men oordeelt dat hy goet is gedragen tegen alle hittige ziekte, en ook goet is voor wratten en puysten; ende dat wanneer men hem drie uren in't gout laat zieden, dat hy dan den fijnen *Diamant* gelijk is, heel zuiver ende blinkende. Dus verre ook van den edelen *Saphier*.

Tweederley
slaghe van
Saphieren.

Plaatzten
daar de Sa-
phierenge-
vonden
werden.

Den Steen
Hyacin-
thus.

Zommige
meenens ook
dat hy in de
Hebreeu-
sche Tale
לְיָסָם
genaamt
werdt.

Den steen *Hyacinthus* staande in de derde rijge van *Aarons* borstlap, werdt in de heylige bladeren *Exod. 28. 19.* לְיָסָם genaamt, daar nochtans andere willen dat het den *Karbonkel* beduyde, andere den *Smaragdum*. *Kimchius* wil hier door een zwarte steen verstaan hebben: 't welk indien waar is, zoo en kan den *Hyacinth* door dit woordt niet verstaan werden, want hy rood is; zoo dat wy hier wederom als boven de verscheyden theyt zien van gevoelen der Geleerden ende de onzekerheyt. Deze steen valt in zommige Gewesten van *Spangien*, hoe rooder den *Hyacinth* is, hoe beter, en is dan den *Karbonkel* zeer gelijk, maar werdt door het vuur haast verandert. De *Juweliers* toonen dikmaals in plaats van deze steen, den *Ethiopis*. De *Grieken*

noemen hem *ΥΑΚΙΝΘΟΣ*, ghelijk zeker purpere bloeme by haar ook die name draaght. Men meynt dat deze Steen den Mensche van de *Peste* bevrijdt, ende zoo yemandt deze sieckte heeft, en zulken steen by hem draaght, zoo zoude hy zijn glans verliezen. Men noemt de *Hyacinthen* tweederley, de roode ende geele, en schrijft haar beyde de kracht toevan 't hart te versterken.

Den *Amethist*, die de derde was in de derde rijge van *Aarons* borstlap. By zommige *Hebreen* אֶמֶתֶשֶׁת, *Exod. 28. 20*, genaamt אֶמֶתֶשֶׁת by de *Grieken*, om dat hy de slaap en droom toe brengt, zoo eenige meynen: want het woordt חלום beduyt droomen, doch andere meynen dat deze naam den *Jaspis* toe-komt. *Exod. 28. 19.* staat het woordt יָהֳלֹם, by 't welk onze *Nederlandtsche* Overzetters den *Amethist* verstaan, hoewel andere hier door den *Diamant* beduyden. Den *Amethist* is van purpere verwe, zeer lieflijk om te aanschouwen, men oordeelt de *Indiaansche* de beste te zijn. Men zeght dat deze steen de dronkenschap wederstaat, wanneer hy op den Navel gebonden werd.

Den *Jaspis*, welke was de laatste in de vierde rijge van den borstlap des gericht des Hoogen-Priesters, wert genaamt *Exod. 28. 20* אֶחָלָה, by de *Grieken* ἰάσπις, by de *Latijnen* *Jaspis*. Men vindt tweederley soorten van *Jaspis*, onder andere zijn zommige zoo schoon groen, datze voor *Esmaranden* aangezien werden, ja men vint ook stukken zoo groot dat men daar uyt drink-bekers kan maken, zommige hebben haar groenigheyt met wittigheyt vermengt, zommige zijn purper, andere roos-rood, als oft zy met bloemen geverft waren, andere zijn purper-blauw, andere bruyn-rood, andere hebben de verwe van de Lever van een versch geslacht beest, vol van koleur, ende met lijnen omgingelt; andere zijn ook met witte strepen gespikkelt, daar zijnder die op d'eenen zijde *Albaster*, ende op d'andere *Jaspis* zijn; ook vindt men zulke die op d'eenen zijde

Den An-
thist.

Den St.
Jaspis.
Den Jaf-
valt ook
Catay o.
China.
Kircher
Chinæ il-
lustrata
pag. 63.
Jaspis du-
plicis gene-
est prius
flumine
tan à pif-
toribus in-
star cras-
rum silic-
educitur
terum è
montibus
erutum in
saxeas lan-
nas duabu-
fere ulnis
longas, d
funditur.

Verschey-
Jaspis.

Krachten
van den
aspis.

zijde purper, en d'andere zijde grau zijn, zoodat den *Jaspis* veelderhande en verscheyden is. Men schrijft den *Jaspis* de kracht toe om den bloet-gangh te stutten, ook het verlichten van de smerte der barende Vrouwen, dat hy goet zoude zijn tegens de Koorts, Waterzuchtigheyt, en dat hy het herte komt te verheugen ende vrolijk te maken.

Den Steen
sardius.

Den steen *Sardius* meynt men dat zijn name heeft van *Sardinia*, om dat de beste in die Landtstreke valt. Men zeght ook dat hy in *Epiro* gevonden wordt, en zeght dat hy drierley is; men onderscheytze ook in mannekens en wijfkens. Deze steen is by de Ouden zeer in gebruyk geweest; men schrijft hem de kracht toe van de toornigheyt te stillen, het verdrijven van quade dromen, en 't verblijden des herten. Den *Sardius* en den *Sardonix* zijn dan geen een en de zelve steen, maar werden *Apoc. 2. 20* wel duydelyk onderscheyden. Zoo mede *Exod. 28. 17. en 20.*

Den Sar-
dix
T
Ed 25. 7.
28 f. 9.
Ech 28.
v. 3.
G. 1. 2. 12.
w. 1. 2. ge-
ze dat hy
in Ha-
vi

Den *Sardonix* mede staande in de vierde rijge van *Aarons* borst-lap, *σαρδόνιξ* by de *Grieken* genaamt, by veele *Hebreën* gehouden voor haren *שֹׁהַב*, die de *Grieken* ook *λινθιον* noemen. Den Hoogh-geleerden Heer *Jakobus Golius P. M.* houdt het voor den *Onyx*, andere meynen dat hy in de heylige tale *שֹׁהַב* genaamt werd, *Exod. 28. 20.* daar de hedendaagsche Hooghduytsche *Joden* alzo den *Topas* noemen, zoodat wy hier wederom zien de oude onzekerheydt. De *Joden* bekennen dat zy niet en weten de betekeninge der namen van Steenen, Vogelen en Dieren. Den *Sardonix* wordt alzo genaamt, om dat hy een 's menschen nagel gelijk is. Het woordt *Sardonix* wordt dan t'zamen gestelt uyt *Sarda* en *Onyx*.

Den
A. 1.

Den *Agaat-steen* van zommigegehouden voor den *שֹׁהַב*, komt veel uyt *Suratta*, ende is van minder waarde, evenwel vint men in zommige *Agaten* wonderlijke uytdrukkingen van de nature daar in gegroeyt.

D Barn-
steen.

Den *Barn-* ofte *Brant-steen*, by de *Latinen* *Succinum* genaamt, om dat

men meynt het een zap ofte Gomme te zijn, uyt zeker Boom vloeyende, wert by de *Grieken* *Ἰλκετες* genaamt, by de *Portugezen* *Alambre*, komt veel van *Koninghsbergen*, ende andere *Oostersche* plaatzen; is in groote achtinge by de *Japonders*, en andere *Indiaansche* volkeren; den Oly van deze steen gemaakt, is goet voor de opstijginge van de Lijfmoeder, &c. Men ziet in dezen steen ook zeltzame Figuren ende Beeldtenissen. Hy heeft de kracht (gewreven zijnde) om stroo, papier, ende andere lichte dingen na zich te trekken.

Den *Granaat* is in 't blinken ende verwe den *Koraal-steen* gelijk. Men vindtze tweederley *Orienteaalsche* en *Spaansche*, de *Spaansche* zijn rood van koleur, welke nochtans goet en schoon zijnde, gelijken een springende vlamme; deze steen om den hals gedragen, zegt men de droefheit te verminderen, den slaap wech te nemen, en het hart te versterken; men oordeelt hem van een aardige en vyerige substantie te zijn. Die uyt *Aethiopia* komt is zeer schoon en dicht van substantie, ende is by na van koleur als den *Hyacinth*, zoodat men die qualijk kan onderscheyden, doch flikkert zoo zeer niet als d'eerste.

Den Gra-
naat.
Tweederley
Granaten.

De *Katte-oogen* by de *Portugezen* *Olhos de Gatos* genaamt, vallen in *Ceylon*, *Cambaja* ende *Pegu*; zy werden by de *Indianen* meer dan by de *Portugezen* geacht: want zommige *Indianen* meynen dat zoo yemant dezen steen draaght, dat zijn rijkdom dan niet vermindert, maar steeds vermeerdert en aangroeyt. Zommige meynen dat Lywaat met het oogh van deze steen hard gewreven zijnde, ende daar na in 't vuur geworpen, niet en zoude branden: maar dit hebbe ik door ervarentheyt onlangs vals en onwaar bevonden.

De Katte-
oogen.

Den *Bloed-steen* werd *Αἷματινός* by de *Grieken* genaamt, om dat hy het loopen des bloets stut, andere willen dat hy deze naam heeft om zijn roode donkere strepen. Deze steen komt uyt *Nova Hispania*, hy wordt geoordeelt een specie van *Jaspis* te zijn; Van

Den Bloed-
steen.

van dezen steen maken de *Indianen* zommige *Koralen*, welke zy dragen om het bloedt te stoppen; men stelpst daar mede de stonden der Vrouwen, en overtolligh bloedt lossen. Zy nemen den steen, en leggen die in't koude water, daar na drukken zy hem in de handt, en fluytenze vast toe, zy gelooven vastelijk zoo eenige bloedige plaats met dezen steen geraakt werd, dat het bloet terstont zal stelpen en ophouden. Dezen steen valt ook in *Ceylon* en *Cambaja*, ende werd aldaar *Silakenea* genaamt.

Den Nieren-steen.

Den *Nieren-steen* *Νεφριτικός* by de *Grieken* genaamt, van't woort *νεφρός*, 't welk een *Nier* betekent, wordt geoordeelt goet te zijn tegens de pijn der *Nieren*, zy komt uyt *Nova Hispania* hoe groender hoe beter zy werd geacht. De *Indianen* dragen die niet alleen tegens de pijn der *Nieren*, maar ook der *Magen*. Men oordeelt ook dat zy het Zant ende het Gravel af-zet, zy verkoelt de hitte der *Nieren*; men wil dat veele menschen daar mede geholpen zijn. By de grootste en aanzienlijkste van *India* werdt hy zeer hoogh geacht, en veel op-gezocht.

Den Harten-steen.

Van den *Harten-steen* schrijven de nieuwe Onderzoekers der natuure, dat Wormen werden vergadert in de kromte der darmen van een *Hart*, 't welk door het eeten der *Slangen* in doods gevaar zijnde, op dat het venijn het zelve niet zoude beschadigen, zoo loopt het tot de lippen toe in't water, dan komen daar uyt de *Oogen* zommige tranen, welke door haar slijmigheydt om de *Oogen* wassen tot de grootte van een *Okker-noot*, ende werden zoo hard als een steen, als nu het hart zich gevoelt en van pijn en venijn verlicht te zijn, zoo wrijft het (na dat het uyt't water is gekomen) met de *Oogen* zoo langh tegens een boom, tot dat deze steen hem uyt de *Oogen* valt, welke anders hem het gezichte zoude benemen. Men geloofst dat deze steen met wijn in-gedronken zijnde, het venijn wech neemt, vermits hy den Mensch zoo doet zweten, dat hy

meint te smelten, en daar door werd het venijn af-gedreven. Men oordeelt ook deze steen goet in-genomen in Pest-tijt.

Den *Slangen-steen* valt in *India*, zommige willen dat hy uyt het hoofd van de *Slange* komt. Zy is zwartachtigh, met een wit oogh in't midden; andere zeggen, dat, wanneer men een *Water-slange* op hanght by de staart, boven een pot met water, zoo dat hy daar na mach slikken, dat dan na zommige dagen een steen van hem zal uyt-gespuwt werden, welke in de pot met water vallende, de zelve doet uyt-droogen. Men oordeelt zoo een steen op de buyk gebonden van een *Waterzuchtige* goet te zijn om't water te verdrijven. Deze steen werdt by de *Spangiaarts* *Piedro della Cobra* genaamt, by de *Portugezen* *Pedra de Cobra*, zy heeft de grootte van een dubbelde stuyver, nauwelijks van een halve schellingh. Den op-rechten *Slangen-steen* komt van een *Slangh* die de *Portugezen* noemen *Cobra de Cabelo*, in't *Latijn* *Pilosus Serpens*, welke is de alder venijnigste *Slange*. Den steen keurt men voor goet, indien hy in't water gelegd zijnde, eenige kleyne bellekens opwerpt, zoo hy ook aan het gehemelte vast kleeft ende hangen blijft, op de wonde en de bete der *Slange* gelegd zijnde, zal hy ook kleven en vast blijven gehecht, zoo dat ghy hem met geweldt moet af-trekken, en in zoetemelk ofte zogh van een Vrouw werpen, om door het al te sterk trekken van't venijn niet te bersten. Hy valt ook van zelfs af, wanneer hy al't venijn uytgetrokken heeft, even als den Bloet-zuyger. Wy hebben de uytwerkinge van dezen *Slangen-steen* gezien in een zwarte gebete Slaaf van den Opper-koopman *Sr. Jorephaas Vosch* op *Jafnapatan*.

Den gemaakten *Slangen-steen* die de *Braminen* toestellen, welk geheim zy (schoon men veel gelt belooft) niet zullen openbaren, zegt men mede groote kracht te hebben, doch werdt zoo veel niet geacht als de natuurlijke; men meynt dat hy t'zamen toe-

Den Slangen-steen

Is twee derley.

toe-geftelt werdt uyt de levendige deelen, als van 't hooft, hert, lever, tanden, ende een goede quantiteyt van *Terra Sigillata*; maar hier in gefchiedt groot bedrogh. Van deze *Slangen-steen* fchrijft *P. Michaël Boimus* in zijn *Flora Chinenfi*. Wat nu de rede zy waarom deze fteen het venijn zoo na zich trekt, kan qualijk gezeght werden, die nauwkeurigh is hier van eenigh oordeel te zien, die zoeke zulke Schrijvers, de welke de *viribus & arte Magnetica* hebben gefchreven, ende byzonder *Athanasium Kircherum l. 9. mundi subterranei de venenorum sympathia & antipathia*.

Den Ver-ns-steen. Den *Verkens-steen*, by de *Portugezen* *Pedra de Porco* genaamt, werdt by *Malakka* gevonden, ende groeyt in de galle van een Verken, is rosachtigh ofte roodt, ende in 't aantasten fmeerachtigh gelijk Spaanfche Zeep, is van fmaak geheel bitter, deze fteen werdt gebruykt tegens venijn, ende de Koortze; men legt de zelve in zuiver water tot dat het zelve bitter werdt, ende dan drinkt men het in; zy wordt hoogh in prijs gehouden, en kan niet licht bekomen werden.

Den Padden-steen. Den *Padden-steen* wert gevonden in 't hooft van een *Padde*, zijnde van een wonderlijke grootte en veelverwigh, wat na het groen ftrekkende, zy is zeer blinkende, het buytenfte is effen, want het is het been zelfs: maar het binnenfte is fteen ofte een fteenachtigen aart, die van langen tijdt te zamen gebakken werdt, en dat meest rondt, in 't gemeyn hebben zy de dikte van een boon. Men oordeelt deze fteen goet tegen de pijn der Nieren, ende dat zy het aanwaffen van 't Graeveel belet, wanneer zy wordt gedragen; zy wordt gezeght de gebreken der Mage te genezen, ende goet voor de Koortze te zijn, als mede tegen het fteken van venijnige beesten. Om nu dezen fteen te bekomen, zoo neemt een oude groote *Padde*, ende doetze in een pot vol kleyne gaten, zetze als dan in een Mieren-neft, en laatze daar ftaan, tot dat de *Padde* van de Mieren op-gegeten is, en tot

dat'er niet meer dan het gebeente en den fteen overigh is. Den proef van deze fteen is, dat, als ghyze een *Padde* toe houdt, ende ziet dat hem de *Padde* daar tegen op heft, als of hy die al springende, begeerde te nemen, zoo is zy oprecht.

Van den *Bezoar-steen* is yets gezeght in de *Befchrijvinge* van *Cananor*. Den *Bezoar-steen* heeft een uymate kracht tegens het venijn, placht in meerder waarde te zijn als nu hedensdaaghs. Hy groeyt in zeker flagh van Bokken in *Persia*, die in die tale *Pazan* genaamt werden; zy zijn root van koleur, vast van fubstantie, hy groeyt in de Mage van de Bokken, hy heeft vlieskens op malkander even als den *Ajuyn*, als hy gebroken is kan men zien hoe dikmaals hy op malkander is gegroeyt; zy zijn verfcheyde zoo van verwe als fatzoen, zommige trekkende na donker-groen, andere na olijf-koleur, zommige zijn rondt, andere langwerpigh: maar de grootste en gladste werden voor de edelste gehouden. Men vindtze niet alleen in *Persia*, *Cananor*, maar ook op 't *Koeyen Eylant*, ofte *Ilha de Vacas* 6 mijlen van *Jafnapatan*, (doch zijn zeer weynig aldaar ende bryzelachtigh, gelijk my de Heer *Antonio Pavilioen* heeft laten zien, de welke uyt 70 a 80 Bokken die hy aldaar hadde laten flachten, maar eenige weynige en flechte hadde bekomen) De *Malayers* doen de proeve van deze fteen op dusdani-ge wijze: Zy nemen toe-gemaakte kalk, en ftrijken die op haar hant heel dun, en dan wrijven zy den fteen 5 a 6 maal op de kalk, zoo dan de kalk daar van geel werdt, zoo is hy oprecht, ende hoe fchoonder geel hoe beter. Die van *Banda* zeggen dat zy deze fteen uyt het hooft van zommige *Apen* bekomen. De *Indianen* en *Chinezen* gebruiken dezen fteen met Rooze-water tegens het venijn, als mede tegens andere ziekten en melancholye. Zy purgeeren haar tweemaal des Jaars, in *Martio* ende *September*, tegens dat de Zon onder den Evenaar komt; na de purgatie drin-

Den Bezoar-steen.

Verfcheyde Bezoar-steen.

Proeve der Malayers over de Bezoar.

Verfcheyde gebruyken van den Bezoar-steen.

ken zy de vijf navolgende dagen alle dagen 10 greyn van deze steen met Roos-water, waar mede zy gelooven dat zy haar jeught weder krijgen; zy plegen zomtijds wel 30 greynen in te nemen. Men houdt mede dezen steen goet tegens oude quade ziekten, melancholijke humeuren, quadeschurfdigheyt ende melaatsheyt, ende vierden-daaghscbe Koortsen. Men verkoopt deze Steen by het gewichte, een steen van 300, 250, 150, en 140 karaat, die betaalt men tegens driemaal ofte $2\frac{1}{2}$ maal zwaarte goudt, 't karaat tegens $1\frac{1}{4}$ gout ofte 8 stuyv. Een steen van 100, 90, en 80 tegens $1\frac{1}{2}$ maal goudt, ofte het karaat tegen 6 stuyvers. Een van 70, 50, 60, en 40 karaat tegen $1\frac{1}{4}$ gout, ofte 4 stuyvers 't karaat; doch die kleynder zijn betaalt men tegens $\frac{3}{4}$, ende een $\frac{1}{2}$ maal gout ofte $2\frac{1}{2}$ stuyvers 't karaat, 'twelk niet te duur is als zy goet van substantie en niet geborsten zijn.

Oriëntaalsche en Occidentalsche Bezoar-steenen.

Deze steenen werden verdeylt in *Oriëntaalsche* en *Occidentalsche*, die van 't *Oosten* zijn verre de beste, en overtreffen de *Westersehe*, byzonder die uyt *Persia* gebracht werden. In *Oosten* vallen zy niet alleen in *Persen*, maar ook in *Arabia* en *Malabar*, zommige zeggen ook in *Japan* ende *China*. In *West-Indien* levert *Peru* de zelve uyt zijn Gebergte. In 't *Persiaans* werdt de *Bezoar* genaamt *Belzoar*, ofte een Heere van 't venijn; de *Arabiers* noemen hem *Hagiar Corrahone*, welke naam in *Persia* ook is bekend. Men placht deze steen voor 8 gulden d'once in *Nederlandt* te verkoopen; als men de schellekens af doet, zo is het ander dat onder komt, veel gladder ende blinkender als het eerste, zy zijn niet hard in 't breken, en vallende, scheyden zich de deelen (na het zeggen van veele) licht van malkander, in wijn en water geleyt zijnde, zullen zy smelten en vergaan; de *Bezoars* hebben inwendigh geen hart, maar zijn van binnen hol, hebbende in de holligheyt van binnen een materie gelijk meel of stof, 'twelk men om zijn zonderlinge eyenschappen waardiger houdt dan den

steen zelfs. Men oordeelt de steenen die op de Bergen gevonden werden beter als die van de *Valeyen*, omdat de kruyden daar lieflijker en sterker zijn. Deze steen onthoudt zich in een buydel inwendigh aan de *Mage* hangende, bestaande uyt hayrchtig vleesch, 2 palmen langhen en 3 vingeren breed, waar in de steenen zeer ordentelijk als knopen aan een wambays zijn, volgens het schrijven van zeker *Portugeesch*. Zommige beproeven dezen steen aldus: zy nemen een naalde met een draat, en trekken die door het zap van een vergiftigh kruut *Ballestra* genaamt, en dan trekken zy de naalde en draat door een hontsoft ander diers been, latende den draat in de wonde blijven, waar door den Hont ofte het Dier in onmacht valt, en weynigh hope van zijn leven is, dan giet men een weynigh schrapfel van deze *Bezoar-steen* met water gemenght, in zijn mondt, indien dan den Hondt daar van geneest, zoo is den steen goet, indien niet, zoo werd hy van de Liefhebbers voor onecht ende valsch verklaart; van andere proeven ziet in de Beschrijvinge van *Cananor*.

Een andere proeve vordens Bezoar.

Dus verre van den handel van *Mazulipatan*, ende de gelegentheyt der zelve Stede, nevens de kostelijke steenen die aldaar vertiert werden; nu dient noch verhandelt te werden, de nature van den *Indigo*, zijnde mede een rijke Koopmanschap, ende in *Mazulipatan* vermaart.

Den *Indigo* valt op geen eene plaats, zy is ook niet eenderley, maar verscheyden. Den platten *Indigo* wast twee mijlen buyten *Amadabath*, de Hoofstadt van *Guzuratte*, in een Dorp *Circhees* genaamt, waar van zy de name voert. Het kruyt waar van den *Indigo* gemaakt werdt, is niet veel verschillende van de geele Peen, doch weynigh korter ende breeder, hebbende kleyne houte taxkens gelijk de *Bremmen*, wassende by goede Jaren wel een Mans lengte hoogh, haar bloessem is gelijk die van distelen, het zaat gelijk *Fœnum Græcum*, ofte *Grieks Hoy*, by de *Grieken* *Ἰνδύς*, ofte

Handel van den Indigo op Mazulipatan.

ofte by ons *Fenigriek* genaamt, by de *Françoyzen* *Dusenegre*, ende werdt gezaeyt in die plaatse in Hoy-maant, ofte liever in Zomer-maant, en gesneden in Slacht- en Winter-maant.

Indigo
Churches.

De tan-
k en kuy-
p zijn
n. zement
b. reken,
on geen
le aadje
te hebben.

Den *Indigo Chirchees* eens gezaeyt zijnde, duurt drie Jaren, d'eerste wort omtrent een voet van de aarde af-gesneden, en de bladeren van de takken af-gescheyden, die men een dagh in de Zonne te droogen leght, de bladeren gedrooght zijnde werden 4 a 5 dagen in ronde tanken ofte kuypen *gelegt, zijnde met schoon water, doch brak, omtrent een Mans lenghte op-gevult, dit water werdt zomtijds omgeroert, hoewel met zware steenen den *Indigo* daar onder gedrukt is, op dat het de kracht van het kruyt na zich zoude trekken; dit water laat men dan in een andere kuyp loopen, ende een geheele nacht in staan zinken, twee Mannen moeten in de bak staan en pleynzen met de armen, gelijk men in *Hollandt* de Boter kernt, tot het water stijf ofte dik wordt, blijvende het dikke en de substantie van den *Indigo* op de gront leggen; deze werdt dan uytgehaalt, ende door sijne ydele doeken gekleynst, ende dunachtigh op schoone plaats en in de zonne te droogen gelegt, ende dit is dan zuiveren *Indigo*, die men in huys op de vloer legt, met witte asche bestroyt; doch de Boeren om 't gewichte te vermeerderen, weten deze met aarde van verwe den genaamden *Indigo* zeer gelijk, of om in 't water te lichter te drijven, met Olie te vervalschen en te vermengen. Het tweede Jaar wascht den *Indigo* wederom aan de af-gesneden struyken die op 't veldt blijven staan, die zoo goet (ofte na 't oordeel van andere) beter valt dan den *Gyngy* ofte wilde *Indigo*: maar zoo men zaad van den *Indigo* begeert, om wederom te zaeyen, moet men de tweede reyze de struyken eerst op het veldt laten verdroogen, ende dan afsnijden, om het zaadt te vergaderen. Den *Indigo* van het laatste gewas is gemeynlijk weynigh van kracht, en wordt van de *Guzuratsche* Inwoners veel gebruykt tot verwen van

A. meene
bel en van
ge n In-
dij

kleeden ende lywaten, alzoo zy van geen uytlandtsche Kooplieden gezocht ofte begeert werdt. De voornaamste kentekenen van oprechten *Indigo* zijn haar drooghte, lichtigheyt, en dat zy op 't water drijft, dat zy een hooge Violette verwe heeft, en op brandende kolen gelegd zijnde, Violette rook geeft, en weynigh asche maakt. Het Landt daar den *Indigo* gezaeyt is, moet na het derde gewas een Jaar stille en braak leggen, doch men kan het ook wel met eenige eetwaren beplanten, maar niet terstont wederom met den *Indigo*.

Den *Indigo* komt hier te voorschijn, in *Guzuratte* genaamt *Aniel de Biant*, die gezaeyt werdt in de maant *Junio*, in 't Landt dat aardachtigh en zandigh is, wassende in *Julio*, *Augusto* en *September* (wanneer aldaar de Regen-maanden zijn, met groote hitte van de zonne vermengt, die goet tot dit gewas zijn) want te veel water doet de *Indigo* smoren, doch men moet inzonderheyt wel acht nemen, dat de Aarde, daar in den *Indigo* geplant werd, gezuyvert zy van alle onkruid, distelen en doornen.

Groote
hitte en re-
gen is goet
voor den
Indigo.

Den Kooper van de *Indigo* moet voor al zijn gewaarschouwt, dat hy geen vochtige aanneme: want hy zoude bevinden, dat in 8 dagen tijds op 10 pont 3 zal verliezen; dat al te groote schade zoude zijn.

Vochtige
Indigo is
quaat.

Den *Indigo Laura* ofte *Indigo de Bayana* is van drie soorten, na de benaminge der *Guzuratten*. d'Eerste is *Vouthy*, de tweede *Gerry*, en het derde *Catteel*; doch deze drie spruyten na malkanderen, als voorheenen is aangewezen: Want het eerste gewasch wert in 't begin van *Wijnmaant* gesneden, het tweede op de helft van *Slachtmaant*, het derde in *Loumaant*.

Indigo
Laura
heeft drie
soorten.

Het eerste gewasch is licht-blaauwachtigh van verwe, en dan in de Soh gehouden, en met den nagel van den duym daar over gestreken, daar 't gebroken is, zoo gelijkt het na den Violetten. Het tweede gewasch *Gerry* genaamt, is te vergelijken by een stuk Lever, zacht ende zuiver van binnen, hoe hooger van verwe, en sijnder van stof, strekkende na Vio-

Eygen-
schappen
van de drie
soorten van
den Indigo:

let, hoe beter hy geoordeelt werdt, hoe lichter van gewicht, hoe profijtelijker voor den Koopman.

Andere
proeve van
den oprech-
ten Indigo.

Zand-ach-
tige Indigo
is niet op-
recht.

Proeven
van den In-
digo met
vuur en wa-
ter.

Waar den
Indigo
valt.

Het derde gewas van den *Indigo*, (by de *Guzuratten Catteel* genaamt) is met recht voor de slechtste gehouden, en verscheelt in prijs ten minsten $\frac{2}{3}$. Deze *Catteel* is zoo hard van stoffe datmenze qualijk met de hant breken kan, is ook mede ros van verwe. Boven het gene boven is verhaalt van de proeve van den oprechten *Indigo*, moeten wy yets hier by voegen. Men neemt onderzoekinge en dat nauwkeurlijk van deze *Indigo*, op zoodanige wijze: 's Morgens tusschen 9 a 10 uren met schoon weder en heldere zonne-schijn (want de klaarheit van de Zonne brengt de schoonheit of de valsheydt voor den dagh) grijpt men 1 a 2 bollen, ende breektze in stukken, en deze moet men in de zonne-schijn houden, om te zien of daar zand in is ofte niet: want al het gene dat in de *Indigo* glinstert ofte glimpt dat is zant, dat daar in verswaart is, om aan het gewichte te winnen. In tegendeel zoo men geen zand in de *Indigo* vindt, zoo is zy goet: maar evenwel om de zekerheit, zoo neemt de nagel van uwen duym, en strijkt die dwers over de gebroken stukken, zoo zal het schoon Violet zijn, ende hoe zy hooger van Violet is hoe beter van stoffe. Men neemt ook de proeven van den *Indigo* met water ende vuur. Met water werd den *Indigo* aldus beproeft: Men neemt een ton vol waters, daar in plompt men een bolle *Indigo* tot 40, 45 ofte 50 maal, zoo zy als dan noch drijft werdt zy voor goet gehouden, en zoo zy langer drijft, voor beter.

Met vuur beproeft men den *Indigo* op deze wijze: Men neemt houtskool-vuur in een schoone teste, dan neemt men de bol ofte het stuk *Indigo*, en werpt het op't vuur, als dan de rook ende de vlam onder malkanderen schoon en hoogh Violet vertoon, zoo houdt men de *Indigo* voor goet.

Den *Indigo* gelijk wy te vooren zeyden, valt op geen eene plaatze.

Den *Indigo Laura* werdt rondtom *Agra* gemaakt ende gekocht op $2\frac{1}{2}$ ofte 3 dagen reyzens. Zy valt in *Agra* (een byzondere ende voorname Hooft-plaats) in *Fettapour* 12 *cos* van *Agra*; in de Stadt *Byana*, 30 *cos* van *Agra*; daar wel van de beste en veel *Indigo* valt; in de Stadt *Bassaune* 38 *cos* van *Agra*; in de Stadt *Kindowwen* 40 *cos* van de voornoemde Stadt *Agra*. Op verscheide Dorpen valt mede den *Indigo*, maar de Inwoonders zijn (na gewoonte des Landts) gedwongen die in de groote Steden te brengen. En dus verre ook van de nature, gewas, en waardye van den *Indigo*: wat hier mocht onbreken, laten wy den Koopman bevolen, die het zelve genoeg door ervarentheyt uyt gevonden heeft.

Van *Mazulipatan* dus verre gesproken zijnde, valt noch yets te zeggen van *Bimilipatan*, alwaar de *Nederlanders* over lange een Comptoir ende Logie hebben gehad. Van deze plaatse worden met goede winste, gelijk ook van geheel *Orixa* de eetwaren als Rijst, Erweten, &c. na andere Landen vervoert. Alle deze Landtstreken, daar van wy tot noch toe hebben gehandelt, zijn gezont van lucht, doch d'eene meerder dan d'andere; 't is waar de hitte is groot, ende zoude onverdraaglijk zijn: maar Godt de Heere heeft de zelve met verkoelende sterke winden, die uyt de Zee komen, begenadigt, en ten is niet zoo zeer de lucht (alhoewel in *Bengale* sterke Koortsen d'overhant hebben) als wel de onmatigheydt, zuyp-gierigheydt, en onordentlikheydt van 't leven onzer *Nederlander*en te wijten, datze dikmaals zoo bleek en ongedaan van aangezichte uyt de *Indiëns* in 't *Vaderlant* komen: dies mijns oordeels nodigh is alle die deze Landen willen bezoeken, (in welken Godt wonderlijk zijn zegen heeft gegeven) haar maniere van leven na den inhoudt van den volgende Brief aan te stellen; als waar in niet alleen goe levens-ordre, maar ook goede regulen van voorzichtigheydt en omzichtigheydt voor alle Staats-

Men gel dat de 1 woonder van Ch romanc zoo go Indigo konnen ken als van A

Bimilipatan.

Gezon lucht van deze Landen.

Reden waarom veel Indiëns anders zoelyk en ongedaan zijn

Staats-perzoonen zijn aan te merken, om welke reden het ons niet verdrieten zal die hier in te voegen. Zy dan begint aldus:

Voortreffelijken Brief van de Nederlandsche Opvoers-koofd, naar in beoogt de maniere van leven, en veel eerlijke afslagen vorden geven, aan de genen, die naar India en wil reizen.

HEt is my van herten leedt dat my de gelegentheyten en ramp, my overgekomen, niet hebben toe-gelaten uwe aangeboden en bewezene getrouwicheyt t'mywaarts met eenige belooninge t'erkennen; nochtans om mijn dankbaar herte noch eenighzins te bewijzen, met 't gene my 't quade avontuur toe-gelaten heeft, zoo zal ik U E. eenige lessen voor-schrijven, na de welke ik my niet qualijk hebbe bevonden, ende zonder twijffel zullen zy U E. ook wel te passe komen. Ik hebbe na mijn krank vermogen (zonder beveynstheyt) de openbare beyrbane des deughts bewandelt, ende ben daar mede verre gekomen. 't Zijn de voortreffelijkste konsten een vroom Man te wezen. Laat het U E. niet schijnen te vermetelyk van my gedaante te zijn in deze onderrichtinge te treden, die mede dien zelven wegh hebbe gewandelt; welke U E. kloekmoedigheyt nu voor heeft; ik bidde Godt dat hy die zegenen wil tot uwen besten. Voor eerst dan U E. gemeyn leven aangaande, daar toe zullen alle deughden dienstelyk wezen, van welke de Godts-dienst het hooft zijnde, voor aan in 't eerste gelit treet; de vreeze Godes is niet alleen het beginsel en 't voornaamste der wijsheyt, maar ook des zegens ende geluks; dies U E. de Godtzaligheyt voor al moet ter harte nemen, en de zelve met eenen goeden wandel alzo beleven, datze voor al de Werelt zonder geveynstheyt ten Oogen uyt lichtet, de Godtzaligheyt is tot alles profijtelijk, en heeft de belofte dezès en des toekomenden levens; dit hebbende zult ghy ook met zeker vertrouwen uwe gebeden den Heere uwen Godt op-offeren. En,

et by ge-
et, niet
d' nood-
le (Fatum
Sicum
gramt)
n. r door
G's wijs-
ken raat
w'de We-
re gere-
ge.

Hebt van zijn Majesteit dat Geestelij gevoelen;
Dat hy des Werelts loop niet op 't geval laat woelen,
Noch onverwriklijk vast met stale krammen slaat,
Maar alles daaghlijks stiert met vry en wijze raadt.

Zoo zult ghy in voorspoet konnen wezen dankbaar, in tegenspoet geduldigh, erkennende dat den zegen van den Hemel komt.

In tegenspoet zult ghy hulpe zoeken by den genen die u de zelve tot straffe of bezoekinghe heeft toe-gezonden, en als het zijn Godlyke wille is, u daar van kan verlossen. In 't begin van al u doen zult ghy uwe gebeden (de welke als een onderhandelinge en 't zamen-sprake des Menschen met Godt zijn) tot zijn booge Godlyke Majesteit uytstorten, zelfs in de geringhste zaken moet men Godt om hulp bidden. Matigheyt ende soberheyt zullen dienen tot cieraats uwes gemoets, en behoudenisse van uwe lichamelijke gezontheyt, dit hebbe ik zelfs door ervarentheyt bevonden. De uytwendige hitte van het Indische Climaat verzwakt en verslapt genoegh de leden, als dan daar onmatigheyt by komt, werden zy voorts ter neder geslagen.

A Jove
Princi-
pium.

Zoberheyt
en matig-
heyt ten
hoogsten in
India no-
dig.

Daar is niet dat ons Volk zoo om hals helpt, als 't gene daar zy eenighzins van nature toe-genegen zijn, het gulzig zwelgen van alderhande vochtigheyt. Heete dranken konnen niet anders verwekken dan heete ziekte, ofte die vermeederen, die men in dat Climaat niet dan al te veel onderworpen is, Sagueer, Touak, Kokos-nooten, en andere koude Dranken verslappen de Mage al te zeer, en verwekken met 'er tijt de ellendige ziekte des Bloetganghs ofte den Graewwen-loop; 't is waar dat den Drank daar meer Menschen ombrenght dan het zwaart; vindt ghy U E. (door den eyfch van ommegangh ofte vergetenheyt uwes zelfs) op d'eene maaltijt of d'andere wat te veel van eten of drinken overladen, brenght het zelve wederom te rechte met onthoudinge en matigheyt. De Kuysheyt die wel voor aan behoorde te staan, waar door den Tempel des Heeren de wooninge der ziele reyn gehouden werd, moet voor al U E. ter harten gaan: want daar door heeft de gezontheyt langer duur. De Lichamen door locht, voedzel en arbeydt die zy dragen moeten, zontijds ook door onmatigheyt verzwakt zijnde, raken door vleessche-lijke wellusten, die zonderlingh in heete

Wat den
Bloet-gant-
en Graew-
wen-loop
veroor-
zaakt.

Kuysheyt is
nodigh in
India.

Landen ontbinden ende verslappen, geheelijk t'onder; zoo dat deze ongebondentheden ofte het leven geheelijk verkorten, ofte ten minsten een uyt-gemergelt lichaem den ouderdom overlatten: Want een ongebonden en onmatige jeught laat den ouderdom gematteeerde en uyt-gemergelde leden over. Den raat die Paulus gebruykt tegens het branden zachik niet gaarn, dat in die Landen van u gebruykt wiert: want de Vrouwen van't Landt, door anderen aangezocht zijnde, konnen niet wel weygeren. Kondt ghy u niet onthouden, gebruykt de wellusten immers zoo schaars als eenighzins zoude mogen toe-gelaten werden, of door de vingeren gezien, op dat de Ouders ofte Maagden door u toedoen niet bedroeft en werden. Wy leven ook in zulke tijden daar men bedorven werd, ofte hastelijk yemandt ziet bederven; en uyt ons Landt en gaat het beste slagb niet altijd daar na toe, daar-en-boven die al schoon vroom zijn, werden lichtelijk Hoerenjagers en debauchanten, of door gebrek ofte faute, ofte door omme-gangh (die zeer besmettelijk is) bedorven, en dat men zulks met harde wetten meyn't voor te komen, is te vergeefs. De zachtzinnigheyt zal u zonderlingh by een yeder bemindt maken, en in alle voorvallende zaken en swarigheden uwe zinnen doen by een houden, zoo dat ghy met beter voorzichtigheyt op alles zult konnen order stellen. Onmatige gramschap daar-entegen, werpt niet alleenlijk het verstandt en vernuft uyt den zetel der redelijckheyt (want de gramschap is een korte razernye) maar ontstelt ook het geheele lichaem, en bekleet het zelve met zoodanigh een mom-aangezicht dat een yeder daar van walght ofte schrikt, ofte daar mede spot, zoo dat zommige, om dit quaat af te wenden, geraden hebben, in die gestaltenisse na een spiegel te loopen, om te zien hoe schandelijk het aangezichte mismaakt is. De deughdelijke gramschap (den toorn zonder zonde) die men over ondeught ter herten trekt, of tegens zijn Vyandt opneemt, wort niet verworpen: veel meer zult ghy u wachten van op-

geleyden haat, den Mammen geenzins betamende, veeltijts den Wijven eygen, gelijk Homerus en Virgilius die Junoni toe-schrijven. Zoodanige wrok doet doorgaans den mensch op wraak denken: Met een woordt, alle herts-tochten, die het verstant, ofte lichaem, ofte ook alle beyde uyt haar postuur zetten (gelijk ook is onmatige vreughde) moeten geschouwt, ofte ten minsten t'ondergebracht werden, en getracht na een eenparigh en effen leven.

Rechtvaardigheyt tegens u Even-naesten wert U E. ten hooghsten aan bevolen; want die is de zuyl en stut van den Bürgerlijken omme-gangh: en drukt deze spreuke diep in u herte, Dat ghy niet en wilt dat de menschen u doen, doet het zelve ook niet aan haar; daar uyt ghy zult leeren niet alleen u te onthouden van andere geen overlast te doen uyt dertelheyt, ofte wangelatigheyt, ofte lust om quaat te doen, ofte misbruykuwes vermogens, maar ook niets uyt te richten met inzicht, om u zelve te verrijken met een ander zijn schade: voornamentlijk zult ghy dit ter herte nemen in't beroep daar in ghy gestelt zijt, omme tot nadeel uwes Meesters, daar van ghy gagie trekt, ofte anderzins ook (tegen beloften en eedt op den Artikel-brief gedaan) u zelve niet te vergrooten. Godt de Heere zegent het gene dat met gerechtigheyt gewonnen werd. Het Broot der leugen en daar-en-tegen, of het wel zoet op de tonge schijnt, laat een bittere smaak na zich. Schijnt u hier de bezoldinge te geringh te zijn om een eerlijke stut des levens t'w'er wederkomste te hebben, neemt het in andere zaken wederom waar, alles wat ghy met een goet gemoet genieten kondt, past daar wel op, genooten hebbende, tracht zulks wel by eene te houden, en ontziet u niet de naam van spaarzaam te dragen, welk woort in Heeren en Princen Hoven niet welen klinkt; maar in een gemeen Man is het een zonderlinge deught: Ik bekenne wel dat ik dit stuk niet wel hebbe waargenomen, en door groote afkeer van gierigheyt hebbe ik veel verzuymt, daar ik zonder quetzinghe van mijn gewisse mijn voordeel mede

Mis-slagb
van den
Schrijver
deses Briefs.

Dit gaat
een toon te
hoogh.

Dit gaat
ook niet
vast, en
heeft een
twijfelach-
tigen zin,
en wort van
zommige
verkeert op
alle Vrou-
wen die in
India zijn,
geduyt,
i welk god-
looslijk ge-
schiet; het
is ook niet
waar van
alle In-
diaansche
in-gebooren
Vrouwen:
want daar
onder ook
veel vroom
en deught-
zame zijn.

Lof van
zachtzin-
nigheyt.

Quade
uytmerkin-
ge van
toorn.

Opgenomen
haat is zeer
schadelijk.

Nodighe-
van de
rechtvaan-
digheyt.

Eygen
baatzuch-
tigheyt is
schadelijk.

Onrecht-
vaardighe-
winsten
schijnen
eerste w
zoet: n
in 't laa
zijn zy
ter.

Spaarzaam-
heyt is t
prijzen.

mede zoude gedaan hebben. Zuynigheyt bouwet het huys, wan-raad daaren-tegen verslint zak en pak, dit en plant ik evenwel U E. niet in om gierigh te zijn, veel minder om met onbehoorlijke middelen U E. te verrijken: maar op dat ghy eerlijke middelen met moeyten en arbeyt swaarlyk bekomen hebbende, de zelve zult weten niet als in deughdelijke zaken en werken wederom te besteden, en te bewijzen dat ghy voor u zelve niet alleen gebooren zijt, noch deel wilt hebben met die gene, die van een ander alle dingen willen hebben. De kranken, zieken en gequetsten onder u opzicht zijnde, spreekt die vriendelijk aan; kleyne dingen vermaken haar arme gemoederen. Kloekmoedigheyt ende manhaftigheyt heb ik in de tijdt van ons ongeval in U E. genoeg vernomen, zoo dat ik zulks U E. niet behoeve in te planten; evenwel wil ik u vermanen de zelve niet alleen aan te houden: maar ook (zoo het doenlijk is) van tijt tot tijt te vermeerderen, en byzonderlijk zoo ghy in eenige Krijghs-diensten werd gebruykt, het is wel de gevaarlijkste, maar de kortste wegh tot hooger bedieninge en eere.

Ardua per præcepta gloria tendit iter.

Laat u altijt u eere en naam liever zijn dan u leven: Want zonder deze deught wert niets groots verricht. Nu alzo ghy tegenwoordigh te gehoorzamen zult hebben, en ten deele te gebieden, zoo zal ik van't een en 't ander een weynigh reden voeren, mogelijk of daar yets in voorquam dat ghy tot u voordeel zult weten te gebruiken: Voor eerst, dan zult ghy niet alleenlijk den genen die over u en andere bevel hebben, maar alle andere die in bysondere hoogheyt gestelt zijn, als Raden van India, ofte andere Bevelhebbers alle eerbiedigheyt toe-dragen, niet alleene, om dat ghy het haar eere en eedshalve schuldigh zijt; maar zult ook in alle voorvallende gelegentheden haar alle gedienselighkeyt bewijzen. Voegt u zoo veel doenlijk is na haar humeuren, nochtans ben ik niet van zins een vleyer ofte panlikker van u te maken; on-

deught wil ik noch gevolght noch geprezen hebben; in rade stelt u meyninge ten besten genomen vrymoedigh voor. Evenwel hekelt niet al te stijfzinnigh als ghy ziet dat sommige hare meyninge met geweld willen doorgedrongen hebben. Als de zaken na uwe voorslaght uytvallen, laat niet eens blijken dat ghy beter dan een ander hebt geoordeelt. Vergenoeght u met een zuivere naam ende een goede gewisse; helpt altijt de gemeyne raatlagen voorstaan en verdedigen, alwaar het schoon dat ghy daar tegen, ofte afwezigh waart geweest. Ghy zult u immers wel wachten tegens uwe Overigheyt hartnekkigh ofte eenzinnigh te wezen, veel minder wederstrevigh aan hare geboden. Tweespalt en muiterye moet u een gruwel zijn, en zult u niet alleen verre ende daar buyten houden: maar ook altijt de partye ende achtbaarheid uwer Overigheden helpen, handthavenen en stijven. Men moet de raatlagen van een goede Overste voorstaan, indien zy maar eenighzins verdragelijk zijn. Wacht u ook met de zelve al te vrypostigh te zijn, schoon ghy eenigen toegank by haar bekomen hebt: want als men meent dat het schoon weder is, dan komt daar menighmaal regen, veel minder zult ghy met haar jocken ofte boerten. Vindt ghy ook dat zy yets van u houden, en dat ghy daar door in eenigh vermogen begint te raken, zuynight dat met bescheydentheyt. Werdt U E. yets op geleyt dat ghy meent voor uwe schouderen te lastigh zijn, neemt het evenwel met beleefde erkennenisse uwer zwakheden aan, voert het met zedigheyt, wijsheydt, kloekmoedigheyt en getrouwigheyt uyt, dat is dat ghy over u doen niet te veel stanks ofte rooks zult maken, en alzo schijnen den Al-beschik te wezen; betracht u beroep door uwe bedieningh eerlijk te maken; volght op het naauwste uwe lasten en instructien, ten ware dat u in forma van memoriale onderrichtinge waren gegeven, ofte met bequame redenen en clausulen bekleet, om alles te doen na dat tijdt en gelegentheyt presenteert, en leert ten meesten oirboor van het Gemeene-best. Mijns oordeels nochtans,

Vrymoedigheyt om in Rade zijn meyninge voor te stellen.

Hartnekkigheyt en stijfsinnigheyt is schadelijk.

Tweespalt te mijden.

Niet al te vrypostigh tegen zijn Overigheyt te zijn.

Hoe men zich dragen moet, wanneer zware lasten opgeleght worden.

Men moet zijn instructie na volgen.

Endelijkheyt en nuzame a spraak over kranken en bekeijde, is p'seljk. Kloekmoedigheyt en be-nood-zeljkhe.

De en eere oede na: is ten laatste te p'riem.

So ik eere die heyt jeg de Overigheyt van Godt geest.

Uwe wetten en voeg.

Voorgangers moeten uytsteken in deughden boven andere.

behoort men in die Landen, als men wat verre van der hant gestiert werdt, gelijk meesten tijt gebeurt, geen andere als zoodanige slaghe van last te geven, want anders gebeurt het dikmaals dat de wagen voor de paarden werdt gespannen; tracht byzonder dat uwe eerste exploitien een goede uytkomst mogen hebben; zulks doende zal U E. niet alleen in't gebiedt blijven: maar ook van tijt tot tijt hooger geraken. Dat is dan het tweede stuk daar van ik voorgenomen hadde te handelen; en aan d'ander zijde moet ghy bedenken dat het beste van het snoode zeer noode begeert werdt, en derhalven zult ghy trachten boven dien in deught en vromigheyt uyt te munten, over welke ghy zult te gebieden hebben.

Zich niet te verheffen als men tot hooger staat gevordert wort.

Achtbaarheid en ontzag is noodigh in een Overste.

't Is een Prince schande in deughden van zijn Onderdanen overwonnen te werden, als ghy dan komt daar ghy als Hooft zult te gebieden hebben, schouwt alles wat ghy in andere gewraakt hebt; 't is het bequaamste in't korte te bedenken't quaat ende't goet dat wy in andere Princen berispen, ofte toe-gestaan hebben: verheft u niet te zeer in hoogheyt, verandert niet in kleedinge, al is't dat ghy in meerder gebiedt komt, en isser yets te veranderen in uwen treyn, en fatsoen van leven, zoo steekt u niet terstont in't ooge der menschen, maar verwint alles allenghskens en met den tijt. Dit wort Vespasiano ter eere toe-geschreven, dat in hem geen opgeblazentheyt en was, noch hy achtte ten eersten zijn zelve niet waardiger als hy was. Evenwel moet ghy trachten u zelve een achtbaarheid ende ontzag te maken: Kondt ghy dit doen met dingen die het uiterlyk ook willen, het zal veel helpen. Den voornoemden Vespasiaan, die zich zoo weynigh op zijn nieuwe Majesteyt verhefte, was evenwel in alles dat hy verrichte geacht ende ontzien: maar voornamentlyk zullen u hier toe brengen de deughden, hier vooren aange-roert, en die ik hier na noch zal voor-slaan. Het woort Reputatie drukt deze ontzachelykheyt en achtbaarheid beter uyt, en zal daarom voortaan het zelve woort gebruyken; Reputatie dan

werdt verworven door uytmuntende deughden en gaven van het gemoedt, die den gemeenen loop der menschen te boven gaan: maar zonderlinge door bedrijf van kryghshandel, en de dingen daar in vereyscht, als goetd beleydt, kloekmoedigheyt, en bevalligheyt in't heerschen, kleyneachtighe in gevaarlijkheden, reddinge uyt swarigheden, niet vreezende eenigh quaat, maar al-tijdt een gemoedt behoudende. Reden en goeden raadt zijn't voornaamste der konsten, en wel byzonder raat in Oorloge, en dan als het pas geeft, handen en voetente hebben. Komt hier by dan zegen en overwinninge van den Hemel, zoo raakt men voort op de hoogste trap, van't geene wy te vooren Reputatie noemden. Dit stuk laat ik my voorstaan dat U E. ten deele zal toevallen, en de kennisse die U E. van de wis-konste hebt, welke de kracht en volmaaktheyt aan de krygs-konste moet geven; als mede om uwe studien in't gemeyn, die een Man tot alle groote dingen bequaam maken, noch dagelijks te vorderen, zoo ghy maar het geluk aantrest dat ze aldaar in waarde zijn. Men bekomt ook Reputatie door politijke bedieningen, met raadt geven, goet recht uyt te deelen, zijn Meesters groote profjten aan te brengen door handel, ofte andere behoorlyke middelen, Oorlogen voor te komen ofte ter neder te leggen, Vrede ende Alliancien te maken, goede wetten te stijven, ordonnancien en goede policien te maken, teel-plaaten ofte Colonien aan te planten, tegens geveynsde Vrienden en openbare Vyanden zich zelve en zijn plaatze wel te verzekeren. Vrede en ruste hebben goede wis-konsten van nooden, en is zoodanigen wezen by een groote rechte Rivier vergeleken, die stil vloeyende veel water aanbrenghet, ende genuegelyk te gebruyken is; den Oorlogh daaren-tegen by een neder-stortende water-beek, die met weynigh vochtigheyt veel rumoer maakt, en weynigh nuts geeft. In de bedieninge van de Justitie zult ghy een yder't zijne geven, wel ter herten nemende het verschil tusschen twistende partijen, doch in criminele zaken en daar den Fiscaal eischt voldaan te zijn;

Wijzen eere en putatie te leggen

Hoe handel moet in bediening van Justitie.

zijn, is dikmaals het spreek-woord waar, summum jus summa iniustitia, hoe grooter recht hoe grooter ongerechtigheyt. Evenwel moet ghy van het begin trachten de name te bekomen van een goede Justicier, om over de misdaden straf te doen, daer toe ghy zult geraken, ingevalle uwe eerste Vonnissen over zoodanige misdaden gaan, die zonder nadeel van het gemeyne beste niet en konnen werden verschoont, als zijn schelmstukken, en die de Rechtsgeleerde Atrocia (moetwillige) noemen: Want na't zeggen van yemandt is men zijn eygen zelven in het licht, wanneer men de misdaden, die tot nadeel van het gemeyne beste strekken, door de vingeren ziet. Deze reputatie bekomen hebbende, zult ghy voortaan barmhertiger ende mede-doogender konnen zijn, altijd toonende dat u de liefde tot rechtvaardigheyt ter herte gaat. Wanneer de over-een-kominge ende vonnissen vereyschen of zorgbuidige straffe, ofte zomtijts barmhertigheyt; denkt altijd dat het beter is tien Misdadigers vry te spreken, als een Onschuldige te veroordeelen. Voeght u dierhalven altijd aan de zachtste zijde, ten ware in moetwillige Schelmstukken. Komen u misdaden voor die niet ruchtbaar en zijn, en zonder groot nadeel ongestraft konnen blijven, ziet of zulke met vermaninge tot een beter leven konnen gebracht werden; weest niet altijd met de straffe, maar ook met haar berouw te vreden, maakt ook onderscheyt tusschen moetwillige en by geval gebeurende misdaden, de straffe moet ook noyt zwaarder zijn dan de misdaat. Laat het u niet verdrieten klachten te hooren, en neemtze van de geringhste liefst aan, op dat u niet voorkome't gene Philippo (Vader van den Grootten Alexander) geschiede, welke van zekere Vrouw, die hy afwees, dit in't openbaar te gemoet gevoert wierdt. Laat het dan liever zoo Koning te zijn. Om giften en gaven ofte achtbaarheid van Perzoonen en krenkt het recht niet. Niemandt zult ghy ook verdoemen zonder eerst gehoort te zijn, ten zy door ongehoorzame hartnekkigheyt, wanneer zy niet verschijnen op behoor-

lijke dagbvaarden. Beroept den Raadt over alle voorvallende zaken, op dat gy u doen te beter verantwoorden mooght, doch niet in zoodanige, daar de daadt meer dan den raadt noodigh is, en daarom met raadt te plegen de gelegentheyt van wel te doen, voor by laat loopen. (Dum deliberant Romani, saguntus Capitur) zoo zal u niet nagaan, door onnoodige uytstellinge van te beraatslaan heeft hy zijn tijt versleeten. In uwe beraatslaginge moet ghy niet al te zeer op u zelve staan, laat u noyt nagaan, dat ghy een verachter van goeden raadt zijt. Stijfsinnigheyt ende eensinnigheyt wil van niemant geraden zijn, en eyndelijk wil de zelve ook niemant raden, zoo dat zy haar (na het zeggen van Plato) in een woestijne bevint. En wijkt niet af van het advijs by u gegeven, ten ware u een ander met gezonde reden overwon. Laat uwe resolutie niet al te spitszinnig zijn: maar voorzichtig en op goede redenen wel gegront. Voorzichtige resolutien gebouwt op vaste redenen zijn beter en behaaglijker, als uyt spitszinnige oorzaken. Houdt van alles goet register, en eer ghy uwe veranderinge laat gaan, laatze tekenen. Kondt ghy yemant, al was het u vyant, met raat en daat helpen, ten voordeel van het gemeyne beste, laat dat niet na. Laat uwe beraatslaginge niet te præcipitant zijn, doch in krijghs-zaken wanneer in't begin van u bedrijf de overwinninge u eenigh blyck geeft, zoo moet den kans gewaaght zijn, op hoope van goede uytkomst, op dat ghy in den Oorlogh een goede naam mooght verkrijgen, doet altijd blijken dat het u aan geen moed noch couragie ontbreekt. Laat u tegens het ydel geroep der Soldaten onbevreesd blijken; t'gemeyn Volk is t'huys zijnde wreed, in den Oorlogh bloode, en weest tegens haar aanlokkinge onvertzaaght, acht de Vleyers niet, elk moet waar nemen dat hem belast is. Een Overste zal dikmaals met toezien en beraatslaan, en met uytstellen meer voordeel doen als met onbesuysstheyt. Al te haastigh is quaat. Laat u niet verdrieten te hooren dingen die u tegen gaan, ofte bekommernisse medebrengen.

't Is veyligst in alle voorvallen zijn raden te gebruyken en niet op zijn zelve te staan.

Haastige raatlagen zijn te mijden, als ook stijfsinnigheyt.

Maakt geen Ordonnantie als die ghy machtigh zijt uyt te voeren: want het is schandelyk yets te maken dat niet kan uytgevoert werden; en die ghy gemaakt hebt tracht die op het naufte te beleven.

Niet veel wetten te maken.

Hoe men op zijn Vrienden moet vertrouwen.

Non sic Præsidium nec circumstantia tela quam tutatur Amor.

Hoe men zich ontrent zijn Volk ontzachtelyk en minzaam zal maken.

Niet al te slap te zijn.

Geen overdaat te gebruiken als het u Volk schaars heeft.

Maakt niet al te veel wetten, want de slimste Republycquen hebben de meeste. U E. Vrienden die ghy verkieft laat dat altijt eerlyke Liederen zyn, en van de beste slag: daar zyn geen beter Instrumenten van regeeringe als goede Vrienden, die zelzaam zyn in zulken gelegentheit, en hoe ghy hooger komt, hoe gyze qualijker onbeveynst vinden zult: want zy spreken meer met u geluk, dan met u zelve, derhalven moet ghyze ook niet te veel vertrouwen; maar die ghy trouw vint houdt die voor een schat. In u commando moet ghy noch stuurs noch verwijtigh, veel minder scheldigh zyn: want ons Volk wil liever straffe dan scheld-woorden lijden, noch weyniger zult ghy u den gal zoo laten overloopen, dat ghy van zin en wit berooft werdt; maar bekleedt uwen last met korte en bondige woorden, vergezelschapt de zelve met een ontzachtlyk gebaar. Houdt het voor geen goet spreekwoordt den Tyrannen eygen, oderint dum metuant, laat zy haten als zy maar vreezen. Ik wilde liever van de mijne in eeren gehouden zyn, dan gevreeft: want vreeze en schrik zyn slappe banden der liefde, de welke daar ghyze wech genomen hebt, die aflaten te vreezen, ook ophouden te haten. Ghy moet ook niet vervallen in slappigheit, en daar door in verachtinge; menght uwe zachtzinnigheydt met behoorlyke strafte, en maakt daar alzo een bitter zoet van, en als een van beyde wezen moet, laat het bitter d'overhant hebben, de strengigheit en onderhoudinge van respect baten veel. Dit stuk zult ghy wel in dwangh konnen houden als ghy zelfs met een goet exempel voort gaat. Iffer ook yets swaars te verrichten, ofte te lijden, en te verdragen, toont dat ghy de zelve swarigheden ook deelachtigh zijt. Als u volk op een kleyn rantzoen nauw moet gehouden werden, moet de weelde van de Cajuyt besnoeyt zyn, immers niet in't oogh bliken; want zoo raakt het

volk door oproer en muyterye licht aan't hollen, waar tegen met groote moedigheit aangegaan moet zyn: want daar is niet dat Matroos meer vervaart maakt als de schrik van veracht ende gestraft te werden. Het beste hier in is de belhamels by de kop te vatten: want de hoofden wech zijnde genomen, komt lichtelyk de rest in stilte, en als dit quaat in't groeien is moet men met de borst daar op vallen. In tijts dient hier gewaakt: want het is te laat de put te dempen als't Kalf verdronken is. Indien het quaat de overhandt genomen heeft, en dat het u boven't hooft gewassen is, zoo moet ghy voor een tijt gedult gebruiken en veynsen. De rasende werden van zelfs ontfteken, dies moet men de razernye tijdt geven, op dat zy veroude: want alles wordt met den tijt machteloos, en brenghet de vervallene tot berouw, gelijk den Italiaan en Spangiaart wel aanmerkt, en dan moet men zich van de gelegentheit wel dienen; in zulke beweginge gebeurt het dikmaals dat'er veele besmet zyn, ende een grooten hoop strafbaar, en dan moet men met het exempel van weynige, en (zoo het doenlijk is) den schuldighsten straffen, op dat de straffe aan weynigen, en de vreeze aan veelen beklijve, te meer, op dat men niet zoude schijnen lust te hebben in't bloetvergieten. Wacht u voor al dat ghy niet in wreetheit en vervalt, ik zag h u gaarn zoo getempert, dat uwe autoriteyt door wreetheit noyt quam te vermindere. Draaght u voorts in al u doen tegens u meerder nedrigh en eerbiedigh, tegens uwen gelijke beleeft, tegens u minder vriendelyk. Merkt hoe leelyk het luyt zyn meerder te pluymstryken, en zyn minder niet te achten. Arbeyt ook noyt den geringhsten op uwen hals te halen, want schoon zy u niet voordeelig, ten minsten konnen zy u schadelijk zyn. Habet & musca splenem & formicæ sua bilis inest. Een Mierken heeft zelfs zyn galle. Zooghy yder een niet kondt te vrient hebben (gelijk qualijk doenlijk is) weest ghy ten minsten niemants vyant; neemt alle zeghwoorden niet licht ter herten: want Ooren die licht geopent werden tot alle woorden ver-

Hoe men handelen zal in muyterye.

Wreeth te mijden.

Hoe men zich dr. moet tegen grooten zijns g. ke, en minste.

Niet gelooven zyn.

Hoe men
trent de
woonde-
n des
ants, die
erscheide
ijn, moet
vorch-
gh en om-
chtigh
mdelen.

verwekken wreede handen. Die zich aan een stroo wil stooten kan noyt gerust zijn; alle schelt-woorden moet ghy niet ten hooghsten wegen. De Inwoonders des Lants zijn van verscheyde bedenkingen, derhalven met de zelve moet onderscheydentlijk om-gegaan werden; sommige zijn onze volkomentlijke Onderzaten, tegens deze zult ghy na u beroep, daar in ghy zult gestelt werden, betamelijke achtbaarheidt gebruyken, nochtans zodanige die zonder grauwen en snauwen zijn; andere zijn alleen door contracten ende onderhandelingen door eyge vrywilligheyt aan ons verbonden, ende alzo onder onze scherm en schilt gekomen, tegens deze moet men meerder vriendelijckheyt en beleeftheydt gebruyken, zoo nochtans dat de autoriteyt niet en werde gekrenkt ofte inbreuklijde, evenwel moet ghy met haar niet al te zeer den goeden man speelen, en streelen daar zy gebeelt moeten zijn, ofte de playster buyten het zeer leggen; men begaat dikmaals meer fauten, als men yemants gratie door gediensstighen verwerft, dan dat men haar tegen komt. Andere Princen en Volkeren zijnder die ons door macht van haar gebiedt uyt gunste en vrientschap den handel hebben toe-gelaten, daar op wy met haar in haar eygen Landen ommegeen, deze moeten geëert en vry nedrig gehandelt wezen: maar niet tot kleynachtighe van onze geheele reputatie in't gros, 't zy ook van wat conditie zy zijn. Men moet haar wijslyk en met groote voorzichtigheyt handelen, want alle die Natien lichtvaardigh, listigh ende trouwloos zijn, en hebben van over lang van ons het gevoelen gehad, dat wy licht te bedriegen zijn: want niemant daar beter gelegentheyt toe heeft als die men meynt daar alderverst van te wezen. Doch ik achte dat zy beter zullen geleert hebben; tegens uwe Vyanden, zoo lange ghy daar van geen Meester zijt, zult ghy kloekmoedigh, vernuftig, naarstigh, yverigh, ook straf zijn: maar haar verwonnen hebbende, en 't hecht in uwe handen, weest haar niet alleen genadigh, maar ook tegens haar mededogende en beleeft:

toe men
b tegen
n onver-
men en
wommen
ant moet
igen.

Parcere subjectis & debellare superbos.

Corpora magnanimo satis est prostrasse Leoni,

Pugna suum finem cum jacet hostis habet.

Kondt ghy alle deze dingen betrachten zoo hebt ghy veel uyt-gewonnen: want de deught gaat altyt met haar be- looninge vergezelschap; maar ik bekenne dat deze dingen beter gezeyt dan gedaan werden: want wy alle menschen zijn en menschelijke bewegingen onderworpen. My dunkt dat zy zeker wel geloofwaardigh zijn, die op den wegh der deughden lofen eere tot haar baken nemen. De oude Romeynen hadden niet zonder reden den Tempel der deughden aan die van de Eere gehecht, en dat op zodanige wijze dat men niet tot d'eene dan door d'andere konde komen. d'Eergierigheyt (liever hadikze eerlieventheyt genaamt) kan ik U E. niet t'eene- maal af-raden, dies ik niet en begeer dat ghy alleen na lof, en een handt vol eer zult trachten, maar dat yder met eere na verhoogingh en verbetering van zijn staat mach staan, midts dat het niet en geschiede met valsche en onbehoorlijke middelen, stemmen, giften of middelen, om yemant om te koopen, of met nederige en slaaffsche af-bedeelinghe, ofte met eenige godlooze kuyperye (zoo wy in ons Lant spreken) veel min door een schandelijk middel om andere uyt haar stoel te lichten, ofte verdacht te maken, en in zijns naastens schade zijn voordeel te zoeken, met bekladden en verzierde achterklap, met een goede schijn van vrientschap voor d'Oogen te geven, en ondertusschen van achteren te krabben, en de voet te zetten. Eergierigheyt en zuchten tot de zelve maakt doorgaans den mensche dubbelhartigh en valsch. 't Was beter dat ghy altyt bleef die ghy zijt, als door zulke middelen te klimmen. Ghy zult u zelve ook niet al te zeer haasten en voort-dringen als veele doen. Uwe deughden moeten in d'Oogen der Overigheyt zulken schijn en luyster hebben, dat zy u met eere in verhooginge niet voorby mogen gaan; het is betamelijk door deugt, maar niet door

Na eere
mach men
met behoor-
lijke midde-
len staan.

Goede
History-
schrijvers
aan-bevo-
len.

Astrono-
mie kan
men alder-
bequaamst
in India
oeffenen.

Julius Cæ-
sar, Titus
Livius, Sa-
lustius,
Florus,
Tacitus en
Plutarchus
aan-gepre-
zen.

gunste yets te begeeren. Leest veel goede Historien, en wat ghy daar in deughdelyk en navolgens waardigh vindt, volgt dat na: want door voorbeelden en exempelen leert men alderbest, ende dewijl ik van't lezen hebbe gerept, kan ik niet nalaten U E. 't vervolg uwer studien op't hoogste aan te beveelen, waar door ghy te zekerder, tegens alle gevallen 't gemeyne beste kondt beschermen, als mede om u leven meer en meer te verbeteren, en uwen ommevangh bequamer te maken. Ik wil U E. geraden hebben niet veele Boeken mede te nemen, maar U E. te vergenoegen met de beste en weynige, wie U E. in de Wis-konste best zullen dienen heb ik U E. niet te raden; maar wil U E. vermaant hebben de Koninginne van alle wetenschappen, de Wiskonste welke zich zoo zeer uytspreyt onder de menschen, als een Cypressen-boom onder de jonge boomen, vlijtigh aan de hant te houden. In de loop des Hemels (om die volkomenlyk waar te nemen) zoo weet dat het klimaat des Lants met een gedurige heldre lucht begenadicht, U E. in die studien zeer voordeeligh en dienstigh is. Ik vertrouw ook dat ghy meest zult wesen op die plaatsen, daar ghy beyde de Hemispherien op haar Axen zult zien omme gaan, hebt ghy de tijdt, neemt eens waar, hoe verre Ptolomæus en de Oude kennisse van de Zuyd-hemel hebben gehad, en of alle die lichamen, die men nieuwlyks door deze verre tochten daar by gevoeght heeft, wel na haar lenghte en breedte gezet zijn, en andere dingen meer die voor ons nieu zullen zijn. Van History-schrijvers moet ghy voor al Titum Livium mede nemen, om de veelheyt en verscheydenheyt der stoffen en geschiedenissen, en kennisse vande Roomsche Republyke, valt hy u te groot neemt Florum tot een compendium of kort begryp. Salustius (hoewel ons weynigh van zijn werk is nagelaten) mach met recht de voorsittingh in dit gezelschap hebben.

Romana primus Crispus in Historia.

Julius Cæzar om de zuyverheyt van zijn penne, en een voorschrift te hebben van een goet Velt-overste, die zelfs in't

bedrijf van die saken is geweest, zy U E van my op't ernstige gerecommandeert, voor alook Cornelius Tacitus, in welke ik verhoop dat U E. smaak zult gekregen hebben, als ghy hem my voorlaest, ende dat ghy zijn stijl en maniere van schrijven (die wat swaar is) ten meesten deele sult hebbengeleert te verstaen. Van deze wilde ik wel dat ghy u hoofstuk maakte, vermits hy niet alleen tot de kennisse der Historien, maar meer als eenigh Politicus zijn Lezer van burgerlyk ende zedelyk leven is dienende. Plutarchus beschrijvinge van het leven der doorluchtige Mannen rade ik U E. aan: want behalven dat hy zoo treffelijke voorbeelden van deughden geeft, zoo leyt hy u met de hant zachjes op den top der promigheden. Van d' oude Grieksche geschiedenissen is in't Nederduyts een Boek gemaakt, met het opschrift van den opgank en ondergank der Grieken, deze Autheur kan u dienen tot een gemeyne kennisse vande geschiedenissen, hy schrijft ook goet Duyts, en 't gene ghy voort in Plutarcho zult lezen, zal U E. wat meerder licht geven. Theucidides dient u ook wel (om vergelykinge van de Republyc van Athenen met d'onze) voor al wilde ik wel dat gy met u naamt Xenophon: is u het Grieks ontgaan, zoo koopt de Françe overzettinge, het schijnt dat die twee Talen sonderlinge gemeynschap met malkanderen moeten hebben. Wat Françe Historien ghy lezen zult, zullen u beter raden die gene die wat meer werks als ik van die Tale hebben gemaakt, nochtans wil ik niet nalaten Philippum de Comines u op't hoogste aan te raden, denkt als ghy hem leest dat ghy in gemeyne omme-gank een voortreffelijk man hoort vertellen, 't geen hy in Princelyke en Koninklijke Hoven, den Krijgh en bedrijf van zaken aangaande, gehoort en gezien heeft. Guicciardiyn is groot, doch zooghy hem hebt, neemt hem mede in onze Nederlantse tale, om te zien een Tacitum op't leven na geboots. Laat het u niet verdrieten de Heer P. Hoofts Hendrik de Groot mede te voeren. In Politicis zult ghy by 't leven van Tacitus, Politicam Lipsii voegen, om een Politicum Commentarium des zelfs te

Histori-
Boeken ge-
recomman-
deert Co-
minæus.
Guicciar-
diyn.

P. Corn-
liffz. Hoo

Lipfius.

Recommen-
datie van
Juvenalis
en Hora-
tius, Apu-
lejus en
Petronius.

te hebben, zijnde den tweeden Tacitus. Voorts behalven Aristotelis werk over dit stuk, zoo koopt Syſtema Politicum Kekkermanni, ofte yemant anders, die zijn werk daar van gemaakt heeft. Particuliere diſcourſen hebben de Italianen (die haar ſelven meesters van dit ſtuk achten) veele geſchreven: maar alzo de Italiaanſche tale niet gemeyn is, kan u de ſelve niet recommanderen: maar daar is eenen Giouanni Botero, ziet dat ghy die in 't Latijn ofte Frans bekomt. La Noüe heeft geſchreven Diſcours militaires, maar dewijl ik van mijn Boeken afwezig ben, kan ik U E. niet dienen zoo wel gaarn wilde; vergeet geensins Vegetium. U E. Jaren hebben u zoo veel beſcheydenheit gegeven, dat ghy nu wel lezen meught dien Schrijver, die voor al de werelt zoo leelijk af-gemaakt werd, dat hy ſchier voor een Ketter in de materie der Politie gehouden werd, en nochtans werd hy van yder een, en byzonder die meest op hem krijten, zoo ſijntjes nagebootſt, ghy zult wel kunnen oordeelen, wat in hem prijſſelijk ofte verwerpelijk is, 't is een zonderlingh groot vernuft uytmun- tende, in oordeel een goede kender der Republijcquen, hoewel hy een Onder- richter van Tyrannen ſchijnt te wezen, die hy evenwel leelijk genoeg afſchil- dert, mogelijk om een yder daar van te doen af-keer hebben. Daar is een Boek Anti-Machiavel genaamt, tegens hem geſchreven, my dunkt het te Geneven is gebroeyt, het is wel een lamme Gans, vindt ghy niet wat beters tegens hem, laat het vry beruſten. Om uwe zeden te formeren neemt de Officia Ciceronis, en Senecam de tranquillitate animæ, Boëtium de Conſolatione Philoſo- phiæ, Lipſium de Conſtantia, hoe- wel hy zijn eygen Leſſen niet beleeft heeft: voorts Balthazar Caſtilion ende Stephano Guazzo hebben over deze ſtoffe in 't Italiaans geſchreven, zoo zy overgezet te bekomen zijn, voert- ze mede; neemt een ofte twee goede Theologanten met u: maar laat de Polemicos vry t'huys, want dat Volk doet niet veel nuts: want met haar te lezen raakt men altijd in twijffelingh. Die de aardigheyt der Poëten verſtaat

zal wonderlijke treken vinden in de Sa- tyricis, Horatio en Juvenale, voeght daar by Apulejum en Petronium, en gebruykt ze tot nut. Ik weet voorwaar niet oft ghy het Studium Juris hebt aan-geroert, zoo zulks is, zal mijn on- derrichtinge van gener waarde zijn, zoo niet, neemt ten minſten mede Cor- pus Juris, de Politieke Ordonnan- tien, ende andere Inſtructien, op 't ſtuk van de Juſtitie gemaakt, de Practijcq van Damhouwer ende andere meer, die u van Rechts-geleerden kunnen aan- gewezen werden: want het zal u beurt vallen zomtijds mede Recht te ſpre- ken, daar qualijk uyt te raken is, als men daar van niets en verſtaat. Zijn daar noch andere wetenschappen daar ghy luſt toe hebt, ik meyne dat ghy tijt genoegh zult vinden om U E. daar in te oeffenen, de konſt is licht om dragen, ende de generale wetenschap van veel zaken maakt een Menſch zonderlingh bemint by goet gezelschap, ende alle Verſtandigen, als men daar op niet en roemt, ofte al te toon-gierigh is. In 't ſtuk van uwe gezontheydt kan ik U E. geen zonderlinge onderrichtinge geven, waar ik by mijn papieren, ik zoude U E. een brave Inſtructie mede deelen, in- dien zy anders met de laaſte ramp niet en is verloren op uwe reyze, als u Me- dicijns ontbreken.

Medici tibi ſunto,
Hæc tria, mens hilaris, requies mo-
derata, diæta.

Drie Me-
dicijn-mee-
ſters voor
den reyzen-
den Man.

Ik hebbe bevonden dat my de matig- heyt veel goets heeft gedaan, eenpa- righeyt van 't gemoedt 't ſchouwen van onmatige harts-tochten ontſtellen- de lijf en geest, daar van te vooren is gehandelt. Voorts heb ik my van alles gewacht, waar van de Inwoonders des Landts een afkeer hebben; 't is goet niet veel te drinken, den mont dikmaals met water te ſpoelen, daar op Zirypi- nang te kauwen. Tabak heb ik in 't eerſt wonder gulſig misbruykt: maar ziende dat my zulks ſchadelik was, heb ik daar van opgehouden, had ik daar in voort- gegaan, ik had al lang (op zijn Matroos geſproken) van mijn neus een anker ge- maakt, hoewel gy aldaer in heete landen

Onmatig
gebruyk van
Tabak is
zeer ſcha-
delijk.

Vegetius
de Mi-
litia.

Machiavel
de.

Verbe-
ten ghy der
ze. Offi-
cia Ciceronis.

U nige
gon
Tholo-
gan me-
de namen.
Ge. Pole-
micos.

Men moet
buik en len-
denen in
India warm
houden.

Niet bloots
Beens gaan.

Broodt is
beter dan
Rijst en
Sagou.

Infusie
van Rha-
barber is
goet in In-
dia ge-
bruykt.

zult zijn, zoo kleet u niet al te luchtigh; voor al houdt buik en lendenen, als zijnde wekelijke en gevoelige partyen, wel warm; op't heetste van den dagh, houdt u van't strant, straten of wegen; gaat niet in de Lucht, veel min in de Zon met ongedekten Hoofde. Loopt niet bloots Beens, zoo om de koude die men daar door aan de buik bekomt, en zoo voorts na de edele partyen slaat, als mede dat de wonden van de knien en nederwaarts daar door qualijk genesen willen, en bloots Beens loopende, bekomt men yets daar men niet licht afraakt, als de Beribery. Nuttigh liever Rijst als ghy geen Broot kont bekommen, en liever drooge Sagou dan versche. Purgeert u te met zachjes met infusie van Rhabarber, daar heb ik my wel mede bevonden. Die overtollich in't bloet zijn, moeten zomtijts ader-laten. Ververst dikmaals van Kleederen, inzonderheyt van Lijnwaat: Doch wat wil ik my veel bemoeijen, uwe tocht om den Kloot des Aartbodems gedaan, sal u genoegh en overvloedigh geleert hebben. 't Is genoegh dat ghy ziet dat ik u niet alleen gaarn gezondt en welvarende weder i'huys zagh, maar dat u deze Reys ook tot een trapna hooger mochte dienen, daar toe U E. Godt de Heere verleen wil sijn genadige hulpe en zegen, Amen.

Was ondertekent

U E. geaffectioneerde
Vriendt N. N.

Het XXV. Capittel.

Maniere van't leven der Nederlanders in Oost-Indiën. Hoedanigheyt en gebruyk van de Tee en Chocolate; drank der Nederlanders. Wijze van slapen. Omstandige beschrijvinge van den Ganges en Nijl.

Geregelde
maniere
van leven
der Neder-
landers in
India.

HEt gemeyne leven van onze Hollanders in't gros is berispcelijk: maar der geschikite in't meeste prijsfelijk, daar van wy nu yets willen zeggen, beginnende van den morgen-stont tot den avont. Men staat op met het rijzen der zonne:

want den morgen-slaap na den opgank der zonne werd ongezont geoordeelt; veele hebben de gewoonte dat zy dan niet alleen de mondt, maar ook het hoofd en het geheele lichaam met kout water wasschen (na de wijze van den Land-aart, en byzonder der Braminen) daar zijn veele die dit reynigen met kout water ongezont achten, ter oorzaak dat de puyften en Bloedtvinnen ende het Rootvonk binnen gejaaght werdt, meyne dierhalven het beter te zijn zich met laauw water te wasschen twee of driemaal 's weeks. Ik hebbe met ervarentheyt bevonden dat het eerste de gezontheydt schadelijk, en 't laatste voordeeligh was. Verschooningh van lywaat is alle dagen by de Nederlanders meest in gebruik; Brandewijn ofte sterken drank wordt by de geschikste in den morgen-stont niet gebruykt: maar wel een weynigh voor den eten tot de quantiteyt van een lepel vol, of des avondts eer men tot rust gaat. De Tee (welke de Chinezen oordeelen alder gezontst te zijn nuchteren gebruykt) wordt nu veel tot gezontheyt en wakkerheydt van onze Natie gedronken. De beste Tee komt uyt China, ende is een plante niet heel hoogh van de Aarde wassende; de bladeren werden gebruykt, de welke in een gerolt zijn door het droogen, ende een zeer aangename reuke hebben; de beste Tee groeyt in de Provintie van Kiangnan, in de Lantstreke van de Stadt Hoci-chou. Zy werd nu door geheel India gebruykt, en ook zelfs in ons Vaderlant is zy nu zeer gemeyn geworden. Pater Martinus Martinij in zijn Chineschen Atlas, beschrijft den Tee aldus: Zy is een bladeken zeer gelijk het gene 't welk *Rhus Coriaria* ook *Sumach* genaamt werdt, zijnde een Arabisch woort, in't Grieksch *ῥῆς*. Ja ik beelde my in, zeght den Autheur, dat het een zoorte daar van is, het is evenwel niet wilt, maar bebouwt, 't is geen boom maar een klein boomken (*φρύγανον*, by de Latinen *Vergultum* genaamt) dat alleen maar Rijzen voort-brenght, en zich in verscheyde

Neder-
ders ge-
bruyken
veel Tee
in India.

Wat de
Tee is,
maar zy
groeyt.

Hoe de
Tee ber-
ende ge-
bruykt w-
in India

taxkens ofte roedekens uytſpreyt, niet veel van den anderen in de bloem verſchelende, als alleen dat de wittigheyt van 't eene meer na de geelheyt ſtrekt. Het ſchiet eerſt in de Somer een bloem uyt van een lichte aangename reuk, daar op dan volgt een groender greyn, naderhandt na het ſwarte trekkende. Om nu den *Tee* te koken en bequaam te maken, zoo neemt men eerſt een vroegh en zachter bladt, 't welk met de hant afgeplukt werdt, daar na in een yzere ketel met een langhzaam en zacht vuur word het een weynig warm gemaakt, daar na op een fijne en lichte mat geleght zijnde, wordt in een gerolt, en dan werdt het weder op 't vuur gezet ende gewreven, tot dat het in een gedrayt en t'zamen op-gehoopt, geheel droogh is geworden, dan werdt de *Tee* in tinne ofte loode Fleſſen bewaart voor alle vochtigheden ende dampen die haar licht beſchadigen zouden. Deze *Tee* werd (om te drinken) in ziedent water gekookt, dan openen zich de in-gerolde bladerkens, ende het water werdt met een zoete reuk vervult, en de bladeren komen weder tot haar eerſte groente en jeught. De *Tee* is zeer verſcheyden, dierhalven ook van prijs ende waardye. 't Is zeker dat de *Tee* veel krachten en deughden heeft, immers zy verdrijft zware dampen, ſlaperigheyt en vadzigheyt, maakt nuchteren en vrolijk, verdrijft de dronkenſchap, ontledight de herſſenen van de waſſemen, die anders ontſtellen, en 't verſtant voor een tijdt beletten zijn werkinge te doen. Men ſchrijft de deugt van den *Tee* toe, dat in *China* geen voet-euvel of graveel heerſchet. *Kircherus* ſchrijft de *Tee* een kracht toe, om de Nieren te zuiveren, zoo zijn zijn woorden: *Eſt diuretica facultatis omnes meatus nephriticos ſeu renum mirifice aperit*. Zy is bequaam voor de gene die met het verſtandt haar werk doen, ende kan zelfs de nacht-ſlaap uyt d'oogen houden. De ſmaak van de *Tee* is bitter, en niet zeer aangenaam als men die voor de eerſte maal drinkt, maar men wendt

lichtelijk daar aan, zoo dat de gene die gewoon zijn de zelve te drinken, bezwaarlijk de zelve kunnen nalaten. De *Caua* der *Turken* ende de *Chocolate* van *Hispanien* ende *Mexico* ſchrijft men mede de krachten van de *Tee* toe: maar d'ervarentheyt leert ons, dat de *Caua* de Galle te veel ontſteekt, de *Chocolate* te veel voedt, en op heete tijden te zeer het bloed ontſteekt, daar de *Tee* vry getemperder van aart ende natuure is. Daar is onder ons Volk, en byzonder de *Vrouw-luyden* een groot miſbruyk van de *Tee*, niet alleen om dat zy te veel gedronken werdt (daar *Kircherus* verkeerdelijk meynt, dat zy hondertmaal op een dag gebruikt, de gezontheyt niet zoude nadeeligh zijn) want zoo bederft zy de kokinge van de Mage. Byzonder is dit een quade gewoonte terſtont op een volle Mage en Buyk die te gebruiken, prijsſeliker en nuttiger is zy als de meeſte teeringe der ſpijze over is, hoewel *Pater Martinus Martinii* meynt datzegoet is na den eten genomen, wech nemende alle rauwigheyt van de Mage, de concoctie helpende, en doende de Mage ſluyten. 't Is ook een groot gebrek dat men by de *Tee* Zuyker-kandy gebruikt: want dat nergens anders toe dient, dan om de Galle te verwekken, het tegendeel doen de *Chinezen*, die ook geen *Tee* op de volle Mage gebruiken. De *Chineſche Tee* overtreft in prijs ende waardye verre de *Japanſche*; men ſchrijft de *Tee* een kracht toe om de overtollige vochtigheden wech te nemen: maar onmatigh gebruikt zijnde, verdrooght zy te zeer, ende maakt vroeg oude Mannen en Vrouwen. De *Tee* noch verſch zijnde en eerſt geopent, heeft zulken kracht (gelijk ik zelfs in *India* bevonden hebbe) dat na het drinken van 4 a 5 kopjes, alle de Ledematen beven, ende het Hooft licht werd. Voorts verdrijft de *Tee* hooftpijn en melancholye; zy moet nauwkeurigh bewaart werden in Fleſſen van Tin of loot, liever dan in glas; men moetz by geen lywaat of boeken zetten, ook

De *Tee* is van vry getemperder natuure als de *Caua* ofte *Chocolate*.

Hoe de *Tee* moet gebruikt worden.

Tee moet zonder Zuyker gedronken werden.

Chineſche en Japanſche *Tee*.

racht
v de
T.

smak
v de
T.

ook niet tegen een vochtige muur, het is beter datze van Mannen als Vrouwen gehandelt werde. De Liefhebbers nemen kleine loode fleskens, daar een vierendeel van een pont in gaat, om hare groote Flessen niet dikmaals te openen, 't welk voor de zelve schadelijk is. Het Tee-gereetschap bestaat in een Tee-potken van *Chinesche* of *Japansche* aarde in 5 a 6 kopkens, ende een kopere ketelken daar in het water gekookt werd, ende ziedende in het Tee-potken gegoten, 't welk dan een weynigh staat te trekken, en gestort zijnde in een kopken, doet men wat water daar by: want de *Tee* alleen gedronken zonder by doen van wat waters, wordt te sterk, en de gezontheidt nadeeligh geoordeelt, hier in nochtans vergripen haar veel. De *Tee* en haar gebruyk en misbruyk is niet alleen in *China* en *Japan* gebleven, maar ook tot ons over gevlogen, en werd in de zelve veel gelt verdaan. Menighmaal betaalt men in *Hollant* voor 't pont van de zelve 22, 23 en 24 guldens, doch dan is zy van de beste. Of nu de *Tee* in *India* gezonder is, en meerder goet doet dan in *Hollant*, staat te onderzoeken, en kunnen van beyde zijden gewichtige redenen by gebracht werden. Datze in *Hollant* ofte *Nederlant* gezonder zy en noodzaaklijker, schijnen deze redenen te bewijzen: Om dat wy een vochtige en dampige lucht hebben, om dat Flerezijn en Podagra ofte Voet-ziekte, pijn in 't Hoof, zwaarmoedigheyt, verstoptheyt in d'Ingewanden, 't Graveel, Mildt-ziekte, zwarte Gal, Scheurbuyk en Lammigheyt in de Leden onder ons zeer grasseert, doet hier by verstoppinge van de Pori ofte zweetgaten, om nu niet te spreken van Koortzen en venijnige ziekten, tegens de welke de *Tee* een goet *antidotum* is.

't Is waar, in *India* is zy van een byzonder gebruyk, tegens de vadzigheyt, die de groote hitte veroorzaakt, en byzonder voor zoodanige perzoonen die met studien ofte de penne omgaan: maar al de werkinge die zy

in *India* heeft, doetze ook in onze vochtige Landen. Doet hier by dat *India* een gezegende lucht en klimaat heeft, dat de ziekten kort zijn, ende niet langhdurigh gelijk in 't Vaderlandt, dat de zweetgaten licht geopent werden, dat geen Scheurbuyk daar onder die Lantaart plaats heeft, maar alleen in onze Natie die deze quale uyt haar Landt mede brengen. Men is doorgaans vrolijker en luchtiger van geest in de *Indias* dan in deze plaatsen. 't Is waar, dat in de dautijden ende Regen-maanden den *Tee* in die Gewesten zijn beste nuttigheit heeft, ende byzonder goet is voor die gene die het *Asthma* ofte aenborstigheid (door de scherpe door-dringende koude dau des nachts veroorzaakt) onderworpen zijn, 'twelk dan zoo veel te meer mijn meyninge bevestigt, dat namentlijk de *Tee* immers zoo gezond is in *Nederlant* gebruykt dan in *India*. Ik wil niet staan of opeygen oordeel of ondervindinge aan my byzonder bespeurt, maar gaarn onderwerp ik my beter oordeel; doch wy zien dat by onze Medicijn-meesters verscheidentlijk daar van gesproken werd, de welken wy (als zy baarblijkelijke reden geven) 't zelve toevertrouwen.

De goede en beste *Tee* heeft de reuke by na van versch Hoy, doch wel zoo lieffelijk. Indien zy twee of drie maal warm water kan verdragen, en redelijk krachtigh blijft, 't is een onsefelybaar teken dat zy van de beste zoorte is. De *Tee* (wanneerze in 't water is gebruykt) werd by ons volk t'scheep voor Zalade gebruykt, met Azijn, Olie en Peper, en is van geen onbillijke smaak. Dit zy genoeg aangaande de *Tee*, en haar gebruyk en misbruyk.

Van het morgen-leven komen wy tot den middagh en namiddagh; onze *Nederlanders* zijn gewoon ofte water ofte bier van zuyker met water wel gekookt zijnde te drinken. Zommige nemen aarde kannen die zy zuurachtigh maken, ende des nachts met water, en 3 a 4 glazen Spaansche wijn gemenght, in den dauw zetten, 't welk

Gebruyk
en misbruyk
van Tee.

Tee ma-
telyk in
Hollant of
Nederlant
gebruykt, is
immers zoo
gezond als
in India.

Proef
van de
Tee.

Drank
de Ned-
landers
India g-
bruyken
welke al
gezond
zijn.

't welk 's morgens *Wit Bier* is, en aangenaam om te drinken, doch wordt al te kout geoordeelt, waarom zomige een weynigh *Mom* in de kannen doen. Den *Brunswijkschen Mom* is vry aangenamer en gezonder in *India* dan in ons Vaderland, ende wil zeer wel over zee gevoert werden. Zy werd (matelijk gebruykt zijnde) gezont en zeer voedsaam geoordeelt, 't is waar datze zeer kostelijk is en duur, en menighmaal voor een vat 40, 50, 60, 70, 80 en 100 Realen betaalt werd, maar men heeft ook veel wils daar van. De *Sek* en *Spaansche wijn* werdt meest gebruykt en aldergezontst geoordeelt, 't is wel waar datze wat galle verwekt, maar daar tegen gebruykt men den *Rhabarber* en de *Cremor Tartari*. De *France* ende *Rinse-wijnen* werden schadelijk geoordeelt voor de Mage, en 't is zeker, hoe heeter Climaat hoe zwakker Magen, en slappen drank doet de geesten te veel uytwazemen; by voorbeeldt, drinkt een goede dronk waters, zoo zal u het zweet van alle kanten uyt breken, maar in tegen-deel zoo blijft de warmte binnen als een weynigh *Brandewijn* ofte *Sek* gebruykt werdt. Men nuttigt in deze Landen doorgaans vaste en versche spijs, de Geyten, Schapen, Hoenderen, Hazen, Pauwen en Patrijzen (die daar niet ontbreken nevens andere Dieren en Vogelen) geven goet voetzels.

't Is by onze Landaart de gewoonte den middagh-slaap aan te houden, gelijk *Italianen* en andere Volkeren in *Europa* mede doen. Zy wordt voor ongezont van veele Artzen geoordeelt: maar als men aanmerkt de onmatige hitte van die Landen, zoo kan ik niet zien dat deze slaap de gezontheydt nadeeligh zoude zijn; en zoo oordeelen meest alle de *Indianen*: want te wandelen op die tijdt in de heete zonn-schijn is t'eenemaal ongeraden; binnens huys eenige zware oeffening te doen kort na de maaltijt, is mede niet dienstigh, stil te zitten zoude zelfs slaap verwekken. Onze *Nederlanders* zijn

gewoon ('t welk ook prijsfelijk is) na den eten den mond te reynigen, en dan *Betel* te nemen, en die op te kauwen, 't welk zeer verfrist, en de slijmerigheyt van de tanden ende het tandt-vleesch wech neemt. Den middagh-slaap evenwel moet matigh zijn, en niet boven een uur duuren. Tusschen 3 en 4 uuren gaat men na de *Tee-bak*, wanneer de meeste ver-teeringe der spijs geschiedt is, ende dan (dewijl de hitte der zonne is geweken) begeeft men zich tot een wandeling, of eenig ander exercitie.

De Avont-stonden zijn zeer vermakelijk koel en boven maten aangenaam, zoo ook de nachten, byzonder als de Mane haar schijnsel geeft, zoo dat men lichtelijk zijn slaap-tijdt vergift. Des avonts werdt weynigh spijs immers matelijk gebruykt; men vervoeght zich gemeynlijk ten 7 a 8 uuren (na dat het dagelijksche Avont-gebedt voor 't Volk is gedaan) aan tafel, en gaat gemeynlijk ten 10 a 11 uuren rusten. Zelden slaapt men op Bedden, maar op *Alcativen* of Matrassen; men verzorgt de Buyken en Lendenen wel, en maakt dat de beenen voor de koude bewaart zijn, op dat men de kramp niet krijg. Het slapen onder den blooten Hemel, en byzonder in de Maneschijn is zeer verderffelijk en schadelijk: want Matroos en Zoldaat van de hitte des *Araks* van binnen brandende, en zoekende de koele nachtlucht, bekomt hier door menighmaal veel ellende, ziekte en qualen.

En dus verre ook van de maniere des levens onzer *Nederlanders*, in de Gewesten van *India*. Wat belanght de verscheydentheyt der geslachten, de zeden en manieren der *Bramines*, ende andere Heydenen, op de kust van *Choromandel*, de gestrengheydt des levens, den inhoudt van den *Vedam*, de Privilegien der *Braminen* boven andere Volken, de verbonden van Huwelijken, de dagh-verkiezinge, tijt-rekeningen, vasten en feesten der zelve, haar begraaftenissen, verbrandingen der doode lichamen, daar van kan *D. Abrahamus*

Des Avonts als de hitte der Zonne is geweken, werdt het wandelen gezond geacht.

Vermakelijckheit van den Avont-stondt, en den Nach.

Bedden van veeren werden weynigh in India gebruykt.

In de koude Lucht te slapen is meer onge-zondt.

De zeden
ende manie-
ren der
Braminen
op de kust
Choro-
mandel, en
verscheide
geslachten,
de stichtinge
der Pago-
den, en wat
meer aan-
merkens
waardigh
is, heeft
Do. Abra-
hamus Ro-
gerius
nauwkeu-
righ be-
schreven,
maar toe-
den Lezer
gewezen
werdt.

Rogerius nagezien werden, alzoohy 't zelve met alle naarstigheyt ende waarheydt beschreven heeft; gelijk mede de stichtinge der *Pagoden* ofte *Heydensche Tempels*, zijnde prachtige Gebouwen van vaste blauwe steenen ende solide zarken, de groote inkomsten der zelve, de Beelden die daar geëert werden; de uytstekentheyt van *Wisnons* en *Eswarus* Pagoden, boven andere de namen der vermaartste *Pagoden*, en hoe dat zelfs de beste *Pagoden* donkere en afzienlijke gaten zijn, daar geen licht in komt dan door de deure, hoe zy gemeynlijk drie deelen hebben, het verwelst staande op steene pylaren het welk van een yder mach betreden werden; ten anderen, het binnewaarder deel, met een sterke Poorte af-gesloten, staande by dage open, maar van de *Bramines* wel bewaart, die den ingank verbieden; het derde deel zijnde de plaatze van den *Afgod*, wien de *Pagode* toe-geëygent is, en hoe men nacht en dagh lampen ter eere van hem brandt, in wat heyligheit de *Pagoden* by de *Braminen* gehouden werden, die de zelve niet zullen betreden met de schoenen aan de voeten, maar laten die buyten voor de deure, en diergelijke dingen meer zijn by den voornoemden Autheur te vinden. Wat de Godts-diensten van deze Inwoonderen zoo van *Choromandel*, *Ceylon* en *Malabar* aangaat, zal in 't derde Deel verhandelt werden.

En dus verre hebben wy tot noch toe gesproken van de byzonderste plaatzen tusschen de *Indus* en de *Ganges* gelegen, gemeynlijk *India* binnen de *Ganges* genaamt. De *Ganges* zich uyt-boezemende in de Zee ofte Golf van *Bengalen*, anders *Sinus Gangeticus* genaamt, ofte van *Ptolomeo Sinus Argaricus*. Het Oosterlijke deel van *India* buyten de *Ganges* gelegen, begrijpnde *Bengale*, *Aracan*, *Pegu*, *Malakka*, certijds (na de meyninge van veele *Aurea Chersonesus* genaamt) *Achim*, *Sumatra* (by zommige voor *Taprobana* gehouden) ende de verdere Eylanden en Rijken laten wy

over voor die gene die lust mochte hebben om die zelve plaatzen te beschrijven. De Riviere de *Ganges* welke het Westelijk *India* van 't Oosten scheyt, wordt na de meyninge van de meeste oude God-gelcerden, in de H. Schrift *Pison* genaamt, zoo oordeelen *Epiphanius*, *Augustinus*, *Am brosius*, *Hieronimus*, *Theodoretus*, *Damascenus*, *Josephus* ende andere. *Plinius* getuyghet dat de *Ganges* zelfs goudt voort-brenghet, ende zoo werd gezegt dat de *Ganges* zijn name heeft van *Pison*, afkomstigh van het *Hebreeusche* woord פִּישׁ en פִּשָּׁה, 't welk beduyt overvuloeyen, vermeerderet werden, dertel zijn: want meynt *Josephus lib. 1. Antiq. c. 2.* dat 10 Rivieren zich in de *Ganges* ontlasten. Dat *Pison* de *Ganges* zoude zijn meynen zommige te vaster, om dat die gezegt werd het landt *Havila* ofte *Suhiana* om te loopen; zijnde *Havila Indostan* by de Inwoonders alzoogenaaamt, van *Havila* de zone van *Joktam*, na *Junij* meyninge; ook werdt *Cus* zone *Havila* geheeten. De heylige Schrift maakt ook gewagh van tweederley *Havila*, *Gen. 2. 11.* 1 *Sam. 15. 7.* *Gen. 25. 18.* De Nakomelingen van *Ismaël*, *Gen. 25. 18.* hebben gewoont van *Havila* tot *Sur*, waar van men gaat na *Egypten*, dat is zy hebben beslagen de geheele woeste streke van *Arabia*, 't welk naast *Egypten* en 't *Rode Meyr* paalt. Andere willen dat *Pison* niet de name zoude zijn van de *Ganges*, maar van een arm van de *Euphrates*, vallende onder *Apamea* in de *Tygris*, en van daar in de *Persische* zee, dragende de name van *Pasitigris* ofte *Pisotigris*. *Cornelius à Lapide* bewijst met veele redenen, dat *Pison* de *Ganges* niet kan zijn, noch *Geon* de *Nijl*, en byzonder uyt *Viegas* in *Apoc. 11. sect. 5.* om dat noch de *Ganges*, noch *India*, of andere Landtstreken ofte Rivieren, die over de *Persische* Golf gelegen zijn, in de H. Schrifture het Oosten of het oosterlijke deel genaamt werden: maar alleen die Landen welke aan deze zijde zijn, als *Armenia*, *Idumea*, *Madian*, nu is de meyninge

De G
gesche
bet We
lijke en
Oosterl
deel va
India
malkan
ren, d
alhier
zakelij
van de
ve gew
gemaakt
werdt.

Hav
tweede
Jokta
Zoon
Cus 2
worde
Gen.
beyde
vila g
naamt

ninge nochtans dat het *Paradijs* in't Oosten is gelegen geweest, en wel, na de meeste gevoelen der God-geleerden, omtrent *Mesopotamia* en *Armenia*, alwaar de *Tygris* en *Euphrates* t'zamen loopen, te meer om dat het *Paradijs* in *Eden* is geweest, en *Eden* is geweest omtrent *Haran*, *Ezech.* 27.23. *Jes.* 37.21. Nu *Haran* was omtrent *Mesopotamia* of *Syrien* der twee Rivieren *חַרְמַל* genaamt. *Haran* is de Stad der *Parthen*, daar *Crasus* deerlijk geslagen wierd. Doch hoewel deze dingen een goede schijn van bewijs hebben, zoo is evenwel de gelegentheydt van deze Riviere onzeker: want de oordeelen der Geleerden hier veel in zijn verschillende, ende de ervarentheydt ons leert hoe dat eene Hooft-riviere volgens zijn verscheyde loop en uytstrekkinge zijner armen, veele benamingen krijgt, gelijk by ons de *Maze*, *Waal*, *Linge* en *Merve*. Ten laastten ver- toont den voornoemden *Jesuït à Lapi- de*, dat *Pison* de *Ganges* niet kan zijn, noch *Gihon* de *Nijl*, om dat het *Paradijs* moste omvat hebben alle de Landen tusschen de *Nijl*, *Euphrat*, *Tygris* en *Ganges* gelegen, als *Babylonia*, *Armenia*, *Mesopotamia*, *Syria*, *Media*, *Persia*, 't welk niet te ge- looven is, alzo het *Paradijs* als een byzondere plaatze van wellustigheyt ons aangewezen, ende als een Hof beschreven werdt, ten zy men met zommige de gantsche werelt voor het *Paradijs* wilden houden, 't welk on- gerijmt is, alzo *Adam* na den val uyt het *Paradijs* geworpen ende ver- dreven, nochtans niet uyt de Werelt of van de Aarde is verbannen gewor- den. *Gihon* is de *Nijl* niet, hoewel *Mozes* zeght dat zy het gantsche lant *Chus*, 't welk is *Ethiopie*, omloopt: Want *Mozes* spreekt van het Ooster- lijke *Chus* ofte *Arabia*, ende niet van het Westerlijke, 't welk onder *Egyp- ten* gerekent werd. *Mozes* vrou- we *Sippora* werdt een *Chusitische*, *Num.* 12. genaamt, dat is een *Arabi- sche*: want zy was de Dochter van *Jethro*, Priester in *Madian*, 't welk in *Arabia* is. Men oordeelt de *Gan-*

ges zijn oorspronk te hebben uyt den Bergh *Caucasus*, gelijk den *Euphrat* en de *Tigris*, uyt het Geberghte van *Armenia*, ende de *Nilus*, uyt het Maan-geberghte (*Montibus Lunæ*) nawaarts het voorlant van 't zuyder *Afrika*, de *Kaap van goede Hoop* genaamt. Maar de naukeurige door- snuffelaar van de geheymen der Na- ture *Athanasius Kircherus*, brengt de Hooft-bron van de *Nijl*, tot het Lantschap *Agaos*, grenzende aan het Koninghrijke *Goiam*, en dat het lant waar uyt hy begint, *Sagela* genaamt werd. Den Bron zich vertoonende op den kruin des Berghs op een vlak- te, rondtom met boomen bezet zijn- de, in zijn middel-lijn anderhalf voet breedt, berstende aan de voet des Berghs uyt, alwaar hy zoo dra uyt het ingewant des Berghs schiet, zich in een Vliet verbreyt, die eyndelijk verrijkt met andere Vlieten, zijn wa- ter in een Meyr van 30 mijlen langh en 14 breedt uyt braakt. De Rivier uyt dit Meyr neder schietende, en zwierende met bochten ende lange kromten, by na tot de zelve plaats van waar zy gekomen was, valt met een bocht recht door groote steylte en onnaakbare Steenrotzen, en schiet tot in het binnenste van *Morenlant*. Hoewel de Heer *Izaak Vossius* in an- der gevoelen is, meynende dat de Hooft-bron een oorspronk van de *Nijl*, en van alle andere Rivieren al- leen den regen moet werden toe-ge- schreven. Gelijk de oude *Egypti- sche* Wijzen oordeelden, dat in de zelve een Goddelijke kracht was, en den zelve brachten onder het getal der voornaamste Goden, noemende de zelve *Osiris* arm, en toe-vloeying. *Homeer* meynt dat hy uit den Hemel van *Jupiter* zijn begin heeft, zommi- ge de zelve noemende den ader des *Paradijs*, de tranen der Goden, het zaat der Goden, *Protheus* Rivier, en- de een Gemaal van de Goddinne *Isis*. De Heydenen en natuurlijke Men- schen hebben gemeynt, dat of het vuur, of de lucht, of de wint, of den ommeloop der Sterren, of het krach- tige water (*βελον υδωρ*) of de lichten

Oorspronk van den Nijl, na Kircheri gevoelen, uyt Petrus Pays onder- zoekingh, welke Anno 1618. ver- gezelschap met den Keyzer der Abyf- finen de bronnen des Nijls, naukeur- igh onder- socht heeft.

Vossius lib. 2. cap. 71. bewijst dat de oor- spronk van de Nijl by de oude on- zeker is ge- weest: maar dat men nu vast houdt, dat zy uyt Goyome voort komt, gelegen in 't Abyssinen Landt, welke Ko- ningh zijn Titel voert: Rex de Goyome ubi Nilus oritur X. Egyptii quidem habent exitus ostiaque Nili, Aetio- pes autem ejus fontes:

des Hemels, Goden waren; te meer ook, om dat het een wonder in de natuur is, hoe dat de beweginge van de grootste Rivieren van de werelt, van 't Noorden naar 't Zuydengaan; gelijk de *Indus* van 't Gebergte *Caucasus*, de *Tygris* en *Euphrates* van *Syrien*; uyt *Asia* ende *Pontus*, de *Borysthenes*: te meer ook, om dat zommige wateren den vloet der zee volgen, andere met het hoogh water der zee af-nemen, zommige altijd afloopen, andere op en af. Zelfs de schrandere *Aristoteles* konde de snelheyt van d'*Euripus* niet vatten, welke zeven maal in de tijt van een dagh en nacht ongemeyn krachtigh voortliep. Zoo weten de *Heydenen* de *Ganges* een Goddelijke oorspronk ende kracht toe te schrijven, ja zy noemenze een *Hemelsche Riviere*, zy gelooven vastelijk dat de gene die haar met het water van de *Ganges* wasschen, dat zy ten vollen van haar zonden gereynigt werden. Ja zommige gaan zoo verre dat zy derven staande houden, dat de kracht van de *Ganges* zodanigh is, dat al was het dat men geen lust hadde tot afwasschinge van de zonden, evenwel zoude gereynigt werden. De Inwoonders van *Bengale* hebben van deze Rivier zulken gevoelen, dat zy haar zieken en stervende daar na toe voeren, leggende 't halve lichaam in 't water. Men maakt ook het volk wijs (dewijl yder niet gelegen komt tot de *Ganges* te reizen) dat, wanneer zy haar met water wasschen, en maar aan de Riviere gedenken en zeggen, *Ganga, wascht my*, dat zegge ik, zy dan mede van zonden gereynight worden.

Het is een oude ingewortelde dwalinge onder de *Heydenen* geweest, dat het water de zonde wech nam, als *Servius* waar neemt over 't zeste Boek *Æneidos* van *Virgilius*. In die meininge is buyten twijffel ook geweest *Pilatus Matth. 27. 24.* waar van de *Pharizeen* niet sichenen vreemt te zijn, *Matth. 23. 26. Marc. 7. 3.* alwaar gezeght werdt, dat de *Pharizeen* ende alle de *Joden* niet en eten, ten zy dat zy haar handen dikmaals

wasschen, houdende de inzettinge der Ouden, dat zy ook van de Markt komende, niet aten dan gewasschen zijnde, en veele andere dingen zijnder die zy hebben aangenomen te houden, als de wasschinge der drinkbeker, kannen, kopere vaten, en bedden. Het woordt *πυγμή* in de *Grieksche* tale, by d'onze dikmaals overgezet, werdt by andere bequaamelijk vertaalt, tot aan de ellebooge wasschen (gelijk de *Pygmei* haar naam van *πυγμή*, *cubitus*, een elboge hebbe om dat zy niet grooter waren) zoo heeft *Theophylactus* dit wasschen uyt-geleght *Μετὰ τὸ ἀγκῶν*, tot de ellebooge.

Hier van daan hebben na het getuygenisse van *Clemens Alexandrinus* zulke by-geloovige Menschen den naam van *ἡεβασπίται*, om dat zy haar dagelijks wieschen. De *Mahometanen* zijn mede niet vry van deze superstitie, als boven is aangewezen. Dit water van de *Ganges* word in potten en kruyken vervoert, gelijk by ons het *Spa-water*. Men getuyght ook dat men om zich in dit water te wasschen eenige tol en tribut aan de Koningen moet geven. De *Persianen* hebben de Rivieren zoo geëert, dat het by haar een schelmstuk was in de zelve te pissen, ofte zijn gevoeght te doen, ofte daar in te spuwen, ofte eenigh doot kreng in te werpen. Wonderlijke krachten hebben ook de Ouden zommige Rivieren toegeëygent, zoo ten goede als ten quade. De *Clitorius* een Rivier in *Arkadia* zoude den Mensch sober maken, zoo dat zy geen wijn zouden proeven. In 't Eylandt *Chio* zoude een Fonteyne zijn, welkers water onvoorzichtigh gedronken, den mensch gek zoude maken, wederom andere wateren die dronken maken, die vruchtbaarheid of onvruchtbaarheid toebrengen. In *Baotia* werden twee Rivieren gezeght te zijn, d'eene de memorie versterkende, d'andere weg nemende, en daarom *Μνημῶν*, en *Λήτης* genaamt; voorts hebben de wateren of een genezende kracht, gelijk by ons het *Born- en Spa-water*: zommige gene-

Den Nijl en de Ganges Hemelsche Rivieren genoemd.

De ouden noemde den Nijl, Ægyptium Jovem, æmulum cœli. Siet Vossium lib. 2. de origine & Progressu Idololatriæ cap. 71. Siet k. Sapientiz cap. 13. 2.

Superstitione n. s. k. inge by Joden en Mahometanen.

De Persianen hebben 't vuur water hegeert.

genezen de schurfdigheyt en gezwel-
len, andere zouden jongh maken, of
een doodende, in *Thracia* zoude een
Meyr zijn, in 't welk den mensch zich
wasschende, ofte het water daar van
drinkende, zeker komt te sterven.
Het water van de *Nilus* wierdt ook
zoo heyligh gehouden, dat als men
maar een kruyk na den Tempel tot
offerhande bracht om te gebruyken,
zoo viel het Volk daar voor ter aar-
de, ende deden met gevouwe han-
den daar voor eerbiedigheyt, ende
niet minder werd het zelve by de *Indi-
anen* geacht; het zout water by de
Pagode Rameswara, by de *Malaba-
ren Ramanakoil* genaamt, loopende,
werdt mede voor heyligh gehouden,
om de zonden te reynigen. *Kircherus*
zeght dat de *Ganges* zijn oorspronk
heeft uyt de hooge Bergen *Thebeth*,
altijdt met sneeu bedekt zijnde, in
welke een groot Meyr is, zijnde de
grootte water-bewaarster van de *Indi-
sche* Rivieren, uyt welke de *Indus*,
de *Ganges*, *Ravi* en *Athec* haar begin
hebben; maar de *Heydenen* schrijven
zijn beginzel uyt den Hemel te zijn
geraakt, op de plaats *Dewendre*, en
van de plaatze *Dewendre* op der aar-
de, en byzonder in *Bengale*; hoe nu
de *Ganges* in *Dewendre Locon*, ofte
onder-hemelsche werelt gekomen zy
en op de aarde, verhaalt wijdtloopigh
D. Abrahamus Rogerius, in zijn *Ge-
opende Deure van de Godts-dienst der
Bramines*, cap. 19.

Vorder gelooven de *Heydenen*, dat
wanneer zy bezorgen dat de doodts-
beenderen van den Overledenen na
de Riviere *Ganges* werden gebracht,
en daar in geworpen, dat de ziele der
gener wiens doodts-beenderen het
zijn, daar door groot nut en profijt
verkrijgt, en dat voor yder Jaar dat
deze beenderen in de Riviere leg-
gen, dat zy daar voor duyzent Jaren
vreughde in de plaatze van *Dewen-
dre* genieten: want zy gelooven dat
dit water de kracht niet en heeft om
den Hemel zelfs te geven, maar den
wegh aanwijst om eyndelijk in den
Hemel te geraken. Want zy meynen
dat de gene die hier van daan schey-

den, en andermaal na de werelt moe-
ten komen, zeven plaatzen verordi-
neert zijn, welke onder-hemelsche
Werelden genaamt werden, en yder
plaatze werdt genaamt na het hooft
die daar overgebiedt, en deze zeven
werden alle onder den gemeynen
naam van *Dewendre locon* begrepen,
ofte door *Surgam* verstaan: doch
Bramma locon de plaatze daar *Bram-
ma* heerscht, is naast den Hemel; en
die daar komen, moeten na een wijl
verblijf, in de Werelt weder keeren,
en dan komen zy zeker in den He-
mel, zonder andermaal op d'Aarde
te verschijnen. Onder de *Joden* en
Heydenen heeft men veele gehadt die
meynden dat'er buyten Hemel ende
Helle plaatzen waren, daar de zielen
der Overledenen na toe gingen; ge-
lijk *Cicero* meynde dat de zielen der
Helden in *orbelaeteo*, in de melkwegh
opgenomen wierden, en aldaar leef-
den. De *Christenen* zelfs zijn niet vry
van deze meyninge, als zy behalven
Hemel en Helle noch een Vagevuur,
ende een *Limbus Patrum*, een Voor-
burgh der Vaderen en der jonge Kin-
deren verdicht hebben, of als andere
een *moram pœnalem*, een vertoevin-
ge der straffe, eer men in den Hemel
komt.

Tot de Riviere *Ganges* dan geko-
men zijnde, zal het tijdt wezen te ru-
sten, ende een eynde van dit geringe
Werk, en onze eenvoudige wande-
linge te maken, te meer dewijle wy
ruym ten eynde van onze voor-ge-
stelde en bepaalden wegh ende bestek
zijn. Ons herten wensch is, dat deze
Landen, zoo byzonder gezegent met
den dauw des Hemels, ende over-
vloed en vettigheyt der Aarden, ook
meer en meer mogen met de zaligh-
makende kennisse van de heylige
Waarheyt begenadicht werden, en
met de stralen van de zonne der Ge-
rechtigheyt beschenen, dat yverige
en gezegende werktuygen en getrou-
we Dienaars Jesu Christi derwaarts
(met een heylige brant ontsteken)
mogen gezonden werden, daar ko-
mende, dubbele eere om haar
Ampts wille mogen waardigh geacht

De Hey-
denen stel-
len behalve
den Hemel
en Helle
noch zeven
plaatzen.

De Chri-
stenen
dwalen ook
daar in,
datze meer
als twee
plaatzen na
de doodt
stellen.

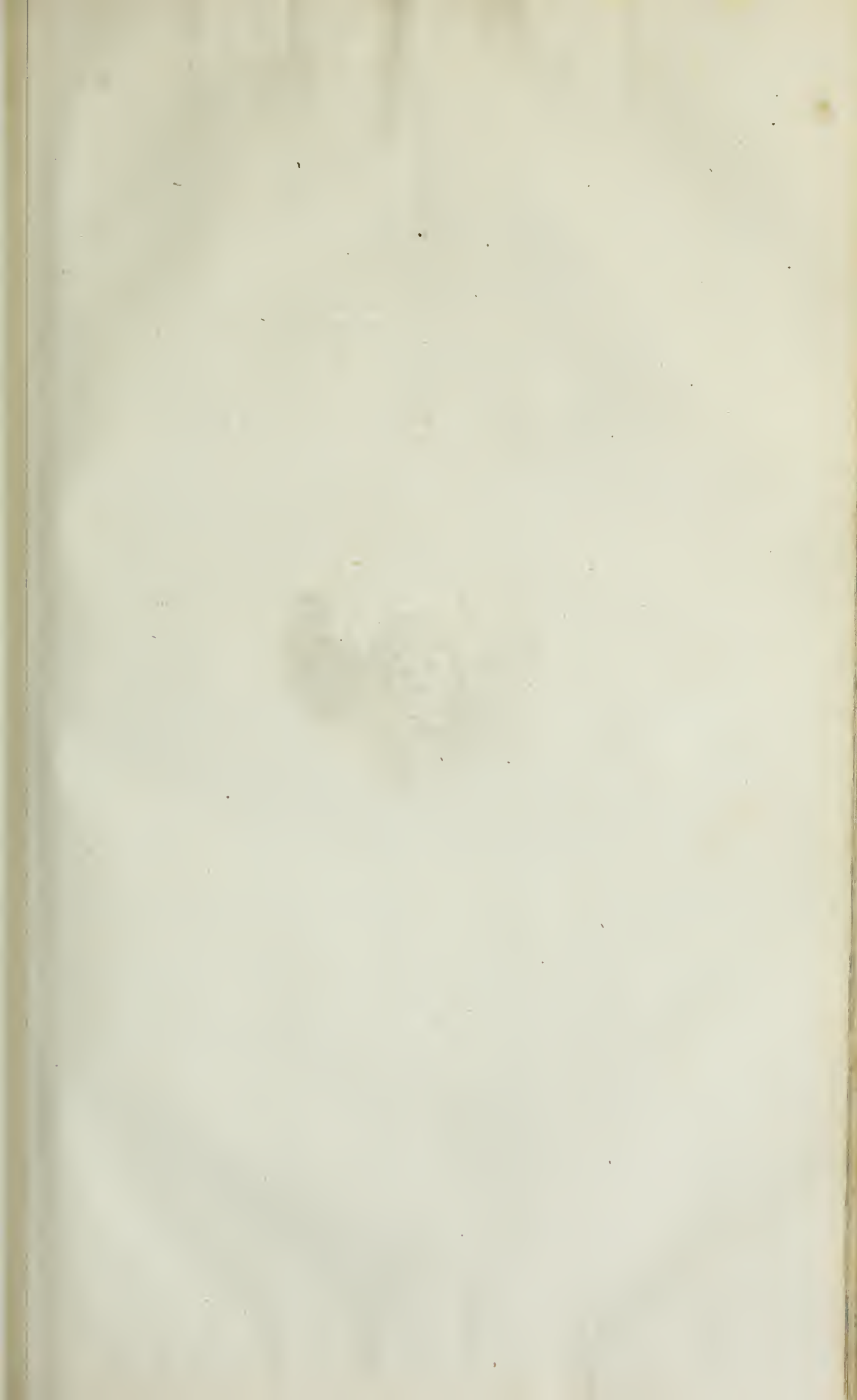
Besluit en
wensch van
den Au-
teur.

werden , op dat zy niet al zuchtende haren last mogen dragen , maar met blymoedigheydt ; dat ook Recht en Gerechtigheyt byzonder plaatse nemen mach , en boven alles staan , by die gene die Godt tot hoofden des Volks , ende Voorstaanders van de Godts-dienst , en Pylaren der rechtvaardigheyt gestelt heeft , op dat deze Landen niet alleen mogen zijn een gezegent *Asylum* , en toevlucht , waar toe zich alle Man mach begeven die benauwt is , ende alle Man die een Schult-eysscher heeft , ende alle Man wiens ziele hier bitterlijk bedroeft is , niet alleen tot vier hondert , maar tot

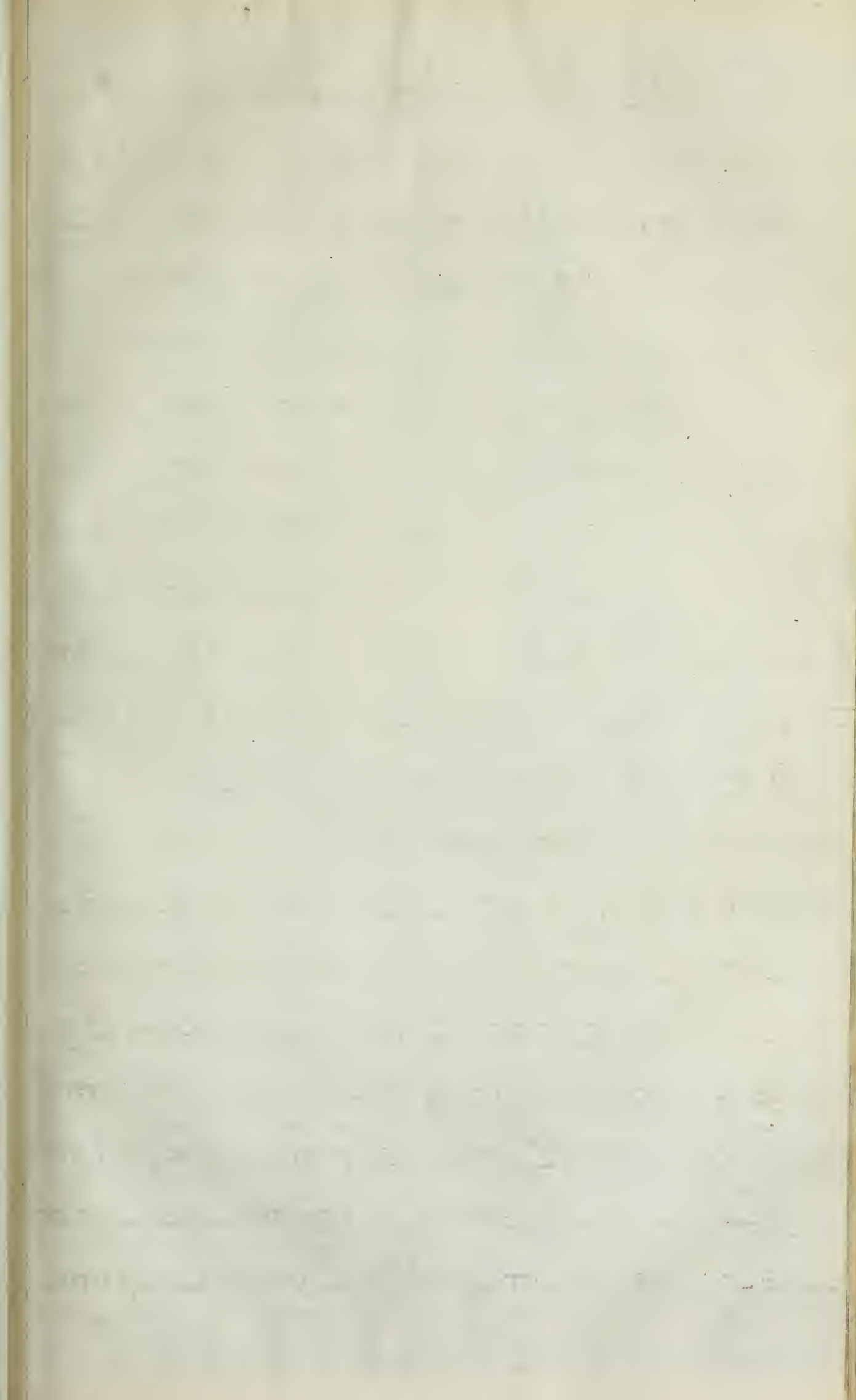
zoo veele duyzenden : gelijk men nu de handt aan de Colonien begint te slaan , die och ofze over 20 a 30 Jaren al in 't werk gestelt waren , ons menschelijke wijze gesproken , van een vaster stant in d'*Indias* zoude verzekeren , doch alle dingen hebben haren gezetten en bepaalden tijt. Mijn laatste wensch is , dat de *E. Maatschappye* , welkers Koopmanschappen niet bepaalt zijn tusschen de *Indus* en de *Ganges* , meer en meer buyten en binnen mogen aanwassen en groeien , tot welvaren van ons Vaderland , ende een stut van veele Weduwen ende Wezen.

1 Sam. 22.
vff. 2, 3.

*Het Vader onse inde
Malabaerſche tale en letteren.*

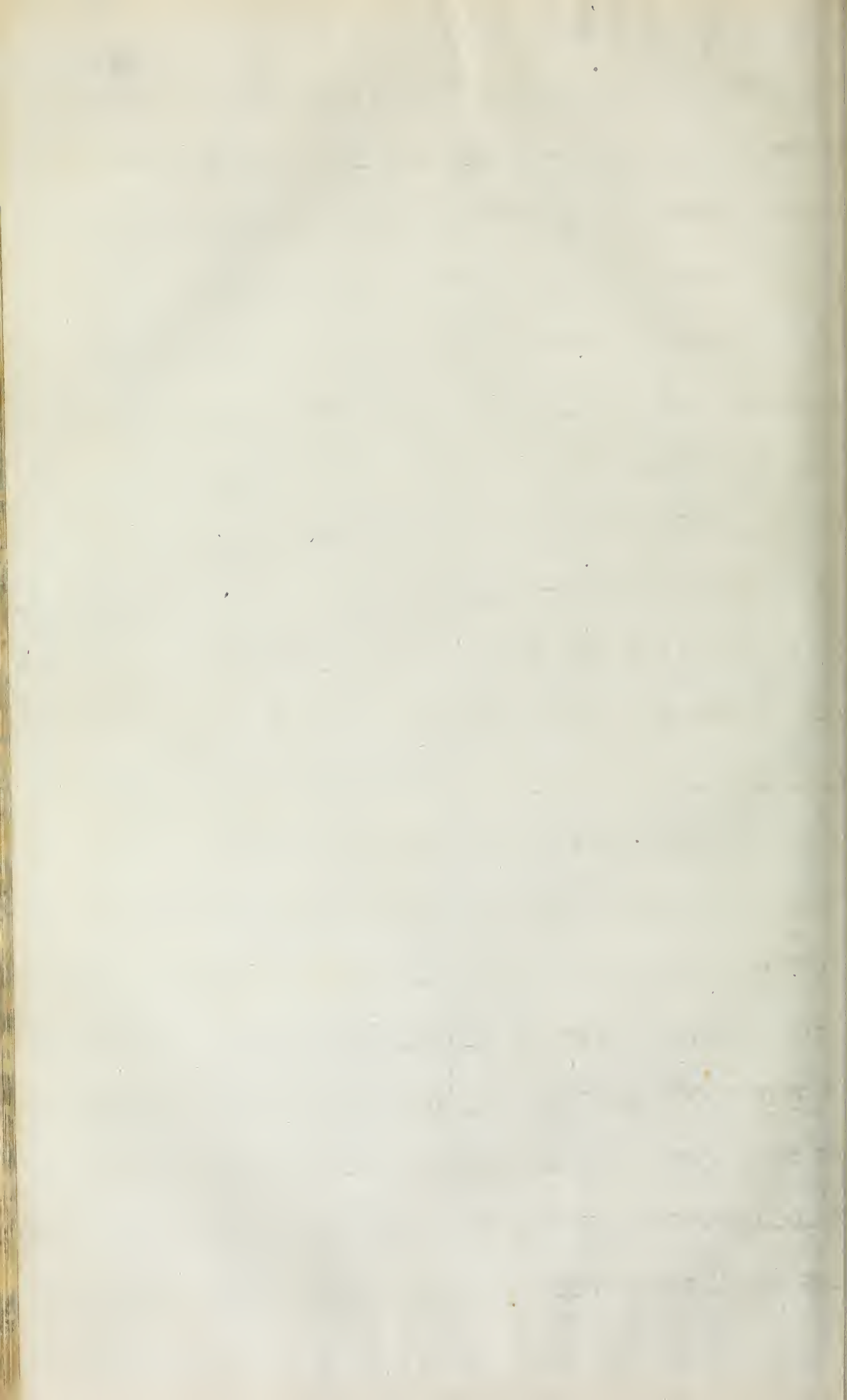
பாணநக ள் லேடுருக
Pater noster
கி⁹ எநக ள டிதா⁹ உ
qui es in caelis
உ² ண² ணு² டைய² நா² ம² ம²
Sanctificetur nomen
எ² ல² லா² 9 கு² ரு² க² த² த² ம²
tuum Veniat
ந² க² உ² ண² ணு² டைய² 3
tuum regnum tua
ந² ஈ² ச² ச² ய² ம² உ² ஈ² உ² ண² ம²
Fiat in terra
ண² த² ண² ப² ட² உ² ஈ² ண² உ²
voluntas ut
ந² க² ள² உ² ஈ² ண² த² த² 9 ச² எ²
in caelis
ய² ய² ம² ஈ² ப² ட² ட² ல² ல² எ² ய²
hodie Panem
ம² ய² ணு² ம² எ² ல² லா² ரு²
da nostrum
ரு² ச² எ² ய² ய² உ² ண² 9 ண²
nobis quotidianum
உ² ள² ள² எ² ந² க² ள² ப²
et debita nostra
ப² ம² எ² ந² க² ரு² க² கு² 3
nobis remitte
ண² உ² த² ஈ² எ² ந² க² ள² டி²
ut et nos
ஹ² க² ட² ண² க² ஈ² 9 ரு² க²
remittimus nostris
கு² ரு² ஈ² ந² க² ள² ட² ட² ஈ² உ²
debitoribus et non
க² கு² ம² ஈ² ப² ட² ட² ல² ல² எ² ந²
inducas nos
ய² ம² எ² ந² க² ள² ப² ஈ² உ² க²
in tentationem

க ட ண க ள ட ப ட
verum tu
உ² எ² ந² க² ள² த² த² எ² ஈ²
libera nos
உ² த² ந² க² கு² எ² த² உ² ஈ²
a malo
டீ² ட² ட² ஈ² க² எ² ந² க² (
nam est
க² கு² ட² ட² ட² ல² ல² ல² ஈ² ந²
tibi
உ² ஈ² ஈ² ஈ² ம² ல² உ² ல² (
et tuum
உ² த² எ² ண² ணு² ம² மு² (
regnum
ட² ய² 3 ஈ² ஈ² ச² ச² மு² ம² .
et quoque
ல² ல² மு² ம² ம² ட² ட² க² க² டி² மு² (
potentia e
ய² ட² ட² ட² ட² ட² மு² ண² (
gloria in saecula
ட² ஈ² உ² த² ஈ² ச² . உ² ம² எ² (
saeculorum Amen

't Geloof int Malabaerſ
உ² ஈ² ஈ² மு² ம² ட² ட² ய² (
in Deum
ப² ட² ட² த² த² ச² உ² உ² த² (
Patrem omnipotentem
க² கு² ம² உ² ல² ல² டி² த² ஈ² (
caeli et terr
ந² ஈ² ஈ² க² ம² டி² ஈ² ஈ² ண² ட² (
creatorem Credo ego
உ² ஈ² ச² க² உ² த² க² க² 9 ண² (
et in Iesum
உ² ண² ணு² ட² ய² ம² க² ண² (
Christum Filium
ரு² உ² ண² ந² ம² மு² ட² ட² (
ejus unigenitum

தாயுன ③ செசுககிர்
Dominum nostrum
ததை யெலிசசுலி
qui est
ககென ③ உனக
conceptus ex
தமா ③ சபபிர்
Spiritu Sancto
தலி னு லசசனத
natus ex
தகக ன னி மரிபநள
Maria virgine
பி ③ லநன உபி ③ நத
Passus est
னபொருசு யொப
sub Pontio
னாதத னகி ளப
Pilato crucifixus
பாடுபட்டுகருசு
est et mortuus
ந உ னை ③ யண்பு
et sepultus est
உபு ககபப
ad inferna
ரனபாதா னதக
descendit die
நில ③ ③ நகி மு னா ③
tertia resurrexit
ளச செ ③ ③ லாகள
mortuis ad celos
தட யிலநன உ ③
ascendit ad dextram
ததா னா லா னந
sedet Dei
ளில ளர் சச உபதத
Patris omnipotentis
③ ம உ ல லி க லா
unde ille
பத ம லி லா ன உ ல
judicatum veniet

பாகதத ல ③ ③ ககிர்
et vivos et
ன உ ③ ல தத லநன உ
mortuos in
③ ③ ககி ③ லாக ③ ③ க
Spiritum Sanctum
③ ③ செதத லாக ③ ③
Credo ego
க ③ ம ③ ③ தத ③ க உ ③
Sanctam et
லா னா கதத லா ன ③
Catholicam
சபபிர் தத து ன உ ③
ego et Credo
ய லி சச உ ③ க ③ ன க
Ecclesiam et
த தோ லி கக லாக ③
Sanctorum quique
சு தத லா ன ③ க ③ ன
ego Credo
சு ய ③ ③ சு தத லா ன உ
communione
க ள க ③ ③ ③ ③ ③
peccatorum
ண ③ ல உ லி சச உ ③
et remissionem
ககெ ன லி னை ③ க ள ③
carnis hujus
பா உ தத ③ ③ செத
et quoque
த லாக ள உ ③ லா தத
resurrectionem
③ ம ள ன ③ னை ③ க
et vitam
③ ம ③ ள ள லு ③ ③
in secula
ம ③ ன ③ ல உ ③ க
seculorum
சு உ ③ ககெ ன லு ③ ன
aeternam Amen.

𐌺	nana	na kort	na	𐌺𐌺𐌺	yona	yo kort	y
𐌺𐌺	návana	ná langh	ná	𐌺𐌺𐌺	yóvana	yó langh	y
𐌺𐌺𐌺	nina	ni kort	ni	𐌺𐌺𐌺𐌺	yaurana	yau dipht:	ya
𐌺𐌺𐌺𐌺	nívana	ní langh	ní	𐌺	yana	y.	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	nuna	nu kort	nu				
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	núvana	nú langh	nú	𐌺	rana	ra kort	
𐌺𐌺𐌺	nena	ne kort	ne	𐌺𐌺	rávana	rá langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺	néana	né langh	né	𐌺𐌺𐌺	rina	ri kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	nævana	næy dipht:	næy	𐌺𐌺𐌺𐌺	rívana	rí langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺	nona	no kort	no	𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	runa	ru kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺	nóvana	nó langh	nó	𐌺𐌺𐌺𐌺	rúvana	rú langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	naurana	nau dipht:	nau	𐌺𐌺𐌺	rena	re kort	
𐌺	inana	n.		𐌺𐌺𐌺	réana	ré langh	
				𐌺𐌺𐌺𐌺	rayana	ray dipht:	r
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	pana	pà kort	pa	𐌺𐌺𐌺𐌺	rona	ro kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	pávana	pá langh	pá	𐌺𐌺𐌺𐌺	róvana	ró langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	pina	pi kort	pi	𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	raurana	rau dipht:	r
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	pívana	pí langh	pí	𐌺	irana	r.	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	puna	pu kort	pu				
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	púvana	pú langh	pú	𐌺	lana	la kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	pena	pe kort	pe	𐌺𐌺𐌺	lávana	lá langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	peána	pe langh	pe	𐌺𐌺𐌺𐌺	lina	li kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	pævana	pæy dipht:	pæy	𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	lívana	lí langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	pona	po kort	po	𐌺𐌺𐌺𐌺	luna	lu kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	póvana	pó langh	pó	𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	lúvana	lú langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	paurana	pau dipht:	pau	𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	lena	le kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	ipana	p.		𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	léana	lé langh	
				𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	layana	lay dipht:	l
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yana	ya kort	ya	𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	lona	lo kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yávana	yá langh	yá	𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	lóvana	ló langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yina	yi kort	yi	𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	laurana	lau dipht:	l
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yívana	yí langh	yí	𐌺	isana	l.	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yuna	yu kort	yu				
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yúvana	yú langh	yú	𐌺	vana	va kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yena	ye kort	ye	𐌺𐌺𐌺	vávana	vá langh	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yéana	yé langh	yé	𐌺𐌺𐌺𐌺	vina	vi kort	
𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺𐌺	yævana	yæy dipht:	yæy	𐌺𐌺	vívana	ví langh	

	vuna	vu kort	vu	9	rrana	rrā kort rrā
	vūvana	vū langh	vū	3	rrāvana	rrā' langh rrā'
2	vena	ve kort	ve	9	rrina	rrī kort rri
2	vēana	vē langh	vē	9	rrivana	rrī' langh rri'
2	vreyana	vay dipht:	vay	2	rruna	rru kort rru
2 Π	vona	vo kort.	vo	2 Π	rrūvana	rrū' langh rrū'
2 Π	vōvana	vō langh	vō	6 9	rrena	rre kort rre
2 NT	vauvana	vau dipht:	vau	6 9	rrēana	rrē' langh rrē'
	urana	u :		8 9	rræyana	rræy dipht:rræy
				6 3	rrona	rrō kort rro
				6 3	rrōvana	rrō' langh rrō'
				6 9 NT	rrouvana	rrou dipht:rrou
				9	irrana	rr.
	lana	la kort	la	NT	nana	na kort na
	lāvana	lā' langh	lā'	(8) 5	nāvana	nā' langh nā'
	lina	li kort	li	NT	nina	ni kort ni
	liyana	li' langh	li'	NT	niyana	nī' langh nī'
	luna	lu kort	lu	NT	nuna	nu kort nu
	lūvana	lū' langh	lū'	NT Π	nūvana	nū' langh nū'
	lena	le kort	le	6 NT	nena	ne kort ne
	lēana	lē' langh	lē'	6 NT	neāna	nē' langh nē'
	layana	lay dipht:	lay	2 NT	næyana	næy dipht:næy
Π	lona	lo kort	lo	6 8	nona	no kort no
Π	lovana	lō' langh	lō'	6 8	nōvana	nō' langh nō'
NT	lauvana	lau dipht:	lau	6 NT NT	navana	nau dipht:nau
	ilana	l.		8	inana	n.
	lana	la kort	la	1 1 1 F	mana	mā kort mā
	lāvana	lā' langh	lā'	1 1 1 6	māvana	mā' langh mā'
	lina	li kort	li	1 1 1 6	mina	mī kort mī
	liyana	li' langh	li'	1 1 1 6	miyana	mī' langh mī'
	luna	lu kort	lu	1 1 1 6	muna	mu kort mu
	lūvana	lū' langh	lū'	1 1 1 6	mūvana	mū' langh mū'
	lena	le kort	le	1 1 1 6	mena	me kort me
	lēana	lē' langh	lē'	1 1 1 6	mēana	mē' langh mē'
	layana	lay dipht:	lay	1 1 1 6	mæyana	mæy dipht:mæy
Π	lona	lo kort	lo	1 1 1 6	mona	mo kort mo
Π	lovana	lō' langh	lō'	1 1 1 6	mōvana	mō' langh mō'
NT	lauvana	lau dipht:	lau	1 1 1 6	mauvana	mau dipht:mau
	ilana	l.		1 1 1 6	umana	m.

KORTE MALABAR

De Malabaren sijn gewoon op bladeren van wilde palmeer of jagerboomen. Hare letteren sijn aldus onderscheyden. 1. sommige korte genaemt of loopende genaemt werden, omdat zij de Ziele en't leeven aende medeklinckers geven sijn. 5. sommige heeten sij gemengde letters, die wij diphthongen noemen, u alleen in't begin van een woort gebruyckt.

Dese verthoonen de Vocalen ofte klinckers

2	ana	een korte a	a
2	avana	een lange a	á
3	ina	een korte i	i
10	yana	een lange i	í
2	una	een korte u	u
2	uvana	een lange u	ú
5	ena	een korte e	e
5	eana	een lange e	é
2	ayana	ay diphthongus	ay
2	ona	een korte o	o
2	ovana	een lange o	ó
2	aurana	au diphthongus	au
2	aquana	ac	ac
2	ai	ci, l, ai diphthongus ei	ei

Dese worden in't beginsel van een woort gebruyckt, by haer Taleyelutu genaemt.

Dit sijn Consonanten ofte medeklinckers

5	cana	c, l, k	6	mana	m
2	nagana	ng	7	yana	y
5	chana	ch	9	rana	rr
5	nhana	nh	2	lana	l
1	irana	i	2	rána	u
5	hnana	hn	6	lána	í
5	tana	t	2	lána	f
5	nana	n	7	rana	r
1	pana	p, l, b	2	nana	n

De medeklinckers vereenicht met klinckers maken een syllabe.

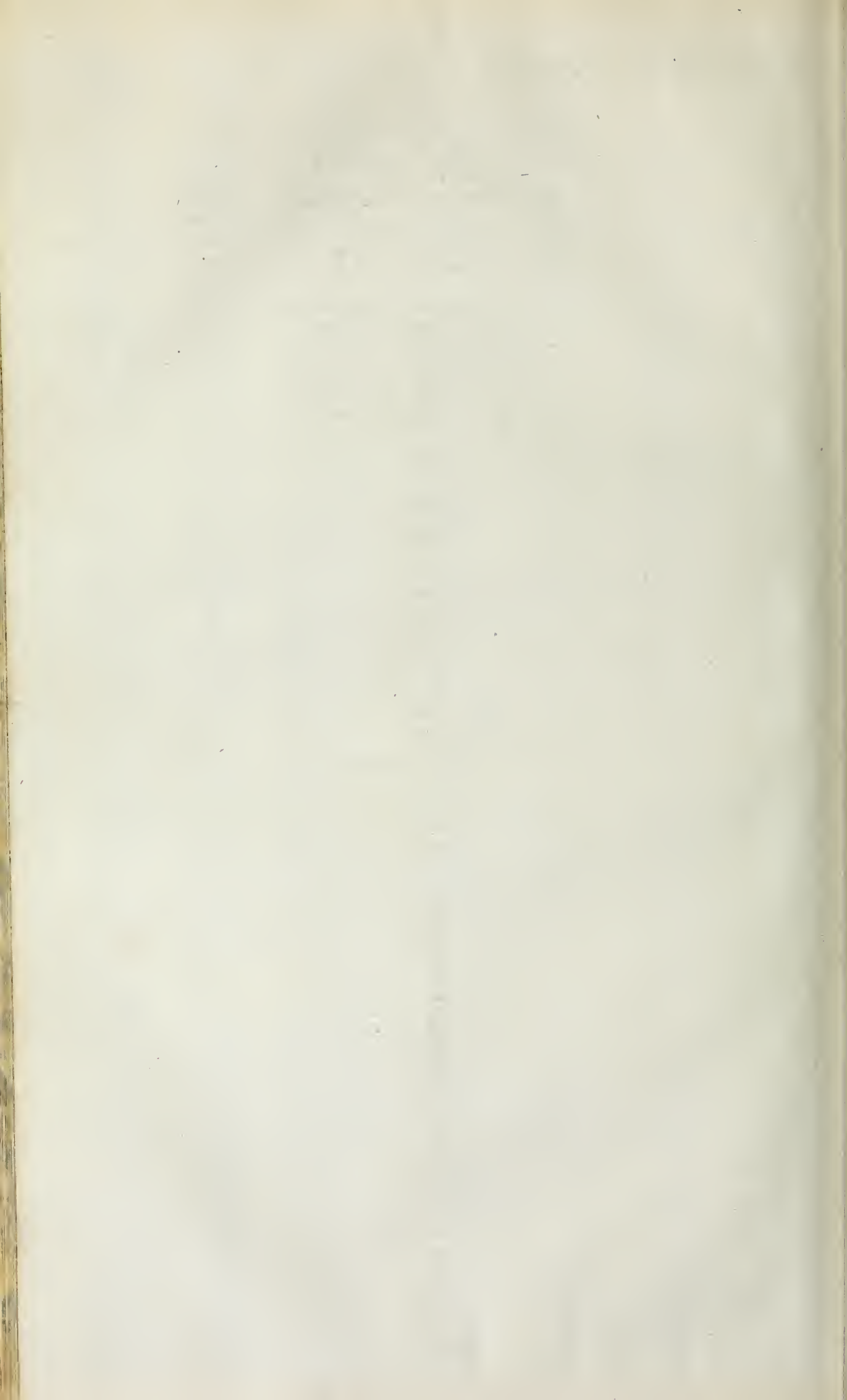
5	cana	ca l ka kort ca, l
5	cavana	ca l, ka, langh ca, l
5	quina	qui, kort qui
5	quiyana	qui langh qui
5	cuna	cu, kort cu
5	curana	cu langh cú
5	quena	ke kort que
5	queana	ke, langh que, l
5	cayana	cay, diphthongus ca
5	cona	co, kort co
5	corana	co', langh co
5	caurana	cau, diphthongus ca
5	iquana	g

5	ngnana	ngna kort ng
5	ngnavana	ngna' langh ng
5	ngina	ngni kort ng
5	ngniána	ngni langh ng
5	ngnuna	ngnu kort ng
5	ngnirana	ngni' langh ng
5	ngnena	ngne kort ng
5	ngnéana	ngné' langh ng
5	ngnáyana	ngnay diphthong ng
5	ngnona	ngno kort ng
5	ngnóvana	ngno' langh ng
5	ngnaurana	ngnaudiphthong ng
5	ingnana	ngn

DE LETTER-KONST.

schrijven met yfere pennen, sij hebben hare letteren van ouden tijden af gehad. 3. sommige klinckers of vocalen, die by haer letteren van leven 4. sommige medeklinckers of lichaem letters, waer van de klinckers het leven 5. sommige klinckers gesprooten. 6. sommige werden genaemt letteren, diemen 7. sommige in't midde. 8. sommige in't eynde.

chana	cha kort	cha	௮L	řayana řay diphtongus	řay
chavana	cha langh	cha	௮LT	řona řo kort	řo
china	chi kort	chi	௮LT	řorana řó langh	řó
chivana	chi langh	chi	௮ONT	řaurana řau diphtong	řau
chuna	chu kort	chu	L	řrana ři	
churana	chu langh	chu			
chena	che kort	che	ஊT	hnana hna kort	hna
cheana	che langh	che	ஊ	hnavana hná langh	hná
chayana	chay diphtongus	chay	ஊT	hnina hni kort	hni
chona	cho kort	cho	ஊT	hniana hní langh	hní
chovana	cho langh	cho	ஊ	hnuna hnu kort	hnu
chavana	chau diphtongus	chau	ஊLT	hnurana hnú langh	hnú
ichana	ch.		ஊT	hvena hne kort	hne
			ஊT	hnevana hné langh	hné
nhana	nha kort	nha	ஊT	hnayana hnay diphtong	hnay
nhavana	nhá langh	nhá	ஊLT	hnona hno kort	hno
nhina	nhi kort	nhi	ஊLT	hnorana hno langh	hnó
nhivana	nhi langh	nhi	ஊONT	hnavana hnau diphtong; hnau	
nhuna	nhu kort	nhu	ஊT	hnana hn	
nhurana	nhu langh	nhu			
nhena	nhe kort	nhe	த	tana ta kort	ta
nhavana	nhe langh	nhe	தLT	tavana tá langh	tá
nhayana	nhay diphtong	nhay	த	tina ti kort	ti
nhona	nho kort	nho	த	tiyana tí langh	tí
nhovana	nhó langh	nhó	த	tuna tu kort	tu
nhaurana	nhau diphtong; nhau		தLT	tuvana tú langh	tú
inhana	nh.		தெ	tena te kort	te
			தெ	tevana té langh	té
řana	řa kort	řa	தெத	řayana řay diphtong; řay	
řavana	řá langh	řá	தெLT	řona řo kort	řo
řina	ři kort	ři	தெLT	řorana řó langh	řó
řivana	ří langh	ří	தெONT	řaurana řau diphtong; řau	
řuna	řu kort	řu	த	řitana ři	
řurana	řu langh	řu			
řena	ře kort	ře			
řavana	ře langh	ře			

INLEYDINGH

Tot de

Malabaarsche SPRAAK-KONST.

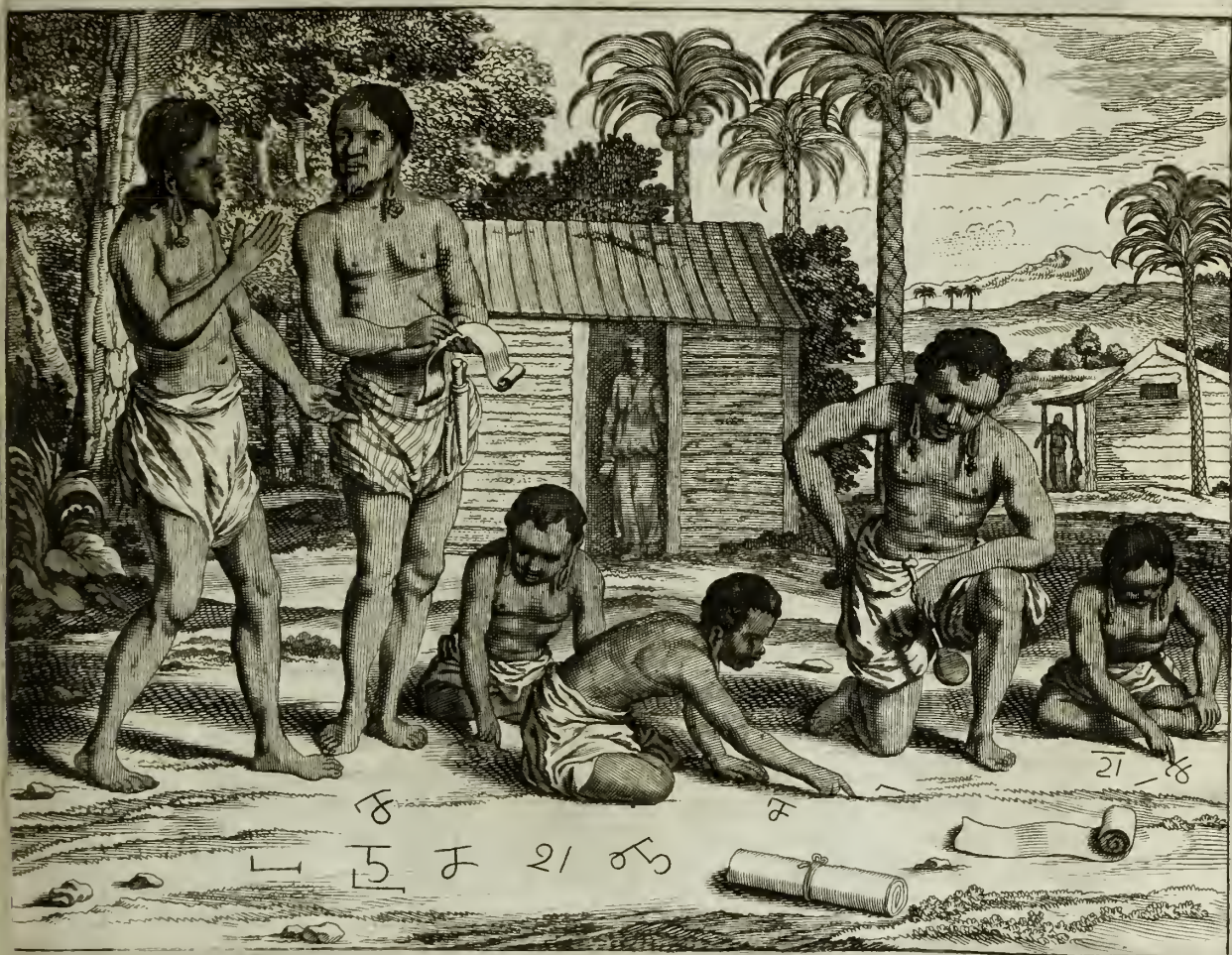
Andachtige Lezer; Alzoo deze *Malabaarsche* letteren noyt onder de *Nederlandtsche* Drukkerſſen geweest zijn, zoo zal ik voor eerſt aanwijzen, de redenen waarom dat tot noch toe niet geſchiedt is, ten tweeden hoe noodigh het zijn zal de zelve boek-ftaven zoo wel als de *Hebreuſche*, *Chaldeuſche*, *Arabiſche*, *Perſiſche*, *Samaritaaniſche*, ende andere Ooſterſche Letteren r'zijner tijdt in 't breede deze nauwdoorſnuffelende Werelt bekend te maken, op dat de volheyte der *Heydenen* meer en meer mochte in Gods heylighdommen treden, waar in onze ongeliefde in 't ſtuk des Geloofs, nochtans geloofde en beminde in haren yver, de Onderſchragers van het vallende *Babylon*, 'k meyne de *Jefuitiſche* Vaders en *Lojoliten*, ons met loffelijke ſchreden hebben voorgeſtapt, zoo dat wy haar nauwelijks meteen verre-kijker konnen beoogen, ende wel byzonder heeft in de ontdekkinge van de *Malabaarsche* tale, onder haar uyt-gemunt *P. Gaſper d' Aquilar*, zoo dat zy alle Leeraren, inzonderheyt die na de Ooſterſche Geweſten verzonden worden, behoorden tot yver te verwekken, om na haar kleyn getal dat zy uyt maken, tegen geſtelt het groote der Roomsche Sprinkhanen, haar tijdt en arbeyt toe te brengen, en de naarſtige handt aan deze Ploegh te ſlaan, op dat dagelijks vervult mochte werden 't gene *Eſaias* den Man Gods voorzeyt, *cap. 43. 6. Ik zal zeggen tot het Noorden, geeft, en tot het Zuyden, en houdt niet te rugge, brengt mijne Sonen van verre, en mijne Dochteren van het eynde der aarde.* En *cap. 49. 22.* en wel byzonder 't gene den Godlijken *Jeremias cap. 16. 19.* voorſtelt. *Tot u zullen de Heydenen ko-*

men van de eynden der aarde, en zeggen, immers hebben onze Vaders leugen erffelijk bezeten, en ydelheyt, daar in doch niet en was dat mit dede. Op dat zy alzoo door het geloove *Jefu Chriſti*, verlatende haar hooghten en heuvelen, den Sone Gods, den Heylant des Werelts de handt mochten geven.

Waarom nu tot noch toe de *Malabaarsche* letteren onder ons onbekent zijn geweest, is deze reden, om dat de *Malabaarsche* lantſtreke eerſt in den Jare 1661. 1662. ende 1663. door de gezegende wapenen der *Ed. Maatſchappye* van den *Portugeeſch* is veroverd: want daar deze geen heerſchappye heeft, is zy niet gewoon Dienſtknechten des Heeren te zenden; 't is waar dat ik aldaar te lande geen eenmaal ben geweest, en alle de velttochten ende belegeringen zoo voor *Coulang*, *Cranganor*, *Cochin* &c. hebbe by-gewoont, echter noyt aldaar mijn vaſt verblijf gehadt: maar na dat ik in de Stadt *Gale*, op het vermaarde Eylant *Ceylon*, een Jaar het Herders-ampt hadde waargenomen, behaaghde het den opperſten Herder, na dat ik Anno 1658. acht Maanden den Leger-tocht voor *Tutecorijn*, *Manaar*, *Jafnapatnam* ende *Negnapatan* hadde bygewoont, my te verplaatsen, en van mijnen wacht-toren te nemen, en te ſtellen in *Turre Angulari*, op den hoek-toren *Pſephina*, van dat Eylant, namentlijk in 't Koninghrijk *Jafnapatnam*, waar van men niet, gelijk eertijds, een groote uitzicht hadde na *Arabia* (als den hoogh-geleerden *Arias Montanus*, in zijn *Nehemias* ofte Beſchrijvinge van de heylige Stadt, getuygt) maar over 24 Kerken, die anders, indien zy Harderloos waren gebleven, ſlimmer dan een ſteenachtigh en woest *Arabien* zoude in korten

tijdt gelegen hebbe. Ik bevondt in den aanvangh mijnes dienfts aldaar, wat my in zoo een groot werk (te meer om dat ik vierdehalf Jaar alleen was) zoude ontbreken, namentlijk de kennisse van deze tale, om mont aan mont met dat Volk, zwaar van sprake, ende voor ons belachelijke lippen te kunnen spreken, te meer om dat ik beyde de handen genoegh vol werks had in den Nederlandtschen en Portugeschten dienst, evenwel die buyten Kerken der Inwoonderen, daar aan zoo veel Roomsche Leeraars hadden gearbeyt, om haar d'eerste beginzelen van den Godsdienst na hare wijze (want *Jesus Christus* word op alderhande maniere geleert) in te scherpen, konde niet als een vervloekt *Gilboa*, ofte een dor *Cabul* blijven leggen: God de Heere dan na zijn grondelooze barmhertigheyt voorzagh my met een goede Tolk, niet alleen in zijn moeder-tale de *Malabaarsche*, maar ook in de *Portugese* wel ervaren, niet alleen met den monde, maar te gelijk ook met de penne vaardigh af-gericht, waarlijk een vroom ende Godzaligh Man, wel beproeft in de acht-jarige dienst te dier plaatze, zijn name is *François*; want waarom zoude ik hem verzwijgen, hy is my geweest een trouwe Medegezel in't werk des Heeren, en mijn Sone in *Jesu Christo* door het eeuwigh en ware Evangelium geteelt, en met eenen als de eerstelingh van dat Landtschap, en deelgenoot aan des Heeren heylige en hooghwaardige Tafel, noch jaarlijks de Christelijke vriendschap en broederschap met zijn versnede pen onderhoudende, tot mijn groote blijtschap nevens andre zijner Lantgenooten. Met zijne hulpe dan ende goetvinden van de hooge Overigheyt dier plaatze, maakte ik een kort begrip van de gronden der waarheit, alleen stellender wijze, om geen aanstoot te geven, wetende dat eenmaal het licht voor den dag gebracht zijnde, de duisternis van zelfs moet verdwijnen. Naderhant bouwde men verder op dien grondt en deze Lee-

ringen, kort zijnde om de geheugenisse niet te bezwaren, wierden in alle getrouwigheyt uyt mijn *Portugese* schriften in de *Malabaarsche* tale overgezet van den voornoemden Tolk: wat vruchten die gedaan hebben kan *Ceylon* noch getuigen, en welke die stukken zijn, kan den Lezer (hem daar aan gelegen zijnde) tot *Rotterdam* sien en bekomen by *Joannes Borstius*, alwaar de zelve in dit Jaar 1671. zijn gedrukt. Naderhant verkreegh ik een weynig adem-haling, als my toe-gevoeght wierd *D. Joannes à Breyl*, in den *Nederlandtschen* dienst niet alleen, maar ook de *Portugese* bequaam; en een Jaar voor mijn vertrek *D. Bartholomeus Heyne*, die in mijn tijt al proeven gaf van zijn naarstigheyt, om in de *Portugese* tale dienst te doen in 't Catechizeren, en buyten twijffel (noch zijnde een Jonghman van weynigh Jaren) in 't *Malabaars* goede dienst te zijner tijt zoude hebben gedaan, nu met een Slinger op *Gale* geworpen, alwaar nu in plaats van zijn *Malabaars* te onderhouden, van nieuws zal moeten *Cingalees* leeren, 't welk beklaghtlijk, verdrietigh, ellendigh en zeer nadeeligh is voor Gods Kerke; deze wech-rollinge der Dienaren heeft zo langh geduurt op die plaatze, dat het buyten twijffel haast den Hemel zal verdrieten: want zoo mach men nu met recht en reden leeren zeggen, *Oleum & operam perdidit*. Maar om tot een besluyt te komen, hoewel my het aanleeren van die tale moeyelijk en by na onmogelijk scheen, want de Letters quamen my voor als nieuwe Monsters, hebbende wel wat gemeyns met de *Hebreeusche* Tale, maar met zulken grooten onderscheyt. Ik wilde evenwel niet t'eenemaal wanhopen, zoo dat ik nu en dan (zoo veel als mijn tijdt lijden kon) de hant aan 't werk begon te slaan (*in magnis etiam voluisse sat est*) leerende eerst met de Kinderen in 't zant schrijven, gelijk den Lezer in deze Plate levendigh vertoont werdt. Ik nam mede de *Olen* ofte de bladeren in de hant, en de

de yzere griffie (denkende menigh-
maal om't gene dat *Cicero* van *Atti-
lius* getuyght, al gebruyk ik een yze-
ren stale stijl, laat ik maar hier me-
de nuttigh werde) ik leerde dan zoo
wat krabbelen, en om't gebruyk van
deze harde pen wat aan te wennen,
verwierp ik in't Landt onze veders,
en schreef mijn Brieven na huys ofte
Vrienden op de voornoemde blade-
ren, hebbende voorgenomen my
meer en meer daar in te oeffenen,
maar ziende dat een schrikkelijke
Sterre-staart Anno 1664. wonderlij-
ke veranderingh voorzeyde, en dat
de Planeten in dien Almanach, ende
op die Polus hooghte wonderlijk be-
gonde te drayen, zoo kreeg ik dan
zin om de Noord-sterre, die alle
avonts maar boven den top van mijn
huys zich vertoonde wat hooger te
zien, & *in medio stellæ cæli*; zoo vont
ik dan (na beraatslagingsh met God,
na mede nemingsh van overvloedige
getuygenissen, ende behoorlijk ver-
zoek van ontslagh en elf-jarige dienst
aldaar te Lande) goet den Evenaar

twee maal te kruyssen, op dat my
niet mochte over gekomen hebben,
dat andere noch dagelijks over
komt, arbeyt, kosten en moeyte ver-
loren. En dit is, aandachtige Lezer,
de reden, waarom ik my niet voor
een volmaakt Man, maar noch nau-
welijks voor een Jongelingh in de
kennisse van die tale erkenne, ende
evenwel, op dat al mijn werk niet
verloren mochte gaan in dezen, heb
ik deze weynige beginzelen aan den
dagh gebracht, wie weet waar toe?
en wie veracht den dagh der kleyne
dingen? *Zach. 4. 10. Magnarum re-
rum tarda sunt molimina.*

Om nu te komen tot de tweede
reden, namentlijk hoe nodigh dezer
tale kennisse is, zal ik kortelijk maar
aanwijzen, want ik loop ten cynde
(op dat het hoeft niet grooter gelij-
ke dan het lichaam) voor eerst staat
vast, dat de eere Godes, en de ken-
nisse *Jesu Christi* het hooghste oogh-
merk van alle staat, standen, ende
koopmanschappen, en alle ons doen
moet zijn (want zoo geven wy zelfs

voor in onze gebeden) en God laat zich niet bespotten, *Gal. 6. 7.* anders 't mach voor een tijdt voorspoedigh zijn, maar *den voorspoedt der Godtloozen doot haar*, na het zeggen van de Wijsste der Menschen. 'k Weet wel dat in deze verbafterde Eeuwe, by veele, nochtans niet by de vromen, dit mijn zeggen zal in de wint geslagen werden: maar God geve dat ik de waarheydt niet mach zeggen, hoewel het in deze tijdt licht is een Propheet te zijn. Zoo men niet meer in die Gewesten voor de eere Gods wil yveren, den zegen zal niet bestendigh zijn, maar in vloek veranderen, en die mate die onze vyanden de *Portugezen*, die nochtans geen kosten ontzien hebben om geheele Boeken in de *Malabaarsche* tale te laten drukken, (niets nu sprekende van de *Chinesche* ende *Japonsche*) is in gemeten, zal ons ook vergolden werden, dat God verhoede, 't welk noodtzakelijk door de kennis der tale moet geschieden, waar door de Godsdienst ingeprent zijnde, een vriendschap en vaste bant gemaakt werdt met d' Inwoonders des Landts, en dit wist Koningh *Emanuel* wel, die meer met weynigh Jesuïten, als met alle zijn oorlogen (die hem ten laastten zouden uytgemergelt hebben) uyt-gericht heeft, en

waarlijk de Godsdienst en voortzettinge van de ware Leere, is een zuyl en gront-steen van een vaste regeeringe, gelijk zeker vermaart Politicus al langh voor my gezeyt heeft; zoo lezen wy hoe dat Godzalige *Leviten* den vallenden staat van *Rehabeam* drie Jaren ondersteutteden, en zijn Rijk versterkte, *2 Chron. 11. 17.* En den vromen *Josaphat* zeyde zeer wel, *Gelooft in den Heere uwen God, zoo zult ghy bevestight werden, geloovet aan zijne Propheten, en ghy zult voorspoedigh zijn, 2 Chron. 20. vs. 20.* En zoo doende zoude men lange konnen zien den vrede van *Jerusalem*, en met weynige bequame beproefde Godzalige, niet met de geringhste des Volks, maar die alreede hier redelijk bewijs van haar kundigheyt in talen konden doen, 't welk des Heeren gelukkigh voortzetten, en de *E. Maatschappye*, die nu by 70 Jaren gebloeyt heeft, bestendigh make, 't welk God gunne, en van den Hemel af te bidden is, en wenscht

*U E. Dienaar en Vrient
in Jesu Christo*

PHIL. BALDÆUS.

Geervliet 21 Julij 1671.

MALA-

MALABARSCH E SPRAAK-KUNST.

DE eerste *declinatie* der *Malabaren* begrijpt alleen de namen die *masculini generis* zijn, veranderende de *n*, die in *singulari* is, in *plurali* in *r*. Zy hebben haar *singularis* en *pluralis* gelijk wy. Item *nominativum*, *pradameigenaamt*, *genitivum*, *dutiei*, *dativum*, *tritei*, *accusativum*, *chadurti*, *vocativum*, *panchami*, *ablativum*, *xasti*.

Nomen. Exempel van de eerste *declinatie*, uytgaande in *an*.

Singul. *Vanan* een voller.

Nom. *Vanan* een voller.

Genit. *Vananureja* van den voller, des vollers.

Dativ. *Vananucu* tot een voller.

Accus. *Vananer* den voller.

Vocat. *Vanaxo* o voller.

Ablat. *Vananiratil* van den voller.

Haar *ablativus* is vierderley.

1 *Localis* van plaatse.

2 *Causalis*, *vananale*, uyt oorzaak van den voller.

3 *Socialis* van gezelschap, *vana nore* met den voller.

4 *Compar.* *vananil*, in vergelykinge d'eene met d'ander.

Pluralis. *Vanar fullones* vollers.

Nominat. *Vanar* vollers.

Genitiv. *Vananareia* van de vollers.

Dativus. *Vanarcul*, *vanaruccu* tot de vollers.

Accusat. *Vanarei* de vollers.

Vocativ. *Vanare* o vollers.

Ablativ. 1 *Localis*. *Vanar iratil*, *vanar iratile*.

2 *Causalis*. *Vanaral vanarale*, om der vollers wille.

3 *Socialis*. *Vanarore vanarorum*, met de vollers.

4 *Compara*. *Vanaril vanarilum*.

Om den nieuwsgierigen Lezer eenigermaten te voldoen in dit werkje, 't welk maar een *Prodromus Grammaticus* is, en waar op te zijner tijdt een grooter *Grammatica*, in 't volkomen gestelt, zoude in Druk kunnen uitgegeven werden, alzoo zy alreede onder ons berustende is, zal ik een kleyn voorbeeld van een *conjugatie* hier by voegen.

PRÆSENS.

SINGULAR.

ik nan	{ <i>Vichuvadigirren</i>	} ik geloof. ghy gelooft. hy gelooft. zy gelooft. dat gelooft.
ghy ni	{ <i>Vichuvadiguirray</i>	
hy avan	{ <i>Vichuvadiguirran</i>	
zy	{ <i>Vichuvadiguirral</i>	
dat	{ <i>Vichuvadiguirraduvel</i>	
	{ <i>Vichuvadiguidu</i>	

P L U R A L I S.

wy nangal	{ <i>Vichuvadiguirron</i>	} wy gelooven.
ghy ningal	{ <i>Vichuvadivirgal</i>	} ghy-lieden geloof.
zy masc. en	{ <i>Vichuvadicrargal</i>	} zy mannen en vrouwen gelooven.
zy fem. N.	{ <i>Vichuvadicradu</i>	} die of die zaken gelooven.
zy.	{ <i>Vichuvadiguidu</i>	} dat of geven het geloove.
<i>Adugal.</i>		

Negativum. Præfens. Actuale. Singul.

ik nan ut supra	{ <i>Vichuvadieren illei</i>	} ik geloof niet.
	{ <i>Vichuvadicrei illei</i>	} ghy geloof het niet.
	{ <i>Vichuvadiezán illei</i>	} hy geloof het niet.
	{ <i>Vichuvadiezal illei</i>	} zy geloof het niet.
	{ <i>Vichuvadicrad' illei</i>	} dat geloof het niet.
	{ <i>Vichuvadiguid illei</i>	}

P L U R A L.

wy nangal.	{ <i>Vichuvadicrem illei</i>	} wy gelooven't niet.
	{ <i>Vichuvadicringal illei</i>	} ghy geloof het niet.
	{ <i>Vichuvadicrarga lillei</i>	} zy M. F. gelooven't niet.
	{ <i>Vichuvadicrad' illei</i>	} M. deze zake gelooven het niet.
	{ <i>Vichuvadiguid illei</i>	}

Præfens honoris van eere, als men tot een Koningh
of groote Perfonagie spreekt.

Eerft tot *Affirmatie*.

<i>Vichuvadicrora,</i>	ik, wy, en de Koningh geloof dat.
<i>Vichuvadicrir,</i>	U Ed. U E. zijn Majesteyt geloof dat.
<i>Vichuvadicrare,</i>	Zijn Ed. zijn Eerw. zijn Kon. Majest. geloof dat.

Præfens Negativum. Actual. Singular.

<i>Vichuvadiren illei,</i>	ik geloof dat niet.
<i>Vichuvadicrei illei,</i>	ghy-lieden geloof dat niet.
<i>Vichuvadiezán illei,</i>	hy geloof dat niet.
<i>Vichuvadiezal illei,</i>	zy geloof dat niet.
<i>Vichuvadicrad' illei,</i>	die zaak geloof dat niet.
<i>Vichuvadiguid illei,</i>	

P L U R A L.

<i>Vichuvadicrem illei,</i>	wy gelooven dat niet.
<i>Vichuvadicringal illei,</i>	ghy-lieden geloof dat niet.
<i>Vichuvadicrargal illei,</i>	hy geloof dat niet.
<i>Vichuvadicrad illei,</i>	zy geloof dat niet.
<i>Vichuvadiguid illei,</i>	die zaken gelooven dat niet.

Præfens Negativum. *Honoris* of van eere.

<i>Vichuvaidcron illei,</i>	zijn Majesteyt geloof dat niet.
<i>Vichuvadicrir illei,</i>	hy geloof dat niet.
<i>Vichuvadierar illei,</i>	ghy geloof dat niet.
	zy geloof dat niet.

Hier ziet men voor eerst hoe de *Malabaarsche* tale niet alleen is een zware tale: want buyten dit voorbeeld kan men dat t'zijner tijt naaktelijk toonen uyt de veelheyt van haar woorden, en hoe een dingh zeer veel benamingen heeft, maar ook elke dagh in de weke niet alleen, maar in 't gantsche Jaar zijn eygen naam. Ten anderen, hoe grootelijks dit Volk op haar achtbaarheid en respect staat, en hoe onervaren veel aanzienlijke Mannen dikmaals spreken, als of de *Malabaren* ende andere *Indianen* wild waren, daar zy in civiliteyt dikmaals veel *Europæanen* ten hooghten beschamen.

Præteritum imperfectum singul.

Vichuvadicrane apo vichuvadieren, ik geloofde.

Pluralis.

Vichuvadicreye apo vichuvadierom, wy geloofden.

Dit is wederom *Præteritum*, *Affirmativum* & *Negativum simplex vel honoris*, en zoo in 't volgende.

Præteritum. Singul.

Vichuvaditen, ik hebbe geloofd.

Pluralis.

Vichuvaditom, wy hebben geloofd.

Plusquamperfectum. Singul.

A ducu mune vichuvaditay, ik hadde geloofd.

Pluralis.

A ducu mune Vichuvaditon, wy hadden geloofd.

Futurum. Singul.

Vichu va dipen, ik zal geloven.

Pluralis.

Vichuvadipon, wy zullen gelooven.

De geheele *Conjugatie* by te schrijven, achten wy thans onnoodig, dewijl de Letteren onder onze Natie tot noch toe onbekent zijn geweest, zullende uyt wachten, wat uytkomst van deze kleyne beginzelen den tijd geven zal.

Onze Vader in 't Malabaars.

V Anan galil yrucrà engàl pidàve unureya namam ellatcum chutam-
In cælis qui es Pater noster nomen tuum sanctifi-
ga unureya irakjam vâra un manadin paryel à navargal vanatil cheyuma
cetur; regnum tuum adveniat; voluntas tua fiat in terra ut in cælo; da
pelepumylum elarum cheya andandulla engàl pileycaran carracucù nângal
panem nostrum nobis singulis diebus; remitte nobis debita nostra, ut debitoribus
pava carangaley perru : engaley tolxatricù è duvagù ottâde engalucù
nostris remittimus nos: non inducas in tentationem nosmet verum à malo
Polángn varámal vilagù &c. Amen.
libera tu nos. fiat.

Het Geloove in 't Malabaars.

V Anamum pumium pareyta charvatucum vala pidavagmia tambyra-
Cæli terræque creatorem omnipotentem ego Patrem in Deum
 neye vichuvadicren. Avanureyà maguan oruven namureyà nayan Xēju
credo & in Filium ejus unigenitum Jesum
 Christeye vichuvadicren.
Christum credo ego &c.

Yven chetamàna espirytù màl chanitù kannì Marial &c. vaitil nindù
Conceptus ex Sanctum Spiritum qui natus ex virgine Maria.
 pirranda Ponxio Pilatin kil parulattu cruxile arraiandù chetù aracapata pa-
 dalangalil errì charruvatucum valla pidaguia tambiram Balagapatil irucran
 avaratil nindu irucrà vagalacùm chetavargalucum narutytha varnvan. Chu-
 tamana espirytù veye vichuvadicren. Chutamana vargal custanum undanu
 vichuvadicren. pileygal Porrutalu chetavargàl huiortalum endendeycum
 ulla aytum vindanum vichuvadicren.

F I N I S.

B E S C H R Y V I N G
 Van het machtige
 E Y L A N D
 C E Y L O N,

Met zijne onderhoorige Vorstendommen,
 Steden en Sterkten. Der Landen voornaamste Have-
 nen, Gebouwen, Pagoden, Vruchten, Beesten, enz.
 Der Inwoonderen gestalte, zeden, gewaat, huys-
 houdinge, ceremonien, enz.

Nevens

*Een waarachtigh verhaal van het gene in en omtrent dit Eyland
 is voor-gevallen, zints d'eerste aankomste der Chinezen, tot op het Jaar 1665.
 en onder dit devoornaamste Belegeringen, van Punte Gale, Negumbo,
 Columbo, Jafnapatnam en andere. Ook in het byzonder het beleg
 en overgaan van Columbo, zoo als het van de Portugezen zelf
 in een Dagh-register is na-gelaten.*

Verciert met Land-kaarten en Afbeeldingen der voornaamste Steden,
 Sterkten, Drachten, Beesten, Vruchten, enz. in Indiën zelf na het leven
 af-getekent, curieus in koper gesneden.

Door PHILIPPUS BALDÆUS, Dienaar des Godlijken Woords,
 eertijds op Ceylon, en nu tot Geervliet.

AMSTERDAM,
 (JANSSONIUS van WAASBERGZ,
 By JOHANNES { En
 { van SOMEREN. Anno 1672.
 Met Privilegie voor 15 Jaren.

1777 - 1778 - 1779

1777 - 1778 - 1779

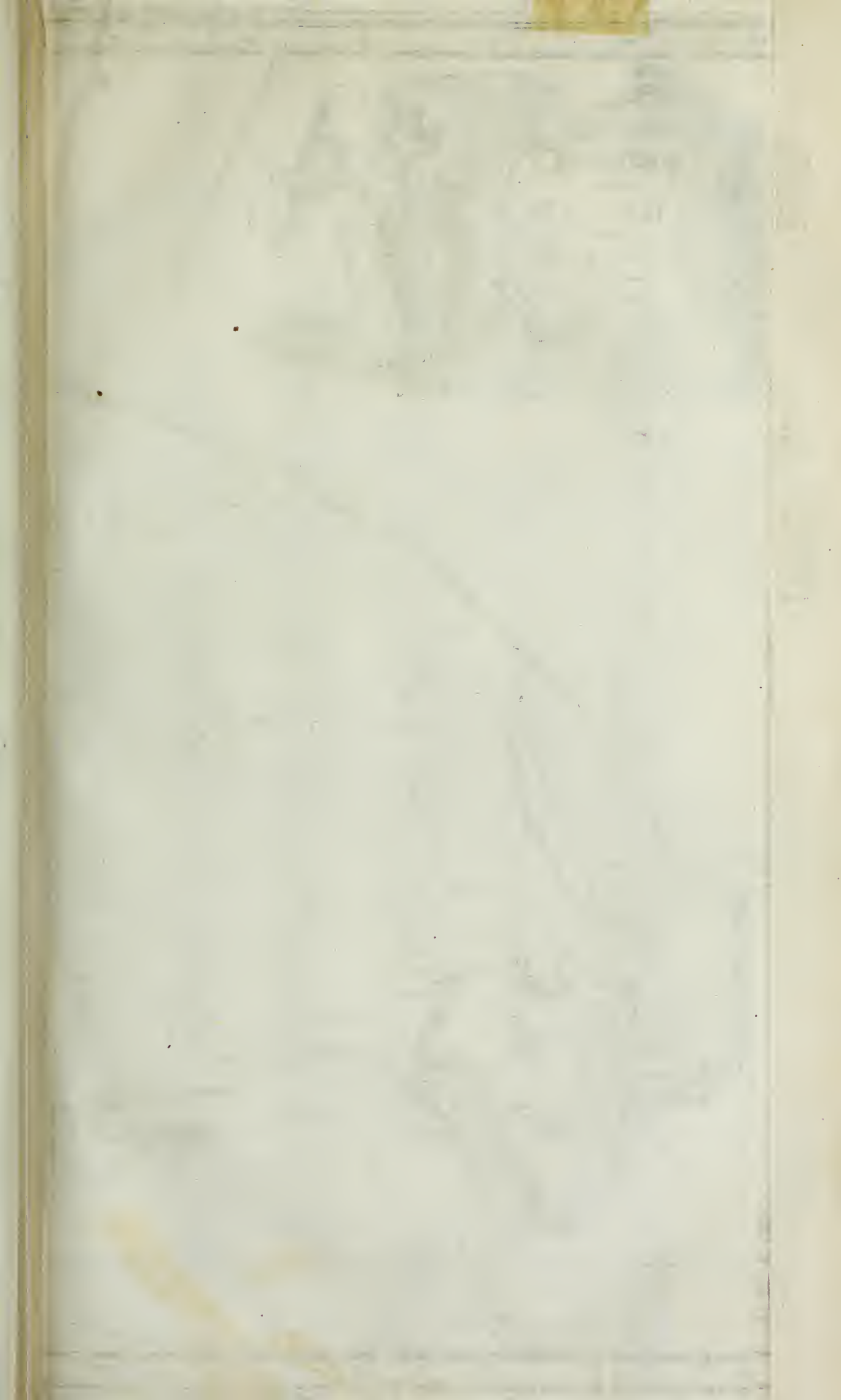
1777 - 1778 - 1779

1777 - 1778 - 1779

1777 - 1778 - 1779

1777 - 1778 - 1779

INSULA
CEYLAN,
olim
TAPROBANA;
nunc incolis
LANKAWN.

Sep 28
renitrio

COIJARUM
REGNUM.

TRINQUE
WED.
NEM
ALE
Dumbra
Jampure

W
A
N
N
I
A
S
R
E
G
N
M
A
N
A
R
A
D

P
R
O
V
I
N
C
I
A
S
S
E
T
T
E
C
O
U
L
A
N
G
P
E
R
O
U
G
A
R
E
P
A
T
T
E
M
O
U
S
T
A
T
E
M
O
U
S
T
A
T
E
M
O
U
S
T
A
T
E
M

Calpentyn

B E S C H R Y V I N G E

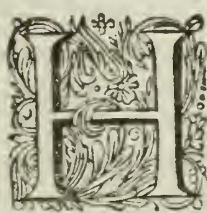
Van het Machtige

Eyland CEYLON.

HET EERSTE CAPITTEL.

Ceylon, zijne gelegentheyd, grootheyd en eerste opdoeninge.

Ceylon,

Et Eyland *Ceylon*, van *Joannes Barrius* voor het oude *Taproban* gehouden, werd alzo by de Portugezen, en alle Vreemdelingen genaamt, na het Land en Stad *Ceylon*, op't zelve Eyland gelegen, en by de Inwoonders genaamt *Lankæwn*.

zijne ge-
leghent-
heyd,

Het legt tusschen 6 en 10 graden benoorden den Evenaar. Het voornoemde Eyland is eertijds in zijn begrip groot geweest 400 mijlen; maar is door de Zee aan't noord-eynde wel 40 mijlen af-genomen, en is (gelijk in de beschrijvinge van *Manaar* blijken zal) buyten alle twijffel eertijds aan de vaste kust gehecht geweest.

Het heeft de gedaante niet zoo zeer van een *Ey* (als *Petrus Maffæus* schrijft) maar van een *Ham*, gelijk ook het uytterste Fort van *Jasnapatan*, om die reden van de Nederlanders *Hammen-hiel* genaamt werd.

groot-
heyt.

Den zelve *Maffæus* zegt dat het 240 mijlen in zijn begrip zoude omvatten, zijnde lang 78 en breed 44 mijlen: Maar onze Nederlanders, die het zelve nu in vrede bezitten, na de overwinninge van *Columbo*, *Manaar*, en *Jasnapatan*, zoo in't Jaar 1656. als 1658. oordeelen dat het 360 mijlen in de rondte begrijpt; Het heeft veele bequame Havenen, Steden, ende Sterkten, en word in veele Koningrijken en Vorstendommen

omgrij-
ven en Vor-
stendommen
in ge-
en.

verdeelt, gelijk in de eer-tijtelen, die den Keyzer voert, te zien is; noemende hy zig zelve *Raja Singa*, Keyzer van *Ceylon*, Koning van *Candea*, *Cota*, *Ceytavaca*, *Dambadan*, *Amorayapore*, *Jasnapatan*, *Prince van Uva*, *Mature*, *Dinavaca*, de vier *Corles*, *Groot-hartog van de 7 Corles*, *Matala*, *Grave van Cotiar*, *Trinquelemale*, *Batecalo*, *Velase*, *Vintana*, *Drembra*, *Panciapato*, *Veta*, *Putelaon*, *Vallare*, *Gale*, *Belligaon*, *Marquis van Duranura*, *Ratienura*, *Tripane*, *Acciapato*, *Heer van de Havenen van Alican*, *Columbo*, *Negombo*, *Chilan*, *Madampe*, *Calpentijn*, *Aripiture*, *Manaar*, en van de *Vijscherie der Gesteenten en Peerlen*, *Heere van de Gulde Zonne*.

Welke wy hier na (gelijk ook andere considerabele Steden, en Fortressen) onder hare Belegeringen, en by andere occasien sullen beschrijven.

Het Eyland *Ceylon* heeft veele kostelijke Rivieren, als die van *Chilan*, *Negombo*, *Matual*, *Columbo*, *Alican*, *Mature*, *Batecalo*, *Trinquelemale*, &c. waar van zommige haar al tijt in de Zee uytboezemen, en anderen door het strand gestopt, en na verloop van het Mousson, wedergeopent werden. Het is rijk in veel derley Gesteenten, uytnemende vruchtbaar, voornamelijk in *Caneel* en *Cardamom*; levert de alder-edelste Oliphanten van gantsch Indiën uyt, gelijk wy dit alles, en het gene meer tot de natuurlijke Historie be-
A hoort,

hoort, hier na zullen aanmerken.

Eerst opgedaan by Chinezen, die daar ontrent schipbreuk leden.

Der zelve Overste Koning van Ceylon gemaakt.

Achter-eenvolgendverhaal van Keyzeren en Vorsten van hem afkomstig.

Ceylon is eertijds van de *Chinezen* op gedaàn, op deze wijze: Zekere *Chinezen* die met een Jonk door storm vergaan waren, aldaar aan landen, welke zeyden dat haar Opperheer was de Zone van de Zonne, welke Zonne de Inwoonderen van Ceylon doen mede eerden, gelijk *Eswara* ook by de *Malabaren* de Zon is, op wienshoofd de Maan staat, om dat zy al haar licht van de Zon heeft; dies wierden de *Chinezen* niet alleen behouden in 't leven, maar de Overste van de voornoemde Jonk werd met toestemminge van alle voor haren Koning van 't Eyland verklaart.

Uyt hem dan is de opkomste der Koningen van dit Eyland, en van den Keyzer, en grooten Heere zelfs, die den titel van Heer van de Gulde Zonne voert. Men noemde deze eerste *Chineze Koning, Welbeminde Zoon die nimmer stil is*; van deze is gesproten *Lankaw Pati Mahadasijn*, dat is, *Welbeminde groote Heere van 't gantsche Eyland*. Uyt welke eene andere Zone voort quam, genaamt *Lankaw Singe Mahadasijn*, gezegt, *Wel-beminde Eylands Leeuw*, welke teelde een Zone met name *Marasinge Mahadasijn*, dat is, *Welbeminde Leeuwen-dooder*: uyt welke zija afkomstig twee Zoonen, d'een *Lankaw Patti Mahastane*, ofte *Oog-appel van het gantsche Land*; de tweede *Radgora Adasijn*, dat is, *Wel-beminde Koning*, welke na de dood van haar Vaders *Marasinge Mahadasijn* van den anderen zyn verdeelt, en veel bloedige en zware Oorlogen hebbende gevoert, konde den anderen niet overwinnen. De minste van vermogen *Radgora Adasijn*, heeft het Rijk *Candy* in zyn macht, en zyn Broeder de andere Rijken en Heerlijkheden.

Uyt dezetwee Koningen zyn veel Zonen en Dochters af-gedaalt, welke by 't leven van haar Vaderen in haar bezittingen wierden bekrachtigt, alzoo dat de oudste Zoon van elk Opperhoofd van de andere bleef, onder eede van de zelve alle gehoor-

zaamheyt te bewijzen. *Lankaw Patti Mahastane* oud 70 Jaren, sterf, en zyn meerder jarige Zoon *Marandonna Madgora*, ('t welk is te zeggen, *ghy zult dooden den oog-appel*) het Rijk en de Kroone bekomen hebbende, nam de wapenen tegens zyn Vaders Broeders aan, doch werd eyndelijk een vrede tusschen haar beyden getroffen, met het Huwelijk van *Malabande Wandige* genaamt, of *Eerst-ziende Koninginne*, ten Huysvrouw gegeven aan de Zone van *Marandonne Mahastane*, ofte *Eerst-ziende Koning*.

Uyt dit Huwelijk zyn veel Dochteren gesproten, en na het overlijden van den Vader een Zone, genaamt *Fimala Darma Soria Adasijn*, gezegt, *ghy zult het gantsche Rijk 't onder brengen*, gelijk d'ervarentheyd geleert heeft: want hy oud geworden zijnde, heeft alle de Landen en Rijken, die haar onder zyn gehoorzaamheyt niet wilden buygen, voor vyanden niet alleen verklaart, maar ook feytelijk met wapenen aangetast; alzoo dat de andere Koningen en Princen t'zamen-rotteden en aanspanden tegen den voornoemden *Fimala*, en hem onder de oogen zagen en tegenweer boden. Eyndelijk heeft *Fimala* haar overwonnen, en meester geworden zijnde, bracht alle aanzienlijke personagien, die zijne macht wederhoorig waren geweest, om hals, stelde zyn Gunstelingen in haar plaats, tot buyt mede-voerende zyn Susters Dochter *Rokech Wandige*, ofte *Schoone Koninginne*, tot de welke hy naderende, na een wijl tijd veel Zonen en Dochteren van haar bequam, van welken de volgende Koningen en Princen haar oorsprong hebben.

Het II. Capittel.

Eerste aankomst der Portugezen onder Laurentius d'Almeyda.

Ontrent dezetweespalten gebeurden het dat *Laurentius Almeyda*, uyt last van sijn Vader, de Moren die van *Malacca* en *Sumatra* over de *Mal-*

Portu-zen onder Laurentius Almeyda in Ceylon.

Maldiven na *Arabien* vluchte, navolgde; de *Portugezen*, wetende als goede Visschers, dat het in troebel-water de beste vangst geeft, zoekende de rijkdommen en conquesten van 't gantsch Eyland (na haren aart) aan haar te trekken, vermeeſterden (na zware en bloedige Oorlogen) de beste Caneel-plaatzen, een goede menigte van die speceryen jaarlijks daar van voerende, hoewel met groot gevaar des levens en diepe benautheyd en benartheyd van wegen de Eylanders die haar niet weynig tegen deze nieuwe Europeanen te weer stelden, byzonder ten tijde van *Raja Singa Adascijn*, die haar groote tegenpartijder en hater was.

Raja Singa Adascijn gen haar velde.

Raja Singa Adascijn was een Konings Zoon, en Neef van den Koning van *Cota*, hoewel dikmaal hebbe hooren zeggen van de *Portugezen* en onse *Nederlanders* ten tijde mijner residentie en verblijf aldaar, dat hy een Barbier was en in verscheide Talen wel ervaren. *Raja Singa Adascijn* geraakten noch jong aan de Kroon, en was overmaten tot den Oorlog gezint, 't welk hem zoo wel gelukte dat hy in korten tijd het geheel Eyland onder zijn geweld bracht, ombrengende na dat hy Keyzer gekroont was, alle Heeren van staat en aanzien, en anderen in haar plaatze stellende.

Belegert Colombo.

Hy een groot vyand der *Portugezen* zijnde, omringde de Stad *Columbo* met een geweldige heymacht; zoo dat de Belegerden in de uysterste hongers-nood geraakten. De *Portugeze Soldaten*, haar zoo benauwt, en geen open ziende, en wetende dat de Gouverneur van geen overgeven wilde verstaan, besloten (indien in acht dagen van *Goa* of elders geen ontzet quam) datze haar Heeren en Meesters wilden dootslaan, en haar in genade van *Raja Singa* overgeven, 't welk door een Pagie aan den Gouverneur ontdekt wierd, met eenige omstandigheden, en woorden zoo wel van den eenen, als van den anderen. De schimp- en laster-woorden van de oproerige Soldaten waren by-

Oproer der Portugeſche Soldaten.

zonder deze, *Ben servimos*, dat is spots gewijze, *Wy hebben hier een ſchoonen dienst*, *Mal Merendamo*, wy zullen geen goet avontmaal hebben. *Pois filhos de putas que esperamos*, dat is, *wel nu Hoere-kinderen* (want zoo eeren zy malkanderen gemeenlijk, en dat woord zit in haren mond beſturven, en liegen daar de helft niet aan) *wat wachten wy?* waar op een ander zeyde, *esperamos oito dies que noſſos amos vaon dormir en entaon vamos*, dat is, *wy wachten noch acht dagen, tot dat onze Heeren en Meesters gaan ſlapen, en dan gaan wy mede deur.*

De Gouverneur met zijn Raad ſtutte dit voornemen zo veel zy konden, en zochten hun volk met alle minzaamheyd tot gehoorzaamheyd te brengen, doch binnen een korten tijd quam van *Goa* en andere plaatzen ontzet, van allerley nootdrift en volk; zoo dat de Keyzer genootzaakt wierd de Belegering op te breken; na dat te vergeefs met zijn Schepen de *Portugeeſche Vloot* wilde aantasten, die met een goede voorwind door de *Cingalezen* voortgerukt, dicht onder het Fort *Columbo* zetteden. En aldus wierd *Rajaas* storm afgeſlagen.

Den Gouverneur tracht de bevoorte te ſtillen.

Columbo door de *Portugezen* van *Goa* ontzet.

Raja Singa afgeſlagen.

Deze *Raja Singa Adascijn* nu meester van het geheele Rijk, behalven *Gala* en *Columbo*, heeft den wettigen Keyzer *Mahadascijn* geheeten, verjaagt, zoo dat men niet weet waar hy gebleven is, want hy, van zijn vyanden bezet, liet alle zijn kassen en kisten openen, en zijngelt en gesteenten op den weg achter hem werpen, waar door zijn vervolgers, op den roof verſlingert, hem vergaten verder op de hielten te dringen. *Raja Singa*, nu volkomen Heer en Meester zijnde, ſtelde tot een beſtierder over de boven-landen, een van de voornaamſte Raden des Keyzers, genaamt *Vinne Lamantia*, gezegt, *Raad die nimmer ſtil is*; welke Vader was van *Don Jan*, namaals Keyzer. *Vinne Lamantia* nam tegen den Keyzer den oorlog aan, en hebbende aan zijn ſnoer veele die van de wreechtheyt des Tyrans walgden, zoo

Raja Singa verjaagt den wettigen Keyzer *Mahadascijn*.

Die zijn ſchatten en juweelen by de weg ſtroys.

En *Vinne Lamantia* het overige van zijn beſittingen beveelt. *Vinne Lamantia* tegen *Raja Singa* te velde.

Doet zich Vinne Ladarma Soria noemen.

Blijdschap der Portugezen over deze tweespalt.

Lijst van Raja Singa om zijn wederpartye in handen te krijgen.

Vinne Ladarma door Raja Singa ten Hove genodigt.

maakt hy zich, met toe-staan van den Landaart, Keyzer, en nam aan zich de name van *Vinne Ladarma Soria*, dat is, *Verlosser van't Rijk*.

De Portugezen waren niet weynig om dezen Oorlog verblijt, en konden ondertusschen haar adem wat halen. Dezen Oorlog duurden lange, zonder dat *Raja Singa* de overhand behielt; dies vind hy goet een bedrieglijk gesprek en verbond te maken met *Vinne Ladarma Soria*, hem beloovende alle de Juweelen en kostelikheden, die hy in den Oorlog tegen den Keyzer *Mahadasijn* bekomen hadde, onder deze voorwaarde evenwel, dat hy *Raja*, voor opperste Macht, Keyzer en Heer zoude erkent worden.

Ondertusschen dat deze Vrede wierd gesloten, is *Vinne Ladarma*, een Zoon van dien eygen naam geboren, welke namaals Keyzer wierd,

deze een Jaar oud geworden zijnde, heeft *Raja Singa* den Vader met vele lagen en bedrieglijke beloften ten Hove gekregen, (hoewel die van *Candy* daar tegen waren, vreemde voor ongeval, gelijk de uytkomst geleert heeft) want hy aldaar gekomen zijnde, hadde *Raja Singa* omtrent zijn Hof laten maken verscheidene afschutzel, daar *Vinne Ladarma* voorby moeste, dies hy door *Rajas* volk van de zijnen afgesneden, by *Raja* wierd gevankelijk gebracht, die hem levendig in 't Hof tot het halve lijf in een kuyl dede begraven, en in zijn tegenwoordigheyd, met houte klooten na 't hooft schieten, tot hy eyndelijk, na vele ellende, aan zijn dood geraakte. Gelijk ook de Heeren die by hem geweest waren, onder zware tormenten tyranniglijk omgebracht wierden.

Aldus vertrok *Raja* na *Candy*, dat

Werd van zijn gewol afgesneden verraden e. gevangen voor Raja gestelt, die hem ellendig om't leven doet brengen.

Raja trekt na Candy

te welk hy veroveret, en de Ingezetenes tot slaven maakt.

hy haast machtig wierd, makende alle de Ingezetenen tot slaven, edel, noch onedel verschoonende, en dede haar al te zamen ontwapenen, om

niet wederom tegens hem op te staan. Hy nam de Keyzerinne gevangen met haar Kinderen, en vroeg haar, als zijnde een groote Toove-
raar,

raar, fcherp na den tijd en dag van de geboorte der Kinderen: Maar de Keyzerinne van de Waarzeggers te vooren verwittigt, zeyde, dat zy het niet en wifte, alzo zy in deze ongelegentheyd de beschrijvinge daar van verlooren hadde.

Cingalezen van Raja Singa, die harde verniy drukt, en de Portugezen te onderhandelen.
De *Cingalezen* wierden van dezen Tyran hard gedrukt, en moesten van *Candy* tot aan *Settavacca*, een groote streek lands, tot maken van Forten en Sterkten, op hare hoofden aarde dragen. Waarom zy van die slaverny willende ontslagen zijn, besloten met de *Portugezen* te onderhandelen, en haar bescherminge te verzoeken. Dit weygerde den *Portugeesch* niet, dies zy *Andreas Furtado* een beroemt Man, met een aanzienlijke Armade na *Jafnapatan* afvaardigden, die de Plaatze onvoorziens aantafte en bemachtigde. Zy namen den Koning gevangen, en wilden door zijn Land den doortocht na *Candy* hebben, als mede zijne gunste, om de bedrukte Inwoonders te hulp te komen.

Andreas Furtado, die aantocht Candy, welk hy onvoorziens neemt.
Die van *Candy* eerst ontzet over de aankomste der *Portugezen* ofte *Parangijs*, gelijk die Landaart de vremdelingen noemen, te meer, alzo zy noch te zamen geen volkomen verbond en contract gemaakt hebbende, vreesden uyt de eene slaverny in de andere te geraken, want zy hebben daar na wel bevonden, dat deze remedie slimmer dan haar sickte was.

Andreas Furtado, die dinge naar geveest.
Dit voorzag den schrandren Admiraal *Don Andreas Furtado*, dies vind hy goed den Neef van *Don Jan* en *Donna Catharina*, zijnde beyde Koningskinderen en ingeboornen, in de Roomsche Gods-dienst opgevoed, na *Candy* te vervoeren, om aldus de gemoederen beter tot hare devotie en wille te trekken, makende tot Koning den Neef van *Donna Catharina*, die gedoopt zijnde, den naam van *Don Philippus* kreeg, en *Don Jan* overste Veldheer. *Donna Catharina*, Dochter van den wettigen verdreven Keyzer *Mahadascijn*, en rechte erfgenaam van 't Rijk, liet hy tot *Manaar* blij-

ven,doende de bysonderste inwoonders van *Candy* door verscheide posten weten en heymelijk waarschouwen, met groote beloften, van haar van 't Jok des Keyzers te onlasten, 't welk zy aen-namen, met voorwaarde van gemeene bescherming tegens den Keyzer *Raja Singa Adascijn*.

Den Tyran dit vernemende, rukt in der yl met een machtig Leger na *Jafnapatan*, om de *Portugezen* den doortocht tot *Candy* te beletten; meynende, dat de Inwoonders van *Candy*, de middelen van tegenweer benomen zijnde, zijne macht niet meer en zoude kunnen wederstaan: doch eer hy in 't Rijk van *Jafnapatan* quam, waren de *Portugezen* al in *Candy*, en kroonden *Don Philippo* terstont tot Koning, en maakten *Don Jan* overste Veldheer, met zulke belofte, dat zy beyde *Portugefche* vrouwen zoude trouwen; en dat de Inwoonders den Koning van *Portugal* homagie en trouw zouden zweren.

Don Jan ziende *Don Philippo* voor hem begunstigt, nam een doodelijken haat tegens de *Portugezen* op, hem evenwel voor *Don Philippo* wijsfelijk veynzende, doende alles dat zijn ampt mede bragt, tot dat hy gelegentheyd vond om zich te wreken: de Stad *Candy* wiert ondertuffchen zoo sterk gemaakt, dat *Raja Singa Adascijn*, daar tegens niet konde bestaan noch voornemen. Het Keyzerlijke Hof wierd door *Don Jan* hermaakt, ('t welk *Raja Singa* hadde laten om verre werpen) om den nieuwen Koning *Don Philippo* daar in te herbergen. Ondertuffchen be-raatslaagt *Don Jan* met een Toveraar om den nieuwen Koning *Don Philippo* te vergeven: gelijk ook gebeurt is.

Het III. Capittel.

Don Philippo vergeven. *Don Jan* word Keyzer. Slaat *Raja Singa*, die korts daar sterft. Zijn Geheym-schryver Janiere tegen *Don Jan* te velde.

DE *Portugezen* onder wijl maakten een sterk Fort tot *Gannoor* tegen *Portugezen* maken een sterkt.

tegens *Rajas* aankomst, die zich met alle macht tegens de zelve uytruste. De *Portugezen* haar onmachtig vindende om *Rajas* geweld te wederstaan, zonden den Capiteyn *Joan de Melo* en eenige Geestelijke met sterk convoy na *Manaar*, om meer volk en geweer voor de Inwoonders, zijnde het zelve haar van *Raja Singa* was af-handig gemaakt. Doch eer deze vertrokken zoo voerden zy den Koning *Don Philippo* binnen de Stad *Candy* in 't Hof te vooren gemelt, en dat met groote eere, tot volle vernoeginge van de Inwoonders, die nu meinden eenmaal van de dienstbaarheid ontslagen te zijn.

Toeren Don
Philippo in
Candy.

Don Phi-
lippo van
Don Jan
met vergif
omgebracht.

Don Jan ziende het gros der *Portugezen* vertrokken, kon zoo lang niet wachten dat het eerste vergift op *Don Philippo* den Koning wrocht: maar bracht hem met noch een tweede om hals, krijgende veel volk aan zijn zijde, die groote vryheden toezeggende. De *Portugezen* *Don Jans* werkinge verstaande, zonden verscheyde Posten na *Manaar*, de tijdinge van *Don Philippus* dood, en het toevallen van veel volk aan *Don Jans* zijde, mede brengende, en ontboden *Jan de Melo* in grooter spoet tot haar versterkinge af te zakken, alzo haar zaken in gevaarlijke toestand waren, alzo *Don Jan* met een doodelijken haat tegens haar ingenomen was. *Don Jan* alle wegen bezet hebbende, dede de *Portugese* Bode ophouden, en bracht door woorden en beloften zoo veel te weeg, dat die van *Candy* hem voor Keyzer aannamen, hem de naam gevende van zijn Vader *Vinne Ladarma Soria*, die *Raja Singa* levendig in de aarde begraven, en met houte bollen gedood hadde, voorwendende dat hy zijn Vaders dood wilde wreken.

Don Jan
werd Key-
zer, en doet
de Portuge-
zen ver-
trekken.

Don Jan Keyzer zijnde, ontzeyde de *Portugezen* alle vriendschap, en dede haar in *Gannoor* door een Heraut aanzeggen, dat binnen 5 a 6 dagen mosten opbreken; alzo van meninge was zijne Landen, als Souverayn, en opperste macht hebbende, te regeeren, of wilde haar altezamen doot

slaan, haar scheldende voor meynedige en trouwlooze Verraders, die niet anders zochten als andere Landen door quade streken en middelen tot haar te trekken, en de ware Eygenaars daar van te ontzetten, en te beroven. Dies de *Portugezen* ziende haar onmacht om 's Keyzers wapenen te wederstaan, en t'eenemaal van hulpe ontbloot zijnde, goet vonden haar vastigheyt *Don Jan* in te ruymen; ende aldus vermochten zy alleen met zijd-geweer, zonder bagagie, uyt te trekken, verlatende al haar buyt.

Daags daar aan quam *Don Jan de Melo* met het verwachte secours, doch te spade, eenige *Portugezen* bleven in dienst by *Don Jan*, die den eed van getrouwigheyt (als alle zijn andere Onderdanen) aan hem deden. Ondertusschen vergaderde *Raja Singa* zijn krijs-volk, en trok na *Candy*, in meninge zijnde al het Land te verwoesten, en alle levende door het zwaart te vernielen, zonder yemand te sparen.

Don Jan
de Melo
met secours

Welk geruchte ter ooren van *Don Jan* komende, en hem van de hulpe der *Portugezen* ontzet ziende, was eerst zeer verslagen; byzonder als hy vernam dat de vyant in 't Graaffschap van de *Quatre Corles* met zijn macht al aangekomen was, evenwel verzamelde al zijn volk, haar den eed afnemende, dat hem getroulijk zouden bystaan; willende dat den genen die geen geweer hadden, pijlen en bogen zouden maken van Areek-bomen, brandende de punten van de pijlen om hart te zijn, 't welk in korten tijd volbracht wierd; aldus trok hy met zijn Leger te velde tegens *Raja Singa*, die by *Walane* gelegert was, en zich dapper over *Don Jans* kloekmoedigheyt verwonderde, hem aanzeggende, dat hy zich zoude spiegelen aan het exempel van zijn Vader *Vinne Ladarma Soria*: en indien *Don Jan* hem onder zijn genade niet wilde begeven, dat hy hem van lid tot lid zoude laten aan stukken houwen. Waar op *Don Jan* al lacchende antwoorde, dat *Raja* aan hem zijn tyrannye niet

Den Key-
zer te velde
tegen Raja
Singa.

Raja Si-
nga vern
telheyd.

Des Key-
zers kloek-
moedighe-
niet

niet konde in't werk stellen, alzooy hy in zijn handen niet en was. En waarlijk, die zich aangort, en beroeme zich niet, als die zich los maakt, zeyde eertijds den Koning Israëls tegen Benhadad den Koning van Syrien, en zoo gebeurde het hier mede; hy voegde daar by, *Indien zijn Vader hem, Raja Singa, geen geloof hadde gegeven, (gelijk hy voornemens was te doen) dat hy hem niet levendig in de aarde zoude begraven gehad hebben; welkers dood hy ten uiterste wilde wreken.* Voorts vermaande hy Raja Singa dat zich onder zijne gehoorzaamheid zoude begeven. De Inwoners zeyden ook, dat zy Raja Singa waren verachtende, alzooy zy niet van zins waren haar zijn tyrannye te onderwerpen, welke zy ook allezins aan hem wilden wreken; de Vrouwen riepen dat zy hem met pylangs of rijs-stampers den kop wilden verbryzelen, tot weerwrake voor het martelen van haar en haar kinderen.

Raja Singa dit hoorende, ontfak in grammen moede, zeggende, *wie hy ook is, die tegen my derf aankomen, zal het met zijn dood bezuren.* Ende aldus lichte hy zijn Veld-leger, om Don Jan onvoorziens op 't lijf te vallen; maar alles te vergeefs, alzo Don Jan wel op zijn hoede en voordeel was: welke Raja Singa een dapperen slag leverde, en hoewel zijn macht vry zwakker was als die van Raja, zo liet hy dat geenzins blijken, doende boven zijn hoofd Sombreyros ofte Sonne-schermen dragen, namentlijk twee witte rondeelen ende een wit rond schild, zijnde een Koninklijke statie, gelijk den zelven op Jasnapatan van den Commandeur mede gevoert werde, als zijnde eertijds geweest de statie en wijze in dat Rijk, in welkers recht de Compagnie (die plaatze Anno 1658. van de Portugezen verovert hebbende) is gesuce-deert.

Raja Singa moetende voor zijn ooggen zien dat Don Jan op hem on-verzaagt aanquam, en dat hy van meninge was of te winnen of te sterven, wierd verftelt, zeggende: *Waarlijk*

het is een Krijgsman, hy heeft goede moed, en de Fortuyn dient hem, hy zal noch eens Keyzer worden, want noyt heeft yemand tegens my deze stoutigheyd derven gebruyken. Voorts berste hy uyt in deze nare klacht, zeggende: *O Raja Singa! waar is nu u eere, u staat, vroomheyt, dapperheyt en adel? waar is uwe kloekmoedigheyt, by de welke niemand op konde halen? het rad is omgekeert, een ander komt in mijn regeeringe; Waar blijf ik? waar is mijn Geslacht? waar zal ik mijn hooft opsteken? en ghy, ô avonture! hoe loopt ghy my zoo tegen, daar ghy my eertijds zoo diende en vorderlijk waart? Fy! fy! Raja Singa, wat wedervvaart u? Hier op spat den Vyand tegens hem uyt; Don Jan stelt hem met de zijne zeer mannelijk, deynzende een weynigh achterwaarts, om den meesten en heetsten aanval van zijn Vyanden eenigzins te ontgaan, die zoo dapper en moedig aanvielen dat Raja geheel moste wijken. Don Jan in persoon met zijn Guarde voor aan trekken-de, bracht te weegh dat na een half uure gevechts Raja Singaas Leger op de vlucht wierd geslagen, niet tegenstaande hy voor aan trok, en alle manlijkheyd gebruykte.*

Den victorieuzen Don Jan jaagde zijn vyanden achter na, dooden-de alle die hy konde bekomen, en bequam zeer veele wapenen, die de vluchtenden langs de weg hadden laten vallen, waar op zijn Volk groote moed namen, keerende met vreugde en blijdschap wederom na Candy, alwaar hy een wyl gerustelijk leefde, ontslagen zijnde van Rajas tyrannye. Aan de zijde van Raja waren gebleven 3000 mannen, aan die van Don Jans zijde 700. Raja was zoo gevoelig van deze nederlage, dat hy uyt toorne zijn voet in een scherpen doorn stak, en hem zelven zeer quetste, willende liever sterven, dan on-eerlijk langer leven. Hy quam dan in Settevaca, en begaf zich niet meer buyten de kamer van zijn Paleys; liet ook zijn wonde niet verbinden, zoo dat het vuur in 't been geraakte, waar aan hy ook ten laatsten is gestorven.

*Hy werd gesla-
gen, en op
de vlucht
gedreven.*

*Getal der
dooden aan
wederzijde.
Rajas mis-
troosigheyd
over de ne-
derlage.
Quetst zich
met een
doorn, wil
niet verbon-
den zijn, en
sterft.*

Hy

*ljas aan-
e br.*

*n ver-
b. heyd
ot. Don
J. on-ver-
z. zt aan-
ke. m.*

Beklaagt
gene van
zijne tyran-
nyen als het
verbranden
van eenige
Priesters, en
om wat re-
den.

Hy beklagde geen van zijn bedre-
ven wreedheden, dan het verbran-
den van de Priesters van *Daldowan-*
ze, en dat te dezer oorzaak. Hy had-
de zijn Oom, Schoon-moeder, en
Broeders omgebracht, en vraaghde
de Priesters, of voor zodanigen mensch
geen vergiffenis der zonden was? wel-
ke rondelijk neen zeyden; waar op
den Keyzer verbolgen uytborst, *Wel*
aan, zo mach ik dan doen al wat ik wil;
waar op hy alle de Priesters in een
huys dede verzamelen, en levendig
verbranden, behoudende alleen over-
rig die van de *Cingalezen Tireanço*,
dat is, *naast God*, werd genaamt.

Priesters
van Para-
neydeyo
behoeden
haar leven.

Daar na riep hy de Priesters van *Pa-*
raneydeyo, en vraagde haar als voren,
deze door het voorgaande exempel
bevreesd geworden zijnde, zeyden,
dat zoo een Perzoon niet konde in den
Hemel komen; maar zoo hy wat berou
hadde, dat door haar voorbede tusschen
Hemel en Aarde zoude zwerven, en
van des Duyvels quellinge zoude be-
vrijd zijn. Dit stelde *Raja* wat ge-
ruft, en bate de Priesters het leven;
daarom bewees hy haar groote eere,
zeggende: *De Priesters van Daldow-*
wanze zeyden dat God quaad was, en
daarom heb ik haar doen ombrengen,
maar u-l. die zegt dat hy goed is, zal
ik altijd voor mijn Vrienden houden.

Raja bid
een der over-
gebleve om
vergiffenis.

Voor zijn dood bad hy de over-ge-
schote Priester, dat hy de moord, aan
zijn medebroeders gepleegt, niet en
wilde gedenken; hem willende met
groote geschenken vereeren, die de-
ze niet aanvaarde, doch vergaf hem
al wat hy tegen hem en zijn mede-
makkers misdaan hadde, en vertrok
voort na *Candy*, daar hy wel ontfan-
gen wierd, en stierf oud zijnde hon-
dert en twintig Jaar.

Gebeym-
schrijver
van Raja
Singa ver-
krijgt zijn
schatten;
werpt zich
tot Koning
op, doet zich
Janiere
Wan taar
noemen.

Zoo ras *Don Jan* de tijdinge van
Rajas dood ter ooren quam, dede hy
zijn volk by een komen, om het gan-
sche Rijk te bemachtigen: maar den
Sekretaris van *Raja Singa*, die mede
na de Kroon hoopte, kreeg de schat-
ten van den overleden *Raja* in han-
den, hem zelven voor Koning op-
werpende, met de naam van *Janiere*
Wandaar; en alzoo hy vreesde tegen

Don Jan niet bestandig te kunnen
zijn, spande hy aan met de *Portuge-*
zen, die om hulpe schrijvende. Kort
daar na (op hope van 't geheele Ey-
land voor den Koning van Portugaal
te vermeesteren) quam den Generaal
Pedro Lopes de Susa, van *Goa* afge-
vaardigt met 12500 blanke koppen,
behalven de mystice of gemenghden
hoop, en de andere Indianen. Doch
voor haar aankomste waren alle de
beneden Landen of laege plaatzen,
door die van *Gale* en *Columbo*, met
hulp van den op-geworpen Koning
Janiere Wandaar vermeestert, 't welk
Don Jan die met zijn macht in *Wa-*
lane lach, ziende, en 't zelve niet
konnende beletten, was in groote
vreeze voor het *Portugeze Leger*.

Spant m
de Portu
zen aan.

Vergader
een mach
heyrleger.

Pedro Lopes ziende dat de lage lan-
den verheert waren, en voor hem
niet veel eere was te halen, wyl aan
de lage Landen het meest gelegen is,
meynde wederom te vertrekken, het
welk de andere Hopmannen tegen
hielden, voor-gevende het byzon-
derste voordeel van schatten en rijk-
dommen op *Candy* bekomen te zijn;
en dat men de mindere Princen eerst
onder zijn geweld zoude brengen,
gelijk zy daar na ook deden. Want
de Koning van de lage Landen, zoo
door geweld als middelen van be-
leeftheyd t'onder gebracht hebben-
de, vergaarde zy t'zamen haar macht
om tegens *Don Jan* te veld te trek-
ken.

Pedro L
pes bemac
tigt de la
Landen.

Den Koning dan van *Cota* bracht
te velde 6800 mannen, 4 Elephanten
van Oorloge, 50 *alias* of Elephanten
zonder tanden, 1800 last-dragende
Ossen, 1000 *Colys*, of Arbeyders.
Den Koning *Janiere Wandaar* Ra-
gora 28980 mannen van wapenen,
24 vechters van Elephanten, 200
alias, 5000 Ossen tot Last-dragers,
3000 Arbeyders. Het Koninkrijk
van *Jasnapatan* 19900 man, 10 strijt-
bare Elephanten, 40 *alias*, 3000 Last-
ossen, 2000 *Colys* of Arbeyders. Den
Koning van *Cotiar* 7980 mannen,
600 *Colys*, 1000 Ossen, 30 vecht E-
lephanten, 25 *alias* of zonder tanden.
Den Koning van *Palagan* 5890 man,

Geweld
heyt van
nieres I
ger in Mo
nen en B
sten.

1000 *Colys*, 25 *alias*, 3 strijd Elephanten. Den Koning van *Batecalo* 9800 mannen van Oorlog, 2000 *Colys*, 2500 *Ossen*, 4 vecht Elephanten, en 30 *alias*. Den Koning van *Panua* met de andere Princen brachten t'zamen 59896 mannen, 2140 *Colys*, 630 *alias*, 16000 *Ossen*, zoo dat de voor-verhaalde krijs-macht bestont in alles in

151086 koppen: waar onder

139346 mannen van Oorlog.

11740 *Colys* of Arbeyders met 75 strijd Elephanten.

1000 *alias* of zonder tanden.

28500 Last-ossen.

Flro Lo-
p Heyr.

Des Generaals *Pedro Lopes* Leger bestond uyt 1474 blanke mannen, 1280 gemengde of *Misticen*, en 1224 ingeboornen van 't Landt, hy hadde 47 Oorloghs Elephanten, 945 *alias*, en 19900 *Ossen* om de bagagie te dragen. En aldus trok deze aanzienlijke macht gezamentlik na de hooftplaatze *Candy*, leggende onderwege tot haar verzekeringe drie Sterkten, *Manikeroweri*, *Mapati*, en *Gannatari*.

Het IV. Capittel.

Don Jan tegen Janiere en de Portugezen, slaat haar Leger, krijgt de nederlaag. Doña Catharina tot Keyzerinne gekoren, en Janiere omgebracht.

on Jan
in't de
Portuge-
zen tegen.

Den Keyzer *Don Jan* verstaande dat alle de Koningen van de lage Landen, en de *Portugezen* op hem quamen aanzakken, wierd bevreesd, wetende dat boven 30 a 40 duyzent man niet konde op de been brengen, evenwel hy wachte zijn *Vyand* kloekmoedighlijk in, die hy een en andermaal met groot verlies van volk affloeg: doch de *Portugezen* voor de derde reyze met een furie aanvallende, kregen de Stad *Walane*, (onder groot tegenweer) in haar geweld, met verlies van 49 mannen, en 1500 Inwoonders. Voorts kregen zy de verdere Landen zonder tegenstoot in haar possessie, behalven *Dolleswagge*, dat zy niet konden bemachtigen.

iat haar
en ander
n l.
rijgt de
nrlaag,
e verliest
V lane.

Don Jan vluchte met zijn Keyzerinne in 't bosch en wildernisse, eten- de groene kruyden, alwaar zijne *Vyanden* hem niet konden achterhalen. De *Portugezen* deze Landen in haar gewelt hebbende, wilden dat de Inwoonders eed van getrouwicheyt aan den Koning van *Portugaal* zouden doen; hier op verzochten de *Cingalezen* tot haar Keyzerinne *Doña Catharina* die in *Manaar* was, zijnde de Dochter van den wettigen *Mahadasijn*, 't welk den Generaal *Don Pedro Lopes* wel beviel, vragende vorders de meninge van den Koning *Janiere*, die het zelve toefont, menende door dien dienst, aan de *Portugezen* by hem gedaan, *Doña Catharina* te trouwen, gelijk hem ook was toegezeyd.

Vlucht met
de Keyze-
rinne in't
bosch.

Doña Ca-
tharina tot
Keyzerinne
gekoren.

Daar wierd dan een sterk Convoy na *Manaar* gezonden, om *Doña Catharina* als Keyzerinne tot *Candy* te geleyden; gelijk mede een Schip 't welk door storm in Zee verzonk met 150 Zoldaten en veele Slaven, neffens twee kisten met gelt, zoo dat maar een *Portugees* en twee *Swar-ten* te lande quamen, die de tijdinge van het verongelucken brachten. Den Oversten Hooftman van dit Schip was genaamt *Louis Perere*, welke zijn dood voor oogen ziende, deze woorden uyt-riep: *A Don Louis Perere! cabo de valieffe andais no mar peramarar? O Criste salva minha alma sendo vossa vontade assi que faremos? Dat is; O Louis Perere! Hooft der dapperheden, eyndicht ghy alzoo u leven in zee? Christe, bewaart mijne ziele, ende alzoo het uwe wille is, wat zullen wy doen?* Men maakte ondertusschen vast alles gereed, om *Doña Catharina* met alle heerlijkheid en pracht tot *Candy* in te halen; dies zy in 't afscheyden ging zitten in een kostelijken *palakijn*, welkers *bamboe* of riet, waar mede men den zelve draagt, in 't zitten brak, dat voor een quaad voorteken by de Keyzerinne op-genomen wierd, zeggende: *Wada, en voert my niet wech, want dit beduyt een groot quaad.* Den op- persten Bevelhebber van *Manaar*, die

Werd van
Manaar ge-
haalt.

Portugeesch
Schip ver-
ongelukt.

Doña Ca-
tharina ver-
schrikt over
het breken
van een
bamboe.
Weygertme-
de te gaan.

die haar zoude geleyden, zeyde tot hare Majesteit, *Wy zijn Christenen, en geen Heydenen, Godt zal met uwe Majesteit zijn, dit zijn maar fabulen daar op men geen acht moet slaan.* Nemende dan een andere bamboe, begaf zich hare Majesteit op reyze, en quam acht dagen na haar vertrek van Manaar in Candy.

Geest zich
op reyze.

Den Generaal *Pedro Lopes* trok haar met alle Heeren van aanzien te gemoet, en haalde haar met groote eer in, en dede voor haar Majesteit een voetval met veele ceremonien en gediensigheden, neffens gelukwenschingen; waar op de Keyzerinne kortelijk met dankzegginge antwoorde, vallende voorts de Ko-

Werd me
grote prach
binnen Can
dy in ge-
haalt.

ningen, Princen, en Cingaelsche Edelen (na de wijze des lands) plat op de aerde *sambaja* of eerbiedigheid bewijzende; hier na ging de Keyzerinne weder in haar Palankijn zitten, vergezelschapt met den Generaal *Lopes*, en alle inlantsche Koningen, Vorsten en Princen. Ende aldus wierd zy binnen *Candy* gebracht; onderwegen wierp men gout en zilver-geld te grabbel, zoo dat de onkosten die in deze krooninge geschiede, op 19½ tonnen gouds geschat wierden, zijnde altezamen geld van den overleden Keyzer *Raja Singa Alascijn*. *Doña Catharina* drie dagen binnen *Candy* geruust hebbende, wierd met grote pracht gekroont.

En tot Key-
zerinne ge-
kroont.

Aldus raakte alles in stilte, en vertrokken de Vorsten yeder na zijn Landschap.

Den Generaal *Pedro Lopes* hielt by zich 17 a 1800 mannen, behalven de *Portugezen*, stellende op het lijf van *Don Jan* 10000 Pagoden, dat is ruym 20000 Rijksdaalders. Onder tusschen quam *Don Jan* als een Bedelaar gantsch mismaakt heymelijk in *Candy*, op verscheide plaatzen des Stads brand stichtende, 't welk echter t'elkens gebluscht wierd; en men verwonderde zich waar zulks van daan mochte komen, want aan de eene zijde gebluscht zijnde, begon het vuur aan de andere zijde te blaken, durende den gantschen nacht door,

Pedro L
pes stels
20000 rij
daalders
Don Jan
lijf.
Die in E
delaars ge
waat in
Candy
komt en v
brant stic

door, echter konde men de ware oorzaak, wat moeyte aangewend wierd, niet op-speuren.

Portuge-
n balda-
gheyd en
erlast.

De *Portugezen* dus meester zijnde, konde haar booze aangeboren aard niet langer inhouden, doende groote moetwil en overlast aan de Onderdanen, waar over dagelijks klachten by de Keyzerinne quamen, doch ontfingen de Inwoonders weynig troost, zoo dat zy te rade wierden alle levens-middelen den *Portugezen* af te snijden, waar den Generaal met den Koning *Janiere* Wandaar haar meynden tegen te stellen, zendende 2000 *Cingalezen* en 1000 *Portugeze* naar het Prinsdom van *Oue*, om ververschinge, neffens 2000 Ingeboren en 200 blanke *Portugezen* naar *Lale-luya*, een plaatze achter *Candy*, om Rijs te bekomen.

ruimtelijke
erlast.

De *Portugefche* troepen, schoon by de Inwoonders wel ontfangen, deden aan de Landzaten grote overlast, berovende haar goederen, haar Vrouwen verkrachtende, en doo-dende neffens haar Kinderen alle die gene welke eenige wederftant beftonden te doen; zy ftaken den brant in verfcheyde Dorpen, 't welk de Landaard met leetwezen ziende, en duchtende dat de *Portugezen* haar meerder flavernye dan haar overleden Keyzers zouden aandoen, be-raatflagde met de andere, dat, zoo de *Portugezen* in dit geweld voortgingen, zy de zelve altezamen zoude vernielen, makende tot dien eyn-de een gemeyn verbondt, niet toeftemminge van de menighte, om de-zen aanslag ter beftemder tijd in 't werk te stellen, en uyt te voeren.

effen de
Landzaten
to weder-
w ik.

niere
zo de
Keyzerinne
van Don
Pedro ten
blijjk.

het
weert.

Ondertuffchen verzocht den Koning *Janiere* *Doña Catharina* van den Generaal *Pedro Lopes* ten huwelijck; die dit weygerde, met voorgeven zulks niet te kunnen of mogen doen, vooren al eer van zijn Heer en Koning van Portugaal, daar toe verlof hadde, willende gaarn tot zijngunft in deze zaak aan den Koning een brief afvaardigen. *Janiere* deze gezochte uytvlucht wel verftaande, zeyde, *Geest my dan mijn Zufters*

Dochter; 't welk hem als vooren afgeflagen wierd; dies hy een onver-zettelijken haat tegen de *Portugezen* op nam, vragende den Generaal, Of

Janiere hie
over ver-
gramt.

dit de belooninge van zijn getrouwe diensten was; zwerende dat deze weygeringe hem zoude berouwen. Den Generaal den Koning *Janiere* aldus verftoort ziende, fprak hem met zoete reden aan, zeggende: *Heer Koning, neemt my deze weygeringe ten beften, alzo het in mijne vermogen niet en staat, Doña Catharina, een geboren*

Werd noch
verachtelij-
ker en bat-
fer toe ge-
sproken.

Keyzerinne, en Erfgenaam van 't Rijk aan U E. uyt te geven, die maar een op-geworpe Koning zijt, die het Lant met Raja Singa Adascijns geld hebt bemachtight; is'er yets anders waar mede ik U E. Majesteyt kan dienen, ik zal het garen doen. Deze antwoorde vergramde den Koning meer als de voorgaande, zeggende: *Ik verfta uwe*

Hefstige re-
den tuffchen
hen beyden.

reden wel, en wat ghy in den zin hebt, 't is zulks, dat ghy maar een gast en vreemdeling zijt geweest, en nu ghy (door mijne hulpe) alles tot uwe wille hebt verkregen, tracht ghy my de voet op denek te zetten. Voorts hem zelve wat inbindende, trad in een ander discoers, veynzende als of aan de voorgaande reden niet meer en dachte.

Des avonts vaardighde hy een Brief aan *Don Jan* af, die in de Wildernisse zich verbergde, wachtende na gelegentheyd om wederom in zijn voorgaande Rijk herftelt te worden. Den Brief melde wat tuffchen Koning *Janiere* en den Generaal *Lopes* was voor-gevallen. *Don Jan* het Keyzerrijk aanbiedende, midts dat *Janiere* onder hem als Koning van de lage Landen zoude regeren, 't welk *Don Jan* toefstont, makende t'zamen in der ftilte een befluyt, dat zy haar van de *Portugezen* zouden ontlafte, en van wegen hare trouwlooze actien, alle doodt-flaan.

Janiere
fchrijft aan
Don Jan
en bied hem
het Rijk aan.

Maken
t'zamen een
verbond.

Don Jan hier op niet flapende, of vertrouwende, of vertoevende, heeft hem onder de *Candenezen* en andere omleggende landen bekend gemaakt; welke door der *Portugezen* geweld innerlijk met wrake ontfteken, lich-

Don Jan
ruft zich
toe.

Portuge-
zen raad-
slagen.

telijk zijn voornemen toe-stonden, hem belovende getrou te zullen zijn, dat zy alle hare macht, tegen dat *Janiere* zoude vaardigh zijn, zouden t'zamen brengen. Ondertusschen zond *Janiere* dagelijks veele brieven aan *Don Jan*, waar van de *Portugezen* eenige in handen kregen, waar van zy zeer ontstelt wierden, vreezende zoo zy *Janiere* het huwelijk met *Doña Catharina* niet toe en zeyden, dat zy haest van het gantsche Eyland zouden versteken zijn. Daar ontstont in de *Portugese* vergadering groote oneenigheyd; want deze wilden, om alle ongelukken voor te komen, dat het huwelijk met *Doña Catharina* zoude voortgaan, en dat men dan *Don Jan* zoude dooden; andere wilden liever alles zien verloren gaan, dan te verwilligen in dit Huwelijk. Eyndelijk besloot men *Ja-*

niere om te brengen, en hem te laste te leggen dat hy de Keyzerinne en den Generaal hadde willen vermoorden, daar van opgemaakte brieven toonende, om het werk een schijn te geven.

Het gebeurde dan dat *Janiere* met den *Portugese* Generaal en andere Hopmannen byeen zijnde, onder mal-kander een minzaam gesprek hielden, den Generaal eyschte des Konings Krits, die met veel kostelijke Gesteen-ten verciert was, zich gelatende of hy een na de zelve wilde laten maken, biddende zijn Majesteit hem die voor een korten tijd te willen leenen. *Janiere* aldus zonder achterdenken zijnde, en van zijn geweer ontbloot, zoo heeft een *Portugeesch* Hopman, op het teken en bevel des Generaals den Koningh met een dagge recht in't herte gestoten, en alzo neffens hem

Besluyten
Janiere om
te brengen.

Aanflag,

en uytvo-
ring der
moort.

andere van zijn gezelschap (na den *Portugese* aart) schelmachtig en verraderlijk vermoort. De Wachten des Konings dit gewoel hoorende, maakten onraat en alarm, roepende,

haddy, haddy, dat is, verraat, verraat; *radgore Janiere marapue*, den Koning *Janiere* is vermoort. Hier op nam yder de vlucht, niemand by de *Portugezen* blijvende dan den Koning van

van Cota met zijn volk, die van dit schelmstuk onkundig waren.

De Portugezen deden aan de Keyzerinne de weet van Janieres dood, en om wat reden zulks was geschied, die, (hoewel jonk zijnde) daar gantsch geen gevallen in hadde, zeggende: *Schoon dat hy een Verrader hadde geweest, zoo behoorde ghy hem niet vermoort, maar in eeuwige gevangenis gesloten, of met recht aangesproken te hebben. Geloofst dat deze daad zal strekken tot uwe ondergank, want al die dit stuk zal hooren zal u verfoeyen, u Vyand werden, en geen geloof meer geven; en och, zeyde zy, Waar toe hebt ghy my gebracht? en wien Koning zoo grooten verlies veroorzaakt; daarom zijt op u hoede, want het zal u gelden, dewyl ghy dwaeslyk gehandelt hebt, voor goede dienften zulken schandelyken loon gevende. Waarlijk een Prophetie van een half Heydensche vrou, die krachtelyk t'zijner tijd door Gods rechtvaardigheydt is uyt-gevoert. My dunkt ik hier een anderen Nebuzarhaddan hoore spreken, en dat van wegen de naartvolgende vernielingen en geheele uytwerpinge der Portugezen, die van Batecalo, Gale, Columbo, Negombo, &c. beginnende ten laatsten op Jafnapatan, eyndigde, vervult is; wanneer al dat gespuys van Portugaal, en dien gemengden hoop rechtvaardig om haar hoererye, trouloosheyd, meynedigheyd, en schelmfche verradery en moordery, ten lande van Ceylon zijn uytgebannen, zoo dat wy die zelfs gevangen en veroverd ten poorten hebben zien uyt gaan, van ouderdom half hinkende, zeggende in hare tale, *Saon tres vezes; dat is, dit is nu de derde maal dat wy uyt ons nest gestoot zijn.* En diergelyke heeft men in Cochinchin voor de vierde maal gezien; en is het niet te duchten dat ons die zelve mate zal in-geschonken worden van Gods gramschap, om ons uyt dat heerlyk land met den bezem des verderfs uyt te vagen, en het zelve uyt te braken, wanneer niet meer na Gods eere en na billikheyd getracht*

werd? 't is niet genoegh Landen en Steden te overwinnen, als men het rijke Jesu Christi niet tracht voort te zetten.

Eer men meester werd van de plaats, zoude men God en zijn heylige Dienst in de armen nemen, en protesterende betuygen dat het daarom te doen was, maar meester geworden zijnde, geenzins, en zijn eere zoo lichtelyk vergeten, God en zijn heylige Dienst verachten, ja 't Heyden-dom zelfs ergeren, en of God dat niet bezoeken zal, mach de tijd leeren, my aangaande, hoewel dat ik niet anders als den welstant van de E. Compagnie wensche, ik zorge dat zulke Godloosheyd t'zijner tijd zal t'huys gezocht worden, waarom geflatteert? B. de la Casa en andere treffelyke Mannen hebben de gruwelen van haar eygen Natie niet verzwegen, uyt yver en kracht harer conscientie: maar wy zouden van Doña Catharinas Prophetie verdwalen, God geve datze over ons niet waar en worde, maar dat dat Eyland met zoo veel bloed, goed en tijt gewonnen, de E. Compagnie lang tot een gezegende kroon mach strekken.

Het V. Capittel.

Portugezen verlaten Candy. Werden van de Cingalezen geslagen. De Keyzerinne gevangen. Don Jan bemachtigt het gantsche Rijk. Trouwt Doña Catharina. Jeronimo Oviedo geslagen.

D Eze moort wist Don Jan grootelyks tot zijn voordeel te gebruyken, de Inwoonders voor-dragende, by aldien in tijdts geen middelen verschaften, dat alle andere van de Portugezen, by wien noch trouwe noch geloof te vinden was, zodanig zouden gehandelt, en in meerder slavernye gestelt worden, als ten tijde van Raja Singa, uyt welk hyze hadde verlost, ende als noch was gezolveert te verlossen, dat als nu genoeg konde geschieden, terwijl haar de middelen noch niet waren ontnomen, 't welk yder goet vondt,

Don Jan dient zich van Janieres moort.

belovende *Don Jan* kloekelijk by te staan, gelijk zy in voortijden tegen *Raja Singa* gedaan hadden.

Portugezen verlaten Candy.

De *Portugezen* tijdinge krijsende dat *Don Jan* een groot Heyrleger vergaderde, en na *Candy* trok, bedachten te laat hare begane dwaalheden, wenschende dat de moort van *Janiere* noyt en ware voorgenomen geweest, alzooze nu genoegzaam afmaten dat haren val nakende was. Sy daarom verlieten de Stadt *Candy*, en vluchten binnen het Kasteel *Ganoor*, verscheide Boden naar *Columbo* om hulpe en ontzet zende.

Werden van de Cingalezen onderkaalt en gruwelijk mishandelt.

De *Cingalezen* van der *Portugezen* vlucht verwittigt, waren noch meer op de zelve verbittert, dootslaande eenige van die gene, welke als verhaalt, naar *Goa* en *Halalmia* om victualie getrokken waren, zende omtrent 50 perzonen, in weerwrake van de schoffieringe aan hare Vrouwen en Dochters gepleegt, zonder neuzen, ooren en schamelheden zeer mismaakt te rugge, om hare medemaats de tijdinge van hun ongeval te brengen. De *Portugezen* in deze benautheden weynigh ontzet voorhanden ziende, rezolveerden *Ganoor* te verlaten, en naar *Walane* te trekken, 't welk zy op een Zondag in den Jare 1590. in 't werk stelden, stekende alles in brand, om des te beter te ontkomen, doch de *Cingalezen* door hunne Spien van hare vlucht gewaarschout, bezetten hun op 't af-trekken, en vielen met groote furie van vier kanten haar op 't lijf. De *Portugezen* dus omcingelt zijnde, werden haar mannelijk, doch wierden ten laastten geslagen, en op de vlucht gebracht. Daar worden veel der *Portugefche* Zoldaten en Oversten

r'Eenemaal geslagen.

De Keyzerinne en Generaal gevangen.

gevangen, en onder deze mede den Generaal *Pedro Lopes*, met zijn zoon, de Keyzerinne *Doña Catharina* nevens menigte van Ingeborenen hare Subjeeten; dan den Generaal stierf den derden dagh van zijne quetzuren; voor zijn dood *Don Jan* hooglijk zijn Zoon recommanderende, die hem, volgens belofte, naar *Columbo* zond. In dezen Slagh kregen de

Candenzen grooten buyt, zoo van geweer als metale geschut, 't welk *Don Jans* macht zeer versterkte.

Don Jan zijn victorie vervolgende, kreeg korteling alle de omliggende Forten en Vestingen der *Portugezen* in zijn geweldt, zommige stormenderhand innemende, in de welke niemand 't leven behield, andere met appointement, die hy beleefdelijk tracteerden, 't welk zodanigen ontzag onder de omleggende Koningen en Princen veroorzaakte, dat van zelf hem te gemoet quamen, brengende veele geschenken, in teken van onderdanigheydt, doende *Sambay*, manier van eerbiedigheydt, met gevouwen handen op haar aangezichten vallende, hun ontschuldigende wegen de hulpe aan de *Portugezen* gedaan. *Don Jan* alles geconquesteert, en zich wederom in 't Rijk gevest hebbende, trouwde de Keyzerinne *Doña Catharina*, die maar 10 of 12 Jaren oud was, om door dit Huwelijk zijn Landen des te meer tegen eenige quaadwillige Vyanden te verzekeren, wiens Bruyloft met zeer groote vreugden en triumphen wiert gecelebreert. Deze Feest duurde wel hondert en thien dagen, in welken tijd wel 5005 Pagoden wierden te kost geleght, behalven 't gene naar coustume der Lande, van de Inwoonders werd op-gebracht. Geduurende deze Bruylofts-feest gaf *Don Jan* veel geschenken aan de Inwoonders, brengende veele Heeren, die hem voordeelich waren geweest, tot grooten staat, de zelve begiftigende met vele Landen en Heerlijkheden, alles om de herten van de Gemeenten en voorschreve Edelen tot hem te trekken, zulks dat alle de geschenken, uytwijzende de rekening daar van ghehouden, bedroegen 968754 Pagoden, makende naar onze reductie 43595383 guldens.

Don Jan bemachtigt het gantsche Rijk.

Trouwde Doña Catharina.

Hy onderwijlen versterkte zijn Land met drie Kasteelen, en maakten een nieuw Paleys geheel in Bolwerken, nevens veel andere Gebouwen en nieuwe werken, aan de welke de gevangen *Portugezen* dagelijks mosten

mosten arbeiden, hangende de voorzeyde Portugeze vaandelen rondom zijn Hof, tot een vertoninge en gedachtenis van de verkregene overwinninge.

Na deze Victorie bezat *Don Jan* zijne Landen een geruymen tijdt in goeden vrede, tot dat *Don Jeronimo d'Oviedo* voor Generaal van de Portugezen in *Ceylon* wierd gezonden, die veel listige aanslagen in 't werk stelden, om 't geheel Eylandt in onderdanigheyd te brengen; zulks dat eyndelijk uyt last van den Spaanzen Koning een groote macht van Portugeesche Edellieden en Zoldaten, zoo van *Goa* als andere plaatzen, langs de Indische kust gelegen, by een vergadert heeft, menende met de zelve 't Rijk van *Candy* in te slikken, alzo hy met giften de benedenlantsche Heeren omgekocht, en tot zijn devotie gekregen had, makende, tot meerder verzekeringe, verscheyde Sterkten op, die van *Don Jan* waren af-gesmeten, om in tijdt van nood daar in te retireren. *Don*

Jan scheen hem dit weynigh aan te trekken, zeggende, *Laatze die voor my maken, ik zalze haast weer omwerpen*; niettemin vergaderde zijn volk by den anderen, trekkende *Don Jeronimo* in 't gemoet, welke naar *Wulane* marcheerden, met intentie, wanneer de Hooftstadt van *Candy* vermeestert had, een onwinbaar Fort op *Triquenam* en in *Palugan* te leggen, tot dwang van de omleggende Landen, 't welk *Don Jan* voorquam, leverende de voorfsz. Portugezen terstont slag, zoo haast omtrent de zelve gekomen was, die heftig viel, en langen tijd twijffelachtig stont, doch kregen de Portugezen eyndelijk de nederlaagh, en mosten wijken, de welke *Don Jan* vijf dagen tot voor *Columbo* achtervolghde; dan alzo de Portugezen in goede ordre retireerden, en vast gesloten bleven, quamen meest in salvo, niet zonder verlies van veel Capiteynen en *Fidalgos* (Edelluyden) zijnde den Generaal *Don Jeronimo* zeer gequetst, die van den Koning van *Cota* werd ver-

werd geslagen.

Je nimus
d'Oviedo
vo. Gene-
raal in
Coon.

Byd
tel. egen
Do Jan.

ver-

verborgen, zonder welk in *Don Jans* handen zoude gekomen hebben. De *Cingalezen* hoewel moede van 't najagen der *Portugezen* waren, namen zonder vertoeven de gemaakte *Tanqueros* of Loop-graven, wederom in, doodt-slaande alle die haar te weer stelden; zulks dat dezen *Don Jeronimos* vleugelen, in *Don Jans* tijden zoodanig gekort wierden, dat binnen zijn leven niet zonderlings meer geattenteert heeft.

Het VI. Capittel.

Dominicus Corré loopt tot Don Jan over. Trekt als Veld-overste met een Leger na Gale. Werd geslagen. Symon Corré na Columbo. Verraderye van Emanuel Dias. Portugezen jammerlijk vermoort. Joris van Spilbergen in Ceylon.

Dominicus Corré loopt over tot Don Jan.

IN dezen tijd quam by den Keyzer *Don Jan* eenen *Dominicus Corré*, in de wandeling genaamt de *Goliade*, een vermaart en stout Krijgsman, welke van de *Portugezen* was overgelopen, van wegen eenig ongelijk hem aangedaan. Hy hadde vericheyde Munneken en andere geestelijke Perzonen neus en ooren afgesneden, en allerley affronten aangedaan, om alzoo zijn leet te wreken. Hy bracht met hem gevankelijk eenen Prince geheeten *Corke Bandaar*, die veel oproer en verraderye hadde te weeg gebracht. Door al 't welke *Don Jan* zeer verblijft zijnde, stelde den voorzeyden *Dominicus Corré* in des Princen plaats, die hy met veel tormen ten naar verdienste dede ombrengen. In de Huldige van dezen *Dominicus Corré*, (die zijn naam werd verandert, en geheeten *Idel Soria Bandaar*) is'er eenen dikken boom van zelfs in stukken gebroken, 't welk de Inwoonders voor een quaad teken hielden, niettemin zant den Keyzer een Leger onder dezen *Dominicus Corré*, en zijn Broeder *Symon Corré*, als Veld-oversten, om *Gale* te vermeesteren, die schandelijken verflag en verdestruert werden, blijvende den voorgemelden *Domi-*

Werd tot een Prins verkoren.

Werd Veld-overste, en trekt met een Leger na Gale.

cus Corré gevangen, die tegens beloften van de *Portugezen* in *Columbo* gedood werd, waar over den Keyzer zoogestoot was, dat hy eenige *Portugezen* voor de Oliphanten liet werpen, andere neuzen, ooren, handen, en haar manlijkheden afgesneden zijnde, zond hy naar *Columbo*, met verklaringe, dat men, by aldien zy *Portugezen* de vordere Gevangenen niet in vryheid stelden, hare Gevangenen oock zodanig tractement zoude aandoen.

De Zoldaten van *Columbo* verstaande het quaad onthaal haarder medebroeders, wilden den Generaal doot slaan, als oorzaak van deze martelizinge, vermits tegen verleende zekerheid den voorlz. *Dominicus Corré* om 't leven gebracht hadde, roepende gelijkelijk *matta, matta este caon*, dat is, *sla doot, sla doot dezen hond*. Den Generaal *Don Jeronimo d'Oviedo* de verbolgentheyd van 't gemeene graeu ziende, was zeer beducht voor zijn leven, niet wetende werwaarts heen te vluchten, roepende luyds keels, *Senhores Soldados misericordia*, dat is, *mijn heeren Zoldaten, genade, genade*. Terwijl zy met haar degens vast na hem staken, en hem op de plaats zouden vermoort hebben, ten ware de Munneken en Papen met perikel huns levens daar tusschen geschoten, en met gevouwen handen voor zijn leven gebeden hadden, zeggende: *Senhores Soldados, per amor de Jesu Christo nosso Senhor, vede que faces naon vos lavais contra Corca de Portugal, ten misericordia & non faceis esta perdição*; dat is, *Ghy Heeren Zoldaten, om de liefde van Jesus Christus onzen Heer, ziet wat ghy doet, en werpt u niet op tegen de Kroon van Portugal, betoont genade, en begaat zodanigen misdaat niet*. Midlertijt verstak hem den voorfz. Generaal in een Klooster, tot dat deze revolte, welke omtrent 16 dagen duurde, gestilt en bevredigt was.

Weynig tijds hier na vluchte *Simon Corré* na *Columbo*, hem gelatende of hy de doot van zijn Broeder woude gaan wreken. Hy werd van de

Werd geslagen en i gen belofte omgebracht

Don Jan wederwa

Oproer a Zoldaten Columbo

Simon Corré vlucht Columbo

de *Portugezen* feestelijk ontfangen, en veel eere aangedaan, die hem het Gouvernement van een Lantschap, nevens een *Portugeesche* Vrouw, ten Huwelijk gaven, die by hem zwanger werd, en van de *Portugezen* in *Columbo* tot verzeekeringe bewaart wierd, waar door hy, in plaats van zijn Broeders dood te wreken, den Oorlog tegen den Keyzer en 't Rijk van *Candy* aannam, waarfchouwendenochts *Don Jan* wel op zijn hoede te zijn, alzoo de *Portugezen* hem van kant trachten te helpen. Den Keyzer hier van geadverteert zijnde, beraatflaagde met eenen *Emanuel Dias*, die ten tijde van den Generaal *Pedro Lopes* Jongen geweest, en zedert groot *Modeliar* in *Candy* gemaakt was, en veele deughden van *Don Jan* genoten hadde.

veynfde
het van
Emanuel
D. Deze *Emanuel Dias* nam aan naar *Columbo* te trekken, om de *Portugezen* te bedriegen, voor-gevende van *Candy* was verlopen, gelijk niemand anders dan den Keyzer bewuft was, op dat den aanflag des te beter zoude verholen blijven, en quam op Paasch-dagh in 't Jaar 1602. by den Generaal *Don Jeronimo*, hem verscheyde gelegenheden te kennen gevende, om den Keyzer te vermoorden, waar door hy zeer welkom was, zijn stukken met goeden schijn zoodanigh beleggende, dat in alles geloofst wierd: accorderende met den voornoemden *Don Jeronimo*, dat hy nevens vijf andere *Portugezen*, daar onder dry Capiteynen, met name *Christiaan Jacobo*, *Alberto Primero*, en *Casper Perere*, naar *Candy* zouden trekken, veynzende gevlucht te zijn, om den Keyzer *Don Jan* by gelegentheyd te vermoorden, met belofte, dat gemelde *Emanuel Dias*, naar 't volbrengen van dit feyt, het Rijk van *Candy* in eygendom bezitten zoude, hun vastelijk inbeeldende, naar *Don Jans* doot, het gantsche Eyland te bekomen. Hier op heeft *Emanuel Dias* een groote zomme gelds ontfangen, ende naar gedane zolemnele beloften, welke op een zilvere kruys wierden bezworen, om

dit feyt uyt te richten, voor henen naar *Walane* vertrokken, zeggende te zullen veynzen, dat andermaal uyt *Columbo*, vermits het quaad tractement van de *Portugezen*, wech gelooopen was.

Maar hy in *Candy* gekomen zijnde, gaf den Keyzer te kennen al wat hy met den Generaal *Don Jeronimo* besloten hadde, namelijk dat den voorsz. Generaal omtrent de gemelde Fortresse *Walane*, een troep *Portugeesche* Zoldaten zoude verborgen houden, om, zoo haast de moord aan zijne Majesteyt was volbracht, 't zelve Fort te overrompelen, en dat tot dien eynde de voornoemde *Portugezen* eerstdaaghs zouden over komen, om alzoo met gelegentheyd de moord te helpen volbrengen, en zijne Majesteyt te wiegen in slaap. Den Keyzer trok perzoonlijk met een goet getal van zijn beste Zoldaten in der nacht, binnen de Fortresse van *Walane*, alwaar de voornoemde uytgemaakte *Portugezen* verschenen, welke van *Emanuel Dias* feestelijk vierden onthaalt, en voor den Keyzer gebracht, by haar hebbende scherp-snijdende *Japansche* messen, genaamt *trassados*, doch werden dadelijk gevat en gebonden, doende die van 't Fort een musquet-schoot, zijnde de loze voor de gene die in de Embuscade verborgen lagen. De *Portugezen* het gegeven teken gehoord hebbende, meenden dat het feyt volbracht was, en trokken in haaste na 't voorsz. Fort, dan een verlopen Dienaar waarfchoude de *Portugezen* van 't gepasseerde, die in grooter confusie weer naar *Columbo* keerden, achterlatende veel geweer, en meest alle haar bagagie, dat onder de Zoldaten werd omgedeelt.

Door dezen getrouwen dienst raakten *Emanuel Dias* in groot aanzien, zijne Majesteyt hem vereerende met verscheyde Heerlijkheden, nevens den titel van *Modeliar* of Groot-Edelman. De voorsz. vijf gevange *Portugezen* zijn naar een lange gevankenis ten laatsten met veel tormenten omgebracht.

*Komt in
Candy, en
geeft Don
Jan kennis
van zijn
verrichting.*

*Portuge-
zen jam-
merlijk ver-
raden.*

In dezen tijdt arriveerden in Ceylon den Generaal *Joris van Spilbergen*, met twee Schepen, vertrekkende zelfs in perzoon naar Candy, om den Keyzer te begroeten, en uyt de naam van de *Hoogh-Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenighde Nederlanden*, en zijn Princel. Excell. *Mauritius de Nassou*, zal: memorie, den Keyzer alle vriendschap aan te bieden. Hy wierd van *Don Jan* wel ontfangen, en met geschenken vereert, latende in zijnen dienst eenen *Erasmus Martens*, en *Mr. Hans Pempel*, de welke op alderhande Instrumenten speelen konde, en vertrok met groot vernoegen van *Mattecola* naar *Achin*. Den 3 Septemb. 1603. gelijk by 't Journaal daar van in Druk uytgegeven, in 't lange te zien is. De *Portugezen* waren over de komste van de *Hollanders* zeer bedroeft, vrezende by aldien zy met den Keyzer in verbondt traden, uyt dit rijk Eyland te werden verdreven, gelijk het door Goddelijke hulpe Anno 1658. volbracht is.

Joris van Spilbergen komt in Ceylon.

Het VII. Capittel.

Sebald de Weert in Ceylon. Onbe-
noegen tusschen den Keyzer en hem.
Werdt omgebracht. Don Jans ziek-
te en dood. Zijn hoedanigheden.

Hier na quam *Sebald de Weert*, Vice-Admiraal van *Wybrand van Warwijk* in Ceylon, en maakten met den Keyzer *Don Jan* een contract; loopende voorts naar *Achin* om meerder macht by een te verzamelen, en arriveerde tot *Matecola* met zeven Schepen op den 26 April A°. 1603. en den Keyzer verwittigt hebbende van zijne komste, trok aanstonts derwaarts om van de aanstaande verhandeling met malkander te spreken. Hy dan by den Vice-Admiraal *Sebald de Weert* tot *Matecola* komende, vraagde ten eersten na de gevangen *Portugezen*, uyt vier Vaartuygen bekomen, en alzo de voorzeide de *Weert* die onbedachtelijk ontflagen hadde, dede hy daar over zijn onschult, zeggende, dat volgens het besprek niet en konde overleveren, waar over

Sebald de Weert in Ceylon.

Onbe-
noegen
tusschen
hem en
Keyzer.

over *Don Jan* verstoort werdt, en achterdenken kreegh, welk achterdenken grootelijks vermeert wierd door den Ambassadeur des Keyzers met den Vice-Admiraal *Sebald de Weert* van *Achin* gekomen, verkla- rende zoolange by de *Hollanders* ge- weest was, niet anders konde be- speuren, of waren met de *Portuge- zen* eens, zoekende door valsche middelen zijne Majesteit te bedrie- gen, en des zelfs Landen af-handig te maken, dat, gedurende den tijdt zijns Ambassaatschaps by de *Holan- ders* niet geacht, maar wel schande- lijk getracteert was, doende tot mer- kelijke vilipendentie van zijne Key- zerlijke Majesteit, wiens perzoon hy reprezenteerde, de gevangen *Portu- gezen* aan 't bovenste eynde van detafel, en hem achter de hand zit- ten, ontslaande daar-en-boven de voorz. Vyanden, tegen de gedane beloften en 't gemaakte Verdragh, waar uyt men wel konde af-meten in wat meninge zy waren. Vorders getuyghde dezen Gezant verstaan te hebben, dat den Vice-Admiraal den Keyzer ende de voornaamste Hee- ren zoude nodigen, de Schepen te bezichtigen, en groote vreugde-te- kenen te betonen, om alzooy zijn Ma- jesteit in handen te bekomen, en de Landen t'overvallen, waar van alzooy verzeekert was, hy de Keyzerlijke Majesteit wilde waarschouwen, met verzoek dat de *Hollanders* doch niet wilde gelooven noch vertrouwen, op dat zijnen perzoon met des zelfs Princen en Heeren niet wierden ver- raden, de Landen verwoest, en de Gemeente in slavernye gebracht, protesterende hem gequeten te heb- ben als een trouw Dienaar van zijn Meester, en Voorstander van der lan- den welvaren, zulks hem namaals niet konde te last geleyt worden de onheylen die voor handen stonden, vallende by dezen den Keyzer te voet naar 's lants wijze *sambaye* ofte eerbiedinge doende.

Don Jan deze redenen gehooft hebbende, beraatslaaghde met zijne Heeren, wat in deze zake te doen

stont, nademaal het zeggen des Am- bassadeurs ten deele waarachtigh scheen, door dien de Vice-Admiraal *Sebald de Weert* zijne beloften in 't ontslaan van de *Portugezen* genoeg- zaam gebroken hadde, proponeren- de of men hem vorder geloof be- hoorde te geven, of alle vordere han- delingen af te slaan, waar op naar verscheide deliberatien werd beslo- ten, dat men by alle middelen zou- de trachten den Vice-Admiraal de *Weert* naar *Gale* te trekken, om vol- gende 't Contract de plaats te bezet- ten, en middelertijdt te bespeuren hoedanig hy de *Weert* hem in dit be- leg tegen de *Portugezen* zoude dra- gen.

Sebald de Weert by den Keyzer komende, verzocht en nodigde zijn Majesteit naar veel en verscheide discourzen de Schepen te bezich- ten, 't welk zijne Majesteit weyger- de, zeggende, dat zijne Lants-hee- ren dat niet wilden verstaan, dat het ook geen reden was 't zelve te ver- zoeken. *Sebald* ziende dat de Key- zer niet van meninge was binnen de Schepen te komen, verzocht dat zij- ne Majesteit op strant de Schepen van verre eens wilden komen zien, dat hy tot dien eynde een Tente met laken hadde doen bekleden, om zijn Majesteit daar in te logeren, 't welke hem mede af-geflagen wierd, en den Keyzer meerder achterdenken gaf, zeggende den voorz. Ambassadeur, die deze gelegentheid waar nam, en tegen den Vice-Admiraal om de ont- flaginge der *Portugezen*, en de ver- achtinge hem aangedaan, met groo- ten haat ingenomen was; *Ziet ghy wel mijn genadighste Heer, dat mijn zeggen waarachtig is? want hy zoekt uwe Majesteit in 't net te krijgen, daar- omme zijt op u hoede*, met meer an- dere propoosten, alle strekkende om des Keyzers achterdenken noch meer te versterken.

Den Vice-Admiraal *Sebald de Weert* in deze weygering t'onvreden zijnde, antwoorde, by aldien zijne Majesteit niet begeerde op strant of binnen de Schepen te komen, hy hem te-
gen

*De Weert
nodigt den
Keyzer zijn
Schepen te
bezichtigen,*

*die het wey-
gert.*

*De Weerde
onvoorzicht-
tig en drey-
gend aan-
houden.*

gen de Portugezen niet wilde helpen oorlogen; om welke redenen Don Jan toornigh werdt tegen de voorsz. de Weert, nochtans zijne gramschap inbindende, zeyde dat met de Schepen, achtervolgens zijne beloften, naar Gale verzeylen zoude, en dat hy na Candy moſte op-trekken by de Keyzerinne, die, vermits zijn halven Broeder Cenuwieraat Adascijn op de Frontieren vertrokken was, alleenig was, van waar hem wilde spoedigen met de gantsche macht te volgen.

Waar in
met een
dronken
hoofst onbe-
zuysst voort
vaart.

Sebald eens meer als behoort gedronken hebbende, gaf onbedachtelijk ten antwoorde, de Keyzerinne geen Mannen zoude ontbreken, en dat hy naar Gale niet begeerde te vertrekken, of tegen de Portugezen te vech-

ten, voor en al eer zijn Keyzerlyke Ma-jesteyt de Schepen bezichtight, en hem zoodanige eer-tekenen aangedaan hadde. Don Jan die een zeer haastigh en wreed man was, ontſtak door deze redenen in meerder toorn, en brandende van grimmigheyt gelijk een vuur, ſtont haastelyk op, zeggende, *banda lapa mebal*, 't welk is, *bintme dien hond*, op welke woorden den Vice-Admiraal van vier Edellieden wierd gevat, die hem zochten te knevelen, dan alzo hy hem te weer ſtelde, trekkende aan zijn zijd-geweer, groot gerucht makende om hulpe van zijn Volk te bekomen; maar deze waren op't begeeren des Keyzers aan ſtrant gebleven, wierd Sebald de Weert onderwijl van achteren gevat, en met een breeden za-

Waar o
hy aange-
grepen en
omgebragt
werd.

bel het hoofd gekloven, dat hy dood ter aarden ſtorte, 't welk nochtans niemand den Keyzer dorſte te kennen geven, dan den Prince van Ove.

Don Jan was hier over zeer ontſtelt, zeggende: *Waarom hebt ghy hem niet gevangen genomen gelijk ik*

belast hadde? 't welk den Prince verklaarde onmogelik geweest was door het trekken van zijn geweer; waar op Don Jan antwoorde, *Wel, terwijl hy doodt is, ſlaat de reſt mede doodt, op dat zy gelijk loon met haren meester geniëten;* 't welk ook datelyk volbracht

De over-
Hollan-
vermoed-

bracht wierd, blijvende van de perzonen, die met den Vice-Admiraal aan landt waren, alleenlijk een Jongen, genaamt *Isaak Plevier van Vlisfingen*, die den Keyzer by hem hield, en is in des zelfs dienst den 22 November 1614. behalven eenige die met zwemmen aan de Schepen haar leven zalveerden.

De Keyzer na dat dit feyt volbracht was, vertrok naar *Candy*, zendende een briefken aan de Opperhoofden van de Schepen, met deze weynige woorden in 't Portugeesch, *que bebem vinho noa he bon Deos fes justicia, se quisieres pas, pas, sequires guerra, guerra*; dat is, *die wijn drinkt is niet goet, en daarom heeft God Justitie gedaan; derhalven zoo ghy vrede begeert, ik geef u vrede, zo oorlog, oorlog.*

Don Jan heeft weynig tijd na *Sebalds* dood geleefd, vallende in groote ziekte, hebbende zulken onverdragelijken brand binnen 't lichaam, dat gestadelijk in 't koud water moste leggen, zonder nochtans daar af eenigzins verlichting te krijgen. Zijn drink-water wierde gehaalt uyt een kleyn Riviertjen, genaamt *Halgradoje*, leggende tusschen de Lantschappen van *Ove* en *Matarette*, het welk zoo kout is, dat men 't qualijk kan in de mondt nemen, doch kost dit water evenwel zijnen brant niet verkoelen. Hy beklaghde dikwils de *Nederlanders*, die onschuldig waren dood geslagen, dan den Vice-Admiraal *Sebald de Weert*, zeyde hy, *dat het wel verdient hadde*; hy koste gedurende zijn ziekte, noyt rusten, noch eenig order in 't Rijk stellen, en dat door onlijdelijke pijn, die hem eyndelik van 't leven beroofde in den Jare 1604. Hy liet achter een Zoon, genaamt *Mahastanne Adascijn*, en twee Dochters, de eene geheeten *Soria Mahadascijn*, ofte *Wel-beminde Zonne-schijn*, de ander *Cathan Adascijn*, dat is, *Wel-beminde Pays*, de welke hy gewonnen hadde by *Doña Catharina*, in 't Cingaleesch genaamt *Mahabandige Adascijn*, dat is, *Wel-beminde Keyzerinne*.

Don Jan was een dapper en wel

geoeffent Oorlogs-man, gelijk zijn leven kan uytwijzen, zijnde lang van gestalte, en wel geproportioneert van leden, zwart van couleur, grof en zeer ontzaglijk van spraak; hy hadde groote schatten van geld en juweelen vergadert, en bouwde veele Sterkten, Lust-hoven, en Rust-plaatzen of Herbergen voor den reizenden man, by de *Cingalezen Ambolange* heeten. Hy hield voortreffelijke ordre in zijn regeering, zijnde straf en onverzoenlijk tegen de misdadigen, en aan d'ander zijde uytnemend mild in het beloonen van diegene, welke in burgerlijke of oorlogs-zaken yets voornaams hadden uyt-gerecht, de zelve rijkelijk met gelt, eere, en ampten beschenkende. Hy was een schranderen Staarkundige, en wist met alle uytheemsche Koningen en Vorsten vriendschap en verbonden te houden, behalven met de *Portugezen*, wien ten opzicht van jalouzie over hare macht in *Ceylon* een geslagen en gedurigen vyandt was. Hy dreef de spot met alle Gods-dienst, latende die yder na zijn wel-gevalen oeffenen, zijnde in alles een volmaakt Hoveling.

Na dat de uytvaart en begraffenis van den Keyzer met groote pracht en uytnemende toefstel was ten eynde gebracht, deylden zich de groote Heeren yder met haren aanhang van malkanderen, elk na de Kroon dingende. De machtighste onder deze was den *Prins van Ove*, die zich openlijk voor Keyzer opwierp; hier tegen stelde hem *Ceruzieraat*, Stiefbroeder van *Don Jan*, met voorgeven om zijns Broeders na-gelaten Zoon, die noch jongh was, in zijn recht te beschermen, ter tijt hy mondigh werdende, het Rijk zelf quam te bestieren. Maar *Doña Catharina* dit alles wel inziende, zette zich zelf als Moeder en Gouvernante van den jongen Keyzer op de Rijks-zetel, doende eenige der voornaamste belhamels onbrenghen, waar door deze revolte en begonnen inlantschen oorlog voor een kleynen tijt ophielden, en alles in rust en vrede geraakte.

Zijn gestalte, gedaante en eigenschappen.

Tweespalt onder de Heeren die na de Kroon dingen.

Werd van Doña Catharina gestelt.

Don Jan was ziek.

Hier onlijdelijke pijn.

Werd van Doña Catharina gestelt.

Het VIII. Capittel.

*Onlust onder de Ceylonfche Heeren.**Den Prince van Ove door Cenuwieraat omgebracht; die de Keyzerinne Doña Catharina trouwt.*

Portugezen bieden de Keyzerinne een onderhandeling aan, die dat weygert.

DE Portugezen over de doot van den Keyzer *Don Jan* zeer verblijt zijnde, zonden verscheyde Posten naar *Goa*, om den Viceroy daar van te verwittigen, die van meninge wierdt met de Keyzerinne een contract aan te gaan, om door dit middel allengskens 't geheele Eylant te invaderen. Maar *Doña Catharina* tot de regeeringe van haar Erflanden genegen zijnde, sloeg die aanbieding af; het welk veroorzaakte dat de beneden Landen door veele bedrieglijke lagen te meerendeel haar aan de Portugezen verbonden, om bevrijt te worden van de rooveryen en extorsien des *Princen van Ove*, en des Keyzers Broeder, die beyde op nieuws na 't Rijk stonden, doende aan de Inwoonders van de voorzeyde *Beneden Landen* grooten overlast.

Nieuwe onrust tusschen den Prince van Ove en Cenuwieraat.

Werden beyde ten Hove ontboden.

Dezen inlandschen Oorlogh verdroot de Keyzerinne grootelijks, vreezende, zoo een van de party de overhand quam te krijgen, van 't gebiedt verftoten te worden; Zy derhalven ontboodt alle de Heeren op den generalen Lants-dagh ten Hove, die op haar bevel ook alle verschenen, behalven den voorsz. *Prince van Ove*, en *Cenuwieraat Adascijn*, die by openbare Plakkaten voor Verraders veroordeelt, en alle hare goederen geconfisqueert wierden. Doch *Cenuwieraat Adascijn* verantwoorde hem naderhant zoo wel, dat vry gekent wierd, gelijk ook den *Prince van Ove*, door voorbidden, en intercessie van de voornaamste Heeren, brieven van pardon verkreegh, zulks beyde deze Princen den Oorlogh verlieten, en ten Hove verschenen, hebbende veel volk tot haarder verzekeringh, d'eene party d'ander niet vertrouwend, nemende eyndelik de *Prince van Ove* voor, in 't scheid van deze Vergadering,

En quijt gescholden.

Prins van Ove neemt

Cenuwieraat te doorfsteken, de Keyzerinne te trouwen, en hem in 't Rijk te bevestigen. *Cenuwieraat* hadde hier van yets verstaan, doch liet niet blijken ergens van te weten, tonende den *Prince van Ove* groote vrientfchap, om hem des te beter in slaap te wiegen, en aan gemelten Prince te volbrengen 't geen hy tegen zijn perzoon voorgenomen hadde. Tot dien eynde maakte hy alliantie met alle de groote Heeren, die hem waren beminnende, die hy daar door te lichter tot zijn devotie kreeg.

voor Cenuwieraat om te brengen.

Deze twee Princen ten Hove gaande, om afscheyt van de Keyzerinne te nemen, en komende aan de buytenste Poorte van 't Paleys, nodighde den *Prince van Ove* den *Prince Cenuwieraat* voor te gaan, zeggende: *U. E. Excellentie komt de eere toe, als zijnde van den bloede des Keyzers; 't welk de voorsz. Prins Cenuwieraat weygerde, zeggende: U. E. Excell. komt de eere toe, vermits zijnen ouderdom; zulks dat naar lang ontschuldigen te wederzijden den Prince van Ove voor uyt trat, en van Cenuwieraat fluks wierd doorfsteken, zeggende: Leght daar ghy valschen Verrader; en vertrok met zijn Volk datelijk uyt der Stadt.* Het gezelschap van den *Prince van Ove* ziende haren Heer vermoort, namen de vlugt, roepende, *verraad, verraad*; waar door datelijk een groot geschrey in de Stadt ontfont, d'eene den anderen doodt slaande, en een yegelijk menende dat de Keyzerinne vermoort was; maar zy zich aan het volk vertoonende, wierden de beroerten daar door een weynig gestilt, een yegelijk nochtans roepende, dat zy den *Prins Cenuwieraat* wilden najagen, alzo hy den *Prince van Ove* hadde om 't leven gebracht. De Keyzerinne duchtende hier door meerder onheylen ontstaan zouden, liet op lijfstraf verbieden, dat niemand hem zoude vervorderen yets tegen den *Prince Cenuwieraat* voor te nemen, verklarende het ombrengen van den *Prince van Ove*, door haar bevel geschied te wezen; waar mede de Gemeente

Zijne geweynsde eerbiedigheit.

Werdzelv van Cenuwieraat doorfsteken.

Groote ontfeltnis in Candyore deze moor

Door de Keyzerinne voorzichtiglyk gestilt.

meente haar te vreden hield. De Keyzerinne niettemin was inwendigh (hoewel haar anders voor het Volk vertoonde) over de moort van den Prince gestoort, trachtende het zelve ter gelegener tijt aan den Prince *Cenuwieraat* te wreken, die hier af door zijne vrienden gewaarschout zijnde, op zijn hoede was; betoonende met veele redenen, dat het zelve gedaan hadde tot het gemeene lants welvaren, behoudenisse van't Rijk, en voorstant van haar en haar Majesteyts kinderen; zulks dat door tusschen-spreken van eenige Heeren, een Huwelijk besloten wierdt, tusschen de Keyzerinne *Doña Catharina*, en den voorz. *Cenuwieraat Adascijn*, op dat het Rijk in ruste en vrede mocht beftiert worden. *Cenuwieraat* gekroont zijnde, werd genaamt *Camapati Mahadascijn*, welke titel ofte naam alle voorgaande Keyzers gevoert hebben.

Hy nu zich in't Rijk bevestigt vindende, zocht vriendschap met de *Nederlanders*, om in een gemeen Verbondt van hulpe tegen de *Portugezen* te treden, gelijk in't vervolgh van deze Historie zal werden aangewezen.

Het geviel dan omtrent dezen tijdt dat de *Hoogh-Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden*, met de Erts-Hertogh *Albertus en Izabella Clara Eugenia*, Infante van *Spangien*, in den Jare 1609. hebbende eenen Treves of Bestant besloten, voor den tijdt van 12 Jaren, met verklaringe, dat de voorz. Treves mede zoude stant grijpen in Oost-Indien, waaromme de *Heeren Bewinthebberen* van de Oost-Indische Compagnie, alomme gelijke middelen aanwenden, om hare staat, gedurende dezen Treves, te verzekeren, verzockende tot dien eynde aan de welgemelte *Hoogh-Mog. Heeren Staten Generaal*, en zijn *Princel. Excell.* voorschrijvens aan alle Indische Koningen, Princen en Potentaten, om met de zelve Contracten te maken, en aan haar Ed. des te meer te verbinden, welke Brieven, nevens de Artij-

kelen van de Heeren Bewinthebbers met een Jacht de *Hazewint* genaamt; waar Opperhoofd op was *Wemmer van Berchem*, naar *Indiën* gezonden wierden. Men equippeerde middeltijdt een Vloot Schepen, onder het beleyt van den eersten Gouverneur *Generael Pieter Both*, welke den 30 Januarij van't Jare 1610. uyt *Nederland* zeyl gaande, den 18 Novemb. daar aan volgende, tot *Bantam* wel aangekomen is, met instructie van de *Hoogh-Mog. Heeren Staten Generaal* en zijn *Princel. Excellentie*, om met alle Koningen en Princen vaste alliantien en verbonden te maken, en van de *Portugezen* af te snijden; midtsgaders des zelfs Negocie, zoo veel doenlijk, te verhinderen.

Het IX. Capittel.

Brieven der Hoogh-Mog. Heeren Staten en den Vorst Maurits, met Marcellus de Boschhouwer, aan den Keyzer van Ceylon gezonden.

DEn Inhoudt der Brieven die door hare *Hoogh-Mogende* en zijn *Princ. Excellentie* aan den Keyzer van *Ceylon* geaddressleert waren, luyden als volgt:

Groot-Mogende Koning.

DEn *Eeuwigen Almachtigen God* heeft na zijne Goddelijke genade belieft; onze wapenen voor de rechten en vryheden onzes *Vaderlands*, jegens den Koning van *Hispanien* en *Portugaal* aangenomen, zulks te zcgenen, dat na een bloedigen oorlog van omtrent 42 Jaren ter Zee en ter Lande gestadelijk gevoert, den zelven Koning, zijnde onze eendracht, macht ende volstandigheyt, en dat wy ons van tijt tot tijt versierkte, met de vriendschappen en alliantien van zeer machtige Koningen en Potentaten onze nageburen, ten laasten goet gevonden heeft, ons te offereren, 't gene waaromme wy in den Oorlog waren getreden, namentlijk, dat hy ons kende voor vrye Landen, daar op hy niet en pretendeerde, en dat hy te vreden was met ons eenen eeuwiggen vrede, of bestant voor veele Jaren te maken, welke aanbiedingen, als goddelijk;

Zenden Generaal Both na Indiën met instructie.

Brief van hare Hoogh-Mog. aan den Keyzer van Ceylon.

*Cnuwier-
re ont-
schicht
dicht
zij.*

*Troet met
Dla Ca-
rina.*

*Heeren
Staten
en den
Koning
van
pan-
gie bet 12
jaren Be-
stan*

delijk, en eerlijk by ons aangenomen zijnde, zijn voorts metter raat, en advijs van de voorsz. Koningen en Potentaten, onze Geallieerden, met den zelve Koningh van Spangien en Portugaal, en de zijnen in onderhandelinge getreden, en hebben met den zelve eyndelyken den 9 van de maant April laastleden, besloten, een bestant voor den tijdt van 12 Jaren; daar in Wy voor onzen Staat en Ingezetenen bedongen hebben, niet alleen vrye handelinge, navigatie en commercie in alle zijne Rijken en Landen, en met alle Volkeren daar in, en mede wy en den onzen navigatie en handel gehadt hebben, voor den Oorloge, maar ook alomme en zonder exceptie in alle Koningrijken en Landen, en met alle Koningen, Potentaten, Princen en Volkeren; met expres verbandt, dat den Koning van Spangien en Portugaal, zijne Officier en Onderzaten, en die aan hem dependeren, uyt oorzaak van de zelve navigatie, en handelinge gedaan, of noch te doen, onze Onderzaten, noch de Koningen, Princen, Potentaten en Volkeren, met de welke wy gehandelt en getraecteert hebben, ofte noch handelen en traecteren zullen, directelyk ofte indirectelyk, niet zal mogen doen eenig hinder of beletzel. Dat ook uwe Majesteit, gelijk ook andere Koningen, Princen, Potentaten, hooge stants Perzonagien, Republycquen en Volkeren, zoo in de Indiën als andere Landen, in't voorsz. gemaakte Bestant van 12 Jaren met ons begrepen, en tegens de hostiliteit, ter oorzaak van onze vriendschap en handelinge verzekert zijn; en zoo yets van wegen den Koning van Hispanien en Portugaal jegens uwe Majesteit zijn Onderzaten en Landen, met ons en onze Ingezetenen in onderlinge alliantie, vriendschap en vrye navigatie en commercie blijvende, directelyk te Zee ofte Lande voor-genomen werden (het welke wy, midts de zollemnele beloften by zijne hantschrift en zegel bevestigt, niet kunnen gelooven) mach uwe Majesteit wel verzekert houden, dat ook noch wille, noch macht, noch midde-len van Schepen, Geschut, Amunitie

van Oorlog, noch Volk, zoo van onze eygen Landen, als van de Koningen, Potentaten, Princen, en andere Geallieerden, die ons belooft hebben het voorsz. Bestant in alle poincten, ende namelyk in uwe Majesteit zijne Onderzaten en Landen, en oock van andere Koningen, Potentaten, Princen, Republycquen, en Volkeren, zoo in Indien als alle andere Regenten te conserveren, en zullen gebreken, om uwe Majesteit zijne Landen en Onderzaten te assisteren, defenderen, ende alle ongelijk te doen repareren; ende alzo 't gene van onzent wege met uwe Majesteit gehandelt is, en vorder gehandelt zal werden, te doen onderhouden; wy en willen niet twijffelen of eenige Creaturen ende Amptenaren van den voorsz. Koningh van Spangien en Portugaal, zullen arbeiden om U E. Majesteit en zijne Onderdanen, ook van Koningen, Princen, Republycquen en Volkeren, een andere inbeeldinge en verstandt van de voorsz. handelinge te doen in-planten: maar wy verze-keren U E. Majesteit by dezen, van de oprechte waarheyd, en van onze ongeveynsde meyninge, daar op de zelve, en zijne Onderzaten, midts gaders de andere Koningen, Princen, Potentaten, Republycquen, en Volkeren vast mogen staan; en wy verzoeken U E. Majesteit het zelve alzo zekerlyk te geloven, en ons en onze Onderzaten zijn vriendschap te onderhouden, en de scheepvaart, handelinge, en koopmanschap met onzen in alle vriendschap en oprechtigheyd van tijdt tot tijt te vermeêderen, wy en d'onze zullen vangelyken doen; ende vertrouwe dat de Eeuwige en Almachtige Godt, die een Koning der Koningen is, ende een kender der herten oprechtigheyd is U E. Majesteit, ons, en alle Onderdanen, gezamentlyk zal houden in zijne heylige bewaringe, door zijn genade in macht en welvaart vermeêderen. Datum Hage den 15 September 1609.

Was ondertekent A. Coenders, Lager stont, U E Hoogheits wel toegedane Vrienden, De Staten Generaël van de Vereenighde Nederlanden; Ter Ordinantie en bevelen der selven,

C. AERTZEN.
Mau-

Mauritius Prince van Orangie, Grave van Nassau, Catzenellebogen, Dieft, Vyanden, Meurze, Marquis van Vere en Vlissingen, Gouverneur, Capiteyn, en Admiraal Generaal van Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, West-Vrieslant, Zutphen, Uytrecht, ende Over-Yssel, &c.

Groot-Mogende Koning;

rief van
Pas Mau-
rius aan den
K. z. z.

God beware U E. Koninghlijke Majesteit, en geve hem geluk op der aarde; Wy hebben lange den Oorlogh tegen den Koning van Portugaal gevoert, en zijn voornemen tegen gestaan, gelijk U E. ook gedaan heeft, zedert dat U E. staat gemeynt heeft te overvallen; zoo dat onze wapenen gelijkelyk tegens hem zijn geweest, die den grooten Godook zo gezegent heeft, dat wy onzen Vyant tot een twaalf-jarige stilstant van wapenen hebben gedwongen. Welke door tusschen-spreken van onze naburige Koningen, ten laatsten is volvoert; en alzo den voorsz. Koning alleen gezocht heeft een schorzing van Oorlog, zoo hebben wy geoordeelt dat hy zulks gedaan heeft, om daar door te beter U E. Majesteit, van onze hulpe ontbloot zijnde, met andere Koningen aldaar, onze Vrienden zouden kunnen overvallen, hebbende met hem geen stilstant van wapenen willen maken, zonder U E. Majesteit daar in te begrijpen, dat hy U E. noch geen van onze Vrienden zal mogen beschadigen, waar op de Vrede is besloten; zulks dat wy, en alle onze Vrienden voortaan op alle plaatzen zullen mogen varen, zonder dat de Portugezen 't zelve zullen mogen verhinderen; invoegen dat zoo zy U E. Majesteit ofte iemand van onze Vrienden komen te beschadigen, wy 't zelve zullen houden aan ons gedaan te zijn. Waar toe wy ons altydt zullen bereydt houden, om U E. en onze Vrienden over de gedane schade te helpen wreken. Wy achten dat de voornoemde Koningh dezen stilstant heeft aangegaan, om de Wapenen en Oorlogen te doen ophouden, om U E. en onze Vrienden over de gedane schade te helpen wreken. Wy mey-

nen vorders, dat de voorsz. Koningh niet anders in den zin heeft, dan met alle list ons, en U E. Majesteit te krenken, daarom moeten wy ons nu wel voorzien, op dat wy van hem niet bedrogen werden; want nu zulks met wapenen niet kan geschieden, zoo staat te bedenken, dat zy alle bedrog en listigheyt zal aanwenden, om tot zijn voornemen te geraken; dies wy onzen Gouverneur hebben gelast, met U E. Majesteit te handelen, en middelen te zoeken, hoemen best tegens hare handeling zal kunnen voorzien, en 't samen verbonden blijven, alzo wy op 't woordt van onze verbonden zijde niet kunnen zeyl gaan ofte vertrouwen. Wy hebben niet willen voorgeven, dat zijn Onderzaten op Ceylon niet zouden mogen handelen, maar 't zelve in U E. Majesteits beleeftheit gestelt, vertrouwende dat U E. Majesteit na zijn wijsheyt en verstant, daar in tot ons blytschap zal handelen, op dat de Portugezen onze vaste Verbonden niet mogen vanderen; waar toe Godt zijn zegen verleene, tot eere van zijn heylige Naam, en vermeerderinge van U E. Majesteit, en onze goede Onderzaten.

's Gravenhage den
5 Octob. 1609.

Maurice de Nassau.

Het Opschrift was;

Den Doorluchtigen Hoogh-gebooren Keyzer van Ceylon, Koning van Candia, Trinquenemale, Jafnapatan, Sete Corlas, Manaar, Chilau, Cota, Batecalo, en Punte Gale, onzen Heer en waarde Broeder in wapenen.

Deze Brieven met het Jacht de Winthond, op de Kuste van Corman-
del aan landende, heeft den Voorzitter van wegen de Oost-Indische Compagnie, genaamt Joan van Wezik, goet gevonden de zelve ten dienste van welgemeldte Compagnie in 't werk te stellen; daar toe belastende naar Ceylon te gaan, eenen Marcellus de Boschhouwer, Onderkoopman met het Schip de Zwarte

Marcellus
de Bosch-
houwer
wert met de
Brieven na
Ceylon af-
gevaardigt.

D

Leeuw,

Leeuw, onder de Vlagge van den Generaal Pieter Both van Amersfoort uyt gekomen.

Het X. Capittel.

Marcellus de Boschhouwer komt in Candy. Zijn handeling en contract met den Keyzer.

DEze is op den 8 Martij 1612. by zijn Keyzerlijke Majesteit Cennuwieraat Adascijn, in de Hoofdstadt Candy verschenen; zijn Majesteit de voor-gemelte Brieven overleverende, welke den Keyzer blijdelijk aanvaarde, en nevens hem op een vergulde stoel leyde, en met een wit kleed bedekte; tredende vorders in onderhandelinge, zoo dat den 11 Mey dit navolgende besluyt en verbont getroffen wierd, waar van kortelijk den Inhoud volgt:

Verbond
met den
Keyzer en
de Neder-
landers ge-
maakt.

1. Het Verbond zal onverbrekelyk en vast zijn.

2. Alle daden van vyantschap, te voeren gepleeght, zullen ophouden en vergeten zijn.

3. Zoo den Portugees zijn Majesteit quam te beledigen, zullen de E. Heeren Staten zijn Majesteit met alle middelen van Oorloge bekulpzaam zijn, om op het krachtigste te helpen.

4. Zijn Majesteit zal toestaan, dat wy een Fort op Cotiarum zullen mogen maken, midts dat de Koning van Cotiarum zijn tollén, vruchten, en inkomsten des Landts zal behouden.

5. Den Keyzer zal nodige materialen en stoffe van kalk en steen tot opbouwinge van de voornoemde Sterkte verschaffen; als mede Coelys of Arbeyders, die by de E. Compagnie zullen betaalt werden.

6. Zijn Majesteit zal in Candy, en andere plaatzen, (tot verzekering van de E. Compagnie koopmanschappen) verzorgen dat steene Pakhuysen gemaakt zullen werden, om voor de brand verzekert te zijn.

7. Zijn Majesteit zal onze Schepen en Volk, met alle kracht, tegen het geweldt der Portugezen zoeken te beschermen, en zoo zullen aan de andere zijde de Nederlanders met alle kracht doen.

8. Zijn Majesteit zal, in zaken van Oorloge, tusschen ons gemeyn niet voornemen, zonder kondschap van de Heeren Amptenaren, in dienst van de E. Compagnie aldaar zijnde; dies in zijn Majesteits Krijgs-raadt twee Nederlanders zullen zitten, om alle zaken van Oorlogh, met gemeyn besluyt af te handelen.

9. Zijn Majesteit zal gehouden zijn de Koopmanschappen met last-dragend Vee na boven te voeren, en de gekochte Waren wederom op het strant in Cotiarum (buiten onkosten van de E. Compagnie) te brengen.

10. By verongelukken van Schepen, Chaloupen en Bootjes, zullen de Onderdanen van zijn Majesteit gehouden zijn, de goederen te bergen, en zonder onkosten ons weder in handen te leveren.

11. De Nederlanders zullen met vrede haar goederen mogen uytvoeren zonder eenige tollén te betalen.

12. Alle de Onderdanen van zijn Majesteit, zonder onderscheyt, zullen met de E. Compagnie onverhindert mogen handelen.

13. Zijn Keyzerlijke Majesteit zal alle zeltzame en ongemeyne dingen, uyt Nederlandt komende, aanvaarden in zulken prijze, als met de E. Compagnie in ruylinge van andere Waren zal konnen over een komen.

14. Zijn Majesteit zal jaarlijks zoo veel van den besten Caneel aan de E. Compagnie leveren, als te bekomen zal zijn; en deze Caneel zal of met contanten ofte andere Koopmanschappen, betaalt werden tot een gezette prijs, die onder den anderen zal beraamt werden.

15. Men zal geen andere Perzoonen die in besluyt van Koopmanschappen, met de Nederlanders getreden zijn, mogen goederen te leveren, voor en al eer de Nederlantsche Handelaars voldaan zijn; en zoo bevonden werde het tegendeel te geschieden, dat men vry zoo haar goederen als Perzoonen zal mogen aantasten, om al zoo de zelve tot onderhoudinge van het Verbond te dwingen.

16. Zijn Majesteit zal geen Europeisch

ropeisch volk in zijn Land laten handelen zonder bevel en last van haar E. Hoogh-Mog: en zijn Princel. Excell.

17. Zijn Majesteit zal tot bouwen van Schepen, Jachten; &c. een goet en bequaam aantal van hout beschikken, en't zelve bezorgen aan strant te doen brengen.

18. Alle Gevangenen aan wederzijden zullen ontslagen werden, en volkomen vryheyt bekomen.

19. De Nederlandtsche Dienaren zal zijn Majesteit gantsch geen geweld aandoen; en zoo de zelve haar ergens in te buyten gingen, zullen de zelve door de Nederlandtsche Hoofden over hare misdadt gestraft werden; dies zal het zelve ook plaats hebben omtrent de Onderzaten van zijn Majesteit.

20. Zijn Majesteit zal gehouden wezen Gesteenten en Peerlen alleen aan de Nederlanders te verkoopen; zo blijven ook de Nederlanders gehouden aan zijn Majesteit te leveren alle juweelen, kostelijkheden, en zeltzame dingen, midts de waarde van dien betalende, gelijk te vooren is aangeroert; en of men niet konde over-een-komen in deze Koopmanschappen, zal evenwel de vrientſchap ongeschent blijven.

21. Zijn Majesteit en de Heeren Staten zullen alle vrientſchap en minzaamheyt onderhouden, en men zal den anderen met raad en daad in alle voorvallende zaken by staan.

22. Alle vyantlijke daden zoo aan de eene als aan de andere zijde, zullen t'eenemaal zijn vergeten en vergeven.

23. Niemandt dan zijn Majesteit zal vermogen eenig geld te munten, of hooger 't zelve doen uytgeven, als by zijn Majesteit en Nederlanders, in gelegentheit van het geld 't welk uyt Hollandt mochte komen, zal gestelt zijn; en zoo yemand van wederzijden bevonden wierd valsche geld geslagen te hebben, dat met de dood zal gestraft werden.

24. Zijn Majesteit en de Nederlanders zullen met malkanderen overleggen, wat ten besten nutte wederzijds dienstig ware, in de handel van grooter of minder munte.

25. Dat de Munte, die in den gank nodigh wierd geacht, alle drie jaren zoude werden verandert, te weten drie jaar in Candy, en drie jaar in onze verblijf-plaatzcn.

26. De voorsz. gelden zouden wederzijds op- en af-gezet worden, ten profijte van Oorloge.

27. Dat alle Indische Volkeren met hare Vaartuygen zoude vermogen in zijn Majesteits landen te komen, gaan en vertrekken, om haar Koopmanschappen te doen, zonder eenige tollcn te betalen, en dat voor de tijd van drie jaren.

28. Na verloop van de voornoemde drie jaren, zal zijn Majesteit met de gelaste van haar Hoogh-Mog: en zijn Princel. Excellentie mogen besluyten, wat tollcn op alle goederen tot welvaaren van zijn Majesteit, en onderhoudt dienen gestelt en ingevoerd te werden.

29. Zijn Majesteit zal van alzulke Tollcn hare Hoogh-Mog: en zijn Princel. Excellentie laten genieten de gerechte helft, waar toe Ontfangers en Schrijvers wederzijds zullen gestelt werden.

30. Van alle goederen die omtrent de heerschappye van Ceylon, zullen werden veroverd, zijn Keyzerlijke Majesteit en hare Hoogh-Mog: en zijn Princel. Excellentie, zullen de helft genieten, midts de Gevangenen voor loen-geldt lossende, zonder die te dooden.

31. Alle die van hare Hoogh-Mog: en zijn Princel. Excellentie afgevaardicht zijn, zullen aan zijn Majesteits Onderzaten vry geley geven om te handelen, gelijk zijn Majesteit aan zijn Inwoonderen buyten's Landts handelende, oock gehouden zal zijn te doen; zonder welk vry-geley de zelve zullen mogen werden aangetast, ende haar Waren voor buyt verklaart.

32. Zijn Majesteit ende de Hoogh-Mog: ende zijn Princel. Excellentie zullen trachten alle de gangen en doortochten, zoo ter Zee als te Lande, binnen het Eylant Ceylon reysbaar en doortrekkelijk te maken, midts weerende alle Struykroovers en Landtloopers, zoo veel mogelijk zal zijn; dies zijn

Majesteit zal gehouden zijn timmerhout te verschaffen, tot opbouwinge van Galeyen, Fusten, en andere Vaartuygen, om daar mede de Zee te beveyligen; en wanneer zulke Roovers, 't zy te Water of te Lande werden aangehaalt, die met de doodt (andere tot een voorbeeld) te straffen.

33. Om het voorsz. Verbond heylig en onverbrekelyk te onderhouden, zoo belooft de Keyzerlijke Majesteit, als mede de Hoog-Mog: Heeren Staten Generaal, en zijn Princel: Excellentie, met alle kracht het zelve te beherigen, en geenzins te lijden, ofte te gedulden dat daar tegen zal gezondicht werden, belovende de Overtreders (aan beyde zijden) op het hertste en zwaarste te doen straffen, en doen haar volkomentlijk de schade vergoeden.

Het XI. Capittel.

Marcellus de Boschhouwer verzoekt te vertrekken, 't welk vanden Keyzer niet kan verkrijgen. Werd met groote ampten voorzien. Portugezen berooven en vermoorden de Hollanders in Cotiarum. Den Keyzer vergadert de Staten des Rijks. Portugezen voor Jafnapatan geslagen.

Marcellus de Boschhouwer verzoekt te vertrekken.

NAar 't sluyten van dit Verdrag verzocht *Boschhouwer* aan zijn Keyzerlijke Majesteit, te mogen vertrekken met de Elephanten die voor het Comptoir van *Tegnapatan*, van zijn Majesteit ontfangen hadde, om vorders den Voorzitter op *Paliacatta*, uyt name van de *E. Compagnie*, aldaar reziderende, van zijn gedoente bescheyd te geven. Maar zijn Majesteit, en des zelfs Raden, konden zijn vertrek niet goetvinden, inbrenkende verscheide zwarigheden, als dat in het voorgenoemde Verbondt was besloten, dat zijn Majesteit geen zaken van Oorloge, zonder kennisse van de *Nederlanders*, zoude mogen aanvaarden, zoo dat (om hier over te kunnen correspondentie houden) zijn verblijf aldaar ten hoogsten nodigh was, doende daar by, dat zoo voornoemde *Boschhouwer* weygerde te blijven, de Brieven van haar

't Welk hem met ernst werd verbindert.

Hoog-Mog: voor valsch en onwaar hield, dat *Boschhouwer* ten laatsten het verblijf toestont, die ondertusfchen van den Keyzer met veel eerampten voorzien wierd, hem makende Prince van *Mingone*, *Kockelecorle*, *Ananagepora*, *Mixwitigael*, Heere van de Ordre des Gulden Zons, Voorzitter in de Hooge Krijgs-raad, tweede Perzoon in den Geheymen Raad, algemeen Admiraal ter Zee, invoegen dat de voornoemde *Boschhouwer* by zijn aanwezen op *Ceylon*, genoegzaam alles na zijn zin bestierde, hebbende het gemoet des Keyzers zoodanigh ingenomen, dat hy zonder zijn raad niets ter hand nam.

In den Jare 1611. den 20 Junij trokken de *Portugezen*, met een Leger van 1000 blanke koppen en 3000 Inwoonders van hare Bontgenoten, te velde, waar over opperste Bevelhebber was *Simon Corré*, om door een verborgen wegh, hem van zeker *Candanees* aangewezen, de *Hollanders*, van *Boschhouwers* gezelschap, in *Cotiarum* gelaten, te vermoorden, en des zelfs goederen te rooven, welk hun ook gelukte. Dit bestelt hebbende, keerden in der yl weer na *Sette Corle*, om van des Keyzers volk niet bezet, of den pas af-gesneden te worden. Van 't welk de Keyzerlijke Majesteit gewaarschout zijnde, zondt terstont een Leger van 5000 man, onder het beleyt van Colonel *Marasinge Atfile*, een oud en ervaren Krijghs-man, nevens twee aanzienlijke Edellieden, geheten *Mayndappo* en *Vire Segre*, naar gemelte *Cotiarum*: maar de moord was al verricht, en den vyant vertrokken; evenwel jaagden zy by nacht en dagh, zonder te rusten, de *Portugezen* na, en haar omtrent *Sette Corle* bespringende, maakte 23 der zelve, met 600 Inlanders ter neder; verbrandende vorders verscheide Dorpen, en quamen met veel Gevangenen en roof weder binnen *Candy*.

Omtrent deze tijdt verscheen ten Hove een Gezant van den Koningh van *Palugam*, verhalende hoe dat zijn broeder *Janne Sangati*, welke het Landt-

Zijn uy mendege keyt, g en aanz by den K zer.

Portug zen bero ven en v moorden Holland in Coti rum.

Gezant Koningh van Palugam ten Hove.

Landtschap van *Podere* beheerste, met den *Portugees* vereenight en in verbandt getreden was, om hem alle de Havenen over te leveren, en tegens zijn *Keyzerlijke Majesteyt* met haar bystant den Oorlogh aan te vangen; 't welk hy om de goede genegentheyt tot de *Keyzerlijke Majesteyt* niet konde verbergen. Hier over wierd den Koningh van *Podere* ten Hove geroepen, die zijn Gezant ter bestemder dage afzont, voordragende zijns Heeren onschult, in het tegendeel vertoonende de verraderye van den Koningh van *Palugam*, die over tafel zittende, zijnen oudtsten Broeder doorsteken hadde, en dat zonder eenige oorzake, zoekende alleen gelegentheydt om zijn *Majesteyt* van kant te helpen, om dan de Landen tot zich te trekken; prezenterende deze Gezant als Ostagier aan 't Hof te blijven, om, by aldien t'eeniger tijdt bevonden wierdt waar te zijn, 't gene den Koning van *Podere* wierd te laste geleyt, in zijn perzoon daar voor de straffe te lijden; welke antwoorde zijn *Majesteyt*, die anders zeer onbenoegt was, dat den Koning zelf niet in perzoon verscheen, eenigzins te vreden stelde; hem ook niet onbekent zijnde, de tweedrachten tusschen de beyde voornoemde Broeders ontstaan, niet alleen om de voorgemelde moord aan zijn oudtste Broeder begaan, om de successie van het Rijk, maar ook wegens de tollén, van de Riviere van *Palugam*, wiens helft by de Lant-staten ten voordeele van den Koningh van *Podere* waren toe-gewezen. Dies besloot zijn *Keyzerlijke Majesteyt* den Gezant afscheyt te geven, en na zijn Koningh met vrede te doen trekken, om de zelve alle achterdenken te benemen, en metter tijdt de waarheydt van de zaken beter te onderzoeken.

Zijn *Majesteyt* van meninge zijnde, een machtigh Leger te velde te brengen, dede de Staten des Rijks by een komen, als namentlijk *Idele* Koningh van *Cotiarum*, *Celle Wandaar* Koningh van *Palugam*, *Comaro Wandaar* Koningh van *Batecalo*, *Corre*

Witty Raëlhamy Prince van *Ove*, *Marcellus de Boschhouwer* Prince van *Migonme*, *Mater Raëlhami* Prince van *Vellene*, *Jallago de Rale* Prince van *Cotomale*, *Mewater Rale* Prince van *Mewater*, *Wik Venezinge* Grave van *Quatre Corle*, *Janne Sangati* Prince en Heer van *Podere*, *Code Rale* Hertogh van *Ode*, *Jattenore* Broeder van Prins *Jalagode*, *Gael Henerad Modeliar* Gouverneur van het Graaffschap *Harcipate*, *Corope Modeliar* Gouverneur van het Graaffschap *Odogo d'Askeri*, *Wanategere Modeliar* Gouverneur van het Landtschap *Matere*.

In deze Vergaderingh verschenen mede de Gouverneurs en Bevelhebbers van kleyne Landtschappen, als ook den Gezant van den Koningh van *Jafnapatan*, blijvende alleen afwezigh den Koningh van *Patania*, die, hoewel met Brieven van den 16 Julij 1611. was gedaghvaart, echter niet te voorschijn quam, hem met ydele uytvluchten ontschuldigende.

In dezen Raad wierd vast gestelt, dat men een Leger zoude uyt maken van 50000 mannen, d'eene helft onder den Prince van *Ove*, tot belegeringh van de Stadt *Puntegale*, en d'ander helft onder den Prince van *Migonme*, tot afbreuke van *Walane*, welke belegeringh goede uytval verkrijgende, zoude beyde de Legers na *Columbo* vertrekken, om dat te benauwen, waar by als dan zoude gebracht werden de macht van 't gantsche Lant van *Coelys* (Arbeyders) om met de zelve de belegeringh te versterken. Men heste doen ook schattinge om den Oorlogh te voeren, bedragende ongevaarlijk 45 tonnen schats. De zaken tusschen den Koningh van *Palugam* en zijnen Broeder *Janne Sangati* voor-gestelt zijnde, wierden beyde op lijf-straffe belast den anderen niet te beschadigen, alzoo van de beschuldigingh geen behoorlijke verzekering bekomen was. Men stelde ook een Hoogen Raad, om alle voorvallende Landt-zaken, die voor dezen by den Keyzer, en zijngeheymen Raad, af-gedaan waren, tot ontlastingh van zijn *Majesteyt*,

Zaken daar
in vast ge-
stelt.

Tweedracht
tussen
den Broe-
der, Ko-
ning.

D Key-
zer rga-
deri: Sta-
ten: Rijk.

fleyt, en voorzeyde Raad, te effenen; van welker vonnis geen appel, of verder beroeping plaats hadde. In dezen Raad waren den Prince van *Migonze* als Voorzitter, den Prince van *Ove*, den Prince van *Velaren*, den Prince van *Cottamale* &c. met ordre dat gene mindere Richters zouden vermogen, yemant ter doot te verwijzen zonder kennisse en last van den Hoogen Raad. Tot zijn *Majesteyts* geheymen Raad waren gestelt den Prince van *Ove*, den Prince van *Migonze*, den Prince van *Velare*, den Prince van *Cottamale*, ende den Grave van *Quatre Corle*.

Men besloot als doen mede alle Zee-varende Lieden, den vryen toegank in zijn *Majesteyts* Landen toe te staan, hen Woningen en Landen gevende, om van te leven, om alzoo t'zijner tijdt veel varend Volk te bekomen, dienstigh tot den Oorlogh ter Zee; tot welkers bevorderinge drie Galeyen zouden gemaakt worden, neffens eenige Fusten, om den *Portugees*, en andere Vyanden van de kust van *India*, *Orixa*, *Bengale*, en andere quartieren komende, te bemachtigen, en voor goede buyt aan te houden. Als mede dat men de *Portugezen* en haar Bondtgenooten geen quartier zoude geven, behalven de Vrouwen en Kinderen, die tot nader goet-vinden zouden werden verschoont. Men maakte ook bekend een algemeene quijtscheldinge, voor alle Overloopers, die haar in bestemder tijde van 60 dagen, wederom onder de gehoorzaamheydt van zijn *Keyzerlijke Majesteyt* zouden be-geven. Dit pardon wierd gegeven in *Candy* den 23 Julij 1612. en over al bekend gemaakt.

Portugezen na Jafnapatan.

Werden geslagen.

Dewijl de Keyzer met deze en diergelijke dingen vast bezigh was, quam daar tijdingh, dat de *Portugezen* met een groot Leger van gewapende mannen, optrokken naar *Jafnapatan*. Den Keyzer hebbende zijn aanslag gemunt op *Walane* en *Gale*, zond eenigh Volk den Vyant te ontmoet, die den hindertroep der *Portugezen* besprongen, en op de vlucht

brachten, mentende datze van het geheele Leger des Keyzers omringht waren; doch alzoo geen vervolg gewaar wierden, raakten weder in ordre by den anderen; en in 't wederkeeren naar *Columbo*, namen zy, met verraad, het Prinssdom van *Migonze* in, alwaar zy groote moort bedreven. Men zeyt dat den Gouverneur *Modeliar*, hem, buyten nootd, aan den *Portugees* had opgegeven, en met gelt was omgekocht; dies hy, om zich te verontschuldigen, den 30 Augusti aan den Prins van *Migonze* een Brief schreef, daar in verhaalde, hoe dat, na drie stormen, genootzaakt was geweest, zich in 's Vyants handen op te geven, belovende, zoo ras zijne Onderzaten en zy de Kans zouden zien, haar de slavernye der *Portugezen* te onttrekken, zy alle kracht en vlijt in 't werk zouden stellen; ook verhalende hoe de *Portugezen* haar principaalste Vrouwen met haar Kinderen, als mede zijn Huysvrouw naar *Columbo* tot Ostagiers met haar genomen hadden; tot een teken van haar trouw en onderdanigheyt, zonden zy haren Prince een geschenk, en was dezen Brief ondertekent 30 Augusti 1612. uyt last van den voornaamsten *Vifego Modeliar*.

Nemen Prinssdom van Migonne

Op dezen Brief antwoorde den Prince, naar gehouden raad met zijn *Keyzerlijke Majesteyt*, tonende zijn droefheyd over 't verlies zijner Landen, haar vermanende tot getrouwigheyt, en dat men, zoo ras het doenlijk was, met het *Keyzerlijke Leger* zoude afzakken.

Het XII. Kapittel.

Doodt van den Erf-Prince. Zijn nuytvaart. Koning van Panua valt af. Werd gevangen, en met zijne Vloekverwanten omgebracht.

Ontrent deze tijt (na zes dagen ziekte) is gestorven den Erf-Prince *Mahaastanne*, zijnde Zone van den overleden Keyzer *Don Jan*, van wiens dood verscheydentlijk, onder groote en kleyne wierd gesproken, het

Doot den Erf-Prince.

het gemeene gevoelen, zijnde dat hy van zijn Schoon-vader *Cenurwieraat* was vergeven, om zijn oudste zoon *Comara Singastanne*, in 't Rijk te vesten. Immers over deze doot waren de Princen zeer bedroeft, doende een heerlijke uytvaart, na de wijze van dat Landt, vaardigh maken. Zy deden alle de plaatzen van het Hof wel bezetten, met last, niemandt met geweer doorgank te vergunnen.

2n Uyt-
vat. Den Uytvaart geschiedde den 23 Augusti na de middagh; de Keyzerinne beklaaghde hem zeer, en adieu zeggende, noemde hem *haar eygen vleesch en bloet, hope, leven en eenigste geneughte*, voornemende wrake over zijn doot te nemen, en geen spijze te nuttigen tot dat zy by haar Zone zoude zijn; zy viel door droefheydt in onmacht, en wierdt in een andere Zale gebracht; haar beyde Dochteren weenden ook bitterlijk. Hier na wierde den dooden Prince aan de Gemeente verthoont, die groote rouwe bedreven, luyts-keels roepende; *waar is dien Verrader, die onze Keyzer vermoort heeft, op dat wy hem met onze tanden vernielen mogen*. Den Keyzer, voor oploep bevreesd, dede het Volk, door den Prince van *Migonne* en *Ove* aanzeggen, dat den Prince niet was vergeven, maar van een heete koorts gestorven, vermanende haar met veele redenen tot stilte. Den Dooden wierdt geleyt in een kostelijke overwelfde Koets ofte Ledekant, van goud, met gesteente verciert, en wierdt na de begraffenisplaatze gebracht.

„Voor aan gingen zijn Speel-lie-
den, alle met zwart lywaat ofte gin-
gam bedekt; daar na quamen de
„Musquetiers en Lanciers, gaan-
„de drie en drie in 't gelidt; daar na
„de Rondeliers, Schildt-dragers, en
„Helbardiers met haar volle geweer,
„de Helbaarden hebbende om-ge-
„keert; voorts quamen de Elephan-
„ten van Oorloge, geleyt door 40
„Edel-lieden; daar na 8 Perziaan-
„sche Paarden, geleyt van 8 Heeren
„van de Ordre des Gulden Zons;
„daar na volgden de Kamerlingen,

„die yder haren Staat verthoonden;
„hier na volghde de Scepter gedra-
„gen op een zwart fluweele kussen,
„van gelijken de goude Kroon met
„zijn wapenen ende geweer, waar
„na het Lijk volghde, gedragen van
„acht van de principaalste Heeren
„van het Landt. Recht achter het
„Lijk wierdt gedragen des Princef-
„sens Palankijn, ofte Rosbaar, met
„16 Wayers, 4 witte Zonne-scher-
„men, 8 witte Rondeelen, 6 Betel-
„dozen, item een bosje Goudt, dat
„niemandt dan den Keyzer voeren
„mach. Hier na volghde zijn *Key-
„zerlijke Majesteyt*, gaande tusschen
„den Prince van *Migonne* en *Mewa-
„ter*, na hem alle de Staten des Rijks,
„ook de Regeerders der Landen, en
„de Gemeente, die van de omleg-
„gende Steden, in grooten getale
„aangekomen waren. Op de Straat,
„meer dan een quartier uur gaans
„waren Bogen gemaakt van alder-
„hande fijne Kleederen, en Taraf-
„sen. Het Lijk wierd op de Begraf-
„fenis-plaatze neder gestelt, alwaar
„na de wijze des Landts veele cere-
„monien en gebeden gedaan zijnde,
„een groote rouwe wierdt bedreven.
„De plaatze was vierkant, met ze-
„ven steene trappen opgaande, bo-
„ven plat, met veel geboomte ver-
„ciert, en werdt van de *Cingalezen*
„*Hona* genaamt. Op deze Begraaf-
„plaatze, in 't midden van de hoog-
„te, was een breeden kuyl, in de
„welke de groote Heeren, die het
„lichaam gedragen hadden, menig-
„te van Zandelhout en Agethout,
„nevens veele wel-riekende spece-
„ryen, leyden; en hebben het Lijk
„daar op gezet, bedekkende de bare
„rontom met Zandel- en Agethout,
„kostelijke kruiden en speceryen tot
„de hooghte van een mans lenghte,
„gietende in den voorsz. kuyl drie
„groote potten met Kaneel-olie, en
„een met Boter, latende dit alzo
„omtrent een half uur staan. Boven
„de kuyl was een verhemelte alse
„Toren gemaakt 7 voeten hoogh,
„met kostelijke goude klederen ver-
„ciert, waar onder de Heeren, ter-
wyl

„wyl de ceremonien gedaan wierden, verbleven. Na dat alles was volbracht, nam den Prince van *Migonne* een bondelken stroo, van de handt des Voedsters van den Prince, met een goude Pot, daar vuur in was, en twee brandende Toortzen, gaande met de voornoemde Voedster, en twee Kamerlingen, na het Graf, om den brandt aan te steken; doen wierdt met geweene kermen zulk een rouw bedreven, dat niet om uyt te spreken was, en na dat het Lichaam tot pulver was verbrandt, zijn de Heeren na 't Hof gegaan, troostende de Keyzerinne en haar Dochters.

Koning van
Panua valt

In de maant September quam tijdinge ten Hove, dat den Koningh van *Panua* was af-gevallen, en zich met de *Portugezen* vereenight hadde; als mede, dat den Koningh van *Cotiarum* tegens de Kroon een t'zamenrottinge maakte, waar op by den Keyzer en den Raad besloten wiert, de twee voornoemde Koningen ten Hove te ontbieden, tot welken eynde den 23 September Brieven wierden af-gevaardicht, van inhoudt dat de Beschuldighde binnen 16 dagen voor den Keyzer zouden verschijnen, op verbeurte van al haar goederen, en straf van uytbanninge.

Koning van
Cotiarum
in landy
wilt vry
ziet.

Den Koningh van *Cotiarum* niet wel te pas zijnde, zondt zijnen Neve, om de redenen van het dagen ten Hove te verstaan: hy quam in *Candy* den 4. October, alwaar zich zoodanigh wist te verdedigen, dat vry gekent wierdt, en in vrede na zijn Landt trok. Maar den Koningh van *Panua* schuldigh zijnde, quam niet te voorschijn; dies men goet vondt het Rijk van *Panua* met geweldt aan te tasten; want door zijn afval het voornemen op *Walane* en *Gale* nootzakelijk te rugge wierdt gestelt. Den Prince van *Migonne* en *Ove* trokken den 1 January 1613 uyt, met een Leger van 35000 man, en zette recht na *Panua* toe, in voornemen zijnde alleste verderven; die van *Panua* de aankomste van zulk een macht verstaande, zonden hare Gezanten met

veele geschenken, verzoekende, dat in hare onschuldt mochten gehoord worden, 't welk hen wierdt toegestaan, zoo dat men eyndelijk over een quam, dat zy boven de jaarlijkze schattingen, datelijk zouden opbrengen de betalinge van twee maanden zolts, voor het geheele Leger, bedragende 457000 Larijnen, en dat den Koning binnen 5 a 6 dagen zelfs ten Hove zoude verschijnen, 't welk hy beloofde.

Koning van
Panua ten
Hove.

Hy dan ten Hove komende, wiert op den 8 Maart voor den Raadt gestelt, alwaar (na dat Koninghlijk ontfangen was) hem zijne beschuldigingen zijn voorgelezen: „Als zijn „t'zamen-rottinge met de *Portugezen*, dat hem ten Huwelijk zoude gegeven worden de jonge Princefse *Hantan Adascijn*, met een Bruyt-schat van de Koninghrijken *Batecalo* en *Palugam*; dat hy des Keyzers bevelen hadde veracht, ende ten Hove niet was verschenen; dat hy een Perzoon hadde gebruykt, om den Keyzer te vermoorden, dien hy 5000 larijnen hadde op de handt gegeven, met belofte als het feyt zoude volbracht zijn, hem noch met 20000 larijnen te zullen begiftigen, en eenige vaste Landen, gelijk alles bleek uyt zijn eygen hant-tekeninge, en de belijdenisse van den gehuurden Moorder. Daar op hy, ziende dat zijn zaken niet konden wederleyt worden, bekende nisse van schult dede, biddende dat men hem zijn misdaden wilde vergeven; „Verzoekende dat zijn *Majesteyt* en den Raad wilden inzien, dat hy uyt Keyzerlijken bloede gesproten was, wiens Voorouders de Landen merkelijken dienst hadden gedaan. Hier op wierde hy door des Keyzers bevel gevangen gebracht op het Kasteel van *Meddema Honore*, en zijn geweer hem af-genomen. Waar van daan hy een brief aan zijn *Majesteyt* schreef, zeer ernstigh om zijn leven biddende, en dat in gevankenis mochte bewaart worden.

Den Brief was geschreven den 9 Martij, voorts zijn al, die aan deze
E vloek-

vloekverwantschap schuldig waren, onderzocht en bevonden 62 in getale te zijn, die in verzekeringh wierden genomen, en daar na met de doodt gestraft.

Koning van
Panua te
recht gestelt

Zijn *Majesteyt* dede den 20 Martij 50 Raadts-heeren verzamelen, voor welke den Koningh van *Panua*, met zijn medehelpers, te recht gestelt wierd, die alle na wijs overleggen, verklaart wierden begaan te hebben schult van gequettste *Majesteyt*, luy-

Werd't ter
doodt ver-
oordeelt.

dende het vonnis, Dat den Koning „ met den zwaarde zoude gedoot, „ en d'andere levendigh voor de „ Elephanten geworpen worden; „ voorts dat alle hare goederen zou- „ den verbeurt zijn. Dit vonnis van zijn *Majesteyt* ondertekent zijnde, wierdt den 24's morgens geëxecuteert, na dat het zelve voor't Volk

Uytroeping
van het
vonnis.

opentlijk was gelezen. Den Koning wierdt in't Kasteel *Meddema Honore*, op een Schavot, met wit linnen, koninghlijker wijze bekleet, voortgebracht, ende komende ter plaatze daar hy sterven zoude, tradt zeer moedigh, en ging ten laatsten op een vergulde stoel zitten. Hy wierd van alle zijne Staten en Heerlijkheden ontledight; het vonnis wierdt hem voor-gelezen, daar op weynigh antwoorde, alleen beklagende zijn ongeluk, menighmaal vragende of'er dan geen genade en was, die niet zijnde te verwachten, wierd hy van zijn Kamerlingen ontkleedt, die in tranen uytbersten; hy verceerde haar met geschenken en kostelijke Juweelen; zijn Cancelier van dit feyt onwetende, verbont zijn oogen, 't welk hy op hem begeerde, en den Koning wat Betel en Arak gegeten hebbende, zeyde, *waarom gewacht?* nemende zijn afscheyt van de Omstanders, zeggende: *Ach my ongelukkige! waar toe ben ik gekomen?* Gaande tot dry maal toe over en weder het Schavot, en is doen gaan neder zitten, wederom wat Betel nemende, zeggende: *Ik ben een Koningh van Keyzerlijken bloede, en kan de doodt niet ontgaan, derhalven is mijn verzoek, dat na mijn doodt, mijn lichaam, van*

Zijn laatste
handelingen
en redenen.

geen oneerlijke Perzoonen aangetast, ofte geschendt, maar op Koninghlijke wijze mach begraven worden. 't Welk hem van de Heeren wierdt toegestaan, waar over hem zelve geruft stelde, biddende dat zijn gedane misdaat mochte vergeven en vergeten worden. Doen liet hy zijn oogen wederom verbinden, leggende zijn hals over een groot blok, en wierdt alzoo de strot af gesneden. Het doode lichaam wierdt (door voorbede van zijn *Keyzerlijke Majesteyt*) eerlijk begraven.

Hy we
onthalt.

In plaatze van den onthalsden Koningh, wierd met gemeene inwillinge, den 28 der zelve Maant verkooren den Neve van den overleden Koningh, genaamt *Samarway*, die met een Leger van 5000 man den 8 April in *Panua* aan quam, vindende de Landen in groote onruste, vermits de overige Vloek-verwanten een groot getal volk hadden verzamelt, om den nieuw-gekoren Koningh te beletten, dat zijn intrede niet mochte doen. Den nieuwen Koning liet deze Belhamels tot 125 toe ter neder hakken, en daar uyt ontfont een stilte en rust. Den Koning in zijn Rijk bevestight zijnde, zond het mede-gegeven Leger te rugge, neffens de inkomsten die achterstalligh waren, belopende een goede zommegelts. De *Portugezen* onder tusschen die in deze ongelegentheynt niet en rusten, zonden Gezanten aan die van *Panua*, om met haar te ver eenigen, belovende groote hulpe en vryheden, doch wierden niet eens gehoord.

Zijn N
komt in 2
stede.

Het XIII. Capittel.

Den Keyzer voor Walane. Den Prince van Migonne rust een Vloot uyt. De Keyzerinne werdt ziek; geeft bevel over hare zaken, en sterft.

Ontrent deze tijdt verzamelde zijn *Keyzerlijke Majesteyt* weder een Leger, en besprongh met groot geweld der *Portugezen* Sterkte, van *Walane*, het Kasteel stormenderhandt innemende, doch wierdt daar

Den Key
besprong
Walane

daar door het plunderen der Krijgslieden, met groot verlies weder uyt geslagen. Den Keyzer over deze daat vergramt, dede hondert en vijf *Cingalezen* opknopen; de *Portugezen* ondertusschen ontzet bekomen-
 trekt af.
 De Keyzerlijke macht den aftrek.

Den Prince van *Migonne* Admiraal, en Capiteyn Generaal van de Zee, hadde door 's Keyzers bevel doen toerusten dry Galeyen van oorloge, en dry Fusten, om tusschen de Caap *Comorijn* en het Eylant *Ceylon*, op des Vyandts vaartuygen te kruysen, met zoodanige last, dat geen *Portugezen*, ofte eenige wederhoo-
 prince van Migonne
 rteen
 tot uyt.
 rige van 't Rijk (uyt-genomen de Vrouwen, Kinderen, ende Slaven) quartier zoude geven; want de Slaven zouden op de Galeyen-gebruikt worden. Deze Vloot vertrok den 16 May uyt de Haven van *Cotiarum*, gaande voor Admiraal den Neve van den Prince van *Ove*, en voor Onder-Admiraal *Wandige Nay Hanni*; en waren de Galeyen en Hoofden aldus genoemd:

1. De Galeye *Candy*, Capiteyn *Sanderappo*.
2. De Galeye *Hollant*, Capiteyn *Kistena*.
3. De Galeye *Migonne*, Capiteyn *Dingappe*.
4. De Fust *Fortuyn*, Capiteyn *Ordia*.
5. De Fust *Geluk*, Capiteyn *Marasinge*.
6. De Fust de *Trouwe*, Capiteyn *Sanderappo*.

Deze Schepen zijn den 6 Maart Anno 1613 weder binnen gekomen, met grooten roof, die niet minder dan op ses tonnen schats wierdt gerekent; hadden omtrent *Chilau* om 't Noorden, tusschen *Negumbo* en *Manaar* gelegen, aangehaalt twee *Portugefche* Scheepjes, *Patafios* genaamt, en drie Fusten met 20 Barken, die zy in de brandt staken. Zy bequamen omtrent *Calecut* en *Cabo Comorijn* een *Portugefche* Fust, waar van het Volk over boort wierpen, en de voeten spoelden, jagende een an-

dere Fust aan de wal; namen ook een Moors Scheepjen, komende van *Ormus* 't welk rijkelyk geladen zijnde naar *Cochin* wilde; als mede een *Portugees* Schip, komende van *Bengala*. Zy zetten de *Portugezen* en *Mistien* buyten boort, haar van die vracht onlastende, nemende gevangen de *Portugefche* Vrouwen met de Slaven en Slavinnen. Ontrent *Panua* vonden een Schip ten anker leggen waar uyt de *Portugezen* gevluht zijnde, alles ten proje lieten: zijn Majesteyt verdeelde den buyt onder de Amptenaren en Krijghsknechten.

Anno 1613. in Julio is de Keyzerinne *Doña Catharina*, zwanger zijnde, zeer krank geworden, hebbende een heete koorts, zy dede den Prince van *Migonne* en *Ove* ontbieden, tegen dewelke zy haar herte openbaarden, met veele heymelijke betuygingen, dies zy met eede mosten bevestigen de stil zwijgentheyt van de zaken die zy haar openbaarde: zy maakten de voorsz. Princen, met kennis en bewillinge van de *Majesteyt*, Voogden van hare kinderen. Zy was zeer bedroeft over haar outste Zone, den Prince *Mahaftanne*, want na zijn overlijden, konde men haar bezwaarlijk tot het nuttigen van eenige spijs brengen; zy bekommerde haar zeer, datze by haar leven den gheelén ondergank der *Portugezen* niet hadde mogen zien: en verlangde grootelijks na het beloofde toevoer der *Hollanders*: en konde deshalven van wraakgierigheyt niet rusten. En na de doodt van haar Zoon, was zy noyt bly-geestigh geweest, maar vol bekommeringen en melankolijke gedachten, zonder te kunnen rusten ofte slapen, zy hadde ook haar gedachten hoe het met de andere Kinderen mochte na haar doot toegaan; zy verzorgde haar Dienst-boden met jaarlijkze inkomsten, gaf vryheyt aan haar Slaven ende Slavinnen, verzorgde haar Kinderen met kostelijke Kleynodien en andere Schatten, by haar van lange tijden bewaart.

De ziekte dagelijks vermeerderende,

De Keyzerinne wordt krank.

Haar melankoly en bekommering.

Begiftigt hare Dienstboden en Kinderen.

Raakt in
mymering.

rende, wiert zy uyt het Hof *Welmantotte*, tot *Modeni* gebracht, alwaar zy inde tegenwoordigheyt des Keyzers, den Prince belaste haar Zoons doot te wreken, mits dat hy den Arts ofte Genees-meeſter eerst zoude ombrengen, die zy den oorzaak van zijne doot noemde, welke dingen met discretie wierden aangenomen, alzo zy zomtijts buyten haar verſtant was. In deze ontſteltenis, die het gantsche Hof in bekommeringh en belemmering hielt, wierden door laſt van zijn *Keyzerlijke Majesteit*, de Grens-plaatzen met dubbele wacht voorzien, om alle onheylen, die met de doot van de Keyzerinne zouden kunnen ontſtaan, voor te komen. Zy dan wederomme tot haar verſtant gekomen zijnde, ontboot haar vijf Kinderen, namentlijk, den Erfgenaam van de Kroon, den Prince *Comaro*, *Singastanne*, *Janiere Aſtanne*, ende de *Lamait*, ende de Princeſſen *Mahadaſcijn* en *Hantan Adaſcijn*, welke zy alle, den een voor den anderen naar, al weenende, inde armen nam, en kuſte, zeggende; *Ziet hier mijn waarde vlees ende bloet, uwe Moeder, die U E. gebaart heeft, en die gy weynigh tijts hebben zult*: voorts riep zy de twee voornoemde Princen, die zy hare Kinderen overleverde, zeggende; *Ziet daar mijn waarde panden, uwe Heeren en Vrouwen, en bewaartze als uwe oogh-appel, en betoont dankbaarheid, voor de deughden van ons genoten*: daar naa ziende op den Keyzer, zeyde; *Gy zijt de oorzaak van mijn doot*, 't welk hem, die de Keyzerinne vierighlijk beminde, zeer ſmertede, ja eyndelijk ook ziekte veroorzaakte. De Keyzerinne in dezen ſtaat zijnde, gaf ten laſtſten niemant antwoord, dan den Prince van *Ove*, en dat met een bekommerde ſpraak, verklarende, *het haar zeer te doen, dat zy Heydenze Afgoden hadde gedient, en den Duyvel geoffert, daar zy, een Chriſten wezende, wel beter wiſte*. Dies zy zeyde, *veel Duyvelen gereet te zijn om haar te verwoegen*: Den Prince van *Migonne*, daar zy gedurig het oog op hadde, zeyde:

Handeling
omtrent
haar Kin-
deren.

Heeft be-
rouw over
haar Afgoden-
dienſt.

U Majesteit zal gelieven te verſtaan, dat alle de helsche Geesten geen macht en hebben op een Chriſten menſch, indien hy hem bekeert van zijne zonden, in zijn leven begaan, dies ſtelt u geruſt, en bidt Godt in den name Jeſu, dat hy uwe ziele wil genadigh zijn. Waar op zy antwoorde; *Ik ben een Chriſten, ende wil bidden*, zeght my maar te vooren. 't Welk den Prince dede, biddende het *Vader Ons*, en de *12 Artijkelen des Geloofs*; waar op de Keyzerinne inde *Portugeſche* tale zeyde, *ô Chriſte! Ajuda Mi*; dat is, *ô Chriſte! helpt my*. Hier naar wierd zy weder gebracht in 't Hof van *Welmantotte*, alwaar zy deze laſtſte woorden uytſtede: *Ach mijn Princen en Princeſſen! waar laat ik u? gy Heeren, wijzende op den Prince van Migonne en Ove, doet na uwe beloften; want ik vare heene, ô Godt! bewaart mijne ziele*. En zoo is zy den 20 July 1613 geſturven, zijnde 35 Jaren out, en zy wierd den 21 met groote pracht begraven, met de zelve omſtandigheden, en op die zelfde plaats als haren Zoone.

Den Pri-
van Mi-
gonne
trooft ha-

Zy bide
ſterft ko-
daar aan

Het XIV. Capittel.

Den Keyzer werdt ziek. Vergadert zijn Raad. Zaken daar in voor-ge-
dragen, en beſloten.

Den Keyzer wiert dagelijks zieker, doende zich brengen in een kleyn Stedeken, genaamt *Dilege*, alwaar den 18 Auguſti de Rijksſtanden dede verzamelen, om by zijn leven een vaſte voet in de ſuccesſie des Rijks te ſtellen. De Raden die opgelezen wierden, (na dat den Koningh op een goude Koets in een andere kamer gebracht was) waren deze naarvolgende: *Idele Koning*, van *Cotiarum*; *Celle Wandaar*, Koningh van *Palugam*; *Comaro Wandaar*, Koningh van *Batecalo*; *Samarway*, Koningh van *Panua*; *Namacar*, Afgezant van den Koningh van *Jaſnapatan*; *Cori witte*, Prince van *Ove*; *Marcellus*, Prince van *Migonne*; *Materael Hani*, Prince van *Velaren*; *Jalagode Rale*, Prince van *Cotemale*; *Me-*
wa-

Den Keyzer
ziek
Vergadert
zijn Raad

waterRale, Prince van *Mewatre*; *Jane Sengati*, Prince en Heere van *Podere*; *Wiek Venesinge*, Grave van *Quatrecorle*; *Gael Heneraed*, Gouverneur van 't Graaffschap *Harfipate*; *Corope*, Edelman, Gouverneur van 't Graaffschap *Odogodas*; *Kery Wanasegre*, Edelman, Gouverneur van 't Lantschap *Matele*; *Attapatte*, Gouvern. van *Wluat Gamme*, ende *Pasgrame*, *Halvenrale*, Gouverneur van *Atapeli* en *Wilwele*, met een groot getal andere Edel-lieden, in welkers tegenwoordigheyt, hy (na belaste stilzwijgentheyt) met stille spraken, aldus zijn reden aanvingh:

Mijn Heeren; De reden van uwe t'zamen-roepinghe is mijn krankheydt, daar van de doodt haast een eynde zal maken; dies is mijn verzoek, zoo ik yemandt mochte beledight hebben, het moet aan my vergeten en vergeven worden, want het onwetende (indien het zoo is) geschiedt moet zijn; dies ik, mijn doodt gevoelende, nodigh achte, ordre gestelt te worden over het Rijk, op dat, na mijne aflijvigheyt, geen tweespalt verwekt werde. Voorts zeggende; 't Is U E. wel bekend, in wat toestand het Rijk was, doen mijn Broeder Vinne Ladarma Soria van deze Werelt scheyde, 't welk ons tot een voorbeeldt moet dienen; en om dat zelfde te verhoeden, en onzen beminden Zone Comara Singastanne, als Erfgenaam van het Rijk, voor te staan; zoo hebbe ik goet gevonden, door U E. te doen kiezen twee Momboirs van den Prince, die met volle macht tot zijn mondige faren het Rijk zullen regeeren, biddende, dat in ernst geliefden te overleggen, wie daar toe de bequaamste zouden zijn. De Heeren hier over verwondert, gaven echter haar meninghe schriftelijk in, en noemden daar toe de Princen van *Migonne* en *Ove*, die beyde dien last weygerden, eerbiedig en vriendelijk verzoekende, dat zijn E. Majesteyt yemandt van meerder bequaamheden daar toe geliefde te verkiezen.

Den Keyzer hier op zuchtende, zeyde: *Stelt ghy u weygerigh om my dienst te doen? gedenkt gy niet den dienst*

en deugden die ik U E. bewezen hebbe? waar op zy zeyden, datze bereydt waren voor de Majesteyt haar bloet te storten; maar dat die last voor haar schouderen te zwaar was; *wel aan*, zeyde de Koningh: *Ik zal door mijn Zoone den Erf-Prince doen kiezen, en daar mede zult ghy te vreden zijn*; 't welk de Vergaderinge toefstont; de Keyzer dede den Koning van *Cotiarum* by hem komen, om den Erf-Prince te halen, zeggende: *Zone, kiest uyt alle de tegenwoordige Koningen, Princen, ende Heeren twee perzoonen die ghy meest bemint, om na mijnen doodt U, ende uw Rijke te bestieren*; waar op den Prince weenende, zeyde: *Vader, zult ghy ook sterven?* *mijn Vader, blijft by my*; welke woorden den Keyzer en de geheele Vergaderinge tot traanen beweeghde. Den Keyzer zeyde, *Ik en weet niet wanneer mijn tijt zal komen, dat ik van u zal scheyden, daarom kiest twee perzoonen, die ghy naast my bemint. Wel*, zeyde de Zone, de Prince van *Migonae* hebbe ik lief, als mede den Prince van *Ove*, en naast hem de Prince van *Velaren*; 't is genoegh, zeyde zijn Majesteyt, gaat brenghtze by my, op dat ik haar U E. perzoon overgeve. Den jongen Keyzer de twee Princen by de hant genomen hebbende, brachtze na den Keyzer, zeggende: *Deze zullen my bestieren, en als ik groot geworden ben, van mijne naasten Raadt zijn*; den Keyzer antwoorde met beroeringe des gemoets; *Mijn lieve Zone, ziet hier uwen Vader, wiens leven misschien haast zal geëyndicht zijn, ghy zijt jonk, doet altijd na den raadt van deze twee Heeren*; ende alzoo zijn Majesteyt van wegen het weenen niet langer konde spreken, liet hy zich uyt de Vergaderinge brengen, vermanende de Vorsten, in 't volbrengen van haar beloften getrouw te zijn, die alles beloofden; en tot teeken van haar onderdanigheyt, deden zy alle *Sombaye*, na de wijze des Lants. Daaghs na de verkiezinge, de Heeren wederom gezamentlijk by een vergadert zijnde, dede de Keyzerlijke Majesteyt voor-

lezen de opdracht van de Landen, aan de twee Princen; waar van den korten inhoudt was:

Twee Voogden voor den Erf-Prince verkoren.

Cenuwiraed by Godes genade, Keyzer van Ceylon, Koningh van Candy, Settevaca, Trinquenemale, Jafnapatan, Settecorles, Manaer, Chilaon, Panua, Batecalo, Panlugam, en Jaële; Prince van Ova, Dennevaque, Passadon Corle, Velaren, Cotamale, Mewatre, en Ventane; Hertogh van Willegamme, Gale, Ody, ende Jattenore; Grave van Quartercorle, Harkepatte, Odogodakary, Coriwitty, en Batagedre; allen dengenen die dezen zullen lezen, Vrede.

Op-dracht van alle des Keyzers Landen, aan de twee Princen tot de meerderjarigheyt van den jongen Keyzer.

Alzoo wy ziekte bedde leggen, niet wetende wanneer uyt deze Werelt zullen scheyden, zoo hebben wy alle de Groten en Machtige dezès Rijks doen by een komen, om alles te beraatslagen, dat tot ruste van onzen Lande dienstigh was; als mede tot welstant van onzen lieven Zone Comara Singastan, (die Godt lange in gesontheyt beware,) zoo hebben wy verkoren en gestelt twee Princen, om naar onze aflijvigheyt de Landen te bestieren, als mede onzen Zone, met volkomen macht, tot de meerderjarigheyt van den Erf Prince; en zijn de twee Princen met volle stemmen verkooren, den Prince van Migonne, en de Prince van Ove: Zoo is't, dat wy aan de meer-gemelte Princen op-dragen alle onze Rijken, Landen, Domeynen, om de zelve te regeeren, tot voorstant van onzen lieven Zone, tot de mondige jaren desselfs, verklarende groote vreughde te gevoelen, dat wy binnen ons leven, alles hebben mogen verzorgen wat tot welstant onzes Rijks dienstigh was, om alle Inlandtsche Oorlogen voor te komen, dies wy begeeren dat de twee voornoemde Princen de Regeeringe zullen aanvaarden van alle onze Landen, zoo verre ons Keyzerlyk gebiedt is strekkende, zoo lange tot dat ik, of tot gezontheyt zal gekomen zijn, of na mijne aflijvigheyt, den Erf-Prince tot zijn mondige jaren zal volwassen zijn. En by versterven van den Erf-Prince, zijne Broeders, onze lieve Zonen; beveelende wel uyt-

drukkelyk, dat niemant anders de zorge ende opzicht op de voorgemelte Erf-Princen en Princeessen zal werden toe-vertrouwt, dan de twee verkooren Princen, die alles zullen mogen doen zonder tegenspreken van yemant, op verbeurte van het leven; doende de voornoemde Erf-Princen en Princeessen, by malkanderen opvoeden ende van goede Leermeeesters verzorgen, op dat, wanneer den Erf Prince tot zijn mondige jaren gekomen is, in het Rijk mach bevestight werden; ende by aflijvigheyt van den outsten Zone, zal naar hem, in 't Rijk komen mijnen tweeden Zone Janiere Aftan, en na hem zijnen jonghsten Broeder Lamostanne, en by haar aflijvigheyt onze welbeminde Dochter de Princeesse Mahadafcijn, en na deze hare Zuster Hanta Madafscijn; en deze alle overleden zijnde, stelle ik het Rijk in uwe handen om tot welstant zoodanigh een te verkiezen tot Erf-Heer uyt mijnen naasten bloede, als U E. met gemeyn advijs, en toestemminge van alle de Vorsten: zult geraden vinden, 't welk wy uwe wijsheyt bevolen laten; na onze doot zal yder gehouden zijn aan de voorgestelde Princen rekeningh te doen, aangaenae onze Landen, zonder eenighzins ingebreke te blijven, op de verbeurte van lijfen goet.

De twee voornoemde Princen, zullen alle Raden, by onzen tijde geweest zijnde, in eeren houden, ende in haren staat de hant bieden, ten ware dat yemant van haar zich in de bedieninge qualijk quam te gedragen, die zy zullen vermogen van haar bedieninge af te zetten, en andere in haar plaats te stellen.

Den staat van de twee Princen meergemelt zal gevoert werden ten laste van het Rijk, en zoo zullen ook alle zaken, uyt de naam van den Erf-Prince bestiert werden, tot welken eynde alle Heeren ende Edelen, Hooge ende Laage-staats Perzoonen, op hun aanschrijven, zullen moeten ten Hove verschijnen, ende alle haar bevelen volkomenlyk gehoorzamen. Zy zullen ook den behoorlijken eed van getrouwicheyt aan den Erf-Prince, en aan de gestelde

Voog-

Ordre stelt om de twee Princen te gehoorzamen en behoorlyke eere bewijzen.

Vooghdén gehouden zijn te doen, belovende noyt ontrouw te zullen zijn, nochte te gedoogen dat men de Vyanden, de Portugezen ofte eenige andere Rebellen, eenigh Verbondt gemaakt werde, 't zy ook om wat oorzaak het mochte zijn; en zullen alle die tegens de Kroone opstaan, trachten met kracht onder te brengen, zonder uytzondering van haar Perzonen, alwaar 't van haare eygen bloedt. De voorsz. Koningen en Heeren en zullen na onze doot in alle stilheyt haar gedragen, zonder oproer ofte muyteryen aan te richten, op straffe van de doot, gelijk het met den Koningh van Panua, ende zijn medestanders geschiedt is, waartoe zy haar met Eede zullen verbinden, Tot welken eynde wy belasten, dat van deze onze laatste en uysterste wille zullen gemaakt werden, ende de voornoemde Princen van Migonne en Ove overgelevert zullen worden, goude Schrifte-lijke Olen, tot Opdracht-brieven, om, volgens den inhoud van dien, uyt onze, en des Erf-Princens Name, de Landente beschermen ende te regeren, recht en gerechtigheyt te plegen, in burgerlijke als criminële zaken, gelijk rechte Voorstanders betaamt.

Zoo belasten wy alle Koningen, Princen, Hartogen, Graven, Geestelikheden, Edelen, Gouverneurs, Hoofden der Landen ende Steden, Capiteynen, Presidenten en Raden, Admirals, Cancelliers, en alle andere Perzonen van onze financien en Regering, Stadt-houders, Wet-houders en Vassalen; ook Inwoonders, Krijghslieden, Borgers van de Steden, Dorpen, Vryheden, van onzen Rijke, yder in 't byzonder, en alle in 't gemeyn, dat zy de twee voorgemelte Princen, zullen ontfangen als Vooghdén en Regeerders der Landen, tot de meerderjaarigheyt van den Erf-Prince, doende aan de zelve den behoorlijken eedt van getrouwicheyt, haar als onze perzoon alle eere bewijzende, gelijk getrouwte Onderzaten betaamt; voldoende den inhoudt dezer van stip tot stip, zonder daar tegens yets voor te nemen, op straffe van de hooghste indignatie: te niet doende alle voorgaande wetten, die de-

ze mochten tegen strijdigh zijn, en tot meerder zekerheydt, hebben wy, nevens den Erf-Prince, en alle de vergaderde Heeren, Princen, Vorsten, en Potentaten, onze hant-teken hier ondergestelt, en onzen grooten zegel daar onder doen hangen, willende dat het zal werden ingeschreven in alle de Hoven onzes Rijks, Secrete Raden, en Kameron van Rekeninge, daar het zal nodigh zijn en behooren, op dat den inhoudt te beter van waarde zal gehouden werden, alzoó zulks onze uysterste wille is. Aldus gegeven in 't Keyzerlijke Hof Digelege den 19 Augustus 1613.

Het XV. Capittel.

Erf-princen na Cockelecorle gevoert. Gael Heneraeds volk geslagen. Hy zelve ten Hove ontboden, werd gevangen, en ter doot gebracht.

Zyne Majesteyt dit hebbende doen afkondigen, dede de twee Princen elk een van de goude Opdracht-schriften ter hant stellen, haer ernstigh tot eendrachtigheyt en goede zorge vermanende, en bevelende goede toezicht voor de Princen en Princeffen zijne kinderen te dragen. Waar op zy, gelijk ook alle de Rijksstandén den eedt van getrouwicheyt deden; na gedanen eedt vielen de Princen Mombóirs aan des Keyzers voeten, zijne Majesteyt bedankende voor de eer hun aangedaan, biddende dat God hem noch lange Jaren tot welstant des Rijks wilde in 't leven behouden. Zijne Majesteyt dede haar opstaan, en dicht nevens hem zitten, haar veele van zijn verborgen schatten openbarende, die heymelijk begraven waren, nevens veel andere Staats-zaken, haar in de Regeering noodigh zijnde te weten. Hier na wierden de drie Princen, en twee Princeffen voort-gebracht, welke den Vader tot alle gehoorzaamheyt onder hare Voogden vermaanden, ten laatsten nam hy den Erf-Prince in zijne armen, zeggende: *Mijn aangename zoon, ik wensche U E. en U E. Broeders en Zusters welvaren; voorts zeyde*

Den Keyzer beveelt zijne Kinderen aan de Princen Mombóirs.

zeyde hy tot den Prince van *Migonne* en *Ove*, neemt van mijne handen, en ontfanght deze mijne dierbare ſchat, die ik *U E. toe-vertrouwe*; en aldus leverde hy de andere Princen en Princeſſen de meer-genoemde *Momboirs* over; die de zelve by nacht door heymelijke wegen, na het Prinſdom van *Cockelecorle* lieten brengen, om te beter voor alle onheylen bevrijt te zijn, belaste hare geleyders op ſtraffe des doots, dit niemant te openbaren: dit verricht zijnde, is de Vergaderingh den 20 geſcheyden.

Die de zelve na Cockelecorle voeren.

Portugezen toerustinghen.

De *Portugezen* de doot van de Keyzerinne, en de ziekte des Keyzers vernemende, waren niet ſtil, hoewel den aanſlagh op *Pannua* miſlukt was, en kregen den *Zone* van *Gael Heneraed Modeliar*, Gouverneur van *Harcipate* tot haar voordeel, zijnde Voorzitter in de Princelijke Landen van *Cockelecorle*, die haar in *Walane* ſpijzighden, makende aanhangh met eenige Edelen om 't volk in tweespalt en on-eenigheyt te bedrajen, en in zoo verwarden ongelegenheyt, het Rijk aan de *Portugezen* over te brengen. Hier van wierden de twee Princen, door een *Bramine* gewaarſchout, die hier op beſloten breeder na de zaak te vernemen; tot welken eynde den Prince van *Migonne* op den 15 September met eengoet getal volks op-trok, in maniere of hy de uytterſte grenzen zoude gaan bezichtigen; in dezen tocht ontmoetede hy, ontrent *Ode en Jatteno*, het volk van *Heneraed Modeliar*, welke van des Princes aankomſte verſchrikt, voor-gaven dat ze na *Cottamale* vertrokken, om eenige *Domeynen* te vorderen. Hier door kreegh den Prince noch meerder nadenken, en dede den *Hopman* voor hem komen, en hem aan zijn lichaam onder-zoeken: men vant by hem een brief van *Gael Heneraed*, behelzende: *Dat alles wel ſtont om tot haar voornementen te komen; uytwijzende met eenen het verdragh tuſſchen hun gemaakt, dat hy de zaken met zijnen Zone Abecque, Voorzitter van Cockelecorle hadde overleyt, en*

Prince van Migonne ſtaat Gaal Heneraeds volk.

Brief van Gael Heneraed.

de vordere Edelen daar toe bewillight; dat zy de Erf-Princen en Princeſſen, die aldaar tegenwoordigh waren, zouden om hals brengen; als mede den Prince van *Migonne* en *Ove*, waar van hy na't volbrengen van het feyt zoude verwittigen; voorts zondt hy de *Portugezen* kruyd, loot, en vivres, haar waarschouwende wel op haar hoede te zijn, alzo in *Candy* de *Guarnizoenen* verdubbelt waren, en men eenige aanslagen voor hadde.

Den Prince dezen Brief gelezen hebbende, dede den *Hopman* ter ſtont gevangen nemen; doch werd't aanſtonts, dewijl hy zich te weer ſtelde, doorſchoten: de *Zoldaten* en *Coelys* ofte *Arbeyders* meenden te ontvluchten, maar wierden bezet, en doot geſlagen, de overige ontquament in 't *Bosch*. Hier op zont den Prince een brief aan den voorſz. Gouverneur, hem gebiedende, op den ontfangh des zelfs, aanſtonts ten *Hove* te komen, alzo nootzakelijk over gewichtige zaken, zijn Landen aangaande, met hem hadde te ſpreken: den Gouverneur van het voorgaande geen kennis hebbende, verſcheen den 20 September in *Candy*, alwaar van den Prince zeer minlijk wiert ontfangen, houdende met malanderen veele zamenſpraken, waar in hy zeer roemden van zijn getrouwigheyt; dikmaal zeggende: *zijn leven voor het Rijk te willen wagen*. Den Prince van *Migonne* niet langer konnende veynzen, zijn toorn evenwel in-bindende, zeyde; *noch-tans hebben wy gehoort, dat ghy ver-raat tegen de Krone in het herte draagt, en met de Portugezen onzen vyant zijt verdragen, 't welk is ſtrijdende, tegen den eedt onlanghs gedaan*. Maar hy zwoer zulks niet te weten, willende dat men zijn *Beschuldigers* zoude aanwijzen. Den Prince van *Ove*, ziende zijn onbeſchaamde ſtoutigheyt, zeyde; *ik wilde dat de voorzeyde dingen onwaar bevonden wierden, maar wy zijn daar al te veel van verzekert*: dies zy, na eenige redenen, hem deden vertrekken, belaste zijn *Perzoon* in verzekeringe te nemen, en hem

Gael Hove boden.

Verſch onbeſchroomlijk.

En roep op zijn trouwigheyt.

Wet geboonde tracht ontkom

hem zijn geweer te doen overgeven. Hy dit gewaar wordende, zeyde tegen den Hopman, mijn vriend, *ghy hebt den onrechten man voor*; dringende na de Poort van 't Hof om te ontvluchten, den Hopman hem tegen houdende, zeyde, *zijt gy niet Gael Heneraed Modeliar?* hy antwoorde ja, daar op den Hopman toevoeghde, *zoo zijt ghy de rechte man, houdt het myten besten, ik hebbe last om U E. te geleyden, door ordre van zijn Majesteyt*: hy nu wel ziende, dat hy den dans niet konde ontspringen, zeyde tegen den Hopman, *wel aan dan, brenght my dan voor zijn Majesteyt, of de Princen*; maar kreegh van hem ten antwoord, zulken last niet te hebben; eenige van zijn Zoldaten stelden haar te weer, die terstont gevangen, en daags daar aan tot 32 die haar geweer getrokken hadden, gedoot wierden. De anderen door duysterheit van de naght, meynende te ontkomen, wierden tot 50 toe gevangen genomen, dit verzwaarde *Gaels* zaken noch meer.

De twee Princen deden des Keyzers Kinderen terstont op een ander Kasteel geleyden, gebiedende aan alle Gouverneurs, niemant van *Gael Heneraed Modeliars* volk, doortocht te geven, zonder 's Keyzers vry geleyde.

Den 22 wierdt hy voor den Raadt gestelt, eerst met stoutigheydt alles ontkennende, daar na viel hy plat en bekende alles, biddende om genade; dat hy dit gedaan hadde, om dat zijn *Majesteyt* hem tot geen meerder plaats hadde gevordert. Hy sprak van 26 Edelen, aan de Vloekverwantschap schuldigh, maar wilde die niet noemen, dies den *Bramine* wiert geroepen, die het feyt ontdekt hadde, welke *Gael* ziende, zeyde: *Ja nu zult ghyze wel te weten komen, doch ik zalze zelfs niet noemen*. Den *Bramine* zeyde voorts, hoe dat hy *Gael Heneraed* twee Edelen zonder forme van proces, hadde laten dooden, die dit gruwlijk feyt niet hadden willen toestaan. Deze 26 Edelen ontboden zijnde, beleden de hey-

looze daat, en wierdt haar bekentenis by de *Majesteyt* gebracht, de welke begeerde dat men met de zaak zoude voort varen.

Den 25 wierden zy alle wederom voor 't Gerecht gestelt, en dewijl alles eenstemmelijk wierdt beleden, is over haar het vonnis des doots uytgesproken.

Den 27 geschiedde de Executie, die zeer streng was. De 50 Zoldaten die tegenweer geboden hadden, wierden onthalt. De 26 Edelen, die het Verbondt hadden ondertekent, wierden eerst de handen afgehouwen, en daar na haar lichamen voor de honden geworpen; zijn vier Raadts-perzoonen met gloeyende tangen 't vleesch afgenepen, daar na handen en voeten afgekapt, en het lichaam in vier deelen van een gehouwen, en rontom het Hof opgehangen. Den rampzaligen Gouverneur most dit aanzien, en wierd hem onderwijlen ellendigh door de Stadt van een Elephant gesleept, wordende op alle hoeken van de Straten, het vlees met gloeyende tangen afgenepen, en ten laasten zijn leden gebroken, en voor de Elephanten geworpen, die hem, hoogh opsmijtende, in zijn scherpe tanden vingh, en voorts verpletterde. Dus was zijn eynde. Andere schuldigh aan deze daat, vluchten naar *Columbo*, en zijn *Majesteyt* gaf de Grooten last om naar huys te gaan.

Het XVI. Capittel.

Veldt-slagh tusschen den Keyzer en de Wederspannigen. Portugezen slaan een onder-handelinghe voor. Werden af-geslagen. Trekken na Candy. Worden verdelgt.

Omtrent deze tijdt vertrokken den Prince van *Migorne* en *Ove*, en den Graaf van *Quatreacorle*, met 2000 man na de Landen van *Cockeleacorle*, alwaar zy, na dat zy wel waren ontfangen, en treffelijk onthaalt, veele zaken herstelden, en met een ook de Munt veranderden, bevelende geen gelt hooger te doen loopen als by haar gestelt was.

Gael Heneraed met 26 Edelen veroordeelt.

Uytvoering van het vonnis.

Den Prince van Ove trekt na Quatreacorles.

*Veldslag
tusschen den
Keyzer en
eenige We-
derspanni-
gen.*

Anno 1614 ontstont een Veldslag tusschen den Keyzer en de wederhorige Landen, en wierden aan beyde zijden ontrent 4000 man geslagen; de Rebellen in het laast haar te zwak vindende, namen in de nacht de wijk, aan de *Portugezen* om hulp schrijvende. Den Keyzer bleef te Veldt, makende een Schans daar hy met zijn voornaamste Heeren, 2000 Zoldaten en 1000 Colijs binnen trok, voorts belastende zijn Veldtoerste met een gedeelte van 't Leger, de Vyanden de wegh af te snijden; De *Portugezen* hieraf verwittigt, quamen met 100 blanke koppen, en 5000 van hare Inwoonders, en Onderdanen door een andere wegh, en overvielen de Wacht, doodtslaande al die zy konden bekomen, zoo dat elk om een goede uitkomst zagh. Den Prince van *Migon* werd met een lantie in zijn rechter been, en den Prince van *Ove* in zijn rechter arm gequetst; sneuvelende wel 500 man van des Keyzers Leger.

*Don Mu-
ño de Fe-
riera in
Ceylon,
wil met den
Keyzer van
verdrag
handelen.*

Den 14 Maart 1614. quam in plaats van *Don Jeronimo d'Oviedo*, zijnde in dien tijdt Onder-koning tot Goa, den Broeder van den Graaf van *Ferre*, op *Columbo*, genaamt *Don Muño de Feriera*, 150 blanke koppen, en een deel *Misticen*, tot versterkinge van de *Guarnizoenen* medebren- gende, met last, om door alle mid- delen met den Keyzer te verdragen. Hy zondt den 3 Junij een Gezant, genaamt *Don Francisco de Menezes*, na *Candy*, met volle last, om met den Keyzer te mogen handelen, die zij- nen last op volgende, den Brief van den Generaal, als mede van den On- der-koningh van *Indiën*, in Goa, uyt de naam van den Koningh van *Span- gien*, aan den Keyzer van *Ceylon* ge- schreven, zijne *Majesteit* overlever- de, welkers inhoudt, na eenige com- plimenten deze was: *Dat de Maje- steit van Spangien geenzins vermaak- schiep in bloedstorting tot noch toe ge- schiedt, maar genegen was om met zij- ne Keyzerlijke Majesteit te hande- len, ende een goede vaste Vrede te tref-*

*Brief des
Koninghs
van Span-
gien.*

fen, daar toe aanzienelijke Perzona- gien volle macht overleverende; dies zijn Keyzerlijke Majesteit in alles geliefde gehoor te geven, en gunstigh te zijn. Goa den 22 Februarij 1614. Neffens den Brief van den Viceroy, gingh die van den Generaal, by na van den zelven inhoudt.

Den 13 Junij vergaderde den Key- zer hier op zijnen Raadt, en wierdt goet gevonden, dat zy haar voorsla- gen schriftelijk zouden ingeven, ge- lijk den 18 der zelve Maant geschie- de, den inhoudt was in substantie zoo- danigh:

1. Den Koningh van Spangien was genegen met den Keyzer te han- delen als broeder, in alle minlijkheydt. *Artij.
by de P.
tugeze
gestelt.*

2. De Vrede die men maken zoude, 't zy voor altijd of eenige jaren, most onverbrekelyk ende vast zijn, ende alle vyandschappen aan beyde zijden, zoo te Water als te Landt, datelyk ophou- den.

3. Yder zoude blijven bezitten dat hy nu hadde.

4. Zijn Keyzerl. Majesteit zoude de verbintenissen met de Hollanders af- breken, en noyt met haar contracteren, of met eenige Vyanden van de Kroon van Spangien of Portugaal, noch geen andere Natie in Europa zoude aldaar om te handelen, gedoocht worden.

5. Aan haar beyde zijden zoude het vry staan te handelen, in wat Koop- manschappen dat aldaar zouden mogen voorvallen, zonder eenigh verbont.

6. Zijn Keyzerl. Majesteit zoude in *Candy* vrye oeffeningh van den Roomschen Godts-dienst toestaan, dat men daar ook een Klooster en Kerk zou- de mogen bouwen, ende 2 a 300 perzo- nen zoo geestelyke als wereltlyke, daar in laten woenen.

7. Zijn Majesteit zoude tot ver- zekeringe van alles, een van zijne Erf- princen in *Columbo* laten Hof hou- den, waar tegens een aanzienlijk per- zoon van hare Natie by zijn Majesteit zoude verblijven.

8. Zijn Keyzerl. Majesteit zou- de weder geven al wat in den Oorlogh van *Geschut*, *Jurweelen*, *Gelt*, *Volk*, *Slaven* en *Slavinnen* genomen mochte zijn. Men

in Key-
ze staat de
halelingh
af.

Men vond in de Keyzerlijke Raat goet (na het lezen van de voorgaande stukken) niet verder met de *Portugezen* in onderhandelingh te treden; want men vreesde, dat zy onder dezen dekman te leenig verraat in den zin hadden, gelijk het d'eerste maal niet en was. De *Portugezen* dan bequamen den 20 Junij antwoord; *Dat de Keyzerlijke Majesteit met den Koningh van Spangien geenzins en wilde contracteren, voor en al eer hem zijn af-genomen Landen en Heerlijkheden wierden ingeruynt. Dat den Koning van Spangien niet anders als Gale en Columbo met de onderhoorige Landen zoude bezitten. Zijn Majesteit wilde het contract met de Hollanders niet verbreken, maar voor goet ende van waarde houden. Zijn Majesteit wilde restitutie van de schade, hem in den Oorlogh aangedaan; hy wilde ook de Tollén betaalt hebben van de in- en uytgaande goederen.*

1 Portu-
ge n trag-
te tot een
stijant van
wonen te
kon, maar
te ergeefs.

De *Portugezen* alles overwogen hebbende, lieten veel van haar Pretenfien vallen, zoekende tot stilstant van wapenen te komen, maar koften daar niet toe brengen; wes-halven den Gezant den 8 Junij onverrichter zake vertrok; mede brengende een brief, daar in den Keyzer aen den *Portugeschen* Generaal schreef; dat hy niet meynedigh tegen de *Hollanders* wilde zijn; dat de *Portugezen* niet en waren te vertrouwen, dies hy met zijn wapenen haar wilde onder de oogen zien, waar op zy haar mochten verlaten. De *Portugezen* ziende hoe haar zaken stonden, brachten een Leger van 25000 Man te velde, trekkende daar mede naar *Candy*: Den Keyzer had een Leger van 29000 Man, en trok haar te gemoet; zy troffen malkander den 6 Augustij, dicht by *Walane*. Daar sneuvelde 40 Blanke *Portugezen*, en 2100 rebellige Inwoonders. Van des Keyzers zijde bleven 700 Mannen; de *Portugezen* wierden voorts in de vlucht geslagen, doch zalveerden haar veele in de naast-gelegen Bosfchen. Over deze overwinninge, bedreef men groote vreugde in *Candy*;

T ken met
ee. nachtig
L r na
C dy.

W den ge-
st u.

roote
ur ghde
da. over in
C dy.

den Prince van *Migonne*, ende die van *Ove*, eerste aanvallers, wierden met groote eere ingehaalt. Korts daar aan quam een Overloper van de *Portugezen* in *Candy*, bekend makende, hoe het met haar Leger gestelt was, ende by aldien zijn *Majesteits* Leger de victorie vervolght hadde, dat de *Portugezen* geheel zoude hebben kunnen geslagen worden, en *Columbo* lichtelijk veroverd, want daar boven 300 mannen niet in en waren, datter ook groote on-eenigheyt in de Stadt geweest was, welke met de komste van den nieuwe Generaal, en met het ophangen van eenige Bel-hamels, gestilt was.

Den 29 Augusti wilde den Keyzer met zijn Stief-Dochter trouwen, daar den Prince van *Migonne* zeer tegen was, doch zijne Majesteit gaf voor, dat hy haar beslapen hadde, den Prince des niet te min sprak den Keyzer hier in tegen, schoon het hem van alde andere Grooten wiert toe-gestaan, vrymoedigh uyt zeggende; *Dat het tegen Godts gebodt streedt, en een gruwelijke bloet-schande was; dat hy dies halven zulks niet konde toe-stemmen, maar zijne Majesteit moeste vermanen, op zijne zaligheyt acht te slaan.* Hier over begon den Keyzer te wenen, belovende zijn Dochter in die zake te verlaten, en zijn Vaderlijke gunst aan haar meer en meer te bewijzen.

Den Key-
zer wil met
zijn Stief-
dochter
trouwen.

Den 5 October sloegen de *Candanezen* een Convoy van 900 man, gaande met victualie en behoefte van Oorloge naar *Walane*; ook zonden zy 500 man, om in Embuscade te leggen, om den nieuwen Generaal, die van *Columbo* in *Walane* verwacht wierdt, onderwegen waar te nemen: doch dit wiert de *Portugezen* ondekt, die de geheele partye om-ringden, en ter neder maakten, uytgenomen twee *Candanezen*, die onder de dooden zich zoo lange stil hielden, tot met de nacht gelegentheyt vonden om te ontkomen.

Candane-
zen slaan
een Convoy.

500 Can-
danezen
werden van
de Portu-
gezen tot
op twee ver-
slagen.

In't uyt-gaan van't Jaar 1614 begosten de Koningen van de benedenlanden tegens malkanderen Oorlogh

te voeren, namentlijk die van *Palugam* en *Batecalo*, om dat die van *Batecalo* het Volk en de Gezanten, van den Prince van *Palugam*, op den wegh vermoort hadden, in welke Oorlogh die van *Palugam*, door hulpe van den Prince van *Ove*, de overhandt kregen, om-brenkende den Koning van *Batecalo* zelfs, doch door bedroch: wiens Rijk die van *Palugam*, door toedoen van den Prince van *Ove*, ingeruymt wierdt.

Het XVII. Capittel.

Boschhouwer in *Commissie* na Nederlandt. *Sluyt een accoort met Denemarken. Trekt na Indien, en sterft.*

Marcellus de Boschhouwer na Nederlandt met *ample commissie*.

Marcellus de Boschhouwer, die, gelijk gehoord, tot zoo grooten Vorst gemaakt was, en op *Ceylon* alles na zijn wel-believen handelde, wiert op zijn ernstigh verzoek Anno 1615 van zijne *Majesteyt* veroorloft, van *Ceylon* naar *Mazulipatam* te mogen vertrekken, om de gedane toezegginge van hulpe, tegens de *Portugezen* te bevorderen, met volkomen last en onderrichtinge, om met alle Koningen, Princen, Vorsten en Republiken te handelen, en te besluynen zoodanige verbonden, vereenigingen en vrientschappen, als tot welvaren van zijn *Majesteyts* Landen, tegens de ontrouw der *Portugezen*, dienstigh en nodigh zoude oordeelen; tot welken eynde zijn *Majesteyt* hem verscheyden Brieven hadde ter handt gestelt, met een *Commissie Credentiaal*, waar in hy hem tot zijn gevolmachtighde *Ambassadeur* stelde, belovende voor goet ende van waarde te houden, al het gene hy *Boschhouwer* in zijnen name zoude verrichten, met welke last hy den 9 May 1615. uyt *Ceylon* vertrok, komende den 2 Juny op *Mazulipatam*, alwaar te dier tijdt het opperste gezagh hadde, den *E. Hans de Haze*, Directeur, en *Viziteur* van *India*; welke, wegens de ongelegentheyte van Schepen en Volk, *Marcellus de Boschhouwer* met hem na *Bantam* nam, om met den

Komt te Bantam. Zijne ver-richting.

Heer Generaal *Gerard Reynst* over de verzochte bystant tegen de *Portugezen* te beraatflagen. Doch alzoo de voornoemde Generaal alreede overleden was, en den toefstant der *E. Compagnie* wegen de Oorlogh in de *Molucques*, en de voorgenoemde tocht op *Poulo Ay*, en de Eylanden van *Banda*, te dier tijdt de verzochte bystant des Keyzers van *Ceylon* niet konden gedogen, als hoogh noodigh zijnde, dat haar staat in de *Molucques* eerst wierde vast gestelt, voor al eer men yets nieuws ter hant nam, wes halven by den Raadt van *Bantam* wierdt goet gevonden, *Boschhouwer* op zijn ernstigh verzoek na't *Vaderlandt* te laten vertrekken, om zijne *Commissie* de *E. Hoog-Mog. Heeren Staten Generaal*, en zijne *Princelijke Excellentie*, mitsgaders de *E. Heeren Bewint-hebbers* der *Oost-Indische Compagnie* voor te dragen, en haar wegens de gelegentheyte des *Majesteyts* van *Ceylon*, volkomen te onderrichten.

Marcellus in *Hollandt* gekomen zijnde, raakte aldaar in groote onlust met de *Heeren Bewint-hebbers*, want hy opgeblazen, door de inbeeldigh van zijne grootheyte, pretendeerde dat hem meerder eere dan haar lieden toe quam, welke eergierigheydt hem eyndelijk zoo verre bracht, dat hy zijn dienst en eedt vergetende, zich zelfs na *Denemarken* vervoegde, alwaar hy 1617 den 16 Juny oude stijl aan lande, en een *Contract* maakte, 't welk van den Koningh *Christianus* 1618 den 30 Marty binnen *Koppenhaven* is bekrachtight; aldus vertrok hy dat zelve Jaar met een Schip en Jacht uyt *Denemarken*, zijn huys-vrouw, die haar alom *Princessse* van *Migonme* liet noemen, en eenige familie, neven een goet getal *Zoldaten* mede nemende, na *Ceylon*. Doch hy quam op de reyse te sterven, verloopende het aangenomen Volk (na zijn doot) meest op de Kuste *Choromandel*, alwaar ook zijn *Huys-vrouw* is overleden, zoo dat deze tocht in rook verdween.

Onluste de Bewint-hebbers Hollandt

Contracteert Denenken.

Vaart die Koning na Ceylon

Sterft reyse.

Zijn

Zijn Majesteyt schreef in den Jare 1636 aan den Gouverneur van Paliacatta dezen Brief.

rief van
den Keyzer
aan den Hol-
landischen
Gouverneur
van Paliacatta.

IK Raya Singa, Keyzer van het Eylandt Ceylon, Koningh van Candy, Zetivaca, Danbadany, Anorayapore, Jafnapatan, Prince van Ove, Mature, Dinavaca, de vier Corlas, Groot-Hertogh van de zeven Corlas, Matalte, Graaf van Catajar, Trinquelemale, Batecalo, Velafebuitena, Dumbra, Panoa, Patoveta, Putulaon, Vassare, Gale, Billigaon, Marquis van Duramira, Ratenura, Tinipane, Axcepaon, Heere van de Haven van Alicaon, Caliture, Columbo, Negumbo, Chilao, Madampe, Calpentijn, Ariputure, Manaar, ende van de Parel-visscherye, &c.

Ik laat weten aan den Gouverneur van de Fortresse Paliacatta, den goeden uyt-val, die mijn voor-raat tegens den Portugees gehadt heeft, hoewel ik weet dat gy van eenige zaken verwticht zyt, evenwel tot uwe zekerheyt, zal ik de zelve U E. in dezen breeder vertoonen. Het eerste is, dat den Keyzer den Portugees twee Forten heeft af-handigh gemaakt, met name Walane ende Forago, ende de Stadt Marua Goma, met 500 Portugezen ende Kapiteynen van Oorloge, behalven veel Moniken van verscheyden ordre. In dien tijt was Generaal Don Nuno Alavares Perere, ende zy door zulken verlies geraakt, trachtete met ons Vrede te maken, en byzonder om de gevangen, die den Keyzer van haar genomen hadde, welke Vrede is gemaakt met het lossen der voornoemde gevangen van Oorlogh. In dien tijt is gesuccedeert Constantinus de Zaã voor Generaal ende Gouverneur, elf Jaren na dat de Vrede is bevesticht. De schelm-stukken die zy hebben aangewent zijn verscheyden, als dat zy met verraat Jafnapatan hebben vermeestert, ende gemaakt hebben de Fortresse Batecalo en Trinquelemale, en willende den Keyzer zich daar tegen stellen, gaven voor reden, dat zy zekere tijdinge hadden, dat eenige Vyanden uyt Europa haar in de voornoemde Ha-

venen wilde sterk maken, en dat zy tot bewaringe van het Eylandt de Fortressen op-wierpen. Dit alles is met groot bedroch geschiet: want na het verlopen van een jaar, hoe wel wy binnen Candy een Monnik tot Ostagier hadden, zijn zy met alle macht in dit Keyzerrijk gevallen, hoe wel den voorgaande Keyzer (om zijn Koninklijk woort niet te breken) den Monnik in vryheyt heeft gestelt, daar na als de Vyanden weder waren vertrokken, is dit Keyzerrijk op my gekomen, welke Vyanden elf maanden daar na weder hebben beginnen te rooven, zoo dat wy tegens haar zijn uyt getrokken na Ambatana, en hebben haar verdreven na haar lant met eenige schade, ende 7 Maanden daar na, zijn de voorschreven vyanden weder gekomen, wel toe gerust om in't Prinsdom van Ove te vallen, al waar wy t'zamen een gevecht hebben gehadt, en is de overwinningh aan onze zijde geweest, op welke tijdt de natuurlijke Rebellen haar tot my hebben gewent, als mijn wettelijke Onderdanen, waar door de Vyanden zeer verzwakt zijn geworden, zulks dat de onze het velt behielden, doot slaande den Generaal, en de Sergiant Major, met den Velt-overste van Dinavaca, daar-en-boven 400 Zoldaten, en de Kapiteynen gevangen genomen, en den Maistre de Campo, de Capiteyn Moors van de zeve Corlas, ende Matura, met 300 Zoldaten, daar onder ook eenige Kapiteynen ende Vaendrighs waren. Wy hebben ook ingenomen een Fort, in Manteca Ravane, met 100 Portugezen, ende hare Capiteyns, ende een andere Sterkte in Sofragaen, met drie Compagnien, slechtende noch twee andere Forten der voorsz. Vyanden. Omtrent ende in deze tijdt hadde ik de Stadt Columbo belegert, houdende de Poorten meer dan 30 dagen gesloten, dan ik my niet wel bevindende, vertrok wederom na Candy, latende mijn Leger onder Mara Tana Wandaar; welke na 15 dagen na mijn af-wezen daar van daan is vertrokken, gevende alzo den Vyant openinge, ende heeft my alzo anderhalf jaar met d' Oorlogh op-gehouden. Daar na heeft dien Capiteyn hem by

de Rebellen begeben; voorts ben ik met mijn Leger gevallen in de Landen mijner Vyanden, my sterk makende in de vier Corlas, in een plaatze, genaamt Ganetena, doende vele schade 6 maanden aan de voorsz. Vyanden, binnen welken tijd van Goa voor Gouverneur ende Generaal op Columbo is gekomen Diego de Melo de Castro, eerijts Gouverneur van S. Thomæ, welke Vrede verzocht, die ik hem toestont, om dat ik wist dat het Landt door den Oorlogh wierd bedorven, ende om dat den Generaal voornoemt, uyt den naam van zijnen Koningh, my belofte dede, ende zwoer by zijnen Godt, verlatende de Forten Trinquelema en Batecalo, dies wierden alle Gevangenen ontslagen; 13 Maanden na dezen besloten Vrede, heeft den Kapiteyn van Batecalo hulpe vergunt aan eenige opgeworpene, om te vermoorden eenen Gouverneur van mijn Landen, herbergende de voornoemde Opgeworpene, beroovende weynigh tijts daar na een Champan ofte Vaartuygh, my toekomende, en boven dit zijn zy noch steeds bezigh om verradery tegens mijn Koningrijk aante rechten, daarom van langen tijt hare trouloosheydt gezien hebbende, zoo met ons, als andere Indiaansche Koningen, hebbe ik voor-genomen deze Vyanden uyt te werpen; en zal my maken in de wapenen, een Broeder des Konings der Hollanders, zoo lange als Zonne ende Mane zullen duuren, ende my den Viceroy van Jacattra zal onderstant doen, ende den Gouverneur van Paliacatta, om te zien het goet der Hollandtze Natie, verhopende dat alles zal wel uytvallen na mijn goede meyninge.

Ik Koningh laat weten aan den Gouverneur van Paliacatta, hoe dat over 7 Jaar dit Keyzerrijk aan my verval len is, ende van die tijd hebbe ik zoeken te weten, wie in Europa was de machtighste Koningh, om den Portugees tegen te staan; ende hebbe verstaan, dat niet alleen de Koningh der Hollanders den geezel was der zelve, maar daar-en-boven hebbe ik vernomen de goede correspondentie die den voorschreven Koningh onderhoudt met andere Koningen, en zijn vrienden ende

Bont-genooten, als mede de getrouwigheyt des Gouverneurs van Paliacatta; daarom hebbe ik beslooten, zoo lange als Zonne en Maan duuren zullen, dat ik my in de wapenen zal maken een Broeder van den Koningh der Hollanders, ende hoewel mijn voor-gaande Voorzaten in voorige tijden gecontraeteert hebben met den Viceroy van Jacattra, ende den Gouverneur tot Paliacatta, zoo is 't nochtans noyt tot effect gekomen. 't Schijnt dat het Godt belieft heeft, om dat in mijnen tijd af te handelen, ende ik vertrouwe (met Godt) dat wy deze zaken zullen ten eynde brengen, my verlatende op den Gouverneur van Paliacatta, dat zoo haast het mogelijk zal zijn, hy dit zal doen, hem gerust stellende op dit mijn Koninklijk woort; zoo zy willen een Fort maken, te Cotiar ofte te Batecalo. Zy mogen met 5 Schepen komen, welke genoegh zijn tegens den tegenwoordigen macht der Vyanden, ik zal hun alle hulpe bewijzen, 't welk zal wezen met mijn Perzoon, of mijns Broeders, ende ik zal haar geven alle den buyt ende Artelerye: of zoo het haar wel-gevalt, de voorschreven Haven van Batecalo, ende zal haar tot Cotiar verleenen alle nootzakelijkheden die tot het maken van een Fort behooren, my verbindende te betalen, alles wat den Gouverneur mochte gastereren met de gezeyde Vloote, met mijn Koninklijk Woort, ende in welker der gemelte Havenen het haar believen zal my best te assisteren, zoo verbind ik my alles te zullen dragen. By aldien den Gouverneur dit goet vindt, gelijk in voorledenen tijden, zoo kan hy zenden een Vaartuygh naar Trinquelema of Cotiar, op dat daar in mogen gaan mijn Gezanten met verzekereyde, ende indien deze sake door den Gouverneur zal konnen tot effect gebracht werden, het zal van my vergolden worden na merite van de Perzoon, en zoo niet, zal gelieven deze Brief-drager na den Viceroy van Jacattra af te vaardigen.

Datum 9 September 1636. ondergeteekent

Raja Singa, Imperador.

Het XVIII. Capittel.

Karel Reyniers *handelingh op des Keyzers Brieven. Hollandtschen Ambassadeur in Candy. Zijne ver-richtingh. Grootte eer aan hem be-wezen. Portugezen trachten de Nederlanders verdacht te maken. Karel Reynierfz. Brief aan den Keyzer. Des zelfs antwoord.*

KelRey-
nis han-
deling op de-
zen Brief.

Resolueerd
Scepen en
Amittie
na Ceylon
te zuden.

DEn Gouverneur Karel Reyniers, namaals Generaal van India, dezen Brief ontfangen hebbende, zontze na *Batavia*, aan den E. Heer Generaal, en de Raden van India, op dat daar over mochten beraatflagen, en daar op rezolveren 't gene tot den besten dienst der E. Compag. nodig was; die dezen Brief overwogen hebbende, hier omtrent geenzins fliepen, maar met allen yver waakten, en belasten, dat men een bequaam Perzoon met het Jacht de Valk, naar *Ceylon* zouden af-vaardigen, om met den Keyzer in nader gemeenschap te geraken. Men ordonneerde de Vloote voor de bare van *Goa* leggende, daar van nader rapport te doen weten, ende het zelve voort naar *Batavia* te zenden, op dat men met eenen niet alleen vaste vrientschap, maar ook een goede quantiteyt Kaneel mochte bekomen:

Het voornoemde Jacht de Valk, vertrok den 21 October 1637 naar *Paliacatta*, en quam den 29 voor een Dorp genaamt *Calimony*, west ende west ten zuyden, omtrent 7 mijlen gelegen van *Cabo de Fradres* ofte Munniks-kap (wel by de Zee-luyden bekend), alwaar op was Schipper *Jan Tyssen*, naarmaals Gouverneur van *Malacca*, nu Raat Extraordinaar van India, ende den Koopman *Andreas Helmont*, met twee Swarten van *Tegnapatan*, op de kust van *Choromandel* mede genomen, neffens een ole ofte brief, die zy op voorschrijven van den voortreffelijken Koopman *Chrimma*, naar *Candy* zonden, om zijne Majesteit van hare komste kuntschap te doen, verzoekende eenig Volk tot verze-

mbassa-
ars aan
d Keyzer
e ware ver-
richtingh.

keringe, nevens zekere Nederlander, zich aan het Hof van den Keyzer verhoudende, om haar te vergezelschappen, ende van alles te informeren, waar op gevolght is, dat zijn Majesteits opperste Schatmeester, met den voornoemde Nederlander, *Jan Albertz. van Embden*, over eenige Jaren van den Heer *Antony Caens* Schip gelopen, op den volgenden 13 November ter voorfz. plaatze zijn af-gekomen, om de boven-gemelde Gecommitteerden by zijn Majesteit te geleyden, die haar tot zekere Rivier, genaamt *Nani Legange*, zijnde 50 mijlen van *Candy*, te ontmoet quam, alwaar zy op den 19 van de zelve Maant aan-landen, ende gehoor by zijne Majesteit hadden, met overleveringh van behoorlijke Credentie-brieven, van den Heer Gouverneur van *Paliacatta*, *Karel Reynierfz.*, den Brief hadde dezen inhoudt:

*Aan den Groot-machtigen Keyzer
Raja Singa, &c.*

GRoot-machtige Keyzer, Godt beware U E. Keyzerlijke Majesteit. U E. Keyzerlijke Majesteit is genoegh bekend, hoe dat wy veele Jaren met den Koning van Spangien en Portugaal, zoo te Water als te Lande, groote ende zware Oorlogen hebben gevoert, welke (door Godts genade) tot noch toe wel zijn uytgevallen, zoo in Europa als in deze Indische gewesten. Wy hebben nu de Hooftstadt der Portugezen *Goa* met een schoone Vloote van Oorlogh-schepen bezet, ende de hare zoo besloten datze niet kunnen uytloopen, tot secoers van andere. Wy hebben verstaan uyt U E. Majesteits letteren de overlasten, geweld en verraderye ende de zware Oorlogen, die de Portugezen van die tijdt dat zy in des Majesteits Rijken ende Landen zijn gezeten, tegens zijn Majesteit en Rijk bedreven hebben, niet tegenstaande verscheide verbonden van vrede ende vrientdschap, welke zy met hare troulooze verraderye steeds hebben verbroken, trachtende het Rijke te bemachtigen, ende zijn Majesteits On-

Inhoud des
Briefs van
den Neder-
landtschen
Gouverneur
op Paliacatta
aan den
Keyzer van
Ceylon ge-
schreven.

Onderdanen in een eeuwige slavernye te brengen. Zulks onzen Heer Generaal tot Jacattra verstaande en gezien hebbende, uwe Majesteys loffelijk voornemen, om zijne Landen ende Onderzaten van zulk een overlast te bevrijden, ende zijn Rijk in ruste te bezitten, ende tegens alle geweld te beschermen, met voornemen om de Portugezen ende haren aanhangh ten Lande uyt te vagen, over welk besluit den Heer Generaal zeer is verblijdt, te meer, alzo zijne Majesteit in deze onze hulpe verzoekt, dies zijn Ed. belast heeft, deze Gezanten aan U E. Majesteit af te vaardigen, om met de zelve in onderhandelinghe te treden, met verklaringe, dat wy zeer genegen zijn in oprechtheyt met zijne Majesteit ende in zijne Landen, gelijk wy ook gewoon zijn met andere Vorsten, te handelen, en zoo zijn Majesteit zal gelieven ons den handel van de Kancel toe te staan, zoo zijn wy willigh ende bereyd, zijne Majesteit, alle behoorlijke hulpe ende bystandt te betoonen, met Wapenen, Musquetten, Kruyt, Loot, ende alderley amunitie van Oorloge, tot afbreuke ende dempinge der voorsz. vyanden, op dat zijn Majesteits Landen van alle geweld eens mochte verlost werden; ende indien U E. Majesteit tegens de Maant May een of te twee Scheepslasten Kancel of te meer veerdigh gelieve te maken, ende aan ons te leveren, dat wy dezelve ten danke zullen betalen, 't zy met contanten, Koopmanschappen, of te Munitien, zoo als met uwe Majesteit zal werden gehandelt; van 't welke deze onze Gecommitteerden verzekert zijnde, mitsgaders dat uwe Keyzerlijke Majesteit genegen is verder met ons in onderhandelinghe te treden, zoo hebben de voornoemde Gecommitteerden ordre, met het Schip op het spoedighste naar onze Vloote van offensie voor Goa te verzeylen, om den Admiraal, daar van te verwittigen, als wanneer de zake by hem overleydt zijnde, zoodanige Schepen uyt zijn Vloote naar Ceylon zullen verzonden werden, als de gewichtigheyt vereyft, niet alleen tot ladinge, maar mede om zijn Majesteit te helpen en by te staan.

Verzoekende dierhalven dat uwe Keyzerlijke Majesteit deze onze Gecommitteerden van ons uyt een oprechte meninge aan uwe Majesteit gezonden, gelieve te ontfangen, ende een gunstigh gehoor te verleenen, ende op het spoedighste af te vaardigen, op dat voor het verloopenen Mousson by onze Vloote van Goa mogen verschijnen, om het oogmerk tot dempinge van den Vyand eens tot een gelukkige uitkomst te brengen. Wy zouden by deze U E. Majesteit geerne met eenige rariteyten hebben bedacht: maar niet wetende de gelegentheyt aldaar, ende of onze Gecommitteerden, van wegens de Portugezen, niet mochten aangehaalt werden, zoo gelieve U E. Majesteit in deze ons te excuzeeren. Hier mede Grootmachtighste Keyzer, bidde God, dat hy zijne Majesteit lange in gezontheyt ende voorspoedt spaar; ende overwinninge geve over zijne Vyanden. In 't Kasteel Geldria, den 20 Octob. Anno 1637. was ondertekent U E. Majesteits bereydwillige Dienaar

Karel Reyniersz.

Den Keyzer (terwijl de Gecommitteerden hare last voor-droegen) stont overeyndt, met de Kroon op zijn hooft, en 't geweer inde handt, zijnde met veele gesteente, baggen, ringen en kettingen behangen, vragende naar de regeering van *Hollant*, na de gezontheyt van den Prince van *Orangien*, en of de Gecommitteerden volle macht hadden, om met zijne Majesteit te handelen, waar op antwoorden; dat zy eygentlijk geen volle macht hadden, maar den Admiraal van de Vloot, voor Goa leggende.

Zijne Majesteit hield dagelijks Conferentie met de Gecommitteerden, en bequam onderwijl een brief van *Columbo*, geschreven van *Diego de Melo de Castro*, aan zijn Majesteits Broeder den Koningh of te Prince van *Mateli*, waar in hy hem „over het verbreeken van de vrede „beklaaght, noemende de *Hollan-* „ders opgeworpen Rebellen van den „Koningh van *Portugaal*, die by al

Grootre de Hollanders den Key aangeda

Portugalen traten de Hollanders verdracht maken.

„le Indische Koningen genoegzaam
„gehaat waren. Hy beſchuldighde
„in dien brief *Raja Singa*, van ver-
„bont-brekinge, dat hy aan den Vi-
„ceroy hadde geſchreven, over des
„zelfs lichtvaardigheyt. Zijn *Majeſteyt*
begeerde dat de Gecommitteerde
dezen Brief in 't Nederlants zou-
den over-zetten, om den Admiraal
voor *Goa* te vertoonen, zeggende,
dat hy hem dat ſchrijven niet aan-
trok, alzoohy haar laſteren nu wel
gewent was; zoude daar op met com-
plimenten antwoorden, en onder-
tuſſchen haar cenig voordeel af-zien,
namentlijk om het Fort *Mankeware*,
liggende in de lage Landen aan
de zuyd-weſt zijde van 't Eylant, te
bemachtigen. Vorders behandigh-
den de Gecommitteerde den brief
aan den Heer Admiraal *Adam Weſterwold*
geſchreven, met drie Per-
zoonen, om de Schepen te bezichti-
gen, en zijn *Majeſteyt* van alles goet
rapport te doen. En zijn zy alzoohy
met groote eere, den 27 der zelve
Maant vertrokken. Zijn *Majeſteyt*
beſtelde voor haar Palankijns, en
voor haar bagagie Elephanten, met
20 Zoldaten, en een Overſten om
haar te geleyden; werdende op alle
Dorpen ende Ruſt-plaatzten, tot ko-
ſten van zijn *Majeſteyt* wel onthaalt,
welke eere, als mede dat zijn Key-
zerlijke *Majeſteyt* op den ontfang van
deze Brief, geſchreven door d' Heer
Gouverneur *Carel Reyniers*, en zoohy
lange de Gecommitteerde haren laſt
voort-drongen, van zijnen ſtoel op-
rees, en over eynde bleef ſtaan, het
welk hy noyt was gewoon geweest
aan de *Portugeze* Gezanten te doen.
Ende aldus zijn de Gecommitteerde
den 4 der volgende Maant met
de drie Gezanten met het Jacht de
Valkt'zeyl gegaan, en quamen den
19 by de Nederlantsche Vloot voor
Goa leggende, en leverde de E. Heer
Admiraal *Adam Weſterwold* den
brief van den Keyzer, welkers In-
houdt was:

Dat zijne *Majeſteyt* in Septem-
ber aan den Gouverneur van *Paliacatte*
hadde geſchreven, waar op antwoordt

hadde be komen Anno 1637. den 19
November, en vermits (Zeyde hy) de
Gecommitteerde geen volkomen macht
hadden om met haar te handelen, maar
dat den Admiraal van de Vloot van
d'E. Heer Generaal op *Jacatträ* in de-
zen geauthorizeert was, zoohy hebbe ik
U E. mijne Gezanten derwaarts afge-
zonden, om met U E. in alles te ſtay-
ten. Ook ſchrijft my den voornoemden
Scheeps-Gouverneur, van een ofte twee
laſten *Peper*, U E. mogen wel zenden
vijf Schepen, om te bemachtigen de
Fortreſſe *Batecalo*, ende een ander in
die Havenen te maken, ook alle de Ka-
neel te bekomen die daar mochte we-
zen. My is bericht dat U E. voor *Goa*
zult blijven tot April, ende dat als dan
weder na *Jacatträ* zult vertrekken, ko-
mende met de Vloote, zoohy het moge-
lijk is, voor de Haven van *Columbo*, om
van daar drie Schepen te zenden, die
genoegh zullen zijn, tot het bemach-
tigen van *Batecalo*. Ik zal gaanna de
Haven van *Columbo*, en zoohy ons den
levendigen God, op den welke ik ho-
pe, de overwinninge tegen onze
Vyanden vergunt, zal ik op mijn Ko-
ninklijk woordt U verzekeren, dat de
Stadt voor ons beyden zal zijn, en zul-
len met U E. van alle de *Peper* ende
Kaneel op dit Eylandt een verdragh
maken, daarom zoude het beſt wezen,
dat U E. met de geheele macht quame,
opdat wy vrede mochte maken die du-
ren zoude zoohy lange Zonne en Mane
zal ſtaan, doch zoohy niet, zendt een
vertrouwt Perzoon, daar mede wy
mogen handelen. U E. dient niet te
vertoeven, alzoohy de Vrede eertijts
met de *Portugezen* gemaakt, verbro-
ken is, zoohy dat wy uwe hulpe van noden
hebben. Ik zende U E. deze drie man-
nen, die ik met de wederkomst van de
Vloote alhier verwachte, waar mede
eyndigende, &c.

Uyt Vintane 28 Novemb. 1637 was
ondergetekent Imperador *Raja Singa*,
en gezeget met het Cachet van zijn
Majeſteyt gedrukt in rood Lak.

Het opſchrift was,

Aan den Heer Admiraal van de
Hollantsche Armade voor *Goa*.

Het XIX. Capittel.

Zee-slagh voor Goa, tusschen de Hollandtsche en Portugesche Vlooten.

Zee-slagh voor Goa.

TErwijl deze Gezanten in de Vloote waren, en van den Admiraal *Adam van Westerwold* wel wierden ontvangen, geschiede den 4 Januarij 1638 een Zee-slagh, tusschen ons ende de *Portugezen*.

Namen van de Nederlandtsche Schepen.

De Nederlandtsche Schepen waren deze:

Utrecht op 't welk den Admiraal was, Heer *Adam van Westerwold* Raat Extraordinaris van *India*, Schipper *Reynier Wybrantsz.* Koopman *Jakob Nolpe*, was gemonteert met 42 zoo metale als yzere stukken, 150 koppen, en daar onder 35 zoldaten onder den Luytenant *Hans Maagdelijn*.

Vlissingen, Vice-Admiraal daar op bescheyden was, den Opperkoopman *Fiscaal* en Commissaris *Joan van Twist*, Schipper *Huybert Huybertsz.* gemonteert met 38 stukken als vooren, 140 koppen, daar onder 20 zoldaten onder den Sergiant *Cornelis Blom*.

't *Wapen van Rotterdam* Schout by nacht, Schipper Commandeur *Herman Woutersz.* Baak, Boekhouder *Jan Davidsz. van Wolfwinkel*, gemonteert met 38 Stukken, 130 koppen, daar onder 20 zoldaten.

's *Gravenhage* daar op voor Opperkoopman was *Floris van Castel*, Schipper *Minne Willemsz. keert de Koe*, en de Onderkoopman *Jakob van Kappel*, gemonteert met 34 stukken, met 110 koppen, daar onder 20 zoldaten.

Harderwijk, waar op Schipper was *Paulus Klaasz.*, Onderkoopman *Pieter Bruchart*, gemonteert met 36 stukken, 115 koppen, daar onder 20 zoldaten.

Veere, daar op Schipper was *Izak Dirksz. Kien*, Koopman *Laurens de Marschalk*, gemonteert met 30 stukken, gemant met 105 koppen, daar onder 20 zoldaten.

Texel, daar op voor Kapiteyn en Schipper diende *Cornelis Leendertsz.*

Valk. Onderkoopman *Joost van Wielijk*, gemonteert met 24 stukken, 77 koppen, daar onder 12 Zoldaten.

Breda, Schipper *Frans Thijsz.* Onderkoopman *Jan Vos*, gemonteert met 24 stukken, 77 koppen, daar onder 12 Zoldaten.

't *Jacht Kleyn Amsterdam*, Schipper *Jakob Jakobsz. Struyk*, gemonteert met 8 yzere stukken, en 25 man.

't *Jacht Kleyn Enkhuysen*, Schipper *Reynier*, gemonteert met 2 metale en 6 yzere stukken, en 20 man.

't *Jacht de Valk*, Schipper *Jan Tyfsen*, Koopman *Adriaan Helmont*, gemonteert met 16 yzere stukken, 40 koppen, daar onder 6 Zoldaten.

't *Fregat de Dolphijn*, Schipper *Pieter van der Kamer*, gemonteert met 6 yzere stukken, en 20 koppen.

Admiraal van de *Portugezen* was de *Bon Jezus*, daer op was *Antonio Telles de Menezes*, gemonteert met 76 metale stukken, 300 blanken en 100 zwarte koppen. De Portugezen men van Portugesche Schepen.

S. Sebastiaan, Vice-Admiraal Kapiteyn *Antonio Menezes Bonrette*, gemonteert met 50 metale stukken, 150 blanke en 200 zwarte koppen.

Madre de Deos Schout by Nacht, Kapiteyn *Louis Gonsalves*, gemonteert met 35 yzere en metale stukken, gemant met 130 blanke en 120 zwarte koppen.

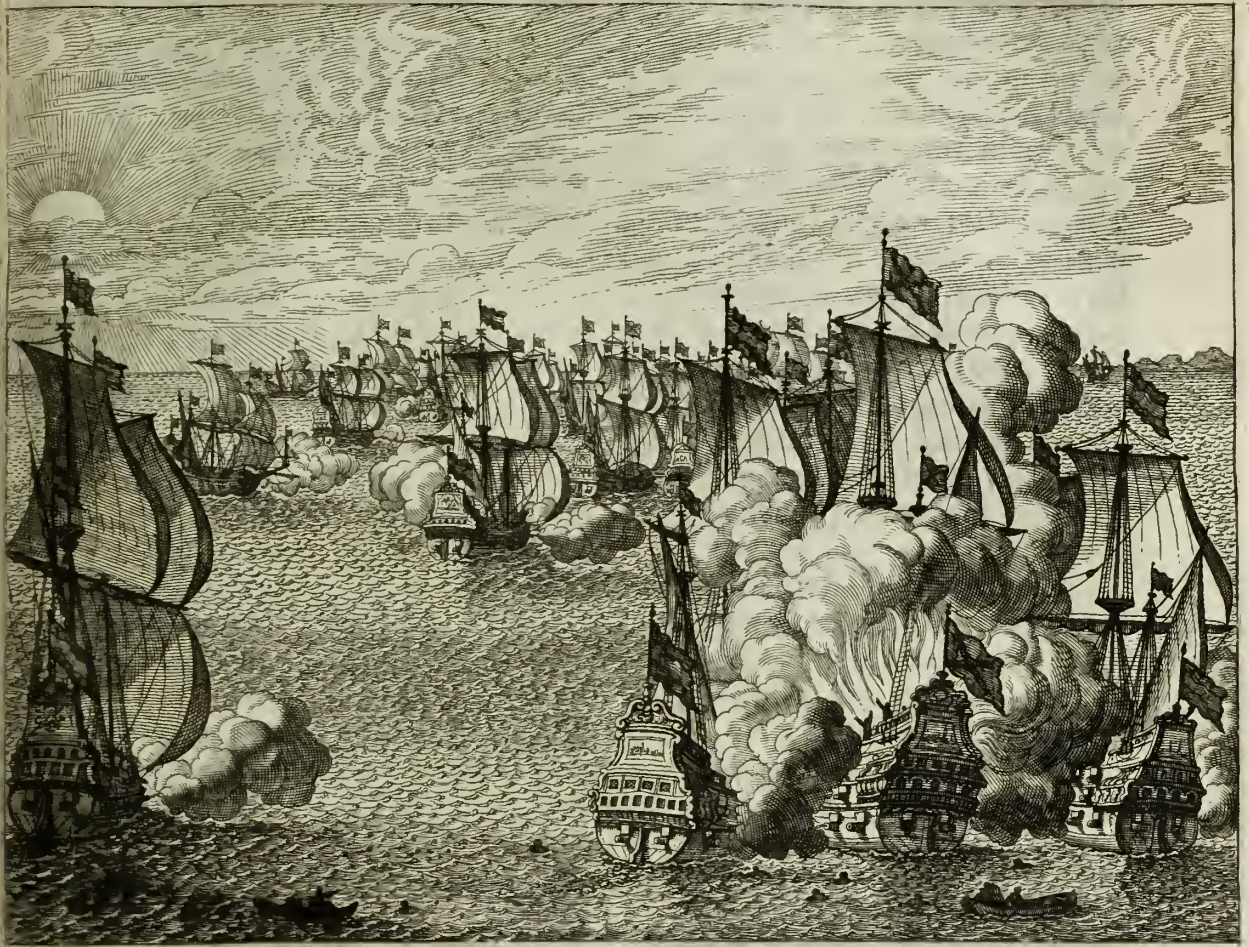
S. Bartholomæus, Kapiteyn *Louis de Castelbranco*, gemonteert met 26 zoo yzere als metale stukken, gemant met 140 blanke en 160 zwarte koppen.

S. Francisco, Kapiteyn *Domingo Ferreira*, gemonteert met 26 stukken, met 100 blanke en 100 zwarte koppen.

S. Philippo, *Don Diego de Vaes* Kapiteyn daar op zijnde, met 24 stukken gemonteert, met 100 blanke en 100 zwarte koppen gemant.

De *Portugezen* na dat zy deze Armade in 't gezicht van de Nederlandtsche Vloote hadde toe-gemaakt, zijn op den 4 January 1638. 's morgens voor dage met 6 Galjoenen en 20 Fregatten van Oorloge, uyt de *Bhare* van *Goa* t'zeyl gegaan. Portugzen stek in Zee.

't Welk

't Welk de *Nederlantsche* Schepen ziende, hebben haar ankers gelicht, en liepen in forma van een halve maan met kleyn zeyl in zee, om den Vyandt uyt te lokken; de wint was Landelijk met kleyne koelte en slechte water. De *Portugezen* deelden haar in 2 Esquades, houdende den Generaal na den Duytschen Admiraal, ende den *Portugeschen* Vice-Admiraal met zijn Esquade, na de Schepen *Rotterdam*, *Vere* en het Jacht de *Valk*, doch den Vice-Admiraal was wat verachtert, door dien zoo wel niet en zeylden als de andere Galjoenen, dies de *Nederlantsche* Schepen met weynige zeylen en de *Portugeschen* met volle zeylen in Zee loopende, zijn beyde de Armade's morgens ten 9 uuren 3 mijlen ontrent van de Bhare van Goa by malkanderen gekomen, beginnende van verre op den *Nederlantschen* Admiraal te schieten, dies hy de bloedt-vlagge dede op-halen; ende hunc antwoord, welk schieten tusschen drie *Portugesche* Galjoenen,

en de *Nederlantsche* Schepen, ontrent 3 uuren duurden, zonder dat de overige Galjoenen, vermits de stilte, by malkander konde komen, niettemin van verre dapper met grof Kannon spelende. Den Vice-Admiraal der *Portugezen* met de andere Galjoenen ondertusschen by de werken komende, zoo hebben de Schepen *Vere*, en *Rotterdam* den zelven dapper gegroet, gelijk de andere *Nederlantsche* Schepen haar beste deden, om aan den Vyant te geraken. Ondertusschen wakkerde de zee-wint, en bequam onze Vloot de loef, zoekende den Vyant aan boort te klampen. 't Jacht *Texel*, en 't Fregat den *Dolphyn* tot Branders toe-gemaakt, deden alle vlijt om yemant aen boort te leggen, doch konden niets uyt-richten, om dat de vyanden zulks vermerkende, voor de wint hielden, en deze Branders met de andere van onze Oorlogts-schepen, na haar uiterste macht vermijden.

Den Heer Admiraal *Adam Westerwold*, met 't Schip *Utrecht*,

Vlijt der
Nederlan-
ders om aan
te klampen.

Portuge-
zen aarzelen;

meende den *Portugeeschen* Admiraal aan te leggen, doch hy hield af na sijn andere Schepen, waar uyt de onze wel zagen dat den Vyandt het naderen niet en zocht, zoo dat onzen Admiraal zienden dat hy den *Portugeeschen* Vice-Admiraal konde bezeylen, belaste het Schover-zeyl los te maken, en zette het met volle Zeylen met de Boegh-spiet tusschen het groote, en de Bazaans-wand van den voornoemden *Portugeeschen* Vice-Admiraal, die terstondt zijn Wand en Hooft-touwen afhieuw, en alzoo los raakten, evenwel niet zonder schade.

De *Portugezen* losten meest alle hun Kanon op onzen Admiraal, die deshalven zeer wiert beschadicht, doch zy schooten veel in de hoogte, om het Ront-hout en Zeylen reddeloos te maken, en deden veel moeyten om de boven-wint van ons te bekomen, vast dicht by malkander blijvende, vreemde dat men haar mochte aan boort leggen. Het Schip *Vere* woude wat nader met *S. Bartholomæus* spreken, doch zy raakten van malkander; 's *Gravenhage* van onder de Lye komende, woude dat hervatten, hem gevende een gehele Lage; *Vlissingen* ziende den Generaal der *Portugezen* dit gesprek wilde belletten, leyde het Galjoen mede te Loef-waart aan boort, zoo dat het voornemen van den Generaal wiert belet, die met de overige Galjoenen allengskens dragende hield, verlatende het aangeklampte Schip, het welk weynigh tijts daar na, door het schieten van 's *Gravenhage* en *Vlissingen*, of door zijn eygen kruyt in brant geraakte, welken brant zoodanigh toenam dat 's *Gravenhage* die onder de wint lach, mede in brant geraakte; zonder raat om die te blussen; 't Schip *Vlissinge* liet een Anker vallen, en swaayde van het brandende Galjoen af, dan alzoo zijn kamer-stuk in 't Galjoens kruys-poorte vast was, zoo raakte hy met het voornoemde Branders-schip weder achter vast, zoo dat de vlamme zoo in de Kajuyt, als Konstapels-kamer

floegh, en het Schip mede aenstak, zoo dat deze drie Schepen, wat tegenweer men ook dede, alle gezamentlijk verbranden.

De *Portugezen* ziende dat onze Vloot haar wilden aan boort komen, hielden dragende na de *Bhare* van *Goa*, en wierden van *Rotterdam*, *Vere*, en *Texel* wel anderhalf mijl tot dicht onder haar Fortresse na-gejaaght. Geduurigh schoot men op malkander, de andere Schepen werks genoegh hebbende, om 't Volk van de verbrande Schepen te bergen, en Wand en Zeylen, Stengen Mast, en Reen te herstellen; en zoo eyndighde dit gevecht, en zoude een groote overwinninge aan onze zyde geweest hebben, indien de brant ons mede niet en hadde getroffen.

Van ons volk bleven 35 mannen, ende onder de zelve Schipper Commandeur *Herman Woutersz. Baak*, met een grof Yzer getroffen met 50 gequetsten, waar onder den Koopman *Jacob Nolpe*; aan des Vyants zijde waren 78 blanke en 150 misticen gesneuveld. Uyt het verbrande Galjoen bequamen d'onze tot Gevangenen, *Don Louis de Castelbranco*, Swager van *Francisco de Souza*, en een Pater Jesuit *Laurens de Merinda*, met 90 blankke *Portugezen* en 49 misticen, die nevens het Volk van de Schepen *Vlissingen* en 's *Gravenhage*, door de Jachten en Boots van de overige Schepen, wierden behouden, en daar na tegens den Schipper, Koopman, en 8 Nederlanders, van 't Jacht *Wieringen* (voor *Malacca* verbrandt) in *Goa* gevangen, en voor de zomme van 2200 Realen van achten van den Vice-roy van India, genaamt *Pedro de Silva* gerantzoeneert. Noch verbrande door een onbekent ongeluk den eersten Martij een *Portugeesche* Krake, meest half volladen met *Peper* en *Kaneel*, om daar mede naar *Portugaal* te vertrekken, zoo dra als onze Vloot zoude vertrokken zijn. Insgelijks sprongen in April het Galjoen *Madre de Deos* door zijn eygen kruyt, zoo dat zy met het verlies van drie zoo groote Schepen zeer verzwakt waren.

Het Galjoen *S. Bartholomæus* met de Schepen *Vlissingen*, ende 's *Gravenhage* verbrand.

Portu-
sche Ar-
de vluch-
de Bha-
van Go-

Getal-
Schepen
Volk a-
beyde z-
gebleven

Des Keyzers van *Ceylons* Gezanten waren in den slag tegenwoordigh, en verwonderden haar over de dapperheyt en stoutigheyt van de *Nederlanders*, de welke met kleynscheepen, zulke groote Galjoenen durfden aan boort leggen, daar den Vyant veel meer Volk en Geschut hadde.

Na gedane slagh liep de *Nederlandsche* Vloot te Rede onder de Eylanden bezuyden *Goa*, om de beschadighde Schepen te herstellen, en daar na den Vyant weder mannelijk het hooft te bieden. Ondertusschen quam by de Vloot het heerlijk Schip *'s Hertogenbosch*, met den Vice-commandeur *Willem Jacobsz. Koster*, komende van *Suratte*, hebbende in een kostelijke last met 412000 gulden in koops, bestaande in alderhande *Kleden*, *Indigo*, *Zalpeter*, en andere *Indiaansche* Koopmanschappen, welke Goederen (om het minste gevaar) onder de andere Schepen wierde verdeelt; den 12 Januarij quam mede by onze Vloot, het Schip *Henrietta Louiza*, komende van *Batavia* met een Hooft-zomme van 76000 *Ryxdaalders* en andere Koopmanschappen, voor de Comtoiren in *Suratte*, de welke met de Jachten *Breda* ende *kleyn Enkhuyzen* voortgezonden wierden.

Het XX. Capittel.

Willem Jakobsz. Koster na Ceylon, met bezendingh van den Heer Westerwold. Portugezen aanslag op Candy mislukt. Hollanders belegeren Batecalo.

Den 23 Januar. vertrok het Jacht de *Valk* mede na *Batavia*, met advijzen, ende de noodighste goederen, als mede de Zicken en Gequetsten, om aldaar in des *E. Compagnies* Hospitaal genezen te worden, en bleef de Vloote doe noch sterk 7 Schepen en 2 Jachten.

Ende alzo met de twee weerbare Schepen de Vloote merkelyk versterkt was, en de Vyanden haar gants niet bereyden om weer uyt te komen, zoo wierdt by den Heer *Adam*

Westerwold en zijn geheymen Raadt goet gevonden, het Schip *Texel*, nevens *Amsterdam*, en den *Dolfijn*, gemant met 110 mannen en 70 Zoldaten, onder het beleyt van *Willem Jacobsz. Koster*, Vice-commandeur, na het Eylandt *Ceylon* af te vaardigen, om den Keyzer van de aankomende verdere macht tegens *May* te verwittigen, en midlerwyl in het belegeren van deze of gene Sterkte der *Portugezen*, zijnen dienst te doen, schrijvende tot dien eynde aan de *Keyzerlijke Majestejt* dezen Brief.

A Dam van *Westerwold Extraordinaar Raadt van India*, en Commandeur over de tegenwoordige Vloote van offenzie, leggende ter reede in de bhare van *Goa*, mitsgaders over de navale macht van de *Nederlandsche* Geoctroyeerde Oost-Indische Compag: quartieren van *Suratta* ende *Persien*, wenscht den Groot-machtighsten Keyzer van *Ceylon*, Koning van *Candy &c.* geluk ende voorspoet, met aanbiedinge van zijnen dienst, om zijne *Keyzerlijke Majestejt* te ontlasten van het onverdragelyke jok, ende de ontrouwe der *Portugezen*.

Groot-machtige Keyzer; alzo den doorluchtigen Heer Generaal ende Raden van *India*, over den *Nederlandtschen* staat in *Orienten* vast doende waren, om in aller yl een *Armade* van 16 wel gemonteerde Schepen van *Batavia*, na de *Indische* kusten uyt te rusten, om onze ende uwe *Majestejts* vyanden de *Portugezen* te beoorlogen, voor de bhare van *Goa*, en zodanigh te benauwen, dat zy dit verloopende *Noorder Mousson* met geen *Karaken* ofte *Galjoenen* na *Portugaal* zoude varen, zoo quam op *Batavia* het *Fluytschip* *Huysduynen*, van de *Kuste* van *Choromandel*, mede brengende *Brieven* van den *Gouverneur* aldaar, nevens dien van uwe *Keyzerlijke Majestejt*, gegeven in *Candy* den 9 *September* 1636. waar in wel-gemelte *Generaal en Raden* van *India* bespeurt hebben, de ontrouwe en valscheden der *Portugezen*, in uwe *Majestejts* landen bedreven, waar tegens uwe *Majestejt*

Brief van de Heer Adam Westerwold aan den Keyzer van Ceylon.

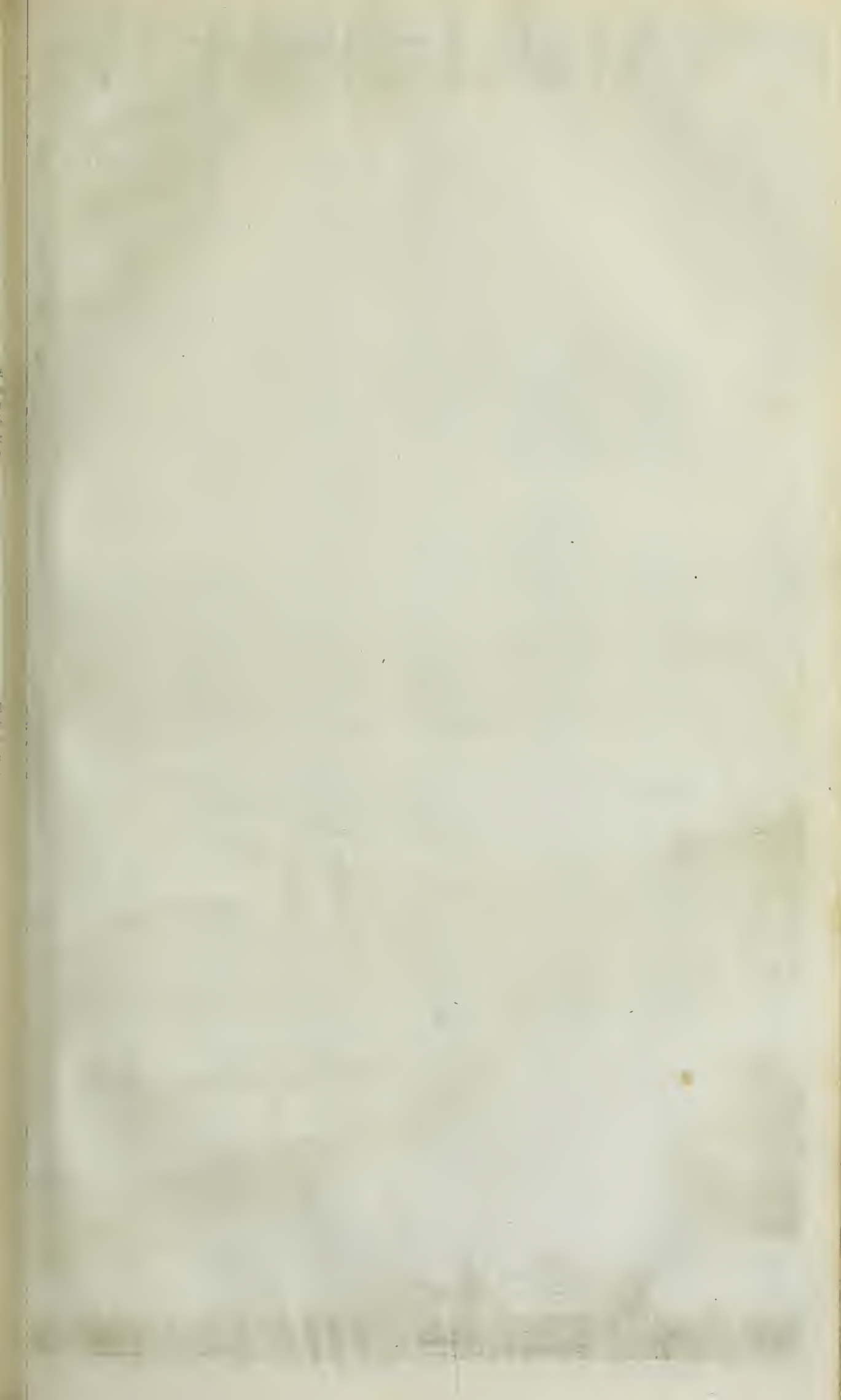
steyt ernstelyk onze hulpe is verzoe-
kende, om door zoodanigh een middel
uwe Landen te beschermen, ende onze
en uwe Vyanden t'eenemaal uyt teroei-
jen; aanbiedende tot dien eynde met on-
ze bystant, tot Batecalo ofte Cotiar,
welke van beide de plaatsen bequaamst
zouden oordeelen, een Fortresse tot last
van uwe Keyzerlijke Majesteit te
maken; als mede de onkosten der Sche-
pen, die ten dienste van uwe Majesteit
zouden gebruykt werden, welke prae-
sentatie by den Heer Generaal en Ra-
den van India overwogen zijnde, heb-
ben volgens schuldige plicht, ende goe-
de genegentheyt tot uwe Majesteit,
niet konnen nalaten U.E. Majesteits
verzoek volkomenlyk toe te staan, en-
de alzoo uwe Keyzerlijke Majesteit,
by zijne jonghste Brieven van den 21
November 1637. per't Jacht de Valk,
als noch by zijn loflijk voornemen persi-
steert ende volhart, zoo hebbe niet wil-
len nalaten, (op dat uwe Majesteit
van onze komste mochte verwitticht
zijn) voor uyt te zenden een Schip met
twee Jachten; waar mede gaat den E.
Vice-Commandeur Willem Jakobsz.
Koster, tweede Perzoon van mijnen
Rade, om met uwe Majesteit te han-
delen wegens de aanstaande zaken, en
te vernemen hoedanigh het met de Por-
tugese Sterkten gelegen is, en met
hoedanige middelen de zelve tegens on-
ze komste zouden dienen aangetast te
worden. Item, dat uwe Keyzerlijke
Majesteit tegens die tijt zijn Leger
ontrent Batecalo of elders gelieve te
verzamelen, om het voornoemde Fort
met onze hulpe te vermeesteren, tot
welken aanslagh eenige Leeren van
Bamboezen verzocht werden, als ook
eenigh ander Krijghs-gereetschap, om
in tijde van noodt die te gebruyken.
Hier nevens gaan U.E. Keyzerlijke
Majesteits Gezanten, die van alles
mondelingh breeder zullen met U.E.
Majesteit spreken, waar aan ons ge-
dragen. Met lief de bezettinge van
Goa, ten eynde gebracht zijnde tegens
ultimo April, zal als dan (zoo Godt
my in't leven spare) in eygen Perzoon,
met noch drie van mijn grootste Sche-
pen, voorzien met Volken Ammonitie

van Oorloge (volgens de ordre van den
Heer Generaal, ende Raden van In-
dia) naar Ceylon verreyzen, om met
uwe Majesteit te spreken, ende verder
te handelen, ondertusschen sal U.E.
Majesteit, volgens toezegginge een
ofte twee Scheeps-lasten Kaneel vaar-
digh maken. Hier mede wensche ik U.
E. Majesteit een langh leven, en voor-
spoet tegen zijne Vyanden.

Den voornoemden Vice-commandeur Koster met het Schip *Texel*, Aankomst van den Vice-commandeur Willem Koster op Ceylon kleyn
Amsterdam, en den *Dolphijn*, vertrok
den 17 Martij van Goa, en quam den
2 April voor *Trinquelemale* ten an-
ker, zijnde een Haven aan de noord-
oost zijde van het Eylant *Ceylon*, al-
waar de Gezanten des Keyzers met
den Brief van den Admiraal aan lant
gingen, om in *Candy* zijn Majesteit
de komste van de Schepen te kennen
te geven, en verstonden hoe dat de
Keyzer na het vertrek van't Jacht de
Valk, een goede quantiteit Kaneel,
Was, en Peper by een verzamelt had-
de. De Portugezen dit vernemende, De Portugezen
schreven aan zijn Majesteit, waarom gezen
hy die Koopmanschap by een vergade- schrijven
rende, die, volgens verdragh, alleen aan den Keyzer.
haar toe quamen; waar op haar de
Keyzer in antwoord diende, dat zijn
Majesteit de Hollanders zijn Vrien-
den zulks beloofd hadde, in spijt van
die gene die haar 't zelve zouden wil-
len beletten.

Eenigen tijdt daar na wierden de
Portugezen gewaar, door een verlo-
pen Paap in *Candy* woonachtig, hem
gelatende als of weder naar *Columbo*
wilde keeren; dat den Keyzer met
het meeste Volk na de Zuyder lan-
den was vertrokken, ende zoo nu by
tijts naar *Candy* quamen, dat zy wey-
nigh tegenstant en grooten buyt zou-
den vinden. Dies zy op dezen raat Aanslag der Portugezen op Candy.
haar macht by een rukten, en trok-
ken na *Candy*, meynende die plaats
(gelijk meermalen was geschiedt) te
berooven.

Zijn Majesteit van dezen aanslagh
kennisse hebbende, hadde hem met
een goede macht in't Bosch verbor-
gen ontrent *Candy*, de reste (om den
Vyant

PORT
BALO

Vyant te bedriegen) van der handt zendende, en door zijne uytgezonden Spions van der *Portugezen* aankomste zijnde gewaarschout, trok na de Stadt, alwaar de *Portugezen* met de *Candenezen* al in gevecht gekomen waren, doch ziende des Keyzers banieren en zoo menigte Volk op haar aandringen, namen schandelijk de vlucht, achterlatende 70 *Portugezen*, alle blanke, daar onder was den Generaal *Diego de Melo de Castro*, met 2 Capiteynen, ende meer andere Officieren, ende ontrent 800 ingeborene Onderzaten van haar, behalven die in 't najagen gevangen en doodt-geflagen wierden.

Tot een teken van deze overwinninge heeft naderhandt den Keyzer den degen van *Don Diego de Melo de Castro*, aan den Admiraal *Adam Westerwold* geschonken.

Ondertusschen dat de Gezanten des Keyzers verreyft waren, beraatflaaghdemen met den *Modeliar* van *Mattaclape*, wegens de gelegentheit en sterkte van het Portugesche Fort *Batecalo*, en besloten derwaarts te verzeylen, landende met 100 Zoldaten en Matrozen, verdeelt in twee Vaandelen, makende, met behulp van de Inwoonderen twee Bateryen, d'eene om de Oost, d'ander om de Zuyd-zijde van 't voornoemde Fort, op welke geplant wierden twee halve Kartouwen en twee halve metale Slangen, alwaar zijn *Keyzerlijke Majesteyt* met een Leger sterk 2000 op den 14 April mede aan quam, latende het principale Leger onder zijn Broeder den Prince van *Mateli*, tot bezettinge van *Columbo*. Den Vicecommandeur *Koster* by den Keyzer komende, werd van zijn *Majesteyt* met groote eere onthaalt; zy beraatflaaghden in wat manieren het voornoemde Fort met de aankomste van de Schepen zouden aantasten.

Het XXI. Capittel.

Adam Westerwold in Ceylon. *Batecalo* ingenomen. *Contract tusschen den Keyzer en den Heer Westerwold*.

Ondertusschen quam den Heer Admiraal *Westerwold* op *Ceylon*, na dat den 22 April van de *Bhare* van *Goa* was vertrokken, den 10 May met de Schepen, *Mastricht*, *Harderwijk*, *Rotterdam*, *Vere*, ende het Jacht *kleyne Enkhuyzen*, gemant met 840 zoo Officieren, Zoldaten als Matrozen, ter Rede voor *Batecalo*, landende daaghs daar aan met de gantsche macht nevens zes halve Kartouwen, die in aller yl op de Bateryen gestelt wierden, om onder der zelve gunste, het volk op het Eylandt, daar het voornoemde Fort op gelegen is, over te brengen, 't welk op den 18 'smorgens met 500 wel gewapende mannen gelukte, zulks dat na het speelen van ontrent 4 uren met ons geschut, en den Vyandt geen kleyn schade gedaan te hebben, de *Portugezen* een vrede-vaandel opstaken, zendende twee gelasten om met onzen Admiraal te handelen, met welke verdragen wierdt; het Fort terstont op te geven, uyt te trekken zonder geweer zak ofte pak, met belofte dat de *Portugezen* ende Mysticen zijnde 108 Perzonen, met Vrouwen en Kinderen naar *Negrapatan* zouden vertrekken, ende met een van onze Jachten daar na toe zoude vervoert worden. Voorts dat de Ingeborene sterk ontrent 50 koppen, aan den Keyzer zouden werden overgelevert, 50 van de principaalste, andere tot een spiegel, alzo zy een van zijn *Majesteyts* Edelen hadden omgebracht, wierden met een pen door 't lijf op staken gezet, en zijn alzo ten laatsen met groote smerte gestorven. De overige met Vrouwen en Kinderen wierden aan zijn *Majesteyts* Grooten voor Slaven uytgedeelt.

Het Fort *Batecalo* leyt op een Eylandeken groot twee Nederlantsche mijlen, gelegen 3 mijlen binnen de Riviere van *Batecalo*, daar van het zijn name heeft; het heeft hooge steene muuren, en 3 punten redelijk sterk, gemonteert met 11 metale en yzere stukken, 5 metale Falkoens, eenige

Komste van de Heer Admiraal Westerwold op Ceylon.

Batecalo by de Hollanders gewonnen.

Conditien van het opgeven der Sterkte.

Straffe die de ontrouwe Cingalezen door den Keyzer verdt aangedaan.

Beschrijvinge van Batecalo.

Be van't
For. Bate-
cal

Kter
tot met
ort 1772
n eyzer
nult.

eenige Haaks, en van kruyt en loot ende andere behoeften des Oorloghs wel verzien. Daar wiert noch voorraat van 2 Maanden Rijs bevonden, doch het water moften zy een musquet schoot buyten 't Fort halen, 't welk haar door d'onzen afgesneden was. Over dit Fort is gestelt als hooft, den Vice-Commandeur *Willem Koster*, en is het bezet gehouden met 100 *Nederlantsche* zoldaten.

Contract met den Keyzer ende de Heer Adam Westerwold gemaakt.

Na deeze veroveringe maakte den Admiraal *Westerwold* met den Grooten Keyzer van *Ceylon* een Verdragh, wegens de *Ed. Hoogh-Mog: Heeren Staten Generaal der Vereenighde Nederlanden*, en zijn Hoogheyt den *Prince van Orangien Frederik Hendrik*, ende de *Geotroyeerde Oost-Indische Compagnie*, op goet vinden van den *Ed. Heer Generaal* en de *Raden van India*, de Articulen zijn deze:

1. Datter vaste vrientschap zal zijn, tusschen zijn Majesteit en zijne Onderzaten, en de *Ed. Compag-*

nie en Nederlantsche natie, zullen de wy gezamentlijk zijn Majesteits Rijk tegen alle geweld der *Portugezen* beschermen.

2. De Forten met de *Nederlandtsche wapenen* en zijn Majesteits hulpe gewonnen zijnde, van de gemeyne *Vyant*, zal den buyt half en half zijn.

3. Eenige zulke Forten verovert zijnde op de bovenstaande wijze, zullen de *Nederlanders* die sterkte met nodige wapenen en volk voorzien, tegens des *Vyants* macht, en zoo zyn niet sterk genoegh zijn, zoo zal de Majesteit op zijn kosten verplicht zijn, de voorsz. vastigheden na het goetdunken der *Nederlanders* te sterken.

4. Zijn Majesteit zal ook de zoldye en gagie der Zoldaten en Officieren, maandelijk verdient, betalen.

5. Zijn Majesteit zal ook in de veroverde sterkte daar geen bequame Huizen zijn, een steenen huys (na het goet vinden der *Nederlanders*) tot berginge van haar goederen, laten maken, als mede een Kruid-huys tot bewaringe van Wapenen en Scheeps-gereetschap.

6. Zijn

Eylandt C E Y L O N.

Zijn rampspoed, en deze ongelukkige tocht verdienen wat nauwkeuriger aangehaalt te werden.

*der ver-
te der
Eenſche
uſting.* *Boshouwer* dan als gezecht van den Koning *Chriſtian de IV.* voor rekening van genoemden *Ceylonſchen Vorſt*, een Schip en Jacht geobtieneert hebbende, zoo is den zelve, naar dat de doenmaals opgerichte Compagny binnen *Coppenhaven* daar noch vijf Schepen by gevoeght hadden tot zeven in 't getal, doch alle onder 't Opper-Commande van zeker Deens Edelman *Gule Gedde* geheten, de Zondt uytgeloopen; die endeling na veel contrary winden, en ander tegenheden door 't Canaal van Engelandt in ruyme zee, en zoo vorders, na 22 Maanden omzwervens, met verlies van veel volks, die hun nevens *Boshouwer* door groot ongemak en gebrek van ververſing in den wegh aſtorven, A. 1620. op *Ceylon* geraakte: daarze tot verſcheyde tijden, eenige voor *Batecalo*, en andere binnen de Bay van *Coutjare* aanlanden, en finalijk by een verzamelden. Wanneer *Gule Gedde* den Keyzer deszelfs verſchijning in gemelte Bay, als 't getal der Schepen, en Volk, beneffens de dood van *Boshouwer*, door Gecommitteerdens dede aandienen, met verzoek, order te mogenerlangen, waar na zich nu te reguleren had; doch zoo haalt den Vorſt de dood van *Boshouwer*, als d'uytruſting des gedachten Vloots, die men hem totaliter ten laſte bracht, en hoog te gelde liep, gezien had, bleef verſtelt, en konde zich met 't gene *Boshouwer* uyt zijnen naam gecontracteert hadde, niet conformeren: Negerende wel expreſſelijk tot diergelijke onderhandeling oyt laſt te hebben gegeven; daar groot diſpuyt uyt ontſont: zulks de *Deenen* voor al haar moeyten en onkoſten in dezen gedaan, met ydele woorden zonder effect betaalt wierden. Den Commandant *Gule Gedde* zich dan in dier voegen bedrogen vindende, en niet wetende aan wien hem beſt guaranderen zoude, beſont *Boshouwer*, die

reets doodt was, en hem niet verantwoorden kon, de ſchade die zijn Heer Koning geleden had t'enemaal toe te duyden, en daar op beſluyt te maken al de goederen van *Boshouwer*, wiens doode lichaam met dat van zijn Zoontjen (beyde noch binnen Scheeps-boord zijnde) aan te taſten en verbeurt te maken: Maar bevoorens dit effect nam, vond goet de aſgeſtorvene eerſt ter aarde te doen beſtellen, 't welk met de Vader vry verachtlijk, doch 't Kindt, dat drie Jaren oud, en door den Koning *Chriſtian* binnen *Coppenhaven* ten Doop geheven, en daar na genoemt was, ſeer pompeus toeging. Wanneer wijders na deze uytvaart, die op *Trinquenemale* geſchiede, de confis- queert *Boshou- vers midden* latende hy *Gule Gedde* aan des overledens Weduwe, buyten 't geenze by oogluiking van eenige haarder toegedane verborgen had, niet dan maar zeer weynig goederen tot haers lijfs behoefte verblijven: met welk ze doen beneffens drie Staat-dochters, zoo men die noemt, als noch een oude Dienſt-maaght op eygen verzoek naar *Candy* wiert gebracht, daarze haar ruym zeven Jaren onthield, en doen door den Keyzer *Zernerat*, op aanhouden van den Generaal *Roelandt Crape*, met haar vorder gezelschap na *Tranquebare* wiert gezonden.

Na dat nu 't opzenden der gemelte Vrouwen naar *Candy* in zulker voegen als gezegt, effect had genomen, begaf zich den Commandant *Gule Gedde* met een gedeelte der Schepen uyt de Bay van *Coutjare* na *Batecalo*, daar hy des Keyzers nader Rezolutie van hem noch eenige fatiſfactie te doen, met gedult zocht af te wachten: Wanneer door zijn abſentie, 't Volk der reſteerende Scheepen, noch in de Haven van *Trinquenemale* verbleven, een der gezeyde Schepen atliepen, dat in 't uytzeylen op een blinde klip geraakte, en aan duygen ſtiet; waar van 't volk hun gezamentlijk met kleyn Vaartuygh na *Choromandel* begaven,

Beschrijvinge van het Machtige

en aldaer eenige by de *Portugeezen* in *Sant Thome*, en andere op *Palliacatte* onder de *Nederlandtsche Compagny* dienst namen. Dit werk ondertusschen den *Deenschen* Commandant *Gule Gedde* te vooren gekomen, en beducht wezende dat het daar niet by blijven zoude, vond goet d'ankers te lichten, en zich niet zonder groot herten leedt weder na *Denemarken* te transporteren.

Trekt te rugge na Denemarken.

Over dit vertrek waren de *Portugeezen*, die hun in den eersten met de verschijning der *Deenen* op *Ceylon* zeer ontroert vonden, ten hoogsten verblijdt: Zulks vanden tijd af niet anders practiseerden, dan hoe zy voortaan alle andere Natien van daar zouden weeren; Tot 't welk geen beter remedy uyt te vinden was als in gemelte Bay een Fort te leggen; doch over de bequaamheit der plaats en waar men 't zelve fonderen zoude viel dispuyt, tot dat, naargenomen inspectie, endeling vast gestelt wiert, 't gezeyde werk op de Noordwesthoek des Bays, kort achter de *Pagode Trinquenemale*, daar 't landt een smallen hals maakt, te begrijpen: te meer wijl den steen van de *Pagode* tot het voltoeyen des Gebouws grootlijks zoude kunnen dienen. Zulks het werk in den Jare 1622 zijn begin nam, en ook zeer spoedigde, op dat den *Candischen* Keyzer, met wien zy doen in Vrede waren, daar van geen kennis bequam. Doch zo haast den Vorst van der *Portugeezen* ontrouw kantschap kreeg, bestont tegen haar te protesteren, en daar op een Leger tot hen af te zenden, datze stutten en zeer onheusslijk weder te rug dreven, daar mede haren spot hielden, en met het Gebouw, dat in een irregulier dryhoekigh lichaam bestont, yverig voort voeren, en t'eenemaal voltrokken; wanneer hun ook 't Geschut van 't verongelukte *Deens* Schip, datze 't meerendeel uyt het wrak hadden op doen duyken, treffelijk te stade quam.

Slaan een Leger van Malabaren op Jafnapatnam.

Even ontrent dezen tijd, zoo als de *Portugeezen* met den *Ceylonschen* Vorst over het fortificeren van *Trin-*

quenemale in Oorlog waren geraakt, wiert hun door zeker *Malabaarschen* Radye, 't zy door aanhitzing van *Zenerat Adassijn*, of wel uyt eygen bewegingh, noch ander werk verschaft, vallende deze met een groote macht van Krijghs-volk in 't Koninkrijk *Jafnapatnam*, in meyninge 't zelve, als hem korts daar bevoorens door hun afgenomen zijnde, weder te vermeesteren; maar hy wiert door de *Portugeezen* onder 't beleydt van eenen *Philippo d'Olive*, 't welk een ervaren Krijghsman was, manhaftig wederstaan, en in zulker voegen geslagen, dat'er duyzenden *Malabaren* ter neder gevelt, en alle, uytgenomen weynige die 't met de vlucht ontquamen, verdestruert wierden.

Doch alhoewel de *Portugeezen* zich op *Jafnapatnam* in zulker voegen, als verhaalt, van der zelve *Vyanden* ontlafst hadden, zoo stelden evenwel vast dat het daar niet by blijven zoude, maar datze noch nieuwe aanstoot stonden te lijden, werpen overzulks, tot meerder verzekering, twee *Trenchementen* op, die naderhandt in een groot royaal Kasteel met vier Bolwerken verandert wierden, waar van men A^o 1624 de fondamenten begon te leggen; maar die evenwel niet voor in den Jare 1632 uyt witten Koraalsteen voltrokken zijn geworden: en alhoewelze hun hier door nu tegens alle vyantlijke aanval genoeghzaam bevestight vonden, zoo oordeeldenze evenwel heylzaam te zijn met den *Candischen* Vorst weder een Vrede te sluyten, die hy haar ook door het tusschen gaan van eenige *Religieuzen*, op hoop van 't reets geleden affront wel haast revengie te zullen erlangen, toestont; doch alles onder conditie, datze in 't toekomende niet vermogen zouden op 'zijn Landt, 't zy ook waar 't wezen mocht, eenige andere Forten te maken, als reets in 't bezit hadden; dit dan also veraccordeert, en wederzijts bezwoeren zijnde, zoo bevonden haar de *Portugeezen* ten hoogsten vernoegt, doch

Werpe noch twee Sterkte

Sluyten een Vrede met den Keyzer.

Eylandt C E Y L O N.

doch evenwel zoo niet, of daar bleef noch al eenige zwarigheydt in der zelve gemoet verborgen, 'twelk was dat de Revier van *Palliagamme*, anders *Batecalo* genoemd, waar daar alle Europeische en ander Natien toegang tot den *Candischen* Koningh konden bekomen, open bleef, dat haar vry wat ontruften.

Derwegen dan om haar hier van mede te verzekeren, zoo warend er geen ander remedien uyt te vinden, als genoemde Revier tegens 't bezwooren Contract te fortificeren, ten welken fine, op dat den Koningh daar van geen kennis zoude bekomen, by hun besloten wierdt, een toepas of mestys persoon, wat geelachtigh van verw, die inde bouwkunst eenighsins ervaren was, en van de situatie der plaatsen om Forten op te bouwen, kennis had, onder de gedaante van een *Gufuratschen* Joge ofte Bedelaar, derwaarts te zenden: zulks zich dan ook in zoodanigen schijn uyt *Columbo* derwaarts begaf, die zich, in 't Landtschap *Batecalo* verschenen zijnde in een Dorp *Samanture* geheeten, ter neder zette, en twee Jaren lang verbleef, en de minen van een Jogy, zeer aardig wist na te bootzen, en onder dat pretext alle plaatsen te doorsnuffen, tot dat hy ongeveer 2½ mijlen van genoemde Dorp een klein verdronken zantplaat, bequaam om te kunnen vast maken, uyt zach; doch bevindende dat de mont van de revier daar maar weinigh afgelegen, meest 't geheele Jaar door toegeslooten bleef, dat het daar ook aan versich water zoude ontbreken konnen, zoo begaf zich 6 mijlen van daar de revier beneden waarts, alwaar een klein Eilandeken van omtrent een mijl in 't ront en ongeveer ½ mijls van de mont des alrijt open blijvende Riviers, seer bequaam om daar op 't voorgenomen project te volbrengen, uyt vont, wanneer zich voorts, om van zijn bevinding rapport te doen weder naar *Columbo* begaf, daar hy de zaak en hoedanigh alles bevonden had op 't breedst voor droegh. De *Portugezen* dan uyt de

mont van dezen man ten genoeggen onderrichting bekomen hebbende, begaven hun in den Jare 1627 met 13 Compagnien Soldaten, om 't werk aenvank te doen nemen, op 't spoedigst derwaarts, daazre in den begin tot haar verzekering eerst een houten begagging op wierpen, en daar naa tot het eygentlijke werk traden. Dit onderruffchen den *Candischen* Vorst aangedient zijnde, poogde terstont der zelve voornemen te verhinderen, zendende tot dien eynde zijn Krijghsmaght tot hun af, doch op 't Eyland gekomen wezende, wierden van haar party gestut, en weder van daar gedreven: zulks den Vorst wijders van zijn voornemen desisteerde: in voegen de *Portugezen* met haar aangevangen werk, dat in een vijf hoekig Lichaam met drie bolwerken bestont, vlijtigh voort voeren, en wijl 't haar aan geen materialen ontbrak, in korten tijdt ten eynde brachten. Den Keyzer *Zenerat Adassijn* zich dan nu door de vastigheden der *Portugezen*, dieze tot zeven in 't getal aan alle advenuen ronds om 't Eylandt op geworpen hadden, dapper benauwt vindende, zulks dat met geenderhande uytlandsche natie correspondentie houden konden, liet evenwel niet na zijn party, waft doenlijk, noch een trek te spelen, hitzende tot dien eynde de aansienlijkste *Singalezen*, die hun binnen *Columbo* onthielden, onder groote beloften tegens de *Portugezen* op, die hier toe ook om de hoon en smaat dieze dagelijks van de zelve lieden moften, zeer lichtelijk bewogen wierden, zulks dat se haar verbonden, den Vorst in alles te gelieven, met toezegginge, by de eerste voorvallende gelegentheyte tot hem over te komen. Dit dan nu dus onder de hand en buyten kennis der *Portugezen* besteken zijnde, zo quam 't maar eeniglijk aan de uytvoering, waar toe den Generaal *Constantijn de Saa* in 't velt most worden getroont: tot 't welk deze list wiert bedacht, namentlijk alzo haar niet onbekent was, hoe *Don Michiel de Noronha*, Conde

Cingaleesch leger geslagen.

Des Keyzers aanslag met de Cingalezen van Columbo.

Beschrijvinge van het Machtige

de Linharos , doen Vice-Roy in Goa , aan gemelte Generaal een zeer smadigen brief had geschreven , waar in hem verweten wierd , hy geen Krijgsmann , maar veel eer een *Chittijn* of Koopmann schein te wezen , die meer op zijn eygen schagheryen , als wel tot Konings dienst , Landen te conquesteren , uyt was ; zoo meinden ze goet te zijn , naardemaal hy reets twee optoghten naar *Candy* had gedaan , men nu ook eens naar *Ouwe* behoorden te gaan , om den vyant aldaar mede afbreuk te doen , dat hem , onwetende wat 'er achter schuilde , seer wel geviel ; verders zeiden zy hem , om zijn macht t'aanzienlijker te maken , alles wat doemlijk was in 't velt te brengen , gelijk ook geschiede.

Portugeeschen Generaal met een geweldigh Heyr te veld.

Dit voornemen maakte *Constantijn de Saa* , om te beter zijn gene-reusheyt te betonen , den Prins van *Ove* , *Commarre Singe Hastanne* geheten , den outsten zoon van *Zenerat Adassijn* , by een kleen briefken bekent ; die ook liet weten hem als een goet soldaat in te zullen wachten. Waar op zich den Generaal in aller spoet gereet maakte , en in de maant Augusti 1630 met een groote macht te veld begaf. Midlerwijl stont de genoemde Prins mede niet stil , maar dede al zijn heyrkacht by een verzamelen , daar hun desselfs twee Broeders *Vysiapalla* en *Radja Singa* , yeder met een apart Leger byvoegden , en zoot 'zamen , buyten ander gevolgh , ongevaarlijk 23000 Mann uyt maakten : waar mede zy haar , op des Vaders raat , in een verborgten laaghe , aan een vorderlijke plaats ter neder leyden , om op die wijze haren vyant in te wachten , die ook niet langh tardeerde , of liet zich daar mede met 1300 blanke *Portugezen* , 1700 *Mestizen* en 8000 naturelle *Singalezen* , vinden : Maar binnen 't geberghte van *Ouwe* gekomen wezende , en tot verwondering zijn party niet vernemende , bestont straks de hooft-plaats *Badule* , benefens andere Dorpen , uyt te plonderen en in den brandt te steken. Dit

Plunderd Ouve.

aldus verricht , en alles wat hem voor quam verdestrueert hebbende , zoo begon hy , om uyt het geberghte te geraken , weder aan den aftocht te denken. Ondertusschen zagen de drie Princen haar 's vyants doen met groot gedult aan , doch niet zonder hoop van haast revengie te zullen erlangen ; wanneer *Constantijn de Saa* , die zich reets aan de mars begeven had , bekent gemaakt wierd , hoe al zijn *Singalezen* gezint waren tegens hem te conspireren , en tot den vyant over te lopen , daar hy zich , als niet wetende wat 'er van wezen mocht , zeer in ontfelde , ende Opperhoofden van dien tot hem dede roepen , ende de beschuldighingh , doch onder een beleefde aanspraak , voor droeg , die , 't gene hun te laste geleght wiert , hartnekkigh negeerden. Maar nademaal den tijdt daar ter plaatze niet toe en liet de zaak op 't nauwkeurighst t'examineren , vont den Generaal goet te veynzen , en lietze onder een blijft gelaat weder van hem gaan , doch zich echter op de bloote ontkenenisse dezer luyden niet konnende vergenoeght houden , nam voor daar in met alle omzichtigheyt te voorzien , doende des avonts wanneer men het Leger ter neder zoude slaan , al de *Singalezen* , die anders gewent waren buyten rontom de *Portugezen* heen te leggen , daar binnen sluyten , ende alzoo hy uyt de nader kontschap , die men hem 's nachts toebracht , wel bemerkte , dat het haperen wilde , dede 's morgens met den dageraat al zijn zoldaten by een roepen , en aanzeggen hun bagagie op een hoop te dragen , om die , ten eynde den vyant daar van geen voordeel quam te genieten , in den brandt te steken ; doch alles onder deze toefstemmingh zoo zich yemant daar uyt van schoone kleederen voorzien wilde , 't zelve te mogen doen. 't Een en 't ander , als gezeght , in diervoegen ten effecte gebracht zijnde , zoo begaf men zich weder aan de mars , wanneer in 't voortrekken al de *Singalezen* van hem afweken , hier op

K
kenn
het v

Zijn
voort

Eylandt C E Y L O N.

op bestonden de drie Princen, die niet ver van de werken waren, de *Portugezen* met al haar macht aan te tasten, en van achteren in den staart te slaan, hebbende inmiddels eenige met mosquets d'epée, zooze die noemen, ter zijden af aan 't hangen des geberghs geordineert, die met den vyant door't bos voort trokken, en hun groote schade deden, zulks veel ter neder wierden gevelt: Evenwel zouden hun de *Portugezen* daar deur geredt hebben, maar een grooten slag regende vallende, die zoodanig was datze haar schietgeweer niet gebruyken konden, zoo vielen der Princen volk met pijl en boog als pieken zoo dapper daar op in, datze haar vyanden t'eenemaal in route sloegen, werdende den Generaal *Constantijn de Saa* door een van zijn eygen overgelopen *Singalezen* 't Hooft afgeslagen, en op een trommel voor *Radja Singa* gebraght, die doemaals in de *Revier* om zich te baden op een steen zat. In dezer maniere dan is *Constantijn de Saa* met de zijne in 't Geberght van *Ouve* ten eynde zijns levens geraakt, den welken om de deught en vaderlijke vrundtschap die hy by zijn leven binnen *Columbo* aan verhaalde overgelopen *Singalezen* doorgaans be-
wezen had, wel een beter vergelding meriteerde.

Over deze nederlaag waren de *Portugezen* op *Ceylon*, doch inzonderheyt in *Columbo* daar zich maar weynigh oude Luyden in bevonden, zeer bedroeft die nu niet wisten watze by der handt nemen zouden. Dit den Keyser wel bekend wezende, zont onder 't beleyt van zijn jongste Zoon *Mahaftanne* daar naa *Radja Singa* genoemd, een wel geformeert Leger, om 't zelve te bemachtigen, derwaarts, doch wiert de plaats door de dapperheyt van eenen *Lantcerotte de Sefies* met de daar noch in zijnde oude Burgers, zoo wel gedefendeert, dat *Mahaftanne* na stijf een maant belegs weder aftrekken most. Na dit aldus gepasseert was, zoo

wiert haar een secours van 400 man daar 300 *Caffers* onder waren, beneffens eenige provisie, amonitie en anders uyt *Goa* toegezonden, waar door zy weder moedt begonden te scheppen.

Hier op volgde korts daar aan des ouden Keyzers dood, die na dat hy het Rijk onder zijn drie Sonen, te weten *Ouve* aen den outsten *Commarras Singe Hastanne*, *Matele* aen *Visye Palla Hastanne*, en *Candy* aen den jongsten *Mahaftanne* geheeten, uytgedeelt had, in den Jare 1632. t'overlijden quam: wanneer *Mahaftanne* hoewel hy de jongste was, sich onder den titul als Keyzer met de naam van *Radja Singa Adassijn*, op 's Vaders zetel stelde, 't welk *Commarras Singa* zeer verdroot, en daar tegens ook veel in te brengen had; maar wijl *Radja Singa* zich hier in door goeden raadt zeer politijcklyk droeg, en 't werk zocht dralende te houden, zoo quam *Commarras Singa* aflijvigh te worden: wanneer *Radja Singa Ouve* onder zijn heerschappy trok, dat *Visia Palla* sustineerde hem uyt dat Prinsdom de helft competeerde, niet wel geviel, daar al weder nieuwe onlusten uyt ontstonden.

Terwijl zich dit misnoegen onder de Broeders aldus toedroegh, zoo begonden de *Portugezen*, die reets een geruymen tijdt adem geschept, en op nieuws een goet secours uyt *Goa* bekomen hadden, hun tegens *Radja Singa* weder in 't veldt te be-
geven, lopende zeer subitelyk een groot gedeelte der beneden landen in de *Seven Corles* af, en dwongen de Ingezeten en zich onder hun gehoorzaamheyt te begeven; maar durfden evenwel den Vorst in 't geberghte niet onder de oogen komen; zulks datze haar aan een plaats *Allago* geheeten, om de landen daar omtrent onder gehoorzaamheyt te houden, ter neder leyden: daar hun *Radja Singa* naar verloop van weynigh tijds door een verborgen laag dapper de broek verneestelde, en in de vlucht sloegh; zulks datze,

Dood des Keyzers.

Den jongsten zoon neemt den Vorstelyke tijtel en de naam van Radja Singa aan.

erd met de ijne gesl.

Columbo van 'e Singalezen beleg.

Beschrijvinge van het Machtige

na deze geleden schade , raatzaam vonden haar weder na *Columbo* te begeven.

Portugezen maken vrede met den nieuwen Keyzer.

De *Portugezen* hun nu zoodanigh verzwakt vindende , datze tegens *Radja Singa* niets meer by der hand dorsten nemen , oordeelden voor haar heylzaamst te zijn , met den Keyzer weder een vrede te sluyten ; waar op zy haar Gezanten , om den Vorst der zelve meyninge aan te zeggen , naar *Kandy* zonden , die hun verzoek ook onder een vorderlijke Conditie toefstont , doch evenwel niet lang duerde of 't wiert by de *Portugezen* weder om ver gestoten , want zoo haast ze maar profijt zagen , lieten zich aan de gedane belofte in 't minste niet binden , zulks datze in haar oude parten even als voor henc voort voeren.

Den Keyzer roept de Hollanders op Ceylon.

Radja Singa uyt deze slinksche treken der *Portugezen* wel bemerkende , dat hy met haar noyt gedaan werk zoud hebben , nam voor hier in te simuleren , en haar ter gelegender tijt mede werk te verschaffen , ten welken fine goet vont de *Hollanders* te gebruyken en die in *Ceylon* te roepen. Waar op den 9 September 1636 een brief in handen van zeker *Bramine* aan den Gouverneur *Karel Reiniersen* , gelijk in 't vervolg dezer breeder verhaalt wordt , na *Palliacatte* zont : welken brief-drager zich door ongelegentheit van naar *Choromandel* te kunnen geraken , over de 6 Maanden langh , niet zonder perikel van ontdekt te worden , en 't leven te verliezen , onder de *Portugezen* binnen *Jafnapatan* onthielt , tot dat eyndelijk met een Champan van daar over geraakte , en alzo te lande binnen *Palliacatte* quam , en den Brief aan den Gouverneur overleverde , dieze voorts na *Batavia* zond , doch eer die daar aangebracht wiert , zoo was by de Heer Gouverneur Generaal *Anthony van Diemen* , en zijnen Raat , uyt eygen beweging al vast-gestelt , de Heer *Reiniersen* voornoemt , de *Ceylonsche* zaak aan

te bevelen , om te inquireren of niet doenlijk zoude zijn , aldaar mede beneffens de *Portugezen* , participant in de Cancel te worden , doch eer de Jachten *Valk*, *Voorburgh*, *Kleyn Hollandia* , en de Fluyt *Ruttem* , alle naar *Choromandel* gedestineert , derwaarts vertrokken , zoo wiert alvorens zeker Schipper , waar van hier naar gewach zal werden gemaakt , die in *Ceylon* had gevangen gezeten , over de gelegentheit des verhaalden Eylandts geexamineert , den welken gemelte Heeren zoodanige informatie gaf , datze te rade wierden de zelve tot de uytvoeringh van haar dessoen te gebruyken : wanneer hy den laetsten July 1637 met de genoemde vier Schepen uyt *Bataviaas* rede vertrok , en den laetsten Augusty voor *Palliacatte* verscheen , daar hem de Resolutie van meergemelte Generaal bekend gemaakt wierd : zulks den 21 October over *Tegnapatnam* naar *Ceylon* vertrok , daar naar vijf dagen zeylens voor een plaats *Calmony* , anders *Calarme* geheeten , ten anker quam , en terstont eene der twee Swarten , van *Tegnapatnam* mede genomen , aan landt zetten , die 's nachts by een teken van vuur , hem tot dien eynde geordonneert , bekend maakte , wie aldaar 't gezagh voerde , 't welk bevonden wezende naar wensch te zijn , zoo deed men den Swart , na dat met een prauw van landt weder aan boort verscheenen was , ylinghs beneffens zijn makker met een apart briefken , na den Keyzer op reizen , onder besprek binnen 16 dagen weder af te komen , gelijk geschiede , en ook in 't geselschap van zeker *Nederlander* , als des Vorsten *Gaberaal* , dat in de *Cingalesche* taal Hofmeester is gezeght , ter geprefigeerde tijdt aan de zee-kant vinden lieten ; om met de Gecommitteerden weder naar boven te keeren , 't welk voorts zonder vertoeven effect nam ; zulks datze naar vier dagen reyzens , uyt het Dorp *Samanture* in de *Vintane* , bin-

Vier Schepen door de Generaal van Diemen na Ceylon gezonden.

Hollandsche Gecommitteerden tot den Keyzer gezonden , en klyk ontja-gen.

Eylandt C E Y L O N.

binnen *Pangergame* verschenen, en noch dien zelfigen avont by den Keyzer, die zich over de Revier *Mavilgange* in een Hofstede onthield, onder 't flikkeren der flambeauwen audientie kregen; dat zeer pompeus toegingh, en waar af den nieuwsgierigen Lezer hier na omstandiger berigt zal werden gedaan, zoo in het ontfangen van de H^{ren}. *Karel Reyniersz.* en *Willem Jacobsz. Koster*, als wel voornamentlijk van den H^r. Directeur *Hulst* zal en beroemder geheugenisse. De Gecommitteerdens ondertusschen naar eenige gehouden discoursen, die meest in complimenten bestonden, den medegebrachten Brief aan den Vorst overgelevert hebbende, wierden geoorloft, om van der zelve moeyelijke optocht uyt te rusten, na haar Logement te mogen gaan; wanneer hun 's anderen daags weder gehoor wiert gegeven, daar den Vorst haar veel dingen de *Europaische* gelegentheyt betreffende, afvraagde: want den Keyzer zich door de *Portugezen* in veelderhande zaken verkeerdelijk onderricht vindende, en aan de Schepen, hun toefstel, weerbaarheid en ladingh licht merkende dat de *Hollanders* een machtiger Natie waren, als hy zich tot dien tijdt hadde laten diets maken, zoo was hy met allen neerstigh en nieuwsgierigh de gelegentheyt en macht te onderzoeken van dat volk, waar mede hy vriendschap makende, noodtzakelijk den *Portugeesch* ten vyandt zoude krijgen; doch des tweeden daags begon men eerst over 't leveren van eenige Canceel en Wasch, mitsgaders 't in-nemen van *Batecalo*, in gesprek te treden.

Dit al zoo acht etmaal langh, onder tweemaal des daaghs audientie te bekomen, geduurt hebbende, zoo wierdt de zelve weder afscheyt gegeven: wanneerze beneffens drie Keyzerlijke Gezanten, onder 't geleyde van eenige *Lascarijns* als zes Oliphanten, naar beneden trokken, ende hun aan boort, en zoo voorts na *Goa* begaven. Hocda-

nigh zich de zaak aldaar met deze Gezanten toegedragen heeft, wert hier achter op zijn plaats aangehaalt, zulks onnodigh achte dezen aangaande breeder vermaan te doen, des maar eenighlijk zeggen zal, wat vorders gedurende 't afwezen der meergemelte Gezanten, tusschen de *Portugezen* en den Keyzer *Radja Singa* voorgevallen is.

De *Portugezen* dan binnen *Columbo* verstaan hebbende, hoe tusschen genoemde Vorst en de Gecommitteerdens vast gestelt was, *Batecalo* met den eersten aan te tasten, zoo wierden de zelve zeer ontroert, niet wetende wat zy hier tegens by der handt zouden nemen, want tot dien tijdt alleen met de binnenlandtsche vyanden te strijden hebbende, stont haar nu ook de macht van buyten tegen te gaan, en reeds door de boven verhaalde zwarigheden alomme verzwakt, waren de beraadslagingen, by zommigen, dat men met den eersten de rijkdommen, geschut, en wat vervoerlijk was, zoude in-schepen, als dan de sterkten doen springen en verbranden, en zich voorts na *Goa* begeven; andere kloekmoediger en getrouwer voor hun Konings interest, verstonden dat men zoo dierbaren peerl als *Ceylon* was, met zoo veel goet, bloet en tijdt verkregen, zoo lichtelijk niet behoorde ten prooy te geven, maar dat men eerst noch een dapperen kans moeste wagen, tot dat endelingh, op het hart aandringen van eenen *Damijáo Bottado*, die de gezeyde Fortresse eerst gefondeert had, goet geoordeelt wiert, met alle der zelve macht die men eenighzins by een rapen konde, naar *Candy* op te trekken, om den Koningh *Radja Singa* ten eynde met de *Hollanders* niet zoude combineren, binnen 's landts komen werk te geven. Waar op zy haar volk by een verzamelden en onder 't beleyt van den Generaal *Diego de Mello*, als genoemden *Damijáo Bottado*, en haren Sargiant Majoor, in de wandeling *Sordeg-*

Ontfelyt-
heyt der
Portuge-
zen over
deze zaak.

Die na
Candy op-
trekken.

Beschrijvinge van het Machtige

genoemt , in Maart 1638 naar boven trokken. Dit *Radja Singa* bekend gemaakt wezende, week niet alle de zijne uyt de Stadt , en liet de *Portugezen* zonder eenigh tegenweer daar binnen komen , daarze doen met plunderen en brandstichten zeer schendigh huys-hielden , 't welk den Vorst alzo van verre met lepe oogen aanzagh. De *Portugezen* nu finalijk binnen *Candy* op verhaalde wijze hun lust geboet hebbende , zulks dat 'er voor haar niet meer te verrichten viel , trokken naar den bergh van *Gannor* ofte *Ganneroe* , daarze zich met der zelve gantsche macht , bestaande uyt ongeveerlijk 2300 blanke *Portugezen* als *Mestizen* , beneffens zes duyzent Swarten , tot hun uysterste ruïne ter neder leyden. Dit was *Radja Singa* zeer wel na zijn zin , die ook dadelijk den wegh na *Ballane* , als andere passagien rontom gezeyden Bergh , met groote boomen toedede hakken , waar op volghde dat al hun *Cingalezen* en *Coeljs* ofte bagagie-dragers , zich na den Koning begaven. De *Portugezen* haar in maniere als verhaalt van alle hulpe der Swarten ontbloot vindende , zagen doen wel dat 'et met hun gedaan was : maar om echter noch met eeren uyt het perikel te geraken , vonden goet twee Priesters , te weten , een *Augustijner* en een *Franciscaner* Munnik , tot den Vorst af te zenden , om een Contract te besluyten datze onverhindert en zonder eenige molestie weder na *Columbo* zouden mogen keeren : maar den Keyzer gaf op gezeyde Priesteren voorstel zodanigen antwoord , datze raatzamer vonden daar te blijven , als weder tot de hare te trekken : waar door zich de *Portugezen* in grooter noodt bevonden , niet wetende wat datze vorders beginnen zouden , zulks den Generaal *Diego de Mello* , aan *Damijáo Bottado* , Velt-overste des Legers , verwijtender wijze bestont te vragen , of dit den goeden raadt was , die hy aan hem gegeven had , en wat hun nu hier op te doen stont , die daar op niet

anders diende , als dat staat most maken daar met hem te sterven , een troost die *Diego de Mello* gants niet wel beviel. Ondertusschen bleef *Radja Singa* , om die vreemde gasten aan te grijpen , den tijdt met gedult af wachte , tot dat 'er eyndelijk een harden stort-regen viel , die den Vorst ook zonder vertoeven waar nam , en daar op order gaf den vyandt te bespringen , en alzo wel wist dat zijn musquetiers door den regen niet meer als een chargie zoude kunnen doen , stelde de zelve voor in den front , om naar gedane lossingh hares schietgeweers straks weder af te wijken , waar op voorts de *Mangel Correlsche* Booghschutters , tot een getal van 5000 man , beneffens ruym eens zoo veel Pickoniers , die den troep slooten , volghden , en hun party die mede door den regen in groote ongelegentheyte raakte , zoodanigh aanvielen , datze alle geslagen en t'eenemaal ter neder gevelt wierden , invoegen van de *Portugezen* niemant , als de gene die den overwinnaar uyt barmhertigheyt 't leven gunden , daar van geraakte. Ondertusschen had zich de Vorst , om den slag aan te zien , dicht op de kant des Riviers , die tusschen hem en den Bergh van *Gannor* doorliep , onder een hooge overhangende boom , op een verheven zetel ter neder gestelt , daar hem alle de hoofden zijnder verslagen vyanden in groot getal toegebracht , en naar de manier van een Pyramide op den anderen voor den zelve ter neder geleght wierden : zulks dat 'er van der *Portugezen* krijgsmacht niet meer dan 70 Perzoonen , die men gevangen hielt , by 't leven bleven ; invoegen den Generaal *Diego de Mello* , met alle de zijne , in maniere als verhaalt , op den Bergh van *Gannero* , aan zijn eynde is geraakt. Wat nu ook vorders in *Ceylon* voorgevallen is , en op wat wijze de *Hollanders* door *Radja Singa* in *Ceylon* geroepen zijn , zal by der zelve Brieven die nu volgen , omstandigh blijken. Zijn

Branden
en plunde-
ren.

Werden van
haar Swar-
ten verla-
ten en door
Radja
Singa be-
zet.

Werde
van den
Keyzer
dapper a-
gegrepen

En t'
maal
nield.

Pyramide
van bu-
gehoorn
Hoofde

6. Zijn Majesteit yets van Oorloge voornemende tegens den gemeynen Vyant, zal met onze principaale Hoofden van militie raat slagen, op dat alles tot welstandt gedye.

7. Zijn Majesteit zal verzorgen dat eenige Roey-fregatten vaardig gemaakt werden, en met Volk verzien, en dezelve zullen van de Nederlanders met Ammonitie van Oorloge verzien, en met Zoldaten gemant werden, om zijn Majesteits stromen te beveyligen.

8. Zijn Majesteit met de Onderzaten des Rijks zullen gehouden zijn te voldoen, de tegenwoordige Equipagie ende uytrustinge der Schepen, Jachten ende andere kleyne Vaartuygen, als ook 't Scheeps-volk, Officieren en Zoldaten, ende ammonitie van Oorloge, en den aankleve van dien, mitsgaders van zoodanige Schepen, Jachten ende mindere Vaartuygen, Volk ende Oorloghs-gereedschappen, als de Heeren Bewinthebberen, ofte den Heer Generaal en Raden van India, ten dienste van zijn Keyzerlijke Majesteit jaarlijks na Ceylon zullen af-zenden, welke omgelden by zijn Majesteit zullen werden voldaan, zoo aan Kaneel, Peper, Cardamom, Indigo, Was, Rijs, ende voorts in andere Waren, die in zijn Majesteits Rijke vallen, uytgezondert de Wilde ofte Kaneel de Mato.

9. Zijn Majesteit wegens de vrient-schap met de Nederlanders gemaakt, staat de zelve volkomentlijk toe in alle zijne Landen van Ceylon vry te mogen handelen, om vredelyk te mogen komen in alle Steden, Vlekken, Reden, Stromen, Havenen, Rivieren, met hare Schepen, Jachten, en andere mindere Vaartuygen, aldaar te handelen, koopen, verkoopen, ruylen, ontfangen, lossen, laden, zonder eenige Tollen te betalen, hoedanigh ook de Waren mochten zijn; maar zullen alle goederen in zijn Majesteits Landen vry en onbelast in komen ende uytgaan. Niemandt van zijn Majesteits Onderdanen van hooge ofte lage stant, zullen vermogen aan yemandt van de Nederlanders te verkoopen eenige Kaneel, Peper, Was, ende Elephants tanden, als alleenlyk

zijn Keyzerlijke Majesteit, belangen- de de Elephanten, zijn Keyzerlijke Majesteit belooft ende verbint hem, wanneer aan yemant eenige der voorsz. Elephanten quam te verkoopen, 't zy 4, 10, 20 ofte meerder getal, dat als dan zijn Majesteit daar tegen gelijke getal aan de Nederlanders zal leveren, ten prijze als de voorige zijn gecontracteert.

10. Zijn Majesteit met de Edelen ende de byzonderste van het Rijk, zullen van nu voortaan niet gedogen, maar aan yder der Onderzaten verbieden, alle handelingen met eenige Europeische ofte Orientaalsche Natie niemant uytgezondert, 't zy in 't verkoopen, ruylen van eenige Waren ofte Koopmanschappen in Ceylon vallende, veel min toe te laten eenige van hare Schepen ofte Jachten op eenige Reden van Ceylon te verblijven, maar datelyk te doen vertrekken. 't Zal den nabuuren van Dauei ende Tanzouwer vry staan, met haar Vaartuygen ende Mantimentos in zijne Majesteits Landen te komen ende te vertrekken zonder yets anders.

11. Zijn Majesteit zal gehouden zijn, voor de onkosten van de uytrustinge tot zijnen dienste gedaan, jaarlijks na Batavia af te zenden, ten minsten een ofte twee Scheeps-ladinge Caneel, Peper, Cardamon, Indigo, Wassche, en zoo de ladinge meer quame te monterren dan de gedane onkosten, zoo zal men het zelve zijn Majesteit voldoen, of in kontanten ofte in Waren, zoo als zijn Majesteit zal begeeren.

12. Zijn Majesteit zal mede toestaan, dat de Kooplieden van de Nederlandtsche Compagnie vry ende vrank mogen gaan ende keeren, alomme in zijn Majesteits Landen, om haar Koopmanschap te doen, ende eenige goederen binnen's Lants opgekocht hebbende, zullen de Inwoonders gehouden zijn eenige lastdragende Beesten te verschaffen, omme de gekochte goederen op't Srandt, in de Logie of aan de Schepen te brengen, mits dat de voorsz. Hollanders zullen staan onder de Justitie ende gehoorzaamheydt van hare subalterne Overhoofden, gelijk de On-

derzaten van Ceylon, in voegen voorschreven zijn Keyzerlijke Majesteit zullen onderdanigh zijn.

13. Dat ook alle Perzonen, niemant uytgezonderd, die met de Nederlanders handelen, niet en zullen vermogen eenige goederen, met haar gecontracteert ende gehandelt, aan eenige andere te leveren, voor en al eer aan de voorsz. Nederlanders voldoeninge zullen gedaan hebben; ende indien men yemant op het tegendeel bevint, dat alsdan de gemeldte Nederlanders den zelve op staande voet zullen mogen aanslaan en sluyten, om door middel van dien aan de verhandelde goederen te geraken; van gelijken yemandt aan Nederlanders een merkelyke zomma schuldigh wezende, ende niet betalende, dat met de zelve zullen mogen handelen als boven aangeroert is, met dien verstande of het gebeurde dat yemandt van zijn Majesteits Onderdanen, by de Nederlanders gevangen wierd, de Majesteit ofte des zelfs Gouverneurs daar van zullen werden verwitticht.

14. Niemandt, van wat staat hy zy, zal mogen eenigh gelt ofte munte uytgeven hooger ofte lager dan by zijn Majesteit ende de Nederlanders zal werden geordonneert, en yemandt van beyde zijden bevonden werdende, het tegendeel gedaan te hebben, zullen zonder genade aan den lijve gestraft werden, met verbeurte van alle hare goederen, ofte arbitralijken na exigentie van zaken, welke confiscatie alleen zullen vervallen ten profijte van zijn Majesteit.

15. Indien het gebeurde, dat een Nederlander door zich qualijk te dragen, ende in zijn Majesteits Landen quam te vluchten, zoo zal de Majesteit ende zijne Onderzaten gehouden zijn de zelve over te leveren, gelijk aan onze zijde beloofd wordt zijn Majesteits delinquerende Onderzaten tot ons vluchtende, te rugge te zenden.

16. Zijn Majesteit nochte zijn Onderzaten zullen na deze onderhandelinge niet vermogen eenige heymelijke ofte openbare gemeynschap met den algemeynen Vyandt te houden, namentlijk de Portugezen, veel min met de zel-

ve te handelen, 't zy met Koopmanschappen, Waren ofte anderzins, maar in tegendeel altoos voor openbare Vyanden verklaren ende houden, en gebeurde dat de Onderzaten van zijn Keyzerlijke Majesteit eenige Waren ofte Koopmanschappen, hoe danigh de zelve zoude mogen wezen, aan de voorsz. Portugezen verkochten, zullen aan den lijve, andere tot een voorbeeld, gestraft werden.

17. Zijn Majesteit en zal in't minste niet gedogen eenige Papen, Monniken, ofte andere Geestelijke perzoonen, oorzaken van alle beroerten, ende ondergank van Koningrijken ende Landen; maar zijn Majesteit zal de zelve doen vertrekken.

18. Eenige Nederlandtsche Schepen, die ten dienste van zijn Majesteit werden gebruykt, eenige Prijzen veroverende, zullen alle de ingeladene goederen, die daar in werden bevonden, vervallen ten profijte van de Nederlandtsche Compagnie, mits dat de zelve Compagnie de verliezen en schaden der Schepen, door het slaan veroorzaakt, alleen zullen moeten dragen.

19. De voornoemde Nederlanders eenige stukken lichtende, om op de Forten geleyt, en ten dienste van zijn Majesteit gebruykt te werden, zullen de zelve t'allen tijde, ende des noodts zijnde, weder vry, ende zonder tegenzeggen van yemandt, mogen na haar nemen, ende aan hare Schepen brengen, ofte daar zy het geraden vinden.

20. Aldus gedaan ende besloten ten overstaan van zijne Keyzerlijke Majesteit van Ceylon, en den E. Adam Westervold, Extraordinaris Raadt van India, Commandeur over de tegenwoordige navale macht, midts gaders den E. Vice-Commandeur Willem Jakobsz. Koster, in't Landt van Batecalo, in het Paleys van zijn gemelte Majesteit. 23 Mey 1638.

Aanhangzel. Wert nader verklaart dat alle Vaartuygen, die van hier met Paspoort van zijn Keyzerlijke Majesteit, ofte des zelfs subalterne Gouverneurs, na eenige andere Havenen zoude mogen vertrekken, de Nederlanders gehouden zullen zijn, haar alle gunste,

gunste; hulpe en bystant te doen. Actum als boven, ende was ondertekent Raja Singa Emperador, Adam Westerwold, ende Willem Jakobsz. Koster. Ter zijden gecachetteert met het Cachet van zijn Majesteit, ende den gemelten Adam Westerwold.

Op dit contract heeft zijn Majesteit den Heer Adam Westerwold in afkorting van gedane onkosten gegeven 400 balen Kaneel, 87 quintalen Was, 3059 pondt Peper, met belofte zoo haast meerder was verzamelt, alle de zelve ontrent Sammatu, een Haven in het voorfz. Eylandt, te doen leveren.

Tot ratificatie van 't voorfz. Contract, zondt zijn Majesteit in compagnie van de E. Adam Westerwold, naar Batavia twee Gezanten, met eenige prezenten aan den Heer Generaal ende Raden van India, de welke treffelijk wierden onthaalt, ende met de Jachten Grijskerk, Valk en Venlo, na de kust van Choromandel, gedeftineert aan zijn Keizerlijke Majesteit, met de Brieven, ende een aanzienlijke schenkagie wederom afgevaardicht.

Het Keyzerlijke Leger sterk ontrent 20000 mannen, continueerde met de belegering van Columbo, en hadde de Portugezen verscheide tochten te Lande aangenomen, om verversting te bekomen, maar waren t'elkens met groot verlies geslagen, zulks dat na alle apparentie deze voornaamste Sterkte, met de komste van de Nederlantfche Vloot, onder het beleyt van den Heer Antonio Caan, Raadt van India, niet zoude kunnen tegenhouden.

Het XXII. Capittel.

Puntegale door Willem Jakobsz. Koster stormenderhandt ingenomen. Caleture belegert.

Den 8 Martij quam den Commandeur Willem Jakobsz. Koster voor de Stadt Puntegale, rakende tegens de middag binnen schoots van 's Vyandts kanon in de Bay ten

anker, en landen ten zelven dage met weynigh weerstant aan de noort-zijde. De gantsche Krijghs-macht dan by een vergadert zijnde, zijn de onze dicht onder de Stadt gekomen, zijnde in 3 troepen verdeelt, niet tegenstaande dat men uyt eenige Swarten verftont, datter tijdinge was van de komste van 350 blanke koppen, uyt Columbo, tot ontzet van Gale, die ook den 9 dapper op ons aan vielen, en veel dooden en ettelijke quetsten. Den Koningh van Candys volk quam niet voor den 11 in Bali-gamme, zijnde ruym 6 mijlen van Gale, edoch Godt gaf door zijn genade, dat op den 11 Martij 3 Schepen Haarlem, Middelburgh en Breda, op hebbende 400 zoo Matrozen als Zoldaten, gelukkigh ten anker quamen, en 't Volk wierdt aan landt gezet, tot versterkinge van onze macht.

Den 12. na dat op het Bolwerk S. Jago een goede Bresse was gemaakt, begoft men van stormen te spreken, en na aanroeping van de Name Godts, is de Stadt den 13 stormenderhandt ingenomen, na dat anderhalf uur dapper wederstant van den Vyant gedaan was. Deze Stadt is naderhandt van de Nederlanders Anno 1663. en 1664. zeer versterkt ende als onwinbaar gemaakt.

Men heeft in die Stadt de gewoonte alle Jaren God den Heere voor die overwinninge opentlijk te danken, gelijks my zulks ten tijde mijnes verblijfs in die plaatze, te beurte viel, en mijn beminde en eerwaardige nu zalige Collega D. Henrikus Bongart op my verzocht.

Na de tijdt van de Heer Koster, die gantsch verradelijk van de Cingalezen is omgebracht, gelijk ook Sebald de Weert, hoewel deze laatste wat onvoorzichtigh handelde, als boven is aangeroert, is tot Præsident (want de zaken stonden doen noch in een slechten stant op Ceylon, en konden geen Gouverneur verdragen) gestelt den E. Heer Jan Thijssen, van den welken in 't voorgaande is gewagh gemaakt, zijnde noch in 't leven, en

't Welk by stormender handt inne neemt.

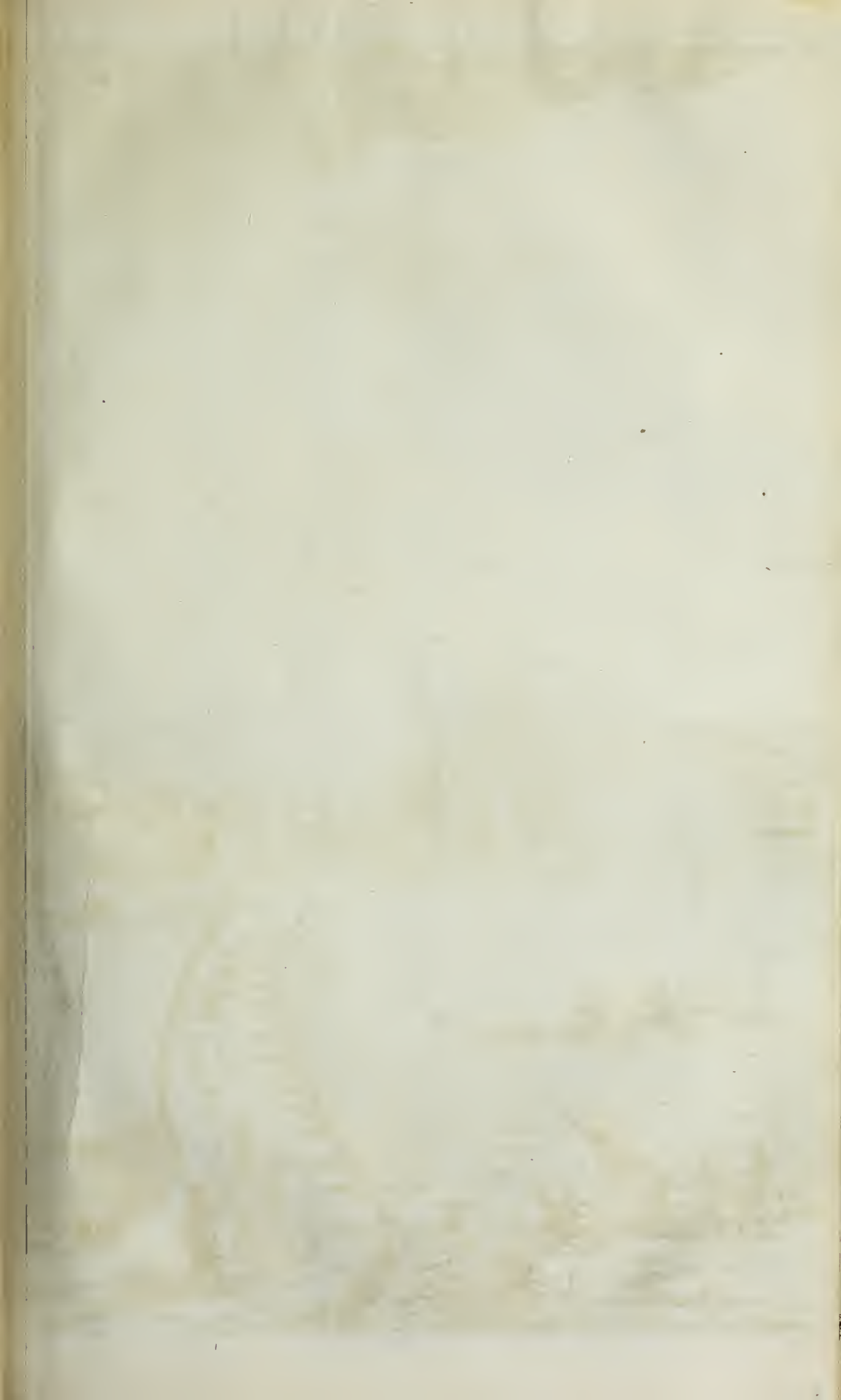
Gouverneurs daer inne van tijt tot tijt geregeert hebbende.

waarlijk een Heer die niemants prijs en lof van noden heeft, alzoo zijne kostelijke en ernstige diensten aan d'*E. Compagnie* bewezen, hem niet alleen vermaart maken, maar met dubbelde dankbaarheid moeten betaalt worden. In plaatze van dezen Heer is gekomen den E. Heer *Joan Maatzuyker*, doenmaals Raadt in *India*, nu een loffelijk, wijs en ervaren Gouverneur Generaal van dezen gantschen Staat der *E. Compagnie* in *Orienten*, een man niet alleen ervaren in de zaken van de *E. Compagnie*, &c. maar die ook die kroone draagt, dat de gedurigste Generaal is geweest, nu 15 Jaren in 't Gouverno hebbende volhart, neffens wien niemandt dan *Antonio van Diemen* (die 12 Jaren heeft geregeert) zoo lange heeft uytgehart.

Na den Heer *Maatzuyker* quam in 't Gouverno de Heer *Jakob van Kittenstein*, namaals op *Batavia* overleden; in zijn plaatze de Heer *Adriaan vander Meyden*, in wiens tijdt neffens *Culture*, ook de Stadt *Columbo* en *Manaar*, als mede *Jafnapatan*

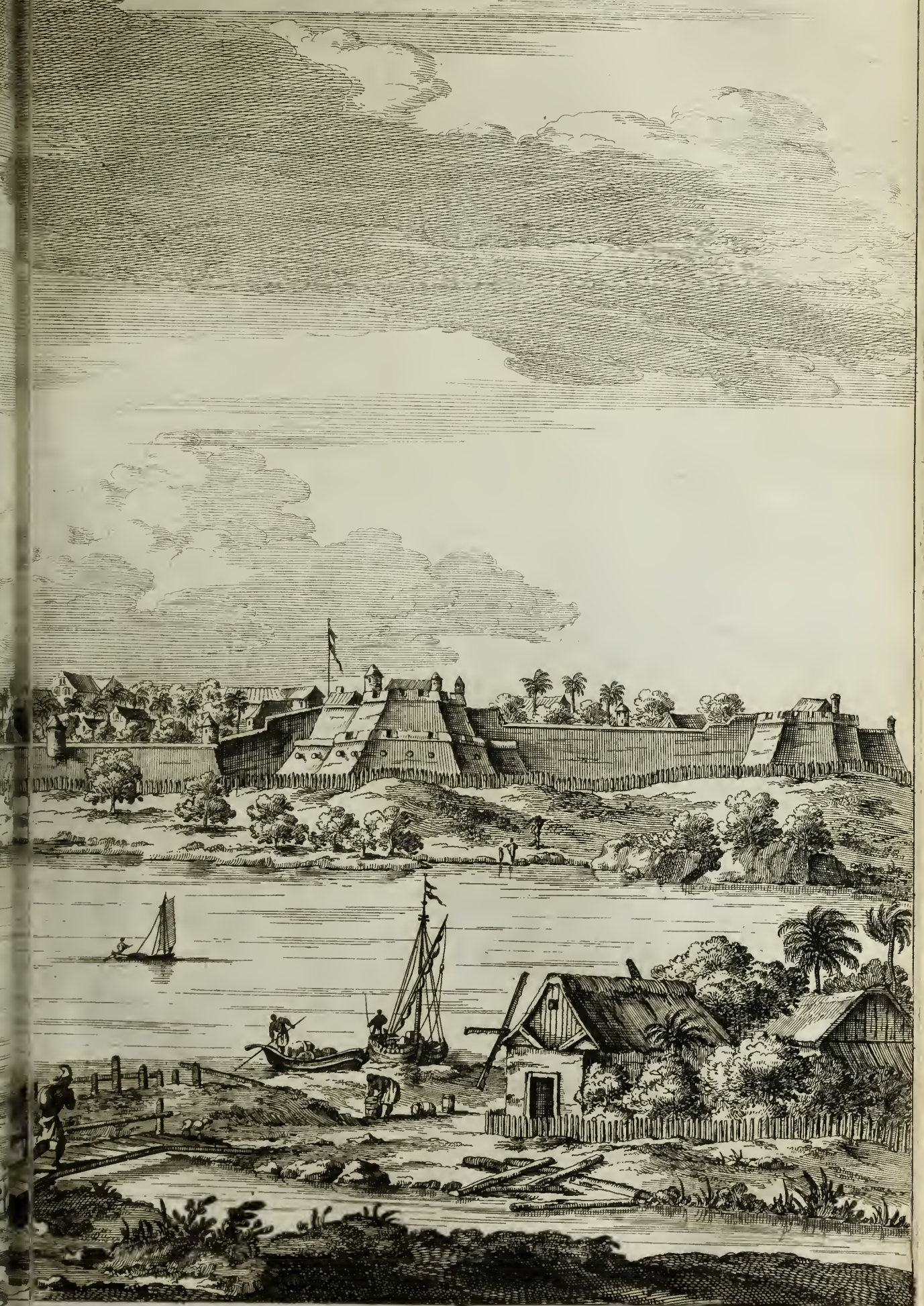
zijn verovert. In zijne plaatze quam den E. *Rijklof van Goens*, en na hem den E. *Jakob Hustart*, gewezene Gouverneur in *Ternate* ende de *Molukken*, als mede in *Amboina*, wien wederom den voornoemden *Rijklof van Goens* volghde. Na dat nu de palen van de *E. Compagnies* regeeringe wijder waren uytgestrekt, heeft men de verblijf en hoofd-plaats des Gouverneurs van *Gale* op *Columbo* gebracht, en is tot *Gale* een Commandeur gestelt, de eerste was *Isbrant Gotsken van's Gravenhage*, een dapper en wakker Koopman en Krijgsmann, in de belegeringe van *Columbo*, *Manaar*, *Jafnapatan*, *Cochin*, &c. wel beproeft en beroemt, ook geen eenmaal gevaarlijk gequetst, naderhandt Commandeur van *Cochin* en *Malabar*, nu Directeur in *Persia*. Na hem den Heer Commandeur *Adriaan Roothaas*, een vermaart man in Zee-slagen, niet alleen in de *Straat* ende *Levant*, maar ook by de *Portugezen* in de bhare van *Goa*; te Lande mede wel beproeft in het eerste beleg van *Cochin*.

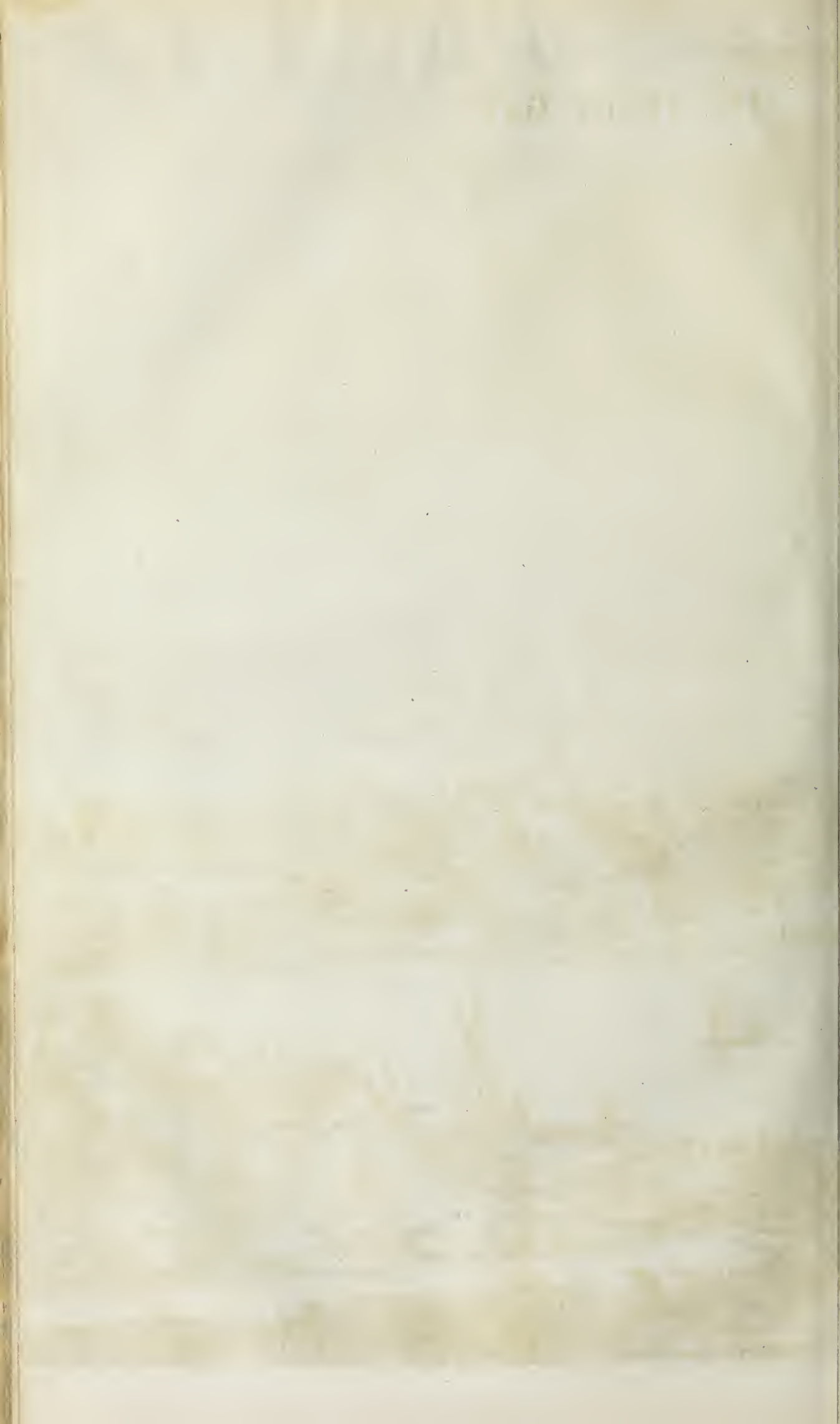

DE STADT GALE

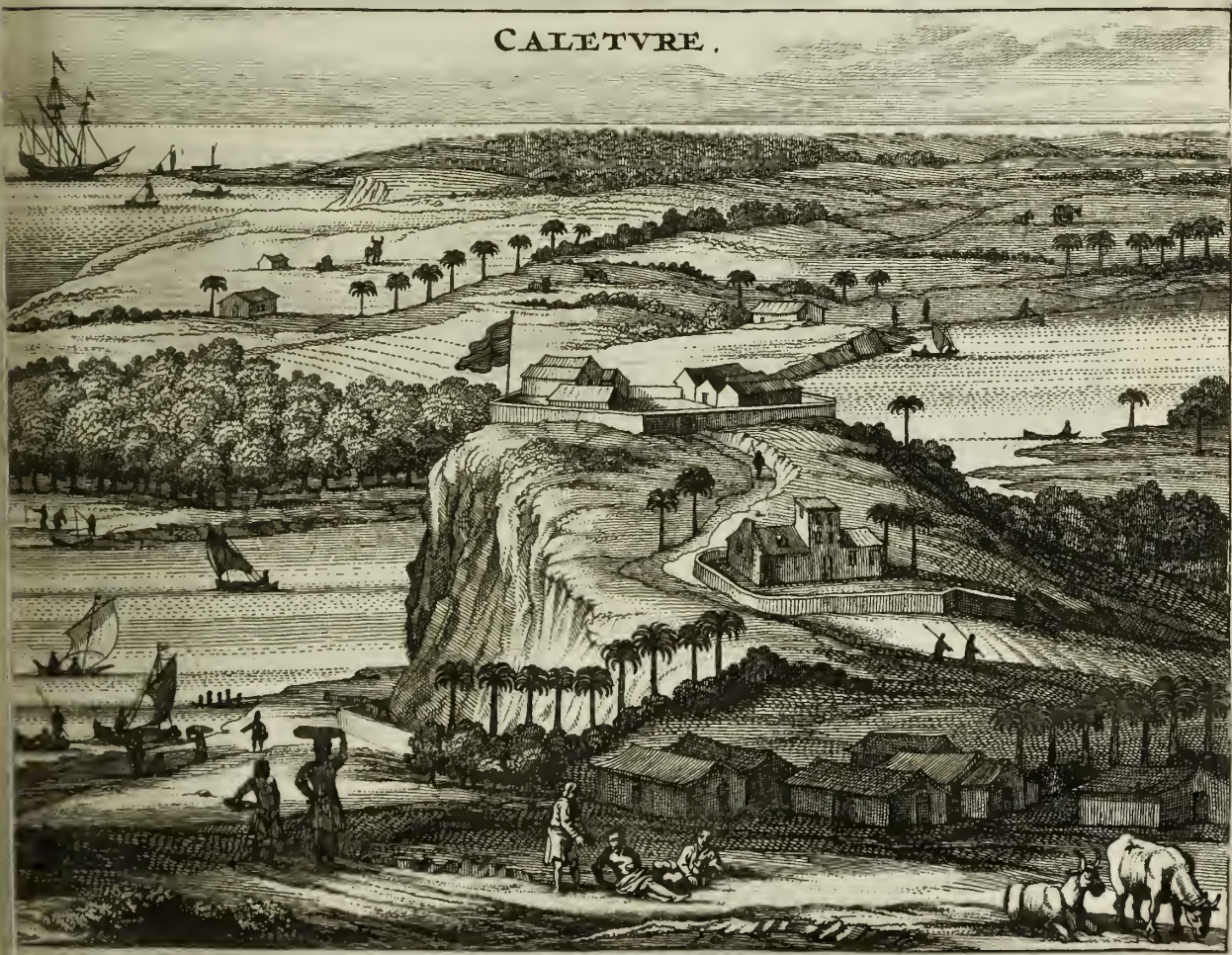

Gale heeft een zeer bequame Baye om voor een goet getal Schepen te ankeren, doch de Zee rolt vry wat sterk daar in , zoo dat de Schepen veeltijds zeer flingeren , 't welk de Zee-verftandige met uytwerpen van een touw en anker achterwaarts wat weten te helpen. Voor aan de Haven leggen gevaarlijke Klippen, daar men dicht voorby zeylt, zoo dat het een schrik is om te zien, gelijk het Schip de *Herkules*, op de zelve gera-kende, in korten tijdt aan duyzent stukken ftiet. Men kan in de Bay niet komen, of men moet het Fort, op een Klip leggende, en het Water-Fort voorby, 't welk met zware metale stukken is voorzien, en de Baye zeer beveyligt. De Stadt heeft niet meer als dry Bolwerken, de rest

wordt van de Zee omringht, en is met Klippen zoodanigh gewapent, datter geen aankomen is met eenige Vaartuygen. Voor aan in Zee staat een Klip, op de zelve is een Wacht-huys, ende een yzer stuk, om de aankomende Schepen te waarschouwen; boven op de Klip waayt de vlagge van de *E. Compagnie*. De Stadt is wel bebouwt, leyt op de hooghte, heeft goede vaste steene Huyzen en Kerken, schoone Thuynen, kostelijke Putten zeer diep gegraven, buyten is het zeer vermakelijk, de Bergen vertoonen haar zeer aangenaam. Men reyft door op-gehakte wegen, Gravettes genaamt, om datze door 't Geberghte zijn gemaakt en gegraven.

Een dagh reyzens van *Gale*, leght

CALETURE .

schrij- te van Cature, en de ver- o inge v de zel- v'erkte. de vastigheydt *Caleture*, in een zeer liefvelijke Lant-streke, aan de mont van een wijde ende groote Riviere, dichtaan de zee-kant; de plaatze is wel versterkt met dubbelde aarde Wallen. Zy is in onze macht (door Godes zegen) ende onder het wijs

beleyt van den E. Heere Directeur Generaal *Gerard Hulst* geraakt, den 15 Octob. 1655, na dat onze krijgsmacht eerst tot *Bentotte* was vergadert geweest, ende aldaar 593 koppen wierde getelt; daar na den 28 September noch een aanzienlijk ge-

tal Zoldaten by haar komende, die voor uyt na de *Gravette* van *Caleture* vertrokken, onder het gezagh van den Luyt. *Christoffel Egger*, *Leonard Wiltfchut* ende *Melchior van Schoonenbeek*. Ende dewijle men verzekert was, dat den Vyandt genegen was het Fort te bewaren, ende de onze van noodige Oorloghs-middelen noch niet voorzien waren, is geraden geacht, de zake noch wat in te zien; ondertusschen wierd den Capiteyn *Abraham Kous* met vier Compagnien hem by gevoeght, neffens die van *Jurian Gevel*, naar de passe *Oucatte* verzonden, om gelegentheyte af te zien om over de Riviere te geraken, ende door zoodanigen middel den Vyandt alle toegangh te benemen, verwachtende middelerwijle meer volk van boort.

Den 29 September lieten die van *Caleture* de Bloet-vlagge van het Fort wayen, en ondertusschen wierden alle toegangen naukeurigh van d'onze bezichtight, ende overal behoorlijke wacht gestelt, ende wierden den Koopman *Reynier Serooskerken*, met Heer *Isbrant Godsken* na boort afgevaardight, om Geschut, Granaten, als andere Oorloghs-behoeften te bekomen.

Den 5 October bequamen d'onze tijdinge van twee Inlandtsche Timmerlieden, verhalende, hoe schaars de Vyanden, sterk 300 Koppen, haar met Rijs ende Canfie behielpen, niet meer dan 50 parras Rijs, ende 2 pakjes gedrooghde Visch in voor-raadt hebbende.

Den 6 October zijn eenige Stukken op de gemaakte Bateriae gebracht, op welken dagh een Toupas over komt, gewezen Schrijver van *Marcello Fialho* Capiteyn, dewelke den E. E. Heer *Gerard Hulft*, by geschrifte de sterkten der Vyanden, namen der Hopmannen, en de verdere gelegentheyte vertoonde, dat het Pakhuys (4 a 5 dagen geleden) noch met 210 parras Rijs was voorzien geweest, van welke alle dagen wierden verteert verscheide maten, nochtans maar eens des daags schaf-

fende, des Koninghs Slaven ende *Kassers*, neffens andere dienstbare Swarten, wierden dagelijks uytge-reykt een quart medide Rijs.

Datter ook geen *Lascarijns* in de Sterkte en waren, dat na zijn giflinge, de Vyandt boven 10 dagen niet zoude kunnen uytharden.

Dat de Vyanden genegen waren, tot de doot hare plaatze te beschermen, dat zy verhoopten tegens toekomende weeke *Caspar Figueiro* met een goede macht, tot haar ontzet te moet te zien.

Ter zelver dage verschijnt den E. Heer Major *Joan van de Laan*, ende bericht zijne E. E. hoe dat alles aan de over-zijde, in goede toefant ende verzekeringe was.

Den Scheeps-Capiteyn *Jakob Swart*, ende den Koopman *Abraham Hartman*, met 60 gewapende Matrozen, halen de twee achtergeblevene Stukjes.

Den Capiteyn *Dianteiro* wert met 40 *Nederlanders*, ende een goet getal *Lascarijns*, na de doortocht ofte passe *Wellikande* afgevaardight.

Den Heer *Gerard Hulft*, neffens den Gouvern. *Adriaan van der Meyden*, bezichtigen de Bateriae, en daar na begeven haar op de moeyelijke wegh van *Palletotte*, om de gelegentheyte van de passe grondigh af te zien, mitsgaders ook na de over-zijde, alwaar alles in ordre, ende de vereyschende wachten bevonden, zijnde aan deze zijde sterk 756 koppen.

Den 7 October voeren zy t'zamen de Rivier op, naar *Wellikande*, ommete vernemen of den Vyandt door de spruyt, ofte wel van boven *Anguratotte* ende *Tiboene*, den voor-raat konde af-zenden, waar toe, vermits den grooten afloop van de Riviere, geen kans zagen, maar wierden 5 verborgene *Katapanelen* haar E. E. aangewezen, ende zouden d'onze ontrent het nauwe van de gezeyde Rivier, wel met *Lascarijns* voorzien zijnde, ende by den anderen t'zamen gevoeght, na alle apparentie het af-brengen wel verhinderen, en buyten de sterkte houden; 't welk den

Gebrek
van levens
middelen in
Caleture.

Canfie
is Rijs en
water t'za-
men gekookt

Portuge-
sche Schrij-
ver komt
over.

Vervol-
gen van het
legb.

Kon-
neler
open
suyge.

den Heer *Joan van der Laan* zoude aan bevolen zijn.

Baterye
t Mor-
rs ver-
n.

Den 11 October wiert de groote Mortier, met nochein 12 ponder, op de nieuwe Baterye gebracht.

Ten zelven dage komt den Heer *Joan van der Laan* van de over-zijde, verhalende, hoe de tweede Baterye aldaar, tegens den Avont zoude vaardigh zijn.

Die van
Cleture
ken met
e. Vrede-
n.

's Morgens den 14 October, komt een *Portugefche* Luytenant, met een Tamboer, ende een Vrede-vaan, van den Capiteyn Moor *Anthonio Mendes d' Aranha*, uyt de Fortrefse, met dit naarvolgende overgezette Briefken:

Deze voorleden dagen hebben onze plicht, die wy aan de vertroude wapenen schuldigh zijn (naar mogelykheit) betoont, ende alzo U E E. heden wat stilder als op andere tijden zijt geweest, zoo heeft het my gedacht, datter eenige gelegentheden open waren, dat onder de Zoldatesque (van onze Natie ende in Europa) gebruykelyk is, te verhandelen: Tot welken uytwerkinge ik gezint ben, U E E. een vertrout en aanzienlyk Perzoon toe te zenden, onder tusschen zal stilstant van wapenen by ons gehouden worden, verhopende van U E E. insgelijks. Godt beware U E E.

Caleture 14 October 1655. Was getekent *Anthonio Mendes d' Aranha*.

ilstant
va Wape-
nen

Hier op wierden de Wapenen gestaakt ende opgeschort, ende nevens den afgezonden *Portugeesch*, afgevaardicht den Vaandrigh *Marten Scholtes*, met een kleyn Briefken.

Daar wiert in aller ylen Briefken geschreven, aan den Koninklijken *Diffave* van *Saffra Gamme*, met hoogh en ernstigh verzoek, in die Landen te verspreyden, hoe den Vyandt binnen *Caleture*, met Volk ende nodige voor-raat ontzet waren, omme alzo *Gasser Figeiro* (die hem met zijn Leger noch ontrent *Moutapelle* onthielt) te verbijsteren, op hoope dat aldaar noch mochte verblijven.

Vi waar-
der i het
over aan
van ale-
ture

Het verbont tusschen ons en den Vyandt gemaakt, was dit in 't kort: *Dat de Compagnien zouden uyttrek-*

ken, met gedoofde Lont, Kogels in de mont, ende vliegende Vaandels, ende d' Officieren met haar Ken-teykens, ende die voor den Standaard van de Ed. Compagnie opgerolt neder leggen, de Hooft-Officieren tot Capiteyns van de Infanterye ofte Voet-volk ingesloten, zullen in dit Mouffon na de Overkuste, ofte Goa vervoert werden, de andere rest van de Officieren ende Zoldaten naar Batavia, ende van daar na Portugaal op des Ed. Compagnie kosten gebracht werden. Alle Officieren ende Zoldaten zullen haar gelt en goederen met haar mogen mede nemen. De dienaren van de hooge Officieren verblijven tot discretie ofte bescheydentheyt.

Mouffon
is een gety
ende zai-
zoen des
Jaars.

De vercierzelen van de Kerk, en wat daar toe behoort, zullen mogen vervoert werden.

De getrouwde met blanke Vrouwen ende Misticen, zullengebracht werden, ter plaatze daar het haar zal gelieven ofte na Columbo. Het Swart-volk zoo wel getrouwde, als Lascarijs zullengelyk als gevangenen werden overgelevert.

Den Pater ende zijne medegezellen zal de vryheyt genieten, die de hoogste Officieren is toegestaan: Zullen ook dien eygensten dagh van Caleture werden wegh gebracht, en zullen deze Articulen op morgen vroegh met den opgangh der Zonne werden ingewilicht.

De hooge Officieren tot Kapiteyns toe, zullen haar zijd-geweer vermogen mede te nemen ende te dragen.

Deze over-eenkoming was getekent, Anthonio Mendes d' Aranha, ende Joaon Alonço.

Daar na zijn dezelve van onze, ende de *Portugefche* zijde getekent, ende aldus gemerkt:

Gerard Hulft.

Adriaan van der Meyden.

Joan van der Laan.

Anthonio Mendes d' Aranha.

Joaon Alonço.

Den 15 vroegh komt den voorgemelten *Fialho*, met de getekende Articulen wederom, zulks tegen de middagh, negen Compagnien sterk

Portuge-
zen uyt Ca-
leture ver-
trokken.

255 Zoldaten, voor des Ed. *Compagnies* Standaard haar Vaandelen met onderdanigheyt neder-buygen, ende de Zoldaten (volgens gewoonte) ontwapent werden. Namentlijk:

Oversten,
Capiteyns
en Vaandelen
in de
Fortresse
gevonden.

Het Koninklijke Vaandel, gevoert by den Capiteyn Moor *Marcello Fialho*, sterk zijnde blanke koppen

<i>Joan Anthonio Felthaon</i>	31
<i>Pedro de Barbos</i>	27
<i>Manuel Rodrigues</i>	28
<i>Diogo Frois</i>	28
<i>Jacomo Padraon</i>	36
<i>Manuel Mendes</i>	28
<i>Louys Alvres Pereiro</i>	27
<i>Leonardo de Silva</i>	24
	26

t'zamen 255.

Behalven de gequalificeerde Perzonen der Fortresse, met hare Huysgezinnen, die na *Callamoende* gezonden wierden, ende van daar 50 Perzonen met den Capiteyn Moor *Anthonio Mendes d'Aranha*, onze bekende gevangen, daar na in *Jafnapatan*, naar *Gale*, d'andere Hooft-Officieren naar *Macoene*, om te enbarqueren; de resterende wierden in 't Fort wel verzekert. Van deze overwinninge wiert den Keyzer *Raja Singa* terstont konfschap gedaan. Den E.E. Heer Directeur Generaal *Gerard Hulft*, ende de Ed. Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde* binnen de sterke komende, verwonderde haar over de vastigheyt van de plaatze, ende het onbevreesst stormen.

Veelder-
hande Am-
monitie.

Men vont in die vaste Fortresse,
10 Vaandels.

5 Stukken Geschut: 4 metale zoo van 10, 5 als 8 pont, neffens een van yzer 8 pont schietende.

40 Vaten Buskruyt.

204 gevulde Bamboezen.

710 stuks gezorteert Ront scharp.

180 Musquetten.

116 Patroon Tasschen.

62 Pieken.

7 Kisten met musquet-Kogels.

$\frac{1}{3}$ Vat Sprinkhaan-Kogels.

5 Sprinkhanen,

8 Haken.

Verscheide Vuur-potten.

60 Schoppen.

8 Bijlen, &c.

Het XXIII Capittel.

Slagh van Paneture ende op Montual, beyde tot na-deel der Portugezen

Den 16 vertrok den Heer Major *Joan van der Laan* van de overzijde der Rivier na *Paneture*, den Ed. Velt-heer met den Gouverneur volgden na de middagh, met alle nodige wapenen, ende de overige Zoldaten, latende het overwonnen Fort bevolen, den Koopman *Isbrant Godskens*: blijvende aldaar, tot bewaringe van de voornoemde Plaatze, een Compagnie Zoldaten.

Ifbra
Godske
tot Gour
neur in
lecture.

In 't schemeren van den Avont raakten wy aan den Vyant, zulks na hevig schieten en lossen der Musquetten, den *Portugees* de wijk nam, latende 16 a 17 Dooden in 't zant, ende haar Kruyt ende Standaard achter; veele begaven haar in het Bosch; wy hadden aan onze zyde, buyten den Vaandrigh *Arent Jansz. van Norden*, noch 15 gequetste. Volgens het verhaal van den Capiteyn van een Instantie, ende twee andere bekomene gevangen, vernemen des Vyants trouw, bestaande in 6 Compagnien, onder het beleyt van den Capiteyn Moor van *Montual Dominges Sermento*, voor uyt na *Caleture* gezonden te wezen, omme deze passe tot morgen voor *Gasper Figueiro* in te houden die reets uyt *Columbo*, met 600 koppen, ende een deel voor-raat (om het Fort te onzetten) te verwachten stont; op deze macht vont den Velt-heer goet, tusschen *Paneture* ende *Galkisse* (by een Water-put) den oppas te nemen, ende middelerwijle de andere Compagnien in te wachten.

De S
van Par
ture.

's Nachts zijnde een klare Maneschijn, wert noch een gevangen (geboortigh van Antwerpen, goet *Nederlants* sprekende) by zijn E.E. gebracht, die voor-gaf: dat hy den Konink van *Portugaal* 11 Jaren gedient hadde, ende dat tegens den dagh

dagh d'onze *Figeiros* aankomste hadden te verwachten.

Slag van Montual.
Den 17 Zondaghs wert d'onze de aankomste van de *Portugezen* aangedient, en na gedaân gebedt, gaan de Heer Major *Joan van der Laan*, ende Capiteyn *Kous*, met twee Prince Velt-stukjes, dicht aan een gediensig hoekje met 5 Compagnien; zonder langh te dralen komt den Vyant daar op aan, die van onze Prince stukjes, met driemaal te lossen, neffens het klateren der Musquetten, tot wederstant begroet zijnde, daar op de Houwers uyt de schede gerukt zijnde, hevigh op den Vyandt is aangevallen, zoo dat hy de vlucht nam, ende wiert de zelve vervolght, tot aan de Kerk *Nossa Senhora de Milagres*, ofte onze *Lieve Vrouwe van Wonderen*. De onzen telden op den wegh ende in 't Bosch, ontrent de 150 Dooden aan des Vyants zijde. Den Heer Major *Joan van der Laan* wiert alhier aan zijn wange gequetst, voorts een Konstapel, twee Zoldaten, ende een Korporaal der Adelborsten gedoot.

Slag op Montual.
Den 18 October viel een gevecht tusschen ons en de *Portugezen* op *Montual*, den Vyandt lagh in zijn voordeel, achter een op-geworpen Borst-weeringh, uyt welke zy hevigh dampgaven, waar op wy haar niet schuldigh bleven; d'onze vielen op haar in, waar op zy haar Musquetten Kruyt en Loot verlatende, hun heyl in de voeten zochten, en begaven haar na *Columbo*. Men liet midlertijt by de Kerke S. Sebastiaan, twee Compagnien goede wacht houden, 22 waren van de Portugesche zyde, en niet een (Godt zy geloof) van ons gesneuveld, zelfs noch gequetst nochte geraakt; ten zelven dage vertrok (op onze aankomst) van *Montual*, een instantie met Zoldaten der Portugesche, met een vaartuygh na *Columbo*, achter-latende een yzer stuk, ende een partye Kancel; de pafse die gemeynlijk met 24 man bezet lagh, was mede voor ons ingeruymt, en voorzien met 2 yzere Stukken.

Tot bewaringe van deze plaatze,

wiert een Sergiant met 16 Zoldaten gelaten.

Men bequam hier de tijdinge, hoe dat van de geheele macht, die tot ontzet van *Caleture*, onder het gezagh van *Caspar Figeiro* uyt *Columbo*, bestaande in 650 blanke koppen, niet meer dan 160 weder gekomen waren.

Op den 19 dito voor de middag, waren eenige *Portugezen* buyten de Stadt, in een Cokos-tuyn met 4 Elephanten bezigh, om eenige Boomen ter neder te vellen, sommige van onze krijgers daar op uytgezonden, dreven haar na de Stadt toe, die van binnengaven vonk op d'onze, doodende een Sargiant, en quetzende den Luyten. *Hans Christoffelsz.* met twee andere Zoldaten.

Den Velt-heer, neffens den Gouverneur, bequamen ten zelven dage Brieven van den Capiteyn *Kous*, ende den Luytenant *Wiltſchut*, met nader onderrichtinge van de nederlage onzer Vyanden, vergroot zijnde het getal op ruym 300 blanke koppen, en wierde telkens noch meer Hoofden ende Gevangenen aangebracht. Wiert doen mede voor zijn E.E. den Broek van *Caspar Figeiro* gebracht, waar in een Brief wiert gevonden, hebbende in de Portugesche tale dezen inhoudt:

*U*E. is bekend hoedanige Rezolutie gisteren den 12 October is genomen, als dat U.E. de Fortresse *Caleture* zult trachten te ontzetten; de Krijgs-macht die wy alhier hebben kunnen uyt-maken, bedraaght 420 Man, met welke (door Godts genade, als mede door U.E. manhaftigheyt, en goet geluk) een groote overwinninge op de Vyanden zult bekomen.

De gedaante des Oorloghs, ende de maniere die tot uyt-werkinge van deze gewichtige zaken dienen, zal U.E. bestellen, gelijk't zelve verstaat, en alzo U.E. treffelijke ervaren en yverige dienst aan de Majesteit meer-malen bewezen, goet vinden zal; ook kunnen wy niet voorzien, wat toevalen en gelegentheden, de tijt baren kan.

U E. zal trachten te weten, op wat plaatze den Vyandt gelegert is, en wat macht de zelve heeft, en voor al, den voorraat van mont-kosten, die aan de pas van Belantotte leyt, binnen te brengen, ook zal U E. met den eersten laten weten den uyt-slagh der zaken, om U E. derwaarts meerder Rijs te zenden, zoo wel tot onderhoudingh van Caleture, als het verder Leger, ende indien eenige Eet-waren in't Landt te bekomen zijn, zal U E. zich daar van voorzien.

By aldien het Godt de Heere geliefde Caleture te ontzetten, ende dat als dan beyde de Legers zich mochten't samen voegen tegen den Vyandt, dan moet den Capiteyn Moor, die zich wel het grootste ofte opperste gezagh zal toe-eigenen, in deze gelegenthey, met beleeftheyt wijken; U E. gelieve in dit byzonder werk, dat van zulken gewichte is, ende daar aan de behoudnisse van dit geheele Eylandt, ende de Stadt hanght; alle uysterste vlijt aan te wenden.

Wanneer Caleture zal ontzet zijn, ende dat U E. gezamentlijk oordeelt, dat door gebrek van Eet-waren, ofte andere redenen, de Sterkte niet kan gehouden werden, zoo zult gy-lieden met den anderen besluyten, dat tot dienst van zijn Majesteyt meest zal strekken, namentlijk, de Plaatze verminderen, ende die alleen met 150 man bezet laten, ende met de rest U E. Leger versterken.

Ende al zoo het onmogelijk is, eenige voorraat binnen Caleture te brengen, zoo zal U E. zich op de bequame plaatze legeren, ende van daar Anthonio Mendes d'Aranha (Capiteyn van de Fortresse) bericht doen, dat hy de Sterkte verlatende, de Stukken vernagele, ende het Kruyt ende Loot (dat niet mede kan voeren) wegh werpe ende versloey, om al zoo by U E. te komen, om door dat middel zoo braven Volk te behouden, waarin de wederstandt van deze Stadt bestaan zal. Columbo 13 October 1655. Was getekent Anthonio de Souza Coutinho.

Lager stont, dezen geschreven zijn-

de, komt het toevoer van de Kuste van India, bestaande in 200 Zoldaten, die ook in de Compagnie van U E. gaan.

Godt beware U E. Columbo 15 October 1655.

Het XXIV. Capittel.

Vermaart Boschlooper gevangen. Beginn der belegeringe van Columbo. Den Keyzer biedt de Hollanders zijne hulp aan, des zelfs Brief aan den Velt-heer.

O Ntrent deze tijdt verschenen uyt des Keyzers Hof, ende van den Dissave van Saffragamme, drie Apahamis, drie Haraties zijnde hoo-ge Amptenaren, ende een deel Lascarijns; zy brachten mede eenen Brief van onzen Resident in Candy Joris Hervendonk, meldende hoe zijn Majesteyt gelast hadde, zijn lankdurige by-woonende Koortze den E E. Heer bekend te maken, hoe dat in korte met zijnen Adel in Columbo verhoopten te wandelen, waar op den 20 een Briefken aan de Majesteyt wierdt af-gevaardight, met bekend-makinge, van onze heerlijke overwinninge tegens den Vyandt.

Ten zelve dage bekomen wy tijdinge, hoe dat den vermaarden Bosch-looper Francisco Anthunes, in handen onzer Lascarijns vervallen was, men zondt eenigh volk henen, om hem verzekert in 't Leger te brengen, doch door koude ende ongemak, of wel uyt vreeze van straffe, die op zijn menighvuldige wreetheden en schelm-stukken wel volgen mochten, is in 't herwaarts brengen gestorven, ende na dat doot aangebracht was begraven. Ontrent deze tijdt dede men een dank-dagh tegens den 28 October uyt-schrijven, om Godt de Heere opentlijk, in de Kerke voor zijne zegen te danken, ende vierighlijk zijn Majesteyt te bidden, dat met de gunste des Hemels, de vordere aan-slagen der Ed. Compagnie, mochten begenadight werden.

Den 21 vertrokken den E E. Heer

Dit
beduyt
veel al
Lant
Laf
een sle
Zolda
Apal
een ho
Ampt
naar.
Har
zoo ve
een Sa
giant.

Een
maart
Bosch-
Franci
Anthu
van onz
Lascari
gevangt

Dank-
uytgesch-
ven.

Heer, nevens den Gouverneur, den Conſtapel, Major ende andere voor-naame Officiers na *Quia de Lobo*, om te zien waar men de Stadt op het bequaamſte konden blokqueren, dewijle de Vyandt op alle de Hoeken der Bolwerken zich verſterkte, men eyste in der yl alle nootwendigheden van *Montual*, tot op-maken van een Baterye, en ſtelde 50 beloonde Arbeyders te werk.

Den 22 verſcheen des Konings *Saffragamſe Diffave* in 't gewezen huys van *Don Diego de Melo de Caſtro*, voor dezen gewezen Generaal van *Columbo*, zijn E. E. bekend makende de laſt, die hy van zijn *Majeſteyt* hadde, om ons volk by deze gelegentheit met alle dienſt by te ſtaan, waar over beleefdelyk wierdt bedankt.

Den 23 beſtede men noch een Baterye aan by de Kerk *S. Sebaſtiaan*.

Twée dagen daar na komt des Konings *Diffave* van de 4 *Corles* met zijn Volk (ſterk 700 man) in 't Leger, ende tegens den Avont bequam zijn E. E. door 's Konings Brief-dragers, een Miſſive zeer gierlyk met wel riekende Specerye beſtroyt, ende neffens zijne hant-tekeningh, was aan yder zijde een Vrouwen beelt geſchildert, met gevouwen handen na boven ziende, zijnde dezelve in antwoord op de voor-gaande, van den Heer Gouvern. *Adriaan van der Meyden* uyt *Bentotte* geſchreven. Men verſtoot dat den Koningh eenigzints miſnoeght was, dat den Brief door den Heer Gouverneur hem toegezonden ('t welk door haſtigheyt geſchiet was) niet na gewoonte met Lywaat omwonden was, ende zijn Eer-namen niet in 't breede waren uyt-gedrukt, doch daar was over-groote blijſchap in 't Hof, over de aankomſte van de Hollantiſche Vloote: zijn *Majeſteyt* hadde mede voorgegeven, dat de Stadt (by overwinningh) volgens belofte van den out-Gouverneur Heer *Jakob van Kittenſteyn*, ende nader geſchriſte van den tegewoordigen Heer *Adriaan van der Meyden*, in zijn e handen zoude

gelevert worden, waar aan hem (zoo hy zeyde) weynigh gelegen liet, als hem maar de eere van d'overwinninge wierde toe-geſchreven, door 'twelke de E. *Compagnie* byzondere weldaden te verwachten hadden: in 't ſluyten van de Brief ſtoot mede, dat zijn *Majeſteyt* alomme gelaſt hadde, de wegen en Huyzen vaardigh te maken, om af te komen.

Den 26 was men bezigh het Geſchut op de Bateryen te brengen, ende wierden 4 mannen gequetſt, ende een 't hooft afgeſchoten. Bequamen doen met het Jacht de *Leeuwwinne* voor-raat, ende Buſkruyt van *Puntegale*.

Sondaghs den 28 namiddagh na gedane Dank-predicatie, door den Eerwaarde Godtzalige D. *Henricus Bongaart*, eerſt mijn beminde Collega, nu Salige Ziel in de verblijdende Kerke Godes, komt zeker Zoldaat met een Slaaf uyt de Stadt over, door het moeras, zeggende, dat *Gaspar Figueiro* van den Generaal met deze woorden was verwelkomt, *Que era digno de ſer enforcado*, dat is ingoet Neerlants, *Dat hy waardigh was op geknoopt te werden*; Ende dat hy tot zijn verontſchuldiging, veele leugen en hadde by gebracht, als onder andere, dat de onze tot de borſt toe op Strant hadden begraven gelegen, dies hy met zijn macht aan de man niet hadde konnen komen.

Op den zelve dach komt des Konings *Diffave* van de 7 *Corles*, met zijn Leger van 500 koppen ſterk, dewelke wel onthaalt wiert, ende zijn *Laſcarijns* wierden (neffens andere) tot aanbrengen van ſcherp, ende Amunitie van Oorlogh in 't werk geſtelt.

Den 29 komt den overlooper *Harman Lukasz. van den Boſch*, eertijts met eenen *Walraven* als ſchelm uyt *Gale* gelooopen, by de *Portugezen* vernaamt *Joan de Roſa*, namaals binnen *Columbo* een neerlagh gedaan hebbende, na *Candy* gevlucht, ende aldaar zich onthoudende, gaf hy voor, van den Generaal uytgezonden te zijn, om des Stadts buyten

Gaspar
Figueiros
welkomt an
Columbo.

Jan de
Roſa komt
over.

Doet goe-
de en naakte
ontdekkinge
van den
Staat der
belegerde.

werken te bezichtigen; hy onder-
richten zijn E. E. van veele aanmer-
kelijke dingen, verhalende, hoe hy
op den 17 mede in de slaghe was ge-
weest, en dat van die gantsche troupe
maar 150 blanke Mannen te recht
gekomen waren; datter in de Stadt
noch 9 *Instantias* van Koninghlijke
Zoldaten waren; zijnde die met de
weerbare Burgers ontrent 800 Man-
nen; dat den Generaal over het ver-
lies, en het daar op volgende beleghe,
zeer beducht was; dat zommige
Borgeren den grootsten zin tot het
vechten niet en hadden. Men donder-
de op dezen daghe hevig met het Ka-
non, ende raakte de Bateria van
S. Sebastiaan meest klaar. Daags daar
aan bekomen wy in 't Leger een *Portu-
geesch* van *Milagre* gezonden, die
tzedert 14 dagen met gras ende an-
dere groente in 't Bosch, zijn leven
onderhouden hadde.

Columbo
bestigh be-
schoten.

Den 3 November zijn op de Bate-
rye van *Quia de Lobo*, een Timmer-
man ende Bosch-schietster met een
Kogel ter neder geschoten, en na de
middaghe quam de Chaloup *Delft*
van *Caleture*, met Bus-poeder; doen
quam een Zoldaat uyt de Stadt over,
weynigh nieuws wetende, alsoo het
een *Reynol* was, ende jongst uyt *Goa*
herwaarts gekomen. In den Avont
komt het Schip de *Bruyn-visch*, met
Brieven van den Ed. Heer Gouver-
neur van *Coromandel* *Laurens Pit*,
nu ordinaar Raat van *India*, een
zeer getrouw Dienaar der Ed. *Com-
pagnie*, hadde ingeladen 44544 pont
Buskruyt. Men hoorde doen ook
dat het Jacht *Popkensburgh* in *Gale*
wel gelant was, doch de *Schelvis* was
tot noch toe niet vernomen. Des
nachts wiert gearbeyt om een Ba-
terrye aan Strant op te maken.

Tijdinge
dat 12 zey-
len gezien
werden.

's Morgens vroegh den 4 Novem-
ber bekomt den Veldtheer tijdinge,
uyt de Fortresse *Negombo*, dat zy
van eenige Inwoonders van *An-
narolundane* bericht waren gewor-
den, 12 zeylen ontrent *Chilaon* ge-
zien te hebben, daar op het opper-
hoofd *Eduwart Hauw* gelast werde,
na te doen vernemen, om in tijts

goede kontschap te bekomen, gelijk
het zelve den Ed. Opper-koopman
Jan Kroon in *Gale* aan-geschreven
wert, om aldaar wel op hoede te zijn.

Na de middaghe komt een zelzaam
voorval; in de Kerk van *Quia de
Lobo* te geschieden: De wont-heel-
ders haar verbant doende, vlieght
een Kogel van het Bolwerk *S. Ste-
ven* onder langs de *Galderye*, waar
mede een Zoldaat zeer deerlijk door-
schooten wert, twee Perzonen daer-
en-boven raakte elk een arm quijt,
en drie wierden noch gequetst.

Zelzaam
voorval
een Kogel

Ter zelve tijdt komt den Gezant
Tenecon Apuhamy, met een Brief van
zijn Majesteit, neffens een Gout
borst-juweel, met verscheide steen-
nen verziert, hangende aan een ket-
ten, welke Brief overgezet zijnde,
aldus luyde:

R Aja Singa Raju, aldergrootste
Monarch, en grootmachtigste
Keyzer van dit mijn Keyzer-Rijk van
Ceylon, wenscht Gerard Hulft, Di-
recteur Generaal over de Scheepsmacht
van de oprechte getrouwe Nederlant-
sche Natie, veel gezontheyt.

Brief
den Keyz-
aan den
Veldtheer
Gerard
Hulft.

Door Brieven van den Gouverneur,
mijner Keyzerlijke Fortresse *Gale* heb-
be verstaan, dat U. E. met zijn tegen-
woordige Scheepsmacht aangelant
was, ende korts daar aan de Fortresse
Caleture hadde bemachticht, ende de
eene helft van daar inne (zijnde ge-
vangene Portugezen) naar boort ver-
zonden, ende de andere helft tot mijn
Keyzerlijke diensten, aldaar in bewa-
ringh gehouden haddet. En hoe dat
U. E. onderwegen, tusschen *Caleture*
ende *Columbo*, na een scherp gevecht,
den Vjand op de vlucht hadt geslagen,
zonder eenigh verlies van mijn getrou-
we Hollanders, welke nieuwe mare mijn
Keyzerlijke Majesteit, veel vreug-
de aangebracht heeft; hebbe ook ter-
stont mijn Keyzerlijke last aan alle mij-
ne Dissaves en Oorloghs Capiteynen
voort gezonden, dat op het spoedigh-
ste mijn geheele Krijghsmacht zonden
by een vergaderen. Hier en tusschen
hebbe een Ola van mijn *Saffragamze*
Dissave ontfangen, die hy den 23 Octo-
ber

Ola is
Brief.
Inlanden
schrijven
op de Bl
ren van
de Palm
Bomen
yzere P
nen.

ber aan my hadde geschreven, waar inne verhaalde, hoe U E. hem hadde laten roepen, ende ten eersten gevraagd, hoe het met de gezondheid van mijne Keyzerlijke Majesteit was, en hoe U E. gezeght hadde, dat tot geen ander inzicht gekomen waart, dan om my de Steden Columbo, Manaar ende Jafnapatan te leveren, ende dit besloten zijnde, zoude U E. wel voor mijne Keyzerlijke Majesteit willen verschijnen. Ik ben in voorleden dagen zeer ziekelijk geweest, maar niet te min hadde ik ordre gestelt, in alles wat tot mijn Keyzerlijke Krijgsmacht behoort; maar zoo haast ik tydinge van U E. bekomen hadde, wiert ik met zulken uyttermaten vreugde bevangen, dat daar door naast Godts hulpe, geheel gezond geworden ben, zoo dat ik twee maal zoo sterk ben als te voren, om mijn Keyzerlijke tocht uyt te voeren ende te volbrengen, die (met Godts hulpe) op Dingsdag den 2 November geschieden zal; hier by zende ik U E. een Amptenaar, van mijn Keyzerlijke Hof, om U E. gezondheid te verstaan, hy zal U E. eenige eere toebrengen, die mijn Keyzerlijke Perzoon U E. zendt, U E. gelieve niet te zien op de waardye van dezelve, maar op de liefde ende de goede negentheit, waar mede &c.

In 't Keyzerlijke Hof in de Stadt Candy, 29 October 1655. Was getekent: Raja Singa Rajon, Grootmachtige Keyzer van Ceylon.

Het XXV Capittel.

Besluit om Columbo te bestormen, ordre daar toe gestelt.

De Baterye met 4 metale Stukken gezien.

Den 9 Novemb. begon de nieuwe Baterye met 4 metale Stukken op de punt S. Steven damp te geven. Op den zelven dagh wierden alle de militaire hooge Officiere t'zamen geroepen, en na dat Godt ernstigh was gebeden, wiert voorgeslagen, de bedenkinge om de Stadt Columbo stormender hant aan te tasten, met byzondere protestatie ofte overtuyginge, dat zoo yemant ware die eenige reden of bedenkinge van

zwarigheden hadde, dat hy die vryelijk wilde te berde brengen, zonder eenighzins daar om beducht te zijn, dat hy van blohertigheyt zoude beschuldigt werden; doch niemant iets te voorschijn brengende dat den aanstaanden storm ontrade, maar alle eenpaarlijk die goet keurende, en den gemeynen Krijghs-man op den buyt vlammente, wierdt den aanslag in de vreeze des Heeren vast gestelt.

Kort hier op wert door een Trompetter, met een Vrede-vaan in de hant, een Brief van den E E. Heer gezonden aan den Portugesch Generaal, Anthonio de Souza Coutinho, van dezen inhoudt:

Door de goede uytslag, in het bemachtigen van Caleture, gesterkt met het vernielen van Gasper Figueiros Leger, op het Panaturische Strant, meyne ik nu in de belegeringe van Columbo, zoo verre gevordert te zijn, dat niemant my voor vermetel zal houden, zoo ik U E. verge dat my de Stadt in de name van zijn Keyzerlijke Majesteit Raja Singa, ende de Ed. Compagnie geleverd werde. Immers en verwachtte ik niet van U E. voor zoodanigh gehouden te werden, als de welke albevorens de rekeninge met de Brieven aan Don Anthonio Mendes d'Aranha, ende Gasper Figueiro, d'een van den 30 September, d'ander van den 13 en 15 October (die ons beyde in handen zijn vervallen) gemaakt heeft; namentlijk, dat aan de behoudenisse van het volk van Caleture, neffens de macht van Gasper Figueiro, Columbos bewaringe gelegen was. Ende aan de andere zijde, en meyne ik ook daar mede uwe moedigheyt geenzins te kort te doen, als die van beyde de middelen ontbloot zijnde, voor al de Werelt uwen genereuzen yver (tot het behoeden van Columbo) genoegh getoont heeft; geschiedende dit mijn verzoek, eenlyk, om by violente ataque, of hevige storm en bespringinge, het bloetstorten (inzonderheyt van onschuldige) te verhoeden, de woedende Krijghs-knechten in zulken geval buyten gezagh, en ontzag wezende.

Was getekent 9 November Gerard Hulft.

Men komt gezamenlyk over eene om Columbo aan alle kanten te bestormen.

Men zendt om alle bloetstoringe voort te komen, een Trompetter na de Stadt met een Brief.

Den Trompetter komt na weynigh vertoeven weder, zeggende, dat hem beneden het Bolwerk *S. Jan*, door een *Portugeesch* Officier, den Brief was afgenomen, en tot antwoord gedient, den Generaal daaghs daar aan zoude antwoorden, waar op terstont het Kanon weder aan donderde. Tegens den avondt wierden de Compagnien, onder de Luytenanten *Willem de Wit*, *Hendrik Gerritsz.* ende *Christoffel Egger*, naar *Montual* (om van daar in de Jachten, *Tergoes* en *Erasmus* t'inbarqueren) afgezonden.

*Antwoort
op de voor-
gaande
Brief.*

Den 10 November bekamt den Heer *Hulft* (tegens de middagh) bescheyt op den voorgaande Brief, luydende (overgezet zijnde) aldus:

De goede uyt-vallen van den Oorlogh, geeft onze Godt aan die het hem belieft, gelijk hy dezelve tot nu toe U E. heeft verleent, zoo zoude hy die ook kunnen veranderen, gelijk in hem vertrouwde: want het gene gy ons aandoet is zeer onmatigh: deze plaatze behoort den Koningh van Portugaal, mijnen Here, uyt wiens last my die bevolen is te bewaren, en hem daar van rekeningh te geven. De redenen die U E. aanhaalt, kunnen my niet bewegen, om de bescherminge van deze Stadt aan kant te zetten; de tijdt, ende de ervaertheit zal U E. leeren, dat den staat, daar in wy tegenwoordigh zijn, anders is, als U E. zich inbeelt. Godt beware U E. 9 November 1655.

Was getekent:

Antonio de Zouza Coutinho.

*Ordre tot
het ket stormen
ter Zee.*

Nu begoft den Veltheer ordre te beramen, waar yder in den storm, zich hadde te dragen: De Jachten, als de *Maaght van Enkhuyzen*, daar Schipper op was *Volkert Adriaansz.* *Schram*, namaals beroemde Zeehelt, van wegen het Noorder quartier, in de Engelze Oorlogh; ende het Jacht *Workum*, daar op het bevel hadde, den Opperstierman *Arent Groenevelt*, zullen haar zoo dicht in *Bahia* (onder het water, Kasteel) vervoegen, als zy na Zee, manschap (al te voren de gronden

, afgepeylt hebbende) oordelen zullen doenlijk, en ten besten dienste te zijn. Ten welken eynden zy elk zullen verzien werden, met 110 uytgelezen Matrozen, 5000 pont Buspoeyer, rondt ende langh, scherp schroot &c.

, De Jachten werden geordineert in de *Bahia*, op de beste plaatze te ankeren, om het water Kasteel met kracht van Kanonschoten te matteren, om onder de gunste van de rook, het Volk te laten landen &c.

, Tot dien eynde zullen de Jachten *Ter Goes*, ende *Erasmus*, zich by de voor-gemelte 2 andere Jachten houden, weynigh binnen schoots, ende yder van dezelve (omme te landen) boven de Matrozen op hebben, hondert Zoldaten, namentlijk, de Compagnien van *Willem de With*, *Hendrik Gerritsz.* ende *Christoffel Egger*, om het volk, Zoldaten, ende Matrozen, van de voor aan getogen Jachten aan landt te brengen. De boots en schuyten zullen haar houden by ofte ontrent de Schepen, namentlijk, by *Ter Goes* de groote Boot van *Amsterdam* met zijn Chaloup, de Chaloup *Wezel*, en de Boot van de *Gouts-blom*, de groote Boot van *Hollandt* met zijn Chaloup *Delph* ende de Boot van *Naarden*. De kleyne vaartuygen, van de *Haas* ende *Bruyn-visch*, zullen haar in 't water houden, een stuk weeghs boven het quartier, aan Strandt, om offer iets te verwittigen voor viel, daar toe vaardigh te zijn; gelijk mede alle de vaartuygen gedurigh zullen moeten letten, op de zeynen by de twee vechtende Schepen te doen, om op de zelve af te komen, indien zy in de grondt mochten geschoten werden, dat Godt verhoede. Als de wimpel boven de *Bloedt-vlagge* van de *Campanie* zal wayen, dan zal het landen aangaan moeten, en dan zullen de Vaartuygen, met de Matrozen, en de Zoldaten, uyt de andere Schepen af-komen.

, Als

„Als de *Wimpel* van de *Bazaans* roede waayt, zal het een teken zijn dat het Schip in noot van zinken is, waar op de Vaartuygen met roeyers gemant zullen afkomen, om 't Volk te bergen.

„Als de *Prince Vlagge* van het Fort wayt, zal het een teken zijn van overwinninge, ende dat Godt ons genade bewezen heeft.

„Als wanneer het raatzaam zijn zal, met de macht in 't Kasteel of te de Stadt stille te houden, ende niet verder te trekken, voor en al eer een *Prince vlagge* van het quartier, daar den Capiteyn *Cuylenburgh* aan strant gelegen heeft, vernomen werdt, 't geen een wis teken zal wezen, dat wy van de Landt-zijde mede binnen zijn, ende als dan zullen de tegenwoordige Officieren, na gehouden overleggh, doen ofte belasten, 't geen by meerderheyt van stemmen zal besloten werden.

„Als de twee Schepen de *Maaght van Enkhuyzen* ende *Worcum* onder zeyl zijn, omme de *Bahia* in te lopen, zullen alle de andere Schepen de *Bloet Vlagge* van achteren laten wayen, ende Anker lichten, ende mede toefstel maken, of zy de *Bahia* wilde inloopen, of wel van buyten aankomen, echter hen buyten schoots houden, ende zich wachten van den anderen op 't lijf te schokken.

„Door Godts genade gelan t zijnde, zal den Ed. manhaften *Adriaan Roothaas* het gezagh voeren, den welke dan alle Officieren, Zoldaten ende Matrozen, zullen hebben te gehoorzamen, ende te erkennen.

„Onder het gevecht van de twee voornoemde Schepen en 't landen van 't Volk, zal de Stadt aange-
 „taft werden, aan de Zee-zijde, op het Bolwerk *S. Joan*, ende aan de Landt-zijde by de Poorte *Rajuba*, om door Godes genade het eene of het andere Bolwerk te vermeersteren, ende daar door toegangh tot de Stadt te hebben. Op het Bol-

„werk *S. Joan* zullen aanval doen
 „Capiteyn *Kous*, ende op het *Couras*
 „den Capiteyn *Cuylenburgh*, die
 „door den Heer *Joan van der Laan*
 „zullen gesecondeert werden, ende
 „by gestaan na gelegentheydt, en
 „tot dien eynde daar bescheyden
 „zijn, de Compagnien van Capiteyn *Cuylenburgh*, *Govert Quartel*, *Jurian Gebel*, *Andries Stekens*, *Lambert Steenhagen*, *Hans Christoffelsz.*, *Jochem Blok*, *Melchior van Schonenbeek*, *Jan Mol*, met 36 *Javanen*, en de halve Compagnie *Bandanezen*. De Ladders zullen aangevoert werden, door de *Bandanezen*, *Javanen* ende *Mardijkers*, vergezelschapt met Nederlandtsche Matrozen, om of het gebeurde, dat de *Swarten* de Ladders niet op en voerden, die zelve aan te vatten; De voorsz. Matrozen zullen met Handt-graten voorzien zijn, eenige met zijdt-geweer ende andere met *Pieken*. By *S. Sebastiaan*, om de Bolwerken *Clergos*, ende *S. Philips* (by de Poorte *Rajuba*) te beklimmen, zullen bescheyden zijn, den Capiteyn *Westrenen*, den Luytenant *Wildtschut*, *Joannes Hartman*, *Joannes Cuperius*, *Hardenbergh*, *Roggen-kamp*, *Jakob Alenbier* (namaals voor *Jasnapatan* gesneuveld), *Diedelof van der Beek*, *Hendrik Broekhuysen*, *Jan Coertze*, met de *Javanen*, en der *Bandanezen* halve Compagnie, ende 't Volk dat den Capiteyn *Ruyfch* van beneden zal brengen.

„Den Capiteyn *Westrenen* zal het Bolwerk *Clergos*, ende *Emondts* *Ruyfch S. Philippo* zoeken te beklimmen, ende te bemachtigen, ende zullen onderstut werden van andere by noodtzakelijkheid; de Ladders zullen als voren aangevoert werden, door *Bandanezen*, *Javanen* ende *Mardijkers*, vermengt met Nederlandtsche Matrozen. De *Ceylonsche Lascarijs* zullen de gequetsten afdragen, om geen belet in 't stormen te doen.

Men hoorde onderwijle dat het secours

secours der *Portugezen* in *Gaa* was aangelandt, en dat de geruchten aldaar liepen, dat men met een goede macht daar van daan, tot ontzet van dit Eylandt zoude af-zakken. Onderruffchen zoude men goede zorge dragen voor de Stadt *Gale*, of misschien den Vyandt daar op zijn ooge geslagen hadde.

Den storm
geschied niet
op den be-
stemden
dag.

Den 11 van de maant November, zijnde den dagh op welke men meynde te stormen, elk een van de Krijgers vol moet zijnde, ende yder op zijn gestelde plaatze, is het geschiet, dat de Schepen door stilte ende tegenwindt, niet binnen konden geraken, zoo dat (Godt weet waarom) ons voornemen moste gestaakt werden, hebbende ondertuffchen al ons Geschut den geheelen dagheen ongemeyn geweld op de Stadt gedaan; doch die van binnen antwoorde weynigh ofte niet. Zy lieten ook (na hare gewoonte) geen Bloedt-vlagge van het Bolwerk *S. Cruz* wayen.

Het XXVI Capittel.

*Columbo te Water ende te Lande be-
stormt, met ongelukkig gevolg.
Brieven van Raja Singa aan den
Veldtheer. Hollandtsche Gevangenen
uyt Columbo.*

De 2 Sche-
pen slaan
tegen het
Water-Ka-
steel.

Den 12's morgens met den dagh komt het Jacht *de Maaght van Enkhuysen*, ende weynigh daar na *Workum*, binnen de *Bahia*, konnende de andere Schepen *Goes* en *d'Erasmus*, door scherpe windt en tegen-stroom, qualijk op haar gestelde plaatze komen, deden echter haar uytterste beste: de *Maaght* ontrent een uur na wensch gelegen zijnde, gelijk ook *Workum*, tegenshet *Water-Kasteel* donderden geweldig, gelijk ook die van de voornoemde Sterkte d'onze niet schuldigh bleven.

Storm te
Land.

Nu gaf men te Lande ordre om in aller yl aan te vallen, de Ladders wierden opgevat, en op drie byzondere plaatzen op de Stadt aangevalen, namentlijk, de Velt-heer en den

Gouverneur met 10 Compagnien, op de *Porta Rajuha*, de Bolwerken *S. Philippo* ende *Clergos*; Den Heer Major *Joan van der Laan* met 9 Compagnien op de Bolwerken *S. Joann* ende 't *Couras*; en *Jakob Lippens* met 2 Compagnien Krijgers, en een deel Matrozen in 7 Chinesche *Champans* de *Tang* ofte Poel overvarende, alwaar de Stadt op zijn zwakste is, gelast aan te vallen; doch het Volk wierdt meest ter neder gevelt, door het heftigh schieten met schroot; de Matrozen vattede de Ladders niet aan, gelijk het betaamde, ende zy gelast waren, dies zijn E.E. merkende datter wan-ordre was, drongh zelfs in perzoon met een wakkere moet, onder het donderen van 's Vyandts Kanon, en vattede de Ladders met noch andere Officieren aan, en brachten eenige der zelve tot aan de *Guardijn*, alwaar zijn E.E. met een Musquetkoegel, boven in het dikke van het flinker-been (by de lieze ingaande) gequest is geworden, waar van flauw wordende aftrok, om zich te laten verbinden; doch in 't afgaan zijnde, komt tijdinge, dat de troupen van den Heer Major *Joan van der Laan* aan de strandt al binnen de Stadt waren, daar op zijn E.E. nieuwe moed scheppende, en 't Volk een goet hart insprekende (noch zijnde onverbonden) derwaarts aantrok, doch te vergeefs: want het Volk raakte in aftocht, ende de macht van de Major *van der Laan* most mede de wijk nemen, ende de Ladders niet aan-gebracht zijnde, nam zijn E.E. mede besluyt tot het aftrekken.

Den Major *van der Laan* was mede op zoodanige wijze afgeslagen, zijnde by de zijnen de Ladders tot driemalen op-gevat geweest, maar die de zelve aanbrachten meest gesnevelt ende gequest, hadden ter nauwer noodt noch eene Ladder aan *S. Joann* gebraght, door welkers hulpe den Ed. Manhaften Luytenant *Melchior van Schonenbeek*, een dapper Zoldaat, zijnde een Hoogduytzer van geboorte, een man van goede opvoedinge, ende in de talen wel er-

Den Vel-
heer wat a
Ladders
zelfs aan.
Doch wor
gequest.

Melch-
van Sch-
nenbee
beklim-
leen het
Bolwer-
S. Joann

varen

varen, alleen op de zelve Punt geraakte, die aldaar geen gevolgh krijgende, het leven voor ons Vaderlant, met een groote moet heeft gelaten. Zijn hoofd afgekap't zijnde, wierd op een Piek ten toon gestelt, latende al-zoo hare tyrannige aardt aan zoo een dapper Zoldaat bliken.

De Zoldaten ende Matrozen, onder den Capiteyn *Jakob Lippens*, over de *Tank* belast te varen, waren, na datze geen kleyne tegenstandt, van vier wel gewapende *Manchous*, hadden uytgestaan, binnen de Stadt geraakt, zijnde de voornoemde *Jakob Lippens* gequetst, die met eenige andere gewonden te rugge quam; de overige in de Stadt zijnde, bleven ten proye van de Vyanden, alzo zy niet en wierden ondersteut met hulpe van d'anderen.

Het Jacht de *Maaght van Enkhuysen* was, na langh vechten, doorboort en zeer doorschoten, dat niet langer konde boven houden; over zulks zeynde om zijn Volk te mogen behouden, dijs de Chaloup *Langerak* op hem af quam.

Workum zoo dicht niet in de *Bahia* leggende, als wel de *Maaght van Enkhuysen*, heeft het Anker gekapt, ende even boven het rif geleydt, de *Bahia* (zonder veel verlies van Volk en schade aan het Schip) verlatende; Den Vyandt merkende dat de onze de *Maaght* hadden verlaten, haalden de zelve dicht aan het Strandt, ende die verkrachte *Maaght* gaf haar noch voor een tijdt eeten en drinken.

Het getal der Dooden mach niet minder als op 200, der gequetste 350 gestelt werden: doch daar onder niet gerekent de twee Compagnien Zoldaten, onder 't gezagh aan de Lieutenanten *Jan van Hardenburgh*, ende *Roggenkamp*, ende de Matroozen by den Scheeps-Capiteyn *Jakob Lippens* aengevoert, die in de Stad zijn verbleven.

De Schepen *Ter Goes*, ende *Erasmus*, die de Zoldaten in hadde tot het beklimmen van het Water-kasteel, bleven door de scherpe wind buyten

de *Bahia* vruchteloos leggen. Waarlijk dit was voor de *E. Compagnie* een dagh der finerte ende van benauwtheyt, ende stond het geheele Eyland in groot gevaar; doch God de Heere benam de Vyanden hare wijsheyt, die anders d'onze meer hadde konnen beschadigen, evenwel was alles met rijpe overlegginge wel beschikt: maar de zaken des Oorlogs zijn wisselvalligh; den taarlingh des Krijghs twijfelachtig; hier by komt dikmaals wandevoir, ontfeltheyt, flauw-hertigheyt, onordentelijkheid, en met een woordt gezeght, als den Hemel het begonnen werk niet wil zegenen, 't is te vergeefs gestreden: 't Is haast gewonnen, als den Hemel vecht, ende de Sterren uyt hare loop-plaatze tegen den Vyandt in Batalie staan, en dat Weeren Wint t'zamen voor Godts Volk een verbondt maken; gelijk *Claudianus* van *Theodosio* zinght:

Oorloghs
zaken zijn
wissel-val-
ligh.

*O nimium dilecte Deo, cui militat
æther,
Et Conjurati veniunt ad Classica
venti.*

Dat is

*O Gunstelingh van Godt, voor wien
den Hemel zwaayt;
Voor wien dat Weer, en Windt, en
het Compas zich draayt.*

Dan kan met recht een Leger *Κεραυνόβηλος*, onder der vermaarden *M: Anthonius Philosophus*, genaamt werden, dat niet alleen Blickzemt en Dondert op den Vyandt, maar den regen van den Hemel doet nederdalen, en niet alleen de oude *Duytsche* en *Sarmaten*, maar de gantichen hoop der *Nederlanders* vernielen. Als Godt wil, een eenige kan duyzent jagen, ende twee tien duyzenden doen vluchten; hy kan de *Ruyters* niet alleen met blindtheyt slaan: maar haar een gedruys van Paarden en Wagenen doen hooren, ende veldt-vluchtrigh maken, door 232 Jongens, een trotzen *Benhadad*, die hem roemde aan-gordende, als of hy zich los maakte, met zijn Leger te schande helpen.

K

Op

Manchous
zijn aar-
stuyt.

De aaght
van enk-
huysen
zijn.

'schip
Workum
ontst.

Calder
doeren
gsten
a
Sto.

Brief van
den Keyzer
aan den
Veldt-heer.

Op dezen ongelukkigigen dagh na de middagh, bequam den Velt-Heer een Brief van de Keyzerlijke Majesteyt, waar in na gewoonte voorwerpt, het goet vertrouwen dat hy op zijn E. E. hadde, om by veroveringh van Columbo, de stad in zijne handen over te geven, ende het na-komen van het Verbond met den Heere Westerwold eertijts gemaakt; dat zijne alhier aenwezende Dessaves alle wegh-gevluchte inboorlingen zoude overhandicht werden, 't zy doot ofte levendigh, om zich aan haar te wreken, gelijk voor Batecalo geschiet was, dat hy zijne Dessaves gelast hadde, alle de Dorpen en beneeden-Landen (zoo veel doentlijk was) te vernielen, ende te verbranden. Zijnde by deze Brief gevoeght een briefken van den Potugeesch en Generaal Anthonio de Souza Coutinho den 27 October, uyt Columbo na het Hof van de Majesteyt gesonden, waar in hy de groote vriendschap met den Keyzer, ende by de Portugezen eertijts onderhouden, aanhaalt, en dat het haar leet was dat zy in onlust met den Keyzer geraakt waren, doch mits de Hollanders Caleture hadden vermeerstert, en het Leger op Paneture was geslagen, ende de Stad benard en omringht geworden van hare Vyanden, zijnde in groote beduchtinge om de zelve te verliezen, dies zy ootmoedighlyk de Majesteyt om hulpe verzochten, doende verzekeringh dat de Hollanders by veroveringe, de Stad aan zijn Keyzerlijke Majesteyt niet zouden overleveren: maar dat als dan de Meester zoude speelen, dieshalve zijn Majesteyt, na zijn hooge wijsheyd, wel konde afmeetten, hoe dit tot kleynachtighe van zijn doorluchtige Perzonagie zoude strekken; daar in tegendeel, indien zijn Majesteyt te rade wierd haar bystand te doen, het t'eenemaal zoude strekken tot vermeerderinge van het Koninkrijk van zoo een grooten Monarch.

De gequet-
sten worden
weghgezonden.

Den 13 November was men gestadigh bezigh om de gewonden te verzenden na Negombo, Gale, ende Montual. Op dezen dagh liet den Vyand twee van ons veroverde Ven-

dels, het eene van 't Bolwerk *St. Jan*, t'andere van *St. Philippo* waeyen.

Doen bequam men zekere tydinge van het aankomen in *Gales-bay* der Schepen *Avenhorn* en *Kampen*; geladen met een kostelijke Vracht uyt *Persia*, om verder na *Batavia* te stevenen. Men verzond ook het Jacht de *Bruyn-visch* na *Gale*, om die zelve wegh te varen, ende wierden daaghs daar aan, zijnde Zondagh (na gedane Gods-dienst) eenige noodige brieven met de voornoemde Bodens na *Batavia* afgevaardicht, als mede over Land aan den grootmachtighste Keyzer *Raja Singa*.

Op die tijd ankerde het Jacht *Popkensburgh* voor 't Leger, met Buspoeder, en andere noodwendigheden.

Den 19 quamen des Keyzers *Dessaves* zijn E. E. een brief vertoonen, door *Raja Singa* haar toe-gezonden, waar in hy groot leetwezen toonden over de verkregen wonde, van zijn E. E. in de laatste storm, en dat hier door genoodzaakt was geworden, om op het spoedighst nacht ende dagh alles te bereyden, wat tot zijn optocht, ende afzakken na het Leger, tot onze hulpe, dienstigh was, en dat de Majesteyt verzocht geen tweede storm mochte aengevangen werden, voor en al eer zijn Majesteyt met zijne Raad ende Macht zijn E. E. hadde by-gewoont: waar op een briefken met alle beleeftheydt ende dankbaarheid aan *Raja Singa* wierd gezonden; ende alzoo men van het toevoer van Krijgs-knechten uyt *Goa* hoorde, wierde goet gevonden de Jachten *Workum*, ende *Popkensburgh* met een Fregat, benoorden *Negombo*, te laten te kruysen, om op de verwachte Vyands macht te passen.

Den 26 wierden eenige Canon-schooten gehoord, d'onze waanden dat het een zeyn was van het Fort *Negombo*, waar mede de aankomst van de Portugefche Schepen betekent wierdt; Hier op vertrekt, zonder dralen; den Ed. Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyden*, na de Kerk *Quia de Lobo*, nemende van daar

Brief van
Raja Singa
aan den
Veldt-heer
met be-
van om
verlies
verzoe-
geen te
storm
der zij
kennis
doen.

Een
Jachten
kruysen
noorden
Negombo
om den
voer van
Goa te
letten.

daar twee Compagnien Zoldaten, ende twee dito Matrozen, ende zakt met de zelve terstont na *Montual*, van meyninge zijnde die te doen schepen, om den Vyandt in alles (na vermogen) buyten *Columbo* te houden. Den Veldtheer (hoewel zijn versche wonde hem noch beval t'huys te blijven) vertrok kort daar aan mede derwaarts, alwaar de vier Compagnien gereet vont om in de Schepen te treden; hy oordeelde dat men noch een kleyne tijdt de zake zoude inzien tot nader bescheydt. Men vondt daarna goet, met de tegenwoordige Officieren; de Jachten de *Mars*, ende *Vlissingen* af te vaardigen, om by ende ontrent de noordelijke hoek van *Montual*, op des Vyandts Vaar-tuygen de wacht te houden, mits haar mede gevende last ende bevel, waar na zy haar te schikken hadden.

It Jach-
je Ro-
men komt
uy Suratta.

Ontrent deze tijdt komt het Jachje de *Romeyn* uyt *Suratta*, zijnde daar getimmerd ende opgeleydt, geladen met 16 Lasten Tarruw, voor *Batavia*. Men verstont uyt de Opperhoofden van het voornoemde Jacht, hoe zeker Portugesche *Kaffila* sterk 30 Fregatten, ontrent *Wingurla* door onweder geheel vergaan was, zonder dat men wist waar van daan zy quamen, of waar na toe zy wilden. Het schieten daar te voren van gemelt was, was by haar gedaan, om met de Jachten *Workum* en *Popkensburgh* te prayen, en te spreken.

ree Ge-
n gen
Elanders
ken by
de Veldt-
k.

Na dat den 29 den Capit. *Barent Cuylenburgh* van zijn bekomen quetzure in den storm was overleden, en na gelegentheyt eerlijk begraven, zoo komen den 1 December in het Leger twee Sargianten, voormaals op *Anguratotte* by de Portugesen gevangen, die haar met het vluchten van eenige Portugesen van *Manaar*, naar *Tutecorijn* onder de Mooren hadden verstecken, ende na veel zwervens, door de zelve Mooren, naar de plaatze genaamt *Kilikare* gebracht, van waar met onze Vaar-tuygen, ende vervolgens herwaarts gekomen waren: edeze 2

Perzonen wierden om hare trouwhartigheydt ende liefde tot de *Ed. Compagnie*, weder in haar ouden staat van den Veldtheer herstelt.

Zoo als de vromigheyt van deze twee dappere mannen zich openbaarde, wierdt het Avondt-licht bezwalkt met een Schelmstuk, dat de duysternisse bemindt, van eenen God-en eer-vergeten Matroos *Claas Claasz.*, die door de *Barnigh* ende *Bahia* zwemmende, by den Vyandt (als een trouwloos verrader) overzwom. Even op die tijdt des nachts wiert een Aprobe, ofte nader-werk gemaakt, met inzicht, om door goede voort-gangh en de zegen des Heeren, het Bolwerk *S. Joan* te ondermijnen, ende te doen springen, 't welk met yver en alle vlijt wierdt behartight: Men schikte het Jachje de *Romeyn* om te bezichtigen, of eenige Portugesche Vaar-tuygen of grooten Schepen mochte af-komen, daar van in tijds ons kuntschap te doen, ende het Jacht *Vlissingen* wierdt op ontboden, om na de *Malabaarsche* kuste verzonden te werden, en in plaatze van 't zelve Jacht wiert de *Erasmus* (om op den Vyant te passen) afgevaardight.

Claas
Claasz.
Matroos
loopt tot den
Vyandt
over.

Het XXVII. Capittel.

Gebrek in Columbo. Anthonio Amiral de Menezes op-gebracht. Vervolgh der Belegeringh.

Den 7 December verstont men uyt *Columbo*, dat de Burgers om gebrek van Rijs, ende andere levens middelen, haar meest in dienst van de Koningh begaven, dat na de laatste storm 70 à 80 van ons volk inde gevangenisse waren; dat den Vyandt boven 20 of 25 blanke koppen niet hadden verloren, daar onder twee van de voornaamste Hopmannen der Burgeren, *Anthonio Barbosa*, ende *Felicio Leesio* Heer van *Macoene*. De Kanon-stukken hadden zy uyt de *Maaght van Enkhuysen*, aan Landt en in de Stadt gehaalt, die op de by-zonderste plaatzen van de Sterkte ten toon

Gebrek
van levens
middelen in
Columbo.

gestelt, met verscheide rodомontados ende zwetzeren, het volk willende sterk ende moedigh maken; dat zy zeer tot versterkinge arbeydede, zeer stofte van de verhoopte aankomste tot haar ontzet uyt Goa; dat noch 700 blanke Perzonen zoo Koningsh Zoldaten, als getrouden hadden.

Antonio
Amiral
de Menezes
by d'on-
ze opge-
bracht en
aangehaalt
met ver-
scheide
Brieven.

Den 10 December wiert aan Montual, Antonio Amiral de Menezes, doen en namaals Gouverneur van Jafnapatan, ende Anno 1658. in het veroveren van Manaar, met een Prince stukje, staande op een van onze Boots, door zijn hals getroffen ende gedoot, van d'onze opgebracht, welke van Manaar komende, meynde binnen Columbo te geraken, het welk hem mislukte, men vondt eenige Brieven by hem, een van de voornaamste was met characters geschreven, die van de Veltheer haast wierde bekend, ende uytgevonden; den Inhoudt in onze tale luyde aldus:

Aan den Generaal Antonio de Souza Coutinho.

Voor dat ik eenige wetenschap van 's Vyandts Schepen hadde, hebbe ik aan U E. over Landt geschreven, echter wete niet hoe het met den Brief-drager afgeloopen is; de drie Pados zijn binnen Goa wel aangekomen, ende de 5 Posten derwaarts gezonden, zijnde de zeste Anthony d'Abreu, die binnen deze Sterkte gansch niet heeft vertoest: maar heeft 2 nachten in Negapatam geweest, hy gaat zeer wel van alles voorzien, 't gene tot verlossinge van Columbo vereyft werdt; hebbe ook na mijn beste verstant, om volk te krijgen, middelen aangewezen, ende zulks in alle Steden van India, gevende voor eerst, 't gene ik bezitte ende in mijn macht hebbe, 't welk van andere quaat-willigh gedaan werdt. Voorts dat boven alle dingen noodigh is, een armade van groote Schepen, ende Vaar-tuygen met riemen, neffens alle het Zee-varende volk, dat in de Stadt te bekomen is, herwaarts te zenden. Tot noch

toe hebbe ik geen tijdinge van de Vloot, van de Caap Comorijn gehadt, in welkers gezelschap, ik het verzochte toe-voer te gemoet zie; ende ik laat my vastelijk voorstaan, dat U E. last aan het hooft Comorijn zy, nevens 3 tijdingen aan 't Opperhooft van Tutecorijn, Godt gelieve haar tot het Eylant Manaar te brengen, als wanneer wy ons ook derwaarts zullen vervoegen, om met den grooten Hopman te spreken, en dan de zake zijn voortgank laten nemen, volgens uwe last, 't welk groote verquikkinge in het beschermen van die plaatze zal geven, gelijk U E. ook in 't byzonder zeght, aan my niet te zullen ontbreken, by aldien daar middelen zijn om te achtervolgen, 't geene ik van harten wensche: want met de Armade ofte Scheeps-macht moet het eerst werden begonnen, als zijnde tegenwoordigh het eenighste middel dat wy hebben, tot dat ons toevoyer van volk uyt Goa toekome. En of het de Goddelijke genade geliefde, dat deze Keters in het Belegch mochte verstroyt werden, en wy alzoo voldoeninge mochte verkrijgen tegens haar geluk, 't welk zy in zoo weynigh dagen hebben gehadt, waar toe haar gelegentheit (tegens uwe meyninge) gegeven is: want d'uytvallen daar van zijn wel voor gezien, ende geduyt geweest. Voorts is 'er last gegeven, om zoo veel Lont te laten maken, als doenlijk is, ende de eerste Pado die derwaarts gaat, zalze mede nemen, de twee andere verblijven alhier tot de naaste reyze, een gewapende, om d'andere te beveyligen, ende te geleyden, en zullen by deze gelegentheit t'allen tijde, behoortlike tekenen gegeven werden, wanneer in die Stadt (in bestelde plaatze) 't zelve eerst gedaan werdt, niet meer &c.

't Kan zijn dat den Hopman van Manaar (in deze gelegentheit) tijdinge van de Scheeps-macht bekomen heeft, en U E. de weet daar van zal gedaan hebben. Godt beware U E. en verlosse U E. uyt alle gevaar.

Jafnapatan 11 November 1655.

Was getekent:

Antonio Amiral de Menezes.
Noch

Noch een andere van den zelven inhoudt, luyde aldus:

MEt de Galjoots van September, hebbe U E. onder omme-slagh van Sebastiaan Martino geschreven, niet denkende zoo quade mare te hooren, gelijk in Couchin ende alhier aan 't Hooft Comorijn hebbe vernomen, als dat de Stadt tot zoo erbarmelijken staat was gekomen, door quade bestieringe, 't welk ons over de Kuste is ter ooren gekomen, verlooren hebbende zulken manhaften en deftigen Hopman, gelijk Anthonio Mendes d'Aranha is, met zoo een menigthe wakkere Krijgers. Voorts zijn my eenige nieuwe tijdinge voor gekomen, die my veele tranen hebben gekost; wy hebben veele moeyte gedaan, om 't Hooft Comorijn te boven te komen, maar de tegenwinden hebben ons belet, ende schoon dit gemist heeft, zoo zy U E. echter verzekert, dat de Heere Onder-Koningh de Stadt Columbo, met alles datter in India is, zal te hulpe komen. Hier werdt gezeght dat Don Manoel Mascarenhas derwaarts zoude komen, ten aanzien van Jafnapatan zeer quade maren, wegens deze ouden waren gekomen, doch 't geene wy van Goät bidden, is, dat deze Stadt tot Sprokkel-maant gelieve te beware, den 11 November 1655. was getekent Nicolao d'Olivera.

Alle de andere Brieven waren van weynigh belangh, zijnde hy gemelte Portugeesch (met die in den Brief genoemde Zee-macht) sterk 15 Fre-gatten, van Goa in October verzeyle, doch aan 't Hooft van Comorijn weder te rugge gekeert, ende de Soldaten die daar in waren, te Lande op Jafnapatan gekomen, van waar aangenomen hadden, de tijdinge (niet tegenstaande onse besettinge) binnen Columbo te brengen, dat binnen Goa 6 Galjoenen by de hand waren, waar van eenige tot den Oorlogh alreede uyt-geruist waren, en waren zy gezint, indien onze Schepen de Bhare van Goa mochten komen te bezetten, een uyttocht op de zelve te doen. Deze

Brieven wierden aan de Keyzerlyke Majesteit gezonden.

Den 12 December quamen 200 Swarten langs de Strand uyt de Stad door de Poorte Mapane, op welke terstont 3 Compagnien werden afgevaardight, om haar den toegank tot de Stadt af te snijden, doch d'onze daar ontrent komende, vonden de zelve als in den wedergank, dies zy na de middagh onverrichter zaken weder quamen, van deze Swarten liepen drie aan onze kant over, die voor gaven dat zy aldaar geweest waren, om ryzeren-busschen te halen, daar zy haar Bolwerken St. Jan, Steven; en Philippo, ook de muuren mede verdubbelde, ende versterkte; inzonderheydt dat zy de mantelingh tusschen St. Jan en Steven, met een geheele paggeringh van Klappus-stammen binnewaart aan, ende met een vast werk, ende Canon voorzien hadden, ende afgesneden, zulks zy (des noots zijnde) de Bolwerken verlatende, daar op haar verblijf konde nemen.

Op dezen dagh wiert voltoyt een tweede halve Maan-werk: daags daar aan komen 2 Blanken, zijnde Portugezen, over, bevestigende het voorgaande, en dat zy binnen voor onze Mijnen zeer beducht waren, zijnde St. Jan, met 2 Instantias, onder Gasper Figueiro bewaart, de Poort Mapane met 3, ende de andere Bolwerken na gelegentheydt. Men dreef ontrent deze tijdt veel afgesloofden uyt de Stadt, als een Ballast, om ergens haar kost ende levens-middelen te zoeken, maar de Velt-heer besloot, dat men de zelve niet zoude ontfangen; maar alleen cenige Blanken, die ons eenige merkelyke kondschap konden doen van den toestandt der Vyandt in de belegerde Stadt.

Den 14 dito des morgens 10 of 12 Manchous het Lak, ofte Water-poel over varende, om eenige busschen rijzeren over te halen (als meermalen geschied was) wierden door onze Zoldaten een aanslagh op haar gedaan, doch den Vyand ontdekte

K 3 d'onze

200 Swarten komen uyt de Stadt op strandt.

De Belesingh bevordert.

Portugeezse Overloopers.

Oschandelyke onbarmhertigheydt.

Toestandt der Belegerde.

d'onze te vroegh, en nam zijn achter-keer; wy bequamen 3 gequetsten, den Vyand hadde weynigh of geen afbreuk.

Loop-graven en Bateriaen verwaardicht.

Den 15 dito maakte de Velt-heer een besluyt, met 24 vrywillige Mannen, om in de nakende Loop-graven te arbeiden, elk voor een gulden des daaghs, waar van zes geduurigh, buyten de Swarten, de handen zouden aan 't werk slaan, yeder 6 $\frac{1}{2}$ ctmaal, onder voorwaarde, zy het tot den eynde zouden uytvoeren, en by goede uytval, noch een goede vereeringe te verwachten hebben; nade middagh wierdt een Bateria van 6 stukken afgesteken, ende belast de zelve vaardigh op te maken.

Ongelukkig voorval.

Den 18 dito, is door groote onvoorzichtigheydt een ongelukkig schoot, door zeker Konstapel, op de Bateria van 2 Stukken, na den Vyandt gedaan, niet denkende op het schroot, waar mede gemeynlijk des nachts geladen stondt, om het af te nemen, waar door 7 Swarte Arbeys-lieden zijn gequetst, en 3 ter neder geschooten. In den avondt bracht men met kracht van volk, ende met een groote vaardigheydt (alles zijnde zeer gevaarlijk) 4 stukken Geschuts op de nieuwe Bateria. Den 19. heeft men van de nieuwe Bateria dapper op de Bolwerken *St. Jan*, ende *Steven* gedondert, ende wierden in den avondt daar noch 2 stukken by gebracht: Zijnde nu met 6 voorzien, ende volkomentlijk op gemaakt. Den 20 werd een derde halve Maan-werk begonnen, zijnde deze op 2 Roeden na by de Gracht. Des avondts vermistten wy den Portugees *Simon Lopes*, die by den Vyandt als Schelm is overgelopen.

Drie Swarte Timmerlieden komen over, met bericht van des Stadts gelegentheydt.

Den 26 quamen 3 Swarte Timmerlieden over, die ons veel merkelyke tijdingen brachten, als dat de *Portugezen* de punt *St. Jan* hadden ondergraven, ende op 5 byzondere plaatzen 5 groote vaten met Buskruyt gestelt, die door Bamboezen van boven nederwaarts strekkende, zoude moeten aangestoken

werden, zoo wanneer wy andermaal de punt ondernamen te bestormen, hebbende zy in 2 dagen herwaarts, uyt de oorzake van dat Bolwerk, geen Kanon-schooten gedaan, zeggende, dat zelfs daar aan gearbeydt hadde den Generaal *Antonio de Souza Coutinho*s zoon, die op de punt *St. Jan*, voor eenige dagen, door d'onze, met een musquet-kogel in 't hooft geschooten zijnde, korts daar na was gestorven.

Zijn E. E. droegh, de byzonderste Officiere by den anderen t'zamen geroepen, voor, hoe tot noch (door Godes genade) de Approchien met goede spoet, en zonder merkelijke schade van 't volk, wierden gemaakt, dat men nu voortaan, zoo men een gelukkig eynde wilde te ontmoeten, sterker, ende met alle ernst de zelve moeste vervolgen, om den Vyand, die eenigh buyten-werk om en buyten de punt *St. Jan* maakte, geen voordeel over te laten, ende zoo yemandt, om zulks uyt te werken, eenige zwarigheydt hadde, dat de zelve vry zoude uyt spreken. Doch wiert eenstemmigh goet gevonden, met alle yver voort te varen, ende te onderstaan een Mijne onder *St. Jan* te brengen, daar d'Almachtige zijn zegen toe verleene.

Den Velt-heer maakte den 28. de *Diffaves* van *Saffragam*, ende van de *Vier Corlas* bekend, hoe dat beflooten hadde, een Gezant aan den Keyzer te zenden, om eenmaal kondschap te bekomen, hoe zijn *Majesteyt* het met ons meende, of genegen was beneden te komen, ofte niet, en dat zy mede daar over aan den Keyzer zoude schrijven, als zijnde nu zoo verre gekomen, dat de tijdt, om andermaal een aanval op de Stadt te doen, niet veel langer uytstel vercyfte: en by aldien den Keyzer noch eenighzins aan onze goede meyninge mochte twijffelen, zy (zoo veel doenlijk was) zijn *Majesteyt* van onze oprechte meyninge mochte verzekeren.

De Velt-heer berislagt, besluyt 't Bolwerk St. Jan onder-menen.

Schrijft ernstig den Keyzer.

Het XXVIII. Capittel.

Portugezen werpen steenen uyt een Mortier. Derde halvè Maan gemaakt. Gallerye vergeefs aan gebracht. Spion op-gehangen. Brieven van Choromandel, met omstandige narichtinge.

De Vyant geuykt de Mortier, en wort de eeremaal in steenen.
DEn 28 Decemb. des avonds werd by de Portugezen, uyt een Mortier, met steenen in onze Werken geschoten, 't welk ons vreemt voor quam, want wy meyn- den, dat zy geen Mortiers hadden, en doen wierdt geoordeelt, dat den overgelopen *Simon Lopes*, haar het gebruyk van dit werk-tuygh hadde aangewezen: daaghs daar aan werd den Lieutenant *Johannes Hartman*, namaels Kapiteyn voor *Jafnapatan*, na den Koningh van *Candy*, Keyzer van *Ceylon*, afgezonden met eenige Brieven. Men arbeyden ook aan het derde halve Maantje strandwaards, alwaar een Mortier wierdt geplant, en thans nam het mijnen na de gracht zijn aanvangh.

Is derde halve Maan gebrakt.
De leger- de n noch reyk met ler s-mid- del ver- zie
 Immiddels verstond men door een Overlooper, (zijnde een *Chinees*, van *Macao* geboortigh) dat de Vyand, binnen in de Stadt noch van levens-middelen redelijk voorzien was. Men hoorde nader verzekeringe van de doot van den Zone des Generaals *Coutinho*. Men schreef ook aan den Heere *Laurens Pit*, Gouverneur van de Kuste *Choromandel*, om kruyt ende loot, en dat de Schepen, die op de aankomste van de *Tajouans*-vaarders, van daar na *Batavia* zoude komen te vertrekken, *Gale* in 't voor by gaan zoude aan doen, om ons dienstigh te zijn, indien den Vyandt zijn verwachte toevoer bequam, en anders ons van een deel gevangen Portugezen, met wegh voeren, te verlossen.

De Vyant maac Pallissaden in de Gracht.
 Den Vyandt maakte den 8 Januar. eenige Pallissaden in de Gracht; Matroos wierdt gelaft, met werpen van Granaten, haar van die moeyte te ontledigen: daaghs daar aan bevonden men dat den Vyandt zich zeer ver-

sterkte, en wierdt, tot nader ontdekkinge, een Bresse in de Muur van de Gracht gekapt: om dit werk te volbrengen, wierden afgevaardight den Capiteyn *Hendrik Gerritsz.* den Constapel Major, den Lieutenant Ingenieur, en den Meester *Timmerman*, die bootschapten, dat den Vyandt een Beer van Pallissaden, zeer dicht by den anderen gevoeght, in de voornoemde Gracht hadde gestelt, en dat een Bas-stuk, met de tromp na 't strandt, vaardigh stondt; zijnde te gelooven, dat zy aan de Zee-kant ons meynde te verwachten.

Men tract de Gallerye met een vereeringh van 100 Rijksdaalders over te brengen.
 Hondert Rijksdaalders wierden aan zes wel geharde Timmer-lieden geboden, op aanbiedinge van haar dienst, ende wierdt vast gestelt, in de Name Godes, onder het lossen van 't Kanon ende Vuurroers, de Gallery over te brengen. Des anderen daeghs na de middagh bracht men een goet getal Musquetten in de Aprochie, yder wierd zijn plaatze aangewezen, op de welke hy vuur te geven hadde, ende gelaft haar oogen nergens anders na te keeren. Het liep diep in den avont, eer wy tot door-bikken van de muur konden geraken, want zy was onder aan de voet dicker als in 't midden, dies wierd voor eerst een kleyn gat, dat recht op 's vyants pallissaat-werk uyt quam, gemaakt, waar in veel handgranaten, en daar toe gereetgemaakte vuur-potten wierden geworpen, en voorts door gebroken zijnde, dreef men den Vyandt uyt de Gracht, en stelde terstont 12 Vuur-roers aan de over-zijde der zelve, om veyliger te kunnen arbeyden. Deze dan gedurigh door den Vyandt met grof Kanon van *St. Steven* ende *St. Jan* (de voornaamste Botwerken) als ook uyt hare gemaakte Sterkte om laagh, met Musquets ende een kleyne Bas-stuk met schroot rouwelijk onthaalt zijnde, moften uyt de Gracht komen, vertoonde dat het aldaar niet hardelijk was, dies men raadtzaam vondt 't werk een weynigh te staken, zijnde wonderlijk, dat in deze toeval niet meer dan een Timmerman

Het werk moet gestaakt werden.

ende

ende twee Caffers zijn gequetst geworden. Ende alzo de Galderye het schieten uyt den gemaakten houten Beer van de Vyanden niet konde uytstaan, is goet gevonden het werk noch wat op te houden, en den Vyandt in gedurige alarm te laten, om te minder gevaar te hebben van volk te verliezen.

Een Portugeſche Brief aangehaalt.

Den Schout by Nacht *Adriaan Roothaas*, ſond den 12 Januarij uyt de Vloote dry Swarte gevangenen op, met een vaartuygh van *Manaar* komende, voornemens zijnde, eenige Brieven in de Stadt te brengen; men bevond by haar niet anders, dan dit weynige, uytgehaalt uyt de Brief van *Lorenſo Barboza*, aan *Don Francisco de Souza* geſchreven, luyden- de als volgt:

D'Armee van Cabo Comorijn, heeft de hooghte niet konnen krijgen, om dat zeer laat is gekomen, en het een onſtuymige tijdt was: de gekomen Zoldaten zijn over Landt na Tutecorijn, en van daar ter Zee op *Manaar* gekomen. Men heeft alle moeyten aangewend, om groote Schepen en Fregatten herwaarts af te zenden, tot ontzettingh van de Stadt *Columbo*, verhoopende dat U E. acht Galioenen, met eenige Patasjes ende Fregatten, zult bekomen. Alhier loopt gerucht, dat de Galioenen vaardigh gemaekt werden, en het is gewis, dat die hier zullen komen: het verdere aangaande, zal U E. uyt de Brieven van den Kapit. * Moor, die aan den Generaal geſchreven heeft, verſtaan.

*Het woord Moor is zoo veel als Groot-Kapiteyn ofte Hopman.

† Een Instantie beſtaat uyt 25 à 30 Krijgers.

De voornoemde gevangen verhaalde mede, hoe dat *Anthonio Amiral*, van *Jafnapatan*, tot verſterkinge van *Manaar*, met zes † *Instantias* Zoldaten overkomen was, en dat de geruchten liepen, dat binnen korten tijdt 5 Galioenen en 28 Fregatten, tot ontzet van *Columbo*, van *Goa* zouden af-zakken, op welkers eerste verſchijninge, zoude ook omtrent *Manaar* wezen eenige vaartuygen met volk voorzien, ende dat een Scheepken, tot afvaardighingh van tijdinge, aldaar klaar lagh.

Nu zond den Veld-heer een naakte onderrichtingh aan alle de Schepen, hoe zy haar tegens den aankomenden Vyand ter zee zouden gedragen; als mede een dubbeld' daar van aan de Kruyſſende Jachten, *Workum*, *Popkensburgh*, *Mars* ende *Eraſmus*.

Even op deze tijt wierden 30 *Bandedeeze* Krijgers, en zoo veel *Mardijkers*, met haar geweer na boord geſtelt; en doen quam een Swart overloopen uyt de Stadt, zeggende, hoe dat de ontvluchte *Manaaers*-vaarders, zonder Brieven, naakt aan land waren gekomen, waar van den eenen gewond was, doch wiften geen ander nieuws, als wy alrede uyt onze gevangenen verſtaan hadden.

Den 15 Januarij brachten onze *Laſcarijs* een *Spion* op, die zy (onder 't voorgeven van Tabak in de Stadt te willen verkoopen) hadden opgevat. Hy wierdt op zijn eygen belijdeniſſe, dat al twee Maanden verleden voornemens was geweest hem by zijn Moeder ende Maagſchap in de Stadt te begeven; en op de getuygeniſſe van twee overgekomen *Cingalezen* en *Timmerlieden*, die verklaarden hem, ten tijde der Belegeringe, in de Stadt gezien te hebben, op de plaatze daar hy vermeeynde door te gaan, andere *Overloopers* tot een voorbeeld, opgehangen. Ende dewijl men, op het aangeven van eenige *Laſcarijs*, verſtond, dat ontrent de opgerichte galge, eenige *Portugezen* ende *Laſcarijs* waren komen neſtelen, zoo wierd een Compagnie Zoldaten aldaar geleyt, om de zelve te verdrijven, ende des nachts zoude aldaar goede wacht gehouden werden.

Den 19. quamen Brieven van den Heer *Laurens Pit*, doenmaals Gouverneur van *Choromandel*, meldende den toefſtandt van de zake der Ed. Compagnie aldaar, gevende hope, dat met behouden vaart van de Jachten *Cabbeljauw*, *Zee-Rob*, ende *Patientie*, *Ceylon* met 35000 pont Buspoeder zoude konnen voorzien werden. Daar wierdt in die Brief gemelt, van groote ſchade by de

Den 1 keer zen aan alle Schepen nauwe d'erricht. ge, wa na zich zeevare volk in ſlaen z gedragen hebben.

Een S door d' opgehan

Brieven van C roman

Men Am-
nam is
et zekere
Dte.
Areek is
et Vrucht
d de In-
dien
kwen, en
n dt voor
Kopmar-
sep van
Cylon na
Coro-
nadel
goert.

Ed. Compagnie geleden, zoo van 50 à 60 lasten Rijs, als mede 250 * *Ammenams* † *Areek* door 't vier verteert, door verzuym ende quade wacht. Dat verscheide Kooplieden, uyt de havenen na *Ceylon* met Rijs ende eetwaren af quamen, zoo dat wy, ende de inwoonders (door Gods genade) buyten beduchtingh bleven.

De *Zee-Rob* hadde in zijnen balg geladen 270 Blazen, ofte 26822 pont nieu Bus-poeder, 50 pakken *Guinees Lywaat*, 101 lasten Rijs, makende t'zamen een Ladinge van 23862 gul. 17 stuylvers.

Men verstondt ook hoe dat den Koningh van *Golgonda*, stondt, na 't gemeyn gevoelen, ende de oogenschijnlijke voor-bereydingen, met zijn Veldt-overste, de Heer *Mirza Mula*, in 't korte in twist te geraken, daar hem de gedachte *Mirza Mula* zeer op spitste; hebbende zijn sterke Forten *Gendecalte*, *Gronconde*, ende *Goeti*, met groote Guarnizoenen bezet ende wel voorzien. Den Veldt-overste *Chan Channe* was met het *Viziapoursche* Leger sterk 8000 Ruyters, ende 40000 Voet-knechten, uyt het oude *Carnatische* Hof *Velour*, na *Viziapour* vertrokken, doch tot wateynde, was onzeker.

Uyt het dubbelt van den Brief van Sr. *Leonard Jansz.* Koopman in *Wingurla*, van den 8 Decemb. ofte Winter-maandt; aan haar *Ed.* op *Batavia*, verstondt men wat toerustinge binnen *Goa*, tot ontzet van *Columbo*, by de handt wierdt genomen; doch den Onder-koning hadde volkomen kondschap van de aanzienlijke macht der Nederlanders voor *Columbo*, en aldus scheen de toerustinge, om voor gemelte plaatze te willen ontzetten, maar een groot op-geven te zijn: en dat zijn gevoelen was, wanneer de Scheeps-macht al volkomen zoude vaardigh zijn, en men binnen die tijt geen berich-tinge bequam van het overgaan van *Columbo*, dat aldan den Onder-koning zelfs, meer uyt wanhoope als kloekmoedigheyt, zich derwaarts zal begeven, ter oorfsake den Koningh

van *Portugaal* de bescherminge van *Columbo*, voor alle andere plaatzen, ten hooghten beveelde; welk gebodt den Onder-koningh, in 't opschorten van tijdelijk derwaarts toevoer te zenden, overtreden heeft, al-zoo meynde dat zeer vroegh een groote Nederlantsche macht ter Zee de *Bhare* van *Goa* zoude bezetten. Ook melde hy, dat ongetwijfelt de Zoldaten, die op de Oorloghs-Schepen zoude gestelt werden, met eede, en na ontfangen van het *Sacrament* zoude verbonden werden, wanneer onmachtig waren in 't slaan, den rooden *Haan* (ô onchristelijke wreetheydt!) in 't Bus-poeder te steken; Doch verhoopte dat de Heere der Heyrscharen, voor zijn dier-gekochte Gemeynte, in de spitze des Oorloghs (bevooren de voornoemde Vloot de *Ceylonze* kuste zal komen genaken) gestreden, en *Columbo* in de macht der *Ed. Compagnie* zal gegeven hebben: maar dewijl het wijfheyt is, den *Vyandt* niet te geringh te achten, zoo zoude hy, van na nader bekomen zekerheydt, den *Ed. Heer Directeur Generaal Gerard Hulft* zoo ras kondschap doen als mogelijk was, en de Landaart in deze gevaarlijke tijden, tot overbrengen van Brieven, met gelt te bewegen.

De Macht die zy ter Zee uytrusten, bestondt in

- 2 *Kraken.*
- 2 Groote *Galioens.*
- 1 Kleyn *dito.*
- 2 *Caravels.*
- 6 *Patachos* ofte Jachten.
- 20 Oorloghs-Fregats.
- 24 *ditos*, die van *Sipaveneycx* kust ontboden waren.

Noch eenige Galjoots met overloopen, en noch veel kleyne Vaartuygen, genaamt *Singazeel*.

Hy oordeelde dat de boven-gemelde Armade, in 't laatste van Januarij ofte Lou-maandt, zoude konnen vaardigh zijn; dat 'er ook eenige Jachtjens van *Chaul* ontboden wierden; dat in *Goa* zoude bezettinge genoegh blijven voor de invallen der

De groot-
te van
's Vyants
Zee-macht
binnen
Goa.

Mooren, dat de Vloote met 2000 *Europeanen* zoude kunnen bemant werden, behalven alle *Mysticen* en *Swarten*. Hy verhaalde ook in meer-gemelte Brief, hoe dat eenige dagen voorleden, twee *Engelsche* Schepen waren geankert geweest voor *Goa*, den Onder-koning zoude een groot stuk gelts de Hoofden hebben aangeboden, dat mede na *Ceylon* met hare *Bodems* wilde steevenen, doch de voornoemde Schepen zijn na de Noord vertrokken.

Den Veldt-
heer geeft
ordre aan
de Scheeps-
vloot.

Den 21. van deze Lou-maandt, ontrent twee uuren voor den dagh, met den opgank van de Maan, gaat de Veldt-heer na 't Schip *Ter Goes*, en doet by daag *Zeyn* om den Scheeps-raadt by een te roepen. Alle de Schippers komen aan boort. Men doet verdeylinge over de Schepen. Het Jacht *de Schelvis* wordt na *Negumbo* afgezonden, om zijn inhebbende ladingh voor *Gale*, met de Schepen *Amsterdam* ende *Goutsbloem*, van *Batavia* gekomen, te ontflossen. Men bezorghde ook dat het Jacht *de Haas* wat nader aan de *Bahia* zoude leggen, om op 's *Vyants* kleyne *Vaartuygen*, die uyt ofte in mochte komen, te passen.

Den 24 Januarij verscheen het Jacht *Vlissinghe* van *Wingurla*, met berichtinge van den Koopman *Leendert Jansz.*, van den 6 der zelve Maant: Waar uyt vernomen wiert, hoe den Onder-koningh aldaar, in plaatze van toevoer na *Ceylon* te zenden, voorgenomen hadde, in 't laatste van deze Maant, twee *Kraken* na *Portugaal*, ende drie *Patachos* naer *Mosambique* af te vaardigen, ende dat als doen geen gewach wierde gemaakt van de toerustinghe der Vloote, tot ontzet van *Columbo*, gelijk uyt dit overgezette Briefken van een *Spion* blijkt, luydende als volgt.

Aan mijn Heer den Commandeur der *Hollanders* ontrent *Wingurla*.

Brief van
een Spion,
aan d'onze
gezonden
uyt Goa na
Wingurla.

Twee Schepen gaan na *Portugaal*, te weten, een genaamt de *Bon Jesu*, van dit Jaar gekomen, voert 65

stukken, en heeft 4½ *Overloopen*, 't andere voert de naam van onze Lieve Vrouwe van *Genade* (*Nossa Senhora da Graçia*) voerende 62 stukken, van gelijke *Overloopen*; deze worden tegenwoordigh afgeladen, en zien wy de *Armade* van de *Caap* ende *Couchin*, om de *Caneel* te brengen, te ontmoet, haar vertrek zal zijn in 't jonghste van de eerste Maand des Jaars, met haar gaan 3 *Patachos* ofte *Jachten* na *Mosambique*, die ook geladen werden, een *Jachtje* gaat na *Macassar*, de *Caravel* die na *China* zoude verzonden worden, is noch niet gereet, ook weet men niet zeker of vertrekken zal, ende zoo zulks al geschiet, zal het eerst met het aanstaande *Zaizoen* gebeuren.

Tot noch toe zijn voor *Ceylon* geen *Volk* nochte Schepen bestelt, ook weet men niet zeker, wat derwaarts zal gezonden werden, om dat men meynt, dat haar onderwegen eenigh ongemak van de *Hollanders* mochte overkomen; en zoo zy al beraet slaagden yets te zenden, zal het eerst in 't werk gestelt werden, na het vertrek van de Schepen na *Portugaal*. Den Onder-Koningh was zeer bedroeft met zijn geheelen Raad, om dat de *Hollandtsche* Schepen verscheenen, vreezende dat haar *bodems*, eer dat ze in *Portugaal* quamen, veel *swarigheydt* zoude onderworpen zijn. Den 6 Januarij 1656.

Was getekent,

U E. volherdende Slaaf,
URAGAMI SINAY.

Op deze nieuwe geruchten, stelt de Veldt-heer, neffens zijn Raadt, vast, de Schepen *Ter Goes*, *Mars*, 't *Wapen* van *Hollandt*, *Amsterdam*, *Vlissinghe*, ende de *Erasmus*, neffens de *Ladingh-schepen* *Naarden*, *Zierik-Zee*, *Goutsbloem*, de *Haas*, op het spoedighste vaardigh te maken, om des anderendaeghs (met *Godes* hulpe) na de *Bhare* van *Goa* te verzeylen, ende aldaar de *Tajouansche* Schepen, die met de *Suratsche* en *Persiaansche* vergezelschapt zoude gaan, in te wachten: blijvende als noch tot benauwing van de Stadt, de *Jachten*

De *Hollandtsche* Schepen verzeyle na *Goa*

Wor-

Workum, Popkensburgh, de Schelvis, Zee-Rob, en eenige Fregats met Chaloupen, ende een goet getal Krijgers te Lande.

Het XXIX. Capittel.

Lieutenant Hartman van den Keyzer begifticht. Spions op-gehangen. Aankomst van verscheide Schepen. Brieven van den Keyzer en Veldtheer.

Key- zand se Brief an den Veldtheer.
OP deze tijdt zond den Keyzer van Ceylon een Brief aan den E. Heer Hulst, tot antwoordt op de zijne, door den Lieut. Hartman toegebracht, den inhoudt was van weynigh belangh; hy beloofde, dat in 't kort zoude af-zakken by nacht; dat de Grooten van zijn Hof hem de reyze, tot op andere gelegentheydt; hadden afgeraden; dat hy gezint was (niet tegenstaande goede ofte quade uren) [want deze Heydenen zijn tijdt- en dagh-verkiezers] den Velt-heer te spreken; zeyde, verblijdt te zijn, dat niet tegenstaande het afwijken in den storm, wy evenwel vast begraven lagen; hy zoude den voornoemden Hartman Donderdaaghs laten vertrekken. Dit geschrift was getekent den 20 van Loumaandt A°. 1656. in Balane, Onderstondt Raja Singa Raju, Grootmachtighste Keyzer van Ceylon.

Lieutenant Hartman met een gouden Key- ten ende een Ringh.
 Den Lieutenant wierdt begifticht van den Keyzer met een goude Keten, ende een Ringh. Den Keyzer hadde ook door zijn Dissaves te vooren verstaen gehadt, dat een van onze Mijnen zoude zijn gesprongen geweest, ende dat de zelve veel van ons volk zoud vernielt hebben, doch was nu blijde, hoorende het tegendeel.

Aankomst de Schepen op Male, en Columbo.
 Des morgens den 26 Januar. zond den Opper-koopman van Gale, Joan Kroon, een Briefken, meldende, dat de Schepen Patientia uyt Bengale, de Swarte Bul ende Windt-bondt uyt Tajouan, alle over Masulepatam, tot den Persiaansen handel, 't Jacht Vlielandt uyt Tajouan, voor Zuratta geordonneert, aldaar verscheenen

waren: welke Schepen gemelte Kroon na Columbo verzonden hadde.

Twee Spions opgehangen.
 Twee dagen daar aan wierden twee Spions, die gekomen waren om de gelegentheydt van het Leger en der Baterye af te zien, andere ten toon, aan een galge op-gehangen. Op deze zelve tijdt quamen Brieven in 't Leger, geschreven uyt de Stad Malacca van den laatsten van Winter-maandt 1655, hoe dat (door Godts zegen) op den 14, 15, en 19 van de zelve Maandt, aldaar waren aangelandt uyt Tajouan, de Schepen Vlielandt; Swarte Bul, Arnemuyden, ende d' Angelier, met een Ladinge, bedragende £ 1349436 8 7 8 7, ende na Bengale waren de Jachten Angelier, Domburgh, en Leeuwijn, (zijnde aldaar met een goet gewichte Malax Tin verrijkt geworden) verzonden. De Ladinge van deze Schepen bestaat gemeynlijk in Japans Schuytjes Zilver, Staaf-koper, Aluyn, Gout, Chineeze Thé, Formozaanze Poeyerzuyker, waar by dan komt het Tin van Malacca: op Ceylon ende Malabaar (daar deze Schepen mede aankomen) laden zy Kancel, Peper, en Cardamom. Deze Schepen blijven een langen tijdt uyt. In Mayo ofte Bloey-maandt vertrekken zy van Batavia na Japan en Tajouan; en komen in Decemb. op Malacca, en verlaten Japan. Van Malacca nemen zy haren wegh voor by den Nicobaris, na het Eylandt Ceylon, van daar over Malabaar na Zuratta en Persia, en komen in Mayo weder op Ceylon, en vertrekken dan met haar Ladinge (in Zuratta en Persia bekomen) over de Kuste Choromandel, daar wederom Lywaat ende geschilderde Kleederen, en andere Koopmanschappen in-nemen, en stevenen dan na Batavia, daar zy in Junio of Julio komen te ankeren.

Beschrijvinge van de Vaart der Tajouanze en Japanze Schepen.
 Men verstondt uyt de Brieven van den Heer Jan Thijssen, Gouverneur van Malacca, en Raadt Extraordinair van India, dat den Tin-handel in die quartier niet wel geslaaght hadde, welke nochtans het byzonderste is, dat Malacca voort-brengt.

Wy komen dan wederom tot het Belegerde *Columbo*.

Twee overloopers van Columbo komen in ons Leger.

Zy vertellen den toestand van de Belegerde.

Den laatsten van Lou-maandt, in den avond-stont, quamen twee Portugesche Zoldaten tot ons over, die haar met Lont van het Bolwerk *St. Steven* hadden neder-gelaten; zy verhaalde dat 'er binnen de Stadt schaarsheydt van geldt was; dat vele van haar mede-gezellen genegen waren over te komen, maar dat de sterke wachten haar belet dede; dat 650 blanke koppen tot bewaringe van de Stadt noch getelt wierden, en noch twee Maanden Rijs bevonden; men snorkte noch even dapper op de zes Galioenen, die van *Goa*, tot ontzet van *Columbo* zouden komen. Men zach geheele Troepen van Menschen buyten de Stadt om den hongers noot uyt trekken, doch de zelve wierde van d'onze weder binnen gejaaght, tot een getal van 120. Den 12 van Sprokkel-maandt quamen 500, zoo Mannen als Vrouwen, by het huys van den Veldt-heer, zy wierden langhs het strandt, by het Bolwerk *St. Joan*, te rugge na de Stad gezonden.

Veel arme Menschen komen tot ons over, die weder na de Stadt gejaaght werden.

Den Keyzer van *Candy* schreef ondertusschen aan den Veldt-heer een Brief van deze naarvolgende inhoudt.

Raja Singa Rajou.

Een Brief van den Keyzer aan den Veldt-keer.

MIn Keyzerlijke Perzoon van minder jaren zijnde, heeft (door Godts genade) over zijn Vyanden de overwinninge gehad in *Malvane*, alwaar 't geheele Leger van *Don Constantino* hebbe geslagen, daar na heb ik de Stadt *Columbo* belegert, zijnde gelegert in den tuyn van *Louys Gomes Pinto*. Doen beliefde het Godt my met ziekte te bezoeken, en zoo ras den Onder-koningh daar van de tijdinge bequam, is hy terstondt in 't Leger voor *Columbo* gekomen; my aanzeggende, dat my na mijn Rijk van *Candy* vervoegen zoude, ende mijn Perzoon zijn Koninklijk woordt gehoort hebbende, is met alle vlijt na *Candy* getrokken, latende voor de Stadt verblijven mijnen Broeder *Carnana Singa*, Koningh van *Ouva*, ende neffens hem

den Prince *Vigiapala*, die ons Keyzerlijk geslacht groote schande aangedaan heeft, en beyde in gemelte beleggh blijvende, is 't geschiedt dat die valsche Portugezen, een groot gedeelte arme Menschen hebben uyt de Stadt gejaagt, onder welke mede eenige valsche Verraders zijn buyten gekomen, door de welke alle werken zijn in brandt gesteken; dies U E. gelaste goede wacht te houden, ik indachtige U E. ook om de goede wille, liefde, ende genegentheydt die ik u toedrage, dat deze booze Portugesche Natie verraders ende valsch zijn, ook zoo zijn in mijn Leger veelderhande Volkeren, dies U E. gelieve zijn Perzoon in acht te nemen, en God de Heere zal U E. voor alle gevaar en swarigheden behoeden. Dit dan al zoo (gelijk mijn Keyzerlijk Perzoon wenscht) geschiedende, zoo zal voor my een groote en boven-mate vreughde en blijdschap gebooren werden. U E. moet weten, dat in dit Keyzer-rijk van *Ceylon* is veelderhande volk, zoo van vreemdelingen als ingeboornen, die vele Koningen gedient, en groote oneenigheden hebben aangericht, en sware verwoestingen in 't Landt gebracht: Zoo zijnder ook noch buyden ten dage vele van die Verraders; dierhalven oft gebeurde, dat yemandt van de zelve by U E. zich verwoeghe met een uyerlijke schijn van liefde, zoo en geloofden niet: Want die valsche Schelmen, zullen om een weynigh gewins (door haar valsche herte dat in haar steekt) zoodanige dingen spreken, die tot groot onheyl en verderf zouden strekken. De Brieven die van dit Keyzerlijke Hof aan U E. werden geschreven, zijn ook in een vreemde Tale gestelt: Dierhalven, zoo U E. daar eenigh gebrek in vind, zoo in 't een als het ander, 't welk U E. eenighzints mochte bezwaren, ofte wat bedenkinge geven, zoo gelieve U E. my terstondt daar van kondschap te doen, om alle twijffel ende achterdocht wegh te nemen: Want den vrede, die wy voor dezen hebben gemaakt ende beswooren, zal duuren zoo lange als *Sonne* ende *Mane* zullen schijnen, gelijk U E. ook in de Zijne verhaalt, datze zal bestandigh zijn zoo lange

de Werelt duurt. Ik was gezint U E. Brief, van den 8 van Lou-maandt te beantwoorden, maar verstaande, dat de Kapiteyn van de Guarde door U E. aan dit Keyzerlijke Hof was afgezonden, zoo hebbe ik daar mede wat vertoeft. In voorleden tijden mijn Keyzerlijk Perzoon noch wat jonger van jaren zijnde, zoo ben met mijn Keyzerlijke Krijgs-macht in Malvane gelegert geweest, ende aangezien het lange geleden is, zoo hebbe ik voorleden Woensdagh die plaatze bezichtigt, bevindende de zelve, daar den Dissaves van de Vier Corlas 't Hof maakte, niet goet te zijn, dies ik terstondt belaste, dat niet aldaar, maar in de Sterkte van Reygamwatte, zoude gemaakt werden. Uyt dezen inzichte, en om dat gemelte Dissave zijn dienst niet behoorlijk hadde waar genomen, en veel dwaasheden ende bloohtigheydt begaan hadde, hebbe ik den zelve afgezet, ende een ander in zijn plaatze gestelt, ende eenige dingen, die mijn Keyzerlijke dienst aangaan, voorvalende, gelieve U E. met hem daar af te handelen. Aangaande 't maken van het Hof, hebbe last aan de Dissaves gegeven, en eenige Perzoonen afgezonden, om 't zelve op het spoedigste vaardigh te maken, en dan zal ik my terstondt derwaarts begeben. Onderstondt

In 't Leger ende Hof in Guiramibula, den 14 Februarij 1656. Raja Singa Rajou, Groot-machtigste Keyzer van Ceylon.

Den Veldt-heer was boven maten verheught, dat de Keyzerlijke Majesteyt het te rugge zenden van de verstoetelingen uyt Columbo wel geviel ende behaaghde: daar wierdt op deze tijdt een Brief gezonden aan den Generaal binnen Columbo, van dezen inhoudt.

Et Brief
van en
Veldt-heer
aan n
Gen al in
Col nbo.

TErwijl ik ondervinde, dat U E. Excellentie, met groote wreedheyt d' arme swarte Burgerye, na dat van hen alle behoorlijke diensten hebt getrokken, van honger laat vergaan, ende die bevoorens, om het overkomen tot ons te beletten, met scherpe wachten hebt doen bewaren, endenu tot het overko-

men verlof geeft, om daar af ontslagen te zijn, heb ik gedacht (om mijn gemoet genoeg te doen) U E. te bidden, dat gelieve aan de swarte Burgerye bekend te maken, dat in het toekomende de overkomende uyt de Stadt met de doot zullen gestraft werden. Dit hebbe ik U E. willen bekendt maken, op dat de barmhertigheydt aan uwe zijde eerst plaats grijpe. Vorders blijve ik U E. Dienaar

In 't Nederlands Velt-Leger
voor Columbo 15 Febr. 1656.

Onderstondt

GERARD HULFT.

Den 17 van Sprokkel-maandt quam ter Rede het Jacht de Zaphier, van de Kuste Choromandel afgesteken. Den Schipper bracht een Brief mede van den Heer Gouverneur Laurens Pit, van den 29 van Lou-maandt geschreven in Paliacatta, de Ladingh was Rijs ende Bus-poeder, hoewel dat uyt Tajouan geen Sulpher na vereysch gekomen was, dies men onvermogens bleef om den geheel en eysch te voldoen.

Onaangezien de Waarschouwinge gedaan aan de swarte Burgerye binnen de Stadt, zoo quamen vele tot ons over, daar van een (om andere af te schrikken) wijl hy na spijs zocht, door een strop, voorwaar zeer ellendig, den honger wierd benomen, en de overige zijn binnengejaaght; men hoorde doen dat alle dage 15 à 16 van honger stierven; de Waterzucht begon ook hardt onder de Europiaanen aan te nemen. Op den 19 quam een half-slagh ofte Mystice Zoldaat over, die ons berichte, hoe dat een vaartuygh zeyl-gereet lagh, om aanstaande nacht na Manaar te vertrekken, daarom den Commandeur Roothaas gelaft wierdt, meer als gemeene wacht daar op te houden. Op den 20 quam den Lieutenant Joannes Hartman met een Brief van den Keyzer aan den Veldt-heer, zy luyde, overgezct zijnde, aldus:

Niet tegenstaande de Waarschouwinge gedaan binnen Columbo, komen vele Swarten tot ons over.

Raja Singa Rajou, &c.

DE Brief die U E. den 8 van Sprokkel-maandt aan dit Keyzerlijke

Een Brief van den Keyzer aan den Veldt-heer.

Hof heeft geschreven, is my den 9 daar aan volgende wel ter handt gestelt: U E. zeght in de zelve, dat met groot verlangen oorlof verwacht, om voor mijn Koninklijk Perzoon te verschijnen, ende met eenen te openbaren de ware vriendschap ende genegentheydt; waar mede de E. Maatschappye tracht in mijn Keyzerlijke dienste tot den eynde te volherden, van den dagh aan dat met de Schepen in mijn Keyzer-rijk aangelandt zijt. Ik hebbe altijt in mijn Keyzerlijk herte gedacht; dat U E. mijn Keyzerlijk Perzoon zoud' komen te spreken, ende deze mijnen wensch zal God de Heere my vergunnen, wanneer U E. zich in 't Leger van Raygamwatte voor my zult vertoon. U E. zeyde vorders in de Zijne, hoe dat de Lascarijns van de Dislavos eenige groote mis-slagen begingen; Wanneer mijn Keyzerlijke Perzoon in 't naaste Leger komt, zal als dan andere Kapiteynen met haar volk derwaarts zenden, en die aldaar tot noch toe gelegen zijn, tot my ontbieden; en die gene die eenigh quaat tegen des Koninghs Kroone hebben begaan, zullen na behooren en belangh van zaken gestraft werden, alzo dit by de Koningen en Monarchen der Wereldt gebruykelijk is. U E. verhaalde ook in den zelve Brief, als dat den 5 dezer Maandt 9 Schepen hadde afgezonden; Godt de Heere verleene U E. t' allen tijden zoodanigen uytval van zaken, als ik van herten wensche: Want mijn Keyzerlijke Perzoon verheugt zich ten hoogste, als versta den goeden welstandt en voorspoet der Hollanderen, gelijk God de Heere, volgens mijn wensch, haar zal vergunnen. Wanneer mijn Keyzerlijk Perzoon in 't boven-gemelte Leger zal gekomen zijn, zo verhoope (dat met raadt van U E., en 't gene ik by my voorgenomen hebbe) het innemen van de Stadt niet lange zal uytgestelt werden. Wat aangaat die quaat-aardige, die zullen niet alleen voor haar, maar ook voor haar geslachte een andere name bekomen, waar door zy, ende alle haar verwandschap, geduurigh zullen veracht blijven. Met de komste van U E. Perzoon, wanneer

voor my zult verschijnen, zal my inbeelden, dat geheel Hollandt voor my staat, ende om dat, volgens onze Wetten; een goede dagh ende uure moet gebruyken, ende verkoozen werden, zo zal ik dat U E. door een aanzienlijk Perzoon laten aenzeggen.

Doen ik uyt Candy vertrokken ben; zoo heeft den Prince mijn Zoon, die Godt de Heere, tot welvaren van mijn oprechte en getrouwe Hollandt, heeft laten gebooren werden, af-scheyt van my genomen, ende my verzocht, ik U E. die dingen zoude verhalen:

In 't Leger in Guiramibula,
den 18 Febr. 1656.

Onderstondt

RAJA SINGA RAJOU.

Den meer-gemelte Hartman hadde tot een schenkagie van zijn Keyzerlijke Majesteit een tammen Elephant bekomen, ende zeyde, dat den Keyzer hem in 't heymelijk hadde voor-gedragen, dat de Veldt-heer zijn Zone den Prince, die eere wilde aan-doen, dat tot een teken van onsterffelijke vriendschap, met een kleyn geschenk geliefde te vereeren.

't Was den 21 van Sprockelmaandt dat des Koninghs Dissaves quamen om den Brief aan de Majesteit te dragen. Zijn E. E. verontschuldighde zich dat de zelve noch niet vaardigh was, uyt oorzaak, dat vele dingen van belangh daar in waren te verhandelen, die zoo ter loops niet waren te doen; ondertusschen, dewijl de Majesteit zich vernedert hadde om bedektelijk door den voornoemde Joannes Hartman te spreken; van een schenkagie ofte gifte te zenden aan den jongen Prince, zoo verzocht de Veldt-heer aan haar goede raadt, en hoe zich hier in mochte gedragen, en wat wel best dienstigh was zoo een Vorst toe te schikken. Zy antwoorden haar 't zelve onbewust te zijn, doch dat zy daar op nader bedenkinge zoude nemen. Zy ontfangen na-de-middagh de verzegelde Brief aan de Majesteit gezonden, na gewoonelijke maniere, als met lossen van Kanon, &c. Men geeft een geschenk aan yeder Hopman

Lieuten
Hartm.
met een
tammen
Elephant
van den
Keyzer
schonken

iman van haar een stuk Atlas ofte Zijde Stoffe, ende aan twee van haar Medemakkers een Roode ofte Rouaanze Mutze, by haar voor een groote schat geacht, ende in hare tale *Toppi Honday* genaamt, mitsgaders om aan zeker Dienaar van den jongen Prince te behandigen een *Japansch Schutzel*.

Het XXX. Capittel.

Het Leger door de Vyanden fel beschooten. Gezanten des Keyzers. Overkomende Swarten te rugge gedreven. Geintercipieerde Brieven. Den Keyzer vereert den Veldt-heer een Eland. Nieuwe Baterye gemaakt.

OP den 22 dezes Maandts donderde den Vyandt met zijn geschut hevigh van de Bolwerken *St. Steven*, ende *St. Joan*, waar door drie van onze Krijghs-knechten swaerlijk getroffen wierden, zoo dat eenige boden van de *Majesteit* afgezonden wierden, om den grooten rook, die zy zagen, te vernemen watter gaande was; zy brachten ook tijdinge, dat op deze zelve dagh de *Majesteit* op *Reygamwatte* was gekomen, om zijn op-gemaakt Palleys te bezichtigen.

In den avondt, als men bezig was om spijs en drank te nuttigen, zoo bequam men tijdinge, dat eenige Afgezanten van de *Majesteit*, tot zeker thuyn, een uur van't Leger leggende, gekomen waren, die haar verzoek, door een bode gedaan, van dezen avondt noch den Veldt-heer te mogen spreken, gaarn werdt toegestaan, en voorts een Vaandrich met een deel Zoldaten, om de zelve tot hier te brengen, werden afgezonden, met aandieninge, dat niet qualijk moeste nemen, dat de eere, die men by daag zulke Liedes gewoon was in't inhalen aan te doen, by nacht (als in een Leger zijnde) niet en konde volgen. Zy gekomen wezende, maakte de mijnen, of zy aan de Veldt-heer van de *Majesteit* eenigh geheim hadde bekend te maken, zeggende,

dat den Keyzer de *Missive* oft Brief, aan hem gezonden van den Heer *Hulft*, wel, en met groote aange- naamheydt hadde ontfangen, ende den inhoudt duydelyk begrepen, ende dat zy, om dit zijn E. E. te be- duyden, byzonder waren afgevaar- dight, dat de *Majesteit* was tegen- woordigh in *Walewitty*, om het Pal- leys te bezichtigen, en zoo haast het zelve zoude vaardigh wezen, wilde de *Majesteit* zijn E. E. ontbieden; daar op zich te verlaten hadde; zeg- gende mede last aan den *Saffragam- sche Dissave* van de *Majesteit* te heb- ben, dat de wegh van hier, tot *Rey- gamwatte* af, aldaar het Palleys ge- maakt was, zoude op-ruymen ende schoon maken, zy wilde gaarn den zelve nacht noch by de *Majesteit* zijn, doch duyfter zijnde, wiert haar een goede verblijf-plaats aangewe- zen, ende toe-gezeght; dat op mor- gen met den dagh na haar gelieven zouden vertrekken.

Men verstondt ten zelve dage door den Hopman *Emont Ruysch*, dat wederom veel Menschen uyt de Stadt over quamen, men liet het Man-volk, tot omtrent 50 stuks, aan *Milagre*, tot nader last, men bracht de Vrouwen ende Kinderen by ons herwaerts. De voornoemde uytstoo- telingen gekomen zijnde voor het huys van den Veldt-heer, wierden (volgens het voorgaande besluyt) weder na de Stadt gedreven, onaan- gezien dat daar eenige onder waren, die uyt het Landt gerooft waren van *Gaspar Figeiro*, ende binnen *Columbo* gebracht, ter oorzake, zoo men eens aan dat lijntjen begon te trekken, geene daar van oyt zonder maagh- schap zouden wezen, en by gevolgk aan deze kant zouden moeten ver- blijven, dat in geenen deele geschic- den mochte, als wezende het te rugge zenden jegenwoordigh de geheele zake en middel om eens tot het oog- wit te geraken; ende men moet ge- looven, dat den Vyandt daar door veel verdriet toekomt, dies men haar met roeden liet geesselen langhs de weg, en by 't Bolwerk *S. Jan* in-joeg.

Tegens

Verscheyde Swarten komen over;

die na de Stadt te rugge ge- zonden wer- den, ende met de galge gedreyght zoo weder komen.

Tegens den avondt quamen de Mans-perzoonen, uyt de Stadt gekomen, in 't Leger, die door den Hopman *E. Ruysch* aan *Milagre* gelaten waren, daar noch 20 stuks by gekomen zijn; den Veldt-heer liet twee van haar heymelijk voorhouden, dat haar nu de gunste wierde gedaan, van weder na binnen te gaan, maar andermaal wederkeerende, de galge voor haar bereydt stont, daar zy gislinge op hadden te maken, ten ware zy binnen de Stadt, ontrent onze gewezone, doch als schelmen overgelopen *Aratches* van *Negumbo*, yets t'onzen voordeel konden uytwerken, tot bemachtinge van het een of 't ander Bolwerk, in welken gevalle zy vry mochten overkomen. Deze naderde mede na de Stadt, met roede slagen vergezelschap, gelijk ook des avondts, den 24 van Sprokkel-maandt, 150 uytgevluchte met rottinghs te rugge zijn gejaaght.

150 uytgevluchte met rottinghs te rugge na de Stadt gedreven.

Op den 26 van de voor-gemelte Maandt verscheen den *Dissave* van de *Vier Corles*, voor-gevende die van *Saffragam*, om de wegen en bruggen te herstellen, noch bezig was, vertoonende een *Ola* ofte Brief, die hy van cenige Grooten uyt het Hof hadde bekomen, tot geleyde van 10 Perzoonen, die door gemelte Hof-grooten aldaar boven in de Dorpen waren opgevangen, als Menschen wezende, die zich by wijlen van de troepen, uyt de Stadt gekomen, landwaart in, niet tegenstaande onze wachten, hadden begeven: daar in de Veldt-heer ten deele betoonde genoeg te hebben: maar echter hen voorhoudende, dat, indien zy zoo wel haar krachten inspanden ten dienste van de *Majesteyt*, als aan onze zijde gedaan wierdt, geene overloop en zoude geschieden, ende nu ook ongetwijffelt grooter getal uyt het Landt zoude kunnen werden opgevangen. Den Veldt-heer bequam ten zelven dage zeker *Ola* van een onzer *Aratches*, aan den *Vidane* van *Pasdun Corle* geschreven, luydende als volgt.

Thien Perzoonen by de Cingalezen gevangen, ende ons toegebracht.

H Angedera Lionayde, *Schoon-zoon van Ranatonge Arachie*, wenscht den Vidaan, en de drie Hoofden van de drie Pattos van *Pasdun Corle* veel gezontheydt; Op het gezicht van deze, zal U E. zonder eenig uytstel ofte gebrek, in de tijdt van acht dagen uyt alle omleggende Dorpen by malkanderen vergaderen, 50 *Pingues* van *Hoenders*, *Booter*, *Peper*, *Gorkes* ende *Potten*, ende met de zelve in gezelschap van alle de Hoofden ofte *Majoraals* der Dorpen, boven *Augurattote*, op deze zijde passeren, ende den weg van *Horne* inslaande, naar's *Konings* Veldt begeven, omme aldaar voor zijn *Majesteyt*, met behoorlijke onderdanigheydt te verschijnen, en die hier van in gebreke blijft, zal metter tijdt quaden loon daar voor ontfangen, daar U E. vry op verdacht moogt zijn: Want toezegginge van Grooten hier hebbe, zult ook dit niemandt openbaren ofte weten laten dat zulks van my geschiet, ook doen ik zulks niet uyt mijn eygen beweginge, maar aan het Hof komende, zult te kennen geven, dat het door de *Schoon-zoon van Ranatonge* *Rale*, genaamt *Hangedera Lionayde* beschikt zy.

Den *Aratche* die de Brief geschreven hadde, wierdt terstondt in hechtenisse genomen, en wiert des avonts van den Heer *Gouverneur* *Adriaan van der Meyde*, ende den Heer *Major Jan van der Laan* onderzocht, hy ontkende zijn eyge handt niet, maar weygerde (niet tegenstaande waarschouwinge op de doot) te verklaren, uyt wiens naam ofte last hy de zelve, gelijkze vermeldde, hadde geschreven, doch bleef halstarrig. Zijn E. E. hielt deze zake voor een ongemeene stoutigheydt, meynende, dat hy dit geenzins uyt zich zelfs geschreven hadde, maar door anderen opgemaakt te zijn die het minst betaamde: want dezen *Cingalees* onder de gehoorzaamheydt van de *Ed. Maatschappye* stond, en een geruymen tijdt *Rijs*, ende andere weldaden, genooten hadde.

De Veldt-heer veynsde, en hielt zich als of hy terstondt hem den kop wilde

wilde laten af-slaan, ende gaf hem in dier voegen den Geweldigere over, hem heymelijk andere en daar tegenstrijdende last gevende, op dat niet, door al te haastige uytvoeringe, zoude den wegh benomen werden, om tot den rechten grondt van het voorzeyde feyt en de aanhangers te geraken, dies hy hem in alle stilligheyt, zonder yemants weten, in der nacht heeft doen brengen op het Schip 't *Wapen van Hollandt*, ende aldaar in verzekeringe gelaten.

Lief aan R. Singa ge. zden. Op Zondagh den 27 der zelve Maandt, voor de Predicatie, zond de Veldt-heer een Brief aan den Koningh *Raja Singa*, daar in het voorgevallen Feyt van den voornoemde *Arachie* verhaalt wierdt; men zond mede aan de *Majesteyt* de oorspronkelijke *Ola*. Tenzelven dage na-demiddag quam den *Diffave van Saffragam* by zijn E. E. hebbende de wegen ende Bruggen, volgens des *Majesteyts* last, behoorlijk toegeschikt; hem wierdt van den Heere *Gerard Hulst* aangezeyd, dat hy het volk daar toe gebruykt, nu zoude aanleggen tot het hakken en aanbrengen van Pallissaden, om aan het nieuwe werk, voor de Poorte *Rajuba*, gebruykt te werden, 't welk hy aannam, mede verhalende de oorzaak, waaromme gisteren den *Arachie* hadde aan kant geholpen, 't welk hem wel geviel; hy wierdt mede verzocht om het Scheeps-volk met eenige buffels te voorzien, alzo zy van wegen de water-ziekte daar toe benoodigt waren, dit nam hy aan te doen, ende vertrok na zijn plaatze.

Lief Visscher's kom tot ons or. Men vernam als doen mede dat vier Visschers in een *Tony* uyt de Stadt tot ons over quamen, de welken wierden aangezeyt, dat niet en behoefde weder te komen, zoo zy van de galge wilde bevrijdt zijn: maar by aldien de helft, ofte alle de Visschers gelijk over quamen, dat dan wel zoude aangehouden ende onthaalt werden.

Een Dorsch Scheepje blyght tij- Even op deze tijdt quam ter Rhede zeker Moors Scheepje van *Punte Gale*, daar mede een geley-briefken

van den Opper-koopman *Jan Kroon* *dinge van den stant der E. Compagnie in Gale ende de onderhorige Landen.* ging, waar in den standt aldaar naaktelijk aangewezen wierdt, ende hoe dat de Dorpen en Landen, onder *Gale* behoorende; ende andere gerechtigheden meer, voor 't aanstaande Jaar verpacht waren, gezamentlijk ter zomma 15840 Rijksdaalders, onder voorwaarde, dat alle drie Maanden een gerechte vierde-part zouden te betalen hebben: ende dat den Areek, die voorleden Jaar tot 24 *Larijns* yeder *Ammenam* by de *Ed. Maatschappye* is aangenomen, nu tot 16 *Larijns* zouden hebben te leveren. Daar waren ook noch vijf diergelijke Moorsche Scheepjes met Rijst aangekomen.

Den laatsten van deze Maandt bevondt men, dat den Vyandt aan de Poorte *Rajuba*, buyten de Muuren, tegen ons arbeyde; men zondt den *Lieutenant Alenbier* met 6 Vuurroers om haar daar van daan te lichten, maar zy wierden te ras ontdekt, dies de Arbeyders na binnen de vlucht namen, en d'onze (na dat den Vyandt op haar eenige Musquet-schooten gedaan hadde) zonder schade wederkeerde.

Men bequam doen met het Jacht *Arnemuyden* tijdinge, komende van *Choromandel*, Copye-brieven, zijnde d'eene van die twee, welke met het Jacht de *Cabbeljauw*, van dato den 11 van Sprokkel-maant dezes Jaars, van die plaatze gezonden, doch noch niet verscheenen, ingeladen hebbende 80 Lasten *Benzaalze* Rijst, daar by noch 100 Blazen Buspoe-der, en 6 Zoldaten uyt haar Guarnizoen, ende d'andere met *Arnemuyden*, van den 17 des zelve Maandts en Jaars, daar uyt men tot ons leetwezen verstond, dat onze Brieven in handen van de *Portugezen* op *Tutecorijn* waren vervallen, 't Schip hadde ingeladen 18877 ^{ss} Buskruyt, 2781 stuks ront Scherp, namentlijk 231 van 24, 750 van 18, 1800 van 12 ^{ss}, ook 1500 steene kogels van verscheide gewichte, noch 10000 ^{ss} loot, d'overige Scheeps ruymte was met pakken Lijwaet en Kleeden ge-

Scheepen kommen van Coromandel.

Haer Lijdinge.

vult, met 16 lasten Rijs, ende eenige kleenigheden, bedragende voor *Ceylon* alleen een zomma van £ 6098.

Doen gingh mede van de Reede t'zeyl het Jacht de *Zee-Rob*, om by ende ontrent de Zuyt-hoek van *Negumbo* te kruysen voor de tijdt van acht dagen, wanneer 't zelve by beurte van de Schepen voortaan zoude omgaan; men gaf nader last aan de Schepen die op de Reede lagen, om nauwe wacht te houden.

Een Eland van Raja Singa opgejaagt, en aan de Veldt-heer vereert.

Laat in den avondt verscheenen voor den Veldt-heer drie Afgezanten van de *Majesteyt*, met een versch geschooten Eland, op den zelven dagh 's morgens door den Keyzer *Raja Singa* in 't Bosch opgejaagt, 't welk van zijn E. E. met vele hooghdringende reden van dankbaarheyt wierdt aangenomen.

17 Lascarijns ende 2 Aratches komen tot ons over.

Den Veldt-heer, ende den Heer Gouverneur gaan, op het roeren des trommels, in 't nieuwe Werk van de Poorte *Rajuba*, ende ontmoeten in den wegh 17 *Lascarijns* met twee *Aratches*, alle wakkere gasten, die zoo aanstonts uyt 's Vyandts werk daar gestelt waren by de Poorte *Rajuba*, om de wacht te houden, tot ons geloopt, die, tot nader verhooringe, na zijn E. E. verblijf-plaats wierden gebracht; wanneer zijn E. E. in 't werk quam, vernam men dat den alarm geweest was over 't aankomen van de voornoemde *Lascarijns*, als niet anders van meeninge zijnde, of zoude van haar als vyanden aangetast werden, zy wisten niet bezonders te verhalen, als dat de Stadt noch tot de Maandt Mey was voorzien, ende dat voor deze Maandt, die men April oft Gras-maandt noemt, aan allen was rantzoen gegeven yeder man 25 *Midides*, en dat de geruchten sterk gingen, dat den Generaal alle zijn gelt ende kleynodien hadde gedaan in een *Manchou*, die eergisteren nacht na *Manaar* was vertrokken, evenwel was het voornoemde Vaartuygh van d'onze niet vernomen, 't welk moeyelijk en te beklagen voor d'onze was.

Den 6, 7, 8, en 9 van Herfst-maand

wierdt de Poorte *Rajuba* van d'onze sterk genadert, quamen mede twee *Portugefche*, neffens eenige weerbare *Lascarijns*, over, die alle byzonder gehooft wezende, gelijkelijk voor de waarheydt verklaarde, dat de Stadt niet langer als ten eynde van Bloeymaandt konde gehouden werden, de Rijs die zy nu noch overigh hadden, was zeer steenachtig ende vuyl, nat ende bedorven, gelijk de laatste by een schrapinge gemeynlijk valt.

Een nieuw Baterye maakt.

De Veldt-heer gaf doen mede last om op het uiterste Bolwerk *St. Jan* een Baterye van twee Stukken te maken, omme daar mede de Flanken van *St. Steven* reddeloos ende om verre geschoten hebbende, onder des zelfs faveur ende gunste, onze ingestorte ende bedekten wegh tot de Mijne weder uyt te graven, ende langhs de Muur innewaart aan te arbeiden, om gevoechelijk voor eerst meester van de gracht te werden.

Het XXXI. Capittel.

Verscheydene Overloopers met bericht van Columbo. Ysbrant Godskens in Gezantschap na den Keyzer. Brieven des zelfs aan den Veldt-heer, en van de Belegerden aan den Keyzer.

OP deze tijt quamen verscheyde *Lascarijns* over, neffens een *Portugees*, die dapper over de snoodheyt van de Rijs klaaghde. Hy verklaarde dat by onze gevangens in de Stadt was geweest, ende het getal tot op 40 hadde bevonden, d'eene lagh ziek ende op het sterven, alle de Amptenaars waren in den storm, of namaals door haar verkregen wonde, gestorven, uytgezondert een Sergiant, die men zeyde dat op *Batavia* getrouwt was; hy waarschouwde ons mede, dat alle de stukken, zoo van *St. Steven*, zoo mede van *St. Philippo* ende *Clergos*, op 't nieuwe Werk, voor de Poorte *Rajuba*, waren afgezien, met voornemen, om aanstaande nacht, zoo wanneer ons volk in 't best van haren arbeyt zouden wezen, daar op te lossen: dies men den Lieutenant *Paulus Menò*, dien de wacht

Een overloopen Portugees vhaalt den toefant van onze 40 Gevangens.

Waarschou ons.

ende

ende het werk aldaar aanbevolen was, aanzeyde zoo lange te wachten, dat haar voor-genome schieten zoude werden gedaan, ende als dan met yver zoude voort-varen.

Des nachts schoor men ongemeen met Canon ende Musquetten, zoo dat ons werk zulken voortgank niet en nam als wy wel wenschten. Nauwelijks was het morgen-root aan den Hemel, of den Veldt-heer rijdt naar de plaatze *Milagre*, en bezigtight het Leger der *Dissaven* van den Koningh, gelijk ook het werk aldaar: men bevont datter was een goede ende sterke pagger, van stammen van Clappus-boomen, strekkende van de Zee-kant tot aan de *Tang*, met drie Hooft-wachten, bezet met 4 Compagnien Krijgers, zoo dat men aldaar voor geen uyt-val bevreesd was.

Een van de Zoldaten loopt na den Keyzer, die de Majesteit om vergiffenis, by beemt, ende ar na van den Veldt-gelt ordt beoft.

Men hadde een wijl tijds een Krijghs-knecht in ons Leger gemist, deze was na de *Majesteit* gevlucht, ende hadde aldaar verzocht vergiffenis van zijn wel verdiende straffe, t welk om de *Majesteits* wille toegestaan wiert, den *Dissave* die dit uyt name van den Keyzer verzocht, boodtschapte mede den Veldt-heer, dat de gezondene druyven hem smakelijk waren geweest ende zeer aangenaam.

Een kleynen Jonge komt over.

Het gebeurde op den 13 van Lente-maant, dat een kleynen Jonge van den Vyandt tot ons over quam, den Veldt-heer in 't heymelijk aandienende, dat hy van het Bolwerk *Clergos* was neder-gelaten van eenige *Lascarijns*, die aldaar de wacht hadden, welke van meyninge waren den aanstaande nacht, voor het opkomen van de Maan, tot ons gezamentlijk over te gaan, ofte (zoo het mogelijk was) de meergemelte *Punt* d'onze in te ruymen. Dezen Jonge, na dat hy wat gegeten hadde, ende eenige rotting-slaagen (op zijn verzoek) op de rugge gekreegen, om die van binnen geen nadenkinge te geven, keerde weder na de Stadt.

Omme nu deze gelegentheyd wel waar te nemen, ende het yzer te

smeden dewijl het heet was, zoo wierd een Compagnie vers van de Lijf-wachten van den Veldt-heer op een bequame plaatze gestelt. Des 's nachts wierdt zeer hevigh van *St. Steven*, ende van *St. Philip* geschooten, daar door lichtelijk het voornemen zal gestaakt zijn, zoo dat wy onze hoope noch tot morgen-avondt uytstellen: doen quam mede eene *Toepas* over van het Bolwerk *St. Steven*, zeggende: dat gemelde *Punt* maar met 16 man bewaardt wiert, zijnde tegeloooven dat zy de andere Bolwerken met meerder volk versterkt hadden, als wetende dat de andere van haar zelfs, tot bewaringe van de Stadt, best bestaan konden, ende wy daar op niet veel voordeels te haalen hadden. Weynigh hier na quamen noch 6 *Lascarijns* alle gewapent, hebbende zich met lont voor de Poorte *Rajuka* neder-gelaten, spreekende alle van haar gelegentheyd, als uyt eene mondt als vooren, doch zeyden twee *Lascarijns* van de zes: dat heden een Brief van den Generaal na den Koningh *Raja Singa* was gezonden, doch met geen volle zekerheyd. Wat hier nu van zy, staat te zijner tijt door zijn *Majesteit* ons te zullen bekend gemaakt werden.

Den 14 van Lente-maant, maakte den Hopman *Emont Ruysch*, leggende aan *Milagre*, bekend, hoe dat den Corporaal *Hendrik Willemsz. Bogaart*, ende *Pieter van Bruysingen*, Zoldaten, haar vluchtigh na den Vyand in de Stadt, als schelmen hadden begeeven. Waarlijk een verwonderens waardige zaake, wijl hier van alles overvloed, ende aldaar niet dan gebrek was, ja een honger-berg zelfs.

Ten zelve dage des avonts quamen 10 gewapende *Lascarijns* uyt de Stadt tot ons over, ende voor het opkomen van de Maan, wierden 2 Canon stukken, d'eene 24, en d'ander 18 pont yzer schietende, op de nieuwe Bateria voor *St. Jan* gebracht, van waar des morgens damp gaven. Zijn *Majesteit* verzocht

Een Toepas komt over. Zijn berigtinge.

2 Van onze Zoldaten loopen na den Vyandt.

10 Lascarijns komen over.

Den Koopman Ysbrandt Godskens wordt na Raja Singa als Afgezant afgevaardight.

Aan Symon Lopes, een overgelopen Hopman, wordt een Brief gezonden, om eenige oproer onder de Swarten te verwekken.

Loozen alarm aangereg.

dat yemant van onze voorname Perzonen tot hem mochten afgevaardigt werden, om daar mede yets heymelijks t'onderhandelen, daar toe geoordeelt wiert bequaamt te zijn den Koopman *Tsbrandt Godskens*, geboortigh van 's *Gravenhage*, een dapper ende wakker man, zoo wel met het rapier als de penne, waar van de *E. Maatschappie* veel diensten heeft genooten ende als noch geniet, zijnde mede Directeur ende Bestierder van de Koopmanschappen in *Persia*; hy vertrok dan in 't korte na den Keyzer *Raja Singa*.

Ondertusschen quamen eenige *Lascarijns*, met Vrouw ende Kinderen over, die weder na de Stadt mosten: men gaf een Jonge in stilte een kleyn Briefken, om aan den overgelopen Hopman *Symon Lopes* te behandigen, luydende: Zoo 't mogelijk ware, hy eenigh oproer onder de Swarten zoude verwekken, dat alsdan alle zijne misdaden zouden vergeven zijn, en dat hy (by goet gevolg) een goede belooninge zoude hebben.

Ontrent de middernacht wierd by d'onze een loozen alarm op de Stadt aangericht, 't welk den Vyand zeer verbaast maakte, met kleppen van Klokken, roeren van Trommel, een schrik aanjaagde, doch alles was in min dan een half uur in stilte; daaghs daar aan quamen drie Afgezanten van de *Majesteit* om te vernemen wat het schieten van den voorleden nacht uytgewrocht hadde, ende watter gaande was geweest, waar van zy duydelyk onderricht wierden. Men hoorde ook uyt haar dat den Koopman *Tsbrandt Godskens* noch geen gehoor by den Keyzer hadde verkregen, maar dat hem dit geluk des anderen daaghs stont te geschieden. Ontrent deze tijdt bequam de Veldt-heer een Brief van *Raja Singa*, Koningh van *Candy*, by welke gevoeght waren twee van den 10 van Lente-maandt, uyt *Columbo* geschreven van *Anthonio de Souza Coutinho*, ende d'andere van eenige vrye Ingezeten van de

Stadt, verzoekende heul ende hulpe van de *Majesteit*. Den inhoudt was deze, in onze tale overgezet zijnde, zoo van de *Majesteit*, als van den Generaal van *Columbo*, als de Burgerye der zelve Stede, die van zijn *Majesteit* luyde aldus:

Raja Singa Rajou, &c.

DEze weynige Regelen heeft mijn Keyzerlyke Perzoon aan U E. belast af te vaardigen, om dat de tegenwoordige gelegentheydt het zoo mede brenght; eergisteren, zijnde Woensdag den 15 van Lente-maandt, ben ik uyt mijn Leger van *Guiramibula* opgebroken, ende over den wegh van *Walewitty*, op d'andere zijde der *Reviere*, tot gemelte plaatze komende, hebbe terstont eenige Grooten van dit Keyzerlyke Hof afgezonden, om U E. mijn komste in 't Leger van *Reygamwatte*, bekend te maken, ende met eenen na uwe goede gezontheit te vernemen, aan welke Grooten met eenen gelast hebbe (aangezien op eenige Brieven, door U E. aan dit Keyzerlyke Hof gezonden, niet en hadde geantwoordt,) U E. aan te dienen, dat een Perzoon van aanzien ende verstant zoude herwaarts zenden, om hem mijn mondelinge antwoordt op gemelte Brieven te geven, ende om dat het in der nacht was, doen mijn Keyzerlyke Perzoon in 't Leger van *Reygamwatte* quam, zoostelde ik 's morgens vroegh last, hoe dat het Heyrleger zich zoude neder slaan, wanneer ook deze nevens-gaande Brieven my gebracht wierden, zijnde den eene van den Generaal, en de andere van de Burgers van *Columbo*, daar uyt U E. zal kunnen verstaan wat den inhoudt is.

In 't Hof en Leger in *Reygamwatte*, den 17 van Lente-maandt A°. 1656. Was getekent, Raja Singa Rajou, Grootmachtighste Keyzer van *Ceylon*.

Den Brief van den Generaal luyde aldus:

Grootmachtighste Keyzer Raja Singa, &c.

IN 't beginzel dat onze Vyanden ons deze zoo ongerechtigen Oorlogh hebben

Een Brief van de Majesteit aan den Veldt-heer, nevens twee andere daer by gezonden.

Brief van den Generaal van *Columbo*

aan den Keyzer Raja Singa Rajou.

hebben aangedaan, ende noch zijn aan-
doende, hebbe ik U E. Keyzerlijke
Majesteit de reden laten weten, waar-
om ik toevor verzoekt, vertrouwende
op uwe grootheydt, dat de zelve my
geensins in gebrek zoude laten, om dat
het gebruykelyk is, dat groote Keyze-
ren ende Monarchen minderen van
macht beschermen, en hoewel wy door
de barmhertigheyt Gods onzes Heeren,
deze Stadt beschermt, en tot verschey-
den malen den gemeynen Vyandt ver-
stroyt hebben, waar van wy U E. Key-
zerlijke Majesteit ook rekenſchap
hebben gegeven, maar ik geloove, dat
deze mynen Brief genomen ofte verloo-
ren zy, indien de zelve U E. Keyzer-
lijke Majesteit niet en is ter handt
gekomen, doch ik verwondere my over
't nemen niet, alzo de inwoonderen
dezes Eylands, die uit de Stadt gaan
zonder eenige schult ofte recht, (gelijk
gezeght werdt) tot slaven gemaakt
werden, en dat men die arme ende ellen-
dige Menschen, zoo onbarmhertigh
wederom in de Stadt zend. Deze
Stadt is zoo een oudt erfdeel der Por-
tugezen, van de voorleden Heeren
Koningen, Voor-vaderen van uwe
Keyzerlijke Majesteit vereert ende
geschonken, die t'allen tijden wel te
vreden geweest zijn, om de zelve onder
haar bescherminge in haar Rijk te hou-
den; ook zullender geene gelegentheden
ontbreken, om U E. Majesteit (indien
zich daar van gelieft te laten onder-
richten) bekend te maken, wat treffe-
lijke diensten de Portugezen aan de
Koningen ende Koninginnen dezès Ey-
lands hebben gedaan, ook zullen de
zelve in uwe Keyzerlijke ende uwer
Grooten gedachten noch versch zijn;
ook hebben wy U E. Majesteit de min-
ste reden van misnoegen niet gegeven,
ende dit is den tijdt, in welke uwe Ma-
jesteit deze groote benaauwtheden,
waar in de Stadt is, kan weeren, voor-
ziende hoe veel te meerder de Portu-
gezen, als zijnde oude Vrienden boven
de Hollanders, die nieu zijn, behoorde
by U E. Majesteit geholpen te werden.
Hoe U E. Majesteit met de Hollan-
ders varen zal, heeft de tijdt geleert,
en 't zelve zal in 't toekomende meer

openbaar werden, want zy alles om
winſt doen, die zy tegenwoordigh ee-
nighſints bedekken, zoo lange zy geen
Meesters van alles zijn, ende wanneer
't zelve komt te geschieden, dat Godt
verhoede, zoo zal uwe Keyzerlijke
Majesteit, de waarheyt die ik spreke,
te laat gewaar werden. Ik trede hier
niet verder in, nadien uwe Keyzerlij-
ke Majesteits hoogh wijs verſtandt,
en zijner Dienaren niet verborgen is.
Godt beware uwe Keyzerlijke Maje-
steit.

Columbo den 10 van Lente-
maandt 1656.

Was getekent

Anthonio de Souza Coutinho.

Den Brief der Burgers luyde aldus:

Seer Hooge ende Groot-machtigh-
ſte Heere Keyzer Raja Singa, &c.

O P de aankomſte der Hollanders
voor deze Stadt, hebben de Amp-
tenaren, die van dat jaar dienst deden,
U E. Keyzerlijke Majesteit de weet
gedaan, zijnde zulks mede van onzen
Generaal geschiet; uwe Majesteit is
ook bericht gedaan van den storm, die
zy te Lande als te Water gedaan heb-
ben, ende om dat het by dage was, heb-
ben wy haar plaatze gegeven om bin-
nen te komen, en binnen zijnde, hebben
zy om haar leven verzoekt, 't welk
haar vergunt is; de Hollanders zeg-
gen zelfs, dat zy 240 aan de kant van
het Lak ofte Meyr zijn geweest, waar
van het grootste deel met hare Vaartuy-
gen in ons gewelt zijn gekomen, ter
Zee hebben wy een Schip met 30 stuk-
ken veroverd, ende een ander zeer be-
schadicht; wy spreken noch niet van
de dooden die zy op de Schepen, en
voorts onder de muuren ende Bolwerken
gehad hebben; naderhandt zijn zy
dicht aan de Grachten gekomen ende
maakte een Mijne, en den zelve nacht
dat zy de Galderye wilden aanbrengen,
hebben wy die verbroken ende gewon-
nen, met groot verlies van 's Vyants
volk, ende een van onze Krijghs-knech-
ten is doen gesneuveld; inmiddels heb-
ben wy geen ander gebrek, als de gunſte
van uwe Keyzerlijke Majesteit, daar
na wy hertelijk verlangen ende wen-

Brief van
de voor-
naamſte
Burgers
van Co-
lumbo aan
Raja Singa
Keyzer van
Ceylon.

sehen, uyt het gene wy in onzen Brief verhalen, zal uwe Majesteit onze wille ende genegentheit verstaan, waar mede wy deze Stadt ende Landen, die ons de Heeren Keyzeren van dit Eylandt, ende de Groot-Vaderen van uwe Keyzerlijke Majesteit hebben geschonken, trachten te bewaren, met vertrouwen, dat wy het noch beter zullen maken, verwachende uwe Keyzerlijke gunste ende toegenegentheid, vertrouwend dat U E. Majesteit zijn oude Vrienden de Portugezen, en niet de Hollanders zal behulpzaam zijn. God make den stand van uwe Majesteit lange jaren gelukkigh.

Columbo den 10 van Lente-
maandt 1656.

Was getekent

Diego Leitaon de Souza, Schrijver van de Kamer, heeft deze doen schrijven.

Manoel de Fonzeca,
Diego de Souza da Cunha,
Ruy Lopes Coutinho,
Jan Coelho de Castro, en
Bento Fereyro d'Abreu.

Een Swart, zijnde een Arbeydtsman, komt tot ons over met eenigh bericht.

Den 20 van Lente-maandt quam zeker Arbeyder tot ons over, zijnde een Swart die mede in de Gracht gewrocht hadde, ende daar van openinge dede, hy verhaalden ook dat vier Portugezen, die in meyningh waren tot ons te komen, waren achterhaalt, ende met de koorde gestraft, dat'er de doot na gevolgt was, dat door ons schieten, gisteren van de nieuwe Batery, op 't Bolwerk *St. Steven*, twee Canarijns ende een Constapel doot geschooten waren, ende noch een gequetst. Aangaande den voorraat van spijs en eet-waren, gaf hy bescheyt gelijk anderen in 't voorgaande.

Den Heere Hulft gaat met die Swart de muur en gracht bezichtigen, niet zonder levens gevaar.

Den Veldt-heer gingh met deze Swart na de Gracht, om aanwijfinge te hebben door den zelve, waar de Vyandt in 't werk was, hy neemt een Roer, en begeeft hem op de muur, ende in de gracht ziende, vindt drie blanke Portugezen by een, geeft tot tweemaal daar op vuur, daar op zich weder op het spoedigste nederwaarts begaf, zonder welk den Vyandt licht

doel zoude hebben geschooten, want in der yl quamen drie Kogels op de zelve plaatze aanwaayen.

Het XXXII. Capittel.

Ysbrandt Godskens komt van zijn Gezandschap te rugge: rapport van zijn Negotiatie. Brieven in Columbo gezonden. Baterye opgerecht. Omstandige tijdingen van Goa, en des zelfs toestand.

DE Zonne en was noch niet gekomen tot het top-punct des Hemels, of zeker kleyne Jonge komt uyt de Stadt in onze werken, daar den Onder-hopman *Paulus Meno* de wacht hadde, hy vraagde na onze Sterkte, zeggende, dat hy daar toelaft hadde van den Generaal van *Columbo*. Voornoemde Jonge bevestigde het ophangen van de vier gemelte Portugezen, men gaf hem een goede geesteligh, en joegh hem (om zijn jonkheits wille) na de Stadt. Daags daar aan verstondt men uyt den Heer Major *Jan vander Laan*, hoe den Vyandt een gat door de muur hadde gekapt, dat in ons werk uytquam, ende dat in 't door-breken een Swart van de hare daar by was ter neder geschooten, daar de geene, die de wacht aldaar bevolen was, beter op gepast moften hebben: want genoeghzame last was gegeven, om zomtijts een Man naukeurigh op des Vyandts breken in de muur te doen letten, ende goede wacht te houden. 's Nachts schoot den Vyandt met een stuk Kanon van *St. Jan* recht op, ende in ons werk, doch dat te verwonderen was, niemandt wierdt gequetst.

Ontrent het neygen van den avondt, zijnde den 23 van Lente-maandt, verscheen den Koopman *Ysbrandt Godskens*, hebbende dien zelve dagh zijn af-scheyt van de Keyzerlijke Majesteit genomen, doende dusdanige verhalinge by geschrifte, als volght: Als dat de mondelinge antwoord, door zijn Keyzerlijke Majesteit aan de E. Heer *Gerard Hulft*, over 5 Brieven aan de hooggemelte

Een kleyn Jonge komt tot ons over

Zijn vaal.

Den zant brand Gods komt in 't l hebbe verlo, vertr zijn steyt kregen

gemelte *Majesteit* geschreven, zoodanigh was: Dat de *Majesteit* gebiedt den Veldt-heer bekend te maken, dat op den 16 van Lente-maandt een Brief uyt de Belegerde Stadt *Columbo* hadde ontfangen van de *Portugezen*, waar van in korte den inhoudt zoude verstaan. Dat zijn *Majesteit* oordeelde dat by ons wel gedaan wierdt, dat men de arme uytstootelingen wederom te rugge na de Stadt zond, als zijnde betamelijk, dat zy eerst barmhertigheydt aan haar eygen volk en vleesch bezeugen; en indien zommige dat kwalijk namen, als een daat van onbarmhertigheydt, dat men het op de schouderen van de *Majesteit* zouden leggen, want het uyt zijn last en bevel gedaan was, en dat de meeste dienst daar mede zijn Kroone gedaan wierdt, en dat het de eerste wegende middel was om de Stadt te bemachtigen. Ende alzoo zijn *Majesteit* niet voor en hadde om den Veldt-heer met yets, tot gieraat van het lichaam, te begiften, waar mede hem wel en overvloedigh wist voorzien te zijn, zoo begeerde zijn *Keyzerlijk* Perzoon, dat hem die eere zoude doorgaans aangedaan werden, om voor des *Majesteits* Directeur Generaal gegroet te werden. Verzocht insgelijks de *Keyzer*, dat de Veldt-heer dat niet kwalijk wilde nemen, ter tijt dat de *Disfaves* quamen bericht doen, dat zijn *Majesteit* op *Reygamwatte* was aangekomen, wanneer een Perzoon tot weghwijzer van den Hopman des Lijf-wachts geweygert hadde, aangezien de gebruiken zijnes Rijks niet toe lieten, zonder te vooren kennisse aan zijn *Majesteit* te doen, yemandt ten Hove te laten verschijnen.

Wat aangingh het verloop van het zaizoen ende *mouzon*, dat hadde de *Majesteit* wel begrepen, en dat de Zoldaten door het lang te velde leggen, veel ongemakken hadden te lijden, ende niet anders dan moede en af-geslooft moesten werden, waarom ook, na dat zijn E. E. voor hem zoude verscheenen zijn, 't welk bin-

nen drie ofte vier dagen stondt te geschieden, en dan met den anderen in een ernstigh gesprek geweest zijnde, het werk in korte een eynde zoude nemen. Maar alzoo de *Majesteit* van goeder handt bericht was, dat de Veldt-heer zich dikmaals in gevaar stelde, en dat by verlies van zijn Perzoon, de Paarl van zijn *Majesteits* ooge zoude verlooren werden, zoo gelaste ende beveelde hy zijn E. E. voortaan zich beter te wachten, gebiedende tot dien eynde hooge ende lage Amptenaren goede zorgende toezicht over zijn E. E. te nemen, op dat hem geen ongeval overquame.

Dat zijn E. E. zeyde, de *Majesteit* niet te derven moeyelijk vallen, van wegen de gewichtige besigheden zijnes machtigen Rijks, met veel Brieven te schrijven, daar op antwoorde de meer-gemelte Hoogh-machtige *Keyzer*, dat het schrijven van zijn E. E. zijn geachtste en zwaarste diensten waren rakende, dierhalven hem niet aangenamer was te doen, als te ontfangen ende te lezen de beminste Letteren van zijn aldergetrouwste Dienaar, die hy oyt zijn leven hadde beleeft, zulks zijn E. E. dat niet meer geliefde te schrijven. Vorders over de onkundigheydt van 't gebieden over zijn *Majesteits* volk in *Reygam Corle*, door zijn E. E. gedaan, en hadde hy zich niet te verontschuldigen, dewijle dat niet zijne, maar des *Majesteits* eygen diensten zijn geweest, dies de *Majesteit* dat voor wel gedaan, ende in achtting neemt. Dat ook de Schrijver van de *Ola* in *Paf-dun Corle* gestraft was, is zijn *Majesteit* aangenaam te verstaan geweest, als zijnde de zulken booze werktuygen, waar uyt groote moeyten zouden ontstaan, ende dierhalven niet ongestraft behoorden te blijven, ende dat zulke valsche Menschen, die noch veel in het Rijk van zijn *Majesteit* waren, op het strengste, andere ten voorbeelde, moesten gehandelt werden. Belangende de onderhandelinge met den Heere *Westerwold* gedaan, die hieldt de *Majesteit* voor vast, bondigh ende

De *Majesteit* verzoekt dat de Veldt-heer zich zoo in 't gevaar niet stelle.

Houdt zich aan het Verbondt met de Heer Adam Westerwold ge-maakt.

goet,

Raja Singa
klaagt over
vele onbil-
likheden der
Generaals
en Gouver-
neurs van
onze Natie
hem aan-
gedaan.

goet, maar dat ondertusschen veel Heeren Generaals van India, ende Gouverneurs op dit zijn Keyzerlijk Eylandt waren geweest, die, tegen recht en alle billijkheyt, vele moeyelijke verwerringen hadden veroorzaakt, waar uyt verwijderingh van vriendschap ontstont, 't welk hem noch in zijn herte zeer dede, roepende Godt tot getuygen tot zijner onschult, die van alles d'oprechte waarheydt bekend is: Maar dat met zijn E. E. als die niet anders dan oprechtelijk zijn Heeren zochte te dienen, ende alrede groote getrouwigheydt aan deze Kroone hadde bewezen, trachte te bekomen zoodanige vaste vriendschap, dat voor of naar, zoo lange Zon ende Maan staan zal, geen inbreuke zal bevonden werden, waar by ook blijken zoude, dat zijn E. E. alle de voorgaande Heeren zoude overtreffen, ende verre te boven gaan.

De *Majesteit* verzocht ook van zijn E. E. te verstaan, hoe en op wat wijze, men, na overwinninge van *Columbo*, het Koninkrijke van *Jafnapatan*, ende het Eylandt *Manaar* zoude bemachtigen, ende of niet noodigh was alreede eenige van zijn *Dissaves* derwaarts tot bezettinge te zenden. Van die plaatze waren twee *Olas* ofte Brieven aan de *Majesteit* gezonden, waar van zijn Ed. zoude in 't korte kondschap hebben.

Den Key-
zer vergunt
den Heere
Hulft tijdt
om voor
zijn Per-
zoon te
verschijnen.

Thans stondt de *Majesteit* toe, dat op Zondagh ofte Donderdagh aanstaande, (na dat het de Veldt-heer wel geviel) zijn tegenwoordigheydt ende verschijninge zoude verwachten, tot welken eynde de Keyzer eenige Grooten zoude af-zenden, om den Heere *Hulft* te vergezelschappen. Op de zelve tijt verscheenen des Konings *Dissaves*, neffens eenige Afgezanten van de Hooghmachtige *Majesteit*, mede brengende twee Brieven, die den Heere *Hulft*, tot antwoordt aan die van *Columbo* hadde beraamt, ende derwaarts gezonden, die den *Keyzer* boven maten wel bevielen, ende de zelve uyt zijnen name, door zijn E. E. onder-

teykent zijnde, wierden des anderen daaghs in de Stadt gebracht.

Na verrichtinge van dit werk, bequamen wy tijdinge van *Montual*, hoe aldaar op het strant, van d'overzijde der Reviere, ontrent 400 Koninklijke Zoldaten, onder het oppergezag van vier Hopmannen, haar vertoonden, zonder nochtans over de vloet te komen, ofte daar toe genegen zijnde, alle nieuws-gierige Menschen, (van de *Majesteit* oorlof hebbende) die noyt haar leven langh, of Zee of Schepen hadden gezien, om dit alles te aanschouwen, aldaar gekomen. Na dat haar lust verzadicht was, verzochten zy wederom verlof om te vertrekken, 't welk haar met alle beleeftheyt wierdt toegestaan.

Even op deze tijdt zonden die van *Puntegale*, tot versterkinge van ons Leger, 50 Mannen, immers zoo veel als zy missen konden.

Na dat de Brieven, uyt name van den *Keyzer*, in *Columbo* gebracht waren, door des Konings van *Candy Aratches* ende *Lascarijns*, zoo bevondt men, dat zy wel met lossen van Busschen ende Kanon waren ingehaalt; echter na openingh ende lezen van de zelve, waren die van binnen gramstorigh ende zeer gebeten, zeggende, indien de tijden anders waren, dat haar zoo lichtelijk niet zouden hebben laten wederkeeren; zy verzochten dat den Velt-heer haar weder-varen volkomentlijk de *Majesteit*, haren Heere ende *Keyzer*, zoude bekend maken, ende alzoo namen zy haar afscheyt.

Even op den zelve dagh quam een schrikkelijk ende hart onweder, met Windt ende Regen, Donder ende Blixem ons bestormende, waar door een onzer Schildt-wachten gequetst, ende drie busschen in de Kerk van *Guia de Lobo* (dat aanmerkens waardigh is) aan stukken geslagen zijn. Zoo dat zijn *Majesteit* den 25 van Lente-maandt, zijnde daaghs daar aan, dede vragen aan den Velt-heer, ofte ook dat onweder aan ons Volk, Huyzinge, Leger ofte Werken eenige schade hadden gedaan, waar

Brieven
in de St.
Columbo
gezonden

50 Zo-
ten van
Punteg-
na't Le-
gezonde

Hoe
gezonde
Brieven
haar in
Stadt
vallen.

Har-
weder
Leger
rontse

waar op zijn doorluchtige *Majesteyt* kortelijk wierdt geantwoordt ende bekend gemaakt, hoe dat Godt de Heere ons wonderlijk hadde be-
waart.

Den 25 van Lente-maant quamen twee blanke *Portugezen* by de Poort *Rajubá*, over aan onze zijde; men bevondt dat den eenen van *Marfilien* geboortig was, welke by den Vyant in 't overkomen was achterhaalt, ende negen zware wonden hadde bekomen, zoo dat ter nauwer noodt in onze werken geraakte, doch daar was weynigh hoop tot herstellinge der gezontheydt, hy klaaghde van groote ellende, die in de Stadt door-
gaans wierdt geleden, den 26. quam hy dezer Wereldt r'overlijden, op welken dagh tot ons quam een My-
stice ofte half-slagh, zijnde een Ser-
geant, de wacht hebbende in het huys van *Sebastiaan Caldero*, zeggen-
de, dat noch twee Zoldaten onder het zelve Vaandel, zoo haast gele-
gentheyt vonden, mede uyt de Stadt zouden over komen: hy verhaalde, dat men voor de Maandt April rant-
zoen van Rijs begoft uyt te deylen, voor yeder Man een *Parra*; dat de Water-zucht, ende de *Beribery* (zijn-
de een ziekte in de Beenen en de Knie-schijven, waar door de Men-
schen onmachtigh zijn om te gaan en staan) zeer de overhandt namen.

Korts hier na zondt den Com-
mandeur *Adriaan Roothaas* drie Visschers na het Leger, de welke door onze Roey-vaartuygen, daar toe af-gericht, dicht onder een mus-
quet-schoot van 't Water-kasteel be-
trapt en onder-vangen wierden, de Matroozen kregen tot haar beloofde loon de zomma van 50 Rijksdaal-
ders voor een *Tony* oft Visschers schuytje, neffens noch 25 van de zelve munte, om haar te meer aan te
moedigen: want door de Visschers wierden die van binnen meest ge-
spijst: ondertusschen wierdt den Commandeur aangezeyt, dat zijn Volk niet al te veel in gevaar zoude
stellen.

Thans beraatslaaghde men met

Perzoonen die kennis hadden van eenige werken te maken, om noch een Bateria voor 't Bolwerk *St. Jan* op te werpen, om daar mede te onder-
staan haar opgemaakte Beer in de Gracht, ende andere vordere wer-
ken (waar het doenlijk) reddeloos te schieten, en dan vervolgens de Galderye over de Gracht te krijgen, waar aan dan met yver gearbeydt
wierdt. Den *Veldt-heer* hadde wel 4 à 500 *Coelys* van de *Majesteyt* noo-
digh gehadt, om meest buyten gevaar te laten werken, ende Pallissaden te hakken: maar den *Diffave* van den
Keyzer liet dat zijn doove ooren aanhooren, eyndelijk zeyde hy, dat, wanneer den Heere *Hulft* by de *Ma-
jesteyt* verscheen, en daar van sprak, dat de zelve hem niet zouden gewey-
gert werden.

Op deze tijdt des nachts quam een blanke *Portugees*, zijnde een vry Koopman, met een vaartuygh uyt de *Bahia* tot ons overzetten, neffens
een *Caffer*, zijnde een Trompetter, zy wisten veel van de uysterste ar-
moede ende ellende te zeggen, die in de Stadt wierdt geleden, dat gisteren 130 Lichamen waren begraven, dat, indien de Water-zucht zoo niet en
heerschte onder de blanken, dat vele zouden overkomen, die nu haar bee-
nen wan-trouwde.

Den 29. van de zelve Maandt had-
de den Vyandt in het werk van den Lieutenant *Paulus Menò*, twee uuren voor den dagh, een sprongh
gedaan, doch de arbeydende Swar-
ten, en den Schildt-wacht achter-
waarts gaande, waarschoude d'onze, waar op zy, na wisselen van eenige
Kogels op den anderen, zonder ye-
mandt van de onze te quetzen, we-
derom afweken. Vier Afgezanten van den Koningh, quamen om te
vernemen wat het schieten des nachts beduydt hadde; daar van zy onderricht
wierden; men liet haar ondertusschen de werken zien, en vertoonde de noodzakelijckheyt
van 4 of 500 *Coelys*. Nu wierden wederom door de Boots-gezellen drie Visschers opgebracht, die als

voor henen, voor haar dapperheydt beloont wierden, gelijk doen mede het Jacht *Popkensburgh*, komende van *Wingurla*, met deze byzondere nieuwe mare aanlande.

Nieuwe tij-
dingen uyt
Goa, door
den Koop-
man en Re-
zident
Leendert
Willemze
van Win-
gurla ge-
zonden.

Men verstondt, voor eerst, dat na 4 à 5 dagen quijnens, den Onderkoningh *Don Rodrigo de Lobo, Conde de Secredo*, neffens zijn byzondere Geheym-schrijver, ende drie gemeyne Perzoonen zijns Huys, door vergift uyt deze Werelt gescheyden waren, edoch van wegen des Konings beslooten ordre, wie, by het overlijden van den voornoemden Onderkoningh, in zijn plaatze zoude komen, zoo werdt de sake verduystert, en na twee dagen raadtplegings, is *Manoel Mascarinhas Homem*, eertijds Gouverneur van *Ceylon*, met meerderheyt van stemmen tot Onderkoningh verkoren, doch de *Fidalgos* ende Edel-lieden, die overstemt waren, hebben haar tragelijk onder zijn regeeringe willen buygen, alzo dat men dagelijks niet dan oproer (gelijk ook A. 1652 tegen zijn Perzoon in *Columbo*) te ontmoet zagh. Korts na het overlijden van den Onderkoningh, hadde die van *Goa* de *Patachos*, die aldaar tegenwoordigh waren, ende een *Galioen* ende een *Carake* langhzaam met koopmanschappen beginnen te laden; mitsgaders een groote Armade van Oorlogs Fregats, als andere Vaar-tuygen, zeylvaardigh gemaakt, doende aan veele Soldaten, yeder * 20 *Zeraphijns* uyt-deylinge, om haar na *Ceylon* te trekken. Dit diende den Rêzident van *Wingurla* d'onze aan, om te beter op hoede te zijn, indien zy op *Ceylon* mochten af-sakken. Hy verhaalde mede, hoe dat 160 Vaar-tuygen, daar onder 16 Fregatten van Oorloge, op den 8 van Sprokkel-maant na de Noort, om eetwaren, als andere koopmanschappen, vertrokken waren, welke *Cassila* 4 of 5 dagen, door strijdige winden, in zijn gezichte hadden gezworven. Drie *Patachos* ofte Jachten waren na *Mozambique* gezeylt, waar van een door lekheydt weder

gekeert was naar *Bombassa*, twee naar *Macassar*, na *China* twee Schepen, een *Crake*, een *Galioen*, genaamt *Bon Jezu*, ende *Nossa Senhora de Graçia* den 19 van Sprokkel-maant na *Portugal* vertrokken.

Met de voorgenoemde Schepen, zijn deze naarvolgende *Fidalgos* ofte Edel-lieden, om haar misdaden, na *Portugal* geboeyt, verzonden.

Don Bras de Castro, gewezen Gouverneur Generaal.

Don Loys de Zouza.

Don Predo de Castro.

Manoel de Zouzo Cabraer, Meester der Oorloghs-gereetschappen.

Diego de Salvaar, Capiteyn Moor.

Estevaon de Melo, gewezen Gouverneur van *Bassijn*.

Carel Hudzaart, een machtigh Koopman.

Doctor Caldero.

Jeronimo Lobo de Falhetta.

Blijvende noch in *Goas* gevanckenisse, als binnen *Bassijn*, wegens het op-werpen van *Don Bras de Castro*, deze naarvolgende Perzoonen.

Don Rodrigo Monzanto, Capiteyn van *Bassijn*.

Den Veadoor de Fazendas, by ons ghenaamt Directeur Generaal, ofte algemeyne Opziender over de koopmanschappen.

Als mede *Leon Corrè*, zittende in *Bassijn*.

Men verstont dat de voornoemde *Crake* en *Galioen*, rijkelijk doch meest door byzondere Kooplieden, waren af-geladen, met veelderhande Kleeden ende Lywaten, nevens Giroffel-nagels, Caneel, Indigo, Peper, Bezoar-steenen, &c. Doch, men konde de algemeyne prijs noch niet wel uyt-rekenen. Eenige van de rijkste Kooplieden van *Goa* waren zeer stilzwijgens, nevens alle hare goederen, met twee voorgenoemde Schepen, buyten kennis van *Goas* Regenten ende Overheden, naar *Portugal* vertrokken.

Twee dagen, eer dat de Jachten

* Een Zeraphijn is na onze rekeninge een Gulden ofte 20 Stuyvers.

Tijdinge
van Goas
toestand.

ten Zierik-Zee ende Naarden, voor Goas Bhare quamen, waren vier *Pattamars*, nevens een *Portugees*, binnen Goa geloopt, alleen om den schralen toestandt van *Columbo*, aldaar bekend te maken, en hoe noodigh de langh-beloofde toevoer was: Doch dewijl de *Portugese* Zoldaten, en byzonder de *Moorsche* Bootsgezellen (de welke die van Goa voor haar Roeyers op haar Vaartuygen gebruyken) een afschrik van *Ceylon* hebben, te meer, dewijl het laat in 't Jaar wierdt, zoo hebben die van Goa, zeer behendig eenige Brieven bekomen van *Don Anthonio de Souza Coutinho*, en gaven zy voor, dat de *Hollanders* waren gellagen, door hulpe van den Keyzer *Raja Singa*: maar dit wilde niet wel aan de man, dies men een andere vondt moeste zoeken. Den Gouverneur Generaal ofte Onder-koningh *Manoel Mascarenhas Home*, liet de handt van *Anthonio Souza Coutinho*, na apen, ende verleyde alzoo de arme Gemeynthe, om haar de bovenstaande valsheyt voor waarheydt in te boezemen; en om deze zake meerder glimp en schijn te geven, vertoonde men drie volle dagen groote vreughde-tekenen, met geluydt der Klokken, (die daar niet ontbreken) aansteken van ontelbare Wasch-lichten, ende andere zegepralen: Maar arme vreughde! daar de droefheydt zoo voor de deure stondt, cliendige aanmaninge tot moedigheyt, daarze op zoo een valsche gront steunt! vergeefs 't aansteken van Wasch-lichten, daar zulk een duysternisse was! te vergeefs den Trommel geroert, daar niemant na 't geluyt hoort, en boven alles onmogelijk met onwillige honden hazen te vangen.

Men verstondt ook uyt den voorgemelde Brief van *Wingurla*, hoe dat onze *Zurat*-en *Persiaans*-vaarders, na dat behoorlijk van drinkwater, ende ververzinge, ende andere noodtwendigheden voorzien waren, na dat den Gouverneur aldaar ernstigh hadde verzocht, dat

de voornoemde Schepen een dagh zoude vertoeven, ten gevalle en begeerte van zijn Heer *Fettechan*, om zijne inlandtsche Scheepkens, die mede na *Persia* wilde, te vergezelschappen, vertrokken waren. Ondertusschen had men aldaar uyt *Ditsely*, een Moorsche Stadt, gelegen in het gezichte van Goa, kondschap, dat de 20 of 30 lang-geruchte Oorloghs-Fregatten, binnen twee dagen tijds, met eet-waren en volk naar *Ceylon* zouden vertrekken. Maar men vernam daar na, dat het niet anders dan een ydel snorken was. Hy melde mede, dat, na het vertrek van de *Persiaanse* en *Zuratse* Schepen, gedurigh Jachten en Vaartuygen in *Goas* Reviere waren gezonden, ten eynde hy mochte verstaan de gelegentheydt van de gereet-leggende Armade, om niet verrast te werden. Men verstondt meest uyt dien hoek, als dat de voorz. Fregats alleen na de *Cassila*, die binnen weynige dagen van de Noordt stondt aan te landen, was vertoevende, als wanneer, de daer op varende Inlandtsche Boots-gefallen (sonder 't landt te betreden) tegens haer wille op gemelte Armade fullen gestelt werden, en daar mede nevens de bekomende eetwaren, in 't getal van ontrent 30 Oorloghs Fregats, en eenige geladen Vaar-tuygen met Rijs, gemant met 7 a 800 Blanke koppen, na *Ceylon*, op hope, eenige der zelve binnen *Columbo*, tot haar versterkinge te brengen, zouden vertrekken: maar het gevoelen van het Opper-hoofd van *Wingurla* was dat het langh geruchte toevoer tot April zoude uyt-gestelt werden, en wanneer in die tijdt geen zeker bescheydt quam van *Columbos* verovering, dat alsdan niet alleen met 25 ofte 30 Fregatten, maar zelfs met een grooter Armade, van kleynder Vaartuygen, en zoo veel volks, als uyt *Goas* gebiet kan gemist werden, met de harde Noordelijke winden, in die tijdt en zayzoen destijds wayende, na *Columbo* zouden af-zakken, om, waar het

mogelijk de ziel-toogende Stadt te gemoet te komen, en te versterken.

Hy verhaalde mede hoe twee Galioenen, en een Carake in *Goas* riviere lagen, een van die was geankert onder *Marmagon*, en na uytterlijken schijn, zoude het van het regenwoordige moufon ofte zaizoen niet gebruykt worden. Hy schreef mede dat hy het Jachje den *Romeyn*, op een sprongh deed leggen, om foo ras hy vernam, dat het toevoer af zoude komen, d'onze in 't Leger de weet te doen.

Het XXXIII. Capittel.

Brieven van den E. Veldt-heer, en Keyzer. Verscheyden Overloopers. Optocht des Veldt-heers na den Keyzer.

Twee Portugesche Vaartuygen komen over het Lacq ofte Meyr.

HEt gebeurde den 30 van Lente-maant, dat een goet getal *Portugeezen*, in twee Vaartuygen *Manchous* genaamt, het Meyr ofte *Lacq* over-voeren, ende een alarm by ons werk, ontrent de Poorte *Mapane* maakten, daar by wijlen op den anderen vuur gegeven wiert. Weynigh daar na bequam men tijdinge, hoe eenige van de onze op den Vyandt waren aangevallen, en haar in verwerringh ende aftrek gebracht hadde. Men verstont als doen mede hoe dat zeker Hooft van een Dorp *Vidaan* genaamt, van d'onze was achterhaalt, die uyt gezonden was van den Vyandt, (volgens zijn eygen voorgeven om *Facijnen* te halen) daar de Guardijn, tusschen *St. Joao* ende *St. Steven*, mede wierdt verslerkt, en was ook een onzer Zoldaten in dien storm, door 's Vyandts geschut, ter neder geschoten. Ten zelveu dage wierden twee *Tonijs* met vijf Visschers door Matroos opgebracht, die daar voor, na gewoonte, beloont wierd.

Een Vyandige Cingalaas van d'onze aangehaalt.

Als mede vijf Visschers.

Een Brief van de Veldtheer aan de Majesteit gezonden.

Even op deze tijt schreef de *Veldtheer* aan de *Majesteit*, bekend makende de nieuwe tijdinge die men van *Goa* hadde aangaande het langheruchte toe-voer. Omtrent den avont des zelveu daaghs komen twee

Portugeseche blanke Zoldaten, de welke zeyden dat zy door het *Kazematgat* van't Bolwerk *S. Steven*, (alwaar zy, den Schiltwacht listelijk na de Stadt verzonden hebbende, mits dat een van haar beyden de wacht zoo lange zoude waarnemen) by ons waren gekomen, zy wisten ons des Vyandts gelegentheyte te verhalen. Daaghs daar aan quam een *Portugees* Zoldaat uyt de Stadt, wiens gedaante ende holle kaken ende ingevalle wangen, den hongers-noodt der Belegerde genoegzaam vertoonde. Matroos haalde op deze tijt een *Tony* aan, daar in vier Visschers waren, men hadde nu een getal van 15, die alle in't openbaar by trompetstekinghe, tot Slaven wierden verkocht, zy golden ruym zoo veel als by de *E. Compagnie* voor het opvangen was vereert ende verschoten.

Twee tugezen komen de Stadt ons overdaaghs aan noeen.

Matroos brengt Visschen.

Den eersten van *Gras*-maant verscheenen de hooghste koninghlijke *Diffaves* van *Ourva*, met die van de *Vier Corles*, mede brengende een Brief van de *Majesteit*, zeer gierlijk toe gemaakt, hebbende een gevolgh van ontrent 1000 *Lascarijns*, yder *Instantie* onder zijn Baniere verdeylt, die met meer als gewoone eere wierden ontfangen; den Brief geopent ende overgezet zijnde, was van dezen Inhoudt:

UE. Brief van den 24 Martij is my op den zelveu dagh wel toegebracht; U E. zeght in de zelve, dat tot alle mijne Keyzerlijke diensten zeer willigh ende genegen zijt, daar over zich mijn Keyzerlijke Persoon zeer verheught ende verblijft, ook zoo heeft U E. zulks van de eerste ure aan, dat op dit mijn Lant gekomen zijt, het zelve genoegzaam getoont. Voorts zeyde U E. dat het overige der zake onverhaalt liet, tot dat in persoon voor mijn Keyzerlijke Majesteit zoude verschijnen. Of nu mijn zeer geliefde ende wel beminde Directeur Generaal, tot nu toe zijnde zoo dicht by mijn Keyzerlijk Leger, voor my niet en is verscheenen, zoo hebbe my 't zelve niet aangetrokken, ten inzicht

Een Brief van de Majesteit, gierlijk gemaakt merdt d. Veldtheer toegebracht.

te U E. altijd met de liefde die mijn Keyzerlijke Persoon U E. toedraagt, ende groote genegentheyt is omringht. Tot geleyde van U E. herwaarts hebbe den Dissave van Ouva en de Vier Corles af-gezonden, ende na dat die dan zullen zijn aangekomen, zoo kan U E. van de Vier met de Zeven Corles ende Saffragam, tot opzicht van 't Leger, en het gene vorders mijn Keyzerlijke diensten aangaat, om aldaar te verblijven belasten, ende een van dien na U E. goetdunken tot U E. gezelschap mede nemen, doch dat niettemin mijn Leger, met dat van mijne Hollanders door goede wachten ende opzicht (gelijk ik U E. en zijn groote kennisse toe vertrouwe) wel verzekert blijven. Godt geleyde U E. ende brenge voor mijn Keyzerlijke oogen, met zijnen Goddelijken zegen, na welke gewenschte ure ende dagh en goede komst, mijn Keyzerlijke oogen van vreughde ende blijdschap huppelen en springen, en 't gene U E. dan voor my zult spreken, zal een lieflijk musijken snaren-spel in mijn ooren zijn.

Was ondertekent

In Reygamwatte den
1 Maart 1656.

Hier op wierden gedachten genomen om tijt te beramen, om de Majesteyt te bezoeken, en nodige voorbereydingen daar toe te maken, te meer alzo des Koninghs *Dissaves* quamen zijn E. E. bekend maken, hoe dat de Keyzerl. Majesteyt volkomen verlof gaf om Woensdagh aanstaande te mogen verschijnen, midts dat in zijn E. E. afwezentheyt goede zorge ende wacht zoude gehouden werden; evenweleer dat den Heer *Hulft* vertrok wierden twee twaalf ponders op de Bateria voor *St. Joan* gebracht, en op die zelve wierde daaghs daar aan een Matroos doot geschoten, en dat te verwonderen is, de zelve kogel brak een Zoldaats hoed in stukken, zonder hem eenigzins aan het hoofd te quetsen. Op dezen dagh quamen 16 gewapende *Lascarijs* by de punt *S. Steven* over, welke van de *Portugezen* hevigh wa-

ren achtervolght, ja zelfs tot hantdadigheyt, want twee van haar gequetst zijn geworden. Men gebruykte deze Quanten tot het arbeiden van de Bateria van de Poorte *Rajuka*, om haar kost te verdienen, en te beter te verteeren.

Na de middagh quamen de *Dissaves* van Ouva en de Vier Corles met veele plichtigheden en beleeftheden den *Veldtheer* de keure gevende, wie van haar zijn E. E. na de Majesteyt zoude vergezelschappen. De *Saffragamse Dissave* (na veele redenkavelinge) wierd uytgekoren, die belaft wierdt tegen den aanstaanden morgen zich tot vertrek vaardigh te houden. Doen wierdt mede een Brief vertoont, waar uyt bleek dat zeven *Canarijs* boven *Negumbo*, door des Koninghs volk, in een *Tony*, uyt *Columbo* komende, waren gevangen geworden.

Den 4 van Grasmaant, na de middagh, quam tijdinge, hoe dat de Majesteyt aan de passie *Welecande*, te paart zittende was gekomen, dies de *Veldtheer* terstont zich vaardigh maakte, om den Keyzer te gemoeten, doch zoo als op het vertrek stont, komen de *Dissaves*, zeer verbaast te post, laft brengende, dat zijn E. derwaarts niet hadde te gaan, vermits de Majesteyt weder gekeert was, zoo dat de reyze voor die tijt gestaakt wiert.

Den 5 van deze Maant vertrok de *Veldtheer* na de Majesteyt, met deze navolgende Persoonen, namentlijk de Koopliden *Eduard Ooms*, *Isbrandt Godskens*, den Fiskaal *Lukas vander Dussen*, den Geheym-schrijver *Cornelis Valkenborgh*, ende *Jakob van Rhee*, nevens de Tolken *Jorgien Bloem*, ende *Don Jan de Costa Saban* daar, vergezelschapt. met de Koninghlijke *Dissaves*, ende haar gevolg, zoo van Ouva als *Saffragam*, als mede een Compagnie uytgelezen Vuur-roers, gevoert by den Onderhopman *Joannes Hartman*. Den E. Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyden*, ende den Heer Major *Jan van der Laan*, neffens andere Amp-tenaren, en den *Dissave* van de Vier

De *Dissaves* van den Keyzer komen de *Veldtheer* nodigen, en vergezelschappen om voor de Majesteyt te verschijnen.

Optocht van den E. E. Heere Gerard Hulft na den Keyzer van Ceylon.

Corles dede zijn E. E. uytgeleyde tot aan de tweede paffe van *Nacolegamme*, zijnde de *Majesteit* doen gelegert aan de Riviere tot *Reygamwatte*.

Eerbewijs
van de Ma-
jesteit aan
den Veldt-
heer.

De eersteerbewijzinge die door des *Majesteits* Dienaren aan den Hr. *Directeur Generaal* gedaan wiert was deze: Drie kostelijk gezadelde Paarden, die van de Grooten des Hofs zijn E. E. wierden voorgefelt, om na zijn believen te gebruyken, daar op volgden vijf schoone en aanzienlijke getande Elephanten, welkers *Carnakken* ofte Opzienders zijn E. E. vraaghden, waar zijn E. E. geliefden, dat zy zoude na toe gaan; zy kregen tot antwoord, datze haar by de voor-troepen hadden te vervoegen; ondertusschen quamen een goet getal Edelen en Grooten, met haar Krijghs-benden den *Veldtheer* begroeten, ende na zijne gezontheyt vragen, die beleefdelyk beantwoort wierden, ende den sleep (achter na volgende) vergroteden; wanneer men aan de *Ammelang* ofte de rust-plaatze van zijn *Majesteits* Leger genaakte, zoo quamen de byzonderste Grooten des Hofs, zijn E. E. uyt de name des *Ceylonschen Keyzers* verwellekomen, brengende met haar een ontelbaar volk van krijgers ende andere, zoo dragers van *Talpets* ofte Zonne-schermen, Trompetters, Speelders, elf Elephanten, twee schoone Paarden, welkers zadels ende tomen boven maten cierlijk met goud ende gesteenten bezet waren, met welke keur van Hovelingen, door een wel-gestelde rye van Boog- en Roer-schieters, langer dan een vierendeel uurs, na een huys traden, 't welk byzonder tot onthaal van de *Veldtheer* was toe gemaakt; 't was te verwonderen hoe net ende kunstigh alles was toe gemaakt, de Vertrek-plaatzen waren met wit lywaat behangen, de Rust-kamers ongemeen kostelijk met gout laken verciert; men schoot aan d'over zijde der Riviere ontrent des *Konings* Paleys (tot tekenen van vreugde) met sprinkhanen ende buffen meer dan

anderhalf uur. Na een uur ofte twee rustens quamen de *Diffaves* van de *Majesteit* af-gezonden, vragende na des *Veldtheers* gezontheyt, te meer alzo zy bericht waren, dat zijn E. E. met een koortse bevangen was, waarom al van meininge was geweest zich in persoon herwaarts te begeven, doch zijn *Keyzerlijke Majesteit* de nader berichtinge ontfangen hebbende, van de beterschap zijnes getrouwen *Directeurs*, was ter zijnen plaatse gebleven, doch was met smerste verlangende om nader bericht van zijnen tegenwoordigen staat te hooren ende te verstaan; deze hoofsche reden anders complementen genaamt, wierden met gelijke plichten betaalt, mits dat den *Veldtheer* zich perzoonlijk vertoonde, met betuyginge van groote begeerte, om voor de wijdt-beroemde *Majesteit* (zoo ras het mogelijk was) om de gewichtigheyt van zijn bezigheden te mogen verschijnen. Den zefsten daaghs daar na, wordt met vaartuygen een groot toevoer van spijszende ende het uytgelezenste des Landts onze zuiete toegezonden.

Na de middagh quamen eenige Hof-grooten den *Veldtheer* in't geheym aanzeggen, hoe zijn *Keyzerlijke Majesteit* dien dagh met een ziekte was bevangen geworden, en dat dier voegen (tot zijn leetwezen) met den *Veldtheer* niet konde handelen, waar op zijn E. E. met klaaghlijke redenen antwoorde, vertonende de noodwendigheyt van zijn aanwezen in het Leger, ten dienste van zijn *Majesteit*, om alles wel te bestieren, ende dewijl het onzeker was wanneer den *Keyzer* weder tot gezontheyt zoude komen, zoo zoude hy vertrekken met verlof van den *Keyzer*, en nader gelegentheydt afwachten, ende vier Paarden onderwege laten bestellen, om in der ylen te post by zijn *Majesteit* te verschijnen, wanneer het de zelve zoude gelieven, bedankende ondertusschen de *Majesteit* voor de heerlijke onthalinge; maar dewijl aan den dienst van zijn doorluchtige *Majest.* meerder

Den E.
Hulft
trekt om
de Maje-
steit on-
zont wa-
ende by
nootwe-
in't Leg-
wierd ve-
zoekt.

der was gelegen, zoo wierdt hy gedrongen weder na zijn Leger-plaats te vertrekken; dies men den Onderhopman *Joan Hartman* aandiende, zich met zijn Krijgs-knechten vaardigh te maken, om na de *Majesteit* te vertrekken, gelijk ook des nachts geschiede.

Men verstondt kort daar aan dat de *Majesteit* in den arm een ader gelaten was, ende met een groote tekenen van droefheydt hadde bewezen, om dat, met dit ongeval, onbequaam ware zijn E. gehoor te vergunnen, doch dede belofte, dewijl wel wiste hoedanigh zijn Persoon in het Leger vereyichte, aanstaande voormiddagh, zoo eenige verlichtinge van zwakheydt verkreegh, ofte tegens den avondt, hem zoude ten Hove ontbieden; ondertuffchen was dit Briefken na den *Majesteit* afgevaardicht, luydende aldus:

vertrouwde *Lascarijns*, des *Konings* Wachten, ontrent de wegen na ons Leger strekkende, te bezichtigen, om, indien heden geen rechte kontschap van te mogen ten Hove verschijnen, konde verkrijgen, gelijk niet konde verstaan dat dien dagh toegank tot de *Majesteit* zoude vergunt werden, te paarde stilzuijgens en te post door te gaan na ons Leger ende Volk.

Dit zoo niet zijnde vertrekt na 't Leger.

Den 8 van Gras-maandt bequam den Heer *Hulft* een Brief van den *Keyzer*, van dezen Inhoudt:

DE Persoonen die ik van dit Keyzerlijke Hof gezonden hebbe, om na U E. gezontheyt te vernemen, zijn zeer verheught geweest, mede brengende U E. Brief, die Vrydaghs ten 4 uren aan my hebt geschreven, ik verblijde my zeer te hooren dat U E. noch gezont ende fris is, ende tot mijne Keyzerlijke diensten genegen; aan d'ander zijde bedroefde ik my (dat daar U E. zoo lange aan 't Hof was geweest) my noch niet kaddet gesproken. Ik hebbe noyt zulke gedachten gehad in mijn herte, maar het schijnt dat het d'Almachtige belijft heeft zoodanigh te schikken, en om dat U E. mijn indispositie en qualijk-varentheydt zal zien, ende met eenen ontfangen, 't gene U E. den Prince (van Godt tot bescherminge dezer Onderdanen, verleent) heeft gezonden, en my ter hant gestelt, doen uyt Candy ben vertrokken; zoo kan U E. zich gereedt houden om morgen, en zoo ras U E. van my last toe komt, voor my te verschijnen, ende zulks geschiedt zijnde, zal U E. verlof bekomen om weder na het Leger te vertrekken, wanneer met eenen belasten zal dat U E. alles zal mede gegeven werden dat aldaar tot uytwerking van mijn Keyzerlijk voornemen noodigh mochte zijn, en zoo als ik tot mijn gezontheydt zal gekomen zijn, is mijn meyninge U E. zelfs met de mijne in 't Leger by te komen, dies ik mijnen Dissave van Ouva, om een plaatze voor my te bereyden, alreede hebbe uytgezonden, niet meer als dat mijn Keyzerlijke Persoon blijft Godt den

Brief van den Keyzer aan den Veldtheer.

Inhoudt van den Brief des Keyzers.

Alderhooghste Keyzer;
't Zijn al drie dagen dat door last ende bevel van uwe Keyzerlijke Majesteit te dezer plaatze ben gekomen, zonder voor uwe Majesteit te hebben konnen verschijnen, weshalven op het nedrighste verzoek, U E. Keyzerlijke Majesteit my gelieve verlof te geven, om na het Leger te mogen keeren, en t'allen tijde, wanneer U E. Majesteits belijfte is, zal ik weder komen, want den last des Legers op mijn halze light. 'k Verhope niet dat U E. Keyzerlijke Majesteit begeeren zoude, dat voor alle mijne getrouwe diensten, U E. Keyzerlijke Majesteit bewezen, (midts eenigh ongeval, dat Godt verhoede, in 't Leger geschiede) ik mijn grootste schade en schande behalen zoude.

Onderstont

Godt beware den Keyzer.

7 April 1656.

U E. Majest. ootmoedige Dienaar

Gerard Hulft.

Laat ieder vernemen of ook eige hoop is om 't te voor n Key r te versien.

Nu liet de *Veldt-heer* door den Koopman *Isbrandt Godskens* en den *Sabandaar Don Joan de Costa*, door

den Heere, biddende voor uwe gezont-
heydt. Den 7 April voor den dagh,
en was getekent Raja Singa Raju,
Groot-machtigste Keyzer van Cey-
lon.

Het XXXIV. Capittel.

*Den Veltheer met groote statie inge-
baalt. Verschijnt voor de Maje-
steyt. Redenen en zaken tusschen
beyden voor-gevallen. Des Veldt-
heers vertrek. Zijn rampspoedig-
eynde.*

*Toerusting
van des.
Majesteys
volk om den
Veldtheer
in te halen
aan de over-
zijde der
Riviere.*

DES middaghs wanneer de Velt-
heer over tafel zat, zoo wierdt
aan de over zijde van de Riviere een
ranket gestelt, daar op eenige Hof-
grooten volghden met Trompetten,
Speellieden, Tamboeren, ende drie
van de uytstekenste ende schoonste
Paarden van de Majesteyt boven ma-
ten ende ongemeen verciert met za-
dels, tomen, halsbanden, welken al-
len yeder op zijn plaatze geschikt
zijnde, zoo quamen eenige byzon-
dere uytstekende Personagien zijn
Ed. ten Hove nodigen; zulks zijn
Ed. in alle spoet zijn Hooftwachten
neffens de geschenken over de Ri-
viere af-vaardighde, waar op in der
yl de Veldtheer volghde, neffens zij-
ne zuite. Aan de over zijde qua-
men de *Dissaves* van *Ouvva*, *Ma-
tule*, ende de Hopman van des Key-
zers Lijfwacht, en anderen van de
voornaamsten des Hofs, zijn Ed. uyt
name van de hoogh-gemeldte Maje-
steyt, begroeten ende verwelke-
men.

Zijn Ed. Hooft- ende Lijf-wacht
trok voor uyt, by welkers voorste
Gelederen 15 veroverde Banieren
ende Vaandels met de Standaars, tot
teken van overwinninge, langhs de
aarde gesleept, vervoeght wierden,
daar achter volghde des Majesteys
Paarden, nevens de Speellieden. Op
den wegh stonden vijf getande Ele-
phanten voor, buyten het Hof een
ontelbare menigte van Musquetiers,
Sprinkhanen, &c. over de brugge
in 't Voorhof opende zich de Hooft-
wacht, en traden met de Grooten na

binnen. Achter d'onze wierdt de
deure gefloten, en quamen de Ne-
derlanders over een groot pleyn, tot
een wel toe-geruste Zale, anders
Mandonoe genaamt, aan welkers
west-zijde de Majesteyt zeer aanzien-
lijk op een gestoelte een weynig ver-
hevender als de vloer van de Zale
was, zat; eer dat d'onze in de Zale
traden, vielen alle de Grooten des
Hofs tot driemaal op haren buyk ne-
der ter aarden, d'onze op de knien,
tot dat de Majesteyt met de handt
wenkte. Zijn Throon die met goud
laken ende sijne *Alcatijven* Keyzer-
lijk op-gepronkt was, wierdt met al-
le beleeftheydt van d'onze genadert,
half wegen de Zale viel men weder-
om op de knien na de Oosterze wij-
ze, wanneer de Keyzerlijke Maje-
steyt van zijnen zetel op stont, ende
den Veldtheer noch nader dede ko-
men, die de Majesteyt aldus aan-
spreekt:

„Groot-machtige *Monarch*; met
„over-groot verlangen nadert uwen
„geringsten Dienaar uwen Keyzer-
„lijken Throon, steunende op uwe
„hoogh doorluchtige bescheydent-
„heydt, ende aangeboren beroem-
„de goedertierentheydt, die my vry-
„moedigh maken zoodanige wijdt-
„beroemde Keyzer, op het eerbie-
„dighste aan te spreken, met herte-
„lijk wensch ende ootmoedige bede
„uwe Keyzerlijke doorluchtige Ma-
„jesteyt en den Prince, mijn Hee-
„re, van Godt almachtigh tot troost
„ende bescherminge dezer Onder-
„danen, lange Jaren mogen geze-
„gent zijn ende blijven.

„De verknochte ende vaste ver-
„bintenisse tusschen uwe hoogh-ge-
„achte Majesteyt, ende de Neder-
„landtsche Natie, kome ik vernieu-
„wen, nader verbinden ende beve-
„stigen. De onlusten tusschen uwe
„Keyzerlijke Majesteyt ende ons volk
„ontstaan; verzoeken ik dat in der
„eeuwigheydt niet mogen gedacht
„werden, maar dat wy met den an-
„deren in vaste vrede, ende in een
„zoet verbondt, dat zoo lange als
„Zonne ende Mane duurt, moge
ver-

De Velt-
heer ver-
schijnt vo-
de Maje-
steyt.

Aanspr-
van de
Veldth-
aan den
Keyzer

„verblijven. Ik bekenne gern dat
 „tusschen uwe *Majesteyts* Dienaren
 „ende die van de wijdt-beroemde
 „*Maatschappye* verscheide misver-
 „standen zijn gerezen, die nu voor-
 „namentlijk ten tijde dat wy alle
 „krachten in-spannen, om uyt dit
 „*Keyzerrijk*, de Vyanden van zijn
 „*Majesteyt* ende onzen Staat, met
 „geheele stromen van *Nederlants* en
 „Christen bloedt te vergieten, uyt
 „te drijven, verhoopen dat volko-
 „mentlijk zullen wech genomen
 „worden, ende alle quade gedach-
 „ten t'eenemaal verdreven zijn, van
 „meyninge zijnde, van onze rechte
 „genegentheyt ende onvervalschte
 „meyninge noch nader ende over-
 „vloediger proeven te geven, en wat
 „diergelijke redenen meer uyt zoo
 „een wijze en wel-bespraakte mont
 „voort quamen, die met de slechte
 „verwe van een zwakke veder niet
 „konnen na waarde afgemaalt wer-
 „den.

„De *Majesteyt* scheen ten hoogh-
 „sten vernoeght, ende gelaste zijn

„Ed. op te staan, 't welk de *Veltheer*
 „met voordacht stilzwijgens voorby
 „ging, aanbiedende de *Majesteyt*
 „een geschenk, weynigh, na hy zey-
 „de, van waarde, nochtans by *Key-*
 „zeren ende *Monarchen* groot ge-
 „acht, zijnde eenige Standaren, on-
 „der welke des *Majesteyts* Onder-
 „danen lange Jaren wredelijk waren
 „gedrukt ende geperst geweest, by-
 „zonder in de lage Landen. De *Ma-*
 „*jesteyt* sprak van een geschenk, dat
 „zijn Ed. van den jongen *Prince* den
 „*Veltheer* zoude toe komen, doch
 „zijn Ed. bedankte ten hooghsten
 „de *Majesteyt*, wijzende op het borst-
 „juweel dat al vooren hadde tot een
 „Koninklijke gift ontfangen, als
 „zijnde een krachtigh teken van on-
 „verdiende gunste, doch om niet
 „eenigermaten afkeerigh te zijn, na-
 „dert dichter, op begeerte by den
 „thron van de *Majesteyt*, tot op
 „den voetbank, alwaar op een kuf-
 „sen nederknielde, zeggende, hem
 „nu zoo hoogh verheerlijkt te zijn,
 „wanneer des *Majesteyts* gezegende
 „O „han-

*Geschenken
 van de Ma-
 jesteyt aan
 de Veltheer
 gedaan.*

*Vo. vallen
 tusschen de
 Majesteyt
 en d. Velt-
 heer.*

„handen, die hy met alle eerbiedig-
„heydt aanraakte, gekust hadde.

„De *Majesteyt* nam een goude
„*Gargantinko* ofte hals-cieraat, en
„floot de zelve om zijn Ed. hals, ne-
„mende daar-en-boven een gouden
„ring van den voorste vinger zijnes
„slinker hants, begeerende dat zijn
„Ed. een zijner vingeren zoude uyt-
„steken, om met die aangedaan te
„worden, tot gedachtenisse van zijn
„*Keyzerlijke Majesteyt*; zijn Ed.
„was als verstomt ende overtuyght
„van zoodanige ongehoorde be-
„leeftheden, ende heerlijke ontha-
„linge: Echter, dewijl het des *Ma-
„jesteyts* wel-gevallen was, om hem
„zoo te begenadigen, stak hy de
„groote vinger zijnes slinkerhandts
„uyt, zeggende; die door zijn vyan-
„den te zijn mismaakt, ende nu met
„deze verheerlijkinge van de *Maje-
„steyt* wederom was als onverminkt
„herstelt, hy den Ring ontfangen
„hebbende, treet achterwaarts tot
„op zeker gespreydt *Alcatijf*, ver-
„halende de *Majesteyt*, hoe dat hy
„op dit Eylandt was aangekomen,
„met macht ende volkomen last van
„den Heere *Generaal* ende *Raden*
„van *India*, om zijn *Keyzerlijke Ma-
„jesteyt* aan te bieden, of geliefde
„by het oude Verbondt, (ten tijde
„van den Heer *Adam Westerwoldt*
„getroffen) te verblijven, dan of het
„zelve geliefde vernieuwt te heb-
„ben, wanneer meer genegen was,
„ten welgevallen van zijn *Majesteyt*,
„daar in te laten vloeven, verzeke-
„rende de *Keyzerlijke Hoogheydt*,
„dat alles vast ende onverbrekelyk
„by d'onze zoude onderhouden
„worden. Zijn *Majesteyt* antwoor-
„de, hier mede vergenoeght te zijn.

„Hier op dede zijn Ed. een be-
„knopt verhaal van de byzondere
„daden en overwinningen op den
„Vyandt uytgevoert, zijn *Majesteyt*
„zeyde, van de zelve volkomentlyk
„met verheuginge onderricht te
„zijn: maar zeyde, noch een ge-
„dachtenisse voor zijn Ed. van den
„Jongen *Prince* te hebben, dies an-
„dermaal tot zijnen Throon zoude

„naderen, 't welk geschiedende, ont-
„fing hy een goude Koufebant, die
„hy zeyde, dat den Jongen *Prince*
„zelf gedragen hadde.

„Thans belaste men onze Ge-
„schenken binnen te laten komen.

„Den Onder-hopman *Hartman*
„treet voor uyt met 15 fluxe en dap-
„pere Krijgers, elk een veroverd
„Vaandel langhs d'Aarde slepende,
„die in de Gehoor-zale komende,
„de zelve zeer verachtelyk neder-
„werpen, waar boven op een Wit
„Schilt, van den grooten Portugee-
„schen Hopman *Antonio Mendes*
„d'*Aranha*, neder geleyt wierdt, by
„welk Schilt een Moorschen Hou-
„wer gevoeght wierdt, welkers ge-
„vest met *Agaat-steen*, ende zeer
„gierlyk met Gout ingeleydt was,
„daar op zijn Ed. ziende, het zelve
„den Jongen *Prince* vereerde, om
„daar mede lange Jaren zijn Onder-
„danen te beschermen, en zijne
„Vyanden, die haar tegen de Kroo-
„ne misgrepen, ja al waar 't (dat
„God niet gehenge) de *Nederlan-
„ders* zelfs uyt te roeyen en te ver-
„delgen. De *Majesteyt* ontfing dit,
„en zettede de voornoemde Hou-
„wer ofte Zabel by zijne Throon.

„Hier volghden de Geschenken
„uyt Name van de doorluchtige
„*Maatschappye*, zijn *Majest.* vereert.

2 Schoone *Persiaanze Paarden*.

1 *Turks* Lont-roer.

2 Stel *Persiaanze* Boogen, ne-
vens geborduurde Pijl-ko-
kers en Pijlen.

1 *Japanze* kostelijke Rok.

2 Jacht-honden.

2 *Persiaanze* Schapen.

2 *Viziapourze* Steen-bokken.

1 Stuk Zandel-hout.

„Korts daar na voor den Jongen
„*Prince*,

1 Heerlyk *Persiaans* Paart.

2 Vyer-roers met zeldzame ge-
trokken Loopen.

1 Silver Fruyt-bekken, daar
in lagen

2 *Persiaanze* Goude Lakenen.

2 Silvere Doosjes *Chinees* werk.

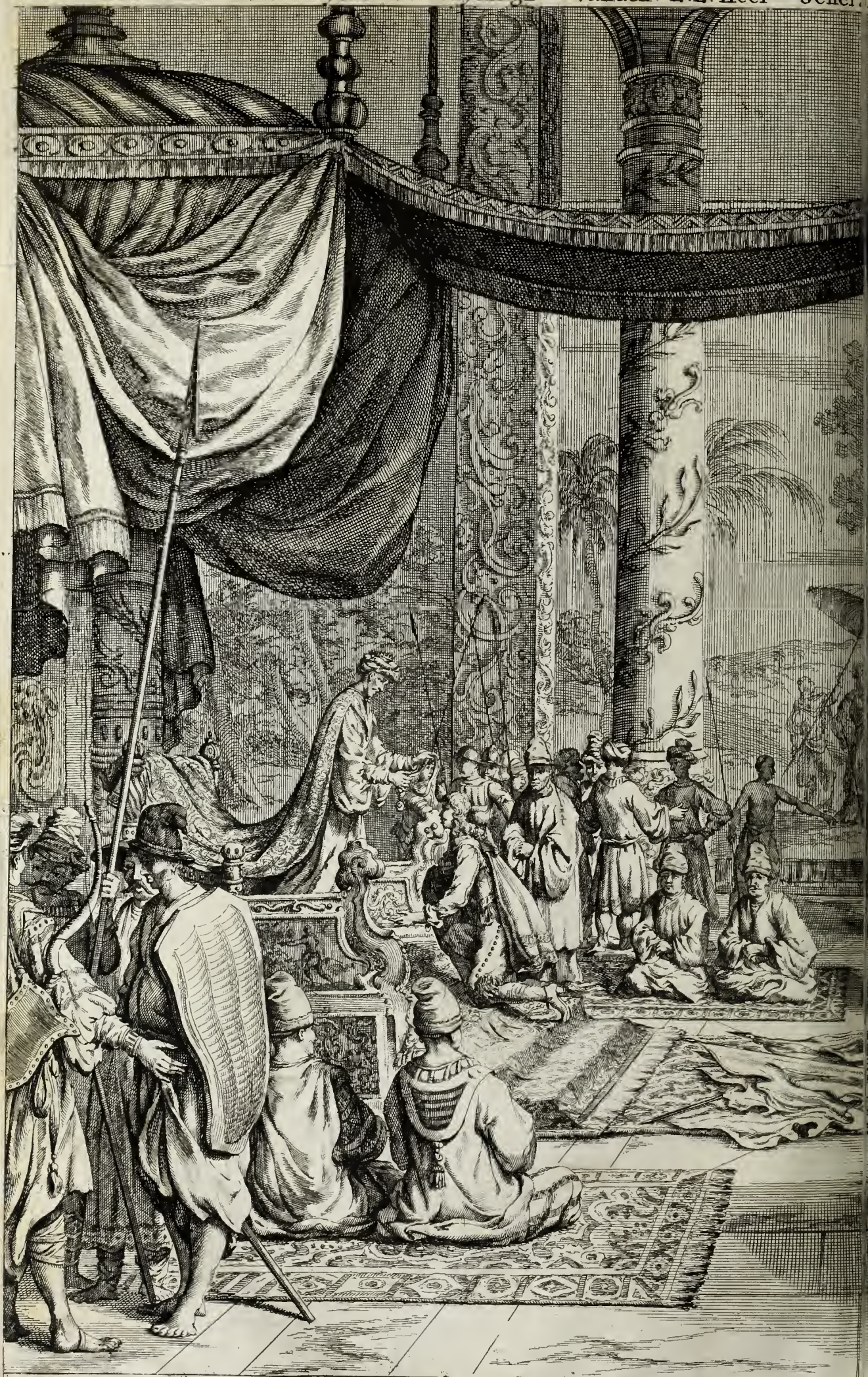
1 Verken-steen, *Pedra de Porco*

Nader ge-
sprek aan-
gaande de
verbinte-
nisse.

Den V
heer
met ee
goude
sebant
eert.

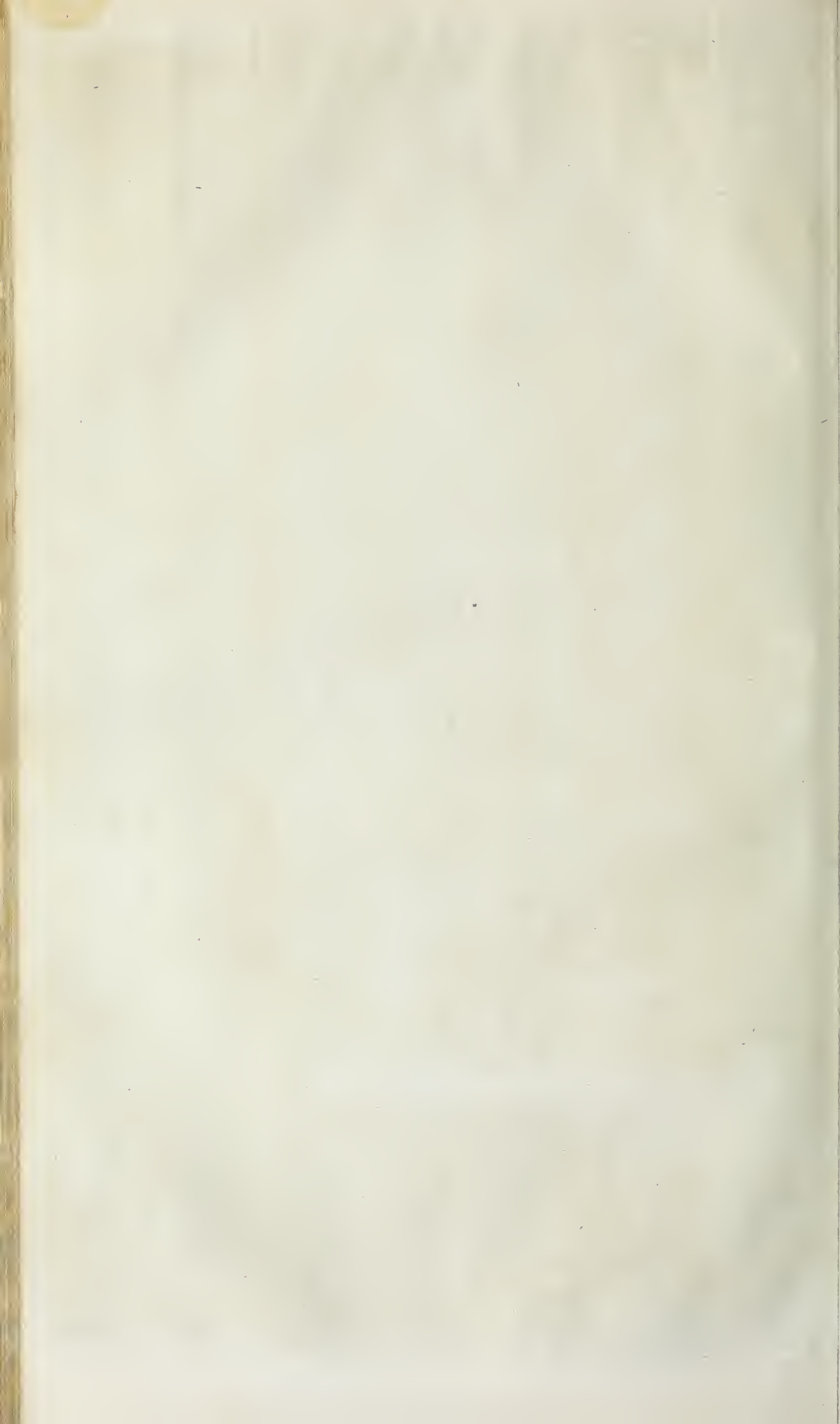
Man
van v
schijn
der On
nevens
geschen
voor d
Keyze

Graerd Hulft, voordien Keyfer van Ceylon, in Candy.

genaamt, neffens een goetd stuk Zandel-hout, &c.

„In het over-leveren van deze „Gefchenken dede den Veldt-heer „zijn verontschuldighingh, dat de „*Majesteyt* wat lange hadde opge- „houden, zijnde 't zelve alleen ge- „schiet, om den waren dienst van „den Keyzer uyt te voeren, ende „alzo den tijdt geen langer verblijf „konde lijden, zeggende, ook drie „zaken te zijn van gewichten, de „*Majesteyt* voor deze voorgestelt, „daar tot noch 't geluk van ant- „woordt niet op bekomen hadde: „'t eerste was van wegen de *Coelys* „ofte Arbeydes, waar toe die noo- „digh waren, zoude, in 't welgeval- „len van de *Majesteyt*, niet open- „baar zeggen: maar indien de *Majesteyt* begeerigh was 't zelve te we- „ten, geliefde Sr. *Isbrandt Godskens*, „Koopman, tot hem te doen nade- „ren, wien hy 't zelve alleenlijk be- „kendt gemaakt hadde, hier op be- „last den Keyzer zijne Grooten te „vertrekken, en verzocht; dat onze „mede-gebrachte Amptenaren ook „zoude buyten staan, gelijk 't ge- „schiede, dies zijn Ed. weder nader „by den Throon quam, alwaar door „twee Tolken, *Jorgen Blom*, ende „*Cottemaley*, ontrent een vierde deel „van een uur, met de *Majesteyt* „spreekt, daar op verlof van vertrek „bekomt, en na behoorlijk afscheyt „genomen te hebben, wierdt met „een groote statie weder na huys ge- „bracht, gelijk te voren na het Hof „geleydt was.

den Velt-
er neemt
n af-
eyt van
n Key-
r.

vee Stroo-
rs, Met-
zelen
n Caspar
geiro,
n den
eyzer
zonden.

Des avonts zond den *Velttheer* met *Jorgen Blom* voor genoemt, 2 Stro-
pers, die langen tijdt met *Casper Fi-
geiro*, des *Majesteyts* Onderdanen, hadden helpen plagen, om de zelve voor den Keyzer te stellen, en daar mede na zijn wel-gevallen te handelen. Hy wierdt op zijn wederkom-
ste met een kleen gout ketentjen ende een ringh begifticht. De *Majesteyt* was vermoeyt geweest, die hy niet hadde konnen spreken, alzo in een vertrek-kamer was gegaan.

't Was den 9 van Gras-maant dat den *Velttheer* zich te Paard begaf, te-
gens het aanbreken van het morgen-
root, en quam by tijdts met zijn volk tot *Nacclegamme*, over de Passe ge-
trokken zijnde: hy wierdt met twee Compagnie Zoldaten, en kort daar
aan door den Heer Gouverneur *A-
driaen van der Meyde*, ende den Heer Majoor *Jan van der Laan* ver-
welkomt.

Den Velt-
heer komt
weder in 't
Leger.

In het afwezen van zijn Perzoon was de Galderye (zonder eenige Bloetstorting) gelukkig over ge-
bracht, en voorts bevondt men het geheele Leger in goede toestandt. Den tienden van deze Maandt, na de middagh, gingh de *Veldt-heer* al-
omme de werken bezichtigen, ende laat den Hopman *Hendrik Gerritsz.* met een kleyn Leertje, uyt de gracht, op 's Vyandts barm. over klimmen, om alles in der haast af te zien, en hoedanigh de werken waren. Men bevondt een werk na de Zee-kant uyt, met twee kleyne stukjens schietende de Loop-graef langhs; die ontrent seven voeten diep was; en over zulks het niet mogelijk, de Mijne zijn gank te doen nemen, zonder in dat pat uyt te komen; echter men vondt goet de muur door te breken, zoo dat een gat aan deze zijde des muurs van de gracht gekapt wierdt, om een stukje, 6 pont Yzer schietende, daar door te zetten, ende des Vyandts Beer daer mede te ver-
breken.

Gaat de
Werken be-
zichtigen.

Met den ondergank van de Zon zijn Ed. andermaal in 't werk komende, ende de Arbeyts-lieden by-
zonderlijk goede moet gevende, vat-
tende by wijlen zelfs het Breek-zyer in de handt, ende alzo met een dapper voorbeeldt haar voorgaande, be-
ginnen de *Portugezen* zeer hevigh met Vuur-potten, Stinkers, Bossen, Brandt-hout, met Pek ende Werk t'zamen gevlochten, op de Galderye te werpen, om die in brandt te krij-
gen; sulks dat wakker op beginnen-
de te blaken, yeder onzer zijn uyer-
ste plicht dede om den brandt te blusschen, de *Veldt-heer* nam een

Komt des
avonts an-
dermaal de
Werken
bezien.

Onze Gal-
derye raakt
in brandt;
men doet
alle vlijt
om den
brandt te
lessen.

Den Velt-
heer wordt
met een kogel
doodelijk
getroffen.

Zijn laatste
reden, en
zijn doot.

Beschryvin-
ge van de
Perzoon des
Velt-heers.

Vork in de handt, begeeft hem buyten, en met het halve lijf bloot, op de Galderye, bezig zijnde om 't vuur af te werpen, doch quam haast weder te rugge, roepende deze nâre woorden, *O God! sta ruym! sta ruym!* den Onder-hopman *Jochem Blok*, (namaals voor *Manaar* gebleven) nevens den Heer Majoor *Jan van der Laan*, vermerkende zijn bloedt-storten, en hoe dat de doot op de lippen was, brachten hem met alle spoet uyt de Mijne, en leyden hem neder op een Ledekant, alwaar hy na twee zuchten! zonder een woord meer te spreken, den Geest gaf; hy was getroffen door een ongelukkig Loot, uyt een Roer ofte *Barquemart* gekomen, ende beneden de rechter schouder, een weynigh voorwaerts, in-gegaan, en onder de rechter arm wederom geloft. Ende zoodanigh was de uytkomst van deze voortreffelijke *Veldt-heer*, noch in de bloem van zijn Jaren; hy was een Heer van goeden Geslachte, van uytstekend verstant, niet alleen in de Rechten ende Krijgs-zaken, maar ook in de Godgeleertheyt wel ervaren, gelijk ick daar van verscheyde preuven zelfs gezien hebbe, wanneer de eere hadde om met zijn Ed. te spreken, (indien het den Hemel gelieft hadde, hy waar langer Jaren levens waardigh geweest) hy was minzaam ende zeer liefvalligh, spraakzaam, taalkundigh, beleeft, vriendelijk, zeer wel-sprekende; aangaande d'uyterlijke gestalte des Lichaams, was wel gemaakt van Leden, langh, rap en vaardigh, arbeytzaam en voortvarende, en met een woordt gezeydt, natuure ende oefeninge hadde in Ziele en Lichaam zulken volmaakte Harmonie en over-een-komste in hem gemaakt, als in weynigh Menschen, in dit onvolmaakte dal des Werelts bevonden werdt, maar de wreede doot verschoont niemandt.

Het XXXV. Capittel.

Des Veldt-heers doot Raja Singa bekendt gemaakt, die hier over zijne Gezanten na't Leger schikt. Den

Heer Adriaan van der Meyde komt in des Overleden Heer Hulfts plaatze. Portugeesch Hopman komt over.

DEs nachts zond men den Tolk *Jurgen Blom* met een Briefken aan de *Majesteyt*, om dit droevigh ongeval zijn *Majesteyt* bekendt te maken, en den elfden quamen de *Diffaves* der *Vijf en Seven Corlas* 't doode Lichaam bezichtigen. Men vondt in Rade goet, het Lijk, door den Koopman *Isbrandt Godskens*, en den Onder-hopman *Joannes Hartman*, met 20 Vuur-Roers na *Punte-gale*, 18 uren gaans, te verzenden, gelijk des namiddaghs de Uytvaart, met alle doenlijke eere, ende plichtpleginge, tot in de Kerke *Sebastiaan* geschiede. 's Nachts zondt de *Majesteyt* zijn *Diffave* van *Matule Adigar*, ende andere Hovelingen, om den Heer *Gouverneur* te begroeten met eenige droefheydts-tekenen; over het schielijk sterven van zijn wel-geliefde ende beminde *Directeur Generaal*, vragende in de toegesloote Zale den Heer *Gouverneur*, of deze treffingh door yemandt aan onze zijde, of door eygen ongeluk, dan door de Vyandt, ware gedaan. Men wees haar de plaatze aan daar dit ongeluk geschiet was, welke zy al beevende ende kruypende genaken, van waar een handt vol Aarde ofte Zandt mede nemen, en verzochten, dat aldaar niet met voeten mochte getreden werden.

Men zette het doode Lichaam in een toegemetzelde Kapelle boven de Aarde, tot dat het in 't Jaar 1657. met een heerelijke Uytvaart, ten tijde van den Heer *Gouverneur Van der Meyde*, en mijner wooninge binnen de zelve Stadt *Gale* eerlijk wierdt begraven aan de rechter zijde van de Predik-stoel, daar by, over het graf aan de Wandt zijn Ed. Wapenen, Degen en Spooren, opgehangen wierden.

In den Jare 1658. wierdt het Lichaam weder op-gegraven, en na *Columbo* vervoert, ende aldaar in een Tombe,

Men la-
Raja de
doot van
den Velt-
heer wet

Het Lij-
wordt na
Gale ge-
voert.

Gezante
van den
Keyzer
den Heer
Gouver-
neur.

Zy bezic-
tigen de
plaatze
daar den
Velt-heer
geschooten
was.

Des Vel-
heers twee
derley Be-
graaffenis-
ze.

G. Flinck pinx.

A. Blooteling sculp.

DE ED. H^o. GERARD HULFT, EERSTE RAEDT EN DIRECTEUR GENERAEL VAN
INDIEN, OPPER BEVELHEBBER OVER DE KRYGS-MACHT SOO TE WATER ALS
TE LANDE AFGESONDEN NA CEYLON EN DE KUSTE VAN INDIEN.

*De hoofdbevelsheer HULFT, om Lissbons maght te dwingen,
Quam dus Kolumbe, uit last der Maetschappij, bespringen.*

*De zee-stadt zwichte in 't ende, en om het hart beknelt
Stont ademloos, en reede op 't punt van overgeven,
Als hem een kogel trof, in 't opgaen van zyn leven.
Zoo storf die veltheer, staende in 't harnas, als een helt.*

I v. Vondel.

Tombe, op de welke een groote Zark is, geleyt, en boven de zelve zijn de Wapenen, als te vooren verhaalt is, opgehangen.

Ter eeren van den Overleden *Veldt-heer* hadde ik A^o. 1658. deze korte Regulen bedacht.

HULFT kost, door Helden moet, den
Portugeesch vernielen,
Trof d'Hart-aâr van Ceylon, en
's Koninghs dierste Pandt.
Hy deed, voor Neerlandts macht, Co-
lumbôs hooghmoet knielen,
Doch liet, by hare Ziel, zijn leven hier
te Landt.

En hier mede laten wy den over-
leden Heer in de ruste, dien den He-
mel hem toegeëygent heeft, en de
Aarde niet langer konde behouden.

Op zijn Graf staan binnen de Ker-
ke van *Columbo*, tegens de muur van
't Choor, in een steene Zark, deze
twee Vaarzen (tot navolginge van 't
gene t'*Amsterdam* in de Oude Kerk
op *Heemskerke* gemaakt is) uytge-
houwen.

HULFTS Held, en Mannen moet, trof
deze Stadt en Vesten,
Liet d'eer aan 't Vaderlandt, maar
't Lijf 't gemeyn ten besten.

Na den uytgank van de *Veldt-heer*
quam het opperste gezagh op de
schouderen van den E.E. Heer Gou-
verneur *Adriaan van der Meyde* te
zakken: gelijk ook onder zijn wijs
en voorzichtig beleyt, neffens zij-
nen Raadt, in de naarovolgende
Bloey-maandt de Stadt veroverd is,
ende in onze handen gevallen.

Den 13 van Gras-maant quam een
Brief, geschreven uyt *Wingurla*, door
den Koopman *Leendert Jansz.* den
2 dezer van daar gezonden, waar uyt
men vernam, dat tot ontzet van *Co-*
lumbo, van *Goas* bhare, onder het op-
per gezach van *Françisco de Seixa*
Cabreira 22 Fregatten herwaarts wa-
ren gestevent, geladen zijnde met al-
derhande behoeftheden, en ge-
mant met 800 *Portugezen*: op welke
tijdinge den Gouverneur van boort

ontbiet de Opper- en Onder-Bevel-
hebberen *Adriaan Roothaas* en *Pie-*
ter de Bitter, om over noodtwendi-
ge zaken te spreken ende te beraat-
slaan. Men besloot, op dat het aan-
staande toevoer niet mochte binnen
raken, een entre-prinze ende storm
te doen op de punt *S. Steven*, daar
toe men zoude gebruyken 4 Hooft-
officieren, die haar met noch 80 vry-
willige Zoldaten, (onder belofte van
50 Rijksdaalders yder tot een veree-
ringe te zullen ontfangen) aanbod-
den.

Des avonds quam ter reede het
Jacht Vliissingen, ende kort daar aan
den Schipper *Adriaan vander Mart*
aan Landt, verhalende, hoe door
Godes genade, drie dagen verleden,
ontrent *Coulang* en *Commorijns* bin-
nen-hoek, by de *Portugeseche* Arma-
de geweest was, en daar onder zoo
damp hadde gegeven, dat eene te
gronde was gedaalt, waar van ter
nauwer noodt 16 *Portugezen*, ne-
vens den Hopman *Simon de Souza*,
met eenige Bootsgezellen hadde ge-
borgten, de overige waren uyt zijn
gezicht geloopt, en weder in de
Bocht gekeert, ofte anders moften,
met de wint die doen wacyden, voor
Columbo vernomen zijn geweest.

Des nachts komt tot ons een *Por-*
tugesechen Hopman, genaamt *Nicolao*
de More, zijnde een der *Fidalgos* of-
te Edelen, die *Don Bras de Castro*
tot *Goa*, in het Gouverno hadde hel-
pen dringen, waar over zedert drie
Maanden op de punt *S. Steven* vast
gezet was, ende nu met vier zijner
Dienaren, door 't huis van *Don Fran-*
çisco de Rolijn, (in een kleyn Vaar-
tuygh getreden) uyt zijn gevanke-
nisse, zonder letsel tot ons geraakt.
Den Heer Gouverneur hadde een wijl
by zondere t'zamen-spraak met hem.

Ondertusschen vindt men in rade
goedt, den sprongh op het Bolwerk
S. Steven, daer te vooren gewagh
van gemaakt is, (om zeer gewichtige
reden) noch wat uyt te stellen, ten
minsten tot twee ofte drie dagen,
evenwel steldemen vast, om alle
nachten vaerdigh te zijn met de ge-
O 3 heele

Het Jacht
Vliissingen
staat den
Vyandt, en
de schiet een
Fregat in
de grondt.

Een Por-
tugesechen
Hopman
komt tot ons
over met
vier van
zijn diena-
ren.

Het Bestor-
men van
het Bolwerk
St. Steven
om redenen
voor een tijt
uyt-gestelt.

He opperste
gezagh komt
na doodt
van den
Heer Ge-
rar Hulft,
op den Heer
Adriaan
van der
Meyde,
Gouverneur
van Cey-
lon

E Brief
van Vin-
guri in 't
Lege-
zon n.
meinde
hoe 2 Fre-
gaten tot
ontzet van
Columbo,
afgemen
van Goa.

heele Macht, hier of daar den Vyand eenigh voordeel af te zien. Ontrent deze tijt komt den Tolk ende Overzetter *Jurgen Blom* met een Brief van de *Majesteyt*, beklagende de doodt van den Heer *Directeur Generaal*, luydende van woordt tot woordt aldus.

Een Brief van den Keyzer gezonden, daar in de doodt van den Veldtheer, met wonderlijke uytdrukkinge, beklagt werd.

RAja Singa Rajou, Groot-machtighste Keyzer van Ceylon, wenscht den Gouverneur van mijn Keyzerlijke Fortresse Gale, *Adriaan van der Meyde*, vele gezontheydt.

U E. Brief, geschreven op Maandagh den 10 van Grasmaant, 's avonts ten 7 uuren, is ontrent middernacht in dit mijn Keyzerlijk Leger aan-gekomen, ende *Dinghsdaghs* 's middaghs mijn Keyzerlijke Perzoon wel ter handt gestelt: uyt de zelve hebbe ik verstaan, dat den *Directeur Generaal* gestorven was, welkers doodt uytnemende groote droefheydt, ende een diepe smerte in mijn Keyzerlijke herte gegeven heeft: Doen gemelte mijn zeer beminde hoogh-geachte *Directeur* hier aan't Hof voor my quam verschijnen, hebbe ik, om de liefde die ik zijn Perzoon was toedragende, hem niet willen bekend maken mijn lichamelijke ongestalthet: maar tegenwoordigh (God zy dank) bevinde my van dage tot dage beter, ende aangezien het God Almachtigh gelieft heeft den zelven uyt de Werelt te halen, zoo is dat zijnen Godlijken wille, ende kommen wy God niet anders, dan over zijnen wille danken. Voorts heeft mijn Keyzerlijke Perzoon uyt wren Brief verstaan, als dat U E. E. tegenwoordigh, als eertijts mijn gewezen beminde *Directeur Generaal*, gemachticht zijt. In alle Keyzerlijke ende Koninklijke Hoven is't gebruykelijk, dat, wanneer eenigh treffelijk Perzoon, en die van den Monarch bemindt is, komt te overlijden, dat den anderen, die hem in de Regeeringe volgt, voor den Keyzer verschijne, om door den zelven niet alleen bevesticht, maar ook gezegent te werden. Ende alzoo U E. E. t'allen tijde mijn Keyzerlijke Perzoon goet genoeg en hebt gegeven, zoogevalt het

De Majesteyt verzoekt den Heer Gouverneur ten Hove.

my, ende is mijn Keyzerlijken wille, dat uwe Perzoon, gelijk eertijts den Heer *Directeur Generaal*, voor my ten Hove verschijne, op dat mijn Keyzerlijke Perzoon U E. E. met veel eere endegunste begiftige: Want U E. tot noch toe my zeer oprecht ende trouw gediend heeft, ende noyt de minste eere daar voor genooten heeft; weshalven U E. E. gelaste, dat, wanneer geziint zijt herwaerts aan te komen, my laat weten, op wat dagh zulks zal geschieden, op dat, door mijn bevel, U E. op de wegh zoodanige eere moge werden aangedaan, als den *Directeur Generaal* geschiet is. Ondertusschen zal U E. E. in't Leger op alles, na vereysch van zaken, goede ordre stellen. Na het schrijven van dezen mijnen Keyzerlijken Brief, werdt my geboodschapt, dat voor de *Portugezen*, onze *Vyanden*, eenigh toevoer stondt te komen, dies ik belaste, dat te Water en te Lande goede zorge gedragen, en wacht gehouden werde, &c. In dit Leger ende Hof in *Reygamwatte*, den 15 April 1656. Onderstondt *Raja Singa Rajou*, Grootmachtighste Keyzer van Ceylon.

Des nachts quamen tot ons twee Blanken, en dry Toepassen, ende elf *Lascarijs* over, bevestigende gezamentlijk de groote noot ende ellende van de Stadt, als mede de Sterfte en Ziekte, die van handt tot handt toenam. Men schoot den 16 van Grasmaand hevigh op de Poorte *Rajuba*: ende de Heer Gouverneur zond nader tijdinge aan de *Majesteyt*, van wegen het geruchte toevoer, gaf mede last aan den Bevelhebber te Water *Adriaan Roothaas*, dat met de Jachten *Vlissinghe*, *Popkensburgh*, en *Leeuwinne*, nevens de *Manchou*, zoude vaardigh zijn, om met den anderen na de over-kust te stevenen, en te onderstaan, de vluchtige *Armade* ofte *Scheeps-macht*, of te bezetten, of (waar het mogelijk) te vernielen.

Om deze tijt quam een *Portugees* Hopman over, voorgevende, dat van de *Generaal* geafronteert was; en dat hy

Twee Blanken, dry Toepassen, en elf Lascarijs overkomen

hy zich gaern daar over wilde wrenken, gelijk ook 18 *Lascarijns* en drie *Toepassen* herwaarts gevlucht waren. Den Onder-hopman *Didelof van der Beek*, schreef van de *Pagger* aan *Mapane*, dat de verhongerde op de vlakke, tusschen de Stadt en onze werken, den anderen om 't leven brachten, twee bevruchte Vrouwen hadden de vruchten van hare Buyken gegeten.

Den 15 van Gras-maandt bequam den Heer *Gouverneur* een Brief van *Raja Singa*, luydende als volgt:

Cooten
Hger enz
all de der
Sarten.

In Brief
van Raja
Singa aan
den Heer
Gouverneur
Aiaan
van der
Nijde.

UE. Brief is my een uur na midder-nacht wel bestelt, mijn Keyzerlijke Perzoon heeft uyt de zelve verstaan, dat U.E.E. noch in goede gezontheyt was, en willigh ende bereydt tot mijne Keyzerlijke diensten, daar over zeer ben verheught geworden, doch niet alleen nu, maar ook van die tijdt af, dat U.E.E. Perzoon op mijn Land is gekomen: Want U.E.E. heeft 't allen stonden groote liefde ende toegenegentheyt tot mijn Keyzerlijke diensten betoont, ende nu God de Heere U.E.E. in zoodanigen hoogen Ampt heeft gestelt, zoo blijft U.E.E. gehouden ook grooter diensten met alle genegentheyt te verrichten ende uyt te voeren. U.E. vermeldt in zijnen Brief van den toever onzer Vyanden de Portugezen, ende het goede begin, dat mijn trouwhertige Hollanders, op het ontmoeten der zelve, gehadt hebben. 'k Hebbe een groot vertrouwen op God, dat wy naar dezen noch dobbele overwinninge zullen behalen. Ik hebbe in mijnen Keyzerlijken Brief U.E.E. wel indachtigh gemaakt, dat te Water ende te Lande goede wacht zoude gehouden worden; doch dit is niet geschiet, om U.E.E. wijze en goede zorge en Regeeringe eenighzints in twijfel te trekken: maar alleen, om dat zulks mijn Keyzerlijke Perzoon toequam. U.E.E. zeght verder in de zijne, dat onzer Vyanden Armade ordre gehadt heeft, om recht door na Columbo te vertrekken, om dat Manoel Mascarenhas Homen, die nu binnen Goa aan 't Roer zit, van de opgewor-

penen dezer Stadt Columbo, vele smaatheden ende ongelijken heeft geleden, zoo dunkt my, dat de zelve het langh-gezeyde toever niet zal hebben gezonden om de Stadt te ontzetten, maar om van mijn Hollanders ingenomen te werden.

U.E.E. zeght ook, dat eenen Nicolao de Moura, groot Hopman uyt de Stadt, tot U.E.E. is gekomen. Alle die uyt een oprecht herte over-komen, gelieve U.E.E. goet te doen, en brenght haar wel en behouden over; de andere nieuwe maren hebben my van herten verblijt. God de Heere zal ons een goet eynde ende uyt slag van zaken geven.

Dewijl U.E.E. in zijnen Brief de name van den Directeur Generaal gebruykt, zoo ben ik daar over op een nieu zeer bedroeft geweest, dewijl ik hem zeer beminde, dierhalven U.E.E. gebiede, die *Jurweelen*, welke gemelte Heer Directeur van mijn Keyzerlijk Perzoon ontfangen heeft, naar zijn Landt, en naast-bestaande Bloetverwanten te zenden, en dit is mijn Keyzerlijke wille ende begeerte: Want hier uyt zullen mijne Hollanders mijn ongeveynsde en oprechte genegentheyt genoegzaam bespeuren. Den gemelte Directeur Generaal heeft door zijn kleyn geluk, de diensten die hy in zijn herte hadde, om voor my uyt te voeren, niet konnen van wegen zijn schielijke doot, tot eengewenscht eynde brengen: maar zijn raadt slagen ende getrouwe overlegginge en zorge, zijn mijn Keyzerlijke Perzoon niet onbekent. Nu zoude ik wel gaarn weten, hoedanigh U.E.E. de Stadt te veroveren gezint is; of door geweld van Wapenen, of anders, zoo U.E.E. met geweld de Stadt meynt in te nemen, laat my het zelve een dagh of twee te vooren weten, en dat heymelijck. Ik ben voornemens geweest, om het Leger, ende de groote Werken van mijn Hollanders eens te bezichtigen: maar mijn ongezontheit heeft tot noch toe het zelve belet: Doch ik hebbe by my beslooten, wat nader by U.E. te komen op de bestgelegene Plaatze, en daar gekomen zijnde, zal U.E.E. 't zelve laten weten, ende U.E.E. dan voor my ontbieden,

Raja Singa belast den Gouverneur dat zorge zal dragen, dat de Jurweelen, aan den Heer Gerard Hulst, Z.G. geschonken, zijn Ed. Vrienden ter hand gesteld werden.

Raja Singa begeert te weten, hoe men de Stad zal aantasten.

n in-
te ende
stantie
de
ze.

Raja Singa
begeert den
Scheeps-
Capiteyn
Adriaan
van der
Markt te
zien.

den, ende na genoeghzame tza-
mspraak, weder verlof tot vertrek geven.
Niet meer, &c. Reygamwatte den
18 April 1656. Onderstondt Raja
Singa Rajou, Grootmachtighste Key-
zer van Ceylon. Lager stondt,
(Alzoo den Schrijver dit hadde ver-
geten) Dat den Scheeps-Kapiteyn,
die de Overwinningh hadde op den
Vyandt bekomen, ende een van hare
Fregats in de grondt geboort, en de rest
van de zelve, tot mijn grootste Key-
zerlijke dienst hadde verstroyt, met den
Heer Gouverneur voor den Keyzer
mede zoude verschijnen, om van zijne
Majesteit gekent te werden. Het Op-
schrift van de Brief was, Raja Singa
Rajou, Grootmachtighste Keyzer van
Ceylon, wenscht den Gouverneur
van mijn Keyzerlijke Fortresse Gale,
Adriaan van der Meyde, vele ge-
zontheyt.

Waarschou-
winge aan
den Vyandt
in Colum-
bo gedaan.

Na-de-middag wierdt den Vyand
met dit af-schrift gewaarschouwt,
dies het gebruyk der Wapenen zoo
lange stil stondt, den inhoudt was
deze:

A Engezien wy met deze Belegerin-
ge, de Ingezeten en van Colum-
bo, tot de uiterste noot hebben gebracht,
ende U E. E. langh genoegh te vergeefs
na het ontzet ende toevoer van Goa
hebt gewacht, Soo is 't dat wy de Stadt
andermaal ten dienste van zijne Key-
zerlijke Majesteit Raja Singa Rajou,
ende de Ed. Oost-Indische Compag-
nie op-eysschen, te meer uwe swakke
Armee, die redelijk wel met levens-
middelen, maar wernigh met Zoldaten
voorzien is, den 11. dezer, door den
Gouverneur Manoel Mascarinhas
Homen, (zijnde den Heere Onder-
koningh den 13. van Lou-maandt over-
leden, genaamt Conde de Secredo)
van Goa, recht na Columbo, tot uwe
hulpe afgezonden, welke Scheeps-
macht by d'onze zoo rauw is onthaalt
geworden, dat van de zelve Fregatten,
door het slaan, eenige zijn gebleven,
andere beschadicht geworden, en in
verwerringe geraakt, dies zy na Tute-
corijn ende Manaar gevlucht zijn:
Maar den gevangen Hopman Simon

de Souza, en andere gelooven vastelijk,
dat het meeste volk van de Fregats,
vermits zy onze Kruysers voor Tute-
corijn, ende de Bahy qualijk kunnen
passeren, zonder genomen, of in de gront
gejaaght te werden, zullen door-gaan,
ende de overige tot Manaar kunnen
immers minder op-komen, van wegen
het zaizoen, ende het Mouzon des
jaars. Echter U Ed. mochte hoopen,
dat onze Schepen, door het aanstaande
Mouzon, haast zoude moeten vertrek-
ken, en genootzaakt zijn deze Bahia
te verlaten; doch zoo U Ed. het daar
op noch halfarrigh wilt laten aenko-
men, zoo achten wy ons onschuldigh,
dat U E. de veel gebrek hebbende Ge-
meynte groot geweld aandoet, en al het
hare zult doen verliezen, daar U Ed.
nu noch een redelijk Verbondt met ons
zoude kunnen maken: Maar langer
wachtende, behoeve U Ed. zich niet
in te beelden, dat eenige gunstige voor-
waarden zult bedingen, ofte erlangen.
Hier mede bevelen wy (met goed' over-
leggh) U Ed. in Godes koede.

In zijn Keyzerlijke Majesteits
Leger voor Columbo, den 18 April
1656.

En was getekent

Adriaan van der Meyde.

Hier op bequam men dit navol-
gende antwoordt.

D En anderen Brief van den Ed. Antwo-
Heer Generaal Gerard Hulft, van den
den voorleden 9. van Slacht-maandt, Genera.
hebbe ik beantwoort, die U Ed. wel Antho-
zal hebben verstaan, de eygenste ant- de Sou-
woorde geve als noch: Want noch den Coutin-
Oorlogh, noch het gebrek van Lijfs op de v-
onderhoudt, hebben my eenige oorzaak gaande
gegeven, om in voornemen te verande- Brief.
ren, maar ben genegen de Stadt te be-
schermen, en te betrachten, na uiterste
vermogen, den Dienst van mijn Heere
den Koningh. God beware U Ed.

Columbo 19 April 1656.

Was getekent

Antonio de Souza Coutinho.

Schijnende in allen deelen, dat zy
na haren ingebooren aart, noch har-
der

der en fwaarder zullen moeten gedwongen werden, dies men terstont het Canon doet donderen op de Stadt, en Vestingen.

Het XXXVI. Capittel.

Overloopers. Brieven van Raja Singa. Ysbrandt Godskens na den Keyzer. Besluit om de Stadt te bespringen, uitgesteld. Secours van Batavia.

HEt was den 21. van Gras-maant wanneer 7 *Lascarijns* tot ons over quamen, 2 van haar gaven voor, hoe dat de Burgers ende de Zoldaten van dien dagh hadden aangegeven, dat met de schaarsse uytgift van den Rijs, haar niet konden behelpen, dies men vergaderinge beleyde, waar in beslooten wierdt, dat men een Burger ende Zoldaat $\frac{1}{2}$, ende een *Toepas* ende *Lascarijn*, (zijnde van de Swarte flach) $\frac{1}{2}$ medide ofte mate daags zoude toevoegen. Korts daar aan hoort men uyt een overgelopen *Portugeesch*, hoe dat alle de Straten meest toe-gepaggert, ende hoe daar in *Flanqueer*-stukken gestelt waren. Op deze tijdt bequam den Heer *Gouverneur* dezen Brief van *Raja Singa*, luydende aldus:

Raja Singa Rajou, &c.

UE. Brief van den 19 April is my welter handt gestelt, uyt de zelve hebbe U E. gezontheyt, ende genegentheyd tot alle mijne Keyzerlijke diensten, wel verstaan, en hier over ben ik hertelijk verblijdt. U E. maakte ook gewach in de zelve, dat den grooten Hopman Jan van der Laan, neffens andere hooge Amptenaren, zeer genegen zijn om alle mijne Keyzerlijke diensten uyt te voeren. Voor de komste van den Heer Directeur Generaal zal. gedachtenisse, hadde ik in mijn Keyzerlijk herte voorgenomen, het Leger te bezichtigen: maar wegens mijn qualijkvaren heeft het zelve niet konnen geschieden, doch met de hulpe ende genade Godes is mijn voornemen niet alleen het Leger te bezien, maar ook de diensten die aldaar uytge-

wrocht werden tot afbreuk van onzen gemeynen Vyandt. Mijne getrouwe Hollanders, die uyt zoo verre Landen zijn gekomen, hebben nu eenige maanden groote armoede ende ellende uytgestaan, met uytstorting van veel bloets, nu, ik vertrouw vastelijk, dat ik, ende alle mijn Keyzerlijke Afkomste, voortaan noch vele oprechte trouwe diensten zal genieten, dies het my ook niet swaar zal vallen, van zoo verre in 't Leger te komen, en met vreughde te aanschouwen alle de getrouwe diensten, die voor mijn Keyzerlijke Majesteit aldaar uytgericht werden. Dat des Grooten Hopmans, in dit Keyzerlijke hof, niet en is gedacht, is om dat de zelve alle tijt met des E. Compagnies diensten is bezich geweest, de Weet-nieten bedriegen haar grootelijks, denkende dat de zake van de E. Compagnie, ende van mijn Keyzerlijke Perzoon een ander is: maar de geene die wijs en verstandigh zijn, zullen oordeelen, dat het een ende 't zelve is: meer-gemelte Grooten Hopman Jan van der Laan, heeft my goede oprechte diensten gedaan, tzedert dat op mijn Landt is geweest: maar nu, ende na dat den H^r. Directeur Generaal zal. aan dit Keyzerlijke Hof is verscheenen, zoo hebbe, om zijn goet hert ende oprechte diensten, alle misnoedigheid laten varcn, en zal den voornoemden Hopman, die zijn bloedt meermalen in mijne diensten gestort heeft, ende veel Kogels in 't slaan van de Vyanden ontfangen, wanneer voor mijne Keyzerlijke oogen komt, zien, wat liefde ende toegenegentheyd ik hem toedrage.

Vorders 't gene U Ed. in de zijne, aangaande Mascarenhas, aanhaalt, is enkele waarheit: Want in de geheele Werelt geschiet zulks, dat de geenen, die haar Opper-hoofden beleedigen, van God den Heere op zoodanige wijze gestraft werden, waaromme ook voor vast ende zeker houde, dat dezen Oorlogh, die wy deze onze Vyanden aandoen, van God zal gezegent werden, ende bekroont met heerlijke overwinninge. U E. zeght verder in de zijne, dat de Juweelen, die ik den Directeur Generaal zal. hebbe verleent, van

hier na Batavia zal overzenden, om van daar, door getrouwe Persoonen naderhant na Hollandt over gemaakt te werden, waar over ik my ten hoogsten hebbe verblijft. Tsedert dat gemelte Heer Directeur Generaal hier op mijn Landt is gekomen, heeft den zelve zeer groote diensten aan mijn Keyzerlijke Persoon gedaan, weshalven zoo dra den Oorlog zal ten eynde zijn, vermeyn ik met de Schepen, die naar Hollandt vertrekken, een Brief aan de Grooten en Heeren Raden te schrijven, en daar in alle de gedane diensten. 't Gene in Rade is besloten en goet gevonden, staat my wel aan. Maar U E. die nu de hoogste bedieninge heeft, komt het toe uyt te werken, 't gene ten besten dienste van mijn Keyzerlijke Majesteit behoort, dies ik ook uwe raadt voor de beste houde. De maniere ende hoedanigh men de Stadt zoude kunnen in-nemen, hebbe ik in mijn Keyzerlijke Rade wel overwogen; maar om dat de tale, waar mede de woorden uyt-gedrukt werden, veele van 't geschrift in een vreemde tonge verscheelt, zoo ga ik het zelve met stilzwijgen voorby. U E. ernstelijk belastende, dat wanneer 't gene in Rade goet gevonden is, tracht in 't werk te stellen, my zulks laat weten, om persoonlijk my aldaar te doen vinden, ende U E. in alles behulpsaam te zyn. U E. zeght mede, dat het beter was, dat mijn Keyzerlijke Perzoon in 't Leger quam, wanneer de Stadt veroverd zoude zijn: maar wat hebbe ik dan aldaar te zien, als alleenlijk het na-komen van 't gene dat in de Vredens-Artijkelen is beslooten, ende den Directeur Generaal zal. heeft my zijn woordt gegeven, dat hy de Stadt in mijne handen zal leveren. In mijn Keyzerlijke Brief, die ik U E. hebbe toe-gezonden, brengh ik U E. in gedachte, dat den Hopman, die de Portugésche Scheeps-macht heeft geslagen (wanneer voor my komt te verschijnen) met U E. zult mede brengen: maar U E. heeft in zijn antwoord daar van niets aangeroert, waarom zulks niet is geschiet, heeft my wat achterdenken veroorzaakt. Dat de Portugezen op U E. Brief niet na

reden hebben geantwoordt, is een teken dat zy weynigh begriip hebben: maar in d'antwoorde diese hebben gegeven, wort by my wel verstaan, haar roekeloosheit en snorkerye, die wy wel gewent zijn. Ik hebbe zelf in Perzoon bevonden in eenige slagen, die met haar gehadt hebbe, dat, wanneer zy minst van vermogen zijn, dan aldermeest komen te roemen ende te swetzen. Ik hebbe langh voornemen in mijn Keyzerlijk herte gehadt, om aan die van de Stadt te schrijven, maar om dat my dunkt, dat zy my met eenige opgeblazentheydt zullen antwoorden, zoo hebbe ik zulks tot noch toe niet gedaan. Niet meer, &c. den 22 van Grasmaant 1656. Onderstont Raja Singa Rajou, Groot-machtigste Keyzer van Ceylon.

Den by-gevoeghde Brief aan den Sabandaar van Gale, Don Joan de Costa, luyde als volgt:

'k **H**ebbe van mijn Hofs-dienaren, die tot verscheyde malen met Brieven derwaarts zijn gezonden geweest, verstaan, dat tsedert de komste van den Directeur Generaal zaliger gedachtenisse, U E. ten volen my in het bejegenen van zijn Perzoon, heeft voldaan. Ik zoude U E. doen wel met eenigh geschenk hebben vereert: maar alzo voor-gemelte Heer zeer schielijk quam te vertrekken, zoo heeft het zelve niet konnen geschieden. Want des Heers vertrek is zoo haastigh geweest, dat mijn Dienaars, dien de wacht bevoolen was, hem niet eerder, als by Krayen Thuyn, hebben konnen by komen: Maar nu, wanneer den Heer Gouverneur alhier komt te verschijnen, zoo zullen de zelve Amptenaren, neffens U E. bedacht werden. U E. heeft gezien hoedanige eere den Directeur Generaal alhier van my is aangedaan, weshalven dan, wanneer den Heer Gouverneur hier komt, zulks behoort vermeerderd te werden, alzo mijn Keyzerlijke Perzoon veele uytstekende ende voortreffelijke diensten van zijn E. E. genooten heeft; U E. kan het zelve zijn Perzoon by gelegentheyd bekend maken. Zoo wanneer van

Een B.
van Raj
Singa a
Don Jo
de Cost
Sabanda

dit Hof eenige Brieven ofte Geschriften aan den Heer Gouverneur verzonden werden, zoo zult ghy vernemen, of daar in ook fouten bevonden werden, en zulks zijnde, die by den Gouverneur ten besten te beduyden en uyt-leggen: ghy zult ook den Heer Gouverneur aandienen, dat wy alhier om een Blaasbalk en Aembeelt verlegen zijn, ende om dat hier dagelijks veel te schrijven valt, zoo draaght zorge, dat met eenige Boeken wit Papier moge verzien werden. Kondt my ook met eenigh Porcelayn verzien. Vaart wel. In 't Hof van Reygamwatte, den 23. van Grasmaant 1656.

Den 24 van deze Maant quam een Toepas over loopen, genaamt Lazzaro Henrico, de welke in het beleg van Caleture tot ons was over gekomen, en naderhant, niet tegenstaande het goet onthaal, door den Heer Directeur Generaal zal. hem aangedaan, tot den Vyant over gestapt, hy bracht met zich een Briefken van den Koopman Manoel Fonceque de Monijs, zeer bedenkelijk ingestelt, en aan den Heer Major Jan van der Laan geschreven, luydende als volgt:

Mijn Heer Van der Laan;

U E. geve my geloove in de zaken welke ik in dezen mijnen Brief vermeldde, aangaande de gelegentheydt van de Stad. U E. zy gewaarschouwt op geenderley wijze op het stormen zich te bereyden, want het is hier alles zeer afgesneden, ende vast gemaakt, ende met Kanon wel voorzien; daar zijn ook vier Mijnen toe gemaakt, die U E. mijn Dienaar zal aanwijzen, de Rijs kost noch drie Seraphijns, en is beswaarlijk te bekomen: maar indien U E. de Stadt wat vroegh wilt bezitten, zoo zend yemandt van Caleture, op datter gelooft mach werden, dat zy noch in 't leven zijn: Want dit de oorzaak is, dat zy het Landt tot noch toe niet hebben overgegeven, ende nu gaat mijn Knecht met dit Briefken aan U E. om aan den Heer Gouverneur te werden vertoont, hoewel alhier gezegt ende gerucht werdt, dat den Generaal Hulft doot is, zoo geve ik geen geloo-

ve daar aan. Voorts bidde U E. om Godes wille, en om onze vrientdschap, U E. gelieve bringer deze te bergen, en op dat hy zeker zy, te bewaren: want ik ook gezint ben, my by U E. te begeven, doch kan nu tegenwoordigh niet wel, om dat ik geduerig met wacht omheynd ben, echter hoope binnen weynig dagen by U E. te zijn. Niet meer, onze Heere beware U E. Perzoon lange faren in 't leven. Onderstondt

U E. Dienaar en Slaaf
Manoel Fonceque de Monijs.

Om alle verdere onheyl en van deze Toepas voor te komen, is goet gevonden, dat men hem scheep zoude zenden, om middelerwijle te onder vinden wat van deze zake mochte groeyen.

Thans vertrok ook den Koopman Ysbrandt Godskens, om de Keyzerlijke Majesteyt tot Reygamwatte bekend te maken eenige geheyme stukken van belangh, ende om de gezintheydt van den Keyzer over 't zelve te verstaan. Gemelte Godskens quam kort weder, vergezelschap met de Dissaves van Saffragam ende Vier Corles, nevens Curupele Apohami, doende van zijn verrichtinge aan den Heer Gouverneur Adriaan van der Meyde volkomen verhaal, onder andere, dat de Majesteyt in het besluit, den 21. van deze Grasmaant, genoegen schepte: maar dat liever zaghe, dat den Storm tot aanstaande Zondagh, zijnde den laaften dagh des Maandts voornoemt, uytgesteld wierde, wanneer zelfs in Perzoon de uytvoeringe wilde bywoonen.

't Was den 27 van Grasmaant dat men voor de middagh gezamentlijk goet vondt, den aanstaande nacht de Stadt te beklimmen, ende met vrywillige te bespringen, en wel byzonder op de Bolwerken St. Steven ende Clergos, ende dat wel uytvallende, St. Philippo mede met helden moet aan te tasten, dies alle vereyschte middelen aangewend wierden, ende tegens den avondt yeder op zijn post gestelt is, ende wierdt Godt de Heere vyerighlijk om de over-

Den Koopman Ysbrandt Godskens wordt na de Majesteyt gezonden, om te spreken van eenige gewichtige stukken, ende des Keyzers goet vinden daar over.

Besluit om de Stadt te bespringen, ende op hoedanige wijze.

E Toepas is een Brief aan den heer Major Jan van der Laan tot ons verzonden.

I rudt van den Br.

winninge ende goede uytkomst gebeden. De last die yeder Hooft-Amptenaar schriftelijk wierdt gegeven, om van stip tot stip, op verbeurte van haar Ampt, na te komen, was ten byzonderste deze:

„De geene die de Bolwerken zullen bespringen, moeten de Ladders, zelfs aanbrengen, en in alle macht, haar bevlijtigen, om daar van meester te werden ende in te houden. „Indien wy (door Godes genade) „meester van het Bolwerk *St. Steven* „werden, zoo zal het Opper-hoofd „belasten, met steken van het Trompet, *Wilhelmus van Nassouwen* te „doen hooren, 't welk tot een vast „teken zijn zal, dat Godt ons gezegent heeft. Wanneer desen aanval, de welke uyt de Halve Mane, „tusschen *St. Steven* ende *Joan*, geschieden zal, zoo zullen de Compagnien van *Joannes Hartman*, „*Jurgen Gebel*, *Hendrik Gerritsz.* op „troppen, de laatste gevoert by den „Vaan-drager *Jacob Becquer*, ende „haar in die zelve plaatze laten vinden, ende niet nalaten, ziende „dat het de noot vereyscht, haar „voorgangers te secunderen ende „te helpen.

„In dezen aanval zullen de *Javanen*, *Bandanezen*, nevens *Lasca-* „*rijns* ende *Toepassen*, vermengt met „eenige *Europeanen*, over de gracht, „ende onder het Bolwerk *St. Jan*, „zien te komen, ende den Vyandt „met alle macht, trachten uyt zijne „Werken te verdrijven, waar toe „zich gereet zullen houden, den „Onder-hopman, *N. Scherf*, *Arent* „*Jansz.*, *N. de Wit*, *N. Chample*, „ende *Jacob van Driel*; aan de zijde „van de Poorte *Rajuha*, zal (wanneer men op *St. Steven* stormende „is) den Heer Majoor *Jan van der* „*Laan*, met zijn by hem hebbende „Krijgs-macht aanvallen. Ende indien het gebeurde, gelijk wy bidden ende verhoopen, dat Godt „ons genadigh zy, zoo en zal het „geen hooge oft lage Amptenaren „vry staan, eenige Zoldaten verlof „te geven, haar van haar Vaandel af

„te zonderen, oft in 't minste te ge- „doogen, dat zy haar na de Stadt „zouden begeven, te meer, om dat „wy verzekert zijn, dat des Vyants „geschut met schroot geladen zijn- „de, geen kleyne schade onder de „zelve zoude veroorzaken. Dit be- „vel was gegeven den 27 van Gras- „maandt 1656. En was ondertekent, Uyt last van den Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde*. Lager staande *Jacob van Rhee*, Secretaris.

Hier van deed men den Koningh, zonder eenige uytstel, kondschap. Des avondts in Rade alles niet na wensch, met eenparigheyt over zoo een hooghwichlige zake, uytvallende, maar zoo eenige veranderinge, als mede hevigheyt ende oploopen- heyt, van deze en geene zich openbarende, wiert het voorgaande werk opgehangen tot nader gelegentheyt, dies yeder na zijn post en perk ver- trok. Na het scheyden van den Raadt, komt aan de zijde van *St. Jan* een *Lascarijn* tot ons over loopen, verhalende, hoe dezen avondt, tot bewaringe van het Bolwerk *St. Steven*, 30 dappere Mannen, *Valiantons* genaamt, en 10 Zoldaten waren gestelt, buyten de gewoonelijke wacht, zoo dat waarschiynelijk was, dat een wegh-gevluchte *Javaan*, van ons voornemen eenige kondschap hebbende, binnen in de Stadt openinge gedaan hadde.

Op deze tijt bequam men tijdinge van het aankomen der Jachten *Roode Leeuw*, ende *Avenhorn*, neffens de Fluyt *Pellicaan*, van *Batavia* in Lentemaant gezeylt. Den 28 van Gras- maant, des nachts de Lieutenanten *Christoffel Egger*, *Jacob Vry*, *Marten Scholtes*, ende den Vaandrigh *Harman Broer*, de Gracht, ende den op- gangh tot het Bolwerk *St. Steven*, wel afgezien hebbende, van meyninge zijnde, die met vrywillige te bestormen, brachten tijdinge, dat alles daar op het nauwste en zorgvul- dighste bewaakt en bewaart wierdt, en dat de aarde, mul-zandt zijnde, niet te beklimmen was.

Den 29 van de zelve Maant quam een

Het b
des Re
om re
uyt g

Drie
pen kon
van Ba
via.

Men
vindt d
toegang
tot het l
werk St
Steven
vaarlijk

ijdiage
va de Por-
tugische
Zemacht.

een Brief van den Schipper *Abraham van der Mart*, met het Jachtje de *Leeuw*, gezeilt zijnde van de *Tutecorijnsche* Eylanden, met zeer heuchelijke tijdinge, meldende, dat den 19 van die loopende Maandt, de *Portugese* Scheeps-macht, ontrent *Tritchianadour* ende *Caylpatnam*, ontmoet hadde, zoo dat zy waren genootzaakt, binnen de *Tutecorijnsche* Eylanden haar te verzekeren, alwaar nu door d'onze om-gingelt lagen, gevende gemelte *Van der Mart* goede hoope, dat het uytloopen den *Vyand* zoude kunnen belet werden, indien tijdig met twee ofte drie lichtgaande Jachten voorzien wierdt. Men verstondt doen uyt de Brieven van den Opper-Koopman *Reynier Serooskerke*, de uytrustinge der *Portugezen*, ende dat hy verstaan hadde, dat zy op de Kust van *Malabaar* zouden vertoeven, tot tijden wijlen, dat het *Mousson* ofte *Zaizoen* zoude verlopen zijn; den Koophandel in onze verblijf-plaats van *Caliculang* toonde zich gewenscht, dies hy van meynigh was, een groot gewichte *Peper* in te zamelen, tot dien eynde doende een aanzienlijken eysch van verscheyde Waren, voor het aanstaande Jaar 1657. Van *Batavia* verstondt men, dat 225 Zoldaten na *Ceylon* verzonden waren, die eerst-daaghs over Landt van *Gale* na *Columbo* stonden te komen, ter zelve stonde wierdt een Briefken in Latijn geschreven, ende van den Sergiant *Severijn Dolander* getekent, over Stadts Grachten gercykt, verzoekende een kort antwoordt daar op te bekomen, den inhoudt was deze:

5
Kers
kon nien
na Bata-
via

Br van
een ol-
lant;
Sant
(zi de ge-
van in
Columbo)
in Leger
geden.

Severijn wenscht zijnen voor-
den Vaandrager, gezontheit, ende
hertelijke groete; de gebiedenisse
door den Pater my toegebracht, is my
boven maten aangenaam geweest. Ik
ende mijn Mede-broeders leggen reets
half in 't graf, en zijn noch weynige
overigh; want van 74 die gevangen
genomen waren, blijven noch 10 in 't
leven, alle gantsch onmachtigh ende
ellendigh, daar is onder ons groot gebrek

van Broodt, Wijn ende Vleesch, wy
zijn den ondeugende Rijs niet gewent,
dies (zoo het mogelijk is) wenschten
wel, dat met het boven-verhaalde, tot
onderhoudt des levens, ende herstellinge
van onze swakke krachten, mochten
voorzien werden, waarom U E. op het
ernstighste bidde, zullende U E. alle de
dagen mijnes levens voor mijn Bescher-
mer ende helper erkennen. Weet ook dat
onze Cornicularius de Poorte des
doodts zeer is genadert, ende zoo een
weynigh Broot ende Wijn hadde, zoude
misschien bekomen; dies andermaal
(om de liefde Godts) voor ons gelieft te
zorgen. Zulks geschiedende, stelt het
in handen van den voornoemden Pater,
want hy ons de getrouwste is. Godt
beware U E.

Onderstondt

SEVERYN DOLANDER.

Het XXXVII. Capittel.

*Schepen na Tutecorijn. Raja Singa
misnoeght. Gevangenen gewisselt.
Brieven van den Keyzer. Het Bol-
werk St. Joan beklommen, als ook
St. Steven, 't welk veel bloets kost.*

NA dat men in Rade de voorge-
melte Brief, ende gestaltenisse
des Vyandts, ontrent *Tutecorijn*
hadde verstaan, zoo zijn daar na toe
afgevaardigt, de naartvolgende Jach-
ten *Mars*, *Zee-Rob*, *Romeyn*, ende de
Leeuw, nevens twee andere
Vaartuygen, tot versterkinge van de
andere; en op dat alles wel en voor-
zichtigh mochte beleyt werden, is
den Onder-bevelhebber *Adriaan
Roothaas* mede getrokken. Men
schreef doen ook aan onze arme Ge-
vangenen in *Columbo*, tot antwoordt
op hare gezonde Letteren, aldus:

Eenige
Schepen
naar Tute-
corijn ver-
zonden, tot
't verstro-
yen van
's Vyants
Zee-macht.

D'Uwe hebbe door den Pater wel
ontfangen, ende den inhoudt wel
verstaan, nevens den slechten toestandt,
daar tegenwoordigh in zijt; zoo zuur
vallen (Godt betert) de vruchten van
den Oorlogh, daar in U E. met de noch
weynige overige gevangenen, zich moe-
ten troosten, op dat Godt U E. en onzer

Een
Briefaen
onze gevan-
gens in Co-
lumbo ge-
schreven.

allen Zielen wil genadigh zijn ter zaligheydt. Op U E. ernstigh verzoek, gaet hier nevens een Flesse Spaansche Wijn, thien versche Brooden, een stuk Vleesch ende Spek, zijnde 't goet ende gelt van binnen aan den Hopman Simon de Souza 't sloop wel bestelt, die by eenige Caléturésche gevangens wordt bewaart, en dewijl op dezen voormiddag, van beneden het Bokwerk St. Joan, uyt de Naam van den Generaal, aan onze Schildt-wachten geroepen is, by aldien onze Gouverneur voor U E. thienen, genegen was thien daar tegen te lossen, dat hy uwe Perzoonen zoude vry laten, dies wy den Heer Generaal Anthonio de Souza Coutinho verzekeringh hebben gedaan, dat zoo haast hy U E. zal ontslagen hebben, wy thien Caleturésche Gevangens binnen zullen behandigen, &c. Den 1. van Bloey-maandt 1656.

Was getekent

Adriaan van der Meyde.

Den Vyand
verzoekt
acht Gevangenen
tegens
acht van
d' onze te
lossen.

Den tweeden van Bloey-maandt voor-de-middagh sprak den Portugéschen Hopman Domingos Coelho, met onzen Vaandrager B. Peregínus, gevende mede een Brief over, waar in de Vyanden, met aanwijzinge van namen, acht van hare Officiëren (in Caleture gevangen) in verwisselingh verzoeken tegens onze Sergiant, en zeven Zoldaten, 't welk haar afgeslagen, ende zeven Krijgs-knechten, ende een Hopman van de Wapenkamer, toegestaan wierden.

Raja Singa
is verstoort
over een
Brief op een
half vel
geschreven.

Thans zondt de Majesteyt een Brief te rugge, zijnde (na alles konde uytwijzen) ten hooghsten vergramt, zeggende, noyt zoodanige Brief van de Hollanders ontfangen te hebben. Den Brief was in het korte zoodanigh van inhoudt:

U E. Letteren op Maandagh aan de Grooten van het Hof geschreven, zijn ontrent een uure voor Zonnen ondergangh wel aangebracht, het geene daar in stondt, is wel verstaan. Als mede hoe den Majoor Jan van der Laan, vernemende dat in Campo

Mapane zeer veel ongeregeltheyt was, en derwaarts komende, gezien hadde, dat aan vele uyt Columbo, aldaar onder de Pagger schuylende, kost ende onderhoudt gegeven wierdt, dies belast hadde, onder haar te schieten, en daar van daan te jagen, en dat een Modliaar Jazondere, daar aan hantdadig, met hem gevangen genomen hadde, 't welk, aangezien het grootelijks tot mijnen dienst was strekkende, voor zeer wel gedaan achte.

Den Brief met Curupele Meynde my toe-gebracht, op een half vel geschreven zijnde, heeft my niet gelust te lezen, veel min te beantwoorden, als zijnde my gantsch onsmakelijk: Want indien datter eenige oploop ofte schielijk ongeval, ofte yets door haastigheydt voorgevallen ware, zoo zoude ik het in de beste meyninge opnemen, en dat om mijn liefde en toegenegentheyd, die ik de Hollanders, om haar trouwe diensten, ben toe-dragende: Maar alzo alle zaken in goeden toestandt zijn, zoo blijve ik grootelijks verwondert, met wat herte George dit geschreven heeft, zoo hadde het ook den Heer Gouverneur betaamt (onder wiens opzicht ende gezagh alles staat) nader daar op te letten: Het is ook niet overeenkomende met de wetenschap van een Perzoon die groote Koningen dient: dies U E. den Brief, nevens de Ola, te rugge zende, om die in tegenwoordigheyt van den Heer Gouverneur te lezen, ende de mis-slagh na te zien; en zult ghy den inhoudt daar van, van woort tot woort, den Heer Gouverneur te verstaan geven. Den 2. van Bloey-maant, zijnde Dingsdag 1656.

Zoo euvel krupte Raja deze gewaande kleynachtige, en waarlijk, dewijl men weet dat de Cingalezen, en Malabaren zoo op die Pointyljes staan, mochte daar wel meerder voorzichtigheydt zijn gebruykt geweest.

Ontrent den avondt zonden de Portugezen 8 van onze Gevangens buyten de Stadt, zijnde swak, verhongert ende machteloos, drie konden noch gaan noch staan, zy verklaarden alle in 't gemeyn, dat in den

aan-

aanval onder de Hooft-officiers geen ordre was geweest, en dat men, in de Stadt komende, niet wist wat te doen of te laten stont, waar door zy belet waren na het Bolwerk *Clergos* te trekken; want zy naderhant hadden verstaan, dat het zelve niet meer dan met 15 Mannen bezet was, doch op bevel van den Zee-hopman *Jacob Lippens* (daar van zy zeer schrale geruygenisse gaven) wachtende, waren zy in een enge Straat, dicht onder de Gordijn, van vooren en van achteren van den Vyandt bezet ende omgingelt, en zoo onthaalt, dat geen 16 mannen ongequett bleven, alle de Bandelieren waren met geduurigh lossen der busschen, ontledight geworden, niemandt van haar hadde zich tot plunderen begeven, (gelijk te vooren onwaarachtigh verhaalt was) voorts, dat zy in het Pakhuys van *Louys Tavera* hadden gevangen gezeten, en dat zy, gelijk des Koninghs Zoldaten, met een maatken Rijs des daaghs gespijzigt waren; dat men, geduurende het Beleg, het vleesch van Elephanten, huyden van Buffels, Honden, Katten, ende Ratten, nevens den Vyand gebruykt hadt. De meeste van onze 74 Gevangenen, waren door gebrek van bequaam voedtsel vergaan, en na oogen-schijn zoude de voornoemde acht het niet lange gemaakt hebben. In 't uytgaan van onze *Nederlanders* uyt de Stadt, was by de Poorte *S. Jan* veel gewapent volk vergadert, uytmakende na gissinge 4 à 500 Mannen, zoo Blanken als Swarten.

Den 4. van Bloeymaandt zond den Keyzer *Raja Singa Rajou* dezen Brief.

Ee Brief aan aja Sing
 't **Z** In by na drie Jaren geleden, dat den Kapiteyn *Joris Hervendonk*, met de vordere Officiëren en Zoldaten, tot mijn Keyzerlijke diensten, van beneden zijn gekomen, ende om dat mijn Keyzerlijk Perzoon verstaat, dat den tijd van eenige, die zy de *Ed. Compagnie* te dienen schuldigh waren, uyt is, en dat zy my hier zoo noodig niet zijn, zoo hebbe in mijn Keyzerlijk herte voor-genomen, de zelve na mijn Leger af te zenden. Den dienst

die de voornoemde Hopman aan my heeft gedaan, staat uytgedrukt in den Brief, dien hy uyt mijn last aan mijn zeer beminde Directeur Generaal *Saliger gedachtenisse* (wanneer op mijn Landt, ende ontrent de Stadt *Columbo quam*) geschreven heeft, hy heeft noyt voor of na zoo veel verstants gehad, als doen dien Brief schreef: maar 't schijnt dat het hem doen van Godt wierdt verleent, dies ik voorgenomen hadde, hem op zijn vertrek, neffens andere, vele eere ende gunst te bewijzen: Maar aangezien den zelve hier wat grof ende beestelijk aangeaan heeft, zoo is hy, na verscheyden malen daar over bestraft te zijn, van zijn bedieninge berooft, en is *Frans Has* met de zelve verzien, die op die tijdt met Brieven aan mijn Keyzerlijk Hof is gekomen, deze alzo eenige tijdt by onze Vyanden de *Portugezen* is geweest, heeft alle goede manieren van mijn *Hollanders* verlaten, veel schelmstukken geleert ende bedreven, waarom hem zijn dienst is ontzeyt, waar op ik goet vondt, den zelve *Joris Hervendonk* weder te herstellen in zijn eerste staat, om te mogen vertrekken. Mijn *Hollanders* gelieven ook niet te denken, dat deze, die zoo lange aan mijn Keyzerlijk Hof gedient heeft, onbeloont, ofte zonder eere zoude weghgaan: Want die geene die mijn Keyzerlijke genegentheyt weet te winnen, zal van my niet onbegifticht vertrekken: Maar die daar naniet en trachten met alle middelen, nochte het zelve willen leeren, moeten weten, dat zy zullen gaan als dezen: de oorzaak waarom meer-gemelte *Frans Has* in *Candy* is verbleven, weet *U.E.* zelve wel: Maar om dat hy een *Hollander* is, zoo is het reden, dat ik hem te zijner tijdt weder zende, 't en lust my niet *U.E.* te schrijven, 't geen van hem te zeggen zoude zijn. Mijn *Dissaves* zullen *U.E.* dat wel bekend maken, of zoo *U.E.* hier verschijnt, zal *U.E.* daar van genoegzaam bericht gedaan werden. Niet meerder. God beware *U.E.* Perzoon.

In *Reygamwatte* den 4. van Bloeymaandt 1656.

Onderstondt

Raja Singa Rajou, Grootmachtighste Keyzer van Ceylon.

't Is

't Is zeker, dat onder *Joris Hervendonk*, ende *Frans Has*, groote onlust is ontstaan, ende wordt 't voorgemelte *Hervendonk* eenparigh toegeschreven, dat hy met flinkze aanbrenginge aan de *Majesteit*, veroorzaakt heeft, dat den voorgenoemden *Frans Has*, A°. 1656. noch in *Candy* is gehouden, en misschien noyt zijn leven langh wederom by de onze zal komen. Zulken quaat kan twist onder Christenen, by Heydensche Vorsten veroorzaken, die teere en licht-geopende ooren hebben tot nadeelige redenen, en sware handen in het straffen. Dus was de *Majesteit* zeer grammoedigh en aan alle kanten ten hooghten verstoort, ende (na zekere berichting) was hy twee oft drie dagen op alle de Grooten des Hofs vertoornt geweest, zijn aangezichte van haar onthoudende: Maar den zesten van deze zelve Maandt ontfinch den Heer *Gouverneur* een Brief van dezen inhoudt, waar uyt men bespeurde, dat de *Majesteit* beter gemoet was.

Raja Singa Rajou, &c.

Een andere
Brief van
Raja Singa

U E. Brief van den derden dezer, is my Donderdaghs den vierden daar aan volgende, wel toe gebracht: U E. zeyde in de zelve, dat het hem leet was te hooren, den begane inis-slag in de te rugge gezonden Brief. Uyt alle Volkeren die vremdelingen zijn, heeft mijn Keyzerlijke Perzoon, de Hollanders, tot vermeerderinge van mijn Keyzerlijke Perzoons Faam, Staat, Kroon, en Keyzerryk, verkooren, en byzonder, om dat zy getrouw ende waarachtigh zijn, weshalven ik haar meer in liefde ende waarde houde, dan mijn eygen Onderzaten; ende wanneer zy eenige de minste feylen begaan, zoo trekke ik het zelve zeer ter herten, om dat andere vreemde Natien, zoo binnen als buyten mijn Hof zijn: Zoo acht ik het noodigh te zijn, mijn Hollanders over de minste feyl te berispen, op dat zy in het toekomende het mogen verbeteren. Dierhalven zoo U E. volbrengt ende nakomt alle 't geene tot mijn Keyzerlijke diensten behoort, zoo zal mijn

Perzoon daar grootelyks over verblijdt zijn: Want mijn geliefden en zeer beminden Directeur Generaal zaliger, heeft in die korten tijdt, dat in mijn Keyzerryk is geweest, de zelve volkomenlyk, ende zonder yets daar aante gebreken, naar-gekomen en volbracht: Doch aangezien hem God de Heere zoo vroegh na zich genomen heeft, zoo hebbe ik zijn Perzoon na zijne verdiensten en waardigheyt niet konnen vereeren, als wel gewenscht hadde: ende na dien den meer-gemelte Directeur Generaal zaliger, de manieren en goede gebruyken, tot beste van mijnen dienst, heeft na-gelaten, zoo zal daar geen swarigheyt voor u zijn, de zelve na te volgen. Voorts verhaalt U E. dat andermaal gesint waart, een kans op de Stadt Columbo te wagen. Mijn Keyzerlijke Perzoon heeft zich daar grootelyks over verblijdt. D'oorzaak was, om dat den Vyandt dagelyks verswakte, ende de Schepen niet langer aldaar konde uytharden, 't welk voor wel getroffen achte: Maar aan d'ander zijde, hebbe mijn ongesontheyt zeer ter herte getrokken, welke my niet toe laat aldaar in perzoon te verschijnen, en het gevecht aan te zien, voorts of in den storm eenige verwerringe mochte geschieden, om met mijn Heyr U E. te hulpe te komen, ende de Stadt met gewapender handt in te nemen: Maar hoedanigh het ook zy, zoo zal ik (met de hulpe Gods) toekomende Zondag in 't Leger zijn: ende zoo U E. kondt goet vinden tot mijn komste te wachten, zoo kondt het doen: Maar zoo niet, en dat gelegentheyt ziet, de Stadt, zonder quetsingh van onze eere ende faam, te vermeesteren, zoo achte ik het voor zeer wel gedaan, vastelijk vertrouwende, dat met de hulpe van God Almachtigh, een goede overwinninge op den Vyandt zult bekomen. U E. zegt in 't laatste van zijn Brief, dat die van de Stadt acht Hollandtsche Gevangenen, die van de 74 waren over gebleven, U E. toegezonden hadde, daar tegen acht Portugezen verwisselt zijnde, ik ben daar in zeer verblijt geweest, dat U E. my dat heeft te kennen gegeven, om te verhinderen, dat

dat niemandt zegge, dat de Hollanders buyten mijn weten met mijn Vyanden handelen: Maar ik verlange ook om te verstaan, hoe dat de anderen om hals zijn geraakt, ofte door gebrek van lijfs onderhoudt, of door slechte opzigt in hare ziekte, neffens dien, wat voor onderwijzingh het zy, die U E. aan de Portugezen heeft gedaan, onder die geene die na de Stadt zijn gezonden, zoo het yets geheymis is, gelieft my 't zelve (na U E. best dunkt) bekend te maken. Na het overlijden van mijn Directeur Generaal, hebbe geen Trommels in mijn Leger laten roeren: Maar alzoowat nader by mijn Vyandt ga, zoo behoort men langs den wegh de Trommels te roeren, en op alderhande Instrumenten te speelen, 't welk by U E. komende, ook moet geschieden: Waar van ik U E. hebbe willen kennisse doen. Niet meer. God beware U E. Perzoon. Onderstondt Raja Singa Rajou, Grootmachtigste Keyzer van Ceylon.

Na het lezen van deze Brief wiert vast gestelt in Rade, om den 7 van Bloey-maant de Stadt te bestormen, ontrent 7 ofte 8 uren in den morgenstont, ende byzonder een hevig anval op het Bolwerk *St. Joan* te doen, dies men den Heere der Heyscharen om den zegen badt. 't Was ontrent 7 uren, den 7 dagh van de 5 Maant des Jaars, dat het bespringen en aanvallen begon. *Marten Scholtes*, Onderhopman van de Gaalsche Vuur-roers, meermaals vermaart in de Cingalesche ende Malabaarsche Oorlogen, nu Capiteyn op *Punte Gale*, was de eerste Helt die het Bolwerk met dappere moede op klaverde, volgende daar op de vordere macht, die ten deele beneden het *Bolwerk* in de Stadt vielen, doch wierden van de Vyanden, die met alle haast in de Wapenen waren, met kracht, en een hevigh gevecht (niet zonder verlies van dappere Mannen) te rug gedreven, invoegen wy ons op het gezeyde *Bolwerk* schrap moften zetten, alwaar op dezen bloedigen dag, den Vyandt tot driemalen (met de bystandt en hulpe Godts) afkeerden.

Door het geduurigh werpen met Vuur-potten, raakte de Reduyt in brandt, en wierden de vermoeyde, t'elkens door de uytgeruften verlost, tot in den avondt, wanneer het geduurigh schieten wat ophiel, ende het *Bolwerk* aan de Stadts-zijde met Fazijnen ende Aarde eenighzints afgeschut ende vry gemaakt wierdt, zijnde door het geweldigh schieten van 't Water-kasteel, 't *Couras* ende *St. Steven*, zeer veel Volks van d'onze gesneuveld ende gewondt, gelijk hier na zal blijken. In 't begin van dezen aanval vervoeghden haar de Cingalesche Krijgers, nevens de *Disfaves* van *Saffragan*, de *Zeven* ende *Vier Corles*, in de Loop-graven; weynigh daar na zendt de *Majesteit* de *Disfaves* van *Ourva* ende *Matule*, zijnen *Adigar Amracon*, ende *Curupele Apohami*, met een groot getal *Lascarijns*, die door de menigte alles vervulden, en meergewoel dan hulp deden; want een Cingaleesch is een heerlijk Zoldaat op een verwonnen Man, en zoud' hem na zijn dood noch wel thien wonden geven, vlammeende alleen op den buyt, en wettende met geschreeuw en getier de Lucht te vervullen, dikmaal meer nadeel dan voordeel doende.

Na dat alles in ordre wat gestelt was, quam een *Caffer* uyt de Stadt tot ons over, verhalende, dat onder de drie byzonderste aanvallen, den *Capiteyn Moor*, nevens des Stadts *Hopman*, ende een groot getal van de uytgelezenste Mannen gequetst waren, en ongeveer 40 of 50 gesneuveld: Des nachts deden d'onze alle vlijt ende arbeydt om haar te versterken, ende by d'onze geschiede ontrent ten twee uren een loozen Alarm. Des morgens wierd, tot onzer aller vreughde, de *Prince Vlagge* op het *Bolwerk* geplant, onder welke Baniere noch vele deftige Helden haar leven lieten: Men stondt op dit *Bolwerk* geduurigh in 't uysterste gevaar; ende zoo oyt een plaatze ofte Vastigheydt met mannen Bloedt in *India* is gewonnen, het is deze, die naderhandt (niet zonder reden)

De Cingalezen komen mede in de Loop-graven doen het spits was afgebeten.

Een Caffer komt over.

Groot gevaar van d'onze op het Bolwerk *St. Steven*, naderhandt *Victoria* genaamt.

Q

Victo-

Ra Singa
het tze-
de de
ditz van
de Heer
Helt geen
Trommel
laten roeren.

et Bol-
werk St.
Ja word
et be-
kimen
den
Cler-
man
rten
Soltes.

onze in
de Stadt
vriende,
den te
ge ge-
jhr.

Victoria is genaamt, en is te gelijk een groote Graf-stede, ende een vermaarde Triumph-burght geworden: Want het dapper heet moet geweest zijn standt te houden op zoo een hoogte, die van drie byzondere *Bolwerken* geduurigh met sware Kogels begroet wierdt. Men maakte evenwel, op gevaar des doodts, zich met Pallissaden sterk, met Zooden en Aarde-werk, herstelde d'Assaulten, men onderzocht na het Bus-poeder, graafden zes Kamers en drie Metale Bassen uyt d'Aarde. Men bevondt, na nauwkeurige overslagh, dat in dezen storm 290 Gequetsten, ende 80 Zieken, ende 86 Dooden hadden bekomen. Met den Onder-hopman *Joan Maatzuyker* waren 75 Krijgers (tot versterkinge van ons Leger) gekomen; uyt *Candy* 30, blijvende onder den Lieutenant *Didelof* op *Milagre* 66, ende op *Montual* noch 68 Mannen, die in deze bespringingen niet waren gebruykt, blijvende in alles noch overigh 1287 gezonde Koppen; onder de Dooden waren de naervolgende Hopmannen, (waardigh dat hare Namen in gedachtenisse, ende tot zegeninge blijve) *Christoffel Egger*, *Jurriaan Gebel*, *Jacob Viry*, *Jacob Scherf*, *Jurriaan Smit*, *Paulus Menò*, *Warnar van der Heyde*; onder de Gequetsten, den Heer Majoor *Jan van der Laan*, by het Ooren by de Schouder van een splinter, Capiteyn *Hendrik Gerritsz. Gluwingh*, op vier plaatzen doodelijk gewondt; *Jacob de With*, die na zijn Legerplaatze gebracht zijnde, met een Kogel van 10 Pont in de dikte zijns Beens getroffen wierdt, van welke wonde is gestorven; *Marten Scholtes* in d'Arm gequetst, *Johannes Cupe-rins* in beyde Handen, *Jacob Alen-bier* in zijn Been, *Paulus Ketelaar* in zijn Handt, *Jan Bartelsz.* in de Buyk, ende *Harman Wynantsz.* &c.

Het XXXVIII. Capittel.

Het Kanon van St. Joan op de Stadt gelost. Portugezen bieden Verdragh, en daar over Articulen aan. Conditien haar ingewillight. Ra-

tificatie van het Verdragh, en uyttocht der Portugezen.

DEN 10. van Bloey-maandt hadden d'onze zoo veel te wege gebracht, dat zy het Kanon konden gebruyken op het vermeersterde *Bolwerk St. Joan*, dat den Vyandt vry in toom hiel, ende ruymte dede maken. Na-de-middagh wanneer den Heer *Gouverneur*, met den Heer Major *Joan van der Laan*, het veroverde *Bolwerk* quamen bezichtigen, vertoonde zich, op voor-bode van den Trom te roeren, ende de Vrede-vaan op te steken, den Capiteyn *Manoel Cabreira de Pontes*, overleverende deze weynige Letteren.

BT deze gaat den Capiteyn *Manoel Cabreira de Pontes*, om van *U E.* een schriftelijke verzekeringe te verzoeken, om drie voornamen Perzoonen uyt de Stadt tot *U E.* te zenden, die te verhandelen hebben met *U E.* gewichtige zaken, en van belangh. Ik zal hier op antwoordt verwachten. God beware *U E.*

Columbo den 10 Mey 1656.

Was getekent

Anthonio de Souza Coutinho.

Welk Briefken by den Heer Major *Jan van der Laan* geopent, ende na gelegentheydt des tijds daar op geantwoordt zijnde, wierdt beloofd het zelve aan den Heer *Gouverneur* te zullen bestellen, hem wijders vragende, of een schriftelijk teken, dan alleen zijn woordt tot verzekeringe begeerde, waar op den *Portugéschen* Hopman zeyde, hem des Heers *Maajoors* belofte genoegh te zijn, daar op van den anderen scheidde, volgende daar op stilstant van Wapenen.

Ongevaar twee uuren gewacht hebbende, wierdt geroepen, waar dat de Afgezanten bleven, ende dat onze tijt niet toe en liet langer uytstel, waar op zy zeyden, dat na schriftelijk bescheyt waren wachtende, 't welk haar in der yl behandicht wierdt: ondertusschen wierdt het duyfter, zy verontschuldighden haar, dat

Getal der
Gequetsten
ende Doo-
den.

Zelzaam
voorval.

D'onze
bruyken
Canon
St. Joa
en wor
bequaai
den Vy
te doen

Portu
zen tra
ten na
dragh.

dat het nu laat was geworden, ende geen maniere te zijn, des nachts buyten hare Fortresse te blijven, zoo dat zy scheyden andermaal, en men de Wapenen wederom aanvaarde.

Daaghs daar aan den 11. quamen de volmachten der *Portugezen* ontrent ten acht uren in den morgenstondt, als *Laurenço Fereira de Britto*, gewezen *Capiteyn Moor van Punte Gale*, *Hieronymo de Lucena Tavares*, gewezen *Viador das Fazendas van Columbo*, ende *Diego Leitaon de Souza*, Geheym-schrijver der zelve Stede. Zy leverde in Rade over deze naartvolgende Artijkelen, welke zy verzochten, dat by ons mochten toegestaan ende ingewilligt werden.

I.

Artijkel
I. de
de Afge-
zenden
uy Co-
lumbo,
de Heer
Giver-
ni en
zijn Raat
te hand-
st. n, ver-
zende
de de zelve
te. mocht
te inge-
wigt
w ten.

Dat wy voor eerst zullen wachten op ons toevoer ende ontzet, tot den 20 dezer Maandt, 't welk binnen des Stadts Bahia tot die tijd komende, en van zoo sterken macht zijnde, dat het Beleg van de Stadt kan doen ruymen, zoo zal al het verhandelde te niet gedaan zijn; ondertusschen zal wederzijts stilstant van Wapenen gehouden werden, en geen hostiliteyt, ofte de minste Vyantschap getoont werden, doch met die voorwaarde, dat geen gemeynschap nochte tusschen-spraak zal gehouden werden, dan alleen van gaande ende komende Perzoonen, en daar voor men van beyde zijde Gyzelaars ofte Ostagiers zal stellen.

II.

In gevalle dat de Stadt over gaat, zoo zullen de Kerken en Beelden met alle eere gehandelt werden. De Godsdienstige Perzoonen, ende Clergie, zullen vry ende onverhindert met hen vermogen te nemen, alle Beelden die zy zouden mogen willen ende begeeren, nevens de Reliquien, Heylige Vaten, Zilveren Lampen, ende Verzierzels; voorts alle het geene tot den Godsdienst, en aan de Kerken behoort, hier onder ook begrepen zijnde, de roerende Goederen, die elk van haar in zijn bezit heeft.

III.

De Perzoonen van de Heeren Generaals *Antonio de Souza Coutinho*,

ende *Françisco de Melo de Castro*, nevens den Zoon van den Heer *Antonio de Souza Coutinho*, zullen met alle eere ende beleeftheit onthaalt werden, ende zullen mogen uyt de Stadt vertrekken, vry met alle hare roerende Goederen, Gout, Zilver, Ringen, Gesteenten, nevens alle hun Dienaren, ende *Portugésche Pagies*, insgelijks haar Vrye Dienaars, ende Slaven ende Slavinnen, ende zoo lange in haar Huizen blijven wonen, tot dat zy scheep zullen gaan, doch onder bescherminge van den Heer Generaal van onzen Staat, en zal de voornoemde Heer, hare Perzoonen (voor haar gelt) met Lijftocht, gedurende de tijd hare verblijfs, als mede met nootwendigheden tot de reyze, voorzien, ook bequame schepen verleen, om hare Perzoonen ende Familien in goede verzekeringe over te voeren, dat de schepen ook met bequame Matroozen zullen voorzien wezen, Wapenen, ende Ammunitie van Oorloge, ende al het gene, dat zoo wel tot den Oorlogh, als de Schipvaart mochte van nooden zijn, ende t'allen tijden, wanneer gemelte Heeren Generaals mochten gereet zijn, zal zulks mogen geschieden.

IV.

Insgelijks zal mede gehandelt werden met den Hopman van de Stadt, ende den *Capiteyn Moor van het Velt*, den *Opper-koopman*, *Sergiant Majoor*, ende het Huys-gezin van den onlanghs overleden *Capiteyn*, en zoo volkomentlijk als zal werden gehandelt met de Perzoonen van de twee Heeren Generaals.

V.

De *Capiteynen* van het Voetvolk, ende de Gereformeerde, en alle andere Officieren, zoo wel meerdere als mindere, zullen met haar Kentekenen van Bedieningen, met vliegende Vaandels, slaande Trommels, brandende Lonten, Kogels in de mont, ende alle haar Haven, vermogen uyt te trekken, ende nevens dien zal men haar Vaartuygen verleen, om haar reyze na India, ofte de Overkuste te doen, en zal den Heer Gouverneur van de Nederlanden, in deze Geweste, haar

zoo lange hier onderhouden met het gelt dat voor den Koningh van Portugaal alhier zal overschieten, en zoo niet, zal alles loopen tot onkosten van de Ed. Compagnie, tot haar overbrengentoe: Ook zal niet toegelaten werden, dat haar te Water of te Lande eenige overlafst geschiede.

VI.

Ook zullen den Ovidoor, Rechter, ende andere Amptenaren van de Kamer, den Koopman, ende den Alcalde Moor, ende de Bestierders van 's Koninghs Goederen, de zelve vryheyt ende gunst genieten, die voor den Capiteyn van de Stadt, ende van 't Velt geëyscht werd.

VII.

Dat ook de Edelen, Cavalieren, ende voornaamste Burgers van de Stadt, neffens dien de Getrouwde ende Inwoonderen, zal vergunt werden en toegestaan de zelve gunste, dien de Stadt, ende des zelfs Capiteyn toegestaan zal zijn, en by aldien eenige van de zelve zoude mogen genegen zijn, om onder de gehoorzaamheyt van de Nederlandtsche Macht te verblijven, zoo zullen zy haar Huizen, Goederen, Dorpen, en 't geene haar toebehoort, vry en onbeschadicht in eygendom behouden, en voorts zal men haar als natuurlijke Nederlanders handelen. Aangaande haar Gods-dienst, zal men haar een Kerke met Priesteren in-ruymen ende toestaan, nevens de Clergie, ende zullen zy vry ende onverhindert hare Gods-dienst mogen oeffenen, en de geene die naderhandt na de over, ofte kuste van India zullen willen vertrekken, zal men vergunnen haar roerende ende onroerende Goederen, vry en onverhindert te mogen verkoopen ende vervreemden, haar zullen ook Vaartuygen, ende vry over voeren verleent werden van haar Goederen, gelijk boven vermeld is, behalven de geenen die haar eygen Schepen hebben, die zullen, haar handel op alle plaatsen drijvende, den Tol betalen, gelijk tot nu toe gedaan is: Voorts de Inwoonders die alhier verblijven, zullen zich zoodanigh vermogen te geneeren en behelpen, gelijk boven verhaalt is.

VIII.

Dat de Koop-lieden ende Uyt-heemfche, zoo wel Blanken als Swarten, die van verscheyde Plaatzten, in deze Stadt, om haar Koophandel te drijven, zijn gekomen, met haar Vaartuygen, roerende Goederen, Gout, Zilver, ende Koopmanschappen, die zy zullen hebben in-gekocht, en wel byzonder, de Caneel van den Koningh ofte de Stadt, zoo wel die aan boort gebracht is, als noch te brengen staat, zullen vermogen mede te nemen, boven dien ook onderhoudt voor haar gelt, ende vrye doorgangh haar zal ingewillight werden, en by aldien zy Zeevarent Volk mochten gebrek hebben, haar daar van onderstant zal gedaan werden.

IX.

Dat ook de Swarte Inwoonders van deze Stadt, zoo getrouwde als ongetrouwde, als ook d'Uyttheemfche, van wat Geslacht zy ook zouden mogen zijn, de zelve Vryheyt zullen vermogen te genieten, die voor de Portugésche Burgeren en getrouwde verzocht werdt.

X.

Dat de Modliaars, Aratches, ende Lascarijs, die tot nu toe den Koning van Portugaal hebben gedient, 't zy dat zy uyt den dienst van de Nederlandtsche Compagnie, of van zijn Majesteit zijn by ons gekomen, met haar goederen, tot wat Plaatzte zy ook genegen mochten zijn, zullen vermogen (zonder eenige veranderinge) te vertrekken.

XI, en XII.

Dat ook Simon Lopes de Basto, Portugeesch, die een wijle tijts by de Heeren Hollanders gedient heeft, zijn misdadt zal werden vergeven, ende in gezelschap van de Heeren Generaals zal vertrekken, nevens dien zal de andere Hollanderen, die onze Wapenen hebben aangevaardigt, haar schult niet werden toegerekent, maar zullen vry met onze Zoldaten mogen vertrekken.

XIII.

Dat alle Zieken ende Gewonden Krijghs-knechten, ende getrouwde,
wie

wie het ook zoude mogen zijn, in het Zieken-huys zoo lange zullen verblijven, tot dat zy gezont ende genezen zijn, en zal men haar ten laste der Ed. Compagnie (indien het van Koningshs wegen niet geschieden kan) op de reyse voorzien.

XIV.

By overgeven van de Stadt, en wanneer de Heeren Hollanders bezit daar van nemen, zal den Heer Gouverneur verhoeden, dat aan de Perzoonen van de Heeren Generaals, en andere voornamen, geen leet, ofte eenigh geweld, ofte oneere aangedaan werde, zoo zullen ook de Zoldaten, en de Getrouwde, met hare Vrouwen en Kinderen, voor alle moeyelijkheid bevrijt werden, ende onder de bescherminge van den Heer Gouverneur, zoo binnen als buyten de Stadt, zeker en veyligh verblijven, op dat haar geen overval van des Koningshs van Candys Volk geschiede.

Was getekent

Antonio de Souza Coutinho.

Hier op volgde Antwoordt, ende kort bescheyt, door den Heer Gouverneur ende zijnen Raadt bekrachtigt, in de Name van zijn Keyzerlijke Majesteyt van Ceylon, de Ed. Hoog: Mog: Heeren Staten Generaal der Vrye Vereenighde Nederlanden, de Ed. Heeren Bewindthebberen der Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, mitsgaders den Ed. Heere Gouverneur Generaal Joan Maat zuyker, ende de E. E. Heeren Raden van India, op het voorstel ende verzoek der byzondere Afgezondenen van de Stadt Columbo, die op den 12 van Bloey-maant de voornoemde Sterkte in onze handen zullen hebben te overleveren, mits de naervolgende voorwaarden.

tijkelen
di de Por-
tuzen
in willight
z.

D At voor de middagh den opdracht zal geschieden, ende geen uytstel zal geleden werden, zijnde de toegestemde Artijkelen deze nader uytgedrukte.

De Kerkelijke Perzoonen werdt vergunt, en volkomentlyk toegestaan,

't geene in den Tweeden Artijkel is verzocht, en zal men haar twee bequame plaatzen tot haar aanstaande Vertrek vergunnen.

Op het Derde Artijkel antwoordt den Heer Gouverneur, dat het niet mogelijk is, de Heeren Generaals, by deze gelegentheyd, na Tutecorijn ofte Manaar te vervoeren: Maar dat met de eerste voorvallende gelegentheyd naar gemelte Plaatzen zullen werden verzonden, ofte wel na Couchin, ende Wingurla: Maar indien na de Overkuste willen gaan, zoo zal zijn E. E. haar binnen 15 dagen, met des Ed. Compagnies Schepen derwaarts bestellen: Vergunnende haar voorts haar Slaven ende Slavinnen, nevens die van zijn Zoon Christovaan de Souza, en diens opvoedelingen, vertrouwende in hare beleeftheyt, dat de zelve geene andere, buyten de hare, met hen zullen vervoeren; alle hare Goederen, Gout, Zilver, Ringen, en Gesteenten, werden haar toegestaan, met haar te voeren, zullen ook tot haar vertrek in haar Huyzen mogen blijven.

De Amptenaren in 't Vierde Artijkel vermelt, zullen na haar waarde gehandelt werden, en voor alle leet, ende overlast bevrijdt zijn, zullen met haar mogen nemen Gout, Zilver, Kleedinge, en 't geene tot haar Lichaam behoort: Maar aangaande de Slaven ende Slavinnen, daar in zal men handelen na de aanzienlijkheit der Perzoonen, en werdt het geene dat tot het Lichaam behoort, verstaan, Slaap-goet, Alcatijven, Bult-zakken, Deekens, en Voorhanghzels. De Hopmannen noch in Commando en gebiedt zijnde, als de Gereformeerde, zullen met haar Kentekens vermogen uyt te komen, en na de Kust van Choromandel vertrekken, haar zal ook vergunt werden, zoo veel roerende Goederen mede te nemen, als haar Slaven, ofte vrye Dienaars, die haar, volgens beleeftheyt en gunste des Heer Gouverneur toegestaan zijn, met haar zullen kunnen dragen.

De Zoldaten zullen met haar Goetjen, vliegende Vaandels, brandende Lont, Kogels in de Mondt,

en roerende Trommel, mogen uyt-trekken, en tot het Logement van den Heer Gouverneur komen, omme aldaar onder den Standaard haar Wapenen neder te leggen, waar van daan, wel onthaalt zijnde, na Europa zullen gebracht werden. De Getrouwde en de Indische Kinderen, zullen na de Kust van Choromandel over varen, en tot haar vertrek onderhoudt van de Ed. Compagnie genieten.

De Officieren in't Zeste Artikel verhaalt, zullen zoodanige gunst ende vryheydt genieten, als andere gequalificeerde Perzoonen is beloofd, en wordt den Stadts Capiteyn, en den Opper-Koopman daar onder begrepen.

Die geene die onder de Nederlantsche gehoorzaamheyt haar begeben, zullen met alle gunst ende beleeftheidt onthaalt werden, en zullen haar Goederen blijven bezitten in Vrede, maar vertrekkende, zullen de zelve ter goetdunken en de beleeftheidt des Heer Gouverneur staan.

De voornaamste Burgeren, ende getrouwde Portugezen, met haar Kinderen, die op dit Eylandt niet staan te verblijven, zullen, wanneer vertrekken, gelijk andere Officieren gehandelt werden: Maar de Getrouwde, ende Ingeboornen des Eylandts, zullen staan ter discretie en bescheydenheyt van den Heer Gouverneur. Alle Blanke ende Swarte Kooplieden, ende Uytheemsche Handelaars van aanzien, die t'allen tijden haar Koopmanschappen in deze Stadt hebben verhandelt, zullen na de Over-kust vertrekken, ende zoo veel gunst ende vryheydt als andere Officieren genieten.

De Modliars, Aratches, ende Lafcarijs, met den aanhangh van dien, zullen begunstigt, ende als ons Volk onthaalt werden.

Alle Zicken ende Gequetsten, zoo getrouwde als Zoldaten, die in't Zieken-huys als elders zijn verblijvende, om genezen te werden, zullen tot haar gezontheyt mogen wachten, en't geene zy verzoeken, zal men haar toestaan.

Alle Officieren, Getrouwde, ende Zoldaten, Ongetrouwde Vrouwen, zullen onder de bescherminge van den

Heer Gouverneur zeker verblijven, zonder yemant eenige overlast, ofte leet aangedaan te werden.

Voorts staat den Heer Gouverneur toe, dat de Schepen ende Vaartuygen, die binnen de tijt, tot den 30 Mey, met toevoer voor deze Stadt zullen komen, van het overgaan dezer Stadt gewaarschouwt werden, ende wegh te zeylen belast werden, haar verzekerende tot buyten het gezichte van Columbo. Aldus gedaan den 11. van Bloeymaand 1656. Was getekent

Adriaan van der Meyde.
Jan van der Laan.
Pieter de Bitter.
Eduard Ooms, ende
Ysbrandt Godskens.

Adriaan van der Meyde, Gouverneur wegens den Staat der Ed. Oost-Indische Compagnie, op het Eylandt Ceylon, ende vordere Leden des Achtbaren Raadts, aangezien de Heeren Gedeputeerden, binnen de boven-bepaalden tijt, met de volkomen Resolutie van den Heer Generaal Anthonio de Souza Coutinho, ende zijns Ed. verdere Raden by ons gekomen zijn, mede brengende de Capitulatie, by hare Ed. aangenomen: Zoo belooven Wy by dezen, de voor-verhaalde Artikelen, volkomentlijk, en zonder de geringhste verminderingh, na te komen, ende boven dien haar noch zoodanigh te begunstigen, als ons doenlijk zal zijn. In teken der Waarheydt, hebben wy boven-gemelte, gezamentlijk met de Heeren Gedeputeerden, dezen ondertekent. Aldus gegeven in't Nederlandts Veldt-Leger voor Columbo, den 12. Mey 1656. Was ter eener zijde getekent

Adriaan van der Meyde.
J. van der Laan, Pieter de Bitter.
Eduard Ooms, Ysbr. Godskens,
ende Joannes Hartman.

Ter andere zijde

Anthonio de Souza Coutinho.
Francisco de Melo de Castro.
Anthonio de Silva.
Gaspar de Ronga Pereira.
Laurenço Fereira de Britto.
Hieronymo de Lucena Tavares,
ende Diego Leitaon de Souza.

Des

Rijfcatie
der econ-
wederde
Ar kelen.

Des morgens zijnde ontrent 9 uuren, quamen de meer-gemelte *Gedeputeerden* met de aangenomen *Artijkelen* wederom, mede brengende een Brief van beyde de *Generaals*, in faveur en gunfte van den Overlooper *Simon Lopes*, fchrijvende, dat doch de zelve van zijn wel-verdiende ftraffe mochte ontlafte worden. Na dat andermaal de *Artijkelen* getekent waren, ende den Raadt gefcheyden, zoo vertrokken (na gehouden middagh-maal) den Koopman *Isbrand Godskens*, ende den Secretaris *Jacob van Rhee*, om van beyde de *Portugéſche Generaals*, de Sleutelen der Stadts Poorten af te vorderen, ende aanwijzinge van Oorloghs-gereetschap ende Eet-waren te bekomen, om alle onheylen van brandt te vermijden, als mede aan te dienen, hoe de uyt-tocht der gewapende, volgens flot der *Articulen*, zoude gefchieden.

Uyttocht
der Portu-
ge a uyt
Cumbo.

Den Capiteyn Moor *Antonio de Melo de Castro*, met des Konings Zoldaten, ende 36 *Capiteynen*, *Reformados* by de *Portugezen* genaamt, onder de Baniere van 14 uytwaayende Vaandels, quamen met volle geweer, flaande Trommels, brandende Lonten, ende Kogels in de mondt, voor eerft, door het ranket van onze meefte Compagnien, tot aan des Heer *Gouverneurs* huys, alwaar zy haar ontwapenden, ende haar plaatze wiert aangewezen, waar den aanftaanden nacht zouden rusten ende verblijven. Voorts volghden vele Burgers, Zieken, ende Gequetften, ende Kreupelen: Terwijl den uyt-tocht van het volk duurde, wierden de twee *Gecommitteerden*, door den Grooten *Ingenieur*, aan de zijde van het Bolwerk *Rajuba*, tuffchen *St. Steven* ende *Clergos*, vier Mijnen aangewezen, yeder met drie ofte vier Vaatkens Bus-poeder gevult, dies men daar de Pijpen ontnam, ende de plaatzen met Schildt-wachten bezet wierdt.

Hier op trokken onze Compagnien in de Stadt, waar op den Heer *Gouverneur*, ende den Heer Majoor

Van der Laan, ende verdere Raadtsperzoonen volghden, aan het ftrandt ontrent liet *Couras*, quamen beyde de *Generaals*, (zijnde zeer oude Mannen) nevens haar gevolgh, den Heer *Gouverneur* met alle beleeftheyt te gemoet, men ftelede over al ordre, om met onze Krijgs-macht de Sterkte te bewaren, ende de *Laſcarijns* dezer Stadt te ontwapenen. Tegens den avondt wierdt de *Prince Vlagge* op 't *Water-Kaſteel* geplant, ende tot teken van vreughde, het Kanon geloft. Zijnde alzo den *Koningh* van *Portugaal* een Stadt af handigh gemaakt, die geen *Europeiſche* Steden in ſterkte behoeft te wijken, die by de 150 Jaren van den Vyandt was beheerſchet. God de Heere, van wien de overwinninge is, zy hier over gedantk ende gelooft in eeuwigheydt. Den 14. des Zondaghs wierdt van de Eerw. Do. *Françifco Wijngaarts*, eertijts onze waarde Collega op het zelve Eylandt, de Dank-Predicatie gehouden in de Kerke van *St. Françifco*, nu de Stadts Kerke genaamt.

De twee
Generaals
komen den
Heer Gou-
verneur te
gemoet.

Dank-Pre-
dicatie in
Cumbo
gedaan.

Het XXXIX. Capittel.

Outheydt en Begin van Columbo.
Aankomſt der Portugezen, haar ſtrijden met de Mooren, Overwinningen, en Verſterkinge van Columbo. Raja Singa miſnoeght.

DE Stadt *Columbo* is van oudts vermaart geweest, leyt op de hooghte van 6, ende ontrent een halve graat benoorden den Evenaar, in een zeer gemakelijke Lantsdouwe, ende by een aangename Riviere, zoo dat de *Portugezen* geen quade keure hebben gedaan, om haar aldaar ter neder te ſlaan. Nu moeten wy een weynigh ſpreken van de wiege ende het eerſte begin, ende de ſtichtinge van deze Stadt. Men hadde aan *Emanuël, Koningh* van *Portugaal* geſchreven, aangaande de zaken van *Ceylon*: Ende om deze by de handt te houden, ende den wankebaren *Koningh* tot hanc zijde te trekken, zoo belaste *Emanuël*, dat

Outheydt
ende Begin
van Co-
lumbo.

men

men een Sterkte zoude opwerpen, ende de zelve met goede wachten ende Zoldaten bewaren, tot welken eynde *Lup' de Britto*, met een goet getal Krijgers ende Arbeyts-lieden na het voornoemde Eylandt is gevaren, ende nam van *Joan de Silva* het Fort over, doch *Zoares* hadde te vooren (na dat *Laurens d'Almeyda*, voor eenige Jaren, met een van de *Koningen* van *Ceylon* een Verbondt hadde gemaakt) met 700 Mannen, ende sterk in de 20 Schepen na *Ceylon* was vertrokken geweest met den Opperste van het Landt van *Columbo*, alzo daer ontrent de beste Canceel waschte, gehandelt, dies hy de bequaamste plaatze tot aankomste van de Schepen (na veel door-snuffelen) uytvond, ende oordeelde die met eenen bequaam tot opbouwen van eenige vastigheyt ende verzeckertheydt.

De Plaatze vertoonde de gedaante van een Halve Maan, ende gaf een bequame haven voor de Schepen, inzonderheyt de kleyne, ende niet diepgaande. Men verzocht doen (tot veyligheyt van de Koopmanschappen, ende bevrijdinge van de Mooren) een Vastigheyt te mogen bouwen, niet zoo zeer tot verzeckeringe van de *Portugezen*, als welder Inwoonderen, ende des Koninghs zelfs. Den Koningh was doen een *Bramine*, hy was bevreesd voor de macht der *Europæanen*: maar ziende dat den Koningh van *Couchin*, door behulp van de *Portugezen*, in korten tijt tot zulken hoogen staat ende rijkdom gesteygert was, zoo stondt hy het verzoek toe, hoe wel niet zonder groote bekommeringh.

Den Koning maakt een Verbondt met de *Portugezen*.

't Welk hy breekt.

Doch den Koning bleef niet langh stantvastigh: want de *Saracenen*, vluchtigh van het vaste Landt, hadden op *Ceylon* haar Koopmanschappen aangestelt, deze hebben des *Koninghs* Raats-lieden met geldt omgekocht, als mede den *Koningh* zelfs, hem voorwendende de ellendige slavernye daer in zy stonden te vervallen: de *Mooren* dan beloven den *Koningh* alle bystant, om den

Portugees te weeren; zoo dat men sterkten opwierp, ende yzere stukken daar op plantede, genoegzaam tot een teken, dat de eerste vriendschap gebroken was: weynige *Portugezen* geen quaet vermoeden hebbende, zijn gevangen genomen.

Zoares, om zijn werk en Sterkte by der handt te nemen; aan landt gestapt zijnde, zag hy buyten zijn verwachtinge een opgemaakte vastigheyt, dies hy eenige afgezanten zendt, om na deze zake nader te vernemen, en bevint dat de *Mooren* dit schelmstuk gebrouwen hadden; zoo dat *Zoares* zich moeste schrap zetten en tegenweer bieden, en spat met een groote moet, ende dapperheyt zijner byhebbende mannen, tegen de *Vyanden* aan, (hoewel zy hevigh met pijlen schooten) en komt onder en dicht by haar geschut: eerst hadde het *Zoares* hardt, zoo lange zy van verre schooten met hare flitzen, maar doen men dicht by den anderen quam, wierden de *Saracenen* haast veld-vluchtigh gemaakt, die met kracht over bergh en dal nagejaaght, ende achtervolght wierden; zoo dat *Zoares*, met het steeken des trompets, de zijne te rugge moeste roepen, ende de verstroyde wederom verzamelen. Een groot getal der *Vyanden* is in dezen strijdt gesneuveld, ook zijn aan de kant der *Portugezen* vele gequett geworden, zommige ook gedoodt, onder anderen *N. Pattico*, onlangs van *Malacca* gekomen.

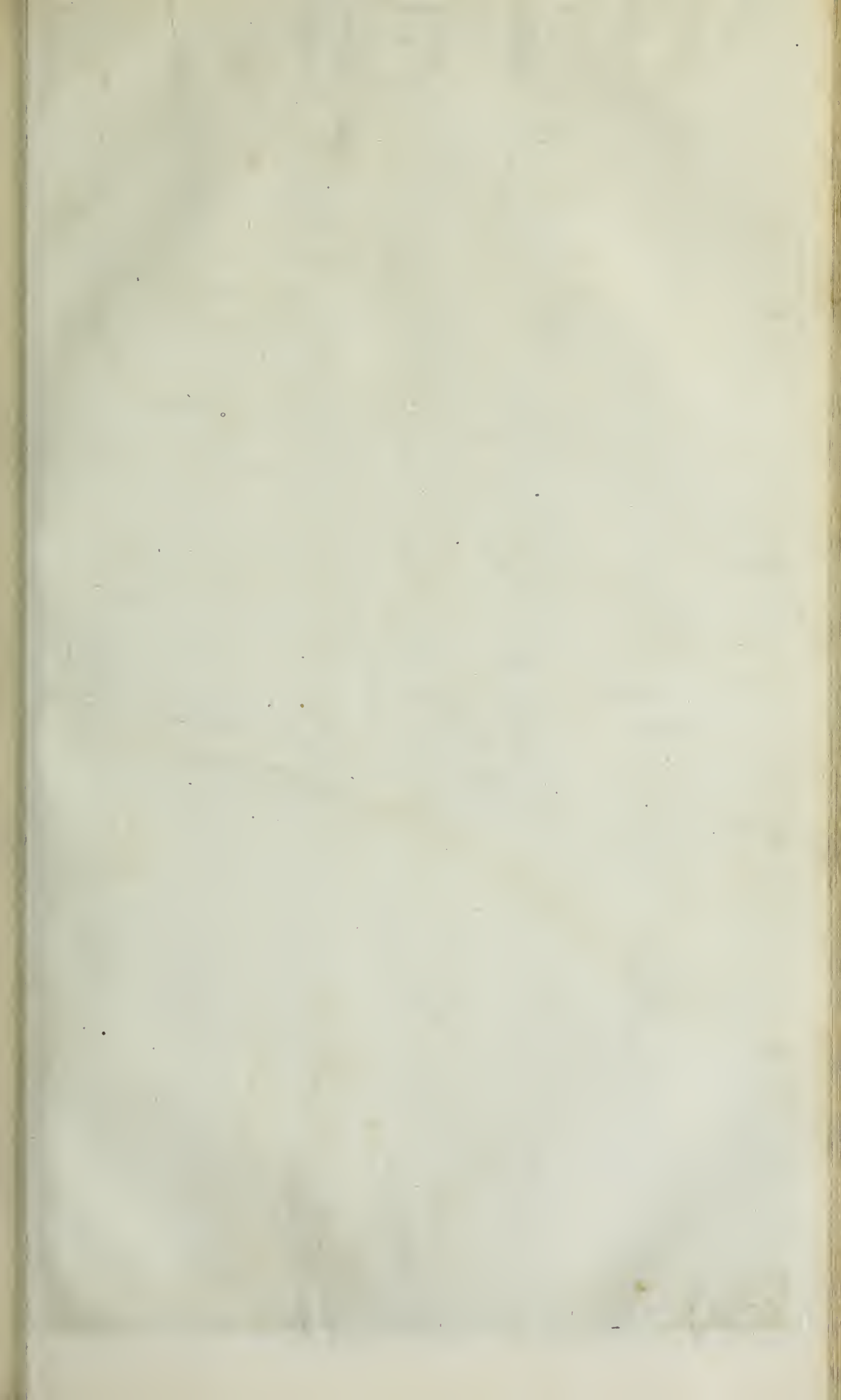
Zoares slaat de *Mooren* en *Cingalezen*.

Grooten derlage aanbeyde zijden.

Zoares ruste maar eenen dagh, en begon daaghs daer aan vroegh in den morgen stondt de handt aan 't werk te slaan, en groef een Gracht van de Haven tot in de Zee lopende, zonder dat hem yemant dat belette: binnen de voornoemde Gracht bouwde hy een Sterkte, en plante het geschut tegens den *Vyandt* aan, en leyde daer een muur om. Den *Koningh* had berouw van zijn onbedachte daat, zondt Gezanten aan *Zoares*, en bad om vergiffenis, en vertoonde zich geheel genegen om de oude vriendschap te vernieuwen:

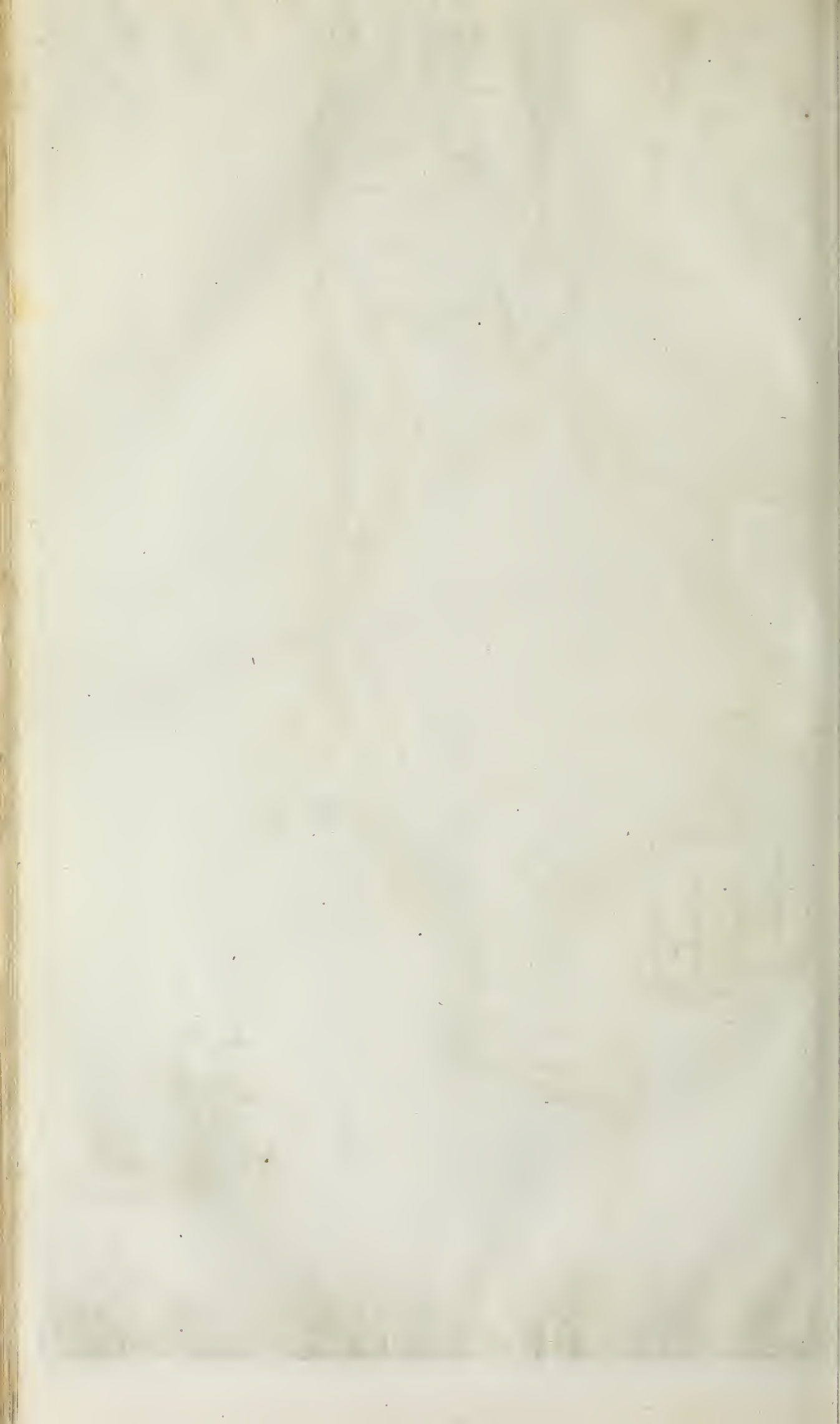
Zoares maakt een muur om *Columbo*. Den *Koningh* bidt om vergiffenis aan *Zoares*.

maar

maar *Zoares* hield hem zeer qualijk, en wilde voor zulke ongelijken voldoeninge hebben, ende dat hy niet genegen was een eenigh verbont met hem aan te gaan, voor en al eer dat den *Koningh* zich overgaf aan *Don Emanuël*, ende hem jaarlijks tol betaalde; dit floegh de *Koningh* niet af, want hy hadde een schrick van de *Portugésche* wapenen, dies beslootmen dat den *Koningh* Jaarlijks aan *Don Emanuël*, zoude betalen 124000 ponden Kaneel, met 12 Ringen, verciert met de beste Saphyren ende Robijnen, nevens ses Elephanten, met zoodanige voorwaarde, dat den *Koningh Emanuël*, hem zoude te Water en te Lande beschermen tegen alle zijne Vyanden, en niet alleen hem, maar ook alle zijne nazaten; dus wierdt de Vrede getroffen, en *Zoares* yverde dapper aan het maken van zijn Sterkte, gebruykende mede den dienst der *Cingalezen*, zoo dat het werk in korte voltoyt was. *Zoares* liet hier tot Opper-hoofd *Joan de Sylva*, met een sterk Guarnizoen, en belaste de strandt en waterkant te beveyligen met vier Schepen, onder het beleyd van *Antonio Miranda Azevedo*, en quam *Zoares*, na alles wel verricht hebbende, in December binnen *Couchin*, daar hy met groote vreughde wiert ontfangen.

Lup. de Britto, (daar wy boven van begonden te verhalen) quam in plaatze van *Joan de Sylva*, daar wy terstondt gewach van maakten, hy bracht Metzelaars en Arbeytslieden met zich in overvloed, ende verzameldē een groote hoop schelpen, en brande daar kalk af, ende bouwde nieuwe ende hechte Muuren, ende maakte de Gracht schoon ende diep, ende haalde dezelve wel op. Hier door wierden de *Cingalēzen* vertoornt, ziende dat alles tegens haar heyl en welvaren bereyt wierd; ende haar voorzeggen was niet ydel. De *Mooren* vermeerderden niet weynig deze vreze, zeggende in hare Raatsplegingen: dat zy rechte Voorzeggers waren geweest, doen zy gepro-

pheteert hadden, dat de komst der *Portugēzen* op *Ceylon*, den ondergank van den *Koningh*, ende van het Eylandt zoude zijn; dat deze Vreemdelingen onder schijn van vriendschap, den *Koningh* misleyt hadden, hem cijsbaar gemaakt, dat zy met een onverzadelijke geldtgierigheyt bezeten waren; dat zy niemant van andere vreemde Volkeren den toegang op het Eylandt vergunde; dat zy niet en zoude nalaten de Inwoonders de huyt van het vleesch te stroopen, ende haar bloedt uyt te zuypen; dat den *Koningh* niet en was te beklagen, om dat hy verachtende den goeden raat van zijn getrouwste Vrienden, een nieuwe onzekere vriendschap voor de oude, ende vaste hadde verkooren; dat hy het te spade zoude gevoelen ende beklagen.

Door zulke brandt-fakkelen en zolphor-priemen, wiert het grauw aangesteken, dies men alle toevoer van eetwaren den *Portugees* ontrak. Daar na quam men zoo verre, dat men zommige van haar, wat verre van de Sterkte zich begevende, den hals brak. *De Britto* zaght dat in het eerste wat door de vingeren, maar hy konde zijn Krijghs-knechten niet stillen, die dezen hoon ende smaatheydt wilden gewroken hebben, dies hy op den middagh op't heefte van den dach (wanneer men in die Landen meest slaapt) met 150 rappe gasten, de Stadt *Columbo*, dicht by zijn Sterkte leggende, in alle vlijt in-neemt. De *Cingalēzen*, en de Inwoonders zochten haar heyl in de voeten, ende vluchtēde met Vrouw ende Kinderen.

De Britto in de Stadt zijnde, heeft de Krijghs-knechten belet alle roverye, stroperye, ende ontuchtige handelingē, hy liet alleen de Vrouwen ende Kinderen aan de deuren van de huizen binden, op dat de *Cingalēzen* (hebbende trek na Vrouwen ende Kinderen) wederkomende, zoude zien dat alles in de macht der *Portugēzen* hadde geweest, ende dat *De Britto*

R voor-

De Britto
neemt *Columbo* in.

Belet zijn
Volk dat ze
niet rooveren
noch stroo-
pen ofte ge-
welt aan de
Cingalē-
zen doen.

Hy laat af-
teen Vrouwen
en Kinderen
aan de deuren van
haar Huizen
vast binden.

D. Koning
moet
alle jaar
Don Emanuël
124000
pound Kaneel
bet.

De Britto
bragt Muu-
ren aan *Columbo*,
en brandt
kalk.

Lup. de Britto
veroor-
sacht der
Cingalē-
zen Mo-
er hier
v.

voornoemt, haar volkomentlijk hadde konnen t'onderbrengen: op dat zy zouden overtuyght worden, dat hy niet anders dan oprechte vriendschap met haar zochte te onderhouden; evenwel haar niet te veel vertrouwende, (als nu van hare trouwloosheyt genoeghzame preuve hebbende,) zoo stak hy den brandt in de daken van de Huyzen, die de *Portugésche* Sterkte aldernaast waren, en dit dede hy met een groote wijsheyt ende voorzichtigheyt: want de *Barbarische* menschen, verlangende na haar Vrouwen ende Kinderen, zijn met alle macht t'zamen gecrot en ten oorloge uytgeruust, en indien zy niet eerst den brandt van hare daken hadden moeten lessien, zouden met een dolle moet op de Sterkte der *Portugezen* aangevallen hebben: maar door het blussen, ende losbinden van hare Vrouwen ende Kinderen wierden zy verhindert; dit gaf den *Portugees* tijdt om zijn Poorten te sluyten, en zich nader in postuer te stellen, tegens den aanval van den Vyandt; hoewel dat in de hinder-troep niet min dan 30 gequetst wierden.

Ik kan niet oordelen dat *de Britto*, hier wel aangedaan heeft: maar veel eer verbittering verwekt, het gelukte hem ook niet na zijn meyninge: want hier uyt ontstont een zwaarder Oorlogh, en dede een getal van 20000 t'zamen komen, en een Belegeringe tegens de *Portugezen* maken, en den *Koningh* hadde te meer moedt, (hoewel de zijne dapper afgeslagen waren) om dat het eynde des Zomers aanstaande was, en Bloey-maant voor handen stont, ende haarte water geen toevoer konde geschieden, op dat zy zoo benauwt ende benardt zijnde, ende van alle lijfs onderhout versteken, haar door noodtzakelijkheid zouden overgeven.

Ondertusschen rustende de *Cingalesen* niet: maar maakten een dijk met gedurige arbeyt, tot aan de vestinge der *Portugezen*, en plaagden haar dagh en nacht met hare pijlen; 't is

wel waar datze met de zelve zoo veel quaat niet en konde doen, als den *Luzitaan* met zijn kanon: maar haar getal was té zeer ongelijk, en verre haar overtreffende. De *Cingalezen* hadden ontrent 600 koegels, door de Vyanden op haar geloft, verzamelt, die zy met kracht hare Vyanden (op de beste wijze zoo zy konden) wederschonken, en toezonden.

Meest was den *Portugees* in de klem om zijn water te halen, alzo het zelve buyten haar Sterkte moste geschieden, ook zoo wierd den Krijghsman door nacht ende dagh te waken en braken (tegens zulk een menigte) afgemat. Men hadde alleen hoop van ontzet, indien men tot den aanstaande Zoomer konde uytharden, maar hier van wierden zy ook berooft; want na dat zy met groten arbeydt ende kommer den Winter doorgebracht hadden, zoo quam *Anthonio de Lemos*, tot haar ontzet, alleen met een Galeij, ende met niet meer dan 50 Mannen, en die noch met groote moeyte by een verzamelt, alzo de *Seguera*, met de grootste macht afwezende was.

Ondertusschen maakten de *Cingalezen* twee Torens, van Klappusboomen met zooden gevult, op dat zy (terwijl de Grachten van de haren gevult wierden) van boven den Vyandt beter zoude treffen; hier in zach *De Britto* een groot gevaar, dies hy voorneemt een uyt-val op den Vyandt te doen, ende hy *Anthonio de Lemos* dicht aan de strandt laat op korten, belast hem met zijn grootste stukken de voornoemde Torens ter neder te werpen. Hy zoude aan d'ander zijde den Vyandt onverwacht met 350 Mannen op't lijf vallen, ende zoo rauw onthalen als't doenlijk was, gelijk gelukte, ende den Vyandt door dit Heldenstuk, en wonderlijke stoutheyt ende dapperheyt verschrikt, wiert in der yl uyt zijn vastigheyt verjaeght. Hy overwan beyde de Torens, ende dreef den Vyandt uyt zijne standt-plaatze. Hier op ontstont geen kleyn veldt-geschrey der *Barbaren*, die alle

De Britto steekt den brandt in de daken van de huizen die naast de Portugésche Vastigheyt gelegen waren.

Hier uyt ontstaat een zwaren Oorlogh.

De Portugezen werden belegerd.

Den F. gees i nauwt water len.

Krijg weyrig ontzet Coucl

De B doet een val met geluk op Cingalezen.

alle te vooren verftroyt t'famen rotten, om met alle macht en geweldt den *Lufitaan* te verdrijven.

Nu waren de *Cingalezen* ende de *Moren* met den anderen vermenght, hebbende 150 Ruyters en 25 Elefanten voor uyt trekkende, met Torens en gewapende Mannen geladen, aan de inwijken hadden zy kruyswijze fcherpe Snoey-messen, om alles, wat haar voor of ter zijden ontmoetede, met de twee-fnijdende fcherpte af te snijden; dit maakte den *Portugees* in 't eerfte vervaart, maar daar na was het een roede voor haar zelve, want de Elefanten met zware kogels getroffen zijnde, verachtende den haak van hare *Carnakken* ende Regeerders, keerden haar om, en wezen haar Vyanden den rugge, en deden geen kleene nederlage onder de *Cingalezen* ende *Mooren*, want zy konden het kittelen van die yzere ballen op haar huyl niet verdragen. Dus raakte den Vyandt der *Portugezen* met fchande aan 't wijken, ende deze dagh brak de belegeringe op, en gaf den *Portugees* adem tocht.

Den *Koningh* vervloekte de aanradinge der *Mooren* andermaal, en ftelde alle verdere hope van belegeringh uyt zijn gedachten. Hy zond Gezanten aan de *Britto*, bad dat zijn dwaasheit hem zoude vergeven werden, en dat met hem mochte verzoent zijn. Zoo zien wy hoe dat t'elkens de *Portugezen* met de *Koningen* en Vorften van *Ceylon* in oorloge zijn geweest, ende hoe dat zy onder de Grooten des Eylants twiſt en tweedracht hebben geftookt, om ondertuffchen haar ooghwit te bereyken, gelijk zelfs *Maffæus* niet verzwijght, in zijn 16 Boek van zijn *Indiſche Gefchiedeniſſe*.

Wanneer den *Koningh van Cota* drie Zuſters Zoonen hadde dewelken (na de wijze des Landts) de erffeniſſe toequam, deze ziende dat zy door het langh leven van haar Oom aan 't Rijk niet konde vroegh genoegh komen, hebben den *Koningh* gedoodt, en verdeelden het Rijk en de erffeniſſe onder malkan-

deren; maer (*ut Regna & tede ſocium non ferunt*, dat is, gelijk *Koninkrijken ende bedden geen medemakkers lijdén*) zoo lagen zy haast tegen malkander over hoop, de middelſte wiert van den oudſten *Parea Pandar* genaamt, die op den Troon zat, haast van 't leven berooft. De jonghſte *Maduyn* genaamt, die een wijl met zijn Broeder wel over een quam: maar *Maduyn* klaaghde daar na, dat hy na zijn waardigheyt niet ge-eert wiert, als die met het grootſte gevaar zijns levens, eerſt den aanraderende uytvoerder van zijns Ooms doot was geweest: maer zijn Broeder *Parea Pandar* wapende zich dagelijks tegen de liſten en lagen van *Maduyn*, en ſchreef aan den *Koningh van Portugaal*, en verkreegh zoo veel dat hy zijn Dochters Soone (met uytſluyten van *Maduyn*) tegen de gewoonte, tot na-volger in 't Rijk ende erfgenaam van de Kroon maakte. Hier door *Maduyn* verbittert zijnde, zeght zijn Broeder den openbaren Oorlogh aan, ende belegert *Cota*, ende verwoeft alles.

Den *Koningh* op dat hy niet zoude ſchijnen tegens een rover ende oproerigen met Wallen ende Grachten, als wel met wapenen te ſtrijden, ende met kracht, heeft zijn Bende buyten de Stadt gerukt, ende begaf zich op een bequame plaatze; In zijn Leger was een rot *Portugéſche* krijgers, uyt de zelve heeft een, 't zy dat hy onnoſel zijnde ofte van *Maduyn* omgekocht was, den *Koningh* met een loot doorſchoten. Doen maakte men tot *Koningh Pareas* Dochters Zoon, en zettede hem de Kroone op met alle behoorlijke eeren ende plichten, daar te Lande vereyft: Maar men twiſfelde aan des Kindts jaren, ende vertrouwde zich daar niet op, als mede niet op 't Volk dat licht veranderlijk is, en te meer, om dat men wel wiſt dat *Maduyn* zich niet ſtil zoude houden, dies eyſchte men van *Noronha* nieuwe hulpe, dewelcke zonder te dralen een Vloot uyt ruſt, ende die met 3000 Krijgers mant, ende be-

Een baar
blykelyk
voorbeeld
daar van
uyt P. Maſ-
ſæo aange-
haalt.

Noronha
gaat na
Ceylon
met 3000
Man.

Bekamt
een grooten
Buyt van
100000
Kroonen in
Columbo.

geeft zich zelve mede in die tocht. Mengaf dit werk de naam (als *Maf faus* zonder eenige flaterye zeght) dat het was om de rechtvaardige zake van den jongen *Koningh* te beschermen, doch in der waarheyt, 't was om den buydel en schat, die binnen *Columbo* heymelijk begraven was, wech te roven, om zoo de uytgedighde ende uytgeputte *Financien*, en beurze der *Portugezen* wat te sterken, gelijk hy over de 100000 kroonen aldaar bevondt, en doe mede sleepte.

Ondertusschen *Maduyn* versterkte zich in *Ceta Vaca* met alle kracht, een Stadt zijnde 9 mijlen van *Columbo*, zoo de voornoemde Schrijver vermeldt, die *Noronha* veroverte met weynigh moeyte, ende in vlamme zet, en trok met vreughde weder na *Goa*. Waar *Maduyn* verder is gebleven, heeft men uyt de Gedenkboeken niet konnen op-zoeken, gelijk ook *Maffaus*, meermalen genoemd, bekend.

Dus hebben wy gezien hoe *Columbo* eerst is gesticht by de *Portugezen*, en ten laatsten A°. 1656. in onze Macht is vervallen. Men bevond in de veroverde Stadt, tusschen de 6 ofte 7 Lasten verdorven Rijs, zoo dat het langh genoegh gewacht en uytgehart was, eenige pakken *Caneel*, een deel goede ende verdorven *Areck*, 24 *Fregatten*, waar van 9 in de grondt gehakt waren, 1500 guldens *Contanten* in geslagen munte, binnen de Stadt, 33 pakjens *Kleedinge*, 25 *Metale Klokken*, in alles lagen op de *Bolwerken* 60 *Metale*, en 68 *Yzere Stukken*, in alles 128, nevens een *Mortier* en 6 *Bassen*: Daar wierdt bevonden te zijn 10000 *Canon Kogels* van alderhande slaghe ende gewichte, 6500 ponden goet, ende 1150 verdurve *Bus-poeder*, een deel *Zwavel* ende *Zalpeter*. Nu waren wy wel meester van *Columbo* geworden: Maar *Raja Singa* begon te knorren, ende t'onvreden op ons te zijn, zoekende eenige misnoegen. Hy schreef dan deze Brief.

Raja Singa Rajou, &c.

Gisteren ende cergisteren zijn aan dit Keyzerlijke Hof eenige nieuwe maren gebracht, hoe dat de *Portugezen*, wegens het overgeven van de Stadt, stonden te handelen, en tzedert is my voorzeker bericht, dat gemelte *Portugezen* haar woordt zullen houden, ende indien dat zoo is, zoo behoort de U E. my 't zelve bekend gemaakt te hebben, dies mijn Keyzerlijke Perzoon de nieuwe tijdinge noch geen geloof en geeft: Maar indien het de waarheyt is, zoo gelieve U E. my 't zelve, ende hoedanigh het Verbondt is, dat met haar staat aan te gaan, op het spoedighste bekend te maken. In't leven van mijn zeer beminde Directeur Generaal hebbe ik om yets geschreven, 't welk my is beloofd, daar aan wilt gedenken. In't Keyzerlijke Hof, te *Reygamwatte* den 11 Mey 1656. Onderstont *Raja Singa Rajou*, Alder-grootmachtighste Keyzer van *Ceylon*.

Het XL. Capittel.

Overloopers gestraft. *Raja Singa ontrekt de Hollanders alle toevoer. Klagende Brieven des Keyzers. Verscheyde Portugésche Schepen genomen. Raja Singa stroopt en plundert des Compagnies Onderzaten.*

NU begon het tijt te werden, Nom de *Overloopers* ende *Schelmen* te straffen met de doodt. Voor eerst most *Simon Lopes*, een gebooren *Portugeesch*, een groote *Schelm* ende *Guyt*, die van de *Ed. Maatschappye* een belooninge van 50 guldens ter Maandt genooten hadde, ende kort na onze nederlage in't stormen, tot den *Vyandt* overgegaan was, (voor wien de *Portugezen* te vergeefs baden) de trappen van de *Leer* op-klimmen, ende met de koorde vast gebonden zijnde, daar na afgeworpen, bleef zoo langh hangen, dat hem het over en weer loopen, het maken van een tweede *Mortier* tot afbreuk van ons volk, en eyndelijk het leven benomen wierdt.

Loon

Raja S
is misn
en sch
een Br

D'Ove
pers m
doodt g
straf
opgehan

Not
Dezen
mon L
pes ha
de eerst
Mortie
Colum
toegeste
waar m
ons Vol
veel sch
leed.

Loon na verdienste ontfingh zoo een trouwlooze Fielt; voorts noch twee *Europeanen* om het zelve Feyt, (wiens namen om reden verswogen werden) gingen den zelven wegh, en wierden opgeknoopt, noch een ander wierdt gegeeßelt, en met de strop om den hals onder de galge, een geheelen dagh een yeder ten toon gestelt.

Nu begon men de *Portugezen* over te voeren, men zondt de *Papen* ende *Getrouwde* na de *Over-kust*, om door den Heer *Gouverneur Laurens Pit* na *St. Thomé* verzonden te werden. Men bequam schrijvens van *Raja Singa*, daar uyt men niet duysterlijk zagh, dat hy vergramt was. Den *Boekhouder Walraven Thomé* schreef van *Montual*, dat hy, op het ontbieden van den *Corporaal Hans Jacob Lambert*, 10 *Mardijkers*, ende een *Sergeant*, na de *passé Naclegamme* hadde gezonden, om des *Koninghs Dissaves* van *Ouwa*, ook van de *Zeven- en Vier Corles*, die met haar *Krijgers* daar vergaderde, te stutten, 't welk den Heer *Gouverneur*, ende zijnen *Raad* niet wel geviel; maar voor een groot misverstandt op-namen, als oordeelende, dat uyt zulken daat, des *Koninghs* misnoegen te meer zoude aanwassen ende gegront werden, waarom den zelven *Corporaal* in alier yl belast wierdt, de *Mardijkers* te rugge naar *Montual* te zenden, ende de *Koninghze* willende overkomen, geen-zints te beletten, maar gewoone *Vriendtschap* te bewijzen.

Raja Singa wangunste groeyde van dagh tot dagh. Men bevondt dat den toevoer uyt het Landt ons onthouden wierdt. Men zondt den *Sabandaar Don Joan de Costa* naar de *Dissaves* van *Saffragam*, en van de *Zeven- en Vier Corles*, welke alle haar verontschuldighde, zeggende, (hoewel wy beter onderricht waren) het yeder vry te staan haar eet-waren aan de *Markt* te brengen, en dat niemant van haar het zelve verhinderde: zy verklaarde mede, (na dien zy geen last van het Hof had-

den) niet te derven onderstaan by den Heer *Gouverneur* te komen.

't Was den 22. van *Bloey-maand* dat de *Jachten de Mars*, ende *Leeuwinne*, voor *Columbo* ter *Rheede* quamen, en kortst daar aan trataan *Landt* den *Onder-bevelhebber Adriaan Roothaas*, zijnde (op een *Briefken* van den *Opper-koopman Reynier Serooskerke*, meldende hoe dat tot *Couchin*, een *Moors Jachtje*, geladen voor 's *Konings* rekeninge, met alderhande nootdrift naar *Columbo* was gestevent) opgebroken, blijvende noch tot bezettinge aldaar de *Jachten Vlissinghe*, *Popkensburgh*, *Zee-Rob*, de *Schelvis*, ende de *Romeyn*, nevens twee andere *Vaartuygen*, welke door de inwoonders van *Caylpatnam*, voor gelt met noodige ververssinghe voorzien wierden, die ook verlangde, dat de *E. Compagnie* daar weder quam te handelen. Men takelde ook twee *Fregatten* toe, om beter aldaar te kunnen dienen.

Op deze tijdt verstondt men dat *Cannangere Aratchie*, geweest zijnde een *trouw Dienaar* der *Ed. Compagnie*, hem (tot ons leetwezen) onder de gehoorzaamheydt des *Koninghs* van *Candy* begeven hadde, en dat 90 van onze wegh-gelooopen *Maturésche Lascarijs*, den wegh van *Angretotte* waren gepasseert. Dit waren quade voorspoken, gelijk in 't naartvolgende breeder zal aangewezen werden. *Raja Singa* drongh ondertusschen dapper op het overleveren van *Negumbo*, en *Columbo*, zeggende, hem zulks van den Heer *Direkteur Generaal Gerard Hulft* zal beloofd te zijn.

Om deze reden schreef *Raja Singa* dezen naartvolgenden *Brief*.

*M*n Keyzerlijke *Perzoon* heeft zeer gearbeydt om de *Hollandtsche Natie* op dit mijn *Landt* te brengen, insgelijks ook, wanneer *Adam Westervolt* met een *Vloote Schepen*, hier aangelant is, in welke tijdt mijn *Keyzerlijke Perzoon* de *sterkte Batcalo* gewonnen, ende met de *Hol-*

De Jachten Mars, ende Leeuwinne komen ter Rheede voor Columbo.

Een Cingalees, te voeren een trouw Dienaar, loopt tot den Koningh over.

Raja Singa's Brief, verwijtende de Hollanders datze haar beloften niet hielden, hem Columbo niet overgevende.

landers den Vrede besloten heeft: Maar na dat die gemaakt, beswooren, ende bevestight was, hebben eenige Officieren de zelve niet na-gekomen ende volbracht, als voor eerst den Capiteyn Burchart Koks, in de wandelingh Capiteyn Coque genaamt, (naderhandt op Punte Gale van een Zoldaat doorwondt ende gedoodt) ende den Commissaris Pieter Kieft, Gezanten aan mijn Hof komende, zoo hebben zy, uyt kracht van volle macht, de Vrede als vooren bekrachtigt ende beswooren: op haar vertrek naar mijn Keyzerlijke Fortresse Gale, namen zy eenen Dissave van my met haar, om den zelve de Landen van Mature over te leveren: Maar door vele oneenigheden, door haar aangericht, hebben zy den gemelte Dissave aldaar niet laten verblijven, alleenigh om geen dienst aan dit Keyzerlijke Hof te doen, dat haar tot groote schade ende verderf strekt. Dit hebbe ik met sware pijn mijns herte verdragen, ondertusschen zijnde mijn Keyzerlijke Perzoon zeer bedroeft ende ontstelt, zoo is mijn zeer beminde Directeur Generaal op mijn Keyzerlijken bodem gekomen, met zich bringende uyt Hollandt zoodanige volle macht, om te doen ende in 't werk te stellen alle 't gene tot mijn Keyzerlijke dienste mochte behooren, ende naar te komen 't gene tot een vaste Vrede behoort, om voort in allen deelen my voldoeninge te bewijzen, mijn mondelingh alhier aansprekende, en verzoekende een vergctenisje van alle voorgaande misnoegen en ingenometheden, alzoo zijn Perzoon my in alles volkomen vergenoegen zoude geven; zulks my in den Name van den Prince van Oranjen, en de Ed. Compagnie, vastelyk belovende, dat men ook de sterkte Negumbo, ende de Stadt Columbo (wanneer met Godes hulpe zoude gewonnen zijn) in mijne Keyzerlijke handen zoude geven, en dat maar eenige Hollanders, die tot mijn diensten daar noodigh waren, zouden verblijven; daarom hebbe ik mijne Hollanders alle hulpe toegezonden, om de Stadt Columbo in te nemen: Maarna het innemen van de voorgenoemde Stadt, zoo

hebben zy alle hare belofte vergeten, en doen het noch dagelijks. U E. E. kondt (tot nu, ende tot dat den Prince van Oranje, en de Ed. Compagnie hier van wetenschap doen) zijn geliefte doen, en 't geen U E. E. aanstaat: Maar die Godt niet en kennen, noch haar woordt houden, zullen te zijner tijdt bevroeden, wat daar van komt; ik weet, dat ik U E. onderwijzende ende bestraffende, God op mijn zijde hebbe.

Voorts schreef Raja Singa:

TWEE Keyzerlijke Brieven zijn van dit Hof afgevaardigt, U E. heeft in de Nederlantfche Tale aan George Blom geschreven: Maar gantsch geen gewagh gemaakt van die dingen die mijn Keyzerlijke diensten raken. Zulke blaauwe Bloemkens mach U E. schrijven aan dien, die het U E. wel gevalt; maar niet aan mijn Keyzerlijke Perzoon: Want komende den Directeur Generaal met volmacht uyt Hollandt, zal U E. nu zeggen, dat de volmacht, ende autoriteyt is van Batavia? Dit geeft my veele nabedenkingen; en die zoodanigh spreekt; hoe kan men zijn woorden gelooven. Dese gaat in 't Neerlants overgeset; op dat U E. hem recht moge nazien. George Blomme zal zoo lange hier verblijven, tot dat ik antwoort hier op bekome, en als dan zal ik hem met mijn Keyzerlijke Brief afvaerdigen. Niet meer. Onse Heere, &c.

Uyt mijn Keyzerlijke Hof Reygamwatte den 21 May 1656.

NB. Hier by (alzoo 't in 't Nederduytsch is geschreven) wordt het navolgende by gevoeght, 't geene zijn Majesteyt in zijn Keyzerlijke Brief niet heeft willen stellen.

Heden den 22. van Bloey-maandt heeft my de Majesteyt laten roepen, ende voor hem komende, bevolen, dat zijn Keyzerlijke Brief, die in 't Portugeesch was geschreven, in 't Nederlandts zoude overzetten, om die, nevens d' anderen, aan U E. te zenden, die, na datze overgezet was, zijn Majesteyt hebbe vertoont, my gevende daar

Raja Singa klacht dat men de Rebellen hem niet toegezonden heeft.

daar op het naarovolgende antwoordt : Hoe dat den Heer Directeur Generaal zaliger, na dat met zijn Vloote, tot dienst van zijn Majesteit, in zijn Keyzerrijk was gekomen, door eenige Keyzerlijke Brieven was bekend gemaakt, dat eenige wederhoorige, zoo binnen als buyten de Stadt Columbo waren, en onder anderen Gaspar Figueiro, die zijn Majesteits Landen groote schaden hadde aangedaan; voorts ook eenige geschenken, die van den Onder-Koningh van Goa gekomen, aan het Keyzerlijke Hofte brenghen waren, van alle welke den Heer Directeur Generaal alleen eenige weynige heeft gezonden. Voorts heeft my zijn Keyzerlijke Majesteit indachtigh gemaakt, dat U.E. zoude laten weten, dat, wanneer een Stadt, met hulpe van zijn Majesteit, quam in te nemen, dat men als dan zoude te werk gaan, volgens geschrift ende belofte, zonder daar van ter rechter of linker zijde te wijken: Maar dat U.E. niet eens gedacht heeft, na het overgaan van Columbo, om zijn Majesteits grootste Rebellen hem toe te zenden, noch ook het geschenk dat te zenden hadde, uytgenomen twee Persiaansche Katten, een Scheepje, &c. 't welk door my zijn Majesteit is behandicht, en dat de Rebellen niet gekomen zijn, is alhier tot een quaat teken.

Hier op wierd door den Heer Gouverneur op het beleeftste geantwoort, doch Raja Singa ruste niet: maar berste uyt tegens de Nederlanders in groote bitterheyt, ja zelfs in verdraadt. Want men wierdt in Rade onderricht, door de Portugezen Antonio de Motte, ende Manoel Fonseca de Menijs, hoe den Keyzer Raja Singa haar (wie weet d'andere) in 't geheym hadt doen verzoeken, om haar derwaarts te begeven, belovende haar zoo veel inkomste, als zy eertijts in haren bloeyenden staat genooten hadden: om welke swarigheden voor te komen, men vast stelde, geen Koninghze Zoldaten meer in de Stadt te laten komen, dan zulke, die met byzondere last

van de Majesteit, ofte zijne Dissaves, hier by den Heer Gouverneur, of zijnen Raadt, yets te doen hadden. Ondertusschen wierden 32 Zoldaten na Caleture gezonden, om de passen te bewaren, en men ontlaste zich van een groot gedeelte Portugezen, die met een Compagnie Zoldaten na Gale gebracht wierden. Men bevondt ook (na het oplezen van de rolle der Lascarijns van Mature, dat wel ruym 300 weg-gevlucht waren, gelijk daar na noch meer stilswijgens vertrokken.

't Was den 30 van Bloey-maandt des morgens, wanneer van de zijde van Galkisse, dicht en langhs de wal 4 Fregatten gezien wierden, waarom onze Prince Vlagge in-namen, om den Vyandt daar door te verleyden, den Admiraal voor uyt zeylende, scheen yets te bemerken, stak by, en liep om de Noordt, d'andere drie komen binnen ons geschut gezet, waar terstondt ons kleyn vaartuygh na toe zenden, ende de Hoofden aan landt lieten halen, de welke verklaarden, dat zy den 22 uyt Goas Bhare met 6 Fregatten waren t'zeyl gegaan, en dat twee van de zelve voor Coulang, door harde windt oft gebleven, oft elders ingelooopen waren, immers een der zelve was masteloos geworden. Zy verhaalden ook, hoe een Carveel uyt Portugaal binnen Goas Revier wasten Anker gekomen. Deze 6 Fregatten waren gemant met 68 Zoldaten, en geladen met alderhande nootdrift, zoo van Oorloge, als tot onderhoudt des levens, of het mochte gebeuren, dat de Armade van Francisco de Seyxa, (daar van zy de beste tijdinge niet en hadden) niet mochte binnen geraakt zijn. In deze schaarsheyt van Lijftocht quamen deze Fregatten met hare Lasten ons wel te passe.

Daar na den eersten van Zomer-maandt bequamen d'onze noch een Jachtje, en een Fregat: Men bracht de Hoofden mede aan Landt, die verhaalden hoe de Stadt Couchin een goede zomme gelts hadde uyt-gemaakt, om Columbo in hare noodt by

Vier Fregatten voor Columbo, daar van drie genomen werden.

Noch een Fregat en Jacht be-
komen.

Ra Singa
zou met
de Portu-
gezen aan
te nemen.

te staan. Haar Brieven geopent zijnde, waren van weynigh belangh. De *Portugésche* zaken stonden aldaar met den Koningh wat verwacht.

Verrader-
schen Han-
del der
Cingale-
zen.

Den *Gouverneur* wierdt voor de waarheyt onderricht, hoe daaghs te voeren, zoo als de *Couchinsche* Vaartuygen het strandt van *Galkisse* langs voeren, des Konings *Dissaves* van *Matule* ende *Ourva*, met witte doeken gewenkt hadde, ende veel arbeydts hadde aangewent om aan boort te komen, hebbende de Visschers 400 *Larijnen* beloofd, indien een van beyde quamen te spreken, dat ook twee *Tonijns* ofte Vaartuygen in 't water hadden gezet: Maar datze door de baren niet van de wal konde geraken, 't welk een vuyl werk was, gelijk ook *Raja Singa* veel van onze trouwste dienaars zocht om te zetten, en van den dienst der *Ed. Comp.* af te trekken, gelijk uyt verscheyde staaltjes (indien het noodigh was) zoude kunnen vertoont werden, gelijk des Konings *Lascarijns* mede in den thuyt, daar des *Compagnies* Buffels en Koe-beesten gestalt waren, ingebroken hadden, en daar schade gedaan hadden.

De klach-
ten over
Raja Sin-
gas stroope-
ryen ver-
meerderen.

Meer klachten quamen dagelijks ter ooren van den Heer *Gouverneur* ende zijnen Raadt. Den Onderkoopman *Cornelis van der Duyn* schreef aangaande den toestandt van den Lande van *Mature*, vermeldende hoe de Koninklijke Zoldaten, ende Opper-hoofden, de Inwoonders op hooge straffe hadden verboden, de minste toevoer ofte gehoorzaamheyt aan onze Natie te bewijzen: Maar haar onder des Konings gehoorzaamheyt te begeven, haar makende aan alle de grenzen meester, zijnde alreets zoo vermetel geworden, dat met geheele troepen tot *Billigam*, *Mallimande*, ende de *Baigams*, quamen te huys-vesten. Om welke onrechtmatigheden, ende andere onheylen voort te komen, die van *Gale* drie *Compagnien*, elk van 40 Koppen, hadden afgezonden, met last dat twee van de zelve na de zijde van *Accuras* de wacht zouden houden,

om de Inwoonders voor alle overlafte te bevrijden, ende by ontmoetinge de *Koninghze* af te wijzen, en aan te zeggen, dat uyt onze Landen (die de *Majesteit* zoo lange Jaren, om vredigh te bezitten, ons over gelaten hadde) moften blijven, ten waar dat zy daar toe byzondere last van de *Majesteit* vertoonden, zy zulks niet hebbende, ende evenwel met geweld willende voortvaren, zouden als *Vyanden* afgekeert werden; voorts scheenen de Grooten van het Landt al over lange met den *Koningh* in verbintenisse geweest te zijn. Den *Adigar*, die over den wegh van *Angretotte* tot *Mature* was gekomen, hadde ook voorgegeven, daar toe van den Heer *Gouverneur* (op zijn vertrek) belast te zijn, 't welk een tastelijke en vuyle logen was. Wat verder aan die kant te doen was, toonde deze navolgende *Ola*, die overgezet zijnde, aldus luydt:

CAttepittey Apuhami is tot *Mallimande* gekomen, heeft van daar een *Ola* gezonden, waar inne zegt, uyt bevel van den *Koningh* gekomen te zijn, om het Landt van *Mature* voor zijn *Majesteit* in te nemen, ende te bezitten, verbiedende in 't gemeyn alle de Inwoonderen geen toevoer tot de minste en onrijpe vrucht toe, voor gelt, ofte uyt liefde, ofte uyt eenige oorzaak, aan de *Hollanders*, ofte aan hare verblijf-plaatzen te brengen. Zeyde verder, dat in voorleden tijden genegen waren hier nederwaarts te komen, gelijk nu wederom gekomen zijn, daarom de Inwoonders tot eere van het Hof, ende den *Disslave* van *Mature* wel zullen doen aan den dienst van de *Majesteit* te gedenken, 't welk naarkomende, zullen groote gunst ende eere van 't Hof erlangen. Den *Disslave* van *Saffragam* heeft den *Disslave* van *Mature* gezonden, om *U. E.* in allen deelen behulpzaam te zijn.

In *Pasdum-Corle* ende *Caleture* stonden de zaken niet beter, de Moeder ende Broeder van *Cotteneynde* hadden zy vervoert aan de passé van *Caleture*, de arme Inwoonders ge-

van.

vankelijk genomen, wat men daar in den zin hadde, blijkt uyt deze overgezette *Ola*.

TUdoculle Mandonna Apohami doet te weten aan alle Aratches, Lascarijns, ende de grootste Majoraals, ende Oversten van Caleture, Macoe-ne, Barberijn, als hen deze *Ola* ver-toont wordt, met de Hollanders geen gesprek te houden; geen gerechtigheydt van de Dorpen (te vooren haar vergunt) te betalen, ofte in te willigen, ofte eenigh dienstbaar volk, tot dienst van de Fortresse, te verleenen. Die deze geen geloof zal geven, en den inhoudt niet zal na volgen, heeft groote straffen te verwachten, daarom komt alle herwaarts by my.

Aen *Manoel Andrado* (die mede goede diensten voor *Jafnapatan* gedaan heeft) waar van in het navolgende, wierdt doen mede van zijn Swager een Brief geschreven, meldende hoe dat's Konings volk op de passe *Caleture* was gekomen, en een Slaaf, ende een Vrouw, nevens noch een Inwoonder, hadden gewondt, en hoe hy diende goede acht op zijn *Lascarijns* te houden. Ontrent *Negumbo* gingh het niet beter. *Raja Singa* hadde den Oversten van *Cochiello*, *Patangatti* genaamt, onder groote belofte van vereeringh en belooningh mede aangeweest, zoo dat alles in 't warre gaarn raakte, en dat men in Rade besloot, wat men over deze Vyandtschappen en Struyk-rooveryen zoude doen.

E Brief oft. *Ola* aan een oom gel den. Men vondt aan een zekere Boom, by de Kerk *Guia de Lobo*, een *Ola* hangen, aldus luydende:

DE Stadt *Columbo* is nu veroverd, en men heeft de Majesteit beloofd die ter handt te stellen, 't welk tegens belofte niet geschiet, dies hier over eenige onlusten ontstaande, zoo begeeren wy daar van noch schult noch deel te hebben, doch wy zijn volkomen verzekert van zijn Majesteits genegenheyt tot de Hollandtsche Natie; dies zoo U L. genegen zijt yemandt tot de Majesteit af te zenden, 't selve zal U E. toegestaan werden, en daar toe

zal vry geleyde vergant werden.

Den Heer *Gouverneur* ende zijn Raadt wierdt genoodzaakt; den Koningh *Raja Singa* zijn onrechtmatige stukken, ende snoode strooperyen, zoo in *Pasdum*, *Walewitty*, als *Gale Corle*, en in den Lande van *Mature* bedreven, door een Brief bekend te maken. De schade die zoo wel zijn Majesteit als de *Ed. Compagnie*, tot verder afbreuk van den *Portugéschen Vyandt* op *Tutecorijn*, ende de Over-kuste, by deze ongelegentheydt quam te lijden, wierden hem klaarlijk ver-toont, dat daarom, hoe eer hoe liever, alle Vyandtschap geliefde aan een kant te stellen, ende met ons in alle minzaamheydt te leven, ende onze Landen, die wy zoo lange bewoont hadden, in vrede wilde laten bezitten.

Dat *Raja Singa* in 't korte op dezen Brief geliefde te antwoorden, en daar nevens eenige Afgezanten ofte *Dissaves* te laten af komen; zoo als zijn Majesteit zoude gelieven, dat de Fortresse *Negumbo*, om die af te breken, zoude overgelevert werden, ende om des Konings gemoet meer ende meer daar toe te bewegen; ende hem de maat vol te meeten, liet den *Gouverneur* den *Keyzer* aanzeggen, dat zijn Majesteit dan wijders hadde te laten weten, in wat gelegentheydt zijn *Keyzerlijke Perzoon* begeeren zoude, hem meerder voldoeninge zoude doen, en dat hy daar in de Majesteit gaarn zoude gehoorzamen, indien het niet tot merkelyke schade van de *Ed. Compagnie* zoude strekken: Maar ingevalle zijne Majesteit by zijn onrechtmatigh bedrijf ende overlasten dagelijks aan de arme Inwoonderen, als onze eygen *Nederlanders*, bleef volherdende, dat in zulken gelegentheydt, voor God ende de gantsche Werelt protesteerde onschuldigh te wezen van alle swarigheden, onheylen, bloedtstortinghen, die daar door mochten komen te ontstaan, wordende wy aan onze zijde genoegzaam tegen ons gemoet geperst, ende gedwongen zoodanige Gewelden ende Overlasten

Een Brief na Raja Singa gezonden, daar in vermaant wordt, van zijn strooperyen afstant te doen.

lasten met de Wapenen van God Almachtigh af te weeren. Dezen Brief, om den ontfangh aangenamer te maken, was vergezelschapt met een zeer schoone Valk, ende twee Sperwers, werdende de zelve onder opzicht van zeker *Persiaansche* Dienaar, derwaarts gezonden.

Ontrent
Caleture
stellen
s Konings
Lascarijns
alles in
roere.

Men verstondt van *Caleture*, dat des Konings *Lascarijns* alles in roere stelden, en hoe dat de Inwoonders, die het niet konden ontvluchten, wegh gevoert wierden, niet nalatende tot aan de Riviere te vervolgen, ende zommige te quetzen. Dat *Cannangere* ende *Pittikeri*, *Aratches*, ontrent *Alikan* lagen, ende belast hadden, alle Inwoonders aan de Zee-kant, binnen dry dagen voor haar te verschijnen, dat 10 *Lascarijns* ende 42 *Coelijs* van *Caleture* na *Columbo* verzonden, van een deel struyk-roóvers afgezet, ende Landewaarts in vervoert waren. Om alle schade voor te komen, zoo vondt men goet, tot bevrijdingh van de Inwoonders, ende byzonder de *Chalias*, ofte Canceel-schilders, 200 Zoldaten op *Bentot* te leggen, die onder het gezagh van *Marten Scholtes*, *Pieter Chample*, ende *Joris Hervendonk* derwaarts vertrokken, met last, dat den Capiteyn van de *Gale Corle*, met zijn *Lascarijns*, tot meerder verzekerthey, zich by haar zoude vervoegen.

Men zendt
200 Zoldaten
na
Bentot, om
de Inwoonders,
ende
byzonder de
Canceel-
schilders te
beschermen.

Het XLI. Capittel.

Bede-dagh uyt-geschreven. Twee Caffers komen over. Jurgén Blomme vlucht behendigh uyt Candy. Gevecht. Bosch-loopers gestraft. Tijdinge der Portugésche Vloot. Mis-slagen ontrent het betrappen der zelve. Groot gevoelen van geheel Indiën, over Columbus sterkte. Negumbo een, en andermaal gewonnen.

Uytshry-
vinge van
een Dank-
en Bede-
dagh.

Ontrent deze tijt wierdt, volgens loffelijk gebruyk (zijnde nu een maant verleden, dat God de Heere ons met *Columbos* overwinninge begenadicht hadde) een Bid-

dagh uyt-geschreven, om den Heere voor zijn byzondere weldaden van herten te bedanken, en voorts om continuatie van zijn zegen te bidden, en afweeringe van alle quaat, openbaar geweld, en heymelijk ver-raat, ende om vergiffenisse van alle onze misdaden te erlangen, die ons de minste gunste Gods onwaardigh maken. Gelijk men ook gewoon is alle Jaren op den 12 van Bloeymaandt God de Heere voor *Columbos* veroveringe opentlijk te danken.

Raja Singa schreef wel een Briefken aan den Heer *Gouverneur*, maar antwoorde niets, 't welk ter zake diende, maar handelde alleen van de gezonde Valk, en den *Persiaansche* Valkenier, die de *Majesteyt* wel aanstont, en met alle middelen, tot verblijfsdaar zocht te bewegen. Gelijk (ook om de *Majesteyt* te voldoen) den Heer *Gouverneur* dede, immers dat tot aankomen van de Schepen, die na *Gamron* zouden gaan, wilde in 't Hof verblijven: maar alles te vergeefs. Want men zagh, dat op de aankomste van de 200 Zoldaten, binnen in 't Landt, groote vreeze onder de *Koninghze* ontstont, daaren-tegen byzondere vreughde onder onze Inwoonderen, die meer als 1000 Zielen weder tot ons quamen. Ook hadde *Raja Singa* gelaft, dat zijne *Lascarijns* alle de *Nederlanders* die zy konden bekomen, by hem zouden brengen, en dat men alle Swarten, *Cingalezen*, *Mooren*, ende Slaven die ons dienden, Neus ende Ooren zoude afsnijden.

Raja Singa toonde van dagh tot dagh meer ende meer zijn vyandschap ende verbittertheyt; zoo dat men aen alle kanten een wakend oogh moeste hebben, en over al volk na toe zenden: een kleyn uurtje buyten *Negumbo*, wiert een *Duria*, nevens 2 Canceel-schilders gevanckelijck wegh gevoert. Ondertusschen de weynige *Hollanders* die noch in *Candy* waren, beducht zijnde datze noch lange daar zoude moeten blijven, schreven aen den *Hr. Gouver-*

Raj:
woort
dat te
ke dien

neur

neur, dat doch den *Perſiaan* met de *Vogels* en *Valken*, na de *Majeſteyt* wilde zenden, dat zy dan wel hope zoude hebben van verloſſinge.

Ondertuſſchen quam op *Columbo* een *Gezant*, *Chitty Maley* genaamt, mede brengende een *Valk*, nevens eenige andere ſchenkagien, om zijn *Keyzerlijke Majeſteyt* den grooten *Heer* te vereeren, boven dien quamen noch van *Choromandel* 6 *Valken*, met hare *Jagers* ende *Meesters*.

De Caf-
fe, d'een
Trom-
petter d'an-
de een
Tromboer,
keim tot
on van den
Koningh
of lopen.

Den 20 van *Hoymaandt* quamen 2 *Caffers* tot ons overloopen, zijnde den eenen 's *Koninghs Trompetter*, ende den anderen *Tamboer* geweest, verhalende, hoe de *Majeſteyt* noch in *Reygamwatte* was gelegert: maar eerſt daaghs na *Ruanelle* ſtondt te vertrekken, zijnde den *Diſſave* van *Matule* reets voor uyt getrokken, om de wegen ſchoon te maken. Eenige der *Portugezen* van aanzien, waren van zijn *Majeſteyt* met aanzienlijke *Dorpen* vereert, 't welk onder de *Bly-loopers* groote jalouſie verwekte. Onzen *Overzetter Jurgen Blomme* bleef aldaar noch, en zaghe weynig kans voor hem om van daar te komen. Aan het Hof ſwerfden vijf *Nederlanders*, zijnde te gelooven, het onze verlopen *Schelman* waren. Wonderlijk echter ontquam voornoemde *Jurgen Blomme*, hy hadde des nachts behendigh een *Tony* verkregen, en zich daar mede op de *Reviere* begeeven, en dreef daar mede uyt 's *Konings* *Leger* van *Reygamwatte* tot aan *Montual*, latende zijn *Huys*, daar in gewoon was te vernachten (na dat hy zijn wacht wat vrolijk gemaakt hadde) tot borge.

D Schrij-
vende
O-fetter
lijen
Blomme,
vult be-
keigh uyt
C dy en
ko tot ons
ov

Geht der
C. gale-
ze tegens
d'ze op
H man.

Op den zelven tijt verſtondt men dat de *Koninghze* op klare middagh d' onze tot *Hakman* zeer hevigh aangeſtaft, wetende dat *M. Rabel*, een dapperen *Cingalees*, getrouw aan onzen Staat, woonachtigh tot *Maturre*, daar niet tegenwoordigh was, nevens een *Sergeant*, ende een goet getal *Zoldaten*, maar dat de plaatze met 10 *Blanken*, ende 15 *Laſcarijs* bezet ende bewaart was, evenwel

ſchoon de *Vyanden* ongevaar 100 ſterk waren, zoo verweerden d' onze haar dapper, en verdrevenze. Dus ergerden de zaken dagelijks, en ſtonden niet te beteren, te meer, om dat onze eygen *Honden* ons beten, ende een groote ontrouwigheydt onder onze aanzienlijkſte *Cingalezen* was, zoo dat niet een partye van ons uytgingh, om voordeel op den *Vyandt* te doen, of zy was verſpiet, ende niet eene van haar quam na ons toe, daar ons eenige kenniſſe van gedaan wiert: Gelijk uyt verſcheyde *Schriften*, by d' onze gevonden, bleek; de *Koninghze* hadden ontrent *Mabelle* vier *Zoldaten Vrouwen*, ende eenige *Inwoonders*, mitsgaders den *Sergeant Pieter Janſz. van Dantzik* aan geſnoert, de welke voor de *Diſſave* van de 7 *Corles* gebracht zijnde, aangezeght wierden (nademaal nu lange genoeg de *Hollanders* gedient hadden) ſtaat moſten maken de *Majeſteyt* nu voor *Slaven*, ende *Slavin-
nen* te dienen.

Den tweeden van *Ooghtſmaant* ſchreef den *Onder-koopman Laurens Haurwijk* uyt *Caleture*, dat eenige *boſch-loopers* tot *Boemboele* 't gewas waren komen ſnijden, en dat *Andrado* van hem was uyt-gezonden met een goet deel *Laſcarijs*: maar op haar komſte vonden zy niets dan de afgeſnede *Nely*: doch in 't wederkeeren ontmoetede zy twee *Spions*, die om haar hertnekkigheyt, datze niet wilde zeggen van wie zy afgevaardight waren, om het gewas af te ſnijden, een voet korter wierden gemaakt, ende haar hoofden ſtelde men ten toon op ſtaken by de *Nely*.

Op *Zondagh* zijnde den 13 van *Auguſtus*, quam het *Jachtje Columbo* binne de *Bahia*, zijnde den 11 van *Tutecorijn* gezeylt, waar by den *Heer Gouverneur* een *Brief* erlanght, getekent van de *Scheeps-overighe-*den, meldende, hoe dat de *vyanden* den 7 *Julij* voorleden in den nacht, ende met groote ſtilte met 15 *Fregatten*, tuſſchen de *Eylanden* ende *Riffen* langs de wal, ontkomen waren, dat d' onze de zelve wel tot

Eenige
Boſchlopers
komen het
gewas af te
ſnyden, twee
worden ach-
terhaalt en
koppen afge-
ſlagen.

Tijdinge
van de Por-
tugéſche
Fregatten
voor Tute-
corijn, die
d'onze door
de drooghte
ontſlippen
met behulp
van des
Teuvers
ontrouw
haar door
zijn engte
doortocht
gevende na
Manaar en
Jaſnapatan.

Pambanaar vervolgt hadden: maar de groote drooghte hadde haar belet te naderen, ende dewijl den Landt-regeerder, *Teuver* genaamt, tegens zijn belofte zich na alle oogſchijn hadde doen om-koopen, en haar door-tocht na *Manaar*, ofte *Jaſnapatan* vergunt, (gelijk hy licht kan doen en ook verbieden, met het ſtoppen van het Gat (dat de Vaartuygen door moeten) met groote Klip-ſteenen, die dan tot twee ofte drie weder opgenomen zijnde, bequame door-tocht geven) zoo waren zy genootzaakt geworden weder na *Tutecorijn* te verzeylen.

Groote miſ-
ſlach van de
Hoofden
van het
ſchip de Sa-
phier.

Men hoorde doen de gelukkige aankomſt van de Schepen *Amſterdam*, *Avenhoorn*, *Saphier*, *Cabeljauw*, *Worcum*, nevens de Fluyten de *Pelikaan*, *Patientia*, en de *Swarte Bul*, op de Kuſte *Chormandel*: maar het was bedroeft dat de Overigheyt van den *Saphier*, recht tegens haar laſt, door den *Hr. Gouverneur*, en zijnen Raadt op *Ceylon* gegeven, de medegenomen Gevangens inzonderheyt de Zoldaten (die volgens Contract) na *Batavia* moſten verzonden werden, ontrent *Negnapatan* aan Lant gezet hadden, en in plaatze van de *Zuyder Komptoiren* (volgens ordre aan te loopen) voor by gezeylt waren, zijnde door dit verkeert beſtaan, den *Vyandt* met 80 Mannen verſterkt, en daar en boven de *Compagnie* beladen gebleven met Kleeden, en Koopmanſchappen die zy lichtelijk hadden kunnen in-nemen. Dus ziet men dat den dienſt der *Compagnie* menighmaal ſchandelijk verwaarlooft wert, ende dat aan wel te gebieden, ende trouwelijk te gehoorzamen den welvaart hanght.

Tot groot
nadeel van
de E.Com-
pagnie.

Men verſtondt klaarlijk door de Brieven van den Koopman *Adriaan van Nieulant*, uyt het *Deenze Fort Tranguebare*, dat de Fregatten (daar van te voren gewach was gemaakt, door hulpe van den *Teuver* (door zijne engte) naar *Jaſnapatan* waren vertrokken, van waar *Anthony Amaral de Menezes* (namaals in onze aankomſt op *Manaar*, van een vier pon-

der door zijn hals geboort gedoot) eenige Vaartuygen (tonijs genaamt) naar *Negnapatan* hadde gezonden, omme alzoó weder een macht (op het verzoek van den Koningh *Raja Singa*) by den anderen te verzamelen,) met de welke zy ons in deze zeer bekommerlijke tijden, vry veel ſchade zoude kunnen doen, dat Godt verhoede. In alle deze ongelegentheden, liet den *Hr. Gouverneur* niet na het oogh geduyrigh in 't zeyl te houden, gebruykte meermalen den dienſt van den *Hr. Joaſ van der Laan*, met 2 of 300 Mannen, om den *Vyandt* een vreeze aan te jagen, ende in geſtadigh vluchten te houden. Dus rolden de zaken der *Compagnie* een lange wijl, ende heeft *Rajas* onluſt alle de tijdt onzer aanwezigheyt, tot op den Jare 1665. geduyrt; en of wel zomtijds een kleyne ſchemeringe van hope quam te verſchijnen, zoo is evenwel, tot op dezen huydigen dagh, geen gront tuſſchen ons en *Raja*, ende het is hacchelijk of die by zijn leven te verwachten is: daar nochtans te wenſchen was, dat met den anderen in vrede leefden.

Tot noch toe hebben wy van *Columbo* geſproken, ende aldaar wat lange vertoeft. Het zal nu tijdt zijn (om den aandachtigen Lezer niet te lange opeene plaatze op te houden) dat wy de Reviere van *Montual* overvaren, ende een weynigh ontrent en binnen *Negumbo* ruſten. Doch eer wy daar van ſpreken, kan niet overgeſlagen werden; het groot gevoelen dat de *Portugézen* hadden van de onwinbaarheyt van haar oogappel der Sterkte *Columbo*, men zwetſte op alle plaatzen, dat den *Hollander* zoo oyt dierlijke, byzonder hier een blaauwe ſcheen zoude loopen. Den Koningh van *Portugaal*, noch zijnen onder Koningh in *Goa*, zoude oyt gedogen, dat zoo een Moeder der Sterkte, van de Ketters zoude verkracht werden. Byzonder, wanneer men hoorde van onze nederlage in den algemeynen ſtorm. 't Mach my gedenken, ter

Het g
gevoelen
de Portu
gézen
de onwin
baarheyt
van Co-
lumbo
Macaff
hadden.

zelve

zelve tijdt op *Macassar* zijnde , dat eenige *Portugésche Padres* daar wonende , als mede die uyt *China* gekomen waren , van deze Belegeringe als van een belacchelijke zake spraken , die niet anders dan een quaden uytval konde hebben , ja men wilde geheele ende aanzienlijke zommen geldts daar aan verwedden. Byzonder maakte *Françisco Viero* , groote rodomontados ende snorkeryen , (opgeblazen zijnde door de tijdinge van ons eerste ongeval , hem zekerlijk bericht zijnde) als wezende een Man van groot aanzien , ende een van de voortreffelijkste Kooplieden in *India*.

Den Koningh van *Celebes* , ende *Macassar* (zijnde de Hooft-plaatze van dat Eylandt) had mede een groot gevoelen van de onwinbaarheid dier plaatze , (gelijk uyt zijne mondt ende zijner Grooten) door de *Portugézen* aangestookt gehooft hebbe : maar na drie Maanden verblijfsdaar , en de spoedige te ruggekeeringe op *Batavia* , (hoewel niet na wensch getroffen Vrede met de Koningh van *Macassar*) die nochtans genoegzaam in onze handen was , (indien het hooft van deze Ambassade , meer na de korte ende klare *Instructie* van den Ed. Heer *Generaal* en de E. *Raden* van *India* , als na eygen menschelijke gevoeligheyt geluyftert hadde) verstondt men haast dat *Columbo* , door d'onze vermeerstert was : waar van de tijdinge op *Batavia* , (met groote toeyuchinge des Volks) door *Sr. Pieter de Bitter* zal: gedachtenisse gebracht wierdt.

Zoo word het spreekwoord dagelijks bekrachtigt : Hoogmoedt komt voordien val , en *hoogheyt des geestes voor de verbrekinge* , Prov. 16. vers 18. Zoodanige dwaasheyt was in *Babel* , die zy daar na most bezuren : hoe licht kan Godt het geklank der Bazuynen doen blazen tegen de vaste Steden ? De Inwoonders van *Columbo* meynden , nevens de Mannen van den Burgh *Zion* , dat de blinden en kreupelen ons van hare Vastigheyt zouden afdrijven : maar de

rechterhandt des *Heeren* verhooght. Tot een voorbeeldt , dat niemant steune dan op zijnen Godt , en op de Rots-steen Israëls : anders wil Godt zelsaan de Inwoonders des dals , de Rotze der pleynen , die vertrouwen de op hare Sterkte , zeght wie zoude tot ons kunnen naderen ? *Jer. 2. 13.* Ja al was het dat men zijn nest maakte in de hooghte , licht kan Godt (die den eenen verhooght , den anderen vernedert) daar van daan stoten , en de heerlijkste stellen tot een eeuwigen smaat , hoon , en aanfluytinge der Natien. Zoo dat een yder die voor by gaat zegge : Was dit dat vrolijk huppelende Landt ? en die Volkrijke Stadt ? welkers oudtheyt van lange dagen af is geweest , haar eygen voeten hebbenze wech gedragen , om in Vreemdelingschap te verkeerren ; Godt geve dat dit over ons niet bewaarheyt werde , 't welk te duchten staat , als yder op zijn kracht , en nie op de sterkte des Alderhooghten steunt. Dus verre waren wy uytgestapt : maar niet geheel buyten den wegh. Nu vijf uren gaans van *Columbo* , tot *Negumbo* langhs het strant gewandelt hebben de , moeten wy aldaar wat verblijven.

De Fortresse *Negumbo* is vijf uren gaans gelegen van *Columbo* , leggende noordelijker. Van wien het alder eerst gebouwt is , kan ik niet zekerlijk schrijven , alzoo in de *Portugésche* Gedenk-boeken , (die by my zijn) niets vinde ; het is ook niet te verwonderen , dewijl het maar een gemeyn Fort is , ende byzonder gemaakt tot beveylinge van de Caneel Landen. In 't voorgaande is aangehaalt , hoe door den Heer Admiraal *Adam Westerwolt* , *Batecalo* is veroverd. Na de overwinninge van de voornoemde plaatze , verkreegh den Heer *Antonio Caan* , in 't Jaar 1639 de Vastigheyt van *Trinquenemale*. *Negumbo* wierdt de eerste maal veroverd (voor de Oost-Indische Maatschappye) van den Heer Directeur Generaal *Philip Lucasse* , in 't Jaar 1640. den 9 van Sprokkel-maandt ,

Een goede lesse voor alle hoogmoedige en trotse menschen.

gelijk te voren is aangehaalt, dat kort daar na op den 13 van Lente-maant, (stormender handt) de sterke Stadt *Gale*, door den Commandeur *Willem Jacobsz. Koster*, wiert bemachtigt, welke met vier van zijn lijf-wachten, door *Rajas* volk schelmachtigh is vermoort.

Voorgenoemde *Koster* was zelfs in *Candy* geweest, ende verkreëgh op zijn gantsch billijke verzoeken niets, en wiert maar vruchteloos opgehouden, dies hy door misnoedigheid ende ongedult de Hof-groten begon te dreygen, (zijnde voorwaar een groote onvoorzichtigheit ende een teken van weynigh politic,) daar by komende eenige scheltwoorden. Dit alles wiert ten quaatsen by de *Majesteit* overgedragen, zoo dat gemelte *Koster* haast verlof kreegh om van *Candy* te vertrekken, zonder behoorlijke eerbewijzinge; onderwegen wiert hy van eenige, die hem (quanswijs) na *Batecalo* zoude geleyden, schandelijk vermoort, ende met vele wonden ter neder geleyt.

Commandeur *Koster*
schandelijk
vermoort
door *Rajas*
volk.

Een godtlooze belooninge voor zoo grooten dienst! te meer alzo *Koster* zal: gedachtenisse; hem *Raja Trinquenemale*, ende al de Inwoonders, ende de Landen van *Gale* en *Mature*, met de gerechtigheden van dien, inwillighde. *Raja*, indien hy rechte toegenegentheyt tot ons volk in zijn herte gevoert hadde, zoude doen met zijn hulp ons lichtelijk meester van *Columbo* gemaakt hebben: want den Vyandt, hadde tot behoudt van *Gale*, alle zijne macht uytgezet, zijnde de voornoemde Stadt zeer schaars bewaart, met Papen, Burgers, ende weynige Krijghs-knechten, zoo dat den *Portugeesch* nauwelijks de neus buyten de Poorten derfde steken: maar *Raja* dachte dat het beter was, van twee Volkeren aangezocht te werden, als van d'ene der zelve overheert, liet de *Portugezen* den adem scheppen, hebbende zijn vermaak, om beyde deze *Europäische* Volkeren op zijn bodem te zien vechten.

Negumbo wiert (na dat de *Portugezen*

gezen nieuwtoevoer uyt Goa be-
 men hadden) van haar weder uyt
 onze handen gewrongen. Men be-
 nauwde ook Gale zelfs, zoo dat de
 Vyandt dikmaals dicht onder de
 Stadt quam, ende den Heer *Jan*
Thijssen, zoo nu en dan op den Vyant
 met eenige Zoldaten uyttrok, om,
 zoo veel het mogelijk was, haar af-
 breuk te doen. Ondertusschen had-
 den wy gantsch geen hulpe van *Raja*:
 maar hy zagh dit spel met goede
 oogen aan, latende alle de beneden
 Landen in handen van onze Vyand-
 den. Zoo schokte de zaken tot den
 Jare 1644. (schoon men *Raja Ba-*
tecalo, volgens zijn begeerte, over-
 gaf,) ende de *Portugezen* door den
 Heer Ambassadeur *Pieter Borrel*,
 genoegzaam wiert geprezenteert.

In 't begin des Jaars 1644 won den
 Heer *François Caron*, stormender
 handt (voor de tweede maal) de
 voorgezeyde Sterkte *Negumbo*, hy
 versterkte zeer de plaatze met vier
 aarde Bolwerken, buyten met zoden
 omzet, latende daar in tot bezetting
 ruym 500 Mannen. Edoch den *Portu-*
géschen Generaal *Don Philippo*
Mascarenhas meynde (na't vertrek
 van onze Vloot, ende de verdere
 Krijghsmacht, zoo na *Gale* als el-
 ders) de voornoemde Vastigheydt
 andermaal te dwingen: maar de zijne
 wierden zoo wel afgeslagen, dat hy
 met schande most opbreken, ende
 na *Columbo* vertrekken, zeer rouwe-
 lijk met zijn volk onthaalt zijnde.
 Ontrent deze tijdt, quam de Heer
Joan Maatzuyker, nu Gouverneur
 Generaal van *Neerlandts India*, in
 Goa, ende trof met den Onder-Ko-
 ningh *Joan de Silva, Telles de Mene-*
zes, Grave van *Aveiras*, een Vrede
 ende bondigh besluyt, aangaande de
 Landtscheydinge tusschen beyde de
 Natien, op het Eylandt *Ceylon*, het
 welk A°. 1645 op den zelven bodem
 wiert in 't werck gestelt, blijvende
 daar na den genoemden Heer voor
 Gouverneur op *Punte Gale*, ende de
 verdre ommeeslagh der *Ed. Compag-*
nie.

Het XLII. Capittel.

Raja spandt heymelijk met de Portu-
gezen aan. Zijn tamme Elephan-
ten aangeslagen. Raja verklaart
zich tegens de Portugezen. Hol-
landers verliezen Angretotte. Ver-
sterkinge voor de Portugezen, en
Nederlanders. Slagh op Tiboene.
Caleture verlaten. Portugezen te
Water en te Lande geslagen. Ver-
overingh van Manaar.

Raja Singa onderwijl misgun-
 nende de *Ed. Compag. de Zeven*
Corles, liet zijn Struyk-rovers in de
 zelve niet weynigh grazeren en
 plunderen, hier onder stookten de
Portugezen ook byzonderlijk, die by
 den Heer *Jan Thijssen*, zoo veel te
 weegh brachten, datter tegen de
Koninghze een openbaren Oorlogh
 afgekondicht wiert. Waar naar den
 Commandeur van *Negumbo, Nico-*
laas Jacobsz. Overschie, (namaals
 tot *Voorburgh* overleden,) boven de
 Landtpalen der *Compagnie*, des *Ko-*
ninghs tamme Elephanten liet opha-
 len, daar over de *Majesteyt* niet wey-
 nigh ontfelt was, ja zoo gevoeligh,
 dat alle zijne macht by een rukte,
 en zich daar over in alle manieren
 aan ons Leger en Volk te Lande
 zocht te wreken in de *Zeven Cor-*
les, die haar niet na behoren queten
 en zonder noodt overgaven; even-
 wel zijn met de wederom-komst van
 de *Ed. Heer Maatzuyker, Negumbo,*
Gale Corla, en *Mature*, met zijn
 Landen, nevens de Inwoonderen,
 wel verzekert, den Caneelgeschilt,
 wilde Elephanten gevangen, ende
 de verdere inkomsten des Landts
 ten beste der *Compagnie* bevordert;
 ende zelfs *Raja Singa* gestilt, die
 met zijn Volk na boven trok, zon-
 der de buyten-wachten der *Portuge-*
zen eenigh leedt te doen, tot geen
 duyster bewijs, dat *Raja*, ende den
Portugeesch in een stil verbondt ende
 gesprek met den anderen waren.

Dit bleef zoo staan tot in den Jare
 1649. wanneer den Heer *Maat-*
zuyker, de *Gevangens* door een
 goede

Raja spant
heymelijk
met de Por-
tugezen
aan.

's Konings
tamme Ele-
phanten by
de E. Com-
pagnie aan-
gehaalt,

Raja trekt
weder na
boven.

goede gezantschap neffens eenige geschenken uyt *Candy* verlosste. In 't begin van het Jaar 1650 (na welbedachte beschikkinge van den Heer *Maatzuyker* voornoemt) trok *Rampot*, volgens zijn eygen verzoek, uyt het Landt van *Gale* en *Mature*, 't welk *Raja* zeer qualijk geviel, hy liet evenwel de zaken zoo heen sloeren, ende wilde daar om het harnas niet aantrekken: edoch met het begin van den Oorlogh tegens de *Portugezen*, in 't laatste van 't Jaar 1652. verklaarde zich *Raja* met ons tegen de *Portugezen*, te meer om dat de *Portugésche* Zoldaten, als eenige voorname Borghers tegens den Heer Generaal *Manoël Mascarenhas Homem* muytineerden, zijn Perzoon vast stellende, alle welke zaken zijn *Majesteyt* daar toe te meer bewogen.

Deze zamenstanders, haar meeste macht van de boven kant als elders binnen *Columbo* vergadert hebbende, trokken schielijk met 800 Blanken, ende meer gewapende Swarten, na onze *Pagger Angretotte*, die haar naar elf dagen Belegeringh, en de doot van vele Perzonen, den 8 van Lou-maandt A°. 1653. met 98 *Duytsche*, ende 24 *Javanen*, ende meer *Lascarijs* opgaven, onder voorwaarde van die in redeljkheyt te zullen verlossen, zoo als wy d'onze dien zelve namiddagh, met ruym 300 Mannen, ende eenigh Inlantfch Volk meynden te ontzetten; evenwel stontd het zoo geschapen, dat het ons qualijk zoude gelukt hebben schoon ons Volk haar niet en hadde overgegeven, om dat zy meer dan eens zoo sterk, en in haar voordeel waren, ende d'onze gantsch besloten: indien den *Portugeesch* doen op ons aftrekkent Leger aangevallen hadde, buyten twijffel zoude hy ons een merckkelijke nederlage gegeven hebben: maar Godt (wiens Name daar voor gedankt blijft,) en wilde dat niet gehengen: want met dat *Raja Singa* vernam, dat d'onze op *Angretotte* in noodt waren, zoodede hy zijn *Dissave* op den Vyandt by *Cottegore* aanvallen, en de buyten-

wachten tot de passen ontrent *Columbo* verslaan; daar over den Gouverneur ende Capiteyn *Moor*, met haargeheele Leger uyt *Reygam*, en *Pasdam-Corle* na *Columbo* ontboden wierden, ende na dat zy de *Konink-sche* weer wat van honk gejaaght hadde, zoo leyden zy het op onze buyten-wachten van *Negumbo* aan, en bezetteden de *Vier* en *Zeven Corles*, ofte Provintien: wanneer *Raja Singa* met veel Krijghsvolk, van de *Ouvafche* kant na *Saffragam*, Hooftplaatze van de *Vijf Corles* quam afzakken; 't welk den *Portugéschen Dissave*, met eenige *Compagnien* daar leggende, tot *Gurbeville* deed aftrekken, ende wy den anderen beter konden te hulpe komen, houdende *Gales* en *Matures* Landen geheel onbekommert.

Middelcerwijl quamen nu op den 10 van Bloey-maant, 12 Fregatten, met eenen Nieuwen Generaal *Francisco de Melo de Castro*, nevens een goet getal Officieren ende Zoldaten, ende andere nootwendigheden van *Goa*, na *Columbo* verzonden, zijnde doen (tot ons ongeluk) door hart weder onze Kruygers, maar twee etmaal te voren uyt haar bezettinge opgebroken, ende na *Gales Bahy* verzeylt. Dus wierden de *Portugezen* door haar toevoer zeer versterkt, zy waren byzonder bezigh om haar Cancellschilders ende Inwoonders te verzekeren, zonder op ons yets aanmerkens waardigh by der handt te nemen.

Raja Singa gemerkt hebbende dat de *Portugezen*, wederom op nieuws versterkt waren, in den Herfst-maant met eetwaren van *Tutecorijn*, Anno 1653. ende dat wy met vier Schepen niet een Zoldaat bequamen, om de gene die lange uytgedient hadden te verlossen, en dat den Gouverneur *Jacob van Kittensteyn*, zijn verlossinge was toegestaan; dat zelfs, in het laatste van October, den Ed. Heer Commissaris *Rijklof van Goens*, met vier Schepen na *Perzia*, en *Zuratte* vertreckende, over *Ceylon* medegeen ontzet en bracht, vertrok met zijn

Raja verklaart zich tegens de Portugezen.

Manoël Mascarenhas Homem van zijn Volk vast gezet in Columbo.

De Hollanders verliezen Angretotte.

Het ontzet komt te laat.

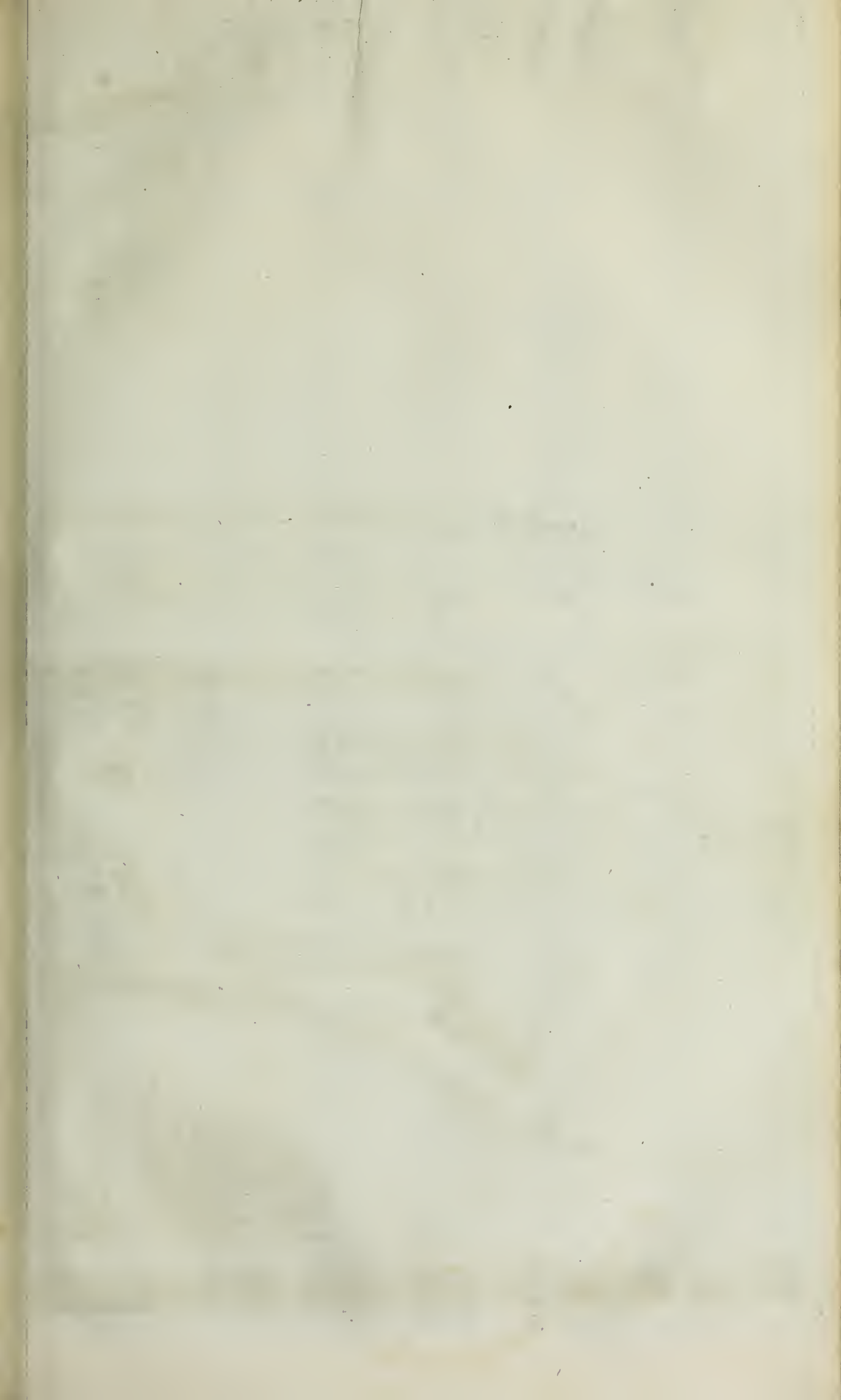
Raja doet een uytval op de Portugezen.

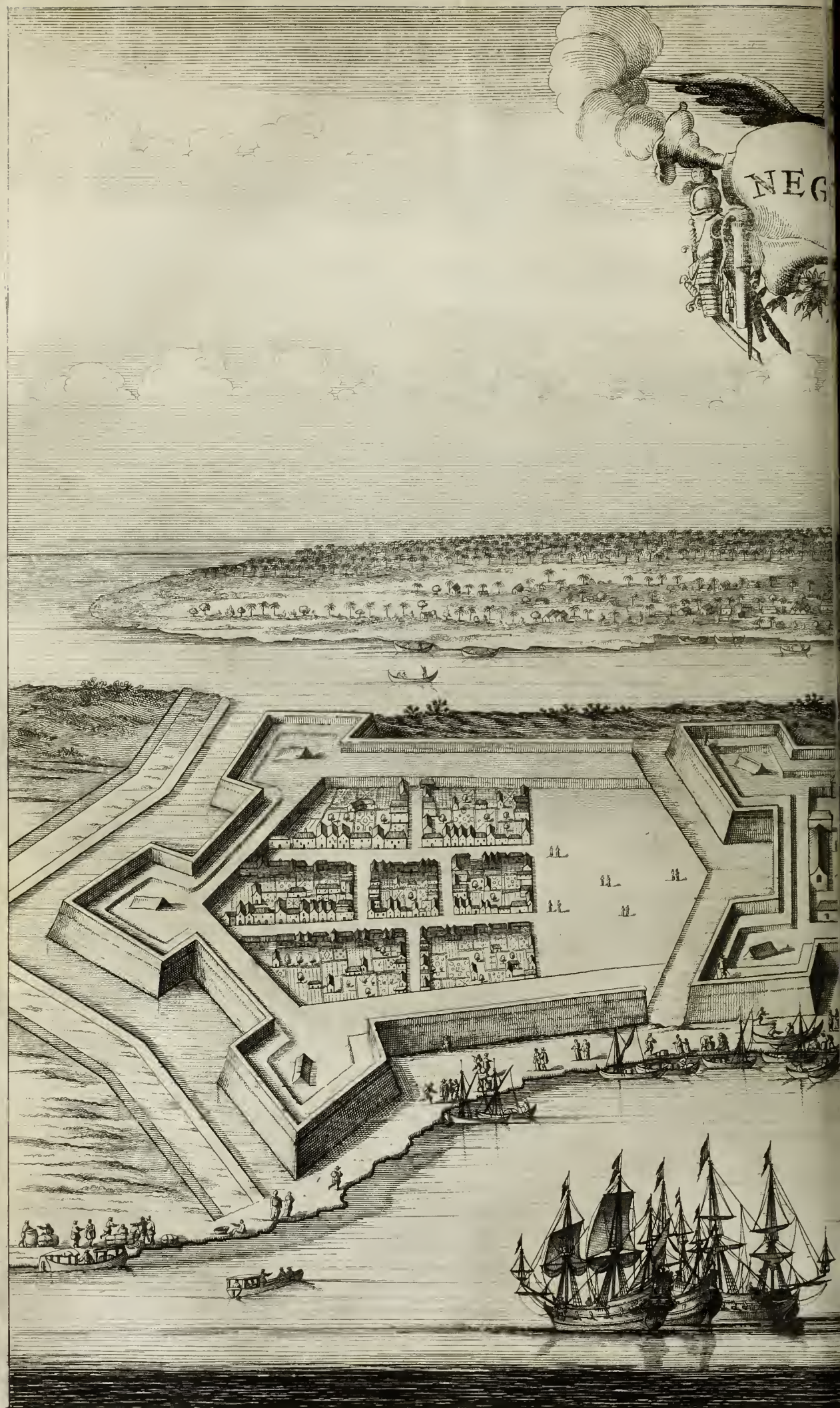
Het buyten Leger der Portugezen wordt in Columbo ontboden.

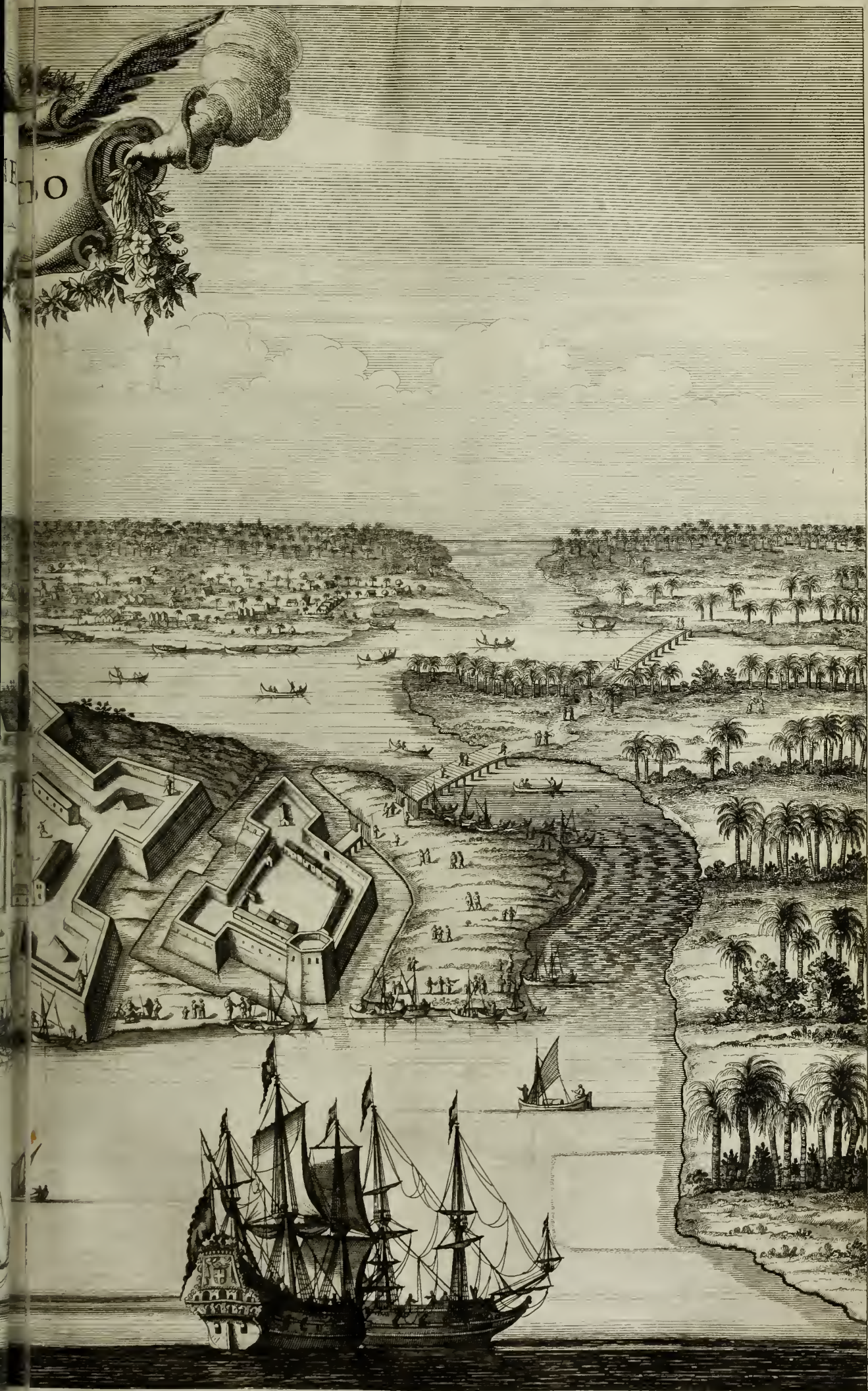
12 Fregatten komen van Goa met een Nieuwe Generaal Francisco de Melo de Castro genaamt.

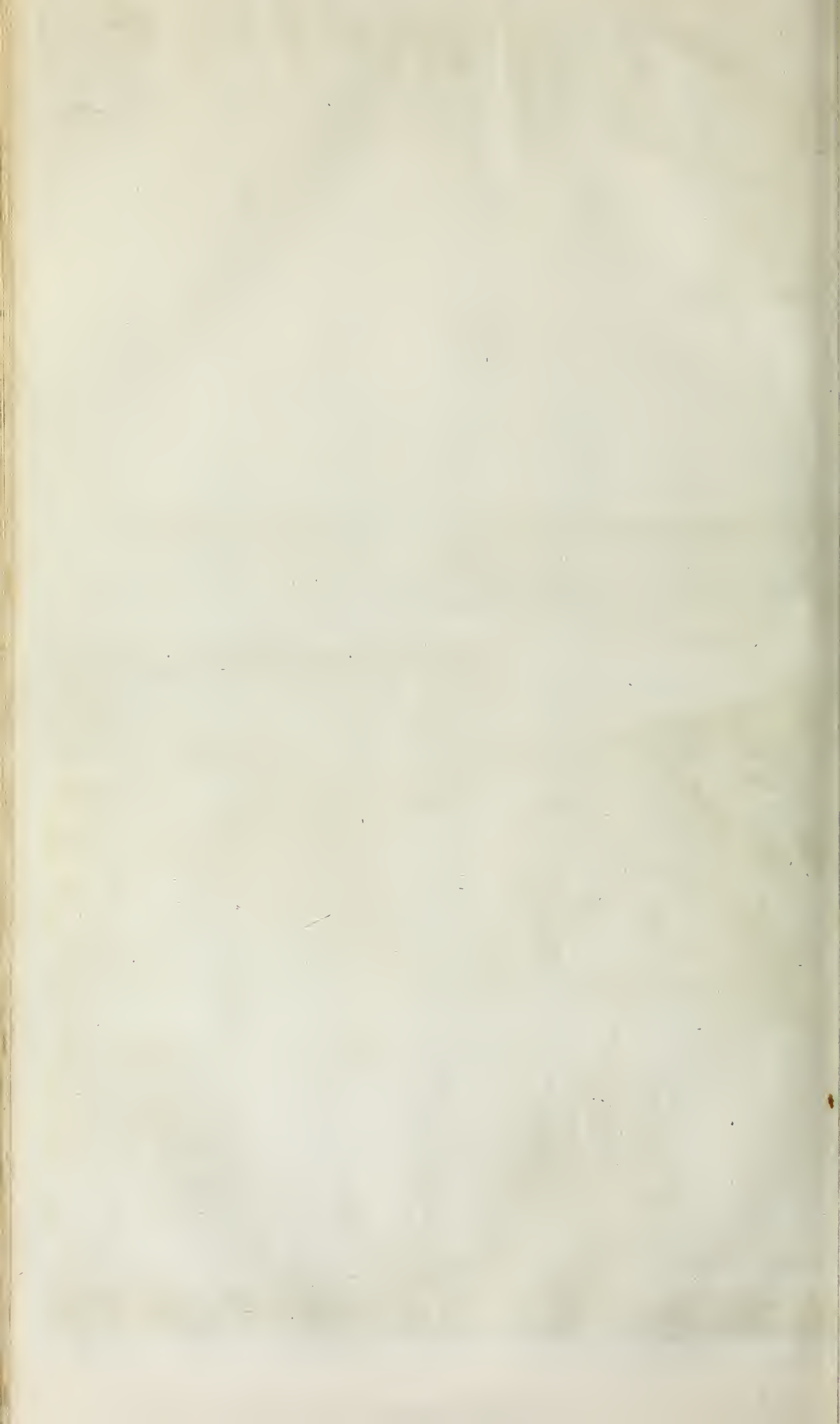
De Ed. Compagnie verkrijgt geene nieuw Krijghsvolk.

Den Gouverneur Jacob Kittensteyn vertrekt.

zijn uytgeteert, ende om laaghe brachte Krijghsmacht, weder van *Caravanella*, door de *Zeven* en *Vier Corles* na *Candy*, ende rusten daar uyt. Hier na quamen de *Portugezen* (nu van *Rajas* volk bevrijt zijnde) haar voor *Negumbo* vertoonen met haar meeste macht, om d'onze uyt te lokken, ende eenigh voordeel op de zelve te bekomen: maar niets byzonders uytrichtende, vertrokken in't eerste van het Jaar 1654. en legerden haar in *Reigam*, ende *Pasdum-Corle*, van waar zy zomtijds op beesten, ende het gewas gingen roven, waar op den Heer Majoor *Jan van der Laan*, met zijn byhebbende macht opzicht hadde.

Op den 20 van Lente-maant begaf zich den Heer Gouverneur *Adriaan van der Meyde*, van *Gale* na *Caleture*, van waar op den 23 van de zelve Maandt, met al de macht die by een konde verzamelen, het voorttrekkende Leger der *Portugezen*, over *Berberin*, *Dodangodde*, en *Tiboen* naspeurde, 't welk hy op den 26's morgens in haar voordeel slachvaardigh vondt, en na een uur schietens, wat buyten schoots achterwaarts deyzende (om den Vyandt uyt te lokken) doch hy derfde ons niet naderen, nochte zijn goede pas verlaten. Aan haar kant waren vry veel meer gequetsten, ende dooden, dan aan onze zijde: men rustte en at op *Tiboen* met ons Volk, en vertrok weder na *Caleture*, en den Vyandt over de Rivier gevaren zijnde, quam in *Columbo*, ende verliet des *Compagnies* Landeryen.

Nu quamen vijf Galjoenen, gemant met 1000 Man, tot versterkinge van den *Portugeesch*, die haar onder de wal vertoonden, zy raakten slaaghs met onze drie Jachten, de *Windthont*, *Renocer*, ende *Dromedaris*: maar konden niet een van de zelve vermeersteren, hoewel tot *Negumbos* rif aan den anderen waren, van waar de *Portugezen* (door het verlies van haren *Capiteyn Moor*, en veel dooden en gequetsten bekomen te hebben) de stevens na *Co-*

lumbo wenden, ende onze Jachten berghden haar onder het geschut van *Negumbo*. Om welke reden den Heer *Gouverneur* weder na *Caleture* vertrok, alwaar den Raadt voorgehouden wiert, wat in deze ongelegentheydt te doen stont; in't kort beslootmen *Caleture* te verlaten, ende *Negumbo* met alle macht bystandt te doen, ende in waarheyt dit was een zeer nodige zake: want anders waren wy niet machtigh geweest, om onze byzonderste Sterkte daar meest aan gelegen was te bewaren, ende onze Krijghsmacht te behouden.

In't begin van Gras-maandt wiert *Negumbo* (zoo veel doenlijk was) met Volk versterkt: maar den Vyant met meerder Mannen voorzien zijnde als voren, quam van *Galquisse* *Caleture* weder bezitten, en legerde zich op *Aligaon*, daar tegens d'onze (na dat de Jachten, en *Negumbo* beter voorzien waren) met 200 Zoldaten, ende 80 *Javanen*, en een goet getal *Lascarijs*, onze langh beheerste Landen, nevens de Caneelschielders, ende Inwoonders van allen overlast (zoo veel in deze onze zwakheyt mogelijk was) bevrijden.

Ontrent deze tijdt, quam den Heer Commissaris *R. van Goens*, weder uyt *Persia*, en *Zuratte*, op *Ceylon*, ende hadde zijn E. 't geluk, dat ontrent *Cabo de Ramos*, de *Galjoenen* vernielde, en 20 van onze *Angretotsche* Gevangens verlosste, dewelke op *Punte Gale* aan Landt bestelt wierden. Dit veroorzaakte dat de *Portugezen* weynigh Volk met haar Fregatten konden afzenden, alzo door de Vloot van gemelte Heer *van Goens*, vele van de zelve aan stukken ende reddeloos gemaakt waren, ende verbrooken voor *Achiera*. Dus wierdt van wederzijden, nochte van den Koningh veel uytgericht, tot dat d'onze haar Leger in Hoymaant versterkten, verkiezende tot haar verzamel-plaatze *Bentotte*, recht over den Vyandt, alleen de Reviere tusschen beyden zijnde. Den *Portugeesch* verloor te-

Caleture van d'onze om gewichtige redenen verlaten.

Den Heer Commissaris R. van Goens met zyn Vloot uyt Persia en Zuratte komende, krenkt de Portugesche navale macht ontrent Achiera en Cabo de Ramos.

gensons 30 blanke koppen, nevens eenige vaartuygen (*tonijs* genaamt) zoo dat haar de moet wat verkoelde, om in onze Landen te vallen, ende den Caneel ende Areeks-ooghst te stutten, nevens de vanghst der Elephanten, zijnde de voornaamste inkomst voor de *Ed. Compagnie* op het Eylandt.

Nieuw
toevoer
voor de
Hollanders
op Ceylon.

Den 13 van Herfst-maant, quamen de Jachten *Tortel-duyf*, *Roode Leeuw*, ende *Cabbeljauw*, met noodigh toevoer ende 50 Zoldaten. Den 4 van Winter-maandt, bequamen d'onze met het Jacht 't *Konijn* noch 54 Krijghs-knechten, welke met noch 150 Matroozen, gelicht van vier Schepen, die met den Heer Directeur *Hendrik van Gent* op *Gale* aangekomen waren, om versch water te bekomen, by onze macht op *Bentotte* vervoeght wierden, daar mede wy op den 16 December voor daegh, ruym een half mijl boven beyde de Legers, met in de 20 *Catapanels*, (ofte Inlantsche vaartuygen) 690 sterck zijnde, zoo Officieren, Zoldaten, Matroozen en *Javanen*, als *Cingalezen*, de Revier *Aligaon* onverhindert over voeren: maar vonden kort daar aan een krachtige tegenstant van 300 uytgelezen blanke *Portugezen*, ettelijke *Toupassen* en *Cingalezen*, zoo dat onze Inlantsche Zoldaten het haze-pat kozen, die wederom by een vergadert zijnde, alle na de strant bestelt wierden; nu dreeven wy ook den Vyandt voort, en bequamen van haar een metalen stuk 1000 pont wegende; den *Portugeesch* weerde zich mannelijk, achterlatende ruym 60 dooden, en veel meer gequetsten, dies hy genootzaakt wierdt zijn Leger van de boven-kant tot *Malwane* ende *Columbo* in te trekken.

Den Portugeesch
moet zijn
Leger van
de boven-
kant in-
trekken.

Den Vyandt ziende dat wy verder geen aanslag op *Caleture* maakten (hebbende zijn Zoldaten zold ende goede maande gegeven) trok in Lou-maant 1655. wederom schielijk op-waarts, ende floegh *Rajas* volk (onder den *Dissave* van de *Vier Corles*) dapper af, gelijk ook

met haar aangelande toevoer van *Jafnapatan* ende *Manaar*, nevens veel toegevallen *Lascarijns*, den *Dissave* van de *Zeven Corles* na-joe-gen, tot by *Candij's* nauwe doortochten, beroovende den Lantman; waar door de *Majesteit* zoo ontfleken ende vertoornt wiert, dat hy al zijn meeste Krijghs-macht by een verzamelde, ende in Gras-maandt wiert zijn voor-troep van *Gaspar Figeiro*, ontrent *Attapitin* geslagen. Zedert welke tijdt de *Majesteit* na het Hof trekkende, in rouwe en droefheyt verbleef, ende een lange tijdt pruyelde.

't Was een byzonderen zegen dat de nieuwe Generaal *Antonio de Souza Coutinho* (onder wiens Gouverno A^o. 1656. *Columbo* is overgegaan) waar van te voren in 't brede is gesproken, welke Heer (weynigh vreughde te dier plaatze heeft genoten) met 500 Zoldaten, en acht Fregatten, op den 18 van Bloey-maant ontrent *Gale* quam te vervallen, waar op 't Jacht de *Leeuw*, ende 't *Konijn*, zoo vlugh loopende als zy konden, twee Fregatten in haar klauwen kregen, met al het volk ende den voorraet, en twee aan strandt jaagden; ook most den Generaal *Coutinho* (uyt vreeze) achterom tot *Ponta das Pedras* zich begeven; zoo dat maar twee of drie Fregatten binnen *Columbòs Bay* geraakten. Den Generaal quam met een goet geley van *Jafnapatan* en *Manaar* over *Pute-laon*, *Calpentijn*, en de *Zeven Corles*, in Augusto ofte Ooghst-maant in *Columbo*, alwaar korts daar na wiert voorgestelt, ende in zijn Ampt bevestight; terstont bezichtigende met den grooten Hopman *Antonio Mendes d'Arangie* de Sterkte *Caleture*, latende aldaar 300 kloeke Zoldaten, en veel Swarten, tot bewaringe blijven; makende *Gaspar Figeiro* by de werken te hebben.

Nu quam den Heer Directeur *Gerard Hulft*, (zal gedachtenisse) by zich hebbende den Heer *Jan van der Laan*, in de *Ceylonsche* zaken genoegh ervaren, geenziast te verzuy-

Rajas
troep
Galpa
geiro
gen.

Raja
met dr
heyt n.
Candy

De Hol-
ders ve
overen
Fregat.
en jage
twee n.
strant.

Den A-
wen Ge-
raal An-
nio de
Souza
Coutin-
kan in
lumbo
komen,
na Pon-
das Ped-
en over
napatar
Landen
Stadt tr-
ken.

men 't gene tot afbreuk van den Vyandt konde strekken. Men zond twee of drie Jachten van den hoek van't Hooft *Comorijn* half September, om de Fregatten na *Tutecorijn* van *Columbo*, tot overvoeren van eetwaren gezonden, aan te halen ende te vermeesteren, ofte binnen d'Eylan-dekens te bezetten: mitsgaders om de *Portugezen* van *Caleture* te doen ruymen, te meer, alzoo den Vyant wist, dat den Heer *Directeur* met een groote aanzienlijke macht quam na het Eylandt afzakken, ende alrede voor *Negumbo* was aangelant, ende getracht hadde den *Portugeesch* over de Riviere van *Montual* te bezoeken: maar d'Armada der Vyanden bestaande zoo in 20 Fregatten, als andere Barquen, hebbende alle noodtwendigheden zoo van *Jafnapatan*, als de *Indiaansche* Kusten ingeladen, zeylende dicht voor by *Negumbo*, (dewijl onze Schepen op anker lagen) geraakten (tot ons leetwezen) binnen *Columbo*; hier nevens bequam den Heer *Hulft*, met een Jachje tijding, dat uyt *Portugal* eenen Nieuwen Onder-Koningh, met drie Galjoenen, een Jacht, ende veel volks aangelant was. Hier op stelde den voornoemden Heer in Rade voor, die tegen te varen, om dezelve ontrent de *Marmagon*, ofte d'*Agoada* aan te treffen, ofte het aanstaande toevoer met de Schepen ten anker leggende, in te wachten. Den Heer *Hulft* verviel met vier Schepen ende een goet getal Zoldaten voor *Berberijn*, daar dezelve den 28 van Herfst-maandt aanlande, ende haar by het Leger vervoeghde, gelijk kort daar op het innemen ende veroveren van *Caleture* volghde; waar van in 't breede te voren is gesproken.

't Zal tijdt zijn dat wy nu *Negumbo* verlaten, ('t welk wel bewaart wiert met goede wachten; eerst door den Heer Majoor *Jan van der Laan*, daar na door den Opper-Koopman *Eduart Haww*,) ende ons na *Manaar* begeven. In den Jare 1661 ben ik te Lande gereyft van *Jafnapatan*, tot *Columbo*, zijnde een wegh van

49 ofte 50 mijlen, blijvende op reyze zeven dagen. Van *Negumbo* ver trekt men na de Riviere *Chilaww*, over *Cajuel*, ende dan door de Lantstreken *Madampe*, *Putelaon*, latende het Eylandt *Calpentijn* aan de zijde leggen, voorts over *Aripou*, daar een Christen Kerk is, mede t'onzen tijde Gereformeert tot *Manaar*, en dan door de *Wannias*, van de Kerke *Mantotte* tot op *Jafnapatan*; waar van in 't naervolgende breder zal gesproken werden. In die Reyze merkten wy met malkanderen, dat geen Caneel en waft dan over de Riviere van *Chilaww*, te weten na *Columbo* toe, 't welk ook de Inwoonders eenparighlijk bevestighden, want zoo ghy verreyft van *Negumbo*, over de Riviere van *Chilaww*, zult ghy geen Caneel tot *Jafnapatan*, en boven *Jafnapatan* aantreffen. Alle deze Landen zijn zeer schoon en goet, behalven *Calpentijn*, dat wat dor is, byzonder munten uyt de Landen van *Madampe*, indien de zelve bevolkt waren, gelijk in onze tijdt die woest lagen, ende de Buffels met geheele troepen t'zamen liepen, zy zouden heerlijke vruchten voortbrengen.

Wy zullen dan spreken van het Eylandt *Manaar*, 't welk eertijds aan het vaste Landt is gehecht geweest: want de drooghte die men *Adams Brugh* noemt, dat niet duysterlijk uytwijft, daar aan liggende het Eylandt *Rammana Kojel*, daar een vermaarde en rijke *Pagode* staat, behorende onder den *Tewver*, die aldaar een Sterkte heeft, dewelke in 't gezicht en dicht by de vaste Kust licht. Men kan in het goede mousson, door eenige gaten van *Adams Brugh* met kleyne Vaartuygen door varen, gelijk eens gedaan hebbe.

Het voornoemde Eylandt is van de *Hollanders* veroverd, in 't Jaar 1658 onder het beleyd van den Heer *Rijklof van Goens*. Den *Portugeesch* hadde langhs het strant doorgaans Loopgraven gemaakt, ende hadde al zijn macht bestaande in niet minder

Schoonheit
der Landf-
douwen.

Beschryvin-
ge van het
Eylandt
Manaar, en
hoe het zel-
ve A. 1658.
van de Hol-
landers is
overwon-
nen.

E Nieu-
wen Onder-
Koningh
kon uyt
Portugal
mei veel
Vol drie
Galjoenen
ende en
Jach.

Reize van
Jafnapatan
te Lande
tot Colum-
bo.

der dan 1000 Mannen , by een gebraght ; zijnde te Water gesterkt met twaalf Fregatten. Men riep de Name Godes yverigh aan , en narijpe raadts-pleginge , om te landen , daar men dacht het voordelijkste te zijn , liet men de groote Schepen dicht onder de wal korten , en de kleyne insgelijks , om dan eenparighlyk te Landen , gelijk geschiede.

D'onzen hadden in 't Landen vry tegenstant. Den Luytenant *Hendrik van Wel*, (doen Sergeant) was d'eerste die aan Landt stapte , en met de zijne dapper streecht , de andere kort daar op volgende ; ondertusschen wierden de *Portugezen*, die haar volk meynden te ontzetten , van ons Geschut , leggende op de Schepen , met kogels ende schroot geladen , zoo rauw onthaalt en gegroet , datter veel met de neuzen in 't zant sloven , ende een korte Begraffenisse hadden. Het gelukte ons mede zeer wel , dat den Generaal der *Portugezen* *Anthonio Amiral de Menezes*, met een kogel van een Prince stukje door zijn

hals getroffen ; gedoot wiert. *Anthonio Mendes d'Arangie* , een dapper Hopman , wiert nevens andere swaarlyk gequetst ; wy verloren een Vaandrager , en voor het Landen , (wanneer de Boot van 't Jacht *Naarden* van de *Portugezen* genomen wierdt,) den wakkeren Luytenant *N. Blok* ; gelijk ook te vooren den *Portugeesch* met zijn Fregatten, voor by onze Vloot passerende, ellendigh gehavent wiert , ende een swaar getal van doden en gequetsten bequam , ende ten laaften alle de Fregatten hem af handigh gemaakt wierden: Heerlijk queet zich alhier den Heer Majoor *Jan van der Laan* , niet tegenstaande , dat even voor zijn Landen 't Scheep in mijn bywezen een swaren val gedaan hadde , ende vry swaarlyvigh was: evenwel (na ouder gewoonte) brak op de Vyanden met Helden moet in , en jaagden ze haast op de vlucht , betoonende , gelijk hy in de wandelingh genaamt wiert , in der daat een schrik der *Portugezen* te zijn.

Anthonio
Amiral de
Menezes,
Generaal
der Portu-
gezen, doot
geschoten.

Dapper
van den
Heer M
joor Jan
der La

Den

Den *Portugeesch* was zoo benauwt dat zich in de Fortresse van *Manaar* niet derfde vertrouwen: maar over de Revier geheel na *Jafnapatan* begaf, latende *Andrea Villossa*, alleen met weynigh volk in 't Kasteel *St. George*: indien den swaren regen d'onze niet belet hadde, men zoude een vry grooter nederlage (door het vervolgen) den Vyandt gegeven hebben.

Den 22 van Sprokkel-maandt gaf *Andrea Villossa*, het Fort *St. George* op billijke voorwaarden op, en niet zonder reden: want hy van de zijne schandelijk was verlaten, ende niet machtigh om onze kracht van wapenen te wederstaan. Men bequam alhier ontrent 200 Gevangens, zoo Blanken als Swarten: onder deze was een *Caffer*, die op zijn Ampt staande, voorgevende dat hy een *Capiteyn* was, weygerde eenige wapenen te dragen, ende van de aarde (gelijk hem belast was) op te nemen, liever een goet getal rottrinhslagen, dan dien hoon willende verdragen, schijnende van een genereuze inborst te zijn.

Den 24. van de voorgemelte Maandt, wiert van my de *Dankzegginge* gedaan opentlijk in de Hooft-Kerke, met een goede toeloop van volk, uyt den Text 1 *Sam.* 7. 7. Dus behaaghde het Godt Almachtigh onze wapenen krachtigh te zegenen, zoo dat hier een yeder van ons mochte zeggen als eertijds *Casar*: *Veni, vidi, vici.* dat is, gekomen, gezien, gewonnen. Wonderlijk was deze Overwinninge: te meer, om dat wy, die op 's Vyandts bodem te Landen hadden, ende haar uyt de voordelige plaatzen te verdrijven, ongelijk swakker waren; in ons landen stont ook anders niet te verwachten als te winnen, ofte de Zee te moeten uytdrinken, of ons beenderen aan Landt te laten. Ik weet niet dat by ons, in de tijdt mijner aanwezigtheyt in *India*, zoo grooten Helden-stuk is begaan in de Oorlogen tusschen ons en den *Portugeesch*, byzonder met zoo een gewenschte

uytkomste: daar-en-boven zijnde zoo wel aan d'eene, als aan d'andere zijde *Europeanen*, Mannen in de wapenen geoëffent, ende geen blode Swarten.

Indien men eens aanmerkt hoe de hartste quast van ons noch moest gebroken werden, ende wat werk noch aanstaande was, om aan de Reviere door den Vyant te dringen en te boren, zijnde onze Krijghs-macht niet meer dan in 800 koppen bestaande, hebbende alles mede genomen, dat zich verweren konde, ende latende een deel swakke, ende minst weerbare Mannen in *Columbo*, om reden, dat het groote Schip de *Salamander*, met eenige honderden Zoldaten gemant, nevens Ammunitie van Oorloge, en *Vivres*, (waar op den Commandeur *Pieter de Bitter*, ende den *Capiteyn Peter Wasch*, nevens den Koopman *Edward Ooms*, ende den Koopman ende leger Boekhouder *Hendrik Roman*, nevens eenige andere Amptenaren waren bescheyden) zes Maanden zoo hier als daar, en in de *Maldivische* Eylanden, met groote ellende hadden gefworven, en eyndelijk eerst *Columbo* hebbende aangedaan, door last van den Ed. Heer *Adriaan van der Meyde*, (zonder tijdt te verzuymen na *Manaar* wiert verzonden,) aldaar ankerde, doen wy meester van het Eylandt waren, ende na *Jafnapatan* onze weg met het Leger genomen hadden.

Eer wy evenwel van *Manaar* scheyden, mochten wy een weynigh van de gelegentheydt des Eylandts hier in voegen.

Het XLIII. Capittel.

Omstandige Beschrijvinge van Manaar. Hoe de Christelijke Godtsdienst aldaar geplant is, en noch staat te vorderen. Beschrijvinge van de Landen der Wannias. Optocht na Jafnapatan. 't Leger trekt over de Reviere. Slaat de Portugezen. 't Water-Fort in-genomen.

*M*anaar, wort by de Inwoonders ende Vreemdelingen
T 3 alzo

Aankomst van het groote Retour-Schip den Salamander, dat zes Maanden van Batavia tot Manaar swerfde in groote schaarscheyt van alles.

Wonderlijke overwinninge der Nederlanders in de bemachting van Manaar over de Godts.

Waar van
Manaar
zijn name
heeft.

Op het Ey-
landt Cey-
lon wort
niet alleen
de Cinga-
lésche maar
ook de Ma-
labaarsche
tale ge-
bruykt.

Op wat
hoogte
Manaar
leyt, en hoe
veel Kerken
daar onder
hooren.

Het Fort
van Ma-
naar by de
onze zeer
versterkt.

alzoogenaamt, om dat *Man*, in de *Malabaarsche* tale betekent *Zand*, ende *Aar*, een *Revier*, beduydende zoo veel als een *Zand-Revier*: want dit moet men aanmerken, dat op het Eylandt *Ceylon*, niet alleen de *Cingalésche*, maar ook de *Malabaarsche* sprake gebruykt wert. De eerste boven *Negumbo*, tot *Columbo*, *Caleture*, *Berberin*, *Alican*, *Gale*, *Beligamme*, *Maturé*, *Dondere*, &c. Maar al het ander gedeelte dat na de overkuste van *Chormandel*, ende de inbocht zwayt, gebruykt de *Malabaarsche* tale, zijnde tegeloven (gelijk meermaals d'Inwoonders van *Jafnapatan* hebbe hooren vertellen) dat die Landtstreeke van de Kust *Chormandel*, is bevolkt geworden in oude tijden, ende aldaar de sprake van haar Vaderlant (zoo nabuerigh aan het Eylandt *Ceylon*) hebben medegebragt: te meer, geeft haar verhaal waarheyt, nademaal binnen in het Landt, als in *Candy*, *Vintane*, *Ballaney*, &c. de *Cingalésche* tale meest en alleen in swangh gaat.

Manaar is gelegen op de hooghte van negen graden benoorden den Evenaar, is langh vijf uren gaans, ende twee uren breedt, daar by gerekent zijnde de inlopende zoute *Reviere*, (gelijk uyt de Landtkaarte kan gezien werden,) want deze loopt tot dichte by de Hooft-Kerke *Carcel*. Voor by het Kasteel loopt een Kanaal, daar kleyne en lichte Jachjes van 3, 4, 5, voet door konnen, om na *Jafnapatan* te zeylen. Het Fort is by onze tijdt merkelyk versterkt, ende met een diepe wijde ende bequame gracht voorzien, ende veel weerbaarder, en defensiver als doen wy het van de *Portugezen* eerst wonnen. Het voornoemde Eylandt bestaat uyt zeven Kerken, onder welke voornamen Dorpen zijn: voor eerst, de *Stadts Kerke*, daar na *Tottavaly*, *Carcel*, *Erkelampatti*, *Pieters Kerk*, daar de *Visschers* wonen, *Peixale*, ende *Tellemanaar*, zijnde het uytterste eynde aan de strandt.

Dit Eylandt is eertijds zeer ver-

maart geweest van wegen de *Paarl-Visscherye*, gelijk ook de Stadt *Tutecorijn*; (waar van in 't voorgaande is gesproken) ende dewijl een geruymen tijdt daar geen vanght is geweest (immers in elf ofte twaalf Jaren niet,) zoo is het Eylandt zeer verarmt geworden: maar dat te voren aldaar weelde ende welvaart is geweest, heeft men klaarlijk uyt de prachtige Gebouwen, Kerken, Kloosters, ende byzondere Ornamenten, wel konnen afnemen. In den Jare 1666 (na mijn vertrek) is daar wederom voor d'eerste maal (na dat de *Ed. Compagnie* daar meester is geworden,) een goede *Visscherye* geweest, gelijk uyt de Brieven van de *Vrienden* uyt *India* (aan my geschreven) verstaan hebbe, ende nu uyt de overgekomenen hoore dat in 't Jaar 1669. andermaal een goede quantiteyt *Paarlen* voor de *Ed. Compagnie* was geduykt ende bekomen.

De Inwoonders van dit Eylandt spreken, nevens het *Malabaars*, meest alle *Portugeesch*, en zijn van over vele Jaren tot het Christen geloove gebracht, waarom zy van den Koningh van *Jafnapatan*, sware ende bloedige vervolgingen hebben uytgestaan, zommige der Christenen zijn met de wreedste doot ende martelizatie gestorven, zoo dat die arme Menschen, en Nieuwlingen in *Christo*, eerst met Water, en kort met Bloedt gedoopt wierden. Vele ontquamen over het vaste Landt, en begaven zich na *Goa*, zijnde een reyze van meer dan 100 Mijlen; onder andere was in dat gezelschap eenen *Koninghlijcken Jongelingh*, de welke aldaar, nevens de gevluchte *Christenen*, onderwijs in de Godts-dienst bequam.

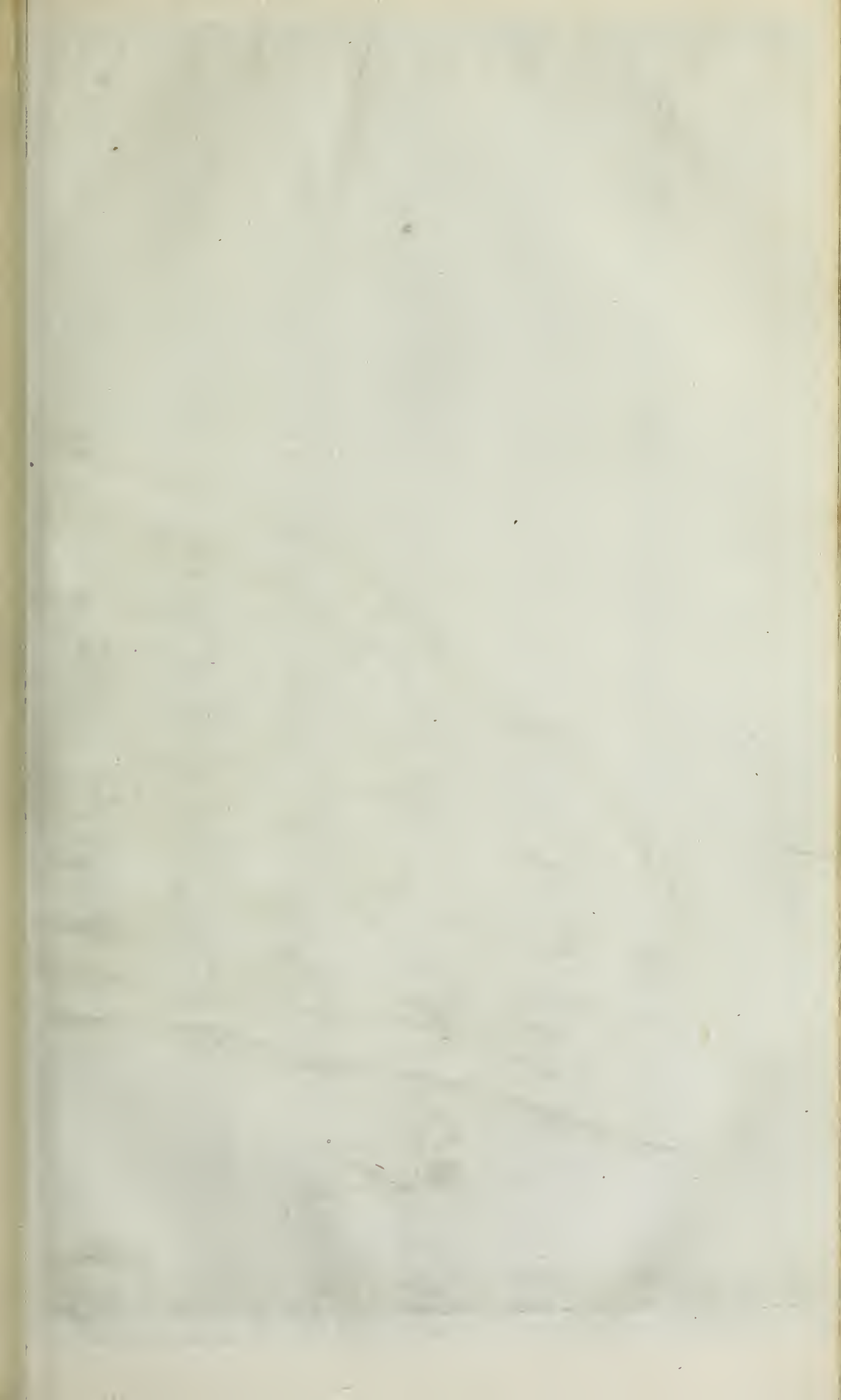
Zy zijn eerst van *Françisco Xavier* gedoopt ende geleert, gelijk ook de *Parruas*, ende de Inwoonders van het strandt van den hoek van *Comorijn*, tot dit Eylandt toe, gelijk in de Beschryvinge van de Kuste van *India* zal aangewezen werden, ende de Historien van zijn Leven zoo in de Latijnsche, als Italiaansche, ende

Paarl-Visscherye op
Manaar.

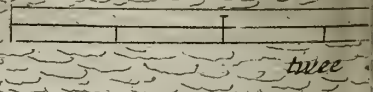
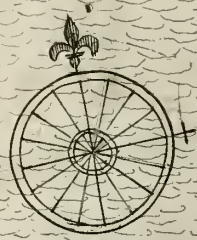
De sprake
van de In-
woonders
van Ma-
naar.

Martelare
van Ma-
naar om de
Christeljk
Religie ge-
storven.

Por-

T EYLA

T MANAER

Portugésche talen overvloedigh geschreven, uytwijzen. Voornoemde *Xavier* stelde over al Leermeefters, *Canacappels* genaamt, om het Volk ende de jonge Jeught, de eerste beginzelen van den Godts-dienst te leren: als, de Tien Geboden, het Ge-loove, ende Vader Onze, met een groote ende onverdrietigen arbeit, te beklagen zijnde dat de Roomsche ydelheden daar onder liepen; naderhant hebben de *Jezuyten*, in die gewesten *Paulisten* genaamt, om dat zy van den Paus *Paulus* de Derde in *India* gezonden zijn, meest aldaar gearbeijt, verre in naarstigheijt ende bescheydentheijt, als goede maniere, om de Jeught te leeren, en de oude te trekken, de *Françiscanen* ende andre ordren overtreffende; ik wil ook niet ontkennen, dat my haar aanleydinge wel aanstont, en hebbe haar voetschappen gaarn gevolght in de Reformatie van alle de Kerken en Schoolen van *Manaar* en *Jafnapatan*, voor zoo veel die niet en stre-den tegen onze Godts-dienst nochte Leere, maar na het begrip ende de natuure van de Landaart waren aan-geleydt: want dit is ten hooghsten noodigh in een Leeraar, dat hy wete met wien hy te doen heeft, ende dat men zulke tedere aankomende Chri-stenen, niet en kan beswaren met groote Leer-stukken, lange vragen, diepe geheymenissen: maar eerst naaktelijk de waarheydt, ende zoo kort en bondigh als het mogelijk is, by monde en geschrifte, voordragen; 't welk lichtelijk by de jonge Jeught (inzonderheijt zeer gelukkigh zijnde in die Landen om yets van buyten te leeren, ende haar geheuch-nisse in te drukken,) zal onthouden werden, waar op dan geduurige Ca-techizatie, ende mondelijké onder-wijzinge volgende, in præzentie en tegenwoordigheijt van de Ouderen en der meerderjarige, die dan, hoorende den lof Godts, uyt den mond der Kinderen, zelfs met schaamte aangeprikkelt werden om haar na te volgen, en zoo kan men met trap-pen tot de volmaakttheydt komen:

want de opbouwinge van een Kerk ende Kerken, is geen werk van eenen dagh ofte twee, *Ezdr.* 10. 13. *Paulus* hielt deze voet, dat men eerst het beginzel der Leere *Christi* moste leggen, en daar na tot de volmaakt-heijt voortgaan, ende hy toont wat die beginzelen zijn, den grondt van de Bekeeringe tot Godt, ende den afftant van onze booze werken, het Gelooft in Godt, de Leere der Doo-pen, d'Oplegginge der Handen, d'Opstandinge der Dooden, ende het Eeuwigh Oordeel. 't Is ook tot voort-plantinge van den Godts-dienst noodigh, dat niet alleen alle de Inlandtsche Christenen een kort be-grip hebben: maar dat dat zelve blij-ve, en niet verandert werde; want zoo t'elkens een nieuw aankomend Predikant, een ander Formulier zou-de t'zamen stellen, dat moste ten hooghsten tot belastinge der arme menschen, beswaringe van haar me-morie, en niet anders dan tot ver-werringe strekken, en ondienste van de Kerke Godes; daaromme in den aanvank der Reformatie der Kerke, hebbe ik (uyt last der Hooge Overigheijt,) de voornaamste stukken van den Godts-dienst, met vragen en antwoorden t'zamen gestelt, die daar na niet alleen in alle de Kerken van *Jafnapatan* en *Manaar*: maar ook in de Kerken onder *Gale*, *Colombo*, *Negumbo*, en *Mature* behoo-rende, zijn ingevoert, en van alle de Predikanten aangenomen; en door goet vinden van den Heer *Generaal*, en de *E. Raden* van *India*, als des Heer *Gouverneurs*, in de voornoemde Landen gelast, geleert, ende gebruykt te werden. Gelijk ook blij-ken kan uyt de Acte van de Alge-meyne *Ceylonsche* Kerkelijke Ver-gaderinge, gehouden binnen *Colombo* 1659. van den 24 February tot den 3 Martij.

Dit was een zeer dienstigh ende noodigh werk, waar van door Godes genade zeer goede vruchten voort quamen. Men heeft gezien wat al quaad die veranderinge der Leer-stukken, door nieuwe aankomende

Maniere om
het Euan-
gelium
voort te
planten na
den voet
Pauli
Hebr. 6. 1.

Men moet
de Inlandt-
sche Chri-
stenen een
kort, bondig
onverander-
lijk begrip
der Religie
ter hand
stellen, en
mondelijk
leeren, daar
op voort-
gaan tot de
volmaakt-
heijt.

noodige be-
skinge
or de Lee-
rs die in
dia ge-
nden wer-
t.

Leer-

Alle veranderingen van Carechismen, ende nieuwe Vraagstukken zijn zeer schadelijk voor Godts Kerke, 't welk om van oude tijde niet te spreken, met de Indiaansche ervarentheyd werd bevestight.

Leeraars in *Formosa* te wege heeft gebracht, en was best geweest, dat men op de voetstappen *D. Roberti Junii*, ende *Georgii Candidi* hadde voortgegaan, en op haar geleyde gronden gebouwt; doch twijffel niet of de Hooge Machten zullen tegen alle nieuwigheden, en veranderinge nu wel waken. Zoo ware het ook nodigh, dat niet alleen deze Vraagstukken in de *Portugésche* tale, die in die gewesten zeer gebruykelijk is, maar ook in de *Malabaarsche* tale, beschreven ende geleert wierden, gelijk ook geschiet is, ende (op het verzoek der Eerw. Broederen, van *Columbo*, *Gale*, ende *Negnapatan*,) haar een goet gedeelte van geschreven exemplaren zijn toegezonden.

't Is zeker ende gewis, dat het beste middel om de Godts-dienst voort te zetten, hier in bestaat, niet datmen het Volk laat leeren de *Nederlandtsche* tale, maar dat de *Leeraars* hare tale leeren: want het eerste zoude langhzaam voortgaan, ende zeer kostelijk vallen, gelijk al mede op andere plaatzen de ervarentheyd geleert heeft; nu is het betamelijker, dat een Man ofte *Leeraar* aanleere de tale van al zijn Volk, dan dat alle het Volk leere de tale van den *Leeraar*. Zoo ist dan behoorlijk dat de *Leeraars*, gelijk zy met alle beleeftheyt ende vriendelikhейd moeten ommegaan by hare Overigheden, ook van dezelve in eere gehouden werden.

De Prædikanten moeten de tale der Inwoonderen leeren, niet de Inwoonders de tale der Prædikanten.

Manaar is seer Vischrijk.

Het voornoemde Eylandt *Manaar*, is zeer overvloedigh van *Visch*, welke de Inwoonderen niet alleen tot haar eygen onderhoud gebruyken, maar ook weten te droogen, ende na andere plaatzen te verzenden, (gelijk ook die van *Columbo* en *Negumbo*.) Men heeft aldaar een slach van Visschen (die buyten twijffel geen beter naam als van *Zeekalven* kan toegeschreven werden,) zijnde niet alleen in 't water, maar ook op 't landt levende, waar van de wijfkens melk in hare borsten hebben, ende haar substantie wel gekookt zijnde, is niet alleen den *Steur*

in *Hollant* verre overtreffende: maar zoude den eeter niet anders gelooven of hy hadde goet Kalfs-vleesch gesmaakt.

't Zal tijdt zijn *Manaar* te verlaten, ende de *Reviere* over te stappen tot *Mantotte*. De *Revier* is niet diep, maar gelijk te voren is gezeght, dat een Kanaal voor by het Kasteel loopt, zoo kanmen het Kanaal over zijnde, de zelve doorwaden, zonder totaan de knyen nat te werden, en is ontrent een half uure gaans daar aan te besteden. Deze Landen worden de *Wannias* genaamt, zijnde onder *Manaar* ende de gehoorzaamheydt der *Ed. Compagnie*, die met de Kerken van *Manaar*, een getal van veerthien uytmaken, staande onder de zorge en het opzicht van den *Leeraar*, op het voornoemde *Eylandt* woonende, die gewoon is alle Maanden bezoeking over de zelve te doen.

De *Wannias* staan wel onder de *Ed. Compagnie*, ende betalen hare Schattinge, ende brengen hare Elephanten op, maar moeten met alle beleeftheyt, ende zachtzinnigheyd gehandelt werden, alzo zy niet gaarn *Raja* zouden t'onvriendt hebben, nocte qualijk met de *Compagnie* staan.

A^o. 1658. in 't begin van de Maant *Martius*, vertrokken wy (na de veroveringe van *Manaar*, ende nodige bezettinge aldaar gelaten te hebben) door de gemelte Landen na *Jasnapatan*. *Mantotte* heeft zijn aanvangh in 't noorden van de zoute *Reviere*, by het Dorp *Peringaly*, strekkende zuydwaarts langhs de Zee-strant, tot de *Reviere Aripouture*, alwaar *Moufilipatto* zijn aanvangh neemt, by het Dorp *Aripou*, strekkende zich voort zuydwaarts tot de Bergen *Condremale*, gelegen tegens den *Inham*, recht tegens over het Eylandt *Calpentijn*, stootende *Mantotte* dwers in 't Landt naar *Setecoulang*, daar van zes Dorpen onder *Manaar*, zes onder *Jasnapatan*, ende vijf onder *Mantotte* behooren.

Beschryvinge van de Landen der Wannias.

Beschryvinge van de Wannias.

Een wonderlijke Visch op Manaar.

Het

Het overige van *Mantotte*, ende *Mousilipatte*, strekt zich in 't oosten na het groote Bosch, daar de eyntpalen scheyden, hebbende *Mantotte* 64, *Mousilipatte* 14, en het gedeelte van *Setecoulang* zes Dorpen, makende t'zamen 84, zijnde deze Landen vruchtbaar ende zeer bequaam om Rijs aan te teelen en te winnen, ja zoo overvloedigh, datmen dikmaals hondertfout aan eenen halm bevonden heeft: maar de verworffing der Elephanten (alzo 't niet dicht bewoont is) onderworpen.

Het is aanmerkens waardigh (gelijk ook *Joan de Lucena*, in 't Leven van *F. Xavier* verhaalt) dat het aan d'eene zijde van de *Caap Comorijn* Winter is, en aan d'ander zijde Zomer, en dat men in korten tijdt van de Zomer in de Winter, en van de Winter in de Zomer kan komen, dat het zoo oock op *Ceylon* is. Want als in de Landen van *Jafnapatan*, *Wannias*, ende *Manaar* de Winter en den Regen-tijt begint, namentlijk in de Maanden *October*, *Novem-*

ber, ende *December*, zoo neemt de Zomer zijn aanvank, en is de schoonste tijdt, ende in de Maenden *April*, *Mey*, wanneer dan de grootste drooghte is op *Jafnapatan*, gedurende dikmaals zes, zeven Maanden, zoo valt de sterkste Regen op *Columbo*, *Gale*; ende de Landen daar ontrent. In deze Landen, welke laag ende niet berghachtigh zijn, (gelijk het ander gedeelte van *Ceylon*) waayen niet dan twee Winden: maar ontrent *Columbo*, *Gale*, ende andere plaatzen heeft men des nachts de Landt-windt, des daaghs de Zee-windt; gelijk op de kuste van *India*, *Malabaar*, ende *Choromandel*. Van *April* tot *October* waayt een sterken Zuyden-windt, met een heldere Lucht ende zonne-schijn, en van *November* tot *April* den Noorden-windt: maar in de Maenden *Januarii*, *Februarii*, ende *Martius* is groote stilte, ende geweldige hitte, vallende des nachts een grooten ende overvloedigen Dauw, welke voor de gezontheyt schadelijk is, dies de

Jafnapatan ende de *Wannias* hebben maar twee Winden in een Jaar, de Noorden en Zuyden; maar de hooge Landen de Zee ende Landwinden.

Inwoonders des avonts met den ondergangh van de Zonne haar onder dak begeben. Wonderlijk heeft God de Heere dezen sterken Windt over die Landen geschapen, om de zelve te verkoelen, ende te doorwaeyen, zonder welke het aldaer niet wel hardelijk zoude zijn, van wegen de groote warmte, ende gruwelijke zonne-brandt.

Doortocht
van ons Le-
ger van
Manaar na
Jafnapatan.

Wy wandelden met ons Leger door de landen der *Wannias* met alle goede ordre, ende hoewel wy vry benoodicht waren van eetwaren, zoo is evenwel de minste overlast aan de Inwoonderen niet gedaan: maar wy behielpen ons met zoodanige matigheyt, dat men yeder Soldaet een geringe mate van een Clappus Dop Rijs uytdeelde; ende dewijl men zach dat het volk door het te lange marcheeren werden t'eene-maal afgemat, indien zy geheel boven de Riviere, over het drooge zoude gewandelt hebben, waar toe lange dagh-reyzen zoude nodigh geweest zijn, welke den Krijghs-man onbequaam tot vechten zoude gemaakt hebben, om den Vyandt, die alle uure te verwachten was, te wederstaan, zoo vont men goet de Riviere over te varen met eenige lichte Scheepkens, zoo veel als wy konde bekomen, zijnde de voornoemde Vloet anderhalf uure wijt.

Overtocht
des zelfs
door de Ri-
viere.

Waarlijk hier quam de noot aan de man, dewijl onze Vyanden aan de over-zijde van de Riviere ons wachten, wetende dat wy ten hoogste niet meer dan 200 ofte 300 mannen konden voor de eerste maal over brengen, ende dat aan de over-zijde van de Riviere een diepen slijk was, gelijk eenige Jaren daar na gezien hebbe; dat van twee Elephanten, over komende aan de zijde van *Jafnapatan* (om haar spijs te zoeken) deze Riviere door-gaande, den eene in de modder bleef steken; ende aldaar van de Inwoonders wierdt gedoodt: want deze Elephanten komen door het water, wanneer de wilde Palmeer Boomen haar vruchten hebben, die zy dan

(met hare voeten de wortel aan stukken getrapt hebbende) met haar achterste ter neder vellen, ende als dan haar lust boeten, ende de holle darmen en buyk met het gewasch vullen.

Het gelukte d'onze wel, ende de eerste Troup lande zonder tegenstant te vernemen, ende stelde haar terstont in postuur. Men verstondt dat den Vyandt daaghs te vooren aldaar was geweest, en dat hy van meyninge was, dat wy buyten om zoude trekken, daar de Rivier ten eynde is, ende drooghs voets konde door gegaan werden. Alle onze macht van volk over de Rivier zijnde, trokken wy voorder, en quamen de Inwoonders des Lants ons met alle beleeftheydt tegemoet, overvloedigh alle levens middelen en vruchten toe brengende. Wy quamen eerst tot aan de Hooft-kerke van de Provincie *Tenmarache*, genaamt *Chavagatzery*, daar wy ons met eten versterkten, en trokken dien zelve dagh met twee Veltstukken tot *Navacouli* (zijnde by de twee uren gaans van de Stadt ende het Casteel *Jafnapatan*) alwaar des nachts verbleven.

Des morgens wierdt door my het Gebedt gedaan voor al het volk, en wy begaven ons tot aan de Riviere, alwaar wy meynden tegenstant gevonden te hebben: maar niets vernemende, braken den zelve avond door tot dicht onder het Casteel, voor by de Kerke *Sundecouli*, alwaar wy met den *Portugeesch* in gevecht geraakten, en een goet gedeelte van de hare neder velden. Des nachts rustede onze Krijghs-macht in ende omtrent de voorgenoemde Kerke. Daaghs daar na brak men in de Stadt, dewelke wel niet bewalt was, maar met sterke ende vaste Huyzen voorzien, hebbende dikke en zware steenen muuren, (na de gewoone wijze van bouwen der *Portugezen*) men verjaaghde den Vyandt van d'eene straat tot d'andere, en boorden met onze zwaarste metale stukken van muur tot muur, zoo dat wy het Casteel gedurigh nader quamen, ende

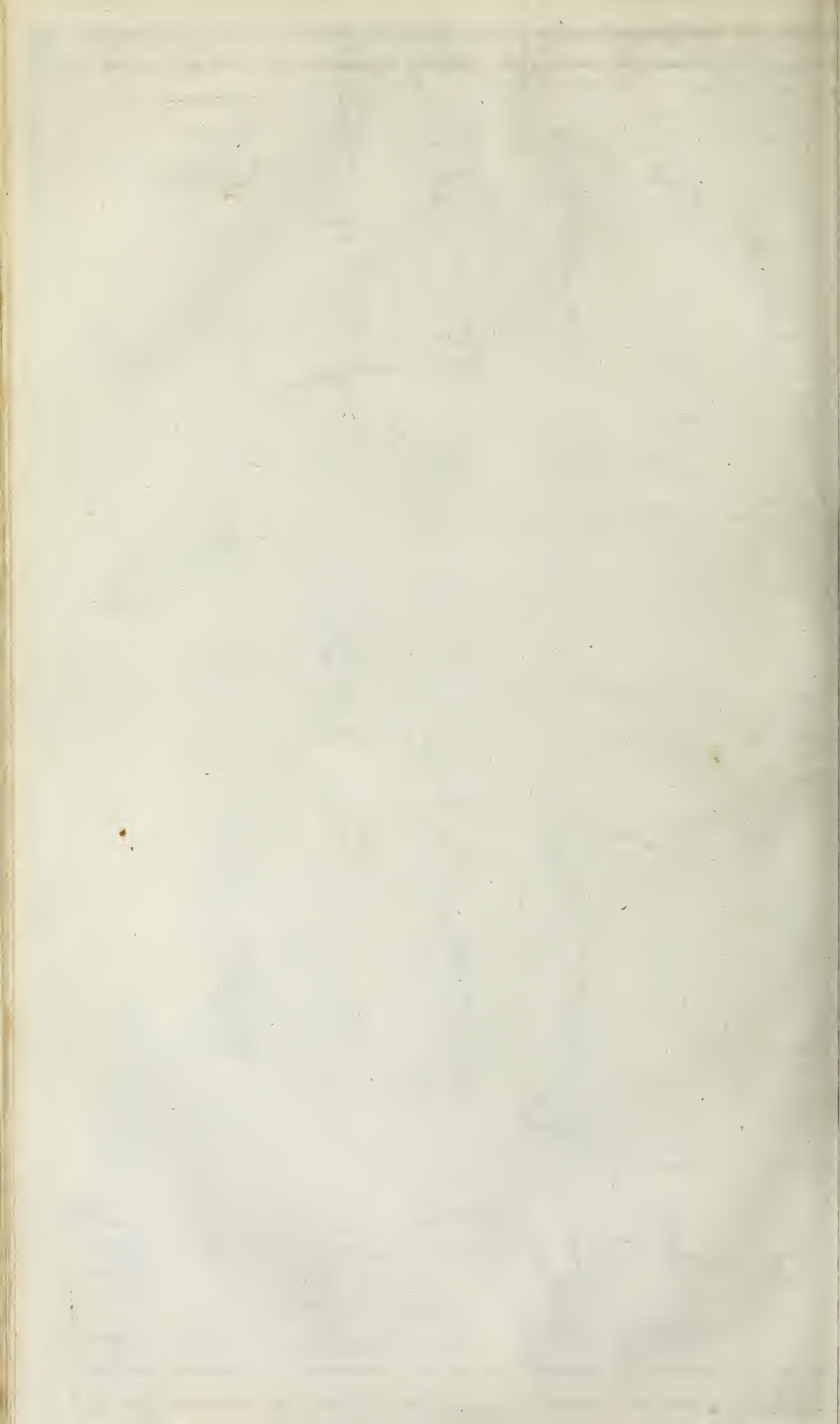
Overt
van onz
Krijghs-
macht o
de Rivie
na Jafn
patan.

Gevecht
tusschen o
en de Po
tugezen.

(na

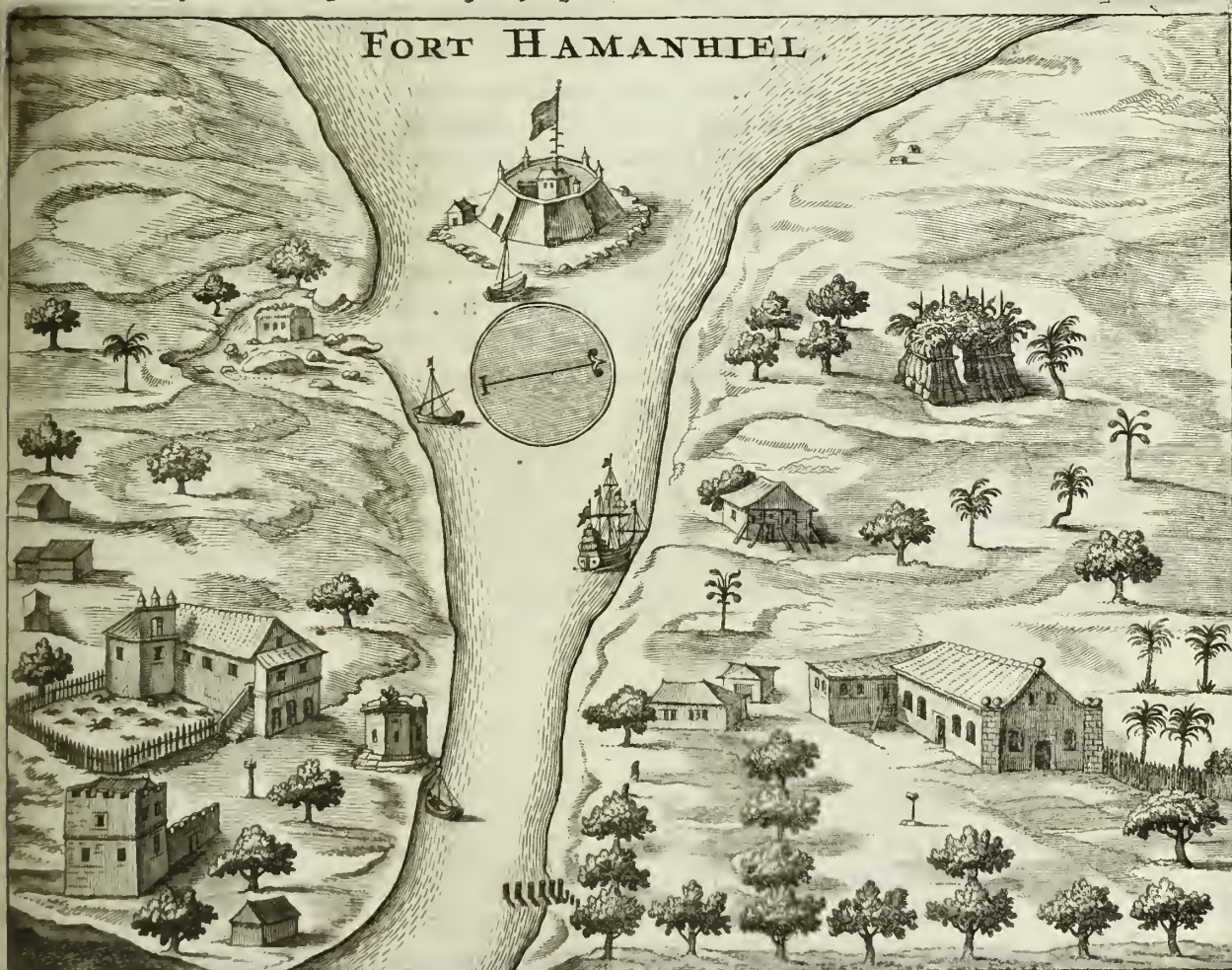

(na dat den 9 *Martii* aan de West-zijde, de Hooft-kerk der *Jesuiten*, en 't Klooster bemachtight hadden) ook den 18 van de zelve Maant aan de Oost-zijde de Kerke ende het Klooster der *Dominicanen* innamen, doende daaghs daar na de 19, de Dankzegginge tot Godt, uyt Psalm 20. 7.

Dus dreef men den Vyandt na zijn nest, ende Godt verleende ons twee Kerken, om op den Sabbathdagh voor, en na de middagh in beyde quartieren 't volk te onderwijzen: ook goede ende vaste huizen om ten tijde der Belegeringe in te wonen, en gaf ons stoffe tot schuldige dankbaarheid, om met *Jozua* Cap. 24. 13.

te zeggen: *Ik hebbe u een Landt gegeven daar aan ghy niet gearbeydt en hebt, ende Steden die ghy niet gebouwt en hebt, ende ghy wonet in de zelve, en eetet van de Wijngaarden* (want die aldaar overvloedigh waren en noch zijn) *die ghy niet geplant en hebt.* Aldus den Vyandt uyt zijn huizen gedreven zijnde, was'er geen wijken dan na het *Kasteel*, daar in zich nevens den *Portugeesch* veel van het volk des landts begaf, zoo dat zy malkanderen in den wege waren, ende verstonken.

Nu was het noodigh om *Jafnapatan* eerder te overwinnen, ende meerder te benauwen, ende van toevoer te ontzetten, dat zeker For-

treffe leggende in 't midden van de Riviere, aan de Mond van de Zee (welke alle uyt- ende in-komende Schepen kan dwingen) van ons eerst bemachtight wierde. Deze vastigheyt heeft *Antonio Amiral de Menezes* doen bouwen, zijnde de sleutel van *Jafnapatan*, wenschelijk zijnde dat aan den hoek van Cal-

mom diergelijke sterkte was, zoo konde geen Vaar-tuygen tegen het *Kasteel* naken, ofte men konde de zelve na wille dwingen. Men schikte dan na het Eyland *Ourature* een bequame Krijghs-macht om het voornoemde Fort te vermeersteren, 't welk wel bemant was, onder het gebied van *Hieronimo de Paiva*.

Het Eyland *Ourature* daar op te vooren een *Portugees* Kasteel hadde gestaan, (waar van noch de overblijfselen te zien zijn) was wel verft gelegen van het Water-fort, dies men byzonder van het Eyland *Caradiva* 't zelve most beschieten: Maar men konde geen bresle maken in de Muere uyt oorsake van haar geweldige dikte en de distantie der plaatze. Men besloot de Sterkte met Vaar-tuygen, met Schans-korven, Geschut ende Borst-weeringe verzien, te bespringen, na dat men eerst deze Brief aan den *Hopman* zond.

Het Fort
Cays wordt
opgeëyscht.

DE wijle Godt de Heere alle onze desseynen, tot noch genadelijk heeft gelieven te zegenen, ende wy (door zijne Godtlijke hulpe) vaststellen, dat U E. voortaan onmachtigh zult zijn onze wapenen tegente staan ende af te weeren, dat wy op U E. hebben voorgenomen, zoo hebben wy na Krijghs-ordre ende Christelijk gebruyk U E. zulks willen bekend maken, om uyt de naam van de Ho: Mo: Heeren Staten Generaal der vrye Vereenighde Nederlanden, de Heeren Bewinthebberen der Geoctroyeerde Oost-Indische Compagnie, ende den Ed. Heer Gouverneur Generaal Joan Maatzuyker, ende de E. E. Heeren Raden van India, Deze uwe Fortresse van Cays op te eyschen, gelijk ik de zelve op eysche by deze, achtende dat uwe langh betoonde manhaftigheyt ende dapperheyt, voortaan door u gebrek ende onze macht vruchteloos zal wezen. Stelt u dan niet hartnekkigh tegens Godts wille, ende de preuue van ons voornemen, U E. aanbiedende wat men eerlyke Soldaten toelaten kan: maar zoo U E. in tegendeel onze macht wilt beproeven, ende u hartnekkigh daar tegen stellen, zoo protesteeren wy voor Godt, ende de gantsche Christenheydt over 't onheyl dat U E. nakende is, zijnde gerezolveert (zoo Godt ons d'overwinninge geeft) de scherpste Krijghs-gebruyken aan te stellen, nochte geen voorwaarde met U E. te maken. U E. Manlyke dapperheyt is ons tot verwonderingh ge-

noegh gebleken. Zijt dan voorzichtig in't beraden, en wachten wy binnen drie uren antwoordt, met den Breyger dezès, ofte die U E. nevens hem gelieven zult te zenden, welke van ons vry geleyde gegeven werdt, op ons woordt ende trouwe. Blijvende op't besluyt of Vriendt of Vyandt.

In 't Leger 19 April 1658.

Onderstondt

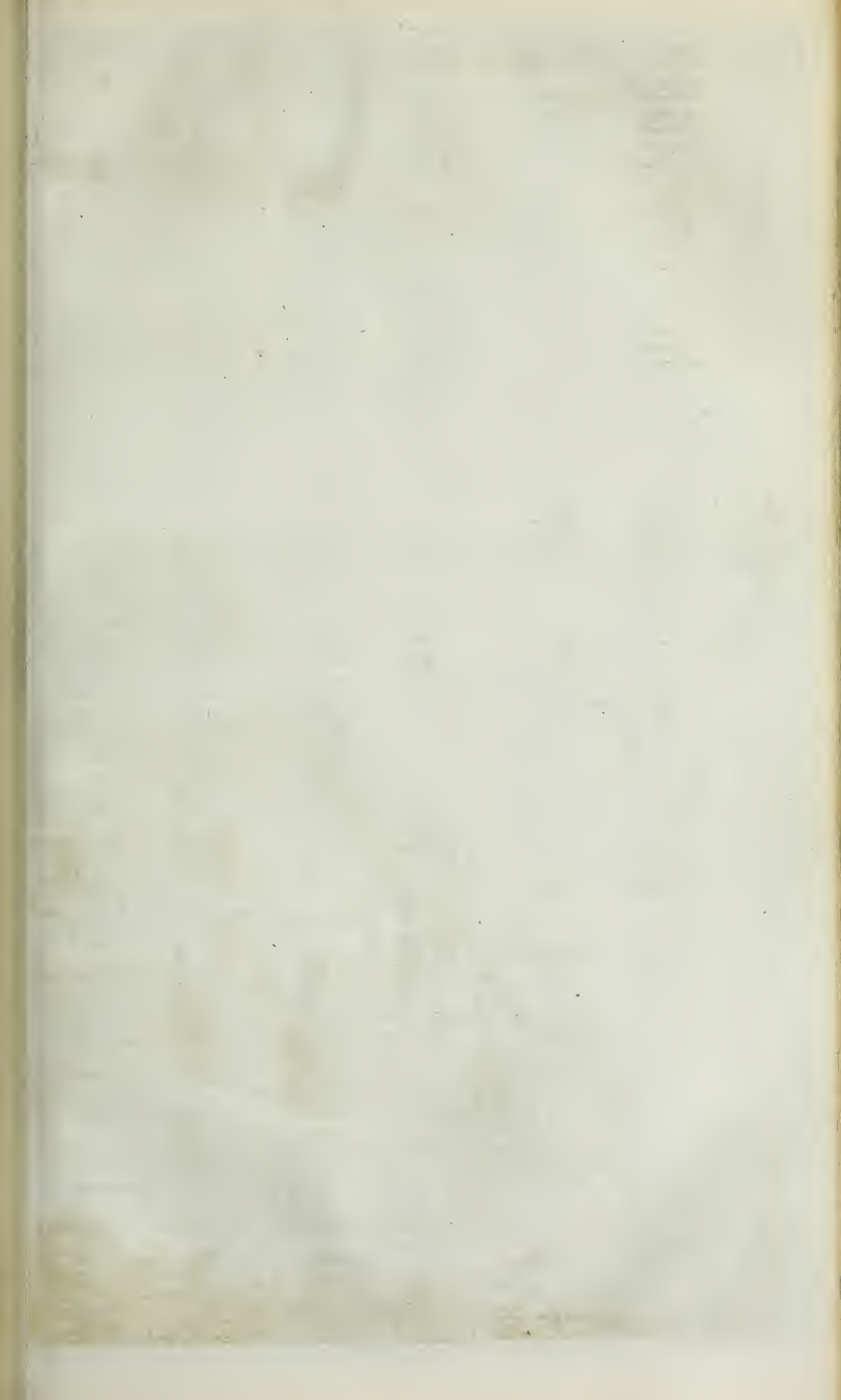
Den *Admiraal* ende *Veldt-Overste* van het *Hollandtsche* Leger te *Water* ende te *Lande*.

DIt Briefken van my in de *Portugésche* tale overgezet zijnde, wierdt den *Vyandt* toe-gelicht: maar die dacht (*Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps*) dat is: Hoe schoon kan hy fluyten om ons in't net te krijgen, gaf dierhalven tot antwoordt, dat de Sterkte den Konink van *Portugaal*, zijn Heer ende Meester toe behoorde, voor welke *Majesteit*, hy die met zijn laetste druppel bloets wilde bewaren. Hy en konde niet meer doen als hem Godt toeliet, voor dreigen was hy, noch de zijne niet vervaart.

Dit zoo zijnde, most men de uiterste middelen tegens den *Vyandt* gebruyken: maar Godt de Heere verhoede, dat het opgeen Stormen aan quam, 't welk buyten twijffel de *E. Maatschappye* dier zoude gestaan, ende zeer hacchelijk geweest hebben: Maar den *Vyandt* onvoorzien van *Water*, ende ten deelen ook van de vluchtende rijke *Vrouwen*, die van *Jafnapatan* in tijds haar na *Nagnapatman* begaven, daar van berooft, most zijn Sterkte opgeven, want geen *Water-putten* daar binnen zijn: maar alleen eenige houtte *Bakken*, waar van sommige door de *Granaten* zijn aan stukken geslagen; doch in onze tijden zijn niet alleen hier, maar ook op *Manaar* groote *Water-kelders* gemaakt.

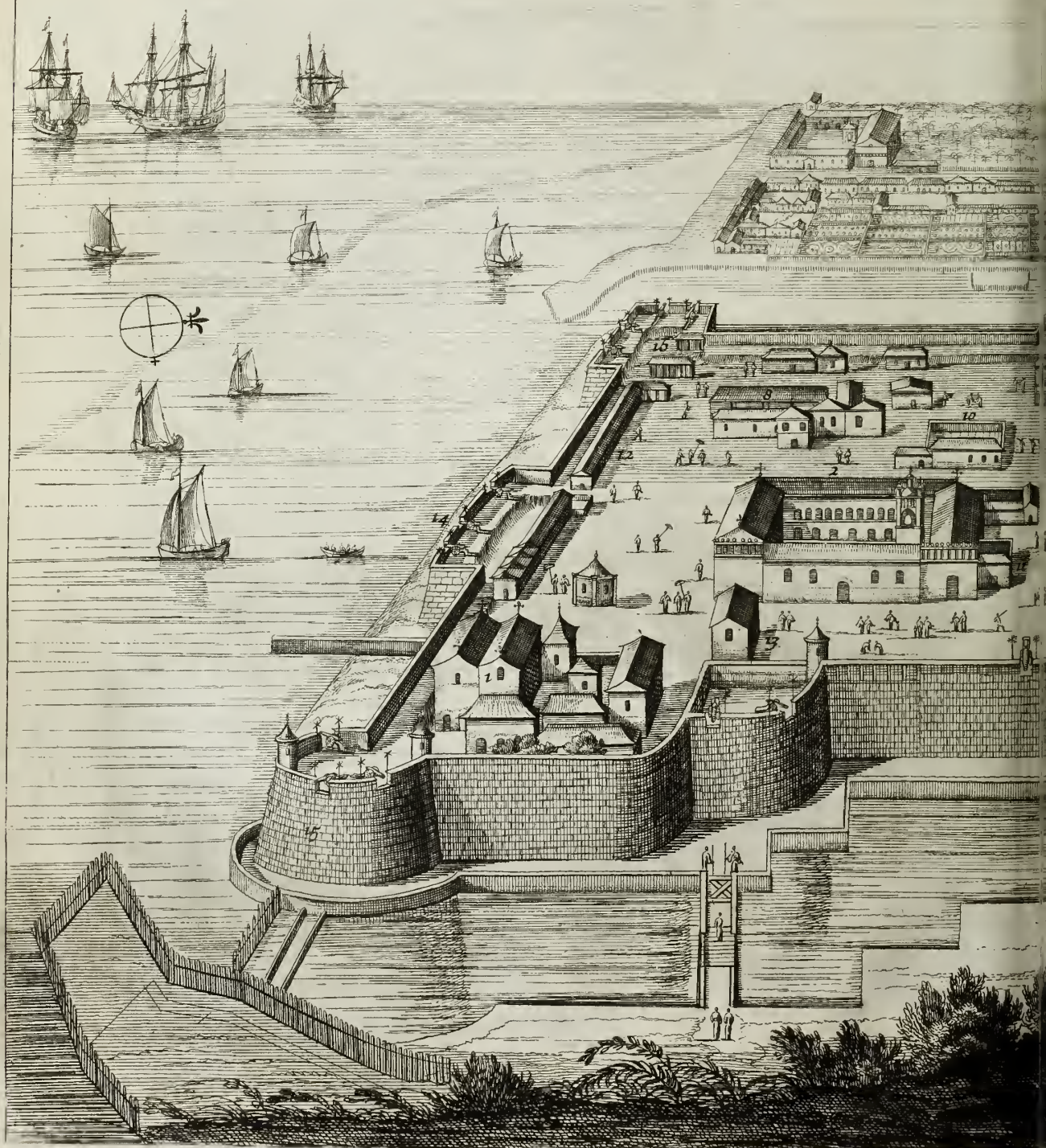
Billijke voorwaarde bedongen zy, de *Soldaten* zouden uyt trekken met haar

Antwoord
van den
Hopman
van Cays.
op de op-
eyschinge.

1. Commandeurs huys
2. Casteels kerk met een Clooster
3. Capiteyns huys
4. Vaendricks huys
5. Coopmans huys
6. onder Coopmans huys
7. Predikants huys
8. Siecken-huys
9. Kranck-befoeckers huys
10. Kruid-huys
11. Timmer-werf
12. Gevangen-huys
13. Hoof-wacht
14. Strand poort
15. Suydoost punt
16. Suyd-west punt
17. Noord-west punt
18. Noord-oost punt

JAF

PTNAM

Het Fort
ays moet
ch uyt ge-
ek was
ater over
ven.

haar Geweer, brandende Lonten, Kogels in de mont, ende na *Europa* verzonden werden. Den *Hopman* getrouwt zijnde geweest, ende Kinderen hebbende, zoude na de Indische Kuste ofte *Chormandel* vervoert werden. Over deze overwinninge wierdt van my de Dankzegginge gedaan, den 28 van Gras-maant, uyt *Psalm 46. 8.*

en Dank-
gginge
ar over
daar.

In deze Belegeringe vertoonde byzonder haar dapperheyt, den Bevelhebber *Cornelis Rob de Jonge*, (over twee Jaren tot *Amsterdam* overleden) ende den Capiteyn *Petrus Wasch*, (voor *Cochin* namaals gebleven) en den Jonkheer *N. van Rheede*.

Het XLIV. Capittel.

Vervolgh der Belegeringh van Jafnapatan. Zee-slagh voor Goa. Hollanders en Portugezen veelmalen slaaghs. Jafnapatan gaat over; op wat Conditien. Portugezen by de Hollanders gebleven, trachten hun te verraden, 't welk door een Toepas uytkomt. Provintien van Jafnapatan, en Kerken in de eerste.

NU wederom na *Jafnapatan* gewandelt, ende bezien wat aldaar uytgericht wierdt. Men zach dat het *Kasteel* met stormender hant niet was te winnen, zijnde ongemeen hoogh van wallen; met Mijnen was niet uyt te rechten, om dat de gront klipachtigh is, als men een weynigh in d'aarde graaft. Met kracht van 't donderen des Kanons was het ook niet te doen, dewijl de muiren die tot driemaal zijn verdubbelt, voor de grootste en zwaarste Kanonschoten niet en vreesden, ook waren wy schaars van Bus-poeder verzien: zoo dat het geraatzaamst was, de tijdt uyt te wachten, en *Keyzer Karel's* Spreuke in 't werk te stellen, *To, y El Tiempo Para Dos outros*, ende den tijdt tot onze hulpe te nemen, en zoo van lankzamer hant den *Vyandt* uyt te mergelen ende te benauwen. Byzonder matteerden wy den zelve,

afnapa-
ns Sterkte
de hooge
allen.

met het werpen van groote vaste steenen uyt de Mortieren geworpen, gelijk ook met de Vuur-ballen, welke geen kleyne nederlage en schaden den *Vyandt* aanbrachten.

Schade aan
den Vyandt
gedaan door
onze Mor-
tiers, met
het werpen
van groote
steenen.

Den *Vyandt* zach zich aan allen kanten meer ende meer benauwen, en dat de mont-kost ende de nodige spijs begon te verminderen, dies trachte hy zoo nu en dan met zijn Vaartuygen een Reyze op de *Eylanden* te doen, om daar van daan ververschinge te bekomen: maar hy verkreegh haast tegenstandt: want d'onze op haar aanvallende, drevenze haast te rugge. Hier droegh zich (gelijk in meer voorvallen) dapper de *E. Ysbrandt Godskens*, geboortigh van 's *Gravenhage*, doen Koopman in dienst van de *E. Compagnie*, nu *Direkteur* van de aanzienlijke Koopmanschappen in *Persia*, nevens den *Manhafte Barent Clebont*, doen *Luytenant*, nu *Capiteyn* in *Jafnapatan*, welke beyde gequett wierden, de eerste in de mond, de tweede in de knien. Den *Portugeesch* roemde, ende wachte zeer op zijn ingebeelde toevoer van *Goa*, niet twijffelende aan haar ontzet: Want hy zond uyt het *Kasteel* een Briefken met eenen *Toepas*, *Ignatio Feras*, geboortigh van *Trinquenemale*, om het zelve te behandigen aan den *Zeevooght* van de groote ende kleyne Schepen: maar deze *Swart* quam tot ons over: Men vaardighde doen een goet getal *Krijgers* af, om (indien eenige tot ontzet mochte komen) het landen te beletten: maar men vernam niemant.

Den Vyandt
wil niet zijns
Vaartuygen
na de Ey-
landen om
ververschin-
ge, 't welk
hem belet
wordt

Een Toe-
pas met een
Brief uyt
het Kasteel
komt tot ons
over.

In tegendeel verstondt men hoe den 23 van de Maant *Martius*, den Bevelhebber *Adriaan Roothaas*, tegens de *Portugezen* op de *Bhare* van *Goa* was slaaghs geweest, ende een van de grootste *Galjoenen*, de *S. Thomas* in vlamme hadde gezet, en voorts die van *Goa* alle hope tot ontzet van *Jafnapatan* was afgesneden, dewijle veele andere Schepen reddeloos waren gemaakt door ons *Kanonneeren*. Gelijk Godt de Heere over deze overwinninge gedankt is in zijne Kerke, uyt *Exod. 15. 9.*

Zeeslagh
voor Goa.

De Hol-
landers
hebben de
overhandt,
het Galjoen
S. Thomas
raakt in
brandt.

Dankzeg-
ginge hier
over gehou-
den.

door my, den 26 van Bloey-maant 1658.

De Hol-
landers en-
de Portu-
gezen
A. 1658.
meermalen
slaaghs met
malkande-
ren.

Uyteen Brief van den Eerwaar-
digen, Hoogh-geleerden D^o. *Theo-
dorus Zas*, nu Leeraar op *Malacca*,
doenmaals in de Vloote voor *Goa*,
ontfing ik verder tijdinge, hoe dat
den *Portugeesch* den 20 Januarij,
van dat zelve Jaar 1658, met 10 Gal-
joens ende eenige Fregatten op ons
was uytgekomen, waar tegens d'on-
ze tot den avondt waren slaaghs ge-
weest, ende door de nacht van den
anderen met weynigh schade ge-
raakt, hoe den 27 ende 29 des zelf-
de Maants weder aan den anderen
geweest zijnde, met weynigh verlies
aan beyde zijde gescheyden waren.
Den 3 Februarij was de Vyandt op
ons uitkomende, onder zijn *Kasteel-
len* gejaagt. Zijnde in die drie boven
gemelte Slagen, door de gantsche
Hollandtsche Vloot niet meer als
9 gedoodt ende weynige gequetst.
Den Brief was getekent in het Schip
de *Phoenix*, kruycende voor de Bha-
re van *Goa*: 11 Februarij. 1658.

Onderstont

U E. Dienstwillige Vriendt
ende Medebroeder

THEODORUS ZAS.

Onze Krijghs-macht hadde *Jaf-
napatan* niet alleen met Loop-gra-
ven ende Batteryen nauw omringt,
maar ook zoo benauwt, dat zelfs den
Vyandt aan de Rivier zoo benepen
was, dat niet een Vaartuygh uyt
of in konde, dies hy genootzaakt
was, geen hulpe ofte toevoer te ge-
moet ziende, den 21 Junij aan de
Zuyd-Oost-punt met een Vrcê-
vaandel uyt te komen, verzoekende
onderhandeling met ons, gelijk den
22 daaghs daar na geschiede; de
Hoof-artijkelen waren deze.

Jafnapatan
gaat over.

Artijkelen
van het
Contract.

Dat de Soldaten zoude uyt trek-
ken met vliegende Vaandels, met
Kogels in de mont, met een Ka-
non-stuk, ende na *Europa* vervoert
werden. De Hoofden ende Offi-
cieren zoude wel onthaalt, ende na
haar Sterkte verzonden werden. De

Geesteljkheyt naar de Kuste *Choro-
mandel*; den Vyandt mochte geen
Gout, Silver, ofte kosteljkheyt met
zich nemen: maar alles den Over-
winner laten. De Getrouwde zouden
mede vervoert werden, gelijk zy
daar na met het meeste gedeelte over
Malacca na *Batavia* vertrokken.

Den Gouverneur *Joan de Melo*,
Leonardo d'Oliveiro, *Viador de Fa-
zendas*, *Anthony Mendes d'Aranha*,
trokken uyt het *Kasteel*, nevens an-
dere Hooft-officieren, en alzo be-
handighde *Rodrigo Boralho* de Sleu-
tels aan den Heer Majoor *Jan van
der Laan*. Den Vyandt was onmach-
tigh zijn verzochte Geschut te trek-
ken. Twee volle dagen geduerden
den uyt-tocht, een groot getal Zol-
daten, die haar Wapenen ende
Vaandels ter Aarde, voor des
Ed. Compagnies Standaard neder ley-
de, zaghen men, nevens vele Burgers,
(onder de welke zich rekende den
gewesen Hopman *Gaspar Figueiro*, de
plaagh ende geessel der *Cingalezen*,
ende het verderf der *Portugezen* in
zijn verlooren slag op *Paneture*)
veel Vrouwen, Kinderen, Swarten,
Blanken, gemengde oudt en jongh,
40 à 50 Papen ende Klerken van de
ordre der *Franciscanen*, *Jesuiten*,
Dominicanen, (niet tegenstaande,
dat, gedurende deze Belegeringe,
in de tijdt van drie Maanden ende
een half, meer dan 1600 Menschen
gestorven ende gedoodt waren) uyt
de Sterkte komen.

De Portu-
gezen tre-
ken uyt he
Kasteel
Jafnapata
twee dagen
langh.

Veel vol-
in de Bele-
geringe ge-
storven.

Men zond na *Batavia*, over *Ma-
lacca*, den Bevelhebber *Pieter de
Bitter*, om aan de Hooge Machten,
den *Ed. Heer Generaal Joan Maat-
zuyker*, nevens de *E. E. Raden van
India*, deze blijde tijdinge bekend te
maken. Den 23 Junij dede ick de
Dank-Predikatie uyt *Exod. 17. 15.*
gelijk ook alle Jaren deze gewoonte
werdt onderhouden. In het ver-
overde *Kasteel* lagh alles aan stuk-
ken geslagen door het werpen der
Granaten, als Steenen uyt de Mor-
tiers, daar was ook een groote stank
van binnen, zoo dat het in 't eerste
niet wel en was te bewoonen.

Deze Ve-
overinge
werdt den
Heer Ge-
neraal en
Raden van
India, do
Pieter de
Bitter be-
kent ge-
maakt.

Hier-

*Grote
steden
vuytkeijds
in Ka-
steel
As wort
heyle dat
gebied
was*

Hierom maakte men haast de putten schoon, bracht alle onreynigheyt buyten, herstekde de Kerk ende de Huysen, de getroffen en gebroken muuren, plantte van binnen 2 à 300 Kokos-boomen, brak de Stadts Huyzen met 3000 *Coeljs*, dewijl die te dicht aan de Gracht van het *Kasteel* stonden; en om den Landaart tot zoo een groot getal Arbeiders aan te moedigen, (dewijl des *Koninghs* van *Portugaals* dienst maar in 300 *Coeljs* des daaghs bestont) schaftemen den sijns van den Tabak af. *Sr. Jacob van Rhee*, Opper-koopman, wierdt voor eerst tot Hooft gestelt, zijnde een wakker verstandigh ende neerstigh Man, (namaels op *Batavia* overleden.)

Ons Veldt-leger vertrok, kort na deze veroveringe, na de kuste *Choromandel*, om met eene de Stadt *Negnapatan* in ons geweld te krijgen: maar *Jasnapatan* bleef met weynigh Zoldaten voorzien, daer by komende, dat by na het grootste deel *Portugezen* waren, die haren eedt aan den *Koningh* van *Portugaal* gedaan, vergetende, haar onder de gehoorzaamheyt van de *Ed. Compagnie* begeven hadde, ende dat noch een groot getal gevangen van Oorlogers in 't *Kasteel* bewaart wierden.

*D'ortu-
gen die
kwaan den
dien der
Ed. om-
pag e be-
geve, zoe-
ken, vor-
derit de
Honders
te den,
en i Ka-
steel e be-
mac. gen.*

Deze quamen t'zamen te rotten, en met de Landaart aan te spannen, (zelfs niet zonder kundtschap van *Raja Singa*) haar voornemen was, als ik bezigh was buyten het *Kasteel*, in de Stadt, met prediken in 't *Portugeesch*, alle de Hooft-Officieren, die daar tegenwoordigh waren, te vermoorden, wanneer dan hare medemakkers in 't *Kasteel* eerst de Hooft-wacht zouden om-brenghen, en voorts haar meester van 't *Kasteel* maken. Ende het en ware geen swaare zake voor haar om doen geweest, indien het den *Almachtigen* niet gelieft hadde, hare raadt'slagen tot niet te maken.

Het gebeurde dat onder de Predicatie *Don Manoël Andrado*, *Cingalees*, *Hopman* en *Modliaar* in dienst der *Ed. Compagnie*, met een bende

van 17 à 18 Mannen, met de welke hy gemeynlijk vergezelschapt was, voor de *Kerk-deur* bleef staan, zonder in te komen, konnende evenwel met de zijne bequamenlijk hooren ende verstaan: Hy kreegh, (gelijk daar na van hem gehoort hebbe) een wonderlijke inval, van wegen de *Portugésche* moortdadigheyt, te meer, om dat hy zagh, dat zy, die ontrent hem waren, zijnde *Portugezen*, geduurigh de handt aan haar geweer, ofte *Cinco-Palmas*, hadden. Evenwel, dewijl *Don Andrado* met zijn volk niet binnen trat, bleven zy ook buyten staan, ende quamen niet in de *Kerk*.

Deze booze zake bleef noch al eenige dagen verhooren, tot dat eyndelijk een *Toepas*, den geheelen aanslagh aan *Sr. Jacob van Rhee* openbaarde, die met alle vlijt goede wacht stelde, het *Kasteel* toe-sloot, de vloekverwanten verzekerde, en my in der yl (alzo in 't Landt, om de Kerke te reformeeren ende visiteren was) t'huys ontbood, gelijk ook terstondt na den ontfangh van zijnen Brief, my na het *Kasteel* begaf, hoorende terstondt hoe al het verraet (door *Godes* genade) was ontdekt geworden, de Verraders wel nauw bewaert zijnde, om te zijner tijdt na behooren gestraft te werden. Men hadde groote reden om *Godt* te danken voor deze genadige verlossinge, gelijk ik opentlijk den 15 Sept. 1658. in tegenwoordigheyt van onze *Nederlanders* dede uyt *Esther* 9. versf. 20, 21, 22, 23, 24.

Niet lange daar na (als men haar wel hadde onderzocht, ende de waarheyt uyt hare mont gehoort hadde) zijnze veroordeelt om gehangen, onthooft, ende op kruygen geleght te worden. Het Hooft van deze Godlooze raadt's-pleginge was een van *Manaar* geboortigh, nevens eenen *Don Louys*, en noch een *Portugeesch*, deze wierden op Kruygen gebonden, ende eerst met een bijl voor in de strot geslagen, daar na in de borst, en het herte uytgehaelt, ende in het verraderlijk aangezichte gewor-

Het Ver-
raad werde
ontdekt
door een
Toepas.

Hier over
werdt God
de Heere
opentlijk
gedanckt.

De Verra-
ders werden
met de doodt
op verschey-
de wijzen
gestraft.

Een
Jesuijtsche
Klerk
Caldero te
beklagen.

geworpen. Een *Klerk*, genaamt *Caldero*, zijnde een *Jesuijt*, in *Malacca* gebooren, wierd onthalt. Deze man was door ziekte en swakheyt verhindert geweest met de Geestelijkheid te vertrekken, en bleef tot zijn ongeluk. Hy was waerlijk te beklagen, want hy van dit schendigh stuk niet en wiste, zijnde alleen een Brief van deze Schelmen aan hem geschreven, daar in zy hem haar voornemen kondt maakten, hem noemende *Padre de suas almas*, ofte *Vader harer Zielen*. Hy verwilghde mede niet in hare Godlooze raadslagh, zijn eyge Landts-lieden

te verraden, kost mede van zijn herte niet, dies hy zijn stilswijgen met de doot moest bezueren. D'anderen tot elf in 't getal wierden opgehangen aan een drydubbelde galge, verkrijgende loon na werken. Kort na deze tijdt wierden de overige gevangene verzonden, om niet meer van dit verraderlijk gebroet geplaagt te werden. De doode Lichamen wierden aan Boomen opgehangen tot spijs der Vogelen; de hoofden van de voornaamste aanstelders van dit grouwelijk beleyd, wierden voor al de voorby-gaande op de Markt op staken gezet.

Het Koninkrijk Jafnapatan is ontrent 40 Jaar van de Portugezen bezeten.

Portugezen winnen Jafnapatan van den Koning van Candy.

Het Kasteel *Jafnapatan* is vierkant met hooge ende sterke muuren, gelijk uyt de Prente kan gezien werden, is grooter dan het Kasteel van *Batavia*, is de Hooft-plaatze van het gansche Koninkrijk, 't welk is van de Portugezen 40 Jaren bezeten geweest, ende door *Philippo d'Olivero* den Keyzer afhandigh gemaakt, die de *Cingalezen* sloegh ontrent *Achiavelli*, by de Grootte

Pagode, daar noch van de overblijfselen te zien zijn, ende een wonderlijke groote ruymie ende wijde Put, diep ronts-om, en in 't midden 24 vademen, voorwaar een wonderlijk werk, alzoo de voornoemde Put door een zware rots-steen is gehouwen (of gelijk de inwoonders willen) van den Donder eerst geopent. Wanneer wy zullen handelen van de Eylanden van *Jafnapatan*, zullen

Slag 61
Philippo
d'Olive
by Achi
velli, teg
Rajas v
Een wonderlijke
grootte ende
wijde Put
by Achi
velli.

wy diergelijke voorbeelden den *Lezer* vertoonen.

Jafnapatan werdt verdeelt in vier *Provintien*, en is bewoont ende sterk bevolkt, lank zijnde 12 uren gaans, ende 6 in zijn breedte, welke Landtstreken doorgaans met Dorpen en Kerken zijn verciert. De Dorpen maken een getal uyt van 159, de welke behooren onder 34 Inlandtsche Kerken, waar by dan komen de

Nederlandtsche ende *Portugésche* Kerken. Aan de Noordt-zijde van *Jafnapatan* spoelt den *Grooten Oceaen*, aan de Zuydt-zijde loopt de *Reviere*, die het zelve als een Eylandt maakt, ende zich in de Zee tweezins ontlast.

De *Provintien* zijn dezen, *Belligamme*, *Tenmarache*, *Waddemarache*, en *Patchiarapalle*. De *Provintie* van *Belligamme* heeft 14 Kerken, waar

Jafnapatan heeft vier *Provintien*.

van de Hooft-Kerke is *Telipole*, zijnde ruym ende groot, met twee rygen Pylaren wel gebouwt, neffens een aanzienlijk Huys, certijts van de *Jesuiten* getimmert, met een zeer vermakelijke Thuyn ende Hof, rijke *Wijngaarden*, en alderley *Indiaan-sche Vruchten*, nevens klare *Putten*, voorzien. In *Augusto* 1658. is van my eerst de herstelde *Godts-dienst* (gelijk in alle de onderhoorige Kerken van *Jafnapatan* ende *Ma-naar*) aldaar geleert. Den 12 *Januar*. 1661. is aldaar de eerste maal des *Heeren H. Avondmaal* onder de *Inlanders* gehouden, doen zijnde

12 *Communicanten*. Den 19 *April* des zelfden Jaars met 15, welk getal op mijn vertrek tot in de 30 was geklommen.

In 't Jaar 1665, waren daar ontrent de 1000 *School-kinderen*, waar van 480 alle de *Vragen*, *Catechizatiën*, en *Gebeden*, niet alleen wisten op te zeggen, maar bequamenlijk daar over reden te geven, toonende, 't geene zy geleert hadden, te verstaan, gelijk tot dien eynde byzonder daar over van den *Predicant* onderzocht wierden. In deze *Kerke* hebbe ik menigmaal een getal van 2000 *Toehoorders* gehadt.

Voortgang in 't Christendom, en merkelyke aanwasch door Catechizatie.

Wonderlijke
Vrage van
een Indiaan.
op Telipole.

Alhier quam my eens een wonderlijke Vrage voor van een Indiaan, namentlijk, als *Christus* wierdt gedoopt van *Joannes*, of hy doen wiert gedoopt in de Name des *Vaders*, des *Zoons*, ende des *H. Geestes*? en als men hem daar *Ja* op antwoorde, zeyde hy, dat dan *Jesus* in zijn eygen Name was gedoopt, 't welk hy niet wel konde verstaan. Men onder-richte deze Swart, *Michaël Fonzeca* genaamt, en vertoonde hem, dat hier in geen ongerijmtheit was, al-
zoo *Jesus*, onzen Heere, niet en was gedoopt voor hem zelve, ofte al-
leen als *Godt*, ofte als een bloot Men-
sche, maar als *Middelaar*, hebbende beyde Goddelijke ende Menschelij-
ke Natuure, en tot een solemnele in-
huldiging in zijn Ampt, dat ook de *Zone Godts* niet anders dan in de Name *Godts* konde gedoopt wer-
den: Nu stondt vast dat *Godt* niet alleen is de *Vader*, maar ook de *Zoon*, ende de *H. Geest*; en dat niemandt wierdt gedoopt, dan in de Name van Een die meerder is, gelijk wy in *Godts* Name gedoopt werden; dat het ook zeker was, dat *Jesus* van het zelfde Wezen was met de *Vader*, en de *H. Geest*, ende in *Godt* eygentlijk geen meerder ofte minder wierdt bevonden, wel zijnde de *Vader* de eerste in 't *Godlijke Wezen*: maar ook de *Zoone* zoo wel *Godt* zelve, als de *Vader*, ende de *H. Geest*. Hier mede was hy voldaan. De Inwoonderen zijn doorgaans zeer scherpzinnigh ende vernuftigh, waarom zy menig-
maal met wonderlijke Vragen my aan-quamen, als van de *Scheppinge des Werelts*, het eynde des zelfs, ende hoedanigh het zoude wezen, van de *eeuwigheyt der Ziele*, van de *Helle*, ende diergelijke. Men heeft meest ontrent alle de Kerken Toonneelen, ende zoo hebben voor deze Kerke van *Telipole*, de *Portugésche Padres Jesuiten* een groot *Theatrum* ge-
maakt, waar op eenige Geestelijke Historien voor het volk, op heylige dagen, vertoont wierden.

Theatra
ofte Toon-
neelen, eer-
tijds van
de Room-
sche Lee-
raars voor
de meeste
Kerken
gemaakt.

De Kerke
Mallagam.

Een half uur gaans licht de Kerke *Mallagam*, zijnde mede van goede

kalk ende steen gebouwt, ende staat nevens de *Kerke* een schoon Huys, 't eenemaal op Boogen gemetzelt; met een hooge Trap gaat men na bo-
ven. Deze *Kerke* is by de *Portugezen* begonnen, en in onze tijdt vol-
toyt. Hier was een getal van 400 School-kinderen, 't volk was trager in 't gehoor, als in andere Kerken, en quamen nauwelijks tot 600 om on-
derwezen te werden.

De Kerke *Mayletti* is ruym vijf quartier uur gaans van de Hooft-
Kerke *Telipole*. Hier is een aanzien-
lijke Schoole van 750 Kinderen, die in kennisse uytstekende zijn, hebben ook een verstandigh *Leer-mee-ster*, die alleen meer werks doet, dan twee *School-Leeraars* op *Telipole*. Hier was doorgaans een gehoor van 15 à 1600 Menschen, zijnde zeer aan-
dachtigh, andere daar in verre over-
treffende. De *Kerke* is van goede Coraal-steen, ruym ende wijt. Het Huys is zeer hoogh op getrokken, boven is een plat, loopende tot over het Choor van de Kerk, daar een kostelijk uytzicht te Lande, ende in de groote Zee is, zijnde waarlijk een *Belle videre*, ofte een *Boa vista*; de *Kerke* legt geen half quartier uur van het strandt. Men heeft hier overvloed van schoone Visch, als Tonge, Harder, Vleermuizen, Kreeften, &c. Hier onthoudt zich veel Haas ende Patrijzen.

De Kerk
Mayletti.

Over der
Christe-
nen aldaar

Vermake-
lijkheyt van
Mayletti.

De Kerke van *Achiavelli* is twee uren gaans van de Hooft-kerke *Telipole*. Zy is hoogh ende wijt, be-
quaam om een getal van 2000 Men-
schen te begripen, op-gebouwt van Coraal-steen: maar voltoyt ten tij-
de van ons verblijf aldaar, zijnde 100 Rijxdaald. van eenige Heeren en Vrienden daar toe uyt-gereykt.

De Kerk
van Achia-
velli.

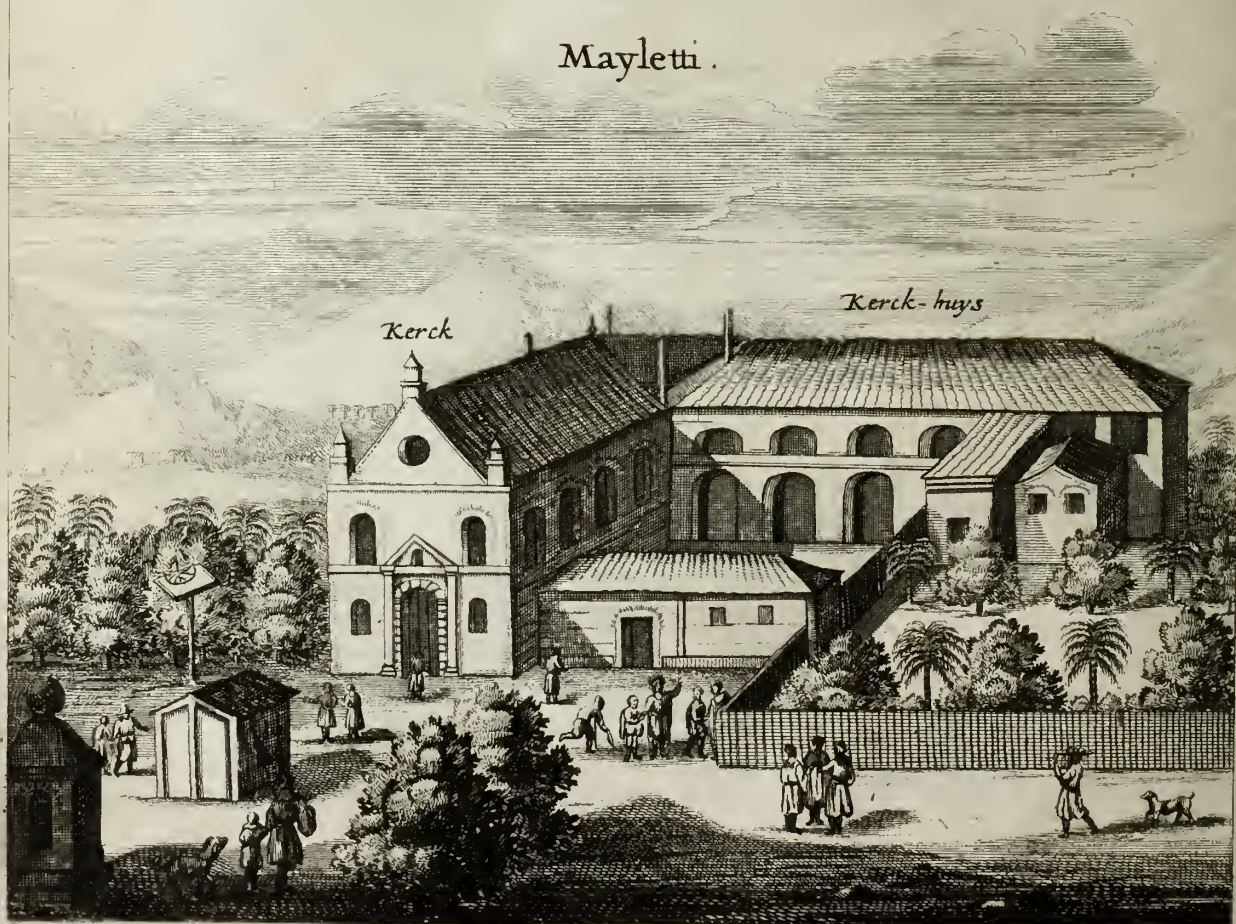
Her Dorp is zeer vermakelijk, vol van Geboomte ende groente; men heeft hier een ontelbaar getal Tor-
tel-duyven, die driemaal des daaghs gezamentlijk korren, waaraan men bequamenlyk kan weten, wat uure het van den dagh is: hier zijn veel Hazen, Harte-beesten, en Wilde Verken: maar is deze Plaatze (bo-
ven

Vermake-
lijkheyt van
Achiavelli.

Mallagam .

Mayletti .

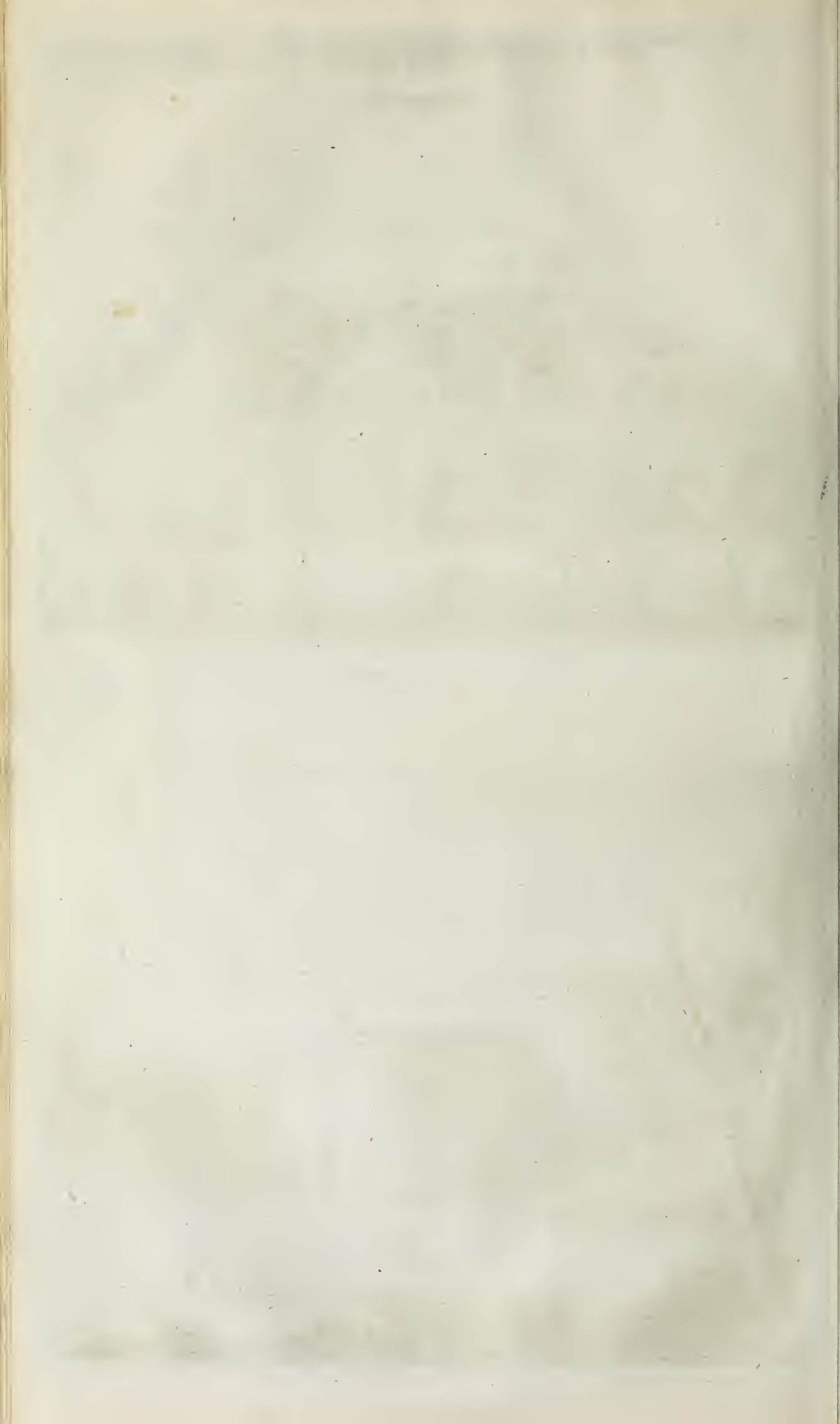

Achiavelli .

Oudewil .

ven d'andere) van de Slange zeer gevaarlijk.

De Inwoonders zijn traagh in't gehoor van *Godts* Woordt, vry noch by-geloovigh, alzooveel oude *Bramines* alhier haar woon-plaatze hebben. Den Ouden *Bramine Philippo*, heeft wel goede ende grondige kennis van onze *Godts*-dienst: maar 't schijnt meer *Historiaal*, dan *apprehensief* door 't Geloove te zijn. Daar woont een geleerden *Bramine*, die langh met my heeft verkeert, (alzo

ik op *Achiavelli* mijn eygen Huys ende Thuyne hadde) welke, na genoegzaam onderzoek, van my is gedoopt, out zijnde 46 Jaren, deze heeft het Leven ende Lijden *Jesu*, zeer geleert, en met een hooge *Poëtische* stijl, in 't *Latijns Malabaars*, ofte *Hansciet*, geheel van d'andere *Malabaarsche* Letteren onderscheyden, vertaalt. Schoolkinderen zijn hier tusschen de 4 à 500, het gewoonlijk gehoor bestaat uyt 7, 8, à 900 Menschen.

Een *Bramine* *Christen* geworden zijnde, beschrijft in 't hoogh Malabaars het Leven ende Lijden *Jesu*.

De Kerke
Ondewil.

Een groot uur gaans van *Telipole* light de Kerke *Ondewil*, staande op een vlak velt, met een schoone uytzigt, nevens een groot Huys, met een wel-gemaakte *Galderye*, alles van steen gebouwt, zijnde geweest de woon-plaatze van een *Françiscaner* Paap. Hier is schoon kley-landt zijnde rootachtig, bequaam tot aantelen van Rijs, *Naceny*, ende andere eetwaren. Het getal der Schoolkinderen is 600, zijn redelijk wel onderwezen. Het gehoor is bestaande in 900 ofte 1000 Menschen.

Twee uren van het *Kasteel* light de Kerke *Batecotte*, met een zeer hoogh ende verheven Huys, met een plat daar op, ende met een grooten Hof vergiert, vol *Clappus*-boomen geplant, rontom zijn vette en boven maten kostelijke *Zaay*-landen. De *Kerke* leyt dicht by de *Zoute Revier*. Het getal der Schoolkinderen is tusschen de 8 à 900. Het volk komt neerstigh tot het gehoor van *Godts* Woordt, tot 2000 sterk. De *Plaatze* is van *Lijftocht* overvloedigh, ende wel van *Visch* voorzien.

De Kerke
Batecotte.

De Kerke
Paneteri-
pou.

Een kleyn half uur van *Batecotte*, is gelegen de Kerke *Paneteripou*, zijnde een net ende kunstig gebouw van Coraal-steen, met een gierlijk ende zeer gemakelijk Huys, staande op Boogen, hebbende een lustige Galderye, ende twee groote Kamers, met een wellustige ende gemakelijke Tuyn, daar by zijnde een schoone Tank oft Water-plaats, daar men het Vee uyt drenkt. Hier is een Schoole van ruym 600 Kinderen, zeer verre toegenomen in de *Christelyke* Godtsdienst, tot verwonderingh, wetende de Paapsche dwalingen van het *Vagevier*, *Misse*, *Aflaten*, en *Oorbiechte*, met goede redenen alreede in mijn tijt tegen te spreken, ende te wederleggen. Den School-meeſter *Andrée*, nevens zijn Mede-helper, zijn ook zeer yverigh om de jonge Jeught dagelijks te leeren. De Inwoonders komen met een groot getal, gemeynlijk (wanneer van den *Predikant* geleert werdt) tot 12 à 1300 in de Kerke, en overtreffen andere in aandachtigheyt.

De Kerke
Changane.

Van *Paneteripou* tot de Kerke *Changane*, is een kleyn half uur gaans, zoo dat *Batecotte*, *Changane*, ende *Paneteripou*, op een drie-hoek by na even verre van malkanderen leggen. De Kerke van *Changane*, ende het huys is van Coraal-steen gebouwt, gelijk *Paneteripou*, zijnde een welgeordineert werk, doch de Kerke is wel zoo groot, als mede het Huys, voor aan is een bequaam Pleyn, met een steene muur afgeschooten, ende achter is een zeer aanzienlijke Plantagie van *Kokos*, *Wijngaarden*, *Patatten*, *Bananas*, ende *Portugaalsche Vijge-boomen*.

Lof der
Christe-
nen van
Changane.

De Kerke *Changane* heeft over de 700 Leerlingen, de welke met die van *Paneteripou*, in haer kennisſe, boven andere te prijzen zijn. Den School-meeſter *Ambrosio*, doet alle vlijt ende neerstigheyt om aan winſte te doen, 't welk t'elkens in 't bezoeken der Schoolen den *Predikanten* is gebleken. Het volk komt mede naarſtigh te Kerke, ja dikmaals zoo ſterk, datze niet alle konnen plaatze hebben.

Twee uren van *Jafnapatan*, ende een uur van *Changane*, is gelegen de Kerke *Manipay*. 't Is niet gelooffelijk, dat in zulken kleynen diſtantie, zoo grooten onderscheyt van Volk is. Men heeft aldaar 560 Kinderen, die ter Schoolen komen. Het volk is boos-aardigh, meest noch Heydenſch en by-geloovigh, traagh tot het gehoor van Godts Woordt: de Kerk is ruym en wijs genoegh voor 2000 Menſchen, maar zy komen boven 7 à 800 niet. Het Huys is van Leem gemaakt, ende gedekt met *Atap*, ofte bladeren van Palmeer-boomen. Voor de Kerk is een schoone Water-tank, hier heeft van outs mede een Heydenſche *Pagode* geſtaan. Hier wonen vele van den geſlachte *Madapoli*, die mede aanhangers waren van den Verrader *Don Louys*, daar van te vooren is af geſproken.

Het volk
aldaar is
boos-aardigh
en vry
Heydenſch

De Kerke *Vanarponne* dicht onder het Kasteel *Jafnapatan* staande, daar meest *Waffchers* wonen: want *Vanar* is in 't *Mallabaars* een *Waffcher* gezeght. Is kleyn ende zonder Huys, heeft 200 School-kindere, die wel leeren, daar is goet gehoor tot 5 à 600 Menſchen.

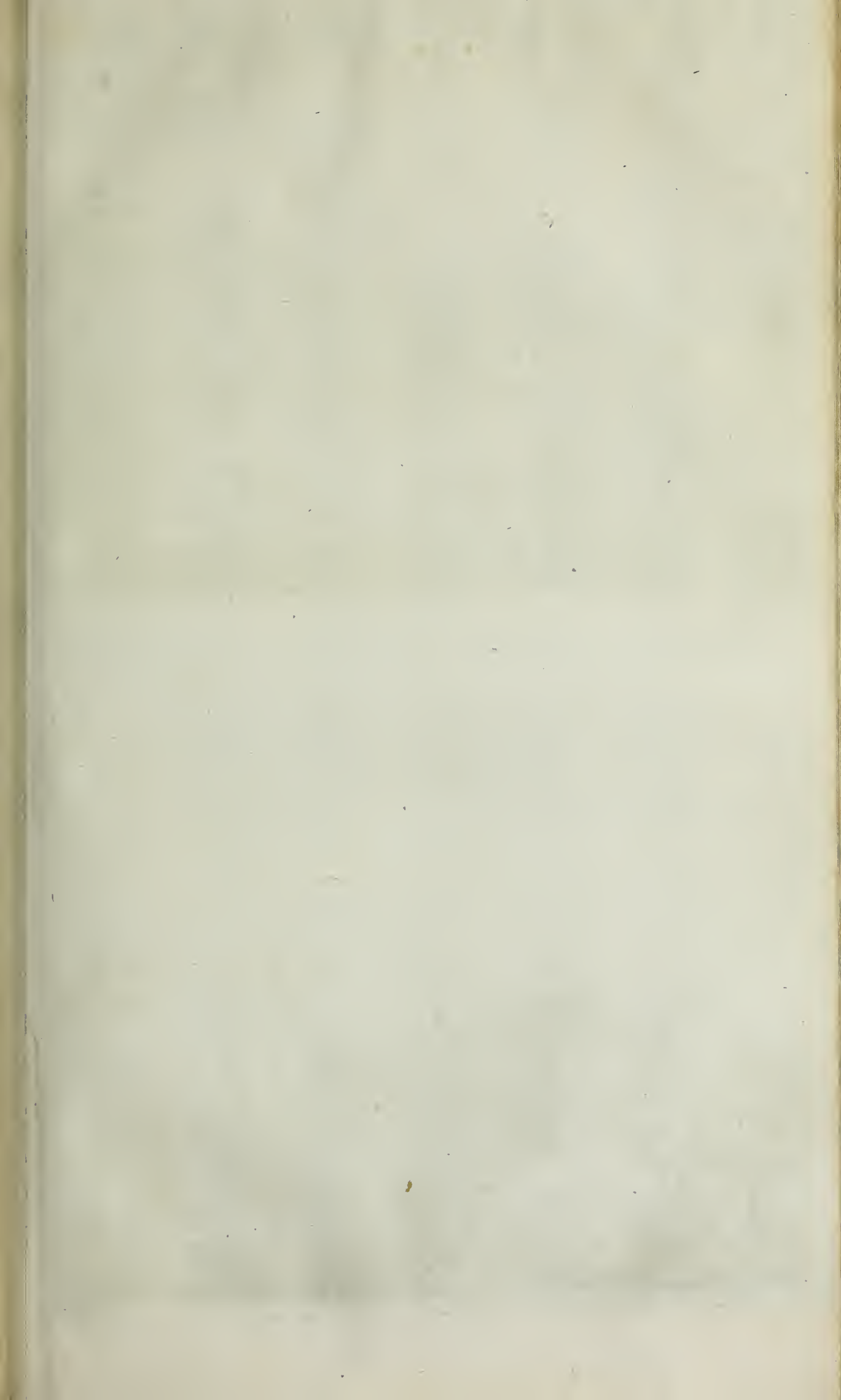
De Kerke
Vanarpo-
ne.

Dicht by *Vanarponne* is de Kerke *Nalour*, zijnde van Leem gemaakt, ende ſlecht gedekt. Hier heeft mede een Heydenſche *Pagode* geſtaan. 590 Kinderen komen aldaar om te leeren, zijn maar van redelijken voortganh, 't volk is traag, ende veel genegen tot het Heydenſdom, te meer, om dat over eenige Jaren, met honderden *Heydenſche Schilders* van de kuſt *Choromandel*, deze Plaatze is bevolkt geworden, tot groot nadeel van de voortplanting des *Godts-dienſt*, ende weynigh of geen nut van de *E. Maatschappye*, na dien alle de Stoffen van de Kuſt moeten komen, en de kleeden niet tot haar volmaakhthet op *Jafnapatan* konnen gebracht werden, uyt oorſake, van gebrek van water, &c.

De Kerke
Nalour.

Dit Volk is een peſt onder het ſwakke *Chriſtendom*: want zy haar niet ontzien met *Cinza* ofte *Aſſche* (zijnde

Heydenſche Klee-
deſchilders met
honderden
van *Choromandel*
op *Jafnapatan* geko-
men, tot
ondienſt
van Godts
Kerke, en
weynigh
nut van de
Ed. Compagnie,

Paneteripou

Kerck

Kerck huys

Changane

Kerck

Kerck huys

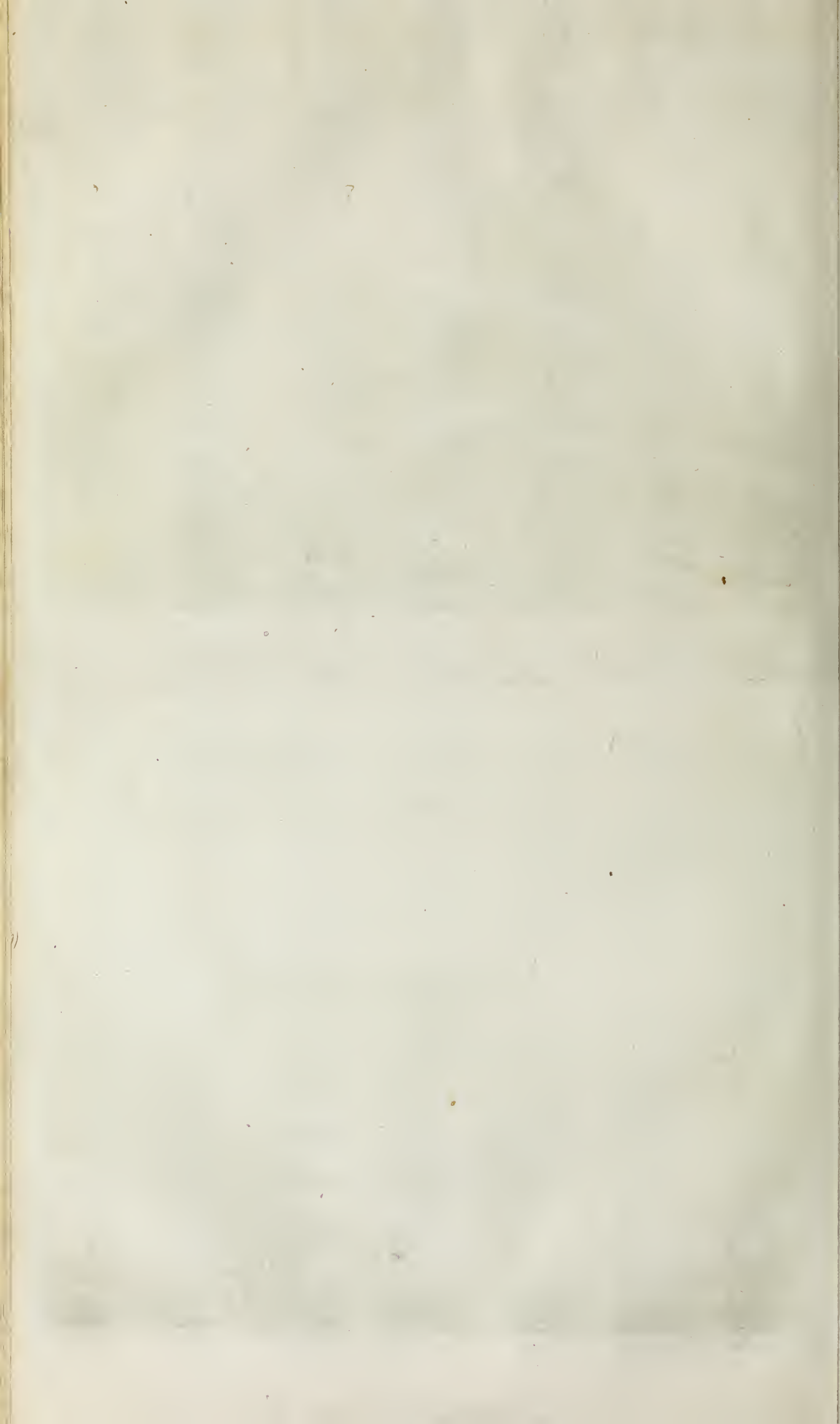

Manipay

Vanarpone

Nalour

(zijnde by haar een Heylighdom) te strijken, haar Afgodische *Pater-nosters* te dragen, gelijk menigmaal met droefheydt hebbe moeten zien, ende haar daar van afgemaant, toonende, dat zy niet in haar Afgodisch, maar in een *Christen* lant woonde. En of wél dit niet wert met goede oogen vande Politie aangezien, evenwel behoorde daar in nauwer gewaakt te werden. Gelijk ook tegens den inbreuk der Mooren, die ook openbare Schoolen in onze tijt begonden aan te richten. Ik moet bekennen, dat den Heer *Anthony Pavilioen*, de eerste *Commandeur* aldaar, in wiens tijdt ik in den Lande van *Jafnapatan* gewoont hebbe, nu zijnde *Raad Extraordinaar* van *India*, ende een geacht *Gouverneur* op *Choromandel*, tot uytroeyen van deze Afgoderye (op mijn aanklachte ende verzoek) my altijd de handt geboden heeft, zelfs geen zin hebbende in 't overbrengen van de *Heydensche Schilders* op *Jafnapatan*: maar het staat te duchten, dat deze groote hoop (die door haar

woefte byslapinge zeer vermenighvuldigen) het Landt ende de Kerke veel schade zal doen, byzonder als men haar eenighzints het verbranden van hare dooden, ende yets van de minste *Heydensche Ceremonien* inwillight.

't Is ook zeer gevaarlijk, dat alzoó een vermenginge van *Christen Vrouwen* met *Heydensche* of *Moorsche Mannen*, ende *vice versa* staat te geschieden. Of men dan die Luyden met de doodt wil straffen (gelijk wel op het *Eylandt* geschiet is) zoo is daar mede het quaat niet wegh genomen, en of zulke harde *Proceduuren* goet zijn, ende na den worde *Godts*, en of het scherpfste recht dikmaals niet is het grootste onrecht, mach yeder vryelijk oordeelen. Ik meyne dat vele vroomen en Godzaligen Richters in zulke Raadts-plegingen geen behagen zouden hebben, en dat haar Zielen niet zoude willen komen in zulke Vergaderingen. Het exempel van *Cosbi* en *Simri*, *Num. 25.* is buyten gemeyn, ende en kan van

Anthony
Pavilioen,
de eerste
Commandeur
op
Jafnapatan
zijn goede
ver tot
voortplan-
ginge des
vrees-
dods-dienst
en weerens
der Afgoderye.

ons niet na-gevolgt werden, buyten dat, die Hoererye geschiede in zoo een tijt, wanneer het volk Godts weende, ontrent en voor de deure der Tente der Tzamen-komste, daaren-boven zaghet *Pinehas* zelfs.

Esdra was bedroeft over de Heydensche Huwelijken van het volk Gods, hy dede daar over een Gebedt tot Godt, hy doode het niet: maar hy maakte dat 'er een scheydinge was tusschen 't heylig en onheylig volk.

De Kerke
Sunde-
couli.

Boos volk
woont al-
daar.

De laatste Kerke, dicht ontrent de Stadt, is *Sundecouli* genaamt, daar de *Civias* ofte *Pallinkijn-dragers*, ende Water-haalders woonen. Het is een bequaam ende wel vergiert gebouw, daar woont een Godloos ongebonden volk, zoo dat het Spreek-woort waar is, *Hee nader Rome, hoe slimmer Christen*. Daar zijn 450 School-kinderen, maar zijn niet naarstigh in 't leeren, loopen meest met de Ouders uyt visschen. Daar is nauw'lijks een tzamen-komste van 400 Menschen, daar nochtans meer dan 1500 behoorden te komen.

De plaatze is zeer vermakelijk vol van Boomen, daar is een zoet geluyt van vele zingende Vogelkens. Dus verre van de eerste Provintie *Belligamme*, ende hare onderhoorige Kerken, onder welke mede

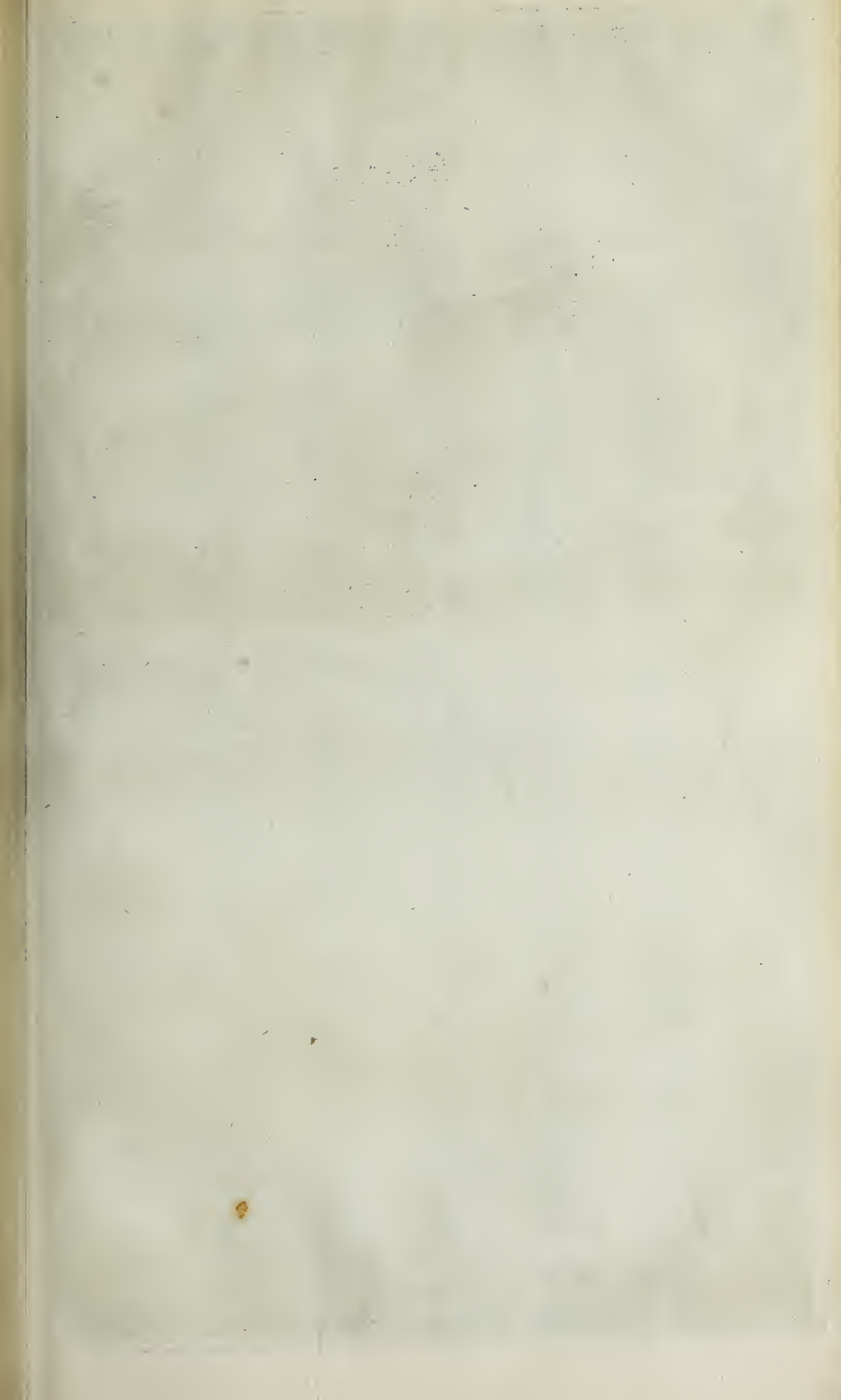
Copay, ende *Pontour* begrepen zijn, die tzamen ruym 800 School-kinderen, ende 2000 Toe-hoorders hebben. De Kinderen worden in hare Classen en Rijgen doorgaans verdeylt, de meest-kundige leeren de gene die minder weten, en dat in zoodanige ordre, dat zelfs die geene, die het Geloof ende *Vader onze* weten, Leer-meesters zijn van die, de welke alleen het *Vader onze* kennen. Onder deze Jongens zijn ook eenige als *Merinhos*, die de afwezende aanteykenen, by den Meester ende groote *Merinho* aanklagen ende beklappen.

De Kerke
Copay en
Pontour.

Ordre on-
der de School-
kinderen.

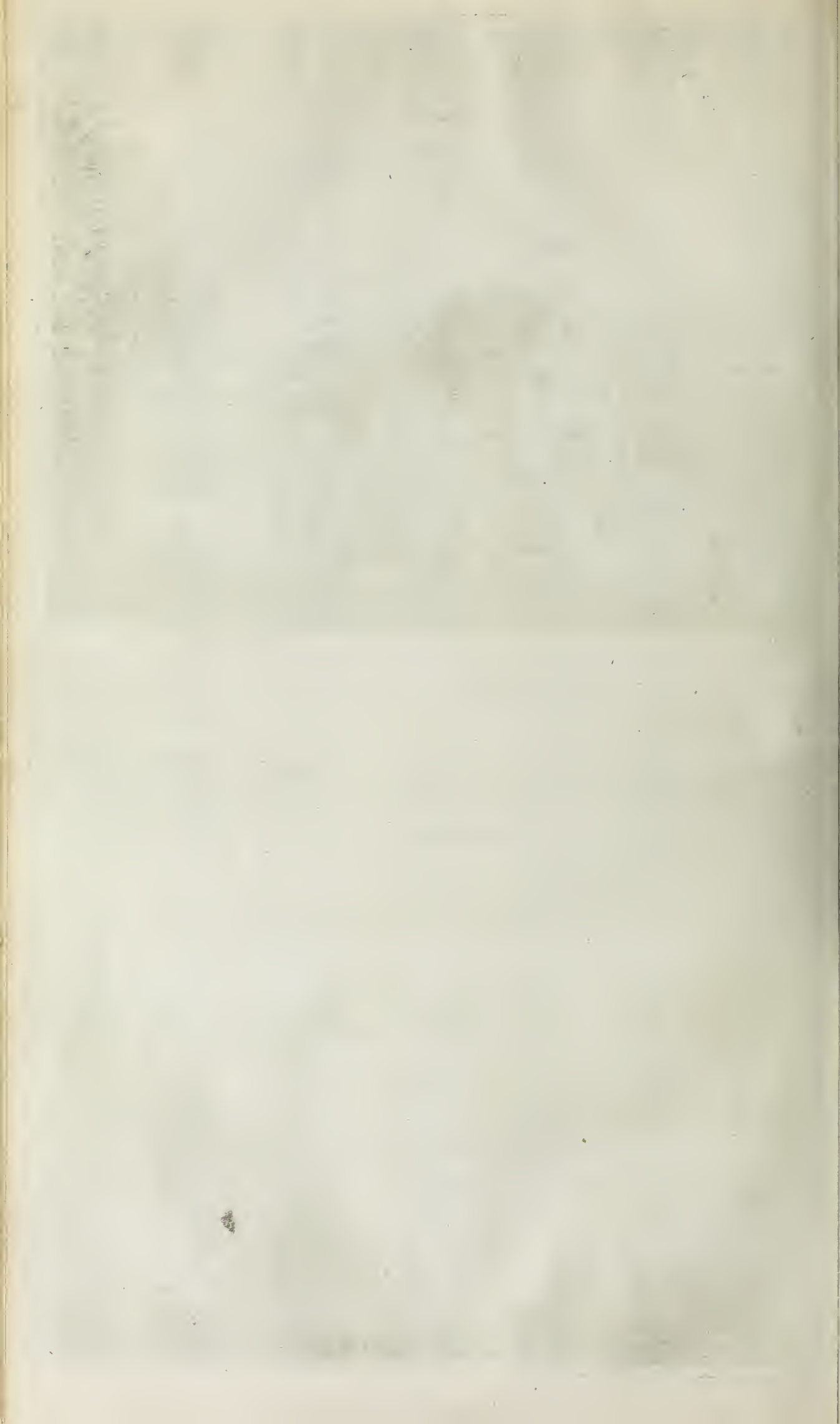
Het XLV. Capittel.

Tweede, derde, en vierde Provintie in Jafnapatan, en Kerken daar ondergehoorende. Eylanden van Jafnapatan.

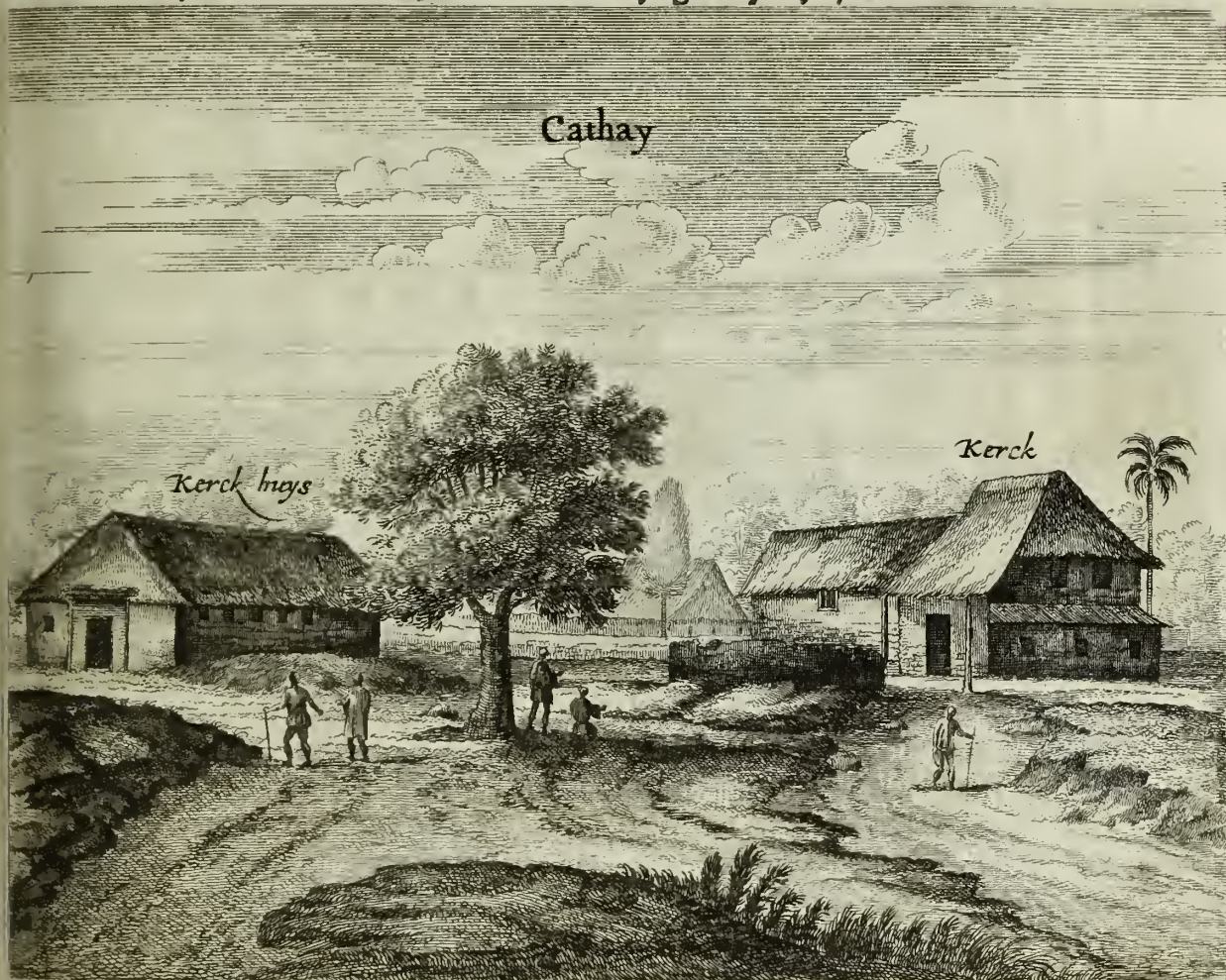

patan. Groot getal der Christenen. Ongemeen en yver des Auteurs, in de bevordering der Godts-dienst.

DE tweede Provintie van Jafnapatan is Tenmarache, vervattende 5 Kerken, met hare onderhoorige Dorpen, de eerste Navaouli genaamt, leggende in een zeer gemakelijke Landt-streke. Hier is

groote overvloed van Vee ende Gewasch des Velts, en onthouden haar in 't geboomte, meenigte van Apen ende Meerkatten, ook in 't Landt alderhande Wildt, ende Watergevogelte. De Kerke en het Huys zijn maar van Aarde gemaakt, ende met Atap gedekt, De Schoole bestaat uyt 400 Leerlingen, de toehoorders zijn gemeynlijk 7 à 800 sterk.

Een ure gaans van Navaouli is de Kerke Chavagatzery. Deze Kerke is de grootste van de geheele Provintie Tenmarache, het Huys dat daar nevens staat, is ook hecht en sterk, met vele vertrekken gebouwt, heeft een schoone uytzicht in Zee, achter is een playzanten Hof, met alderleye Indiaansche Vruchten verciert. De Plaatze is zeer Viscb-rijk, de Inwoonders behelpen haar ten deele met de Landt-bouwerie, en met de Zee-vaart. De Schoole van Chavagatzery bestaat uyt een getal van meer dan 1000 Leerlingen: zoo dat twee Meesters, ende een Medehelper haar zijn toe-geschikt. Ge-

meynlijk als den Predikant hier leert, zijn twee-ende derdehalf duyzent Menschen in de Kerke, zoo dat het, van wegen alle de Adem-tochten, zeer benauwt is.

De Kerke Cathay is een ure gaans van Chavagatzery, door een zandige ende moeyelijke wegh. Onderwegen zijn veel Water-tankens, daar in haar veel wilde Eend-vogels onthouden, die goet van smaak zijn. Men heeft hier veel Poel-snippen, Reygers, groene Indische Ravens, Meertynkens, ende alderley kleyn Gevogelte. 't Huys ende de Kerke zijn van aarde gemaakt, ende als de Kerke van Navaouli, met Atap gedekt. De

Groot getal Christenen aldaar.

De Kerke Cathay.

De Schoole heeft 550 Discipulen, hoor komt een getal van 11 à 1200 met een bequame Meester: tot het ge- Menschen.

De Kerke
Waranni.

Vermake-
lijkheyt van
Waranni.

Veelder-
hande
Vruchten
aldaar.

De Kerke
Illondi
Matual.

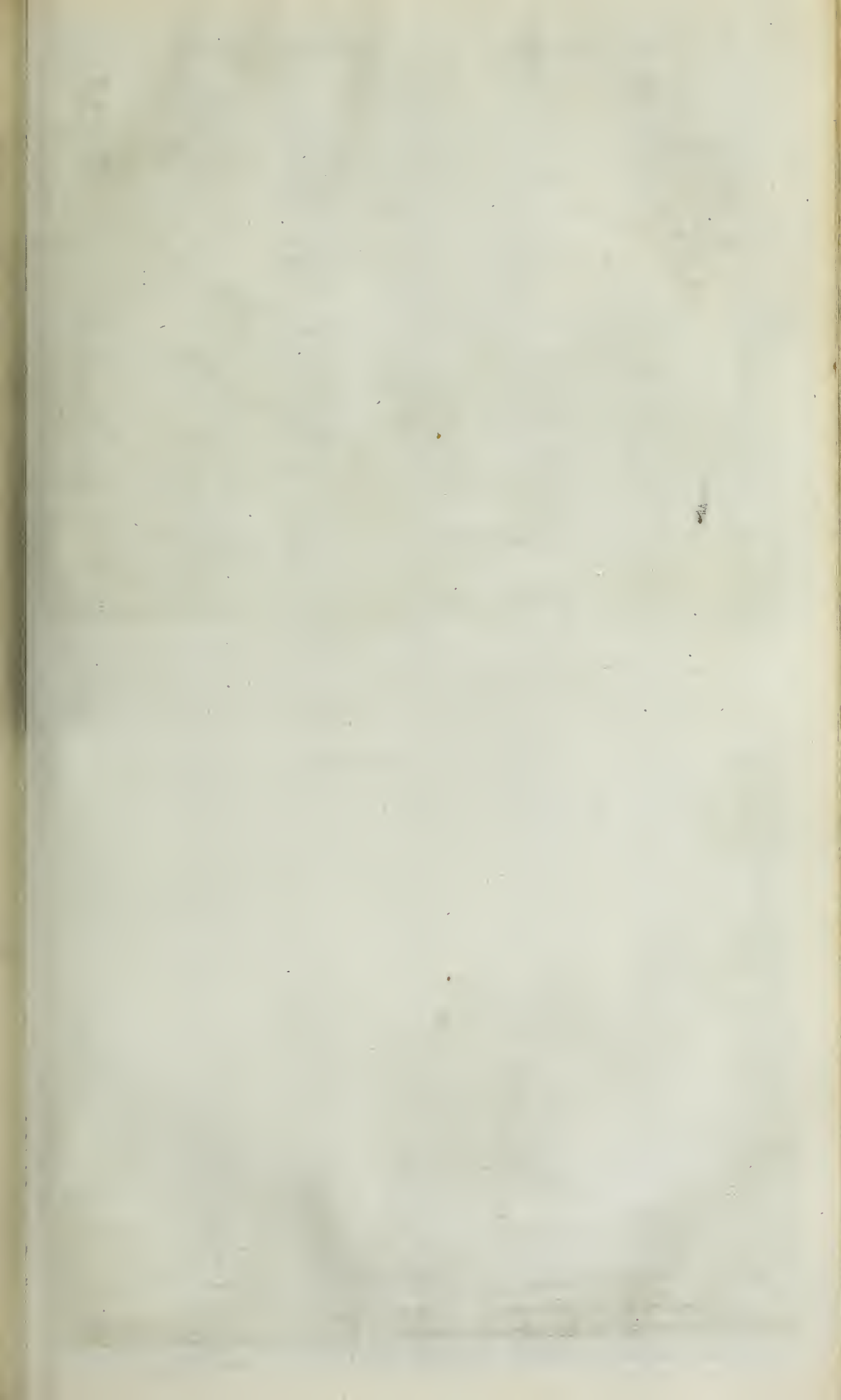
Voorts is een moeyelijke ende sware zandige wegh van Cathay tot Waranni. Deze Kerke staat in een dicht beplante plaatze, vermakelijk, byzonder des morgens, ende tegens den ondergange der Zonne: Hier staan schoone Areek-boomen, overvloedige Kokos, ende Palmeer-boomen, nevens Bananas, Manges, ende Cajou, ende Guiavos-boomen. Men heeft hier de schoonste Water-Limocnen die in India te vinden zijn, nevens uytstekende welrickende Meloenen. De Kerke is slecht, en van aarde Muuren, infgelijks het Huys: maar evenwel met wijde Kamers, ende een schoon Voor-huys, met een koele Galderye. 800 School-kinders worden daar bevonden, ende 2500 Toehoorders.

De laatste Kerke van Tenmarache is Illondi Matual, waar onder ook behoort het Dorp Nagar Kojel, daar eertijts een vermaarde Pagode heeft gestaan. De Kerke is van aarde Muu-

ren, maar het Huys ('t welk men met een verheve trap op gaat) is van steen gemetzelt, heeft drie kamers, ende een doorgaande Galderye, met een vermakelijk uytzicht. Hier onthouden haar vele Paauwen, en begint den Elephant in deze Landstrecke zoo nu en dan zich te laten zien. De tammē Elephanten der Ed. Compagnie worden aldaar mede gevoedt, (gelijk die door 't gansche Landt verdeelt werden) om te beter haar voeder te bekomen. Onder Illondi Matual behooren 650 School-kinderen, daar is gemeynlijk een gehoor van 11 à 1200 Menschen.

De derde Provintie is Waddemarache, die in zich vervat 3 Kerken. Deze Provintie heeft schoone Lantsdouden, overvloedige Koe-beesten, Schapen, Geyten, Hoenders, Duyven, Patrijzen, en Veldt-hoenders. Men kan daar een goet Schaap voor 8 à 10 stuyvers koopen, 60 Eyeren om 3 stuyvers, 4 Hoenders om een Sanam,

De Provintie
Waddemarache
heeft drie
Kerken.
D'eerste
Catavell
overvloedigheyt
deze Provintie.

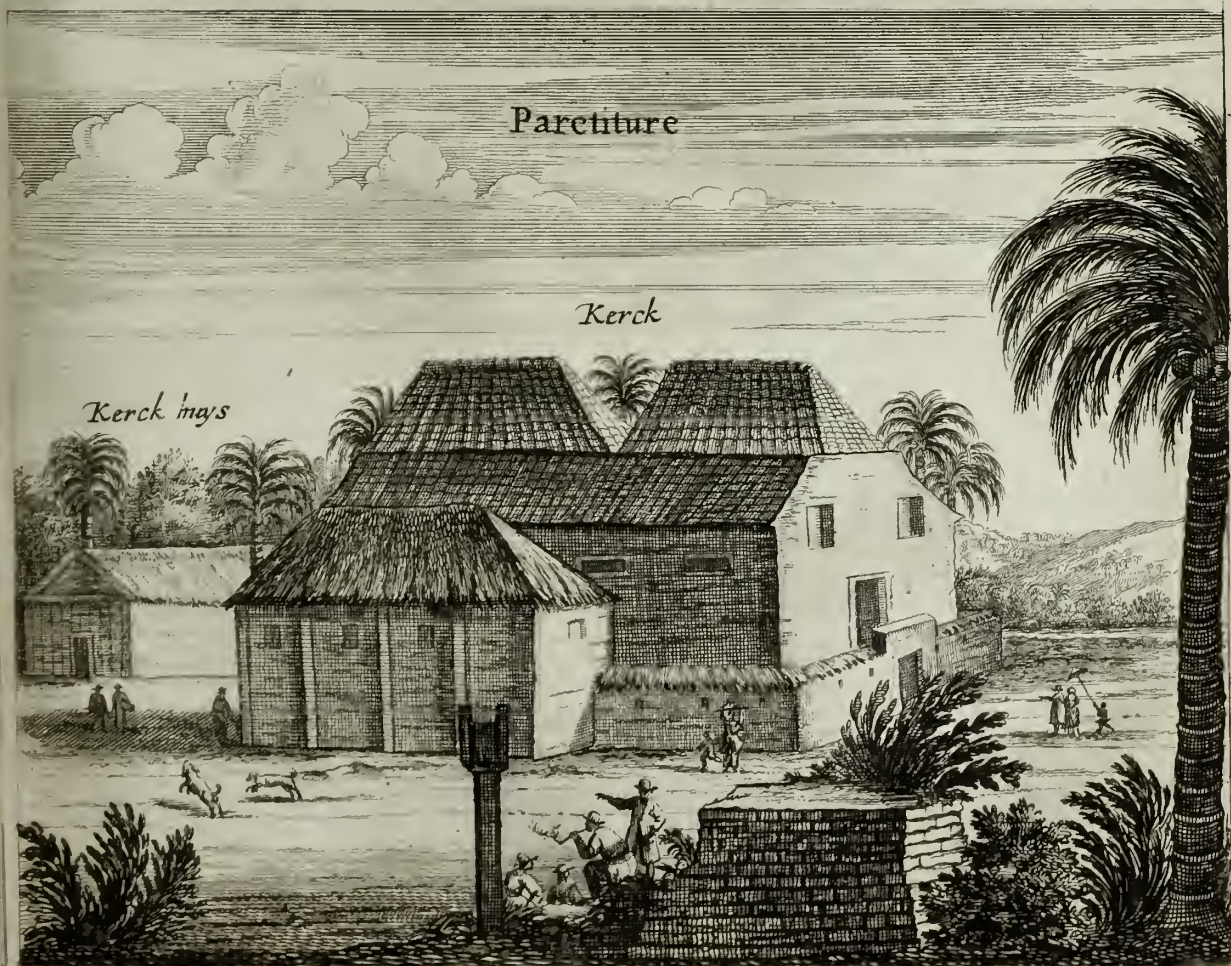

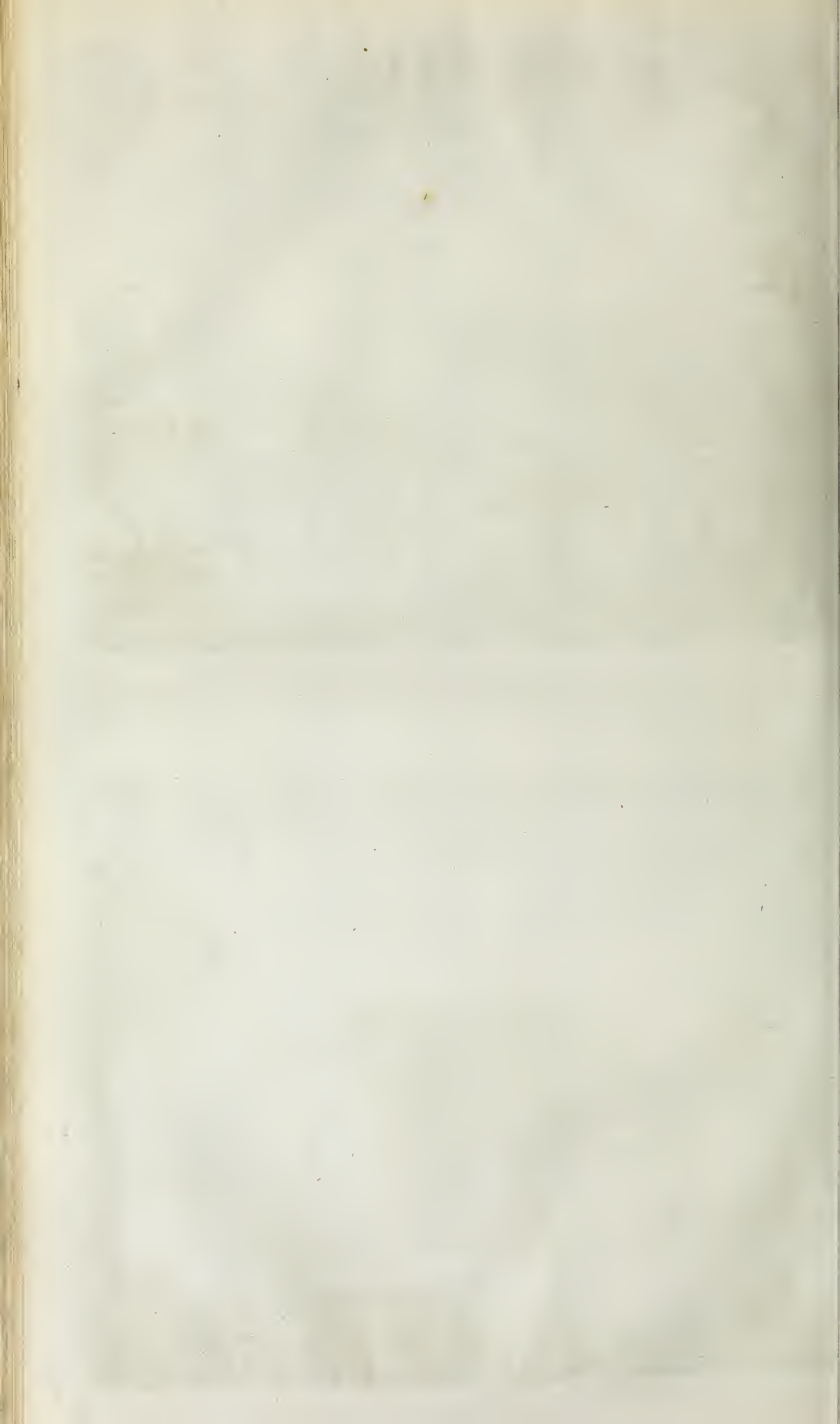
Illondi Matual

Catavelli

Sanam, zijnde 5 stuyvers. De eerste Kerke is genaamt *Catavelli*, van goede gebakken steen gebouwt, gelijk ook het Huys, hebbende daar-en-boven een bequaam Speel-huysken op de hooghte staande, om alle de vlakke Landen over te zien. 600 Kinderen komen daar ter Schoole, en 1000 à 1100 tot het gehoor van Godts Woordt.

De Kerke *Reputi*, onder ze woonen el Die-
De Kerke *Paretiture*.
De tweede Kerke is *U Reputti*, alwaar een deel geboefte van Dieven zich onthoudt, zijnde van het Geslachte der *Nalloas*, het volk is weynigh Godts-dienstigh. Men bevindt op deze plaatze 690 Scholieren, 8 à 900 Toehoorders. Op d'eenetijt meer, op d'andere minder. De School-kinderen leeren de eerste Letteren alhier in 't zandt te sehrijven, die t'elkens werden uytgewist.

De Kerke *Paretiture* is de grootste ende aanzienlijkste van gansch *Wademarache*. Is by de Portugésche *Punta das Pedras*, ofte de Steenhoek genaamt geweest. *Paretiture* is gezeght in de *Malabaarsche* tale

Catoens-haven, uyt oorzake, dat veel Catoen aan kleyne Boomtjens aldaar wascht. Onlangs is aan de strand een kleyne vastigheyt gemaakt, wanneer wy met *Engelandt* in Oorlogh waren. Ten tijde des Oorloghs tusschen Ons en *Portugaal*, hebben de *Hollanders* eens den *Priester* met haar gevoert. Gelijk de zelve ook *Manaar* hebben geplundert. Hier ontstont eenmael een hevigh gevecht tusschen Ons, ende den *Portugeesch*, daar de *Nederlanders* het vry hardt hadden, en bleef onder andere den Schipper en Capiteyn *Jan Hooghzaten*. In de Belegeringe van *Jafnapatan* meynde den *Portugeesch*, dat alhier zijn Zecours zoude aanlanden.

Een vastigheyt in de Engelze Oorlogh op Paretiture gemaakt.

Een gevecht tusschen ons ende de Portugezen aldaar voorgevallen.

De Schepen konnen 7 à 8 Maanden (zonder zorg) alhier ten Anker leggen: maar zy moeten t'zeil gaan voor het Noorder *Mouzon*, want het dan een gevaarlijke lager wal is. Wanneer eenige Schepen in Zee gezien werden, wordt de Vlagge opgehaalt aan een hooge mast, om te

Gelegentheyt van de Reede aldaar.

Y waar-

waarschouwen. De Kerke is een wyl vervallen geweest: maar in mijn tijt wederom op-gebouwt. Voor de Kerk staat een grooten *Tamarijn-boom*, daar onder dikmaals (om de

groote hitte, ende de benauwtheyt van 't volk te mijden) geleert is. Hier komen zoo nu en dan 3000 Toehoorders, de School-kinderen zijn 1000 sterk.

Een gro-
getal Chr-
stenen te
Poelepo-
lay.

De Provin-
zie Patchia-
rapalle en
haar gele-
gentheyt.

De Kerke
Poelepo-
lay.

Wonderlij-
ke ziekte in
Patchia-
rapalle.

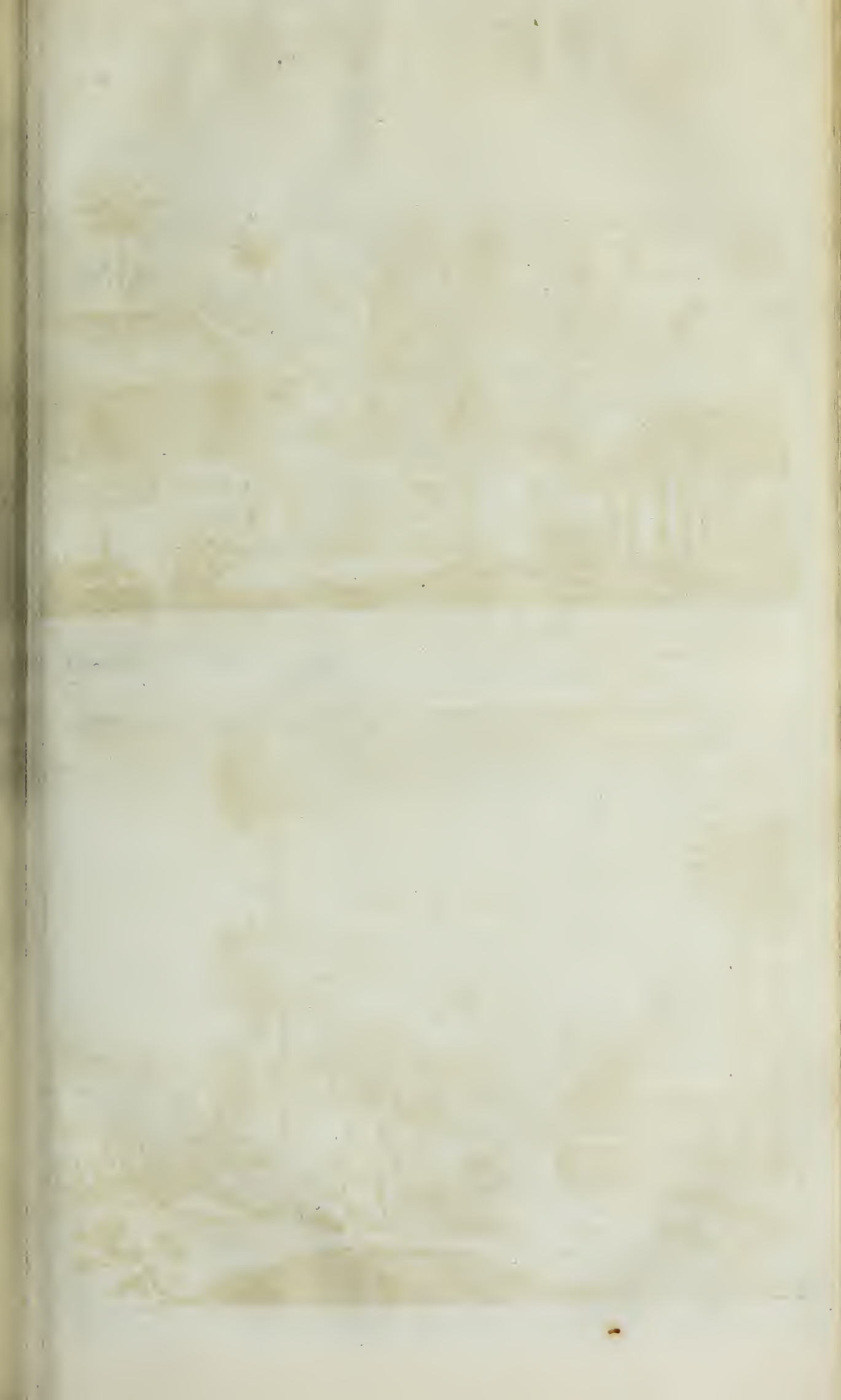
De uyterste Provintie is *Patchia-rapalle*, welke heeft vier Kerken, met hare Scholen. Deze Provintie is zandigh, ongezont, boven maten heet, zonder goet water, de verwoeftinge der Elephanten zeer onderworpen. In zekere tijdt des Jaars hebbe ik gezien, dat een wonderlijke Ziekte daar regeerde, de Kinderen swollen aan haar gemacht, hadden Buyken gelijk uytgespannen Trommels, vele worden door deze qualen wech gerukt. Daar zijn ook sware koortzen van Nature, gelijk de *Maanaarsche*, die met de Maan haren loop houdt, ende den Mensch haast uyt den Lande der Levendigen weg rukken. De Schurfdigheyt ende de Kinder-pokjens gaan hier ook zeer in swang. De Inwoonders zijn arm, eeten meest ongezone kost, als gedroogde Visc, *Pounaten*, *Kelen-*

gen, ende weynigh Rijs, alzoo zy niets vermogende zijn.

Deze Provintie is vol wilde Palmeer-boomen, waar van de Inwoonders meest leven. Doch daar is niet een Jaar als de Vruchten rijp werden, of men ziet honderden van Boomen door de Elephanten om verre geworpen. Deze Provintie stoot naast aan de Grenzen van *Raja Singa*, en is in d'oude tijden zoo nu en dan d'inloop der *Cingalezen* onderworpen geweest. Dit is de reden, waarom het Kerken-huys van *Poelepalle* sterk gemaakt is met schietgaten, na de wijze van een vaste Reduyt, ende voorts omringht met een hooge steene Muur. De Schoole bestaat uyt 300 Scholieren, die wel aan-nemen. De Toe-hoorders zijn niet boven 600. Hier zijn Vrouwen die op Aarde Kruyken (*Cal-*
langs

Deze Pr-
vintie is
ruine der
Elephant-
zeer onde-
worpen.

Getal de
Christe-
nen in
Poelepo-
lay.

*Wonderlijk
fien van
Vierwen
op Aarde
Kryken.* *langs genaamt*) weten te speelen, zy blazen in de zelve, en weten een wonderlijk geluyt te geven onder haar danffen, hier mede meynen zy, datze den vreemdelingh groote eere aan doen. Deze meer-gemelte *Provintie* levert het beste *Jager-hout*, waar van goet Span-werk gemaakt werdt, 't welk veel na *Choromandel* ende elders werdt verzonden.

*logom-
rle.* Ruym twee uren van *Poelepolay* is gelegen de Kerke *Mogommale*, met een goet ende hecht Huys, geheel staande in het Bosch, daar onthouden haar in de Schoole 450 Discipulen, ter Kerke komen 500 Menschen.

*Tam-
mme.* De Kerke *Tambamme* is de grootste van deze *Provintie*, ende leyt alderbest. 500 School-kindern, ende 900 Toe-hoorders bevindt men daar in de gewoonlijke bezoeking.

Mulipatto. *Mulipatto* is de uiterste Kerke, een dagh reyzens van *Jasnapatan*, een weynig daar van daan is de *Passo Seco*, ofte *Drooge door-gangh*, alwaar de Revier eyndight, ende ons volk in een Pagger de wacht houdt. Het Kerken-huys is mede met Schietgaten gemaakt, de Kerk is zeer slecht ende kleyn, alzoo daar niet meer dan 215 School-kindern, ende 350 Toe-hoorders zijn.

Dus verre van *Jasnapatan*, ende de vier onderhoorige Provintien met hare Kerken: Nu zullen wy overvaren tot de *Eylanden*, welke zes in getalle zijn.

*Het Eyland
Ourature
heeft drie
Kerken.* Het eerste *Eylandt* is *Ourature*, op 't welke drie Kerken staan, namentlijk *Aleputti*, *Welane*, ende *St. Jan*, ofte *Ourature*, welke Kerken 800 School-kindern met den anderen hebben, ende 2600 Toe-hoorders. Dit *Eylandt* heeft veel-tijts sware overvloeyinge van Water gehadt in de tijden der *Portugezen*, ende te vooren, zoo dat de Menschen haar op de Boomen voor des Waters-noodt moften verbergen.

*Voorbeelden
daar van.* In mijnen tijd A°. 1658. ontstondt een swaar Onweder, met een Orkaan vermengt, waar door het water zich zoo hoogh verhief, dat het niet

alleen dit *Eylandt* overstroomde op verscheide plaatzen: maar met zijn kracht ende gedruys de Water-poort van 't *Kasteel*, wel ende vast geslooten met een Slot ende Dwars-boom, aan stukken sloegh, ja zelfs over de muuren heen bruyften, zoo dat men na het stillen des Onweders, onder het Poortaal van de Kerk veel Visch vongh, zijnde over de Guardijn geslagen. Niet een panne bleef op de daken, de Boomen wierden uyt de Aarde gerukt, daar geschiede geen kleyn schade aan Menschen ende Vee.

Het *Eylandt* is overvloedigh van alderhande Visch. 't Heeft meenigte van Harte-beesten. Hier groeyt zeer goede *Zaye*, waar mede de Schilders de kleeden root verwen, ende een schoone grondt leggen, het is een kleyn Wortelken dat in de Aarde groeyt. De Inwoonders maken daar ook goede ende smakelijke Booten. Men heeft ook alhier den Kievit, ende zijne Eyeren, nevens den vrolijken Leeuwk.

Tusschen *Ourature* ende *Caradiva* loopt de Reviere, in welkers midden het Fortje *Cays* (nu genaamt *Hammenhiel*) gelegen is, van welkers gelegentheyte, belegeringe ende overwinninge, te vooren is gesproken. Van dit *Eylandt* werden de Elephanten over een brugge geleyt, ende alzoo te sloop gebracht, om na *Choromandel* ende *Bengale* vervoert te werden. Men oordeelt dat de alderbeste *Zaye* hier wascht, en dat geen beeter in *India* werdt bevonden. Hier staat een bequame Kerk, ende een goet Huys van steen gemaakt: de Kerk zijnde in onze tijt voltoyt, gelijk ook die van *Ourature*, welke van de *Portugezen* was in brandt gesteken. Hier is een Schoole van 490 Kinderen, het gehoor bestaat gemeynlijk uyt 1000 à 1100 Perzoonen.

Als men in Zee steekt, ende na het *Eylandt Pongardiva* wil varen, leyt aan de rechter-handt een onbewoont *Eylandeken*, by de *Portugezen* *Ilha Deserta*, ofte *Het woefte Eylandt*

genaamt, daar is ons volk gewoon haar brandt-hout te kappen. Hier zijn mede veel Slangen, gelijk ook op *Carativa*.

Pongar-diva.

Pongardiva is een groot Eylandt, daar in niet aanmerkens waardigh is: Want het zeer steenachtigh bevonden werdt, als dat het een groote overvloed van Harten, Hazen, ende Paauwen heeft, 't is ook rijk van Visch, ende heeft goede Oesters, maar zijn wat groot, bequamer om te stooven dan rauw te eten. Ook vindt men hier doorgaans Mannen van uytstekende lenghte, diergelijke ik nergens gezien hebbe in *India*. De Kerke bestaat uyt 800 Toehoorders, ende de Schoole heeft 200 Leerlingen.

Lange Mannen in 't Eylandt Pongardiva.

Analativa eertijts Doña Clara genaamt.

Het Eylandt *Analativa* is kleyn, maar Oester-rijk. Daar zijn ontrent 800 volwassen Christenen, zoo Mannen als Vrouwen, ende 200 Schoolkinderen. Daar is een kleyn Kerkje, ende een bequaam huysken. Het is eertijts *Doña Clara* geheten geweest, om dat die, ten tijde der *Portugezen*, *Vrouw* van dit Eylandt was. Zy was ongemeen dik en groflijvigh, zijnde noch aldaar haar Stoel, daar in zy gewoon was te zitten, daar in twee Mannen met gemak zouden kunnen rusten.

Het Eyland Nainativa.

Nainativa alzoó genaamt, om dat veel Jakhalzen daar huys houden, (van welke by andere gelegentheit gesproken zal werden) is een zeer kleyn Eylandeken, bewoont van *Bramines*, doch alle Christenen zijnde, een zeer geschikt en wel-levend Volk. De Schoole heeft 70 Kinderen, de Toehoorders kunnen het getal van 300 niet uyt-maken. Het Kerkjen is kleyn, zijnde daar by een bequaam huysken om te vernachten.

Van Christen Bramines bewoont.

Het Eylandt Nindundiva, anders *Ilha das Vacas* genaamt.

Veelheydt van Koe-beesten aldaar.

Het Eylandt *Nindundiva*, ofte het *Lange Eylandt*, alzoó genaamt om dat het 5 à 6 mijlen langh is, wiert by de *Portugezen* *Ilha das Vacas*, ofte *Het Koeyen Eylandt* genaamt, om dat van *Tonday* aldaar veel Beesten wierden aangebracht: Het is bovenmaten Vee-rijk. Men kan daar een goet Koe-beest om 4 Schellingen ko-

pen: maar de Ossen, Stieren ende Koeyen zijn vry kleynder als op het vaste Landt van *Jafnapatan*. Men heeft dikmaals groote sterfte onder de zelve, uyt oorzake, dat het Landt zeer dor ende schraal is, en dat veel vergiftigh kruyt van 't Vee voornoemt wordt gegeten.

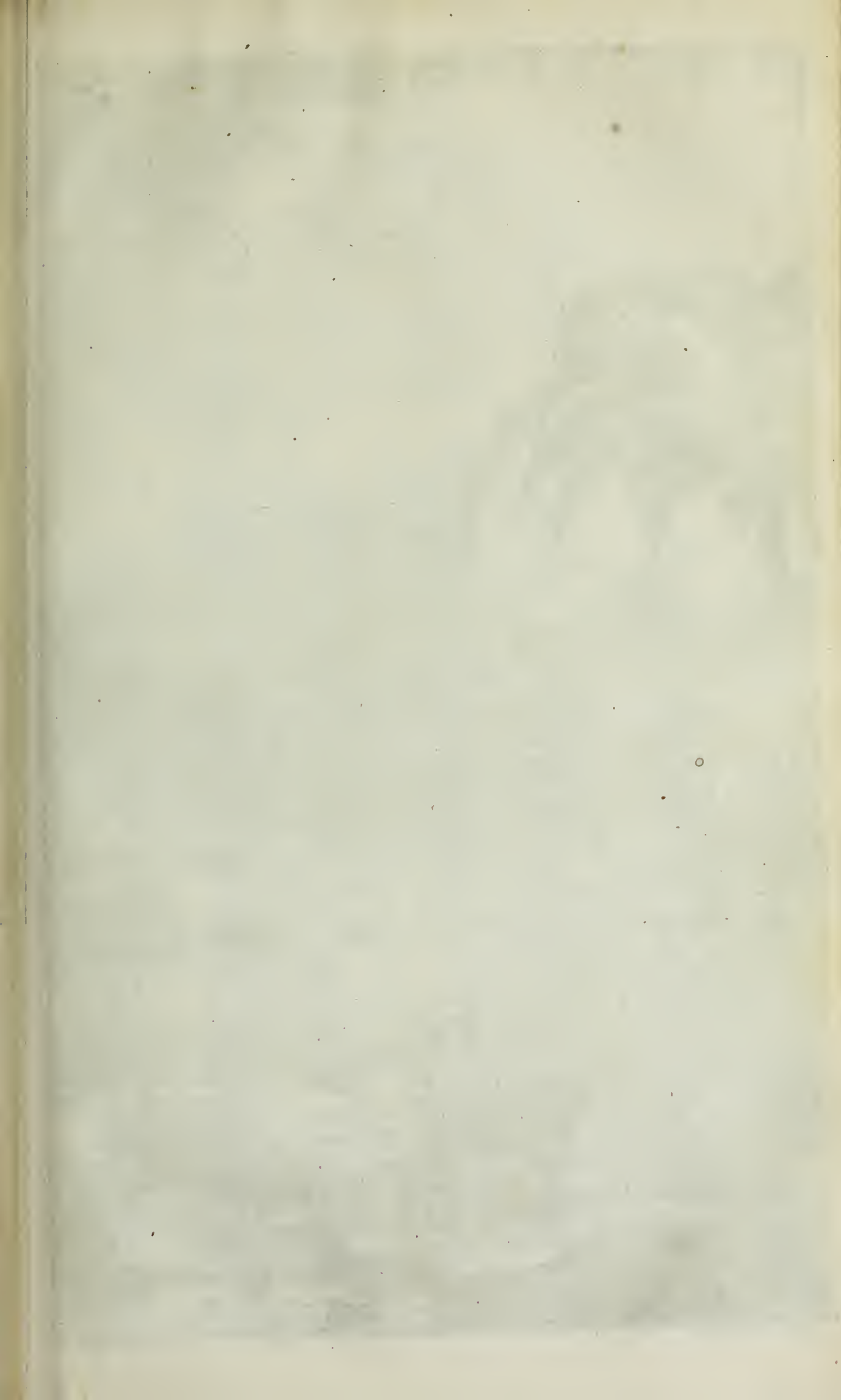
Groote sterfte onder het v

De Inwoonders zijn zeer arm; weten haar met weynig te behelpen. 't Mach my gedenken, dat eens acht dagen aldaar moeste vertoeven, dat ter nauwer noot met mijn Volk aan de kost konde geraken. Het Eylandt is niet wel aan te doen, alzoó het zeer klippigh ende vol riffen is, ende kleyne havenkens heeft, die niet dan met bequaam stil weder kunnen ingevaren werden, de Zee kletst gevaarlijk tegen de klippen aan, daar gaat een hol water; want daar is een diepte van 5 à 6 vademmen. Men kan niet anders dan in de stilte (welke tweemaal in 't veranderen des *Mouzens* is) daar komen. Want met de Zuyde-Windt is het voor de Windt seer qualijk af te komen, en met de Noorde is het een lager wal.

Daar zijn noch eenige Eylandeken, die weynigh of niet bewoont zijn: als *Paletiva*, en de twee Gebroeders, nu *Hoorn* ende *Enkhuizen* genaamt, waar van niet waardighs te zeggen is. De *Portugezen* hebben eertijts hier een sterkte gehad, waar van de *Rudera* en overblijfsels noch te zien zijn.

Een onbekend Fortje der Portugezen op dat Eylandt.

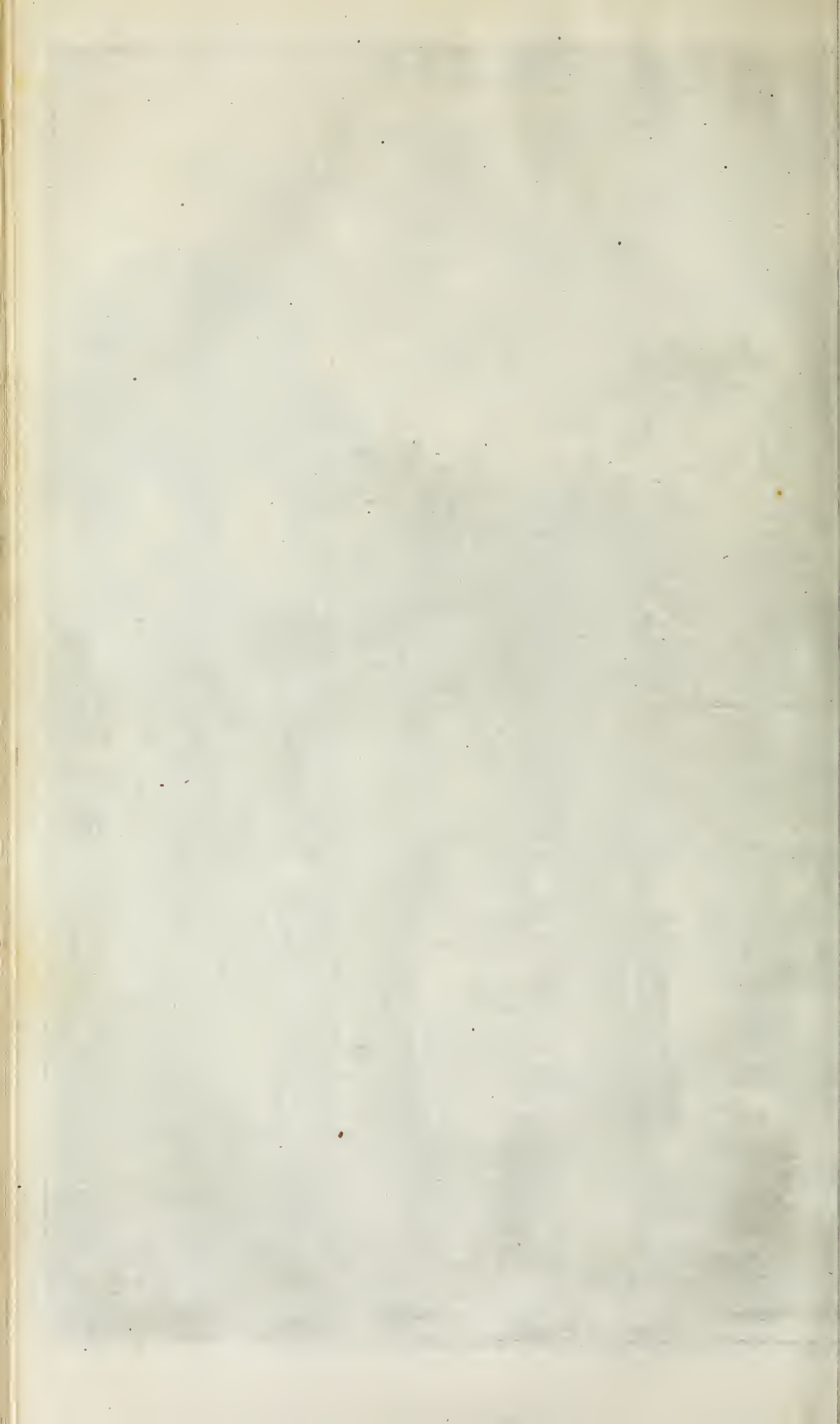
Het *Eylandt* heeft een groot getal Bokken, in de welke ook *Bezoar-steenen* gevonden werden, maar geenzins van de beste. Van de *Portugezen* zijn eenige Paarden op dit *Eylandt* gebracht, die van tijt tot tijt tot eenige honderden zijn vermeerderd. Zy zijn kleyn maar hart, ende bequaam om op klippige Gronden gebruykt te werden. Men vangtze met strikken, en jaagtze na een Water-poel. Het *Eylandt* heeft ongeveer 900 Inwoonders, daar zijn in de Schoole 170 Kinderen. 't Is aanmerkens waardigh, dat op dit *Eylandt* geen versch water wordt bevonden, dan alleen op een plaatze, on-

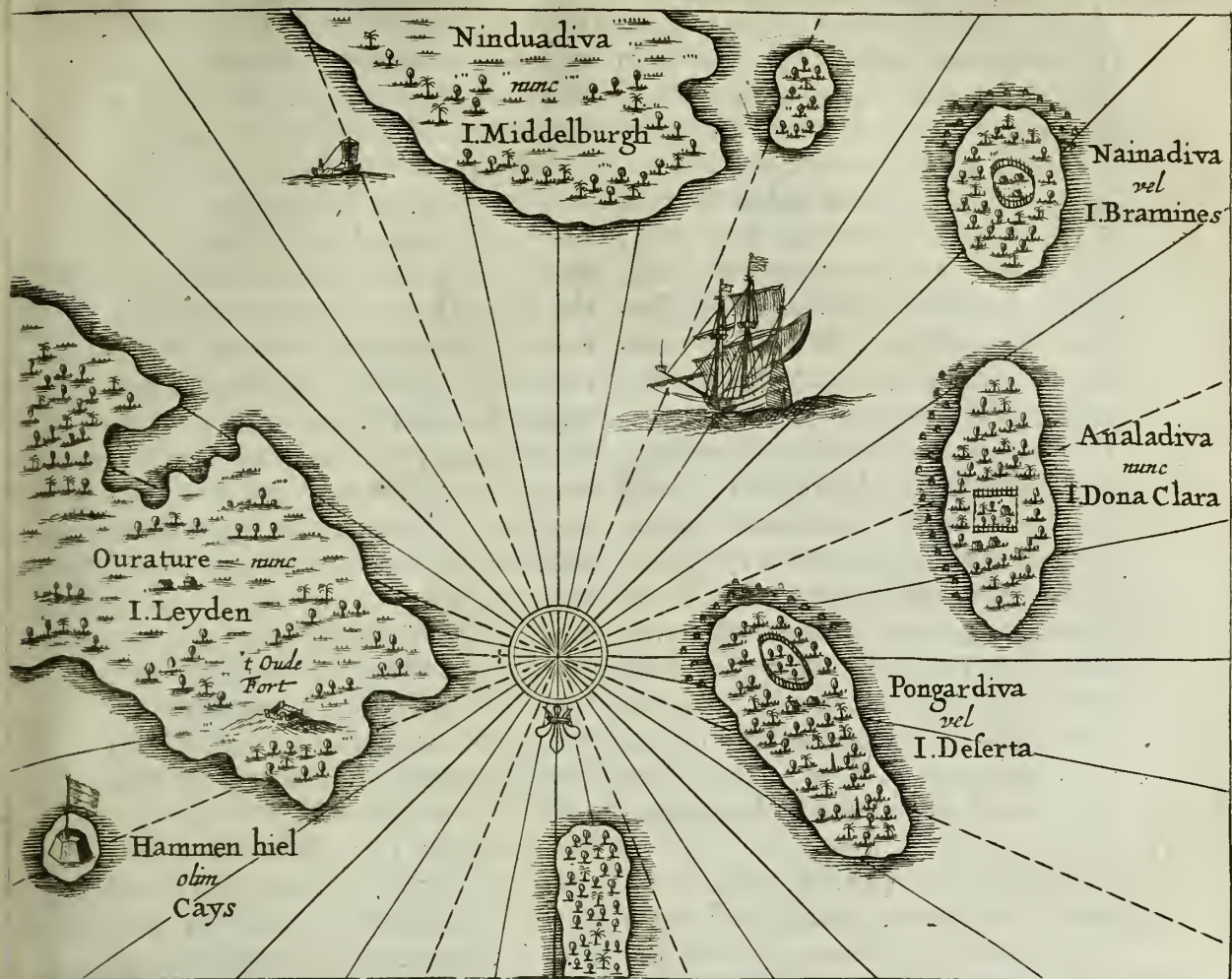

Paarderangst op Jafnapatnam.

Wonder-
rijke Putten
& Klippen,
oor den
Donder
emaakt.

ontrent een groot quartier in de ronte, zijnde t'eenemaal klipachtigh. Deze Klippen (zoo getuygen d'Inwoonders) zijn van den Donder gespleten, ende in elke Put is maar een voet ofte een halve Water; ende is op deze plaatze de Klip heel en gaaf, en een weynigh daar na, hebt ghy wederom een gat, hier drenkt men Mensch en Vee.

Soo verre dan van het Koninkrijke *Jafnapatan*, ende de onderhoorige Kerken ende *Schoolen*. In den Jare 1663. is van My, ende mijn Collega D^o. *Johannes à Breyl* zalr. in zeker *Mislive* aan de Ed. Heer Generaal *Joan Maatzuyker* vertoont, hoe dat 15012 Inlandtsche Schoolkinderen, alleen in *Jafnapatan* waren, (buyten de *Wannias* ende *Manaar*) in welke Kerken ik (in mijn laatste bezoeking gedaen A^o. 1665. in Martio en April) bevondt zoo in die van *Poenery*, *Polveraincatti*, *Peringale*, *Mantotte*, *Nanatham Aripou*, zijnde de Kerken der *Wannias*, als in *Manaars* Kerken, tot *Totawalli*,

Het getal der bejaarte Christenen, en der Gedoopten, zoo in de *Wannias* als in *Manaar*.

Karsel, *Irkelampatti*, *Tellemanaar*, *Peixale*, *Stadts Kerke*, ende de *Visschers Kerke*, een getal van 1315 Schoolkinderen. In de zelve *Wannias* wierden doen bevonden bejaarde Christenen tot een getal 4533. In 't Eylandt *Manaar* 3520, behalven 214 Slaven, onlanghs uyt het Heydendom gekomen, waar van het meerendeel al eenige Gebeden hadden aan geleert. Men bevondt in dat zelve Jaar 1663, dat, na nauwkeurigh overzien van alle de Rollen der Kerken (daar te lande *Patolas* genaamt) in het Koninkrijk van *Jafnapatan* 62558 zoo Christen Mannen als Vrouwen waren, behalven de aan-leerende Slaven, zijnde 2587, en dat het getal der gedoopte Kinderen, van A^o. 1658. tot 1661. in welken tijt ik alleen van Kerk tot Kerk heb moeten swerven, tot dat na drie Jaar en zes Maanden floovens, my de Eerw. D^o. à *Breyl*, in dien Oogst is toe-gevoeght, eer-tijts *Predikant* op *Paliacatte*, op de Kuste *Choromandel*, daar na op *Malacca*,

Groot getal der Christenen in 't Koninkrijk van *Jafnapatan*.

Iacca, ende later op *Manaar*, en eyndelijk op *Jafnapatan*, welke in zijn t'huys-keeringe, meynende noch wat ruste voor zijn doot te hebben, na de eeuwige ruste is gegaan. Zijnde zijn ontzielde lichaem op de *Caap de Goede Hoop* begraven, zijnde A°. 1665. ons bygevoeght de *Derde*, namentlijk de *Eerw. D°. Bartholomæus Heyne*. In die drie voornoemde Jaren en zes Maanden waren in de Kerken van *Jafnapatan* gedoopt 5799 minderjarige Kinderen, buyten 36 meerderjarige, ende die tot haar verstant gekomen waren, ende in die tijt getrouwt 2158 Paar. Daar onder niet gerekent zijnde de gedoopte nochte getrouwde in de *Nederduytsche als Portugésche Kerken*. Op mijn vertrek was het getal der School-kinderen tot een getal van 18000 gesteygert. In 't Jaar 1663. was het getal der gedoopte geklommen tot 12387.

In de Kerken van *Jafnapatan* zijn met *Malabaarze* groote Letters op Tafelen de 10 *Geboden* geschreven, staande aan de rechter ende flinkerhandt het *Vader onze*, ende de *Artijkelen des Christelijken Geloofs*. Des *Sondaghs* moet het volk voor 10 uren te Kerken zijn, wanneer na het voorlezen van de 10 *Geboden*, ende het *Geloove*, ende het zingen van een *Psalm*, den *Meester* een *Predicatie* in de *Malabaarze Tale* voorleest, gelijk alle Kerken met een goet getal *Predicatie* voorzien zijn, namentlijk als de *Predicant* niet present is, en dan wordt deze *H. Actie* (gelijk met den *Gebede* begonnen was) geslooten.

Maar het meeste werk, gelijk my de ervarentheyt geleert heeft, ende de grootste voortplantinge bestaat in het onderwijzen met een levendige stemme, zoo wel der Ouden als der Jongen, waar toe zy haar leerszaam genoeg toonen, en geeft het *Catechizeeren* een byzondere familiare onderwijzinge, de welke dieper in de gemoederen in-dringht, ende nademaal de *Malabaarze Tale* een moeyelijke sprake is, de welke

noyt van onze *Leeraars* zoo volkomenlijk zal kunnen aangeleert werden, om daar in te prediken, zoo is het aldergevoechelijkst, zoo veel aan te leeren (dat wel te doen is) dat men het Volk in de noodige stukken harer zaligheyt onderwijze. Doet hier by dat onze *Leeraars* veel swaarder last op haar schouderen hebben, dan de *Roomsche*, die voor eerst weynigh ende zelden prediken, elk haar eygen Kerke hebben, niet genootzaakt zijnde, van d'eene op d'andere te reyzen, zy brengen ook hare *Portugésche Tale* mede, in 't Landt alrede bekend, die onze *Leeraars* eerst met vele moeyten moeten aanleeren, zonder welke zy voor eerst niet anders als stomme Beelden in 't Landt zijn, om geen meerder redenen op te halen, die niet ontbreken, 't welk dan tot mont-stoppe van zulken moet dienen, die veel van den arbeydt der *Roomsche* willen roemen, ende t'eenemaal den dienst der *on-Roomsche* verachten, niet eens aanmerkende, dat 40 *Dienaars* ten tijden der *Papisten* zijn geweest, daar nu twee van onze *Leeraars*, ofte ten hooghsten drie zijn, ende drie *Predicatie* des *Zondaghs*, een in de *Weken*, buyten de continuële *Visitatie* der *Buyten-Kerken* moeten gedaan werden.

Op mijn vertrek hebbe ik den Inwoonderen nagelaten deze naervolgende noodige stukken, tot hare onderwijzinge uyt de *Portugésche Tale*, alles in de *Malabaarsche* door *Franciscum de Fonseca*, Ledemaat der *Ge-reformeerde Christelyke Religie*, na dat de zelve van my waren t'zamen gestelt, ende met hem van woordt tot woordt overleyt.

Het Evangelium Matthæi.

Den korten Catechismus.

Een onderwijzinge voor de gene die ten Avondtmaal willen gaan.

Korte Vragen ende Antwoorden over het Nieuwe Testament.

Korte Vragen ende Antwoorden over het Oude Testament, ende de byzonderste zaken daar in begrepen. NB. dit was uyt het *Portugeesch* op mijn ver-

De Ne-
derlandt-
sche Lee-
raars, di-
haar werk
wel beyn-
ren in In-
dia, heb-
veel swaar-
der en
lastiger
dienst, dan
de Room-
sche Mi-
nistres.

Hoe het in
de Inlandt-
sche Kerken
toegaat in
absentie
van den
Leeraar.

Nuttig-
heyt der
Catechiza-
tie onder de
Inlandtsche
Christenen.

Noodige
stukken to
Onderwij-
zinge ende
Leeringe
der Kerken
van Jafna-
patan, in
de Mala-
baarsche
Tale uyt de
Portugé-
sche over-
gezet.

trek

trek noch niet geheel over gezet.

Den Zieken-troost.

Het Formulier des Doops der minderjarige, als der meerderjarige.

Morgen en Avondt-gebeden, zoo ook voor en na de Predicatie, ook voor en na den Eten.

Een Gebedt om Regen en Vruchtbare Jaren.

Een Dankzegginge tot God over de overwinninge tegens onze Vyanden.

Een Gebedt voor het Heyr-leger, uyt-trekkende ten strijde.

Een Gebedt voor de Misdadigers ter doot veroordeelt.

Het Formulier van Trouwen, met het Gebedt.

Eenige Psalmen Davids, na de Malabaarze Rym-kunst t'zamen gestelt, om in de Kerken te zingen.

Eenige Predicatie, als over de Geboorte Jesu, zijn Lijden en Doodt, zijn Opstandinge, Hemelvaart, ook over de zendinge des H. Geestes, over de Besnijdenisse Jesu, over de Historie van de Wijzen uyt het Oosten, over de Opstandinge der Dooden, het Laatste Oordeel, over de Liefde die wy malkanderen schuldigh zijn, over Luc. 10. wie onze Even-naesten is, over de Vreughde der Engelen in den Hemel, over de Bekeeringe van een Zondaar, over de Vrage der Pharizeen, Matth. 12. 38. ende diergelijke.

Zijnde overvloedige Predicatie in't Portugeesch van my geschreven, en noch onder my berustende: Maar dewijl maar eenen Tolk hadde, die ik konde vertrouwen, ende zeer grondigh in de kennisse Godts was ervaren, en die Man nacht en dagh zijn handen vol werks hadde, zoo heeft men in't vertalen van meer Predicatie zoo niet kunnen voort gaan, als men wel wenschte. Hoe wel ik in't gevoelen ben, dat met veel bewaringe van Schriften dit Volk niet moet benauwt werden, ende dat zy overvloedigh hebben dat ter Zaligheyt noodigh is. 't Welk over een komt met het oordeel van den Ed. wijzen Generaal Joan Maatzuyker, in zijn Ed. Brief aan my geschreven uyt Batavia, den 18 September 1662.

Luydende aldus:

*V*oorts is het my geen kleyne vreugt geweest, te lezen van de gewenschte standt der ophuykende Kerken in't Landt van Jafnapatan: Mitsgaders van den loffelijken arbeydt, die by U E. daar toe bestaat werdt. De Heere wil U E. daar in meer en meer versterken, ende geven dat uwen Godt vruchtigen yver vele vruchten mach voortbrengen, tot grootmakinge van zijnen H. Naam, en veler Zielen zaligheyt. Zeer groote quantiteyt Boeken hebben de Kerken ende Schoolen hier te Lande noodigh, waar door veroorzaakt werdt, dat de Petitien niet altijd voldaan kunnen werden, te meer, om dat de zelve Boeken dikmaals zoo schendigh verwaarloost werden. Verhoope evenwel dat U E. als nu redelijk zult werden voorzien, op dat dat goede werk, door gebrek van dien, niet en mach verachtert werden. Hoewel my late voorstaan, dat het lezen ende schrijven voor dat arme Volk zoo noodigen zake niet en zy, als maar in de noodige Fundamenten der Religie, (in zeer weynige punten bestaande) wel geleert ende ondericht werden: Want als het Christendom door het lezen ende schrijven zal werden voort-geplant, zoo zal het langzaam by komen, ende de E. Compagnie zeer kostelijk vallen. Tot het zelve heylige Werk hebben wy nu weder drie Predicanten willen af-schepen, van de welke twee met de Schepen na de kust van Malabar zijn gegaan, en komt de derde nu met het facht d'Achilles over, alle drie jonge Mannen, eerst uyt het Vaderlandt gekomen, ende die consequentelyk lange Jaren te dienen hebben. Verhoope dat zy met een oprechten yver zijn gaande, en waar mede dan het Eylandt Ceylon, ende de onderhoorige Plaatzen treffelyk voorzien zullen kunnen werden. En is op Negnapatan nu mede een Predicant geplaatst, gelijk U E. zal verstaan hebben. Waar mede na vriendelijke groetenisse, de bescherminge des Alderhooghsten bevolen. Batavia in't Kasteel, den 18 September 1662.

Onderstont U E. geaffectioneerde Vriendt

JOAN MAATZUYKER.
Het

et jonge
Eijsten-
an aldaar
n met
21 Schrif-
t. te be-
fren, na
k oordeel
n den
a theur;
e e het
fne werdt
l efight
ar een
l ef van
o Ed.
l er Gene-
n t Joan
aatzuy-
r 1662.
et 18 Sep-
nber uyt
tavia aan
e Au-
eur ge-
reven.

Het XLVI. Capittel.

Hoedanigheyt der Inwoonderen van Jafnapatan. Bellales en hare manieren. Bramines en hare Geloofstukken aangewezen, en wederleyt.

Hoedanigh de Inwoonders van Jafnapatan zijn.

MAar 't zal nu noodigh zijn, noch een weynigh te spreken van de Inwoonders van *Jafnapatan*, en dan weder te keeren tot *Batecalo*, ende eyndelijk het geheele Eylandt te verlaten, en elders onzen wegh na

toe te banen. Men heeft hier veel derhande Geslachten, gelijk ook op de Kuste *Choromandel*. Het geslachte *Bellale* is een van de voornaamste (byzonder na dat de Christelijke Godts-dienst daar geleert is) anders gaat het Geslachte der *Bramines* voor. De *Bellales* hebben een kleet beneden, van boven de Navel af onder de beenen geslagen, in maniere van een Broek, hebben *Seripous* aan, (zijnde zoolen onder de voet) doorluchtigh met leertjes vast gemaakt,

Haar dracht.

zijnde de voet boven zoo veel als naakt, om 't sweeten te beletten. Voor op de Buyk hebben zy een *Maddi*, zijnde zoo veel als een zak, bestaande uyt een ingerolt stuk van haar kleet, hier in bergen zy haar Beetel ende Areek. Zy dragen ook gemeynlijk een *Ole* ofte twee by haar, 't welk haar voor Papier dient. Zy hebben aan haar rechter zijde een Koker met een Mes, ende een yzere Penne, boven verzilvert, zijnde de Koker met Zilver beslagen; Nevens de Penne en het Mes, hebben zy een

kleyn stukje Staal, daar mede zy haar Messen slijpen ende wetten. Zy hebben doorgaans lange Oor-lellen, die doorboort zijn van jongs af, ende hangen dikmaals tot op de schouders, die zy met goude Oor-hangzels vercierē. Zy onderhouden haar met de Landt-bouwerie, hebben overvloedigh Vee, zoo van Koebeesten, Ploegh-Offen, Schapen ende Bokken, als Buffels. Zy hebben nette en bequame Wooningen, met schoone Hoven, in welke zy veel Beetel planten: doorgaans vint ghy schoone

De Bellales hebben overvloedigh Vee.

fchoone Putten, waar mede tweemaal des daaghs de Vruchten in de heeten tijdt, als geen regen valt, moeten bewatert werden.

Haar Oogst-tijdt is in Januario ende Februario, want de sterkste Regen valt in November en December. Ontrent Water-poelen

Den tijd
van haar
Oogst.

heeft men tweemaal des Jaars Oogst. 't Is een vermaak om te zien, wanneer zy haar gewas in-zamelen. Zy dorsschen na de wijze der *Israëlit*en met hare Ossen, die ongemuylbant zijn, ende in 't ronde omwandelen, en door haar treden, het zaat uyt de halmen doen vallen. Als de *Regen-tijdt* is, valt het water zoo overvloedigh neder, of het met bakken gegooten wierdt, ja in zulke menigthe, dat het Velt blank leyt, ende in mijn tijt is gebeutt, dat van de guardijn van het *Kasteel* een groot deel neder-storte; Deze vochtigheyt valt twee Maanden, en voorts heeft men in acht Maanden dikmaals geen driemaal vroegen of spaden Regen. Men moet zelfs de *Kokos-boomen* tot haar zes Jaren bewatren. Als men een halve mans diepte in 't Aatrijk graaft, zoo vind men een klippige grondt, en men

kan geen Putten maken, of de steenachtige plaatzen moeten met groote moeyten ende kosten door gehakt werden.

De voornoemde *Bellales* maken mede Booter, maar niet op de wijze van *Nederlandt* met een *Karn*. Zy nemen een stokje, aan welkers uiterste een houtje is gemaakt, gelijk een sterre met verscheide punten, dit weten zy tusschen bey de handen in de melk zoo te draayen, dat eyn delijk goede Booter te voorschijn komt: de Kaas kan daar mede wel gemaakt werden, gelijk van de *Nederlandsche Vrouwen* is gedaan, maar onder de Inwoonders is die niet geacht. Maar groote Liefhebbers zijn zy van Booter, gelijk ook de *Mooren*, ende het geslachte *Camety*, die by na de Booter als drank gebruyken. Den gerunde Melk *Tayr*, ofte by ons *Zaan* genaamt, is

Hoe de
Bellales
Booter ma-
ken.

De Moo-
ren zijn
groote Lief-
hebbers van
Booter, als
ook de Bela-
lales.

Z haar.

niere
Dor-
sch.

Cote
vloet
Water
op ne tijt,
en ar na
semsheyt
zo Maan-
de toe.

grondt
Jafna-
an is
achtigh.

haar zeer aangenaam, dewijl zy is verkoelende, gebruyken die toteen Medicijne, byzonder in heete Koorzen, ende in de Kinder-pokjes, die daar te Lande veel in swangh gaan.

Het Vee blijft des daaghs zoo wel als des nachts op het Velt: maar tegens den avondt wordt het in een Coraal vergadert, des Winters en verzamelt men het niet op stal na onze wijzen: maar men onthoudt het Vee van de Zaay-landen, daar de vruchten zich beginnen te ver- toonen, en 't wordt onderhouden met Hoy, tot den tijt dat het gewas is in-geöogft. Zoo yemandts Vee een hegge door-breekt, ofte in yemants Thuyn komt, (na de Wetten des Landts) moet den Eygenaar los-gelt geven. Deze *Bellales* zijn wel doorgaans de rijkste, zy trouwen aan haar Geslachte, en dat meest in 't Voor-Jaar, gelijk certijds de *Romeynen* niet dan in Mayo, ende de *Persianen* mede in 't Voor-Jaar, ende dat in grooten getale, indien zy een goet gewas hebben.

De *Bellales* zullen om een kleyne zake met den anderen in 't gericht gaan, malkander zijnde zeer wangunstigh, in 't kakelen, spreken ende kijven is niemandt haar's gelijk. De *Bramines* die in 't Landt van *Jafnapatan*, ofte elders gevonden worden, hebben de grootste uytwendighe zedigheydt, die by eenigh Mensch zoude kunnen bevonden werden, zijn nuchter, wakker, zuiver, beleeft, van een zeer minzamen ommegangh, matigh in eten en drincken, geen sterken drank gebruykende, tweemaal des daaghs haar wasschende, niets proevende dat leven ontfangen heeft, of daar leven uyt kan komen, evenwel zeer wellustig, en, gelijk de geheele Landaart, luxurieuus.

Hoewel zy Christenen zijn, onderhouden zy haar Geslachte, dragen ook haar koordeken, (waar van gezien kan worden, en na-gelezen *D. Rogerius*, p. 33:) gelijk op de *Kust Choromandel*, Trouwen niet buyten haar Geslachte, dies zy meest haar onder

Broe-

Hoe de Inwoonders met haar Vee handelen.

Wetten tegen het door-booren van de Heggen door het Vee.

Tijt wanneer de *Bellales* trouwen.

De *Bellales* zijn wistg.

Hoed beden Brami

Broeders ende Susters Kinderen uyt-
huwelijken, 't welk niet mogelijk is
om te weeren, hoewel zy anders
Vyanden van Bloet-schande zijn,
nademaal zy op de Heerlijkheydt
van haar Geslachte staan, hebbende
haar Name van *Bramma*. Zommige
Geleerden oordeelen, dat zy zelfs
van *Abraham* uyt *Ketura* zouden af-
komstigh zijn. Welke wegh gezon-
den zijnde, met hare Kinderen, deze
naarvolgende gaven zoude ontfan-
gen hebben, namentlijk, *de kennisse*
van voorzegginge uyt de Sterren, ende
de Magia Naturalis. Van welk ge-
voelen *Epiphanius* niet vreemt is, te
meer, om dat de H. Schrift, *Gen. 25.*
versf. 6. zeght, *Dat zy Oostwaarts na*
het Landt van Oosten wierden ge-
zonden.

Hoewel deze Lieden de Name
van *Christenen* hebben, ende met
goede reden van de billijkheydt van
Gods thien Geboden, ende de *Christen*
Godts-dienst, met verwonderinge
weten te spreken, zoo is't evenwel,
dat zy by hare oude manieren van le-
ven blijven: En als men haar voor-
houdt, niet onreyn te zijn voor een
Christen, en dat die heylige groote
Vryheydt (door onzen *Zalighmaker*
ons verleent) ons niets verbiet met
dankzegginge te genieten, zob ant-
woorden zy, dat wel te verstaan:
maar dat ook het *Christendom* in geen
spijs en drank bestaat, en dat zy van
natuuren een weerzin hebben, om
yets dat leven ontfangen heeft, te
eeten, alzo zy van kindts-been aan
tot zachte spijs gewent zijn, ende
haar daar wel by bevoelen, gelijk zy
ook doorgaans oude mannen wer-
den.

Zy weten van den *Loop der Sterren*
te spreken, de *Eclipsen* op te reke-
nen, de *zeven Sterren* noemen zy
Arramien, ofte *zes Visschen*: want
zy verklaren, dat niet meer als Zes
Sterren te zien zijn. Weten alle de
Dwaal-Sterren, ende de andere
voornaamste met eygen namen te
noemen, doch dit moet van de ver-
standighste, en niet van yeder een
verstaan werde.

Hier moet yets gezeght werden
van de algemeyne Dwalinge der
Heydenen, aangaande de *Scheppinge*
des Werelts, en de *Oudtheydt van de*
zelve, en de *Verhuysinge der Zielen*,
die niet lichtelijk zelfs uyt de *Christe*-
nen aldaar zal verbannen werden,
(want zoo veel vermach een over-
leveringe der Vadersen) hoewel by-
zonder daar van zal gehandelt wer-
den in de zaken van de Gods-dienst.
Evenwel zal ik yets verhalen dat my
is wedervaren. A°. 1665, leerende
in de Kerke van *Paretiture*, ende de
meerderjarige, na gedane *Predicatie*,
Catechizerende, bevondt ik dat de
Inwoonders (na dat wy van de
Scheppinge des Werelts spraken) re-
kende dat wy doen het 4864 Jaar
hadde van *Kaligam*, 't welk is de
laatste Eeuwe: Want gelijk ik haar
vertoonde, de eerste Eeuwe te zijn
Creitagam, de tweede *Treitagam*,
de derde *Dwaparugam*, de vierde
Kaligam, (daar in zy haar verheugen
als yemandt wat van haar geheyme-
nisse weet) daar nochtans anderen
in't Jaar 1639, op de kuste *Choroman-*
del, van haar volk staat maakte, dat
men niet meer als 4739 Jaren telden,
dat veel verschilden.

Ik vertoonde haar, dat zy met de
Chinezen wat ruym in Jaren waren,
en dat het op honderden by haar niet
aan quam, daar op zy begonden te
lacchen. Voorts bewees ik haar, hoe
geen zekerheydt van tijdt, als uyt de
Heylige Bladeren konde bewezen
worden, ende dat van het *Begin des*
Werelts, tot dien tijt A°. 1665, niet
meer van den aanvangh der Schep-
pinge (zelfs na de *Joodsche Reke-*
ninge) dan 5425 Jaren verlopen
waren. Aangaande de *Scheppinge*
der Ziele, kan ik niet zien dat zy
vreemt zijn van de meyninge van
den grooten *Rabbi*, dat alle de *Zie-*
len in den Beginne zijn geschapen,
ende bewaart werden om in de Li-
chamen gezonden te werden: maar
daar komt by, dat zy de *Verhuysinge*
der Zielen, (na de oude *Pythagorische*
dwalinge) zoeken te beschermen.

't Mach my gedenken, dat eens een

Z 2 lange

Dwalinge
aangaande
den tijdt
van des
Werelts
Scheppin-
ge, met
een byzon-
der bewijs
van tegen-
strijdigheyt.

De Pytha-
gorische
Verhuys-
inge der
Ziele is
niet licht
uyt de Ge-
moederen
wech te
nemen.

In beelde
Heijck-
hey van
het estach-
te a Bra-
mis.

It wey-
door
Ephanio
do
achtigt.

ronligh
twoort
u de Chri-
st Brami-
s, over
stuk van
addehma-
e zaken.

lange reden, al wandelende, daar van voerde, brengende zoo veel reden van wederlegginge in als doen mogelijk was. Haar tegenwerpinge was deze; *Dat het niet mogelijk was, dat een Kindt Lam, Blindt, Kreupel, Doof, &c. ofte een Monster konde gebooren werden, 't en zy dat een Ziele in dat Kints Lichaam was gekomen, die te vooren swaarlyk hadde gezondicht: Want dat Kindt hadde geen zonde gedaan, ende Godt en strafte niemandt, dan om de zonde; zoo was het dan om de zonde van de Ziele die in het Kindt was, te vooren elders gelogeert hebbende.* Ik antwoorde hier op met de woorden onzes *Zalighmakers*, (wanneer zijn Discipelen, ziende den Blindt-geboornen, vraaghden, *Rabbi, wie heeft gezondicht, deze, ofte zijne Ouders, dat hy Blindt gebooren is?* Joh. 9. vers. 1.) *Noch deze heeft gezondicht, nochte zijne Ouders: maar op dat de werken Godts in hem zouden openbaar werden.* Met eene haar leerende, hoedat de Discipelen *Christi* van den *Zuurdeessem* der *Pharizeen* niet vry waren geweest: Te meer, om dat by de *Joden* dit een oude overleveringe is. Ziet *Josephus* l. 18. *Antiquitat.* c. 11. en de *Bello Judaico* l. 2. c. 8. gelijk by den *Rabbijn Moses Maimonides* te zien is. *Non est mors absque peccato, & non sunt Castigationes absque delicto.* Maar den *Rabbijn*, ende alle *Christenen* moeten weten, dat de oorzake en reden, waarom Godt den *Mensche* bezoekt, (hoewel zy in de zonde haar grondtsflagh heeft) niet altydt geschiet om de zonde: Maar Godt doet dit dikmaals, 1. op dat de *Menschen*, als door het vyer (gelijk *Metaal*) zouden beproeft werden. 2. Ofte op dat hare deughden te helderder zouden blinken. 3. Ofte op dat het schuym, ende den roest harer ongerechtigheyt te meer van haar zoude geweert werden. *Herodes* moet niet vreemt geweest zijn van die *Verhuyzinge der Zielen*, *Matth.* 14. vers. 2. Want als hy het geruchte van *Jesus* hoorde, zoo zeyde hy, (door overtuyginge van een

quade Conscientie) *Deze is Johannes de Dooper, hy is opgewekt van den dooden, ende daarom werken die krachten in hem.* Zoo zien wy *Matth.* 16. 13. 14. Wanneer *Christus* vraagde *Wie de Menschen zeyden dat hy was,* zommige zeyden *Joannes*, andere *Elias*, andere *Jeremias*, of een van de *Propheten*.

Dat deze dwalinge diepe voetstappen in 't *Jodendom* heeft na gelaten, is niet te verwonderen. Want *Elias* (gemeynlijk *Levita* genaamt) in zijn Bock *Tisbi*, in het Woordt *לֵבִי* zijnde zoo veel als een *omdraayinge*, ofte een *rat*, welk *Jos.* 5. vers. 9. een *afwenteling* of *Gilgal* genaamt werdt, toont datter is een *omdraayen*, zoo wel der *Ziele* als des *Lichaams*. Voor eerst der *Zielen*: Want de *Cabalisten* oordeelen, dat de *Zielen* een doortocht doen door drie *Lichamen*, 't welk zy meynen te bewijzen met de woorden van *Job* 33. vers. 29. *Siet, dit alles werkt Godt twee ofte driemaal met een Man.* O schandelijk misbruyk der *H. Bladeren*!

In de *Godts-dienst* der *Heydenen* zullen wy van deze zake breeder spreken, ende hoe diepe wortelen dit vergiftigh kruyt in de herten der meeste *Menschen* heeft geschooten: Want men houdt voor vast op de *Malabaarze kuste*, dat den *Koningh* ende groote *Zammorin* van *Calechut* lange tijdt een wasscher is geweest in een ander *Lichaam*, ende dat zijn *Ziele* (na veel *om-swerpen*) tot de *Koninklijke* waardigheyt is gekomen, ende in plaatze van een *Hutte*, een *Palleys* heeft verkregen.

De *Joden* zijn niet vreemt van dit gevoelen: Want zy oordeelen, dat de *Ziele* van *Adam* is gerolt in 't *Lichaam* van *David*, en datze daar van daan zal gewentelt werden in 't *Lichaam* van den *Messias*, (die zy ellendige noch te vergeefs verwachten.) Deze arme *Blindelingen* meynen daar toe noch gelijk te hebben, om dat *Adam* in de *Hebreusch* Tale, maar uyt *A D* en *M* bestaande, te kennen geven *Adam*, *David*

Eerste Tegenwerpinge, voor de Verhuyzinge der Ziele, beantwoort.

Deze linge is het Jodendom geweest. Werdt wezen Elias Leta, en a re Rabben.

Redenen van zulk dwalinge in 't Jodendom.

en *Messias*. Dit is niet vreemt: want door *Antiochus* (met inbrengen van zijn *Philosophen*) is de Schoole en Kerke der *Joden* zeer verdorven; zoo dat men ook een *omwentelingh*, niet alleen van de *Zielen*, maar ook een van de *Lichamen*, buyten het *Beloofde Landt* overleden, stelde, die door de helen der Aarden zouden wentelen, tot dat zy quamen ter plaatze daar zy wenschten te wezen.

Het is ook bekendt, dat de voornoemde *Joden* rondt uyt dorsten leeren; *Dat de Zielen der Overtreders zonden verhuysen in de Lichamen van de Dieren*, eik na zijne zonden, en de grootheyt der zelve. Daar nochtans een redelijke *Ziele* niet als in zijn eygen woon-plaats kan zijn, welk niet is een *Lichaam* van een onredelijk *Dier*, maar van een *Mensch*, den welken werk-tuygen zijn gegeven, om redelijke uytdrukkingen te geven, ende anderen te doen verstaan. Deze dwaze meyninge strijdt ook tegen de *H. Waarheyt*, die ons leert, dat de *Ziele* en *Geest* wederkeert tot *Godt*, die de zelve heeft gegeven.

O. rijmt- Ik hebbe menighmaal haar ver-
ke. die toont alle de ongerijmtheden, die uyt deze
uy e Ver- meyninge voort quamen. Als voor
hu inge eerst, Wat werkinge een redelijke
de Zielen *Ziele* in het lichaam van een *Beest*
ve n. zoude hebben, of die redelijke *Ziele* met dat *Beeste* *Lichaam* vereenight wierdt, gelijk onze *Ziele* met het *Lichaam*? Of dan zoo een *Beest* boven zijn onredelijke *Ziele*, noch een redelijke ende *Menschelijke* hadde? Daar-en-boven, of die *Ziele* maar als een *Vremdelingh* in dat *Lichaam*, als in een hutte, voor een tijt vernachte? Ende of dat *Lichaam*, 't welk niet gezondicht heeft, rechtvaardigh van *Godt* konde gestraft werden, met een *Ziele* daar in te zenden, die zondigh en boos zijnde, in een ander *Lichaam* te vooren hadde gezondicht? Daar-en-boven, dat door deze *Leere* de geheele *Bandt* ende *ordre* der *Natuure* wierdt gebroken: Want zoo een *Ziele* van d'afgestorven, verhuysende in een ander *Lichaam*, konde het geschie-

den, dat de *Ziele* van *Vader* of *Moeder* in des *Zoons* *Nakomelingen* quame.

Deze dwalinge (gelijk den Hooggeleerden *Vossius* wel aan-merkt) heeft zijn oorspronk uyt de zekere overleveringe van de *Opstandinge der Dooden*, en is dit gevoelen niet alleen onder de *Druidas* in *Vrankrijk* geweest, gelijk *Cesar* getuyght in zijn zeste Boek; zijnde nochtans dit onderscheyt tusschen de *Druidas* en de *Pythagoristen*, dat de laatsten voor-geven, de *Zielen* van de *Menschen* zelfs in de *Beesten* te verhuysen: Maar de eerste, alleen van den eenen *Mensch* in den anderen, waar door zy oordeelden, dat de kloekmoedigheyt zeer moite toe-nemen, nademaal de vreeze des *Doodts* geweken was, na het zeggen van *Lucanus*, lib. I.

*Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haudurget lethi metus, in-
de ruendi,*

*In ferrum mens prona viris animaeque
capaces*

*Mortis, & ignavum est reditura par-
cere vitae.*

Dat is:

*Gelukkig Volk, versterkt door kracht
van d'oude Leer,*

*'t Welk voor de swaarste schrik (den
Doodt) in 't minst niet vreesst:*

*Maar in de spitze vlieghe, vertrou-
wend' dat de Geest*

*Haast in een ander Lijf zal nemen we-
der keer.*

Zoo wordt van de oude Hoogduytschen van *Appiano* getuyght, datze zeer wildt van zeeden zijn, en dat in haar aanvallen zich ver- toont een wonderlijke stout- hertigheyt, en dat by haar is de grootste verachtinge van de *Doodt*, uyt oor- zake van haar hoope, die zy hebben, van weder te zullen leven. *Thomas Aviot*, Engels-man, getuygt, dat deze *Leere* ook in *Virginia* is; zoo ook, na 't zeggen van *Josephus Acosta*, in *Mexico* en *Peru*. Zoo wert van *Guinea* ende *China* ook gezeght, zoo van de *Egyptenaren*, zoo van de *Oude*

Oudtheyt
van die
Leere.
Niet alleen
in Vrank-
rijk onder
de Drui-
den.

Maar zelfs
in Duyts-
landt.

In Guinea;
Virginia,
China, in
Peru en
Mexico.

Geten. De *Pythagoræi* getuygen van *Athalides*, dat, eer hy *Pythagoras* wierdt, wel drie-maal is gebooren. Want ten tijde van de *Troyaansche* Oorlogen, wierdt hy *Euphorbus*, den Zone van *Panthus*, daar na *Pyrrhus*, naderhandt *Eleus*, en ten laatsten genoemd *Pythagoras*.

Alle de Heydensche Leer-stukken zijn met dezen zuur-deeffem besmet.

't Is wonder dat de Sadduceen noch grover hebben gedwaalt dan alle de Heydenen die eenparigh de onsterffelykheyt der zielen hebben voor-ge-staan. Gelijc ook de Mahometanen en Persianen.

Alle de Heydensche Leer-stukken zijn met dezen ouden zuur-deeffem bezoetelt, gelijk daar na in de Beschryvinge van de Godts-diensten, van stuk tot stuk zal aangewezen werden, zoo dat alle de veranderingen van den Heydenschen *Ovidius Naso* daar niet by hebben. Evenwel is het noch meer te verwonderen, dat onder de Joden, *Sadduceen* genaamt, zulk een grove dwalinge is gevonden, welke de onsterffelykheyt der Zielen wegh namen; daar zy nochtans de Boeken *Mosis* in alle eere hielden, welke *Gen. 1. vers. 16.* klaarlijk leert; dat des Menschen ziele niet voortgebracht is uyt de krachten der stoffe, als in de onredelijke Dieren: maar van buyten en van Godt is gekomen, ende Geestelijk is, en by haar zelve kan bestaan. Alle andere Heydenen hebben in tegendeel de onsterffelykheyt der Zielen staande gehouden, *Hermes, Soroaster, Chalcidius, Epicharmis*, waar van de laatste zeyde, *Si Pius es anima tua non potest mori*, dat is: Zijt ghy Godzaligh, zoo kan uwe ziele niet sterfen. *Seneca* leert d'onsterffelykheyt der Zielen doorgaans. Ende hoewel *Epicurus* d'onsterffelykheyt der Zielen ontkende, zoo heeft hy nochtans na zijn doot een Feest tot zijne eere (waar toe hy gelt bestelt hadde) laten aanrichten, gelijk den geleerden *Mornay* getuyght. Ja de Heydenen troosten malkander met de onsterffelykheyt der Zielen, in hare droefheden. *Cicero* in *somnio Scipionis* zegt, *Cognitionem inter Deum & animam esse*, dat is: Dat 'er een na-verwandschap tusschen Godt ende onze Ziele is. En *Seneca* in een Brief aan *Lucilium* zeght, *Dat de Zielen in den Hemel zijn*: En van den overleden Zoon van *Marcia* zegt hy, *In meliori statu*

est, dat is: Hy is in een beter staat.

De Turken, Persianen, Mahomet in zijn *Alcoran*, stellen alle de onsterffelykheyt der Zielen, zoo dat het te verwonderen is, dat men onder het Christendom Menschen vindt van *Epicuri* gevoelen, ook zulke, die de Vernietinge van de Ziele der Godtloosen verweeren, ende vast stellen. Ofte, dat andere willen staande houden, de Ziele in 't stof te slapen tot den dagh des Oordeels. Daar de Ziele nimmer slaapt, zelfs niet in dit leven, of wanneer het Lichaam rust in de nacht: Want de zelve met hare werkinge ende gedachten altijd bezich is.

Zy meynen dat het onmogelijk is, dat de Zielen terstondt na den uytgang uyt de Lichamen in de grootste volmaaktheyt zouden geraken; en dierhalven, na haar waardye en verdienste moeten, of gestraft, ofte verheerlijkt worden, om daar na tot de grootste trapte komen. Daar nochtans de rechte reden, en de *H. Schrif-tuere*, duydelyk leeren, dat de onsterffelyke Ziele, die Godt zelfs in 't binnenste van den Mensch heeft geformeert, niet wederom na de sterffelijke Lichamen, die zy hebben verlaten, maar na Godt keeren.

Het XLVII. Capittel.

Hoe de Bellales en Bramines trouwen.

Verscheide goede Wetten daar ontrent onderhouden. Geslachten, Staten, en Ambachts-lieden van Jafnapatan. Beschryving en verovering van Trinquenemale.

TE vooren is yets aangeroert van de tijdt, wanneer de Bellales trouwen, ende hoe dat de Bramines in haar Geslachte, gemeynlijk Nichten en Neven t'zamen komen. Onder zommige der Christenen is noch een quade gewoonte, dat zy (om het Huwelijk vast te maken) den Bruydegom een *Tali* ofte Snoerken om den hals des Bruyts laten binden, (hoewel in mijn tijdt het zoo veel tegen gesproken wierd als doenlijk was) dewijl deze maniere uyt het Hey-

Scham dat ondeg Christen Epicure gevonden werden: groove dwaal-sten.

Tweede gewerp ge.

Hoe de Bellales Bramin vrouwen

Heydendom zijn oorspronk hadde : Want gelijk *D. Rogerius* verhaalt , is het een gewoonte op de kuste *Choromandel* , dat het Houwelijk niet in alles behoorlijk is bevestight, zoo lange de *Tali* niet is gebonden, ende dat het zelve zonder schande niet mach nagelaten werden, gelijk daarom als de Man gestorven is, die *Tali*, die by haar den Band des Huw'lijks maakt, ook verbrandt werd. Ziet *Rogerius* pag. 46.

't Is voor een arme Dochter niet wel in dit Landt aan den Man te geraken. Men doet menighmaal een inzameligh by deze en gene (gelijk in mijn tijdt veel gezien hebbe) om een *Dote* ofte Bruydt-schat voor de zelve te bekomen. De Dochters trouwen zeer jong, dikmaals 10 à 11 Jaren oudt zijnde, gelijk ook meer-malen geschiet, datze op haar 13 en 14 Jaren Kinderen komen te baren. Na de wijze des Landts, als (na drie afkondingen der Geboden,) het Huwelijk in de Kerke door den *Leeraar* bevestight is, wordt ontrent de plaatze daar men de Bruyloft houdt, een *Ramade*, *Pandaal*, ofte *Gehemelte* gemaakt voor de deure, met vier *Pyzang*, ofte *Vyge-boomen*, staande als *Pylaren*, ende een *Boge* daar over, alles zijnde met *Bloemen*, jonge *Klappus*, ende *Granaat-Appelen* verciert. Die van vermogen zijn, geven aanzienlijke Maaltijden, (gelijk zelfs hebbe by gewoont) van *Harten-vleesch*, *Hazen*, *Patrijzen*, *Visch*, alderhande *Confituren* ende *Vruchten*. Zonder te vergeten alle vermakelijke *Quink-flagen*, *Dansferyen*, *Gezangen*, en *Vertooningen*. Men vindt onder alle deze vreughde geen sterken drank, dan alleen, wanneer zy yemandt van de *Nederlandtsche* Natie hebben genoodicht, welke zy weten, met *Water* niet te kunnen leven, die dan *Spaansche Wijn* moeten mede brengen, ofte zy verzorgen datze daar is. Hoewel de Bruyloft juyft geen 7 dagen duurt, gelijk certijs in 't *Oude Testament*, *Gen. 29. vers. 17.* *Judic. 14. vers. 17.* Nochtans weten zy eenige dagen,

tot 4 à 5 toe, met haar vreugde, eeten en drinken, door te brengen, tot diep in den nacht. Zy worden doorgaans bevonden zeer bezorght te zijn, om haar Dochteren vroegh uyt te Huwelijken, gelijk te vooren is aange-roert, zoo ook hare Zoonen : Want 't schijnt dat zy geloven, een mensch geen mensch te zijn, voor dat hy een *Vrouwe* heeft, ende dat de gene, die niet by tijts zorgen, dat het mensche-lijke Geslachte voort gezet werde, niet veel van een Dootslager verscheelt, gelijk *Plato* wil, ende de *Romeynen*, ende die van *Athenen* daar voor gezorght hebben.

't Is meermaal in mijn tijt gebeurt, dat my Dochters van 8 à 9 Jaren wierden vertoont, om in mijn tegenwoordigheydt Trouw-beloften te doen aan den Bruydegom, in 't byzijn van wederzijds Vrienden, welke maniere van doen, haar niet wilde inwilligen, al zoo Kinderen, wanneer dat zy tot de Jaren harer kennisse gekomen zijn, lichtelijk zouden kunnen veranderen, en zoo de wegh gebaant werden, om on-echt, en weezin daar na in gehuwde Perzoonen te verwekken. Men ziet dat alle deze Inwoonders gemeynlijk voor haar Zoonen Dochters op-zoeken, die jonger zijn als zy : Byzonder zijn zy niet licht genegen met Vrouwen te trouwen, die alreede haar gewoone Maan-stonden hebben gehad, ja op de kuste *Choromandel*, indien een Dochter van een *Bramine* voor die tijt niet trouwt, niemandt zoude de zelve voor een *Vrouwe* mogen aannemen.

Den Hoogh-gelcerden *Seldenus* vertoont uyt *Rabbi Moses Maimonides*, dat de *Joden* niet toe en lieten haar Over-Priesters te trouwen aan Dochters, die 12, ende een half Jaar oudt waren, maar aan jonger. 't Is ook niet onbekent wat *Moses* van de tekenen des Maaghdoms spreekt, *Deut. 22. vers. 17.* Gelijk noch onder de *Makumetanen* in *Fez* ende *Maroco* gebruykelijk is. De oude *Romeynen* gaven hare Dochters ook ten Huwelijk uyt, als zy 10, 11, à 12

Het jongh trouwen der Inwoonderen, onder welke by na niemant ongetrouwt blijft.

Over een komende met het gevoelen van Plato, welke wilde eer-tijds dat

die gene die op haar 35 jaren niet getrouwt

waren, strafbaar zoude zijn. *Furius Camillus*, ende *Posthumius* op dat zy de Stadt weder bevolken zonde, maakten de wetten de maritandis ordinibus.

Quade manieren van de Kinderen te verlooven, eer zy haar verstant hebben.

De wijze en maniere der Joden in 't trouwen.

1 niere
we Bruy-
lof boudenz.

Er Bruy-
lof m.

Jaren

Jaren oudt waren. *Sic corpus & indoles pura viro præstantur.*

Te vooren is gezeght, dat een arme Dochter niet licht een Man kan bekomen, zoo valt nu noch yets te zeggen van de *Dote* ende Huwlijks-gifte. 't Is de wijze van het Landt, dat men daarom (indien de zelve schaars is) een geheel Huwelijk na laat, doch dit moet ons zoo vreemt niet zijn, nademaal men in *Hollandt* ziet, en elders, hoe nauwen bedingh ende Huw'lijks Voorwaarde dikmaals gemaakt werd, ende meer na goedt, als na deught en Godtzaligheyt, ende een deugtzaam Geslachte gevraagd werdt. Met versterven zonder Kinderen, gaat de *Dote* weder aan des Mans ofte Vrouws Vrienden, zoo als de zelve is in-gebracht. 't Is een zeer prijsfelijke zake, dat noch Dochters, noch Jonghmanen, in dit Rijke van *Jafnapatan*, oyt zullen onderstaan een Huwelijk aan te gaan, of by den *Leeraar* haar gebooden in te laten schrijven, zonder toe-staan van wederzijds Ouders. Zijnde dit een rechtmatige ende billijke zake, over-een-komende met de onseylbare Waarheydt, Practijke van alle Eeuwen, ende de rechte Reden. Ziet *Deuter. 7. versf. 3. Jer. 29. versf. 6. Gen. 24. versf. 1. en 2. Gen. 29. versf. 19. Exod. 22. versf. 16, 17. byzonder Num. 30. versf. 2, 3, 4.*

Ende indien een Zoone niet mach weghgeven dat zijn Vader toe komt, veel minder zijn eygen zelve, zijnde het dierbaarste Pandt zijn's Vaders. *Ambrosius* heeft zelfs uyt de Heydenen al over lange bewezen, dat de toe-stemminge der Ouderen, tot 't voltrekken van een Huwelijk, noodigh ware. *Euripides* verhaalt, hoe *Orestes*, zoekende te trouwen met *Hermonia*, zy hem tot antwoord gaf, dat die zake niet in haar macht stondt, maar in 't goet-vinden van de Vader: zoo heeft eertijts het *Concilium van Lateranen* beslooten, ende *Innocentius* in decretis; zoo oordeelt *Basilus*, in sijn Brief aan *Amphilochium*: en wat zijn Huwelijken, zonder toestaan van Ouders of *Mom-*

boirs, anders dan vuyle Hoereryen.

Wijsfelijk hebben ook onlangs onze Hooge en Souverejne Machten daar tegen gewaakt, op dat alle schandelijke wegh-voeringe, (tot bedroevinge en uyt-teeringe der Ouderen) en alle diergelijke boosheyt (door dwangh van straffe) mochte gestut werden. De oude Kerke heeft Kinderen, uyt zulke onwettelijke Huwelijken, niet anders als voor *Bastaarden* gehouden. Dus wordt een teugel en breydel aan de domme en onbedachte Jeught gegeven, ende het *Vijfde Gebodt van Vader ende Moeder te eeren*, gehandthaaft, welk het eerste genaamt werdt met een beloftenisse. Ja zelfs leert ons de *Heylige Schriftuure*, (op dat de jonge Jeugt niet zoude meynen, datze met ontijdige byslapinge, haar Ouders konden dwingen) dat *Sichems* Vader, na dat *Dina* al verkracht was, *Jacobs* toestemminge verzocht heeft, *Gen. 34. versf. 8, 9.* Ja de oude *Concilien* hebben zelfs beslooten, dat geen wet-tigh Huwelijk kan getroffen worden, *inter Raptorem & Raptam.*

Het Geslachte der *Chivias*, heeft eertijds zijn dienst gedaan aan den Koningh van *Jafnapatan*, nu moeten zy voor de voornaamste der *Nederlanders* Water halen, dikmaals 2 à 3 uren ver, Hout hakken ende aanbrengen, zoo dat haar werk is het werk der *Gibeoniten*, namaals *Nethinim* genaamt, *Jos. 9. 23.* maar haar last is noch zwaarder. Want zy een man ofte vrouw zoo nu en dan met een zware *Pallinkijn* op haar schouder krijgen, die zy dikmaals met haar 10 of 12 man, 10, 20, 30 mijlen moeten dragen: maar zy zijn geheel hovaardigh, alzo het Hofdienaars zijn; ende zullen niemant op de schouderen torsschen dan die van aanzien is. Want die van geringer staat zijn, worden van de gemeyne *Coeljs* gedragen, die over al woenen: maar deze onthouden haar by malkanderen, onder het district van de Kerke *Chundecouli*.

Het Geslachte der *Parruas*, woont mede in 't Rijk van *Jafnapatan*: maar

Het Huwlijks goet (als daar geen Kinderen zijn) gaat aan des Mans ofte Vrouws Vrienden.

De Kinderen mogen haar niet verlooven zonder verwilliging van beyde de Ouders.

Rechtmatigheyt ende billijkheyt van deze gewoonte, bevestigt met de H. Schriftuure en andere redenen.

Verfch. Geslachte op Jafnapatan.

De Chivias zijn Waalder, Hout-kopers en Pallinkijndragers.

Het Geslachte der Parruas.

maar geenzins zoo overvloedigh als op *Tutecorijn*, zy behelpen haar met de Zee-vaart, ende inzonderheydt met het duyken van *Chankos* ofte Zeehoorns ende Paarlen. Zy spreken meest alle goet *Portugeesch*, ende zijn wel gecivilizeert.

Chit-
tij
Het Geslachte der *Chittijs* onderhoudt zich in de handelingh met Lywaten ende andere Koopmanschappen, zijnde arch ende door-trapt om een stuyver te winnen.

Elk Geslachte trouwt niet alleen onder zijn eygen volk: maar elk Ambacht van de Vader te vooren geoefent, komt op de Zoon te dalen, die van een Wever is gebooren, blijft een Wever, en alle zijn nakomelingen, die van een Smit afkomstigh is, blijft een Smit, met alle zijn Descendenten.

Car-
re
Het Geslachte *Carrea* wint de kost met Viscf te vangen, hebbende grootte netten, woonende meest aan het strant van *Jafnapatan*, ende aan den Oever van de zoute Rivier. Het Geslachte der *Mokkuas* zijn mede Viscfers.

Nal-
lo. s.
De *Nallouas* zijn door de bank swarter dan andere, zy zijn gemeynlyk Slaven van de *Bellales*: Zy tappen de Zuyry van de Boomen (konnen haar wel dronken en vol zuypen) zy spitten het Landt om, weyden de Beesten, bevochtigen de Boomen, zy zijn een vuyl en ontyigh volk, men kanse van verre rieken, by na als de *Hottentotten* op de *Caap*. Zy dienen voor *Coelijs*, en doen alle slaefsch en arbeyt.

Par-
re
De *Parreas* zijn het onedelste en vuylste Geslachte, die den drek, vuyligheyt ende alle onreynigheyt wech nemen, eeten zelfs Muyzen ende Ratten, met een woort een ongeacht en stinkend vuyl volk.

onder-
de ver-
dinge
en zommi-
ge geslachte
en, ende
te gebach-
te van
andere.
Daar is een wonderlijke verachttinge over de minste geslachten, ende een boven-mate groot-achtinge van de doorluchtigste afkomsten, de minste zullen, wanneer zy voor by haar meerder gaan, met een diepe eerbiedige neyginge ter aarde, haar geringheyt vertoonen. De mannen

doorgaans zoo in 't eene als 't ander geslachte, hebben by haar vrouwen groot ontzach, zullen by de zelve geen spijze nuttigen: maar eeten alleen. Het Koeyen-vleesch werdt by geen van alle de geslachten gebruykt tot spijze, ook werdt geen Koebeest dan alleen by de *Nederlanders* gedoot: want by de Inwoonders is de Koe een Heyligheyt, gelijk eertijds by de *Egyptenaren*, *Exod. 8. vers. 26. Gen. 43. vers. 32.* 't welk naaktelijk verthoont werdt in ons Boek van de Gods-dienst der *Malabaren* ende *Cingalezen*: hoewel eenige Dieven ende Godlooze Fielten in de Winter-tijdt veel Beesten steelen, die dooden, ende de Vellen verkoopen.

De Geslachten zijn zeer veel ende onderscheyden. Evenwel zijn byzonder eenige Hooft-stammen: uyt welke dan verscheyde spruyten af dalen, als takken van een boom. En dit is zelfs van outs by de Heydenen gebruykelijk geweest. Onder de *Egyptenaaren*, van een verdeylin van vier Hooft-Volkeren, deze waren, de *Iegēis* ofte Priesters, de tweede *Μάχιμοι* ofte Krijghs-knechten, de derde *Τεχνίται* ofte Konstenaars, ende Ambachts-lieden, de laatste waren *Ποιμένες* ofte Herders. Gelijk ook onder ons alle Inwoonders bequamelijk in *Edelen*, *Patricios*, *Burgere*n, ende het *gemeyne Volk* konnen verdeylt werden.

Alle de Inwoonderen van *Jafnapatan* zijn met zeer goede natuurlijke gaven van Godt begunsticht, hebben een goet begriip ende oordeel, als mede geheuchnisse, zijn alle, behalven de *Nallouas* en *Parreas*, nuchter, reyn en zuiver over haar Lichaam; Zijn gantsch geen Vechters, maar groote Snappers, weten met de tonge wel te speelen. De algemeyne gebrekkelijck eyt onder deze Natie, is d'onkuysheyt. Men heeft vele klachten van de getrouwde Mannen (die dikmaals noch ongetrouwt zijnde, by Vrouw-lieden hebben verkeert) naderhandt onbekwaam zijn tot de Huwelijks-plichten.

Alle Indiaansche Volkeren onthouden haar van Koe beesten te dooden ofte te eeten.

De meeste sonde onder de Inwoonderen van Jafnapatan bestaat in onkuysheyt ende Afgoderie.

ten by haar eygen Vrouwen, (gelijk zulke klachten geen eenmaal my zijn voor gekomen) daar zy nochtans genegentheyt genoeg tot de generatie hebben, ende men bevonden heeft, na haar eygen zeggen, datze (behalven haar eygen vrouw) andere konden bekennen.

Onder de oude ende meerderjarige, gaat noch al vry in zwang Afgoderye, ende Duyvels-dienstigheid, daar van in onze tijdt al exemplen hebbe gezien, ende hare Boeken op-gehaalt zijnde, waar in zy haar ydele konste leerden, zijn vernieticht geworden. De Dagh-verkiefinge vind men ook noch in sommige oude lieden. (Gelijk van deze by-geloovigheyt te vooren yets is gesproken in de Historie van den Koningh van Candy, Raja Singa.) 't Is kenlijk dat de Romeynen en Grieken ook haar goede ende quade dagen hebben gelacht. De quade tekenen zijn het niezen van yemant, 't welk zy uyt den huyze gaande, hooren; het geroep van eenige droevige Nacht-vogelen op een huys, by nacht het gezichte, maar byzonder het aanraken van een Bonte-kray in 't vliegen. Onder de Portugezen zelfs, heeft men een spreek-woord, uyt het Heydendom gekomen: Ik weet niet wat voor een ongelukkigh aangezichte (*Rosto Mofinbo*) ik heden gezien hebbe.

Op de Kuste *Choromandel* is het in 't gemeyn een goet teken, den *Rooden Sperwer* met een witten ringh om den hals te zien. *Joan van Twist*, in zijn Beschrijvinge van *Guzuratte*, zeght; dat de volkeren daar in 't uytgaan voor goede tekenen houden, wanneer haar een Elephant of Camael ontmoet, geladen ofte ongeladen, een Paart zonder last beter dan geladen, een Koe ofte Buffel met Water geladen: want ledigh is niet goet, een Bok en Hont met eeten in de mont, een Katte aan de rechter-hant; 't is ook goet zoo yemant haar ontmoet met Vleesch, gestremde Melk ende Boter, ende zoo een Haan voor haar over loopt.

Men heeft onder de oude niet alleen, die op Vogel-geschrey acht nemen (tegen het Gebodt Godts) gelijk eertijds onder de Romeynen zoodanige waren, en Godt die onder zijn volk niet wil lijden, *Deuter.* 18. 10. maar ook zoodanige gezien, die de Zieken gewoon waren, met eenige woorden binnens monts prevelende, met zachte geesselinghe op het Lichaam te genezen. Ende met een woort gezeyt, vele by-geloovige Voorzegginge, en Waarzeggerye, vraginge aan den Duyvel om het verlorene te weten, het gene ontbreekt te bekomen, onderzoekinge van toekomende dingen, Guychele-rye, uytvindinge van een Dief-stal, door beweginge van een Schaar ende een Wan, en wat diergelijke meer is. Gelijk buyten twijffel alle zulke vuyligheden onder Godts Volk mede geweest zijn, waarom Godt zoo streng verbieth, en wil dat men zich van deze navolgende zonden zal wachten. 1. Als den dooden te vragen, *Esa.* 8. *vers.* 19. welke booze zake *νεχρομαντεια* by de Grieken geheeten wordt, en die zulks doet, wordt in Godts Woordt, een doode vrager *דַּרְשׁ אֱלֹהִים חַיִּים* genaamt. 2. Waarzeggerye, ende goeder gelukzegginge, gelijk de H. Schrift zoo een mensche, door welke een onreyne geest spreekt *שׂוֹאֵל אוֹב* noemt, ende de Grieken *Ἐξαορσισμῶν*. Om dat het Hebreusch Woordt *אוֹב* ende *אֲבוֹת* *Job* 32. *vers.* 19. Lederzakken betekent, zoo meynt niet zonder reden den Hoogh-geleerden Heere *Johannes Coccaus*, in *Lexico Hebraico*, dat deze Waarzeggers zoo genaamt worden, om dat zy als opgeblaze Leder-zakken, van des Duyvels geest bezeten, vervult zijn. Gelijk ook de God-geleerden staande houden, dat deze booze Geesten Mans ende Vrouwen plachten te vervullen, en door de zelve van onder de Oxelen, ofte uyt oneerlijke plaatzen te antwoorden, gelijk wy *1 Sam.* 28. *vers.* 7. ende *Act.* 16. *vers.* 16. van zulke waar-zeggende Vrouwen lezen. 3. Besweeringe,

Act.

En Dagh-verkiefinge, van welke Augustinus in Enchiridio ad Laurentium. c. 79. ende Epist. 119. c. 7. handelt. Daar by ver-scheyde voorbeelden by brengt, als van geen Wyngaart te planten, om datze zeyden, 't is een Schrikkel-faar; ick zal reyzeyde de Heydenen weder, om dat de gestaltenisse der Sterren, zoo ende zoo is. Alle melke overblijfselen uyt de berten der Christenen uyt-geroeyt moeten werden.

Veel vels-ke onder a woonde

Gelijk tyds o. de Jode

Actor. 19. vers. 15. 4. Duyvels-konsten. Van Guychelery. 5. Vogel-geschrey, gelijk ook de Heydenen hebben gehadt haar Lever-bezich-tinge, Ezech. 21. vers. 21. Dag-verkiezerye, Looterye, Esther 3. vers. 7. en 9. vers. 24. Hout, en Stok-vragerye, Hof. 4. vers. 12. Voorzegginge uyt de Elementen, Water, Lucht, Vier, Aarde, uyt Name-speldinge, uyt Letter-tzamenvoeginge, gelijk de Cabalisterye der Joden, uyt handen te bezien, by de Grieken Χειρομαντλία genaamt, uyt den Loop der Sterren, en des Hemels, uyt den tyd der Geboorte, uyt Gezichte in Spiegels, Κατοπτρομαντλία genaamt, en wat diergelijke Spoke-ryen en verleydingen des Duyvels meer is, als door 't bewegen van een Sleutel, het springen van een Ringh op een draat, van welke dingen, indien yemandt nader wil onder-richt zijn, die leze den hoogh-be-roemden Caspar Peucerus, in zijn Boek, de variis Divinationum gene-ribus.

Als zijn de onden v. Afgode niet wigh on- d. de Chri- st en in d. Euro- p sche liden.

't Ware te wenschen, dat vele van deze vuyligheden en schandt-vlek-ken, zelfs in het midden van het *Christendom*, niet gevonden wierden, die haar behoorden te schamen, ziende van *Horatio*, een Heyden, deze dingen zelfs verfoeyt. *Oda-rum XIV.*

Tu ne quaesieris scire nefas, quem mihi, quem tibi finem dii dederint, Leuconoe, nec Babylonios tentabis numeros.

Dat is:

Soekt niet (na Babels wijs) te hooren het bescheyt, Van 't geen den Hemel ons, en 't Lot heeft toegeleyt.

Yeder Christen dan, moet byzon-der wacht op zijn Ziele hebben, dat hy geenzins van den Schepper tot het Schepzel ga, ofte de Schepzelen, woorden, letteren, eenige kracht toe schrijve, die zy niet en hebben, 't welk de eerste wegh is tot de Too-veryc, zoo spreckt zelf *Hesseli*, een beroemt Leeraar van *Leuven*: Als yemandt meynt eenige uytwerkinge te doen, door een dingh, in 't welke

de natuurlijke kracht niet is, om zoodanigh een effect te voorschijn te brengen, ende van Godt en zijne heylige Voorsienigheyt zulke daden niet en werden verzocht, dat is by-geloovigheydt, (zoo zijn sijn eyge woorden.) *Superstitio vanæ obser-vantia.*

Vry beter dan zal het zijn, dat

*De zucht en wensch tot God dus spre-ken mogen t'zaam,
Oeffent, door-leest en zoekt in 't Boek van 't Eeuwigh Leven,
Of d'Heyl'ge Geest ook heeft met Chri-sti Bloedt u naam,
In's Vaders Testament, als Erfgenaam geschreven.*

In het Koninkrijke van *Jafnapa-tan* worden alle handtwerken ende Konsten geoeffent. Men heeft Luy-den, die byzonder op de Landt-rechten afgericht zijn, gelijk ook in den grooten Landt-raadt, die uyt *Nederlanders*, ende *Indianen* bestaat, een verstandigh ende kundigh Man van zijn Vaderlijke Rechten zit; nevens drie andere *Modliars*. Daar ontbreken geen *Tertulli*; en Voor-spraken, die dikmaals een harangue van een half uur doen; en dan noch nauwelijks begonnen hebben.

Artzen of Medicijn-meesters heeft men mede niet gebrek, wey-nigh of geen kennisse hebben zy van de *Anatomie*, of ontleding van de Menschen, die ook daar niet wel (om de groote hitte) zouden in 't werk konnen gestelt werden, ten wa-re dat men de kunst van den Heere *Louys de Bils* zal. aldaar wiste; ende verstondt, om de Lichamen voor stank, ende putrefactie te bewaren. Alle hare genesingen bestaan uyt loutere *Empeiria*, ende ondervin-dinge, gelijk zy groote geschreven Boeken daar van hebben, die van handt tot handt, van hare Voor-vaderen afgedaalt, tot haar gekomen zijn, waar by zy dan haar eygen on-derzoekinge ende uytwerkinge voe-gen. Alle hare *Purgatie*, 't zy door *Pillen* ofte Dranken, geschieden, werden t'zamen gestelt uyt versche

Rechts-Geleerden in Jafnapa-tan.

Medicijn's Meesters.

Haar Kon- sten t'eenemaal in on-dervindinge bestaande.

Kruyden, ende indien zy te veel afgank maken, zoo raden zy den Patient een weynigh gewreven Peper, met water bevochtigt, op en ontrent de Navel te doen; ik hebbe zelfs met ervarentheydt dit bevonden te helpen, ende een goet middel te zijn, om de *Tormina Ventris*, ofte *Weedommen des Buyks*, en al te veel stoelgank, te doen op-houden.

Wondt-
heelders.

Wondt-heelders ende *Scheerders* ontbreken geensints in 't Landt van *Jafnapatan*. De *Barbiers* hebben altijd een kleyn Spiegelken by haar, de *Scheer-messen* zijn vry dikker van rugge als hier te Lande. Als men geschooren werdt, zal niet alleen den Baardt en 't Hair gekort werden, maar ook de Nagelen aan handen ende voeten, ook moet den zelve *Barbier* de Ooren zuiveren ende schoon maken.

Wevers.

Wevers zijn mede in overvloed in 't Landt voornoemt, deze maken een kuyl in de Aarde, ende zitten met de voeten diep daarin, dat haar hinderste op de Aarde als een bank rust, en voor haar staat het getouw.

Schilders.

Schilders zijn 'er met hoopen (als te vooren is verhaalt) die eerst de grondt van de Schilderye leggen, daar na met een groote moeyte alderhande Vogelen, ende sierlijke Loof-werken daar op af-malen: deze Kleeden mogen zoo dikmaals als men wil gewassen werden, zonder dat de Schilderye uytgaat; doch de *Jafnapatanze* geschilderde Kleeden moeten verre wijken voor die van de Kuste, en byzonder voor die van *Masulipatan*.

" Kunstige
Arbeyts-
Lieden in
Jafnapatan.

Voorts heeft men *kunstige Arbeys-lieden* in *Tvoor*, oft *Elpen-beenen Ebben-hout*, gelijk ook *Gout* en *Zilver-smeeden*, de welke met weynigh gereetschap in de huizen der *Nederlanders* komen te werken, zy weten het *Gout* naukeurig op zijn Caraten te toetzen.

Welke kley-
ne Dag-
huuren win-
ners.

Smits, *Timmer-lieden*, *Metzelaars*, ende alderley *Arbeyts-lieden* zijn daar zoo wel als in eenige Landen van *Europa*. De meeste winste van een *Timmerman* ofte *Metzelaar* is

vijf ofte zes stuyvers des daaghs.

Dus verre van *Jafnapatan*, en wat daar van byzonder is te zeggen. Nu zal het tijt zijn van de uysterste grenzen van *Jafnapatan*, langs het strandt den wegh te nemen na *Trinquemale*.

Trinquemale is van den Heer *Antonio Caan* A°. 1639, die maar een korten tijt op *Ceylon* is geweest, zijnde Raadt van *India*, (gelijk te vooren is verhaalt, wanneer van *Negumbo* is gesproken) veroverd, welk Fortje den Heer *Adam Westerwoldt* doen ter tijt genoegh hadde konnen bemachtigen, want geen 50 Zoldaten aldaar in *Guarnisoen* lagen: maar het scheen dat *Raja Singa* eerst een preuve met des *Ed. Compagnies* besettinge in *Batecalo*, ofte gelijk anderen het noemen *Matecalo*, wilde doen. *Trinquemale* heeft een uytstekende schoone Haven, gelijk uyt de af-tekening kan blijken, ja een van de alderbeste ende wijdeste van gantsch *Ceylon*, zijnde voor de Winden beter beschut, als de Havens van *Belligamme*, *Gale*, of *Columbo*.

De H.
van Tr.
quene-
male.

Deze Plaatze is een geruyme tijdt vande *Nederlanders* verlaten geweest, maar eens en andermaals weder met *Paggers* ende *Sterkten* voorzien, voor, ende in den Oorlogh met *Ons* ende de *Engelsche*, onze Na-buuren, zijnde t'eenemaal een noodig werk, tot nutte van de *Ed. Compagnie*, om een wakent oogh te hebben voor de aankomst' van alle *Vreemdelingen*, om geen Verbondt met *Raja Singa*, tegens haar, te maken: Daar-en-boven, zoo is de Haven al te voordeeligh, dat men die zoude verlaten. 't Is waar, dat deze plaatze (wanneer die in onze tijdt zoude versterkt werden door den Capiteyn *Peter Wasch*) veel volks verslonden heeft: want een wonderlijke Ziekte aldaar grassceerde, waar door de *Menschen* (gelijk in de openingh van de *Herf-senen* is gezien) een worm kregen, ende als dul, razende, ende uytfin-nigh wierden, loopende in het Water ende de Zee, in grooten getale storven,

Groote
Ziekte al-
daar.

Haven van
TRINQUENEMALE

storven. Men oordeelde, dat door de krachtige hitte des daaghs, ende het graven en delven der Zoldaten, weynigh spijsze, en dat niet als ziltig, veel nacht-waken, ende de groote koude en dauw des nachts, deze quale was veroorzaakt.

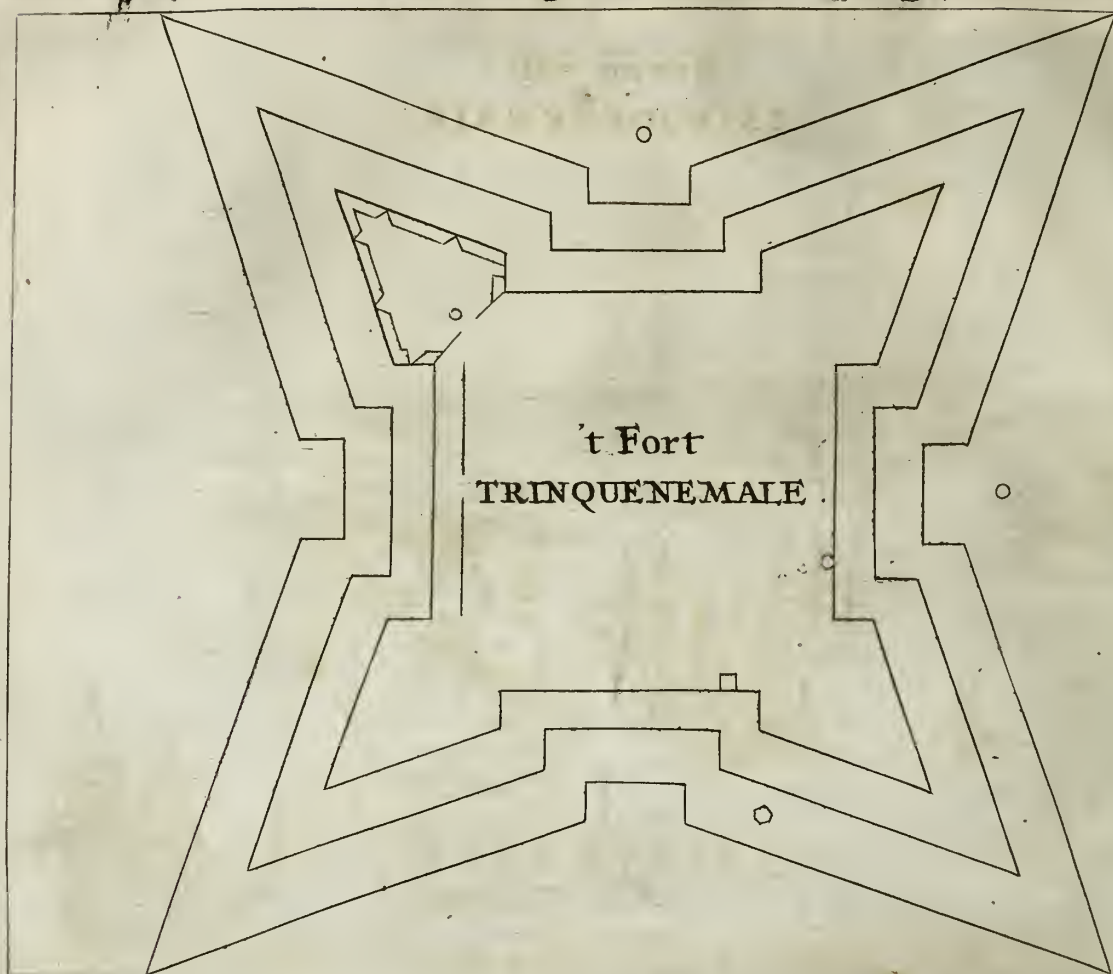
H Fortje
niet op
geakt.

Naderhandt is het wederom op nieuws bepaggert, gelijk uyt een Brief aan my geschreven van den Kapiteyn *Pierre du Pon*, van dato den 5 October 1667. uyt het Eyland *Celebes*, dicht by de Stadt *Macasser*, blijkt, luydende aldus: „Ik ben „wederom met een macht na *Trin-* „*quenemale* verzeylt, met last, om „de gemelte plaatze, ende de Bocht, „voor de *Ed. Compagnie* in possessie „te nemen, 't welk zeer wel gelukt „is, ende na dat aldaar een bepagge- „ringh met vier punten gemaakt „hadde, ende alles in ordre gebracht, „en den Landaart tot gehoorzaam- „heydt, ben weder na *Columbo* ver- „trokken.

Van *Trinquenemale* over *Capello* komt men weder tot *Batecalo*, al-

waar ons begin is geweest, ende den eersten aanvangh van des *Ed. Compagnies* (tot noch toe) gezegende Wapenen. En dus hebben wy kortelijk het Eylandt om-gewandelt, ende gesproken van de byzonderste en aanmerkelykste zaken. Indien het Godt zal gelieven, dat wy eenmaal met den Koningh van *Candy* in vrede geraken, (die nu out is, en na uyt de over-komende Vrienden versta, half suffende, ende na den drank wat te begeerigh, hoewel te duchten staat, dat de *Slangh* doodt zijnde, weder een *Basiliscus* zal te voorschijn komen) zoo zullen onze Landts-lieden in de Binnen-landen beter bekend werden. In de laatste Brieven, van A°. 1668, den 20 December, my toe gezonden van *Tutecorijn*, hebbe ik vernomen (volgens de eygen woorden des Schrijvers) dat een beroerte op *Ceylon* is geweest, zoo dat de Legers van *Saffragam*, ende *Mannekewarre*, weder mosten in-getrokken werden, doch dat alles weder in rust was: maar dat

De laatste
moeyelijk-
keyt tus-
schen Raja
Singa, ende
Ed. Comp-
agnie op
Ceylon.

de Legers van nieuws niet wederom waren uytgeleyt. Godt geve, dat het voornoemde *Eylandt* lange in vrede, ende in wel-varentheyt mach zijn, en dat alle de beloofde gedachten eens mogen haar effect hebben, en dat het zelve in ruste en Godtzaligheyt bloeye, en het *Christendom* daar meer en meer mach op-luyken, en dat het vele Jaren blijve, een gezegende Paarl aan de Kroone der *Ed. Maatschappye*.

Het XLVIII. Capittel.

*Natuurlijke Historie van Ceylon.
Pagoden. Kloosters, Monniken.
Aart, Dracht, en Huys-houdinge
der Cingalezen.*

WY nu het Eylandt *Ceylon*, voor zoo verre het zelve onder het gebiedt, en gehoorzaamheit der *Nederlanders* staat, van plaats tot plaats om gereyft hebbende, zullen ons voorts in *Candy*, de Keyzerlijke Hoofst-stadt, ter neder zetten, om van daar de natuure van het Eyland, en zijne Inwoonderen, wat nader te overzien. *Candy* leyt 30 mijlen van de Zee, en 9 van *Vintane*, zijnde gebouwt langs de Reviere van *Trinquenemale*, 21 mijlen te lande van *Matecalo*, en 9 van de Zee-strandt, alwaar des Keyzers Schepen en Galeyen gemaakt werden. Noopende de andere Steden, zullen de zelve, om dat daar van geen pertinent Beschrijvinge is, onaangeroert laten.

Het gantsche Eylandt door zijn veel kostelijke *Pagoden*; als in *Vintane*, de voet van de *Pagode* is in 't ronde 130 passen, zeer hoogh ende wijt, ende boven vergult, in maniere van een Pyramide, doch onder op gaande ovaals-wijze, hebbende boven een vierkante spitze. Daar is noch de groote *Pagode*, tusschen *Gale* ende *Matecalo* gelegen, zeer groot ende hoogh, de Schepen tot een baak dienende; als mede de *Pagode* van *Trinquenemale*, in de groote hooge *Pagode* staat een figuure van een groot Man, recht over eynde staande, met een bloot Swaart in de handt, ende een opgeheven arm om te slaan, waar na toe de *Cingalezen* in haar noot ofte siekte loopen, om te offeren, tot welken eynde zy alijt een korf in haar huyzen hebben, daar in vergaderende, 't gene zy den Duyvel op-offeren, ende verzoeken van hem geholpen te werden. Zy gelooven vast dat de Werelt niet zal vergaan, zoo lange die *Pagode* staat; op andere plaatzen, bidden vele een Elephants Hoofst aan, van hout ofte

steen gemaakt, om wijsheyt te verkrijgen: Zy vergieren hare Afgoden met Bloemen. Deze hoofden van Elephanten staan alomme aan de wegen, zommige aan Boomen, (gelijk zy vele Duyvels-boomen hebben) of in gemetzelde gaten. Men vindt veeltijts op de wegen, hoopen van steen, aarde, ende andere vuyligheden, op welke yeder voor-by-gaande yets werpt. Ik hebbe dicht by *Belligamme* een groote Rotze gezien, daar in een Man, ontrent zes ellen hoogh, diep de lenghte van een arm, ingegraveert stondt, welken de *Cingalezen* eeren ende offeren.

Daar is een hoogen Bergh ofte spits, die men houdt de hooghste van *India* te wezen, genaamt *Pico de Adam*, de Inwoonders gelooven, dat aldaar het *Paradijs* geweest is, en dat *Adam* aldaar is geschapen, zeggende, dat aldaar noch *Adams* voetstapen te vinden zijn, diep in steen uytgedrukt. Tot dezen Berg gaan veel *Cingalezen* in Pelgrimagien, om deze voetstappen te zien, waar van de mate in *Candy* by den Keyzer bewaart werdt: Daar komen dikmaals veel Menschen honderden van mijlen reizen, byzonderlijk *Jogues*, om dit gewaande Heylighdom te besichtigen. Den Bergh is zeer beswaarlijk te beklimmen, en, gelijk den Jesuyt *Maffæus* zeght, niet anders als met ketenen van yzer, ende ingeslagen spijkers, te beklaveren. Zommige zeggen, dat aldaar den Kamerlingh van de Koninginne van Mooren-land, *Candace*, geëert werd, welke eenige History-schrijvers, ende inzonderheit *Dorothæus*, Bisschop van *Tyrus*, de welke onder de Regeeringe van *Constantinus de Groote*, byzonder in heyligheyt en gelcertheyt uytmuntede, willen, dat in *Arabia Felice*, in *Erythreen*, ende *Taprobana*, het *Euangelium* Jesu zoude geleert hebben.

Daar zijn ook verscheide Kloosters in *Ceylon*, als mede veel *Bramines* ende Priesters, die nietseten dat leven ontfangen heeft, of daar uyt yets levendigh kan voort-komen,

Pico de Adam.

Kloosters en Monniken in Ceylon.

als

C lon
bee, vele
Pa: den
ma Kloo-
stei

als Eyeren, &c. zy worden by haar in groote eere gehouden; in zommige Kloosters zijn *Monniken* met geelle Kleederen gekleet, en gaan langhs de straten met *Sombreiros*, ofte *Zonne-dekzels*, zy zijn kaal geschooren, men ziet aan haar geen kruynen, gaan met *Pater-nosters* in de handen, altijd lezende, ende binnens mondt preevelende. De Kloosters zijn gemaakt met veel Galeryen, Omme-gangen, en Kapellen, waar in veel

Figuuren van Mans en Vrouws-per-zoonen staan, die zy zeggen, zeer heyligh geleest te hebben. Zy staan verciert met Zilvere ofte Vergulde Kleederen, werden nacht en dagh met Lampen ende Was-kaarsen vereert, staande op Autaren, daar groote Kandelaars zijn, die gehouden werden van naakte gesneden Kinderen. In de Kapellen komen de *Monniken* alle uren haar gebeden doen, en haar getijden lezen.

Processie
der Mon-
niken in
Ceylon.

Wanneer in Processie langhs de strate gaan, zoo zit den Oppersten *Abdt* op een Elephant, kostelijk gekleet, en heeft een Goude *Sombreiro* boven zijn hoofd, met veel gespeel van Hoorns, Trompetten, en geklank van Bellen en Bekkens, en dat geeft alle te zamen een goet accoort, en werdt alzo gevolgt van vele Mans, Vrouwen, ende Dochters. De beste Dochters, eer de Processie uyt-gaat, doen veel wonderlijke Konsten met Dansen, zijn alle met het boven-lijs bloot, de Armen, Ooren en Handen met Gesteenten

en Gout verciert, onder hebben zy Kleeden van verscheide coleuren, zy doen dagelijks voor haar Afgoden *Sombaja*, plat op der aarde neder vallende, en opstaande, de handen te zamen gevoeght, boven't hoofd opheffende, doen haar gebeden. Wat verder zoude raken de Godts-dienst der *Cingalezen*, zal in't gemeyn in't eerste Boek aangeroert zijn: Want zy Heydenen zijn van de *Malabaren*, en Inwoonderen van de kuste *Choromandel* weynigh verschillende, doch zy en zijn zoo superstitieus of bygelooigh niet: want den *Keyzer* niemandt

mandt tot eenige Godts-dienst verbindt, latende een yeder na zijn gevoelen leven. Deze Natie is niet halsterrigh, want vele zijn tot de *Roomfche Godts-dienst* gebracht, kennende de valshèydt van hare Godts-dienst: zoo dat door yverige Leeraren, ende goede handthouding van de Hooge Machten aldaar, vele Zielen *Jesu Christo* zouden konnen gewonnen werden.

Nure der
Cingalé-
zen

Nu zullen wy spreken van de Natie zelf. De *Cingalézen* zijn aardig, kunstigh, ende vernuftigh in alle handtwerken, zoo van Gout, Zilver, Elpen-been, Ebben-hout te werken, als mede in Yfer, ende Wapenen te smeeden, ende die met Zilver zeer konstigh in te leggen, wel bespraakt, rap te been, in Oorlog ervaren, ende ten strijde wel afgericht, nuchter ende wakker; zy nemen hare voortgangh in den Oorlogh, man na man, met overdwersse Spiessen, alzo de meeste doortochten enge zijn, hebben kleynne Trommels, doch groot geluyt gevende, zoo dat men het geklank 5 à 6 uren in 't geberghte kan hooren, zijn zeer bequaam om een overwonnen Vyandt te matteren, en zelfs na de doodt noch doodelijke steken te geven, haar veel te vertrouwen is ongeraden, evenwel, dewijl zy listigh zijn, moet men haar niet kleyn achten, waar van zy Vyanden zijn, alzo zy door de *Portugezen*, ende anderen *Europaeische* Volkeren te wijs zijn gemaakt.

Zy maken weynigh werk van Bloedt-schande: want de Mannen van hare Vrouwen scheydende, bevelen haar Broeders de Vrouwen, om in haar afwezen, de manlijke plicht te betoonen; ende is niet alleen op *Gale* zulks voorgevallen, dat een Vrouwe meynde, dat in zulken gelegentheyt haar te kort gedaan wierdt, dat het bevel van haar Man geen uytwerkinge hadde: Maar op *Jafnapatan*, ten tijde mijnes verblijfs aldaar, is een wonderlijke zake geschiet, doch om de tederheyt van het swakke Christendom, ende de wey-

nige bewustheydt over deze zonde, zijn de Zondaars alle beyde door mijne voorsprake van den doodt verlost, mits dat haar den eysch van Godts Wet wierdt bekend gemaakt, om in het toekomende niet meer op deze wijze te zondigen, ende de andere Landaart daar van kundtschap wierdt gedaan.

De *Cingalézen* zijn by na van wezen ende manieren als de *Malabaren*, met lange opene ooren, maar van verwe zijn zy zoo swart niet, haar kleederen, namentlijk der Mannen, zijn een Wambays ofte *Ropillos*, van Laken ofte Lywaat, onder hebben zy een Linnen kleet door de Beenen door-getrokken, gelijk een Broek, op het Hooft, die van aanzien zijn, een roode Rouänsche Mutze, daar zy groot werk van maken, haar Ooren zijn met Ringen en Gesteenten verciert, zy hebben aan hare zijden Kridsen, zijnde de hechten ofte Gevesten gemaakt van Zilver, Yvoor ofte Gout. Den gemeenen man loopt meest naakt, behalven de Schamelheydt, die zy met een kleet van Lywaat bedekken. De Vrouwen gaan met de Borsten bloot, zijn van lijf ende leden wel gestelt, zy gebruyken geen uyerlijke cierraat aan haar Hair, maar weten het aan 't uyerste eynde des Hoofts, in maniere van een Huyve te maken. Om den hals hebben zy Goude oft Zilver Hals-banden, ook Ringen aan de Vingers, ende teenen van de Voeten.

De zelve *Cingalézen* beminnen het gemak, ende gelijk de *Malabaren*, houden weynigh van werken, zijn wellustigh, zeer op haar geslachte roemende. Zijn *Polygamoï*, veel Vrouwen trouwende, na hare macht, gelijk de *Mahometanen*, die in 'dat Eylandt niet dan al te veel ingewortelt zijn. Zy laten haar Dochters vroegh op haar 10 à 11 Jaren trouwen, gelijk verscheyde honderden van dien Ouderdom van my in den H. Echten-staat zijn bevestigd, ende het is onmogelijk die Landaart dat afteraden, alzo zy van de Maag-

Dracht der
Cingalé-
zen.

Zy trouwen
haar Doch-
ters vroegh
uyt.

dom van hare Bruyden willen verzekert zijn.

Haar Huys-
houdinge.

Zy verbranden hare Dooden na de wijze der Heydenen. Zy leven wel ende net in hare Huys-houdinge, gebruykende tot hare Servetten en Tafel-lakens, Bladeren van Vyge-boomen, tot Lepels, stukken van gemaakte oude Kokos-nooten, drinken uyt Gorgeletten, zijnde aarde Kannen met tuyten of Pypen gemaakt, zonder die aan de mondt te zetten, maar na de wijze der Mooren, laten de vochtigheyt in den open mondt vallen: want zy zeer op haar Geslachte staan, gelijk ook de Malabaren, ende zouden met niemandt van lage Afkomst willen eten ofte drinken, gelijk ook vele van die Natie zelfs met haar eygen Vrouwen niet en eeten.

Der Cingalezen
Munte.

Haar gemeyne Munte bestaat in Silvere Larijns, doende 10 stuyvers, een Fanom is 5 stuyvers, doch men moet onderscheyt maken tusschen Silvere ende Goude Fanoms, een Pagode dede eertijts 84 stuyvers: maar nu zoo op Ceylon, als de kuste Choromandel 6 gulden, 2 Fanoms van Gout elk 5 stuyvers, maken een Larijn.

Het XLIX. Capittel.

Ceylons Vruchtbaarheid. Pertinente Beschryvinge van den Caneel, en Slangen-Hout. Gevoelige Boom.

Het Eyland
Ceylon
is zeer
vruchtbaar.

Ceylon is zeer vruchtbaar van Rijs, ende alderley kostelijke Vruchten, als Ananassen, Coques, Jaques, van de alderbeste Oranje-Appelen, Liemoenen, Citroenen, die zelfs die van Spanjen en Portugaal te boven gaan: item Vyge-boomen, Cajourwen, Druyven, Patatten, Quiavos, Papajen, en Granaat-Appelen. Men kan het geheele Jaar door Druyven hebben, behalven in de drie Winter of Regen-maanden. Daar zijn ook Zuyker-Rieten, Moerbezie-boomen, alzo daer nu Jaarlijks een goede quantiteyt Zijde wordt vergadert: item Gengber, Peper, Cardamom en Tabak: men heeft 'er wilde Palmeer-

boomen, die Zuyker en Zuyri voortbrengen, zijnde een aangename Drank: daar zijn Calabasse-boomen, Catoen-boomen, Areek-boomen, Portugaalsche Vygen, alderhande Manges, item Lange Peper, Betel, &c. Meloenen, Pompoenen, Water-Liemoenen, Ajuyn, Look, ende nu in onze tijden hebben wy daar eerst de Krop-koel gelukkig voort-geteelt, de Pompelmoes-boomen geplant, ook Espargies, Wortelen, Radys, ende andere Hollandische Aardt-gewassen: maar byzonderlijk wast alleen in dit Eylandt de kostelijkste ende fijnste Caneel, die Helena en de kostelijke Bruydt, daar in zoo veel Jaren aan de Portugésche en Nederlandsche kant gekampt is.

Den Caneel, die in Hollandt zoo geacht is, ende het pont van de zelve tot zoo aanmerkelijke zomme gelts verkocht werdt, valt alleen zuiver op dit Eylandt. Zy wordt by de Cingalezen genaamt Cureneo Potto, en den Boom Curindo-gas, waar van zommige van uytnemende grootte zijn, de Bladeren zijn den Citroenboom niet ongelijk, maar een weynig smalder, de Bloessens zijn wit, lieflijk, ende zoet ruykende, waar van een vrucht voort komt, gelijk een kleyne Olijf, wat na het geele trekende, waar van de Inwoonders Olie maken, van koleur ende kracht, gelijk de Noten Muscaten, zeer Medicinaal, en goet om voor vele ziekten te gebruyken, zy hebben den reuk ende smaak van de Caneel.

De Caneel-boom heeft twee schorsfen, van welke de buytenste met een Krom-mes wordt afgepelt, ende als dan werdt de Kaneel-bast, die met een kromme punt van het Mes, eerst in 't ronde, ende alsdan lankwerpigh van den Boom afgesteken, ende op 't Velt in de Zonne te droogen geleyt, die de zelve door hare hitte in malkanderen rolt. Den Boom aldus geschelt zijnde, wast niet verder, maar komen van de vruchten, die van de zelve op de Aarde vallen, nieuwe Boomen voort: het hout van de Caneel-boom is goet, zacht

Nette
schryvin
van de
Ceylon
sche Ca
neel, en
Caneel-
boom.

zacht ende wit, 't welk de Inwoonderen veel tot het maken van Huyzen gebruyken. Het iste verwonderen dat deze *Caneel-boomen* niet door geheel *Ceylon*, maar alleen op zommige plaatzen wassen: want in 't geheele Rijke van *Jafnapatan*, of op 't Eylandt *Manaar*, is die niet te vinden, maar aldereerst over de Reviere van *Chilau*, in de Landen van *Negumbo*, ende binnewaarts, ook ontrent *Gale*, &c. Deze Boomen wassen ook niet in ordre by den anderen, maar staan in de Boschen, gelijk met ervarentheydt in 't reyzen van my is bevonden; ook hebbe ik gezien, dat mijn Slaven ofte Dienaars (wanneer op *Gale* den H. Dienst waar nam) onder het brandthout menighmaal *Caneel-hout* in huys hebben gebracht, 't welk op het vier geleyt zijnde, een zeer lieflijke en wonderlijke reuke gaf.

Het is ook aanmerkens waardigh, dat, daar de *Caneel*, na het oordeel der Artzen ende Medicijn-meesters, ende kundige der natuure, zoo heet is, dat nochtans uyt de wortel van de *Caneel-boom*, niet alleen een welriekend water, als *Campher*, maar den sterkste *Campher* voort komt. Ik hebbe ronde witte ballekens daar van gehadt in mijn bewaringe, die ik van wegen de sterke reuke niet konde verdragen. Van den zelve *Caneel-boom*, als zy groen is, worden vele wateren gedistilleert, zeer gezont en lieflijk van reuk. De Inwoonders weten van deze Schorsse van den Boom zeer nette Cabinetjes en Comptoirkens te maken. Ik hebbe een onder my berustende, wonderlijk in dikte ende grootte, my, als ik A°. 1665 van *Ceylon* vertrok, van den manhaften en dapperen Capiteyn Major *Pierre du Pon*, tot gedachtenisse vereert.

Driederley
Caneel in
India.

Daar is in *India* driederley *Caneel*.

1. De *Caneel Fino*, ofte *Fijne*, by de *Portugezen* genaamt, 't welk is die gene, die van de jonge ofte middelbare Boomen afgesneden werdt.
2. De *Caneel Grosso*, ofte *Groove Caneel*, die van dikker ende ouder

Boomen valt. 3. Daar is ook *Caneel de Mato*, ofte *Bosch-Caneel*, die ook op de *Malabaarze* kuste valt, doch wordt weynigh geacht: want als een *Bhaar Caneel* van *Ceylon* gelt 50 à 60 Realen, zoo kan deze *Wilde Caneel* maar 10 à 12 Realen halen. Doch andere Inwoonderen hebbe ik hooren zeggen, dat men deze *Wilde Caneel* zeer wel zoude kunnen toestellen, ende daar mede zich wel behelpen. Van deze *Fijne Caneel*, als ook van de *Caneel de Mato*, is de *E. Compagnie* (door Godes zegen) nu meester, gelijk ook van alle de andere Speceryen, als *Noten*, *Foelie*, ende *Nagelen*, behalven de *Péper*, die op vele plaatzen valt.

Het *Slangen-hout* wert aldermeest gevonden in *Ceylon*, is van verwe wit, doch trekkende een weynigh na het geel, zeer hardt zijnde, en bitter in de smaak, is zeer gebruykelijk door gantsch *India*, en byzonder in 't Eylandt *Ceylon*, alzo het tot vele genezinge dienstigh is. De *Indianen* wrijven het zelve zeer kleyn, en strijken daar mede de Lichamen, om alle uytwendige zeeren ofte schurfdigheyt (daar mede zy dikmaals om de hitte zijn geplaaght) te verdrijven. Een onçe *Slangen-hout* sijn gemalen, met Water ofte Wijn gemenght, ende alzo in gedronken, is goet tegens de Colijke, heete Koortzen, en veelderhande Ziekten, byzonder tegens de beetten van *Slangen*, daar het Eylandt zeer vol van is, waar van in het navolgende zal gesproken werden.

De *Cingalezen*, en haar Bocken getuygen, dat de eerste kennisse van het *Slangen-hout* gekomen is, door een Beesken *Quil* ofte *Quirpele* in 't *Portugeesch* genaamt, van de groote by na gelijk een Fret, daar men in *Hollandt* ende elders, de *Conijnen* mede uyt de hoolen haalt, en worden vele in *India* binnen de Huyzen gevonden, zoo om tijdt-verdrijf als om Ratten en Muyzen te vangen; dit Beesken is van Natuuren een Vyandt van *Slangen*, zoo dat, waar 't ook een *Slange* ziet, zal daar tegen

Slang
hout,
Lignu
Colyb
num.

Hoe
Indian
dat ge
ken.

Door
het Sla
gen-ho
in kenn
is gekom

Vech-

Vechten, en gewondt zijnde, geneeft het zich zelve met het eeten van *Slangen-hout*, want al ware het noch zoo gewondt, als het maar van dit hout eet, wordt het genezen, gelijk men verhaalt: *Marcellus de Bos-houwer* hoogh geacht zijnde in *Ceylon*, van wien te vooren is gesproken, getuyght, dat hy vele van deze Beefkens heeft gezien, welke t'zamen vochten, ende de Slange wierd overwonnen van een van de voornoemde *Quirpele*, die gewondt zijnde, na het Bosch liep, ende quam ontrent een half uure daar na op de zelve plaatze, daar hy zijnen Vyandt overwonnen hadde, zonder eenigh letzel. De wortel van *Slangen-hout* noemen de *Cingalezen* *Nay Lelli*, en houden de zelve in groote waarde, om de ervarentheyt van de deught, die zy van de zelve hebben, in 't genezen van haar ziekte. Wat vorders de *Slangen* aangaat, haar verscheydenheit ende aart, zal in 't naervolgende vertoont werden.

Daar is noch een wonderlijke Boom in *Ceylon*, die men *Wortelboom* noemt, die zich geweldig uytspreyt, ende zijn takken, gelijk touwen van boven, na beneden laat zakken, die dan weder in de aarde inwortelen; ende alzoo met der tijdten een groote rondte beslaan.

Men heeft in *Ceylon* vele *Tamerijn-boomen*, die zeer dik ende grof worden, haar vruchten zijn zeer gezont, dienstigh tegen de *Schorbut* ende *Water-zucht*.

Daar is een Vrucht van een Boom die gevoelig is. Die men te rechte mach noemen; *Kruydtje raakt my niet*, *Herba noli me tangere*, zoo ras men het raakt, zoo springt het, ende beweegt zich. Voorts is *Ceylon* zeer overvloedigh van alderhande Medicinale Kruyden, ende worden meest alle Ziekten met inlandtsche groene Medicijnen genezen, gelijk aldaar ook ervaren Medicijn-meesters zijn, ende het veel veyliger is het Lichaam aldaar te genezen met de Landt-medicijnen, als met onkundige Chirurghijs. Indien hare

Purgatien te hardt arbeyden, doen zy een weynigh Peper gestooten, en met vochtigheyt gemenght, op de Navel wrijven, ende alsdan verzacht de werkinge. Kort om, gelijk een Landt zijn Ziekte heeft, zoo ook zijn Genees-middelen en Genees-meesters, en den Oppersten Heelmeester is daar zoo wel, als alhier.

Het L. Capittel.

Elephanten zeer overvloedigh op Ceylon. Hare schadelijkheydt; verscheyden voorbeelden daar af. Vangst der zelve. Buffels, Tygers, Beeren. Gevogelte, Visschen. Crocodillen. Zee-verken's.

Het Eylandt *Ceylon* heeft overvloedigheyt van alderhande Gedierte, Vogelen, Visschen, ook veel Gesteenten, ende Zee-gewassen. Wy zullen van elk wat spreken.

Het grootste en eerste Hooft-stuk is den *Elephant*, deze soorte is zeer overvloedigh in 't Landt, zoo dat men niet wel te Lande kan reyzen, of men moet met Zoldaten vergezelschappt zijn, ende met Trommels ofte een Bekken, daar men op slaande, geluyt maakt, waar van zy wegh loopen, aldergevaarlijkst zijn zy des avonts, wanneer zy hongerigh zijn. De *Coeljs*, als zy (den *Pallinkijn* dragende) den *Elephant* zien, zetten het op den loop, ende laten den reyzende Man, na een goet heenkomen zien. 't Is gebeurt ten tijde mijnes verblijfs aldaar, dat zeker *Portugeesch* Gereformeert Predicant *D^{us}. Johannes Fereira d'Almeyda*, met zijn Huysvrouw reysde tusschen *Gale*, en *Columbo*, en dat de *Coeljs* den *Elephant* ziende, na gewoonte wegh vluchten, en lieten de Vrouwe alleen in den *Pallinkijn*, den *Eliphant* komt by de *Pallinkijn*, ende (door wonderlijke bewaringe Godts) dede hy de Vrouwe geen quaat, maar sloegh met zijn Tromp op de tente van de *Pallinkijn*, ende trompette eens helder uyt, en daar mede gingh hy zijn oude tret: Maar zoo gelukt het altijd niet; ik ben eens komen

Overvloedigheyt van Elephanten op Ceylon.

Raar voorval van een Elephant.

reyzen tusschen *Manaar* ende *Jasnapatan*, daar dit slaghe geweldighe grasseert, ende in de Regen-tijdt de wegen, door haar sware en diepe voetstappen onbruikbaar maakt: Het gebeurde korts, na dat wy door zeker plaatze waren vertrokken, daar de *Elephanten* veel quamen drinken, dat een aanzienlijke Swart, een Overste van de *Elephant*-vangers, aldaar van een *Elephant* doodt geslagen wierdt. Ik reysde ook eens op een nacht na *Manaar*, ende door het geluyt, ende het schieten van de Zoldaten, zoo nu en dan, zoo brak een *Elephant* in 't loopen een grooten Boom, die recht voor de *Pallinkijn* neder viel, en ons dwars in de wegh lagh. Jaarlijks dooden zy veel Menschen, ende doen veel schade.

Tam-maken
der Ele-
phanten,
en hoe zy
gevangen
werden.

Op *Mature* is een groote Stal, alwaar de wilde eerst gevangen *Elephanten* tam gemaakt werden, ende daar na komen de *Mooren* van *Ben-gale*, ende de kuste *Choromandel*, om die te koopen. Men vanght ontrent *Mature* de *Elephanten*, met *Coralen*, zijnde vele Boomen in de aarde geslagen, die in 't eerste een ruymen ingank geven, maar van langhzamer handt enger worden met *Valdeuren*, in welke engte de tamme *Elephanten* de Wilde verlokken, en haar in 't net brengen, gelijk in *Hollandt* de Eend-vogels verleydt werden. Men heeft veel moeyten eer deze Beeften tam zijn geworden, het gebeurt dat zy dikwils vier Maanden staan zonder oyt neder te leggen, moeten tweemaal daaghs na de Reviere om te wasschen, en dan werden de Wilde *Elephanten* geleydt tusschen twee Tammen, die, als hy wederhoorigh is, van de Tamme met de Tanden in zijn Huyt gestooten werdt, dat hy kreeuwt, zoo leert hy gehoorzaamheydt; 't gebeurt dikmaals, dat de Jonge *Elephanten* de Oude na-loopende, mede in 't *Coraal* gevangen werden, de Jonge zijn zeer snood; ik hebbe eens gezien, dat wy by den anderen stonden te spreken, een van die Gasten, stilswijgens een Man zoo geweldig onvoorziens tegens zijn

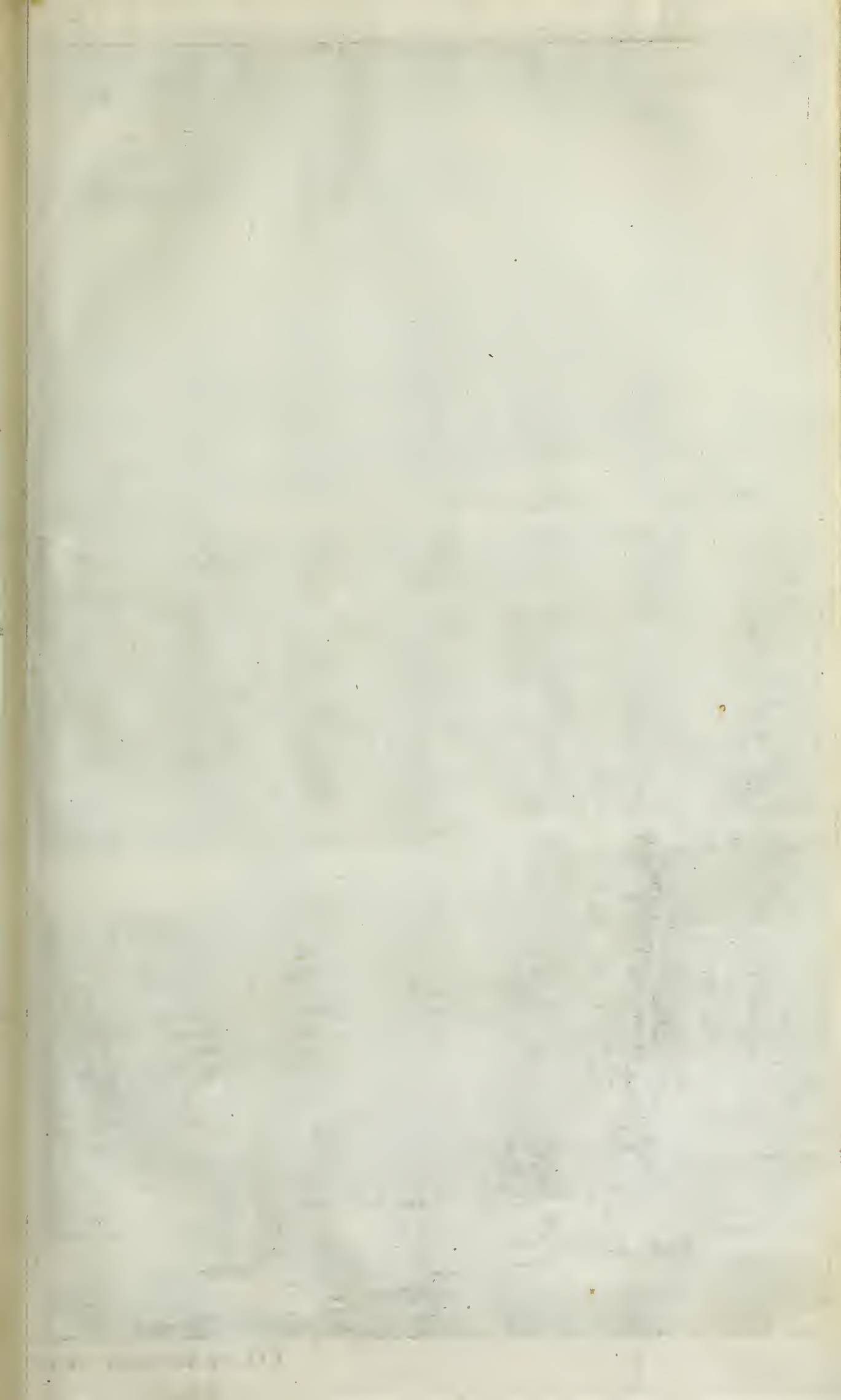
Hinderste aan-liep, dat weynig feylde, of hy hadde met de Neus in 't zant geraakt. Zy eeten niet dan groente, *Vyge-boomen*, *Kokos-nooten*, ende Boomen, mogen wel *Zuyker* ende *Arak*. Daar is een zekere tijt des Jaars, wanneer de Oude *Elephanten*, aan de zijde van haar Hooft d'Olie ontloopt, in welke zy als dul zijn, en menigmaal haar *Carnak* den hals breken. De *Ceylonsche Elephanten* zijn de beste en grootste van *India*, die men zeght, van andere *Elephanten* geëert te werden.

Paarden (waar van de *Elephanten* *Paarden*, groote *Vyanden* zijn) worden op dit Eylandt van buyten gebracht. De *Portugezen*, gelijk naderhandt zal verhaalt werden, hebben over eenige Jaren op het Eylandt de *Vaca* *Paarden* gebracht, die zoo hebben aan-geteelt, dat nu in troepen van 60, 70, 80, ja 100 t'zamen loopen.

Buffels zijn 'er overvloedig, ende ik hebbe in de Landen van *Chilau*, ende *Madampe*, de zelve met 100 in troepen zien loopen, alzo die Landen doen ontvolkt waren. *Tser-verkens* zijn daar mede, de welke, als zy benauwt zijn, haar Pennen als vlymen zoo scherp met kracht uyt-schieten. Voorts ontbreken daar geen *Offen*, *Koeyen*, ende *Stieren*, als mede *Schapen*, *Bokken*, *Harten*, *Hinden*, *Elanden*, *Verkens*, *Wilde Swijnen*, ende *Hazen*, daar is een groote overvloed van *Patryzen*, *Kor-Hoenders*, *Paauwen*, ende *Apen*, die den reyzende Man zomtijds tot lachen verwekken.

Het wildt en verslindent *Gedier* *Tygers*. te is daar mede, zommige zeggen van *Tygers*, doch ik hebbe die noyt gezien; maar hebbe een sware Jacht-hondt van de *Portugezen* gehad, die zy zeyden, dat van de *Tygers* klaauwen in zijn achterste gequetst was, gelijk hy zeer diepe tekenen daar van droegh.

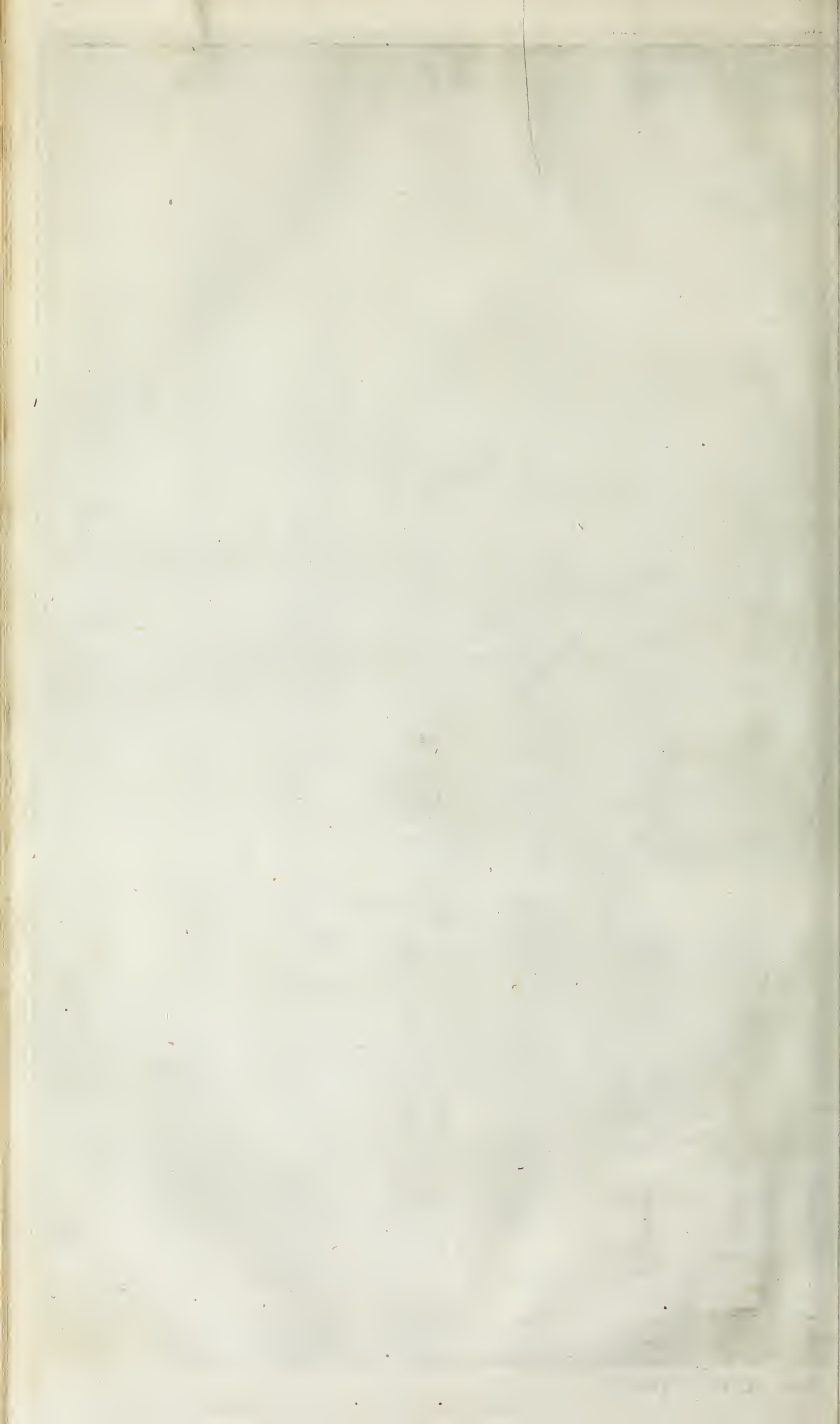
Beeren hebbe ik op *Manaar* ende op *Jasnapatan* gezien. Op *Manaar* *Ende Beeren* werden 5 à 6 jonge *Beeren* in 't water, in mijn tegenwoordigheyt, verdronken, de inwoonders hadden die

OLYFANTEN VA

die uyt de Landen van *Mantotte* gehaalt, ende men achte het best te zijn deze quade Eyeren in de Pan te kloppen, op dat 'er geen quade kuykens meer van zouden komen.

De *Jakbalzen* zijn gruwelijk na Menschen vleesch genegen, dies de Inwoonderen de graven van hare Dooden met sware steenen beleggen, op dat zy daar niet aan komen, de Jacht-honden maken zoo nu en dan loop op haar; maar zy bederven de Honden, ende als zy in noot zijn, laten van haar eenen schrikkelijken Pis-stank, waar tegen de Honden niet kunnen duuren. Het vleesch van de *Jakbalzen* is Medicinaal tegen *teeringh-ziekte*, gelijk de *Medici* des Landts het zelve in ons huys hebben gebruykt, met goede uytwerkinge. Des avonds maken de *Jakbalzen* een vergaderingh, met een schrikkelijk eenparigh geluyt, slimmer dan de huylende Honden, inzonderheyt daar een Leger is, ende wat te eten valt, want zy altyt hongerigh zijn; ja de exempelen hebben voor mijn tijdt geleert, dat een dronken *Caffer* van een *Jakbals* de strot wierdt afgegeten.

De *Jakbalzen* zijn van gedaante gelijk een kleyne Vos, meest met de staart hem gelijk. Zy worden by de *Malabaren Adivijs* genaamt. Wat *Luypaarden* aangaat, zommige zeggen, dat zy in *Ceylon* zijn: een eenige hebbe ik op het Eylandt gezien. *Eenhoorns* noch *Rhinoceroten*, mijn's wetens, zijnder niet. Dies zal ik van het vier-voetige Gedierte eyndigen, ende my kortelijk tot het Gevogelte begeven.

Men heeft op *Ceylon* vele Vogelen, zoo groot als kleyn, die by de Inwoonders hare eygen namen hebben, en met onze Tale zoo niet kunnen uytgedrukt worden. *Kraayen* zijn 'er by duyzenden, die des mid-daghs op de Huyzen een vuyl getier maken: maar zoo slim zijn, dat zy niet als door een gebroken gat, of rottingh-venster, ende dat zeer beswaarlijk te schieten zijn, des avonds vertrekken zy buyten de Steden of

Kasteelen, en gaan in de Boomen slapen, en passen 's morgens vroegh op, waar dat wat geschaft wert, want zy geweldigh rookende schoorsteenen beminnen, een wonderlijk slaghe van volk, zoude ik by na zeggen: om met zeker Poët te spreken, die de Visschen noemt, *Populos pulmone carentes*, een volk zonder Longe; want zy niet alleen wel etende, maar ook wegh-dragende gasten zijn, en boven dit alles, zoo snapachtig, ende kakelachtig, dat 's menschen ooren tuyten. Zoo yemand van haar makers een lootje krijghe, ende in de ly raakt, 't is niet om uyt te spreken, wat een Lijk-statie zy houden, met krijten, kermen, en byzonder, zoo men hem in een Boom op-hanghe, waren haar pooten handen, zy zouden hem van de galgh lossen, al wisten zy, datze van de justitie der Koks ende Slaven, dien zy dikmaals een goet stuk vleesch ontstoolen hadden, zouden aangehaalt werden, ende den zelve ganghe gaan; dus verre van die koddige Dieven, die ons menigmaal de muyze-nesten uyt het hoofd hebben gedreven.

Men heeft op *Ceylon* veel *Kuyken-dieven*, by de *Portugezen Minhotos* genaamt, die dikmaals (zonder verlof) met de jonge Hoenders doorgaan. Daar zijn ook *Nacht-Uylen*, die voor den dage op de Huyzen gaan zitten, ende een naar geluyt geven.

Men heeft daar *Ganzen*, *Reygers*, daar ontbreken geen wilde ende tamme Eenden. *Paauwen*, *Duyven*, *Patrijzen*, ende *Tortel-duyven*: *Perokijten* van schoone coleuren, *Kievitten*, *Musschen*, *Swaluwen*, *Vledermuyzen*, kleyn ende groot, *Martijnkens*, *Timmer-mannekens*, daar zijn ook Vogelkens, die zeldzame nesten maken, welke aan de takken van de Boomen hangen, even als een mutze met een lange tip, zeer wonderlijk gemaakt. Daar zijn ook veel wel-zingende Vogelen, die de *Nachtegaal* niet en wijken, als mede *Nachtegalen*, veel *Leenwerken*, veel *Meewen* en *Poel-snippen*, item *Vier-vliegen*,

Je-hal-
ze.

daante
de Jak-
balzen.

Kuyken-
dieven.

Nacht-
Uylen.

Veelder-
hande kleyn
Gevogelte.

vogelte
op Cey-
lon

imme
Kayen,
zu op
Ceylon
at Mala-
ba, en de
Kie.

vliegen; Byen, Muggen, Kapellen, Sprinkhanen, en Ceylon heeft overvloed van Visschen, als Cacap, Schol- len, Scharren, en Krabben, groote Snoeken, Konings Visschen, Zeyl- Visschen, Kreeften, Goasche Kabbel- jaurw, Gallioen Visschen, Harders, d'O- rados, Sardijns, groote Spieringen, Vledermuyze-Visch, Tongen, Oesters, Mosselen, Garnaat, Pampus, Korre- mans, Barbaren, Bomten, Corqua- dos, &c.

Onder de *Amphibia* (Dieren, die zoo te water als te lande leven) is voor eerst den *Kaiman*, ofte *Croco- dil*, by de *Portugezen Lagarto* ge- naamt. Deze *Crocodillen* zijn zeer veel op *Ceylon*, ende doorgaans op de vaste Kuste, op zommige plaat- zen worden zy van 18 voeten langh bevonden, en zoo dik als een Ox- hooft. Hy heeft vier voeten, gewa- pent met kromme Nagelen, zijn huyt is bultigh, ende met schubben, is zoo hart op de rugge, dat menigh- maal een musquet-schoot kan uyt- staan. Best wordt hy onder in de Buyk, ofte in de oogen gedoodt, zijn kleynste kake-been is onbewee- chelijk, zijn keele is zeer wijd, ende met scherpe tanden bezet, hy heeft geen wervel-beenderen aan den rugge-graat, zoo dat hy recht uyt- gaat, zonder zijn lichaam te kunnen omdraeyen, dies men van dit ge- drochte vervolght zijnde, 't zelve met draayen en swieren, en valsche sprongen, best kan ontgaan. Men zeyt, dat zommige zekere steenen zoeken, die kleyn zijn, en op de wij- ze van beentjes, die hy in zijn hoofd heeft, ende die tot pulver gemaakt hebbende, gebruyken die tegens het Graveel, gelijk ook de beentjes uyt de wreede *Hayen*, tot de zelve gene- singe dienstigh zijn.

In de Voor-eylanden van *America* (na het schrijven van D^o. *Rocheport*) zijn de *Crocodillen*, die in 't zoet wa- ter haar onthouden, sterk na de *Mus- cus* riekende, misschien op dat de menschen door den reuk zouden ge- waarschouwt werden. Met verwon- deringh hebbe ik dikmaal deze *Cro-*

codillen op 't water zien leggen, dat men zoude vastelijk geloofd hebben, dat het een oudt stuk houts was: als hy verhongert is, en op een Mensch ofte Beest loert, zoo sluyt hy zijn oogen ten halven, en drijft zoo tus- schen lucht ende water, en wanneer Mensch of Vee komt om te drin- ken, zoo schiet hy schielijk toe, ende rukt zijn buyt na de grondt. *Vincent le Blancq* verhaalt, dat een knecht van een Burgermeester van *Alexandrie*, die, meynende dat hy in 't water een stuk houts zagh drij- ven, van dit booze Dier na de gront wierdt gerukt. Men zeyt, datze wit vet by haar hebben, 't welk d' Artzen voor de Sinkingen gebruyken. Op *Jafnapatan* zijn zy overvloedigh veel. In de Belegeringe van die plaatze A^o. 1658, liepen zy menigh- maal des nachts de Zoldaten over het lijf, zonder yemandt te bescha- digen. Zy zijn aldaar in de Tanken, Poelen, ende Putten, en als het wa- ter uyt-drooght, zoo maken zy die- pe hoolen in de Aarde, daar in zy haar verbergen. De *Chinezen* eeten kleyne *Crocodillen*, en weten die wel toe te bereyden.

Op het Eylandt *Manaar* zijn veel sware *Zee-verkens*, hebben groote tanden, haar vleesch is goet om te eeten, de *Wijkens* hebben Borsten ende Melk, zy loopen ook veel op het Landt, en eeten de groente.

Het LI. Capittel.

Slangen op Ceylon. Remedien te- gen der zelve beeten. Zeldzame voorval van een Slangen-vanger. Gesteenten. Zee-gewassen. Am- ber, des zelfs onderscheyt, en ken- teykenen.

DE *Slangen* zijn doorgaans op het Eyland, ende zeer gevaar- lijk. Men heeft *Zee-Slangen* die 8, 9, 10 ellen langh zijn. Te Lande zijn groote en lange *Slangen*, *Rotte-van- gers* genaamt, die haar in de daken onthouden, doch doen de Menschen zelden ofte geen quaat, de alderver- giftighste zijn de *Cobres Capellos*, van

van welkers beeten menigh Mensch in mijn tijt op *Jafnapatan* is gestorven; zoo haast men gebeeten is, moet men op de wonde den *Slangensteen* leggen, ende die zomtijts met Melk ververschen. Onze Chirurgijn Mr. *Albert van Lambergen*, schrijft aan my, dat hy in den Jare 1666, van een booze *Slange* is gebeeten geweest, ende dat hy daar van voor een tijt als blindt wierdt, doch eyndelijk (door Godts genade) is genezen. Een Inwoonder onder de Kerke van *Manipay*, besigh zijnde om het oude dak van de Kerke afte nemen, trapt onvoorziens op de Olen ofte Bladeren, ende raakte een *Slange*, die hem stak, waar van hy kort quam te sterven. Aan die zelve Kerke hebbe ik eens twee *Slangen* sien speelen, hebbende de monden t'zamen, ende het lichaam om den anderen gekrult staande, de welke op mijn verzoek, van een Zoldaat, met zijn houwer, beyde gedoodt wierden. De Inwoonders, die noch wat na de Heydensche Afgoderye luyfteren, hebben niet gaarn dat menze doodt: maar die Christenen zijn, vragen daar niet na.

De *Malabaren* noemen de *Slangen Pambo* ende *Naga*, zy zijn zeer voor de zelve bevreesd: Zy noemen haar Beesten ende Kinderen na de *Slange*: Zy setten de *Slangen* eeten voor, om haar geen quaat te doen: Een teken, dat deze Heydensche Menschen geen vyandschap met de *Slange* hebben, zoo lange zy *JESUS* niet kennen, ende in hem niet gelooven, die den *Slange* het hoofd heeft verplettert.

In de Huyzen komen de *Slangen* veel, inzonderheyt in de Regen-tijt: Zy worden veel gevonden daar men Duyven houdt: in mijn wooninge op *Jafnapatan* zijn twee Honden van de *Slangen* doodt gebeeten, wy hebbenze op de trappen, ja op het bedde zelfs bevonden. 't Is gebeurt, dat een *Slange* door het huys schoot, ende met zijn staart aan het been van mijn Vrouw raakte, dien ons volk daar na doodt sloegen.

Daar is een kleynder slag van *Slangen*, by de *Portugezen Vipres* genaamt, zijnde gevlekt, maar zeer fenijnigh en doodelijk. Op *Jafnapatan*, in mijn tijt, lagh een Hoogduyt-scher in Guarnizoen, die men in de wandeling, de *Slange-vanger* noemde, deze wierdt van onzen Commandeur *Anthonio Pavilioen*, nu *Extraordinaar Raadt en Gouverneur* op de *Kuste Choromandel*, geroepen, om een groote *Cobre Capel*, die in zijn Kamer was, te grijpen, 't welk hy dede, doende zijn hoet voor zijne oogen, en vatte die met de handt, zonder eenigh letzel daar van te hebben, gelijk hy de zelve meermaal in onze tegenwoordigheyt onbescha-dicht handelde, ja die in zijn knapzak in de Hooft-wachte bewaarde, ende als hy gingh slapen, by hem neder lagh. Ik was beducht, of dit ook door Duyvelsche Konste mochte geschieden, dies ik hem daar over aansprak: Maar hy verklaarde, dat alles door natuurlijke middelen geschiede, ende dat hy met middelen, ende eenige andere dingen, van de venynigheyt der *Slangen* bevrijt was, dat ook een kop, ende het hert van een *Slange* in zijn zak droegh, dies ik daar mede moeste te vreden zijn, want de geheele geheymenisse wilde hy niet openbaren.

De Inwoonders van de *Kuste van Choromandel*, weten, neffens zommige *Cingalezen* ende *Malabaren*, deze *Slangen* te belezen, zoo dat zy op haar zingen, staan danssen tot verwonderinge. Als zy yemandt laten sweeren, doen zy hem de handt in een pot steken, daar in een *Slange* is, ende indien den Sweerder niet beschadicht werdt, zoo heeft hy wel geswooren, maar werdt hy gesteken, zoo verklaart men hem meynedigh.

Wy willen tot nuttigheyt, behalven de voorgaande genees-middelen, den *Lezer* aan-wijzen noch andere middelen, om de *Slange-beeten* te genezen. Voor eerst, Het ge-quetste deel, zoo veel in de vlamme te houden, als eenighsints lijdelijk of mogelijk is, mits dat eerst een

Zeldzaam voorval op Ceylon.

Anderé middelen tegen de Slange-beeten.

sterke bindinge geschiede, om het vergift (zoo veel mogelijk is) het optrekken na het hart te beletten.

Den *Orvietan*, die nu zoo be-roemt is, zoude ik alle, die naar *India* varen, op het hoogste aanraden, en verlange zeer om de uytwerkinge van dien, met de aanstaande *Retour*-vloote te vernemen. Men gebruykt tot versterkinge des herten, *Theriac*, *Mithridaat*, *Confectio d' Alkermes*, *Egyptische Balzem*, als mede van *Peru*, *Wijnruyte*, *Scordium*, *Scorzoner*, *Viperine*, *Angelica*, *Contrahierva*. Men dient met water van *Bernagie*, of van *Buglossie*, het gewichte van een *Kroon Longe-poeder*, en van het her-

te van *Adderen* in te nemen: Voorts alles zal men in-nemen dat het herte versterkt, ende de geesten verheugt. De Gequetste zal allè bloet-verhittende spijsze mijden, ook van *Aderlaten*, *Purgeeren*, en trachten met *Bad-stooven*, ofte andere middelen, de *Poros* ende *Sweet-gaten* te openen. Een presente remedie is de versche *Schelle* van een *Limoen* ofte *Citroen* op te eten, nuchter speekzel op de wonde gedaan, is zeer goet. Kan men de *Slangh*, die de beete gedaan heeft, bekomen, zoo moet men hem den *Kop* vergruyzen, tot dat het alseen zalve is geworden, ende als dan op de wonde leggen.

Doch de *Slangen-steen*, daar wy te vooren van hebben gesproken, gaat alle de andere middelen te boven, maar daar is groot bedrogh onder. Den oprechten *Slangen-steen*, zal in een kop water geworpen zijnde, terstont in 't zelve bellekens doen opborlen, ende aan het verhemelte van de mondt geleyt zijnde, vast en sterk aan-kleven.

De *Slangen* zijn op *Ceylon* zoo groot niet, als op *Java* ende *Banda*. Het is gebeurt op *Batavia*, dat een *Slange*, die gevangen wierdt, een geheel *Harte-beest* hadde ingeslikt, van swaar gewichte, gelijk de zelve *Slange* voor den *Heer Generaal* gebracht wiert. Op *Banda* hadde een *Slange* een geheele *Vrouwe*, een *Sla-vinne*, in zijnen balgh gehaakt.

Tot

Tot noch toe van de *Slangen*. Voorts heeft *Ceylon* vele booze *kruypende Gedierten*: als *Duyzent-beenen*, by de *Portugezen* *Millepie* ofte *Centipe* genaamt, zy zijn dikmaals zeven duymen langh, men heeft aldaar schadelijke *Scorpioenen*, gruwelijke *Spinne-koppen*, ende andere diergelijke meer. Daar zijn ook *Padden*, *Schildt-Padden*, *Kikvorschen*, &c.

Gesteenten *Ceylon* heeft ook veel *Gesteenten*, als *Zaphieren*, *Robijnen*, *Topazen*, *Spinellen*, *Granaden*, en *Robassen*, men zeit ook, datter binnen in het Landt *Mijnen* zijn van *Gout*, *Zilver*, *Izer*, ende *Metaal*, en dat de *Koningen* die niet willen laten uyt-graven, immers, datter *Metalen* groeyen, dat is gelooffelijk, en *Izer* komt uyt het Landt, daar aan twiiffelen wy niet, want wy het zelve gezien hebben, daar is ook veel *Cristal*, &c.

Handel van de Portugezen De *Portugezen* verhandeldden eer- tijts in *Ceylon* deze Waren; alderhande *geverwde Lakenen*, *Flurweelen*, ende *Zijde Stoffen*, *Roode Mutzen*, *Porceleyn*, *Speceryen*, *Amphioen*, *Radix Chinae*, *Campher*, *Muscus*, *Zandel*, *Agel-hout*, *Loot*, *Koper*, *Tin*, *Spiauter*, *Zalpeter*, *Zulpher*, *Vergulde Spiegel*, *Glaze Flessen*, *geschilderde Doeken van Zuratta*, ende *Choromandel*, ende deze *Goederen* zijn aldaar noch aangenaam.

Versheyde Zee-gewas- *Ceylon* heeft ook veel *Zee-gewas- sen*. Van de *Paarlen* en de *Paarel-Visscherye* is gesproken in de *Beschrijvinge van Tutecorijn*. Men heeft in de *Zee* ontrent *Ceylon* dikmaals goede stukken kostelijken *Amber* gevonden.

Wat den *Amber* zy, is qualijk te zeggen, of het *Zaat* zy van de *Walvisschen*, ofte yets anders: Zy wordt by de *Maldivers* genaamt *Panahambar*: *Hippocrates*, *Dioscorides*, noch *Galenus* hebben de zelve niet gekent, het is dan een *Droge*, den *Ouden* onbekent, en noch weet men zijn oorspronk niet. *Jan Huygen van Linschoten* verhaalt, dat Anno 1555, by de *Kaap Comorijn*, zoo grooten stuk *Ambers* wierdt gevonden, dat het zelve 30 *Quintalen*

woegh. Zommige meynen, dat het afgehaalde *Brokken* van de *Aarde* zijn, andere een pekachtigh *Lijm*, op de grondt van de *Zee* voort-ge- teelt, en door zeer onstuymige be- weginge van de grondt, na boven geworpen, immers men vindt het meest na groote stormen: de *Vogel- kens* toonen haar zeer verliest op den reuk van den *Amber*: men ziet dikmaals in den *Amber*, stukjes van haar bekjes staan, en dien *Amber* is zeer goet, andere getuygen, gelijk als *D. Rochefort*, in zijn natuurlijke *Historie* van de *Voor-eylanden* van *America*, dat den *Amber*, als zy eerst versch is, stinkt, en dat zeer gewel- digh leelijk, en dat de *Vogelen* daar na toe loopen, gelijk andere gedier- te na de krengen, zijn stank zoude by na zijn, als van verdorve *Spek*.

Daar is *Swarten Amber*, gelijk ontrent het *Eylandt Mauritius* valt, deze is onder de slechtste gerekent; daar is een *Amber* die witter is, en ten laastten, den *Amber Grijs*, die de beste werdt geoordeelt. Men vindt op zommige plaatzen in *America*, *Gevosten Amber*, alzo genaamt, om datze eerst van *Vossen* is ingeslikt, ende daar na weder, zonder te ver- teeren, uytgelost, maar verliest yets van zijn goede reuk. De beste *Amber* is *Afch-verwig*, of als *Afche* onder *Was* gemengt. Vele bedriege- ryen geschieden met den *Amber*, men vermenght daar onder *Hars*, *Was*, *Pek*, ende *Joden-lijm*. Daar- om is het noodigh, dat men den *Amber* willende beproeven, een warme naalde neme, ende daar mede in de zelve steke, dan zal men haast ge- waar werden, of daar geen vuylig- heyt in beslooten is, en of de vochtig- heyt die daar uyt komt, een goede reuke heeft, by na als van gegomd *Was*, men kan hem ook in stukken breken. Den goeden *Amber* is kleyn van graan, gelijk het zaat van *Water-nooten*. Men kan ook een wey- nigh van een stuk *Amber* nemen, ende het op een heet mes leggen, en dan moet het zoo ras als *Was* versmelten, ende zoo het mes zeer

Versheyden Amber.

Tekenen van goeds Amber.

heet is, zoo moet het gantschelijk verwaessenen, zonder yets overigh te blijven. Van den *Amber* schrijven *Scaliger, Garcias, Monard, Ferdinandus Lopes, Clusius, Rochefort*, ende andere. Wat kracht zy in de Medicijne heeft, dat laten wy de Meesters van die kunste overigh.

Op het Eylandt *Ceylon* is ook veel *Coral*, ja geheele Boomen van *Coral* wassen in de Zee: Ik hebbe verscheyde Rottings van *Coral*, uyt

de natuure gewassen, zeer aangenaam ende net gezien.

Daar groeyen ook vele Hoornen, *Chankos* genaamt, die zeer in *Bengale* getrokken werden, ook alderley slag van Hoorntjes, ende Schelpkens: maar zoo curieus ende wonderlijk niet als in *Amboina*. Men heeft daar ook *Zee-Appelen, Zee-sterren*, ende diergelijke Gewassen meer.

Eynde der Beschrijvinge van C E Y L O N.

A A N H A N G S E L.

Belegeringh van *Columbo* , door de
Portugezen beschreven.

NA dat onze Beschrijvinge van *Ceylon* reeds af-gedrukt was, zoo wierd ons zeker nauwkeurig en geloofwaardigh verhaal der Belegering van *Columbo*, in het Portugeesch van de Belegerde zelf geschreven, ter handt gestelt, door den Ed. Heer *Matheus van den Broek*, jonghst Ordinaris Raad van *India*, en tegenwoordigh Bewindthebber der Oost-Indische Compagnie, wegens de Stadt *Dordrecht*, op wiens oordeel wy ook het voornoemde verhaal te liever den Nauwkeurigen hebben willen mede deelen, als die wegens zijn aanzienlijke ampten, en bekende devoirs in *Oost-Indien*, en de conquesten van *Braſyl*, omstandiger kennisse van de Portugeſche zaken heeft bekomen; den Lezer hebbe derhalven de gunste van dien Heer te danken, zijn nieuwsgierigheydt te kunnen voldoen, om van deze gedenkwaardige Belegeringh met verſtandt de waarheit te kunnen oordeelen, en op te ſpeuren, beyde in de geſchriften der vrienden en vyanden, een zaak tot grondigh onderſcheyt veeler Historien vereyſcht en gemiſt. Het voornoemde Geſchrift van worde tot worde verduytscht, luyt aldus:

Waarachtigh verhaal van de Belegeringe van *Columbo*, zoo door den Koning van *Candea Raja Singa*, en de *Hollanders* gedaan, als tot het overgaan van de zelve Sterkte, zijnde Capiteyn Generaal in deze gelegentheydt van het Eylant *Ceylon*, *Antonio de Souza Coutinho*.

In den Maant September (by ons de eerste van den Herſt) in't Jaar 1655. zijn op de bhare van *Negumbo* geankert 10 Hollandſche Schepen, blijvende twee verre in zee buyten. Men dede landen elf Compagnien

elk van 80 Man, welke met veel Swarten trokken na den doortocht van *Betal*, maar om de groote plasregen en water-vloeden moſten zy weder keeren na *Negumbo*. Den oppersten Bevelhebber van de macht der *Hollanders*, *Gerard Hulſt*, belaste de zijne met de gene die hy noch in *Negumbo* mochte over hebben, ſcheep te gaan, en met de tien voornoemde Schepen, met de twee andere die noch aangekomen waren, quamen zy voor *Columbo*, in welke tijdt ons toe quamen drie Galjoten met eetwaren van *Cochin*, door *Simon Gomes de Silva*, Hopman in die Stadt, tot onze hulpe toe-gezonden, zijnde deze *Gomes* een getrouwen wakker Dienaar van zijn Majesteit. Uyt deze Scheepkens nam onzen Generaal *Coutinho* den Rijſt, om de Sterkte *Caleture* te voorzien, welke t'eememaal gebrekkelijk was, maar den grooten afloop der wateren belette de het inkomen. Den 22 van de zelve Maant quam ons toevoer van *Tutecorijn*, beſtaande in 23 zeylen, onder de beſtierre van den grooten Hopman *Nicolaas de Moura*, maar zijn inkomen binnen *Columbo* moet men toe ſchrijven de Kooplieden, om reden, dat zoodanige Waren voor een yder geoorloft waren aan te ſlaan. Den Vyandt liet zes bodems op de Reede van *Columbo*, en vertrok met de reſt na *Caleture*. Onze Capiteyn Generaal gaf laſt aan den grooten Hopman *Caspar Figueira de Serpe*, dat hy met zijn macht, welke hy hadde gebruykt op de Frontieren, en gevaarlijkſte plaatzen tegens den Koningh van *Candea*, zoude af-trekken. Hy quam binnen *Columbo* den 7 van October ofte Wijnmaant; buyten de Stadt waren doen noch tot alle voorzichtigheyt geordineert den wijdt-beroemden *Diſſave* ofte

Lant-Droft *Francisco Antunes*, met zijne troupen na *Mature*, en *Alvares*, „*Rodrigo Boralho* (van welke in de „oorlogen voor *Iafnapatan* is gespro- „ken) met drie Compagnien, om des Vyandts aanslagen te ontdekken, welke van den 23 van Herfst-maant tot den 15 van Wijn-maandt de Sterkte van *Caleture* omringhde en belegerde, hebbende drie Bateryen gemaakt, wel gewapent van Canon ende een Mortier. Onzen Generaal wetende den noodt en toefant van deze plaatze, zondt ten eersten toevor en alle noodtdruftigheydt, om de arme Belegerde te helpen, daar toe gebruykende den voorgenoemden *Nicolaas de Moura*, niet alleen met zijn Volk, maar ook met een goet getal Swarten, welke den *Difsave* ofte Landt-Droft van *Negumbo Manuel Gil*, een groot Dienaar van den Koningh, een dapper Ridder, die voor alle zijn trouwe daden, zoo menighte jaren bewezen, op het Eylant *Ceylon*, ontfangen heeft tot zijn belooninge veel kogels en wonden; deze willende de Rivier over komen met 12 van zijn Mede-makkers, al-zoo daar geen meerder in 't vaartuyg konden, ontmoete van d'andere zijde een troep Schutters, de welke hem deden wijken met de nederlage van eenige, het welk den grooten Hopman ziende, retret dede nemen, en de wijk kiezen, en dat in der yl, tegen de meyninge van den Hopman *Domingos Coëlho de Alla*, welke goet achte dat om hooge na den doortocht van *Paneture* zoude gekomen hebben, om den Vyandt het naderen te beletten. In deze gelegentheyt queet zich dapper *Alvares Rodrigues Boralho*, dikmaals doende de weet aan den grooten Capiteyn ofte Hoofman, met eenen last verzoekende wat hem verder te doen stont, tot dat zy alle zich onder de Stadts muuren begaven.

Onzen Generaal besloot met zijnen Raadt, *Caleture* met meerder macht te ontzetten; hier toe maakte zich gereet en vaardigh den grooten Hopman *Casper Figueira*, met al-

le zijn Soldaten, en gelijk op deze tijt vier Galjoten van den Grave en Onder-Koningh gezonden, aan gekomen waren, zoo maakte men een Leger uit van 600 Mannen, alle *Portugezen*, met een goet getal *Cingalezen*, hebbende den Vyant een macht van 3000 *Europæanen*, veel *Bandanezen*, en een grooten hoop *Cingalezen*, want de geheele macht van *Candea* was tot hare hulpe af-gezakt. Met deze krijghs-macht quam *Casper Figueira* af den 16 van Wijn-maandt, en nam zijn verblijf des nachts twee mijlen buyten de Stadt, hebbende aldaar tijdinge bekomen, hoe dat den Vyant de passe was over gekomen na deze zijde, sterk drie Compagnien, tegen welke hy zes Compagnien af vaardighde, en stelde daar over tot hooft *Domingo Sarmento* en *Francisco Antunes*, welke des nachts den vyant tegen quamen, en met goede moed tegen de zelve streden, maar met weynigh achterdenken, want zy waanden dat zy met drie Compagnien in gevecht waren, elk sterk zijnde 80 Mannen, zijnde zoo des Vyants en hare macht gelijk, doch bevonden dat zy haar verre in getale overtreften, welke door d'onze door braken, doodende den meesten hoop; *Figueira* hadde de reste by zich, en streed met de zelve onbedachttheyt, niet wetende zijns Vyandts macht, welke bestont uyt vijf Bataljes, die haar terstont in twee vleugelen openden, en loften drie Princen stukjes, welke ons Volk in schrik en wanorde hielpen. *Figueira* belast zijn groote Sargeant *Manoël Cabrira* andermaal met den Vyandt aan te gaan, te meer om dat hy scheen de wijk te willen nemen, en buyten ordre te zijn: maar ziende hoe dat de keure van de beste Krijghs-knechten geslagen waren, gedoot en gewont ter aarde leggende, de meeste der nieulingen gevloeden, in de bosschen en op het strant verstroyt, zonder yets te kunnen helpen, of ze gebeden en smekingen, of dreymementen of slagen en houwen gebruykten, om haar te doen weder

Cas-
Figuei-
geslagen
met de-
ne.

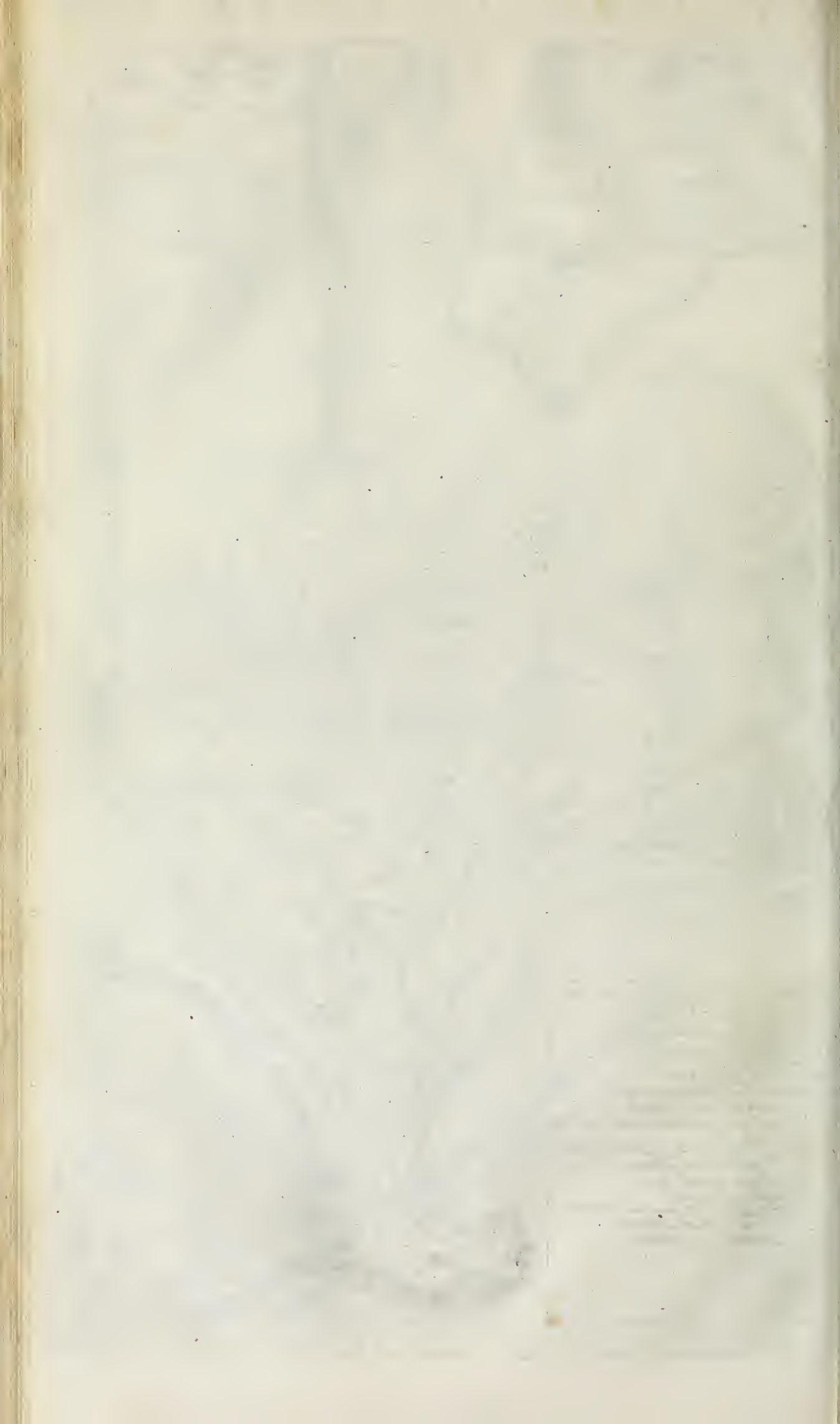

DE JANGH

De Belegering be.

1. t'Logement van
ende Ed: Gouverneur
2. De Kerck Agou
ment vande H. M.
3. Luyt: de Mof
4. Batterie van
5. Nijffo Senhor
6. Luytenant K
7. Luyt: Christe
8. S. Sebastiaen
9. Luytenant Alib
10. Papen Nijys
11. Mortieren
12. Quartier vande
13. Luyt: de W
14. Batterien van
15. S. Thomas
16. Batterien van
17. Capit: Cuylen

keeren; dies hy zich ziende verlaten, nam de wijk, en trok af, verzamelde en berghde zijn Gequetsten, onder deze was den vailianten en dapperen Hopman *Sebastiaan Pereira*, naderhant in de tweede storm gebleven, en *Joseph Antunes*, en deze twee alleen ontquamen van elf Hoofst-mannen. Ook ontquamen *Joan Cordeiro*, *Manoël Fernandes de Miranda*, *Manoël de Santjago Garcia*, Gereformeerde Capitayns, en met deze wierden noch zoo Mannen behouden, welke binnen de Stadt gekomen zijnde, werd een naar gehuyt en gekrijt van vrouwen en kinderen gehoord, 't welk een groote ontfelstenis verwekte, want men gaf de zake als verloren op, hebbende de meeste moedt en hoop gestelt op het Leger dat nageslagen was. Men floot de Poorten, den Generaal belaste dat niemandt zich uyt zijn huys zoude begeven, zonder wel gewapent te zijn. Hy dachte goet dat men deze toefant aan 't Hof van *Goa* zoude bekend maken. Hier toe boodt *Damiaán Vieira* Jesuït, zijn dienst aan, zoo ook *Manoël Saraiva*, getrouwde van *Manaar*, den welken deze last werd opleydt: maar hy vertrokken zijnde van *Columbo*, bleef in zijn huys, en zondt de Brieven aan den grooten Hopman *Antonio Amaral de Menezes* tot *Jafnapatam*. Indien men deze Gezant streng hadde gestraft, het zoude tot een goet voorbeeld van anderen gestrekt hebben. Onder tusschen vulde men het Sieken-huys met de Gequetsten, moctende de arme Soldaten van nieuws strijden met d'ellende en droefheyt die zy te lijdenden hadden, waar van wy nu een weynigh zullen aanraken, op dat men uyt het staaltje 't laken mach kennen, en uyt de klauw den Leeuw. In alle deze rampen toonde zich Broeder *Golsal*, Augustiner Monnik, uytstekende in mededogentheydt en barmhertigheydt omtrent d'Ellendigen en Armen, welke de zelve in 't Sieken-huys met alle naarstigheyt bediende, daar meer

Soldaten verloren gingen, uyt gebrek van noodtwendige hulp-middelen, dan in den strijdt en batalje tegen den Vyandt. Den *Hollander* hadde weynigh of geen verlies van volk, alleen *Jan van der Laan* (een doodelijken vyandt van de Portugefche naam en natie) was gequetst aan zijn wange; en gelijk dien Ketter door zijn ervarentheyt kleyn en groot regeerde, zoo volvoerde hy zijn haat tegens onze Soldaten, die in de Boffchagien en Foreesten geweken waren, om de eerste furie en rasernye van den woedenden vyant te ontgaan; alle die hem voor quamen liet hy over de klingh springen, en dat met koelen moede, en te gelijk zo a zo, zeggende: *Indien hem God het leven der Portugezen in zijn hant hadde gegeven, dat hy ze alle met een slag in de pan wilde hakken*. En om dat den Heer Generaal *Gerard Hulft* meer medelijden hadde, en dit werk hem niet en behaaghde, gaf hy ook quartier aan eenige nieuwlingen, maar dien Ketter, te weten *Jan van der Laan*, rade hem dat af, zeggende, als een Logenaar en Falsaris, dat de Portugezen zonder eenige barmhertigheyt alle de *Nederlanders* dooden, die zy in haar geweld kregen, maar evenwel nam des Generaals barmhertigheyt de overhant, schenkende 60 Nieuwlingen *Renois* genaamt, het leven; hier liet het sterflijk leven, maar niet zijn onsterflijke name, *Francisco Antunes* die vermaarde Pilot der Boffchagies van *Ceylon*, welke na zoo veel heerlijke overwinningen zoo een verachte doot most sterven, die zoo menighmaal uyt de wreede klauwen des zelfs gerukt was, en bequam hy tot zijn Graf-ftede een dikke en wilde Boffchagic, die waardigh was een *Mausoleum*.

Dus wierdt den Vyandt meester van 't veldt, en met eenen met deze nederlage, van 't geheele Eylant *Ceylon*, want hier by komende het verlies van *Caleture*, stont niet anders geschapen, dan haast *Columbo* te zien verteert door honger, en alderhande

Dit schelden en het hatelijk verhaal ten laste van den Heer Major van der Laan, alhier van de Portugezen uytgebraakt, verdiende wel met ernst geschryft, ten ware wy zulks des bescheydenen Lezers oordeel liever hadden willen overlaten, als die uyt de daden van den eenen en den anderen zeer lichtelijk deze zaken zal kunnen decideren, zijnde der Portugezen wreetheyt ende faamrovery de geheele Werelt genoegzaam kennelijk.

Lof der Portugezen aangaande den Directeur Generaal Gerard Hulft.

Grooten uw hier der binnen Columbo.

Introuwigheyt van Manoël Saraiva.

Veele Gequetsten; n't Siekenhuys.

²t Over-
gaan van
Caleture.

gebrek. Men hadde zich binnen *Caleture* beholpen eenige dagen met het eten van *Cangie*, gemaakt van *Nachani*, zonder een korl Rijs te hebben, (gelijk wy ook vertoont hebben, in de beschrijvinge van de belegering, geringe der zelve Sterkte) tot dat eyndelijk den genereuzen Hopman *Antonio Mendes d' Aranba* geraden vout met de zijne door te breken, en te sterfen in 't veldt, ofte met doorbooren van de spitse der Vyanden, in *Columbo* te komen, hier toe met ernstige smekingen de zijne aanraddende, welke deze raadt wel inwillighden, als zijnde dappere Mannen van inborst; maar zy de welke geen moed ontviel, bevonden haar zoo zwak en gekrenkt van honger, dat zy op hunne beenen niet staan konden, dies zy eyndelijk goet vonden met den Vyandt te onderhandelen, uyt gaande met haar wapenen, &c. Zoo verloor zijn Majesteyt van Portugal een plaats van groot belangh, een dapperen Hopman, en wel ervaren in de zaken des Eylands, met 250 Mannen, de uytgelezenste van *Ceylon*, en dat alleen uyt oorzaak der quade Dienaars, welke haar rijk makende met 's Koninghs goederen, zijn Majesteyts plaats verlaten, en onbezorght in de weeghschaal laten. Den 17 van Wijn-maandt trok den Vyant na *Columbo*, tot dicht onder het gezicht van *S. Sebastiaan*, by de Stadt, alwaar den Generaal *Antonio de Souza Coutinho*, en zijn Antecessor of Voorganger *Francisco de Melo de Castro* haar stant-plaats namen, doende aldaar eenige vastigheyt opwerpen, om te stutten den wederpartijder: maar den Vyant viel zoo vierigh aan op den 18 van de zelve Maant, dat het weynigh feylde, of beyde deze oude Generaals, met noch eenige die by haar waren, zouden in 's Vyandts handen gevallen hebben. Men begaf zich in aller yl in de Stadt, hakten de Brugge terneder, men arbeyde terstont aan de Bolwerken, hier op quamen veele die noch buyten waren, binnen de Stadts muuren; den Vyandt bracht

ondertusschen zoo veele om hals, als hem in handen vervielen; hy zagh zich meester van 't veldt, plante zijn Bateryen, 't welk hem zeer gemakkelijk viel, uyt oorzaak van den toevoer van *Raja Singa*, Koningh van *Candea*, welke met 20 a 30000 Menschen van Oorloge hem ten dienste stondt; daar was geen gebrek van *Coeljs* en Gravers. Onze Generaal vergezelschap met *Francisco de Melo de Castro*, was ondertusschen bezigh om het Kruyt-huys te bezichtigen, en alle de wapenen van Oorloge; den genen die ongewapent waren, te wapenen, zelfs tot de Ouden en School-kinderen toe. Hy stelde hoofden op de Bolwerken, en de verdere Sterkte op *S. Jan*, *Manoël Correa de Barros*, op *S. Sebastiaan*, *Francisco Goriaan de Fialho*, op *Madre de Deos*, *Jan de Paiva de Quintal*, op de *Conceipçao*, of de *H. ontfanckenisse Domingos Peixoto*, op *S. Hieronymus*, *Alphonso Cavalho de Souza*, op *S. Anthonio*, *Manoël Carvalho da Maya*, op *S. Jacob*, *Manoël Nunes*, op *S. Augustijn*, *Luys de Paiva de Quintal*, op *S. Laurens*, *Antonio de Silva*, op het *H. Kruys*, *Gasspar de Aranja Pereira*, op *S. Francisco Xavier*, *Manoël Caldeira de Brito*, op *Galvoca Domingos Pires*, Gehouwde van *Negnapatan*, tot een Hooft van zijn Medemakkers ende andere Vreemdelingen in de Stadt zijnde; deze alle toonden haar vlijt en dapperheyt in den geheelen tijdt van de belegeringh, om haar posten wel te bewaren. Hier toonde byzonder zijn dapperheyt en getrouwe dienste den Jesuïtschen Vader *Damiaan Vieira*, om in te nemen den Thuyt van *Antonio de Mota*, en eenige sterke huizen omtrent de plaats *S. Thome*, om dat de zelve verheven was, doch op die tijdt gelukte het noch niet, maar daaghs daar aan namen d' onze die plaats in, met eenige Compagnien van *Alvaro Rodrigo Boralho* en *Manoël Caldeira*, geboortigh van *Columbo*, ook quamen twee Compagnien uyt, van gene zijde des Grachts, alleen om den Vyandt het naderen tot

250 Mannen worden in Caleture bevonden, welke naderhandt in Gale bevaart wierden.

Den Vyandt komt dicht onder Columbos muuren.

Vlijt v
de belegering
de.

Repart
en verdey
linge der
Hoofzman
nen elk op
zijn post

Dapper
heyt van
den Jezu
Damiaan
Vieira.

tot de Stadt te beletten, om te veyliger met het sterk maken voort te gaan; den Vyandt evenwel bezigh zijnde het geschut te planten, doende alderhande Oorloghs-behoefren uyt de Schepen lichten; men sterkte het Bolwerk *S. Jan* met masten, aarde en facynen, men opende een wegh, bedekt zijnde tot aan den boort des Grachts, gaande tot de muren, insgelijks dede men aan *S. Sebastiaan* en *Rajuba*, hier toe liepen alle de Religieuzen, Geestelijke ende Wereltlijke, alles uyt de huizen mede brengende, dat dienstigh was tot zoo een werk, byzonder *Casper Figueira de Serpe*, de welke niet alleen hielp, maar daar toe masten gaf, en houweelen, manden, schuppen, en andere werktuygen, de welke zeer wel te passe quamen.

Den 20 van Wijn-maant begroete ons den Vyandt met 12 Stukken op drie Bateryen gestelt, te weten drie van *S. Thomas*, spelende vijf van *Agua de Luphe*, vier van *S. Sebastiaan*; op eenen dagh zonden zy ons 800 donder-klooten toe, zoo van 18 als 20, 23 en 28 ponden yzer, en hoewel deze Bateryen veel wreedheden uyt richteden, evenwel veel meer quaat deden de Dienaars van zijn Majesteit van binnen, slaande valsche Munte, nemende de eetwaren van de Vreemdelingen op rekening van den Koningh, en die tot haar eygen voordeel verkoopende, haar rijk makende, en de Vreemdelingen arm en beroyt, en de Stadt beroovende van gewisse voorraat. Men vindt doen in de Stadt 1300 Persoonen nuttigh ende onnuttigh, blank en zwart, te weten 500 die soldye hadden ontfangen, onder welke waren getrouwde en ongetrouwde, zwakke Kinderen ende Toepassen, 300 getrouwde die geen soldye hadden ontfangen, 450 *Laskarijs*, 60 onder de Kooplieden ende *Chittijs* zwart zijnde, de Blanken waren geen 500 sterk. Den Generaal en de geheele Stad verloor *Antonio d'Abreu*, getrouwde van *Negnapatan*, om na

Goa te vertrekken, en den toefstant en gelegenheit van de Stadt bekend te maken. Hy wierd wel ontfangen, ende bequam meerder hope by den Grave Viceroy ofte Onder-Koning als dachte, welke hadde af-gezonden met een Armade *Manoël de Magalhais Coutinho*, om toe te brengen toevoer van het volk, 't welk *Antonio Amaral de Meneses* op *Manaar* hadde, ondertusschen quam hy niet boven den hoek van *Commorijn*, men zegt dat hy niet en wilde, dus raakte deze toevoer in 't riet, en hier mede verloor men te gelijk *Columbo*. Hy keerde weder na *Goa*, hy vondt den Grave ofte Onder-Koning niet in dien staat, in welke hy hem te voren zagh, denkende dat dit voor een voorbeeld voor andere mochte strekken. Den Grave stierf, en met hem veranderde den gantschen staat, en hy vertrok weder van het Hof.

Alzo de voorgenoemde drie Bateryen zoo passen van de muren afgelegen waren, zoo richte den vyant een andere op met alle kracht, tegen het Bolwerk *S. Jan*: maar 100 passen afgelegen, daar op drie zware Muur-brekers plantende, en 't zelve wel versterkende, 't welk ziende *Joan de Rosa*, een *Hollander*, eertijts tot ons over geloopt, na den Vyant wederom vluchte, zijnde den tweeden dagh dat de Batterye tegen ons gestelt was, verlatende zijn Ampt van Ingenieur, daar hy in der daat niet veel van vergeten hadde, doende evenwel onze Stadt groote afbreuk. De Batteryen deden zulken geweldt op onze oude voorwerken, datze het geen twee dagen konden uyt staan, alle uren zagh men ontallijke brijzelen, de welke de kogels aan brachten, niet alleen aan de huizen, maar ook aan de muuren en bolwerken, doch alles wierd met groote moeyte wederom herstelt: want in dit beleggh is de Stadt ten deele twee a drie malen verzorgd en versterkt geworden, elk niet alleen zijn posten bewarende in tijde van wederstant, maar ook in den arbeyt, wanneer het werkens tijdt was.

Joande
Rosa loopt
over.

Voorzich-
tigheyt van
den Gene-
raal Cou-
tinho en de
Melo de
Castro.

Onzen Generaal *Antonio Coutinho* gingh alles nauw bezien, gevende moedt met woorden en daden, zelfs de handen dikmaals aan 't werk slaande, ende zijn eygen wooninge verlatende, behielp zich met een Hutteken omtrent het Bolwerk *Sint Joan*, alwaar men de grootste kracht der Bateria vernam. Van daar nam hy zijn toegank tot een Pakhuys van de Stadt, van waar hy alle hulpe bewees, gedurende den gantschentijt van het belegh, slapende gekleedt zijnde en gewapent, zelfs Lont met zijn eygen handen makende, diende voor Koopman, Dispensier en Uytdeelder van de eetwaren, welke hy zelfs bekomen hadde, en indien hy die voorzichtigheyt niet en hadde gebruykt, men zoude vry eerder gebrek van levens middelen gehadt hebben, de welke nu onder zijn handen en voorzichtig beleyt aangroeyde. 't Zelve dede mede *Francisco de Melo de Castro*, wel acht nemende op den aanval en aanslagen der vyanden, en op het verdere werk, zonder zijn wapenen af te leggen, slapende met zijn kleederen tot zeven volle Maanden. De dapperheyt en wakkerheyt van deze twee onvermoeyde oude Mannen, moedighde aan 't gene dat de Jaren verteert hadden. Den Hopman van de Stadt *Manoël Marques Gorjaon*, als een anderen Atlas van dit werk, onderschoorde dit geheel aan alle kanten, gaande nacht en dagh, rondtomme alles onderschragende, noyt na zijn huys ter slaap gaande. Met de zelve wakkerheyt beyverde *Casper Figueira de Serpe* het werk, zoo ook de Lant-Drosten ofte *Diffaves* der *Corlen* ofte Provincien en Lant-streken *Joan Coelho de Castro* van *Negumbo*, *Manoël Gil*, en *Manoël Seixas*, ende *Joan Banha* van *Mature*, welke onvermoeit arbeydeden zonder in gevaarlijke zaken yets te feylen. De Geestelijken namen niet alleen vlijtigh haren dienst waar, latende het volk by dagh en nacht bieghen, den Hemel als gewelt met haar gebeden en smekingen doende, gedurigh aan de

deure kloppende, inzonderheyt de eerwaardige Capucynesche Vaders, hebbende den Heere als by haaropgefloten, zommige ook de wacht houdende, en acht nemende wat haar wapenen op des Vyandts aanvallen vermochten.

Den Vyandt donderde met groote kracht en geweld op het Bolwerk *S. Joan*, 't welk noch wel versterkt was, maar in korten tijdt was het in een grooten aard-hoop verandert, korts daar aan beschoten zy met alle macht het Hoornwerk van *S. Steven*, en door gevolgh de naaft gelegenste die in de voor-spirse stonden; doch in der yl namen de Hopmannen met haar byhebbend volk de afgeschoten brokken wech: onder welke byzonder yverde *Manoël da Veiga*, Hopman van de Mannen welke *Sint Steven* bewaarden; zoo ook *Francisco Goriaan Fialho*, *Joan Ferraon d'Abreu*, *Gonçal Martinho Pimentel*, *Manoël Carvalho*, met eenige anderen, de welke het werk van de Sterkte *S. Sebastiaan* bevorderden; zoo ook *Hieronymo Lucena* op het Bolwerk de *Moeder Godes*, *Madre de Deos*, welke verlosse (uit oorzake van zijn ontfangen bejegeningen en verdere reden) *Luis Tavera da Cunha*, en om dat de muur met haar bemantelingh, welke zich strekte tot *S. Sebastiaan*, zeer zwak was, zoo gaf den Generaal die in bewaringe van vier Hopmannen, met de onlanghs gemelte Galjoten van *Goa* gelant: deze versterkten de zelve zeer met alle voorzichtigheyt, zoo dat de zelve met een banquet voorzien wierdt, van een arm breedte en twee hooghte, en 150 lenghte. Aan dit werk bevljighde zich niet weynigh *Vader Damiaan Vieira*, Jesuit, wanneer een kogel een groot stuk van den muur wech nam, welk hem treffende aan het hoofd, ter aarde neder wierp, zonder eenigh gevoelen leggende, doch weder tot zijn zelven gekomen zijnde, sloegh hy de hant andermaal aan 't werk, gelijk hy ook dede alle den tijt gedurende het Beleggh, by zich hebbende altijd een

Knecht

Des Vya
wakkerheyt

Knecht met een Vuur-roer en zijn toebehooren, en zijd-geweer, hy zelfs voor zich behoudende een grote Bacamarte en een Schilt, met de welke hy gemeynlijk zich te vooren in 't velt begaf, de meeste bystant in de grootste tijden van gevaar doende, gelijk noch nader in deze Beschrijvinge zal blijken, ontdekken de den Vyandt daar hy zich mocht verholten houden, een groot gedeelte der zelve doodende.

Op deze tijdt was den Vyant bezigh met gedurigh schieten op het Bolwerk *S. Xavier*, anders het *Courras* genaamt, 't welk den Generaal aan *Manoël Rodrigues Franco*, een out en dapper Hopman, (op dit Eylant en in *India* vermaart) in bewaringh gaf, die het zelfde zoo versterkte, dat het meer kracht konde uyt staan.

Hol-
laers
ze en een
B f in de
St e Co-
lubo.

ntwoort
de op.

Den 29 van Slacht-maant zondt den Generaal *Gerard Hulft* een Tamboer met een witte Vlagge, en met hem een Gezante een Brief over brengende, onzen Generaal met groote laatdunkentheyt vermanende, de Stadt terstont over te geven. Men stelde d'antwoort uyt tot 's anderen daaghs; den Vyant denkende dat onze uytstel alleen diende om ons te beter te versterken, en liet niet na vuur en vlam uyt zijn Canon te braken, tot dat men hem antwoordt gaf, door *Diego de Souza de Castro*, ende *Thome Fereiro Leite*, dienende voor Tamboer, om beter kennisse van de sterkte des Vyandts te bekomen; maar die voorzigtiger zijnde, zondt een Luytenant nevens een Hopman, en twee Lijfwachten, om de Brief t'ontfangen, waar in den Generaal te kennen gaf, dat hy de Stadt voor zijn Koningh zoude bewaren, hem geen moedt, noch kruyt, noch loot te ontbreken, en wat vorder tot behoudenisse des levens noodigh was; en als d'onze weder quamen, gaven wy dapper vonk van alle kanten op den Vyandt, om te bevestigen dat ons niet ontbrak, tot be-tooningh dat wy hem niet wilden schuldigh blijven. Dit stont den *Hollander* niet wel aan, hy belaste zijn

Batteryen weder te bemantelen, doende ons dagelijks een vereeringe van 800 Canon-schooten, daar by komende het over zenden van groote Granaat-appelen zeer wrangh en bitter van smaak, in zulken overvloed, datze het getal van 900 overtroffen. In deze dagen bracht den Vyandt te voorfchijn een meesterstuk des Duyvels, met ontallijke schooten, geladen met dobbel scherp, waar mede zy de Vesper vierden van onzen *H. Martinus*, Paus van *Romen*, den 12 van Slacht-maandt, en doen dede den Generaal *Hulft* een algemeyne storm op de Stadt.

Des morgens dede zich op drie van de deftigste Schepen uyt de Vloote, in de Bahie komende, eerst binnen het Schip de *Maaght van Enkhuyzen*, „t welk den Schrijver

Storm der
Nederlan-
ders op Co-
lumbo te
water als te
lande.

„dezes noemt *civitas*, alzo genaamt „zijnde, zoo hy zeyt, om dat het „vijf Steden zoude te hulpe geko- „men zijn, doch dewijl ik dit Schip „wel gekent hebbe, en by na op eene „tijt met ons op *Batavia* aan quam, „moet den Lezer weten dat dit een „feyl is, waar van daan nu deze dwa- „lingh komt, kan ik niet wel weten, „te meer om dat de *Portugezen* het „geluk hebben gehad, en wy het „ongeluk, dat dit Schip in haar han- „den is vervallen, ten ware dat yets „achter op de Spiegel gestaan had- „de in 't Latijn, dat my niet geheugt, „of dat het mochte zien of slaan op „de Stad *Enkhuyzen*, welke in voor- „gaande tijden, *Hoorn*, *Alkmaar*, „*Medenblik*, *Purmerent*, *Edam* en „*Monnikendam* de behulpzame hant „zoude aangeboden hebben. Deze „onzekerheydt laten wy met het „Schip drijven; immers hier op was „doenmaals den manhaften Hop- „man *N. Schram*, nu in hooger be- „dininge van den Staat. 't Schip hadde de Bloedt-vlagge achter af- wayen, het quam dicht onder 't Bolwerk *S. Crus*, ja op een musquet-schoot en minder, zich stellende als inlichte vlamme en vuur, ons een jacht en hagelbuy van kogels toe jagende, latende hooren 't geluyt van Trom-

't Schip de
Maaght
van Enk-
huyzen
blijft.

Trompetten ende Tamboers; maar 't zelve Schip wierd zoo wel ontfangen van *Manoël d'Abreu Godinho* ende *Antonio de Silva*, Hopman op *S. Laurens*, dat zy in minder dan een uure het zelve van touwwerk ontblooten, en al het Wand aan flarzen schooten, werpende over boort al het ronthout en masten met de stengen, voorts een groote nederlage doende, zoo dat eenige weynige met de Boot ontquamen, zeer gequetst zijnde; de twee andere bodems noch verder af zijnde, ziende hoe haar Makker de *Civitas* onthaalt was, en geruſt vernagelt lach aan handen en voeten, binnen de Stadt, zoo dacht het haar geraden daar niet te komen, want het viel daar wat heet, en de voetſtappen van de weynige die weder quamen, verſchrikten haar, hoe wel men zeyt tot haar verſchooning datze niet konden binnen komen, „(zo zeyt den *Portugeeſch* 't welk ik „niet t'eenemaal voor onwaar ſchouw) zoo datze die wegh kozen, daar zy van daan quamen, brengende de tijdinge (zo deze Schrijver zegt) van het goede gevolg van dezen aanſlagh, wel beveſtigt door de kogels en wonden, die zy in 't vluchten van ons wech namen, en in haar lichamen verberghden.

Op dien zelve tijdt ſtelde men zich te lande niet weynig in poſtuur. *Joan van der Laan* met zeven Compagnien komt onder het *Acouras*, doende de zijne tot op een ſteek en houw naderen onder d'oogen van zijn Vyant, zommige verloren haar ſtant-plaatſe, en ik kan niet zeker zeggen, of d'andere van d'onze ook zoo niet deden, of immers gedaan zoude hebben, ten ware daar op aan gekomen ware Vader *Antonio Nunes* Jeſuït, welke met het Rapier in de vuylſt de Poort bewaarde, al de menighe met liſtigheyt in dwang houdende, zeggende, dat niet een eenige door de zelve levendigh zoude treden, alzo hy van beſluyt was haar alle met zijn Stokade (van vijf palmen) 't leven te benemen, ja „'t was zulken Voorvechter, dat den

„Schrijver verder getuyghet, dat zijn „Medemakker in dezen hem navolgende, genaamt *Joan Cordeiro*, „twee ſteken of houwen een vluchtelingh toe bracht, en dan noch een „de welke zeyde dat het Bolwerk „*S. Joan* veroverd was, zoo dat men „veel eere die twee Helden moet „toe ſchrijven. Nu hier op volghde eenigh toevoer, beleyt by *Caffer Figueira de Serpe*, groot Hopman, waar mede zy alle een nieuwen moed bequamen, en zoo een fieren inborſt, dat zy niet alleen den Vyant wederſtant deden, maar ook eenige aanmerkelijke proeven van onſterffelijke lof gaven; zeker Vaandrigh ende Sergeant queten haar dapperlijk: *Manoël d'Almeyda* tot hoogen ouderdom gekomen, ſtreet met zodanigen dapperheydt, dat hy niet aftrok, dan getayſtert zijnde met elf wonden. *Felicio de Seixas* en *Manoël Contreras de Seixas* gaven met lof den geest in 't midden van den ſtrijt. *Manoël Guerreiro* (hebbende zijn naam van den Oorlogh) toonde dat hy een Oorloghs man was, deed oneyndelijke ſchooten van zijn Redoute, zonder yemant te verliezen, zijnde een zeer ervaren Schutter. *Joan van der Laan* ziende de nederlage van de zijne, nam de wijk, latende 't velt met Lijken beſtroyt, en beregent of bevochtigt met het Hollantſch bloet. Uyt het huys in 't welke *Diego de Souza de Caſtro* het opzicht hadde met zijn byhebbende macht, ontſingh den Vyant geen merkelijke ſchade, daar nochtans veel hadde konnen gedaan werden, indien daar goede Conſtapels geweest waren; tot een bewijs dient dat een Soldaat een Steen-ſtuk van 8 pont over laden had met een Cardoes van 24 pont, zoo dat het zelve uyt zijn ruſt-plaats in ſtukken vloog, quetzende een Hopman, ende twee andere af-gedankte, namentlijk *Thome Ferreira Leite*, en *Pedro Gonſalves Salgado*. 't Ontbrak aan geen kloekheyt en moedt der Hopmannen en Krijghs-knechten, maar alleen aan de Wiſkonſt en Conſtapel-

* de Be- pelschap. God*geve dat der *Portugezen* oogen mogen geopent werden, dat zy deze kunste meer in achttingh nemen, die zoo noodtwendig is in d'Oorloge, en datze zulke Menschen eeren die haar trouw gequeten hebben, niemandt van haar tot den Vyandt gevluht zijnde, maar alle meest zijnde in haar Ampt gefnevelt.

1. Hol- Aan de Poorte *Rajuba* was den laiche Generaal *Hulft*, strijdende met 800 Oefapel dapperen Mannen, van meyningh dat is veel zijnde de muuren te bespringen met qu te ge- ladders, die zy mede gebracht hadden: in 't over komen van de Brugh dat hadde wa de op- ontfinch den Generaal geen kleyne geing der St te nederlage van het bolwerk *S. Steven* wizen- en *S. Sebastiaan*; men bewaarde de de e. Poorte *Rajuba* sterk, daar over naukeurigh de wacht houdende *Alvaro Rodrigo Boralko*, op *S. Sebastiaan Antonio de Mota de Oliveira*, op *Madre de Deos*, *Manoël Cabreira de Ponte*, deze drie namen het banquetwerk waar met haar krijghs-macht, en dewijl de *Hollanders* geen kennisse van dit voorgenoemde werk hadden, zoo hebben d'onze haar in disordre en ongemak gebracht, haar aanbrengende een groote nederlage, door gedurige musquet-schooten. Onze Artillerie en werktuygen des Oorloghs deden goede uytwerkingen, en byzondere vrucht, voornamentlijk die beneden stonden met bedrieghlijke Poortjes, daar op den Vyandt geen achterdocht hadde, maar de schade leerde hem door ervarentheyd. Geen minder ramp bracht den Vyandt aan een Steenstuk, 't welk de Krijghs-macht geheel in ontsteltenisse bracht, maar in zijn beste uytwerkinge zijnde, berste het; drie-werf besprongh men, en zoo veel maal geschiede den aflagh, tot dat eyndelijk den Generaal *Hulft* riep, Mannen, de Vlagge van den *Prince van Orangie* waayt van de punt *S. Jan* (doch 't was een verzierzel) zoo dat hy in plaatse van *S. Jago* aan te roepen, * riep *Sante Diabo*, dat is *heylige Duyvel*; hy nam de ladder zelfs in den arm, maar

dit werk hadde geen gevolgh, en dus bezigh zijnde, wierd hy in 't dik zijns beens met een kogel getroffen, en na dat hy zijn handen aan de Poort van de Stadt geslagen hadde, most hy de wijk nemen. Aan het Lak of te Meyr, by de *Portugezen Lagoa* genaamt, streden 240 Mannen, zijnde verdeylt in acht kleyne Barquen, genaamt *Chinesche Prauwen*, welke zy hadden mede genomen tot dit werk van *Batavia*. *Domingos Coelho d'Alla*, Hopman, begroete haar met vijf *Manchouws*, met een dappere moedt, kampende voor een tijt, doch hy konde haar het doorbreken niet beletten, zy quamen aan landt. Den Hopman van het Esquadre ontquam met vier *Hollanders*, welke waren gevluht in een Prauw, na dat zy de hare door een Canon-schoot hadden verloren. Den Hopman der *Manchous* het staketzel 't welk dicht aan de huizen van *Maria Telles* was, ingenomen hebbende, met *Sebastiaan Caldeira*, en 5 a 6 van zijn Medemakkers, (want de rest verlieten hem) met deze bood hy den Vyandt wederstant, en dede haar een andere wegh kiezen; zoo dede ook den *Hollantschen Capiteyn*, en quam in de Stadt, door een gat ofte poorte, zijnde aan 't huys van *Sebastiaan Caldeira*, uyt 't welk hy ende *Manoel Rodrigues Franco*, en Vader *Guardiaan de Varo*, *Francisco Rebello de Palsares*, haar groote schade deden, werpende veel vuur-potten en eenige schooten op den Vyant doende. Den voornoemden *Guardiaan* wierd tweemaal gequetst met kogels. De *Hollanders* quamen in een enge strate, waar haar ontfinch *Manoel Fernandes de Miranda*, welke zwaar gequetst was, vechtende met Rapier en Schilt, tegen alle, tot dat hy afgeslooft ter aarde viel, veel bloedts stortende uyt zijn wonden, en indien *Francisco de Lemos* hem niet hadde opgenomen in zijn armen, en in zijn huys gebracht, hy zoude daar den geest hebben gegeven. Nu nam *Diego Leitaon de Souza* de zaak by de hant, wederstaande de woedentheyd

uyt onkunde of quadaardigheyt) den Heer Hulft b. l. en zal: ge-heugenisse, van dezer Autheur toe-gedicht, wederspreekt genoegezaam dien Mans zedigen en godvruchtigen omme-gang, behalven dat die taal ook by d'aller-ruijgste Neder-landsche Soldaat niet bedenkelijk is, oyt ge-bruykt te zijn, die den Duyvel te met wel lichtveerdig gewent is te noemen, maar noyt met den naam van heilig: doch hoedanig de Portugezen zelf de Duyvelen en hare Beelden uyt een domme superstitie geeert, en voor de zelve geknielt hebben, is fol. 107. in onze beschrijvinge van Malabar na te zien.

van den Vyant, lossende een groote Bacamarte op een hoek van de straat; waarlijk dien Man is onze Stadt veel schuldigh: want indien den Vyandt verder hadde door gebroken, zoo zoude de overwinning zeer wisselvalligh zijn geweest, en de Stadt zoude in gevaar gestaan hebben. 't Zelve dede mede Vader *Damiaan Vieira*, Jesuït (meer gemelt) die in deze gelegentheyt met een ander Donderbus of Bacamarte, wel geladen aan quam, en beyde bewaarden zy de straat, tot dat den grooten Sargeant *Antonio de Leao*n, als een Leeuw met eenigh Volk haar te hulpe quam; hier hadde het schietgeweer in toevoer wel te passe gekomen, maar men vout daar niet meer dan vier, als namentlijk van *Diego Leitaon de Souza*, en drie van den voornoemden Vader: men eyschte van den gezeyden Sargeant eenige Soldaten, om de Achter-huizen of Hoven te bewaren, ende zich omwendende, quam hem den Vyant in 't gemoet, trekkende na de straat, en de Bacamarte twee maal lossende, geladen zijnde met een hant vol kogels, maakte hy de straat schoon, zoo dat zy weder na de enghte mosten, maar niet zonder groot gevaar, want de Bacamarte te heet zijnde, sprong hem uyt de hant, en sloegh hem half doodt, maar op staande, streedt hy met Rapier en Schildt, en hielp de weynige die de straat bewaarden, tot dat *Antonio de Melo de Castro* met zijn Compagnie hem by quam, welke na 't wisselen van eenige kogels, den Vyant quartier aan bood; zoo behielden 74 haar leven, veele zijnde gequetst, en om kort te zijn acht bleven eyndelijk in 't leven: maar 't is wel zeker dat veele van haar het eeuwige leven bequamen, zijnde tot ons heyligh Geloove gebracht door de naartligheyt van de Vaders de Jesuyten, byzonder *Damiaan Vieira*, welke zijn Vyanden wel heeft onder d'oogen gezien, maar overwonnen zijnde, heeft getracht te behouden, en woord en eed te volbrengen.

Dusdanigh was d'uytkomste van

zoo een lang gevecht, 't welk 's morgens beginnende, eerst eyndighde des namiddaghs ten twee uuren, in alle die tijt lieten de twee Generaals *Antonio de Souza Coutinho*, ende *Francisco de Melo de Castro*, met eenige aanzienlijke Mannen niet na, op de Markt de wacht te houden, stellende op alles goede ordre, daar het noodigh was. Den Hopman van de Stadt *Manoel Marques Gorlaan*, en ruste niet, lopende van d'eene plaats tot d'andere met een onverdrigtige en onverwinlijke dapperheydt. Den grooten Capiteyn *Caspar Figueira de Serpe* hadde d'opzicht op *S. Joan*, waar van daan hy eenig toevoer zondt. Men zagh het veldt be- regent met Hollantsch bloet over al gesprenght, het Lac ofte Meer root van verwe, bespreyt met Lijken, Wapenen, Vaandels, Tamboeren, Ladders en andere roof, waar mede onze Krijghs-knechten haar profijt deden. Den Vyant verloor op dien dagh 1000 Mannen, de beste en deftigste Soldaten, veel Amptenaren daar onder zijnde, aan onze zijde sneuvelden dertig Perfoonen. Den Vyandt om zijn verlies te bedekken, hebbende de zijne by een verzamelt, dede te gelijk lossen meer dan 1000 musquetren. Daaghs daar aan gingh Vader *Damiaan Vieira* na buyten, om de dooden te begraven, maar de levende betaalde hem met drie schoten, zoo dat hy moste wijken, maar des nachts bestelde hy die ter aarde. Onder des Vyants werken zagh men een blauw Vaandel, tot een teken dat zy niet en wilden sparen, noch aanzien jong of oud, noch hoge noch lage Staats-perfoonen, noch geestelijke noch wereltlijke, en deze ordre was haar (zoo zeydt de Schrijver) gegeven, eer zy den storm aanvingen; men haalde noch 30 groote Canons van boort, men stelde die ter plaatse daar zy noodigh waren, men verfrischten het volk wat, voor zoo veel het doenlijk was, uyt onze voorraat die wy noch hadden: maar dewijl een yder bezigh was om voor zijn zelve te zorgen, zoo quam daar weynigh

Af-
bre-
der Ho-
landers
den storm
geschied

Deze
vatten
werk op
nieuw.

De Portu-
ge'n vin-
den Vijn,
Vleesch en
Spe in de
Might
van Enk-
huizen.

weynigh voor 't gemeyn te voor-
schijn, tot dat 15 dagen voorby zyn-
de, Vader *Damiaan* met eenige ge-
vangen *Hollanders* (uyt last van on-
zen Generaal) na het Schip gingh,
daar wy te vooren van spraken, daar
hy vont verscheyde vaten met Wijn,
Vleesch en Spek.

Den Vyandt bleef ondertusschen
bezig met zijn versterkinge, ende
maakte een bedekte wegh, gaande
van 't Westen tot het Oosten, zijnde
40 passen van *S. Joan*, welke als een
Redout was, op deze planteden zy
zes Stukken, drie tegen 't Bolwerk
S. Joan, en drie tegen *S. Steven*, daar
van daan maakten zyeen Loop-graaf,
strekkende na de Zee, van 't Noor-
den na 't Zuyden, wederom met een
Redout besloten; daar op twee Stuk-
ken lagen, welke de muur die van
't *Couras* tot *S. Jan* strekt, geweldig
ontmantelden, dies den Generaal
Continho, die eenige getrouwde in
bewaringe gaf, versterkende de zel-
ve met een werk, breed zijnde een
ellenboogh, en anderhalf hoog. Van
de tweede Redout maakte den vyant
een bedekte wegh, loopende tot het
midden van 't velt; eyndelijk wier-
pen zy een ander Redout op, waar
uyt men konde beschieten de muur,
strekkende van *S. Joan* tot *S. Steven*,
welke met aarde-werk en fascijnen
versterkt wierd; hier wrochten zelfs
de Generaals met haar eygen han-
den, en al wat helpen konde, maar
alzo het werk meer dan 400 ellebo-
gen langh was, zoo wierd het zelve
verdeylt, elk zijn deel waar nemen-
de, om te eerder 't zelve ten eynde
te brengen.

Domingos Coelho d'Alla gaf groot
voordeel aan de Stadts werken, door
het geven en leenen van zijn Man-
chous en andere vaartuygen, te meer
om dat den Vyant het arbeyden wil-
de beletten, zoo wrochten ook sterk
Caspar d'Aranjo Pereira, *Joan d'An-
drade Machado*, *Don Francisco Roo-
lim*, en veel andere getrouwde, wel-
ke ook zelfs toe brachten een goet
getal Slaven. 't Zelve deden ook de
Dissaves, en met een woord gezeyt,

zy arbeyden alle, als boven macht.
Den *Hollander* stont ondertusschen
niet stil, hy maakte met alle vlijt een
Loop-graaf, strekkende van de Re-
dout, met zes Stukken, tot op den
Heuvel van *Aqua de Lupe*, wederom
openden zy een wegh van de Re-
dout, die op de vlakte was, welke
sluyten zoude met een andere dier-
gelijke opgeworpen voor aan *S. Ste-
ven*, aan de zijde van het Lak ofte
Meyr; aan den Thuyn van *Antonio
de Mota* maakte men een Baterye,
welke het Bolwerk van *S. Steven*
zoude beuken en verbrijzelen met
vier stukken Geschuts; weder maak-
te men een andere, uyt loopende
van de voornoemde Redout, daar
zes stukken op stonden, welke d'an-
dere, die in 't veldt was, toe floot,
en een andere, welke eyndighde aan
de voet van *S. Crus*, welke zoo na
aan onze Gracht zijnde, gaf ons veel
bedenkens: want tusschen ons en de
Vyant was alleen de Gracht, en men
wierp van d'eene en d'andere zijde
met steenen. Dit moet ik hier by
voegen, datze dikmaals met malkan-
deren spraken. Op deze tijdt leyde
Caspar Figueira de Serpe zijn Ampt
neder, niet uyt oorzaak dat hy de
moeyten of gevaar schroomde, maar
dat hy over de Edelen en Hopman-
nen niet langer het gezagh wilde
voeren: want zommige van haar
(niet zijnde van de beste slag) zey-
den, dat zy haar ampt op zoodanige
voorwaarden hadden aangenomen,
datze den grooten Capiteyn niet
zouden gehoorzamen. Alleen be-
vint men onder de *Portugezen* deze
barbarische wijze, welke byzonder
hier niet te passe quam, alzo men
hier geen overvloedt van Krijghs-
macht hadde, zoo het betamelijk wa-
re dat *Figueira* deze last van Hooft-
man op-geleyt wierd, zoo most vol-
gen, dat zy alle, die onder hem ge-
stelt waren, gehoorzaamden, zoo
niet, zoo was het dan geraadzaamst
zoo een bedieninge met eeren af te
leggen; kort om, den Generaal mid-
delde deze zake, inwilligende *Fi-
gueiras* begeerte, om zommige te vol-

*Caspar Fi-
gueira leyde
zijn Ampt
af.*

doen, en *Caspar Figueira* bleef alleen Hopman in titel, in zijn plaatse komende *Antonio de Melo de Castro*, zijnde Neef van den ouden Generaal *Francisco de Melo de Castro*, welke den tijdt des beleghs zijn posten wel heeft waargenomen in alle dapperheyt en manhaftigheyt, en zoo was *Caspar Figueira* ontlast, en als af-gedankt, en hield het met *Diego de Souza de Castro*.

Men hadde op die tijdt veel vermoeden, dat den Vyandt het Bolwerk *S. Steven* wilden ondermijnen, daarom men hier binnen goet vont een Kat te maken, om tot verzeke-ringh te dienen, indien den Vyandt met zijn Mijnen eenige voordeelen dede. Men gebruykte den raad hier in van eenen Inboorling van de *Choromandelsche* lantstreke, zijnde een Koopman; men bouwde weder de Redout, welke na de laatste storm was af-gebroken, ende maakte een Contra-mijne, door den vondt en kunst van een ander Koopman, die God hier te lande hadde gebracht, welke over de Wapen-kamer gestelt was, die van den Vyandt zeer gedreyght wierd. Men had niet eenen Ingenieur, ofte een eenige *Portugeesch* die zich daar verftont op zoo een hoogh-geachte kunste, zelfs niet een onder alle mannen van Oorloge, tot een Portugesche Timmerman toe, t'eenemaal ook hier van onkundigh; de reden meyn ik te zijn om de gehate naam van Ingenieur, en welke men zoude moeten het gewoone zoldt gegeven hebben: maar schoon dat'er Mannen ervaren in Oorlogs-zaken ontbraken, zo meyn ik dat men evenwel zulke wel stelde in de boeken van onkosten, waar mede de Dienaars van zijn Majesteit haar verriikten, welke, indien men gehadt hadde in der daat, de Stadt zoude in deze staat niet geraakt zijn; men hadde zoo veel Jaren gehadt om te bemuren en te versterken, ook de stranden van *Galvoca*, zijnde het derde deel van den omtrek des Stadts, welk alleen van naturen sterk was, hebbende eenige plaatskens

daar kleyne Vaartuygen konden komen; dit deel had men zoo sterk als van Koper kunnen maken, nu had men maar 't zelve met Palmeer- ofte Kokos-boomen voorzien, welke in korten tijt verrotten en verdwijnen door de golven; het overige van de Muuren en Bolwerken, welke van steen moesten gemaakt zijn geweest, waren maar nu alleen van Tayp gemaakt, ofte t'zamen gestooten Aarde, welke met elke water-vloet zich losmaakt, gelijk het nu geschiedt is van het Sieken-huys af, tot voor aan de Poorte van de plaatse daar de Jesuïtsche Vaders haar onthouden, zijnde een groote lenghte. God vergeve het zulke Dienaars, dat dit deel niet alleen bleef onderhavig den felheyt des regens tijt, en andere ongemakken: maar dat hier zulke Affuyten stonden die met d'eerste schoot aan stukken braken, en ter aarde vielen, zoo dat men most gaan bedelen langhsde huizen om balken en planken, die men los maakte van de Solders der hooge Gebouwen, zelfs aan de Kerken, gelijk men aan *S. Domingo* heeft gezien, om alzo het gebrek te vervullen, zoo dat men niet behoeft te vragen, welke de redenen zijn van zoo veel plaatsen verloren te hebben.

Een Christen penne kan niet uyt-drukken wat al ongelijk en smaatheyt de Ketters de heylige Beelden hebben gedaan, welke haar in handen vervielen, alleen zal ik zeker geval vertellen tot een voorbeeld. Zy namen een beelt van den *H. Thomas* den Apostel, en het de armen, neus en ooren af-gesneden hebbende, stelden zy hem tot een doel van haarkogels, eyndelijk veel spiijkers hem in't lijf geslagen hebbende, zetteden zy hem in een Mortier in plaatse van een Granaat, staken den zelve aan den 16 van Winter-maant; hy viel in onze Gracht, van waar men hem bracht in 't Jesuïten Convent, door Vader *Damiaan Vieira*, en twee andere af-gedankte Hopmannen *Manoël de Seixas* en *Manoël de Saon Jago Garcia*. De Vaders van *S. Francisus*

*Een Kat
Balvarte
Cavaleiro
by de Por-
tugezen
genaamt.*

*Ontrouw
van de Mi-
nistres des
Konings
van Por-
tugaal.*

*Groote
figheyt
nalatig
der Po-
gezen.*

ciscus Ordre eygenden deze schat haar zelve toe, en in een Processie of Ommegangh brachten zy *S. Thomas* in haar wooninge, ende stelden hem op den hoogen Altaar. Pater *Frei Francisco Sam Matheus* dede een schoon Sermoen hier over. Den 20 van Winter-maandt bracht ons den *H. Thomas* een *Portugeesch* overuyt des Vyants Leger, genaamt *Simon Lopes de Basto*, geboortigh van *Aveiros*, welke om zekere reden van *Goa* na *Wingurla* was vertrokken, met gedachten om na *Portugal* te verzeylen; deze ziende zijn Broeders in benauwtheydt, latende varen de eere die hy van de *Hollanders* ontfangen hadde, ende een groote zoldye die hy genoot, quam tot ons over. Dezen *Simon Lopes* was ons eenighst behulp van buyten aangekomen, gelijk wy naderhandt in dit Geschrift zullen vertoonen.

Den Vyandt voltrok zijn werk van de voet van 't Bolwerk *S. Crus*, tot aan de mondt van onze Gracht, welke zy wilden breken, om een Mijne te maken tegen *S. Joan*: maar d'onze mineerden tegens haar, brekende de Gracht, en stelden een goede Borstweer, om de gene die van binnen waren, voor de kogels en de granaten te bewaren, die als den regen uyt de lucht vielen. Men gaf deze Post (genaamt den Dijk van tegenweer) in handen van *Domingos Coelho*, welke de zelve versterkte, een Beer van Palissaden makende, die wel bewarende, met haken en springhanen de Gracht schoon makende, malkander zoo veel afbreuk doende als men konde, om den Vyant nader toegangh te beletten, wy met vuur-potten, den Vyant met Granaten, veeltijds quamen d'onze in de Mijne der *Hollanders*, haar brandende met Vuur-potten, en den voortgangh belettende, gemeynlijk dede dit *Manoël Rodrigues Franco*, en *Manoël de Santjago Garcia* toonde hier menige proeven van dapperheydt, genoegh zijnde om hem een gewichtige Belegeringh toe

te vertrouwen. Men gaf hem in opzicht een Compagnie, als mede een aan *Diego de Souza de Castro*, om bystant aan die plaats te doen. Van den 10 tot den 11 van Lou-maant, ofte de eerste des Jaars, brak den Vyandt door twee plaatsfen van de Gracht, zijnde d'eene voor aan den Dijk voornoemt, d'andere een weynigh verder af-gelegen, en met twee genoeghzaam ruyme gaten voor Volk en Artillerye. Van deze zijde speelde een Stuk, door 't andere gat wierpen zy een hoop Façijnen, ende eenige balken, manden met spijkers, ende andere Instrumenten om te arbeyden; zy maakten te gelijk een groote Galderye, om haar te veyliger te doen arbeyden, ende voor een schutsel te dienen. Op deze manier van meyningh zijnde het Bolwerk t'ondermijnen, 't welk ziende *Manoël Guerreiro*, die doen buyten mede was met zijn Compagnie, met *Domingos Coelho da Alla*, ende *Manoël de Santjago Garcia*, en *Diego de Souza de Castro* vielen aan tegen den Vyandt met zulken kracht, een gëruymen tijdt, gedurende den strijt van de vierde des eersten wacht tot een weynigh voor den dageraat, de kogels schenen te regenen op den anderen, en als hagelbuyen te vallen, ende met het aansteken van de vuurpotten geleken de monden en gatender Mijnen, poorten en deuren van de baarlijke Helle. Hier op donderde het zwangere en geladen metaal, ende byzonder deed *Don Diego Vasconcelhos* groote schade met zijn Geschut van *S. Joan*. Den Vyandt den sterken tegenweer, en de verwonderlijke dapperheydt en couragie van d'onze ziende, nam hy de wijk, met verlies van veel Volks, ende nalatende zijn kunstwerken aldaar gebracht, deze namen d'onze op, ende brachtenze in de Stadt.

Deze overwinninge koste ons niet meer dan twee Mannen, en nochtans wasze grooter als men eerst dachte. Naderhant quam den *Hol-*

lander zoo na onder onze handen niet, maar van verre joegen zy ons een jacht van kogels, steenen ende granaten toe, op welke laatste d'onze niet konden antwoorden: want hoewel binnen de Stadt eene Mortier was, zoo ontbrak het aan yemant die daar mede konde om gaan, tot dat *Simon Lopes de Basto* de zelve klaar maakte, leerende ook anderen het gebruyk daar van, niet met granaden, want die en waren niet by ons, maar met steenen: daar quam een Granaat grooter alseen kan ofte pot in de Stadt vallen zonder te breken ende aan stukken te slaan; deze vattede *Matthias d'Albuquerque*, geboortigh van *Goa*, op, en stakze met de brandende lont aan, ende wierpze in de Mijne met een ongemeyne stoutigheyt ende onvertzaaghtheyt, zonder eens het groote gevaar te vreezen daar in hy zich stak. Deze opberstende, wierp alles in de lucht wat hem voor quam, en dat helse gedrocht dede weynigh quaat in de Stadt, door byzondere gunst des Hemels: want na dat'er veele in de Stadt vielen, brekende een of twee hooge Huyzen met Solders, zoo zakten zy dan noch wel een elleboogh diep in d'aarde, ende opberstende maakten zy een kuyl, in welke men zes of zeven Menschen zoude begraven hebben, alles in de ronte opwerpende wat het mede sleepte.

Den 28 van Lou-maant quamen van *Gale* vier Schepen, met de veerthien die in de *Bahia* lagen, een getal van achthien uyt makende, en ten laatsten noch twee, zijnde in alles twintigh. Ten zelve dage namen de *Pachas* een kop van een *Hollantsche Lascarijn* wech, men richtte een kruys, tot een teken op de *Concepçaon*, zijnde een Redout ofte vastigheyd alzo genaamt, met drie maal lossen van Canon ende Musquetten. Hier aan hadde den Generaal, den grooten Hopman de *Disfaves* ende andere Capiteyns gearbeydt; twee Nieuwlingen van de Compagnie van *Don Rodrigo de Ca-*

stro waren na den Vyandt gevlucht, gelijk ook eenige anderen uyt de Compagnie van *Manoël de Veiga*. Ook stierf met gevoel van groote rouw, niet alleen voor de Vader, maar van allen *Fernaon Martins de Souza*, zoone van den Generaal de *Souza*, deze gaf in zijn jonge jaren alreede groote hope van het toekomende, hy wierd met een Musquetkogel op *S. Joao* in't hooft getroffen, waar van hy den geest gaf. Ook overleed *Anthonio Barboza Pinheiro*, Capiteyn der wapenen, een Man die veel arbeyt ende moeyte onverdrietigh hadde uytgestaan, niet alleen binnen de Stadt, maar ook buyten in de Legers.

Den eersten van Sprokkel-maant vluchte wederom twee Nieuwlingen uyt de Stadt, uyt *Manoël de Veigas* Compagnie. Den zefter Maant vertrokken 9 Schepen van de *Bahie*, na *Gale* haar loop zettende. In dezen tijt nam de honger geweldigh toe, en groeyden de ellenden dapper aan, over al vielen de Menschen doot ter aarde, zoo wel Blanken als Swarten, men konde geen maatken Rijs voor een halve Seraphijn bekomen; de Berbery brak door, ook den Bloed-loop, en Pokjes, en met een woordt de Pestilentie, den Honger, het Swaart, daar mede wy te strijden hadden, benauwdten ons deerlijk: de Menschen verbranden ende versmachteden op Straat, van wegen 't gebrek des regens, die anders dikmaals op die plaatse van *Ceylon* valt, zoo dat alles zich scheen tegens de arme Belegerde te wapenen, hierom liepen veele wech, andere begaven haar uyt de Stadt, zommige wierp men na buyten, als den 8 van deze Maandt, tot drie hondert in getale, de welke de *Hollanders* den 9 weder na binnen joegen. Den 11 wierp men vijf hondert Menschen na buyten, maar zy moften van dien dagh weder binnen komen. Den 17 van deze Maant zag men veel Galgen, daar de arme uytgedrevene aan hingen buyten de Stadt;

Onvertzaaghtheyt van *Matthias d'Albuquerque* van *Goa*.

Den vyant plant een kruys op de *Concepçaon*.

De *Souza* zoone van den Generaal stierf.

Aan van honden ellenden *Columbo*.

Groot hitte.

Veel Soldaten werden buyten gjaagt.

Stadt; men kreegh zoo veel dooden dat men geen begraaf-plaatsen hadden, om die ter aarde te brengen. Den 19 dito vluchte twee van onze Soldaten, men kreegh een van de zelve, en knoopten hem op. Den 23 dito quamen weder na de Stadt vijftigh arme Menschen, zijnde van de twee hondert die uyt gegaan waren. Den 27 des morgens zag men een Brugh op nieuw gemaakt, bedekt met kley, en van de andere zijde een Loop-graaf: het vuur dat in dit gemaakte werk raakte, was haast gedempt, het was uyt *S. Joan* gekomen. Den 29 begonden d'onze een Gracht aan de Poorte *Rajuba* te maken, van 't Bolwerk *Madre de Deos* af tot *S. Sebastiaan*, ende den 2 van Lente-maant vertrok den Capiteyn de Guarde met een tony na *Manaar*, om toevoer en hulp te bekomen, de welke van *Portugal* mochte gekomen zijn, want in *Goa* zorghde men nergens minder om dan voor *Ceylon*, want daar ontbraken geen Schepen en *Petachos*, om na *Macassar* en *Mosambique* te verzenden, maar voor *Columbo* was'er niets overigh, want den Caneel was voor den Koningh van *Portugal*, maar de Retouren van d'andere plaatsfen voor de particulieren, ende het byzonder laat men in *India* altydt voor 't algemeyn gaan. Ten zelve dage quam een Jacht van *Gale*, en d'onze maakten een begin aan een Kat aan de punt *Madre de Deos*, welke men belaste te versterken, maar dit was zonder uytwerkinge, uyt oorzaak van de Bateria die men verwachtte van de nieuwe gemaakte vastigheyt. Tot den Vyant liepen over twee Soldaten, en negen *Lascarijs*, den derden zag men een Trankeringh op het veldt van *Mapane*, zijnde d'eerste die den vyant aan die zijde maakte. Den 6 vluchte een Nicuwlingh (*Santinel* zijnde) van de Vastigheit, *Dijke* genaamt. Den 7 vluchte een ander van een vaartuygh, in welke waren gegaan eenige *Canarijs*, welke met het vaartuygh of *Ballaon* we-

der quamen, toonende meerder getrouwigheyt. Den 11 vluchte wederom een uyt de Compagnie van *Alvaro Rodrigo Borralho*, en quamen tot den Vyant weder thien zeylen. Den 12 zag men in de morgenstont eenige hooghte aan de voet van *Sant Crus*, tegen onze Redout, ende de Trankeringh van de Poorte *Rajuba*, uyt-gestrekt tot het midden van 't veldt, doen was gevlucht een Soldaat van de Compagnie die *Manoël Cabreira* voerde. Den 13 vluchte vier *Pachas*. Den 14 zag men drie Schepen ende veel Sloepen, die de Stadt in roere zettende, meynende alle dat dit ons toevoer was, maar zy bedrogen ons, op dien dag quamen twee *Hollanders* ende een Jonge tot ons. Den Vyant versterkte zijn Bateria tegen het voorwerk van *S. Steven* en *S. Joan*, en den 16 wierpen zy de zijde van 't Bolwerk *S. Steven* om verre, en deden veel schade, blijvende alleen eenige Palmeer-houten staan, welke tot versterkingh gestelt waren. Den honger hadde nu zoo de overhand genomen, dat een Vyge-boom ende een Papey-boom 50 Pardaas gelde, ende ook waren daar geen kruyden te bekomen, men at wörtels uyt d'Aarde, die weynigh van wegen de groote drooghte te bekomen waren. Swarten en Blanken waren zoo sterk in de Stadt gestorven, dat de Menschen op de straten lagen. Den 17 vluchte een *Arache* met twee *Lascarijs*; voor aan de Poorte van *Rajuba* zag men 's morgens een Redout op-geworpen tot een nieuwe Bateria, wy schoten daar op, en wierpen de hooghten ter neder, met een stuk 28 pont yzers schietende. Uyt het Noorden quam een Advijs-jacht, ende in den middernacht maakte den Vyant een alarm, waar mede d'onze bekommert wierde, wenschende dat eenmaal de strijt mochte een eynde nemen. Den 20 ontdekte men vijf Soldaten, die tot den Vyant wilden over loopen, men gaf pardon aan een die de zake ontdekte, d'andere vier hingh men op.

Den

Den bouget
groeyt aan.

Veel dooden
in Columbo.

Looze
alarm van
den Vyant.

Vier Soldaten,
die over
willen lopen,
opgehangen.

E. mey-
nie die van
Go voor
Columbo
worden.

Den 21 maakten d'onze een Contra-mijne tegen een Mijne, welke thien voeten van d'andere Mijne was gelegen, d'onze gravende tot zy aan de Palmeer-boomen quamen, welke zy gestelt hadden om 't vallen van d'aarde te beletten. In de Gracht lieten zich thien *Portugezen* vinden, te weten den grooten Hopman *Simon Lopes de Basto*, *Manoel Fernandes de Miranda*, *Manoel de Saon Jago Garçia*, *Vader Damiaan Vieira*, en andere, ende het vuur aan een Struk van ons staande by de Poorte *Rajuba* gegeven zijnde, stak veel Cardoezen ende twee volle manden met vuurpotten aan, waar door men alarm sloegh, ende een yder de wapenen in de handt vattede. Hier stierf den dapperen Held *Joan Pereira Corte Real*, een getrouwde van *Negnapatan*, die niet alleen arbeyde als een Soldaat in veele gelegentheden, maar dikmaals het Ampt van Wapen-meester waar nam; hier verbrande zoo een Man met dit ongeluk, en gaf zijn geest; zijn verlies gevoelde niet alleen zijn Medemakers, maar byzonder d'arme Menschen, dien hy, met al dat hy bezat, mildelijk te hulpe quam. Den 22 en 23 volharde den vyant noch om zijn Sterkte by de Poorte *Rajuba* te voltoyen, en d'onze planteden een stuk aan de voet van *S. Steven*, binnen de muur.

Den 24 quamen twee Gezanten af van den Koningh van *Candea*, met een Brief aan den Generaal, en eene aan de Stadt *Columbo*, tot antwoord van den Brief die in 't begin van 't Beleg van ons was geschreven. Zy quamen in rouwe gekleedt, een manier die den Koningh en zijn Hof is gebruykende, om te kennen te geven de droefheyt die men had over alle de hoon ende smaatheydt in de voorgaande Oorlogen zijn Majesteit aangedaan. Zy wierden ontfangen met alle eer. Den Koningh eyschte den Stadt in zijn Brief op, beloovende de Getrouwde haar Dorpen ende andere Landen genoegh, om van te

leven, op dat zy mochten bevrijdt worden van d'ellenden die zy nu leden, daar by doende dat alle deze zwaarigheden ende moeyten die zy nu uyt stonden, waren straffen Gods van wegen d'ondankbaarheydt, die de *Portugezen* aan den Keyzer, voor alle zijn weldaden hadde bewezen, zonder te hooren zijn Gezanten ende Verbonden die hy haar zoo menighmaal had aangeboden. Dezen Brief gelezen zijnde, onder getekent van den Hollantschen Generaal *Hulft*, aan welke die eerst ter handt gekomen was, zoo wandelden de Gezanten wech, op het geluyt van veele Donder-slagen, ende 't gezicht der blixemen, en 't vallen van veel regen, 't welk alles tot dien dagh bewaart scheen te zijn.

Den 25 vlucht een Nieuwlingh, maar *Alvaro Rodrigo Boralho* doorreegh hem aan het staketzel. Den 26 gingh een Tony heen, om te zien of daar noch geen ontzet quam uyt Zee, of ook in *India*, wel langer na *Columbo* mocht gedacht werden: want daar was geen tijdingh gekomen, dan allcen van de doodt van den Grave Onder-Koningh, door de *Hollanders* ons toegebracht, in welke de eenige hoop was van de herstellinge van dezen staat van *India*, met andere diergelijke die machtiogh waren, de tijden, zeden ende diensten te veranderen; doch de getrouwe *Columbers* waren niettemin van meyninge des Koninghs plaatze tot de noodtzakelijkheydt te bewaren, gelijk zy ook gedaan hebben, tot dat de Stadt verloren wierd, en door gebroken, ende meest alle haar leven hadden gespilt. Men hoorde goet nieuws uyt *Goa*, want daar stak men fakkelen en vuuren aan, 'k weet niet of het over het geluk of ongeluk van *Columbo* was, het geluk zoude quansuys gegront zijn geweest, op de nieuwe maren die twee Swarten aanbrachten, Vrienden van de *Hollanders* onze vyanden, welke men met kracht ende geweldt op *Pute-laon*, een Lantstreke op *Ceylon*, hadde

Ongeluk
van brandt.

Die van
Columbo
ontfangen
een brief
van Raja
Singa.

Die v.
Columbo
zenden e.
vaartuyt,
uyt, om
vernemen
na haar
voer.

den vervoert, als of de tijdinge van een gevangen Hollandtsche Scheeps Hopman niet waarachtiger was, bevestigende het benauwen van *Columbo*, welke (zoo men zeyde) op die tijdt in *Columbo* quam. Den 27 van deze Maant verdween mede een Sargeant van *Manoël Calvo*, van de kant van het Lac ofte Meyr, waar van hem een *Kayman* ofte Krokodil wech nam, latende zijn wapenen en kleederen varen. Op deze tijt gelde een Parra Rijs 25 Seraphijns ofte guldens, ende om dat'er geen plaats meer en was om de Dooden te begraven, wyde men een nieuw Kerkhof.

Den 28 zagh men des morgens wederom een nieuwe Sterkte opgeworpen, dicht by de muur van de Poorte *Rajuba*; doen vluchte een Getrouwde van *Cranganor*, die zich van 't Bolwerk *S. Joan* af-liet, uyt oorzaak van den hunger, welke zoo groot was, dat geen Honden, Katten noch Ratten, ende andere onnuttige spijsze, dan met veel gelt te bekomen waren. Den 30 zagh men 's morgens noch een Stuk meer op de Bateryen, welke *S. Steven* beschoten; deze wierpen ter neder alles wat tusschen het Bolwerk *S. Steven* ende *S. Jan* tot vastigheyt diende. De Manchous gaven en ontfingen veel schooten op, en van de Pagger van *Mapane*. Den 31 vloten twee Soldaten ende een *Lascarijn*; des morgens zagh men weder eenige hooghten opgeworpen tegens de Redout van 't Bolwerk *S. Joan*, in welke vastigheyt d'onze een ladder maakten van thien trappen, beneden gesloten met een achter-werk, ende boven met een overdek, ofte *Alcapaon* by de *Portugezen* genaamt. Men begon doen ook te arbeyden aan een Contra-mijne tegens des Vyandts Mijne, twintigh passen afgelegen van *S. Joan*. Op dezen dagh stierven in 't Sicken-huys meer dan vijftigh Menschen, buyten de gene die op straat ende in huys den geest gaven. Het Rantsoen-broot der Sol-

daten wierd tot een dieren prijs verkocht. Den eersten April quam een Jachje van den Vyandt op Reede. Den 2 vloten zeven *Lascarijns*, ende van nu af liepen twintigh ja der-tigh op eenen dagh over tot onze weder-partijders. Den 3 liepen der-tigh *Lascarijns* over, ende eenen Nieuwling; doen bequam den vyant twee Jachten, ende daar in een Chirurgijn ofte Wont-heelder. Op die tijt gelde een Parra Rijs 50 Xerafins ofte guldens, en noch konde men die niet bekomen, ten zy men met gout betaalde, zoo verkochtze zelfs den Koopman van den Generaal noch-tans zonder zijn weten: want 't is niet gelooflijk dat zoo een vromen en Godvruchtigen Edelman hier in zoude gewillight hebben, evenwel kon hy niet ontgaan een brantmerk, dat hy zoo veel in een Mans hand stelde, en vertrouwde een zake van zulken gewichte.

Den 4 van Gras-maandt quam te voorschijn aan de Poorte *Rajuba* een nieuw werk, ende een hooghte tegens *S. Joan*, met twee stukken Geschuts, verbrekende de Balken welke dienden tot beschuttinge voor de kogels, ende de steenen die de Mortiers uyt wierpen, zoo dat het onmogelijk was te gaan tusschen de Sterkte en den Muur van de Gracht. Den Vyant bequam wederom twee Schepen, ende den vijfden vier andere. Den Vyant quam in de Gracht daar zy droogh was, voor zich brengende geheele Bergen met Aarde, om bewaart te zijn voor onze Roers, doch zommige verloren het leven, om dat zy haar niet wel verscholen en verberghden.

Den 6 begonden d'onze wederom een Contra-mijne, ende den 7 wierp den Vyandt veel Façijnen ende Rijzeren in de drooge Gracht by den Dijk ofte Beer, ende door de geworpen Vuur-potten wierdt een vlamme aangesteken, welke ongetwijffelt den houten Beer zoude verbrant hebben, indien d'onze metter haast den brandt niet gelescht hadden.

Ita semper
inveniun-
tur merca-
tores hu-
manarum
calamita-
tum Basi-
lius. Wel
zegt Salo-
mon, die
het koorn
inboudt
vloekt het
volk: maar
zegeninge
zal zijn
over 't hooft
des verkoo-
pers, Prov.
cap. 11. 26.

*De Vyandt
bickt in de
muur van
de gracht.*

den, wederom door een groep in de gracht gekomen zijnde, welke dwars van deze zijde tot d'andere strekte, begon den Vyant in de muur van de Gracht te bikken, welke dicht aan de Stadt was: maar een goet Schutter dede hem de wijk nemen, ende een Metzelaar doode veele.

Den 8 maakte men weder een contra-mijne, welke te gelijk voor een verdeckte wegh strekte, wel gezoldert met Balken, met veel Aarde boven op, om de Vuur-potten te kunnen uytstaen, ende meer andere kunsten van vuurwerken des vyants. Hier waren des nachts en daaghs den grooten Hopman *Antonio de Melo de Castro*, ende den grooten Sargeant *Antonio de Leao*, *Diego de Souza de Castro*, den Hopman *Manoël de Sant Jago Garcia*.

*De Moeders
eeten haar
Kinderen.*

Op dezen dagh gaven, in't Sickenhuys alleen, tseventigh den geest, alle meest blanke koppen met eenige Swarten; veele bleven onbegraven leggen, en verrotteden aldaar, veele aten Menschen vleesch, ende de Moeders haar Kinderen, eer dat andere haar daar mede zouden verzaadigen; ende om deze misdadt zijn ook twee Moeders ter doot verwezen; de Armen kreten luyts keels tot den Hemel, zommige biddende om barmhertigheydt, andere om straffe over de gene die haar van honger dooden, 's Menschen herte berstede, als men zagh de straten, de hoeken, wooningen, ende andere plaatzen, vol van doode Lijken en andere die ziel-tooghden, van wegen den geweldigen storm des hongers.

Den 9 wierp *Domingo de Ramos* veel Volks uyt de Stadt, doch de Vyandt dede de zelve keeren, zoo deden wy ook aan onze zijde, zoo dat d'arme Menschen moesten sterfen, of van onze of des Vyants kogels, of van honger op strant. Op dien dagh arbeyde den Vyandt sterk in de Gracht, ende wy ook alzoo, en den 10 hebben d'onze des vyants Galderye in brant gezet, welke uyt

gebrek van hout niet geheel verbrande: maar Vader *Damiaan Vieira*, *Manoël Guereiro*, ende *Simon Lopes de Basto* hebben in deze gelegenheit veele den halsgebroken, ende in't gezicht van alle doode *Damiaan Vieira* drie Mannen.

Den 11 zette men een Stuk op den Beer, om des Vyandts werken te breken: maar de *Hollanders* hadden haar Galderye vry gemaakt; een Nieuwling ging over tot den vyant, ende den honger nam dagelijks toe.

Den 12 begon men weder twee Mijnen te maken, met een oneyndelijken arbeyt, ende weynigh uytwerkingh, om dat'er niemandt was die rechte kennisse hadde om dit werk te volbrengen. Vier Getrouwde wierden genomen, en genaamt, om op de Redout van *S. Joan* te leggen, zijnde gegaan van andere plaatzen, hoewel dat'er schaarsheyt was, daarze zoo noodtzakelijk niet waren: maar hier moesten zy zijn, dewijl deze Post den Vyant zoo naburigh was, dat men met twee sprongen in haar werken konde komen, ende daar om verkoos men trouwe Mannen daar men op rusten mochten, te meer om dat de Hoplieden *Diego de Souza de Castro*, *Manoël de Sant Jago Garcia*, welke by stonden *Don Diego de Vasconcelhos*, Hopman op *S. Joan*, niet meer dan vijf of zes Soldaten overigh in't leven hadden van haar Compagnien. Deze drie hebben zich dapper uyt geslooft, en men is die Helden veel schuldigh.

Den 13 quamen noch twee Jachten by den Vyandt, en men maakte de Mijne tegen *S. Joan* op met groot geweldt, ondertusschen het Canon lossende. Vader *Damiaan Vieira* doode een wakkeren *Hollander*, die het werk dreef aan de Mijne: want de Mijne nam toe tot daar d'onze stonden, de welke den Vyandt begroeten met een wakkere jacht van kogels uyt de Bacamarten gelost, naderhant vloten twee Soldaten.

Den 18 begonden d'onze een Contra-mijne aan de voet van't Bolwerk *S. Joan*,

S. Joan, aan de zijde van *S. Steven*. Vader *Damiaan Vieira*, *Simon Lopes de Basto*, ende *Joan Ferreira d'Abreu*, namen dit werk waar, in welkers Maatschappye den grooten Sargeant *Antonio de Leao*n, *Diego de Souza de Castro*, ende *Ruy Lopes Coutinho*, wierpen het vuur in de manden, ende andere brandbare stoffen deden Vyant in de Gracht hadde.

Op dien dagh quam een Jacht met tijdingh van het aankomen der Armade tot ons ontzet, zijnde Groot-hopman daar op *Francisco de Seixas Cabreira* met een-en-twintigh Schepen ende twee Galjoten, met spijs en eetwaren, zijnde 't eene voor rekeningh van den Koningh, het andere hadde *Simon de Souza*, een deftigh en yverigh Edelman voor zijn rekeningh mede genomen. Indien de eetwaren waren verdeylt geweest aan de Belegerde, ende de gene die met d'Armade quamen, men zoude haast gezien hebben dat niet een korrel Rijs zoude hebben over geschoten, te meer om datze verbonden waren, namentlijk d'Armade aan de Kooplieden, die de eetwaren in 't openbaar gewoon zijn op te veylen. Deze macht was vertrokken van *Goa* den 29 Martij, te laat om vroegh, te vroegh om te laat te komen. Men hoorde dat een Schip komende van *Calecoulang*, hebbende aldaar Peper ingenomen, de Armade in 't gezicht kreegh, ende boorde op d'onze in, welke waren van zins van den hoofthoek *Comorijn* over te steken. Hier was den dapperen Heldt *Simon de Souza* met zijn Galjoot, 't welk na dat zy de mast met een kogel verloren hadden, doornagelt zijnde, zonk het te gronde, veele ontzwommen, en hy ook met eenige Soldaten, men nam hem in een Boot, ende bracht hem na *Columbo*, ende zoo wierd *Simon de Souza* aan d'onze verthoont, om die van binnen te verzekeren, welk het wedervaren van onstoevoer was, daar men op hoopte. Het Schip keerde zich wederom te strijden, en dede groote schade onder de rest,

doende haar loopen na de Bahie van *Tutecorijn*, van waar zy niet konden komen op *Columbo*, dan in de Maant Augustus. Hier sla ik over te verhalen een lange en moeyelijke vertelling. Wy treden dan over tot een vrolijker voorval.

Op deze tijt gebeurde het dat Vader *Damiaan Vieira* des nachts gaande met zijn Medemakkers *Joan Ferreira d'Abreu*, *Simon Lopes de Basto*, om in de Mijne te arbeyden, en eenige andere, by de Portugezen *Reformados* genaamt, om de wacht te houden, den voortocht nam, en den Luytenant *Bras Nunes* met hem, om de Gracht te ontdekken, daar den Vyant in was, en dat elk voor zijn gedeelte. Vader *Damiaan* bleef stil staan, ende zijn Medemakkers hem ziende, die zes passen achter hem stonden, gaven vonk op hem met drie Bacamart-schooten, meynende dat het *Hollanders* waren. Hier stont den Jesuit in 't midden van de kogels, zonder eens getroffen te werden. Dit nam men voor een wonder werk aan, te wege gebracht door de vyerige gebeden van Vader *Frey Luys*, Capucijn, aan de welke haar recommandeerde die henen gingen, om eenige helden-daden uyt te richten.

Den 15 vluchte uyt den Tronk of 't Gevangen-huys *Nicolaas de Moura*, gevangen geworden door de toeval van den Grave de *Obidos*; hy nam met zich vijf Persoonen, half zwart en blank, ook liepen over een Soldaat met een Sargeant.

Men zagh aan de Poorte *Rajuba* omtrent op de distantie van tachtigh passen, een Bateria met vijf Canons, welke ter neder wierpen een gedeelte van de muur, loopende van *Madre de Deos* tot *S. Sebastiaan*, met zodanigen geweld, dat op eenen dagh 350 kogels daar op losten.

Den 16 sloegh men alarm, d'onze waren met een vaart gereedt, en op haar hoede. Twee Nieuwlingen liepen tot den vyant over, en om dat'er nu geen houwens en hakkers waren,

Zelzaam voorval.

Men slaat alarm.

moet zelfs van den Generaal af tot de minste Soldaat aan dit werk een yegelijk de hant slaan.

Den 17 zette men noch een Stuk op de Bateria, by de Poorte *Rajuba*, welke alle op den muur beukten zonder ophouden, de zelve ter aarden neder werpende, zonder dat yemant van d'onze de macht hadde om de zelve weder op te bouwen, want wy waren langer onmachtig tot een bondel Facijnen by een te brengen, om de schade te verhoeden, door de groote slappigheyt die den honger veroorzaakt hadde. Op deze tijdt liep ook over *Manoël Fragofo*, Gereformeert Capiteyn, die goede dienst in *India* hadde gedaan, en veele Jaren op 't Eylant *Ceylon*, ende om dat men hem weygerde te geven het ordinair loon, 't welk men aan veele gaf, die het niet verdiende, gingh hy tot den Vyant; hy bequam ook voor zijneygen gelt geen nodig onderhoudt voor zijn lijf, dies hy uyt wanhoop hier toe verviel: ook gingen noch twee Soldaten over, geboortigh in *India*. Op deze tijt stierven zoo veel in 't Hospitaal of Sieken-huys, dat de Soldaten by haar Compagnien den geest gaven: want niemant die in 't huys quam, keerde weder te rugge, zoo dat zy een schrik daar van hadden, dewijl alle noodtwendige middelen daar ontbraken.

Groote
sterfte bin-
nen de Stad.

Nu bequam den Vyant wederom twee Schepen, een Jacht en een Galjoot, en de arme Belegerde bequamen in 7 Maanden niet een Bootje binnen.

Den 18 zonden de *Hollanders* ons een Brief toe, getekent van den Gouverneur van *Gale*, den Heer *Adriaan van der Meyde*, om dat den Generaal doot was; en om ons vervaart te maken, vertoonde hy ons zijn Krijghs-macht boven de Loop-graven: maar d'onze onvertzaaght besprongen dien zelve nacht de loop-graaf van de Poort *Rajuba*, met haar vijven, *Alfonso Correa*, *Joan Ferreira d'Abreu*, *Manoël Pereira Matoso*,

Ignatio Fernandes, *Simon Lopes de Basto*, vergezelschapt met Vader *Damiaan Vieira*. Doen liep over *Francisco Asca*, Gereformeert Hopman.

Den 19 bracht *Diego de Souza de Castro* antwoord op de Brief van den Gouverneur: doen liep over den zoon van *Manoël de Souza Bigodes*.

Antw
op de B
van de
Meyd
Brief.

Den 20 vluchte noch een Soldaat tot den Vyant, welke men op deze tijt een merkelijke schade dede van 't Bolwerk *S. Crus*. In 't geheele Beleghe had den Vyant van dien kant een groote Oorlogh gevoert, op de welke den *Hollander* een doodelijken haat scheen te hebben, en dat om de schade die hy daar van daan geleden hadde door *Gasper d'Aranjo Pereira*, die aldaar d'opper-wacht hadde; na dat *Manoël d'Abreu Godinho* over gegaan was tot den muur, welke leydt tusschen *S. Steven* ende *S. Joan*. Den Hopman van de Stadt belaste vier oude Buffels te slachten, welke in de Karren hadden gelopen, waar mede haar d'arme Belegerde verquikten en vermaakten; men deylde de huysden in stukken, welke doen voor lekkernye diende.

Vier B.
geslacht
spijze
Soldate

Den 21 zag men by de Poorte *Rajuba* een andere Sterkte, welke uyt gingh van de Bateria, en sloot de zelve toe tot aan het Meyr. Daar viel doen een Granaat, en sloegh met quetzuuren vijf Mannen, en byzonder wierdt doodelijk getroffen den Hopman *Manoël Guerreiro*, welke een groot getal *Hollanders* had van 't leven berooft, want hy was een byzonder wis Schutter.

Schade
het val
van een
Granaat
veroor-
zaakt.

Den 22 wierp den Vyant het vuur in onze Contra-mijne, 't welk met alle vlijt bluschte den dapperen *Joan Ferraon d'Abreu* en *Simon Lopes de Basto*, onder een stof-regen van kogels en granaten. Doen liepen een Toepas over, en alzo daar veel van dat slag waren, zoo was deze evenwel d'eerste, ende de meeste zijn met de *Portugezen* gestorven in groote getrouwigheyt.

Den 23 voeren Vader *Damiaan Vieira* met *Joan d'Abreu*, *Joan Pereira*,

reira, Getrouwde in *S. Thome*, *Simon Lopes de Basto*, *Manoël Correa*, *Manoël Pereira Matoso*, *Sebastiaan Rodrigues*, *Ignatio Fernandes*, *Joseph Coelho*, ende *Manoël Fereira Gomes*, vroegh na buyten door 't Meyr, om de Pagger des Vyandts afbreuk te doen; en na dat zy veel schoten deden en ontfingen, mosten zy de wijk nemen door 't midden van veele die haar omcingelt hadden.

Den 24 verzeylde een Tony, tot advijs dienende, en den Vyant versterkte andermaal zijn Baterye tegen de Sterkte van *S. Steven* ende de Poorte *Rakuja*; en dewijl den muur neder geworpen lagh, zoo mosten de huizen groote schade lijden.

Den 25 plante den Vyandt noch twee Stukken ten einde van de loopgraaf, die na *S. Steven* gingh. Doen vlood ook uyt het Gevangen-huys *Raphaël de Torres*, welkers zaken in drie jaren niet zouden af-gedaan zijn geweest, dewijl hy niets hadde om te betalen.

Den 26 gingh het schieten op de sterkte *S. Jan* en *Steven*, en *Madre de Deos*, van de Bateryen noch al aan. Op dezen dagh begroef men negen Portugezen in een kuyl, en gemeynlijk vijf of zes, om dat'er geen plaats vry was van doode lichamen. Doen haalde een Candil Rijs den prijs op van 2500 Xeraphijns of guldens, en een Candil Tarwe 3400 guldens, en hy achte hem rijk dieze konde bekomen. De Moeders wierpen haar Kinderen op de straten, om datze geen zogh hadden om haar te geven, en de rijkste Vrouwen verruylten haar Juweelen voor een maaten Rijs, en daar ontbrakender geen die in zulken gelegentheyt die niet verkochten. Maar een doorluchtigh voorbeeldt gaf een Hopman van de Stadt *Manoël Marques Gorjaan*, die wel verdient de naam van cenen Portugeschen *Alexander*, in den Oorlogh zich onvertzaaght toonende, milt in 't uyt-deylen van 't geen hy hadde in bezittingh, en 't is wel zeker, indien hy den Rijs, die in zijn

gewelt was, voor gelt verkocht hadde, hy hadde veel duyzent Crusaden gewonnen: maar dit alles gaf hy aan het volk van Oorloge, om de plaatse voor zijn Koninghlijke Majesteit te verdedigen. Nu sloegh men alarm op *Mapane*, by de Poorte *Rajuba*.

Den 27 liep over tot den Vyant een Sargeant van den Hopman *Sant Jago*. Men zagh wederom een andere Loop-graaf van de Baterye by de Poorte *Rajuba* tot *S. Sebastiaan*; de Bateryen rusteden niet een oogenblik: maar Vader *Damiaan Vieira* met zeven Helden sprongh des nachts in de Loop-graaf, namen met haar de werktuygen, waar mede den Vyant arbeyde. *Simon Lopes de Basto* liet twee Verspieders doodt leggen, getroffen door de *Bacamarte*; zy begaven eyndelijk haar na binnen, onder een dikke wolke van rook en kogels, die den Vyandt op haar zont.

Den 29 quamen twee Verspieders weder, brengende zekere tijdingh van den doot des Generaals *Hulst*, en van den Bevelhebber der Schepen. Daar quam doen een Jachje met drie Stukken, 't welk den Fiskaal in haalde; 's morgens ten viere sloegh men alarm, met gedurigh schieten van Canon en Musquetten, op het geluyt der Trommelen en Trompetten, en andere Instrumenten, die men gewoon is in den Oorlogh te gebruyken.

Den 30 gingen buyten de Stadt Vader *Damiaan Vieira*, *Simon Lopes de Basto*, *Joan Pereira*, Getrouwde van *S. Thome*, *Alphonso Correa*, *Sebastiaan Rodrigues*, en *Joseph Coelho*, om te ontdekken wat den vyandt in de Gracht dede. Men wiert haar gewaar op de distantie van tien passen, men zagh daar zeker Oorloghs werk gevlochten, en wel t'zamen gestelt; d'onze vechtende met de bloote borst, en de Hollander uyt zijn Loopgraven.

Den eersten van Bloey-maant verzocht den vyandt het wisselen van zijn Gevangen tegen d'onze. Den 2

Hy meynt
Dirk Ogel,
die onder-
Bevelheb-
ber was.

Het Jachje
de Leeuwina
met tijding

van Schip-
per Abra-
ham van
der Mart;
hoe de rest
van de Por-
tugesche

Armade
van d'onze
in Tuteco-
rijn beslo-
ten gebou-
den werd.
Den Vyandt
staat alarm.

toote dier-
min de
and, zoo
in Rijs als
tarwe tot
100 en
100 guld.
Candil.

Lof van
Manoël
Marques
Gorjaan.

gaf men hem antwoord, noemende de Personen die zy ons zouden overgeven, en men zont acht Gevangens die van den storm waren overgebleven. Den vyant gaf zoo veel Perfoonen ook van zijn zijde over, en terstondt wrochten zy met meerder macht aan de Bateryen, en de Mortieren donderden schrikkelijk, en wierpen ons ontallijke steenen toe.

Den 3 omtrent zeven uren begaf zich vader *Damiaan Vieira* met *Joan d'Abreu*, en *Simon Lopes de Basto*, buyten om de Donder-klooten te vergaderen, de welke lagen aan de voet van *S. Steven*, want den vyant namze 's nachts wech. Andermaal keerde vader *Vieira* en *Simon Lopes* des nachts na buyten, met noch twee andere, om eenigh werk van den vyant ter neder te werpen, maar zy moften onverrichter zaken keeren. Op dien dagh liepen twee Soldaten over. Den 4 op den middagh stoven vader *Vieira*, *Simon Lopes*, *Francisco Valente dos Campos*, *Antonio Madeiro*, en *Joan Pereira*, Getrouwde van *S. Thome*, *Manoel Pereira Matoso*, *Alfonso Correa*, *Manoel Fereira Gomes*, *Manoel Nuguera Freire*, en *Thome Fereira Lete*, buyten uyt, en stredden met blooten borst tegens de Bateryen, die den vyant by na voltoyt hadde tegen het voor-werk van *Sant Steven*, *Sebastian* en *Madre de Deos*, zy traden in de zelve, en wierpen de Palmeer-boomen ende Façijnen ter neder; den *Hollander* quam op de onze uyt met een grooten troep, en ten laatsten nam hy de wijk, met verlies van veelen, onder welke ook was een Hopman, welkers uytvaart men vierde met drie maal te lossen, en de onze bleven Meester van de Post, en ter neder werpende des vyants werk, ende 't vuur in de Palmeer-boomen, Rijzeren en Façijnen stekende, vertrokken zy weder na de Stadt.

Uytval der
Portugezen. Den 5 dede een anderen uytval *Ignatio Fernandes*, *Manoel de Santjaço Garcia*, *Sebastiaan Rodrigues*, *Joan Pereira de Lago*, in 't gezelschap van Vader *Damiaan Vieira*, die noyt in

zulken gelegentheyt in gebrek bleef, en het velt bekennde en ontdekkende, daar den Vyant gezeyt wierde te zijn, zoo keerden zy weder zonder de zelve aan te treffen.

Den 7 's morgens ten zes uren, zijnde een regen te vooren gevallen, (een wonderlijke zake in deze tijdt) bestreedt den vyant de Sterkte van *S. Jan*, op welke was gebiedende den Hopman *Don Diego de Vasconcelhos*, met twee School-kinderen *Don Constantino de Meneses*, en *Diego Jaques*, beyde minder dan veertien jaar out, want al de Krijghs-knechten waren begraven, ende in deze twee laatste Maanden waren in 't Sieken-huys gestorven over de 400 Menschen, zo dat wy als verlaten waren, ende ons toevoer in *Tutecorijn* besloten. In *Goa* was men dertel en weelderigh met speelen, en vuuren aan te steken, den vyant klam op 't Bolwerk, doodende den Hopman en de twee Jongelingen, na dat hy als een deftig Edelman een schrikkelijke nederlage hadde gegeven, gelijk een Leeuw die o nringht was van een troep *Hollanders*. Men zwayde het Geschut na de straten van de Stadt, daar mede veele van d'onze doodende, welke aan quamen tot ontzet en hulpe; men sterkte en bewaarde het tweede Bolwerk wel, waar uyt *Manoel Figueiros* veel *Hollanders* doode, met twee Stukken, welke hy zelfs loste.

Den vyant versterkte zich, t'zamen roepende een groot getal *Cingalezen*, en schietende zeer dicht met Pijlen en Roers, zoo bequam en won den *Hollander* ook het tweede Bolwerk, en terstont neder dalende aan vier hoeken, gewan hy ook den mont ofte 't begin van de straat, waar hem ontfingh den Hopman van de Stadt *Antonio de Melo de Castro*, *Diego de Souza de Castro*, vader *Antonio Nunes*, van de Compagnie van *Jesus*, *Sebastiaan Rodrigues*, *Ioan Pereira*, getrouwde van *S. Thome*, *Vincente de Silva*, *Francisco Valente dos Campos*, *Alfonso Correa*, *Sebastiaan Pereira*, *Ioan Ferraon d'Abreu*, *Anthonio de*
Ma-

Marten
Scholtes,
noch Capi-
teyn b.m.m.
Gale.

Verder
strijt.

Magalhanes, en een nieuwling Vaandrigh van *Alla*; met deze weynige in getale, maar veel in kracht en dapperheyt, wierdt den *Hollander* zijn keel vry benauwt. Den Portugeſchen *Alexander*, *Manoel Marques Gorjaon*, welke na dat hy de ſtraat met zijn bloet gewaſſchen hadde, en met Lijken beſtroyt, ſreed met een *Hollanſchen* Hopman, welke aan anderen een Reus en Philifteen geleek, deze dee een ſchoot met een Piſtool, en de kogel ging hem door de borſt, maar hy moſt zijn ſtoutigheyt met de doot bezuren: want hoe dat ook den Hopman van de Stadt gewont was, zoo ſtak hem die met Stokaden, liggende aan zijn voeten, en hy ontfteken in gramſchap, dede den vyant de wijk nemen. Den Hopman zwaargewont zijnde, verzamelde de zijne by een; de *Hollanders* komen wederom op d'onze aanvallen, het welk zy tot vijf malen doen-maals deden; en zoo menighmaal dede haar den grooten Hopman (*Antonio de Melo de Caſtro* genaamt) met eenige weynige *Portugezen* die by hem waren de wijk nemen, zo dat zy van meyningh zijnde of te winnen of te ſterven, brekende door den vyant, het eerſte Bolwerk wonnen, zijnde d'eerſte die daar op klam *Antonio de Magalhanes*, en terſtont de Caſamat ende het laaſte Bolwerk, welke dan met meerder brant aangeſteken zijnde, met grooter dapperheyt ſtreet: want den *Hollander* buiten het Bolwerk zijnde, diende hem de muur tot een borſtwering en hielt niet een oogenblik op, met ſchrikkelijk ſchieten en klateren der Muſquetten, en 't loſſen van eenige onzer Stukken, die zy nu in haar gewelt hadden, en d'onze antwoorden met twee Stukken van het nieuwe Bolwerk, en met vuur-potten zeer veel in getale, zoo dat men in langen tijt niet als vuur en zag, en zich niet anders vertoonde als een afbeeldinge van de Helle. Op die tijt hielp niet weynigh den Generaal *Antonio de Souza Coutinho*, en *Franciſco de*

Melo de Caſtro, op het Couras van *S. Xavier*, gevende ordre en laſt die het betaamde, doende veel ſchade aan den vyant, het Geſchut zelfs laddende ende loſſende met zijn eygen handen. Hier deden ook goede byſtandt zommige Geeſtelijken *Frei Philippe*, *Frei Pedro de Caſtelbranco* Auguſtiners, de laaſte ten tijde des Beleghs paſte op de alarmen des vyants, met zijn tegenwoordigheyt alle moed inboezemende. Deze ontmoetinge is wel de hevighſte geweest, daar men oyt van in Orienten heeft gehoort, als men wel merkt aan alle de omſtandigheden, dat zoo weynigh Sieken, Gequetſten, ende half Doode, niet alleen eenmaal, maar vijf maal zoo een geweldigen aanval hebben uytgeſtaan en gewonnen, vechtende des morgens van zes uren tot acht in den avont, te meer dat t'elkens de zelve moſten ſtrijden tegen verſch volk, 't welk gedurigh verandert wierd, die vermoeyt waren gingen ruſten, de Gequetſten wierden geheelt, en onze gewonden en af-geſloofden konden niet verpooft werden, of de wapenen voor een tijdt af-leggen, want zy moſten gedurigh in de ſpitze ſtaan, dewijl'er gene waren om haar te verlichten. Den Vyandt verloor op dien dagh over de vier hondert Menſchen, buiten een groot getal gequetſten ende verbranden. Van onze zijde verloor men ook de bloem der Helden, zommige haar leven latende; andere zoo zwaarlijk gequetſt zijnde, ofte verzenght, dat het onmogelijk was dat zy in langen tijt de wapenen konden gebruyken ofte dragen. Hier bleef den dapperen Helt *Diego de Vaſconcelhos*, en met hem de hope van meerder bevorderinge in Staten en Amten van *India*, ter oorzake zich in deze Belegering zoo deſtig gequeten had. Hier ſtierf dien Apoſtel en Gezant Vader *Antonio Nunes*, Jeſuït, een doorluchtig voorbeeld der Geeſtelijken, en een byzondere byſtant op 't Bolwerk *S. Joan*, daar hy zich by dagh en nacht onthiel, het volk

Wonderlijke
en onver-
moeyde dap-
perheyt der
Portugezen.

De doot
van veele
dappere
Helden,
zommige
door quet-
zuren, an-
dere door
verbranden.

vertroostende met Missen, Predic-
tien en Letanien te doen, waar mede
hy gemeynlijk bezigh was, tot dat hy
als een Soldaat van kloeken inborst,
zijn Post bewarende aan de deure
van 't Bolwerk, daar den Vyandt af-
quam, met een kogel wierd getrof-
fen, ende daar-en-boven noch een
grooten houw ontfingh, waar mede
hy als doot viel, en voorts door een
Granaat om 't leven raakte, latende
zijn doot gewroken met het dooden
van zommige door zijn Bacamarte.
Hier gaven ook den geest (na dat zy
wondere stukken hadden uyt-ge-
recht) de onsterffelijke Mannen *Al-
fonso Correa, Vincente da Silva, Fran-
cisco Valente de Campos, Sebastiaan
Pereira*, en den kloeken Almirante
Manoël d'Abreu Godinho, ook den
Nieuwlingh Vaandrigh van *Alla*,
van *Bacayn* geboortigh; andere zijn
verbrant als *Manoël de Seixas*, ge-
boortigh van *Columbo*, *Antonio Ca-
minha d'Azevedo*, noch een Nieu-
linghen Opvoedelingh van den On-
der-Koningh, *Diego de Souza de
Castro* was zwaar gewont, welke met
twee kogels getroffen, zich in den
strijt begaf, ende een zwaren houw
ontfangen hebbende, de wijk nam;
Manoël Caldeira de Britto Vidave was
met een kogel geraakt, zoo ook *Joan
Ferraon d'Abreu* met een andere, *An-
drè de Seixas*, en *Manoël Nogueira
Freire*, *Manoël de Souza*, en *Manoël
Salgado*, insgelijks *Lourenço Days*,
geboortigh van *Columbo*, had drie
kogels in 't lijf, *Ruy Lopes Coutinho*,
Domingos Pires, Getrouwde van
Negnapatan, den Luytenant *Arrais*,
den Hopman *S. Jago*, *Manoël Cor-
rea*, Hopman van *S. Ian*, *Francisco
Pereira*, *Simon Lopes de Basto* ende
andere waren deerlijk gebrant. De
meeste van deze verbranden een
Martuaan ofte groote pot met kruyt,
't welk door ons zelfs toe quam, daar
in by ongeluk 't vuur geraakte. Hier
ontfingh ook twee schooten, doch
d'eene gevaarlijker dan d'andere,
den eerwaardigen Vader *Frei Pau-
lo*, Predik-heer, aanbrengende vuur-

potten voor d'onze, in 't midden van
't gesnor der kogels. 't Zelve dede
ook den Eerwaardigen Vader *Ma-
noël Velles*, Jesuït, welke wonderlijk
verlost wierdt, want twee kogels
raakten hem zonder eenige schade.
Hy ontquam ook wonderlijk een
Donder-kloot, die aan zijn voeten
viel by de Poorte *Rajuba*, daar hy
bystant dede in den gevaarlijksten
tijt in 't gezelschap van *Alvaro Rodri-
ges Boralho*. Vader *Damiaan Vi-
eira* met zommige zijne Mede-mak-
kers, deden uyt de Kerk *S. Domin-
gos* veele goede en gewisse schoten,
om dat aldaar de *Hollanders* dichtst
by der handt waren. Den Generaal
stelde in plaatze van den gequettsten
Hopman des Stadts, die na drieda-
gen overleed, *Gasper Aranja Pirei-
ra*, Ridder van 't Kruys, en een out
Dienaar des Koninghs, van welke
de Jaren zoo veel niet konden eys-
chen, als hy wel geslooft heeft ten
tijde dezer belegeringe, zoo wel in 't
arbeyden aan de werken, als in 't ge-
vaar van den Oorlogh. Deze nieu-
wen Hopman hielp dapper het wey-
nig over gebleven Volk, 't welk men
daar op negen of thien konde schat-
ten; hier mede stelde hy zich in de
Kerk *S. Domingo* schrap, zijnde de
Frontier van den Vyant. Met even
gelijke moed nam den grooten Hop-
man *Antonio de Melo de Castro* het
nieuwe Bolwerk in, en met deze ver-
wisseling bewaarden zy den door-
gangh der Esquadres van de *Hollan-
ders* en *Cingalezen*, d'onze de stra-
ten af-zettende, ende besluytende.
Den *Hollander* liet zich op die tijdt
vinden buyten het oude Bolwerk,
zijnde die plaatze bequaam in deze
gelegenthey, om dat het Bolwerk
voornoemt, ter neder lagh, dienen-
de hen de muur tot een borst-wee-
ringh; hy hadde veel goet volk, het
welk alle uren aangroeyde met
nieuw toevoer, en de macht des Ko-
ninghs van *Candea*, welke hem te
hulpe quam, in tegendeel bevonden
d'onze haar zonder volk, zonder
cet waren, zonder kruyt, en zonder
eenige

Uerſe be-
r. iſlagiſg.

eenige verweeringe, want al't Volk was gebleven, en dat noch overigh was, lagh gequetſt, ziek, ende van honger verteert, daar waren geen Mannen genoegh om de Sterkte te bewaren, daar was geen ſpijze voor vijfthien dagen in de Stadt, 't kruyt ontbrak mede om noch twee maal 't Gefchut teladen, de Muren ende Bolwerken lagen ter neder geſchooten. Hier moet men wel acht nemen hoe den Raadt van vier-en-dertigh Perſoonen zijn aanvangh nam, van welke derthien zeyden dat het beter ware te ſterven, dan zich over te geven; maar de meeſte aanziende hoe weynigh voordeel zy zijn Majesteit daar mede konden aanbrenghen, met een doodt die zonder eenige vrucht was, alzo den wederſtant langer onmogelijk was, en zo ook de beſcherminge van de Stadt, negen oordeelden dat het beter ware zich op te geven, en 't leven van de weynige, die noch overigh waren, te behouden, om dat ten dienſte des Konings in andere gelegentheyt te mogen bewaren.

Den 10 bracht *Manoël Cabreira* een brief aan *Joan van der Laan*, en den 11 antwoorden zy, namentlijk de Vyanden, dat men van de Voorwaarden van 't overgeven zouden handelen. De Commiſſariffen tot deze zake vertrokken, *Lourenco Ferreira de Britto*, *Diego Leitao de Souza*, *Hieronymo de Lucena*, welke eyſchten opſchoringh der wapenen tot den 25 van Bloey-maant, te meer om dat men tegen die tijdt, die zoo koſtelijk was, het toevoer verwachtte: maar zy wel wetende hoe het in de Stadt geſtelt was, gaven tot antwoord dat wy de Stadt den 12 hadden over te leveren, en zoo niet, dat zy verder wilden doorbooren met haar wapenen, en ons alle te gelijk verſlaan. Met deze beraatſlagiſg maakte men in weynigh uren de Artikulen van het Verdragh, op welke ik niet gezien hebbe, ende ook om dat zy van wegen de kortheyt des tijds in zulken gedaante zijn geſtelt, darze de

naam van Artikulen niet verdienen, zoo kan ik ook niet zeggen op 't nauſte, hoe de Stadt *Columbo* haar heeft opgegeven, maar zy is verloren om datze haar zelve niet meer konde bewaren.

Als nu deze zake en 't beſluyt van den gantschen handel quam tot de ooren van het Volk, zoo hief zich een erbarmelijk geſchrey op na den Hemel, door de gantsche Stadt, van Vrouwen en Kinderen, dat's Menſchen herte ſcheurde. De Geestelike of immers de voorzichtigſte onder haar verberghden in verholen plaatzen, de beelden en heylige dingen, ontkleden de Altaren en Kerken van haar vercierzelen, om van de Ketterſ niet ontheylight te werden, gelijk zommige hebben moeten zien, die deze voorzichtigheyt niet hadden gebruykt. Den *Hollander* liet de Bolwerken wel bewaren en verſterken, zoo ook de Couraſſen, en terſtont moſten d'onze buyten komen, om haar wapenen af te leggen, zoo deden tnegentigh Soldaten ende hondert Getrouwde, en dit was het geheele getal, daar by komende in dat zelve Hopmannen; Amptenaren, Gequetſten en Kreupelen, veele droegen haar degen op haar zijde, ende haar Muſquet in de ſlinker hant, in de rechter een ſtok om op te ſteunen. De *Hollanders* ſtonden verzet, ende men kon haar in lange niet wijs maken dat'er geen meerder Volk van wapenen in de Stadt was. Den eenen zag op den anderen, verwondert zijnde over den wederſtant, ende zoo een bloedigen Oorlogh, welke deze weynige hadden uytgeſtaan, die het meerendeel geſchilderde dooden geleken, eer dan Menſchen. Den *Hollander* trok met thien Compagnien Soldaten de Stadt in, den Gouverneur *Adriaan van der Meyden* ende *Joan van der Laan* zaten te Paarde, ende de *Cingaleſche*, die alleen quamen om haar zakken te vullen, gingen het huys van den Generaal bewaren, van welke men terſtont eyſchte dat hy *Si-*

190 Solda-
ten leggen
haar wape-
nen af, zij-
de de gekee-
le reſt der
milite van
Columbo.

mon Lopes de Basto zoude over geven. Hy hadde geen zwaarigheydt hier in, ende belastede dat men mede een *Arache* van *Negumbo* haar ter hant zoude stellen, ende de *Hollanders* die tot ons over geloopen waren; in 't kort, men knooptenze alle aan de Galgh op, ziende de *Portugezen* met haar Oogen op-gehangen, door de handen der Ketteren, eenen *Simon Lopes de Basto*, die alleen zulke helden-daden in deze belegeringh heeft te wege gebracht, dat men hem met eeren een beeld mochte op-richten ter eeuwiger gedachtenisse; fy zo een quade vergeldinge voor zulke trouwe diensten van dien Portugesch Helt, ende andere ons wel toe-gedane, veroorzaakt door de nalatigheydt van die, welke hem met d'andere, op gevaar des levens, in een Tony mochte gezet hebben, om een goet heen komen te zoeken. De *Hollanders* beleden aan d'eene zijde der *Portugezen* kloekmoedigheydt, waar door zoo weynige Belegerde tot geheele zeven Maanden zoo een Stadt hadden bewaart, zonder eenigh toevoer, waar van zy zelfs mede getuygen waren, aan d'ander zijde gevoelden zy ook wel de schade, die zy ten tijde der belegeringe, met verlies van de deftigste en voortreffelijkste Hopmannen ende Soldaten geleden hadden, zijnde meer als drie duyzent onder haar gesnevelt, buyten de gequettsten ende kreupelen, makende een overslagh van d'omgelden ende onkosten, waar mede zy veel *Columbos* zoude kunnen gemaakt hebben; het verlies dat maakte haar gramstorigh, maar de kloekheydt ende de manhaftigheydt, ende den staat daar in zy nu waren, dede de galle een weynigh temperen ende matigen.

De onbeschaamde valsheyt van dit verhaal der plunderinge verdient en roept om aangewezen

Den Gouverneur ende *Joan van der Laan*, als zy nu haar woonplaatsen hadden ingenomen, lieten het Volk heene gaan om te rooven ende te plonderen, tegens het gegeven woord ende eed, gaande in zulken razernye dit werk toe, als Soldaten

in zoodanigen toeval gewoon zijn te doen, en byzonder de Ketteren zulke schant-vlekken. En schoon den Gouverneur maar eenen dagh gaf tot het plonderen, zoo strekte *Joan van der Laan* en rekte dien eenen dagh tot vijf uyt, ende om beter te zeggen van den tijdt dat zy in de Stadt quamen, en wy daar uyt trokken. Nu quam een gebodt dat alle onze Soldaten aan boort moften, en den derden dagh de Getrouwde, en zoo gingen zy na boort, ondertusfchen roofde men al wederom op strant, en ten derden maal te scheep, andere gingen mede na boort, zommige bleven in de Stadt met de twee oude Generaals, om in de Maandt September naar *Goa* te verzeylen. Veele gingen na den Koningh van *Candea*, 't welk een groot getal verzocht, ja het meeste gedeelte, met veel beloften ende geschenken. Het kan wel zijn dat het een Goddelijk middel zal zijn om *Ceylon* weder te krijgen, en veele oordeelen het voor een genade Gods, dat op dat Eylant noch een goet getal *Portugezen* zijn gebleven, ende zy zouden verblijdt zijn, indien zy noch sterker daar waren, op dat het mochte gelukken datze den Koning op maakte tegen de *Hollanders*, twist stokende, gelijk men zeyt datze nu al gedaan hebben. d'Onze wierden op *Negnapatan* aan landt gezet, daar de eerlijke Burgerye haar met alle liefde ontfingh, de zelve genezende, kleedende ende onderhoudende, tot dat *Antonio Amaral de Meneses*, Groot-Hopman ende Bestierder des Rijks van *Jafnapatan*, een trouw Dienaar van den Koningh, haar belaste betalinge te geven, verzoekende aan *Antonio Mendes d' Aranha*, die een wijl in *Gale* gevangen hadde gezeten, ende naderhandt op *Negnapatan* was gekomen, dat hy met hem na *Jafnapatan* zoude vertrekken, hy zoude zijn Groot-Hopman zijn op *Jafnapatan*, gelijk hy te voeren in *Ceylon* was geweest, want hy hadde anders geen Volk genoeg om den

Vyandt

te zijn, wy and het gebeverbaal zijn belaten: het is verre veroorlingh t plunderingeweest, ook een daat om eenige ringe di rye wel strengeli is gegeza

Vyandt 't hoeft te bieden, 't welk men alle uuren nu verwachtte. *Antonio Mendes d' Aranja* begaf zich te fcheep met d'andere Hopmannen en Soldaten; veele noch niet genezen zijnde, en geheel ongezont, keerende wederom als getrouwe *Portugezen*, om haar in 't gedrangh der kogelste begeven, ende byzonder den yverigen grooten Hopman, welke hadde konnen rust nemen na zoo veel geleden ongemakken. Zy gingen dan met Vrouwen ende Kinderen na een van de gevaarlijkste plaatsen van het Eylandt *Ceylon*. En dit was het eynde van deze Tragedie, ende het eynde van dit Beleggh, onder eenige van de Werelt misfchien 't zelzaamste, als men wel gade slaat de omstandigheyt, bewaart zijnde zoo een Stadt met minder dan twee hondert *Portugezen*, Ouden, Kinderen, Sieken, ja Ontzielden, door 't verliezen van twee Legers, in welke dat de hooftkeure der benden is gesneuveld, tegen de geweldige macht der *Hollanders*, ende den gantschen hoop der *Cingalezen*, hebbende de Belegeringh ruym zeven Maanden geduurt zonder eenigh toevoer. De Moren ende Heydenen staan verslagen als zy dit verhaal hooren van de gene die dit alles van de hare hebben bygewoont, en gezien wat'er is gearbeyt. Zoodanigh was de dapperheydt ende getrouwigheydt der Inwoonderen van *Columbo*, wel bevesticht met daden tegen alle haar ongemakken, maar weynigh (gelijk gebleken is) gelukkig in uytslagh: een yder moet zich over deze Heldenmoed en kloeke daden verwonderen. Zo heeft zijn Majesteyt verloren een plaats, een Rijk driemaal geërft, vry grooter dan *Portugal*, veel rijker ende overvloediger, ende het herte-bladt van de Werelt, geen beter Landtstreke ziet de Son aan met zijn stralen; zoo is verloren het hert van Orienten; ende met het zelve wat van den hooft-hoek van *Comorijn* om de Zuyd is gelegen, het welk nu in de weeghschaal hanght;

zoo is verloren de geheele Armade, welke tot *Ceylons* ontzet zoo verre was gekomen, maar niet tot de Stadt, om dat de Hopmannen het gevaar des Zees duchten. Den Grave zant de eerste Armade, zy quam niet voorby den hoek *Comorijn*, het toevoer van *Manaar* raakte ook in 't riet.

Den 29 Maart zondt den Grave Onder-Koningh de tweede Armade, welke hy al in Januario beloofd hadde in zijne Brieven. Men zeyt dat het was uyt gebrek van gelt, daar nochtans zijn Majesteyt Schepen en macht genoegh hadde om zoo een plaatze te helpen, die ik geloove dat de zelve gaarn met een groote zomme zoude willen koopen. Een groote hooft-zomme hadde *Nuno Alva-* „ Eenige
„ ydele en
„ frivole re-
„ denen
„ waarom
„ Columbo
„ niet is
„ ontzet.
res Botelho in *Mosambique* verteert en gespilt, ende den Koningh van *Castilien* kende zijn doen voor goet. wy hebben een beter Koningh in *Portugal* als die van *Castilien*; de Koningen konnen noyt waarzeggen, zy bewaren haar rijkdommen voor Dieven en dieveryen, maar zy en sparenze niet tot den dienste des Landts, met een woordt, het toevoer haperde alleen aan *Columbo*, en zoo is geheel *Ceylon* verloren; laatze nu vergeldinge ende belooninge verwachten die wel, en straffen, die qualijk gedaan hebben, en de Stadt in haar noodtzakelijkheyt niet zijn te hulpe gekomen, en laatze geëert en vereert werden die voor den welstandt der zelve haar bloedt gestort hebben, volgens het gene hier ver-
toont ende gezien is. Zoo lange de Majesteyt niet en zal gelieven te gebieden de Geheym-schrijvers, ende andere de goede ordren t'onderhouden, welke haar belast zijn, en niet zoodanige voor te stellen die haar behagen, zoo zal de zelve noyt de goede konnen beloonen en de quade straffen, dewijlze noyt achter de rechte waarheydt zal komen. Derhalven werdt aan zijn Koninghlijke voeten dit Geschrift geleyt, getrokken uyt een Dagh-register, gemaakt
in

*Ernstige
aanmaninge
aan de Ma-
jesteyt van
Portugal.*

132 *Belegeringh van* COLUMBO, &c.

in *Columbo*, ende uyt andere zeke- | welke met alle getrouwigheydt dit
rebewijzen, gezien ende nagezien | Beleggh hebben bygewoont van het
door Geestelijke ende Wereltlijke, | begin tot het

E Y N D E.

Nauwkeurige en waarachtige ontdek-
king en wederlegginge

Van de

A F G O D E R Y E

Der

OOST-INDISCHE HEYDENEN,

Malabaren, Benjanen, Gentiven, Bramines,

En meest alle andere *Oost-Indianen*, uyt hun eygen *Devagal* ofte Wet-boek, uyt *Indiën* over gebracht, nevens andere authentijke en originele Hand-schriften, t'zamen-spraak en bywooninge met hun voor-naamste Priesters en Wet-Geleerden op-gespeurt, getrouwelijk aan den dag gebracht, en grondigh wederlegt.

Met de Afbeeldingen hunner Afgoden, na hunne eygene Beelden getekent, en kurieus in koper gesneden.

Door PHILIPPUS BALDÆUS, Dienaar des Godlijken Woords
eertijds op *Ceylon*, en nu tot *Geervliet*.

AMSTERDAM,

{ JANSONIUS van WAASBERGE,

By JOHANNES {

En

{ van SOMEREN. Anno 1672.

Met Privilegie voor 15 jaren.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

A F G O D E R Y E

Der

OOST-INDISCHE HEYDENEN,

Zijnde

*Een ware en nauwkeurige verhandeling van den Godts-
dienst der Indostansche, Choromandelsche, Ma-
labarsche en Ceylonsche Heydenen, hoe de
zelve af-gebeelt en geëert werden.*

E E R S T E D E E L.

Het I. Capittel.

Van de algemeene kennisse G O D S.

*Alle Men-
schen weten
o'er een
godt is.*

Et is een onfeylbare, on-
bedrieghlijke en onwan-
kelbare waarheydt, dat
al'e Volkeren een ken-
nisse Godes, en van de
opper-macht aller dingen hebben,
welke uyt zich zelve is bestaande,
ende van niemandt af-hangende, en-
de alles het leven en den adem is ge-
vende, ook niemandts dienst van no-
den heeft, en dat alle dingen door
dien Godt, haar wezen en welstant,
geduurzaamheydt, begin ende vol-
maaktheydt hebben; ende of wel
zommige Volkeren t'eenemaal schij-
nen zonder Godt en Godts-dienst te
leven, gelijk van de *Chilezen, Ta-
puers, Brasilianen, Caribanen*, de In-
woonders van *Florida, Madagascar*,
en andere *Amerikaansche* ende *Afri-
kaansche*, inzonderheyt de Inwoon-
deren van de *Kaap de goede Hope*, ge-
tuyght werdt, zoo staat even wel hier
aan te merken, dat dit oordeel door
onkundigheyt der lant-talen, en een
korte ommegangh met die Landaart
is gesproten. Als ik eerst Anno 1655
aan de voornoemde *Kaap* lande, vel-
deik het zelve vonnis: maar Anno

1666. aldaar drie Maanden vertoe-
vende, hebbe ik het tegendeel be-
vonden, ende om veele andere rede-
nen voorby te gaan, zoo moet men
weten, dat veel van die Menschen en
Barbarische Natien heymelijk en by
nacht hare Godts-dienst plegen, niet
alleen om de stilheydt en de meeste
bequaamheyt, dewijl de groote hitte
dan geweken is; maar ook de *Heyde-
nen* hielden vast, dat ook de Goden
des nachts op Aarde quamen. *Quin-
tilianus Declam. x. omnis religio tem-
plorum, omnis religio Lucorum, cum
tacuere mortalia & profani procul er-
ravere sedibus totis, solitudine frui &
suis dicitur exire simulachris & ita Ve-
nus cum 3. gratis nocte choreas age-
bat.* Voslius l. 2. c. 1. Dies het (na
Cicerós getuygenisse) onwiderspre-
kelijk waar is, dat alle Menschen van
naturen de kennisse Godes in-gebo-
ren is, 't welk niet alleen de nature
bevestigt, maar ook de H. Schrif-
ture, *Rom. 1. 19.* Ja 't is onmogelijk
dat een redelijke ziele kan zijn zon-
der de kennisse Godes. Ik laat nu va-
ren alle die doorluchtige en krachti-
ge voetstappen Godts, die het men-
schelijk vernuft in zijne heerlijke
werken vint uyt-gedrukt, waar door
de onzienlijke dingen Godts, zijn

*'t Welk uyt
de Nature
en de Hey-
lige Schrif-
ture wordt
bewezen.*

(A) eeuw-

eeuwige kracht ende Godlijkheydt, van de scheppinge des Werelts aen, doorzien en verstaen werden. *Galenus* aanmerkende met aandacht de wonderlijke gestaltenisse vande deelen des menschelijken lichaams, berste in deze rede uyt, zeggende: *Dat Godt zijne werken meer vergiert hadde, dan door eenige konst konde bedacht werden.* *Arnobius l. 1. Quis homo est cui non sit ingenitum non affixum, imo ipsis in genitalibus matris non impressum non insitum esse regem at Dominum cunctorum quaecunque sunt moderatorem? ipsa denique hincere si animantia muta potis essent, si in linguarum nostrarum facilitatem solvi, clamarent, ut & arbores, Deum solum esse Dominum cunctorum.*

Bespotters van de veelheyt der Goden, zelfs by de Heydenen gevonden.

't Is waar dat'er t'allen tijden Godverzakers zijn geweest, als *Diagoras*, *Theodorus*, *Cyrenaeus*, *Bion*, *Evemerus*, *Lucianus* en *Epicurus*: maar onder haar zijn zommige geweest die wel de naam hadden van Ongoddisten of Atheïsten, maar in derdaat die niet verdient: want zy bestreden niet den waren God, maar de veelheydt der Goden, gelijk *Socrates* die belachte, en daarom ter doot wierd veroordeelt, gelijk dat *Diagoras* betoonde in 't verbreken van het beelt van *Herkules*, zeggende: *Et hic erit tibi decimus tertius labor*, scherpende verweet hy den God *Herkules*, dat zich zelve weder op te richten, zijn dertiende kloeke daadt zoude zijn. Zoo kan men in een goeden zin de woorden van *Protagoras* *ABDERITES* nemen, die om de zelve in ballingschap wierdt gezonden; zy luyden aldus: *Πολλοὶ θεῶν ὅτι εἴπω εἰδέναι εἴτ' αὖς εἶναι εἴτ' αὖς ἔχειν.* Dat is: *aangaande de Goden hebbe ik niets te weten, of zy zijn, dan of zy niet en zijn*; zoo dat deze Lieden de Godheydt niet bestreden, maar voor stonden: want *Πολυθεΐτης ἐστὶν Ἀθεΐτης*, *Veel Goden te kennen is geen God te kennen*, gelijk d'oude *Athenasius* seer wel zeyde.

Verscheyde God-verzakkers.

Daar zijn ook t'allen tijden aan d'andere zijden Menschen geweest godloos en boos, die met haar wer-

ken hebben getoont, dat zy de gedachtenisse Gods uit haar herte banden. Zoo spreekt den Koningh en Prophete *David* van de Godloozen, dat zy in haar herte zeggen, *daar en is geen God*, *Psal. 14. 1.* En zulke Menschen zijn (God betert) niet dan al te veel in het midden van het Christendom bevonden, en zulke zijn verscheyden, zommige God met den monde lochenende, ende het licht der nature uytblussende, andere openbaar godloos, den Heere met hare werken verzakende, andere God de bestiering van deze ondermanige dingen ontrekkende; andere God alleen als huurlingen dienende, welke alle 't in-geboren zaad van de kennisse Gods verstikken, en dewijl hare gedachten niet en worden geoeffent, nochte opgewekt in de kennisse Godes, zoo versterft de kennisse van d'Opperste Wijsheydt in haar. 't Is anders zeker dat alle redelijke Schepselen, ja de Duyvelen zelfs God kennen, *Jak. 2. 17.* Maar de God der Eeuwen heeft wonderlijk de oogen van de Ongeloovigen verduystert, op dat haar het ware licht van Gods kennisse niet en zoude bestralen. *Arnobius l. 1. Contra gentes. Templā felibus, scarabeis & buculis sublimibus sunt elata fastigiis.* In twee byzondere dwalingen zijn zy (door des Sathans arglistigheydt) vervallen, eerst dat zy meer Goden hebben bedacht boven den eenigen waren God; ten anderen hebben zy God niet geëert, gelijk het betaamde, maar verydelt geworden zijnde in hare gedachten en overleggingen, haar onverstandigh herte zijnde verduystert geworden, de heerlijkheyd van den onverderffelijken God veranderende in de gelijkenisse eenes beeldts van een verderffelijk Mensch, en van gevogelte, en van viervoetige en kruypende gedierte. Zoo geloofden de *Egyptenaren*, *Solem esse μὲν τοῦ οὐρανοῦ θεόν*, dat is, *de Zonne is den eenigen Hemelschen God*. Onder andere redenen van d'Afgoderye stelt *Thomas Aquinas* de zwakheydt van 't menschelijk vernuft, dat bo-

De Heeren door arglistigheydt des Sathans verleyd, hebben twee boosheden begaan, Godt nieeerende, het betaamde: Ten tweeden Godlijke eere Afgoden toeschrijven, ja zelfs a Schepzelerende, en den Schepper Rom. 1. 2

ven de zienlijke en lichamelijke dingen niet gaat, daarom hebben zy de hemelsche lichamen de Zonne, Maan en Sterren Godlijke eere bewezen, en haar is over gekomen 't gene die geschiedt, die na een Koninghs Hof gaan, en wil den Koningh zien, en meynt dat alle wel-gekleede Hovelingen de Koningh zelve zijn. Te rechte dan noemt den hoogh-geleerden en wijdt-beroemden Heer *Vossius* l. 1. c. 4. *De idololatria gentium*, deze godloosheydt, *geminum flagitium*, *Deum suo honore defraudare*, & *eum non deo dare*; dat is, een dubbelt schelmstuk God van zijne eere te berooven, en die te geven aan 't gene dat geen God en is. Want zoo worden de Afgoden in de H. Schrift genaamt 1 Cor. 8. 4. Wy weten dat den Afgod niets en is in de werelt; en de *Hebreeuwſche* grondt-text noemtze *אלילים*, *metigbelden*, Lev. 26. 1. zy noemtze ook *אלילים* geen Goden, zy krijgen ook de name by de H. Geest van *עצבים*, *ſmerten*, om dat men den waren God daar mede ſmerte aan doet, ende zijne Majesteit grootelijks vertoornt, Jer. 7. 18. Deut. 32. 21, 22. Leest van deze booze daat den Propheet *David*, Psal. 106. 20. en Jer. 2. 11.

De wijſte evenwel onder de Heydenen, gelijk *Laëtantius* getuyght, hebben maar eenen waren God gekent: want zeyt hy, *cum jurant cum optant*, & *cum gratias agunt*, *non Jovem aut Deos multos, ſed Deum nominant*; adeo ipsa veritas, cogente natura etiam ab invitis pectoribus erumpit; dat is, *Als zy zweeren, ofte yets wenschen, en als zy danken zoo noemen zy geen Jupiter of veele Goden, maar eenen God, zoo komt de waarheyt zelfſte voorscijn, en berſt uyt de onwillige herten, door den dwangh en de kracht van de natuure.*

't Is wel waar dat zy dien God veele namen hebben gegeven, maar daar mede beduyden zy niet de veelheyt der Goden, maar de verscheide krachten en eygenschappen Gods. Dit getuygt *Seneca*, den wijzen *Spangiaart* l. 4. de beneficiis c. 78. *Quoties voles,*

tibi licet aliter nunc Authorem rerum nostrarum compellare & Jovem illum optimum ac maximum, rite dices & Tonantem & Statorem, tot ejus appellationes esse possunt, quot munera, hunc & Liberum Patrem & Herculem & Mercurium nostri putant, sic hunc naturam voca, Fatum, Fortunam omnia ejusdem Dei nomina sunt, varie utentis sua potestate. Daar konnen, zeght hy, zoo veel namen Gods zijn, als daar zijn zijne weldaden. Dit was het gebedt van *Diana*, datze mochte behouden *Αἰώνιον παρθένω*, een eenwige maaghdom, ende *πολυνομίω*, veel namen, gelijk zy dien ook by de *Heydensche Dichters* heeft. De *Chinezen* eeren onder de name van *Pussæ* drie Godlijke eygenschappen, en schrijven de zelve veele armen toe, als willende vertoonen dat zy de Moeder zy van alle de Goden, gelijk *Cybele* en *Isis* by de *Egyptenaren* *πολύμαστος & πολυβασχίω*, dat is, *met veel armen ende borsten af-gemaalt* werdt; ende de Geleerde welke de veelheyt der Goden belachten, hebben door de borsten en veel armen niet anders verstaan dan de veelvoudige krachten van de alles goet doende nature. *Vossius* l. 1. c. 20. de origine & progressu idololatriæ. De *Persianen* hielden de Zonne voor haren God, zy noemden de zelve *Μίθρα*, van 't woord *מִתְרָא* en *מִתְרָא*, in onze tale groot en grooter, zoo veel als *δυναστικός*, *Heere*; hy wierd ook genaamt *Τριπλάσιος* ofte *drievoudigh*, na zommige meyninge, om dat het licht der zonne drievoudigh was ten tijde van *Hiskia*, 2 Reg. 20. Jes. 38. 2 Paral. 22. ofte, 't welk wel zoo gelooffelijk is, om uyt te drukken de drie hoofd-eygenschappen Gods, zijn wijsheydt, goetheyt, ende macht. De *Hebreen* noemden de zonne *שֶׁשׁ*, om dat zy alle zaken dient, *Coccejus* in *Psal-mum* 19.

Maximus schrijft uyt zijne ende aller *Heydenen* naam aan *Augustinus*: *Equidem unum Deum esse summum atque magnificum quis tam demens mente captus neget esse verissimum? hujus nos virtutes, per mundanum opus,*
(A 2) diffu-

De wijſte
der de
eydenen
hebben
maar eenen
God gekent.

De Heydenen
hebben
God veele
namen ge-
geven, om
dat zy zijne
eygenschap-
pen met een
woord niet
onden uyt-
rukken.

diffufas, multis vocabulis invocamus quoniam nomen ejus proprium cuncti ignoramus: nam Deus omnibus religionibus commune nomen est, ita fit ut cum ejus quasi quædam membra carptim variis supplicationibus prosequimur, totum colere profecto videamur. Met welke woorden hy rondelijk verklaart, dat zy daarom God veele namen gaven, om zijn menighvuldige werken en krachten, en om dat zy zijn eygen name niet en wisten. God heeft ook zijn eygen name יהוה, niemandt dan zijn eygen Volk bekend gemaakt, zeggende *Exod. 3. 14. Ik zal zijn die ik zijn zal.* En *Exod. 62. Met mijnen name Heere, ben ik haar niet bekend.* 't Is aanmerkens waardigh dat *Eusebius* verhaalt, *l. 6. c. 3. Histor. Eccles.* van *Attalus*, die den Tyran, welke hem vraaghde hoe de namen van zijn God was, antwoorde: *Qui plures sunt, nominibus distinguuntur, qui autem unus est non indiget nomine;* dat is, *Daar veele Goden zijn worden zy met namen onderscheyden, maar die een alleen is heeft geen name van noode.* En schoon God al veele namen heeft in de heylige Schrifture, zoo beduyden zy maar eene Godlijke kracht. *Hieronymus* in zijn Brief aan *Marcellam*, telt 10 namen Gods op uyt de heylige Schrift, als 1 *El*, 2 *Elohim*, 3 *Eloah*, 4 *Sebaoth*, 5 *Heljon*, 6 *Eheieh aser Eheieh*, 7 *Adonay*, 8 *Jah*, 9 *Schaddai*, 10 *Jehovah*.

God behoeft geen name dewijl hy van alle onderscheyden is, evenwel ziet men verscheide namen Gods in de heylige Schrift.

Hoe de verstandige Heydenen God hebben beschreven.

De verstandighste Heydenen hebben God en zijn wezen gepooght aldus te beschrijven, hem noemende *ensentium* (wezen aller wezen) *ens primum* (het eerste wezen) ook *primum motorem*, & *vim motricem* (d'allerleerste beweging, en bewegelijke macht) gelijk *Aristoteles* spreekt; en *Plato* noemt hem *omnium rerum Authorem*, & *moderatorem*, *optimum*, *maximum* *qui omnia prævidet atque sustentat*; dat is, *De eerste Fonteyne van alle dingen, en de beste en grootste Bestierder van het Heel-al, die alles voorziet en onderhoudt.* En gelijk *Arnobius l. 1. adversus gentes* spreekt: *Prima Deus causa est locus rerum ac spatium funda-*

Een keerlijke beschrijvinge van God uyt *Arnobius*.

mentum cunctorum quæcunque sunt infinitus ingenitus immortalis perpetuus, solus, quem nulla delinuat forma corporalis nulla determinat circumscriptio qualitatibus, expers quantitatis, sine situ, motu, habitu de quo nihil dic mortalium potis est significatione verborum.

Dus verre van de veelheyt der Goden, in welke stoffe wy ons niet breeder hebben willen in laten, niets zijnde onze meyninge yets voor te brengen, dat by veele geleerde deftige en heerlijke Mannen alreede is verhandelt, maar alleen 't gene noch in duyfsterne verborgen is, en door onze ervarentheydt is aangemerkt. Nu zullen wy spreken van de tweede dwaal-weg der Heydenen, namelijk de valsche Gods-dienst, waar in dat God niet recht gedient werd. Het is bekend dat de ware Gods-dienst gaat tusschen twee Klippen, kiezende de middelwegh, d'eene is bygeloovigheyt, d'andere godloosheyt, en verzuym van God ende zijnen dienst; duyzent en duyzent Zielen lijden schipbreuke ontrent deze gevaarlijke rotzen, doch meer ter flinker dan ter rechter hant. Hier van getuyght *Clemens Alexandrinus*, zeggende: *Bisariam à religione receditur, vel per dei otia moriatur, in excessu, vel per defectum in defectu.* Dat is; *Men wijkt tweezins van den Gods-dienst, of door bygeloove in uytsporigheyt, of door godloosheyt in gebrekkelijckheyt.*

Des theurs ninge in werk.

Tweed dwaal-weg der Heydenen.

Ik zal dan in mijn bestek blijven, en toonen, gelijk de veelheydt der Goden verdoemelijk is, zoo ook de Gods-dienst der Heydenen. Dat de Heydenen geheel geen kennisse Gods zouden hebben, is te voren ontkent. De Afgoderye is dan tweederley, als yemandt Godlijke eere bewezen werd, die hem niet toe en komt, en ten anderen als een valsche Gods-dienst begaan werd, by voorbeeldt, indien men God de eere van een Mensch aandoet, en in tegendeel een Mensch de eere van God.

Wat Afgoderye is

Gregorius Nazianzenus beschrijft ons d'Afgoderye aldus: *Εἰδολολαλεία ἐστὶν ἡ μεθεσθὶς τῆς θεοσκυνήσεως ἀπὸ τῆς πεποιητῆτος ὅτι τὰ κτίσματα.* Dat is: *Afgo-*

Afgoderye is een veranderinge van aanbiddinge van den Schepper tot de Schepselen. Ende een ander zeyde zeer wel: Εἰδο λολάειας τῶν πάντων Ἑσχατον κακῶν ἐστὶν ἐν τῇ μετέσσει τῆς ἀρεσκυήσεως ἀπὸ τῆς πεποιήκτος ὅτι τὰ Κτίματα.

En wel der Afgoderye

Dezen grontslaghe geleght hebben-
de, zullen wy tot de Heydensche
Godts-dienst voort gaan, nament-
lijk, der Inwoonderen op *Malabar*,
Choromandel, ende het Eylandt *Cey-
lon*: want alle de Gods-diensten met
naukeurigheyt en grondt te beschrij-
ven, is voor een Man onmogelijk.
Wy besluyten dan dit Capittel, om
den gruwel der afgoderye aan te wij-
zen, die de H. Schrifture in 't begin
en het laatste van hare heylige blade-
ren, ons zeer ernstelijk af raadt, ge-
lijk den H. *Johannes* spreekt, *Joh. 5.*
vers 21. Kinderkens, bewaart u van
den Afgoden. De *Joden* getuygen zelf
datze om die zonde van *God* zwaarst
zijngestraft, en dat haar geen straffe
over komt, of daar is een onge van
de zonde des gouden Kalfs in, *Exod.*
32. 4. Zy getuygen ook tot 44 maal
deze zonden van *Afgoderye* in het
Oude Verbondt verboden te zijn.
Van de *Afgoden-dienaars* spreekt
Rabbi Moses Maimon aldus, ende ge-
tuyght, dat deze navolgende geen deel
hebben in de toekomstige Eeuw, die
ontkennen dat *God* is de regeerder van
de Werelt. Ten 2. Die veel Goden stel-
len. Ten 3. Die wel gelooven dat'er
een *God* is, maar dat hy een Sterre ofte
Planeet is. Ten 4. Die ontkennen dat
God alleen den Schepper van de We-
relt is. Ten 5. Die de Sterren eeren als
Uytleggers tusschen *God* en haar.

Rabbi Mo-
sis Maimo-
nis gevoe-
le.

En uyt des
en Cap-
itels.

Wy gelooven dan, dat *God* d' Al-
bestierder, Schepper, en Onderhouder
is van alle dingen, onvermenght, on-
lichamelijk, en die de volmaakteit be-
zit, zijnde een volkomen onbegrijpe-
lijke wijsheyt, gelijk hem *Anaxagoras*
noemt τὸν ὄντα, het verstant, ende ἄσω-
ματον, onlichamelijk. *Plutarchus* zegt
dat hy is ὅς ἐστι καὶ ἀγὰρος καὶ ἀκράτου ἑμμε-
μυγμένον πᾶσι. Dat is: In alles een on-
bevelekt verstant, heerschende, ende alle
dingen zijn heylige kracht uyt deylen-

de. Niet verder van deze stoffe, waar
van andere wijdtloopigh hebben ge-
schreven, die na kunnen gezien wer-
den van de Lees-gierige, zoo by de
oude als nieuwe Schrijvers.

Schamen moet zich *Vorstius*, daar
een *Heyden* uyt licht der nature wel
wist dat *God* zonder lichaam was.
't Is een bedriegerye des Duyvels ge-
weest! (waar door de *Heydenen*, die
alreede *God* vergaten, om dat zy hem
met d'oogen niet en zagen) met hul-
pe van de Heydensche Priesters wijs
gemaakt wierd (om niet alle Gods-
dienstigheyt te laten vervallen) dat
de Goden des nachts op der Aarde
quamen, en dat zy wel lichamelijk
waren, maar ἀθάστοι onverderffelijk,
datze met *Neëtar* ende *Ambrosia* ge-
spijst en gelaast wierden, dat zy sub-
tijle lichamen hadden ἀνείματα zon-
der bloet, in plaatze van 't zelve heb-
bende een dunne subtijle vocht.

Het II. Capittel.

*Verscheide Seëten der Bramines; haar
gevoelen van de Scheppinge; Afgod
Ixora; en Quivelinga vergeleken
met den Priapus, en wederleght.*

DEn waren *God* moet noodtza-
kelijk maar een zijn: Want,
zeyt *Zeno*, of daar is maar een *God*,
of geen *God*. Wy willen nu niet spre-
ken van het onderscheyt der in-ge-
beelde Goden, als der *Philosophi-
sche*, *Poëtische* en *Burgerlijke*: want
of zy wel van die, in 't getal van vee-
le hebben gesproken (gelijk de oude
Heydenen haar *Deos majorum* en *mi-
norum gentium* hadden) zoo onder-
scheyden zy ook hare populaire *Go-
den* van den eenen natuurlijken *God*,
ende *Pythagoras* kende wel veele
Goden, maar hy noemde den groo-
ten *God*, den *Vader der Goden* en der
Menschen. De *Heydenen* hebben ook
driederley slaghe van Goden gehad,
Numina vel cœlestia, vel *terrestria* &
subterrestria. *Kircherus* *Chinae illu-
strata* 3 parte p. 136. *Vossius* l. 1. & 2.
Animales & naturales Dii. Zoo staat
ons dan te onderzoeken, welken
God de *Malabaren* Inwoonders van

Zenoos ge-
voelen of
een *God*, of
geen *God*.

de vafte kufte van *India*, beneden en boven de *Caap Comorijn*, als in *Tute-corijn*, *Trevancoor*, *Coilang*, *Caliculang*, *Cochin*, *Cranganor*, *Calechut*, *Cananor*, en de volkeren van *Choromandel*, ende van het Eylant *Ceylon*, (want binnen die palen blijven wy alleen) voor den Opperften erkennen. 't Is alzo dat zommige *Wiftnou* voor den opperften *God* houden, ende daarom *Wiftnouwaes* genoemd werden. 't Is ook bekend dat de *Bramines* in 't ftuk van hare Gods-dienft niet eenerley gevoelen hebben, maar zesderley zijn, te weten, de *Weiftnouwas*, *Seiria*, *Smaerta*, *Schaerwae-ka*, *Pafenda* en *Tfcheëtea*, gelijk daar van kan gelezen werden *D. Abrahamus Rogerius*, l. 1. c. 3. zoo zijn de *Benianen* van *Guzuratte* in 83 *Seëten* verdeylt, doch in 't gros beftaan zy uyt vier Hooft-seëten.

Verscheide
Seëten der
Bramines.

De eerste genaamt *Cenrawach*, deze mogen noch vyer noch licht gebruyken, drinken geen kout water, uyt vreeze dat eenige dierkens ofte beestkens in 't zelve mochte zijn, gaan niet over straat, dan voor al eer zy de straat, met een bezem, die zy altijd by haar hebben, zullen gevaagt hebben, uyt vreeze dat zy yets levendigh mochten doot treden. Zy gelooven geen *God*, maar houden fttaande dat alles door de Fortuin geschiedt.

De tweede Seëte is genaamt *Samarath*, deze gelooft dat'er een *God* is.

De derde *Bifnou*, welke haar *God Ram* noemt, welke 40 dagen in *Augufto* naar den anderen vaffen.

De vierde Seëte is genaamt *Goe-gijs*, zy slapen des nachts in de Kerken, alzo zy geen eygen huyzen mogen hebben; zy beftrijken haar lichaam met affche, ende gaan veel naakt, alleen een doek voor haar Schamelheyt hebbende; zy gelooven dat'er een *God* is, die alle dingen heeft gefchapen, en dat hy in alle gedierten, Menschen en Vee tegenwoordigh is, haren *God* noemen zy *Bruyn*, en dat geen Schepselen op hem hare oogen kunnen houden, van wegen zijn heerlikheyt, dat hy

alles kan breken als hy wil, dat hy *Zon*, *Maan* ende *Sterren* het licht geeft; yemandt in haar geloove stervende, gaat recht na *Bruyn* toe, na haar doot worden zy niet verbrant, gelijk andere, maar begraven. Die haar geloove wil aannemen moet zes Maanden zijn lichaam met koeyemist onderhouden, ende alle dagen $\frac{3}{4}$ ofte een pondt gewichte van deze mist in zijn spijs eten, want de *Koe* by haar als een *Afgod* geëert werdt, en de mist gantsch reyn geacht, zijn zeer bygeloovigh als andere *Heydedenen*, hebben haar goede en quade tekenen. Quade tekenen zijn deze, een ongelade *Karre*, *Buffel*, *Ezel*, een *Hondt* zonder eten in de mont, een *Geytenbok*, een *Aap*, een *Goutsmid*, *Timmerman*, *Barbier*, *Snijder*, *Smit*, *Katoen-klopper*, *Veger*, een *Weduwe*, een *Dooden*, of een van de *Begraaffenisfe* komende. Voor goede tekenen achten zy een *Elephant* haar ontmoetende, een *Kameel*, een *Paart* zonder last, een *Koe*, *Osse*, en *Buffel* met water geladen. Doch van alle die Seëten kan men by *Texeira*, *Carolinus*, *Joan van Twift*, *Rogierius* en andere lezen, waar na toe wy den nieuwfchierigen *Lezer* zenden. *Viftnou* dan werdt van zommige voor den opperften *God* gehouden, doch andere, en wel de meeste stellen *Ixora*, waar van wy eerst zullen fpreken, daar na ook van *Viftnou* en *Bramma*.

De *Bramines* hebben een wonderlijk gevoelen van de Scheppinge des Werelts (waar van wy breeder in het toekomende zullen handelen) zy zeggen dat de Werelt kleynder en kleynder werdende, zal tot de gedaante van een droppel waters komen, en dat'er niet zal over blijven dan *Ixoretta*, dat is, de *Godlikheydt*. Maar daar na zoude zy wederom aanwaffen en grooter werden, en dat *Ixoretta* als dan een geluyt zoude geven van een syllabe *quen*, gelijk het geluyt van een *Krekel*, ende na dat *Ixoretta* zoo dun zal geworden zijn als een druppel van den dauw, zoo zal zy, rijp wordende, wederomme aangroeyen, ende niet alleen gelijk wer-

Wonde
gevoelen
Bramin
aangaan
de Wer.

werden een mostaart-zaat, maar ook een Parel, en ten laastten een Ey, en dat daar in vijf Elementen zouden te voorschijn komen, ende dit Ey zoude zeven schellen hebben in 't ronde gaande, gelijk de schellen van den Ajuyn, waar uyt dan het vuur voort berstende na boven, ende de Lucht een andere gangh nemende, het Ey als dan in twee ongelijke deelen zoude breken, het bovenste ofte hoogste deel zoude den Hemel worden, het onderste, de Aarde, ende om dat dit Ey zeven schellen heeft in de ronte, zoo geschiede het in 't open doen dat'er veertien halve schellen bevonden wierden, namentlijk zeven boven, dat zijn de zeven Hemelen, ende zeven beneden, dat zijn de zeven Werelden. O onzinnige ydelheyt! zoude de Werelt uyt een Ey voort komen, daar zy zelfs vast stellen dat *Bramma* de werelt heeft gemaakt: want zy noemen *God* zelfs in haar benautheyt, in hare tale, *Vanamum pumium-pareitar tambiran*. Dat is: *God Schepper van Hemel en Aarde*. Ja alle *Heydenen* weten dit wel: nu, zeer wel zeght *Cicero*, *De quo omnium natura consentit id verum esse necesse est*. Dat is: *Daar in, dat aller Menschen nature toestaat, moet noodtzakelyk waar zijn. Ea quæ naturaliter rationi sunt insita verissima esse constat. Thom. Aquin.* Doch na deze dwaze en malle stelling zoude de Werelt niet gemaakt of geschapen, maar uyt-gebroeyt zijn. Is het ook niet een groote dwaasheydt den Pottbakker met het leem te vermengen? *Laëtantius l. 10. c. 3.* noemt dit een razernye. Nu dit leeren de *Bramines*, als zy voorgeven dat *Ixoretta* in een Ey is verandert, en dat uyt dit Ey de Werelt voort-gekomen is, zoo zal dan *God* te gelijk zijn, en den Schepper en de stoffe, daar uyt de Werelt bestaat, ende na haar voor-geven zoude *God* de Werelt niet scheppen, maar eer zich in de Werelt veranderen.

Zoo is het mede zeer ongerijmt te zeggen, dat *Ixoretta* of de *Godlijkheyt* af en toe zoude nemen, daar de

ware *Godheyt* de volmaaktheyt bezit, en daarom by de *Grieken* is genaamt *Τελείωτης*: want in *God* is geen veranderinge, of schaduwe van omkeeringe, *Jac. 1. 17. Rom. 11. 29. Malach. 3. 6. Jes. 46. 10.* Ende zeer wel zeyt *Plutarchus*: *Est Deus secundum nullum tempus, in quo nihil prius nihil posterius*. Dat is: *De Godheyt is niet in der tijt, in hem is geen eerst noch laatst*. En *Augustinus*: *Ille Deus est qui immutabilis est*. Dat is: *Die is God alleen die onveranderlijk is*. Dit Ey daar wy te voren van gesproken hebben, in twee deelen geopent zijnde, zoo quam in 't midden van het zelve een gat te voorschijn, het zelve van onderen tot boven toe doorboorende, ende in 't midden van dat gat quam een draat voor, de welke de 14 Werelden t'zamen vast reegh. *Ixoretta* zettende zich in 't opperste ende het hoogste van den Hemel, en op die zelve tijdt wierdt op der Aarde gemaakt een Bergh *Calajage* genaamt, en op den top des zelfs ver- toonde zich een driehoekige streep, genaamt *Tricon Sacra*, in 't midden van 't zelve wies een ront dinck, genaamt *Quivelinga*, 't welk beduyt de leden der voortteeling der *Mappen*, en den driehoek der *Vrouwen*.

Deze *Quivelinga*, zeggen zy, is *Egafourunam*, dat is, *God zelve*, en de zelve als *Ixoretta*. De reden van dit gevoelen is, om dat zy zien, dat alle dingen, die leven hebben, door voortteeling van het mannelijk en vrouwelijk geslachte voortkomen, en dat dierhalven een Manneken is de oor- zake aller dingen, en by gevolg *God* zelve, en daarom eeren zy den *Quivelinga*, die in haar Tempels stellende, de zelve met bloemen vergierende. Daar worden onder de *Heydenen* eenige Geestelijke gevonden, *Jogys* genaamt, die den *Quivelinga* om hare halzen dragen, gemaakt van hout ofte koper gelijk andere haar Reliquien; en als zy zullen eten, zoo offeren zy het zelve het beste en het aangenaamste. Hier van verhaalt ook *D. Rogerius*, sprekende van de figure *Lingan*, zijnde *membrum vi-*

Wat Quivelinga is.

rile

Werleg-
gin van
ba. inge-
ry. gevoe-
len.

rile in muliebri membro, ende onder zoodanige Figure werdt *Ixora* of *Esfware* in de *Pagoden* of Duivels Tempels gedient.

Augustinus l. 7. c. 21. de *Civitate Dei*, verhaalt, dat in *Trietericis Bacchi* (welke om de drie Jaren op den Bergh *Cithere* des nachts gehouden wierden) de onreyne *Phalli* en *Priapi* wierden om gedragen; hy getuyght ook, dat ter eeren van *Liber* ofte *Bacchus*, op de gemeyne wegen van *Italien* zulke Godsdiensten wierden gehouden, met zulke moetwillige schandelijkheyt, dat de oneerlijke Beelden van mannelijke schaamte geëert zijn, niet in eenige heymelijke plaatze, maar in 't openbaar, en met verheugende boosheydt: want dit vuyle lidt wierdt op een wagen gestelt, ende alzo gevoert, eerst op de gemeyne wegen, door de velden, en daar na voorts tot de Stadt toe, ja in de Stadt *Lavinium*, wierd een geheele Maant aan *Liber* toe-geëygent, in welken tijdt een yder alle vuyle woorden gebruykte, zoo lange tot dat het voornoemde lit op de Markt was gevoert, ende daar na weder op zijn plaatze gestelt: welk oneerlijk lidt de Moeders der Huys-gezinnen een krans moesten op zetten, ende zoo moft een eerlijke Vrouwe (om den *Zaat-godt* te vrient te hebben) doen, dat een Hoere op een Schouburgh zoude geweygert hebben. Zoo hebben de *Grieken* *Priapum* πολυπρόγον γεheeten. Deze *Zaadt-god* dan is den *Priapus* der *Grieken*, van *Lampsaco*, een Stadt van *Hellepontus*, geboren, de qua civitate pulsus propter virilis membri magnitudinem, post in numerum Deorum assumptus, meruit esse numen hortorum, sed *Vosfius* ex *Isidoro* corrigit servium legitque, de qua nempe civitate pulsus, & propter virilis membri magnitudinem in numerum Deorum receptus &c. non enim clarissimo viro videtur verisimile aliquem, quia esset aequo membrofior propterea Patria pelli. Deze *Priapus* is by de *Hebreen* בעל החץ *Baal Phegor* genaamt, alzo van openen geheeten. Deze *Baal Phegor* is onder de

Heydenen de *Zonne* geweest, om dat zy alles opent, want met hare naderingh doet zy de groote Baarmoeder der Aarde zich openen, hierom is *Priapus* tot een Bewaarder der Hoven gestelt. *Hortos Hellepontiaci servat tutela Priapi*.

De Uytleggers op *Augustinus* getuygen ook, dat wanneer *Triphon* zijn Broeder *Osis*, Koningh van *Egypten*, omgebracht hadde, ende zijn Lichaam verdeelt in 24 deelen, ende aan yder der gener die aan het feyt hantdadigh waren, een lidt hadde gegeven. Zoo heeft *Isis* daar na alle deze stukken bekomen (uytgenomen zijn manlijkheydt) die in den *Nijl* was geworpen, ende dewijl dit lidt van haren Man *Osis* ontbrack, zoo heeft zy de beeldtenisse daar van geheylicht, ende in groote eere gehouden, gelijk *Nazianzenus* getuyght: zoo zijn ook by de *Grieken* bekend de woorden φάλλος & φάλλογον, en φάλλιον ἄσμα, zoo dat hier φάλλος membrum virile, ende μύλλος muliebre t'zamen is gevoeght. 't Zijn infame en schandelijke dingen, evenwel hebben zy buiten twijfel, daar yets byzonders mede willen uitdrukken, om de kracht der voortteeling Gods byzondere werkinge toe te schrijven, hebbende te gelijk hare beestachtige geyligheydt (daar in al haar leven en bedenkinge is) alzo schandelijk ten toon gestelt, zoo dat zelfs de *Heydenen* daar over moeten beschaamt zijn, gelijk ook *D. Rogerius* Pag. 117 aanwijst, en 't is zeker (zoo yemandt niet t'eenemaal van alle redelijkheid berooft is) dat hy zal door dit vuyle stuk, als ook andere oneerlijke beeldtenissen van Vrouwen, en ontdekkinge van die leden, die de Nature heeft verborgen, genoegh kunnen oordeelen, dat de Leer-meester van dit Volk d'onreyne Duyvel en de boose geeft is.

De History-schrijvers getuygen, ende ik hebbe het menighmaal hooren verhalen, dat de *Canarijns* ende anderen, omtrent *Goa* hare Dochters Bruyden zijnde, den vuylen *Pri-*

De B
den der
narijns
Priapo
geoffert
ontmaag
te werde

Priapus op-offeren , om alzoo haar Maaghdom te verliezen , ik zal de Historie om d'eerbaarheidt in 't Latijn verhalen .

Sponsa magno comitatu multaque cum pompa inter plausus ac sonos musicos ducitur ad idolum , quod ænea virga vel ferrea , vel eburnea prominente præditum conspicitur & ad hanc nudata veste sponsa à matre , vel à proximis consanguineis vehementer impellitur , quod absque gravi dolore fieri nequit , quare illi qui adsunt cantando & saltando toti occupantur , ne sponsæ flebiles audiantur voces , si quæ est quæ dolorem immensum verita , hoc modo virginitate privari recusat vel effugium quærere videtur , blandis consanguineorum verbis , ad idolum paulatim deducitur atque ad id à matre tam diu invita quamvis adigitur , donec virginitatem amiserit , postea sponsa domum redit & sponso traditur , qui magni hunc honorem æstimat , & de labore hoc pro se suscepto valde sibi gratulatur . Baal Phegor is deze vuyle *Priapus* geweest , by de Grieken zoogenaamt , en by de Hebreëen : deze was ook de Zonne, Moloch by d' Ammoniten &c. *Vossius l. 2. de origine & progressu idololatriæ c. 7. ut Græcis Priapus ita Orientalibus Baal Phegor stabat erecto pene oreque ejus membri nudo ac aperto : ad denotandum quemadmodum in animantibus ab ea parte proflueret , το σπέρμα , ita ab hoc numine in totam rerum naturam : ejus festum vide Num. c. 25. eademque sacra putantur quibus præerat Macha Regis Asæ Mater , 1 Reg. 15. 11. 2 Paral. 15. 6. Zoo getuygt Hieronymus in Hoseam , dat de Israëlitische vrouwe Baal Phegor cerden , ob obscæni magnitudinem membri , quem nos Priapum possumus appellare .* Waar heeft men meer beestachtigheidt gehoord , als dat men het alderoneerlijkste lidt voor zijn God zal houden ? Dat zommige Volkeren Zonne, Mane, Sterren hebben aangebeden , is zoo niet te verwonderen : maar hier ziet men datze het gene de natuur verborgen heeft , en zelfs de Barbarische volkeren bedekken , tegen de natuur in 't openbaar van hare Tempels ceren .

De *Bramines* zullen hier tegen wel eenige uytvlucht maken , maar zeer zober ende schraal zeggende , dat *Quivelinga* niet betekent de leden der voortteeling van God , en dat God noch lichaam noch leden heeft , en dat zy die Figure die rondt ende zonder forme is , eeren , dat zy daar mede beduyden dat *Quivelinga* zonder leden of lichaam is : maar hier sparen zy de waarheydt , alzoo haar de naam en gedaante beklapt : want *Quivelinga* wordt t'zamen gestelt uit het woordt *Linga* ofte *Lingam* ende *quiven* , die op een andere maniere *Ixora* genaamt werd , ende *Lingam* beduyt het lidt der voortteeling van een Man . Dit kan men alderbest zien in de Figure die de *Jogys* dragen om hare halzen , daar in beyde de leden van Man ende Vrouwe t'zamen gezien werden , en dat in de vuylste ongeschiktheyt .

't Is ook zeker , dat de verstandigste onder haar , zoo nu en dan aan de Christenen zelfs hebben bekend , dat *Quivelinga* hare leere onteerde , en evenwel blijven zy die vuyligheyt aanhangen .

Quivelinga (gelijk gezeght is) is een ront dink , heeft drie schellen als een Indiaansche Vygeboom , de welke zy zeggen dat in drie Goden zijn verandert , *Brama* , *Vistnum* , en *Quiven* , van de uysterste en hartste zoude *Bramma* gekomen zijn , van de tweede daar aan volgende *Vistnum* , ende van het zachtste ende binnenste *Quiven* ; zoo hebben die drie Goden haar begin gehadt (indien anders een God een begin kan hebben) deze drie Goden alzo te voorschijn gekomen zijnde , zoo bleef *Quivelinga* noch een kleyn schelleken overigh , 't welk met vuur zijnde aangesteken , in asche is verandert , en is gevallen in den driehoek , blijvende den stam van *Quivelinga* ongeschonden . *Quivelinga* zijnde een ongevoelige en onbeweeghlijke zake , zoo was het noodigh dat yemant over de zelve de wacht zoude houden , dit wilde noch *Bramma* noch *Vistnum* doen , zoo nam dan *Quiven* daar over

(B) opzicht,

Uytvlucht
der Brami-
nes.

opzicht, daar van niet gaande, dagelijks bloemen opofferende. *Quivelinga* heeft het geluyt van de syllabe *quen*, als wy te vooren van *Ixoretta* hebben verhaalt. Dit bad *Quiven* in die tijdt dat hy de voor-verhaalde wacht hadde, waar door hy onsterffelijk wierd, ende meerder dan zijne Broeders, ende daarom werdt hy den grooten God genaamt, gelijk hare Dichters zingen.

Wie en ziet niet deze ellendige onzinnigheyt, dat yemant door het geluyt van een syllabe onsterffelijk zoude worden; dat de Godtheydt moet bewaakt en bewaart werden, en diergelijke ongerijmtheden meer.

De *Bramines* zeggen dat deze drie, *Bramma*, *Vistnum* en *Ixora* van God gestelt zijn, om de Werelt te bestieren, gelijk een Koning zijn Onder-Koningen, elk op zijne plaatze stelt. *Ixora* onthoudt zich in *Calaja*, *Vistnum* in de *Melk-zee*, en *Bramma* in *Sattialogam*, dat is de hooghste plaatze des Hemels, waar van in het navolgende zal gehandelt werden. Maar hoe kunnen deze Goden zijn? de welke niet op alle plaatzen tegenwoordigh zijn, ja zelfs niet en weten wat in de Werelt geschiedt.

Het III. Capittel.

Gestalte en afbeeldingh van Ixora, zijn Vrouwen. Onthouding der Bramines; veelerhande gesnedenen.

De figure
ende de ge-
staltenisse
van Ixora.

I *Xora* is van koleur gelijk de Melk wit en glinsterende, hy heeft drie Oogen, twee ordinaire gelijk alle Menschen, het derde in zijn Voorhoofd welke van vuur zijnde, alles wat het ziet, verbrant. Hier schijnen de *Heydenen* wat behoort te hebben, hoe God oogen als vuurvlammen toe-geschreven werden, *Apoc.* 1. 14. en 19. 12. Immers zy hebben het alziende ooge Gods en zijn kracht willen uyt-drukken.

Grootheyt
en lenghte
van Ixora.

Hy is zoo hoogh ende langh van lichaam dat'er geen eynde aan is. *Bramma* verlanghe eens zeer om zijn Hoofd te zien, vliegende, tot dien eynde, om hooge in de Lucht:

maar hy konde zoo hoogh niet komen, dat hy het zelve quam te bezien. *Vistnum* zijnde den Godt der uytvindingen en veranderingen, dede alles wat mogelijk was, om zijn voeten te bezien, de welke in de aarde als diep begraven waren, daarom veranderde hy zich zelve in een Verken, om te beter met zijn snuyt in de Aarde te wroeten, doch evenwel zoo en bequam hy zijnen wensch niet: want *Ixora* is zoo groot en grof van lichaam, dat *Bategu*, een Slange zoo langh zijnde, datze de zeven Werelden en zeven Zeen omringht, waar van *Ixora* eens een brazelet wilde maken, de zelve Slange veel te kleyn bevondt; zoo dat zeker *Heyden* op een tijdt een *Bramine* dapper uyt lachte, om dat hy *Ixora* in een kamerken floot, die veel grooter was als *Bategu*.

Ixora heeft 16 handen, waar in hy deze navolgende dingen heeft, een hert, een keten, een viole, een klofken, een vaarjen gelijk een porceleyne komme, cabala, dat is *Brammâs* hoofd, een drietant, een touw, bijle, vuur, geldt, trommel, een gebede snoer, een stok, een wiel van yzer, een Slange, en op zijn hoofd een tweehoornige Mane. Hy is gekleet met een Tygers huydt, en heeft tot zijn mantel een Elephants huydt, en dekt zich met Slangen in plaatze van kleeden, heeft aan zijn halze een halsbant van het leder van een Dier genaamt *Maudega*, daar aan hangende een kloksken, even gelijk de Koebeesten, Ossen en Buffels dragen. *Pan* was by de oude *Heydenen* met een vacht van een Panther-dier (*πάρδαλις* genaamt by de *Grieken*) bekleet, zoo *Ixora* met een Tygers vel: want beyde deze vachten zijn vol sprenkelen en vlekken, om te kennen te geven dat de nature haar over al uyt spreyt, den Hemel is bekleet en verciert met Sterren, de Zee met Eylanden, en de Aarde met bloemen bestroyt. Hy heeft drie kerens aan zijn hals, een van verscheide Rozen en Bloemen, die zeer schoon en lieflijk zijn; de tweede is van de hoof-

Zoo:
Pan e
nature
Heyd
afgebe
met gi
hoorn
den H
reyken
om de
derlijk
kracht
zelven
kent t
ken.

Ixora
16 han

Ixora
een vi
toe-ge
ven, en
stok, g
Pan e
fluyt, i
gne H
monia
Harder
insigne
perii.

hoofden van *Bramma*: want de *Bramines* zeggen, dat *Bramma* alle Jaren sterft, ende wederom levendigh wordt, ende dat *Ixora*, als hy sterft, zijn hoofden wech neemt, en daar vaneen keten maakt, hangende de zelve aan zijn hals. De derde keten is gemaakt van de beenderen van *Chatti* zijn Vrouwe, want hy heeft twee Vrouwen, d'eerste is genaamt *Grienga*, zijnde de *Goddinne van het Water*, welke zijn vriendinne is, en hy voert die steeds met zich, heymelijk ende verborgen zijnde, ende onder zijn hayrlokken is haar plaatze; de tweede is *Chatti*, die ook *Paramesceri* genaamt werdt, van de welke gezeght werdt, datze alle Jaren sterft en wederom levendigh wordt, en zoo dikmaals als zy sterft neemt hy een van hare doodts-beenderen, en bint die aan zijn hals, en om dat zy nu een-en-twintigh malen is gestorven, zoo heeft hy daar van een keten aan zijn hals gemaakt; hy heeft ook het koordeken der *Bramines*, en zijn gantsche lichaam is met asche

besmeert, en hy alzoo besmeert en op-gepronkt zijnde, rijt vrolijk door zijn plaatze *Calaja*, dienende voor zijn Paart een Osse genaamt *Irixapatan*, de welke de *Heydenen* offerhande doen. Die in zijn gezelschap zijn werden genaamt *Pudas Pexajos* ende *Pes*. *Pudas* beelt werdt aldus vertoont, een dik, kort en vet Man, zonder baart, groot van buyk, hebbende drie Slangen op zijn hoofd, welke met hare staarten na om lage hangen. Zoo werdt ons *Pan* van de *Heydenen* hayrig vertoont, zijn kleet is vol vlekken. *Ixora* is over zijn geheel lijf besmeert, betekent de krachten Gods op de heele nature en universaliteyt besprenght, *magnum per inane coacta, semina terrarum animæque maris &c.* Vossius l. i. idol. c. 8. *Pan* wierdt vergezelschaft met de *Satyres* en *Silenus*, dat is d'ouderdom en jonkheydt. *Omnium enim rerum est ætas quædam hilaris & saltatrix atque rursus ætas tarda & bibula.* Verulamius de sapientia veterum. Hy heeft een arm-ringh aan zijn slinker

arm, en twee andere ringen aan zijn dyen, welke alle van Slangen zijn gemaakt, heeft ook een Harders stok in zijn rechter handt. De *Pes* ende *Pixaros* zijn grooter ende langer, en verschijnen des nachts met aangestoken brandende Fakkels.

Bramma wordt gezeght de zaken des werelts te scheppen, *Vistnum* befiert de zelve, maar *Ixora* doodtze ende eyndightze. Zoo werden *Pans* zufters genaamt de *Parcae*, *Clotho*, *Lachesis*, en *Atropos*, den draat spinnende en af-snijdende.

Daar werdt ook van *Ixora* gezegt, dat hy zijn lichaam aan *Paramesceri* anders *Parvati* zoude hebben verdeelt, en dat zy ook zoo wederom aan hem zoude gedaan hebben, waar door hy half Man en Vrouw zoude geworden zijn, gelijk hy ook al zoo van zommige afgebeeld wordt. *Petrus Chrysologus Episcopus Ravenne sermone 155. sine textu*, spreekt van der *Heydenen* ongerijmheden aldus: *Eos quos vetustas aris, incenso, victimis, gemmis, auro, argento Deos esse mentita est, posteritas turpi cultu homines fuisse turpissimos judicat, defleamus fratres, & eos qui talia sunt sequuti, & nos talia evasisse, cœlitus gaudeamus. Quorum formant adulteria, in simulacbris; quorum fornicationes imaginibus mandant; quorum titulant incesta picturis; quorum crudelitates commendant libris; quorum tradunt parricidia sæculis; quorum impietates personant tragædiis; quorum obscœna ludunt, hos qua dementia Deos crederent, nisi quia criminum desiderio, amore scelerum possidentur, criminum Deos exoptant habere criminosos.*

Deze en diergelijke ongerijmheden zijn de geheymen der *Bramines*, die zy aan het volk niet willen openbaren, zijnde vol van tegensprekingen, en in alles strijdende tegens het overgebleven licht der nature. Wie heeft oyt zulke beestachtigheyt gehoort? als dat een God lichamelijk is, en dat hy op eene plaatze zijn wooninge heeft, zijn eygen territorie, daar God over al is, ende in alle

plaatzen nergens in of uyt gesloten, gelijk *Augustinus* zeght, *Deus est circulus cujus centrum ubique, circumferentia nusquam*. God is immers een gantsch oneyndigh en eenvoudigh wezen, over al zijnde niet door deelen van grootheydt, maar oneyndelijke onmetelijkheyt. De ziele van den Mensch is geheel in alle de deelen van het lichaam, niet door quantiteyt ofte grootheydt, maar door kracht, veel meer de Godheyt door de geheele Werelt, niet alleen in kracht, maar ook in wezen, geheel en in alle plaatzen van de zelve. Nu zoo *Ixora* lichamelijk is, gelijk zy voorgeven, hebbende het hoofd in de hooghte, de voeten diep in de aarde, zijn armen aan deze en gene zijde van de Werelt, zoo is hy niet tegelijk op alle plaatzen.

Het is wel te gelooven, dat onder deze duysternisse eenigh licht is verborgen, als namentlijk dat de 16 handen van *Ixora* zijn byzondere kracht en mogentheyte zouden uytbeelden, en de grootte van zijn lichaam zijn onbegrijpelijkheid en oneyndelijkheid; maar wie en ziet niet dat de waarheydt zoo schandelijk in leugen is verandert.

't Is een onbeschaamde dwaasheyt, niet alleen God een lichaam toe te schrijven, maar ook de sexe van Man of Vrouwe in God te stellen: want (indien God onsterffelijk is) waar toe heeft hy een Vrouwe van noode? niet om Kinderen voort te teelen, want hy heeft geene navolgers in zijne macht. De Dieren bestaan uyt verscheyde sexe, tot bewaringe van haar geslachte: maar dat kan in God geen plaatze hebben, ten ware dat men zeyde, dat haren God dit uyt vermaak dede, gelijk *D. Rogerius p. 117. c. 2. l. 2.* verhaalt, dat *Ixora* met zijn Vrouwe in groote vreugde was, en dat een *Momswara* (een grooten Heyligh) quam, om *Ixora* te bezoeken, doch hy quam zeer ontijdigh, en wilde evenwel in gaan, 't welk den Bewaarder van de Poorte weygerde, om rede voornoemt, zoo dat den Heyligh uyt gramschap en

In God geen sexe van Man of Vrouw, ofte voortteelinge.

en onverduldigheyt zeyde, dat *Ixora* werde als het gene daar hy mede bezigh is; dit hoorde *Ixora*, en zeyde, waarom spreekt ghy alzo? den Heyligh bad om vergiffenisse, ende zeyde, dat hy zulks uyt toorn ende haastigheyt hadde gedaan, mits hem verzoekende, dat hem deze bede wierdt toe-geftaan, dat die gene de welke de figure *Lingam* (waar van te vooren is gesproken) diende, dat het hem meer zoude baten, dan of hy *Ixora* met handen en voeten afgemaalt, eerde. Op deze wijze dan wordt *Ixora* nu in de Heydensche *Pagoden* geëert. Maar *Seneca* bespot met recht *Jupiter*, gelijk verhaalt *Lactantius* l. I. c. 16. *Quid ergo est, inquit, quod apud Poëtas salacissimus Jupiter desiderit liberos habere, pro creare, tollere, (want zoo spreekt Seneca in libris moralibus Philosophiæ) utrum sexagenarius factus est & illi lex Papia fibulam imposuit, an impe-*

travit jus trium liberorum, an tandem illi venit in mentem ab alio expectes alteri quod feceris? & timet ne quis sibi faciat quod ipse Saturno. Dat is: *Waarom heeft Jupiter op gehouden Kinderen voort te teelen, is hy 60 Jaar oudt geworden, of heeft hem de wet van Papias verboden op te houden? Of had hy het recht bekomen van niet meer dan drie Kinderen te hebben? Of quam hem in de zin, verwacht, 't gene ghy een ander hebt gedaan, &c.*

Lactantius Firmianus l. I. c. 16. *de falsa religione*, wederleyt deze dwaafheyt; zoo luyden zijn eygen woorden: *Nisi forte arbitramur, non generandi causa, sed tantum capiendæ voluptatis, duos esse sexus Deorum, & ea exercere, quæ homunculos, & facere & pati pudet.* Dat is: *Ten zy dat wy meynen dat de Goden, niet uyt genegentheyt van voortteelen, maar alleen uyt vermaak Mannen ende Vrouwen zijn, en dat zy zulke dingen zouden doen, die de Menschen haar schamen te zeggen dat zy doen.* Zoo getuygen de *Bramines*, dat haar God een Vrouwe heeft uyt playzier, ziet *Rogierum* cap. 2. van der *Braminen* Gods-dienst pag. 116.

Het ander bewijs van *Lactantius* is zoodanigh, indien in God tweederhande sexe is, zoo vermengen zy haar t'zamen, indien zy dat doen zo hebben zy huizen: want zy hebben (buyten twijffel) eer en schaamte, ende en zijn niet gelijk de onvernunftige Dieren, (ten zy datze met den hontschen *Diogenes* wilden drijven, dat echte byslapinge in't openbaar zonder schande mogen geschieden) hebben zy Huyzen zoo hebben zy ook Steden, als *Nazo* zeyt:

Plebs habitat diversa locis, à fronte potentes Cælicolæ, clarique suos posuere Penates.

Hebben zy Steden zoo hebbenze ook Akkers, waar uyt volght dat zy zaeyen en maeyen tot onderhoudt hares levens, zoo zijn zy dan sterffelijk, ende geen Goden.

Augustinus sprekende *de bono conjugali*, zeght zeer wel: *Quod est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem generis, & utrumque non fit sine dilectatione carnali, & quod est luxuria ventris & gutturis illicitus cibus, hoc est in libidine nullam prolem quærere, illicitus concubitus.* Dat is: *Het gene de spijsze is tot onderhoudt van den Mensche, dat is de byslapinge tot behouderusse van het menschelijke geslachte, en noch het eten noch het byslapen geschiedt zonder vreughde of vermakelijckheyt des vleeschs, ende het gene de dertelheyt van den buyk is, ende de onbetamelijke eetzucht, dat is in de wellustigheyt (geen Kinderen zoekende voort te teelen) een onbehoorlijke byslapinge; even gelijk de geyle Hoeren tot verzadinge van hare dertele lusten ende geyligheyt, niet uyt lust om Kinderen voort te teelen, de byslapinge beminnen. Elendige en nedrige gedachten heeft dit Volk van hare Goden.*

Plutarchus getuyght van *Alexander de Groote*, dat hy hebbende gevangen de Dochters van den Koningh *Darius*, de zelve zelden quam te groeten, en als hy dat dede, boogh hy zijn oogen nederwaarts na de aarde,

De Heydensche Babyloniers en Toveraars zeyden, dat der Goden wooningen niet by het vleesch en waren Dan. 2. 11. ziet Matth. 22. 30.

de, want hy vreesde dat hy door hare schoonheyt mochte verrukt werde, want hy noemde de Persiaansche Jonkvrouwen *dolores oculorum*, weeneder oogen; zoo wordt ook by den zelven Autheur *Antigonus* Koningh van *Asia* geprezen, want hy verzocht zijnde om te zien de schoone *Panthea*, het zelve weygerde, om dat zy met haar gezichte zijne regearinge niet mochte nadeeligh zijn. Maar dezen *Ixora* (na het getuygen der *Bramines*) is zoo genegen tot Vrouwen, dat hy niet alleen zijn lichaam aan zijn Vrouwe *Paramesceri* heeft gegeven, zijnde also half Man half Vrouw, maar dat hy ook gedurigh met twee Vrouwen is verzellet, d'eene draagt hy op zijn hoofd, d'andere in zijne zijde. Hierom (zeght *Rogerus* c. 2. van de Gods-dienst der Heidenen) noemen de *Braminen* *Ixora Ardhanari* half Vrouw en Man.

Eenige
Bramines
die zelfs
geen Vrouwen
aanzien.

't Iste verwonderen, dat de *Bramines* deze dingen derven staande houden, daar nochtans onder het Heydendom *Bramines* zijn, *Tirimimpi* genaamt, die geen vleeschelijke gemeenschap met vrouwen houden, ja in dat stuk zoo gezet en streng zijn, dat zy de zelve met de oogen niet willen aanschouwen, en daarom (als zy uyt gaan) zoo loopen eenige lieden voor haar, roepende ende van verre doende al het Vrouwvolk uyt de wege gaan. Zoo leeft men van de *Hierophanten* van *Athenen*, zoodanigh waren de Priesters van de *Moeder der Goden*, by de *Romeynen*, welke laatste haar ontmanden als zy Priesters wierden, en de eerste bedorven haar nature door vergift ende andere kruyden. Het eerste zijnde tegens Gods wet, *Lev.* 22. 24. het tweede insgelijks: want het een indirecte doodtslagh is, ende het is wijzer te willen zijn als zijn Maker. *Chrysofostomus* *Homilia* 63 in *Matheum* &c. redeneert aldus over deze zake met zijn gewoonlijke welsprekentheyt: *Maledictioni obnoxius, qui membrum abscindit, etenim, quae homicidarum sunt, talis praesumit, & Manichæis, qui detrahunt creaturis,*

tribuit occasionem, & eadem, cum gentibus membra detruncantibus, iniqua agit: abscindere enim membrum, demoniacæ tentationis est. Imo ita concupiscentia non fit mansuetior, sed molestior.

Dat is: Hy zy vervloekt, die een lid af snijdt: want die zulks doet is een dootslager gelijk, en geeft den Manicheen en andere reden van haar gevoelen voor te staan, om de Schepzelen te ontmannen, en hy doet de zelve boosheyt die de Heydenen deden, de leden die God gegeven heeft, wechnemende: want eenige leden af te snijden is een werk des Duyvels, en daar door wordt de begeerlijckheyt niet minder, maar moeylijker gemaakt.

Versci
gesnede

De *Joden* maken onderscheyt tusschen gesnedene en gesnedenen; zommige noemen zy *Eunuchos solis*, die zy ook noemen *Eunuchos à numine factos*, dat is, die van God gesneden zijn. d'Andere die van de menschen zijn gesneden, d'eerste geven zy de name van כְּרִיסְטִים בִּידִישְׁמִים, de tweede כְּרִיסְטִים אֲדָם, welke maniere van snijden ofte lubben men meynt dat eerst van de *Persianen* is in 't werk gestelt, in het Dorp *Spada*, waarom de Gelubde *Spadones* werden genaamt: by deze twee manieren van snijden voeght onzen Heylant *Matth.* 19. 12 noch een derde zoorte, namentlijk der gener die haar zelven hebben gesneden, 't welk niet na de letter is te verstaan, gelijk zommige meynen, maar gelijk *Chrysofostomus* wel zeyde, beduyt dit niet anders dan τῶν πορνῶν λογισμῶν ἀναίρεσις, dat is, de wechneming van quade gedachten, onthoudinge en kuysheyt, 't welk met *Paulus* overeen komt, *1 Cor.* 7. 32, 33. Maar de listige Satan bedekt dikmaals met uyerlijke schijn van heyligheyt veel godloosheyt, en een yder is degave van onthoudinge niet gegeven. 't Is wel waar dat by de *Joden* zommige waren, die de wellusten (zoo veel als doenlijk was) den Scheyt-brief gevende, alleen in de overdenkinge des Wets bezigh waren; maar het en is niet onbekent, hoe dat onder haar ook *Pharizeen* zijn geweest, *Impingentes* genaamt, die tegens deuren

Ziet
Goodw.
Hebraic.
Antiquit.
tum lib. 1.
c. 10. Ho-
ring. the-
Philol. 1.
c. 1. sec. 5

ren en posten aan liepen, op dat zy geen Vrouwen ofte jonge Dochters zouden aanschouwen.

Daar is ook een zoorte van *Bramines*, daar van *D. Rogerius* gewagh maakt, en by zijn *Eerw. Saufiazijs* genaamt werden, die de Werelt en alle hare vreughde verachten, haar onthoudende van trouwen, van *Betel* te eten, (zijnde een groen bladt met drooge *Areek*, ofte *Jouge* genomen, ende met Kalk t'zamen toegemaakt, by alle *Indianen* voer een delicateſſe gehouden, ende zeer vermaart) van dezen *Betel* en zijn oorspronk zullen wy in het navolgende handelen. Ziet van deze *Bramines* *D. Rogerium*, hoe dat zy onvaste woonplaatſen hebben, eenmaal daags ſpijze nuttigen, hoe zy alleen aarde vaten mogen gebruyken, hoe zy van aalmoessen moeten leven, als mede hoe dat zy zes hoofd-zonden beſtrijden, namentlijk begeerlikheydt, toorn, gierigheydt, hooghmoet, liefde tot de Werelt, en wraakgierigheydt. *l. 2. c. 4.* open deure tot het *Heydendom*: maar de Duyvel gelijk hy zijn Martelaren heeft, zoo ook zijn Dienſtknechten, uyt ingebeelde heiligheydt boven anderen, die alzo om eere in te leggen by de Werelt, niet en ontzien de alderhardſte ſtrengigheydt aan te nemen, gelijk dat niet alleen by de *Heydenen* en *Joden*, maar ook by de *Moren*, ja zelfs *Chriſtenen* plaatſe heeft. De Menſchen zijn van nature genegen eygenwillige Godsdienſten aan te nemen, men ziet dat onder de *Heydenen*, *Turken*, *Chriſtenen*; en op dat de *Joden* daar toe niet zouden vervallen, heeft Godt een koorde om haar lendenen, ende een breydel in haar mondt geleyt, met de Wet der *Nazireerſchap*, &c. ziet *Atterſol* in *Num. 6. Deut. 12. 8.* Wy zullen hier *Hieronymum* eens hooren ſpreken: *Quidam perſuaſione hæretica ſimulant caſtitatem, ut mentiantur religionis veritatem; nullus autem conſequitur regnum cælorum, niſi qui ſe propter Chriſtum caſtraverit, aliunde enim habet fontes ſperma, quod in nobis eſt, & præcipue*

à propoſito incontinenti & mente negligente, & ſi ipſa ſobria fuerit, naturalium motuum nullum eſt nocumentum, nec ita abſciſſio membri comprimit tentationes, & tranquillitatem facit, ut cogitationis frenum. Dat is: *Zommige door een Ketters gevoelen verſen te hebben de onthoudinge; maar niemant bekamt het Koningrijke der Hemelen, dan die zich om Jeſu Chriſti wille heeft geſneden: want het zaadt heeft elders zijn oorspronk van daan, en dat uyt ons, namentlijk uyt onze booze gedachten en beweginge; ende geen onthoudinge, en quade overlegginge, en indien onze ziele wel geſtelt ware, de natuurlijke bewegingen zoude geen ſchade of hinder doen: want niet zoo zeer de afſnijdinge van een lidt of leden, zal de begeerte tengelen en geruſtheydt geven, als wel de beſtendigheydt en goede gezetheydt der gedachten.* Dit komt over een met het gene *Syrach* zeght, *Eccleſ 30. 2.* *Εὐχόμεθα ὡς ἀνδρῶν παρθένοι*, dat is, *een geſnede die een Maaght omvat en zucht.* *Notum illud Pythiæ in comædia de Spadonibus. At pol ego amatores audieram mulierum eſſe maximos ſed nihil poteſſe.* Zoo dat het al geen gout is dat blinkt: maar God wil in den geest heylich na ziele en lichaam gedient zijn.

Het I V. Capittel.

Twift tuffchen Brama, Viſtnum en Ixora, die twaalf Jaar bedelen moet. Een Kint uyt Viſtnums bloet; ſtrijdt om het zelve.

*I*Xora heeft zijn woonplaatze op den Bergh *Calaja*, welke geheel van zilver is, zy zeggen datze niet verre is gelegen van den vermaarden Bergh *Mahameru*, aan de zuyd zijde. Het is een overſchoone plaatze, (gelijk zy voorgeven) daar in vindt men alderhande boomen die vruchtdragende zijn, en dat in alle tijden van het Jaar, is gelijk een *Paradijs*, daar zijn alderhande ſlagh van Roozen en Bloemen van de aangenaamſte reuke, ende aan de voet van den Bergh is een koſtelijke Tanque ofte

Wa-

De woonplaatze van Ixora.

Bramines die m ſtrijde- wenyden.

eygen- wi ge
G. dienſt,
ſie Caro-
lin m. c. 14.
1. el,
p. 6. en
c. p. 127,
1. Simon
O ius in
zi geopen-
de urkdorn
p. 9. Ro-
gus l. 2.
c. 17.

Water-plaatse, want zy veel van de zelve houden, en daar by een schoone lommer met boomen, onder welke de Vogelen met alderhande vederen vliegen, als Pauwen die aldaar dansen, en andere vogelkens zeer lieffelijk zingende; hier zijn ook boven mate schoone Vrouwen, rondt om dezen Bergh zijn veele *Munis*, anders *Rixis* genaamt, levende in het Woût, t'eenemaal van alle menschelijke ommegank afgezondert, en dagelijks offerhande doende aan haren God. Ende hoewel alle de *Heydenen*, daar van wy in dit Boek spreken, zwart zijn, zoo malen zy evenwel deze *Rixis* af in 't blank en met witte verwe, ook met lange witte baarden, en met lange rokken, die van de halzen kruys-gewijze neder dalen op de borst, deze zijn zeer geëert, ende in hooge achtinge, want haar woorden, zeggen zy, dat krachtigh zijn, zoo wel tot zegenen als vloeken, zoo dat die zy zegenen gezegent zijn, en die zy vloeken, vervloekt zijn. Aan de binnenste deelen van dezen Bergh wonen veele genaamt *Jecxaquinnera* en *Quendra*, welke van alle ellende bevrijt zijnde, in gedurige contemplatien, optrekkingen, en aanmerkingen zijn, gestadigh God lovende. Rontom dezen Bergh zijn zeven ladders, daar mede men opwaarts klimt, alwaar een groot vlak velt is, in 't midden van 't zelve is een zilvere Klok, ende een vierkante Tafel, omringht met negen steenen, zeer kostelijk en van verscheyde verwen; boven op de Tafel staat een Roos van zilver, gelijk diergelijke in de Tanken en Poelen wassen, en is genaamt *Tamara Pua*; in die Rooze zijn twee Vrouwen zoo blank en wit als een Parel, d'een is genaamt *Brigafiri*, d'andere *Tarafiri*, dat is te zeggen, een Vrouwe een mont, een Vrouwe een tonge, om dat zy niet anders doen dan God met monde en tonge, met heerlijke gezangen gedurigh te loven. In 't midden van deze Rooze is den driehoek, daar wy te vooren in het tweede Capittel van gewagh

maakten met den *Quivelinga*, en dit, na haar zeggen, is het eeuwige huys Gods.

Dus verre van *Ixoras* plaatse ende zijn *Paradijs*, waar in wy wederom zien deze ongerijmheden, datze haren God een lichamelijke plaatse toeschrijven, en dat hy zich met de Schepselen zoude vermaken, en zich daar van zoude dienen, tegens de woorden *Pauli, Actor. 17. 21, 22. &c.*

't Gebeurde eens dat *Ixora* in zijn *Calaja* vrolijk was, vergezelschapt met de *Pudas*, *Pee* en *Pixajes*, en ziende dat hy zoo groot van lichaam was, meynde hy dat niemandt hem op de werelt gelijk was, 't welk noch *Bramma*, noch *Vistnum* konde verdragen, zy dan alle drie vol van hooghmoedt begonden te twisten over de opperhoofdigheid. Voorwaar hier geven zy ons een goet bewijs, dat'er maar eenen God kan zijn: want zoo daar veele zijn moeter twist zijn, en indien noodtzaaklijk den eenen moet willen dat den anderen wil, zoo en is'er by haar geen vryheydt, maar dwangh. Terwijl zy aldus in dezen strijdt en twist waren, *Ixora* daar van een eynde willende hebben, zeyde, wie van u twee mijn grootte en lenghte van voeten en hooft kan zien, die zal de grootste zijn. *Bramma* deze woorden hoorende, en rijdende op zijnen vogel *Annam* (waar van breeder in het navolgende) door de Lucht, begeerig om *Ixoras* hooft te zien, maar *Vistnum* bedenkende dat hem lichter was te dalen, dan om hoogh te klimmen, verkoos *Ixoras* voeten te mogen zien, dies hy zich in een Verken veranderde, welk Dier van naturen gewent is in de aarde te wroeten, 't welk noodigh was, alzo *Ixoras* voeten diep in de aarde staken; ende als *Vistnum* nu diep in het graven was, ziet zoo ontmoete hem een schrikkelijke en gevaarlijke Slang vol van vergift, uyt vreeze van deze keerde hy weder na boven, en beleet met een groote stemme, dat *Ixora* meerder was dan hy: want niemandt was bequaam om zijne voeten

Zelt
voor
van
tussche
Ixora
Bram
en Vi
num.

ten ofte hoeft te zien. Deze Histo-
rie hebben de *Malabaarſche* Dich-
ters aardigh en wijdtloopigh in veer-
zen beſchreven. *Bramma* met groo-
te kracht na boven vliegende, ont-
moetede drie bloemen van *Ixoras*
hoofd, ende zy vraaghden *Bramma*
waar hy na toe wilde, hy antwoor-
de, dat hy gingh om *Ixoras* hoofd te
bezien; zy zeyden, *Bramma* maakt
u niet te vergeefs moede: want
ſchoon dat drie van uwe tijden voor
by gingen, van de uure af dat wy van
Ixoras hoofd zijn neder gedaalt, zoo
zouden wy tot nu toe niet gekomen
zijn om *Ixoras* voeten te zien.
Bramma dus onderricht zijnde, bad
de Bloemen dat zy om zijnent wille
by *Ixora* zoude getuygen, ende zeg-
gen, dat hem het hoeft drayde, wel-
ke leugen hem groot voordeel zoude
doen; en als zy hem dat toefonden,
zijn zy alle by *Ixora* verſchenen, en
Bramma zeyde dat hem den kop
drayde, zoo vraaghde *Ixora* de Bloe-
men of het alzo was, daar op zy ja
zeyden. *Ixora* vol van gramſchap trok
zijn *Chacra*, ofte zijn yzer gewe-
er, en floegh *Bramma* een van zijn vier
hoofden af, en vervloekte de Bloe-
men. Van het bloedt dat uyt *Bram-
mas* hoofd vloeide, wierd een menſch
geboren met 500 hoofden en 1000
handen, genaamt *Sagatracavaxen*.
Den dagh op welke *Brammas* hoofd
wierd af-gehouden, wordt *Ponga-
lacha* geheeten, ende is als *dies infe-
ſtus*, een ongelukkige dagh, uyt den
Almanach gedaan, en daar uyt is by
haar een ſpreekwoordt geboren, als
zy ſpreken van een zake die noyt zal
gebeuren, dat het zal geſchieden in
Pongalacha, dat is, *ad Calendas Græ-
cas*, ofte gelijk wy, als de Kalveren
op het ys danſſen. De drie Bloemen
zijn van *Ixora* op deze wijze ver-
vloekt, d'eerſte datze op een miſ-
hoop zoude groeyen, ende den kop
zoude af-gehouden werden; de
tweede is in een Kraye verandert,
etende onreynigheyt; de derde en
laaſte in een Koe, op dat zy ſlagen
van de Menſchen zoude krijgen. O
ydelheyt! de twee laaſte, zegge ik,

zijn eer verheerlijkt dan geſtraft ge-
worden, verkrijgende niet alleen een
levendige ziele, maar ook een gevoe-
lige. Op dat ik nu niet en ſpreke van
de heerlijkheyt van een Koe, die by
haar in uytnemende waardye is, ge-
lijk eertijds by de *Ægyptenaren*:
want den Koning van *Trevancor* om
een *Bramine* te werden, zoude van
een goude Koe voort-gekomen zijn,
die hy daar toe hadde laten maken.
De *Bramines* zeggen dat *Ixora* met
het af-houwen van *Brammas* hoofd
groote zonde zoude begaan hebben,
waarom hy noodigh moeſte boete
doen; ende om dat *Brammas* hoofd
in geen plaatſe konde bewaart wer-
den, nam hy het in zijne handt, en
gingh daar mede als een *Jogy* aalmiſ-
ſen eysſchen, en doende boete over
zijne begane zonden, welke hem
niet en zoude vergeven werden,
voor ende al eer het bekkeneel van
Bramma met aalmiſſen vervult was;
het ontbrak aan geen aalmiſſen, want
de *Heydenen* daar toe zeer genegen
zijn, meynende dat God haar daar-
om veel goets zal doen. Zoo moet
ook noch de gene die een *Bramine*
doodt, twaalf Jaar in pelgrimagie
gaan, met het bekkeneel van den ge-
dooden *Bramine* in zijn handt. De
ſtraffen die de *Joden* over Doodtſla-
gers hadden, is bekend, namentlijk
dat hy drie Jaren als gebannen, in al-
le Steden zijn zonde moſte belijden.
Dus gink dan *Ixora* twaalf Jaren be-
delen; zy gaven alle aalmiſſen aan
hem, die in het voorſz. Bekkeneel
werpende: maar *Ixora* met zijn oogh
ſtaande in zijn voorhoofd, daar op
ziende, dede alles, wat daar in quam,
verteeren, ende in ſtoffe ende aſſche
veranderen, zoo dat het Bekkeneel
ledigh bleef; dus gink hy door een
groot gedeelte des werelts, zijn zon-
den belijdende. Hier gebeurde een
zeltzame zake, want hy gink op een
zeker dagh aalmiſſe bidden
by de *Mumis*, welke met haar cere-
monien bezigh waren, hare Vrou-
wen met lepels vol boter in hare han-
den quamen buyten, om die aan *Ixo-
ra* te geven, welke ziende dat *Ixora*

Ixora moet om het af-houwen van Brammas hoofd 12 Jaar gaans bedelen als een Jogy met het bekkeneel van Bramma in zijn handt.

Ixoras ooghe, t welk in zijn voorhoofd ſtaat, verteert alle zijne aalmiſſen.

De Vrouwen van de Mumis door den glans van Ixora verschrikt.

De Mumis willen Ixora dooden, maar te vergeefs.

zoo blank en helder schijnende was, wierden buyten haar zelve, zoo dat hare lepels uyt haar handen vielen, ende de kleederen van haar lijf. De Mumis zulks ziende, en haar Vrouwen naakt bevindende, vol jaloufsheyt werdende, wilden den *Joggy Ixora* dooden, een van haar meynde hem te slaan met een Bijl, hy in de Lucht vliegende, vatte de Bijl in zijn handt, een ander wilde hem met een Slange quaat doen, die hy ook in zijn handt nam, een ander een Tyger voortbrengende, om hem op te cten, zoo doode hy den Tyger, en hem den huydt afstropende, maakte van de zelve een *Cabaye* ofte Rok, d'andere brachten een wilden Elephant te voorschijn, den welke *Ixora* 't zelve leerde, dat hy den Tyger gedaan hadde, ende nam zijn huyd om zich daar mede te dekken, dit is de Bijl, de Slange, den huydt van den Elephant ende Tyger, die *Ixora* met zich voert, als Tropheen en zeg-tekenen van zijn overwinninge.

Vistnum helpt zijn Broeder Ixora uyt den noodt.

Vistnum wist wel in wat staat zijnen Broeder *Ixora* was, ende hem wil-lende helpen, veranderde zich in een schoone jonge Dochter, ende verscheen alzo aan de Mumis, zy hem ziende, wierden als hare Vrouwen, buyten haar zelve ter aarden neder vallende, ende hoewel dat *Ixora* niet en viel, zoo liet hy evenwel van zijn zaadt vallen op der Aarde, 't welk *Vistnum* met de handt aangreep ende bereyde, waar uyt een Kindt wierdt geboren, 't welk is de boete die *Ixora* dede. In 't uyt-eynde van het twaalfde Jaar was *Ixora* vermoeyt van zoo lange boete en poenitentie, hy noch uytkomst noch middel ziende, gink een aalmisse eyschen van *Vistnum*, de welke met hem medelijden hebbende, en wetende wat de reden was waarom het voorgezeyde bekkeneel steeds ledigh bleef, zoo blinde hy hem het eene Ooge, dat alles verteerde, ende quetste zich zelve in zijn kleyne vinger, ende liet het bloedt vallen in het bekkeneel, waar mede het zelve terstondt vervult wierdt, ende daar mede was de zon-

de van *Ixora* terstont verzoent, waar van haar Dichters byzonderlijk in hare veerzen roemen, zoo dat in deze *Ixora* aan *Vistnum* veel dankbaarheidt schuldigh is, anders mocht hy noch gaan bedelen. Hier van daan hebben de *Jogys* (een devoot Volk) van *Ixora* haar maniere van bedelen ende aalmissen te eyschen.

Doch van het bloedt van *Vistnum's* vinger wierdt een Kindt geboren, *Vareu* genaamt, hier uyt ontstont een groote nieuwe strijdt tusschen *Ixora*, *Vistnum* en *Bramma*, elk pretendeerde en zeyde dat het zijn kint was. *Bramma* gaf voor dat het in zijn bekkeneel geboren was, *Vistnum* dat het uyt zijn bloedt gesproten was, *Ixora* dat het in zijn handt was voort gekomen, zoo dat, om dit verschil ter neder te leggen, by geval eenen *Devaindra* quam, zijnde een Koningh van hemelsche Geesten, de welke de zaken zoo qualijk geschapen ziende, verzocht aan haar alle drie, dat zy van haar recht wilden afstaan, dat zy elk op het Kint hadden. Zy overdenkende de moeyten van den voorgaanden Oorlogh, hebben hem zijnen eysch lichtelijk toegestaan. *Devaindra* dan nam het Kindt, en bracht het in de plaatse *Devalogam*, daar het een groote Boogh-schutter wiert, ende de plaatse bewaarde tegen het geweldt ende de aanslagen van *Sagatravagem*, een Man met 500 hoofden en 1000 handen, uyt het bloet van *Brammas* hooft gesproten. Aldus is *Ixora* na gedane boete wederom na zijn *Calaja* vertrokken.

Hier zien wy wederom een groote uytzinnigheyt, ende een t'zamenknopinge van ongerijmheden. God zonden toe te schrijven, *Bramma* leugen, welke in een volmaakte zelfstandigheyt (gelijk Godt is) geen plaatse kan hebben: want het de nature Godts is het quadt niet te konnen zien, ofte verdragen, gelijk *David Psal. 5. 5.* en *Hab. 1. 13.* ons leeren. Godt kan niet zondigen, want Godt is de opperste goetheyt, de zonde de grootste boosheyt, welke tegen

Vistnum laat bloeden van z vinger vallen Brammas bekkeneel daar uwerdt i Kindt booren.

Groot strijdt om Ixora, Bramma en Vistnum, dit Kindt toe kwam

Devaindra maakt vrede tusschen ha drien.

Ongerijmheden van deze vertellingen.

tegen malkander staan. *Ens enim & bonum convertuntur* Thomas Aquinas. *Nobis autem per Christianam fidem persuasum est non esse Deo contrarium, qui summum ens est, nisi quod omnino non est, hoc est peccatum* Augustin. & l. 6. c. 10. de civitate (om te toonen dat het geen onmacht in Godt is, niet te kunnen zondigen) *propterea Deus quaedam non potest, quia omnipotens est, facere enim malum infirmitatis non virtutis est.* Boëtius l. 4. de Constantia. Ende om gene andere reden is Godts Zone in de Werelt gekomen, dan om de zonden en de werken des Sathans te verbreken, 1 *Joh. 3. 5.* want al het werk Godts was in den beginne goet. Deze Liederen maken ook geen onderscheit tusschen het quaat der zonde ende der straffe, welk laatste quaat *Amos 3. vs. 6.* ons leert dat van Godt komt. Zy kunnen ook niet begrijpen, hoe dat de geschiedenisse van de Zuntvloet, met Godts waarheyt ende gerechtigheyt kan bestaan, en hoe dat hy het menschelijke geslacht door de wateren gedoodt hebbende, zoude kunnen ontschuldigh blijven, daar nochtans den Heydensche *Plato* (na *Arnobii* getuygenisse l. 1. *Adversus gentes*) de diluvien en verbrandingen des Werelts voor zuiveringen der aarde konde aanzien.

Paulus zal hier op voor ons antwoorden, is Godt onrechtvaardigh als hy toorn over ons brengt, ik spreke na den mensche? dat zy verre: hoe zoude hy anders de Werelt oordeelen? *Cyrellus* zegt zeer wel, dat Godt met de Menschen handelt gelijk de Chirurghijns, zy houwen en zagen de ongezonde leden af, tot gezontheydt van het lichaam, en behoudenisse van het geheel.

't Is aanmerkens waardigh, als onder dit Volk eenen Koningh sterft, zoo binden zy hem handen en voeten, en daar nakomen eenige Krijgsknechten, en dreygen hem met stokken, meynende dat met die oneere, die hem daar in gedaan wordt, zijn zonden vergeven werden, die hy begaan heeft in 't kastijden van zijn

Onderdanen, hoewel zy boos ende quaat zijn geweest.

Augustinus zeyt zeer wel: *Deus malum facit quod non ipsi Deo malum est: sed iis in quos vindicat: nam quod ad Deum attinet bonum facit, quia omne justum bonum est, & iusta illi est vindicta.* Want de straffe van de zonde is een bewijs van Godts rechtvaardigheyt, die volmaakt goet is. De plaatse *Amos 3. 6.* werdt van *Augustino* van 't quaat der straffe verstaan: *Est enim duplex malum, unum quod homo facit alterum quod patitur, ita homo (providentia Dei cuncta moderante) facit quod vult & patitur quod non vult.* *Lactantius de ira Dei* zegt zeer wel: *Quæro si quis Pater familias liberis suis à servo interfecit, uxore occisa, incensa domo, supplicium à servo accerrimum sumpserit, utrum clemens & misericors, an inhumanus & crudelissimus esse videatur? nonne ejusmodi facinoribus ignoscere potius est crudelitatis quam pietatis?* Tot noch toe hebben wy gesproken van *Ixora*, zijn begin, gedaante, zijn strijt, en twaalf-jarige Pelgrimagie, nu treden wy over tot zijne Kinderen.

Alle gerechtigheyt Gods is goet.

Het V. Capittel.

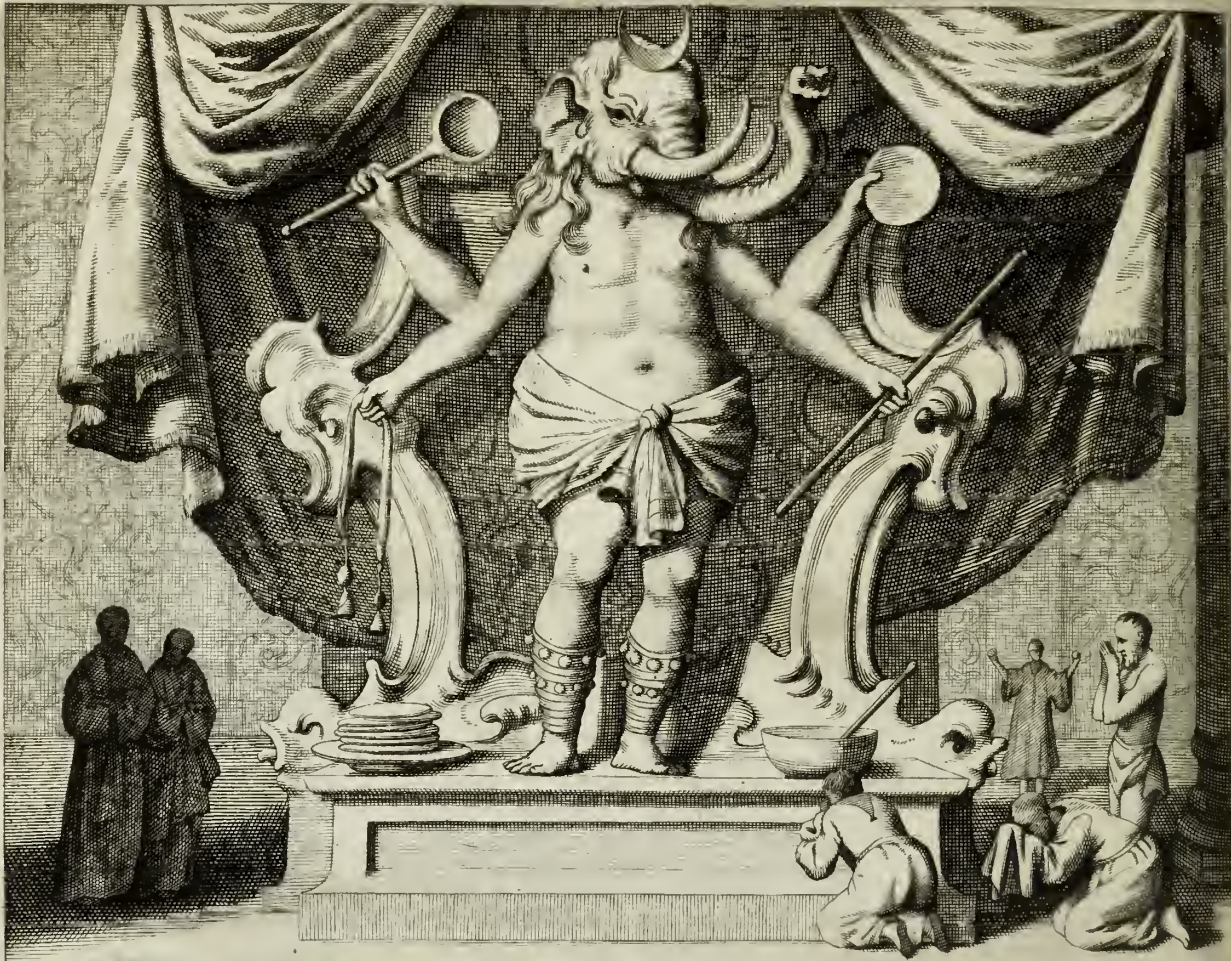
Ixoras Kinderen. Geboorte en gedaante van *Quenavady*. Oorspronk van den *Sura*. *Quenavady* gelubd. Strijt tusschen hem en *Superbennia*. Zijn woonplaats en vratigheyt. Doodmalen der *Malabaren*.

Ixora werden vier Kinderen toegeschreven, drie Mannekens ende een Wijfken, altemaal zeer schoon, ende zoo eenen Godt waardigh, de eene heeft de gedaante van eenen Elephant, genaamt *Quenavady*; de tweede de gedaante van een Aap, de derde heeft zes aangezichten ende twaalf handen, de vierde spruyte van *Ixora*, is zijn Dochter een Princesse, zoo bruyn als een kool, hebbende Verkenstanden. Eerst zullen wy van *Quenavady* spreken, als zijnde den eerst-geborene, de tweede is *Egafourubam*, de derde *Cuexi Quabady*,

Ixora heeft vier Kinderen.

Ic Heydenen we-
te geen
verscheyt
te maken
tusschen het
goet der
ende
der straffe.

Godt is
te on-
rechtvaardigh
als hy, straf-
de de
daars.

Quenavady heeft een hoofd ende aanzicht als een Elephant.

Verhaal van Quenavady's geboorte.

bady; Cipren *Quenavady* is de zone van *Ixora* en *Paramesceri* zijn Huysvrouwe, geboren in het Bosch *Piragu*; dit Kindt heeft een hoofd ende aanzicht als een Elephant, ende de rest van zijn lichaam is gelijk een Mensch; zijn geboorte geschiede op deze wijze: *Ixora* (na zijne boete) zich in *Calaja* onthoudende, gebeurde het dat zijn vrouwe *Paramesceri* haar Oogen liet gaan naar het Bosch *Piragu*, ende zach aldaar veele Beesten, den eenen met den anderen spelende, ende onder anderen een Elephant met zijn Wijfken, zy dan *Ixora* roepende, verzocht hem om met haar buyten in het Bosch te gaan spelen. *Ixora* stondt dit haar toe, en zy gingen t'zamen buyten in het Bosch, ende in een Elephant verandert zijnde, gink hy eten van een zekere groene vrucht, waar van hy dronken wierdt, ende als dul zijnde met zijn snuyt de Boomen omwierp. *Paramesceri* daar mede van gegeten hebbende, wierde insgelijks als haar Man, zy gaf groote schreeuwen, en

een byster geluyt gelijk de Elephanten doen, zy brak met haar tanden en snuyt al wat haar voor quam, werpende zant en stoffe op haar lijf, na de wijze der Elephanten, ende na langh loopen door het Bosch, geraakten zy aan malkanderen, het Wijfken wierdt op de zelve plaats ende tijdt zwanger, en bracht een Kindt met een hoofd en aanzichte van een Elephant ter werelt, gelijk daar van in't breede de *Malabaarsche* Poëten dichten. Na dat dit schoone Kindt te voorschijn was gekomen, zoo wierden zy beyde wederom in haar oude gedaante verandert, ende *Paramesceri* dit nieuwe Kindt ziende, (hoewel het een Monster was) nam het in haar armen, ende gaf het de borst, den jongen Elephant trok zoo hard en sterk, dat de Moeder bange was, dat hy te gelijk met de melk de borsten zoude inzuygen, en zelfs haar geheele lichaam, dies gaf zy het Kindt aan *Ixora* haar Man; zeggende, daar neemt u Kint. *Ixora* nam het in zijne handt-palmen, en bracht

bracht hem in *Calaja*. *Quenavady* gelijkt eer een Monfter dan een God,
Humano capiti cervicem pictor equi-
nam (plumas

Jungere si velis & varias inducere
Definat in piscem mulier formosa su-
perne.

Gelijk *Horatii* Monfter hebbende een Vrouwen hoofd, een hals van een Paart, een lichaam van een Vogel, en de staart van een Vifch.

Quenavady heeft een hoofd, tanden en aangezichte, ende een fnuyt gelijk een Elephant, met groote Ooren, en de onderste Lippe ingevalen, heeft in zijn Aangezichte roode vlekken, heeft lank hayr gelijk zijn Vader, ende een Slange, waar mede hy het zelve bint, ende in zijn Voorhoofd een tweehoornige Mane, heeft vier handen behalven zijn fnuyt, het overige van zijn Lichaam is als een Mensch, maar als goudt blinkende, hy heeft een zeer groote Buyk, de welke hy bint met een roodt kleedt, hy draagt ook het snoerken der *Bramines*, aan zijn voeten heeft hy ringen van gout, ende veel bellen lank hayr, &c. Schrikkelijke afbeeldingen hebben deze Menschen van haar Godt en Goden, gelijk *Vartomanus l. 5. c. 2. navigationum* verhaalt; zoo dat het eer Duyvelen fchijnen dan Goden, zijnde lankhayrige, gelijk de *H. Schrift* zoo de Duyvels noemt, *Levit. 17. 7.* in 't *Hebreeufch* שָׂרִיפִּים, 't welk *Aquila* overzet Τετραχίτων, en *Ar. Montanus Pilosofos*, dat is, hayrige. Onze Overzetters gebruyken 't woort van Duyvelen, van 't שָׂרִיפִּים afkomstigh, 't welk is verschrikken, ziet *2 Chron. 11. 15. Jef. 34. 14. Job 5. 5.* Zoo wert ook een Struyk-roover een lankhayrige genaamt; zoo de Bokken, ziet *Maimonides more nebuchim l. 3. c. 47.* Zoo werdt ook de Duyvel שָׂרִיפִּים genaamt, *Deut. 32. 17.* om dat hy een verderver is. Ende niet tegenstaande dat *Quenavady* zoo grof, groot en zwaar is, zoo gebruykt hy tot zijn Paart een Muys. Zoo weet de Duyvel door zijne arghlistigheyt den Mensche wech te rukken, van de eene ongerijmtheyt in de andere,

schrijvende haar Godt wijven toe, welluft en onbetamelijke dertelheyt, en Monfter-kinderen.

Daar wordt mede verhaalt van *Ixora*, dat hy eens *Sury* drinkende, zijnde een nat dat uyt de *Cocos* boomen getapt werd, daar van hy dronken was geworden. Zy verhalen wijders wanneer *Ixora* ende *Paramesceri* haar t'zamen vermenghde, dat een weynigh zaats van *Ixora* op der Aarde viel, 't welk *Paramesceri* dekete; zy wederom na *Calaja* gereyft zijnde, zoo geschiede het dat van dat zaat een tak van een Palmeer-boom groeyde. *Ixora* daaghs daar aan in 't Bosch gaande, ende dien tak ziende gewassen, korte boven in den top daar een gedeelte van, met zijn *Chacrà*, en daar quam een groote overvloed van wijn uyt, die zy *Sura* noemen, hier van nam hy yets in zijn bekken, 't welk hy altijd met zich draaght; hy bondt dien tak met een bladt, ende wierdt van die vochtigheyt dronken, ende alzoogink hy vol en zat na zijn plaatse *Calaja*: *Paramesceri* zijn Huys-vrouwe hier over zeer verwondert zijnde, dat zy haar Man in zulken toefant zaght, en de oorzaak niet wetende, veynsde haar voor een wijl: maar *Ixora* meermalen na het Bosch gaande, en dronken en bestoven t'huys komende, zoo nam zy voor hem te verspieden, om te weten waar hy henen gink; Zy is mede by den tak gekomen, wilde dat nat, 't welk zulken kracht hadde, proeven, ende wierdt mede dronken. *Ixora* keerde zich by geval om, en zach zijn Vrouwe achter hem, dieszeyde hy *Calli*, dat is, *Dief-egge*, ende zy antwoorde hem *Calla*, het welk *Dief* beduyt. Hier van daan komt het dat de *Malabaren* dezen drank *Calla* noemen. *Ixora* by den tak gekomen zijnde, en die in zijn handt nemende, trok die van beneden na boven, en zoo wiert die tak terstont in een Palmeer-boom verandert, en op deze wijze zou de zelve in de werelt zijng gekomen. Met deze Historie zouden haar de Dronkaarts zeer wel kunnen behelpen.

Een ander verhaal van *Ixora*.

Oorspronk van den *Sura* ofte een nat dat uyt de *Cocos* en Palmeer boomen getapt wordt.

Sura by de *Malabaren* *Calla* genaamt.

Bramines
vyanden
van sterken
drank.

't Is wonder, dat daar de *Bramines* zulke *Vyanden* zijn van sterken drank, nochtans haren oppersten Godt dronkenschap toe schrijven, ende dat op verscheide tijden; veele van de *Bramines* zijn daar in zoo naukeurigh, dat zy met onzen inkt niet en zouden willen schrijven, uyt vreeze of zy van wijn mochte gemaakt zijn.

Den *Samorijn* Koningh van *Calechut*, heeft eens met zijn eygen hant zijn *Swager* gedoot, om dat hy hem voor zich dronken zach, daar zy anders, gelijk wy meermalen gezien hebben in den *Amphioen* ofte *Opium*, haar dul ende gek genoegh maken. Zoo bracht ook den Koning van *Cochin* eenmaal op een nacht een groote menigte dronken *Naires* om.

Quenava-
dy van
Ixora ge-
lubt, ende
om wat re-
den.

Voorts getuygen de *Bramines*, dat *Ixora* zijn zoone *Quenavady* gelubdt heeft ende ontmant, en dat uyt deze oorzaak, om dat hy met zijn snuyt, noch kleyn zijnde, ende wazende op de armen van zijn Moeder, haar schaamte hadde aange-raakt, andere zeggen dat hy haar zoude bekend hebben, waar over *Ixora* t'onvreden zijnde, ende met eenen zeer jaloers ende gram, hem van zijne *Testiculen* berooft heeft: want hy dachte indien hy zoo jonk zijnde, geen eere aan zijn Moeder bewees, wat zoude hy aan zijn Moeyen de *Huysvrouwen* van *Vistnum* ende *Bramma* doen? Om deze reden zeggen de *Malabaren* dat de *Elephanten* geen *testiculen* hebben.

Waarom
de Elephan-
ten gezegt
werden geen
Testiculen
te hebben.

Dienst die
men Que-
navady
aandoet.

Dezen is dien *Quenavady* aan welke de *Heydenen* offeren, de eerstelingen van alle hare werken, een Schrijver zal eerst de name *Quenavady* schrijven, en die zal hy hem op dragen, dit doen ook andere *Arbeyders* en *Werk-bazen*, elk in het zijne. Om de gunste van *Quenavady* te bekomen, is nodigh dat men hem offerhande en ceremonien doe, tot de tijdt van twaalf Jaren, en dan zoo beweeght hy zijn eene Oore, gevende te kennen dat het niet genoegh is, zoo dat noch andere twaalf Jaren die ceremonien moeten gepleeght wer-

den, en dan beweeght hy zijn ander Oor, te kennen gevende dat het noch niet genoegh is, zoo dat men noch twaalf Jaar moet aanhouden, ten eynde dan van die twaalf laatste Jaren zoo doet hy zijn Oogen open, en geeft haar wat zy begeeren.

Ixora wilde eens onderzoeken wie van zijne Zoonen meerder vaardig-
Strij-
schen C
n avady
Supert
nia, als
den laa-
een tau-
verliest.

heyt hadde, dies nam hy een Vijge, en leyde die op d'Aarde, ende geroepen hebbende zijn zonen *Quenavady* en *Superbennia*, welke laatste hebbende zes aangezichten ende twaalf handen, op zijn Pauw in plaats van een Paart rijdt. Hy zeyde tot zijn Zonen, wie van u beyden eerst rondtsom *Calaja* rijdt, zal deze Vijge tot zijn prijs ende loon hebben. Maar *Quenavady* met een aangezicht als een Elephant, hebbende een dikke huyd, ende tot zijn Paart een Muys, zach dat hy de kans zoude verliezen, ende zijn Broeder *Superbennia* met den prijs zoude gaan strijken, waarom hy deze woorden gebruykte, het eygen en ware *Calaja* is mijn vader *Ixora*, dies hy een torn rondtsom *Ixora* dede, en de Vijgh wech nam, welke hy op at. *Superbennia* daar na komende, meynende de Vijgh te vinden, vatte *Quenavady* aan, ende in den eersten aanslagh brak hy hem een tant. *Ixora* gaf een andere Vijgh aan *Superbennia*, ende maakte alzo een eynde van deze twist. Hy ziende daar na dat deze Tant in geen andere plaats konde bewaart werden, ende dat niemant yets daar mede konde uyt-richten dan *Quenavady*, zoo bad hy *Vistnou*, dat hy ze hem wilde geven; *Vistnou* nam de Tant, en die ingerolt en bedekt hebbende, met de schellen en het uytterste van de Vijgeboom, en voorts *Quenavady* geroepen hebbende, zeyde, mijn Neve neemt deze Vijge. Den Slokop trok de zelve terstont na zich, ende als hy die wilde ontschellen, zoo bevondt hy dat het zijn Tant was, dies hy die tot zijne eere bewaarde, ende maakte daar van een penne, die hy vermaakte aan beyde de zijden, om zijn kostelijke
en

en zeer geleerde veerzen daar mede te schrijven. Dezen strijdt beschrijven de *Malabaarsche* Dichters zeer wijdloopigh.

Quenavady is altijdt hungerigh, zeer veel etende, ende noyt verzaadicht, ja algaaf ghy hem de geheele Werelt, hy zoude de zelve (na haar voorgeven) op eten, hy kan ook op geen andere plaatse wezen, daar hy zich verzadicht, dan in de *Zuyker-zee*, want zy zeven Zeen verziere. Deze *Zuyker-zee* noemen zy *Jexucadibil*, zy is zeer breedt ende wijd, zy zeggen datze altijdt ziedende heet is, in 't midden van deze Zee zoude een Bergh zijn van negen kostelijke steenen, en boven de zelve een heerlijk Pleyn, zeer fris en aangenaam, alwaar den boom *Luola* zoude staan, die boven maten schoon is. Deze plaatze zoude met kostelijke steenen omringht zijn, wezende het zelve een heerlijk ende zeltsaam werk. In 't midden van deze ommeringh is een plaatse van Coral, zeer root, ende zoo fijn als ergens kan gevonden werden, welkers Kamers en Dak van geheel konstige ende kostelijke steenen zijn. Aan de Poorten en ontbreken geen Poortiers, die daar nauwe en naarstige wacht houden, rontsom de zelve plaatse staat een Wacht, van het Heyrleger der *Pudas*, met noch veele anderen, die gedurigh in gedachten ende heylige contemplationen zijn, Godt altoos lovende. Hier by zijn ook veele Vrouwen die zonder ophouden zeer aangenaam en zoetelijk zingen. Rontsom den boom *Luola* staat een Stoel van fijn gout, ende daar op een Tafel van eenen zeer dierbaren steen, genaamt *Bairacalle*, op de welke een zeer glinsterende Muys van goudt staat, ende een Rooze, in welkers bladeren veertien letteren staan geschreven, ende dit is de rust-plaatse van *Quenavady*, welke boven op dien Muys zit. Hy heeft by zich twee schoone Vrouwen, d'ene aan zijn eene, d'andere aan zijn andere zijde, welke gedurigh groote lepels in hare handen hebben, waar mede

zy gestadigh Zuyker in zijnen mont geven, deze Zuyker werdt met Honingh gemenght, ende op dat *Quenavady* niet en zoude walgen, altijdt een en de zelve spijs etende, zoo zijn aldaar noch veele andere dingen lieflijk om te eten, als Rijs gekookt zijnde, Apen in de Boter gefrikaazeert (een slag als boek-weyte Koekjes) Melk, Boter, Zuyker en Honigh. Daar zijn ook Bergen van Vijgen, Druyven, Cocos ende *Lanhes*, ofte jonge Cocos-nooten, ende alles wat men kan begeeren; ende op dat *Quenavady* ook yets hebbe, waar mede hy zich vermake in zijn gezichte, zoo zijn aldaar kostelijke Roozen ende Bloemen zeer wel riekende, en zoo heerlijk, dat het onuytsprekelijk is. Hier zijn ook alderhande Instrumenten van Musijke, Schalmeyen, Fluyten, Trompetten ende Violen, &c. op welken geluyt eenige Vrouwen zeer aangenaam zingen, andere zijn bezigh met Zandelhout, Muskus, Civet, ende alderley schoon reukwerk, ende met alle kracht smeeren ende bestrijken zy het lichaam van *Quenavady*, offeren hem offerhanden van bloemen, ende van andere lieffelijke dingen, daar in hy zeer groot behagen schept.

Wonderlijk is deze onverzadelijkheyt van *Quenavady*, dat, niet tegenstaande hem gedurigh twee Rivieren van Zuyker in den mondt vloeyen, nochtans niet verzadicht werdt. Hy is als de Zee, hoewel alle de Rivieren in de zelve loopen, zoo en wort zy niet verzadicht; zoo dat deze alvratigheyt van *Quenavady* eer een ellende is dan gelukzaligheyt, want het is een honts hunger. *Tantalus* hadde de straffe dat hy dorste in 't midden van den drank, ende de H. Schrift maakt gewagh van die gene de welke zoude eten, maar niet tot verzadinge, &c. *Hagg. 1. 6. Mich. 6. 14.*

Lactantius Firmianus zeyde zeer wel, *Voluptas corporis satietatem adfert, & nimia nocet, & processu minuitur ætas, l. 3. c. 11.* Dat is: *De wellustigheyt des lichaams brengt zatheyt*

Quenavady altijdt onverzadelijk.

Hy overul: van al.

igen-scheppen van Quenavady, en zij woonplaatse.

I Zuyker-zee de plaatse van Quenavady

heyt aan, en te groot zijnde is zy schadelijk, ende met'er tijdt zoo houdt de tijdt des levens op. Het matigh eten en drinken versterkt de natuurlijke vochtigheyt, ende gelijk een Lampe zonder Olie niet en kan branden, zoo en kan het Lichaam zonder de spijs niet bestaan, maar al te veel Olie doet de Lampe versmoren, zoo al te veel voedsel en drank bluscht de natuurlijke warmte uyt. Maar om dat deze Menschen haren Buyk tot haren Godt hebben, zoo en is het geen wonder, datze de gelukzaligheyt in goeden eetlust stellen. By deze gelegentheyten moet ik verhalen, hoe deze *Malabaren* de gewoonte hebben, om alle Jaren de gedachtenisse van hare overlede Vrienden te vieren, geveende op dien tijdt veel etens aan verscheide Persoonen, doende veel onkosten aan een yder na zijn staat ende vermogen, dan werdt yder Persoon na zijn hoedanigheyt ende stant onthaalt.

De Koningen geven de *Bramines*, die in hooge achtinge zijn, te eten, ende onthalen haar zeer wel: want zy voor wijze ende verstandige werden gehouden, als zijnde Meesters ende Uytleggers van de Wet ende *Vedam*, waar van in het navolgende. Het onthaal, volgens hare hoogheyt ende uytনementheydt is zeer aanzienlijk, koninghlijk en kostelijk, ende na het eten wordt gelt uyt gedeelt, d'eene meer d'andere minder, na gelegentheydt en waardegheyt der Persoonen.

Nu dewijle in *India*, en byzonder op de *Malabaarsche* kuste veele *Reguli* ofte kleyne Koninghsken zijn, als die van *Trevancor*, *Coylang*, *Caliculang*, *Porca*, *Cochin*, *Cranganor* en *Cananor*, &c. zoo en ontbreken zulke Feesten niet, daar na toe de *Bramines* tot 10, 15, ja 20 mijlen, op passende haar begeven, gelijk ik in mijn tijdt gezien hebbe, dan verzadigen zy haar zoo veel als mogelijk is, haar inbeeldende dat in deze spijs ende lekkernye haar gelukzaligheyt bestaat, en dat haar dit van Godt is toegestaan van wegen haar

goede werken, die zy in haar voorgaande leven (wanneer haar Zielen noch in lichamen van lager staat waren) gedaan hebben. Doch van die verhuizinge der Zielen zal in 't navolgende breder gehandelt werden.

Het is wel waar dat de *Bramines* zeer van hare onthoudinge roemen, en dat zy noch Visch, noch Vleesch, noch Eyeren eten, nocte Wijn ofte sterken drank proeven: maar in het gene dat haar geoorloft is, gaan zy menighmaal zoo verre de mate te buyten, dat de Mage van spijs overladen zijnde, dikmaals met ruspinge over tafel zich omwerpt, zoo dat hare onthoudinge al zoo waar is als hare Godts-dienst.

Het VI. Capittel.

Verhandeling van Ixoras andere Kinderen. Den Kokus-noot in een Aaps kop. Siri Hanuman een Aap geboren, uyt den doot opgewekt. Superbennia en Quenavadys kamp. Zijn vloek over de Maan.

T Ot noch toe hebben wy gesproken van *Quenavady*, zone van *Ixora*, laat ons nu eens spreken van andere diergelijke name voerende; den eersten is *Egafourubum* ofte den waren Godt, ende wordt aldus afgebeeld met een Elephants hoofd ende elf handen. Aen deze mogen de *Bramines* alleen offerhande doen, hoewel dat anderen het zelve ook vermogen, als zy maar op die tijdt haar onthouden van Vleesch, Visch, Eyeren ende Wijn.

d'Andere *Quenavady* word *Ceuxi* genaamt, welkers begin dusdanigh is: *Paramesceri* Huysvrouwe van *Ixora*, op een zekere dagh in een Tanke ofte Water-plaatse haar wasschende, ende haar met Olie besmeerende, ende met Saffraan reynigende, haar Lichaam met de handen wrijvende, maakte van de vuyligheyt ende het zweet dat van haar Lichaam quam, een gedaante waar uyt in der yl een Mensch te voorschijn quam. *Ixora* van zijn *Calaja* dat ziende, en vermoedende dat het een

Jaarfeest der Malabaren, ter gedachtenisse van haar overlede Vrienden.

Waerom de
 Kokos-boom
 gedaante
 is een
 menschen
 heeft.

een Minnaar van zijn Vrouwe was,
 floegh hem met zijn wapen *Chacra*
 den kop af, welke aan de voet van
 den Bergh *Calaja* neder viel, waar
 uyt een Kokos-boom quam te waf-
 fen, ende daarom zeggen de *Heyde-*
nen, dat den Kokos een gedaante en
 aangezichte heeft als een Mensche.
Paramesceri ziende haar Zone doot,
 ende daar over klagende, gebeurde
 het dat *Ixora* zich ontschuldighde,
 zeggende, dat hy niet en wiste dat
 het haar Zoon was, ende om haar te
 vertroosten, zoo floegh *Ixora* eenen
 witten Elephant het hoofd af, ende
 zettede het op het doode lichaam,
 het zelve van den doodt opwekken-
 de, ende gaf het Kindt weder aan
 zijn moeder *Paramesceri*, welke daar
 mede wel vergenoeght was. Dezen
 Elephant heeft een hoofd ende twee
 handen.

Wie heeft oyt van diergelijke beu-
 zelingen gehoord? kan ook een Men-
 sche uyt vuylichheidt ende zweet ge-
 boren worden? byzonder een vol-
 komen Man, want *Ixora* op hem ja-
 loers was. Ende indien *Paramesceri*
 uyt het zweet van haar lichaam een
 Man kan maken, wat voordeel heeft
 dan *Bramma*? Maar een Leugenaar
 dient een sterke geheugenisse te heb-
 ben. Dus ziet men dat God de Hee-
 re haar rechtvaardigh een tuymel-
 geest heeft gegeven, en dat zy in ha-
 re gedachten zijn verydelt gewor-
 den. 't Is ook aan te merken dat het
 een schoone God moet zijn, die niet
 en wist dat deze zijn eyge Wijfs zoo-
 ne was. Op dat wy nu niet en spre-
 ken van de jaloersheyt van den groo-
 ten God *Ixora*. *Ixora* heeft noch een-
 en Zoone genaamt *Siri Hanuman*,
 gewonnen by zijn vrouwe *Parames-*
ceri, ende om te weten waarom dit
 Kindteen Aap is geboren, zoo is dit
 navolgende aan te merken.

Siri Ha-
 man,
 oome van
 Ixora een
 ap geboor-
 en, ende
 reders
 naam.

Ixora een grooten ende vermaar-
 den Danser zijnde, sprong menigh-
 maal op de Tooneelen om zijn konst
 ende veerdigheyt te vertoonen,
 en dat in de tegenwoordigheyt van
 de Hemelsche Geesten, ende andere
 aanzienlijke Persoonen; in het zel-

ve danffen vermaakt zich ook boven
 maten zijn Huysvrouwe *Paramesce-*
ri, die haar altijd na haar Mans ge-
 negentheyt weet te schikken; zy is
 zoogezwint in het danffen dat nie-
 mandt haars gelijk is; ja daar werdt
 van haar verhaalt, dat zy op een ze-
 kere tijdt danste, in tegenwoordig-
 heyt van de Hemelsche Geesten, en
 andere voorname Persoonen, haar
 sprongen, omzwieringen ende om-
 draeyingen waren zoodanigh, dat
 hare juweelen ende cieraden van de
 eene Oore af vallende, van haar met
 de twee teenen van haren voet, even
 als met een tangh van achteren we-
 der vast gemaakt wierden, ende dat
 met zulken behendigheyt, dat nie-
 mandt van de Aanschouwers het ge-
 loofde. Uyt deze gelegentheyt ge-
 loove ik dat de Vrouwen der *Nairos*
 de gewoonte hebben, van in het
 openbaar te danffen op het Feest van
 zeker *Pagode*, ende in plaats van de
 Juweelen te laten vallen, zoo laten
 zy haar kleetjes, daar zy haar mede
 dekken en verciere, ter aarde neder
 dalen, blijvende alzo geheel naakt.
 Maar om weder tot ons oude ver-
 haal te komen, zoo dient aange-
 merkt dat *Ixora* eens bereyt was, op
 een Toneel in't openbaar te danffen,
 ende terwijl zich de Genoodighde
 van alle kanten verzamelde, om den
 Baal ofte dans te zien. *Paramesceri*
 haar Oogen naar het Bosch wenden-
 de, zach daar twee Apen t'zamen
 teelen, ende daar over zeer te vre-
 den zijnde, verzocht zy aan *Ixora*
 dat hy haar wilde in dat Bosch gezels-
 chap houden in de gedaante van een
 Aap; hy stondt haar die bede toe,
 dies wierden zy beyde in Apen ver-
 andert, elk na zijn sexe; zy liepen
 ende sprongen in dat Bosch, tot dat
 zy op eenen Bamboes-boom qua-
 men, waar op *Paramesceri* komen-
 de, zwanger wierd. Op deze zelfde
 tijdt waren gekomen om den dans te
 zien ettelijke honderden van de He-
 melsche Geesten, ende by dien den
Jecxa, *Quinnera* ende *Quendra*, en-
 de het Toneel was zoo vol, dat alleen
 plaats voor den Danser over bleef.

Ixora en
 zijn Huys-
 vrouw zeer
 in het danf-
 sen ervaren.

Hoe dat
 Siri Hanu-
 man geboor-
 en is als
 een Aap.

Deze niet komende, gebeurde het dat men hem trachte te zoeken, hier roe aanbodt de Wint als de snelste (van welke naderhand gesproken zal werden, wanneer van de Engelen, Geesten ende Duyvelen gewagh gemaakt werdt) zijnen dienst, en by *Ixora* komende, dede hem de boot-schap, waarom hy af-gezonden was. Zy veranderde haar terstont in haar oude gedaante; *Paramesceri* zwanger zijnde, ende haar schamende dat zy een Aap zoude baren, bad den Windt, dat hy het Kindt van haar wilde af-nemen, ende het aan een andere Vrouwe over doen. De Wint gehoorzaamde gaarn, ende bracht het Kindt in den buyk van *Anbema*, een Vrouwe van een der Hemelscher Geesten, fluks gingen zy beyde na het Toneel, ende *Ixora* (volgens een yeders verwachtinge) danste met groote verwonderinge. *Anbema* daar na baarde een jongen Aap, wit als *Ixora* zijn Vader, welke hem alle dagen een byzondere macht gaf, durende t'elkens drie uren, ende drie quart ofte vierendeel, zoo dat hy op die tijden uytstekende was in kracht ende mogentheydt. Van dezen lieven Aap werden twee aardige voorvallen verhaalt, de welke hem zoude over gekomen zijn. De eerste is, dat hy na een wjl geboren te zijn, honger hadde, ende ziende de Zonne, meynde dat het een goede vrucht was om te eten, een zeer grooten sprongh dede; dus kreegh hy een grooten slag met een yzer Instrument van de Zonne ofte *Ixora* aan zijn voorhoofd, doch het beschadigde hem niet, daarom wierdt hy ook *Hanuman* genaamt. Het tweede geval is, dat hy op zekeren tijdt een witten Elephant ontmoetende, genaamt *Acrapadia* van *Devaindra*, Koning van de Hemelsche Geesten, met hem streed, en *Devaindra* hakte hem ter neder met zijn zweert, en doode hem. *Hanuman* dus doot zijnde, gebeurde het dat zijn Vader de Wint hem onder de Aarde verbergde, alwaar hy een wijle tijds verblijvende, met groot verdriet en moey-

lijkheydt, de Inwoonders van het Landt niet konnende verdragen de onlijdelijke hitte en stilte, verzochten aan *Ixora*, dat hy zijn zoone *Hanuman* van den doot opwekken wilde. *Ixora* dit doende, zoo geschiede het dat de windt wederom als vooren blies. Van de windt ziet *Vossius* l. 3. c. 34. *Idololat*. De windt is van veele *Heydenen* voor een God gehouden, gelijk *Herodotus* l. 7. aanwijst, ende na't Orakel van *Apollo*, doen *Griekenlandt* zoo zwaar gedreyght wierdt met *Xerxes* Vloote most men de windt eeren, aan wien het behouden van *Griekenlant* hingh. Die van *Athenen* richtede voor de Wint een Altaar op. De Keyzer *Augustus* bouwde in *Vrankrijk* een Tempel voor de Windt. Zoo hebbengedaan de *Phaenices*. De redenen die de *Heydenen* bewogen hebben de Wint als een Godt te eeren, zijn zijn kracht, snelheydt, onzichtbaarheid, onzekerheydt van haar oorspronk en dwarze beweginge.

Wat verder van de daden van dezen beroemden Aap te zeggen is, zullen wy aanhalen in de Historie van *Siri Rama*. Dezen Aap is by de *Indianen* zoo vermaart, dat tot zijn eere *Pagoden* ende Tempelen zijn op-gericht, zeer kostelijk ende heerlijk. De *Portugese* Gedenk-boeken verhalen, dat zy Anno 1554 geweest zijnde in *Ceylon*, op de hoogste Bergh *Pico d'Adam* geheeten, de *Pagode* beroovende, een Kofferken vonden, in't welke den Ape-tant was, het Heylighdom der *Heydenen* in *Pegu*, *Ceylon*, *Malabar*, *Bengale*, *Choromandel* en *Bisnagar* woonende, deze Ape-tant met het kostelijke Kofferken met heerlijke steenen toe gemaakt, voerde de *Portugezen* met haar naar *Goa*. De machtighste Koningen der *Heydenen* boden daar voor aan den Onder-Koning zeven hondert duyzent Dukaten goudts: maar den *Bisschop* vondt het met reden t'eenemaal ongeraden. Een wonderlijke ende zeer schrikkelijke blintheydt! *Paramesceri* is zelfs beschaaamt om Moeder van een Aapte zijn,

De gegeven macht aan *Siri Hanuman* drie uren ende drie vierendeel op elke dagh duurende.

Twee wonderlijke voorvallen aan *Siri Hanuman* geschiet.

Siri Hanuman *Ixora* den doot opgewe

Siri Hanuman *Aap* zee vermaart by de *Indianen*.

zijn, en evenwel verandert zy haar in een Aap.. Ziet hier een mengelmoes van ongerijmtheden, voor eerst een Godt ofte Goddinne haar in een onvernunftigh schepsel veranderende; ten tweeden, Godt zich te vermaken met danffen (dat by de *Heydenen* lichtvaardigh wierdt geoordeelt, *nemo enim saltat sobrius*, Cicero.) Veel meer andere Menschen tot zulke ydelheyt te noodigen. Ten derden, een infame geyligheyt van *Paramesceri*, die alle dieren in haar dertele lusten navolgt. Deze *Heydenen* droomen niet anders als van zulke ontuchtigheden, ende te gelijk ontdekken zy den aart van haar eygen Wijven, die zy geen kuyfheyt toe vertrouwen. Ten vierden, een Kindt ontfangen zijnde in 's Moeders lichaam, door de Wint over te dragen in een ander lichaam.

De derde Zoone van *Ixora* is genaamt *Superbennia*, deze heeft zes aangezichten en twaalf handen. De reden waarom hy in zulken gedaante is geboren, is deze: *Paramesceri* Vrouwe van *Ixora*, haar in een water-plaatse wasschende, gebeurde het dat zes Wevers haar te gemoet quamen, welke ziende deschoonheydt van haar gestalte, quade lusten op haar kregen, ende zy (na het scheen) was daar niet vreemt van, en stont die toe, met deze genegentheyt ende toe-stemminge (zeggen zy) is *Paramesceri* zwanger geworden, ende als zy gevoelde dat zy bevrucht was, bevreesst zijnde voor haren Man *Ixora*, zoo spuwde zy op de Aarde, ende met dit speeksel zeyt men dat zy te gelijk het zaadt uyt wierp dat zy ontfangen hadde, waar uyt terstont een Kindt geboren wierd met zes aangezichten en twaalf handen, met de gedaante ende gelijkenisse van de voornoemde Wevers. Deze Wevers ziende zo een schoon kint, brachten het in haar huys, opvoedende het zelve met alle naarstigheid, als haar eygen Zoon, hem leerende alle kunsten ende wetenschappen, zoo dat hy in korten tijdt (door zijn goet verstant dat hy hadde) een zeer

geleert Man wierd. Daar na hy op een zekere tijdt voor *Ixora* komende, om te disputeren ende reden te voeren, toonde hy zulken wijsheyt ende verstant, dat *Ixora* hem by zich nam in zijn *Calaja*, ende voor zijnen Zone aannam. Dezen Zone rijdt op een Pauw, als wy te vooren hebben verhaalt.

Wie zoude zoo dwaas zijn dat hy zoude gelooven dat een Vrouwe door gedachten zoude kunnen bezwangert werden; ten anderen, dat een Kindt uyt speeksel zoude geboren werden; ten derden, hoe is het mogelijk dat een Kint meer dan eenen Vader kan hebben: maar hier ziet men wederom de natuur van dit Volk, en ook haar geyle wellustigheyt, die noyt de Kinderen na haar Vaders rekenen, want die onzeker zijn, maar na de Moeder, waar van in het navolgende breeder zal gesproken werden. Te vooren hebben wy yets gesproken van de *Malabaarsche* Jaar-feeften van *Quenavady*, hier moet ik noch een zeltsaam voorval verhalen, 't welk hem, komende van 't Feest, geschiedt is. *Quenavady* was op zekeren tijt op een Banquet genoot (gelijk wy te vooren Cap. 6. van de jaarlijkse Feesten der *Malabaren* hebben gesproken) ende willende wederomme vertrekken na zijne plaatse de *Zuyker-zee*, zoo wierd het nacht op den wegh, want hy hadde wat lange op de maaltijdt gebleven; 't was Mane-schijn, maar niet zeer klaar, want het was maar de vierde dagh van de nieuwe Mane in *Augusto*, ende de Mane werd in die Landen niet eer als de tweede en derde dagh gezien. *Quenavady* had in zijne eene handt een Zonnescherm ofte *Sombreiro*, alzo genaamt by de *Portugezen*, om dat het *Sombra* ofte schaduwe voor de Zonne maakt, gelijk de *Chinezen* die op haar schouders dragen, ende die na de Zonne omkeeren, om van zijn hittige brandt en stralen bevrijdt te zijn. In zijn andere hant hadde hy zijn kostelijk boek van Poëzye, en onder zijn arm hadde hy eenige *Con-*

Wonderlijk
voorval
Quenavady
gebeurt.

ken ofte Apen, in welke hy altijd groote smaak hadde: want hy was niet alleen een etende, maar ook een wech dragende Gast, hy wandelde dan alzo henen wel verzadight zijnde, ende zonder eenige zorg of quade gedachten, stootede hy zijn voet aan een lange stok, waar door hy een groote val dede, hem ontvallende zijn Zonne-schermer, zijn Boek, en zeer beminde Apen. Het schijnt dat *Quenavady* wat zwak van gezicht moet geweest zijn, niet ziende de paal daar hy zich aan stiet, veel minder konde hy zien dat achter hem was, hy liet hem weynigh aan zijn Zonne-schermer ofte Boek gelegen, maar den val van de Apen ofte *Koeken* dede hem meest wee: want eer hy op stont om zijn Boek en Zonne-schermer op te nemen, beet hy eerst in de Apen.

De Mane den val van *Quenavady*, ende hem dus graag in de Apen ziende bijten, konde haar van lacchen niet onthouden, 't welk *Quenavady* merkende, zeyde in grammen zin, *Die u, ô Mane, voortaan op dezen dagh zal zien, in de Maant Augustus, die zal gequetst werden, ende zijn geslachte (ofte Caste) zal hy verliezen.* En dit is een zake daar deze *Heydenen* zeer op staan, als in 't navolgende zal aangewezen werden: en dezen vloek uyt gesproken zijnde, gingh *Quenavady* wederom na zijne plaats de *Zuyker-zee*, gelijk hare Poëten deze zake zeer konstigh en wijdtloopigh in haar rijmen verhalen.

De *Heydenen* hebben zulken schrik van dezen vloek van *Quenavady*, en stellen daar zulken geloove in, dat niemandt ergens zoude derven komen ofte uyt gaan, op den 4 dagh van *Augustus*, 't zy kleyn of groot, Koningh ofte Onderdaan, maar begeben haar vroegh in huys, eer dat de Zonne onder is, zelfs tot dat den vijften dagh van de Mane over is, zoo doen ook alle Werkbazen ende Ambachts-lieden, ende zoo het gebeurde dat yemant op die tijt op den wegh moste vernachten, zoo dekt

hy zijn hoofd, aangezichte ende oogen, zich wel wachtende dat hy in geen Poel ofte Water-vliet zie, om de Mane niet te aanschouwen.

Wonderlijke by-geloovigheydt, daar onze en *St. Thomas Christenen*, ja *Joden* en *Moren* onbeschadight de Mane aanzien. Zoo veel vermaghen een dwalinge van langer hant van de Vaders af-gedaalt, en de Kinderen in-gescherpt, op het herte der Menschen. Och of Godt gave dat zy eer bevreesd waren voor de straffe die Godt de *Heydenen* dreycht, *Jer. 10. 26. Psal. 11. 10. en 97. 6.*

Het VII. Capittel.

Handelende van de Dochter van Ixora, en de oorspronk der Kinder Pokjes. Vreeze en dienst der Malabaren voor deze; hare Pagode Amadyri door den Koningh van Cochinchin berooft, zy komt te Coulang.

DAAR was een *Racxada* ofte *Reuze* (gelijk van dat Geslachte meer zal gesproken werden in 't navolgende) deze was genaamt *Darida*, welke zich twaalf Jaar om *Brammas* wil verhouden had, en bequam van hem veel geschenken, en groote sterkte en kracht. *Bramma* ver eerde hem een Boek, eenige Brazeletten ofte Armbanden, ende leerde hem eenige gebeden, met welke hy toe nam in kracht, ook vergunde hem *Bramma*, dat hy van niemandt konde gedoot worden. Deze Reuzen zijn niet anders dan booze Duyvelen, gelijk Cap. 11 werdt bewezen; men meynt op *Choromandel*, dat het Kinderen zijn die den *Bramme Kassiope* met *Aditi* zijn Wif voort-geteelt heeft, gelijk de *Joden* zeggen dat *Lilith* by *Adam* Duyvelen zoude ter Werelt gebracht hebben. *Darida* maakte geen werk van Vrouwen, als zijnde de zelve ver beneden zijn sterkte, alleenlijk eischte hy een onverwinnelijke kracht tegen het mannelijke geslacht, gelijk hem *Bramma* die toelent. *Darida* zich in zulken staat bevindende, zwol op van hooghmoet, makende

geen

Des Reu-
Daridas
stoutheyt
in 't uytde-
gen van
Ixora om
met hem te
vechten, o
dat hy van
Bramma
met groote
kracht was
begiftigh.

geen werk van Menschen, beftont zelfs voortaan met Godt te ftrijden, dies hy op zekeren dagh zich na *Calaja*, de woonplaats van *Ixora* begaf, en tarte hem uyt met veel geroep en getiers, zeggende hy zoude buyten in't velt komen om met hem te vechten. *Horatius Carm. lib. 1. Ode 111.*

Audax Japeti genus ignem fraude mala gentibus intulit, Post ignem aetherea domo subductum macies & nova febrium Terris incubuit cohors; caelum ipsum petimus stultitia; neque Per nostrum patimur scelus iracundia Jovem ponere fulmina.

Ixora of *Eswara* zich gedreyght ziende, en wetende dat geen mensch op aarden hem konde dooden, van wegen de krachten hem van *Bramma* verleent, zont in zijn plaatse een vrouwe *Sorga*, welke hem terftondt den kop af hieuw, de zelve by *Ixora* brengende, meynde dat alzo den ftrijt een eynde zoude nemen; maar *Darida* nam den volgenden dagh zijn wederkeer na *Calaja*, hebbende een nieuw hoofd bekomen, en daagde *Ixora* met meerder stoutigheydt uyt als de eerste maal. *Darida* hadde maar eene kop, maar veele in fchijn en uyerlijk aanzien, welke af-gehouden zijnde, terftondt herftelt wierden, dies *Ixora* zondt vijf *Pagoden* heylige Vrouwen, *Chamundigal* by de *Malabaren* genaamt, welke tegens *Darida* ftrijdende, t'elkens hem van zijn fchijn-hoofden beroofde, ende met overwinninge t'huyswaarts quamen: maar hy keerde fteets weder, en liet niet na *Ixora* uyt tetarten en te befporten. *Ixora* zich dus benart ziende, vondt goet met *Vistnum* raadt te plegen, om te verftaan wat hem te doen ftont; terwijl zy bezigh waren, zo quam voort uyt het lichaam van *Vistnum* een kracht, by de *Malabaren* *Bixa* genaamt, welke zijn wijk nam in't lichaam van *Ixora*, ende weder fprong uyt het vier-oogh dat *Ixora* in zijn voorhoofd hadde, en vallende op der aarde, werd het in een Vrou-mensch

verandert, namentlijk *Patragali* *Pagode* Dochter van *Ixora*.

Deze *Patragali* heeft acht aangezichten en zelfhien handen, is zoo zwart als een kool, heeft zeer groote oogen, ront zijnde, haar tanden zijn als Verkens tanden, zy draaght tot Juweelen twee Elephanten aan haar ooren, zy bedekt haar met Slangen in plaats van kleederen, haar hayrlokken zijn de staart van een Pauw; in haar handen heeft zy een degen, een drietant, een fchotel gelijk een groote *Porceleyn*, noch een vaatken, genaamt by de *Malabaren* *Capala*, een kromme degen genaamt by die Landaart *Mautegam*, noch een kromme degen geheeten *Carutela*, een pijl om mede te werpen, noch een wapen-tuygh *Cona* gezegt, een kritfe *Jamantrum* genaamt, een koorde, een dregge *Ancuian* geheeten, een Aap met een *Chakra*, welke is een wiel van yzer. Dit vervaarlijk Monfter ter Werelt voort gebracht, ende nu geboren zijnde, gink terftont henen om den hoon en fmaat, haar Vader aangedaan, te wreken, zy vocht zeven dagen met *Darida*, en hakte hem zeven maal het hoofd af, wel verftaande niet zijn hoofd dat hy in der waarheydt maar in fchijn hadde; zy dan ziende dat zy haar te vergeefs moede maakte, en dat *Darida* niet te dooden en was voor en al eer hy berooft was van zijn Boek, Aap en Brafeletten, zoo zondt zy *Sorga* *Pagode* in gedaante van een arme Vrouw, na *Daridas* huys, en zy bad *Darida*, niet verre van zijn huys zijnde, om een aalmiffe, daar op hy zeyde datze by zijn Vrouwe hadde te gaan, welke haar begeerte zoude voldoen, hier op antwoorde *Sorga*, dat haar van *Daridas* Vrouwe niets zoude werden gegeven; hier op fprak *Darida* met een ced, zeggende, gaat henen, en zoo u mijn Vrouwe niet geeft 't geen gy eyscht, zoo begeer ik dat zy 't u geven zal. Met deze belofte gink *Sorga* na het voornoemde huys, verzoekende den Aap, het Boek ende de Brafeletten, ende indien zy haar begeerte niet

Haar gedaante.

Patragaly vecht tegens *Darida*, om den fmaat die hy haar Vader *Ixora* gedaan hadde, en hakt hem zeven maal het hoofd af.

Patragaly is derlyke gorte.

*Zy bekomt
door Sorga
een Vrouwe
Daridas ge-
schenken
die hy van
Bramma
ontfangen
hadde, zoo
dat doen
zijn krach-
ten van
hem weken,
en hy van
haar eynde-
lijk gedoodt
wierdt.*

wilde toestaan, dat haar Man, op de plaatse daar hy stont, belast hadde haar te geven wat zy wilde. De Vrouwe dan gaf haar de verzochte zaken, welke *Sorga* wel bewaarde, en brachtze met alle spoet tot *Patragali*. Zoo ras deze geschenken van *Bramma* aan *Darida* vereert, wech gerooft waren, verloor *Darida* al zijn kracht, dies *Patragali* hem voor de laatste maal op het lijf viel, ende hakte hem zijn waren kop af, en zoo wierd hy gedoodt, en deze strijt had een eynde.

Als nu *Patragali* zulken grooten overwinninge tegen haar *Vyant* had bekomen, zoo gink zy huppelende en dansende na *Calaja*; als *Ixora* haar zag, gaf hy een groten schreeuw, en riep geweldigh, want hy was bereyt om zich te wasschen, ende van vreeze sprongh hy in een *Tanke* of water-plaatse, en gaf haar daar van daan vleesch en bloedt te eten; zy hier mede niet te vreden zijnde, zoo zeyde *Ixora*, dat zy haar bekkèn zoude gereet houden; hy sneet dan de kleyne vinger van zijn handt af, en vulde de zelve met zijn bloedt; hier mede was *Patragali* noch niet vergenoeght, maar te meer in toorn ontsteken, dies zy haar goude *Keten* (welke was gemaakt vol kleyne knoopkens gelijk een peper-graan) van haar hals rukte, en die in *Ixoras* aangezichte wierp; hier op zoo quamen terstont in zijn aangezichte en oogen de *Pokjes* te voorschijn, waar over hy verwondert zijnde, zeyde *Basuri*, dat is, ô grammoedige Vrou, ende biddende, schiep hy twee *Jongelingen* *Birapatrem* en *Quetraquele*, en gafze aan *Patragali*, die doen te vrede was, en *Ixora* buytengevaar.

Maar om zich in toekomende te behoeden, zoo bequam hy een *Vaartuygh* van *Zandelhout*, en belaste haar daar mede op der aarde te gaan, en daar te verblijven onder de *Menschen*, doch onzichtbaar van haar offerhanden en geloften ontfangende, en dat zy de *Menschen* zouden vergunnen 't gene zy van haar quamen te bidden. Hoe ongerijmt het nu zy

de *Kinder-pokjes* *Patragali* toe te schrijven, welke uyt natuurlijke oorzaken bestaan, na het gevoelen van de *Artzen* en *Wijsgierigen*, kan men met weynigh regulen vertoonen. Waar in bestaat de gezontheyt? anders dan in een gematighde vermenging der temperamenten *καθ' οὐκ*, by *Hippocrates* Discipulen genaamt: daar nu een temperament 't zy *melancholia* ofte zwarte Galle, ofte overtolligheyt van bloedt, ofte pituita te zeer de overhant neemt, kan de gezontheyt niet blijven volmaakt. *Galenus* noemt de gezontheyt niet t'onrecht *Διάθεσις καὶ φύσις ἐνεργείας ποιητικῆς*, *naturalem omnium corporis partium constitutionem*. Dat is: *Eengoede gestaltenisse van alle de deelen des lichaams*, en het tegendeel is oorzaak van ongezontheit en ziekte zelfs.

Ovidius zingt aldus van de eerste hoedanigheden en temperamenten.

*Quippe ubi temperiem sumpsere hu-
morque calorque,
Concipiunt, & ab his oriuntur cum-
eta duobus
Cumque sit ignis aquae pugnae, va-
por humidus omnes
Res creat & discors concordia foeti-
bus apta est.*

Dat is:

*Wanneer de hitt' en kouw te zamen
zijn gepaart,
Dan ziet men dat Natuur steeds
veele Kind'ren baart,
Door vuur en water strijt, door twee-
dracht en eendracht,
Door warmte en door vocht behoudt
natuur haar kracht.*

Lactantius l. 2. c. 10. *Duo igitur illa principalia inveniuntur, quae diversam & contrariam sibi habent potestatem, calor & humor, quae mirabiliter Deus ad sustentanda & gignenda omnia excogitavit: nam cum Dei virtus sit in calore & igne nisi ardorem vimque ejus admista humoris & frigoris materia temperasset, nec nasci quicquam nec cohaerere potuisset, quin statim conflagratione interiret quicquid esse coepisset. Heraclitus ex igne nata esse omnia dixit.*

*Oorspronk
der Pokjes,
Basuri by
de Malaba-
ren ge-
naamt.*

dixit Thales Milesius ex aqua: uterque vidit aliquid, sed erravit tamen uterque. Het is zeer waarschijnlijk dunkt my, dat daarom ook (gelijk de Heidenen), de afgodische Joden מלך en מלכה, dat is den Koning des Hemels en de Koninginne, Zon en Maan hebben geëert, *Jer. 44. 18. en 7. 10.* De ziekte onder welke mede de Kinder-pokjes moeten gerekent werden, worden wel van God tot straffe des zondigen Mensche toe gezonden, maar evenwel hebben zy haar natuurlijke oorzaken, 't zy van binnen of van buyten, als lucht, spijsze, drank, slapen, waken, rusten en beweginge des lichaams, honger, af trek en ophoudinge der excrementen, sayzoenen en tijden des Jaars. *Singulis enim anni tempestatibus sui morbi*, zegt *Hippocrates*; winden en venijnige dampen des lichts, gelijk uyt de zelve heete Koortsen en Pestilentien ontstaan kunnen, zoo ook bedorven en stinkend water, de lucht infecterende en bezoetelende, en diergelijke, waar van *Hippocrates* 3 *Aphorism. 15. 17. & libro de aëre aquis & locis* mach na-gezien werden, doet hier by quade kokinge der Mage, daar uyt rauwigheden ontstaan, overtollige vochtigheden, verdervinge des bloets *Plethora* en *Cacochymia*. Wat warmte en vochtigheyt t'zamen kunnen voortbrengen, hebben de oude Wijzen al lange geleert, aanmerkende in de voortteeling de warmte, *tanquam Elementum masculinum*, als een manlijke hoofstosse, de vochtigheyt *Elementum femininum*, als een vrouwelijke hoofstosse; daarom gebruykten zy in 't voltrekken der Huwelijken water en vuur. *Lactantius Firm. l. 2. c. 10.* Leerlingh van *Arnobius*, die van veele (om de zoetvloeyentheyte zijnes stijls) *Cicero Christianus* werdt genaamt, verhaalt ons deze maniere, zeggende: *Ideoque à veteribus institutum est ut sacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera sanciantur, quod fœtus animantium calore & humore corporentur atque animentur ad vitam.* Daarom ontzeyden ook de Ouden

de Misdadigen en Ballingen vuur en water: want men toen noch onbetamelijk oordeelde de quade, om dat zy Menschen waren te dooden, zoo was dan deze ontzegginge zoo veel als een veroordeelingh tot de doot: want zonder vuur en water kan men niet leven. De *Bramines* zelfs leeren, dat de Planeten ofte Dwaal-sterren veel uytwerken in de gezontheyt ofte ongezontheydt, en dat haar krachten verscheyden ende t'zamen strijdende zijn, dat zommige met den anderen noch in vriendschap noch in vyandschap staan, en wanneer zich een Planeet vereenigt met een andere die zijn vriendt is, zoo bekomt hy meerder kracht: dit is de reden, waarom dat de Mane in haar t'zamen-voeginge met de Zonne meer veranderinge verwekt in de zieke ende zwakke lichamen, door zijn kracht bekomen van zijnen vriendt Planeet de Zonne. Zoo weten de *Bramines* ook wel, hoe dat na de gestaltenisse des lichts, in elke tijdt van 't Jaar verscheyde ziekten voort-brenght, zoo werdt van ons aangemerkt op het Eylant *Ceylon*, en byzonder in 't Koninghrijk *Jafnapatan*, in de Provintie *Pachirapalli*, hoe dat aldaar in de Winter groote Koortsen en opzwellinge der lichamen, door het siltigh en zalpeterigh water ontstaan. Hoe dat dikmaals de sterfte in haar Vee zoo grazeert en heerschet, is haar mede niet onbekent, hoe de zeere Oogen byzonder op *Malabar* de Menschen plagen, voortkomende uyt een bedorven lucht, hoe dikmaals de Visschen (door eenige stank in 't water ontstaan) gelijk als dul en zot aan strant zich begeven, en met duyzenden sterven, gelijk over eenige Jaren in *Amboyna*, en te vooren op *Ceylon* en andere plaatsen meer is geschiedt. Zoo ziet men in de Lente, dat de *Malabaren* meest van de Kinder-pokjes werden aangetast, 't welk buyten twijffel ontstaat van de hitte en verdorven bloet, en van andere quadaardige vochtigheden ende vruchten, de welke van het gemeyne Volk

Natuurlijke
oorzake van
de Kinder-
pokjes, en
hoe zy meest
in de Lente
komen; het
gemeene
Volk de
flechtste
spijze genie-
tende, zijn
de zelve
meest onder-
hevigh.

De Hey-
denen ver-
laten ter-
stont de
gene die met
de Pokjes
besmet zijn.

Ceremonie
en offerhan-
de die de
Comaras
doen aan
Patragali,
op dat de
Zieke mach
genezen
worden.

Gelijk Pa-
tragali
valsch ge-
looft werd
de Pokjes
toe te zen-
den, zoo
ook wech te
nemen.

Volk meest genutticht werden, die ook doorgaans meest van de Pokjes aangetast werden, hierom worden ook de zelve of doodelijk of genezelijk geacht, na dat de vochtigheden venijnigh gevonden werden, zo dat zommige Pokjes licht genezen, daar in tegendeel d'andere in 12 ofte 18 dagen de Menschen ende Kinderen dooden, gelijk de Artzen en Comaras daar te lande door haar ervarentheydt hebben kunnen af-zien, of zy doodelijk of genezelijk zijn. De Heydenen meynende dat Patragali deze ziekte toe stiert, verlaten terstont den Patient. Dit kan de rede zijn waarom een Vrouwen beelt onder de Heydenen is, daar een Kint de armen om de hals slaat, als hulp zoekende aan deze Afgodinne, zijnde van Menschen verlaten. Want zy ordeelen de ziekte besmettelijk en aankelevende te zijn: zy geven dan den patient over aan een van de Comaras, zijnde Devotarissen van Patragali Pagode, en geloovende dat Patragali de Pokjes veroorzaakt, zy doen dan veele offerhande en ceremonien voor den Zieken, om deze Afgodinne te verzoenen, snijden een Haan ofte twee den kop af, welkers bloet op d'Aarde vallende, van de Honden op gelekt wordt; zy maken den Zieken wat Canse gereet, dat is Rijs met water wel gekookt zijnde, den gewoonlijken drank in die gewesten der onpasselijke en qualijk gestelde, nochtans dwingen zy hem niet tot drinken, en zommige sterven wel door gebrek, ende worden ook wel door de Comaras gedoot, als zy zien dat met zijn verhuysen haar profijt en nuttigheyt kan toe komen, want alle den huysraat erven zy. Dat nu Patragali deze ziekte niet verwekt noch wech neemt, blijkt genoegh: aangaande het eerste, uyt de voor-aangetoge redenen, ende 't laatste wordt mede uyt haar eygen zeggen wederlegt: want dewijl by haar zommige Pokjes doodelijk werden gehouden, in 12 of 18 dagen de Menschen wech nemende, zoo en kan Patragali dan niet helpen, en haar

offerhande te doen is onnodigh; zoo veelte meer als zy niet doodelijk en zijn, want de Zieke zal haast genezen. 't Gaat dan vast dat deze ziekte, gelijk ook andere, uyt natuurlijke oorzaken bestaat, en kan de zelve in die Landen door Aderlaten, purgation, en koele spijze te nuttigen, en zwetinge genezen werden, midts dat den zegen des Heeren daar over verwacht werde, welke alleen slaat en geneest, wondt ende heelt. Maar hoewel deze en andere ziekten uit natuurlijke oorzaken ontstaan, zoo moetmen ook hooger zien op de hant Godts, Lev. 26. 16. Deut. 28. 21, 22. 1 Sam. 2. 6. Job 1. 22. Hof. 6. 1. Matth. 8. 15. Joh. 9. 3. Maar Godt straft haar zeer boven andere Volkeren, met deze besmettelijke ziekte in haar vleesch, om aan te wijzen haar verdorven vleesch. Zoo sloegh Godt Mirjam Num. 12. ende Gehazi 2 Reg. 5. 27. ende Ussia met melaatfheyt 2 Chron. 26. 20. om haar zonden wille. Israël gink in tot Baal Peor ('t zy dan Camos of een onreynen Priapus, gelijk deze Heydenen doen) en zonderde zich af tot die schaamte, en wierden gantsch verfoeyelijk na hare boelerye, facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerunt, Hof. 9. vs. 10. De Afgoderye maakt den mensche verfoeyelijk, ende gelijk zy alle straffe veroorzaakt, zoo ook straft God de Heydenen boven maten met de onreynе ziekte der Pokjes. Den hoogh-geleerden Coccejus leght de plaatse Hosea 9. 10. aldus uyt: Facti sunt abominationes secundum amorem suum, en is aanmerkens waardigh, dat de Afgoden werden genaamt ἱεροὶ Βδελύματα, verfoeyzellen: want diese offeren, werden haar gelijk Psalm 115. 8. het woort in de gront-text כַּאֲהֵמָה, (na hare liefde) kan ook bequaam uytgeleyt werden, dewijl zy haar zelve beminden, namentlijk haar eygen gerechtigheyt, de Vaders des vleeschs, traditien en fabulen, zoo zijn zy verfoeyelijk geworden.

Te voren hebben wy' gehoord hoe Ivora zijn Dochter Basuri noemde,

zoo geven de *Malabaren* dezen naam mede aan de *Pokjes*, die zy ook zeggen te zijn het zweert en de dagge van *Patragali*: daarom, zoo wanneer zy een *Zieke* aan de *Pokjes* leggen, zien, zullen zy hem aanbidden, want zy meynen dat *Patragali* in 't midden van hem is, zoo doen zy ook aan het doode lichaam, noemende 't zelve *Pandara*, dat is een *Koninglijke schat*, zy weten ook wel dat God goet is, en niemant quaat doet: maar dat *Patragali*, om datze dit quaad toebrenght, met Offerhanden moet verzoent werden, hier in de oude *Grieken* navolgende, van welke *Lactantius* l. 1. c. 20 zeght: *Gracos alios Deos colere ne noceant, alios ut profint.*

Zommige Goden eerden zy, op dat zy haar geen quaad zouden doen, andere op dat zy haar voordeeligh mochten zijn. De *Romeynen* eerden zelfs de *Koortse* ende *verroeftheit*; dat ook deze ziekte van *Patragali* niet gezonden wordt, om dat men byzonder tegens haar gezondicht heeft, blijkt, om dat veele *Bramines* ende devote *Comaras* van deze ziekte sterven, die nochtans met deze *Afgodinne* in vriendschap zijn. Veele hebben na haar eygen zeggen grootelijks tegens *Patragali* gezondicht, ende nochtans sterven zy van deze ziekte niet. Veele van deze ziekte stervende, zullen opentlijk bekenen, dat haar gewisse haar niet beschuldicht van tegens *Patragali* gezondicht te hebben. Zy zeggen dat *Patragali* byzonder haar woonplaats heeft in de *Pagode* van *Cranganor*, welke om de groote toevloeyinge van 't Volk genaamt werdt de *Pagode der Pelgrimagie*; op den dagh van haar *Fest* werden hier duyzenden van *Sanams* op-geoffert, en hier in bestaat wel den meesten rijkdom van den *Koningh van Cranganor*, en om dat den *Koningh van Cochín* ook begerde deel te hebben aan deze geschenken, zoo heeft hy zijn Volk op de *Rivieren* en wegen geleght, om de reyzende *Manaan* te pakken, en haar gelt te rooven, willende dat zy gaan zouden na zijn *Pagode*, die hy

hadde doen stichten in zijn *Koningrijke binnen Palurti*.

Den ouden *Koningh van Cochín* die in groote voorspoet leefde, hadde te vooren met 10000 *Krijghsknechten* berooft een zeer vermaarde *Pagode*, genaamt *Ammadiri*, wech nemende alle de schatten die daar in waren, daar na spottede hy hier mede, zeggende dat hy die schatten niet hadde wech genomen, maar als *Erfgenaam* en wettige *Zone* van de *Pagode* hem hadde toe-geëygent; het scheen dat deze *Dionysium* (*Tiran van Sicilien*) wilde navolgen, de welke (na het verhalen van *Cicero* en *Lactantius*) quam in den Tempel van *Jupiter*, ende hem ziende met een goude mantel bekleet, nam de zelve wech, en dede hem een van laken aan, daar by voegende, *Dat de goude mantel des Somers te zwaar was, en des Winters te kout, maar deze nieuwe was t'allen tijde goet.* Hy trok ook *Esculapio* zijn gouden baart af, zeggende dat hem die niet voegde, om dat zijn *Vader Apollo* ook zonder baart stont, zoo nam hy ook wech 't gene de *Goden* in hare handen hadden, oordeelende het een groote dwaasheydt te zijn, dat men dat niet zoude aannemen 't welk zy met de handen als toe reykte, ende wanneer hy een spoedige zee-reyze hadde, zeyde hy tegen zijn byheb-bend Volk, die voor *Schip-breuke* om deze feyten vreesden, *ziet hoe de Goden den Kerkrovers goet gunstig zijn.*

Nu zullen wy eens gaan spreken van 't gene (na het zeggen der *Heydenen*) *Patragali* is over gekomen op der aarde, na datze van haren *Vader Ixora* was vertrokken; zy was dan met haar *Barke* van *Sandelhout* verzeylt, ende ontmoetede in *Zee* eenige *Visschers* en *Vangers* van *Ap-pen*, de welke zoo met haar streden, dat zy genootzaakt wierd weder te keeren na *Calaja*, de woonplaats hares *Vaders*, om hulpe van hem te ver-zoeken: maar zy vondt hem op een *Ledekant* leggende slapen, zoo dat zy vertoornt wierd, ende zijn rust-plaatse 't onderste boven wierp. Hier

Hoe den
Koning van
Cochín de
rijke Pago-
de Amma-
diri berooft.

Patragali
heeft een
strijt in zee
met de *A-*
pen-van-
gers.

Keert we-
der na ha-
ar
Vader.

(E)

uyt

Eendere
we plaatse
va Patra-
ga in een
Pode
va Cran-
ganor.

roote
se t van
d Pago-
di; den
Ring van
Cochín wil
dr deel
en hebben.

uyt is ontstaan de reden waarom de *Heydenen* haar af-zonderen van een huys, in welke yemant aan de Pokjes ziek light, uyt vreeze en eerbiedigheydt die zy *Patragali* zijn toe dragende, meynende dat *Patragali* in den kranken is; zoo dat zy oordeelen het een onbeleeftheyt en onbeschaamtheyt te zijn, dat men zijn huys zoo na by haar zoude hebben, daarom blijven zy ten minsten zeven huizen daar van daan. Nu *Ixora* met een diepen slaap bevangen zijnde, wierd door het omkeeren van zijn Leger, wakker gemaakt, en van het ongeval zijnes Dochters volkomenlijk onderricht, gaf haar een Aap, in de welke zy haar wooninge voor een tijt nam, en gink weder henen, om met de Apen-vangers te strijden, de welke zy overwan, en havende aan de zuyd-zijde van *Coilang* (een Stadt op *Malabar* gelegen, waar van in 't eerste Boek is gesproken.) De Koninginne van *Coilang* van hare komste verwittight, liet haar in haar Hof brengen, en voede haar op als een eigen Dochter twaalf Jaren lang, op welken tijt den Heer van *Couleta*, een Lant gelegen noordwaarts 7 mijlen van *Calechut*, *Patragali* verzocht voor zijn Zoon ten Vrouwe, dies besloot men het Huwelijk, en hy namze mede na zijn huys, alwaar zy getrouwt zijnde, twaalf Jaar verbleef sonder eenige gemeenschap met haar Man te houden, zeggende dat hy niet zoude derven haar genaken, om dat zy een Dochter was van *Ixora*, zonder eenige gemeenschap. *Patragali* was getrouwt, maar bleef altijt Maaght. *Mendoza* verhaalt dat in *China* een beeldt van een schoone Vrouw te zien is met een Kindeken om den hals, of gelijk andere zeggen, op de armen, deze zoude een heylige Dochter van een grooten Koning geweest zijn, die een Maaght zijnde, zoude gebaart hebben. Dit willen de Jesuïten voor *Maria* de *Christenheyt* op-disschen: ende andere die maar het *Heydendom* wel doorzien, zullen niet anders dan deze *Patragali* daar van maken, en 't geen *V. le Blank* om-

Komt te
landen tot
Coilang.

trent 't vrouwe-beeldt van *Calechut* verhaalt is onwaar, immers verdacht.

Het VIII. Capittel.

Patragalys Mans Vader en Moeder lijdenschip-breuk; zent haar Man uyt om haar voetringen te verkoopen, die zy gaat op zoeken; haar negenderley ontmoetingen op den weg. Ixoras andere Kinderen hare opvoeding en ontmoetingen; nader verhaal van Paramesceri.

DE zake dus staande, gebeurde het dat de Vader en Moeder van haar Man sich in een Vaartuygh op Zee begaven, om eenige Koopmanschappen te voeren, nemende met haar alle haar middelen en kleynodien, ook van *Patragali*, ende in de ruimte ontmoetede zy eenige Apen-vangers, welke haar bestrijdende, overwonnen, en de *Champan* in de gront boorden, zoo dat alle de Waren bedorven wierden. *Patragali* nam de goude voet-ringen van haar Moeder tot een huwelijks-gifte veert, en gaf die aan haren Man, zeggende, gaat henen, en verkoopt de zelve, en komt spoedigh weder te huis. Het gebeurde terwijl haar Man op wege was, dat hem een Goutsmit, zijnde een Struykroover van *Pandi* ontmoetede, zeggende, dat hy deze goude Ringen wilde koopen, den Goutsmit verleyde *Patragalys* Man, brengende hem van 't eene huys uyt en 't ander in, tot dat zy eyndelijk te *Pandi* quamen, daar gekomen zijnde, wierdt *Patragalys* Man beschuldight voor den Koningh van deze goude Ringen gestolen te hebben: want den schelmschen Smit hadde te vooren de Ringen van de Koninginne van *Pandy* dieffelijk wech genomen; dies men hem, namentlijk de Man van *Patragali* terstont gevangen nam, ende spittede hem aan een wilde Palmeer-boom; deze daat verfoeyde de Vrouwe van de Goutsmit, dies zy handt-gemeen wierdt met haar Man, welke haar doode, en wierp haar doode lichaam voor zeker Put neder. *Patragali* in haar huys zijnde, ende ziende haar Man

De
en Mo
van
galys.
komen
strijdt
zee m.
Apen-
geys,
lijden
breuke

Patragali Man vertoeven met zijn weder-
komst zeven dagen langh, gink uyt
om hem op te zoeken, waar zy hem
mochte vinden. Haar ontmoetede
eerst een Duyve, welke zy afvraag-
de of zy haar Man niet gezien had-
de, deze antwoorde dat zy hem had-
de zien gaan, maar niet te rugge kee-
ren, wijzende met eene haar aan den
wegh die hy gegaan was. *Patragali*
vergunde de Duyve (tot betalingh
van haar goede onderrichtingh) dat
in Sprokkel-maant (wanneer in die
Landen de grootste drooghte is) haar
geen water zoude scylen, met eenen
beschonk zy de Duyve met de helft
van 't achterste van haar goude hals-
bant, aan zijn keele, (de Tortel-
duyven hebben zoo een ringh aan
den hals) of gout daar by doende,
dat zy nimmermeer een Silver-smit
zoude van nooden hebben. *Patra-*
gali den wegh op gaande, haar van
den Duyve aangewezen, quam te ge-
moet een Vogel met een ringh ver-
ciert, deze vraaghde zy ook na haar
Man, en gaf het zelve antwoord ge-
lijk te vooren de Duyve; dies zy de-
ze Vogel een Rooze op 't hooft zet-
tede, buyten twijffel is dit geweest
het vogelken *Timmerman* by ons ge-
naamt, hebbende in *India* een kuyf
op 't hooft, by na als een *Kievit*,
alzo van onze *Nederlanders* gehee-
ten, om dat het met zijn bekje als een
Timmerman met een hamer slaat,
zoo draaght het ook by de *Portuge-*
zen den naam van *Carpenteiro*.

Ten derden, ontmoetede *Patra-*
gali op den wegh een *Manges* boom,
welke van haar gevraagd zijnde, geen
antwoord gaf, hierom vervloekte zy
haar, zeggende dat men geen doode
lichamen anders dan met haar hout
zoude branden, en dat in Zee de Bar-
ken van haar stamme gemaakt, zou-
de verrotten, en dat de Worm aan
landt haar op eten zoude.

Daar na ontmoeten haar ten vier-
den maal een Koe-beest, haar voor-
bygaande en slaande met de achter-
hielen, dies zy 't Koe-beest vervloek-
te, zeggende, dat zy niet na haar
Vader, maar na de Moeder zoude

genaamt werden; datze vier spee-
nen zoude hebben, een voor de *Pa-*
gode, een voor den Heer van 't Lant,
een voor haar Bezitter of Meester,
ende een voor haar Kalf, dat men
van haar huydt zoude trommels ma-
ken, ende dat zy levendigh en doot
zijnde, slagen zoude krijgen, leven-
digh op haar lichaam, doot op haar
huydt.

Ten vijfden ontmoetede zy een
Nairos, zijnde een *Malabaarsche*
Krijghs-knecht, (van welke in 't eer-
ste Boek is gesproken) deze maakte
bedrieghlijk een kuyl op den wegh,
en bedekte die met bladeren en rij-
zeren, en wierp daar zant op; *Pa-*
tragali dan voort gaande, viel in de-
ze gemaakte kuil, dies zy hem vloek-
te, zeggende, dat hy al zijn leven
een Koeye-wachter zoude zijn.

Ten zesten ontmoetede zy een
Naira, zijnde een jonge Dochter en
Maget, zy vraaghde haar of zy haar
Man niet gezien hadde, waar op zy
beide haar handen t'zamen klappen-
de, zeyde al spottende, dit is wat
nieuws, dat de Vrouwen haar Man-
nen gaan op zoeken, zeyde voorts
dat zy haar Man niet en hadde ge-
zien, hier over *Patragali* vertoornt,
vloekte haar, zeggende dat zy met
een *Nairo* zoude trouwen, die de
Koeyen zoude hoeden, welke veer-
tigh dagen in 't Leger zoude gaan en
haar verlaten.

Ten zevenden ontmoetede zy een
Jakes boom, welke van *Patragali* na
haar Man gevraagd zijnde, haar tak-
ken neder boogh, en daar door quam
eenige melk zich uyt te drukken
(gelijk die ook t'elkens als men maar
een takje van deze boom af-houwt,
uyt vloeyt) hier op ontvingh zy van
Patragali deze zegen, dat haar
vruchten by de Koningen en Groote
der Aarde zeer zouden geacht zijn,
en dat schoon haar stam door ou-
derdom verrottede, zy evenwel
vruchten zoude voort-brengen (ge-
lijk zy ook in der waarheyt doet)
dat men van haar hout Tamboeren
of Trommels, by de Inwoonders *Ta-*
belijne genaamt, zoude maken, en

de Beelden in de *Pagoden*, onder welke zy van de Menschen zoude aanbeden werden.

Daar na ten achtsten ontmoetede zy een *Polia*, een Man van een kleyn en veracht geslachte, welke zich niet genoegh op den wegh van haar afschikkende, (zijnde een bewijs van eerbiedigheyt) van haar wierdt vervloekt, dat hy in vijf maanden des Jaars, beginnende van Wijn-maant tot Februarius niet en zoude mogen bezoeken de huizen van de Grooten ende hooge Geslachten, hierom zijn de lieden van dit geslacht (na haar voorgeven) veracht en onreyn, en worden aan andere verkocht en Slaven gemaakt.

Ten negenden en ten laatsten ontmoetede *Patragali* een Man van een zeer geringe en slechte afkomst, een *Parrea*, die groote eerbiedigheyt en *sumbaja* voor haar maakte. *Patragali* verwonderde haar over de courtoizye van dezen plompen Boer, hem vragende hoe dat hy haar kende, hier op antwoorde de *Parrea*, dat hy acht hadde genomen op de Verkens tanden die zy in haar mont hadde, en de Elephanten die zy aan haar Ooren droegh; hier over zegende zy den *Parrea*, dat hy *Zuri* ofte Wijn uyt den Klappes en Palmeer-boom zoude drinken, (gelijk zy ook rijkelyk doen) en dat hy en zijn Volk vleesch van doode Koebeesten zouden eten.

Beuzelingen der Heidenen.

Wonderlijk door Godts rechtvaardigh oordeel verydelt.

Maar wie zoude konnen gelooven dat zulken zotternyen in gezonde hersenen plaats hadden, veel minder geloven; het gelijken veel eer eenige spreukjes die men in de wintersche avonden den Kinderen zoude vertellen, dan onder Bejaarde te voorschijn brengen. Zoo zien wy door een rechtvaardigh oordeel, dat de *Heydenen* zijn verydelt geworden in hare gedachten, en hoe haar onverstandigh herte is verduystert geworden, haar uytgevende voor wijzen zijn zy dwaas geworden, *Rom. 1. vs. 21, 22.* zoo zijn zy geslagen met onzinnigheyt, en met blindheyt en verbaastheyt des herten, slimmer dan

de *Joden*, *Deut. 28. 28.* Eyndelyk om deze zotternye te besluyten, en tot de uytkomst van deze verzierde geschiedenisse te geraken, zoo is het gebeurt dat *Patragali* wandelende op den wegh van de *Parrea* haar aangewezen, haar Man (gespit zijnde op een wilde Palmeer-boom) vont, zy hem willende daar van daan nemen, wist niet hoe zy het best zoude doen, want de wilde Palmeer-boom was zeer hoogh; zy dusdanigh verlegen zijnde, bad eenmaal, door kracht van dit gebedt brak de Palmeer-boom, ende haar doode Man viel in haren schoot, zy wies zijn wonden af, reynighde hem, en verwekte hem van den dooden, ende bracht hem na een plaats genaamt *Bellapenate*, zijnde gelegen noordwaarts 10 mijlen van *Cranganor*, zy ordeneerde dat men hem daar offerhande zoude doen, en dat hy haar noyt zoude mogen aanraken, uyt oorzaak dat hy onreyn was geworden, door zoo een schandelyke en verachte doot; zy wilde ook met niemant anders trouwen, maar altyt in den maaghdelyken staat verblijven. Dit alzoo bestelt zijnde, zoo brande *Patragali* van yver, om wrake te nemen over de Doodtslagers van haar Man, en haar verdere vyanden, dies gink zy haar nootd klagen by haar vader *Ixora*, verkreegh van hem een sterk heyrleger van *Raxaxos*, *Duyvelen*, te vooren geweest booze Menschen, deze doen veel quaats in de Werelt, met haar hulpe verwoestede zy 't geheele *Pandy* met zijn Landtsreken, doodende den Koningh en den Fielt, namentlyk de Goutsmid, oorzaak van alle de onheylen haar over gekomen. Van den dooden wekte zy op de Vrouwe van den Goutsmid, haar macht gevende dat zy een Zone baarde, die zy vergunde dat arbeiden zoude aan de *Pagoden*, en van het tiende deel goudt dat hy aldaar verwrocht, een deel zoude steelen, van 't werk des Koninghs 4 van 10, en van 't werk ten dienste van andere Liedengedaan, zoude hy zoo veel wech

Patragali
vint k
doode
die zy
wekt
den do

Patragali
blijft ge
rig Ma

Raxaxos
Adires
Duyvelen
van deze
booze Ge
sten, als
van de E
gelen zal
nader ge
sproken w
den.

Patragali
doet wa
(met beh
van een
heyrleger
van haar
Vader Ixo
gegeven)
over haar
Vyanden.
Waar v
daan de
diefachtig
heyt der
Heydenen
Goutsmid
haar oor
spronk
heeft.

wech nemen als hy konde krijgen. In der daat een schoone Privilegie voor de Goutfmeden; ik geloove vastelijk dat zy daarom onder de *Heydenen* zoo diefachtigh zijn, geen zonde van deze diefstal makende: want schoonghy in *India* u gout in u eygen huys laat maken, voor u oogen smelten, en zy het des avonts u t'elkens in bewaringe geven, zoo zullen zy u evenwel noch wat ontknijpen. Deze geheele Historie van *Patragali* wierd van de Waffchers gezongen, en indien men al den aanhangh van deze geschiedenisse hier zoude in voegen, men hadde een dagh 2 a 3 werk om alles te verhalen, dies wy, om tijt te sparen, hier van af scheyden, en laten *Patragali* met haren Man varen, niet eens aanroerende alle die tegenstrijdigheden in deze Fabel verhaalt, niet te hooren de droevige klachten van haar Man, en nochtans hem van den dooden op te wekken, en zoo zy haar eygen Mans gekerm niet hoorde, hoe zal zy het zuchten der gener die aan de Pokjes krank zijn, kunnen hooren. *Ixora* zoude in slaap zijn gevallen, en met zijn Ledekant om verre geworpen, ô ydele gedachten en slechte overlegginge! Wy hebben te voren gesproken van *Patragalys* Pagode, staande in't Landt van *Cranganor*, maar de *Heydenen* hebben daar noch een Man in gestelt, gemaakt van marmer-steen, zeer langh en groot, de welke (om niet meer in lenghte te groeyen) alle dagen van een *Bramine* met hamer-slagen op zijn hoofd begroet werd.

Tot noch toe is gesproken van de Kinderen van *Ixora*, die eygentlijk niet meer zijn dan vier in getal, *Quenavady*, *Super Bennia*, *Siri Hanuman* en *Patragali*, doch *Super Bennia* zoude geen natuurlijke Zone zijn, maar een Kint van aanneming, hebben de zes aangezichten en twaalf handen, van welke te voren is gehandeld. Doch eer wy verder gaan moeten wy de *Heydenen* eens vragen hoe het komt dat *Ixora* twee Vrouwen hebbende *Paramesceri* ende *Quenga*

Pagode, geen eene Zone hem gelijk zijnde heeft voort-gebracht? want het is gemeyn onder alle Volkeren, *quod similis generat sibi similem*, gelijk de *Philosophen* spreken. Dit is niet alleen waar in de onvernuftige Dieren, maar ook in de Menschen: wat is het dan voor een onmacht in *Ixora*, hebbende twee Vrouwen, al tijt by hem zijnde en blijvende, en dewijl God moet volmaakt zijn, dat hy niet een Zone hem in alles gelijk heeft ter werelt gebracht; deze vraag kan men ook by brengen ten aanzien van *Bramma* en *Vistnum*, welke even als *Ixora* elk twee Vrouwen hebben, en *Devaindra* heeft vier, nochtans vermeerderen zy niet, noch krijgen eenige Kinderen. Of nu de *Bramines* wilde zeggen dat zy onvruchtbaar zijn, is in zijn eygen gedaante onwaar, want de vruchtbaarheidt is een volmaaktheit, ende kan de Goden niet ontnomen werden: want hoewel in den grooten God, in welken wy gelooven, geen eygentlijke voort-teelingh is, zoo is nochtans Godt die gene die de Baarmoeder opent, en de kracht der voortteeling in den Mensch geplant heeft; zoo sprekkt God zelfs, *Eesai. 66. 9. Zoude ik de Baarmoeder op breken en niet genereren? zeyt de Heere. Zoude ik die generere voortaan toefluyten? zeyt uwe God.* Zoo nu de *Bramines* niet der ven Godt onvruchtbaarheidt toeschrijven, laatze dan rondt uyt spreken, of in Godt sexe is van Man en Vrouw, en zoo het zoo is moeten zy Kinderen voortteelen, en zoo zullen de Goden in een oneyndigh getal vermenighvuldigen, gelijk *Lactantius l. 1. c. 16* aanwijst: want indien de Menschen die dagelijks sterven, veel Kinderen in grooten en oneyndelijken getal voort brengen, wat zal men zeggen van de Goden die altijd leven, en nimmermeer en sterven? *Recepta enim sexuum diversitate non intelligunt consequens esse, ut concipiant, nascuntur ergo, & quotidie quidem dii novi, nec vincuntur ab hominibus fecunditate, igitur Deorum innumerabilium plena sunt omnia*

(E 3)

nullo

hier van eygentlyke Zonen.

Hoe dat het zijn kan dat *Ixora* zonen hem niet gelijk zijn, na demaal volgens den regel der nature gelijk voort teelt.

God kan eygentlijk niet voortteelen, en in God is geen sexe, hoewel alle vruchtbaarheidt van hem komt.

Lactantius l. 1. c. 16.

V. patren of fire-patra uyt zons geboortep. 13. welk eygentlijk niet om *Ixora* kinderen gekent, hoewel Roome p. 132. m. de zelvonder de v. Zonen *Ixora* sta, maar w. spreken

nullo scilicet moriente. Duo enim sexus generandi causa sunt instituti: want Man en Vrouw zijn tot voortreeling van God verordineert, ziet boven c. 2. uyt *Augustino*, dit klaar der bevestigt:

Jecxa Prajava was een Koningh van de *Peringales*, hebbende vier Dochters, de outste was *Paramesceri*, Huysvrouw van *Ixora*, de twee andere *Sarossodi* en *Gojatris* genaamt, waren Vrouwen van *Bramma*; de vierde was *Pagode Siri*, getrouwt met *Vistnum*. *Jecxa Prajava* verlangde zeer om te zien de schoonheit ende heerlijkheit van zijn Kinderen, dies hy een groote Feest aanrichte, ende noodighde *Bramma*, *Vistnum*, en den God van het Vuur, en de Zonne, op dat zy met haar tegenwoordigheyt zijn Feest wilde vereeren. *Vistnum* vraaghde de Koningh of hy ook *Ixora* zoude noden, die hem daar op antwoorde neen: want hy meynde dat *Ixora* zijn Feest weynigh konde vereeren, dewijl hy als een Bedelaar of *Jogy* noch most op aarde wandelen, daar na evenwel hem beter bedacht hebbende, noodighde hy *Ixora*, maar op het alderlaatste, 't welk *Ixora* zeer speet, dies hy besloot dit Feest te schande te maken, ende zich over dezen hoon te wreken.

Als nu den tijdt des Feests gekomen was, liet de Koningh zijn Dochters roepen, *Siri Pagode* quam prachtigh op een wagen aangereden, rijk en kostelijk verciert, gemaakt van negen dierbare Gesteenten, zy was heerlijk over al blinkende met Gesteenten en Paarlen, vergezelschap met een groote stoet van Dienaren en Musijk-speelders; met diergelijke pracht en praal quamen ook te voorschijn *Sarossodi* en *Gojatris*, alleen ontbrak nu *Paramesceri*. De drie Sisters hadden haar Vader bekend gemaakt, dat *Paramesceri* stont te volgen, zy sprak met *Ixora*, die haar toestont datze gaan zoude, en haar gewaat aantrekken, hy zoude naderhant volgen, ende dewijl haar *Paramesceri* spoede, zoo gaf haar

Ixora zijn Slangen, om haar daar mede te kleeden, en zijn Pauwe-staart ofte Wayer in plaats van een pluim op 't hooft, ende belaste haar dat zy het geheele lichaam met asche zoude smeeren; hy wierp haar zijn keten van beenderen om den hals, gaf haar den rok gemaakt van een Tygers vel, en om haar wel te dekken, den huyl van een Elephant, hy gaf haar ook in de handt een zak om aalmissen mede te eyschen, ende zoo steeghe op een Osse, en reed na het Feest, vergezelschapt met veel Trommelslagers, ende een groot getal van *Pudas* en *Pexaxen*. Zy dus opgepronkt zijnde, naderde haar Vaders Palleys, zoo quamen haar Sisters en de genoode Gasten buyten, om haar te verwelkomen; zy meynden dat zy de Vrouwe van *Ixora* zijnde, in groote cieraat ende statie zoude verschenen hebben, begonden grootelijks over haar wan-gestalte te lachen, waar over *Paramesceri* achterwaarts sprongh, en keerde weder na *Calaja*, al schreyende en klagende aan *Ixora*, zeggende, om dat ik met u getrouwt ben, word ik by alle tot schimp en smaat, mijn Sisters zijn ter Feeste geweest by mijn Vader, gezeten zijnde op uytstekende en doorluchtige wagenen, rijk geladen met Diamanten en Peerlen, en van den hoofde tot den voeten meer dan Koninghlyk opgetoet; maar ik de oudste van mijn Sisters, en een Vrouwe van *Ixora*, ben tot een schimp geworden. Dus schijnt ons *Paramesceri* te klagen, als *Juno* die haar van *Paris* veracht ziende, ende *Venus* de eere van over-groote schoonheydt toe-gebracht, dapper gramstorigh op haren man *Ixora*, als *Juno* op *Jupiter*, ende gelijk daar op den *Trojaanschen* Oorlogh volghde, zoo hier een verwoestinge van het aangestelde Feest. *Tantæ ne animis cœlestibus iræ*; hebben dan de Hemelsche Geesten zulken wrok en toorne? Of laat zich *Ixora* als *Jupiter* door zijn toornigh Wijf (even gelijk met *Juno*) zoo verre tot uytzinnigheyt onder 't jok brengen, om een oplopende vrouw te gehoorzamen,

zoo

Ziet boven cap. 4. van *Ixoras* 12 jarige *Pelgrimagie*. Heel anders verhaalt dit *Rogierius*, die spreekt van *Parvati* ofte *Paramesceris* misnoegen, en in't vuur springen.

Paramesceri by de *Parvati* genaamt Van de *Cinza* of *H. Asch* gesproken werden in navolgen, wanneer van de *cerimonien* de *Heydenen* gewach maakt wordt. Ziet hier van boven cap. 2. *Ixoras* paart en *Wahanai* is den osse *Irixapata* genaamt.

Rogierius verhaalt dit geheel anders c. 2. van de *Gods-diensten* der *Heydenen*, hy noemt de *Vader* van *Parvati* (dwy met *Paramesceri* wel konzen vereffenen), *Daetja*, doch hy gedent mede dat *Zon en Maan* op dat Feest o *Jagam* genoot waren zoo dat onze *Historie* zo veel in substantie niet verscheeld; maar deze uytlegging weet ik de zekerste te zijn met haar omstandigheden.

zoo zie ik een groote troost voor de gene die op Aarde leven , en onder een onverstandige Vrouwe staan : want zy maar Menschen , maar *Jupiter* en *Ixora* God zijn , na het gevoelen der *Heydenen*. *Paramefceri* zag ook alzo wel als *Juno* , dat , indien zulken boozen daat geen rechtvaardige vergeldinge bequam , dat haar en haar huys den ondergank gedreyght wierd , gelijk *Juno* van de *Trojanen* oordeelde in 't stuk van *Carthago* , &c. *Maurus Servius in lib. 1. Æneidos nota fabula est de malo aureo quod conjecit discordia inter Junonem , Minervam & Venerem in domo Pelei, quando consecraverunt nuptias illius connubiumque dii. Jupiter misit eas ad Paridem, judicaturus ille de forma earum qui Venerem præcellere in forma judicavit.*

Progeniem sed enim Trojano à sanguine duci

Audierat Tyrias olim quæ verteret arces

Hinc populum late regem belloque superbum

Venturum excidio Libya.

Ik zal de moeyte sparen , om met mijn hinkende en kreupele duytsche veersen dit te vertalen , dewijl de bloem en eer van onze Nederlantsche Poëzy en Poëten *Hr. Joost van den Vondel* , dat zeer gelukkigh (gelijk in alle zijn diergelijke werken) gedaan heeft ; om geen kaarsje by de Zon op te steken. *Paramefceri* dan , gelijk *Juno* , stak de krop vol spijt.

Manet alta mente repostum (formæ. Judicium Paridis spretæque injuria

Zy port dan haar Man niet weynig aan tot wrake , zy wil hem den Scepter niet uyt de hant wringen , ten waar het daar toe quame , gelijk *Juno* zegt : *Mene incepto desistere victam ; zoude ik mijn aangevangen werk als zwak en overwonnen zijnde , moeten verlaten ?* Heeft niet *Pallas* een geheele Vloote der *Archiven* (zoo moedight den Vrouwen de wrake aan) daar het licht niet meer dan een Schip is geweest , konnen in brand

steken , dies *Juno* niet minder willende wezen als *Pallas* of *Minerva* (want zy was & *Soror* & *Conjux* , en Vrouw en Sufter van *Jupiter*) zelfs *Jupiter* den blixem ontrukte , en de *Trojaansche* Vloot ellendigh verdelghde.

Ipsa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem ,

Disjecitque rates evertitque æquora ventis.

Daar nochtans het zenden der Blixemen (volgens het getuygenisse der *Heydenen*) *Jupiter* , *Vulcanus* en *Minerva* alleen toekomt.

Maar *Paramefceri* was hier in wijzer als *Juno* , zy dreyghde haar Man niet , zy trat ook niet in zijn ampt : maar stookte evenwel zoo veel vuur als zy konde , doch gink niet by *Æolus* gelijk *Juno* , maar bleef by haar Man , die door haar tranen en ernstige klachten zoo bewogen wierd , dat hy haast deze versmaatheyd wech nam. Hy zond zijn Zoon *Quenavady* , dat hy het Feest van zijn vrouws vader *Sexaprajava* zoude te schande maken. *Vistnum* wetende hoe *Quenavady* een grooten Slokop was (gelijk boven is aangewezen) liet voor de inkomste van het Palleys een goet gedeelte *Couken* , van Rijs gemaakt , hem voorzetten , zoo dat deze vraat verslingert op zijn Apen , den boot-schap zijns Vaders nevens den gegeven last vergat. *Ixora* zag dat *Quenavady* zoo lange vertoefde , zondt zijn Zoon *Superbennia* (welke my hier als eenen anderen *Mercurius* voorkomt) dat hy hem ten zelven eynde na het meer genoemde Paleys zoude vervoegen. *Vistnum* wetende dat *Superbennia* niet was met *Couken* te verleyden , maar met geleerde en doortrapte Reden-kavelaarsen Disputanten , zond de zelve hem te ontmoet , hier was *Superbennia* zoo bezigh mede , dat hy den geheelen last van zijn Vader vergat. *Ixora* ziende dat beyde zijn Zonen achter bleven , zondt zijn Dochter *Patragali*. *Vistnum* de aankomste van *Patragali* wetende , liet in 't Poortaal ofte den in-

Deze Couken werden Apen by de Malabaren genaamt , ziet boven cap 9.

gank

gank van't Hof, daar door zy moſte inkomen, een heerlijk banquet aanrichten. *Patragali* verſlingert zijnde op deze aangename toefſtel, vergat ook haar tijdt, en richteven zoo veel uyt als *Superbennia* en *Quenavady*. *Ixora* ziende dat zelfs zijn Dochter niet weder quam, bemerkte dat alle deze dingen door *Viftnums* arghliſtigheeden geſchiede, te meer om dat hy daar zelfs tegenwoordigh was, gink zelfs na zijn Schoonvaars huys; *Viftnum* wetende dat hy het Palleys genaakte, verklaarde tegen *Jecxa Prajava* zijn Vrouws Vader, dat hy tegens *Ixora* niet en vermocht, dies pakte hy hem wech met zijn Wijs, gelijk ook *Bramma*, blijvende alleen daar in huys; de Zonne en het Vuur, twee genoode Gaſten van aanzien. *Ixora* komende by *Jecxa Prajava* vertoonde byzonder de kleynachtige hem aangedaan, als op't laaſte genodight zijnde, daar hy de eerſte was, en met eene hoe men zijn vrouwe *Parameſceri* beſchimptende beſpot hadde, 't welk onlijdelijk was, dies wierp hy zijn Schoon-vader, hem by't hayr vattende, teraarde; uyt deze toornigheit quam te voorchijn een vervaarlijk en ſchrikkelijk Menſch, gewapent met alderley wapentuygh, buyten twijffel den ouden Heydenſchen *Mars*, een Zone van *Jupiter* en *Juno*; deze gewapende Man noemen de *Malabaren Virapatren*, deze floeg *Jecxa Prajava* den kop af, en den Heer 't Vuur, of den Vuur-Godt de hant af, ende brak de tanden van de Zonne, die ook op't Feefte was gebleven na *Viftnums* ende *Brammas* vertrek, miſſchien tot rechtvaardige ſtraffe, om dat zy niet zoo wel als *Bramma* en *Viftnum* (daar zy minder waren) vertrokken. Dat *Jecxa Prajava* of *Daetja* een Bokken kop, door voorbidden van de *Dewetas*, van *Ixora* zoude op-gezet zijn, hebbe ik uyt geen Heydenen konnen verſtaan, ook niet uyt de *M. S. S.* van de oude *Portugeſche* Papen, die onder de Heydenen dertig Jaren geleefte hebben. *Rogierius* voeght hier by,

dat de *Maan* ook een ſchop kreegh, waarom zy ook nu vol vlakken is: maar dewijl *D. Rogierius* achter hare *Historien* niet heeft konnen komen, ende alles uyt *Padmanaba* heeft, die in mijn tijt geſtorven is, zoo kan wel weſen dat van hem daar by gedaen is.

Als men deze dingen met een oog alleen aanziet, zoude men zeggen, hoe konnen zulke geringe gedachten van God en de Goden de menſchelijke herſſenen innemen en beklimmen: maar zien wy hier yets anders dan de oude dwalingen der geleertſte *Grieken* en *Latijnen* in een andere pot gekookt, en als een verwarmde kool anders geſmoort, en met een vreemde ſauſſe overgoten? Niemandt moet ook meynen dat dit alleen fabulen zijn, neen, zy hebben by de *Heydenen* ook haar verborgentheden (hoewel in verkeerde ſchotelen op-gediſcht) als by voorbeeld in dit verhaal. *Ixora* is de grootſte God, hy wil niet veracht nochte beſpot zijn, zoo weynigh in zijn zelve, als in zijn Kinderen, dienaren, boden, en werken, hy wil eerſt genodight, dat is eerſt geëert werden, of hy komt tot ſtraffe over zijn ſmaders, de mindere Goden en alle heylige Menſchen moeten wijken voor zijn Majesteit, of het koſt haar verbrekinge van handen en tanden; het Vuur en de Zonne zoo noodigh tot onderhout der Menſchen, zal de godlooze God-verachters met zijne kracht onttrokken werden. Zoo wilde ik wel dat men deze dingen met een tweede oog aan zag, dan zouden de *Chriſtenen* eerſt pit, merghen reden hebben, om deze dwalende met haar eygen wapenen te keer te gaan, en byzonder is dit noodigh in een Leeraar, die uyt zijn ſchat, hem van God toevertrouwt, oude ende nieuwe dingen moet voort-brengen.

Dus wijſt ons de hoogh-begaafde en doorluchtige geleerde Man *Vosſius*, hoe dat de *Heydenen* yets van Godts Woordt gehoort hebbende, die waarheyt in fabulen en beuzelingen hebben verandert, makende van *Adam* haren *Bramma*, van *Tubalcain* *Vulca-*

Zoo bekennen dan de-
ze Heydenen
Ixora meerder te
zijn dan
Viftnum.

Virapatren
by Roge-
rius Vire-
padra ge-
naamt,
pag. 132.

Hoe men
Heydenen
fabulen
verdicten
len van
haar Go-
den Godin-
nen moet
zien, ind-
wy daar
nuttighe-
yden er-
langen,
haar zel-
met haar
eygen
zwaart d-
den en te
bekeering
zoeken
te brengen

Vulcanum, van *Naëma*, Zuster van *Tubalcain*, *Minervam* ofte *Venerem*, &c. Maar byzonder heeft ons gelcert den wijtberoemden en door-
snuffelenden *Cancelier van Engeland*, *Bacon Verulamius* (Koningh *Jacobs* trouste, hoewel niet altijd na waar-
de geachte Raadtsman) een goede wegh, die wy met alle vlijt behoorden na te volgen, in zijn *Novo Organosciantiarum*: want anders gaat het onsgelijk *Borgia* zeyde van de *Fransoyfen*, wanneer zy in *Italia* quamen, datze krijt hadden mede gebracht om hare Herbergen te tekenen, maar geen wapenen om door te breken. *Vitreum enim vas ut vulpes à ciconia elusa, lambimus pultem, non attingimus*, zeyde de eere der deftige mannen *Scaliger*, *Wy likken anders met de Vos om den rant van de fles, maar raken de pap niet aan*. Zoo verthoont ons den voor-
noemden Heere *Franciscus Bacon*, wat wy uyt de wijsheydt der Ouden hebben te leeren, in zijn Boekje *Sapientia Veterum*, byzonder in 't 6 Capittel sprekende van den Heyden-
schen Godt *Pan*.

TWEEDE DEEL.

Het I. Capittel.

*Handelende van den Afgod Viftnum en zijne veranderingen, eerstelijk in een visch. Mats Autaar. Grondige wederleggingh van deze Fabulen. Tweede verandering van Viftnum. Verhaal van de Melk-zee. Cau-
rams Autaar.*

Viftnum is de tweede Godt naast *Ixora*, by de *Heydenen* in groote waarde, hy is geboortigh of immers afkomstigh van *Quervelinga*, waar van te vooren is gesproken. Dezen *Viftnum* is zwart van verwe, heeft een hoofd ende vier handen, zijn ampt is de Werelt te bestieren, zijn wooninge is in de *Zuyker-zee* (gelijk te vooren is verklaart) daar light hy gedurigh en slaapt, en zoo slapende regeert hy de Werelt, hy heeft voor zijn Leke-
kant een vermaarde Slange *Annu-*

tan, welke heeft vijf hoofden, die *Viftnum* voor hoofd-kussens dienen, namentlijk twee, en een voor een peuluwe, en twee om zijn handen op te rusten, want hy wil gemakkelijk leggen; deze Slange *Annatan* wilde eens zien wat macht dat *Viftnum* hadde, zeggende: *Op mijn vijf hoofden rust ghy: maar wat zoudt ghy doen indien ik noch een hoofd hadde, wat zoudt ghy daar op leggen?* En zoo ras de Slange dit gezeght hadde, dede hy een zefde kop groeyen, 't welk *Viftnum* ziende, dede hem noch een hant aanwassen, en leyde die boven het zefde Slangen-hoofd; de Slange liet al weder een andere kop aangroeyen, ende *Viftnum* een nieuwe hant, zoo dat de hoofden van 't *Serpent Annatan* tot duyzent vermenighvuldighde, insgelijks *Viftnums* handen. De *Heydenen* houden de Slangen in groote achtinge, mogen-
de niet zien, dat men de zelve dood, gelijk in de Beschrijvinge van *Ceylon* is aangewezen. Zy meynen (gelijk *Barthema* na de waarheyt verhaalt) dat de Slangen geesten Godts zijn, die daarom zoo lichtelijk een Mensche dooden, hierom verschoont men de Slange, houdze in eere, noemt zijn *Kinderen* en *Koyen* daar na, en offert haar, achtende het een geluk een Slange op den wegh te zien, niet tegenstaande dat zy meer dan onze *Nederlanders* van de Slangen gedoodt werden: een teken dat zy van het Slangen-zaat zijn, en noch niet in 't verbont Godts, alwaar vyandtschap is gestelt tusschen het vrouwen zaadt en de Slangen den Duyvel en zijn boos zaat. Ziet *Burmanni wet en getuygenisse* over *Gen. 3*. En *Heideggerum* אמת אמת pag. 86. Zo dat deze *Heydenen* de Slangen in eeren houden, gelijk andere de Duyvel aanbidden, om haar geen quaat te doen. In *Littavia* en *Samogitia* werden ook de Serpenten geëert, zo ook van de *Egyptenaren*, *Calecuthanen*, en *Borussen*. *Ita aspidēs (tradit Aelianus) lib. 17. de anim. cap. 5. Ἰσχυρὸς πύδω* valde coli ex *Philarcho, Hist. lib. 12*. Maar men moet
(F) weten,

*Viftnums
afkomst.*

*Vooren-
pi tze.*

*heeft een
Sigh tot
z: Hoof-
ten.*

weten, dat *Theologia Symbolica* van veele plompe *Heydenen* voor haar ware Godts-dienst is aangenomen. Van de *Borussen* en *Samogiten*, alseen God de Slangen eerende, ziet *Cl. Vossium* l. 4. c. 73. alwaar het bewezen werd uyt *Erasmus stella de antiquitatibus Borussiae & Sigismundus Baro in commentariis rerum Muscoviticarum. De Indis, serpentes venerantibus, scribit Maximus Tyrius dissertatione* 38.

Herkomste
van het te-
ken eens
voets op den
borst van
Vistnum.

De *Heydenen* zeggen verder, dat *Vistnum* op zijn borst een teken van een voet heeft staan, hem gegeven door een schop ofte slag van *Ricxi Sirwêlstena*, welke begeerigh zijnde om te weten welke van de drie Goden de grootste was, in *Calaja* quam, en gaf aan *Ixora* een goede kinnebakslag, welke hierom niet wel te vreden zijnde, deed hem in een steen veranderen, en dat voor de tijdt van 12 Jaren, welke verstreken zijnde, keerde hy weder tot zijn eerste gedaante, en gink na *Bramma*, en gaf hem mede een brave klap om zijn ooren; maar hoewel *Bramma* moeyelijk was, zoo dede hy hem evenwel geen quaat: naderhant gink deze *Ricxi* naar *Vistnum*, welke hy vondt na zijn gewoonte leggen slapen, ende gaf hem een trap op zijn borst, en zijn voet bleef als vast op zijn borst, zonder de zelve daar af te kunnen trekken; aldus stont hy dan hondert Jaar met zijn eene voet op de borst van *Vistnum*, met d'ander in de *Zuyker-zee*, de woonplaats van *Vistnum*, dies vroegh *Vistnum* aan deze *Ricxi*, waarom hy daar stondt, die hem de geheele Historie verhaalde.

Vistnums
Vrouwen.

Vistnum heeft twee Vrouwen, namelijk *Leximi* anders *Laetzemy* en *Siri Pagode*, waar van boven is gesproken. Deze vont *Vistnum* in de *Melk-zee*, in een rooze van hondert en acht bladeren, en duyzent en acht bladerkens, in den schoot van deze Vrouwe legt *Vistnum* zijn hooft, 't welk zy gestadigh krauwt, d'andere Vrouwe werd ook *Pumi Divi* genaamt, dat is *Goddinne der Aarde*, in

welkers schoot hy zijn beenen laat rusten, die zy steeds krauwt; zoo dat deze twee Vrouwen met krauwen en wrijven werk genoeg hebben.

Deze dingen gaan te grof, en toonen deze *Heydenen*, dat al haar vermaak is in de wellusten des vleeschs, en in luye ledigheyt. Te zeggen dat God slaapt strijdt tegen de wijsste *Heydenen*: want *ὅτι δικαιοῦς ὁ φθαλμὸς οὐ τὰ πάντα ὁρᾷ*. Zy wisten dat'er een rechtvaardige ooge was, 't welk alle dingen zag; nu de gene die slaapt zijn de oogen gesloten, maar God slaapt noch sluymert niet: want de slaap is den zwakken nodigh, *Jerem.* 31. 26. niet den God der sterkte; die slaapt gevoelt niet, hy verstaat niet, hoe kan dan God de Werelt slapende regeren? die een *continuus actus* is: want in den slaap zijn de werkingen der ziele, als voor een tijt op gebonden, en wat is de slaap anders dan de zuster van de doodt, *consanguineus lathi sopor*, *Virgil.* ende een levendige afbeelding van de doodt.

Stulte quid est somnus gelidæ nisi mortis imago

Longa quiescendi tempora fata dabunt. *Ovidius.*

God werd immers gezeght te zijn *שׁוּר*, een Wachter die niet slaapt of sluymert, daarom zeght *David* met opmerkinge *לֹא יָבוֹם וְלֹא יִשָּׁע* *זֶה ה' יְהוָה* niet gez werden slapen d. oneygent lijk. want hoewel in de H. Schrift God ook werdt gezeght te slapen en te ontwaken, *Psal.* 78. 65. als een helt, zoo schijnt hy zijn Kinderen in haar verdrukkinge als doof en slapende te zijn: maar evenwel is hy altijd wakker, 't welk gebleken heeft zelfs in de verwoestinge zijnes volks, hem een heyligh zaat over houdende *Jes.* 1. 9. en der vyanden woedende razernye bedwingende. Wy zien in *David's* woorden, hoe niet alleen den slaap, maar de sluymeringe van Gods oogen geweert werdt. Den slaap onderscheyden ook de *Grieken*, makende onderscheit tusschen *ὕπνῳ* en *νύσταγματι*.

Beter deden dan de *Hieroglyphyci Aegypti*

de de
wij: Hey-
den: Gods
altit wa-
ken
krat heb-
ben yte-
ge-
beet.

Aegyptici, welke in een beeldt de wakende God willende vertoonen, stelde een Ooge boven op een stok niet sluymende noch slapende, maar wakende: maar deze *Heydenen* leven zoo oneerbaar, om dat zy gelooven dat God haar vuyligheden niet ziet. Vide *Psalm* 94 &c. daar nochtans Godes oogden de wacht houden over de *Heidenen*, *Psalm* 66. 7.

God wordt in de H. Schrift *Leo* genaamt, een *Leeuw*, op een oneygentlijke wijze: want men zeyt dat dezen Konink der dieren zijn oogden sluyt als hy waakt, en als hy slaapt zoo laat hy de zelve oopen. Hierom zoo hebben de Ouden voor de Tempels een *Leeuw*, als een bewaarder gestelt, hebbende *Leo* zijn naam *ἰὸν τὸ λέειν, λέων, à videndo*, gelijk de wijze *Alciatus* in zijn zinrijke *Emblemata*, ofte Zinne-Beelden vertoont, *Emblemat*. 15. By deze komt ons ook in gedachtenisse, waerom van outs op de Torens en Kerken Weer-hanen zijn gestelt, gelijk ons d'ervarentheyt leert, namentlijk om de wakkerheyt te kennen te geven, welke een byzondere deucht is van een Bisschop, Opsien-der en Leeraar, en een Wachter te zijn om aan alle kanten uyt te zien, waar van daan de Vyandt mach komen, 't zy uyt het Oosten, Westen, Zuyden of Noorden, *Ezai. cap. 21. 12. Ezech. 3. 17. Hab. 2. 1. Ezai. 62. 6. Non fuit satis in Episcopo esse vigilantem sed etiam fortissimum Custodem ut habeat conjunctam cum moribus doctrinam qua suos instituatur & hostes retundat*. Zoo bewaakt en bewaart den *Leeuw* de deur datter geen Fielen in den Tempel komen, de Haan toont zijn omsichtigheden en nuchter waken. *Inter presentis vitae tenebras futuram lucem prænunciat*. Zoo moet ook een Leeraar als de Haan in de duyternisse dezer eeuwe, het toekomende en aanstaande licht verkondigen.

Tien veranderingen werden *Vistnum* toegeschreven, waar van de negen al vervult zijn, de thiende noch te verwachten staat. Van deze thien

veranderinge schrijft *Athanasius Kircherus* yets in zijn *China illustrata parte 3. cap. 6.* zoo veel hy bekend hem tot *Romen* door *Pater Henricus Roth Augustiner* verklaart te zijn. *Rogerus* handelt daar ook kortelijk van: maar wy hebben nu voorgenomen daar van eens grondigh en wijtloopiger te schrijven, alzo in deze thien veranderinge de meeste mysterien der *Heydenen* zoo buyten als binnen de *Ganges* verborgen zijn. Alleenlijk wil ik den Lezer gewaar-schoot hebben, dat deze *Heydenen* dikmaals een en de zelve God verscheyde namen geven, waar aan men zich niet moet stooten. Want de *Benjaansche* ende *Gentijssche* sprake van de *Malabaarsche* verscheelt. Zy kennen voor God *Ixora*, *Bramma* en *Vistnum*, als verhaalt is; d'andere *Heydenen* noemen *Ixora*, *Mahex* of *Mahadeuw*, *Bramma*, *Bruma*, *Ram*, *Vistnum*, *Bexuo*, &c. *Bramma* zoude zijn in alle dingen, *Bexuo* zoude de zelve bewaren, *Mahex* zoude die te niere doen, zoo dat de doot en de verdervinge zijn knechten zouden zijn; ziet hier van boven, stellende de *Philosophische Heydenen* ende de wijsste een universele wezentheydt van 't hooghste goet in zich zelve; ten anderen een byzondere en particuliere in alle schepfelen zijnde, zoo dat zy geen onderscheyt maken *inter genus & speciem*, maar dat alle dingen een zijn, en het zelve wezen verspreyt in alle Creaturen. Men kan hier klaarlijk zien dat deze menschen yets moeten gehoord hebben van de H. Dryeenigheyt; wanneer zy *Vistnum*, *Ixora* en *Bramma* voor haar God erkennen, en ook yets van de *menschwerdinge Jesu Christi*: want deze verschijninge konnen ook *incarnationes* genaamt werden. Zoo hebben wy te vooren gezien, hoe de *Chinezen* onder den name van *Pussa*, drie Godlijke eygenschapen eerden, zoo hebben de *Grieken* de drie *Charites* by *Jupiters* stoel gestelt.

De hedendaaghscbe *Joden* die de Dryeenigheyt ontkennen, werden zelfs van haar eygen *Rabbijnen* over-

Noodige
waarschou-
winge voos-
den Lezer.

regorius
Homi-
l. quif-
is populi
culator
gnitur,
bet in
to stare
r vitam,
prodesse
ssit per
viden-
m.

tuyght: want *Rabbi Isaac* telt in de wezentheyt Gods כתר, כהן, כהן, כהן, dat is, *coronam, sapientiam, intellectum*. En *Rabbi Iudas Nagi* gevraagd zijnde, wat en welke de name zoude zijn, welke men in de plaatze van J EHOVA (welk woord de Joden nu niet uyt spreken) in't Feest der verzoeninge zoude gebruyken; antwoorde, אב, אב, אב, אב, dat is, *Vader, Zoom en H. Geest*. En *Rabbi Simeon in libro Sobar. Deut. 6. 4. Hoort Israël, de Heere uwe God is een eenigh Heere*, verstaat door יהוה den *Vader*, door אלהים den *Zoone*, door ארוך den *heyligen Geest*.

Zoo dat men doorgaans ziet by alle volkeren yets gehoord te zijn van deze Dryeenigheyt; misschien hebben daar toe ook gestrekt de *Ideen* van *Plato*: maar hier uyt moet men niet meynen, dat het woord *trinitas* van hem zijn afkomst heeft, gelijk *Pisecius* den *Sociniaan* staande houd, zeggende, *Trinitatis vocabulum inventum est Seroastri, Hermetis, Porphyrii, Procli, Pithagoreorum & Platoniorum*: want *Philo Iudeus* erkent in God pluraliteyt en meerderheyt, 't welk hy wel bekent van *Plato* ontfangen te hebben; en 't is gelooflijk dat *Plato* yets van *Moses* gehoord heeft: maar hoe *Platos* en *Philos* gevoelen van de rechtzinnige leere der Dryeenigheyt verschillen, heeft ons onlanghs geleert den geleerden en zeer arbeytsamen *Christianus Scottanus in triumphis Sacrae Scripturae*, een nuttigh en wel doorwrocht werk, pag. 200. 205. daar hy de meyninge van den vermaarden *Mornay* (stellende dat *Philo Mogon Iohannis* zoude gekent hebben) duydelyk wederleyt.

Wat deze incarnatie ofte aanneeming der lichamen belanght, buyten twijffel hebben ook de *Heydenen* wel verstaan gehadt, dat God zoo nu en dan lichamelijke gedaante in't Oude Testament heeft aangenomen, waar uyt door arghlistigheyt des Sathans haar verydelende, deze ydeledromen zijn gesmeet, zijnde het de oude gewoonte des Duyvels de hey-

lige Schrift te misbruyken, gelijk hy zoo de *Heydenen* wijs maakte, haar Zoonen ende Dochteren met vuur te verbranden, om dat *Abraham* van God belast was zijn Zoone te dooden, *Gen. 22.* daar nochtans God *Jerem. 7. 31* zeght, dat hy dit branden harer Kinderen niet en hadde geboden, nochte in zijn herte was opgekomen.

De eerste veranderinge dan van *Vistnum*, is geweest in eenen visch, de reden waarom, is dat zeker *Raxiata*, anders ook *Adirem* genaamt, de Wet van de minder Goden *Dewagal* of *Dewetas* genaamt, gestolen hadde, en verborgh zich daar mede in de diepte der zee. De voornoemde minder Goden quamen hier over in klachte by *Vistnum*, in de *Zuyker-zee* woonende; deze veranderde zich in een visch alse een Hays, die de Menschen doodt en op eet, hy begaf zich in de diepte van de Zee, en kreeg den *Raxiata* genaamt *Sereniasten*, by de *Benjanen* den Reuze *Sankasoor* geheeten, hem doodende, en bequam daar mede de Wet, begrijpende vier Boeken; hier van schrijft *Rogierius* yets l. 1. c. 5. maar dat het vierde niet meer zoude te vinden zijn, heb ik noyt gehoord, komt ook niet wel over een met het gene pag. 120. werd verhaalt by den zelve Autheur. Het eerste dan was van de zalige zielen; het tweede van de omzwervende zielen; het derde van de goede werken; het vierde van de quade werken. Deze visch wordt *Mat* of *Mathiagen* genaamt, en hier in is wederom een weynig verschil tuschen de *Malabaren* ende de *Benjanen*, die deze visch *Zeexis* noemen, dat de *Benjanen* verhalen *Bramma* deze Boeken ontstolen te zijn, de *Malabaren* de *Dewetas*, de *Benjanen* zeggen dat *Bramma* in een visch zoude zijn verandert, de *Malabaren* duyden het op *Vistnum*, en zulke verschillen zullen wy meer vinden, waar over wy den aandachtigen Lezer willen in't begin gewaarschouwt hebben. By de *Benjanen* hebben ook deze thien veranderingen de namen

Weynig
verander
ge en ver
schil tus
schen de
Benjaan
sche en
Malabaa
sche God
dienst.

van Altaren, en zoo heeft *Mats* Autaar, zijnde deze eerste, geduurt 2500 Jaren. Nu moet ik noch hier yets by voegen, 't welk buyten twijffel *Rogierius* is onbekent geweest, gelijk hy rondelijk verklaart pag. 120. dat hy tot de geheymenissen van deze ver-

anderingen niet heeft kunnen geraaken; en het is geen wonder, want ik zelfs wonderlijk daar aan gekomen ben.

Zeker geleert *Bramine*, geweest zijnde een Priester, quam in onze tijdt op *Jasnapatan*, uyt de *Bengaal-*
(F 3) *sche*

sche gewesten, en verbleef daar, dikmaals met my verkeerende, met welke veele byzondere reden hebbe gevoert, ende alle de aantekeninge van *D. Abrahamus Rogerius* ge-examineert; deze is, na lange conversatie met ons, ten laatsten Christen geworden, ende gedoopt in de Kerke van *Vanarpone*: van deze hebben wy yets gesproken in onstweede Boek, handelende van *Ceylon*. Wy dan by gelegentheyt t'zamen van deze veranderinge van *Vistnum* sprekende, verklaarde hy dat deze *Vedam* ofte het *Wet-boek* was in een hoorn ofte *Chanke* (een zee-gewas) verborgen, uyt welke het *Vistnum* gehaalt heeft, en daarom zeggen zy dat in zulke zee-hoorns noch de tekenen van vingers staan. Hier van daan komt het ook dat zy *Vistnum* (andere *Bramma*) deze wapenen toe-schrijven, in beyde zijn handen zijn *Saccaram* een Sweert, ende *Chanki* zijn hoorn, gelijk uyt de voorgaande Figure kan gezien werden. Dewijle wy zeyden dat in deze thien veranderingen alle de meeste en byzonderste geheymen der *Heydenen* steken, die zy ook aan niemandt, zoo langh zy in dat geloove blijven, zullen openbaren, moeten wy den Lezer noch yets verders daar van verklaren, eer wy tot de tweede veranderinge zullen komen.

Alle de wonderen, die in deze thien veranderingen zijn geschiedt, begripen de tijdt van vier eeuwen, by de *Benjanen Kortefinge* genaamt, duurende zeventhien hondert ende acht-en-twintigh duyzent Jaar; de tweede *Tretafinge*, durende twaalf hondert zes-en-tnegentigh duyzent Jaar; de derde *Duapersinge* duurende acht hondert vier-en-tzeftig duyzent Jaar; de vierde *Kallifinge* welke zal duren van vier hondert twee-en-dertigh duyzent Jaar, in welke eeuw wy nu leven; en Anno 1657. waren na haar rekinge in *Suratta* verlopen van de laatste eeuw 4758 Jaar. De *Benjanen* en alle de meeste *Heydenen*, *Ægyptenaren*, *Chinezen*, en *Japonders*, zijn vry een an-

der Register houdende als wy, en verscheelen van ons duyzenden van Jaren, daar nochtans het beste tijdtbestek alleen uyt Gods Woord is te nemen. Evenwel om dat men niet meynen zoude, dat deze *Benjanen* korte Jaren hadden, zoo is nodigh dat wy ook weten, dat zy, zoo wel als wy, haar Jaar in twaalf Maanden afdeylen, zoo dat zy 360 dagen in't Jaar hebben, waarom zy het vierde Jaar van derthien Maanden maken, gevende de derthiende Maant alleen zesthien dagen; en stellen alle deze *Heydenen*, dat na het verloop van vier hondert en twee-en-dertig duyzent Jaar de Werelt wederom van nieuws zal beginnen: want zy gelooven *mundi παλιγενεσιαν & ἐγκυκλιαν*, waar van nader zal gesproken werden in't Hoofdstuk van des Werelts scheppinge. Dus stellen deze *Heydenen* een groot Jaar met *Plato*, die 36000 Jaren vereyschte, eer de Zonne 360 graden (want zoo veel heeft de *Zodiac*) konde afloopen het eynde van dit groote Jaar, 't welk zy noch vry grooter maken dan *Plato*, ende wel *maximus Annus* mach genaamt werden, gelijk zulks ook gewagh maakt *Aristoteles*, *cujus anni hyems finis & initium mundi esset*, zoude zijn 't begin van de Werelt. De Ouden hadden *Annum lunarem* van 30 dagen, na den loop der Maene. *Annus solstitialis* was van twaalf Maanden. 3 *Annus magnus* is het Jaar, in welke tijdt alle de Planeten weder op haar plaatse komen. En dit Jaar zoude (na *Ciceronis Hortensium*) 12954 Jaren bevatten, dat is twaalf duyzent negen hondert en vier-en-vijftigh Jaren.

Interea magnum Sol circumvolvitur Annum. Virg. l. 3. *Ænæid.* 33. Ziet ook *Clariff. Vossium* l. 2. *idololatriæ cap.* 35 pag. 496. hoe der *Ægyptenaren* rekinge met *Mosis* kan over een gebracht werden, leert ons de zelve hoogh-geachte Heer *lib.* 1. *idolol. cap.* 28. pag. 206. *Magnus annus erat 4 Julianorum, quo exacto credebatur omnium faciem rerum reditutam. Maximus est annorum* 1461.

De *Heydenen* op de Kuste noemen deze vier Eeuwen *Critagom*, *Treitagom*, *Dwaparugom*, ende *Kaligom*, en is aanmerkens waardigh, dat de *Heydenen* en *Gentiven* in *Suratta* rekenen dat nu Anno 1670. zijn van de laatste Eeuwe verlopen 4771 Jaren, ende *Heydenen* op *Choromandel* 4770 Jaar, maar een eenigh Jaar verschillende. Anno 1665. bevondt ik dat de Inwoonders van *Jafnapatan* het 4864 Jaar van *Kaligom* rekende, 't welk wel hondert Jaar zoude verscheelen; maar vertoonde haar dat het de *Heydenen* op eenige duyzenden van Jaren aan quam, waarom zy in de Kerke half begonden te lagchen. Vorders vertoonde haar, hoe geen zekerheydt der Jaar-rekening was te vinden, dan uyt Gods Woort, en dat van 't begin des werelts tot dat Jaar 1665. niet meer zelfs na der *Joden* rekening als 5425. Jaren verlopen waren. De rekening ook der *Grieken* alle onvast zijnde voor de *Olympiaden*. *Justinus Martyr in Parænetico ad Græcos* ἐδὲν τὸν ὁλυμπιάδων ἀρχὴν τοῖς Ἑλλήσιν ἵστανται. Dat is: *Voor de Olympiades is'er niet zeker in de Historie der Grieken*; welke begonnen Anno mundi 3196. zijnde 't leste Jaar van den Koningh *Asaria*, elke *Olympias* de tijdt van vier Jaar begriepende, ende hebben geduurt tot *Constantini Magni* tijden, wanneer 't *Sinodus* tot *Niceen* wierd gehouden, in welkers plaatse de *Indictien* zijn gestelt, welke *Indictien* andere tot *Augustum Cæsarem* brengen.

Maar om weder te keeren tot de eerste veranderinge van *Vistnum*, zo moeten wy eens zien wat de redenen zijn, waarom *Vistnum* om de Wet weder te krijgen, zich in een Visch moste veranderen, daar hy nochtans God is; hier op antwoorde de *Bramines*, dat hy anders niet hadde kunnen de spoorlooze wateren door-snijden, noch op den gront komen: maar indien God over al tegenwoordigh is (gelijk dat de eygenschap van den waren God is) zoo was dit niet van noode, ofte *Vistnum* moet den waren God niet zijn.

Nu God is over al tegenwoordigh, *Enter præsenter Deus est & ubique potenter*, zeght men in de Scholen; dat is door zijn wezen, tegenwoordigheyt en macht is God over al, ziet *Psal. 139. Amos 9. 3. Al verborgenze haar in den gront van de Zee, zoo zal ik van daar een Slange gebieden die zalze bijten. Ja God ziet, kent ende weet alles, ende 't is voor hem tegenwoordigh. Totus in toto circulo omnes generationes considerat.* Zoo was dan deze eerste veranderinge van *Vistnum* niet noodtzakelijk, zijnde na der *Bramines* gevoelen den waren God: want hy konde dit alles door zijn Godlijke kracht gedaan hebben. Evenwel zien wy hier yet nuttighs, in 't wech nemen van den *Vedam* ofte de vier Boeken, dat namentlijk de Duyvel niet meer en tracht dan het Woord Gods den Mensche te onttrekken, zijnde het eenighste middel der zaligheyt, zoo laat ik dan den onpartijdigen Lezer oordeelen, of het geen leere der Duyvelen zy, Gods volk het lezen van 't Heyligh Woord te verbieden en te ontzeggen, veel schrikkelijker daarom de Menschen te verbranden, ende ten nutzaarde te veroordeelen, gelijk als *Erasmus* verhaalt in eenen Brief aan *Carolus Uytenhovium* geschreven, hoe *Ludovicus Bequinus* Anno 1529. binnen *Parijs* was verbrant, om dat hy geschreven hadde dat de over-gezette Heylige Schrift van 't gemeyne Volk mochte gelezen werden. *Pius de IV.* stelde de Heylige Schrift in 't Register der verboden Boeken.

Dus verre dan van de eerste veranderinge van *Vistnum*, en de nodige bedenkinge in de rekening van der *Heydenen* tijden. Wy willen dan af-breken, en spreken van de tweede veranderinge van *Vistnum*, in een Schilpadde, om de vallende Werelt te stutten en te onderschragen.

In de *Melk-zee* (want deze stelden de *Heydenen* vast) vergaderde de 33 getallen der Goden, en 66 getallen der *Adires*, van welke yets te voeren is aangeroert, om wech te nemen

Nuttigheyt
uyt deze sa-
bel.

derleg-
g:e van
de eerste
veranderinge
van
Vistnum.

Dat Godt
zomtijds
minder Gee-
ften tot be-
raat slaan
zoude be-
roepen, ge-
voelde Pla-
to.

men den *Ambrosiam*, by haar *Amurdam*, by andere *Amortam* genaamt, ook (na dat my van de *Heydenen* is geleert) *Amratam* genaamt. Andere verhalen dat *Vistnum* ende *Ixora* op een tijdt de goede en quade Geesten zouden hebben t'zamen geroepen, om uyt te vinden yets van zoodanige kracht, dat de gene de welke het quamen te genieten, niet meer zouden hongeren noch dorsten, noch vermoeytheit of doot haar zoude overkomen. Men zoude goet gevonden hebben den Berg *Mahameru* (die *Rogierius Merouwa* noemt) in zee te werpen, ende dat men de zelve als een hout in zee zoude draeyen. Men zoude in plaatse van een koorde gebruykt hebben de groote Slange *Hatugu*, by de hoogheleerden *Braminen Sefcha* genaamt, (welk woordt met een verdubbelde tonge tegen het gehemelte de laatste syllabe moet werden uyt-gesproken) Deze Slange is zoogroot, dat hy omringht de zeven Werelden en Zeen. Deze Helden dan beginnende te drayen, maar ziende dat den Bergh onbeweeghlijk bleef, zoo riepen zy tot hulp *Baly*, een vermaarden Aap, waar van daar na in de Historie van *Siri Rama* zal gesproken werden. *Baly* haar te hulpe komende, geschiede het dat de voornoemde Bergh draeyde, doen vonden zy een schoone vrouwe *Dara* genaamt, welke zy vergunde aan *Baly* voor zijn arbeyt, voorts het werk vervorderende, ziet den Bergh vallende in de Zee, ende geen raadt ziende om den zelve weder op te rechten, zoo eyscht men hulpe van *Vistnum*, welke zich in een Schilpadde veranderende, en duykende in Zee, dede den Bergh weder oprichten. Waar mede deze *Heydenen* buyten twijffel willen te kennen geven, dat God de Werelt draagt gelijk *Hebr.* 1. geleert werdt; gelijk de *Heydenen* van *Atlas* fabuleren, welkers zeven zonen zouden zijn de *Plejades* en *Hesperides*. Hier vont *Vistnum* een schoone Vrouwe *Macha Lecxemi*, welke hy nam voor zijn wijf, en gebruykteze

voor zijn hooftepeuluwe: want het schijnt het Slangen-hoofd (daar te voren van is gehandelt, hem wat te hard was) en dewijl deze Bergh een weynigh te hooge was verheven, zoo veranderde zich *Vistnum* in een Vogel, en vloogh rontsom de zelve, en vernederde die na behooren. De Goden ende de *Adires* gingen voort met haren arbeyt, en nemende den *Ambrosiam*, vonden zy ook het snoode vergift; deze Goden het vergift niet konnende verdragen, brachten het by *Ixora*; ondertusschen verlangde zy na den *Ambrosia*, om die uyt te reyken aan haren oppersten Koning *Deva Indra*, welke heel krank was, zijn name was *Quiera Naram*, om dat zijn geheele lichaam vol manlijke leden was, tot een straffe die hem den grooten *Rixi Quendama*, tot wrake van zijn begaan overspel, toegezonden hadde: want deze *Deva Indra* willende gemeenschap hebben met zijn Vrouwe, quam des nachts in *Rixys* huys, in de gedaante van een Haan, en kraeyende, meynde *Rixi* dat het al morgenstont was, dies hy op stont, en gink na zijn water-plaats ofte *Tanke*, om zijn gewoonlijke Godsdienst en ceremonie te doen; doen hadde *Deva Indra* tijt om met het wijf overspel te begaan, ziende daar na *Rixi* dat het noch geen dagh wierd, en verstaande het bedrogh van *Deva Indra*, wierp hem de voornoemde plage op, en veranderde zijn wijfin een steen. De Goden dan merkende, dat den *Ambrosia* niet konde uyt de handt der *Adires* bekomen, zoo zeyden zy het aan *Vistnum*, welke in een *Nymph* verandert zijnde, by de *Adires* quam, en ziende haar aanzitten om te eten, en de Dienaars bereydt om den *Ambrosiam* uyt te deylen, en deze *Adires* zoo een schoone *Nymph* ziende, vlamde elk een zeer om deze tot zijn wijf te bekomen. Hier op zeyde zy, dat zy haar het *Amortam* zoude geven, en dat zy alle zouden de mondt open houden, en de oogen toe, en de handen gebonden, dat zy het *Amortam* haar in de mont wilde steken, en dat

Van de w.
schinge d.
Heydenen
zal daar
gesproken
worden.

zy de Bruyt van dien zoude zijn, welke zy laast zoude ontbinden ofte de oogen los maken. Dit namen de *Adires* aan, en na dat yder zich na de voorgaande conditie hadde aangestelt, nam deze *Nymph* den *Ambrosiam*, en het gebeurde, als zy alle aanzaten, dat onder de Goden ook *Ravahen* een *Adiren*, als de gedaante van een der minder Goden hebbende aangenomen, mede aanzat. *Vistnum* dan deze *Ambrosia*, *Amortan* ofte *Nectar* uytreykende, quam ook by *Ravahen*, welke zijn mondt geopent hebbende, zijn Varkens tanden vertoonde, waarom ook nu noch de *Adires*, schoon zy verscheyde gedaanten aannemen, noyt haar Varkenstanden af-leggen. *Vistnum* deze *Adiren* gewaar werdende, gaf hem zoo grooten slag, dat zijn lichaam in twee deelen wierd geopent, blijvende het hoofd op deze, en de rest van 't lichaam op een andere plaatse, en de zaken dus staande, maakte hy met zijn verscheyde zwieren ende sprongen den Goden groote moeylikheydt, 't welk *Vistnum* ziende, wierp de stukken in de lucht, welke terstont in twee Planeten veranderde, welke genaamt werden *Rahu* en *Quendaum*; *Rogierius* noemtze *Ragou* en *Ketou*, en heeft deze Historie uyt den mont van *Padmanaba* maar ten deele konnen verstaan, dies wy nu een weynigh nader tot de zake moeten komen. *Ragou* dan ofte *Rahu* en *Quendaum* ofte *Ketou* zoude Planeten zijn geworden, deze woorden beduyden in de *Malabaarsche* tale niet anders *quam caput & caudam*, 't hoofd ende de staart van den Draak, by de *Astronomos* wel bekend, namentlijk *cauda & caput Draconis*, hier indwalen de *Bramines*, dat de zelve voor Planeten of Dwaalsterren werden aangezien, de welke na de oude en hedendaaghsche hemelkundige niet meer dan zeven zijn, en den kop en staart van den Draak zijn geplaatst in dat gedeelte, 't welk buyten den *Zodiac* strekt, gelijk daar buyten *Stellae* zijn, & *Boreales & Australes*, in den Draak dan met zijn

kop en staart bevint men 31 Sterren na de stelling der *Wiskonstenaren*. Zoo werdt den kop en staart in 't Noorder deel buyten den *Zodiac* gestelt, op die plaatse daar van daan de Maan van 't Zuyden na 't Noorden, en van 't Noorden na 't Zuiden gaat, als snijdende den *lineam Eclypticam*, zijnde den wegh die de Zonne alle Jaren doorwandelt, en de Mane alle Maanden: want als de Mane gaat van 't Zuyden na het Noorden, de plaatse daar zy de *lineam Eclypticam* snijdt, wordt genaamt het *Draakenhoofd*, ofte *caput Draconis*, en wanneer zy wederkeert van het Noord na het Zuyd, zoo wordt de plaatse daar zy de voornoemde *lineam* snijdt, genaamt, de staart van den Draak ofte *cauda Draconis*.

Hoe dat de Sterren voor Goden zijn gehouden, en de reden waarom, wijst den hoogh-geleerden Heere *Vossius* l. II. c. 35. *Idolol.* overvloedig aan. De Menschen heeft men ook als Sterren vergodet, *sic Sirius apud Aegyptios Isis est, ita Canopus illustris stella. Ita Ev γωρωω vocant Sydus, genibus quod nexa feratur*, by sommige *Hercules*, by andere voor *Orpheus* gehouden. Immers alle de Planeten hebben de namen der Goden, *Oriens & Graeci, & Romani stellas omnes pro Diis habuere*, dit zal de reden zijn waarom *Rogierius* zeght, dat *Padmanaba* verhaalde dat Zon en Maan altijd in vyantschap zijn tegen *Ragou* en *Ketou*, en dat wanneer Zon of Maan eclypseert of verduystert werdt, dat zy dan in strijdt met *Ragou* en *Ketou* zijn, of dat Zon en Maan van haar als Slangen ingeflokt werden, *Rogierius* lib. I. cap. 10. Met den *Ambrosia* hadden dan de minder Goden haaren opperste van zijn ziekte genezen, en zijn wangestalte van over 't geheele Lichaam (tot straf van 't overspel) manlijke leden te hebben, wierdt zoo verandert, dat in der zelve plaatse zich over al oogen vertoonden.

Nu moeten wy noch yets zeggen van het venijn, dat mede met het

(G) draeyen

Sterren als
Goden ge-
eert.

draeyen van den Bergh *Mahameru* te voorschijn quam, en hoe het daar mede afliep: want de Werelt het zelve niet konnende verdragen, en de minder Goden niet verbergen: want, zeggen de *Heydenen*, het was zoo heet, dat alle plaatsfen, die het aanraakte, verbrande, zoo gaf men 't zelve aan *Ixora* over, die het indronk, 't welk *Paramesceri* zijn vrou ziende, wierd bevreesd, duchtende dat haar Man door 't venijn zoude bersten en sterven, vatte hem met de eene handt by de keel, op dat hy het venijn niet zoude in zwelgen, ende met d'andere handt stopte zy hem den mont, op dat hy het niet zoude overgeven, en zoo de geheele Aarde in brant mochte geraken; ende *Paramesceri* aldus bezig zijnde met beyde handen, bad het gebedeken, *Nila candamtre acxeram*, en door kracht van dit gebedt spatte het vergift uyt *Ixoras* oore, en wierd verandert in een Duyvel, genaamt *Canda Carna Pixaxo*; ende om dat *Paramesceri* haar Man *Ixora* wat stijf by de krop gevat hadde, zoo stonden drie zwarte vinger-tekenen aan den zelven uytgedrukt, daarom wordt *Ixora* genaamt *Nilli Candaon*, dat is *Swartbals* of *Krop* gezeght.

Dus kan den Lezer deze Historie by *Rogierum* een weynig aangeroot, alhier ten vollen vertoont zien: want dit vergift niet is blijven leggen op den krop van *Ixora* (gelijk hy na de vertellingh van *Padmanaba* verhaalt) maar ten oore uyt geborsten; ook quam die schoone Vrouwe daar na niet te vooren, maar vry eer als wy op zijn tijdt hebben aangeroot; ook komt deze geheele Historie nergens dan in deze tweede veranderinge ofte transformatie van *Vistnum* te pas en op zijn snede.

Nu moeten wy eens aanwijzen wat de *Benjanen*, en de *Gentiven*, in *Indostan* en *Suratte* van deze zake verhalen, en dat kortelijk, om den Lezer niet langer in deze tweede veranderinge op te houden.

Zy vertellen dan, dat de Zee geweldig in hooghmoet uytbersten-

de, deze reden voerde: *Wie is zoo machtigh, ende bezit zulke rijkdommen, als in mijn lazare marmen en verglaasde zalen schuylen? de Maan heeft daar haar wooninge, Tamarith-water, daar van yemant drinkende, eeuwig leeft, is in mijne schoot: den Elephant met zijn zeven slorpen, en het zeven-hoofdige Paart woonen in mijne diepte, zoo ook wit, roodt en zwart Koraal.* Hier over wierd den oppersten God zoo verbolgen, dat hy de Reuzen en den vierhoofdigen God *Bramma* belaste na de Riviere *Siam Boerwetty*, waar by gelegen was den Bergh *Meepewat*, zijnde van gout 40000 mijlen hoogh te gaan, in 't middel-punt des werelts, ende dien Bergh in 't midden van de Zee te zetten, ende den Slangh *Signage* daar om te slaan, ende de Zee alzo door kracht te beroeren, dat zy haar schatten, daar op zy zoo stofte, uyt moste werpen, 't welk geschiede met hulp van den oppersten God ende *Bramma*, en der gezeyde Reuzen; dies wierp de Zee deze veertien dingen op, het geldt *Lecfemy* genaamt. Ten tweeden, het onwaardeerlijk Juweel *Consenchmany* ofte den *Karbonkel*, zulken licht des nachts van zich gevende als de Maan, wanneer zy in haar volle luyfter is. Ten derden den boom *Paertfatig*. Ten vierden *Silxerenpot*, met het water *Sora* genaamt. Ten vijfden, den Doctor *Dannewanter*. Ten zesten, *Indemademaen*. Ten zevenden, de witte Koe ofte des overvloets, genaamt *Camdoga*. Ten achtsten, het water des eeuwigen levens, *Amarith* genaamt. Ten negenden, den Elephant met zijn zeven slorpen *Hiera Wannesty* geheeten. Ten tienden, de schoone Dans-maaght *Remba*. Ten elfden, het zevenhoofdige Paart genaamt *Exmognora*. Ten twaalfden, den boge *Dennok*. Ten dertienden, den hoorn *Chiank*, ende ten laatsten het vergift *Sabar*. Hier na liet de Zee zijn hooghmoet zinken, en den Bergh wierdt zijn plaats, als mede de Slang de hare toegewezen, en de schatten wierden aan verscheide plaatsfen

Hoe de
Gentiven
en Benja-
nen deze
tweede ver-
anderinge
verhalen.

plaatsen en perfoonen verdeelt; zoo neemt dan deze veranderinge een eynde, welke in zich begrijpt den tijd van twee duyzent vijf hondert Jaren in de eerste Eeuwe.

Het II. Capittel.

Vistnum in een Verken. Waras Autaar. Moraal en stichtelyk gebruyk van der Heydenen beuzelingen, en conferentie met Roomsche, Gricksche, en Egyptische Godsdienst. Vistnums vierde veranderingh in half Mensch en Leeuw.

En Adiren genaamt *Remniacxem*, hadde zoo grooten kracht dat hy de geheele Aarde wech nam, en roldeze in malkanderen gelijk een kabel-touw, ende gink met de zelve strijken na de onder-aardsche plaat-

fen *Padalas* genaamt. Op dien tijt fliep den Regeerder des Werelts *Vistnum*, gelijk hem meermalen gebeurt; hy hier van zijnde verwitright, veranderde zich terstont in een Verken, en met zijn snuyt wroetende in d'Aarde, groef hy tot de *Padalas* toe, ende vondt aldaar den Dief, en doode hem, en de Aarde op zijn snuyt en verkens tanden nemende, brachtze na boven op haar oude plaatse; zoo ziet men in de Stadt *Trimottam*, omtrent *Sinzi*, een Pagode, genaamt *Adi Warraka*, alwaar een hoofd van een verken staat, dat zommige *Bramines* zeggen van zelfs uyt der Aarde gewassen te zijn, en werdt als *Vistnums* beeldt gehouden, ter gedachtenisse van deze derde veranderinge.

De *Benjanen* en *Gentiven* van *Indostan* en *Suratte* verhalen deze geschiedenis aldus: Het gebeurde, zeggen zy, in de eerste Eeuwe, dat de gantsche werelt zoo bedorven was, dat men geen geloove meer onder de Menschen vondt, zoo dat de duyzent-hoofdige Slang *Signage*, waar op de werelt rust, onmachtigh wierd, om den zondigen last langer te dragen, zoo dat zy haar van de zelve ontkrok, daar op tuymelde de geheele werelt met Menschen ende Vee in de grondelooze diepte des zees, en vergingen alle levendige zielen. *Bramma* bad den grooten God, dat hy de werelt weder in 't drooge wilde stellen, en uyt de grondelooze wateren oprichten, die hem verhoorde; dies daalde *Vistnum* neder in deze gedaante, hebbende een hoofd als een verken, met twee vreesfelijke slaghtanden, grooter als eenigh Elephant heeft, het lichaam als een wit Mensch met vier armen en handen, zijnde d'eene hant voorzien met een groot vreesfelijk zwaart, *Godda* genaamt, in d'andere een boek, voorts een hoorn en een ronde *Tsicker*, in zulke gedaante daalde hy eerst van boven, zijnde niet grooter dan een menschen pink, doch nam zoodanigh in groote toe, dat eer hy beneden quam, zijn gestalte zoo lank en

vreesfelijk was, dat by aldien de aarde boven de wateren ware verheven geweest, en hy op de zelve gestaan hadde, met het hoofd de Sterren zoude aangestooten hebben. Met dit vreesfelijk gestel dan dook hy in de diepte, en versloegh den afgrijselijken Reuze *Hirnaks*, zoo dat de geheele Zee roodt van bloet geverft was, en zoo nam *Vistnum* dat grof gestel tot zijn voetbank, en lichte met zijn slaghtanden de werelt uyt de wateren, en riep den Schilpad en den duyzent-hoofdigen Slang *Signage* tot hem, stellende den Schilpad boven de wateren, en op den Schilpad den Slang, en boven op de Slang de werelt, en doen voer hy weder na boven, ende *Bramma* schiep met een woort weder nieuwe Menschen.

Deze derde veranderinge begrijpt den tijdt van twee duyzent zeven hondert Jaren, in de eerste Eeuwe. Het schijnt dat deze *Heydenen* yets moeten van de Suntvloedt gehoord hebben, en daarom dunkt my dat uyt de Historien der *Benjanen* zoo veel waarachtiger in deze en andere gelegtheden te zijn, als die nader by *Armenia*, *Persia* &c. zijn gelegen: want het is buyten twijffel, dat de waarheyt, die in fabulen en onge-rechtigheden, zelfs by de *Benjanen* is onder gehouden, noch vry onzuiverder tot de *Malabaren* en andere Natien is gekomen.

Dit Hooftstuk kunnen wy zo niet voorby gaan, zonder eenige noodige en stichtelijke bedenkingen daar uyt te trekken. Voor eerst tot een grondige wederlegginge van deze verydelde *Heydenen*, leerende dat de Aarde noyt zoude weder te rechte gekomen hebben; ten ware *Vistnum* in een verken was verandert. My gedenkt dat ik gelezen hebbe in een hantschrift van zeker Rooms Priester, die over deze zake in gesprek was met een na-verwant van den grooten *Sammorijn* van *Calechut*, hem vragende waarom dat *Vistnum*, na haar meyninge zijnde *Peria Tambira*, den grooten God, dat werk niet uyt-gericht hadde, zonder zoo

Nodige en stichtelijke bedenkingen over der Heydenen. Fabulen.

een beestelijke gedaante aan te nemen; waar op hy antwoorde, hoe zoude hy anders door de Aarde hebben kunnen delven. op zoodanige wijze zullen zy antwoorden aangaande de eerste en tweede veranderinge, en daar van zijn zy met redenen niet af te brengen, als die de oude *Potaren* ende Historien van de Voor-vaderen overgelevert, in welken zy gelooven, onwidersprekelijk oordeelen, en die geenzins in twijffel of dispuyt mogen getrokken werden. Of men nu haar al voorwent, hoe dien Reus (die immers geen God was) de geheele werelt op zijn schouderen konde torfen, en na beneden brengen, en of *Vistnum*, die de groote Godt is, niet meerder kracht hadde, en alles met een woort konde gedaan hebben, zoo kan die redelijkheid ende die onwidersprekelijkheit van dat argument by haar geen plaats nemen, behalven dat het een ongerijmde zotheydt is te zeggen, de aarde te brengen onder de aarde, zoo wel als de zee onder de zee: want de aarde is ront, ende het centrum en middelpunt is aarde, ende rontsom is 't aarde: maar deze Menschen beelden haar de aarde te zijn als een pannekoek, die doorluchtigh is, en als een mat die men in een kan t'zamen rollen: want dat men haar zwoer dat'er tegenvoeters waren, zy zouden het zoo weynigh gelooven, al eenige goede oude Vaders, en meynen zo daar eenige van haar Broeders woonden, datze die steeds op den kop zouden rollen, tuimelen en om verre vallen; doet hier by, dat men deze *Heydenen* (gelijk altijd) zoo hier best met haar eygen wapenen moet te keer gaan, en vragen of eenen Duyvel macht hadde de geheele werelt wech te dragen, daar het getal van 66 *Adires* ende 33 hemelsche Geesten den eenen Bergh *Mahameru* ofte *Meruwa* zonder *Baly* en *Brammas* hulpe niet konde om draeyen, hier staan zy bekayt, en krijgen een steek onder de korte ribben: want het is een bewijs-reden *αὐτὸ βιάων*, haar vindende met haar

eygen zwaart gedoodt. Hier werdt gemelt van eenen Reuze, en wy lezen in de H. Schrift voor de Suntvloet van Reuzen die op aarden waren, welke zommige hebben gemeint uyt Engelen en Menschen, dat is uyt Godes Zonen en Dochteren voortgebracht te zijn, 't welk niet alleen is geloofd geweest van *Heydenen*, maar van ook aanzienlijke Oudtvaders. Deze hadden verscheyde namen, by ons wel in 't gemeyn Reuzen genaamt, maar by de *Hebreë* 1 *Nephilim* הכפלים, 2 *Rephaim*, 3 *Zuzim*, 4 *Gibborim*, 5 *Enakim*, 6 *Lamzumim*, 7 *Elim*. Deze zijn de geweldige die van outs geweest zijn, *mannen van namen*, Gen. 6.4. Doch zy waren zoo wel voor de tzamen-komste van de zonen Gods met de Dochteren des Menschen als daar na. Want zoo zeght de H. Text וְנִם אַחֲרֵיכֵן אִשְׂרֵי יְבֹא בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בְּנוֹת הָאָדָם וַיֵּלְדוּ לָהֶם חָמָה הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר כְּעוֹלָם אֲנָשִׁי הָיִם:

dat is, *Mannen van namen*. Ik wil bekenen, indien deze dingen niet en stonden in de heylige bladeren, dat ik alles, wat van de Reuzen verhaalt werd, voor oude wijven praatjes zoude achten; nu wil ik gaarn anders doen, en door dezen gedooden Reuze verstaan den Duyvel, die de werelt in al d'eerste ongevallen heeft gebracht, en door *Bramma*, *Jesus Christus* weder heeft herstelt, die de doode menschen weder een geest des levens heeft gegeven, en die een herstelder is van de nieuwe Werelt, ja een Schepper van de oude, en marker van deze laatste zalige eeuw des *N. Testaments*, Hebr. 1. 2. $\Delta\iota\sigma\tau\acute{\alpha}\varsigma\ \chi\acute{\rho}\iota\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \tau\acute{o}\varsigma\ \alpha\iota\omega\acute{\nu}\alpha\varsigma\ \epsilon\pi\acute{\alpha}\nu\tau\eta\varsigma\epsilon\upsilon\alpha\gamma\epsilon\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\varsigma$; maar wat de Reuzen belanght, daar van zal in 't naarovolgende byzonder gehandelt werden.

Het schijnt dat alle de *Heydenen* in 't gemeyn yets van de Suntvloet hebben gehoord, gelijk daarom ook zommige *Noam* voor der *Heydenen Saturnum* houden, en zijn drie Zoonen *Sem*, *Cham* en *Japhet*, *Jupiter*, *Pluto* en *Neptunus*: want de Oosterlijke deelen zoude *Jupiter* gelijk als *Sem* zijn toe-gevallen, de Westertij-
ke

ke *Cham* ofte *Pluto* ; zoo heeft ook de outheyt in *Prometheo* *Noah* afgebeelt : want zy verhalen dat te zijner tijdt de Riviere den *Nijl* Dijken en Dammen door-gespoelt hebbende, het meeste deel van *Egypten* zoude overloopen hebben , en wel meest dat deel daar *Prometheus* over heerste, en dat zijn Onderdanen meest verdronken. Hier is aan te merken dat alle de *Heidenen*, die behoort hebben van de algemeene Suntvloet , de zelve tot byzondere hebben getrokken die noyt geweest zijn : want zy steeds gewoon zijn alle groote dingen haar Helden toe te schrijven, zoo de *Egyptenaren* de hare , als de *Grieken* de hare ; zoo schrijft men van het *Diluvium* *Ogygicum*, 't welk in *Attica* zoude zijn gebeurt, zoo van *Deucalions* vloet in *Theffalia* , en is in der daat *Prometheus* der *Heydenen* , die de *Pixi Pandora* opende, (ziet *Verulamium* in *sapientia veterum* 126 *Prometheus*) niet anders als *Noah* geweest : want merkt eens de name *ωκεμεφως*, wat is het anders te zeggen als *diē te vooren wijs is*, gelijk *Επιμεφως* beduyt die gene, de welke *te spade en te laat wijs is* ; voorzagh niet *Noah* de Suntvloedt ? was hy niet van God geleert dat 120 Jaren 't Volk tot bekeeringe wierd gegeven ? ende en heeft *Noah* niet het menschelijk geslacht gebouwt, gelijk de *Heydenen* van *Prometheus* zeggen ? *Prometheus* vrouwe was *Asia* buyten twijffel *Noahs* egade een *Asiatische* vrouwe : want uyt *Asia* hebben wy alle onzen oorspronk. De name van *Noahs* vrouwe wort in de H. Schrift niet uyt-gedrukt ; *Prometheus* vrouwe wordt by *Hesiodus* *κλυτμή* gezeght *quasi dicas κλυτμή inclytam*, zijnde geen eygen name, maar een bedachte. 't Is waar dat *Prometheus* een zone van *Japetus* of *Japhet* werd genoemd, gelijk wy *audax Japeti genus* van *Horatio* geheeten werden, daar nochtans *Japhet* een zone is van *Noah* : maar dat kan licht gebeuren, dat zoo een ry van eeuwen de naam van Vader en Zoon heeft vermenght ; en dus zien wy

hoe de *Heydenen* mede wat weten te spreken van 't opzwellen der Zee, ende de beroeringe harer diepe en grondelooze Kolken, en hoe de Aarde vol zonde was, de Schilpadde en de groote Slange haar dien zondigen last ontrokken, tot dat het geheele gebouw in de Zee neder plofte, en alles met de wateren wierd bedekt, en alle vleesch vergink, tot dat den grooten God de Aarde weder op haar plaats bracht, de Zee dede wijken na haar palen, en de Bergen weder hare kruynen uyt staken, ende nieuwe Menschen voort quamen.

Wy gaan dan voort tot de vierde veranderinge van *Vistnum*. Eer ik hier toe komen zal, namentlijk om te spreken van de vierde veranderinge van *Vistnum*, is mijns oordeels nodigh noch yets voor uyt te zenden, behoorende bequaamt tot de derde voorverhaalde veranderinge. Als de Aarde na de voorgaande ongelegentheyd weder op zijn plaats was gestelt, zoo was de zelve, na wel bezichtigen van *Vistnum*, een weynigh hooger na de Zuyd dan de Noord, en *Vistnum* met alle zijn macht dit oneffen niet konde vereffenen, zocht de hulpe aan van eenen *Rixi Agassia* (*Rogierius* pag. 200. noemt hem *Agassia*) een heyligh Man of Manneken: want hier van werdt verscheydenlyk gebeuzelt, welke zijn heyligh Boek lach op dat oneffen deel van de Zuyd, waar door de Werelt aan alle zijden gelijk wierd. 't Gebeurde terwijl deze *Agassia* met *Vistnum* langhs den Oever der Zee gingen, dat de Zee aan *Vistnum* vraaghde, *wie het was welke met hem wandelde ? Vistnum* antwoorde, *dat het zoo een Heyligh was, die met hem gink, om de Aarde aan de zuyd gelijk te maken*; daarom zeyde de Zee al spottende, *wel wat quaat zoude hy my doch kunnen doen ?* want hier scheen hy veracht te werden, dewijl de *Heydenen* hem niet grooter als een duym of een lidt van een vinger maken, dies zy hem na haar trok, hem nat makende met haar baren, dies *Agassia* een weynigh water van de Zee in zijn hantpalm

Hoe de Werelt, na de Zuyd oneffen zijnde, gelijk gemaakt wert.

Reden der
Heydenen
waarom de
Zee zout en
ziltigh is.

palm nam, en dronk zoo sterk, dat hy de geheele Zee in zijn buyk lade; daar na de minder Goden *Dewetas* en *Rixys*, ziende de Zee uyt-gedrooght en verziijpt, baden *Agassia* dat hy zijn toorn wilde laten varen, en de Zee (een zoo nodigen schepfel) weder te voorschijn laten komen. Hier door *Agassia* bewogen zijnde, waterde zeer sterk, en uyt de pis nam de Zee haar oorspronk; dit is de reden, by deze grove Philosophen, waarom de Zee zouten ziltigh is; zoo dat andere Natuur-zoekers haar hoeft niet meer hebben te breken; *Pythagoras* oordeelde noch beter, namentlijk de Zee te zijn de tranen van *Saturnus*, want de Ouden hem loopende Oogen toe schreven, waar van daan het oude vermaarde spreekwoord der *Grieken* is *Κεῖναι τὴν θάλασσαν*, by *Erasmus* in *Chiliad. Saturnia Lema* genaamt, *λῆμα autem nihil aliud est quam lippitudo & humor in oculis concretus, unde lippitudo nascitur*; of hier door *Agassia* en de Zee niet verstaan werdt de vyandtschap tusschen de Zee en de *Nijl*, *Osiris* en *Typho* (waar van *Vossius* l. 2. c. 27.) zoude ik de Geleerde in aandachtige bedenkingen geven, waar op ik nu om kortheyt mijn gedachten zal in te welen, zoo wil ik ook hier niet op halen al de onzekere reden van de Werelt-wijzen, hoe dat de Zee is zout, en of zy altijt zoo is geweest, ende waar van daan haar ziltigheyt ontstaat, ik laatze hier over twiften, die haar tijt daar toe kunnen besteden, en na langh overlegh zullen zy misschien zoo verre zijn gekomen als ik, zeggende datze van God zoo is geschapen, &c.

De Heidenen door
haar eygen
tegenspreken
wederleyt.

Ik wil insgelijks niet ophalen de ongerijmheden die deze *Heydenen* *Vistnum* toe schrijven, dat, daar hy machtigh was de geheele Aarde op te richten, die in de Zee lagh, nu onmachtigh werdt geoordeelt, om de zelve aan de Zuyd gelijk te maken. *Agassia* dan met zijn heyligh Boek en Ceremonien de Aarde zoo gelijk gemaakt hebbende, nam zijn afscheit van *Vistnum*, en *Vistnum* om te ge-

rufter te mogen slapen, en dat geen Dief de Aarde meer mochte wech nemen, nam de groote vermaarde Slange, en leyde de zelve om de zeven zeen en werelden, en stelde acht aanzienlijke Wachters, welke in dit *Malabars* vers uyt-gedrukt zijn, 1 *Indra*, 2 *Vanni*, 3 *Pidurpati*, 4 *Nirurdi*, 5 *Varunna*, 6 *Maril*, 7 *Cubera*, 8 *Ixaneu Purva Dinam Desxam Cremal*.

1. De eerste *Indra* Koningh van de Hemelsche Geesten.

2. *Vanni* ofte den God des Vuurs.

3. *Pidurpati* Koningh der booze Geesten.

4. *Nirurdi* Koningh der booze Geesten.

5. *Varunna* den God des Waters.

6. *Maril* den God der Winden.

7. *Cubera* den God der Rijkdommen, anders *Baiffironnem* genaamt.

8. *Ixananam* zoo veel als *Ixora* zelfs, zijnde *Deva Indra* in't Oosten, en het Vuur na de Zuyd, als de laatste vier woorden van het tweede *Malabaarsche* vers te kennen geven. Daarom stellen de *Heydenen* tot gedachtenisse van deze zake gemeynlijk acht steenen voor en rontsom haar Pagoden ofte Tempels.

De vierde veranderinge dan van *Vistnum* geschiede in half Mensch, half Leeuw, zoo zeght ook *Rogierius* l. 2. c. 3. open deure, p. 121. maar dat hy daar van de reden niet heeft kunnen verstaan, de welke wy nu ook op zijn tijdt te voorschijn zullen brengen. Het is geschiedt in de eerste Eeuwe, dat een Reuze *Hirrenkessap*, zoo noemen hem de *Benjanen*, de *Malabaren* geven hem de naam van *Renniacxen*, twaalf Jaar hadde moeten (om *Bramma* wille) verholten zijn, en na die tijdt bad hy *Bramma*, die hem verscheen, zeggende: O groote vermogende *Bramma*, doet my de gunste dat ik een groot en geweldigh Monarch mach zijn op Aarde; en schenkt my daar by die gaven, dat ik noyt door Hemel, noch door Aarde, noch door Zon, noch door Maan, noch door Blixem, noch door Weerlicht, noch door Sterren, noch door Cometen, noch door Wol-

Vierde
anderinge
van *Vis*
num.

Wolken, noch door Wint, noch door Hagel, noch door Sneeuw, noch door Regen, noch door Vogels, noch door Dieren, noch door Menschen, noch door Duyvels, noch door Visschen, noch door Water, noch door Slangen, noch door Adders, noch door eenigh ander vernijn, hoedanigh het mochte wezen,

noch door Swaert, noch door Pijlen, noch door eenigh geweer, noch binnen mijn deur, noch buyten mijn huys, noch by dagh, noch by nacht mach omgebracht werden. Dit beloofde hem Bramma, doen richtede de Reus hem op, en liet af van Bramma langer aan te roepen. Hier na trok hy te velt,
(H) en

en veroverde menigte van Landen en Steden, zoo dat hy zich de geheele Werelt onderdanigh maakte, en doen liet hy een gebodt uyt gaan, dat men niemandt dan hem alleen zoude aanbidden, en wie bevonden wiert tegen zijn gebodt te zondigen, zoude zonder eenige genade gedoot werden. Na dat dit zommige Jaren geduurt hadde, begonden veele van zijn Onderdanen, byzonder de *Bramines*, haar daar tegen te stellen, zeggende: *Wat zal ons eyndelyk van dezen Reuze geworden, dat wy hem aanroepen, hy is wel een heerscher der Aarde, maar niet des Hemels, laten wy ons dan van hem na Vistnum keeren, die ons na onze lichamen, door menigte van verwisselingen gezuyvert zijnde, tot hem in den Hemel kan op nemen, dies hy haar ook van dees Tyrans geweldt wilde verlossen, die haar beloofde dat een Zoon zoude gebaart werden van des Reuzen wijf, die haar zoude verlossen, en zoo lange moften zy gedult hebben.*

De Zone
van den
Reuze wil
niet zijns
Vaders,
maar Vist-
nums name
uyt spreken.

Na thien Maanden baarde *Naeckseu* den Reuze een zoone, dien hy *Prellade* noemde, welke nu vijf jaren out zijnde geworden, dede hem de Vader leeren lezen en schrijven; den Jongen eens ontboden zijnde by den Vader, nam hem de Meester by de rechter hant, en zeyde, dat hy zijn Vaders naam zoude uyt spreken *Irenia* in't kort, in tegendeel zeght den Jongen *Ary*, 't welk in't kort is *Vistnums* naam. Den Meester hier over schrikkende, stopte hem met de hant de mont, en zeyde, Jonge zwijght stille, en weest geen oorzaak van mijn doot; hy sprak zoo veel te meer *Ary, Ary*, de Meester beteutert, bracht hem by zijn Vader, zeggende: *Ziet mijn Heer, hoe deze uwen Zoon een andere naam uyt spreekt, als ik hem geleert hebbe.* De Vader vraaghde hem de reden af, waarom hy dat dede; den Jongen zeyde, *Uwe name is de rechte name niet, maar d' andere is de rechte waarheyt.* Voorts vraaghde hem zijn Vader, *wat waarheyt was*; hier op antwoorde de Zoon, *de name van Vist-*

num is waarheyt, welke alle de veerthien Werelden vervult; wel zeyde hy tot zijn Zone, *en wat profijt hebt ghy met den name van Vistnum?* de Zoon antwoorde, *en wat voordeel doch met uwen naam te noemen?* den Reuze zeyde, *die mijn name noemt, die geve ik rijkdom, eer, staat, en leven.* Wel, zeyde den Jongen, *kondt ghy leven, en rijkdom geven?* Ik kan, zeyde de Reuze, *het doen op deze uure, ende u ook het leven benemen.* Wel, zeyde de Zoon, *kondt ghy eenige andere zaken geven als die van Godt toegelaten en verordineert is.* Ik kan, zeyde de Reuze, *en zal het terstont vertoon.* De Zoon zeyde, *dat zal niet zijn na uwe ordonnantie en beschikkinge.* De Vader vraaghde, *wat is beschikkinge en ordonnantie?* De Jonge zeyde, *dat is de eeuwige Godlijke naam van Vistnum, Schepper van alle de veerthien Werelden.* Vorders vraaghde hem den Reus, *en waar is dien naam?* De Zone antwoorde, *in alle zaken boven en beneden in Hemel en op Aarde, en alles vervult Vistnums name.* Zoo vraaghde dan den Reuze, *en is dan de naam van Vistnum ook in deze Pylaar?* Ja, antwoorde den Zoon, *en ook in u en my.* Den Reuze zijn toorn niet langer konnende in houden, zeyde, *Jongen, om dat ghy Vistnums name noemt, zal ik u met een stok de kop in slaan, en zoo ghy mijn name noemt, zult ghy niet sterfen, noch slagen ontfangen.* Den Jongen zeyde, *dat zal niet zijn om uws naams wille, maar om dat het van God zoo niet is geordonneert.* Den Reus zeyde, *ik zal maken dat deze ordonnantie terstont kome; en dat zeggende, gaf hy hem een slag met zijn gouden stok, den Jongen verberghde hem achter een Pilaar, en riep de naam Vistnums aan; den Reuze wende zich tot zijn Zoon, met meerder toornigheyt, en sloegh op den Pilaar, zoo datze van een berste, daar uyt ontstont een vreeslijk Monster, zijnde half Mensch half Leeuw, noch Vrouw noch Man zijnde, hadde borsten van boven en beneden, was noch Duyvel, noch Vogel, noch*

Visch,

Vifch, noch Slangh, noch Draak, het blies vuur en vlamme ten neusgaten uyt, met een geweldige zwarte rook-damp. De *Benjanen* willen dat den Reuze een gloeyende Pilaar hadde laten oprichten, om daar aan zijn Zone te dooden, hem voorts bespottende, zeggende: *Laat ons nu eens zien wie u uyt dit gevaar en mijne handen zal verlossen, zoo zoude de Zoone Viftnum hebben aangeroepen, die de Pilaar dede berften, en daar uyt zoo een vervaarlijk Monster te voorschijn bracht.* Alle de Omstaanders wierden door dit Gedroght zoo vervaart, datze niet wisten waar zy haar bergen zouden. Den Reus zelfs wierd bleek van schrik, en lilde van anghst, alseen riet van den wint bestormt. *Viftnum* hem zelfs nu in deze gedaante verwisselt hebbende, gedacht aan 't gene *Bramma* den Reuze beloofd hadde, en om die beloften niet te vernietigen, zoo schortte hy den Reuze op, en voerde hem onder de Aarde, onder den dremmel van zijn huys, daar hy den avontfont verwachtte; zoo haast nu de Zon ondergink, reete hy met zijn afgrijpselijke nagels dit grof gestelte van een, en trok het vervloekte ingewandt hem uyt den buyk, en hinght zich om den hals, zoo dat den Reuze wierd gestraft, ende *Brammas* belofte niet verkort, want hy bracht hem niet om of binnen of buyten zijn huys, maar onder zijnen dremmel, noch op Aarde, noch in den Hemel, maar onder de Aarde, noch door Vogels, noch door Dieren, noch door Zon, noch door Maan, noch door Regen, noch door Wint, noch door Hagel, noch door Sneeuw, noch door Menschen, noch door Duyvelen, noch door Slangen, noch door Draken, noch door Visschen, of Water, of eenigh venijn ofte eenigh geweer, maar door zulke monster-nagels als daar noyt voor dezen geschapen waren. Doen wierd den Zoon van den Reuze in 't rijk van zijn Vader door *Viftnum* gestelt, die zijn Moeder na hem nam, en lange Jaren Godvruchtigh regeerde.

Dit alles van *Viftnum* in drie dagen afgedaan zijnde, steegh hy weder na den Hemel, en zoo eyndighde deze vierde verandering in de eerste Eeuw *Kortefinge* by de *Benjanen* genaamt, na datze geduurt hadde zeventien maal hondert acht-en-twintigh duyzent Jaren. Ende alhoewel den tijt dezer mirakelen in alles maar zeven duyzent en zeven hondert Jaren en drie dagen komt uyt te maken, zoo moet men verstaan dat de zeventien hondert twintigh duyzent Jaren en drie hondert twee-en-tseftig dagen, zijn voor en tusschen beyden de mirakelen, als mede daar na, door gegaan.

Men kan hier in aanmerken, hoe dat de menschen dikmaals groot verstant en sterkte van God ontfangen hebbende, de zelve gaven tot ondankebaarheyt aanleggen, en zelfs de verssenen tegen den Hemel verheffen, en alzoo haar eygen krachten en verstant, die zy tot Gods eere moesten besteden, tot haar eygen verderf aanleggen, zoo quam *Milo Crotoniata* om, door zijn eygen sterkte, de Reuzen om datze den Hemel wilden bestormen, wierden ellendig te schande. Bekent is de Historie van *Phaëton* en *Ikarus*. Ten tweeden hebben wy een doorluchtigh voorbeeld van alle Tyrannen, de welke dikmaals ja meest tot straffe der Menschen, in Gods toorn werden gegeven, hoe de Onderdanen dat jok van haren halze zoeken te schudden, en daar over aan God klagen, die haar zoo nu en dan verlost, en in plaats van eenen *Rehaboam* (zweerende, dat zijn kleinste vinger dikker zoude zijn dan zijns Vaders lendenen, 1 *Reg.* 12. 10.) eenen *Abiam* geeft, die *Jeroboam* den godloozen Koning *Israëls* overwint, en na hem een vromen *Asa*, 2 *Chron.* 13. en 14. gelijk na deze godlooze Reuze een vromen Zone quam, die wel regeerde. Zoo ziet men hier ook hoe God met zijn name alles vervult.

Ten derden, zoo zien wy hier een rechtvaardige straffe van de lasteraars Gods en zijn heylige Name,

(H 2) hoe

Vier noodige en nutte aanmerkingen uyt de voorgaande Fabel.

hoe zy moeten gedoot werden, *Levit. 24. 14.* en schrikkelijk vergaan. Men verhaalt van *Sethon*, Koningh en Priester van *Egypten*, dat hy van *Sanherib* te vergeefs met een fel len Oorlogh gedreyght, zijn Afgod smeekte, en zoo veel verkreegh, dat de wapenen van *Sanheribs* Soldaten, en haar geweer van de Muizen wierden op gegeten. Men stelde *Sanheribs* beelt in een Tempel met een Muys in zijn handt, met deze opschrift: *Εἰς Εὐνάτις ὁρῶν Εὐσεβείης ἔγω, Herodot. l. 2.* dat is, *die my ziet leere Godvruchtighe zijn.* De H. Schrift leert ons, dat deze godloozen Lasteraar van zijn eygen zoonen *Adramelech* ende *Zarezer* met den zwaarde is verslagen, 't welk gemeynlijk het eynde der Tyrannen is, 2 *Reg. 19. 37.*

Ten vierden, zien wy met verwondering, dat dit Kint meer God dan zijn Vader vreesde, want de Ouders niet verder (als de gewiffen mogen verdragen) moeten gehoorzaamt zijn, *Deut. 1. 36.* Zoo schrijft *Hieronymus ad Heliodorus*, *Schoon u Neef u om den hals hingh, schoon u Moeder met haar neder hangend hayr en verscheurde kleederen haar borsten die u te zuigen gaven, vertoonde, en schoon u Vader hem zelven op den dorpel terneder wierp om uwen ganghte stuyten, zoo gaat voort, treet u Vader, en volghet Jhesus Christus.* Hieronym. *Solum pietatis genus est in hac re esse crudelem.*

Het III. Capittel.

Vijfde veranderingh van Vistnum in een Bramine. Overvloed ten tijde van Mavalý. Eysch van Vistnum in een Bramine verandert. Prassarams Autaar en geboorte. Hy doot zijn moeder Reneca. Raja Inders Koe van overvloed. Prassarams oorloghs-daden.

IN den tijt welke *Mavalý* (by de *Benjanen* en *Gentiven Belragie* genaamt) de Werelt regeerde, waren de Menschen ledigh en wrochten niet, maar kleeden haar kostelijk met veele vercierfelen en Juweelen, en

al wat noodigh was, zelfs tot overvloed quam haar van den Hemel toe, 't welk *Mavalý* den menschen kinderen uytreykte, ende aan haar verdeelde; doen waren daar noch geen zekere gezette Huizen voor den Armen, en de *Jogues* en *Bramines*. *Vistnum* ziende dat onder de Menschen niets en ontbrak, en dat daarom niemandt den anderen onderworpen was, nam voor zich *Mavalý* te bedriegen, en hem de Werelt te ontroven, en die zoo te regeeren, dat in de zelve voortaan gebrek, honger, dorst, armoede en ongemak zoude zijn, op dat de Menschen aan God mochten gedenken, en den eenen zich den anderen onderwerpen. Dies *Vistnum* de gedaante van een *Bramine* aannam, zijnde arm en elendigh, en verscheen voor *Mavalý*, welke hem vraaghde wat voor een hy was, en welk de rede van zijn komste was, hier op antwoorde deze *Bramine*, uyt oorzaak dat ik gehoord hebbe van de groote aalmissen die ghy dagelijks doet, daarom ben ik alhier verschenen, verzoekende of ghy my ook een aalmisse wilt geven. *Mavalý* zeyde, ik hebbe veele groote Heeren en Koningen gegeven, 't gene zy op my verzochten, en wat zoud ghy van my kunnen eyschen, 't welk ik u niet en zoude kunnen geven? 't zy Koninghrijken, gelt, rijkdommen, en al wat ghy meught begeeren. Den *Bramine* zeyde, geen van alle deze dingen begeer ik, maar ik mochte yet geringhs begeeren, en ghy zoudet zeggen dat het een groote zake was, en yets van gewichte, en mochtet voor geringh achten; dies vraagh ik u, of ghy my kondt geven dat ik zal eyschen, en *Mavalý* daar op ja zeggende, bad de *Bramine*, dat hy 't hem met een eedt wilde bevestigen. *Mavalý* hem een eed willende doen, stont de Planeet *Venus* aan zijne hant (ik kan niet anders zien uyt over een brengen van alle mijne Schriften die ik ter hant hebbe, of dit is zijn wijf geweest) zeggende: is dat de manier dat men om yemant een aalmiste geven, zal zweeren moeten?

Maar

Algemeen overvloed ten tijde Mavalý, welke de Menschen dertel en God-verg. tende ma. te.

Maar *Maval* dit niet achtende, zwoer den *Bramine*, die doen zeyde, mijn Heer, Rijken noch Landen begeer ik niet, alleen eysch ik maar drie voeten lants, om my daar op te herbergen, en te bewaren mijn Boek, mijn Zonne-scherm, ende mijn Drink-vat, en dus verzoek ik dat ghy

my van u water op de Aarde werpt. Het is de maniere der Heydenen als zy yets wech geven ofte verkoopen, dat zy met een gorgelet een weynigh water op d'Aarde uytstorten, 't welk yemant yets koopende, met de handen ontfanght en drinkt, en met deze Ceremonie wordt de voorige
(H 3) eygen-

Hoe zy het
voor zonden
achten misdadigers te
straffen, is
l. i. c. 4.
aangewezen.

De Benjanen getuygen dat
dezen Bramine of
Vanam boven alle de
Bramine in
geswintheit
van lesen en
uytlegginge
der verbor-
gentheit
nytsak.

eygenschap een ander bezitter opgedragen. Zoo hebben andere Volken andere manieren van eed-zweeren; zoo wilde *Jacob* hebben dat *Joseph* zijn handt onder zijn heupe zoude leggen, *Gen. 47. 29. 24. 2.* zijnde, *femur* genomen *pro partibus generationis in quibus circumcisionis signum dabatur. Vide Riverum exercit. III. in Genesin.* *Mavalý* zeyde hem, eyscht een Koninghrijk, en ik zal het u geven. Den *Bramine* zeyde, als ik een Rijk hadde, zoude ik noodtzakelijk de boosdoenders, dieven, en misdadigers moeten straffen, 't welk ik niet zoude kunnen doen zonder zonde, want ik ben een *Bramine*; my zijn drie voeten lants genoegh, om te bewaren mijn Boek en Sonnescherm met mijn drink-vat. *Mavalý* zeyde daar op, drie voeten landts hem niet genoegh te zijn, neemt ten minsten een huys. Wat zoude ik met een huys doen? zeyde de *Bramine*, want ik heb Wif noch Kinderen, geeft my maar drie voet lants, en zoo ghy dat niet doet; zult ghy meynedigh zijn. *Mavalý* stopte hier op zijn ooren, zeggende, ik heb noyt meynedigh geweest; wel, zeyde de *Bramine*, werpt dan water op de aarde, en *Mavalý* 't water willende uytstorten, zoo belaste hy aan *Venus* water te halen, welke hem andermaal afrade dat hy het water niet zoude uytgieten, op het verzoek van dezen *Bramine*, alzo hy veel bedrogh en arglistigheyt in zijn hert verberghde. Wel zeyde *Mavalý*, wat bedrog kan'er zijn in drie voeten lants, welke hy zelfs zal af-meten? Zy zeyde, ziet toe, u Hoogheyt mach weten dat het *Vistnum* zelfs is, die komt om u te bedriegen. *Mavalý* zeyde hier op, ik hebbe niet tegen *Vistnum* gezondicht, maar hebbe veele aalmoesengegeven, zoo dat'er geen reden is, waarom *Vistnum* tegen ons zoude gekant zijn. *Venus* hielt voort met veele redenen aan, dat *Mavalý* zich niet zoude laten bedriegen. Hy zeyde, laat dan komen die wil, al was het *Vistnum* zelfsom my de Werelt te ontnemen, en schoon hy my doo-

de, zoo zal ik evenwel niet meynedigh bevonden werden, en nemende het watervat, zeyde hy den *Bramine*, dat hy zijn handen zoude gereedt houden, 't welk *Venus* ziende, *Mavalý* by de arm vattede, zeggende dat hy geen water zoude uytstorten, ende *Mavalý* de hant van *Venus* wech stootende van hem, zeyde andermaal den *Bramine*, dat hy zijn handen zoude klaar houden, *Venus* veranderde haar, en stopte den hals van 't Gorgelet, zoo dat het water daar uyt niet konde loopen. *Mavalý* nam een bieze *Berpapelu* genaamt, en die stekende in den hals van de fles, zoo quetste hy *Venus* ooge, zoo dat zy aan 't eene oogh blind wierd, waarom zy haar *Chueren* noemen. Dus quam het water te voorschijn, en liep uyt de kruike, en den *Bramine* dronk daar van, en *Mavalý* zeyde dat hy nu drie voeten landts zoude afmeten waar hy begeerde. *Vistnum* verlatende de gedaante van den *Bramine*, en komende tot zijn eygen, vervulde met zijn tegenwoordigheit de veertien werelden, en die beginnende met zijn eene voet te meten, zoo nam hy de maat van de geheele Aarde, en zijn andere voet op lichtende, mat hy het geheele Paradijs *Soroa logam* genaamt. *Bramma* ziende de voet van *Vistnum*, wafchte die, en goot water boven de zelve, welk water na beneden af-dalende, maakte de Rivier de *Ganges*, by de *Indianen* en andere Heydensche volken zoo hoogh geacht en vermaart, waar van wy *lib. 2.* breeder hebben gesproken. *Vistnum* hebbende alzo twee voeten lants, zeyde *Mavalý* dat hy nu de derde zoude volmaken, dies hy de onderste plaatse *Padalas* afmat, en zoo wierd *Vistnum* Heer van de gantsche Werelt. De *Gentiven* doen hier by, dat dezen *Bramine*, dien zy *Vanam* een zwarten Dwergh noemen; maar *Rogerius* heet hem *Barmasari*, dat is een jonge *Bramine*, onder de naam van *Wamara*, *l. 2. cap. 19.* zijn derde tree op *Mavalýs* borst zettende, andere zeggen op zijn hooft, zoo dat hy verzonk in den afgront,

Vistnum
werdt Heer
van de g
heele Werelt.

gront. *Vistnum* dit werk aldus bestelt en af-geleghet hebbende, vertrok weder na *Calaya*, brengende zijn Huysvrouw *Paramesceri*, tot een teken van zijne overwinninge, mede het kostelijk kleynood *Consenchanany*, ofte een Karbonkel, zijnde van zoodanigen groote, en heerlijk afschijnsel, dat het geheele *Calaya* daar door verlicht wierd.

Maar terwijl *Vistnum* met *Paramesceri* vol vreught en wellust in hun Paradijs leefden, zoo was de ellendige Weduwe van *Marvaly*, *Venus* ten uitersten bedroeft en gestoort, en disputeerde heftigh tegens *Vistnums* onrechtveerdigheyt, zeggende, wat zal daar eyndelijk onder de Menschen omgaan, indien de Goden zelf hun getrouwste Dienaars op deze wijze handelen, zal zich wel yemand aan zijn eed, trouw en beloften houden, waar mede hy ziet dat den oppersten God zelf schijnt te spotten en te lacchen. Met deze en diergelijke klachten op-bulderende, veranderde zy zich in een Tortelduyf, en storte zelf voor *Paramesceri* haar boezem uyt, die daar af zoodanigh beweeght wierd, dat zy ter gedachtenisse van *Venus* droefheydt alle de Tortel-duyven, die van te voren een zeer liefvelijken zang hadden, voor altijd zoo treurigen geluyt dede slaan, gelijk zy thans gewoon zijn. Daar boven gaf zy *Venus* in stede van haareenen *Marvaly*, zoo veel Mannen als zy zoude kunnen bekoren. Voorts dat haar Man by *Raja Inder*, Koning der Hemelsche Geesten, in vreughde zoude leven, maar in een mank lichaam over gaan, en zoo lang hinken achter *Camdoga*, tot hy voor zijn weelde geboet zoude hebben. Doch de *Benjanen* zeggen, dat de Man verzonk na den afgront, en daar Koningh wierd, en dat de Huysvrouw van *Marvaly* dit ziende, bedroeft wierd, en *Vistnum* vraaghde waarom hy zulks dede? of dit den loon was van alle haars Mans Godvruchtigheyt en Godsdienstigheyt van haar. Weest goets moeds, zeyde *Vistnum*, ghy zult by uwen

Donosin, wel eer u lieve Boeltjen, komen, en een frisse Jongeling voor een oud af-gesleten Bestevaar bekomen; ende aldus scheyde *Vistnum* boertende van haar.

Hier zien wy weder een wonderlijk mengelmoes en rapzodie van zeltzame verdichtzelen ende ongerijmtheden, stellende in de Goden bedriegerye, geweld, onmacht, en af- en aankomende sterkten, bewint en heerlijkheden. Zijnde die grove en botte Afgoderye alleen uyt dien hoofde en dezen aanzien genoegzaam te wederleggen: want in God en is geen af- noch toe-nemen van zijne Majesteit, maar alle zijne attributen ofte eigenschappen zijn onafscheydelijk van zijn wezen, zonder welke God geen God zoude zijn noch blijven. Ik zwijge de belachelijkheyt van de ongevoelige stoffen spraak en reden toe te schrijven: en schijnen deze *Indianen* hier in wel grover ende plomper Afgoden-dienaars, als wel eer de oude *Grieken* ende *Romeynen*, als die wel de Elementen ende byzondere Gewesten de bestieringh ende macht van eenige verdichte Goden toeschreven, maar geenzins de zaken zelf op de verhaalde wijze in voerden: doch die de dingen zelf met een nauwkeuriger en omzichtiger ooge na speurt, zal lichtelijk bevinden dat den Duyvel (te recht een Aap van God genoemd) al omme den zelfden Dichter en Autheur is, schoon hy verscheydene Comedien ende Fabulen vertoont, en de rolle van de Speelers duyzentmaal verwisselt en verandert.

Vistnum, gelijk gehoort, langh genoegh met *Venus* gespot hebbende, troostte haar eyndelijk met deze beloften, dat zy weder zoude by haar Man gebracht werden, en met hem leven; doen voerde *Vistnum* de Vrouwe by haar Man, dat tot loon van alle zijne groote Offerhanden, die hy gedaan hadde: (want hy hadde nu al 99 *Jagams* gehouden) wierd hy Prince van de nare duystere diepte gestelt, en *Vistnum* bleef negen dagen

gen (zoo diep vernederde hy hem) Deurwachter van zijn duyfter Rijk; de negen dagen voleynt zijnde, vertrok *Vistnum* weder na zijn plaatse; zoo eyndighde deze veranderinge welke duyzent Jaren vervat.

Dus ziet den Lezer ook de reden van de vijfde veranderingh, de welke den nauw-onderzoekenden *Rogerus* niet geheel heeft kunnen uyt vinden, maar maakt van dezen grooten Heyligh een Duyvel *Belli* genaamt, 't welk gantsch met de Indiaansche *Poranen* ende Historien schijnt te strijden, evenwel in sommige dingen over een komt, ziet *Rogerium* l. 2. c. 19. p. 203. en daar ook wat hy verder van het nederdalen van de *Ganges* aangemerkt heeft, en hoe zy is op Aarde gevallen, en de affche van 60000 Menschen heeft levendigh gemaakt, en hoe hy uyt de dyen van een heylige haar loop zoude genomen hebben, na dat zy op *Ixoras* hoofd had geweest, alle welke Fabulen buyten twijffel daar uyt gesproten zijn, om dat, gelijk niemand de Fonteyn en bron-adars van de *Nijl* en andere Rivieren weet, zoo ook niet van de groote *Ganges*, waarom zy ook een hemelsche Riviere is genaamt, ten zy men wil dat door den Hemel 't Paradijs verstaan werde.

Mavalys ziende dat *Vistnum* hem zoo bedrogen hadde, de geheele Werelt hem ontnemende, dede zijn klachte aan hem, zeggende, ghy hebt my mijn Rijk ontnomen, zonder my een plaatse te laten, daar ik my neder zette. *Vistnum* zeyde, ghy zijt een groote Aalmoessenier geweest, een Man van waarheydt, en zonder zonde, dies heb ik besloten u een Koningh van het Paradijs te maken. *Mavalys* dede hier op *Sumbaja* ofte eerbewijzingh, en zeyde, nu wil ik geen Rijk hebben: want nu heb ik al den lust en trek van te heerschen verloren, alleen gevoel ik de ellende van mijn voorige Onderzaten, om dat zy nu voortaan niemand zullen hebben die haar voorzie van alle noodtzakelijkheden, gelijk ik eertijts dede. *Vistnum* zeyde, de

Armen zullen de Rijken ten dienste staan, en daar van leven, en ik belooft u, zoo de Menschen zullen arbeyden, dat haar niets zal ontbreken, en ik zal haar handelen gelijk ghy gedaan hebt, en ik zal u Deurwachter van het Paradijs maken, en niemand zal daar in komen zonder uwen wil en goetvinden. *Mavalys* zeyde, als ik in 't Paradijs ben, hoe zal ik dan kunnen weten hoe ghy op Aarden met de Menschen handelt? *Vistnum* zeyde, een Jaar is een dagh: maar de Menschen die op Aarden zijn is een dagh een Jaar, daarom in 't Jaar der Menschen, op den dagh in welk ghy geboren zijt, stelt u dan op een plaatse in den Hemel, waar van daan ghy de Menschen kondt beoogen, en dan zult ghy zien hoe ik met de Menschen omga, en hem zweerende dat hy de Menschen van alle nootdrift zoude voorzien, bracht hy hem na den Hemel, en maakte hem Poortier ofte Deurwachter van den Hemel of het Paradijs. *Vistnum* dan ordeneerde dat'er drierley slaghe van Menschen op Aarde zoude zijn, rijken, armen en middelmatige, en dat d'een d'andere zoude helpen, en dat de gene die in dit leven wel zouden geleefd hebben, gedenkende aan God, en veel aalmoessen doende, na haar doot weder zouden levendigh, edel en rijk werden, en de gene die in dit leven qualijk zoude leven, en geen aalmoessen doen, en God vertoornden, weder zoude geboren werden arm ende slaven, en op zoodanige wijze weder en weder geboren zijnde, zoude zy moeten betalen den hoon en smaatheydt die zy andere hadden aangedaan, en haar schulden voldoen tot dat zy rijk en vol van goede werken zijnde, eyndelijk het Paradijs mochten bekomen, in 't welke zy niet zouden mogen ingaan zonder toestemmingh van *Mavalys*. Dit aldus zijnde, om te voldoen den eedt die *Vistnum* aan *Mavalys* gedaan hadde, heeft hy verordineert (een Feeft dat de Malabaren *Ona* noemen) in de maant *Augustus*, wilende dat zoo wel Grooten als Kleynen

Van de
verscheyde
geboorte
zal onde
nader ge
sproken
worden.

ellendigh leven meerder bezwaarnis van Kinders, en niet liever gout, silver, ofte groote schatten, om uwe dagen, in plaats van kommer en smerte, in vrolijkheyt door te brengen? Neen, zeyde *Bramani*, geen schatten noch wellusten des levens en konnen my zulke blijdschap toe-

brengen, als een Zoon, die zoo volmaakt in leden zoude mogen zijn, als ghy zijt. Doen antwoorde *Vishnum*, uwe begeerten zullen u toekomen, en u gebeden zijn verhoort, en gelijk ghy daarom driemaal na den anderen hebt gebeden, zoo zult ghy ook driemaal na den anderen eenen

eenen Zone baren; hier mede verdween *Vistnum* uyt hare oogen. In 't Oude Testament hadden de Vrouwen een byzondere drift tot Kinderen, op dat zy die belofte mochten deelachtigh zijn, waft en vermenighvuldicht, u Zaat zal zijn als de Sterren. Maar in 't Nieuwe Testament is dikmaals de onvruchtbaarheid een zegen, *Luc. 23: 29.* en wordt daar op de geestelijke geboorte byzonder gezien, *Eesai. 66: 8.* Dat de vruchtbaarheid van Godt komt, leeren ons niet alleen de Heydenen; maar ook de Joden, die Godt 4 sleutels toeschrijven; 1. Den Sleutel des Regens, *Deut. 28: 12.* 2. Den Sleutel des Voedzels, *Psal. 145: 16.* 3. Den Sleutel des Grafs, *Ezech. 37: 12.* 4. En der Baarmoeder en Borsten. ziet *Psal. 127.* Theodoretus *non nuptiae dant Liberos, sed qui nuptiis legem dedit, nempe Deus.* De straffe van onvruchtbaarheid komt van Godt, *Genes. 31: 2.* *Genes. 20: 18.* en was by de Joden een groote smaet. *Cui non sunt Liberi perinde est ac si mortuus sit.* Ja de Joden leeren dat men na tienjarige onvruchtbaarheid een Vrouw mach laten gaen. Zoo wordt de onvruchtbaarheid een smaet en *opprobrium* genaamt, *Genes. 28: 23.* ziet *Eesai. 4: 1.* *Luc. 1: 25.* In tegendeel, *Deut. 7: 4.* De Vrouwen die onvruchtbaar waren, scheenen als van Godt gehaat, om datze het heylige Zaat niet voortzette.

Deze lieden dan door langh vasten uytgemergelt en verteert zijnde, sterven beyde. Den geest van *Bramani* wierd verzonden in 't lichaam van de nieuw-gebooren *Reneca*, en *Bramans* ziel in 't lijf van een eerstgeboorene *Braman*, genaamt *Siamdichemi*, welke tot haar ouderdom gekomen zijnde, met malkanderen trouwden. Deze *Reneca* nu de Huysvrouw zijnde van *Siamdichemi*, hadde een Zuster die getrouwt was aan den machtigen *Raja Sestraarsim* met 1000 vreesfelijke armen.

Siamdechimi vertrok met zijn *Reneca* na een groot Foreest, by de Riviere *Ganges* gelegen, en hoewel nu

van lichamen verandert waren, zoo waren zy evenwel in haar voorgaande Godts-plichtigheyt gebleven. *Siamdechimi* bouwde omtrent de Riviere *Ganges* een arme stroyen hutte, om hier met de vruchten des veldts, en de boomen in Godtsdienstigheyt te leven, oeffenende zich met zijn godtvruchtige Huysvrouw in den gebede, yverigh en vyerigh zonder ophouden, zoo dat zy beyde degaven van *Vistnum* verworven, om de dooden weder te doen leven en op te wekken. Hier na quam *Reneca*, (volgens de belofte van *Vistnum*, in haar voorige lichamen gedaan) bevrucht te werden, en baarde eenen schoonen jongen Zoon, die zy *Prassaram* noemden, deze onderwezen zy in alle godtvruchtige Schriften, zoo dat hy met zijn 12 Jaren zoo verstandigh was, dat al de verborgen Schriften, die hem zijn Vader voorlas, begreep, en wist daar op uytlegginge te doen; zijn Moeder *Reneca* hadde door haar godtvruchtigheyt van *Vistnum* verkregen een doek die het water konde bevatten, zoo dat het niet doorvloeyde ofte lekte, met welke doek zy dagelijks uyt de Riviere *Ganges* water haalde. 't Geviel op zeker tijdt dat *Reneca*, na haar gewoonte, na de Riviere was gegaan om water, dat zy den machtigen *Raja Sestraarsim*, met zijn Koninginne hare Zuster, en het gantsche Hofgezin daar omtrent ter Jaght zagh.

Reneca wat ter zijden aftrekken-de, vraaghde aan een van de Dienaren, wie het was die met zoo een groot gevolg in 't veldt joegh? de welke haar antwoorde, dat het was den machtigen *Raja Sestraarsim*, met zijn Koninginne. Zy dit hoorrende en ziende, dat zy van haar Zuster de Koninginne niet aangesproken ofte geroepen wierd, gingh treurigh omtrent de *Ganges* zitten en klagende, gebruykte zy dese nare reden: Hoe gelukkigh is mijn Zuster, en hoe hoogh heeft haar het geluk boven my gestelt! zy een Koninginne,

Braman;
nu Reneca
geworden,
baart Prassaram.

Zijn kennis.

Renecas
mifmoedig-
heyt in haar
armoede,
ziende haar
Zusters
heerlijke
staat.

geesten
v den
Bman
en zijn
Vro ver-
ken in
are
lumen.

ninginne, ik een armen *Bramans* vrouwe; zy met rijkdommen en eer voorzien, ik met armoede en verdriet overstolpt; ach, hoe ongelijk gaat liet in deze werelt! hoe wel lustigh en vermakelijker brengt den eene boven den andere zijn dagen door. Na dat zy deze klachte gedaan hadde, wilde zy haar doek weder met water vullen, om na gewoonte in haar hutte te brengen: maar ziet, de doek doorvloeyde en konde geen water meer houden; als *Reneca* dit zag, wierd zy zeer bedroeft en vreefde t'huys te gaan, dies vertoefde zy tot dat de Zonne byna aan 't ondergaan was. Haar man *Siamdichemi* na haar zeer verlangende, en niet gewoon zijnde dat zijn Huysvrouw zoo lange uytbleef, zag na haar uyt, haar treurigh voor de deur ziende, vraaghde of zy hem water bracht; die hem met een droevigh gelaat verhaalde alles wat 'er geschiedt was: doen zeyde *Siamdichemi*, zulks hebbe ik wel gedacht, dat ghy tot smaat en verachtinge van mijne godtvruchtigheyt yets gedacht ofte gesproken moet hebben; daerom met een verbolgen gemoedt geboodt hy zijn zoon *Prassaram*, dat hy zijn moeder met een bijl den kop zoude afhouden, het welk *Prassaram* uyt medelijden niet na quam; maar zijn vader met grooten toorn hem zulks andermaal gebiedende, dorst het gebodt niet langer wederstreven: maar nam den bijl en hieuw haar tusschen hals en nek, dat zy doodt ter aarde nederstorte; over welke gehoorzaamheyt zijn vader hem zeer prees, en zoo tegens hem in liefde ontfak, dat hy tot hem zeyde: Mijn zone *Prassaram*, eyscht van my wat ghy begeert; want ik hebbe de macht u zulks te geven; doet my dan de gunste, zeyde hy, en wekt mijn moeder op van den dooden, en dat zal my genoegh zijn; doe nam zijn vader koel versich gewijdt stroomwater, en besprengende het doode lichaam daar mede, en eenige gebeden gesproken hebbende, quam de geest weder in

Reneca,
door Prassaram haar
Zoon, op
't gebodt
zijns Vaders, gedoot.

Reneca
van den
dooden op-
gewekt, haar
redenen die
zy tegens
haar Man
voert.

haar, en haar verroerende stondt zy op.

Doen sprak *Reneca* tegens haren Man, waar mede heb ik oyt zoo zwaren straf verdient, dat mijn Zoon een moordenaar heeft moeten zijn aan die hem naast Godt het leven gegeven heeft? Heb ik my niet gedurigh in uwen dienst bevlucht, zelfs tot het aldergeringhste toe? Heb ik niet nacht en dagh mijn smeken en gebeden nevens u tot *Vistnum* gezonden, en alle poenitentie en boete, strekkende tot godtvruchtigheyt, my gewilligh onderworpen? Heb ik oyt mijn bedde besmet, of trouwe gebroken? Waar mede heb ik dan zoo zwaren straffe verdient? Met alleen maar by mijn zelfs te overdenken het onderscheyt tusschen my en mijne Zuster, hoe rijkelijk zy, en ik arm leve, verdient dat zoo wreeden doot? Dat ik arme zwakke Vrouwe van deze gedachten ben overvallen geworden? Zoo weet ik niet wie zijn leven zal langer kunnen behouden. Haar Man deze reden overleggende vervloekte zijn haastige toorn, en geboodt de gramschap dat zy van hem zoude afwijken, en na haar eenzame woning vertrekken, of hy zoude haar niet alleen van hem; maar ook uyt aller menschen gemoederen uytroeyen. De razende Nijt wel wetende dat door zijn godtvruchtigheyt hem zulks zoude licht vallen, verliet den *Braman*, en liefde en eenigheyt voeghde haar terstont in haar plaatze, zoo dat hy *Reneca* weder tot zijn Huysvrouw aannam. Hy ziende zijn Zoon *Prassaram* aan, die nu zoo verre in de Goddelijke Schriften en Godtsdienst geoeffent was, mitsgaders in de verborgenheden van de Wet, schoon hy niet meer dan 12 Jaren oudt was, en zijn Vader hem niet meer wist te onderwijzen, belaste hem dat hy om te volmaakter onderwezen te werden hem by *Raja Inder* zoude vervoe-gen, zijnde Koning over de zalige Zielen. Hy volgende zijn Vaders raadt, trok na boven in 't Rijk der

Godts-

Prassaram
ordt na
Raja Inder
zonden,
n meer on-
erwezen te
erden.

Godtzaligen om van *Inder* onderwe-
zezen te werden. Zoo haast zijn
zoon *Prassaram* van hem vertrokken
was, zettede hy hem op der aarde ne-
der, en sloegh zijn voeten over mal-
kanderen, met een opzet van 12 Ja-
ren daar in te volharden, zonder zich
ergens mede te bekommeren, dan
Vistnum aan te roepen. Zulke eygen-
willige Godtsdienst is veel onder de
Heydenen. A°. 1659. was in *Colombo*
een *Jogy*, wiens armen om hoogh ge-
wassen waren door devotie.

Raja Se-
raarsum
zoekt zijn
wager een
men Bra-
man.

Reneca, ondertusschen diende
de hem met een ongemeyne vlijt,
zoo dat haar liefde alle dagen meer
toenam, dat zy, naast Godt, in nie-
mant meer behagen, dan in haar
Man schepte. Eyndelijk is 't gebeurt
dat den machtigen *Raja Sestraarsum*,
verzien met 1000 armen, met al zijn
zuite en gevolgh, makende een ge-
heel heyrleger, tot hem afquam, en
hem bezochten. Als zy daar qua-
men, zat den heyligen Man en sliep,
en was door zoo een diepen slaap
bevangen, dat al het geruchte van
trommelen, 't geblaas van hoornen,
en 't gejang der honden niet gehoord
hadde, zijn Vrouwe *Reneca* dan nam
laeu water, ende besprengde haar
Mans hoofd daar mede, die terstont
daar door ontwaakte. *Raja* den
Braman groetende, zeyde dat hy
veel van zijn Godvruchtigheydt ge-
hoort hadde, was daarom derwaarts
gekomen met zijn gevolgh om hem
te bezoeken, en by hem te vernach-
ten, en met hem avontmaal te hou-
den. *Siamdichemi* bekommert zijn-
de waar mede hy zoo veel duyzent
Menschen zoude spijzigen, viel hier
over in gepeyns, den *Braman* hem
bedenkende hoe by *Raja Inder*,
Camdoga, dat is, de witte Koe, was,
welke zoo yemant in zijn huys heeft
hem niet zal ontbreken, bad derhal-
ven aan *Inder*, dat hy hem die ge-
liefde toe te zenden voor een kleyne
tijt, op dat de luyden mochten be-
merken, wat het te zeggen is God-
vruchtigh te zijn, en hoe Godvree-
zende geenes dinghs gebrek hebbe.
Inder dan verhoorde *Braman*, en

die de Koe
an over-
loet van
Raja Inder
ekomt,
aar door
y alles
onde op-
iffen.

zont hem de witte Koe in der yl van
boven, nemende zijn loop regel recht
door 't zwerk des Hemels, tot des
Bramans arme hutte, die van hem
ontfangen, en met een koordeken
vast gebonden wierd. Doen het tijt
van eten was, zeyde den *Braman*
of *Raja* met zijn gevolgh zich gelief-
de neder te zetten, hy zoude haar op-
diffen, wat haar geluste. Den mach-
tigen *Raja* die maar gekomen was
om zijn armoede te zien, en de zel-
ve te bespotten, als geensins meyn-
nende dat hem en zijn volk hier zou-
de kunnen geschaft werden, wierd
met verwonderinge in-genomen,
ziende den grooten overvloedt van
alles, dies hy spots-gewijs zijn Swa-
ger verzocht, hy zoude hem eenige
Juweelen en Kleynodien vereeren.
Den *Braman* zeyde, wat mijn Broe-
der maar begeert, het zal hem ge-
werden. Dies schonk hy hem zoo-
danige Juweelen, welkers gelijk hy
noyt gezien hadde, doen eyschte
Raja kleederen voor hem ende zijn
volk, hy na binnen gaande, haalde al-
les wat zijn Swager begeerde; daar na
eyschte *Raja* voor yder een zomme
gelts. *Raja* dit alles ziende, bleef niet
alleen dien nacht, maar ook daaghs
daar aan; wanneer het nu etens tijt
was, ontbrak wederom noch spijsze
noch drank, en yder wierde na zijn
lust toe gereykt, en wat hy begeerde,
den derden dagh insgelijks. Doen
konde hem den machtigen *Raja* niet
genoeg verwonderen, waar alle de-
ze schatten, kleedinge, spijsze ende
drank van daan quam, want het ge-
ne hy geschaft en verschonken had,
bedroegh een onwaardeerlijke zom-
me en rijkdom, en zijn hutje was niet
machtigh de helft te begrijpen, van
't gene alreede wech gegeven was,
en nochtans wierd het zelve alleen
uyt dat arm huysken gehaalt, waar-
om *Raja* waande dat zijn hutje een
verborgen spelonk ofte kuyl mochte
hebben, daar alles uyt quam, dies
zondt zijn verspieters uyt om zulks
heymelijk te onderzoeken, die er-
gens door een reete zagen, hoe een
kleyon onnozel wit Koe-beesje, dit

Groot ont-
haal dat
den Bra-
man aan
den machti-
gen Raja
met al zijn
volk doet,
hebbende
van Raja
Inder de
witte Koe
van Over-
vloed beko-
men.

alles uyt den mont wierp, dies zy dit *Raja* te kennen gaven.

's Anderen daaghs *Raja* zijn afscheyt nemende, vraaghde den *Braman* aan *Raja*, of hy hem nu wel vol-
daan hadde? en of hy noch yets van hem begeerde. Niet anders, zeyde hy, dan de witte Koe die in de hutte is. Den *Braman* wierd hier over zeer bedroeft, en zeyde dat het de zijne niet en was, en dienvolgende het vermogen niet en had om die wech te geven. Hoe! zeyde *Raja*, weygart ghy my nu deze Koe, daar ghy my met zoo veel treffelijke gaven begifticht hebt? Het ander, zeyde den *Braman*, is in mijn vermogen geweest, maar dit niet. Hoe! zeyde *Raja*, weet ghy mijn macht en vermogen niet? Dat, schoon ghy my dit al weygart, dat ik dezelve terstondt door mijn macht bekomen kan? Tza mannen, roept hy tot zijn bende, dat hier eenige van de machtighste komen, en nemen deze Witte Koe van den *Braman* mede. Den *Braman* ziende *Camdoga* (deze Koe) zoo wech sleepen, zeyde: waar gaat ghy? en wat zal ik *Raja Inder* nu zeggen? Hy heeft immers u my toevertrouwt, en laat ghy nu u zelve zoo wech rukken, waar mede zal ik *Raja Inder* te vreden stellen? Neemt ghy wraak te gelijk over uwe en mijne vyanden. *Camdoga* hoorende deze woorden, wierd met den armen *Braman* beweeght, nam ongevaar driemaal grooter gedaante aan als hy te vooren hadde, en begon met zijn spitze hoornen geweldigh onder *Rajas* volk te stooten, zoo dat ettelijke duyzenden, zoo door zijn hoorens als 't vertreden zijner voeten omquamen. Deze moort onder het volk aldus uytgevoert hebbende, liep weder na de wooninge van *Inder*. *Raja* ziende dus veel volks van hem omgebracht, en dat de Koe *Camdoga* buyten zijn macht door de lucht na boven gestegen was, dacht dat zijn Zwager eenige heymelijke toover-woorden mochte geprevelt hebben, waar door deze Koe dit alles verricht hadde, wierd hierom

zoo verbolgen, dat andermaal zeyde: Tza mannen, laat ons alle wederkeeren na de hutte van den vervloekten *Braman*; want ik en trekke niet van hier voor dat ik my aan hem volkomenlijk zal gewroken, en den *Braman* zal omgebracht hebben.

Zy terstont met alle macht hebben de Hutte van den onnoozelen *Braman* overvallen, en voor alle zijne weldaden, dat hy hem en zijn volk drie dagen gespijst hadde, en haar met zoo veel giften en gaven beschonkken, den kop in stukken geslagen, en hem in zijn bloet laten versmooren. d'Ongelukkige *Reneca* haar lieve Man dus deerlijk omgebracht ziende, en begeerde mede niet langer te leven, waarom zy den ys-kouden romp opnam en bracht hem in haar hutte, leyde die op haar schoot, en stak de hutte aan brandt, en mengde haars Mans asche met de hare.

Camdoga boven komende omtrent de wooninge van *Raja Inder*, ontmoetede *Prassaram*, die haar vraaghde van waar zy quam, zy vertelde hem al haar wedervaren, en wat zijn Vader en Moeder geschiet was. Fy, mijn Neve, zeyde *Prassaram*, zoo ik dit niet tot een-en-twintigh maal wreke, ik zal alle de *Ketterijs* (die zeer godtloos leefden) uytroeyen. *Parssaram*, met een verbolgen gemoedt, daelde van boven met zijn *Perzy* en booge en pijlen, en onder den troep van *Raja Sistraarsum* versloegh hy den *Raja* zelfs met alle zijn byhebbende Lijfswacht, en trok aan alle oorden des Werelts, en bracht alle de *Ketterijs* (die hy vond) om: zoo dat hy zulken ontzach onder dezen godtloozen hoop maakte, dat zy zelfs haar geslachte verzaak-
te, uyt vreeze van omgebracht te werden; maar *Prassaram* wist de zelve zoo nauw niet uyt te ziften, of na weynige jaren namen zy al weder aan in menighte, en wierpen haar weder op, zoo dat *Prassaram* genootzaakt was den strijt tegens haar te hervatten, hy dan versloeghze (zoo men niet beter en wist) alle
voor

Siamde-
chimi wo-
vermoort.

Reneca
verbrant
haar zel-
ven met
haar doot-
Man. Hie
van daan
komt het
branden d'
levendige
met de do-
den, ziet
Rogerius

Prassara
doet wraak
staat den
machtigen
Raja doot

Brenght
alle de Ke-
terijs om.

Rajas on-
dankbaar-
heyt door
de Koe ge-
wroken.

voor de tweedemaal ; maar gelijk onkruyt haast opschiet, zoo wiefzen zy ook, en dit gebeurde tot twee-entwintigh maal toe, zoo dat zy eyndelijk geheel uytgeroeyt wierden.

Vistnum aan *Prassarams* Ouders gedenkkende, hoe hy haar te voo-
ren tot driemaal afgevraaght hadde wat zy wenschten, en niet als om een schoon Kint geroepen hadden, wilde haar derhalven noch twee Zoonen schencken als *Prassaram* was, belaste derhalven aan *Bramha*, den vierhoofdigen Godt, dat hy beyde de zielen van boven zoude afzenden, te weten : *Siamdechimi* en *Reneca*, in de lichamen van *Ragia d' Afferat*, en zijn Huysvrouw *Couzila*, welke onder de *Ketterijs* verslagen waren, welke *Vistnum* belooft hadde t'zijner tijdt haar geslacht noch te zullen verheffen. *Bramha* de Geheymboeken inziende wanneer deze lieden haar tijdt verstreken was, van boven haar te verlustigen in 't aanzien van *Vistnum*, zondt beyde de zielen van boven af ; want de Heydenen gelooven dat door Godts wijze raadt alles geschikt, niet by geval, en't geen dat een mensch zal overkomen in zijn harssenen en handtpalm van *Bramha* is geschreven. En aldus quam *Renecas* ziele in *Couzilas* lichaam, en in *Rajas* lichaam den geest van *Siamdechimi*, van welke *Ram* daar na wierd geboren, die met *Sytha* trouwde (en met dezelve na gewoonte der *Benjanen* de Stadt omreed.) *Prassaram* ontmoetede *Sytha*, en vraaghde aan de Omstaanders, wie, en van wat geslachte deze Bruydegom was ; zy zeyden zijn naam is *Ram*, uyt den geslachte der *Ketterijs* : *Prassaram* dit hoorende, dat'er van dit snood gespuys noch een overigh was, wierd zeer verbolgen, en spande zijn booge om *Ram* van zijn Elephant, daar hy op reedt, af te schieten. *Ram* ziende dat het op hemaangeleyt was, spande ook zijn booge, en wanneer zy dicht by den anderen quamen, losten de pijlen op malkander, en in de lucht ontmoetede zy den anderen, en raakten tegens een, zoo dat alle de krachten

van *Prassaram* in de pijl van *Ram* vloogh, en *Prassaram* wierd van zijn macht berooft, zoo dat tusschen hem en een gemeyne *Braman* geen onderscheyt was, en *Ram* nam doen zijn aanvank.

De *Malabaren* noemen deze veranderinge van *Vistnum* te zijn in *Siri Parexi Rama* ; want zy vertellen dat de *Rixis* in de woestijne niet konnende geruyst leven, uyt oorzaak van eenige Koningen die haar steeds besprongen, baden en Offerhande deden aan *Vistnum*, eyschende hulpe van hem tegens haar ; dies een groote *Rixi*, met name *Para fara*, offerende, gebeurde het dat *Vistnum* zich in de gedaante van een jongh Kindt veranderde, en quam in zijn *Homa*, ofte Offerhande, en dede te gelijk met hem de vereyschte Ceremonien. Hy riep *Parexi Rama*, dat hy zijn bijl in de handt zoude nemen, met welke hy vier-en-veertigh Koningen doode, die altijd in 't bosch de *Rixis* besprongen, en haar Landen hebbende ontnomen, gaf hy die de *Rixis*. Hier na *Siri Parexi Rama*, willende Tempelen bouwen, en geen bequame plaatze vindende om dat de Zee tot aan 't geberghte, *Gatte* genaamt, quam, maakte derhalven eene Ceremonie in zijn *Homan*, hier quam een zeeve ofte liever een wan te voorschijn, waar mede men de rijs schoon maakt, welke hy schuddende, de Zee te rugge gink, en hem dunkkende dat het niet genoegh was, beweeghde hy de wan noch eens, en de Zee gink noch meer te rugge, en willende het voor de derdemaal doen, gebeurde het dat *Varrinem*, den Godt des Waters, zich in witte Mieren (*Carreas* genaamt) veranderde, die den Wan aan stukken beet, dies *Siri Rama* 108 Tempelen bouwde, daar in stellende 108 Steenen, 't welk zijn de Pagoden, welke d'*Indianen* eere bewijzen, en beginnen dichte by *Mangaloor*, en strekken haar uyt tot het eynde van 't Hooft *Comorijn*. Nu zoude het geschiedt zijn dat de Zee wech geweken zijnde, de Visschers aan *Parexi Rama* zouden geklaaght heb-

't Gevoelen der Malabaren.

Den Bra-
an en
eneca
men we-
rom in
dere li-
men.

Reneca
art Ram.

Prassaram
l Ram
orschie-
n, de pij-
n raken
yde mal-
ander, en
de kracht
in Praf-
rams pijl
lieght in
ams pijl.

Klachte van de Visschers om dat de Zee geweken was, en zy geen middel wisten om de kost te winnen, zy worden dan tot Bramines gemaakt.

De Bramines dragen altijd noch een koordeken of dradeken, ziet daar van Roge-rum.

hebben, dat zy nu de kost niet konden winnen, dat hy haar een middel wilde aanwijzen om te leven. *Parexi Rama* was met hare klachte wel te vreden, dies haar *Parexi Rama* aanzeyde dat zy wacht over deze Tempels zouden houden, en van de inkomste leven, dies de Visschers *Bramines* wierden, en dat zy, om aan haar geslacht te gedenkken, een draat van een visch-net aan haar halze zouden hangen, en dat zy Offerhande in die Tempelen zouden doen. Hier van daen is deze oude Ceremonie in 't voltrekken der Huwelijcken, dat de Bruydegom en Bruyt t'zamen met een linnen kleet gaan visschen in plaatze van een net. Na dat *Parexi Rama* dit alles hadde verricht, gink hy na de Woestijne, en in zijn Ceremonie volhardende, gink daar voorby *Siri Rama*, welke is *Vistnum*, zelfs een mensch geworden zijnde, en quam om den *Jagan* met zijn Wif *Sida* te beschermen. *Parexi Rama* ziende dat *Siri Rama* met een groote pompe aanquam, zeyde (hem zelve wantrouwende) misschien is 'er op de werelt een grooter *Rama* dan ik, en willende met hem strijden, stelde haar de *Rixis* in 't midden, en verhaalt hebbende den opgank en geboorte van beyde, maakte zy t'zamen vriendschap, dies *Parexi Rama* zijn booge gaf aan *Siri Rama*, zeggende dat hy zoude heen gaan, en alle de *Raxajas* dooden, en dat hy de Goden van haar moeyte zoude ontlasten, en hy begaf zich in de Melk-zee by *Vistnum*.

Het IV. Capittel.

Zevende veranderingh van Vistnum in Rama. Zijn geboorte. Hy wint met schieten zijn Bruydt Sytha. Schoonheyte van Lekeman. Zijn ontmoetingh met Souppenekia. Rawan schaakt Sytha. Doet groote wonderen. Ram en Lekeman zoeken Sytha. Hanumans daden op Ceylon.

I *Xora* werd van alle menschen aanbeden, en inzonderheydt van

eenen, genaamt *Rawan*, (dien *Rogerus Rawana* noemt, zijnde by hem een Zoone van den Bramine *Kassipa*) dewelke 300 jaren in gebeden met groote oortmoedigheyt gedurigh aanhiel, en offerde dagelijks 100 Bloemen aan *Ixora*, welke willende *Rawans* trouw beproeven, heymelijk een van de Bloemen wech nam, en zeyde: Waarom dat hem nu minder offerhande dan voor heenen gedaan wierde? *Rawan* van dit bedrogh niet wetende, hertelde zijn Bloemen, en niet meer dan 99 vindende, werd onverduldigh, en om het getal van 100 te vullen, wilde hy zijn eene oogh uyt het hoofd rukken, en daar by voegen; doen stutte hem *Ixora*, en greep hem by de hant, zeggende: dat zijn trouw hem nu genoegh gebleken was, en dat hy daarom van hem zoude eyschen wat hy begeerde, dat hem zulks zoude ingewillight worden. *Rawan* hier over verblijft, wetende dat de Goden geen dink en berouwt, verzocht dat hy mede gelijk *Ixora* de gantsche werelt mochte regeeren, 't welk hem wierd toegestaan. Dit verkregen hebbende, hielt echter gedurigh aan met smeken en bidden. *Ixora* zeyde tegen *Rawan* waarom hy zulks dede, en noch dagelijks aanhiel, nademaal zijn begeerten hem waren toegestaan, op dat, zeyde hy, ik de gunste mochte verwerven 10 hoofden te mogen hebben, en 20 armen, op dat ik met die oogen alles nauwkeurigh mach zien, en 20 armen om mijn groot vermogen te beter uyt te voeren, 't welk hem *Ixora* ook toestondt, dies nam *Rawan* zijn plaatze in 't landt *Lanka*, dat is op het vermaarde Eylandt *Ceylon*, andere noemen het *Zanka*, en voegen sommige daar by dat zeven Sterkten aldaar zoude gebouwt zijn van gout, zilver, staal, yzer, en andere mineralen. Na dat hy nu eenige duyzent jaren boven alle Koningen geregeert hadde, wierd hy zeer trots en opgeblazen, zoo dat hy *Ixora* zelfs niet langer en wilde erkennen; maar wilde dat zijn onderzaten hem zouden aanroepen.

Zijn

Deze historie van Rama is in alle Oosterse Gewesten zoo vermaart, dat acht da Koning en Groo dezelve haar kle ding, penen wanden hare huse en kove hebben, dezelve dikmaal met gro praal le vertoont.

Zijn onderdanen hem hier in 25 jaren gehoorzamende , begonden ten laaftten verdrietigh te werden , en riepen *Ixora* aan , dat zy wel door *Rawans* geweldigh gebodt geperft waren hem aan te roepen ; maar dat zy niet te min de genegentheyt en 't herte hadden tot *Ixora* , als zijnde den oorfpronk van alles goets , hem derhalven biddende dat hy haar van dezen *Rawan* wilde verlossen , en hem dooden , op dat zy weder als te vooren hem mochten dienen en aanbieden ; deze lieden ondertuffchen hielden aan met vasten en bidden drie dagen.

d'Afferat
v de Hey-
nen ook
genaamt
Desseratha,
yt welke
Ram zoude
oort geko-
nen zijn,
ndere noe-
nen hem
Decxareda.

Daar was in den Lande *Affouthan* een *Ragie*, genaamt *Dasserat*, andere zeggen *Desseratha*, deze Konink hadde drie Vrouwen, waar van d'eene *Coufila* genaamt, swanger zijnde, na verloop van tijt een Zoon baarde. De *Malabaren* oordeelden dat dezen *Dasserats* Vrouwen eerst onvruchtbaar waren. Dit Kindt wierd van den *Braman* *Wissitoe*, *Ram* genaamt, wies op, en nam overmaten toe in wijsheyt en kennisse. Zijn tweede Vrouw *Keggy*, (de *Malabaren* zeggen *Kaiçta*,) verlostte van een Zoon *Barrat* en *Somettery* of *Somittra*, zijnde de derde Vrouw, baarde *Lekeman* en *Setteroukan*. Men meent onder de *Malabaarsche* Heydenen dat deze Vrouwen door vier pillen, vier Zoonen zouden gebaart hebben ; maar daar zoude abuys zijn begaan geweest by *Decxareda* ; want in 't noemen van de namen zijner Vrouwen sprak hy eerst uyt de naam van de Moeder van *Ravana*, Konink van *Ceylon*, waer uyt *Ravanas* Broeder gebooren zoude zijn.

Vistnum quam in de werelt onder de gedaante van *Ram*, dezen *Ram* wierd by den *Braman* in alle konsten en wetenschappen opgevoedt ; ondertuffchen was 'er een *Ragie Sannek* genaamt, in den Lande *Siannak*, die een geweldige stijve en groote Booge hadde, daar toe om te gebruyken een groot en wijdt vertrek noodigh was, van hem gebouwt, in 't welke hy alle menschen daagde

Hoe Ram
aan zijn
Huysvrouw
Sytha komt.

om te komen wie maar lust hadde om den Booge te spannen, te gebruyken en te breken, en wie zulks konde doen, zoude zijn Dochter *Sytha* met een groote Bruyloftschat bekomen, ook liet hy zulks aan alls *Bramines* en Wijzen kondt maken, of om te zien of misschien wijsheyt konde uytvoeren, daar sterkte over verlegen stondt. *Ram* verzocht aan zijn Meester, den *Braman*, om te mogen gaan, en zijn krachten te vertoonen, 't welk hem den *Braman* om zijn jonkheyt af rade, evenwel gink hy ten laaftten als een Dienaar van zijn Meester, en hoorde *Ragie Sannek* zeggen, wie deze booge kan spannen, gebruyken en verbreken, die zal ik mijn Dochter *Sytha* ten wijve geven, benevens veele kostelijke juweelen, ende die zulks van zins is te doen, ontfange van my deze Betel, en beginne werk. Terstont tradt den thien-hoofdigen *Rawan* in bestek, en aanvaarde den Betel, zeggende met vermetelheyt, waar toe hier zoo veel Menschen by een geroepen, ik, ik alleen ben machtigh den booge te spannen en uyt te strekken, en te doen van een springen, en my en niemant anders zal *Sytha* tot een Bruyt zijn ; hy spande de booge, en willende dezelve uyt-trekken om te schieten, ontslipte hem de peeze, en die sloegh hem den duym aan stukken, zoo dat hy in onmacht ter aarde viel, en gaf zulken vreesfelijken slag, dat de aarde beefde, doen wist hy niet waar hem van schaamte zoude bergen. Andere *Ragies* bezochten dit ook ; maar zy hadden geen sterkte genoeg, en moften het werk met schande staken. Doen wierd de betel aan de *Bramines* voorgedragen, by dewelke *Ram* was, deze na langh verzoek aan zijn Meester verkreegh (met wil of tegenwil) verlof, nam den betel aan, en vervoeghde hem in 't perk, in welkers midden een zeer hooge en steyle mast gestelt was, en op den top een visch, onder aan de voet van de mast een vat met water, om in 't water te zien het

De Mala-
baren zeg-
gen dat hy
een Jagam,
ofte offer-
hande, had-
de aange-
richt : en
om dat de
booze Gee-
sten gaarn
die ceremo-
nien stoor-
de, had hy
daar toe
veele desti-
ge Mannen,
en ook Bra-
minen ge-
roepen.

schijnzel van de visch. *Ram* spande de booge, en trof het vischje zoo, dat de stukken beneden quamen, en trok de booge zoo hart datze brak. De nieuwe Bruydt wierd hier over zeer verblijt, en komt na haar Bruydegom, hem een groote schootel met juweelen aanbiedende; men wenschte *Ram* heyl en geluk, men offerde hem gaven, vraaghde na zijn Vader en Moeder, welke ontboden wierden, om de blijdschap hares Zoons deelachtigh te zijn, die met haar drie Zoonen afquamen, en heerlijk onthaalt wierden; de drie Zoonen van *Raja Dasserat* verzelden haar met de drie Dochters van *Raja Sannek*. *Barrat* trouwde *Onnemela*, *Lekeman* trouwde *Sekhy*, en *Setteroukan* nam *Lila* tot zijn Vrouw. *Ram* verzocht eyndelijk oorlof om na zijn Vaderlandt te vertrekken, 't welk zijn Schoonvader zeer beswaarlijk toestont, hem aanbiedende zijn Rijk, en al wat hy bezat. *Rams* gelaat wierd als de Zon, en niemand dorst hem aanzien, en vertrok met zijn Vader en Moeder, en zijn drie getrouwde Broeders met haar Vrouwen; zijn Vader gaf aan *Ram* zijn Rijk over, van meeninge in stilheyt godtsdienstigh te leven. Deze oude Vader van *Ram* een quade duym gekregen hebbende, zoo dat niet konde rusten, wierd van zijn Vrouwe genezen, dies hy haar beloofde tot dankbaarheid alles in te willigen wat zy eyschen zoude, zy verzocht dat hy *Ram*, *Lekeman*, anders ook *Laatsmana* en *Settrugna* genaamt, en *Setteroukan* haar drie Zoonen 12 jaren buyten landts zouden zenden, en aan haar Zoon *Barrat* (*Baratha*, en *Pareda* by de *Malabaren*) het gezag zoude opdragen. *Barrat* dit gehooft hebbende was t'eenemaal t'onvreden, zeggende: wel met zijn staat vernoecht te zijn; maar *Ram* wilde evenwel zijn Vaders raadt volgen, en vertrok met zijn Huysgezin en beyde Broeders in 't Dorp *Baratpery*, twaalf cos van *Afonti*, alwaar zy van den anderen scheyden. *Ram* liet daar tot gedach-

tenisse een paar trippen, zijnde als schoenen, welke *Barrat* tot zijn broeders *Rams* wederkomst zoude eeren, op welke *Barrat* zandel, saffraan en bloemen offerde, niet van meeningh zijnde hem in 't gebiedt zijns Broeders te stellen.

Ram vertrok langs de *Ganges* na *Pousouwattivan*. *Barrat* niet willende de Regeeringe handthavenen, beloofde aan *Ram* niet eer daar te komen, dan voor hy weder quam. *Ram* een maant op de voorgenoemde plaatze geweest zijnde, belaste aan zijn Broeder wat plankken by een te vergaderen om een hutte op te richten. *Lekeman* gink ondertusfchen de vruchtboomen dagelijks bezoeken om spijs te verschaffen, hy was een schoon Man, zoo dat het gebeurde op zekere dagh, dat boven in de boomen klimmende om vruchten te verzamelen zeker vrouwenfch, *Souppenekhia*, by de *Malabaren* *Churpanaga* genaamt, zijnde Weduwe van *Vivali*, in dienst van *Rawan* gesneuveld, zuster van *Rawan* (waar van te vooren) daar gekomen zijnde om haar in de *Ganges* te wasschen, by geval hem in den boom zagh, zeggende: O Jongelingh, boven alle waardigh om gelieft te zijn, laat my, zoo 't wezen mach, uwe liefde genieten, gedooght niet dat ik ellendigh zoude blijven, zoo uwe liefde my mach gebeuren ben ik de gelukkigste die daar leeft; zoo niet, gedenkt wie ik ben, mijn liefde zal in haet veranderen, en ghy mooght u dan vaardigh maken om met my te strijden. *Lekeman* haar aanziende, zeyde: Wat is schoonheyt meer dan een vergankelyke bloem, ik heb mijn liefde eens gezet, en die wil ik trouwlyk bewaren, zoekt u bejagh elders, u smeken, liefkoozen, noch lonken konnen my niet betooveren, laat my rusten en vordert uwen gank. Tegens u te vechten ben ik ongenegen; wat eer is 'er te behalen in een strijd met een Vrouw? O, zeyde zy, Ongelukkige Jongelingh, ghy weet, noch en kent mijn macht niet, daarom vergeef ik het u; doch zoo ik u liefde moet derven, zoo en kunt

Ram vertrekt uyt zijn Rijk, woont aan de *Ganges* met *Sytha* zijn Vrouw en *Lekeman* zijn Broeder en trouwe gezel.

Rawans zuster wenst op *Lekeman*.

kunt ghy u leven niet behouden; want ik scheyde niet van hier voor dat ik van u bemint ben, ofte u leven doe een eynde nemen. Lekeman ziende met wien hy te doen hadde, en hoe zijn tijdt verlopen was, op dat zijn Broeder Ram niet en zoude wachten met de maaltijdt, zeyde: Zoete Deerne, schoon ik u minde, zoo is 'er tusschen u en my een groot onderscheyt; want ghy zijt van 't geslachte Raches, en ik van de stamme Bram-ketterijs, zoo dat dit verschil te groot is, misschien zoude ik u liefde kunnen verdragen, zoo dit gemiddelt konde werden; ghy dan, zoo het ernst is, gaat en verzoekt zulks by mijn broeder Ram, die hier dichte by zijn hutte heeft opgeslagen, zoo hy my zulks toestaat, en ghy my daar van geschrift brengt, ben ik gezint met u te verzellen. Zy gink terstont na de wooninge van Ram, die haar kende, en dacht nu de tijdt te zijn den hoon van Rawan, hem aangedaan, te wreken; hy zeyde, zoo zijn broeder Lekeman het wilde toestaan, hy zijn zegel daar aan hingh, en gaf haar een brief mede; maar zy wierde bedrogen: want Ram wetende waar in haar krachten gelegen waren, belaste zijn Broeder haar daar van te berooven, om met een van haar ontslagen te werden. Zy nam dan haar afscheyt van Ram, gaat na haar gewaande nieuwe Bruydegom, vindt hem bezigh om de geplukte vruchten by een te schikken: Ziet, zeyde zy, daar is uwes Broeders toestemminge, leest het geschrift, en weygart my nu niet langer uwe liefde. Lekeman las de brief, en verstont zijns Broeders meyninge, dies veynst hy hem haar te willen kussen, en snijt haar de neus en ooren af, waar in haar krachten gelegen waren; zy haar dus mismaakt bevindende, zeyde: Ha! ghy snoode booswicht die mijn liefde zoo schandelijk beloont, dit feyt en zal niet ongewroken blijven, zoo den Tien-hoofdigen Rawan yets vermach; en zoo meende zy na Rawans huys te vertrekken, maar onderwegen ziende haar Neefs huys, (genaamt Char, een Overste over

10000 Ruyters) open, liep zy ter sluypen daar in, immers zoo zy meende, en verberghde haar onder een ledikant, uyt vreeze van gezien te werden; maar haar Neven haar ziende, vraaghden, wie haar zoo mismaakt hadde; waar op zy, haar met leugens behelpende, zeyde: Ik ben geweest om my te vermaken, en te wasschen aan de riviere Ganges, alwaar my eenige Schelmen overvielen, en aldus geschonden hebben. Haar jonghste Neef zeer verbolgen, ordineerde in der yl 300 Ruyters haar te wapenen, en met hem te trekken, 't welk ook geschiede; zy by de wooningh van Ram gekomen zijnde, begonden het zelve met alle macht te bestormen, zoo dat Lekeman, zeer verbaast zijnde, tegens Ram zeyde: wat zullen wy doen? Ram zeyde tegens zijn Broeder, houdt u gerust, ik zal den strijt aanbinden. Ram (vermits zijn macht konde niet beschadicht werden) grijpt zijn booge in de vuyft, deze boogh had de naam van Dienmoekbaanne, braght met weynigh moeyte meest alle deze Ruyters om, den Voorganger sneuvelde ook, eenige ontvluchteden, die aan Char deze droeve maere van zoo een grooten nederlaagh brachten, dies hy met de rest van zijn macht, bestaande in negen duysent zeven hondert aftrok; maar hem trefte geen meer geluk als zijn Broeder, maar grooter ongeval: want hy wierd van Ram met al zijn volk geslagen. Souppenekhia (zoo heete de geschonde Dochter) van verre dit droevigh gevecht aanzien- de, teegh op de vlucht, van meeninge tot haar broeder Rawan te loopen; zy bedekte met haar handen haar geschonden aangezicht. Haar Broeder dit ziende, vraaghde haar, hoe zy dus mishandelt quam? Zy wederom als vooren eenige leugenen te berde brengende, zeyde: Mijn Broeder, u is bekend hoe ik my na de riviere Ganges begaf, om my wat te vermaken, ik daar kommende, zagh een uytstekende schoone Vrouw die ik zocht te bewegen

Ram staat
10000 Ruy-
ters.

Lekeman
ijdt Ra-
uns
ster, op
m ver-
ft, neus
ooren af.

Zy zoekt
er over
ake.

Rawan
haar Broe-
der inſge-
lijk.

om met my te gaan, en die u aan te bieden, maar haar Man en mans Broeder hebben my daarom zoo deerlijk miſmaakt; dit hieuw zy met ſchreyende oogen *Rawan* voor, die zich daarom zeer ontzettede, zeggende daar van te willen wraak nemen, zy zoude hem wijzen waar dit geſchiedt was. Omtrent de wooninge van *Ram* gekomen zijnde, zeyde zy tegen haar Broeder dat hy doch wel op zijn hoede zoude zijn; want eer ik by u quam, ontmoetede ik beyde onze Neven met 10000 Ruyteren die mijn leedt wilden wreken, maar zy zijn beyde met haar volk omgekomen. *Rawan* zeyde, zy zoude maar wel te vreden zijn, voor hem en was geen zorge. *Rawan* verwiffelde terſtontd zijn gedaante in een Hart met twee hoofden, het eene hoofd gebruykende om zich te ſpijzigen, 't andere om allezins toe te zien, om niet verrast te werden; in die gedaante gink hy zich vermeyden omtrent *Rams* wooninge, alwaar hy van *Sytha*, *Rams* huysvrouw, gezien werd, die een groot vermaak ſchepte in de gladtigheyt van zijn huydt, glimpende alsgout, zoo dat zy aan *Ram* verzocht het Hart te willen ſchieten, en haar daar van kleederen te maken; *Ram* zeyde zulks niet te konnen geſchieden zonder gevaar. *Sytha* evenwel aanhoudende, bewoogh eyndelijk *Ram*, dat hy zijn boogh in de hant nam, en zich bereyde om na het Wilt te ſchieten, doch eer hy uyt zijn wooninge trat, ſtelde en ſchreef zijn Vrouw en *Lekeman* drie ſchreven voor, over welke (zoo lange hy uyt was) niet moſte overſchreden, 't welk zy hem beloofde. Hy uyt zijn wooninge tredende, wierdt terſtont van den loozen *Rawan* gezien, die zich met der haaft aan 't loopen ſtelde, als wel wetende de wiſheyt van *Rams* ſchieten. *Ram* volghde hem na met alle vermogen, en na dat hy drie cos hadde nageloopt, ſchoot met kracht 't Hart in de borſt. *Rawans* geeft quam terſtont in een lichaam van een *Fakier*, en terwijl

Verandert
zich in een
Harte-beeft
met twee
hoofden.

Sytha ver-
zoekt *Ram*
dat hy het
Hart wil
ſchieten.

Schiet het
Hart, maar
Rawans
ziel ver-
huyst in een
Fakier, an-
dere zeggen
Jogy.

Ram met zijn vanght bezigh was, vervoegde deze *Fakier* zich na *Rams* huys, en liet zijn ſtemme hooren als ofzy van boven na beneden quam, zeggende: O ghy *Lekeman*, Broeder van den machtigen *Ram*, hoe zit ghy hier dus geruſt en onbekommert, fluks op, begeeft u tot hulpe van wwen Broeder *Ram*, die aan alle kanten van zijn Vyanden bezet en beſtreden werd; gedenkt wat hy onlanghs voor u uytgeſtaan heeft, verlost hem nu uyt zynen noot. *Sytha* deze ſtemme hoorende, verſchrikte geweldig, bidden de aan *Lekeman*, dat hy haar Man wilde te hulpe komen. *Lekeman* zeyde, dat doe ik nimmermeer, mijn Broeder die 10000 Mannen verwonnen heeft, zal hem zelve nu ook wel redden, en deze ſtemme is maar een bedrieghlyk geluyt, weeft maar geruſt. Zy hiel evenwel niet op met ſmeken, en beweeghde *Lekeman* ten laaſten te gaan. *Rawan* ziende *Lekeman* gaan, komt voor de deur van *Ram*, in gedaante van een *Fakier*, en eyſcht een aalmiſſe. *Sytha* zeyde datze voor hem geen ſpijze hadde, aangezien zy haar met fruyten van de boomen behielpen, en dat hy die zelfs genoegh konde bekomen. *Rawan* zeer langh aanhoudende, beweeghde *Sytha*, dat zy hem een weynigh van het overſchot van den voorleden dagh toereykte; met dat zy de hant uytſtrekte, vattede hy haar handen, en rukte haar over het voorgeſtelde perk van *Ram* haar voorgeſchreven, daar hy haar belaſt hadde niet over te treden voor zijn wederkomſt. Wat is dit, zeyde *Sytha*, dat ghy my mijn perk doet overtreden. Geen noot, zeyde *Rawan*, ik wil u brengen by het gevecht van wwen Man, op dat ghy zien moogt hoe het zich aldaar toe draaght. Maar het was bedrogh, hy bracht haar in zijn Lantſchap *Lanka*, dat is in't Eylant *Ceylon*. Onderwege ontmoetede hem op den wegh *Sieltank* den Reus, uyt den geſlachte *Raches*, die aan *Rawan* bad, om voedsel, tot verzaadingh van zijn honger, vermengende zijn bede met een dreygement, zeggende, zoo ghy mijn bede ontzeght,

Rawan
loosbeyt.

Rawan
ſteelt *Sytha*
Rams W
wech, en
brenghtſe
in *Lanka*
ofte *Ceylon*.

Hy ontmoet
een honger-
ge Reus.

zegt, zoo zal ik u niet laten gaan. *Rawan* geen spijs by zich hebbende, vind een zeer grooten steen, vat die op en smijt zijn zelve in de dye een groote wonde, zoo dat'er menigte van bloedt quam uytgelopen, in't welke hy deze steen wenselende, terstont de zelve in vleesch

veranderde, het'zelve den Reuze gevende om zijn hongerige buyk daar mede te verzadigen; den Reus at het op, maar het zelve in zijn ingewandt zijnde, veranderde weder in een steen, 't welk hem zulke swaarte in't lichaam veroorzaakte, dat zich nauwlijks meer verroeren konde:

(K 3) zulks

Sytha werd
onder een
boom ver-
borgen.

Ram te
huys komen-
de, vint zijn
Vrouw niet,
gaat met
zijn Broe-
der haar
zoeken, ont-
moeten een
der Reus.

zulks verricht hebbende, vorderde zijn reyze, quam aan het geberghte, *Refmok Slerwat*, in de valeye *Kiekenda*, alwaar zekere Apen met het Hooft van Beyren vandt, welke genaamt wierden *Hanuman*, *Sukkerige*, *Anget*, en *Sianboemt*, het Hooft der Beyren, haar daar over voerende, ontviel *Sytha* een oor-ringh, die van den Aap, *Hanuman*, opgenomen wierd. Komende in 't Landtschap *Lanka* ofte *Ceylon*, was *Rawan* bevreest, dorste derhalven *Sytha* niet in zijn huyzinge bergen, bracht haar in den Hof onder een boom, geheeten *Sisem*, alwaar hy haar 10 of 12 Reuzen tot bewaringh liet, hy quam haar dagelijks bezoeken, begeerde zy hem ten wijve te willen zijn, hy zoude haar als een slaaf ten dienste staan; maar zy weygerde hem zulks met alle stantvastigheyt. *Ram* vervoeghe zich ondertusschen met zijn vanght na zijn huys, en ontmoetede zijn broeder *Lekeman*, en zy quamen t'zamen t'huys. *Ram* zijn lieve *Sytha* niet vindende, wierd zeer bedroeft, en wierp van mistroostigheyt zijn vanght ter neder, en vraaghde aan zijn Broeder met schreyende oogen, waarom zijn gebodt overtreden hadde, en haar alleen gelaten; hy antwoorde, om dat u Beminde een stemme gehoord hebbende datghy in noodt waart, wilde met kracht dat ik u te hulpe zoude komen, hoe zy nu met mijn vertrek is wech gekomen is my onbekent. Zy trokken dan beyde op reys om *Sytha* te bekomen, quamen in een groote spelonk, daar zy, na lang dwalen, een Reuze in groote devotie bevonden met *Vistnum* aan te roepen; dezen Devotaris beyde deze lieden ziende, ontzettende zich, zeggende, Mannen broeders, hoe zijt ghy zonder schade door dezen afgrijffelijke spelonk en wildernisse alhier gekomen, daar zelfs niet een vogelken, zonder verslagen en verslonden te worden, kan genaken. *Ram* zeyde dat den yver om zijn gestolen Vrouw te zoeken, hem daar toe drongh, en of hy haar niet en

hadde vernomen. Den Reus zeyde, dat hy niet anders dan een Reus had door de Lucht zien zwieren, die in 't plat van zijn handt een Vrouw hadde zitten, doch of zy die was die hy zochte, wist hy niet. *Ram* vraaghde of hy niet wiste waar na toe zy getrokken waren, hy zeyde dat haar streek hielt na het Lantschap *Dekendesa*. *Ram* vertrouwende dat dit zijn Vrouw moeste zijn, zeggende den Reus, ende zeyde, wat ghy van *Vistnum* begeert, zal u geworden, en is vorder met zijn Broeder voort getrokken, komende aan 't Geberghte *Refmockperwat*, vondt daar de voor-noemde Apen met den Beer, waar *Ram* alleen van den Aap *Hanuman* bekend wierd, die hem te voet viel, vraaghde hoe in deze vergelegenen hoek des Werelts dus quam te dwalen. *Ram* zeyde, om mijn gestoole Huysvrouw te zoeken, en zoo ghy haar gezien hebt, geeft het my te kennen. *Hanuman* antwoorde, ik hebbe niet vernomen als een Reuze, die zijn wegh nam boven door 't zwerk des Luchts, hebbende een Vrouw, zittende in de hant, welke dit Juweel van 't Oor is ontvallen. *Ram* dit ziende, wierd verheught, want hy kende het zelve: maar, zeyde hy, en weet ghy niet waar na toe zy is. Hy zeyde datse haren wegh na *Ceylon* of *Lanka* namen. Den Aap *Hanuman*, *Ram* en zijn vermogen kennende, wilde hem dienst bewijzen, verzocht derhalven den Aap *Sukkerige*, dat met hem wilde gaan, om *Sytha* op te speuren, hem toe-zeggende, by aldien zulks gelukkigh geschiede, dat *Ram* hem zijn Huysvrouwe, die hem van zijn Broeder *Bael* den geweldigen Aap, benevens alle zijne Onderdanen benomen was, weder ter handt zoude stellen, ende hem in zijn regeeringe in 't dal *Kiekenda* herstellen: maar *Sukkerige* zeyde, dat zulks voor *Ram* onmogelijk was zijn Broeder *Bael* te dwingen, veel min te temmen ofte te overwinnen: want, zeyde hy, heeft *Bael* den machtigen Reus *Rawan*, eer hem het gebiedt van de Werelt van *Vist-*

Krijge
van de
ve eenig
onderric

Den A
Hanum
of Hann
man ken
Ram,
vraagt
hy in die
hoek van
Werelt
quam, de
doet hem
nader ad
wijzinge
de Reuze

num was toe-geftaan , zoodanigh ge-
dwongen dat hem zeven Maanden
met zijn hooft onder zijn okzelen
hielt, zonder dat hy't ontworftelen
kon, heeft hy niet daar-en-boven zo
veel Reuzen overwonnen en neder
gevelt, my verjaaght, mijn Huys-
vrouw gefchaakt, en mijn Onderza-
ten hem onderworpen? Hoe zoude
dan mogelijk zijn dat *Ram* een bloot
menfche van middelbare geftalte,
Bael zoude overwinnen, en my her-
ftellen? *Hanuman* hielt echter aan,
zeggende dat in zijn betrouwen niet
bedrogen en zoude zijn, maar slechts
met hem zich op den wegh zoude
begeven, om *Sytha* na te fpeuren.
Suckerige of *Suggeriva* zeyde, ten zy
ik een zoodanigh teken, dat meer
als menfchelijk fchijnt te zijn, van
Ram kome te zien, zoogeloof ik in
der eeuwigheyt niet: wat reken, zey-
de *Lekeman*? *Suckerige* zeyde, dat
hy deze altijd bewegende boomen
met eenen fchoot doorschiete. *Le-*
keman verzocht dit op zijn Broeder
Ram, die het toefont, belaftende
dat zy alle haar Oogen zouden fluy-
ten, ondertuffchen fchoot *Ram* met
eene fchoot dwers door alle de zeven
boomen. *Ram* ziende dat door dit
wonder-werk het geloove van den
Aap geferkt was, zeyde tegens hem,
dat hy *Bael* zijn Broeder zoude uyt-
eyffchen, om tegens hem te ftrijden,
gelijk hy dede. *Bael* hoorende de
uytdagingh van zijn Broeder, om
tegen *Ram* te kampen, spottede daar
mede, zeggende: *Wat Menscheis'er,*
of zelfs Ram, die met my in't gevecht
derft treden? ik achte hem zoo waar-
digh niet, dewyl ik zoo veel Reuzen
overwonnen hebbe, om my tegens hem
te kanten: want met eene flagh zoude
ik hem verpletteren, dies laat hy hem
geruft houden. *Ram* was hierom ver-
ftoort, dies fpande hy zijn booge
en doorschoot den *Bael*, en bracht
alle zijne Onderzaten onder de
macht van zijn Broeder *Suckerige*,
en gaf hem zijn Huys-vrouwe we-
der, herftelde hem in't gebiedt des
Dals *Kieckenda*: Doen verbleef *Ram*
met zijn Broeder op het geberghce,

en zond *Hanuman* met *Anget*, *Suc-*
kerige, en *Sucking*, Overfte der
Apen, van een Dal niet wijt van de
Valeye, by de Malabaren *Quicxinta*
genaamt, *Kieckenda* gelegen. Zy
gingen op *Rams* gebodt uyt, die aan
Hanuman zijn Ringh medegaf, zeg-
gende, wanneer hy zijn Vrouw *Sy-*
tha zoude ontmoeten, dat de zelve
haar dan wilde vertoonen, 't welk
hy aannam, zy toogen dan twee t'za-
men, elk zijne wegh heene, zy
zochten, maar en vonden *Sytha* niet,
eyndelijk zijn zy den anderen op
den oever van de Zee ontmoet, be-
klagende hare vruchteloze moey-
ten, en zy zeyden, hoe zullen wy
vermaarde Apen voor *Ram* derven
verschijnen, zonder tijdinge van
zijn *Sytha* te brengen? zy wierden
dan zoo mifstroostigh hier over, dat
zy haar in't vuur meynden te ver-
branden: maar *Hanuman* zeyde,
fchept moedt Broeders, ik wil *Vifst-*
num bidden dat hy my krachte geve
om over Zee te fwerven: want ik
weet dat *Lanka*, dat is *Ceylon*, ee-
nige hondert mijlen over de Zee ge-
legen is, in't welk *Rawan* heerscht.
Ik wil daar na toe vliegen, vermits
my de krachten zijn gegeven, om
my in zoo een lichaam te verwiffelen
als my behaaght.

Na langh vliegen quam *Hanu-*
man op *Ceylon*, ende ontmoetende
10 Reuzinnen, die *Rawan* in de
lucht op de wacht gefteft hadde; zy
vraagden waar na hy zijn weg nam,
en wiert van haar geflut, en zy zey-
den, ten ware dat hy met haer ftreed,
zoo zoude hy niet voor by geraken,
Hanuman veranderde zich terftont
in een Vliegh, en ontquam alzo de
verwoede Reuzinnen: maar nader
den oever van *Lanka* komende,
wierth hy geflut van een geweldigen
Reuze, die hem niet wilde voorby
laten gaan, zonder met hem te vech-
ten. *Hanuman* ziende dat het niet
anders zijn konde, koos de gedaan-
te van een Aap om tegens hem te
ftrijden. Den Reus ziende dat hy
hem fchrap fteelde, prees zijn cou-
ragie, en zeyde, 't geen ghy zoekt

De Apen
konnen Sy-
tha niet
vinden,
willen uyt
mifstroostig-
heyt haar
verbranden,
't welk
Hanu-
man belet,
en haar
raad en
moed geeft.

Hanu-
man vliegt
na Ceylon
over Zee:
zijn weder-
varen al-
daar op
't Eylande.

Ram
wint
grooten
op Bael
Balli,
ckeriges
oeder.

Hy hoort
waar Sytha
was.

Syssem-
boom, by
de Malaba-
ren Axo-
gami.

Hy vintze
onder den
Syssem-
boom.

Laat den
ringh van
Ram in
haar schoot
vallen.

Zijn aan-
spraak aan
Sytha.

zult ghy bekomen. Hier op zeyde hy, ik en zoek niet als mijns Heers *Rams* geschaakte Vrouwe *Sytha*, die bekomende, heb ik mijn wensch. Den Reus zeide, die heeft den machtigen *Rawan* wech gevoert, en in een Thuyn onder een *Syssem-boom* laten bewaren. *Hanuman* vorderde door de Lucht zijn reyze, hy viel van vermoeytheydt op het strant in onmacht, en lagh drie vierendeel van den dagh buyten zijn zelve, en had de plaats vergeten, die hem den Reus hadde aangewezen. Dies hy hem verwisselde in een Kat, doorsnuffelende alle huizen, kamers, heymelikheden, en alle hoeken en verborgen plaatsen van *Ceylon*, maar hy en vondt *Sytha* niet, dies hy zeer verdrietigh zijnde, op *Rawans* huys is geklommen, overpeynzende wat hem den Reus gezezt hadde, daar na sprongh hy van *Rawans* huys op de boom daar *Sytha* onder bewaart wierd; hy haar ziende, twijfelde of het *Sytha* was, maar zulks duurde niet langh: want omtrent de middernacht quam *Rawan* op het cierlijkste opgetoyt, met alle zijn Vrouwen, verzoekende weder *Sytha*, zeggende: O *Sytha*, schoonste onder alle Vrouwen, wanneer zult ghy my te wille zijn? hebt medelijden met my, ik zal u over al mijn schatten stellen, ja over gantsch *Lanka*, ik en beyde mijn zoonen zullen U E. als Slaven onderdanigh zijn. Al zijn smeken was te vergeefs; zwijght, zeyde *Sytha*, ik zal noyt yemant anders dan mijnen *Ram* bekennen, ghy kent ook mijn krachten niet, indien ik wilde ik zoude u staande voet met vuur verteeren. *Rawan* vertrok treurigh wederom na zijn huys; *Hanuman* liet den ringh, die hem van *Ram* gegeven was, in *Sythas* schoot vallen, die de zelve terstont kende, en begon te weenen, zeggende: Voorzeker heeft een van de Reuzen mijnen *Ram* omgebracht. Doen dacht *Hanuman* het tijdt te zijn, om hem voor *Sytha* te vertoonen, dies daalde hy van den boom af, en wierp hem zelve voor hare voeten

neder, zeggende: Staakt uwe droefheyt, haar *Ram* was wel en gezont, en hadde hem om haar te zoeken uyt gezonden. Dat komt in my niet, zeyde *Sytha*, ghy een Aap zijnde, wat gemeynschap kondt ghy met zo schoonen Man als *Ram* is, hebben? zulks is waarachtig, zeyde den Aap, en om alle twijffelinghe wech te nemen, heeft my *Ram* deze ringh gegeven, doch ik hebbe geen last om u wech te voeren, maar alleen *Ram* bescheyt te geven. Ach! zeyde *Sytha*, spoeyt u dan, en blijft gezegent, op dat ik van deze heylooze *Rawan* mach verlost zijn; 't is nu als 6 Maanden dat ik ben wech gevoert, spoeyt u reys, en als ghy die wel volbracht zult hebben, zal ik u alle wenschelijke zegeningen laten toe komen. *Hanuman* gink hene, maar hy dacht, zoude ik in *Lanka* zijn geweest zonder yets roemwaardighs uyt-gericht te hebben; dies keerde hy te rugge, en verzocht aan *Sytha*, dat zy hem een weynigh spijs wilde geven, of oorlof om vruchten van de boomen te plukken. Neen, zeyde *Sytha*, zulks mach niet geschieden, maar ghy moet u behelpen met de vruchten die op de aarde zijn gevallen, anders staat u een ongeluk over te komen; zeer wel, zeyde *Hanuman*, en tredende tot de naaste vrucht-boom, rukte hy die met wortel en al uyt, en wierpse daar neder, daar na liep hy tot de andere boomen, en dede insgelijks aan de zelve, hem alzoo met de gevallen vruchten verzadigende: maar liet de boom, daar *Sytha* onder zat, onbeschadight, en razeerde den gantschen Hof, 's morgens zagh den Hovenier hoe de zaken gestelt waren, en niemandt ziende dan dezen Aap, liep met verbaastheydt na *Rawan*, hem te kennen geyende hoe een grooten Aap in zijn Hof gekomen was, en alles verwoest lach. *Rawan* geboodt 10000 machtige Reuzen om den Aap om te brengen. *Hanuman* ziende deze op hem aankomen, zettede zich schrap, nam een van de grootste boomen in de vuyft, de pieken wierden zoo dicht als regen

Hanuman
daden o
Ceylon
hy wech
gaat om
Ram de
rijdingh
van Syt
te breng

Gote
neilage
die Hanu-
man doet
na Rawan
om te In-
weiders
na Cey-
lo

gen op hem gevelt, doch zy hinderden hem niet, hy wierp geheele beneden met Reuzen ter aarden neder, zoo dat hy haar alle velde. Dit geruchte ter ooren van *Rawan* gekomen zijnde, zent noch eens 25000 Reuzen, die ook alle om quamen. *Rawan* dit hoorende, zont zijn jongste zoon met 12000 Reuzen, hier gingh de strijt heftiger aan als te voren: want *Hanuman* wierd dikmaals op den kop getroffen, dat van de slag zijn nek boogh en zuyselde: maar heymelijk *Ram* gedurigh aanroepende, kreegh nieuwe krachten, zoo dat hy eyndelijk *Rawans* jonghste Zoon versloegh, en alle zijn gezellen ombracht. *Rawan* was mistroetigh over deze daat; zijn Huysvrouw *Mandory* zeyde dat hy hem nu zoude geruust houden, en dat hy *Sytha* aan *Ram* zoude weder geven: want zoo hy zich langer tegen *Ram* wilde kanten, zoude hy en zijn oudste Zoon omkomen, en het gantsche Land van *Lanka* gedestruceert werden. Hier op zeyde *Rawan* met een stuurs gelaat, dat zy haar te vreden wilden houden, hy wilde zijn lust en behagen doen, en wilde *Sytha* niet weder geven, dies liet hy door geheel *Ceylon* uyt roepen, dat de aldersterkste zich voor hem zoude vertoonen, om tegens *Hanuman* den Aap te strijden; daar wiert geen sterker gevonden dan zijn oudste Zoon *Inderfiet*, die eertijds tegens *Raja Inder* gestreden en hem overwonnen had, waarom hy hem belaste dat hy een pijl op zijn vyandt zoude afschieten, en dat eenige heymelijke woorden, hem van *Bramma* geleert, zoude uyt spreken, dan zoude geschoote pijl in een Slangh veranderen, die hem zoo om het lijf zoude weten te wringen, dat als geknevelt en vast gebonden, zonder bewegingh zoude moeten blijven leggen.

Inderfiet hier op gemoedicht zijnde, trok met een groote menigte Reuzen tegens *Hanuman* op, nu gink den strijt fel en hevigh aan. *Hanuman* wierp met de boomen menigte van Reuzen ter neder, *Inderfiet*

dit merkende, wilde zijn kunst te werk stellen, zettede een pijl op zijn booge, en mompelende heymelijk de nare spreekwoorden hem van *Bramma* geleert, loft dezelve op *Hanuman*, deze pijl wierd terflont in een slangh verandert; maar te vergeefs: want wat konde tegens *Rams* krachten gelden? Welke *Hanuman* steeds aanriep. Hy verbrak dan de slange. *Inderfiet* ziende dat zijn kunst geen kracht en had, vloogh met een vergramt gemoedt door de lucht na de wooningh van den heyligen *Bramma*, vraaghde waarom hy hem zoo bedroogen had, zoo hy zijn leven wilde behouden, hy zoude hem terstont de rechte wegh leeren om zijn vyant te overwinnen. *Bramma* hem in dit gevaar ziende, zeyde, hy zoude wat vertoeven. Hy liep terstont na *Hanuman*, en hem te voet vallende, zeyde: O machtige *Hanuman*, hebt medelijden met my, of ik ben onzeker van mijn leven, laat toe als *Inderfiet* zijn pijl op u loft, dat dezelve in een slangh verandere, ghy hebt immers 1000 middelen om hem te ontkomen, doet my zulks om de gunste van uwen meester *Ram*. *Hanuman* medelijden met *Bramma* hebbende, zeyde, gaat, wat ghy begeert zal u geschieden. Terstont gink *Bramma* by *Inderfiet*, zeggende dat nu zijn woorden kracht zouden hebben, trekt nu heen machtige *Inderfiet*, zeyde hy, uwe vyandt zult ghy in uwe macht krijgen, hy gink na zijn Reuzen en krijgshknechten, couragieerde haar, en dat zy goede moedt zouden scheppen, dat zy nu haar vyanden zouden overwinnen, want hy wist zulks nu zeker, en daar op voort uyt trekkende, zettede zijn pijl op den booge, en schoot op *Hanuman*; de pijl verwisselde terstont in een machtige Slange, die hem zoo om 't lichaam wrongh, dat hy als geknevelt en zonder macht scheen, hier op juyghten de Reuzen, en prezen *Inderfiet* ten hooghsten, sloegen met alle macht op *Hanuman*, maar door *Rams* kracht waren de slagen niet

Rawans
oudste
zoon, *Inder-*
fiet, loft een
pjl op *Ha-*
numan, die
in een slang
verandert,
maar hem
geensins be-
schadicht.

Hoe *Hanuman*
van
een pijl in
een slangh
verandert,
die hem
knevelt, ge-
slagen en
gedorcht
werdt van
Rawans
volk.

(L)

meer

Het schaken van een ander mans Vrouw heeft altijd veel rampen veroorzaakt.

't Schijnt of deze Heydenen iets van Simzons historie gehoort hebben.

Hanuman verbrant Ceylon.

meer quaadt doende dan het raken van pluymen en veeren, zy sleepten hem voor den thien-hoofdigen *Rawan*, daar zy als dorschende Boeren op *Hanuman* sloegen, doch zulks hinderde hem niet. *Rawan* vraaghde door wat macht hy zulks dede, hy zeyde door *Rams* macht, die gy zijn Huysvrouwe *Sytha* hebt wech genomen; zoo ghy met uwe Zoon niet wilt omgebracht zijn, en u geheel Lantschap verwoest zien, zoo haast u en geeft *Ram* zijn Huisvrouwe weder, of anders zullen u de gezeyde en gedreyghde ongelukken overvallen. *Rawan* wierd hier op zoo toornigh, dat hy weder 10000 Reuzen heen zont om *Hanuman* te dooden, maar alles was te vergeefs. *Rawan* vraaghde door wat middelen men hem zoude kunnen dooden; hier mede, zeyde hy, dat men mijn staart in d'olie steke, en bewoele met werk en in brant steke, want daar door is mijn kracht alleen wech te nemen; hy dit geloof gevende, stelde het in't werk, en bewoelde zijn lange staart, en stak den brandt daar in, doen spronghy op, en trok de Slang die hem geknevelt hadde, als een Visschers wandt van een, en versloegh de meeste hoop van zijn wederstanders. Hy verteerde alle de kostelijke huizen en stakse in brant, zoo dat 't gene zijn handen verschoonde zijn staart vernielde. Aldus alles verwoest zijnde, begaf hy zich na het Hof daar *Sytha* was, en oorlof van haar nemende, wierp zy hem haar armringh toe, tot een bewijs dat hy *Sytha* gesproken hadde, ende dat hy zulks *Ram* zoude vertoonen, en zegt hem met eene, zeyde zy, dat ik hem met verlangen tot mijn verlossing zal afwachten; gaat dan henen, maar ziet toe dat ghy niet om en ziet, voor dat ghy aan gene zijde des Meyrs gekomen zijt, of anders naakt u ongeluk.

Hanuman zijn reys vervorderende, quam aan de zee-strant, en wierd door de hitte gewaar, dat de vlamme hem naakte, zaghy om, en terstont verzengde hem de snuyt, waar van het noch komt, dat de A-

pen die zy *Lengoer* noemen, omtrent *Agra* en de Riviere *Ganges*, geheel wit, en met zulke zwarte bakhuyzen zijn. *Hanuman* dit gevoelende, liep in de Zee, en leschte den brant, maar behiel evenwel zijn zwarte bek; hy begaf hem dan door de lucht, aan gene zijde van de Zee, daar hy zijn Makkers vandt, die blijde waren over zijn ontmoetinge; hy vertelde haar 't geen hem wedervaren was; zy al huppelende en blijde gingen na het geberghte *Resmokperwat*, daar *Ram* zich onthiel; zy toonden de armring van *Sytha*. *Ram* liet terstont *Sukkery*, Overste van het dal *Kiekenda*, roepen, hem aanzeggende dat hy hem met alle de Apen zijn Onderdanen zoude vaardig maken, om met hem te strijden tegen *Rawan*; zy gehoorzaamden terstont *Rams* gebodt, ende quam met zijn Apen te velde onder 18 Koningen, yder Koningh hebbende onder zich een Regiment van 20000, zoo dat zy 360000 Apen by een hadden. *Ram* met zijn Broeder *Lekeman* en de Hooft-apan die om *Sytha* uyt geweest waren, trokken met zoo een machtigh Heyrleger op, komende aan den Oever van de Zee; tegens over *Lanka*, begaf hem *Ram* drie dagen in den gebede zonder eten of drinken, verzoekende dat de Zee hem een padt wilde banen, om met zijn volk door te wandelen.

De bruyzende Golven gaven aan *Ram* geen gehoor, uyt vreeze van *Rawan* te vertoonen, zoo dat *Ram* verbolgen wierdt, spannende zijn booge, dreyghde de Zee te doorschieten, ende zeyde: O ghy trotse Zee, zooghy my geen wegh bereyt, zoo zal ik van stonden aan u heen drijven, zoo dat daar men nu u weeldrige golven ziet, zal ik maken dat niet dan zandigh stof zal spelen. Doen rolden haar de Baren met ootmoet voor *Ram* neder, ende beraatslaagden hoe zy hem op de gevoeligste wijze een wegh zouden banen, haar t'eenemaal wech te pakken zoude te grooten schade voor de Visschen veroorzaken. Doen zeyde de

Hoe de Apen omtrent Agra

Hanuman komt by zijn Makkers, vertelt zijn wedervaren.

Vermaaoptocht van de Apen onder Ra gezagb. Sytha weder te ha van Ceylon.

Ram is verlegen te hy met al Apen over Zee zal komen, biddet derhalven ernstelyk.

de Zee, dat een onder zijn grootste Apen was *Sichem* genaamt, die eertijds by den Godvruchtigen *Narfy* gedient hadde, en van zijn Heyligh-
 heyt begaaft was, dat alle steenen die hy in 't water wierp, dreven, dat *Ram* hem zoude belasten, dat alle de steenen, die d'andere menighte van Apen aanvoerde, van hem maar zoude geraakt werden, om alzo een Brugge te leggen. Dit vondt *Ram* goet, en belaste dat men steenen by een zoude vergaderen van het naaste gebergte, die alle van *Sichem* wierden aangeraakt, en terstont de kracht van drijven kregen, zoo dat zy in korten tijdt een Brugge over Zee maakten van hondert mijlen langh, over welke *Ram* met zijn Heyrleger trok, en komende aan den Oever van *Lanka*, liet hy terstont de trommels roeren, zoo dat de Inwoonders en *Rawan* dit gewaar wierden, wiens Huysvrouw, aan *Rawan* verzocht, dat eens op de hooghte van 't huys wilde komen, om *Rams* machtige Heyrleger te zien. *Ram*, *Rawan* ziende op het dak, spande zijn booge, en schoot met eene pijl zijn thien Kroonen van zijn thien hoofden. Zijn Huysvrouw *Mandory* dit ziende, dat het nu noch voor hem tijdt was, om van zijn boos voornemen afstant te doen, zoo hy met zijn oudste Zoon en zijn gehele Landt niet wilde te gronde gaan, zeyde dat hy *Sytha* aan *Ram* zoude overgeven: want die u thien Kroonen met een pijl af-licht, wat zoude hem schorten dat hy insgelijks u thien hoofden niet zoude doen. Maar *Rawan* wees haar van de hant, hy hadde *Sytha* daarom niet overgebracht, dat hyze weder zoude geven, hy was getrooft alles af te wachten. *Ram* zeyde tegen zijn Broeder *Lekeman*, dewijl *Rawans* troftheyt noch niet wijkt, wy zullen hem de mate vol meten, dies zeyde hy tegen den aanzienlijken Aap *Anget*, gaat na *Rawan*, en bootschapt hem, (want wy willen een rechtvaardige Oorlogh voeren gelijk ons betaamt) dat hy *Sytha* weder geve, zoo niet, dat hy oorzaak zal zijn van

zijn eygen en zijns Landts verderf. *Rawan* hoorende dat deze Gezant zoude komen, riep al zijn Reuzen by een, hy liet ook thien Beelden na zijn gelijkenis oprichten met thien hoofden, en zette zich midden onder die Beelden, ook zat aldaar zijn Broeder *Bebickhem* met een Raatsheer van 't Rijk. *Anget* moedig binnen tredende, zeyde (zonder eenig ontzagh) van welke Teef zijn deze elf monstreuze Dieren geworpen, en welk is doch den *Rawan*, ik heb begeerte om wat met hem te spreken. *Rawan* zeer gramstorigh zeyde, wie is doch dezen Aap, die my dus schelt? wat hindert my dat ik u niet met eenen slag tot stof maäl. *Anget* zeyde, my luste wel eens mijn krachten aan u te toonen: maar nadien ik als Gezant aan u gezonden ben, moet ik my te vreden houden met het geen den machtigen *Ram* my belast, 't is dan zoo *Rawan*, dat *Ram* met zijn Heyr hier gekomen is, niet om u lant te verderven, maar zijn Huysvrouw *Sytha* te bekomen, van u vervoert en ontschaakt; dies zoo ghy u niet wilt schuldigh maken aan onnoozel bloet te vergieten, geeftze weder. *Rawan* zeyde zulks niet te willen doen, hy zoude alles af wachten. *Anget* bracht deze boodtschap aan *Ram*: maar *Rawans* Broeder met vijf van zijn voornaamste Raatsheeren, overleggende hoe *Rawan* niet machtigh was zulken Heyrleger te wederstaan, besloten na *Ram* te gaan, en veranderden haar in Apen, en vielen *Ram* te voet, op hope, dat als alle van zijn geslachte zoude gesneuveld zijn, dat hy dan in 't Rijk van zijn Broeder mocht succederen. d'Andere Apen van *Ram* haar voor verspieters aanzierende, vielenze op 't lijf: maar zy verontschuldighden haar, zeggende, dat zy by *Ram* moesten wezen om hem te spreken, en dat zy haar den wegh wilde wijzen, op dat zijn onschult mochte blijken. Den stercken Aap *Hanuman* quam op dit geruchte aan, en gaf deze vreemde Apen zulke geweldige vuyft-slagen, dat zy zuyzelden; ten laetsten

y pas-
 set over
 Rams-
 bgh met
 z: macht.
 dat in
 de weder-
 kst de
 maarde
 Fode
 Enmana-
 Hjel bou-
 n: waar
 in de
 chrij-
 ng van
 alabar is
 gbroken.
 rijt van
 im tegen
 wan.

Anget den
 gep wordt
 a Rawan
 ezonden
 het proteft.

Rawans
Vrienden
vallen van
hem af, en
gaan over
na Ram.

bracht men haar voor *Ram*, wel vast geknevelt zijnde, daar zy een voetval deden, daar de Broeder van *Rawan* zijn Broeders hartnekkigheid beklaagde, en hem in *Rams* genade overgaf, en beloofde hem alle trouw. *Ram* dede haar opstaan, en namze tot zijn Metgezellen aan, en belaste dat niemant haar meer zoude beledigen. Dit nam *Hanneman* of *Hanuman* zeer qualijk, die tegens *Ram* zeyde, men behoorde deze verraders om te brengen. *Ram* zeyde dat *Hanuman* zoude geruist zijn, alzoo hy onfeylbaar wist dat het trouwhertige mannen waren.

Rawans
hartnekkig-
heyt.

Rawan stierde 10000 geweldige Reuzen om *Rams* leger op te slaan, de Apen kloptenze alle doot, en aten haar vleesch op tot een ontbijt; daar na zondt hy onder den Overste *Braspet* 15000 Reuzen van aanzien, die zy voor een middaghmaal opnamen; naderhandt zondt *Rawan* twee Veldtoversten met 30000 Reuzen, den strijd gingh heevigh aan; maar alle Apen aan *Rams* zijde gesneuveld, wierden door *Rams* gezichte weder levendigh. Daar na zondt hy noch 30000 Reuzen, die alle ook wierden overwonnen, daar na noch 50000, die den zelve gang gingen. Naderhandt verzocht *Rawans* oudste Zoon alleen tegens *Rams* leger te strijden, 't welk de Vader weygerde, eyndelijk verhaalt hebbende zijn krachten hem van *Bramma* verleent, zeyde de Vader, gaat, en neemt 10000 wel-gewapende mannen met u. Hy quam dichte by *Ram*, en belaste zijn volk als Helden te strijden, en begaf hem in de lucht, en vloogh achter de Zonnewagen, hem achter een van de raderen verbergende; als nu boven het leger van *Ram* gekomen was, loste hy zijn kunstige pijl, die in een slang veranderde, welke slangh zoo veel duyzent slangen uytspoogh, dat niet een van de Apen overschoot, of hy was gevallen; de Reuzen dit ziende, beelden haar de overwinninge nu volkomentlijk in, en vielen met groote verwoedheyt op de gekn-

velde Apen aan, en versloegender veel. *Ram* dit ziende, ontzette zich, en vraagde aan *Rawans* Broeder, wat raadt hier toe was; laat, zeyde hy, terstont den gevleugelden *Garroude* roepen, voor wiens aanzicht alle de Slangen zullen vlieden. *Ram* stelde terstont maar zijn gedachten in 't werk, en *Garroude* stont in der yl voor hem vaardig; de Slangen verdweenen terstont, en alle de Apen wierden vry en ongebonden, en stelden haar dapper te weer als in het voorgaande. *Ram* beraatslaagde ondertusschen met zijn Veltoverste, op wat wijze men *Inderfiet*, oudste Zoon van *Rawan*, boven in de lucht zoude ombrengen. *Lekeman* boodt hier toe zijn dienst aan, dies vattede hy zijn Schildt in de vuyst, gorde zijn Sweert aan zijn heupe. *Hanuman* nam *Lekeman* op 't lijf, en na afscheyt van *Ram* en zijn Raad genomen te hebben, begaven haar in de Lucht. *Inderfiet* haar ziende, schoot heftigh met pijlen, maar *Lekeman* weerdeze met zijn Schilt dapper af, eyndelijk wierp *Inderfiet*, ziende *Lekeman* op hem naderen, pijl en boogh wech, en wilde mede Schilt en Swaert gebruyken; hier verhefte zich een groot gevecht, zoo dat elke slaghe klonk als een Donderslaghe in de lucht. Eyndelijk bracht *Lekeman* hem een slaghe tusschen hals en nek, dat d'ongelukkige kop van de romp afstoof, en voor zijns Vaders voeten neder quam, die zijn doot met nare woorden beklaagde, zeggende: Ik zal mijn zelve en al mijn Volk (en dat om u ellendige uytgank te wreken) opzetten. Zijn Huysvrouw *Mandory* deze klachten hoorende, quam ook voor den daghe, en ziende het doode hoofd van haren ongelukkigen Zoon, wierdt haar moederlijke hert zoo geraakt, dat zy bitter weende, en van mistroostigheyt het hayr uyt haar hoofd trok, slaande met haar vuysten op haren borst, zeggende: O hertnekkige en wrevelmoedige *Rawan*, was het u niet genoeg dat mijn jonghste Zoonne, tot voldoeninge van uwe geyle lusten,

Raat d.
tegen va
Rawans
Broeder.

Rawans
Zoon ge-
doot.

lusten , om den halsgebracht wierd ,
moft nu noch mijn eenighfte *Inder-*
siet dit bitter gericht opgedifcht wer-
den ? Staat noch af van u voorne-
men , geeft *Ram* zijn jonge Vrouwe
Sytha weder , de Goden willen zul-
ke onkuyfheyt niet ongewroken la-
ten , verſchoont u zelve en u Landt :
maar dit alles mocht niet helpen , hy
wees haar af , en wilde zijn dapper
gemoedt en fiere inborft door geen
tranen week gemaakt hebben ; hy
wifte genoeg wat hem te doen ſtont :
hy greep dan moedt , en wilde alles
wagen , hy roept den machtigen Reu-
ze *Coukeringh* zijnen Broeder . Van
Rogerius die de Hiftorie na luyd van
Padmanaba verhaalt . *Kompacarna*
genaamt c. 3. van de Godsdienſt der
Heydenen . Zoo doen ook noch de
Malabaren ; maar de *Benjanen* noe-
men hem *Coukering* . Deze ſliep
doorgaans 6 maanden achter een ,
en 6 maanden ſluymerte hy , een ee-
nige dagh is hy maar wakker , om
van ſpijze zich te verzadigen , ten
eynde het geheele jaar daar op mach-
teeren , hy ſprekt hem aan in zijn
ſlaap die boven 3 maanden niet ge-
duurt hadde , hy ſtiet hem aan ,
maakte hem wakker , en zeyde : O
Coukeringh , mijn Broeder , waakt
op tot mijn hulp , of wy werden alle
omgebracht . Hy ſchoot hier op
ſchielijk uyt zijn ſlaap , vragende met
vakerige oogen , wat'er gaande was ?
Rawan zeyde , daar is een machtigh
Leger van heylooze Apen , wiens
Veldtheer eenen *Ram* is , deze biedt
ons een geweldige ſtrijdt aan , mijn
beyde Zoonen zijn gefneuveld , ze-
ven van mijn voornaamſte Krijghs-
overſten zijn gevelt , meer dan zoo
en 22000 Reuzen en Krijghsknech-
ten zijn gebleven , nu weet ik geen
ander middel om haar tegen te ſtaan ,
als uwe groote kracht , en dat met
alle mijn Onderzaten , jongh en out
op haar aan te vallen . Den Reuze
zeyde , ongelukkige *Rawan* , wat
hebtge beſtaan tegens de Godtlijke
Rams heyrleger aan te gaan ? daar
hy een rechtvaardige en ghy een on-
rechtvaardige Oorloge aangaat , ik

heb dit alles in mijn ſlaap wel voor-
zien , ghy zult omkomen , en 't gant-
ſche *Lanka* bederven , u rijk zal aan
een ander gegeven werden . Dit ont-
zettede *Rawan* een weynigh , echter
zeyde hy , wat is daar tegens te doen ?
is het noodtlot zoo , en is het in mijn
voorhoofd zoo geprent , dat ik door
Ram aan mijn eynde zal gebracht
worden , zoo kan ik het niet ontgaan ,
ik heb het nu begonnen , ik wilde het
gaarn voleyndigen , bewijft my maar
uwe hulpe . Den Reuze zeyde , mijn
leven is voor u ten beſten , gebruykt
my waar ghy begeert . Volght my ,
zeyde *Rawan* , hy dan ſpande zijn
wagen in , die van thien paar Ezels
voort getrokken wierd , en verzach
zijn zelve met noodige Krijghs-ru-
ſtinge . *Rawan* liet oudt en jongh ,
Man en Vrouw , die in *Lanka* waren ,
tot den optocht roepen : daar quam
een ontelbaar getal van Reuzen en
alderhande ſlagh van Menſchen by
een . Den grooten Reuze reed voor
uyt , de ontelbare menigte volgh-
de hem na . *Ram* hadde ondertuf-
ſchen al zijn Apen in ſlagh-orde ge-
ſtelt , hy wifte dat den geweldigen
Reuze mede zoude komen , hierom
hadde hy eenige duyzent Apen ge-
ſtelt , om de hooge toppen der Ber-
gen ter neder te ſtorten , als den Reu-
ze zoude aan komen : maar dit alles
was vergeefs : want hy doorschoot
met zijn pijl den Bergh die op hem
aan quam rollen , ſchoon den Bergh
hondert mijlen groot was . *Ram*
vraagde aan *Bebickhem* , hoe men
den Reuze *Coukeringh* beſt zoude
ombrengen . Dit kan niet geſchie-
den , zeyde *Bebickhem* , of ghy moet
eerſt drie ſchreden te rugge treden ;
dat en doe ik niet , zeyde *Ram* , ik
ben van het geſlachte *Ketterys* , die
niet en mogen wijken , dan op ver-
doemeniſſe . Het moet evenwel ge-
ſchieden , zeyde *Rawans* Broeder , of
den Reuze kan niet overwonnen
worden : maar ik weet raadt , treedt
van uwen wagen , en blijft ghy ſtaan ,
zonder te wijken , en laat uwe Karos
maar drie ſchreden aarzelen . Dit
vondt *Ram* goet , ondertuſſchen

Rawans
Broeder,
den grooten
Reus, wert
van Ram
gedoodt.

dede den Reus een geweldige moort onder de Apen. *Ram* schoot den Reuze den kop af, 't welk een slag op aarde gaf, als of een Bergh ware gevallen, uyt welke een gantsche Riviere van zwart bloedt vloot. Den hoofdeloozen romp streed noch al tegens de Apen, zoo dat *Ram* hem verwonderde, dies vraaghde hy *Rawans* Broeder, hoe men deze romp best zoude krachteloos maken, laat, zeyde hy, een groot getal Apen een groot blauw kleet op speuren, 'twelk in *Indigo* geverft is, en dekt daar mede dezen romp, zoo zal hy terftont kout en onbeweeghlyk zijn. Hy zont dan eenige Apen uyt, die dit kleet gingen zoeken, gaande ondertusschen den hoofdeloozen romp voort met vechten en strijden: maar 't gingh haar als *Cadmus*, van zijn verslagen vyanden sproten wederom anderen: want door het gezicht van *Ram* wierden de dooden weder levendigh. De Apen brachten ondertusschen het kleet, men bedekt daar mede het doode lichaam van den Reus, welke daar na zich niet meer en roerde, maar bleef als een onbeweeglijke steenrots liggen midden op het velt. *Rawan* dit hoorende, bedroefde hem zeer, begaf zich na den Tempel van de Goddinne *Bowanni*, bereyde een groote kuyl, en vervulde die met versche boter, zandelhout, bloemen, ende andere welriekende dingen, en offerde also de Goddinne. *Rawan* hielt zich yverigh in den gebede, verzoekende krachten van haar te bekomen, waar door hy *Ram* zoude kunnen wederstaan; zijn gebeden zouden verhoort zijn geworden, ten ware door tusschen komen van den Aap *Hanuman* geweest waren, welke dit gewaar werdende; terftont een van de verslagen lichamen der Reuzen genomen heeft, ende wierp het doode lichaam in *Rawans* offer-vuur, zoo dat zijn Offerhande t'eenemaal onreyn en niet behaaghlyk wierd, want zy was als een vuyle stank in de neusgaten van de Goddinne, dies *Rawan* hier over vertoornt, nam voor den

Rawans
laatste of-
ferhande.

desperaten te speelen, ende riep het laatste van zijn Volk by een, uytgenomen zijn Vrouw, hy begeeft zich heftigh tegens de Apen in den strijt, de Apen wierpen geheele Bergen op hem, maar hy stuytede die af. *Ram* spande zijn booge, ende schoot hem negen van de thien hoofden af, doen riep *Ram*, O vermetele *Rawan*, houdt op, het is nu eenmaal bloedt genoeg vergoten, geeft my mijn *Sytha* weder, zoo wil ik noch u wonden heelen, en u verloren hoofden weder geven, en in u Rijk herstellen, anders zult gy alles verliezen. Neen, zeyde *Rawan* tegen hem, heeft den Hemel besloten dat ik door u zal omkomen, zoo is 't onmogelyk dat te ontgaan, ik heb zoo veel verloren, laat het thiende hoofd de negen volgen, ik wil liever sterven dan *Sytha* weder geven. *Ram* dit niet konnende verdragen, schoot hem de laatste kop af. Daar schermutste de twintig armen en de hoofdeloozen romp even als een gestoorde zwerm van byen door den anderen. *Ram* den Oorlogh willende eyndigen, sprak eenige heymelijke woorden, en besprengde den romp met water, en zy wierd als marmer-steen.

Rawan
gedoodt.

De Reus
verslagen
zijnde, en
zijn Broe-
der *Rawan*
begeeft zi-
ch Rawans
Vrouw on-
der Rams
beschermin-
ge.

Mandori de doot van haar Man gehoord hebbende, vervoegde haar na *Rams* Leger, en wierp haar voor zijn voeten neder met ongevlochten hayr en betraande oogen, en zeyde, Ach Godlijke *Ram*, hebt medeliden met my, ongelukkige Weduwe, hadde *Rawan* mijn raadt gevolgt, zoo veel onnozel bloet ware niet vergoten, noch *Lanka* verdorven: maar eylacen, ik schrik het te zeggen, hy scheen noch na Godt ofte Mensche te vragen, drie dagen na den anderen quam een ongelukkige Raven op het derde quart van den dagh met de kop na het Noordoosten gekeert, luyt en leelijk boven ons huys zitten krassen, 't welk een quade voorboode was, en een teken van nederlage; den eenzamen Nacht-uyl gaf ook een naar geluyt: maar alle waarschouwingh was hem te vergeefs, als ik hem zelfs wilde raden, wees hy my

Haar
woorden to
Ram.

e Vrouw
v. Rawan
de vuur
geyvert,
wt Ra-
wis Broe-
den
Ute.

my altijdt van de handt af, zoo dat geheel buyten schult ben, en vezoeke dat alleen onder uwe vleugelen mach verschuylen, om van alle leet bevrijt te zijn. *Ram* wierd met mededooogen beweeght, en zeyde, dat hy wel van hare godtvruchtigheyt verzekert was, zy zoude maar wel gemoedt zijn, en buyten alle vreeze, gaat, zeyde *Ram*, zevenmaal door de dampen tot het vuur, in de plaatze, genaamt *Tchie*, dan zult gy gerey-nicht zijn, en als een nieuwe teere maaght werden, en ghy zult *Rawans* Broeder ten Wijve werden, gaat ghy dan derwaarts, en doet dat u belaft is.

am ziet
wind zijn
binde
Sha, en
si orde
o. Cey-
le, en
wt zijn
ajek.

Ram herstelde alles, en wekte de verslagen Apen weder op, zettede *Bebikhem* in zijn Broeders *Rawans* plaatze, en belaste *Lanka* weder op te bouwen, en hy liet zijn rooze *Palinkijn* komen, en zeyde dat zy hem by *Sytha* zouden brengen onder den *Syssem-boom*, waar zy zat, die haren beminden man *Ram* ziende, hem dadelijk om den hals viel om hem te kussen, vertellende voorts wederzijds wat'er verder geschiedt was; *Ram* keerde weder in 't leger, en belaste zijn Apen, dat zy haar in ordre zouden stellen om af te trekken. *Ram* trok voor, de Apen volghden over de brugh van steenen; aan geene zijde van de Zee gekomen zijnde, belaste *Ram* de brugge te breken, en de steenen weder op 't landt te brengen. Zy trokken voort, en by het dal *Kiekenda* gekomen zijnde, riep hy *Sukkery*, dat hy zoude gaan rusten, en niet zijn onderdanen aldaar op zijn plaatze blijven, hy dankte hem voor zijn getrouwe diensten; maar *Sukkery* wilde dankbaarheid aan *Ram* betoonen, en hem tot zijn plaatze geleyden: het geheele heyrleger dan geleyde *Ram* tot in 't dorp *Barat-poeri*. *Rams* Broeders hem ziende, liep hem met vreughde tegemoet, en omarmden hem. *Ram* viel zijn oude Vader om den hals, zoo dat tranen van blijtschap in zijn grijzen baart neder rolden, zijn Moeder kon nauwlijks van blijdschap spreken,

reughdige
blyde
chalingh
n Ram
zijn
ndt.

men was over al vrolijk, zy begoten malkander met Rooswater en Saffraan, aten Betel &c. *Ram* zegende *Sukkery*, maar *Hanuman* bleef by hem, hy regeerde noch elf Jaar in vrede, en wan twee Zoonen, *Lan* ende *Chus*. Elf Jaren ten eynde zijnde, belaste *Ram* aan *Hanuman* elders te gaan, en dewijl hy heen gingh, voer *Ram* met al de Inwoonders der Aarde na den Hemel, uytgezondert zijn Zoonen.

De *Malabaren* verhalen wijdtloopigh, dat *Ram* zijn vrouwe *Sytha* wilde vermoorden uyt jalouzy, maar dat zy haar met een eed gezuylt heeft, door 't vuur verloft zijnde: naderhandt wierd hy weder jaloers, om dat *Sytha* op het verzoek van eenige Mevrouwen *Rawans* schaduwe op een plank geschildert hadde, want zy zeyde noyt *Rawan* gezien te hebben. *Sytha* zuylt haar de tweede maal, stekende haar hant in een pot met Slangen vervult, eed doende, en blijvende onbeschadicht.

Hanuman nu *Ram* ziende vertrekken, riep, O Goddelijke *Ram*! waar mede heb ik dit verdient? dat ik niet met u mach opgenomen werden? is dit voor al mijn trouwe diensten u bewezen? nimmermeer en hadde ik dit gedacht. *Ram* zeyde tegens *Hanuman*, weest wel gemoet, ghy en zult nimmermeer sterven, maar altijd leven, men zal u ter eeren gewijde Pagoden bouwen, ghy zult ook gedurigh de mijne beschermen, blijft dan gezegent, ende vaart wel. De *Malabaren* verhalen noch hoe dat *Sytha* uyt jaloersheyd van haar Man *Ram* voor de Elephanten wierdt geworpen, om vertrappt te werden, en hoe den Elephant achterwaarts week, ook hoe zy in 't Bosch ten proye der Tygers en Leeuwen werd gelaten, maar in alles om haar onschult onbeschadicht blijft.

Loon 0007
Hanumans
trouwe da-
den.

Dus eyndighde de tweede Eeuwe, die geduurt hadde na der *Benjanen* rekening een milioen twee hondert zes-en-tnegentigh duyzent Jaren, waar van *Ram* twee duyzent Jaren geregeert hadde, en verscheyde

de wonderen bedreven. Deze tweede Eeuwe werdt by de *Malabaren Treitagam* genaamt, by de *Benjanen Tretanike*.

Het V. Capittel.

Het achtste Autaar. Ouders, geboorte, en opvoedingh van Kifnas. Zijn wonderlijke verlossing en wechvoeringh. Ragia Kans tracht hem op verscheyde wijzen om te brengen. Kifnas werdt een Herder, en vlucht met de zijne uyt Goggel.

Deze achtste verschijninge heeft de meeste verborgentheden der Heydenen.

DEZE achtste verschijninge van *Vistnum* begrijpt veel dingen, en werd doorgaans onder de Heydenen gezeght de uytstekenste te zijn van alle: want *Vistnum*, zeggen zy, in zijn andere komste in de Werelt, was alleen bekleet met een gedeelte zijner Godtheydt, maar hier met zijn geheele Godtlijke natuur, zo dat den Hemel ledigh bleef. Met deze verschijninge neemt de derde Eeuwe haren aanvang, en 't is gebeurt na de uytlegginge der *Benjanen*, dat'er een *Ragie Kans* genaamt, woonde in de Stadt *Mottera*, 25 cos van *Agra* gelegen, by de Riviere *Siemmena*. Deze *Ragie* hadde een jonge Sufter, genaamt *Deuki*. Beneden de zelve stroom leght noch een Stadt, ongeveer drie cos aan d'overzijde van de Riviere *Goggel*, alwaar een *Braman* woonachtigh was, genaamt *Wassendeww*, zijnde *Braman* der Herderen. Deze *Ragie Kans* ziende dat zijn Susters *Deukis* tijdt genaakte, om, volgens hare Wet, ten huwelijk uytgegeven te werden, liet door de geheele Stadt om zoeken of'er niet een Jonghman mochte zijn, die haar waardigh was; maar neen, men vond niemand die haar waardig was: dies zond hy na de naaste Stad *Goggel*, om te vernemen of daar niemandt en was. De Gezant quam weder, en zeyde, een zeer Godvruchtige *Braman*, genaamt *Wassendeww*, die hy oordeelde haar waardig te zijn, en zy t'zamen het zelve oordeelende, gevonden te hebben, aan welke hy ook zijn Sufter ten huwelijk gaf; zy zijnde 12 Jaren out, en hy 19

of 20 Jaar, zijnde bequaam om vruchten van zoo een stam te komen. Het is gebeurt dat meergemelte *Raja* hem zelve aan zijn Inwoonderen vertoonde, en zijn Sufter *Deuki* liet voor hem komen, en verstaan hebbende dat'er een ervaren *Braman* gekomen was, liet den selven voor hem roepen, en zeyde, *Narret*, want zoo was zijn naam, ziet *Deuki* eens in de handen, en voorzegt my of zy gelukkig of ongelukkig, arm of rijk, veel of weynig Kinderen zal procreeren, of zy kort dan langh zal leven, gaat ront en spreekt onbeveynst. Deze maniere van handen te bezien, is onder de *Heydenen* zeer gebruykelijk, in de Beschrijving van *Ceylon*, p. 111. ziet den hoogh-geleerden Heer *Vossius* l. 2. *idololatr. c. 47. Chiromantes etiam manus partes singulis subjecere Planetis, tuberculum pollicis aut montem (ut vocant) Veneri, indicis Jovi, medii Saturno, annularis Soli, auricularis Mercurio, trianguli spatium Marti, hypotenar sive manus percussionem Lunæ.* Ziet *C. Peucerum* en *Georgium Ragusæum* l. 2. c. 1. *de divinat.* Den *Braman* haar in de handt ziende, zeyde, Heer Koningh, na dat de strepen en linen haar alhier vertoonen, zoo is zulks, dat haar zeven Kinderen staan geboren te werden, namentlijk zes Zoonen en een Dochter, waar van de laatste u leven, Kroon, Hooft en Rijk zal berooven, en op uwen Setel zal zitten. Dit bedroefde den Koningh boven maten zeer, dat hy van zijn eygen bloet zoude omgebracht werden, dies zeyde hy, dat *Deuki* van hem vertrekken zoude, en dat zy niet waardigh was dat men haar aan zag, belastende dat men haar nevens haar Man op een Slot zoude bewaren met sterke wachten, en alle de Vroed-vrouwen wierde bevolen, datze als *Deuki* zoude baren, terstont de vrucht zouden dooden, gelijk zy ook deden; zoo haast en baarde deze ongelukkige niet, of haar vrucht wierd gerooft, en by haar Broeder gebracht, die het nieuwgeboren kindeken by de beenenam, en vergruyfde de herffenpan

pan tegens de steenen, bekladdende de zale met breyn ende bloedt, dit pleeghe hy tot zes maal, te weten aan vijf Zoonen en eene Dochter; doen hy hoorde dat *Deuki* voor de zevende maal zwanger was, liet hy haar veel nauwer dan oyt te vooren bewaren, en sloot haar op in een ka-

mer, met zeven yzere deuren be-
waart, hebbende hondert Lijfwach-
ten rontsom haar, scherpelyk belaf-
tende, dat, wanneer zy maar het
Kindt hoorden schreyen, het hem
te kennen zoude gegeven werden,
om met die laatste te handelen als
met de zes voorgaande, om zijn

(M) Rijk

Rijk alzoo te behouden en te bevestigen. Den verstandigen Lezer zal hier en doorgaans in deze acht veranderingen zien, dat deze *Heydenen* de Historie van *J. C.* geboorte in den nacht &c onder de Fabulen van *Kisna* hebben verdonkert. 't Is dan gebeurt in de Maant *Souwanne*, op den dagh *Aethen*, zijnde de achtste dagh van de donkere Maan, dat haar tijdt van baren genaakte; zy was zeer bedroeft, denkende hoe ook deze hare vrucht deerlijk zoude vermoort werden. 't Geschiede omtrent middernacht, dat het geweldigh regende, en zy dus midden in deze zware gepeynzen zittende, verlost zonder pijn van een schoone jonge Zoon, wiens gelaat zulken helderen glans hadde als de Maan in haar volheyt; zy was zoo wel verblijt als verwondert over deze geboorte, maar beklaagde haar aanstaande ongeval: maar *Vistnum* (wiens Godlijke mogentheit in dit Kindt was) sprak en trooste zijn droeve Moeder, zeggende, dat zy goede moed zoude hebben, hy zoude wel middelen verschaffen om zijn Ooms moordadige handen te ontgaan, hy zoude haar ook uyt de gevangenissen verlossen, zeyde derhalven tegen zijn Vader, komt schort my op, brengt my na *Goggel*, aan gene zijde van de Riviere *Siemmena*, in't huys van den *Braman Nen*, wiens Huysvrouw *Jessonda* een Dochter gebaart heeft, verwisselt my voor haar, en alles zal gewenscht af-loopen. *Wassendeuw* zeyde, hoe waar dat mogelijk u uyt deze zoo nauw besloten kamer wech te voeren, daar geen mugge of de wint zelfs opening kan vinden. Doen zeyde *Kisna* (zo was het Kindt genaamt) de deuren zullen voor u wijken, en de Wachters zullen zoo hart slapen dat geen van alle u zal gewaar werden; terwijl *Kisna* noch sprak, sprongen de sloten op, de grendelen wierden los, de zeventzere deuren openden haar. *Wassendeuw* dan nam de Jongen op, en bracht hem onverhindert door de Wacht. En nu aan de Riviere *Siemmena*, tegen over de Stadt *Goggel* ko-

mende zag *Kisna* Vader hoe krachtig vol en snel af-lopende de Riviere was, zijnde in 't midden van de regentijt, stont derhalven zeer verlegen. *Kisna* zeyde tegen de Rivier, dat zy haar van een zoude splijten, op dat zijn Vader hem daar door drooghs voets mochte brengen, terstondt scheurde zich de Rivier van een, en daar wierd een droogh padt bereyt, een groote Slange achtervolghde haar, en diende met zijn hoofd voor een Zonne-scherm, om den regen te stutten; (by de *Benjanen* wordt deze Slange genaamt *Sickenasy*,) tot dicht by des *Bramans* huys, en ging doen zijns weeghs. Hier gekomen zijnde, opende haar de deure van zelfs, zy traden vrymoedig binnen, zy zagen dat den *Braman* met zijn Vrouw in een diepen slaap lagen, dies hy (zonder dat zy 't gewaar wierden) zijn Zoon verwisselde, en nam het Meysken op zijn schouderen, en voerde het na zijn gevangenisse. De Rivier maakte hem eene bequame doorgank, hy vont alle de Poorten noch open, en de Wachters slapende, zoo ras hy de eerstedoor gingh, sloot hy haar van achteren toe, hy gaf zijn Vrouwe dit Meysken over, 't welk terstont begon te weenen. De Wachters ontwaakt zijnde, openden op dit geluyt de Poorten, en zagen deze twee ongelukkige, en namen het jonge Kint van haar, en brachten het voor *Ragia Kans*, die het ziende, zeyde, wat heeft den zinneloozen *Braman* mogen zeggen, nademaal dit een Meysken is, evenwel uyt vreeze dat het hem eenigfins mochte hinderen, wilde hy het zelve dooden, en meynende het Kindt tegen de steenen aan te kletsen en te vergruyzen, ontslipte het hem uyt de handen, en vloogh op, zeggende, Ach arme verwoede Bloethondt, wat mooght ghy my trachten om te brengen, ik en ben het niet: maar hy die u van Hooft, Rijk en Kroon zal berooven, en de doot van zijn vijf Broeders en Suster zal wreken, is binnen de Stadt *Goggel* in goede verzekertheydt. Hier mede vloogh het Kint na de lucht, alwaar

Ziet hier verduystert de Kindermoort ten tijden Herodes, en de vlucht na Egypten.

alwaar *Vistnum* het in den blixem veranderde: want de blixem was te voren niet meer gezien. *Ragie Kans* hier van zeer verschrikt zijnde, liet zijn Rijks-raden by een roepen, en vraaghde haar wat hier uyt te voorzien was, niemandt wist de rechte verklaringe te doen, dies hy treurig wierd en vol gepeynsen. Ondertusschen quam hem ter ooren dat'er binnen *Goggel*, by den Godvruchtigen *Braman Nen* een schoone Zoon was, wiens gelijke noyt gezien was; hy vreezende of die wel de wreker van zijn Sisters en Broeders doot mochte zijn, gelijk het Meysken hem gezeyt hadde, overleyde vast hoe hy deze Jongen aan kant zoude helpen, met openbaar geweld dorfde hy het niet in 't werk stellen, uyt vreeze van oproer onder zijn Onderdanen, byzonder om de Godvruchtigheyt van dat huysgesin; hy riep derhalven zijn oufste Sister tot hem, en zeyde: O *Poetena*, zoo ghy my en u leven lief hebt, zoo doet my ditten dienst, neemt geschenken met u, gaat na het huys van den *Braman*, ziet dat ghy het Kindt aan u borsten te zuigen krijgth, en bestrijkt uwe tepels met het krachtighste venijn, en zoo zult ghy het ombrengen en dooden. Zy nam dit aan te doen, gaat na de Stadt *Goggel* met byzondere presenten en geschenken, en komt by de Kraam-vrouw, wenscht haar veel geluks, en geeft haar groote geschenken, verzoekt het jonge Kint eens op haar schoot te nemen, 't welk haar toe-gereykt werdt, zy bekende dat zy noyt schoonder Kint had gezien, en zeyde, het moeyt my niet dat ik de moeyte en de reyze hebbe aangenomen, zy speelde met het Kint, en kustte het, ten laatsten opent zy haar venijnige borsten om het teere wicht te zuigen: maar wat zal hem het venijn schaden, die het krachtighste venijn *Sahaer* uyt het herte van de Zee wech genomen heeft, en in zijn boezem bewaart? och niet met allen. Hier staat niet te verwachten als dat de gene die dit Kindt willen dooden, haar zelve de doot verhaa-

ften. Het Kint verteerde niet alleen het venijn, maar ledighde alle de melk-aderen, en te gelijk ook de holle bloet-aderen, zoo dat zy kout en doot ter aarde viel. *Ragie* deze droeve mare hoorende, gink na het Slot, daar zijn Sister *Denki* met haar Man was, en zeyde: Waarde Sister, ik heb tegen *Vistnum* en u gezondigt, en dat de sterffelijke Menschen het nootlot niet en kunnen ontworstelen zie ik nu wel, gelieft dan het vorige leet niet meer te gedenken, maar vergeef het my, ik ontsla u van deze kerker, gaat waar het u goet dunkt, wilt doch nimmermeer wraakgierigh over my zijn; zy beloofde dat zy het niet zoude wreken van haar zijde, verwachtende wat den Hemel zoude doen. Hy nam haar dan in zijn huys, maar konde evenwel niet gerust zijn, het Kindt binnen *Goggel* woelt hem nacht en dagh in de hersenen, hy is steeds bekommert hoe hy het zelve van kant brenge, hy roept zijn Geheym-raden; en vraaght haar of niemant van haar allen was die eenigh middel daar toe konde bedenken; den Visir of naaste aan den Koningh zeyde, hoe dat een machtige *Deyt*, genaamt *Secktafor*, binnen *Mottera* was, die de gave hadde, dat hy zich in een Os ende in een Akker-kar konde veranderen, dat men die derwaarts zoude zenden, om het Kindt wech te nemen, en met het zelve in de Lucht te vliegen, en het daar te vermoorden; dit vont de Koningh goet, en zont de voornoemde *Secktafor* daar na toe, om alles wel te verrichten. Hy begaf zich terstont aan gene zijde van de Rivier *Siemmena*, en de Stadt *Goggel* genakende, veranderde hy zich in een gierlijk Akker-karretje, met twee schoone kleyne witte Osjes met vergulde hoorntjes, liep de straten van *Goggel* daar mede op en neder: yder verwonderde zich over de aardigheydt en gierlijkheyt van het Karretje, ten laatsten quam het door de straat, in welke den *Braman Nen* woonde. Nu was'er een van de Buurvrouwen welke *Kisnas*

Een tweede
list van Ra-
gie Kans,
om Kifna
om te bren-
gen.

Ragie
Kans
oeft Kif-
na te doo-
nen.

Moeder bezocht, welke dit schoon aantrekkelijk Kint op de arm nam, en het Karretje ziende voor de deur staan, zettende zonder achterdocht het Kindt daar op. Hy gevoelende dat hy zijn gewenschte vracht op hadde, verliet de Aarde, en vloogh met het Kint na de Lucht. De Moeder dit ziende, riep ô *Vistnum* of *Mahadeww*, bewaart mijn Kint, bewaart mijn Kint. *Kisna* boven komende, nam een groote manlijke gedaante aan, en gaf den *Deyt* zulken trap op zijn herte, dat zijn ziel in de lucht verstoof, en dat grof en zwaar gestelt plofte op d'Aarde, zoo datze daverde. *Kisna* nam wederom de gedaante van een Kint aan, en quam met dit zware lichaam, zittende boven op 't zelve, beneden. De Ouders waren verheught datze haar Zoon onbeledight t'huys zagen, zy zeyden, wat zal eyndelijk van dit Kint werden? zoude hem wel een der vergode Autaars haar weder in deze gedaante vertoonen? kom laat ons offerhande doen aan Godt, en dankbaarheidt bewijzen voor onze wederom verkregen Zoon, zy gaven groote aalmissen aan den Armen, en offerden rijkelijk. *Raja Kans* ziende dat deze *Deyt* of Reuze omgebracht was, riep andermaal heymelijk zijn Raden, vragende wat hem te doen stont: want hy vreesde dat niemand dan dezen Jongen hem van Hooft, Kroon en Rijk zoude berooven. Ten laastten zeyde een van de Rijksraden, daar is den Reuze of *Deyt Turnawent*, deze (zoo hem anders yemant kan ombrengen) zal het zijn, hy heeft de macht van zich in een dwarl-windt te veranderen, deze moet ghy, ô Koningh! derwaarts zenden om uwe last uyt te werken. Dit vont den Koning goet, en spoedighde hem in der yl af; de dwarlwint rolde over de Rivier *Siemmena* over *Goggel*. *Kisna* alles wel bewust zijnde, zag den dwarlwint aan komen, zoo als zijn Moeder hem voor de deur de mamme gaf, hy maakte zich terstondt zoo zwaar, dat zijn Moeder hem niet konde houden,

De derde
lijst van Ra-
gie Kans,
om *Kisna*
te dooden,
welke mede
te vergeefs
aangewend
werdt.

maar zeegh van haar schoot af; den wint genaakte het Kindt, nam hem op, en voerde hem in de lucht. De Ouders ziende het Kindt van voor haar oogen verdwijnen, heften een naar geschrey op; zy baden andermaal tot Godt, en riepen *Mahadeww* of *Vistnum* ernstelijk aan. *Kisna* boven komende, nam wederom een manlijke gedaante aan, en vattede dezen *Turnawent* by de keele, ende stiet hem met zulken kracht de strot in, dat zijn vervloekte ziel ruymen moste. *Kisna* nam terstont zijn oude kintsche wezen weder aan, ende zettende zich op den dooden Reus, die neder vallende, recht voor den *Bramans* deur zulken slag gaf, dat de geheele Stadt *Goggel* daar van schuddede, als van een gevaarlijke Aardbevinge; elk quam tot de plaats geloopt om dit wonder te bezichtigen; men zeyde, zoude dit *Vistnum* wel zelve zijn, ofte yemant anders van de Goden? ofte *Prassaram* welke in deze gedaante zijn neder gedaalt; zommige bewezen hem Godtlijke eere, andere spotteden daar mede, den *Braman* wilt zelf niet wat hy denken zoude; zijn Ouders baden Godt, dat hy doch dit Kint altijd wilde behoeden en bewaren, dede groote aalmisse tot dankbaarheid van deze tweede verlossing. De geruchten van dit Kindt liepen niet alleen door de Stadt *Goggel*, maar het gantsche Landt rondtom. *Kisna* zat boven op den Reus zeer verdrietigh schreyende, dies hem zijn Moeder op nam, en aan de borst leyde, maar hy wilde niet zwijgen; ten laastten leyde zy hem in een wiege ofte hanghmat, en zeyde, hy zoude zwijgen, zy wilde hem wat deftighs vertellen; zy hief de geschiedenis van *Ram* op, wie zijn Ouders waren, en welk zijn bedrijf, hoe hy by den *Braman Wiswamenter* ter School lagh, hoe door zijn kunstigh schieten met de booge *Sytha* had bekomen, en voort den aenkleve van dien, boven verhaalt. *Kisna* dit hoorende, vloogh uyt de wiegh, en stondt met pijl en boogh in de handt

Wonderlij-
daad van
Kisna, no-
in de *Wieg*
leggende.

in de gedaante van *Ram*, en riep tegen zijn Broeder *Lekeman*, tza op Broeder, laat ons den *Rarwan* na jagen, en *Sytha* wederom halen. De Moeder van *Kisna* wierd hier op zoo verbaast, dat stom stondt van verwonderingh, als zy hem in deze gedaante zagh, en wilde hem aanbid- den, en zoo ras *Kisna* wederom zijn Kindts gedaante aannam, meynde zy dat het een droom geweest was. Hier na was *Kisna* wel te vreden, en sliep geruyst in zijn hanghmat; hy wies op in alle schoonheyt, en groeyde op eenen dagh meer dan andere in vijf dagen. Het gebeurde eens dat zijn Moeder, na de wijze der *Benjanen*, in een groote goude scho- tel, Rijs, Melk, Achaar ende Moes opdiste, hy zeyde tegen zijn Moe- der, ik begeere die spijs niet te eeten, zy zoude de gerichten onder malkanderen wel door mengen, en roeren, dan zoude zy hem aange- naam zijn. De Moeder voldeed zijn verzoek, echter zeyde *Kisna* ander- maal, dese spijs lust my niet, ten zy ghy die weder van een scheyt; de Moeder zeyde, dat is geen werk van een sterflijk mensch: maar al- leen Gods werk. *Kisna* leyde de handt op de spijs, terstont schey- de zich alles van een. De Moeder dit ziende, sloot alles in haren boe- zem op, en verwonderde haar ten hooghsten. *Nen*, den Braman der Herderen zijnde, erneerde zich met Vee en Koeijen te houden, wel- ke tzeders *Kisna* komste t'zijn- huyze met groot getal vermenigh- vuldighden; ja tot negenmaal hon- dert duyzent toe. 't Gebeurde eens, terwijl *Kisnas* Moeder bezigh was met Boter karnen, dat hy haar om een weynig Boter bad, 't welk zy hem ook gaf: maar hy wilde meer heb- ben, 't geen zy hem weygerde. De Moeder uyt de Stadt gaande, stak *Kisna* een hoop van den Boter weg, de Moeder t'huys komende, zagh dat alle de Boter wech was, en vraaghde *Kisna* waarze gebleven was? de Katten en Ratten hebbenze gegeten, zeyde hy; waar op zijn

Moeder hervatte, dat is onmo- gelijk, zeght my waar de Boter is, wel ziet, zeyde *Kisna*, zijn mond open doende, of ik de Boter hebbe op-gegeten, en hy spalkte zijn mond zoo wijt op, dat *Kisnas* Moeder in de zelve zagh de geheele Werelt, met alle hare Wateren, Boschagien, Menschen, Vee, Vogelen, en Vis- schen, Zonne en Mane ronts om met een blaauwe Lucht omtrokken. Doen dachte zy dat dit geen men- schen Kindt, maar God moest zijn: maar zoo ras *Kisna* weder zijn Kind- sche wezen aan nam, vingh zy we- der aan te vragen na de Boter, en een rijsken by geval daar ziende, nam zy van de vloer op, en dreygh- de *Kisna* daar mede, zeggende, hy zoude de Boter aanwijzen, hy dit ziende, liep de Stadt uyt, de Moe- der hem na, maar zy kon hem niet achtervolgen, hy was vaardiger, eyn- delijk bleef hy staan, en dacht wat is 'er aan gelegen, of zy my een slagh 2 a 3 geeft? het betaamt my niet haar dus moede te maken. Zy dan- gaf hem 3 a 4 slagen, en vraaghde weder na de Boter, hy zeyde dat de Katten en Ratten die hadden opge- geten. Zijn Moeder beter wetende, nam alle de touwen van de negen- hondert duyzent Koe-beesten, en wilde die aan een knopen, om hem daar mede vast te binden: maar de knopen en wilde niet houden, hoe dat zy het ook schikte. *Kisna* zien- de dat zijn Moeder hier over onver- duldigh wiert, liet toe dat de kno- pen hechten, en dat zy hem daar mede vast bond; zy liet hem zoo een wijltijds staan, en gingh yets om- trent haar Buuren verrichten. *Kisna* begon bitter te weenen, de Moeder zulks hoorende, quam in huys ge- loopen, en maakte hem los. 't Ge- beurde eens hier na, dat zy om te melken achter in de stal was gegaan, zoo was daar een Koe-beest, ge- meenlijk slaande, als hem de melk wierd afgetapt; zy belaste dan dat *Kisna* het Dier met een stok zoude dreygen te slaan, om niet uyt te schoppen, dit dede hy. De Moeder

Hier blijkt datze yets van Sim- zom keb- bengeboort.

Een ander
bewijs van
Kisnas god-
lijke macht.

bezig zijnde om de melk uyt de speenen te halen, zag dat zy haar geele kopere pot, *Kelsia* genaamt, vergeten hadde, om het nat te vangen; dies zat zy zeer verlegen, en was onzeker wat zy doen zoude; *Kisna* bood wel zijn dienst aan om de pot te halen: maar daar toe kon zy niet verstaan, om reden, dat zy zorghde het ongezont voor 't beest te zijn, en dat uytslaande haar mocht ontloopen. *Kisna* zeyde, weest gerust, Moeder, ik zal de pot wel bekomen, en evenwel hier blijven, dit gezeyt zijnde, reykte hy zoo ver uyt dat hy de melk-pot betaste, en zijn Moeder gaf, waar over zy haar zeer verwonderde, hy herstelde zich terstont in zijn kinderlijk beeldt. Voorts zoo wierd om *Kisnas* wil niet alleen den *Braman* en zijn vee gezegent, maar ook gantsch *Goggel*, zoo dat de geruchten tot *Ragia Kans* quamen, die aan den Gouverneur belaste, dat alle de Inwoonders van die plaats sware tollenen en schattingen zouden opgelegd werden, op dat zy haar niet in weelde verheffen, de hoornen tegens de hooge macht zoude op steken. Hier in wierd den Koning (na de wijze des Lants) terstont gehoorzaamt. Men leyde de Inwoonders yzere jokken en zware onverdraaglijke lasten op den halze. De Herders (want de meeste hoop maakte die uyt) onder de Stedelingen spander 'samen aan, ende veel van *Kisna* behoorden gezien hebbende, besloten hem daar over te begroeten en aan te spreken; zy komende by hem, vraaghde wat hy haar voor raad gaf, of zy zouden blijven met haar vee, dan elders verlichtinge zoeken, dan of zy na de gezegende gras-rijke Valleye van *Perwet* wilde trekken. *Kisna* zeyde, zy zouden optrekken, hy zoude ook zijn Vader ende Moeder daar toe bewegen; zy verlieten dan alle de Stadt *Goggel* op haar bestemde tijt. *Kisna* gingh voor uyt, alle de Herderen volghden hem eenparigh achter na, met al haar vee en have, eyndelijk quamen zy aan 't geberghte *Perwet* of ouden *Perwet*,

welkers heerlijke Valleye langhs de Riviere *Siemmena* strekte, voorzien met duyzentderley bloem-rijke boomen, op welke alle zoet-zingende Vogelen rusten, de Valleyen waren zoo vruchtbaar, dat hoe meer het gretigh ende noyt verzadighde Vee het gras affchoer, hoe meer het aangroeyde, zoo dat *Kisna* zelfs over deze welluftige plaatse verblijft was. Zy dan met den anderen verkoren een schoon Dorp tot haar wooninge, en gaven het de naam van *Brindawink*. *Kisna* begaf zich mede tot het Vee-hoeden en Herders ampt, hy kleede zich na die wijze met een krans van opstaande pauwe-pluymen, een fijne schape-wolle Py, en had een Fluyt om te speelen.

Kisna
wordt zel-
een Herder

Het VI. Capittel.

Vervolg der aanslagen van Ragia Kans tegen Kisna door eenige Reuzen Raja Inder en Bramha. Kisna maakte een Peerl-boom, werdt Koningh der Herders.

R*agia Kans* deze tijdinge gehoorthebbende, was zeer vervolgen over het verlies van zijn schattinge, en d'Inwoonders van *Goggel*, hy liet weder aan alle kanten vernemen of niemandt dezen *Kisna* konde ombrengen, eyndelijk quam een *Deyt* ofte Reuze *Bacassar* genaamt, die hem in een Reyger konde veranderen, die op het gebodt van *Ragia* hem herwaarts schikte; hy daar komende vat *Kisna* by het lijf, en vloog met hem in de lucht, zijn Medemakers liepen en vloden alle (als zy dit zagen) na haar verblijf-plaatse, en gaven het geschiede zijn Ouders te kennen, die hier over wederom verflagten wierden, en Godt voor hem baden. Den Reyger pooghde *Kisna* in te slikken, die al by na in 't midden van de keel was, *Kisna* belette zulks, zich in een vuur-vlamme veranderende, die den flokker de strot niet alleen verzenghde, maar ook verbrande, zoo dat *Kisna* zachjes na beneden daalde, en liet den flokop met zijn verzenghde vee-
ren

*Vierde aan-
slag van
Ragia
Kans om
Kisna te
vermoor-
den, die o-
tot ydelhe-
verdwijnt.*

Ragia
Kans legt
zware la-
sten en tol-
len op de
Herders
van Gog-
gel, om die
met Kisna
te onder-
drukken.

De Her-
ders klagen
hier over
aan Kisna.

Alle de
Inwoonders
van Gog-
gel verlaten
haar plaat-
se, en bege-
ven haar na
Perwet.

ren van boven neer tuymelen, zoo dat zijn lijf door de vlam tot asch en stofverteerde. *Kisna* ziende dat alle zijn Mede-herders vertrokken waren, verzamelde zijn Vee mede by een, en dreef de zelve ter stal. De Ouders hem onverzeert ziende te huys komen, waren zeer verheught, gaven aalmiffen tot teken van schuldige dankbaarheidt, yder verwonderde zich over deze geschiedenisse. De geruchten vlogen snel na *Ragia Kans* Hof; hy zent een andere Reuze, die aannam *Kisna* om te brengen, zijn naam was *Wickeraak*, hy komende by *Kisna*, zijn Vee drijvende, en op de Fluyt spelende, veranderde zich in een Jongen, en gingh hem eerst vervoegen by *Kisnas* gezellen, om met die al speellende te worstelen, op dat hy gelegentheydt mocht bekomen om met *Kisna* hant gemeyn te werden: maar *Kisna* wetende waar om hy quam, trad na hem toe, en gaf hem zulken trap op het hart, dat op de zelve plaats doot bleef; den avont aangekomen zijnde, dreef met het Vee na de gewoonlijke rustplaats; yder vertelde het wonder dat op dien dagh geschiedt was. Den *Ragia Kans* dit alles gehoord hebbende, zent den verwaarlijken Reuze *Agasor*, wiens Ingewanden niet dan vuur-vlammen zijn, om deze *Kisna* van't leven te berooven, die hem van de overwinninge genoegzaam verzekerde: deze gingh zich op den wegh dicht by der Herderen hutte neder leggen, en spalkte zijn afgrijffelijke kaken op, zoo wijt dat zijn kin en zijn bekeneel verre boven de wolken uyt stak, zoo dat men niet anders zien konde of het was de gewoonlijke wegh tot het Dorp daar de Herders woonden, zijn tanden deden haar op als terry-boomen, die een zoete drank van haar geven, zijn keelgat als den ingank ofte poorte van de wooning der Herderen. Des avonts quam *Kisna* zijn Vee drijvende na stee, geen van alle zijn metgezellen merkte dit bedrogh. Den Reuze *Agasor* merkende datse binnen zijn

tanden waren, sloot zijn mont toe, terstont begon zijn inwendig vuur te blaken; hier op vraagden de Herders waar zy waren, en kreten zeer jammerlijk, ziende haar en haar Vee in zulken vlam; zy vraagden of zy in de Helle waren, of dat het het Persiche vuur was, zijnde een alrijt gloeyende kloot, voor een God in Persen gehouden, of wat vlam dit mochte zijn? *Kisna* zeyde, weest onverzaaght, ik zal u uyt alle gevaar redden, hy veranderde zich in een grooter en grover gedaante, zoo dat *Agasor* hem niet en konde vatten, maar hy berste van een als een rijpe vijge; doen gingen de Herders met haar Vee al huppelende onbeschaadicht den brant uyt, en t'huys zijnde, verhalen zy wat *Kisna* wederom gedaan hadde. *Ragia Kans* alzo het geheele Lant van dit wonder-werk vol was, hoorde deze geruchten, dies verzoekt hy den Reuze *Dawanneel*, die zich in verteerende vuurvlamme veranderen konde, om te zien of hy niet meer als d'andere konde verrichten; hy quam dan ter plaats daar *Kisna* met zijn Makkers het Vee hoede, daar stelde hy alles in een lichter lay en vlamme, zoo dat niet alleen de boomen, maar t'gras en groente daar van wiert aangevat. De Herders begaven haar op de vlucht, zy liepen na *Kisna* met haar Vee, die wat bezijden af weyde, zy riepen, O *Kisna*, help ons, help ons, ô *Kisna*. *Kisna* dit ziende, ley zijn roode Herders-staf neder, gort zijn wollige py dicht om zijn middel, en met alle macht peurt hy na zijn vyant, hy greep hem zoo nauw; dat hy al zijn aangestoke vuur door zijn mont verteerde; hy weder by zijn Makkers komende, zagen zy dat het vuur al verteert en uytgebluscht was, ofte verdooft, zoo dat geen schade geschiedt was. Yder prees en verhefte *Kisna* met zijn wonder werken tot den Hemel toe. *Ragia Kans* quam dit gerucht haast ter ooren, die van spijt meynde te bersten; hy was zeer bekommert, ende in zijn zware gepeynzen zijnde, quam den

de aan-
slag van
Ragia
Kans op
Kisna.

Zevende
aanslag van
Ragia
Kans op
Kisna.

este aan-
slag van
Ragia
Kans op
Kisna.

Reu-

Achtste
aanflagh te-
gen Kifna.

Reuze *Kasep* zijn dienst aanbieden, zeggende: O Koningh, staat op, laat my toe tegen *Kifna* te strijden: want ik kan my in zulken grooten afgrijffelijken Ezel veranderen, dat alleen het bloote gezicht yemant den dood en uytterste vreeze aan jaaght. Gaat, zeyde *Ragia Kans*, stelt uwe gaven in 't werk. Hy vond *Kifna*, hoorende een *Benjaans* Herders lieden speelen en queelen, vermakkende zich ondertusschen het weeldrigh Vee in de grazige en geurige landdouwen. Den Reuze quam ondertusschen in de gedaante van een schrikkelijken Ezel, zoo dat al de Herders van vreeze vluchteden zonder ommezien na *Kifna*, die haar, zoo verbaast ziende, zeyde, wat is 'er? Zy gaven hem de zake van den vervaarlijken Ezel te kennen. *Kifna* leyde zijn Herders pijp neder, en gorde zich aan, kom, zeyde hy, brenght my by dit Monster, ik zal het tegen gaan; hy den Ezel onder d'oogen ziende, zettende hem schrap; den Ezel van gelijken met opgesperde kaken happende. *Kifna* ontdook de beet, en schoot den Ezel na het achterste been toe, in meyninge hem daar by te vatten: maar den Ezel gaf hem zulken slagh, dat wel tien schreden drijvende van der aarde op stooft. *Kifna* ziende dat het zoo niet gaan wilde, vertoonde hem terstont in grooter gedaante, en vattede hem by 't achterste been, slingerde hem drie vier maal over 't hooft, en sloeg hem met zulk een kracht ter aarde, dat hy zijn ziele most op geven; hier over stont yder een verbaast; deze geschiedenisse quam *Ragia Kans* ook ter ooren. *Bramba* alle deze dingen wetende, zeyde, ik zal eens neder dalen, om te zien of niet meer dan menschelijke krachten in dezen *Kifna* zijn, en of daar niet eenige Godheyt by en is. Hy quam by *Kifna*, daar hy met zijn Makkers het Vee hoede; *Bramba*, een weynigh ter zijde geweken, stal al het Vee. De Herders quamen schreyende by *Kifna*, haar noodt klagende. *Kifna* zeyde tegens de Herders, dat zy

goetsmoeds zouden zijn, en dat zy altezamen haar oogen zouden sluyten, 't welk zy deden. *Kifna* dede zoo veel Vee te voorschijn komen als zy gemist hadden, t'eenemaal gelijk het gestolen. *Bramba* verscheen voor *Kifna* een Jaar na deze geschiedenisse, en bracht al het ontroofde Vee weder, biddende om vergiffenis aan *Kifna*, betoonende dat hy dit alleen gedaan hadde om zijn Godlijke kracht te beproeven. *Kifna* zeyde tegen *Bramba*, dat hy na boven zoude vertrekken ende waarnemen dat hem bevoolen was, en hy dede het Vee verdwijnen, en behield het oude dat *Bramba* weder gebracht hadde. 't Gebeurde dat de Herders haar Vee op den middagh na de Riviere *Siemmena* dreven, om te drenken, 't welke na dat het den dorst verslagen hadde in de klare stroom, alle quam ter neder te vallen en te sterven. *Kifna* dit ziende, zeyde, hoe komt deze Rivier nu zoo vergiftigh, daar wy ons Vee zoo menighmaal onbeschadicht ingedrenkt hebben. 't Was hem wel bewuft, hoe dat *Garroude* tegens de vervaarlijke Slangh *Kallinaegh*, die hem in de Wildernisse en yffelijke Spelonke *Rammene Drepek* onthoudt, gevochten hadde, en dat *Garroude* de zelve verjaaghde, wanneer hy weygerde hem aan te bidden. Misschien dacht *Kifna*, zal dat vergiftigh gedroght hier zijn schuyl-plaatse genoomen hebben. Terwijl hy in deze gedachten zat, quamen zijn Metgezellen al weenende haar nood klagen, zoð *Kifnas* krachten nu yets vermochten, hy wilde haar te hulpe komen, hy zeyde, weest te vreden, Makkers, ik zal de oorzaak van dit quaat haast uyt-vinden. *Kifna* dan klom op een hooge Palmeer-boom, daar boven zijnde, nam hy voort zijn witte vel en zwarte huydt aan, en verdoppelde het getal van zijn Armen, en doen riep hy *Garroude* tot hem, en zeyde, gaat na *Bramba*, en zeght hem, dat hy my die dingen ter handt stelt, die ten tijde

Wonder-
werk van
Kifna.

Bramba
steelt *Kif-*
nas en alle
der Herde-
ren vee, om
een proeve
van zijn
Godlijkheyt
te nemen.

van

van *Couram* uyt de Zee gekarrent zijn, en tot mijn komfte bewaart. *Garroude* vloogh in der yl na *Bramma*, en bracht aan *Kisna* den *Sianko* ofte recht-gekeerden Kinkhoren, en de groote fchoone vrouwe *Lekfemy*, en het juweel *Koulenkmany*; dit bekomen hebbende, wapende hy zich in dezer maniere, in d'eene handt nam hy de Kinkhoren, in d'andere een yzer, in de derde een geweer, en in de vierde zeker bloem, en sprong zoo van boven neder in de Rivier; zijn Makkers dit ziende, meynden dat het een werk van wanhope was, het geruchte liep doorgaans, *Kisna* had zich in 't water geworpen om te verdrinken; zijn Ouders dit hoorende, waren vol droefheyt, en liepen na buyten, en zagen met veele die haar volghden, al't Vee op het velt doot neder liggen, dit vermeerderde de droefheyt, de Moeder van *Kisna* wilde haar verdrinken in de zelve Rivier, maar haar outfte Zoon stuttede haar, en zeyde, *Kisna* zoude zich wel redden, van welkers krachten men zoo veel proeven gezien hadde, dies liet zy haar gezegen. *Kisna* op den gront van de Rivier gekomen zijnde, wierd van de Vrouwe en Onderdanen van de geweldige Slang *Kallinaeg* gezien, welke zeyde, van waar deze Godlijke Jongelingh? wat komt ghy in deze vuyle diepe en flibberige gronden uyt-richten? want zoo de groote Slangh u gewaar werd, hy zal u dooden, dies wilt ghy behouden zijn, pakt u van hier. Hy zeyde, zy zoude voor haar zelve zorgen, en hem maar wijzen waar deze Slangh was, want hy was gekomen om haar te spreken, zy wilde dit niet doen. *Kisna* zagheen en weer, en kreeg eyn delijk de Slangh in 't ooggh, en liep op hem aan, en stiet hem, zeggende, *Kallinaegh* hier van daan, of u genaakt groot ongeval; de Slangh schoot uyt den fleep, en zwol van boosheyt en venijn, zeggende: Wie is hier zoo vermeten dat hy my gebiedt hier van daan tegaan. Hy *Kisna* ziende, fchiet op hem aan, en gaf

hem zulken vreesfelijken flagh, dat hy aan't drijven raakte. Hy fchepte weder moedt, en gaf de Slang vreesfelijke nepen in de lendenen en ontrent zijn venijnige krop. Het gevecht wierd hoelanger hoe heviger, de Slangh schoot ten laaften toc, en flingerde *Kisna* met zoo menigen keer en kronkel om't lijf, dat hy als vast geknevelt ftont, van meyninge zijnde om zoo *Kisna* de ziel uyt te perffen, maar *Kisna* voorzagh het, en maakte zijn lichaam zoo grof en dik, dat de Slang genootzaakt wierd hem los te laten, ofte zelfs van een gefcheurt te werden, hy bleef *Kisna* zoo langh om't lijf, dat hem rug en lendenen kraakte, zoo dat hy in onmacht op de gront neder zeegh. *Kisna* dit ziende, sprongh hem fmedigh op den nek, en ftak hem een priem door zijn neus, en bereed hem gelijk men de Paarden doet, drukte hem met dat grove geftel zoo, dat gins noch weder konde kruypen, hem vragende of hy wilde vertrekken of niet. Zijn Vrouw en Onderdanen baden dat *Kisna* hem wilde verfchoonen, zy zouden zoo ver van deze plaatfe fcheyden, dat men nimmermeer van haar alhier zoude hooren: maar de Slangh nam hier weynigh acht op, hy zocht *Kisna* te ontworftelen, maar te vergeefs: want *Kisna* wierd hoe langer hoe zwaarder, zoo dat de Slangh naulijks zijn aamtucht konde fcheppen; doen bad hy *Kisna* dat hem wilde los laten, hy zoude vertrekken met Vrouw en Onderdanen; zeer wel, zeyde *Kisna*, u misdaat is vergeven, en om dat ghy tegen God gekampt hebt, zoo werdt u kracht verdobbelt. *Garroude* zal u ook nimmermeer verdrijven of beledigen, wacht u voortaan van Mensch of Vee te befchadigen, op dat ghy niet omkomt, verlaat deze Rivier, gaat dan waar't u lust. De Slangh met zijn Onderdanen bogen zich drie maal voor *Kisna* neder, en verlieten de *Siammasche* ftoomen. *Kisna* fteegh uyt de Rivier op't lant, de Herders fprongen van vreughde op, als zy hem zagen. *Kisna* nam zijn

Kisna overmint de groote Slangge Kallinaeg of Kaliga. Jesus Christus heeft de Slangge, dat is den Duyvel, de kop verbroken.

Negende
aanflagh
van Inder
aangericht
op Kifna,
na dat de
Herders
hem groote
eere hebben
gedaan.

oude wezen aan, ende blies op zijn kinkhoren, door welker geluyt de gestorven Beesten alle weder levendigh wierden. De Ouders dankten God voor de genade aan *Kifna* bewezen, deden veel aalmiffen. Dit baarde zulke liefde tot *Kifna* en ontzaggh, dat out noch jonk van dien dagh wilden eten voor dat zy *Kifna* gezien hadden. Men beraatflaaghde eens onder de Herders, wat men *Kifna* ter eere zoude doen, een uyt den hoop zeyde, *Inder* Koningh des Hemelrijks en gebieder over de gelukzalige zielen, komt eenmaal des Jaars op't geberghte *Ooden Perwet*, en recht met zijn geloovige een geweldige feest aan, wy zijn nu zoo welaan *Kifna* en zijn gellachte verbonden, laat een yder van ons *Kifna* (na dat hy het zijne toegebracht heeft een Feest) maken: zy stelden dan zulks in't werk, en nodighden *Kifna* op het zelve Geberghte: zy trokken altemaal gelijkerhandt met de gene die noch in *Goggel* waren, na de kruyn van het Geberghte, ende bedreven zulken vreughde en blijfchap, dat het geklank tot aan den Hemel vloogh, en den Koningh *Inder* ter ooren quam, die hier over verstoort zijnde, zeyde, wat zal dit zijn? zullen de Boeren en Herderen yemant onder haar zulke Goddelijke eere aan doen, als my maar eenmaal des Jaars van mijn Geloovige geschiedt? dat zal ik niet dulden, maar liever alles uytroeyen. In deze verbolgentheydt riep hy den Regen tot hem, dat zy (in twaalf oorden verdeelt zijnde) haar op de Stadt en 't velt der Herderen zoude neder storten, en alzo het Lantschap verdelgen, terstont vervoeghde zich alle de water-wolken by een, en ontsloten hare Sluyzen, zoo dat'er zoo veel nats viel, dat Menschen en Vee zouden gestorven hebben, ten ware dat al het volk tot *Kifna* haar toevlucht hadden genomen, zeggende: Machtige *Kifna*, wat zal ons baten van U E. zoo menighmaal verlost te zijn, zoo wy dezen vloet niet kunnen ontkomen,

dit is een straffe die gewis ons vanden Hemel over komt, om dat wy in't drooge mouffon zijn. *Kifna* zeyde, weest goets moeds, neemt u Vee en Kinderen, trekt op't Geberghte *Ooden perwet*, en blijft daar zoo lange als den regen duurt, dit deden zy: wanneer zy nu op de hoogte waren, zette *Kifna* haar alle op zijn pink, en hiefze zeven maal hooger als het water konde komen. Den regen zeven dagen met alle kracht neder gestort zijnde, zaggh dat al haar arbeyt t'eenemaal vruchteloos was, dies hiel zy op, en gingh by *Raja Inder*, zeggende: Hemelsche Koningh, wy hebben nu zeven dagen en zeven nachten onzen wateren uytgestort, en ziet al onzen arbeyt is vruchteloos: want daar is een machtiger als wy, die het geheele Geberghte met al 't Volk op zijn pink in de lucht verheft. Doen merkte *Raja Inder* wat'er gaande was, en dat *Kifnas* tijt gekomen was. Hy wilde na beneden gaan rijden, om zijn onschult by *Kifna* te doen, hy quam beneden, en daalde van den Elephant af, en viel *Kifna* aan de voeten, zeggende: Machtige *Kifna*, ik werpe my neder in 't stof, en bekenne mijn misdaat, vergeef my dat ik eenigh Schepsel regens u heb derven misbruyken, ik wiste niet dat tot uwe eere dit feest gehouden was. Hy gaf *Kifna Camdoga* de Koe van overvloed, die hy aanvaarde, en zeyde, dewijl ghy het onwetende gedaan hebt, zoo is het u vergeven, vertrekt na u Rijk.

Na dezen geschiede het dat *Kifna* met zijn Vee op de middagh t'huys quam, dat zijn Moeder bezigh was met Paarden aan malkanderen te rijgen. Hy vraagde haar van wat boom zy die geplukt hadde, zy zeyde zulks noyt gehoort te hebben, dat de Paarden vruchten van boomen, maar wel van oesters waren. *Kifna* nam een van de grootste der zelve, en zette die in de aarde, terstont wies daar een boom uyt, dragende uytstekende Paarden. De Moeder stont over dit gezichte verbaast, en prees zijn Godlijke kracht, *Kifna* dede den boom ter-

Van deze witte Koe van overvloed is te vooren gesproken.

Kifna maakt een Paarl-boom, die kostelike Paarden voortbrenght, d. als een *Jonas* wonderboom verdwijnt.

Kisna
sint stil-
rijgens de
lederen
gene
ck, die in
Rivier
ar baden.

de Mala-
ren zeg-
dat
Kisna alle
ze 300
vrouwen
ude be-
ut keb-
zonder
d'ander
st. Zoo
balen zy
eemaal
ergelijke
chiedt te
n, dies ik
r liever
Benja-
n dan
alabaren
loof geve.

terstont verdwijnen. Naderhant ge-
schiede't dat zommige Herders met
haar vrouwen haar in 't wandelen
door de Boffchagie wat vermaakte,
en zeyden, kom laat ons inde Riviere
wat ververschen, en wat baden, zy
ontkleeden haar alle, en gingen in 't
water; Zy wieschen haar, en zwom-
men, zommige doken om strijt, eeni-
ge peylden de gront; terwijl zy dus
bezig waren, quam *Kisna*, en nam
alle haar kleederen op, zonder dat
het yemant van de Vrouwen gewaar
wierd. *Kisna* klom met de kleede-
ren op een hoogen Palmeer-boom,
uyt de Rivier komende, zagh nie-
mant zijn kleederen, waar over zy
zeer verwondert waren, maar na de
hooghte ziende, zagen zy *Kisna* met
den roof, en baden hem dat hy haar
kleederen wilde weder geven; hy
haar kuyfheyt willende toetsen, zey-
de, zy zouden onder de boom ko-
men, dan wilde hy haar gewaat toe
werpen; neen, zeyden de Vrouwen,
dat is voor ons onbetamelijk, onze
eerbaarheid lijdt dat niet, doet ons de
gunst, en werpt onze kleederen maar
van boven neder, daar na wierp hy
de Vrouwen haar kleeding toe.

Naderhant gebeurde het dat *Kisna*
met de jonge Herderen in 't veldt
was, dat hy zeyde, kom Makkers,
laat onseen Koningh onder ons ma-
ken, en aan yder Ampten uyt deel-
len. *Kisna* wierd Koningh, een ye-
der wierd na waarde met een Ampt
beschonken. Zoo was'er ook een
Godvruchtige *Braman*, die een Of-
ferhande hadde aangericht, om wel-
ke te houden, hy veel arme *Bramans*
hadde genoot. Deze *Bramans* vrouw
bad *Kisna* (zonder weten van haar
Man) gedurigh aan, om de won-
derwerken die zy steeds van hem
zagh. *Kisna* zont na die Vrouw twee
van zijn Medemakkers, die hem als
Onderdanen ten dienste stonden,
haar belastende aan de vrouw te zeg-
gen, dat hy van dezen dagh hadde
voorgenomen met zijn metgezellen,
vrolijk te zijn, dat zy dierhalve spij-
ze en drank zouden zenden. De afge-
zondenen binnen komende, deden

haar boodschap uyt *Kisnas* naam;
maar den *Braman* zeyde, wie is *Kis-
na*, voor wien ik spijze zoude zen-
den? ik kenne hem niet, vertrekt,
voor u noch hem is hier niets ten be-
ste. Zy gingen dan onverrichter za-
ken door, en gaven *Kisna* bescheyt;
die haar zeyde, ik heb u niet belast
by den Man, maar by de Vrouw te
gaan, gaat dan andermaal, en spreek
haar zelfs aan, en ziet of zy u verzoek
niet en zal toestaan; zy quamen dan
anderwerf in huys, en zeyden de
Vrouwe de boodschap aan; als des
Bramans vrouw maar *Kisnas* naam
hoorde noemen, maakte zy *Salam* of
Sombaja (dat is gewoonlijke eerbie-
digheyt na die wijze des Lants) zy
bercide terstont 5 a 6 schotelen etens;
en eenigh banket, en toogh zelfs op
reyze, en bracht den voorraat by
Kisna, achtende haar gelukkig te we-
zen, datze zulke eere mochte genie-
ten, en dat *Kisna* haar geringe dienst
niet geliefde te versmaden. *Kisna* ze-
gende haar, zeggende, zoo langh gy
op Aarde zijt zult ghy geen gebrek
hebben, en na u leven zult gy van li-
chaam tot lichaam niet verwisselen,
ik reynige u van nu af aan, ghy zult
recht tot God gaan, en daar alijdt blij-
ven. Zy nam dan oorlof en vertrok.

Kisna met zijn Makkers deze Ko-
ninghlijke maaltijt gehouden heb-
bende, is met zijn Vee en Metge-
zellen na huys gegaan, en onderwe-
gen quamen hem eenige Melk-meis-
kens tegemoet, tza zeyde *Kisna* te-
gen haar, ik ben Koningh ingehult,
niemant mach hier voorby, of hy
moet my tol geven; zommige meyn-
den dat hy zulks uyt boertery zeyde,
andere meynden dat het geensins
ernst was, meynden voorby te gaan;
maar hy zeyde andermaal dat hy tol
wilde hebben; zy regens hem aan
dringende, brak *Kisna* met zijn roo-
de staf eenige melk-potten aan stuk-
ken. d'Achterste ziende dat het hem
ernst was, vloden na zijn Moeders
huys, en klaagden over zijn moet-
willigheyt. Zijn Moeder vraaghde
waarom hy dat gedaan hadde? hy
ontkende het, en zeyde dat het on-

Zoo zeggen
de Heyde-
nen een by-
zondere ge-
nade van
Kisna te
zijn, dat ye-
mant werdt
verzekert
dat zijn
ziele na
zijn sterf-
dagh niet
zal in een
ander li-
chaam ver-
huizen.

Kisna
eyscht tol,
en breekt de
melk-vaten.

waar was. Zijn moeder de lieden geloof gevende, zeyde dat hem zulks niet en voeghde, dat hy wel *Kisna*, maar geen *Ragia* was, en als *Ragia Kans* dat ter ooren quam, het zeer qualijk zoude nemen; ik heb dat niet geweten, zeyde *Kisna*, dat het zelve my ongeoorloft was, nu ik zal haar voortaan onverhindert de wegen laten gebruyken; en wat *Ragia Kans* aangaat, die zal my noyt kunnen verhinderen, schoon hy dit wiste, weest ghy maar geruft. Het geschiede naderhandt in de maant Alfoor, in welke het Nieuwe-Jaar komt, dat de Maan zeer schoon scheen, dat hy zeyde, komt *Makkers*, laat ons in 't naaft-gelegen bosch gaan springen, danffen en zingen, ik zal mijn dwars-pijpje mede nemen, en een yder 't zijne, men speelde en was vrolijk met alle geneughte. *Kisna* wilde eyndelijk een liedeken tot dankbaarheyt spelen, en hy queelde zoo lieffelijk, dat niet alleen de Herders verquikte van vreughde, maar al dat vrouwelijk was, wierd uyt de slaap gewekt, en tot liefde ontfleken, dies die alle in den nacht daar verscheenen. *Kisna* vraaghde wat zy daar quamen maken? of zy geen onheyl en vreesden dat zy zoo 's nachts door de eenzame boschagie quamen loopen. Hoe! zeyden de Vrouwen, ghy door u godlijk gespel hebt niet alleen den slaap uyt onze oogen getrokken; maar ons ook tot uwe liefde vervoert, en vraaght ghy nu wat wy hier doen, of maken? *Kisna* speelde dan eens weder helder op; zommige vol van verwonderinge bleven stokstil staan met t'zamen-gevoeghde handen, alleen vermaak scheppende in zijn aangenaam gelaat; andere sprongen en huppelden als jonge geyten. Deze vreughde duerde tot drie derdepart in de nacht, doen gaf hy de Vrouwen oorlof om te vertrekken, en zegende de zelve; maar hy met de andere Herders verbleef aldaar tot den dageraat aanquam, die haar aanporde tot haar gewoonlijke zorge.

Kisna maakt 's nachts in 's bosch met zijn Herders pijp zulken zoe-ten geluyt, dat al de vrouwen ontwaken, en uyt de stadt na het bosch loopen.

Het VII. Capittel.

De twee laatste aanslagen van Ragia Kans, die eyndelijk van Kisna gedoodt werdt. Nieuwe lagen tegen Kisna; Waar uyt hy zich zelve redt. Zijn verder wonderdaden.

*R*agia Kans quamen deze geruchten ter ooren, die niet min verbaast als verstoort was, liet zijn Vertrouwer des Rijks roepen, *Panjewello* genaamt, en twee zijner voor-naamste Krijghslieden, Helden van oorloge, *Siannoor* en *Mostik* genaamt, vraaghde haar of zy geen middel en wisten hoe men *Kisna* zoude ombrengen; want, zeyde hy, het is nootzakelijk dat deze *Kisna* van de handt rake, zoo ik zal Konink blijven; want alles dat men hoort is van *Kisna*, en alle monden zijn vol van hem, hy derft zelf mijn onderdanen tol afvorderen, en zoo doende zal hy mijn Rijk, en my, en u alle verderven. *Panjewello* zeyde het is zoo Heer Konink; maar met bedrogh hem om te helpen is alles vergeefs, gelijk ons de ervarentheyt geleert heeft: maar daar is noch een machtige Reuze *Kehy* alle anderen in krachten ver overtreffende, deze derft de sterkste Helt onder de oogen zien, zijn Majesteit belaste dezelve derwaarts te gaan, hy zal hem buyten twijffel overwinnen, en te schande maken. Den *Ragia* vondt dit goet, en zondt hem daar heenen. Hy ontmoete *Kisna*, en vraaghde waar hy heenen wilde? daar op *Kisna* antwoorde, waar het my gelieft. tZa zeyde *Kehy*, ik zal u dat wel beletten, zijnde in meeninge zijn zware vuyften tegen *Kisna* te gebruyken; maar *Kisna* vloogh hem aan, hem vattende by de strot, en nijpende hem de gorgel met zulken kracht toe, dat het leven en ziel hem verliet. *Kisna* was hier mede noch niet te vreden, brak hem de stijf-geslooten kaken op, en stak met gewelt in zijn keelgat zijne vuyften, en rukte hem het vermetel hart ten keele uyt, en wierp het hem in

Thiende aanslag van Ragia Kans in 't werk gestelt tegen Kisna, do middel van den Reuz Kehy.

zijn

zijn kinnebakken , en gaf het den ravens te eten , gaande voort zijns weeghs. *Ragia Kans* dit verstaande, wast'eenemaal radeloos. Naderhant gebeurde het , dat den *Braman Naret* voor den Koningh trat , die hem aldus aansprak : Machtige Koning *Kans*, ik hebbe lange gezien dat al u wensch en betrachting is *Kisna* om te brengen, wilt ghy my gelooven, ik zal u een middel aanwijzen. Den Konink zeyde, geeft het my te kennen. *Naret* zeyde laat *Kisna* met al zijn aanhang tot een Feest genoodt werden , en brengt hem zoo om. *Ragia* vondt dit goet, zondt Gezanten om hem , en de zijne te noodigen; de genoodighde weygerden dit zoo heuselijk en beleeft als zy konden, en gingen alle na *Kisna*, en zijn Ouders verzoekende dat hy doch niet zoude vertrekken, alzoo deze maaltijt niet dan quaat en broeyde, 't welk zy beloofden. *Kisna* hier weynigh op passende, zeyde, zy zouden geen vreeze hebben. Hy nam zijn Vader, oudtste Broeder, en Medemakkers met haar Vrouwen, die hem met schreijende oogen baden, hy zoude niet gaan. Doch *Kisna* gaf haar geen gehoor, en belaste zijn wagen voort te rijden, eyndelijk door *Goggel* komende, aan de rivier *Siemmena*, tegens over de stadt *Motteras*, zeyde *Akerroer*, des Konings Gezant, ziet hier een bequame plaatze om te wasschen, komt, laat ons in het water dalen: *Kisna* was te vreden, *Akerroer* in de stroom zijnde, dook driemaal (na der *Benjanen* wijze) in 't water, en telkens, als zijn hoofd onderdook, zaghy *Kisna* in zijn Throon en glory zitten, opziende zaghy hem ook boven, waarom hy ook bewogen wierd uyt te roepen : *O heylige Kisna ! immers gy zijt waarlijk Godt in deze gedaante : want gy zijt overal tegenwoordigh, zoo wel onder als boven de wateren, ghy kondt nergens uytgeslooten werden, 't welk de Godtheit eygen is, wilt my mijn schult vergeven, dat ik u tot dit Feest genoodt hebbe.* *Kisna* zeyde, hy wist wel dat

het zijn schult niet was, maar dat hy uyt last van zijn Konink zulks hadde gedaan. Deze *Akerroer* hadde aan dezelve zijde van de riviere een schoone Speeltuyn, alwaar hy een kostelijke maaltijt liet bereyden voor *Kisna*, en zijn Mede gezellen. Als zy nu door spijs en drank verquikt waren, gingen zy om de rivier over te varen, een weynigh voortgaande, ontmoetende zy *Ragia Kans* Wasscher met een pak kleederen op de schouderen geladen. Zommige wat speelens gezint zijnde, stieten des Wasschers Medegezellen, en hem op 't lijf. Hier over wierd *Ragias* Wasscher zeer verbolgen, en schelde op *Kisnas* geselschap, en vraaghde wie zy waren die des Koninks Wasscher durfden aanranden? De Herders klaagden hier over aan *Kisna*, welke zeyde, zy zouden hem dapper slaan en aftouwen. Deze tydinge *Ragia Kans* ter ooren komende, wierd zoo verstoort en verbolgen, dat in plaatze van een gastmaal aan te rechten, zich bereyde om in openbare oorlogh met *Kisna* te treden. *Kisna* de rivier overgekomen zijnde met zijn gantsche stoet, gebeurde het dat hem een Barbier ontmoete, hem na 's landts gewoonte een spiegel vertoonende (want geen Barbier gaat zonder spiegel) hy bood zijn dienst aan *Kisna*. Hy zaghy dat zijn nagelen wat te lang waren, liet die afkorten; want het in die Oostersche Landen de manier is dat de Barbiers ook de nagelen aan handen en voeten afsnyden, en de ooren schoon maken, en na den Scheerder zijn zaken verricht hadde, zo zegende hem *Kisna*, en beloofde dat hy gestorven zijnde, niet wederom in een ander lichaam zoude gaan; maar recht na Godt. Een weynigh in de Stadt gegaan hebbende ontmoete hem een Tuijnierster die gewoon was *Ragia Kans* dagelijks met bloemen te vereeren: Deze viel *Kisna* te voet, en zeyde: *O Goddelijke Jongelink ! noyt quam my heerlijker mensch voor oogen, dies ik u deze bloemen, in plaats van Ragia Kans, vereere, dewijlk my meer aan*

Verscheide ontmoetinge van Kisna op den wegh van Mottera.

*Isde aan-
sch. van
Ragia
Kans te-
gens Kisna,
tegens den
vader van
den Braman
Naret.*

uwe Godlijkheyt, dan aan zijn Majesteit verplicht houde, en bidde u dat ghy, en alle uwe Met-gezellen mijn geringe wooninge niet gelieft te versmaden: maar daar in deze nacht uwe ruste te nemen. Dus hingh zy *Kisna* de bloemen om den hals, hy verwillighde dien nacht by de Vrouwe te verblyven, haar Man *Kisna* ziende viel hem mede aan de voeten, en zeyde, my arm Mensch, dat de Godlijke *Kisna* in mijn verachte hutte komt; hy stont dan op, en diende *Kisna* vlijtigh met al zijn Medemakkers na zijn vermogen, zoo dede ook de Vrouwe. *Kisna* daaghs daar aan vertrekkende, zegende deze Lied, dat na haar doot de zielen geen verwisseling zouden doen, maar recht na den Hemel gaan, en zeyde hy, ghy zult in u leven de volheyt van alles hebben, en geen gebrek lijden. Een weynig voortgaande ontmoete hy een arme kreupele Vrouw, hebbende een zeer kostelijke specery-pot van Oly, Sandelhout, Saffraan, Agelhout en Civet; zy viel voor zijn voeten neder, en bad hem, hy wilde deze gave aanvaarden. *Kisna* bleef op haar verzoek stille staan, zy maakte met haar vinger een teyken voor zijn voorhoofd, en storte de rest over zijn hoofd. *Kisna* wilde deze weldaat niet ongelooft laten, maar zeyde, Moeder, wat begeert ghy? niet anders, zeyde zy, dan mijn gezonde leden, om u te dienen. *Kisna* verhoorde haar, zette de zijn voet op haren voet, vatte de haar by de handt, en richte haar overeynt, dat zy t'eenemaal genezen wierd; zy bequam oock in plaats van haar out gerimpelt vel een gladde huyt. Zy verzocht dat *Kisna* in haar huys wilde komen. *Kisna* ging met haar, en zag dat de plaatse voor hem en zijn volk genoegh was, om daar te vernachten. Daaghs daar aan

Kisna breekt binnē Mottera den grooten booge, dat niemant van de Reuzen konde doen.

Kisna met zijn byhebbende Herderen gaande door de Stadt *Mottera* wandelen, zag den geweldigen stijven booge, die niemant breken en kon, hy vatte de die in zijn hant, en rukte de peze met zulken kracht dat

zy in twee brak, waar over alle de lieden boven maten verwondert waren, alzo de sterkste Reuzen dat niet hadden kunnen doen 't geen deze Jongelingh dede.

Kisna met zijn gezelschap nieuwsgierigh om alles in de Stadt te doorinuffelen, quam wat na by de Hovelingen, die daar met gedult haren Koningh verwachten, zoo zeyden deze Hovelingen dat het de Boeren en Herders niet geoorloft was zoo na by 't Hof te komen, en stieten *Kisna* met de zijne wat onbeleeft aan, waar over hy verbolgen wierd, en sloegh thien stuks datze daar hene suyzelden, zoo dat haar zielen terstont na God vlogen: want alle die door *Kisnas* handen omgebracht wierden, genoten die genade. Dit wierd *Ragia Kans* aangezeyt, en ook hoe hy de stale boogh hadde gebroken, en beyde de Hoofdmannen met noch acht andere lieden hadde omgebracht, &c. *Ragia* meynde van spijt te bersten, en liet een Elephant met een malie-kleet behangen, daar boven op een Kasteel gemaakt was, daar in twee Mannen met twee stukken Geschuts waren, te voorschijn komen, en belasten den bestierder, dat hy *Kisna*, weder dicht by 't Hof komende, zoude overrijden en vertrappen, en dat men de stukken op hem zoude los branden. Daags daar aan *Kisna* weder met zijn Gezellen 't Hof nakende, had hem terstont den bestierder van den Elephant in 't oog, die op hem aanzettede. *Kisna* zette hem schrap, en stutte den grooten Elephant in 't midden van zijn loop, vatte hem by zijn tanden, hiel hem staande, en zette zijn rechter voet voor den slurp, en rukte hem beyde zijn yvore slaghtanden uyt den muyl, en wierpze daar henen; hier mede noch niet te vreden zijnde, grijpt hem by de steert, en slingert hem 2 a 3 maal over 't hoofd, en wierp hem dat daar henen stoof, zoo dat hy hals en beenen brak, en het bestierf. Dit hoorde *Ragia*, de welke in hevige toorn beyde zijn machtige Krijghs-helden riep *Kans-*

Kisna kon dicht by Ragia Kans Hof verstaat 1 Hovelingen

Twaalfde aanlagh van Ragia Kans op Kisna.

jam door

Aanflagk jam door en Mostik. O Helden, zey-
gen Kif- de hy, ghy hebt lange mijn spijze ge-
 proeft en mijn drank genoten, en ube-
 geerte is u toe gekomen, toont nu eens
 wat dienst ghy uwen Koningh doen
 kund, legt uwe krachten beden aan
 tegens Kifna, op dat uwe Koning over
 hem mach zege-prale. Zy toonden
 haar bereyt, traden in 't perk, lieten
 de basuyne slaan, en daaghden Kif-
 na in twee-gevecht uyt. Kifna quam
 daar ook, alwaar zy dapper met den
 anderen worstelden, dikmaals wierp-
 se Kifna ter aarde, zoo dat het stof als
 rook-damp op stoof; dit een vierde
 van den dagh geduurt hebbende,
 wierp Kifna d'eene voor d'andere na
 met zulken kracht tegen d'aarde, dat
 het bloedt ten neus en monde uyt
 quam, en zy den geest gaven. Ragia
 Kans, terwijl dit gevecht duurde,
 zaghe eens over de muren van zijn
 Kasteel, zoo ras hy Kifna zaghe, viel
 hem in of yemant tegen hem zeyde,
 deze zal u van leven, Throon en
 Kroon beroven, ging met bedroeft-
 heyt in zijn zetel zitten, en ziet ter-
 stont bekamt hy tijdinge van de ne-
 derlage zijner twee dapperste Hel-
 den. Hier op riep hy alarm, en wa-
 pen, wapen, komt ghy Helden, en
 valt gelijkelijk uyt, en doot my de-
 zen trotsen en opgeblazen Gewelde-
 naar, of betracht dat ghy my dezen
 snoden Herder, 't zy levendigh of
 doot toe brengt. Hier mede raakte
 alles in rep en roer, yder wapende
 zich met alderley geweer, en vielen
 ter Poorten uyt, aandringende op
 Kifna, die hem deftig weerde: want
 wat wilde de aardfche Menschen te-
 gens een in welke de Godlijke kracht
 was? hy versloeghe alle.

Ragia
Kans wil
Kifnas ou-
ders laten
af-smeeven.

Ragia Kans liet de Ouders van
Kifna voor hem komen, en wilde
haar met kopere swepen, dat is Siam-
bokken, 't welk zeer verachtelijk is,
dapper laten af touwen: maar Kifna
vermits zijn alwetenheyt, wist wat
Ragia Kans voor hadde, sprongh
over de muren in 't binnenste van
het Palleys, daar Kans op zijn troon
zat, hy vloogh hem toe, en vatte
hem by de kop, en duwde hem met

zulken kracht met het hoofd neder-
 waarts, dat hem den nek brak, en
 gaf hem 3 a 4 zulke geweldige vuyft-
 slagen, dat hem de oogen in de kop
 draeyde, zoo dat hy met breyn en
 bloet zijn godlooze en wreede ziel
 uyt braakte. De Soldaten die Kifnas
 Ouders voor den Koningh gebracht
 hadden, namen de vlucht, en dede
 de zelve geen schade, maar hielden
 de zelve vast gekluystert. Kifna zont
 terstont zijn outste Broeder na den
 Kerker, en verlostte haar uyt de ban-
 den, en steldeze voor Kifna, welke
 haar te voet viel, zeggende: Waarde
 Ouders, het bedroeft my zeer, dat het
 noodt lot u zoo zware lasten om mijnent
 wil opgeleyt heeft, weest nu goets moets
 het zal nu meest geleden zijn Zijn Ou-
 ders kusten hem van blijdschap, al-
 les wat wy (zeyden zy) om uwent wil
 hebben geleden, is by ons met lijdt-
 zaamheyt verdragen, ja 't is ons ver-
 geten nu wy u maar aanschouwen.
 Kifna stelde in plaatse van Ragie
 Kans des zelve Vader genaamt On-
 geseen, en na dat op alles goede or-
 dre had beraamt, vertrok met zijn
 Ouders en Broeder. Eyndelijk begaf
 hem Kifna ter Schoole by een geleer-
 de Braman, en verkoos een arme let-
 ter-gezel by zich, genaamt Sedam-
 nia, die hem zijn boeken en Olen na
 droegh. Nu zo was een zeker Koop-
 man binnen Mottera, een weynigh
 met Kifnas Moeder in Maaghschap
 bestaande, deze hadde een Dochter
 Conta genaamt, getrouwt aan Ra-
 gia Dandou, Koningh van Estena-
 poor, deze gewan vijf Zonen, en had-
 deden eersten van Ragie Inder, Ko-
 ningh van de Hemelsche Geesten,
 afgebeden, als mede de tweede van
 Bramma, ook van de wint der der-
 de, en de twee laatste van een voor-
 naam Helt Essonocomaer; deze vijf
 Broeders met haar Moeder vertrok-
 ken na Mottera, begeerigh om haar
 Groot-vader te zien, hielden met
 Kifna groote gemeynschap, ja zy
 eerden en baden hem aan. Onder-
 tusschen de Vrouwen die in Goggel
 en het Dorp der Herderen woon-
 den, lieten Kifna aanzeggen, dat zy
 noch

Kifna doot
Ragia
Kans.

Kifna stelt
Ragia
Kans vader
in zijn
plaatse.

Kifna be-
geeft zich
ter Schoole
by een ge-
leerde Bra-
man.

Nieuwe la-
gen na Ra-
gia Kans
doot tegen
Kisna.

Kisnas
overwin-
ningh:
hy neemt
Ragia
Kans Swa-
ger gevan-
gen.

Kisna ver-
staat zes-
tien maal
zijn Leger.

noch eten, noch drinken wilden, voor en al eer zy zijn aangezichte zagen. Midlerwyle quam tijdingh dat de Vader van deze vijf Broeders ziek wierde, zoo dat zy moesten na het Rijk van *Estenapoor* vertrekken. Het geruchte van *Kisna* quam *Ragia Kans* Swager ter ooren, die hier over zoo vertoornt was, dat zijn Broeder met alle zijn machtige Reuzen en twee dappere Mannen van een Herder was omgebracht, nam dieshalven vooreen wrake te doen, die alle Menschen zoude gedachtig zijn. Hy vergaderde 95000 Ruyters, alle uytgeleze Mannen, en trok daar mede na *Mottera*, en belegerde de Stadt: maar *Kisna* met de zijne uyt-trek-kende, sloegh het gantsche Leger, en kreegh *Ragia Kans* Swager *Jerasjanda* zelfs gevangen: maar *Kisna* wetende wat gaven hy van *Bramma* hadde, dat hy in Godsdiens volhardende, niet dan na hondert jaren levens zoude sterven, en dat alsdan door de handen van eenen *Rhijm* zoude omgebracht werden. Hy dan niet willende *Brammas* belofte te niete doen, liet zijn gevangen los, die weder nieuw Volk verworven hebbende, andermaal quam om de Stadt te berennen en te belegeren. *Kisna* sloegh zijn Leger weder op, en dat geschiede tot zestien maal, zo dat ten laastten al zijn volk omgebracht wierd. Hy liep aan alle hoeken des werelts, om nieuw Volk te werven, en vont eyndelijk den Reuze *Saliander*, die met hem trok, en al het Volk dat hy geworven hadde, na *Mottera* wederom, en belegerde de Stadt voor de zeventiende maal. *Kisnas* huys was zoo gelegen, dat men het uyt het Leger konde zien, en daar van daan ook in't Leger konde komen. *Kisna* zette zijn Broeder voor de deur van zijn huys, die van den Veldt-oversten gezien wierdt, meynende dat het *Kisna* zelve was. *Kisna* den geweldigen Reus ziende, zeyde, trekt gy ook op, en verstaet dat groote Monster, zoo verkrijght hy het eeuwigh leven van stonden aan, en dat en begeer ik niet, maar dat hy

noch in veele lichamen zal verwisselen, hierom dient een ander middel uyt gevonden. *Kisna* dan liep de achter-deur van zijn huys uyt, het welk den Reuze zach, en hem achter volgde. *Kisna* liep daar op ongevaar vier cos van *Mottera* af, tot dat hy in een Spelonke quam, daar een *Braman* zich onthiel; deze hadde langen tijt *Bramma* aangeroepen, die hem eyndelijk vraaghde wat hy begeerde, en waarom hy hem zoo ernstigh bad: *Begaast*, zeyde hy, ô *Bramma*, *uw*en Knecht maar alleen hier mede, dat als ik bezigh ben met u aan te roepen, en zoo van yemant gestoot werdende, dat die Mensch tot affche verbranden mach. Dit stont hem *Bramma* toe, en alle deze dingen wist *Kisna* wel, hierom had hy zijn toevlucht tot dezen *Braman* genomen, komende dan in de Spelonke, wierp hy een kleet over des *Bramans* aangezicht, en verstak hem achter de zelve. Den Reuze *Kisna* dicht op de hielen volgende, zag den *Braman* met dit kleet bedekt, en gaf hem 2 a 3 geweldige kinnebak-slagen, zeggende, dat is u loon, om dat ghy *Kisna* voor my verberght. Vertrekt, zeyde de *Braman*, eer dat ik u tot vuur-vlam verteere, en mijn aangezicht ontbloote. Zoo ras hy het dekfel af trok, stondt dat Monster in vlamme, en verteerde tot affche. *Kisna* begaf zich weer na *Mottera*, en sloegh het gantsche Leger. Hy nam *Ragia Kans* Swager gevangen, die hy, om de belofte die hem *Bramma* gedaan hadde, los liet. *Kisna* peynsde ondertusschen hoe hy de Burgers van *Mottera* van een zoo langh belegh zoude verlossen, wijl *Ragias* Swager niet zoude overlijden, dan na hondert Jaar levens, zoo gebeurde het dat de zoon van *Bramma* *Wissuckre* van boven uyt zijn Vaders last neder daalde, ende *Kisna* vraaghde wat hy begeerde, het zoude hem geworden. *Kisna* gaf tot antwoord, *bouwt my een Stadt evengelijk Mottera is, en na deze verrichtingh brenght my bescheyt*. Hy volbracht dien nacht het werk, en bouwde op het

Wonder
erk van
Kisna.

het gezeyde Eylant even een Stadt als *Mottera*, alleen was de veranderingh dat d'oude was van steen, deze vangout. Dit wiert *Kisna* trouwelijk gebootschapt. *Kisna* nu liet een zeer diepen slaap vallen beyde over Menschen en Vee, en voerde alle de Inwoonders met *Raja Ongefeen*, en alle het Vee, in deze nieuwe Stadt, die hy *Davarca* noemde, en onderwegen liet hy zijn oude School-makker *Sedamma*, in een Dorp na hem genaamt *Sedammapoer*, en *Kisna* met zijn Broeder ging wederom na *Mottera* toe. Den Reuze *Sialinder* had ondertusschen van alle kanten Volk by een geroepen, en quam weder met een geweldige macht voor *Mottera*, 't welk hy met zijn Ruyteryc omringhde, zeggende tegens de zijne dat zy goets moeds zouden zijn, en hem getrouw, op dat zy zijn Broeders ofte Sufters Mans doodt mochten wreken, en zijn leet, hy trachte nu *Kisna* om 't leven te brengen. *Kisna* met zijn Broeder vielen op des Koninghs troepen aan, sloegen daar door, en doodden een groote menighete, zy gelieten haar beyde als of zy de vlucht namen, waaromme *Sialinders* volk haar met alle macht achtervolghden: maar *Kisna* met zijn Broeder begaven zich op een zeer hoogen Bergh, en wierden doen onzienlijk in de oogen der Soldaten, en voeren van daar na de Stadt *Davarca*. De Soldaten trokken met *Sialinder* in *Mottera*, die van die tijdt daar bleef ende regeerde. *Kisnas* School-gezel trouwde een Vrouwe, met welke hy gantsch geen geluk hadde, zoo dat zy tot zulken armoede vervielen, dat zy haar kleederen van haar lichaam moften verkoopen. Deze straffe quam hem over, om dat hy in zijn vorige leven een rijk Man was geweest, en boven maten vrek en gierigh. 't Gebeurde eens dat zijn Vrouw zeer droevigh zaggh, alst eenemaal buyten alle raat, echter zeyde zy tegen haar Man, *Hebt goede moed, zijn wy nu zoo geplaaght met armoede, den Hemel zal het eens verzien, gedenkt aan den volmaakten*.

len andere
aat van
Kisna.

*Kisna, uwe oude getrouwe Metgezel, wat al wonders hy uyt-gericht heeft, reyst ghy eens derwaarts, misschien wat troost hy u geve. Hoe zoude ik tot hem derven komen, zeyde haar Man, dewijlik zoo arm, ontbloot, en naakt ben? Kisna, zeyde zy, en veracht de arme, noch haar geringe giften niet, gaat heen, en neemt een hant vol kam (zijnde eenig zaat) mede. Hy dan liet hem gezeggen, reyst na *Davarca*, komende in de Stadt, begon van anghst te beven. Zoo ras hy het huys van *Kisna* quam te bezien, zoo liep hem *Kisna* tegemoet, viel hem om den hals, en heete hem welkom, nam hem in zijn huys, liet hem wasschen en reynigen, trok hem nieuwe kleederen aan, en zette hem spijsze en drank voor. *Kisna* vraaghde hem of hy geen geschenk voor hem bracht: want*

*Munera crede mihi placant homines
Deosque*

Placatur donis Jupiter ipse datis.

De geschenken verblijden beyde de Goden en Menschen. *Wat zoude ik arm Mensche geven, zeyde Sedamma, evenwel ziet daar een onnozele gifte, die my mijn Huysvrouw heeft ter hant gestelt, zeggende een kleyne gifte werd ook van de Goden aangenomen. Kisna nam dit aan, bracht het in een hoek van de Cabay, van een zijner Herderen, en zoo haast dit geschiede, zoo veranderde het huys van Sedamma in een kostelijk Gebouw als een Koninghs Palleys. Zijn Vrouw niet wetende hoe dit toe quam, dacht daar na dat dit *Kisnas* bedrijf moeste zijn, in alle hoeken waar zy haar keerde vont zy niet dan goud en zilver, en byzonder Ropias, waar over zy haar verblijde, zy verzagh haar terstont van kleeding, Dienaars en Dienstmaaghten, wachtende met groot verlangen na haren Man, die van alle deze dingen niet en wist, want *Kisna* hadde hem niets geopenbaart. Na weynigh dagen vertoeven, gaf hem *Kisna* oorlof om te vertrekken, en zegende hem. *Sedamma* trok droevigh na huys, en zeyde, wat heeft het my gebaet dat*

(O)

ik

ik nu eenige dagen by *Kisna* ben geweest, en dat ik mijn uytgeteerde ingewandt een weynigh met spijze onderhouden hebbe, en wat kleedren heb bekomen; wat gaat my aan met mijn arme Vrouw en Kinderen? 't Zal dan best zijn dat ik haar verlaat, en mijn voedsel in een eenzame wildernisse ga zoeken, op dat my noyt Menschen meer aanschouwen: maar hoe, wat raas ik? zeyde hy, is dan mijn betrouwen op Godt nu t'eenemaal uyt? neen bedaart u, en gaat liever na u Vrouw en wooninge, helpt haar verdriet mede dragen, en lijt het quade met haar, met welke ghy u eertijds verblijft hebt. Met zulke gedachten zwanger zijnde, gingh hy over het velt, en zijn Dorp genakende, wist hy niet wat hy zag, meynende dat hy door zijn gepeyns een verkeerde wegh was ingeslagen, doch daar na ziende eenige kentekens, zeyde hy het zelve Dorp te zijn: maar in plaats van een stroyen hutte zag hy een *Palleys*. Doen wist hy niet wat hy denken zoude, evenwel dacht hy, dit is de plaatze mijner wooninge, daar stont mijn leteer-hegge, of van melkboomen en doornen onder een gemenght, en van dit alles vinde ik nu niet, en 't geen ik voor dezen niet en zag, dat zie ik nu. Wel hoe is het? is dit geheele Dorp, tzedert mijn vertrek, omgekeert, of welke is de reden van deze veranderingh? Hy in deze gepeynzen zijnde, zag hy zijn Vrouw hem van boven het dak, zondt een van haar Dienstboden om hem te roepen, dat hy vry en onbeschroomt zoude toe treden, dat dit zijn eygen Huys en Thuyt was, tzedert zijn vertrek dus verandert; hy niet wetende of hy droomde, dan of hy zekerlijk zag, trat echter toe, en wierd van zijn Vrouw minlijk onthaalt, als mede van zijn Kinderkens. Hy vraaght wanneer deze veranderingh geschiedt was, zijn Vrouw zeyde hem de tijt en ure, doen bekende hy dat het de zelve stont was, wanneer hy aan *Kisna* een weynigh zaats hadde geschonken. Zy dan ba-

den *Kisna* gedurigh aan, en geloofden dat dit zijn regeer-tijt was; zy gaven veel aalmissen aan den armen, en leefden vrolijk en geruyst in vrede met malkanderen.

Het VIII. Capittel.

Een Koninghs Dochter verliest op Kisna, doet hem zulks weten, wert van hem vervoert. Kisna verlost 16000 Koningblyke Maagden, geneest de Lazarye.

NA deze gebeurde het dat den *Ragia Bhiemeck*, Koningh van *Poerep*, een Zoone gebaart wierd *Rochemeya* genaamt, en daar na een Dochter *Rochemy* geheten. Deze nu out geworden zijnde, hadde den Koningh de zelve gaarn voor zijn doot uytgehuwlijkt, en wilde haar graagh aen de heylige *Kisna* ten huwelijk geven, maar om zijn geringe afkomst dorst hy zulks niet openbaren, dies hy zeer bekommert was, en riep al zijn Raatsheeren by een, en vertoonde zijn genegentheyt, om zijn Dochter ergens voor zijn doot wel te besteden, dat zy hem raat wilden geven, wie zo een schoone Dochter zoude waardigh zijn. Den zeer geleerden *Braman Naret* verzoght ondertusschen eens by de Koningh te mogen komen, de Koningh zijn naam hoorende, zeyde ja: want hy was om zijn geleertheyt by alle Grooten gezien en geacht. Den Koningh hem ziende, trat van zijn Troon af, en zette *Naret* daar op; ondertusschen quam 's Konings Dochter door de zale gaan, die *Naret* zag. Den Koning liet zijn Dochter voor *Naret* komen, en zeyde, zegh my eens verstandige *Naret*, die uyt neus, oogen en handen kond voorzeggan wat yemant gebeuren zal, zegh my wien deze Deerne ten Vrouwe zal werden; *Naret* haar rechter handt nemende, nam nauw acht op de zamenvoeginge en scheydinge der linien; en na dit gedaen was, zeyde hy, gezegent zijt ghy, want ghy zult den heyligen *Kisna* ten wijve werden, hier over wiert dezen ouden

Rochemy verliest op Kisna.

Kisna verandert Sc-dammas den Bramines huys in een kostelijk Palleys.

aar Broe-
 er wil dit
 et kracht
 etten, om
 et Kifna
 en geringh
 nachte
 is.

ouden Koningh boven maten zeer
 verblijdt, de welke dit alles aan zijn
 oudste Zoon openbaarde, welke
 hy nu zijn regeeringe meest hadde
 opgedragen; deze wierd hier over
 zoo verbolgen, zeggende, zal een
 Herder, een Boer en Hoeder van
 Bokken, gaan strijken met zoo een
 overschoone Döchter; dat zal ik
 noyt gedulden, al most ik mijn leven
 laten Dit ontstelde den ouden Ko-
 ningh zeer Nu dit moet men aan-
 merken, dat deze schoone Dochter
 des Konings, was de ziele van *Sytha*,
Rams Vrouwe, daar te voren van is
 gesproken, zulks was deze Dochter
 ook bekend, en dat zy voor *Kifna*
 weder in het leven, en in dit lichaam
 dat zy nu hadde, afgezonden was:
 waarom zy den Heyligen *Kifna* ook
 zeer beminde, en met niemant voor-
 nam te trouwen dan met hem: maar
 haar Broeder wende alle naarstig-
 heyt aan om dat te beletten; hy
 schreef aan den Reus, Koningh van
Mottera, dat zoo hy gezint waar
 zich met zijn Zuster te paren, hy
 zoude met al zijn macht afkomen,
 en haar ten wijve nemen, hoewel
 zijn Vader liever docht haar den
 Boerschen *Kifna* toe te komen. Den
 Reuze over deze tijdinge zeer ver-
 blijt zijnde, liet veel Elephanten,
 Kemels, Wagens, Ossen en Paar-
 den toerusten, en alderhande Ba-
 zuynen en Schalmeyen, en reyde
 van *Mottera*: als hy nu op twee da-
 gen reyzen na by de Stadt was geko-
 men, quam dit geruchte *Rochemy*
 ter ooren, waar over zy zeer droe-
 vig was: want zy niemant dan *Kifna*
 liefde toedroeg; dies nam zy voor
 een Brief aan *Kifna* te zenden,
 't welk zy dede door een van haar
 Dienstboden met last, dat zy den
 eersten *Braman* die haar ontmoete,
 by haar zoude brengen. Den Brief
 was van dezen Inhoudt: *Heylige*
Kifna, waardigh van my en al de we-
 relt gelijft te werden: ik die voor ge-
 nomen hebbe my met niemant dan met
 u te verzellen, en daar in te volharden,
 het zy in leven, of in de doot, ik blijf
 u eygen: ik en mijn oude Vader zagen

niet liever dan die ure: maar mijn
 Broeder die meer na hoogheyt dan na
 Godvrugtigheyt ziet, heeft den Reuze
 van *Mottera* ontboden, om my aan
 hem ten Huwelijk te geven, en hy is
 nu op twee dagen reyzens na by de Stadt
 gekomen, ghy dan, wilt daar in voor-
 zien, volgens uwe kracht, want u zijn
 alle dingen mogelijk.

U E. altijt blijvende

R O C H E M Y .

De Dienstmaagt achtervolgende
 haren last, bracht den *Braman* by
 haar, of hy wel moedt hadde om deze
 dagh den Brief binnen *Davarca* aan
Kifna te bestellen, hy zeyde ja, al-
 hoe-wel hy wist dat voor hem zulks
 onmogelijk was, echter op hope van
 een goede belooninge, beloofde hy
 zulks te doen. Des Konings Doch-
 ter liet een goude schotel met *Ropias*
 voor haar brengen, die zy den *Bra-
 man* toeschoot, zeggende: verzuymt
 geen tijdt, zoo gy dit te wege brengt
 en de zelve tijdelijk bestelt ik zal u
 zoo rijkelijk beloonen, dat nimmer-
 meer zult gebrek lijden. Den *Bra-
 man* begaf zich op reyse, wanneer
 hy ontrent vijf cos gelooopen hadde,
 quam hy by een schaduwrijke boom,
 en het loopen niet gewent zijnde,
 was moede, en zette hem tot rusten,
 een weynigh waters gedronken heb-
 bende, viel hy in slaap. *Kifna* alles
 bewust zijnde, nam den *Braman* op,
 en voerde hem binnen *Davarca*; den
Braman wakker zijnde, zaghy dat
 hy binnen de Stadt was, zaghy wel dat
 zulks door eenige Godlijke macht
 moste geschiedt zijn, zoo dat hy zich
 spoeyde om *Kifnas* huys te vinden;
 daar gekomen zijnde, gaf hy hem de
 Brief, en viel hem te voet. *Kifna* deze
 gelezen hebbende, liet zijn wagen
 spannen, nam pijlen en boog met zich,
 en verwisselde zich in een menschen
 beelt met vier armen, en zette den
Braman met hem op de karre, aldus
 begaven zy zich op reyse. Ondertus-
 schen reed de Broeder van *Rochemy*
 den Reuze te gemoet, om hem in te
 halen, deze binnen de Koninghlijke
 Stadt

Verzent die
 door de
 kandt van
 een Braman
 na Davar-
 ca.

Den Bra-
 man valt
 in slaap, en
 Kifna voert
 hem binnens
 Davarca.

Kifna be-
 geeft zich
 op reys.

Rochemy
 schrijft een
 Brief aan
 Kifna.

Stadt gekomen, wierd in 't Koninglijke Palleys onthaalt. *Kisna* quam ondertuffchen dichte by de Stadt, by een Pagode, daar hy onder een fchaduw-rijke boom neder zat, zenden- de den *Braman* by *Rochemy*, om haar aan te zeggen dat *Kisna* gekomen was: zy daar over verblijft zijnde, gaf den *Braman* zoo veel giften, dat hy al zijn leef dagen genoeg te verteeren had. *Rochemys* Broeder was van zins om met den ondergangh der Sonne, na der *Benjanen* wijze, de Stadt met den Bruydegom om te rijden. *Rochemy* overleggende wat middel best zoude aanwenden, om deze Koninghlijke Bruydegom te ontsnappen, en haar by hare *Kisna* te ver-voegen; en alzo zy tot de ouderdom van negen Jaren was gekomen, verzocht aan haar Vader, dat zy noch een maaghdelijke offerhande mochte doen aan de Goddinne *Robani*, 't welk haar de Vader toestont: zy dan nam een schootel vol fchoone Peerlen, en is met twee van haar Dienstmaaghden na den Tempel getreden, en wierd van haar Bruydegom met haar oufste Broeder geleyt. Omtrent de Pagode komende, zijnde het Man-volk achter gebleven, en zy niet de Dienstmaaghden in den Tempel gegaan, volbracht haar Offerhande, bad aan de Goddinne, dat haar doch de gunfte wilde bewijzen, datze met *Kisna* mochte trouwen, daar na gingh zy den Tempel uyt. Maar *Kisna* die zich dicht by de Pagode gevoeght hadde, vatte toe, en nam haar op. De Dienstmaaghden dit ziende, verschrigten zeer, ende begon den gelijkelyk te fchreyen; haar Bruydegom den Koningh dit hoorende, quam met al zijn fleep aangelooopen, en achtervolghde *Kisna*, en by hem komende, meynde hem te overvallen, en de Bruydt weder te ontnemen; maar *Kisna* werde hem zoo wel, dat met der haast eenige duyzenden door zijn pijn omquam, zoo dat zy de moedt verloren, en befchaamt te rugge keerden. *Rochemys* Broeder zeyde tegen den Koninghlijken

Bruydegom, fchoon ghy te rugge keert, zoo zal ik zelfs niet vluchten, maar ik zal *Kisna* zelfs met deze mijne handen ombrengen; zoude een Bokken-hoeder met eens Koninghs Dochter door gaan? dat zal ik niet dulden. Hy dan nam zijn Sweert en Schilt, en toogh *Kisna* achter na, by hem gekomen zijnde, hieuw hy zijn houwer op, en meynde *Kisna* den kop te klieven, maar *Kisna* trok hem den houwer uyt de handt, waar op *Kisna* van zijn wagen springende, hem onder de voet wierp, gevende hem 5 a 6 kinnebak-flagen, dat hem de oogen in den kop verdracyde, hy bont hem en ftak hem onder de karre, gelijk men een bosch foy doet, en reedt tot by de Stadt *Davarca*. De Inwoonders vernemende *Kisnas* komfte, liepen hem met basuynen en pijpen te gemoet. *Rochemy* bad *Kisna* dat hy haar Broeder wilde los laten, en zijn misdaat vergeven. *Kisna* zijn oortmoet en fchult-bekentnisse ziende, liet hem vry henen gaan. Hy trok na de Koninghlijke Stadt; en vertelde zijn wedervaren. *Kisna* heerlijk toe-gemaakt zijnde, wierd met groote pompe de Stadt van *Davarca* omgeleyt, en men hield een groot Feest.

Naderhant gefchiede het dat op zeker plaatfe een fchoone Tank was, die noyt uyt drooghde, veel Elephanten quamen daar om den dorst te breken. Het geviel dat een van de fterkste dalende in den Tank, van een Krokodil by 't achterfte been wierd gegrepen, den Elephant dat gevoelende, trachte op 't Lant te komen, dan trok den Elephant den Krokodil met het halve lijf boven 't water, dan weder de Krokodil den Elephant geheel onder, zo dat alle d'andere Elephanten gantsch bedrukt stonden, ziende dezen strijt, zonder hem te kunnen helpen, cyndelyk gingen zy, van wegen den honger, deur. Deze arme Elephant zich ziende van Vrouwen en Kinderen verlaten, begon verdrietigh te werden, overdenkende vast by hem zelve wat de Werelt was, en alle de Inwoon-

Kisna ver-voert Rochemy.

woonders des zelfs, en hoe weynigh men (buyten Godt) op yemandt mocht betrouwen: want niemandt van alle, die my in nood hebben gezien, bekommert zich om my wat spijs te brengen, ik hebbe nu al veertien dagen zo beknepen gestaan zonder yets te eten, zoo dat ik eereen geraamte dan een Elephant gelijk, nu ik dit zie wil ik my van de Werelt af-zonderen, en alleen tot God gaan. Hy dan bad wel 20 dagen en nachten zonder af te laten, dat hem God uyt de kaken van dien Krokodil wilde verlossen. Maar hy wist niet dat het de tijdt van *Kisnas* Autaar was, dies bad hy *Vistnum* alleen. *Kisna* wetende hoe deze Elephant om zijn verlossingh met ernst bad, liet *Garroude* voor hem komen, en liet hem by de Tank brengen, zoo ras den Elephant *Kisnazagh*, maakte hy Salam ofte eerbiedigheyt, en klaagde erbarmelijk zijn nootd. *Kisna* wierp met zijn geweer na den Krokodil, en trof hem recht in de nek, zoo dat hem den kop van de romp af viel; den Elephant gevoelende dat hy los was, quam terstont uyt de Tank op, en wierp zich voor de voeten van *Kisna* neder, hem bedankende; *Kisna* zeyde, eyscht wat ghy begeert, en 't zal u geworden; alleen dit, zeyde den Elephant, dat ik machten Hemel op-genomen werden, en dat mijn ziele niet weder in andere lichamen vertrekke, want ik ben deze Werelt t'eenemaal moede. *Kisna* nam terstont den Elephant met hem in een goude Palankijn, en voerde hem na den Hemel; dit gedaan hebbende, liet hem van daar terstont na *Davarca* door *Garroude* henen voeren.

Kisna ver-
den E-
lant van
Krokodil
de voet
beten.

En ander
orval.

Na dezen geschiede het dat *Ragia Boettaenpat* zich met twee Vrouwen verzelde, d'eene geheeten *Somuta*, d'andere *Surisa*, by d'eerste gewan hy een Zoon *Droe* genaamt, en by *Surisa* eenen genaamt *Rasepoeter*; nu gelijk yemandt die twee Vrouwen heeft, d'een meer als d'ander bemint, zoo was het ook gelegen met dezen *Ragia*, die *Surisa*

meest beminde. Het geschiede dat *Somuta*s zoon *Droe* vijf Jaren oudt was geworden, dat zy hem op een dagh geestigh opschikten, en by zijn Vader zant, die hem minlijk ontfingh, hem strekende, en op zijn schoot zettende; dit wierd *Surisa* terstont aangedient, die haar Zoon mede op het cierlijkste optoyde, en by den Vader zant, zy bleef een weynigh van verre staan: maar de Koningh was zoo bezigh met *Droe* te streelen, dat niet eens op den anderen acht nam, maar liet hem zoo staan. Dit speet *Surisa* boven maten, trat derhalven met een verbolgen gemoedt toe, en zeyde, zal nu de Zoon van u Slavinne meer in achttinge komen, als het Kint van u beminde Vrouw *Surisa*, die ghy zoo bemint, dat ghy niet en wilt eten ofte drinken voor dat ghy mijn aangezichte gezien hebt, zulks is voor my niet te lijden, wech dan met deze, en neemt mijn Zoon. Dit speet *Droe* geweldigh, die henen gingh zonder een *Salam* te maken, en verhaalde zijn Moeder wat hoon en smaat hem *Surisa* hadde aangedaan, dies hy voor nam in een wildernisse zich te begeven, en daar *Kisna* zoo langh aan te roepen, tot dat van hem verhoort werd. De Moeder rade hem zulks af, want, zeyde zy, mogelijk zal u een wreede Tyger ofte Luypt om'tleven brengen, hebt medelijden met u en my, en uwe teere Jaren, 't zal misschien in korte wel verkeerren. Maar *Droe* niet willende luyfteren na zijn Moeder, is stillekens ten huize uyt getreden, en wanneer hy omtrent twee kos buyten de Stadt getrokken was, ontmoete hem den hoogh-geleerden *Braman Naret*, die hem vraaghde waar hy henen wilde; ik zeyde hy, hoewel noch van jonge Jaren zijnde, ben gezint my in de Werelt van de Werelt af te trekken: want ik bespeur dat haat en nijt meest in zwang gaat, verhalende de geheele zake zoo als zy geschiedt was, en wat smaat hem was aangedaan, hierom meyn ik my in de Boffchagie te ont-

houden; gaat, zeyde *Naret*, want in 't korte zult ghy van *Kisna* verhoort werden. Wanneer hy noch een cos verder was gegaan, quam hy in een groote Wildernisse, daar een groote schaduw-rijke Mangas-boom stont, onder welke hy hem ter neder zette, en hief aan met bidden en smeken, zonder yets te nuttigen drie volle dagen en nachten. *Kisna* met deze Jongelingh medelijden hebbende, verscheen hem, en vraagde hem, waarom hy zoo ernstigh bad. *Droe*, *Kisna* ziende, viel hem te voet, zeggende: O Godlijke *Kisna*, doet my de gunst dat de smaet en hoon, my van *Surisa* aangedaan, haar op haar eygen kop mach dalen, en dat zy een Slavinne van mijn lieve Moeder werde, en ik in 't Rijk van mijn Vader gebieden mach, en wanneer ik dit leven verlate, dat ik een goede plaats na u welbehagen mach bekomen. *Kisna* zeyde, u bede is verhoort, gaat en keert weder na de Stadt, na uwe Ouders, en *Surisa* zal een Slavinne van u Moeder werden, en ghy zult u Vaders Rijk en Kroon bezitten, en na u doot zal ik u boven in den Hemel plaatsen, en in de gedaante van een Sterre laten schijnen, dat daar alle andere Sterren zullen onder gaan en verduyfteren, ghy nochtans noit in de Zee zult verduyfteren noch onder gaan, maar eeuwig en altoos van uwe en van uwe Nakomelingen zult gezien werden, en ghy zult alle Schippers en Stuurlieden een vaste peil verstreken om daar na te zeylen. *Droe* neygde zich voor *Kisna*, en dankte hem voor zijne gunste: Hy vertrok dan na zijn huys, en zijn Vaders Palleys. Ondertusschen was zijn Vader den Koningh zeer droevigh over zijn heimelijke afwezentheyt, zant aan alle kanten Dienaars om hem op te zoeken, maar hy quam zelfs te huys. Zijn Vader ontvingh hem zeer minnelijk, en beminde daar na niemant meer dan zijn Zone die weder gekomen was, en zijn Moeder die hem gebaart hadde, zoo dat *Surisa* in 't toekomende niet meer dan een

Slavinne geacht was, en na weynigh jaren gaf hem zijn Vader zijn Kroon en Throon, en hy regeerde zeer gelukkig en voorspoedigh, en wierd daar na een doorluchtige Sterre, heden noch onder de *Benjanen* vermaart, *Droe Katara*, zijnde by ons *Stella Polaris* of Noord-sterre.

Hier na gebeurde het, dat den machtigen *Ragia Nerkaseur*, Koning in *Nietskande*, door geweld van Oorlogh 16000 Koningen hadde t'ondergebracht, die hy alle in strenge gevangenisse dede bewaren, en nam alle haar Vrouwen en Dochteren onder zijn geweld, stellende die in een Vrouwen-huys by een. Deze ondergebrachten begaven haar alle in den gebede, en zeyden, ô machtige *Kisna*, die van uwe kintsheyt zoo machtige krachten hebt vertoont, wilt ons van dezen wreeden Tyran verlossen, op dat wy altijt zonder vreeze u mogen dienen, verhoort dan ons zuchten en ons kermen. *Kisna* zeyde by hem zelve, 't werd tijdt dat ik mijn Geloovige verlosse, want zy hebben nu drie geheele Jaren haar zuchten tot my gezonden, anders mochten zy in wanhope vervallen. Hy riep dan *Garroude* tot hem, ende zeyde, voert my na *Nietskande*, daar gekomen zijnde, zeyde *Kisna* tegens den Koningh *Nerkaseur*, dat hy alle de Gevangenen zoude los laten, zoo hy anders zijn eygen leven lief hadde. Den Koning antwoorde, voor wien zoude ik dat doen, kent ghy mijn macht wel, en mijn overwinninge? Pakt u wech, eer dat ik u ook onderbreng. *Kisna* zeyde, zoo ghy hier tegens strevende zijt, zoo bereyt u volk om tegens my te strijden. Den Koningh riep eenige Soldaten, om deze Snorker hêt blazen te benemen. *Kisna* spande zijn boogh, en stelde hem schrap, en alle die op hem aan quamen, velde hy ter neder: Den Koning dit ziende, schoot zelfs de wapenen aan, en viel met al zijn Krijghs-knechten te gelijk op *Kisna* aan. *Kisna* redde hem dapper met zijn vier armen, en floeghe alle datse op de plaats doot vielen, zoo dat

Droe zo
van Rag
Boettaen
pat wort
Noord-sterre.

Een and
wonderme
van Kifn

Der Heydenen groot-
heyt en eer-
zucht is het
begin en het
eynde van
alle haar
betrach-
tinge.

y ver-
le 16000
Koninglij-
k Maaght-
d.

en ander
rk van
Kisna.

niemandt over bleef dan den *Ragia*. Hy bleef zoo moedigh dat hy alleen wilde vechten, maar *Kisna* zijn zikker ofte geweer neemende, wierp dien den *Ragia* in de nek, dat den kop van den romp af-stoof. *Kisna* liet terstondt de Gevangenen los, onder welke seftien duisent Koninklijke Maagdekens waren, zy vielen *Kisna* te voet en dankten hem. *Kisna* zeegende de zelve, en gafze oorlof om naa haar believen te vertrekken: Maar zy zeyden, dat zy niet weder begeerden met hare Ouders te vertrekken, die zoo veel ongeval van Vyanden onderworpen waren: Maar zy wilden haar onder de bescherminge van *Kisna* begeeven, en hem tot Wijven zijn, en verzochten derhalven dat zy met hem na *Davarca* mochten verreyzen. *Kisna* liet een deftigh Vrouwen-huys bouwen, zoo groot dat yeder Vrouw een byzondere Kamer hadde. In't Landſchap *Ammaramo* was een zeer godvruchtige *Ragia*, genaamt *Amarich*, deze was zeer yverigh in den gebede, gaf veel aalmiffen; het gebeurde eens, dat hy voorgenomen hadde te vasten, liet derhalven met Trommelen en Tamboeren (na de wijze des Landts,) een Vasten en Beden-dagh uyt-roepen door zijn gantsche Rijk, zoo dat niemandt (op straffe van de doot,) eenige ſpijze mochte nuttigen. Deze Konink met zijn vasten bezigh zijnde, gebeurde het dat den *Braman Doerwassa* by geval voor by reysde. *Amarich* den Konink dit verstaande, gink hem te gemoedt, en bad hem, dat hy niet wilde door-trekken, voor al-eer hy met hem hadde gegeven. En al zoo het heden zijn Vasten-dagh was, dat doch tot 'sanderen daags wilde vertoeven. Den *Braman* liet zich gezeggen. Doen liet de Konink de voornaamſte *Bramans* zien, wanneer de beste tijdt zoude zijn om te eeten. Zy opstaande haar Boeken, gaven tot antwoordt, twee uren naa Sonnen op-gank; ter bestemder tijdt zond den Konink om den *Braman* ter maaltijdt te roepen:

Maar de zelve wat vertoevende, gink *Ragia* ondertiuffchen inde Riviere baden, ende nu gereynigt zijnde, zaghy dat den *Braman* noch niet en quam, zoo dat hy geheel bekommert wierd, want hy wilde de goede ure niet laten voor by loopen. Hy liet vier van de geleertſte *Bramans* by hem komen, haar vragende om raadt, en wat hy best doen zoude, zy zeyden dat hy zijn uur niet moſt verzuymen, of zijn vasten was te vergeefs; maar om dit te middelen, zoude hy een dronk waters doen, en een bladt eten van een Tully-boom, 't welk *Ragia* dede. Den *Braman Doerwassa* hadde de gaven dat eenige dingen voorzien konde, zoo dat hy wift dat *Ragia* yets genutticht hadde zonder zijn bywezen, des hy met een toornigh gemoedt by hem gink, en vraaghde waarom hy zulks gedaan hadde, of hy met hem ſpotte, en wien hy meynde dat hy gehoont hadde? *Ragia* verontſchuldighde zich, maar ten hielp niet; den *Braman* ten huize uytgaande, vervloekte hem, en zeyde, van den hoofde tot de voeten zult ghy met etter-buylen en lazarye geplaaght werden, en zoo gink hy zijns weeghs; zoo ras hy de deure uyt was, wierd den Konink met de voorſeyde plage geſlagen, hy wierd hier over zoo bedroeft, dat hy *Kisna* vyerigh badt om verloffing van deze quale; maar 't ſcheen hem *Kisna* niet en wilde verhooren, zoo dat *Ragia* liever wilde ſterven dan langer leven, beſloot derhalven door 't vuur een eynde van 't zelve te maken. Doen alles gereet was, verſcheen hem *Kisna*, en vraaghde wat zijn begeerte was; hy zeyde dat hy van zijn onreynigheyt mochte gezuuyvert werden, 't welk *Kisna* dede, veranderde zijn ziekte in een vyerigh radt, dat hy den *Braman* achter na zondt, 't welk hem aanvloogh als of het hem wilde verſlinden, hy trachte het te ontloopen, maar 't was hem altijd by en omtrent; hy dan, riep aan den heyligen *Ragia Inder*, dat hem doch van dit vervolgende vuur

Kisna ge-
neest Ama-
rich van
zijn Laza-
rye.

vuur wilde verlossen; maar *Ragia Inder* zeyde dat hy hem daar van niet konde verlossen; maar hy most gaan tot de gene, van welke hem dit quaat toequam; hy dan, liep tot *Bramma*, die ook zeyde hem zulks niet mogelijk te zijn, maar gaat tot die in tijds, die u dit toegezonden heeft. Den *Braman* dan keerde na *Kisna*, en viel hem te voet, zeggende: O Goddelijke *Kisna*! ik hebbe in mijnen toorn tegens u gezondicht, ik hebbe de ontschuldige gestraft, vergeeft my, en verlost my van dit vuurigeradt. *Kisna* zeyde, dat hy qualijk gedaan hadde, en zijn toorn zoo veel plaats niet most geven, noch zoo vermeten niet zijn, dat zijn eer boven *Kisnas* eere stelde, zondicht niet meer, u gebedt is verhoort, ghy zijt verlost. Den *Braman* dankte *Kisna*, en ging zijns weeghs.

Het IX. Capittel.

Afkomst en hoedanigheyt van Droepeti. Kisna door haar verlost. Derfiende verliest zijn Koninkrijk. Droepeti van de Zon gespijst, gaat met haar Broeders in ballingschap. Geeft zich met dezelve ten Hove. Haar wedervaren en daden.

't **G**Ebeurde in 't Landtschap *Estenapoer*, dat daar was *Ragia Pandouw*, wiens Vrouwe genaamt was *Droendy*. Deze *Ragia* hadde een Broeder die blindt was, geheeten *Denderaas*, en zijn Vrouw *Gendary*; hy hadde 100 Zoonen, waar van de oudtste genaamt was *Derfenden*; nu was in 't Landtschap *Ransaaandoes* een Konink, *Droepet* geheeten, hebbende een Dochter, deze was zoo uytnemende schoon, dat geen Maaghden van haar tijd by haar konden halen. Het geschiede dat *Ragia Pandouw* deze werelt quam te ruymen, nalatende 5 Zoonen, de oudtste nam de regeeringe van zijn Vader ter handt; een van dezelve wierd by een vermaarde *Braman* ter school geleyt, om in de Goddelijcke Schriften onderwezen

te werden. Het geschiede ondertusfchen dat *Ragia Droepet* zeer becommert was, aan wien hy zijn Dochter *Droepeti* ten Houwelijk zoude uytgeven. Hy zondt Gezanten aan alle omleggende Koningen, en geleerde Braminen, op dat zy in zijn huys zouden verschijnen om yets goets te beramen. Yder quam op den gezetten dagh, en onder anderen verscheen daar mede den heyligen *Kisna*. Den Konink had een groote maaltijt bereyt, in welke hy de zake van zijn Dochter voordroegh. *Ragia* liet een hoogen Bamboes midden in 't veldt oprechten, waar op hy een yzere spil zette, en op dezelve een gedurigh bewegent Visje; daar by stellende een Boogh die niemant konde uytrekken, en is dezelve *povaen*, of geschiedenisse die wy te vooren hebben verhaalt van *Ram*; onnoodigh derhalven om rediten, of herhalinge te maken, want wy gaarn deze Heydensche beuzelinge, na waarheyt op 't kortst willen verhalen, alleen evenwel is dit onderscheyt dat *Kisna* zelfs niet dit werk aanvaarde als *Ram*: maar eenen *Braman* genaamt *Aerffing*, die den Betel van des Konings Dochter, opaanraden van *Kisna* aannam, wien hy ook smeekte om hem genadigh te wezen, en gunstigh in dit werk, op dat zijn pijl wel mochte doelen en treffen. Hy vatte den boog in de vuyft, en trefte den visch dat hy neder stoof. De Bruyt trat terstont tot haar Bruydegom, en hingh hem een Paarle-snoer om den hals, en yder wenschte den Bruydegom veel geluks. Het gebeurde eens dat *Droepeti* een Koe zach, gaande over 't velt, achter deze liepen vijf Stieren. Zy dit ziende, zeyde, wat Koe is deze? *Kamdoga* de Koe van overvloed (waar van te vooren is gehandelt) dit verstaande, was daar in ten hooghsten gebelght, zeggende, ik zal my hier over wreken, ja zoodanigh, dat vijf Mannen achter u zullen loopen. Den Konink gaf dan een groot Feest voor zijn nieuw gehuwde Dochter, maar den Bruy-

*Droepet
eens Konings
Dochter ziet ach-
ter een Koe
vijf Stieren
loopen,
Kamdoga
de Koe van
overvloed
neemt dat
zoo qualijk,
dat zy be-
looft dat
vijf mannen
Droepeti
zouden ach-
ter na loo-
pen.*

Bruydegom wilde zijn Bruyt niet bekennen, voor en al eer zy in zijn plaats en wooninge gekomen was. De Bruyloft geëyndicht zijnde, is yder na huys vertrokken. Den Bruidgom t'huys komende, riep, Moeder ik hebbe wat mede gebracht. Zy zeyde, deelt het beyde uwe Wijven; wel Moeder, zeyde hy, hoe is dat mogelijk, want het is een Vrouw. De Moeder zeyde, 't geen ik eens hebbe gesproken en is niet te wederroepen. *Aerffing* hier over bedroeft, gaf zulks zijn Broeders te kennen; deze niet willende bloet-schande begaan, gaven *Droepeti* zulks te kennen. 't Gebeurde hier na dat *Kisna* *Panspane* met haar Moeder en *Droepeti* binnen *Davarca* nodighde, om met hem vrolijk te zijn. Het geschiedde dat zy in een lustigh velt zaten, en *Kisna* begeerigh wierdt om Suykerriet te eten, 't welk hy met een mes schilde, en door yver in zijn vinger sneed; yder liep om een doek te zoeken, om den vinger te verbinden, maar *Droepeti* een goudt kleet hebbende, scheurde daar een stuk af, en verbandt *Kisnas* vinger daar mede. *Kisna* alles bewuist zijnde, wist hoe veel draden in dit lapken waren, namentlijk 999, zeyde tegens *Droepeti*, hier voor zullen u even zoo veel goude kleeden toe komen als hier draden aan zijn. Hier na vertrokken zy van *Kisna*, zonder te verhalen dat *Droepeti* zoo lange Maget was gebleven. *Kisna* dit echter wel bewuist zijnde, liet haar ongemerkt vertrekken. t'Huys komende, begon de Swager van *Droepeti*, genaamt *Senhem*, te morren en knorren, zeggende: Alhoewel *Sussuster* het Rijk bezit, zoo komt hem zulks niet toe: want schoon *Deuteraes* blind was, en *Pandouw* de regceeringe daarom toegeleyt was, zoo komt evenwel *Sussuster* (na het overlijden) de Kroon niet toe, dewijl een Soon van *Pandouw* is, maar 't komt de outste van de hondert Soonen van *Deuteraes* toe, *Derfienden* genaamt, die schoon zijn Vader blind was, de Kroon daarom moeste derven, hy nochtans heeft

zijn gezicht zoo wel als yemant, wat reden dan dat men hem de Kroon zoude onthouden, die hem van rechts- en erf-wegen toe komt, laat ons een middel beramen om *Sussuster* van zijn Kroon te berooven, en *Derfienden*, diede wettige Erfgenaam is, daar aan helpen. Zy dan wistengeen beter middel uyt te vinden, dan door 't speelen met de Teerlingen, derhalven begaf zich *Derfiende* tot *Sussuster*, en nodighde hem tot speelen. Nu was het zoo, dat *Sussuster* zeer van *Kisna* wierd bemint, en veel weldaden van hem ontfingh, waar door hy zeer opgeblazen wiert, en zeyde by hem zelven, wat is doch *Kisna*, en al wat hy heeft, by my, die zoo een machtige *Ragie* ben, te vergelijken. *Kisna* die alles weet en overdenkende, wierd hier over zeer verbolgen, zoo dat hy voor nam alle zijn zegen *Sussuster* te ontrekken, en alle straffen hem toe te zenden. *Derfienden* met *Sussuster* speelende om ettelijke duyzenden goude *Ropias*, verloor *Sussuster* alle de zelve, zoo dat hy (gelijk het gemeynlijk gaat) om hoe langer hoe meerder speelde, doch *Derfiende* won alles, zoo dat *Sussuster* ten laatsten zoo heet wierd, dat zijn lant, middelen en alles wat hy hadde, met speelen verloor. Voor dezen was *Derfienden* eens in 't huys van *Sussuster* geweest, gelijk zomtijts gebeurde, (nademaal zy malkander in maaghschap bestonden) en komende in een Kamer, wiens vloer van glas was, in welke *Droepeti* de Maget zat; hy noyt meer zulken vloer gezien hebbende, meynde dat het water was, dorst daarom niet toe treden, 'twelk *Droepeti* ziende, zeyde, hoe zijn de Soonen de Vader gelijk, en is het geheele geslacht blind. *Derfiende* was hier over zeer vertoornt, en van die tijdt af nam hy voor, hem by gelegentheyd daar over te wreken. Hy zeyde tegens *Ragia Sussuster*, kom ik stelle zoo veel gelts tegen *Droepeti*, als ghy zult begeeren, laat ons speelen om haar. Hy zijn Broeders Vrouw op een prijs gestelt hebbende, won

Sussuster
en *Derfiende*
de speelen
met de teer-
lingen.

Derfiende
verliest al-
les en zijn
Rijk.

Droepeti
wordt mede
verspeelt.

hem die mede af. Ten laatsten zeyde *Derfiende*, ik heb u nu alles afgewonnen, nu zet ik alles wat ik gewonnen hebbe, in de weeghschaal, tegens 12 Jaar ballingschap, dat aldus zal toe gaan: By aldienghy het wint, zal u alles wat ik gewonnen hebbe, wederom eygen zijn: maar zoo het by my gewonnen wert, zult ghy gehouden zijn 12 Jaar als balling buytens lants te zwerven, en zoo ik of mijn Dienaars in die tijdt u hier quamen te betrappen, dat ghy van nieuws weder 12 Jaar zult moeten beginnen. *Suffuster* hopende dat hy eens beter geluk zoude aantreffen, nam dit aan: maar 't was te vergeefs, zoo dat hy alles quijt was.

Suffuster moet twaalf jaar balling zijn.

Nu begon *Derfienden* aan 't verwijt van *Droepeti* te gedenken, lietse derhalven voor hem en al het volk roepen, en belaste datmen haar naakt zoude ontkleeden, en haar schaamte ontblooten voor alle de Omstanders. Zy wierd heel weemoedigh, en riep met tranen in de oogen tot *Kisna*: Gy die zoo veel wonderen hebt gedaan, komt my te hulpe, laat my geen dekzel gebreken om mijne eerbearheit te bewaren, U E. is bewust hoe ik geen man hebbe bekend, hoewel mijn bruyloft langh is gehouden geweest, om dat ik my tegens *Camdoga* misgaan hebbe; ghy dan, wilt dezen boon en smaet van my weeren, en gedenkt aan uwe voorgaande milde beloften, en hoe ik zoo gaarn mijn klederen verscheurde om uwe wonde te verbinden. *Derfienden* vraaghde zijn dienaars waarom zy vertoefden, en niet volbrachten zijnen last: zy dan begonden haar werk; maar zoo haast en trokken zy haar goude koninklijke Kleet niet af, ofterstont hadde zy weder een ander om, 't welk tot 999 maal duurde. De Omstaanders zeyden: O *Derfienden*, laat dit beruften; want dit voorwaar een heylige Vrouw is, mogelijk zoo ghy hier de handen verder aanlegt, zal zy in toorn ontfteken, en van *Kisna* een verslindend vuur afbidden, dat u, en ons alle tot asche verbrande; ghy dan, laat af eer u eenigh swaar

Droepeti wort belast haar naakt te ontkleeden.

*Kisna be-
doemt
haar.*

geval over kome; *Derfienden* liet hem gezeggen.

Nu, deze 5 Gebroeders met haar moeder *Sendary* en *Droepeti* gingen heenen om haar in ballingschap te begeven. *Droepeti* dacht by haar zelve, als wy nu al op wegh zijn, wat spijsze zullen wy nuttigen? en waar mede zullen wy ons onderhouden? Zy dan, bad zeer ernstigh de Zon aan, dat hy haar een middel wilde verschaffen. De Zon gaf haar alle morgen een pot die vol eten was, en al hadden zy 1000 menschen te verzadigen gehad, daar waar genoegh geweest; maar zy most eens des daaghs, als zy verzadicht was, de pot schoon maken; zy dankte de Zon die haar alle daagh versche spijsze opdischte. Zy quam eyndelijk in zeker dorp, *Witdownougan* geheeten, ten huize van eenen *Widoe-nougarre*, en liet haar moeder *Sendary* aldaar, vermits door haar hooge ouderdom niet verder konde reizen. Zy gingen zoo verre dwalen tot dat zy eyndelijk in een wilde Boschagie quamen, daar in noch Vee, noch Menschen zich onthielden. Zy quamen, na langh doolen, by een schoone Riviere, daar zy haar ter neder zetteden. Langhs deze Rivier quam den geleerden *Braman Derwasa*, een hooft over 1000 Bramines, die hem alle achtervolghden om zijn uytstekende godtvruchtheyt; hy wist veele dingen te voorzien, wist dat de oudtste van deze 5 Gebroeders een machtige *Ragia* was geweest. By een dan komende, groetede zy den anderen. *Derwasa* zeyde tegen *Suffuster*, ghy machtige *Ragia*, ick hebbe een begeerte om met deze mijn Gebroeders een maaltijdt te doen. *Suffuster* zijn grootheyt in zijn Koninklijk gemoedt noch voedende, wilde zulks niet afslaan, hoewel weynigh daar toe in voorraat hadde; maar hoopende op de gaven van de Zon, en op de godtvruchtheyt die den *Braman* hadde, zeyde hy, zy zouden komen; den *Braman* beloofde zulks, en hy met zijn gezelschap wilden komen, na dat haar gewaf-

*Droepeti
wierd
de Zonne
gespijst.*

gewasschen hadden. *Sussuster* gink by *Droepeti*, en zeyde wat hem wedervaren was, zoo dat hy ziende in de pot, bevondt dat dezelve leedigh was, dies hy geen raat zaghe hoe hy zijn gasten zoude noodigen; hy dan komende tot zijn vier andere Broeders, gaf haar te kennen wat hem geschiedt was, zeggende, zoo ik nu geen spijsje verschaft, zal den *Braman* my en de mijne vloekken, laat ons dan gezamentliken in den gebede tot *Kisna* gaan. Zy riepen hem dan vyerighlijk aan, maar het scheen te vergeefs. Den tijdt nakende dat den *Braman* quam, moeste zy haar gebedt eyndigen. *Sussuster* zeyde tegens zijn Broeders: *Derwasa*, wanneer met zijn byhebbende *Bramans* hier zal komen, en zien dat voor hem geen spijsje bereydt is, zal geweldigh toornigh werden, en ons veel smadelijke en schampere woorden toebrengen, en eyndelijk door 't vuur laten verteeren; wel dan, nademaal ons *Kisna* niet gelieft te verhooren, laat ons een lijk-vuur bereyden, en voor zijn komste ons daar in werpen, op dat wy alzo on ellendigh leven mogen eyndigen; zoo gezeyt, zoo in 't werk getelt: Zy stapelen een hoop dorre takken en rijzeren op een, steken daar den brandt in; daar mede, zeyde *Droepeti*, zal de vlam genieten dat noyt Man heeft mogen geworden. En ghy, mijn Vrienden, dat ga u voor, volght my. Nu liep de Maget snel na de vuur-vlam, de vijf Broeders volgen na; maar *Kisna* wederhieltze, zeggende: wat zal dit zijn, wat hebt ghy begeert? *Sussuster* zeyde, u ô *Kisna*, die alles is bekend, kan ook niet verborgen zijn wat ons dezen dagh wedervaren is, en waarom dit lijk-vuur is aangerecht! *Kisna* zeyde, kom laat het my zien, geeft my u pot die u de Zon heeft vereert. Zy wierd verthoont, *Kisna* bezaghze van buyten en binnen, tot dat hy ergens aan de kant een korrel rijst vondt, die hy opat, welke tot zulken voedzel in zijn lichaam gedijde, dat geheel daar van verzadicht wierd;

Sussuster
met zijn
Broeders en
Droepeti
willen haar
verbranden

en gelijk *Kisna* met zijn Godtheyt alles vervult dat in Hemel en op Aarde is; zoo gebeurde het ook dat hy den *Braman* *Derwasa* met zijn 1000 Gezellen vervulde en verzadighde. *Kisna* zeyde, zy zouden *Derwasa* met al zijn gezelschap roepen, zy zonden haar jonghste Broeder *Naccod* om haar te halen; maar den *Braman* met zijn navolgers bedankten hem, alzo zy geen honger of trek tot spijsje hadden; den Bode met dit bescheyt weder gekeert zijnde, vielen zy alle zes *Kisna* te voet, en dankte hem van herten. *Kisna* verdween terstont, en quam weder in zijn plaatze *Davarca*.

Deze ongelukkige bleven noch in de wildernisse 9 geheele jaren, doen begon het haar te verdrieten, en zy zeyden tegens malkander, laat ons uyt deze Boschagie ons weder onder menschen begeven. Zy stelden dan vast haar geluk, ten Hove te gaan zoeken by eenen Koning *Weraart*, van den geslachte *Ketterijs*, regerende in 't Landtschap *Messedees*, van meyninge zijnde d'ene voor d'andere na hem haren dienst aan te bieden. *Sussuster* quam eerst voor *Weraart* den Koning, aanbiedende zijnen dienst; den Koning vraagde hem wie dat hy was, en welk zijn bedrijf? Hy vraagde of de Koning noyt hadde gehoord van vijf Gebroeders *Panspendaons*, hy zeyde ja, deze zeyde hy, heb ik eertijds gedient met Koninghlijke Historien voort te lezen, zoo zijn Koninghlijke Majesteyt my gelieft in zijn dienst, zoo zal ik den Koning verhalen, hoe hy zijn gantsche Rijk met speelen verloor, en wat avontuur hem en de zijne is over gekomen. Dit geviel den Koningh wel, en hy belaste hem in zijn Hof te verblijven. Zijn andere Broeders hem niet ziende weder komen, zeyden, voorzeker heeft hy een goede uure aangetroffen. d'Andere Broeder greep moed, en gingh na den Koningh, presenterde zijn dienst, zeggende, ik hebbe eertijts *Sussuster* voor Kok gedient, eer hem het quaat geluk uyt

*Zy gaan ten
Hove dis-
nen.*

zijn Lant verdreef; zoo het den Koningh wel gevalt, ik verzoeken alhier den zelve dienst te mogen bekleden. Den Koningh zeyde, hy zoude tegens de naaste maaltijt yets toe maken, hy dan bereyde zulken aangenamen spijs, dat den Koningh volkomen zijn vernoegen hadde, en hy voor Koninghs Kok wierd aangenomen. De derde ging mede zien of hem het geluk mochte dienen, deze wist deftig met de bogen om te gaan, hy berghde die elders, en ging ledigh tot den Koningh, welke hem vraaghde wie hy was, ik ben een *Braman*, en hebbe eertijts *Suffuster* daar voorgedient, en alzo hy zijn Rijk en Lant heeft moeten verlaten, zoo hebbe ik insgelijks mede gedaan, en nu zoo biede ik zijn Majesteyt mijnen dienst aan; den Koningh hoorende zijn welsprekende tonge, behield hem in zijn dienst. De vierde Broeder nam ook zijn afscheyt, hopen de dat hem *Kisna* ook zoude gunstigh zijn; hy quam voor den Koningh, maakte zijn *salam*, die hem vraaghde wat zijn doen en handelingh was, en waar hy van daan was? Hy antwoorde, ik hebbe, zeyde hy, *Suffuster* eertijts voor Palfenier gedient, maar na dat hy zijn Vee en alles verspeelt heeft, zoo dat zelfs te voet als ballingh heeft moeten achter het Lant loopen, is my de gelegentheyte van rijden, en op snelle Paarden te zitten, benomen. Den Koningh geviel zijn reden wel, dies hy hem tot Hooft en Opziender van alle zijn Stallen en Paarden maakte. Hy toonde dankbaarheid, en begaf zich in zijn dienst. De vijfde vertrouwende dat het hem als de voorgaande gelukken zoude, nam zijn afscheyt van zijn zuster *Droepet*, die alleen over bleef. Hy bied zijn dienst mede den Koningh aan, die hem vraaghde waar in? Ik was, zeyde hy, eertijts een Schapen-hoeder van den ouden *Panspendaons* zoon, maar hy hangende (buyten vreeze van Tygers en Wolven) zijn geluk aan 't vallen van de dobbelsteen, heeft zich zelve en my beroyt gemaakt.

Den Koning zeyde daar op, hy zoude zijn Vee hoeden. Ten laatsten quam de Maget *Droepet*, verzokende of zy tot Dienstmaaght mocht by den Koningh aangenomen werden: want, zeyde zy, ik hebbe eertijts aan 't Hof van *Panspendaon* voor Staat-Juffrouw gedient, en kan een Mevrouw wel palleeren en op-toyen. Dit beviel de Koningh wel, die haar belaste in 't Vrouwen-huys te brengen, om haar dienst te doen. Na dat zy nu, alle zes, twee Jaren in dienst van den Koningh geweest waren, wierden zy wel gedaan, en was noch maar een eenigh Jaar van haar ballingschap overigh.

Derfiende merkende dat de tijdt genaakte van haar geoorlofde wederkomst in zijn Rijk, zondt twee sterke Worstelaars om tegens de zelve lijf om lijf te vechten. Zy trokken dan henen het gantsche Landt door, en hadden menighe van blohartige *Ragias* overwonnen, en tot verachtlinge, haar schilderye onder de knyen gebonden. Eyndelijk zeyden zy, laat ons gaan in 't Hof van den Koningh *Weraert*. Den Koning uyt gedaaght zijnde, zand tegens ^{Toonen dapperen daden.} haar zijn Swager, den eenen Worstelaar kreegh hem by de beenen, en sloegh hem tegens de aarde, welke met zijn zwart bloet en breyn beklat wierd, zoo dat hy den geest gaf. Ten laatsten eyschten zy den Koningh noch eens; hy willende liever (hoewel van den geslachte *Kettery* was) bloode zijn, en zijn af-tekening zien onder de knien binden, dan zijn leven verliezen, zant dierhalven om een Schilder, om zich na 't leven te laten af malen. *Suffuster* dat hoorende, zeyde, hoe Koningh, dat ware immers u Geslachte te groote schande, dat gedooge *Ram* nimmermeer dat het geschiede, en alzo zijn Majesteyt zijn krachten wantrouwt, dunkt my een middel te zijn om deze hovaardige te temmen en te overwinnen. U E. Kok is een sterk man, ik heb hem wel voor dezen in 't Hof van *Panspendaon* zien worstelen. Den Koningh liet hem roepen, en vraagh-

vraagde , of hy wel moed hadde te vechten ; ja , zeyde hy , als hem maar verlof wierd gegeven . Gaat , zeyde zijn Majesteit , en den Hemel zy met u . De Worstelaars hem ziende aankomen , beelden haar in dat zy tegens een smeerigen Kok zouden aangaan , echter haar hooghmoedt prikkelde haar aan om deze vermetele Kok by de rest te zenden . Zy vatten malkander aan , en werpen d'een den ander zoo vreeslijk ter aarde , datse onder de voeten der Omstanders beweegde . Den Kok vliegt met een schrikkelijk geweld den Worstelaar op het lijf , en vlecht hem beyde de handen op de schouderen , even als een hongerige Arent die na een proey slaat , en hielt hem zoo van achteren staande , en zette hem de rechter knie in de lendenen , en trok hem met zulken geweld achter over dat hem de lendenen kraakte , zoo dat hy als een gerekten Haas daar heen viel , en na weynig spartelens den geest gaf . Dit wierd den Koning aangedient , welke zeyde , voorzeker dit zijn de *Panspendaons* .

Derfiende zandt zijn Oom met 200000 Ruyteren , niet om des Konings *Weraerts* Hof en Stadt te belegeren , maar alleen het Vee af te drijven . Hy volvoerde zijn last , en nam al het Vee ; den Herder met noch eenige ontvlucht zijnde , bracht deze tijdingh aan den Koningh , die de wapenen terstont aan gorde , en 600000 Ruyteren by den anderen hebbende , wilde met geweld op de Roovers aan : maar zijn Vyanden te veel zijnde en krachtigh , sloegen zijn volk in route , en kregen *Ragia Weraert* zelfs gevangen . Dit maakte een geweldige verslagentheydt , maar byzonder was des Konings Zoon bedroeft , de welke zeyde tegens den Kok , ghy die den grooten Worstelaar hebt overwonnen , verlost nu mijn Vader ; hy ziende de weenende oogen van den jongen Prince , wierd beroert , zeggende , ik wil dezen dagh betoonen dat ik mijns Konings spijze niet te vergeefs hebbe genutticht , ik moet he-

den den Koningh verlossen , of mijn zieloos lichaam in 't midden op het velt laten . Hier mede stooft hy met een vollen ren ten Hove uyt , en zijn Vyant achter na , den zelve by komende , riep hy , Ghy Roovers , laat den Koningh los , of zijt verzekert dat deze uwe laatste dagh zal zijn . Men lachte met hem , maar hy met zijn geweer zommigen op den kop treffende , dat breyn en bloedt uyt spatte , en doot ter aarde neder vielen , keerden zy haar alle om , en begonden haar te weer te stellen . *Kisna* den Kok gunstigh zijnde , versloegze alle , zoo dat het geheele veldt met Lijken bezaeyt was ; hy zeyde tegens zijn byzondere overwonnen Vyant : O Trouwlooze , ik kenne u van oudts , ghy Bedrieger en Stokebrandt , gevoelt nu eens hoe mijn vuytslagen smaken , gaat heen , en brengt deze tijdinge aan uwen Koning *Derfienden* , en past niet weder te keeren , op dat het u niet slimmer als heden verga . Hy bracht zijn Koningh deze tijdinge , die zeer verslagen wierd , zeggende , deze zijn de *Panspendaons* , trekt ghy derwaarts , en neemt 6000 uytgeleze Ruyteren , en doet wrake van deze gelede hoon . Hy liet hem met deze woorden overreden , en trok weder op tegens Koning *Weraert* , en sloeg veele Menschen doot . *Weraert* ziende hoe zijn Vee , en byzonder zijn Herders van goet en haven ontbloot waren , als mede van 't leven , derfde zijn Volk tegens zoo een machtigh heyr van Ruyteren niet uit zenden , zeggende het beter te zijn 't Vee dan het Rijke te verliezen . *Sussuster* verdroot dit zoo geweldigh , dat hy zeide : O Koningh ! dit zal een eeuwige schande voor alle uwe Nakomelingen zijn , zoo den Koningh niet en gelieft op te trekken , laat dan u Zoon den jongen Prince met zijn Meester en *Braman* op trekken : want deze weet zeer wel met de booge om te gaan . Dit behaagde den Koningh , die alle de overgebleven Ruyteren by een liet vergaderen , zijnde in getale niet meer als 200 .

Den jongen Prins en den *Braman* gingen op de wagen zitten, en met alle macht dicht by den *Vyant* genakende, deden zy den wagen stil staan. Hy nam zijn pijl en boogh; de *Roovers* ziende dat zy wierden gevolgt, zetten haar in slagh-ordre. Den jongen Prins haar groote macht aanschouwende, verschrikte, en wilde de vlucht nemen. Hoe, zeyde den *Braman*, Prins houdt stil; dit waar te groote schande zoo smadelijk te vluchten, dies hy hem op den wagen vast bant, en overdekte hem met het wagen-kleet. Zy genaakten onder tusschen de *Roovers*, daar den *Braman* zoo manhaftigh met de zijnen onder vielen als onvertsaagde Leeuwen, zoo dat aan beyde zijden veel dooden neder vielen, doch eyndelijk bleef de overwinningh aan den *Braman*, dieze alle met de zijne ter neder maakte, zoo dat niemant als den *Oversten* van deze *Roovers* over bleef, welke van den *Braman* wierdt gevangen, die hem eenige slagen gaf, en zeyde, Gaat henen, en brenght deze tijdinge aan uwen *Koningh*, en wacht u wel van weder te keeren eer dat het u eens het leven kost, en ghy uwe ongelukkige ziel tegens wil en dank uyt braakt. Den *Braman* met roof verrijkt, zeyde den *Prince* aan, neemt ghy de eere van deze overwinninge, ik die een *Braman* ben, wil deze niet aanvaarden, dit betaamt beter een *Prins* dan een *Braman*, hy eergierigh zijnde, nam dit zeer gaarn aan. Zy dan quamen met groote triumph in de Stadt, onder het geluyt van *Basuynen* en *Trommelen*. Den *Koningh* niet beter wetende of dit was zijn *Zoons* daat geweest, verhovaardighde zich.

Het gebeurde dat den *Koningh Weraart* met een van zijn *Edellieden* zat en speelde, dat geweldigh van deze daat ronkte, 't welk *Sussuster* hoorende, zeer verdroot, dies maar oorzaak zocht om na zijn *Rijk* te vertrekken, te meer om dat de twaalf *Jaren* van zijn ballingschap om waren, zeggende: Wat mach den *Koningh* op eens anders daden dus

snorken en pocchen, dit is des *Prins* uwes *zoons* bedrijf niet, maar des *Bramans* daat. Hoe, zeyde den *Koningh*, en wierp de *Dobbelsteen*en met zulken kracht tegens het bert aan, dat d'eene *Sussuster* aan 't hoofd trof tot dat'er bloet uyt quam. *Sussuster* met een hevigh gemoedt op staande, zeyde tegens zijn *Broeders*, kom laat ons heymelijk vertrekken, want wy winnen gelt noch loon, maar dienen alleen om kost en klederen, ook hebben wy zulke daden gedaan, dat wy noyt verdient hebben van den *Koningh* qualijk bejement te werden, ook zijn de twaalf *Jaren* onzer ballingschap ten eynde, laat ons het zelve onze *Suster Droepeti* bekend maken. Den jongen *Prins* vernemende dat zy alle waren vertrokken, gingh by zijn *Vader*, en zeyde, hoe komt den *Koningh* mijn *Vader* in zulken toorn ontfteken, het gene *Sussuster* gezeyt heeft, is waarachtigh, niet ik, maar den *Braman* heeft de overwinninge bekomen, en my de eere gegeven; ook hebben zy twee malen u *Vee* uyt de handen uwer *Vyanden* gereddet, en daar-en-boven den *Koning*, hy hadde toe te zien wat hy dede, want deze zijn de *Panspendaons*. Hoe, zeyde den *Koningh*, ik die zoo een geringen *Ragia* ben, zoude ik van zoo machtigen *Koningh* en *Prince* gedient werden, en mijn *Vrouw* van zoo een machtigen *Princesse*; op dan wakker met alle macht, en laat *Kemelen* en *Elephanten* nevens *Paarden*, *Ossen* en *Wagenen* gereet maken, op dat ik haar navolge, en my verontschuldige, en met vrientſchap en geschenken van haar ſcheyde. Den *Ragia* achterhaalde haar, en wierp hem voor *Sussusters* voeten, en zeyde: O machtige *Koningh*! ik die niet waardigh en ben u te dienen, vergeeft my dat ik alzo onwetende geweest ben u in mijn dienst gebruykt hebbende, ik verzoeken trekt met my weder te rugge, en laat ons een vrolijke maaltijt nuttigen, daar na zal ik u van *Wagenen*, *Kemels*, *Elephanten* en *Paarden*, tot uwe reyse noodigh, voorzien.

Sussu-

Sussuster met zijn Broeders tracht te vertrekken, alzo zijn twaalfjarige ballingschap ten eynde was.

Den Koningh heeft Sussuster weder met groote statie, en by zijn geslag wordt bekend.

Suffuster liet zich gezeggen, keerde met de zijne weder; men hielt een vrolijke maaltijt, en eyndelijk liet hy haar vertrekken met koninghlike geschenken, en met het gene dat verder tot de reyze nodigh was, en verscheyden zeer vriendelijk. Wanneer zy nu op reyze waren, zoo begaven zy haar alle in den gebede tot *Kisna*, zeggende onder andere *Suffuster*: *O heylige Kisna! ik bekenne met hovaardige gedachten tegens u gezondicht te hebben, en uwe Godlykheyt veracht te hebben, daarom ghy die herten kent, hebt my rechtvaardigh gestraft; nu de twaalf jaren onzer ballingschap ten eynde zijnde, beloof ik dat voortaan met een nederigh gemoet voor u zal wandelen, doet my en mijne Broeders de gunste, dat wy in ons Rijk weder komen, want zonder uwe hulpe is het onmogelijk.* *Kisna* verheughde zich over zijn berouw, en haar aller ootmoedigheyt; hy verscheen haar, en vraaghde wat zy begeerden; niet dan uwe hulpe, om *Derfiende* van mijn Throon af te helpen, en my daar op te zetten. *Kisna* toonde haar zijn gunst, zeggende 't zelve van hem af te eyschen zoude niet wel voegen, hem zulks af te vragen was ongeraden: maar, zeyde hy, den Dichter ofte Poet, die ginder staat, zullen wy derwaarts zenden, om u Rijk en Lant af te eyschen. Den Poet voor *Kisna* gekomen zijnde, wierd van hem belast zulks *Derfiende* aan te zeggen, nademaal de twaalf-jarige ballingschap ten eynde was, dat hy derhalven den Throon te ruymen hadde. Den Dichter gingh na het Hof, en volvoerde zijn last en bevel. Hoe, zeyde *Derfiende*, ik kan de *Panspendaons* niet, veel min ben ik genegen om harent wille mijn Kroon en Rijk te verlaten, ik ontzie haar noch hare macht niet, en ghy vertrekt terstont uyt mijne oogen, en brenght uwe Meesters, die u afgezonden hebben, dit verhaal. *Kisna* zeyde, mogelijk heeft de Koningh zich dit gebelgt, dat men zoo een geringen Man tot hem gezonden heeft. De *Panspendaons* zeyden,

wat zullen wy aanrichten, kom laat ons gelijkelijk den Koningh te voet vallen, en hem bidden dat hy ons verzoek inwillige. Zy deden zulks, en *Kisna* nam aan zelfs mede te gaan.

Het X. Capittel.

Kisna van een Braman ontfangen.
Gaat na het Hof van Derfiende, die tegen Suffuster een geweldigen slag doet, en verdreven wordt.
Droepeti van vijf Broeders beslapen. Kisna bezoekt verscheyde Koningen; straft de booze Herders; eynde van zijn eeuw.

NU binnen *Estenapoer* woonde een Braman, die zijn spijsze van de goede lieden most bedelen, deze was genaamt *Widder*, en zijn Vrouw *Prediwette*, zijnde Godtvruchtige lieden, steeds bezigh in den gebeden tot *Kisna*; dit was ook *Kisna* wel bekend, en zeyde derhalven by hem zelve, eer ik tot de Machtige dezer werelt ga, is het nodigh dat ik eerst mijn Geloovige bezoek. Hy gingh dan na het arme en bouwvallige hutje van den Braman, die hem ziende, terstont aan de voeten viel, zeggende: Hoe komen wy zoo gelukkig, dat ons de heylige *Kisna* komt bezoeken. De Vrouwe van den Braman maakte warm water gereet, om zijn voeten (na de wijze des landts) te wasschen. *Kisna* zeyde, ik ben gezint met u middaghmaal te houden; *Kisna* gingh op een rustbank leggen, geliet zich of hy sliep, en bedekte zijn aangezicht met een doek, door de welke hy alles zach wat deze arme Menschen deden. *Ragia Derfiende* hoorde hoe *Kisna* binnen *Estenapoer* gekomen was, en ten huize van den Braman in 't byzonder, 't welk hem den Koningh zeer belghde, en zeyde met schampere woorden, Vogels van gelijke veeren vliegen gaarn t'samen. Den Koningh liet rondtsom weten, dat niemant (op straffe des levens) op dien dagh eenige spijsze ofte gelt aan dien Braman zouden geven. De Vrouwe zeyde tegens haar Man,

Den Braman *Widder* ontfanght *Kisna*.

Suffuster geeft zich den gebede tot Kisna.

Die hem verhoort.

Derfiende wil Suffuster zijn Rijk niet weder geven.

gaat

gaat zet onze kopere Panne te pant, op dat wy een weynigh spijsze mogen leenen: maar niemant dorst hem eenige eetwaren ter hant stellen; hy keerde met bedroeftheydt weder na zijn wooninge toe, en vertelde zijn Vrouw hoe hy was gevaren. De Vrouwe trooste evenwel haar bedroefde Man, zeggende, hy zoude goede moedt houden, *Kisna* die alles bewuft is, weet wel dat het niet aan onze wille, maar macht ontbreekt, gaat achter in ons Hofken, plukt daar eenige Moes-kruyden, en wat'er meer voor geoorlofde eetbare spijsze wast (want de *Bramines* eten niet alle kruyden, want de breedte die roodt is en bloetachtigh, zullen zy niet smaken) ik zalze in der yl toe-bereyden, en *Kisna* voor zetten; hy deed zulks, en zy bereyde de kost; het was nu tijt om te eten, zoo wekte zy *Kisna* op, en vraaghde of hy begeerde te eten; hy zeyde ja. De Vrouwe dichte op dat zy hadde, leyde de spijsze op een Pyfang-bladt, en bood het *Kisna* met bevende handen aan. *Kisna* zeyde, hebt ghy niet anders, ik dacht ghy zoudt eenige Koeken bereyt hebben; zy zeyde, eylacen Godtlijke *Kisna*, onze armoede heeft niet toe-gelaten meer by te brengen, wy bidden u, versmaat onze kleynheyt niet, ghy ziet onze bereytwilligheyt. De Huysvrouw van den *Braman* om ziende, zag in een zeker vertrekje van haar huys alderhande vruchten en confituren staan. Doe viel zy en haar Man *Kisna* te voet, en schreven dit zijn Godlijkheyt toe; deze arme lieden dan geensins gebrek hebbende, deden een vrolijke maaltijt. Na dezen vraaghde *Kisna* aan den *Braman*, wat hy begeerde, hy wilde hem het geven. Hy zeyde, niet anders dan een oprecht herte, dat met ware liefde tot u mach genegen zijn, en niets boven u mach beminnen, dat ik altijt in den gebede mach volharden, dat wanneer mijn tijdt zal gekomen zijn, dat ik van lichaam zal moeten verwisselen, dat mijne Godvruchtigheyt noyt van my mach

scheyden. *Kisna* zeyde, dit werdt u vergunt, en alzo ghy om geen rijkdom noch wereltsche goederen hebt gebeden, zoo zullen u die nimmermeer ontbreken; terstont veranderde *Kisna* dit hutje in een kostelijk en schoon gebouw, en gaf haar gelts genoegh, zoo dat zy noyt meer gebrek hadden.

Kisna haar hebbende gezegent, is van haar gescheyden, en na *Dersien-*
dens Hof gewandelt; want het was drie uren voor Zonnen ondergank, in welke tijdt de Koning gewoon was gehoor te geven, na de wijze der Oostersche Landen. Yder ziende des *Bramans* arme hutje zoo wonderlijk verandert, en hem geens dinks gebrek hebbende, was verwondert, en zeyde dit zal de tijdt zijn van *Kisnas* openbaring. *Kisna* nu komende in 't Hof van den Koningh, zoo waren eenige die *Kisna* mede aannamen, en in hem geloofden, welke hem met alle eerbiedigheyt ontfingen: maar den Koningh hem dwars over de schouderen aanziende, belaste dat hy hem zoude neder zetten. *Kisna* nu neder gezeten zijnde, vraaghde hem den Koningh, wanneer hy in zijn Koninghlijke Stadt was gekomen, en waarom niet eerst zijn Hof, maar zoo een armen Bedelaar begroet hadde. *Kisna* zeyde, by my gelt noch macht noch rijkdom, het armste hutje mijner geloovige nederige achte ik meer dan het Palleys van een Koningh, en al zijn pracht en praal. Den Koningh wierd hier over vertoornt, en vraaghde waarom hy ten Hove was verscheenen. Ik, zeyde *Kisna*, kome hier van wegen de *Panspendaons*, die het Rijk van uwe handen eyschen, alzo haar twaalf Jaren ten eynde zijn, dies ghy van u gebiedt zult moeten afstaan. Den Koningh zeyde, ik kenne haar niet, en ben ook niet gezint dit te doen. Wel, zeyde *Kisna*, zoo ghy zulks niet wilt doen, zoo vereert haar ten minsten elk met een Dorp, op dat zy hebben waar van zy leven kunnen. Hy zeyde, ik wil haar niet een eenige stap eygendoms in mijn

Kisna zeyde
gent den
Braman.

Kisna ga
na *Dersien-*
des Hof.

mijn Rijke geve. *Kisna* zeyde, hebt ghy u Volk, Rijk, en Leven lief, geeft haar het Rijk weder, of 't zal u qualijk gaan. De Koningh zeyde, doet ghy wat ghy kunt, ik ontzie u noch haar. Zeer wel, zeyde *Kisna*, maakt u dan vaardigh, om in 't Pleynt tegens haar te slaan, en brengt daar al u macht by een. *Kisna* keerde weder by de *Panspendaons*, en zeyde, zy zouden al haar macht by een vergaderen. *Sussuster* ontboot *Weraart* de Koningh, daar hy drie Jaar by gewoont hadde, met al zijn macht, en den machtigen *Ragia Droepet*, Vader van *Droepeti*, zoo dat zy een macht van zeven Koningen by een brachten. Den Koningh *Derfiende* bracht zijn Ruyteren in 't perk. *Kisna* gingh op den wagen zitten, en mende de Ossen. Men quam aan de slag, en deze duurde 18 dagen, zoo dat het bloedt tot aan de knien der Paarden quam. Onder de Troepen van *Derfienden* was een dapper Helt genaamt *Caran*, die *Kisna* gedurigh aanriep, en daarom groote krachten van hem hadde verworven, zoo dat hy op zijn wagen niet te treffen was, dies *Kisna* wilde dat die nevens hem op den wagen sat, van de zelve zoude afgaan, en trachte een van zijn raderen aan flarsen te schieten, zoo zal hy genootzaakt zijn daar af te klimmen. Nu deze *Caran* hadde geen Voerman, maar hadde de garreelen, waar mede hy de Ossen stierde, aan zijn gordel gesespt. *Kisnas* byhebbende Metgesel *Eerfiën*, schoot met zulken kracht op zijn wagen-wiel, dat het aan stukken vloogh. Hy van den wagen af-springende om het wiel te herstellen zoo veel hy konde, schoot hem *Eerfiën* een pijl recht in de borst boven 't herte, hy op ziende trok de pijl uyt zijn wonde, en zeyde: O *Kisna*! is dit den loon van mijn Godvruchtigheyt, wie zal, dit hoorende, u meer willen dienen? *Kisna* zeyde regens hem, lijt dit geduldigh, dit geschiedt tot uwen beste, ik wil niet dat ghy langer in deze verdorve werelt zult blijven, maar zal u met een beter plaatse boven in

den Hemel verheffen. Mijn tijt op de werelt gaat op zijn eynde, en ik wil dat de mijne by my zullen zijn: maar ik moet eerst de geheele werelt van haar booze werken zuiveren, eer ik van d'Aarde scheyde, ghy dan sterft gerust. *Caran* tuymelde ter neder, en wierd flaeuw, gaf den geest. Eyndelijk na 18 dagen strijdens was niet een Mensch meer overigh. *Derfiende* wierdt mede gedoodt met alle zijn 99 Gebroeders. Koningh *Weraart* en den machtigen *Droepet* lagen mede onder de verslagenen, zoo dat niemant dan *Kisna*, de *Panspendaons* en *Droepeti* over bleven. Zy wierden dan weder in haar Rijk gestelt, en regeerden over de overgebleven Onderdanen, die buyten den Oorlogh waren gebleven. Zy bedankten *Kisna*, en dienden hem alle de dagen hares levens, en *Kisna* vertrok weder na *Davarca*.

Droepeti en hadde tot dezen dagh noch genen Man bekend, zulken kracht hadde de vloek van de Koe, op dat de vijf Gebroeders met haar geen bloetschande zouden begaan, echter wilden zy wel een eynde hier van zien, alzo zy nu t'samen weder in 't Rijk en vrede waren; zy was beducht wat middelen hier toe best diende aangewendt. Eyntlijk verscheen haar een *Braman Wiffump* genaamt, die haar dezen raadt gaf: Daar zijn, zeyde hy, 360 dagen in 't Jaar, wanneer die door vijf gedeelt werden, zal yder twee maanden twaalf dagen in 't Jaar hebben; nu dat u Moeder gezeght heeft, dat zy met haar vijven u hebben moeten, en kan niet weder-roepen werden: maar op dat gy met haar geen bloetschande en zoudt begaan, zoo zult ghy dit doen: Den Koningh *Sussuster* zal u eerst beslapen twee Maanden en twaalf dagen, daar na zoo vervolgens van den oudtsten af tot den jonghsten: maar als de tijdt van twee Maanden en twaalf dagen zal verstreken zijn, zal *Droepeti* door 't vuur gaan tot drie malen toe, welke vlamme haar zoo zal zuiveren, dat zy als een reyne Maget zal zijn,

(Q)

voor

Sussuster
at tegen
Erfiende.

de slag
ant 18
den.

ten ver-
narden
luxe Ca-
n is in
Erfiendes
iger, deze
is op zijn
gen niet
treffen.

Hy wordt
edoodt van
zijn wagen
eynde.

Sussuster
wert in zijn
Rijk her-
stelt.

Droepeti
wordt van
vijf Gebroe-
ders zonder
bloetschande
de beslapen.

voor de gene die by haar na beurte zal leggen: want alle de Heydenen hebben gemeynt dat het vuur zuiverde. De Joden reynighden haar vast mede door vuur. De zuivering der Poëten waren drierley, door vuur, water, en lucht, ziet *Virgil. l. 6. Aeneid. c. 7 2.*

Ergo exercentur pænis, veterumque malorum

Supplicia expendunt, aliæ penduntur inanes

Suspensæ ad ventos, aliis sub gurgite vasto

Insectum eluitur scelus, aut exuritur igni:

Quisque suos patimur manes.

Plato met zijn navolgers meynen, dat alle straffen, die na dit leven wierden geleden, alleen uytzuiverende en afvagende waren. *Aug. l. 16. c. 21. de civitate Dei*, schijnt daar niet vreemt van geweest te zijn, en de *Papisten* hebben by deze gelegentheit haar Vagevuur uyt gevonden: maar *Augustinus* heeft noyt een Artikel des Geloofs daar van gemaakt, ziet *l. 2. c. 26. Lib. 21. c. 21.* ontkent hy een middel-plaatse tusschen Hemel en Hel.

De voornoemde zuivering zoude dan voortgaan, op voorwaarde, dat niemand van de *Gebroeders* hem aan *Droepeti* vermogt te vertoonen in des anderen tijt zijnes bywezens, om niet tegens malkanderen in jaloersheit ontfteken te werden; en die hier tegen dede, die zoude gehouden zijn achter landt 12 Jaar in ballingschap te swerven; dit wierdt goet gevonden en in 't werk gestelt.

Suffuster denkende hoe veel bloet om zijnent wil gespilt was, liet vier aanzienlijke *Bramans*, *Roegy* genaamt, tot hem roepen, om verzoeninge te doen, en raat te vragen, op dat het onnozel bloet op zijnen kop niet mochte dalen. Zy zeyden, hy zoude een *jagam* aanrichten, een Feest van veele speceryen, en ook veel offerhanden en aalmissen voor den Armen, en op een Pleyn eenige geleerde *Bramines* laten zitten, om de Godlijke schriften voor zijn Huys

en Hof te laten lezen, en deze spijs en kleederen tot haar onderhoud geven. Hy liet dan een groote put graven, welke hy opvulde met Zuyker, Boter, Honigh, Sandelhout, en andere zulke stoffen, als mede Melk, Rijs, Betel, wel-riekende Bloemen en Roozen, en liet deze lieffelijke reuk ten Hemel varen, tot een zoenoffer, en bad dat het onnozel bloet noyt van zijn handen mochte geeyfcht worden; hy dede ook veel aalmissen, zijn geheele Pleyn was vol van *Bramans*, om zijn Hof-gezin te onderwijzen. Hier na dede *Suffuster* den Koningh een groote maaltijdt bereyden, tot welke hy *Kisna* hadde doen noodigen, die met zijne tegenwoordigheyt deze maaltijdt vereerde. Na dat alles met vreughde geëindigt was, bad hy *Kisna*, of hy voor zoo veel weldaden van hem genooten, hem eenigen dienst konde doen.

Kisna zeyde ja, neemt een spierwit Paard met zwarte ooren, en een geelle staart, schrijft op een bladt papier met goude letteren, en hanght het voor de Bles dit volgende: *Ider die my zal zien, en veyligh voorby laat trekken, die zal voor my neder buygen, en Kisna aanbidden, dien hy dan zal gunstigh zijn: maar wie de handen aan my slaat, die bereyde zich om tegens my te vechten*; en geeft ghy Koningh my u Broeder *Erfinden* mede: want ik wil door dit middel de goede uyt de quade onderscheyden, en de Werelt van booze Menschen zuiveren, want mijn tijdt zal op Aarden haast een eynde nemen. De Koningh gehoorzaamde *Kisna*, en dede na zijn last, gaf mede een wagen voor zijn Broeder, en een Leger van Ruyters met hem. *Kisna* zijn afscheyt nemende, liet het Paart, zonder geleyt te werden, voortgaan, en hy volgde met zijn Leger achter na.

Dit Paart liep menigh Koningrijk door: maar wie het zag, en het schrift las, wierp zich voor de voeten van *Kisna* neder. Maar doen zy in 't Rijk van *Sinderaas* quamen, die het Paart zelfs quam te zien, sloeg hy daar aanstonts de handen aan, en leyde het

Hy komt by
onigh
indera, die
regent.

in zijn Hof, en bont het vast. Deze Koningh hadde veel sterkte van *Kisna* ontfangen, dies hy zeyde, laat ik deze Ros voorby gaan, zoo zal *Kisna* mede niet binnen treden, en zoo ik hem aanhoude, hy zal my uyt-eyschen, om tegens hem te vechten, doch in plaatse van met hem te strijden, wil ik hem en zijn Leger met geschenken vereeren. *Kisna* dit alles wetende, reedt met zijn wagen tot binnen in 't Hof van den Koningh, deze *Kisna* ziende, zeyde: Heylige *Kisna*, vergeef my dat ik het Paart hebbe aangehouden, dewijl ik wiste dat ghy daar op volghde, maar 't is gedaan om uwe tegenwoordigheyt te genieten, ik kan niet rusten voor dat ik u aangezichte gezien hebbe, ontfanght doch deze gaven van uwen geringen Dienaar. *Kisna* nam de gifte aan, en verblijde zich dat hy een Godvruchtige Koningh in de verdorve werelt had gevonden, dies hy den Koning zegende, en gingh zijns weeghs. Na dat het Paart los gebonden was, komende by den Koningh *Sudannewa*, welke het Paart mede vast hiel, hy viel *Kisna* te voet, en zeyde: Ik hebbe bevonden wanneer ik u aangeroepen hebbe, dat ik van u wierd verhoort; ik hebbe het Paart aangehouden niet om met u te vechten, maar mijn kracht tegen *Ersiende* te beproeven, van welke ik veel gehoord hebbe. *Kisna* stont hem zijn bede toe; den Koning wierd van *Ersiende* met een pijl in de borst getroffen; hy sloegh zijn oogen na den Hemel, en riep: O *Kisna*! werden uwe Geloovige zo wreedt gehandelt, wie zal langer u willen aanbidden? hy rukte de pijl uyt de borst, maar het staal bleef in de wonde steken, dies zeyde hy, nu zal mijn ziel na een ander lichaam verhuizen. Neen, zeyde *Kisna*, ik heb wat beters met u voor, u ziel zal niet verhuizen, maar terstondt na den Hemel gaan by alle zalige zielen, om eeuwich vrolijk te zijn, ghy zijt maar uyt deze booze werelt verlost, hy stierf en *Kisna* zweegh. Hier van daan trok *Kisna*, en quam by den

Hy komt by
onigh Su-
annewa.

boozen en godloozen Koningh *Anf-salaww*, die het Paart staande hield, alle zijn macht by een roepende. *Kisna* viel met zijn geheele benden op dezen godloozen hoop, en sloeghze alle zoo dat 'er niet een afquam; daar na quam het Paart by den Koningh *Sallaww*, die het zelve mede vatte, en zijn volk mede opropende om tegens *Kisna* slag te leveren, maar alles te vergeefs, *Kisna* sloeghze alle insgelijks. Daar van daan gingh het Paart na *Mottera*, daar het den machtigen *Ragia Jerasing* den Reus quam te zien, die eertijds van *Kisna* achtien maal voor *Mottera* uyt het velt was geslagen. Deze hadde zijn Stadt rontsom met een hooge muur opgetrokken, en quam met zijn macht tegen *Kisna* aantrekken; hy dan hadde een wapentuygh aan, daar noch pijl, noch zwaart, noch eenigh geweeene hinder op dede. Beyde Legers trokken tegens malkanderen, en vielen met zulken geweld tegens een, dat 'er zoodanig geluyt van door de Lucht klonk, als of het felle donder-slagen geweest waren, zoo klonken de Schilden en Helmen tegens een. *Kisna* zeyde, dezen Reuze en zal alzo niet overweldicht werden, ten zy men hem zonder deze schoot-vry wapen mach aangaan. De nacht scheyde de twee Heyrlegers van een, doen begaf zich *Kisna* met *Ersiende* over de Stadts muuren, *Kisna* nam de gedaante van een oude en zeer lange *Braman* aan, zoodanigh een wezen mede *Ersiende* gevende; zy gingen beyde zitten by de Pagode, daar den *Ragia* gewoon was zich te wasschen, hy deze twee ziende, wilde werk van liefde doen, zeggende: Ghy Godlijke Mannen, eyscht van my wat ghy begeert, en 't zal u van my geworden. Ja, zeyde *Kisna*, dat zijn Koninghlijke woorden, die zoo wel de macht, of immers gewoonte hebben, om haar beloften te achtervolgen als te laten. Den Koningh zeyde, zulks is noyt van my geschiedt, dies eyscht onbeschroomt. *Kisna* zeyde, of wy u onzen eysch openbaarden, ghy niet willende ons

Hy komt by
een godtlooze
Koning.

Komt by de
vierde en
vijfde Ko-
ningh.

Kisna
Springt over
de hooge
muuren van
Mottera,
neemt de
gedaante
van een ou-
de lange
Braman
aan.

die laten toe komen , zouden wy immers tot een spot zijn : maar zoo de Koningh my nevens zijn woorden de hant daar op geeft , tot bevesting van zijn belofte , zoo zal my alle twijffel zijn benomen. De Koningh gaf de hant. *Kisna* zeyde doen , onzen eysch is geen anderen , dan wanneer ghy tegens *Kisna* te velde komt , uwe scheut-vry wapen zult achter laten. Zeer wel , zeyde den Koning (by hem met eene overdenkende dat het *Kisna* , of een van zijn Gezellen was) dewijl het woord gesproken is zal ik het achtervolgen : maar de gene daar ik zal tegen aangaan , moet ook zonder boogh of pijl tegens my strijden , want ik hebbe noyt boogh of pijl gehanteert , maar wel geoefent met worstelen , en de Gors in de vuist ; laat komen tegen my die wil , ik zal met gelijke kleeden en geweer my laten vinden. *Kisna* zeyde niets , maar hy ontquam met *Ersiende* uyt zijn oogten , en verscheen terstondt in 't Leger , en vermits *Ersiende* niet dan met de boge gewoon was om te gaan , liet *Kisna* zijn wagen in spannen , en liet met alle haast *Ersiendes* Broeder by hem komen , deze wierd met *Ragia* hant-gemeen , zy beyde maakten malkanderen zeer moede , zonder dat d'een den anderen konde overwinnen , want den avondt scheyde de Worstelaars ; daaghs daar na streden zy met de Gorsen in de vuyst , sloegen malkanderen zo vreesfelijk , dat men zich verwonderde , dat elke slag geen doot-wonde gaf. Den tweeden avondt scheyden de Helden wederom ; daaghs daar na , zijnde den derden dag , wierd *Bheym* *Ersiendes* Broeder zoo moede , dat hy niet meer op zijn beenen staan konde , en daarom dikmaals van den Koningh *Jerasingh* tegens d' Aarde met kracht wierd geworpen , zoo dat hy in deze woorden uyt-berste : O *Kisna* , staat my by , vermeedert mijn krachten , of ik worde overwonnen. Hy bequam met het gezicht van *Kisna* wederom nieuwe krachten , schoot wederom toe met meer geweldt dan te vooren , kreegh den

Koning by de beenen , en rukte hem met zulken kracht van een , dat zijn Ingewant ter aarde neder stortede , en hy den geeft gaf. *Kisnas* volk dit ziende , viel op de rest met alle macht , en doodeze alle , dat niet een daar af quam.

Doen trok *Kisna* na het Hof van den Koningh *Sussuster* , die hem te gemoet reed , en in een Hof buyten de Stadt ontving , doende een heerlijke maaltijt aanrichten ; *Ersiende* bereyde een schoone keten van bloemen , en hingh die *Kisna* met eerbiedigheyt om den hals. Dit behaaghde *Kisna* zoo wel , dat hy tegen *Ersiende* zeyde , hy zoude eyschen wat hy begeerde , welke zeyde , ik dank u : want ik ben al mijn leven genoegh aan u verplicht voor uwe weldaden , neen , zeyde *Kisna* , ik wil u noch een weldaat tot besluyt doen , want mijn tijdt loopt ten eynde. Wel , zeyde *Ersiende* , geeft my dan een van uwe Vrouwen ; gaat , zeyde *Kisna* , trekt na *Davarca* toe , neemt mijn wagen , gaat in alle kamers , de Vrouw by welke ghy my niet en vindt , grijpt die by de hant , en voertse heen uyt het Vrouwen-huys. Hy trok dan na *Davarca* , terwijl zy noch vrolijk waren in 't Hof ; in 't Vrouwen-huys komende in de eerste kamer , vondt hy *Kisna* by zijn Vrouw zitten praten , hy loopt in de naaste , daar zat *Kisna* mede , en zoo in de derde , daar zat hy ook , en waar hy quam vondt hy hem over al t'huys , dies hy verbaast wierd , en reed weder na den Hof , daar hy *Kisna* aan de voeten viel , en zeyde : O *Kisna* ! ghy zijt waarlijk God , vergeeft my mijn misdadt , ghy zijt over al tegenwoordig. Weest te vreden , zeyde *Kisna* , en blijft gezegent , en volhardt in uwe Godtsdienstigheyt , want mijn tijdt is hier haast ten eynde , en zoo vertrok hy na *Davarca*.

Kisna ziende dat de Herders in zulken menigte hadden toe genomen , zoo dat zy tot 56 karool gekomen waren , zijnde yeder karool 100 lak , en een lak 100000 , zoo dat 56 karool t'samen uyt maakte

5600000000

Grooten
aanwas
Herders.

algemeyne
rdorvent-
yt zoo der
erders als
dere men-
nen.

5600000000 Menschen, welke niet minder in getale waren als in boosheydt aangewassen, dies verdroot hem dit, zeggende: Ik meynde dat ik de Werelt nu van alle boosheydt hadde gereinight, maar ik zie zoo veel ongebonde godloosheydt in mijn Lant, als ergens in de geheele Werelt; welaan dan, ik wil van dit booze Geslaechte mede een eynde maken: maar die zelfs door mijn eigen handen om te brengen, ware al te groote schande, door anderen, is mede ongeraden; ik wil haar dan malkander laten vernielen, dit stelde hy vast. Het gebeurde dat een groot Feest wierd gehouden, en *Kisna* was daar mede tegenwoordigh, de werelt was zoo boos, dat zy ten eynde van de maaltijt gewoon waren *Mafsiou* en *Cassomba*, zijnde kostelijke bloemen, waar van de uytstekenste verwe gemaakt werd, tot een bewijs van verquistingh en dertelheydt te stroyen en te vertrappen. Lichte Mane zijnde, zeyde een van de weelderige Gasten, laat ons yets tot vermaak aanrichten, ginder onder den boom zit den vermaarden *Ruchi*, die gezeght werdt wonderlijke dingen voor te zeggen; zy wilde dit gaan beproeven, kleede een van haar in Vrouwe kleeding, en staken hem een korf onder de rokken, alsof het een zwangere Vrouw ware geweest; zy quamen by *Ruchi*, die gemeenlijk in diepe gepeinsens zat. Zy zeyden dan, voorzeght ons eens wat voor een vrucht zal deze Vrouwe baren? hy opgetrokken van zinnen zijnde, hoorde haar niet, zoo dat zy den heiligen Man op het lijf stieten, zeggende: Tsa Suffer, voorzegh ons eens wat deze Vrouwe baren zal? hy zeide (haar over dwers aanziende) een yzeren staf, waar mede u allen den kop zal verbroken werden. Dezen Jongelingh voelde terstont zulken pijn in zijn lijf, dat hy niet durden konde, tot dat hem ten laetsten een geheele staaf Yzer uyt het Lichaam af-schoot; zy hier over verwondert, liepen gelijk na *Kisna*, en vertellen haar wedervaren. Wel,

Zy spotten
et de God-
alige, ge-
jk als de
odlooze
rste We-
elt en de
odomiten.

zeide *Kisna*, om dat quaat dat u gedreyght werdt, voor te komen, gaat na het vlek *Perwaarspatang*, gelegen aan de Rivier, daar zult ghy zecken steen vinden, schuurt den yzeren Staf daar zoo langh mede, tot dat de zelve gruyts is geworden, en werpt dat dan in de Rivier, zoo zal u dit yzer niet ombrengen. Zy trekken na de plaats, en volghden *Kisnas* last in alles, en wierpen het gruis in de Riviere, die terstondt vol riet wierd, zoo dicht al waar het een Bosch geweest. Zy verhaalden dit alles aan *Kisna*, welke zeyde dat het wel was.

Het gebeurde dat wederom een groot Feest was, en de Jongelingen haar wat willende vermaken, namen geneughte langhs de Riviere te speelen, en by geval een van het geselschapeen rietje (door de wint of by geval aan de kant van de Rivier geraakt) op rapende, slaat d'een d'ander daar mede speelsgewijs op het hooft, de geraakte viel doot ter aarde; de Vrienden van de Overleden namen ook een riet, en sloegen daar den eersten mede, die ook op d'aarde doot viel, dit ging zoo doorgaans toe, zoo dat alle den godloozen hoop omgebracht wierd door malkanderen, invoegen dat *Ruchis* des *Bramans* zeggen waar wierd. *Kisna* wetende nu de Werelt gezuivert te zijn van haar godloosheit, ontboodt de *Panspendaons* en *Droepeti* met haar Moeder binnen *Davarca*, zeggende, u heb ik met mijn Vrouwe uitverkoren, gaat na het geberghte *Hemaatsiel Perwet*, van daar zult ghy ten Hemel opgenomen werden, en ik zal u boven by den oppersten God ontfangen. Zy dan en 16000 Vrouwen van *Kisna* gingen na't Gebergte, boven inde Sneeuw komende, want het was een groote hooghte, niemant konde, van wegen zijn zwakheydt, door de sneeuw komen, dan alleen *Suffuster*, die om zijn Godvruchtigheyt tot den top genaakte, van waar hy, gelijk ook d'andere, ten Hemel opgenomen wierdt. *Kisna* zijn laatste uure gekomen zijnde, gingh uyt

De Herders
brengen
malkander
om't leven.

Kifna
waart met
zijn Geloof-
wige ten he-
mel.

De Heydenen
zeggen dat Kifnas
wonderen niet en zijn
te beschrijven,
en zoo wordt van
J. Christus ook getuygt,
1 Joh: 21.
25. zoo dat
buiten twi-
fel deze Heydenen
yet van Je-
fu Christo
geboort hebben.

Davarca, nemende een handt vol stof, werpende het over de gantsche Stadt, zoo dat alle de gulde straten en daken niet dan hoy en stroo, slijk en drek, hout en steen wierde, en zo van de Werelt scheydende, wierd hy ten Hemel op genomen. De *Heydenen* getuygen eenparig, dat schoon de geheele Zee inkt ware, al de gantsche Aarde papier, ende alle de Inwoonders in hondert duyzent Jaren niet anders deden dan schrijven, by nacht en by dagh, zoo waar hen niet mogelijk alle *Kifnas* wonderdaden by geschrifte te stellen, die hy in de tijt van maar hondert Jaren op Aarden gedaan heeft, in de derde Eeuwe, genaamt *Duapersinge*, welke acht hondert vier-en-tseftigh duyzent Jaren geduurt heeft.

Het XI. Capittel.

De negende verschijningh van Viftnum, in de gedaante van Boudha ofte Bodhe. Thiende en laatste veranderingh in een vliegend Paard Kallenkijn. Afkomst en geschiedenissen van Brama.

Bodhe werdt onder de *Benjanen* gezeght noch Vader noch Moeder te hebben, en onzichtbaar te zijn, maar de gene (aan welke hy zich ver- toont) aanschouwen hem met vier armen; hy doet niet anders dan met neder geslagen oogen, nacht en dagh zonder op-houden, den grootsten God (die de *Benjanen Mahadeuw* noemen) aan te roepen, en wanneer hy alzo zes-en-twintigh duyzent vier hondert en dertigh Jaren gezeten zal hebben, zonder eenige wonderen te doen, en met geen wereltsche dingen zich bekommerende, zo zal zijn tijt uyt zijn.

In deze tijdt leven wy nu na de rekeningh der *Heydenen* in 't gemeyn. In 't Jaar 1649. maakten de *Benjanen* staat in *Zuratte*, dat van deze Eeuw verlopen waren vier duizent zeven hondert en vijftigh Jaren, zoo dat doen noch resteerde een-en-twintigh duyzent zes hondert en tachtigh Jaren.

Deze veranderinge konden wy, schoon zy weynigh omstandigheden schijnt te hebben, niet zonder eenige aanmerkingen laten voorby gaan. *Bodhe*, zeggen de Heydenen, noch *Vader* noch *Moeder* te hebben; Hier zien wy klaarlijk, dat zy weder yets van *Christo* hebben gehoord, die *Heb.* 7.3. Ἀπάτωρ en Ἀμήτωρ genaamt wert. En is ook aanmerkens waardigh, dat men nergens onder de Heydensche Schriften kan bespeuren deze *Bodhes* geboorte en geslacht-register, zo dat hy hier als Ἀγία λογίῳ, zonder geslacht, als uyt den Hemel vallende, in-gevoert werdt, onzichtbaar en zichtbaar werdt *Bodhe* gestelt; zoo ook *Jesus Christus* onzichtbaar, ten aanzien van zijn Godtlijke nature, zichtbaar ten aanzien van de menschelijke. *Die hem zien aanschouwen hem met vier armen*; armen be- duyden de kracht, gelijk boven is aangewezen. Den sterken Reuze *Briareus* (zoo genaamt, van wegen zijn kracht, βρειαν ὑπὸ πῶ βρειαν. *Vossius* l. 11. idololat. c. 2.) schrijven de Poëten hondert armen toe. De *Heydenen* zijn gewoon haar Goden veel armen toe te schrijven, want βραχίων den arm, wordt by de *Grieken* zoo genaamt ὅτι βραχύτερον ὅτι ἔστι λογίῳ μέγαν, om dat zy het sterkste deel is van de leden des lichaams; zoo is dan deze *Bodhe* (zommige noemen hem ook *Bhavani*) τετραβραχίων, maar niet τετρακέφαλον, wel met vier armen, maar niet vier-hoofdigh, gelijk *A. Kircherus* aanwijft in zijn *China Illustrat* a pag. 158. beter heeft hy getroffen zijn uytleggingh op de tweede incarnatie of veranderingh, alwaar hy verhaalt na *D. Henrici Rotbs* zeggen, hoe *Ramtzander* de zone van *Bal* (beduydende sterkte en kracht) met eene Flitse en eene slag duyzent Menschen doodende, gekomen zijnde in de werelt, om de zelve van het geweld der Tyrannen of Reuzen te verlossen, in 't midden van de nare nacht, doen den Hemel bloemen uytstortede over 't huys en plaatse zijner geboorte, en de Lucht met een zoete toon weergalmde, dat

dat de *Heydenen* met die geschied-
nisse hier betoonen , dat zy eenige
duystere voet-stappen van *J. Chri-
stus* komste in de werelt moeten ge-
hadt hebben , te meer om dat *Ramt-
zander* een Zoone der sterkte is ge-
naamt. Niemand kan onbekent zijn
wat de *Heydenen* van haren *Herkules*

en zijn twaalf helden-stukken heb-
ben bedacht. De Duyvel die den
Mensche altijd verleyt heeft, en noch
zoekt te verleyden (*Nam Daemonis
ira premens odiis & fraudibus orbem*)
*semper , nec damnis hominum saturata
quiescit*; beloert meest deze zake, dat
hy 't herte van den Mensche van
God

God tot de ydelheydt en afgoderye trekken; God noemt zich een sterke Godt אל גבר. Hy wordt in de H. Schrift byzonder van zijn sterken arm geprefen, *Deut.* 7. 19. *Dan.* 11. 3. 2 *Reg.* 9. 24. *Psal.* 37. 17. *Jer.* 32. 21. Van *Jefus Christus* werdt gezeght וְדָרַע אֶרְצוֹ, zijn arm heeft hem heyl aangebracht, *Eesai.* 59. 16. 63. 5. ziet ook *Eesai.* 40. 10. en *Deut.* 33. 25. werd van eeuwige armen gesproken. Zoo spreken wy van de Koningen haar macht, dat zy lange armen hebben. Zoo noemt *Job* een Man van geweldt, *Job* 22. 8. een man van armen אִישׁ יָדָע; zoo zegge ik, heeft de *Satan* en den *Antichrist* in plaats van den waren God, eenen Afgod in den Tempel gezet, een God der sterkte valschelijk genaamt, *Dan.* 11. vs. 38. den God *Mauzzim*, of den God der sterkte, by de Heydenen *Jupiter Olympius*, by de hedensdaagfche Roomsche *Jupiter Elicius*. Den nauw doorsnuffelende *A. Kircherus* meynt dat door deze vier armen verstaan werden de vier krachten der vier Elementen of hooft-stoffen. Ziet ook verder 't gene den zelyven Autheur over *Passa Harpacrate* en *Sigalione* aanmerkt in zijn *China Illustrat.*

Nacht en dagh aan te roepen.

Dat zelve kan men bequamelijk op *Jefus Christus* passen, die gedurigh in den gebede is geweest voor de zaligheydt der Menschen, *Johan.* 17. *Hebr.* 5. *Matth.* 26 &c.

De *Benjanen* getuygen dat *Kallenkijn* is een wit Paart boven in den Hemel, staande op drie voeten, houdende het voorste rechter been op. In 't beginfel van deze veranderingh zouden de *Benjanen* zeer Godvruchtigh zijn, en dienvolgende voorspoedigh, maar van langhzamer handt zoude zy in 't quadt toe nemen, en niet dan godloosheyd plegen, en dit, zeggen zy, zal duren tot vier hondert vijf duyzent vijf hondert tseventigh Jaren, en dan zal de tijt vervult zijn: want de zonde zullen zoo toe nemen, dat het Paart zijn rechter been, tot straffe der godloosheden, zal neder zetten, en de Aarde

zoo zal door drukken, dat het de Slangh *Signagie* onmogelijk zal zijn de werelt langer te dragen, en den Schiltpad den grooten last gevoelende, zal zich in de Zee dompelen, en zijn zware vracht ontduyken, en alle de Inwoonders zullen in de grondelooze diepte vergaan en versmoren, en zoo zal de laatste Eeuw zijn eynde nemen, en d'eerste wederom een aanvangh nemen: want alle de Orientaalsche Heydenen stellen een παλιγενεσις *Mundi*, ofte een andere en t'elkens nieuwe geboorte van de werelt, en maken alzo de zelve eeuwigh, gelijk nader zal verhaalt werden in 't navolgende.

In dit laatste Hoofdstuk der veranderinge zijn veele verborgentheden, die wy niet ongemerkt kunnen laten varen.

Een Paart wit en vliegend.

Hier wordt voor eerst te kennen gegeven, door de wittigheyt, zuiverheydt en waardigheydt, door de vliegentheyt, wakkerheyt en vaardigheyt, door het Paart de sterkte van der Heydenen Godt *Vistnum*: want de wittigheyt (gelijk door ervarentheydt van de Heydenen hebbe gehoort) wordt in de Mensch geprezen, verre boven de zwartigheyt, niet tegenstaande dat 't meerendeel der Heydenen, immers alle de *Malabaren* zwart zijn. Wat de Beesten belangt, kan den Lezer merken in de beschrijvinge van de witte Koe van overvloedt, *Camdoga* genaamt, waar van te vooren is gesproken. Hoe nu de Koe by haar een heylighdom is, na de wijze der *Egyptenaren*, is mede geleert en bewezen, veel te meer dan de witte Koe. By *Virgilius Eclog.* 2. roemt *Coridon* op zijn Vee,

Nec quid sim quæis Alexi,

Quam dives pecoris nivei quam lactis abundans.

Als of hy zeyde, ô mijn schoone *Alexis*, ben ik by u veracht, weet ghy niet hoe rijk ik van wit Vee ben: want zoo spreekt *Coridon*, om *Alexin* tot zijn liefde te trekken: want na 't zeggen van *Maurus Servius*, zijn daar drie koorden die

die de Minnaars gebruyken, om haar banden vast te leggen, haar rijkdommen, schoonheyt, en zangh-kunst. Hoe nu de witte Schapen ende de blankste melk γάλα λεῖπον, meest geacht zijn, leert ons *Homerus*, en den zelve *Servius*. *Virgilius* stelt ook wit ende zwart tegens malkander, *Quamvis ille niger quamvis tu candidus esses*; de blankheyt is altijd geweest een teken van deught ende schoonheyt. Dit bewijst ons de heylige Schrift, *Cant. 1. 5.* Hoe wel men moet bekennen, dat de ware schoonheyt niet in de uyerlijke blankheyt bestaat, maar in de deughden des gemoedts, al was yemandt zwart.

Quid tum si fuscus Amyntas

Et nigrae violæ sunt & vaccinia nigra

Sic enim Sapphus, Lesbæ, Phaoni scribit: (gavit

Si mihi difficilis formam natura ne- Ingenio formæ dammarependo meæ.

Catullus Veronensis wist dit wel uyt te drukken in zijn veerffen:

Quintia Formosa est multis, mihi candida, longa

Recta est, hæc ego sic singula confiteor.

Totum illud Formosa? nego, nam nulla venustas

Nulla in tam magna corpore micæ salis

Lesbia Formosa est quæ cum pulcherrima tota est

Omnibus una omnes surripuit veneres.

Het is al te moyen veers om alleen in 't Latijn te spreken, dies word ik gedrongen 't zelve in duyts te doen klappen, zoo gelukkig en ongelukkig als het uyt vallen zal.

Quintina schoon in 't oog, van veel geacht een Sterre,

By my nochtans, maar blank recht ende rap van leen;

Is dit nu al haar moy? daar van na by en verre,

De Werelt zoo veel stoft, 'kontken, en 'k zegh alleen

Dat in dat lange lijf, noch zout, noch raat, noch reden,

Oyt plaatze heeft gehad, maar Lesbia vermaart,

Die als een Parel pronkt, en flonkert in haar zeden,

Heeft als de Diamant haar deught en jeught gepaart.

Ziet van de wittigheyt en schoonheyt in de Vrouw-luyden den doortrapten Jesuit *Martinus Delrio* in *Adagius & N. Testam. ad 1 caput Cantic. vs. 4.* in 't Paart is de wittigheyt niet te misprijzen. Van *Turni* Paart zegt *Virgil. l. 9. Æneid. Maculis quem Tracius albis portat equus.* Hoe hoogh den witten Elephant by den Koningh van *Siam* is geacht, blijkt uyt de Historie, en uyt *Kircherus, p. 152. Chin. illust.* hoe den Elephant voor een Godt geëert is. De *Heydenen* leeren ons, om de waardigheyt van het Paart te vertoonen, dat het eerste Paart van *Neptunus* ter werelt zoude gebracht zijn: *Cui prima frementem Fudit equum magno tellus percussa tridenti. Virg. Georg. l. 1. vs. 13, 14.* Het Paart is een zeer wakker Dier, *Virgil. l. 1. Æneid. Caput acris equi.* Vaardigh in den Oorlogh. Ziet de heerlijke Beschrijvinge, *Job 39. 22, 23, 24, 25, 26, 27.* In 't volle geklank der basuynen, zeyt het heah, en riekt den Krijgh van verre, den donder der Vorsten en het gejuigh, den geharnaste trekt het te gemoet. *Vide Coccejum in hunc locum,* zoo zijn zijn woorden: *In descriptione equi veluti luxuriat Deus.* daar in aanmerkens waardigh zijnde גבורה zijn groote kracht den Donder, waar mede zijn hals is bekleet, dat is τὸ φρύγμα, zijnde de briefschinge en 't bruyzen van het Paart, het blazen van zijn neus-gaten, zijn be-roeringe, σεισμός als een aardbevinge, zijn wakkerheyt en geweldige aanval הטרף, zijn onvertzaaghtheyt שונון ὀπλισμός &c. Ziet verder *Zach. 10. 5.* Hy zal haar stellen als het Paart zijner Majesteyt in den strijt. Ziet *Bochartum* in *Hieroz.* ende à *Lapide* in *Prov. 21. 31.* en byzonder den noyt volprezen Heer *Vossius lib. 3. idololat. cap. 6, &c.* *Jesus Christus* werd ons zelfs beschreven, rijdende op zijn

(R)

wit

wit Paart, *Apoc.* 6. 2. 19. 11. *Jefus Christi* Dienaars werden by Paarden vergeleken. De uytverkoren Kinderen des *N. Testaments*, op welkers voorhoofd zoo wel als *Exod.* 28. vs. 36. op de goude plate, die op het voorhoofd *Aarons* was, de heyligheyt des Heeren zoude staan, ja op de bel-
 len der Paarden zoude de heyligheit des Heeren staan. Ziet *Cl. Coccejum* in *Zachar.* cap. 14. *Jefus Christi* Bruydt zelfs *Cant.* 1. 9. werdt by de Paarden in de wagen van *Pharao* vergeleken. 5. Hier word gesproken van een vliegent paart. *Pegasus* is by de *Heydenen* vermaart geweest, welke vleugelen werden toegeschreven, en dat hy uyt *Medusas* bloedt zoude geboren zijn, alzo genaamt, om dat hy omtrent de Fonteynen by de *Grieken* πηγῶν genaamt, voortgebracht is. *Vossius* bewijst uyt *Artemidoro* l. 1. c. 58. dat een Schip met zijn zeylen een Paart gelijk is: want de Poet noemt de Schepen Paarden. Ende den zelven Heer *Vossius* meynt dat *Pegasus* niet van πηγή af komt, maar van πηγάω ofte πηγύνω, om dat een Schip uyt veele balken t'zamen is gehecht, en gebonden, en oordeelt dat daarom *Pegasus* een zoon van *Neptunus* genaamt werdt, om dat wy met de Schepen de Zee bezeylen. Dit Paart van *Neptunus* voortgebracht zoude *Scyphius* zijn genaamt, zeer over-een komende met ons woordt schyf, Schip, doch dit is onzeker. Dit Paart zoude gevonden zijn Anno mundi 2626. en uyt *Helikon* vliegende, zeght men dat het een steen zoude geopent hebben met de hoorn van zijn voet, welke steen daar na *Hippocrene*, dat is Paarde-bron is genaamt, daar na zoude dit Paart in den Hemel zijn gevlogen, en een plaats onder het gestarnte hebbegenomen. Vide *Dictionary Tetraglotton*, ofte *the Dictionary of Rider augmentet by the graet industrie and paines*; of *Francis Holyoke*, sive *de sacra quercu*. Maar *Vossius* in zijn Boek van de Afgoderye en haar voortgank, meynt, gelijk alreeds gehoort is, dat *Pegasus*

noyt in de werelt is geweest: maar dat alleen in de beuzelingen en fabulen der Poëten (συμβολιστον) een Schip verstaan werdt. Dit geeft my te meer geloof, om dat men zeght *Pegasus* geboortigh te zijn by de Eylanden *Gorgones* genaamt, of dat nu de *Azores*, of de zoute Eylanden zijn van *Cabo Verde*, als *Mercator* meynt, laat ik die gene twiften, die haar tijdt met zulke gislinge willen doorbrengen. Zommige meynen dat ook door *Pegasus* de wolken zoude kunnen verstaan werden, om dat zy als vliegende zijn, immers wy zien dat uyt alle deze aangehaalde redenen, het zoo vreemt niet en is, dat de *Heydenen* voorgeven dat *Vistnum* in de gedaante van een wit vliegent Paart is verschenen, om zijn deught, kracht, sterkte en vaardigheyt te be-
 duyden.

Te vooren is getoont in een Plate hoe de *Heydenen* de werelt op een Slangh en Schilpadde grondtvesten. De door-drukkinge van de voet des Paarts op de werelt, beduyt niet alleen hoe veracht en walgelijk dat de werelt door de zonde is geworden, datze met de voet geschopt en verdrukt werd: maar ook de rechtvaardige gramschap Gods over de zondige werelt. De werelt zal in de Zee vergaan en verdrinken. En *Kircherus* voegt hier by, dat alle de *Makumetanen* dan zouden vergaan. Hier merkt men dat de *Heydenen* alle hebben geweten van de Zuntvloedt: maar dat zy een vercierde herstellinge en wedergeboorte stellen zal onder naakter geleert en wederleydt werden. De *Malabaren* zeggen, dat ten tijde van deze laatste veranderinge, alle dingen ten arghsten zouden loopen, dat de Menschen haar geslachte zouden verliezen, en alles onder malkanderen verwert raken, en dat alleen twee Koningen zouden over blijven, die Godsdienstigh in den gebede en boete tot *Vistnum* zouden zijn, namentlijk den Koning van *Vappi*, en den Koningh *Asari*.

Nadat wy wijdtloopigh vanden God *Ixora* en *Vistnum* hebben gespro-

Brammas
oorspronk.

spoken, zoo zal het nu ook tijd zijn om van den laatsten God der Heydenen *Bramma* te handelen; deze heeft zijn oorspronk van *Quirvelinga*, gelijk in 't begin van dit Boek is aangehaalt, als mede wat *Quirvelinga* is. *Rogerus* spreekt van een kruikbloem, uyt welke *Bramma* zoude voort gekomen zijn: maar den Aantekenaar op *Rogesium* merkt zeer wel aan, dat *Tamara* wat anders noch te zeggen is, en dewijl wy daar van in 't begin wijdloopigh hebben gesproken, zullen wy daar af nu stil zwijgen. *Kircherus* in *China illustrata* in de negende Veranderinge van *Vistnum*, zegt dat Godt, in *lotum*, zijnde een water-plante, zoude verandert zijn, *quia omnia quae in mundo sunt humido animantur & conservantur more Aegyptiorum*. Dat is, om dat alle dingen door vochtigheyt en gevoedt en bewaart werde, na het zeggen der *Aegyptenaren*. Zoo heeft *Thales* gemeeynt, dat het water het begin van alles was, gelijk van dat gevoelen de *Stoici* niet vreemt waren, 't welk dan eenighzins tot uytlegginge van *Rogery* zeggen zoude dienen. Maar wy houden vast dat *Brammas* beginsel uyt *Quirvelinga* is. Het eygen werk van *Bramma* is te scheppen; nu dewijl *Bramma* een Schepper by de Heydenen gestelt werdt van de geheele Werelt, zoo wordt hy ook by de zelve voor het hooft der Engelen en den zone Gods gehouden; zoo dat deze Heydenen ten meerendele *Bramma* toe schrijven 't gene *Jesus Christus* toe komt, *Coll. 5. 15.* de ware Zoone Gods en te gelijk Mensche. Zy schrijven *Bramma* ook een menschelijke gedaante toe, daar by voegende veel beuzelingen. Men schrijft hem vier hoofden toe, en dat hy om zijn hoogmoet van een hooft door *Ixora* is berooft geworden, 't welk de reden is waarom dat nu de *Bramines* den geheelen *Vedam* niet volkomentlijk bezitten, maar missen een van deze vier Boeken en byzonder dat daar in van God gehandelt werd. Deze vier Boeken spreken van Godt, en van de eerste

Bramma
werdt de
Scheppinge
toe-geschre-
ven.

Bramma
werdt een
menschelijke
gedaante
toe-geschre-
ven.

oorzaak van alle; het 2. van de Regenten de welke de heerschappye van alle dingen wert toe geschreven. Het 3. van alle deughden en zeden. Het 4. van de Ceremonien, Tempelen en Offerhanden. Den *Vedam* ofte het Wet-boek der Heydenen heeft vier deelen, *Roggo Vedam*, *Jadura Vedam*, *Sama Vedam*, en *Tarawana Vedam*, by de *Malabaren* *Icca*, *Icciyxa*, *Saman*, *Adaravan*, geheeten. Ja de *Braminen* zeggen, dat, indien het deel 't welk zy missen, noch onder haar was berustende, dat zy meerder dan de Koningen der aarde in aanzien zouden zijn, en dat zy door dit verlies veel van haar macht missen. Deze *Bramma* schrijft men niet alleen de scheppinge van de Werelt toe, maar ook het bestier en onderhout; hier in beter zijnde deze Heydenen dan de oude *Peripatetici*, die God wel den Schepper maakte, maar het bestier van alles de tweede oorzaak toe schrijvende; ook beter als de *Stoici*, die het *fatum* ofte noodlot bestierende alles verzierde. Andere verdachten een *fatum Astrologicum*, hangende de regeeringe aan de loop der Sterren. Andere dat God wel de Hemelsche dingen, maar niet d' Aardsche bestierde, als zijnde beneden zijn waardigheyt. *Plinius lib. 7. cap. 2.* *Non vacat exiguis rebus adesse Jovi*. Andere als de *Platonici* geloofden dat God zoo wel in 't gemeyn alles bestierde gelijk een groot Koningh, maar dat hy de rest zijn Onder-koningh over liet, Engelen en minder Goden, want zoo hadden de Heydenen haar Lucht-goden, Water-goden, Aardsche en Onderaardsche Goden. *Epicurus* meynde dat God zijn eygen dingen niet waar nam; zoo dat *Cicero*, *Epicuri* God te rechte *νοβόλεμνον* noemt, *l. 2. de natura Dei*. Ziet de *Adagia Erasmi*, dat is een ledigen en mageren God, van eenen letter en trek niet volkomen af-getekent. Want de heylige Schrift leert ons van *Jesus Christus* de Zone Gods, dat alles door hem is geschapen, *Joh. 1. 2.* *Col. 1. 17.* en getuyght *Paulus*, *Hebr. 1. 2.* en by-

zonder dat hy alles is dragende door het woord zijner macht, *Φέρον τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῷ δυνάμεον αὐτοῦ*. Ja Hemel en Aarde staat door Gods ordi- nantie, en alle zijne werken zijn zij- ne knechten, zoo dat waarachtigh is't gene *Nehemia* zeght *cap. 9*. *Ghy Heere zijt alleen die den Hemel der Hemelen gemaakt hebt, en al haar heyr, en de Aarde, en al wat daar op is, en de Zee en alwat daar in is, en ghy maakt die alle levendigh, en't heyr der Hemelen aanbidt u.* Ziet ook *Psal. 104. 30.* zoo dat *Basilius* wel zeyde, *ὁ δὲν ἀπεθνήσκει ὁ δὲ ἡμεκλημένον ὡς ὁ θεὸς πάντα σκοπὸν ὁ ἀκοιμῶν ὁ φθαλμὸν παρέσι πᾶσι σκοπεῖ ἕκαστῷ τῷ σωτηριαν;* dat is, *daar is niet onvoorzien in God, niets dat hy verzuymt, zijn noyt sla- pende ooge ziet alle dingen, en geeft yder dat hem nut en dienstigh is.* En niet ten onrechte spreekt *Curtius*, veele Christenen beschamende, *l. 5.* *Eludant licet quibus sorte ac temere humana negotia volvi agitarique per- suasum est, equidem æterna constitutio- ne crediderim nexuque causarum la- tentium & multo ante destinatarum suum quæque ordinem immutabili lege percurrere.* Dat is: *Laatze bespotten de welke meynen dat alle de menschelij- ke zaken op het onzeker zoo heene drij- ven, 't leyt nochtans by my heel anders, en ik geloof dat door een eyge eeuwige stellinge Gods, en een vaste knoop der verborgen dingen, die te vooren geor- donneert zijn, elk zijn ordre door loopt na een onveranderlijke en onseylbare wet.* Zoo hebben de oude Heyde- nen Godts onderhoudinge en voor- zienigheydt gekent, welke *Jupiter* twee vaten toe schreven, waar uyt hy zoet en zuur voort-bracht; zoo doen de hedendaaghsche *Bramines*, alles wat den Mensch 't zy goet of quaat over komt, de directie van *Bramma* toe schrijvende, zoo noch de hedendaaghsche *Turken* en *Ma- humetanen*, *Hotting. Hist. Orient. l. 2. c. 3. Busb. Epist. 4. Elmac. Hist. Sar. pag. 205.* Zoo deden de *Ægyptische* Toveraars, *Exod. 8. 19.* zoo de *Phi- listijnen*, *1 Sam. 6. 11.* Ziet *Plesseum* in zijn *Bybel der Nature, cap. 15.* En

Justus Lipsius, Grata tum tantum & nobis commoda submitti cælitus pu- tas, ne quicquam in hac grandi ma- china geritur (peccata excipio) cujus non causa & origo à prima causa est. Dat is: *Den Hemel zent ons niet al- leen het goede, maar ook het droevige en quade toe; gelijk ook Amos c. 3. 6. Thren. 3. 38. Uyt de mont des Alder- hooghsten gaat het goede en het quade.* Zelfs schrijven de Heydenen *Bram- ma* toe de bepalinge van tijden en stonden, zijnde mede een ware ey- genschap Gods, *Aët. 1. 7.* alwaar de stellinge der tijden Gode toe-ge- schreven werd, *Heb. 12. αἰῶνα ἰποίησε.* *Jesus Christus* heeft de Eeuwe, We- relt en Tijden gemaakt. *Dan. 2. 21.* *God verandert alleen de tijden en ston- den.* Ende zoo is by de Heydenen *Bramma* den God der veranderinge, ja zy zeggen zelfs, dat hy den tijt des levens heeft gestelt, welk perk den Mensch niet overtreden zal, gelijk als *Job* getuyght, *c. 14. 5.* en *Psal. 31. 16.* *Mijn tijden zijn in uwe handt.* *Psal. 39. 6.* *Ghy hebt mijn dagen een hand breed gestelt, na de wijze der vingeren, die van kleyn op klimmen tot de grootste en middelste, en dan weder dale tot de duym, welk kleyn- der en lager staat dan de kleynste vinger.* Zoo zeght ook *David, vs. 5.* *Heere maakt my bekend het eynde mij- ner dagen, en mijn eynde en de mate der zelve.* De *Priscillianisten*, *Astro- logi* en *Mathematici* dwaalden daar in, datze deze bepalinge, de lucht, de sterren, en andere onder oorza- ken toe schreven, waar tegens het *Concilium Braccarense* heeft gewaakt, en de zoodanige het *Anathema* toe- geëygent, als zijnde een Heydens en godloos gevoelen. God spot daar mede, *Esai. 47. 13.* zeggende: *Laat- ze nu op staan die in de Sterren kijken, en na de Mane voorzegggen, en laatze u verlossen van die dingen die u zullen over komen.* Zoo schrijven dan deze Heydenen alle dingen *Brammas* re- geeringe toe, zaken van voor- en te- genspoet, rijkdom en armoede, hon- ger en naaktheydt, gebrek en over- vloed, goede en quade Huwelijken, zegen

Bramma bepaalt de tijden en eeuwen, ja het leven der Men- schen.

Ziet over de bepalinge van 's men- schen be- suyt. Cl. Riveti E- pist. ad C. Berovi- cium & Ja- cobi Cru- cii Episto- lam.

De Werelden en alle geslachten van Menschen zegen de Heydenen uyt Bramma voort te komen.

zegen en vloeken &c. Uyt *Bramma* zeggen ook de Heydenen, dat alle dingen zijn oorspronk hebbe, alle de Werelden niet alleen, maar ook de geslachten der Menschen. Dat de boven hemelsche werelt (*mundus super-cælestis*) zoude uyt *Brammas* herffenen of aangezicht voort-gekomen zijn: (want deze Heydenen stellen *orbes cælestes*, gelijk ook *Aristoteles* acht gestelt heeft) zoo ook de oude Heydenen.

Amisum ne crede diem, sunt altera nobis

Sydera, sunt orbes alii lumenque videtis

Purius, Elysiosque magis mirabere campos.

Claudian. l. 2. de raptu Proserpinæ.

En wat de Poëten van de Elyzeefche velden hebben verdicht, is den Lezer niet onbekent. De tweede Werelt dan van zoodanige nature zoude uyt *Brammas* oogen voort-gekomen zijn. De derde uyt zijn mont. De vierde uyt zijn linker oore. De vijfde uyt zijn tonge en gehemelte. De zeste uyt zijn hert. De zevenste uyt zijn buyk. De achtste uyt zijn manlijkheydt. De negende uyt zijn flinker heupe. De thiende uyt zijn knien. De elfde uyt zijn hiel. De twaalfde uyt de teen van zijn rechter voet. De dertiende uyt de bal van zijn flinker voet. De veertiende uyt de lucht die rondtom hem was. De *Bramines* zeggen, dat zy voortkomstigh zijn uyt *Brammas* herffenen, en dat de Soldaten of *Nairos* uyt *Brammas* voeten zijn gesproten, en de *Exastri*, een slag van Koningen, uyt zijn armen; en daarom zeggen de *Bramines*, dat zy meerder zijn dan de Koningen, dewijl zy uyt het hoofd van *Bramma* zijn voort-gekomen; zy zijn ook niet gehouden *sombaye* ofte eerbiedigheydt aan de Koningen te doen, maar mogen by haar neder zitten. Uyt welke Werelden zoude zijn gesproten na de gestaltenisse van de deelen des mensches lichaams, eerst die Mensch die met verstant en wijsheyt begaafd waren. Ten 2. Die voorzichtig wa-

ren in haar daden. Ten 3. De wel-sprekende en wel-begaafde van tonge. Ten 4. De looze en doortrapte. Ten 5. De Swelgers ende Brassers. Ten 6. De doorluchtige en grootmoedige. Ten 7. De vuyle en tot booze zeden genegen Menschen. Ten 8. De Hoereerders en Wellustige. Ten 9. De Arbeydtzamen, Kunstenaren en Hantwerkers. Ten 10. De Boeren en Tuyniers. Ten 11. De *Parreas*, en die met vuyle dingen omgaan, als zijnde uyt *Brammas* hiel en voortgekomen. Ten 12. De Dieven, Doodslagers en Rovers. Ten 13. De onderdrukkers der Armen en nooddruftige. Ten 14. Zoodanige Menschen die met byzondere gaven, ja alle slag van zaken begifticht zijn, van een luchtige geest. De Heydenen meynen, dat zy, een Mensch aanschouwende uyt zijn gedaante, *Physionomia*, en aangezichte kunnen oordeelen, uyt wat deel van *Bramma* zoo een geboren is. Wat verder van de Werelden en zeven Zeen werd onder de Heydenen geloofd, zal t'zijner tijdt aangezezen werden.

De *Malabaarsche* Heidenen schrijven *Bramma* twee wijven toe, *Sarossody* en *Quiatry*, en dat hy by geen van beyde eenige kinderen heeft gehad: maar dat *Sarossody* zijn eygen Dochter zoude geweest zijn, die hy ten Wijve hadde genomen, waar uyt een spreekwoordt is ontstaan onder haar, als yemant zijn Dochter streelt, dat hy niet en doe als *Bramma*. *Brammas Wahanam* en Paart is een Vogel by de *Malabaren Annam* genaamt: want de Heidenen zijn gewoon haar Goden een Paart of *Wahanam*; dat is alwaar mede men over wegh komt toe te schrijven, gelijk boven is bezezen. Van deze vogel *Annam* zeggen zy, dat hy, als hem melk en water werdt voor gestelt, t'samen gemengt zijnde, dat hy den melk drinkt, en 't water laat staan, zijnde een zinnebeelt van goede menschen, die het quade van 't goede scheyden, en het goede behouden. Veel ongerijmtheden spreken deze Heidenen,

Brammas paart en Wahanam is den vogel Annam.

en inzonderheyt de *Malabaren* van *Bramma*, dat hy na verloop van veele Jaren sterft, en dan weder levendig word; ook zeggen zy dat *Bramma* eenige andere onder hem heeft, die hy de particuliere zaken heeft bevolen, zijnde daar van d'aanzienlijkste eenen *Dewendra*, hoofd zijnde over alle de hoofden van de acht Werelden, zijnde deze hooger dan de plaatse die wy bewoonen, ook lager dan den Hemel en *Brammas* plaatse: want na die Werelden gaan de goede (na haar zeggen) toe, als zy gestorven zijn. Zy schrijven ook andere toe te kunnen scheppen, maar niet zoodanige volmaakte dingen als *Bramma*, maar alleenlijk eenige dingen die in de Boffchagie wassen, als Komkommers, Pompoeenen, 't welk een ydel voorgeven is, tegen strijdende de rechte reden en Godts H. Woordt; zoo zeggen zy ook dat *Bramma* om zijn leugen door *Ixora* van een van zijn hoofden is berooft, daar het immers geen God en past te liegen; dus ziet men een *spiritum vertiginis*, een tuimel-geest in deze Menichen. Wel zeyt *Plato*, *Impotentia est mentiri, qui enim non potest exequi quod pollicetur ad simulandam potentiam mentitur*. Dat is: *Het liegen is onmacht, want die niet kan uytvoeren dat hy belooft, om zijn macht evenwel te veynzen, moet noodtzakelijk liegen*.

Het XII. Capittel.

Handelende van de Scheppinge, gedaante, form en deelen des Werelds, na het gevoelen der oude en nieuwe Heydensche Geleerden.

VAn de Werelt en haar Scheppinge is in't begin van dit Boek wat aangehaalt: maar hier zullen wy het geheele gevoelen zoo der *Benjaansche* als *Malabaarsche* Heydenen eens op halen. Deze schrijven dan God de scheppinge des Werelts toe, want zy noemen God dikmaals *Vannannum primum Pareitar*; dat is, *Schepper des Hemels en der Aarde*; zo dat zy geensins met zommige Hey-

denen, *Plinio*, den Schepper en het Schepfel vermengen, ook niet in *Aristotelis* meyninge, zijnde in *Topicis*, dat men zoo wel het eene als het ander van de Werelt kan zeggen, datze eeuwig en niet eeuwig is: maar zy stellen vast met *Thales*, *Plato*, en *Tullio*, dat de Werelt Gods werk is; verre zijn zy ook van *Epicuri* meyninge, dat de Werelt door een hachelijke toe-vloeyinge van veeskens en stofkens, *Fortuito atomorum concursu*, zoude t'zamen gerunt zijn, en gemaakt, ook niet door eenige nootzakelijkheid, ook zie ik niet dat zy in *Procli* meyninge zijn geweest, of noch zijn, de welke meynden dat de Werelt van God was *per emanationem*, zoo dat zy niet in tijd, maar in nature alleen van God verschillen zoude. Veel schrikkelijke en by na ongelooffelijke dwalingen, zijn alijt omtrent de Scheppinge des werelts ontstaan. De *Valentinianen* geloofden niet, dat God de Vader, *Jesus Christus* Schepper, en *Δημιουργος* was van de werelt: maar yemandt hooger dan de Vader, gelijk *Clemens Alexandrinus* l. 4. *Ἐσσωματων* aanwijst. De *Marcioniten* meynden dat het beneden de waardigheyt Gods was, de werelt te scheppen: want *J. Martyr* toont ons, dat *Marcio* een grooter God dan den Schepper droomde. *Vide Apologiam Christianam secundam pro Christianis*. De *Simonianen* meynden, dat de werelt van de Engelen was geschapen; zo ook de *Nicolaiten*, *Menandrianen*, *Archontici*, dat de werelt alleen van 7 Engelen was geschapen, (daar nochtans scheppen een werk van oneyndige macht is) meynde *Saturniani*, *Basilidiani*, dat de werelt van de minder Engelen, en van den Duyvel was gemaakt, zeyden de *Cerinthiani*, *Luciferiani*, *Carpocratiani*, *Valentiniani*, *Manichæi*, *Priscillianistæ*, dat de Schepper der Werelt een booze God was, leerde eertijds de *Cerdonianen*, *Marcioniten* en *Apelliten*, gelijk *Irenæus*, *Tertullianus*, *Epiphanius*, *Eusebius*, en *Augustinus* getuygen. Dat *Bramma* des werelts scheppinge

pinge werd toe-geschreven, hebben wy vertoont in't voorgaande Hooftstuk, doch met een gegeven macht en kracht hem van *Viftnum* verleent. 't Is waar dat zy meer dan een werelt met *Epicuro* en *Metrodoro* erkennen: maar wat voor werelden zy kennen, iste vooren in't voorgaande Hooftstuk aangetekent, daar in vry beter zijnde dan *Aristoteles*, welke meyn-den dat Godt na zijn oneyndige macht geen meer werelden zoude hebben konnen fcheppen, zijn redenen zijn by *Pererium* in 't 1 cap. *Genesis* aangehaalt. Zoo hebben de *Heydenen* ook zeven Zeen bedacht, namentlijk 1. de Water-zee. 2. Melk-zee. 3. Zaan of Toyer-zee. 4. Boter-zee. 5. Zoute-zee. 6. Zuyker-zee. 7. Wijn-zee: Stellende in de Water-zee de Paradijzen, in de Melk-zee de Priesters en Jogues, in de Zaan-zee de welluftige; in de Boter-zee de gelukkige die boter tot de bodem hebben, en daar in als haar voeten en gangen waffchen; in de Zoute-zee de barmhertige; in de Zuyker-zee de gene die gaarn veel aalmiffen geven; in de Wijn-zee de gene die van alles dobbel overvloed hebben. Evenwel fchoon dat *Bramma* de fcheppinge des werelts werdt toe-geschreven, zoo houden de *Bramines* fttaande, dat de werelt van een Ey zijn beginzel heeft, zoo dat zy eer uyt-gebroeyt zoude moeten gezeght werden dan gefchapen. Zeer wel zeyt *Lactantius Firmianus* l. 1. c. 3. *Si quis dicat idem esse figulum & lutum nonne insanire videbitur? Die wil zeggen dat het kley en den Pottbakker een en 't zelve is, fchijnt die niet uytzinnig te zijn?* En moet niet altijd de Werk-meester van de ftofse zijn onderfcheyden? 't Is waar, dat de *Egyptenaren*, zoo wanneer zy den Schepper van Hemelen Aarde wilden afbeelden, fchilderden hem een Ey uyt zijn mondt fpuwende, en dat Ey betekende de werelt, want de oude *Egyptenaren* meyn-den dat de werelt de gedaante van een Ey hadde. Andere gaven voor dat den Hemel de fchaal van 't Ey

was, en de Aarde de doyer. Zoo de Inwoonders van *Thebis* (*ἐπιμνεύει δὲ τὸ ὄν τοῦ κόσμου*) leggen de werelt uyt een Ey te zijn, zoo vertoont byzonder dit *C. Voffius*, l. 1. *Idololatriæ*, part. 2. c. 5. allegerende *Sanchuniathon*, de oudtste Schryver, van de zaken van *Phœnicia*. Zoo is *Orphei* en *Platoos* Ey bekend; En *Varro* heeft mede de werelt by een Ey vergeleeken. Dit Ey zoude na het gevoelen der *Persianen* eerst *Oromafdes* gemaakt hebben; maar *Arimanius* quade geesten hebbende voortgebracht, zouden dit Ey doorboort hebben, en zoo zoude het goede met het quade, en 't quade met het goede zijn vermenght geworden; en hier uyt zoude den onverzoenlijken oorlogh tuffchen *d'Oromafden* en *Arimanios* zijn ontstaan: maar de laafte zoude eindelijk overwinnen.

In't begin van dit Boek is vertoont hoe dat de Godlijkheydt of *Ixoretta* haar verandert in een Ey, en dat van dat Ey de werelt is voortkomftigh, zoo dat God te gelijk zoude zijn den Schepper en de ftofse, waar uyt de werelt is voort-gekomen, 't welk t'eenemaal ongerijmt is, als wy uyt *Lactantio* hebben aangewezen, en fchoon dat dit nu al na haar zeggen konde gelden, zoo en zoude men niet konnen zeggen dat God de werelt gefchapen hadde, maar dat hy zich nu in de werelt verandert hadd'. Men kan ook met reden niet fttaande houden, dat het Ey het zaat van de werelt is, en dat daar uyt de werelt zoude fpruyten, gelijk van een zaaten een boom: want de werelt is geen dier of plante, maar een *aggregatum caufarum animatarum & inanimatarum*, gelijk de *Philofophen* zeggen. 't Is ook ydelheyt, te willen bewijzen, dat zulken heerlijken grooten gebouw als de werelt is, uyt een kleyn Ey zijn beginzel zoude genomen hebben. Wy befuyten dan met *Paulo*, door het geloove verftaan wy dat de werelt door het Woord Gods is toe-bereyt, en dat de dingen die men ziet, niet zijn geworden uyt din-

dingen die gezien werden, *Hebr. 11. v. 3.* Gelijk als een Ey een zienlijk dingh is, *πίπει νοούμεν κατηγιασ τῆς αἰώνας ῥήματα θεῶ εἰς τὸ μὴ Φαινόμενον τοῦ βλέπομενα γεγονέναι.* Ziet ook *Rom. 4. v. 17.* te meer weten wy dit door het geloove, om dat wy God erkennen onze genadige goedertieren Schep- per, en ook onderhouder, en hoe hy alles heeft geschapen in het woord *λόγῳ*, *Joh. 1.* door J. C. zijn Zone, *Prov. 8.* de eeuwige wijsheyt Gods: niet als een bloot Instrument ofte werktuyg, of gelijk *Philo Judæus* van de Engelen meynde, datze *συνεργοὶ* mede-helpers waren van God in de scheppinge, maar als evangelijke God met de Vader en H. Geest, dewijl zoo wel den Zoone als den Vader, *Joh. 1. 3. Col. 1. 16, 17.* ook de heylige Geest de Scheppinge werd toegeschreven, *Psaln 33. 6. Job 26. 13. 33. 4.* En hoewel de Heydenen weten dat God de werelt gemaakt heeft, zoo weten zy dit niet door 't geloove gelijk wy, zoo besluyten wy ook dat geenzins zoo een heerlijk werk als dat van Hemel en Aarde, by ge- val ist'zamen gevloeyt, maar wijs- selijk van God uyt niet gemaakt is, en niet *ex materia præexistente aut co- existente*, gelijk de *Peripatetici* meinden. Ik zegge dan met den grooten *Cicero*, de *natura Deo. Per desertum aliquod offendis forte aulam regiam mire compositam atque ornatam, inter- rogas quo pacto tanta ibi constructa sit domus? dicitur tibi quod casu mons quidam cecidit ex cujus ruina fabricata est, irrideres illum qui hæc tibi persua- deret.* Dat is: *Ghy komt door een Fo- reest of Bosch wandelen, en ziet daar een konstigh en kostelijk Gebouw, ghy vraaght, hoe komt dit Huys hier in dese Woestijne: Men antwoordt u dat by geval een Bergh is gevallen, uyt wel- kers overblijfsel zoo een kostelijk Hof is voort gekomen; zoudt ghy die niet uyt lachen, die u zulks wilde wijs ma- ken?* En dit dient dan ook tot mont- stoppinge van *Epicurus*, en zijn Godloozen aanhangh. Gelijk het gevoelen der *Braminen* valsch is, dat de Godlijkheyt zich in een Ey zoude

verandert hebben, en dat zy zoo dun zoude werden, als een druppel van den dauw, en dan weder aengroeyt; Zoo zeggen zy ook dat het met de werelt en dit Ey zoude zijn: want belangende het eerste, het strijdt te- gen de Godlijkheyt eenige verande- ringh of verminderinge onderwor- pen te zijn. *Nihil enim in Deo muta- bile aut prius aut posterius, solusque est qui eodem modo vere est, neque factus neque futurus neque cessaturus.* Die is die hy zijn zal *Exod. 3. v. 14.* *אֲנִי אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה.* De A en de Ω *Vere ille est qui immutabilis est omnis enim mutatio facit non esse quoderat: Want alle veranderinge maakt dat een dingh niet en is, dat het te voren was.*

Ten anderen, dat de werelt na datze als een druppel zoude verdunt zijn geworden, weder zoude toe- nemen en aanwassen is ook een Fa- bel: want Gods Woordt leert ons, datze door 't vyer een eynde zal ne- men, *2 Pet. 3. 7, 10.* Of nude we- relt t'eenemaal zal vernieticht wer- den, dan ofze gezuyvert zijnde, zal blijven tot een eeuwig bewijs van Gods goetheyt, gelijk zommige Gods-geleerden, en onder andere den voortreffelijken *Calvijn* meynt, dat is onzeker, en het een en 't an- der kan zonder dwalinge staande ge- houden werden, want dit is puur problematijcq, en niet fundamen- teel de gronden des geloofs rakende; immers het aangroeyen en af-nemen van de werelt is ydel en zeer bespot- telijk. De *Stoici*, gelijk men by *La- ërtium* en *Censorinum* kan zien, zey- den dat de werelt vervuurde en ver- waterde, 't welk genaamt wierd *Εξασχυσθαι & Εξυδατῆσθαι*, vide *Eusebium de præparat. 5, Evangelii l. 15. c. 19;* En hy voeght de reden van haar gevoelen daar by: om dat de werelt, die geen begin heeft, na dat zeggen, ook geen eynde mach toe geschreven werden. Hierom stelden de Heydenen het grootste Jaar *Annum maximum*, ziet boven. De winter van dat groote Jaar zoude zijn *Mundi κατακλυσμός* of de Sund- vloedt, ende *Εκπύρωσις* de verbran- dinge

dinge. Soo ſtelde *Philo* met de *Stoici* *Mundum corruptibilem & incorruptibilem*, een verderffelijke en onverderffelijke werelt. En *Bafilus* in *Hexamero orat. 3. meminit ἀναβιώσεως Mundi* (een weder levinge van de werelt) & *Εγκυκλίας τῆς κόσμου*, een wederkeer des werelts. *Meminit Marcus Antonius Imperator*, ὁ Σπαρτιάτης; zoo ſpreekt hy, ὡς ἐπὶ περιδοκῆς παλιγενεσίας τῆς κόσμου, ziet ook *Seneca* l. 3. v. 30. *natural. quæstion.* Maar de H. Schrift leert ons tweederley παλιγενεσίαν mundi, door wateren vuur, d'eerſte ten tijde *Noah* geſchiet, de tweede zal zijn ten jongſten dage, ἐν τῇ συντελείᾳ τῆς κόσμου, en deze noemt Gods woort Ἀναπαύσει καὶ Ἀποκαταστήσει, *Matth. 19. 28. Act. cap. 3. 21. Act. 17. 18.*

De H. Schrift leert ons dat God alles uyt niet door zijn woort heeft gemaakt: maar de Heydenen, die *Ixora* zoo wel als *Vistnum* en *Bramma* lichamelijk maken, inzonderheyt de *Malabaren*, meynen dat alle dingen haar beginzel hebben uyt het *membrum virile* van haren Godt, en dewijl dit te groot was, konde hy tot zijn Vrouwe *Chatti* niet genaken, dies hy het afſneet tot 18 ſtukken, waar van alderhande wapenen wierde gemaakt; nu zoude uyt het bloeden, door de afſnijdinge geſchiet, Zonne, Maan en Sterren zijn voort gekomen, en van eenige druppelen, die op de aarde vielen, bloemen en roozen. Nu ontbrakender noch redelijke en onredelijke dieren, de welke (*ex copula*) van *Ixora* en *Chatti* ter werelt (na haar zeggen) zijn voortgebracht. Ogruwelijke, infame, en ſchandelijke gedachten der Heydenen van haren God! de welke ſchamen het licht aan te zien, ja in de ooren te komen, veel minder in 't herte. *Quis hoc non videt digitum diaboli*; Dank zy dan den alderhoogſten God, dat wy met de H. Schrift zeggen en geloven, Godt ſprak en het werde. Beter oordeelde *Plato* en *Mercurius Trifmegiſtus*, gelijk *Cyrillus* verhaalt: *dixit Dominus ſet terra & appareat Firmamen-*

tum, & ſtatim initio formationis terra facta eſt.

De werelt is ront, daarom hebben de Oude de Inwoonders der zelve verdeelt in *Periſcii*, rontom ſchaduwe gevende; die onder de getemperde *Zona* woonden, waren *Heteroſcii*, een-zy-ſchaduwige, onder de *Zona Torrida*, *Amphiſcii* twee-zy-ſchaduwige: zoo kende zy *Antipodes*, *Periacos* en *Antecos*, dat is: tegen-voeters, die onder een zelve halve Meridiaan woonen, Zuyd en Noord even ver van de middel-lijn, en die een zelve parallees tegen over malkander, onder een Meridiaan woonen. De Werelt hangt aan een niet, volgens de woorden der H. S. בְּלִיכָה תִּלְכָּה אֶרֶץ לֶךְ Lxx vertunt κρημῶν γῶ ἐπ' ἄδενός, Dus. *Fullerus* zeght dit woort van בְּלִיכָה *Frænare Pſal. 32. 9.* teugelen, afkomſtig te zijn. *Quod frænâ Deus terram ſuſpendat.* *Eurip.* zeide dat *Veſta*, dat is de Aarde, zijn plaats in de Lucht hadde καὶ γαῖα μήτηρ ἐτίαν Δ' οὐ σοφοὶ βροτοὶ χαλῶσιν ἡμῶν ἐν αἰθέρι. Zo ook *Arnobius*, *Terram non nulli Veſtam pronunciant, quod in mundo ſet ſola, cæteris ejus partibus in mobilitate perpetua conſtitutis.* En *Numa Pompilius*, bouwde een ronde Tempel ter eeren van *Veſta* de Aarde, die ront is.

Maar omtrent dit alles hebben de *Bramines* deze navolgende valsche gevoclens, ſtellende dat de werelt uyt een Ey is voort gekomen, zoo zijn daar op veele ongerijmheden gevolgt; zy en kunnen niet begripen, dat de Aarde ront is, maar wel plat; ook niet datze rontom van de lucht en hemel omringht is: maar zy willen dat den hemel zijn palen heeft, en niet wijder gaat als den Horizont of Zicht-eynder, en dat den hemel niet anders is, als de helft van het Ey, zijnde het bovenſte deel, en dat de aarde het tweede halve en benedenſte deel is, waar uyt ook nootzakelijk volgt, dat zy den hemel onbeweeghelijk ſtellen, en dat Zonne, Maan en Sterren, die zy een ziele toe eygenen, door den hemel zwieren, als de Viſſchen in de Zee, des daaghs van 't ooften na het

Zeltzaam en beſpottelijk gewoelen der Braminen aangaande de gedaante des werelts.

westen, en des nachts van't westen, (niet onder de aarde, maar langhs den zoom van den Horizont) na het noorden, en van't noorden weder na't oosten; en of men haar al aan zeght, dat, indien dit waar was, dat men dan zelfs den geheelen nacht het licht en de Zonne zoude hebben; zoo antwoorden zy daar op, dat aan de noord-kant een zeer grooten Bergh is, *Mahameru* of *Merrua* genaamt (waar van te vooren gesproken is) achter welke dan de Zon, Maan en Starren schuylen. Dies zy niet geloven dat d'aarde ook ront is, of dat'er *Antipodes* en tegenvoeters zijn. Zy beuzelen ook, dat de aarde op een Osse staat, de welke rustende, geschiet het dat de aarde van den eenen Osse-hoorn tot den anderen overgaat, dit zoude de aardt-bevinge veroorzaken. O kinderlijke Philosophie! en plumpe grove onkundigheyt van de sterrekunst, en Cosmographie of wereltsbeschrijvinge: men zoude deze *Braminen* mogen vragen, hoe groot dat die Bergh is, en waarom dat onder de Polen de Zonne een geheele helft van't Jaar zich vertoont, daar niet gewaar wordende den Bergh *Mahameru*, en wederom 6 maanden is daar niet dan duysternisse te vinden: maar schoon datze door de bewijzen uyt de *Sphaera* genoegh overtuyght zijn, zoo willen zy van haar oude meyninge geen afstandt doen. Wat de Osse aan gaat, dat is te belachelijk om te wederleggen: want waar op rust die Osse? Is het niet beter met Godts Woordt gesproken, dat de Aarde aan een niet hanght, *Job* 26.7. en alleen aan Gods macht, God heeftze op haar grondvesten *בְּכַרְכַּר*, waar tegen staat *Αχταχαις*, *כרר*, wiltheyt, woestheyt, gegront, in eeuwigheyt zal zy niet wankelen, *Psalms* 104.5. Hy heeftze gegront op de Zee, en bevestight op de Rivieren, *Psalms* 24.2. en 136.6. Behalven dat behoorden de *Bramines* te gedenken, datze te vooren de werelt op een Slangh en Schilpadde hadden gegrondtvest,

oportet mendacem esse memorem. Better oordeelden de oude Heydenen, *Stat vi terra sua vi stando Vesta vocatur*, Daarom wordt het Aartrijk *Vesta* genaamt, van *Ἔστα ἐστῶναι*, van't staan. Of nu de werelt vast staat, dan ofze haar beweeght, ('t welk klaarlijk en onwederisprekelijk by de Wiskonstige werdt bewezen) laten wy in zijn geheel, en de Discipulen van *Ptolomæus* en *Copernicus* hier over twisten, alleenlijk dit hier by voegende, dat de Liederen de welke de beweginge des Aardtrijs stellen, zo onchristelijk niet behoorden veroordeelt te werden, als of zy ketterden, en de H. Schrift openbaar tegenspraken; dewijl het zeker is dat den hoogh geleerden *Calvijn* zegt, *Scripturam se continere inter oculorum apparentiam docet è Physicis, sed proprie Physicam non docet.* Dat is: Zy leert ons wel uyt natuurlijke dingen de heylige Schrift, maar zy leert ons niet de geheele natuur-weet. Die in een Schip vaart in't gezicht van't lant, zoude hy niet oordeelen zoo wel dat d'aarde voorbygingh als het Schip? En wederom zegt den zelven Autheur: *Rudibus & indoctis astrologiæ arcana David frustra conatus esset tradere, itaque satis habuit crasso stylo ingratitude arguere totum mundum, nisi ex solis conspectu in pietate proficiant.* Dat is: David zoude te vergeefs getracht hebben de Onkundige den loop des Hemels, en de geheymen der zelve voor te schrijven: maar hy toont alleen door een gemeyne stijl, dat de Werelt van de grootste ondankbaarheyt te beschuldigen is, indien zy niet uyt het aanschouwen van de Zonne toeneeme in Godzaligheyt des levens. Daarom zeyt de H. Schrift, dat de Zonne als een Bruydegom uyt zijn Slaap-kamer uytgaat: En wederom. *Calvin.* *Getuygenon enim argute inter Philosophos de integro solis circuitu disputat sed rudissimis quibusque se accommodans intra oculorum experientiam se continet.* Dat is: David disputeert en redenkavelt niet met subtiliteyt van den geheel en loop der Zonne, maar zich na het verstant van de geringhste verklarende,

Men behoort die niet voor Ketteren en Verachters van Godts Woordt te houden, die de beweginge van het Aardtrijk, en het stil staan der Zonne vasthouden: want de H. Schrift heeft nergens het een of het andere vast gestelt.

Getuygenisse van den hooghgeleerden D. Johan Calvin in deze zake.

de, blijft zy binnen de palen des gezichts. Want de woorden *Pfal. 19.* van het uytgaan als een Bruydegom uyt zijn Slaap-kamer, kan men niet eygentlijk verstaan; gelijk ook niet de plaatze *Eccles. 1. 5.* Daar de Zonne ons hijgende naa haar plaatze beschreven werd *שֶׁרָאָה*, want de Zon rust noyt, en loopt door het *Hemisphaerium Antipodum*, het onder-aardfche half rondt by nacht, zoo moet dan dit oneygentlijk begrepen worden, zoo dat de Pauzen nu niet zouden doen, dat eertijts een van haar Voorzaten dede, uytbannende een, dewelke de Antipodes of tegenvoeters stelde.

Virgilius,

Illic ut perhibent aut intempesta si-
let nox; (tenebrae,

Semper & obtenta versantur nocte
Aut redit à nobis Aurora diemque
reducit,

Nosque ubi primus equis oriens af-
flavit anhelis, (vesper.

Illic fera rubens accendit lumina

Ik derve dan zeggen met den hoogh-geleerden *Christianus Schotanus l. 4. triumphorum S. Scripturae c. 5.* dat'er niet een eenige plaatse is in de H. Schrift, de welke beschrijft en bewijst de vastigheyt en onbeweeghlijkheyt der Aarde, en de beweeghlijkheyt der Sonne, dies ik met dien Heer besluyte, *Illam litem sublimiorum animorum prout tempus deciderit; & sequens ætas, veritati & æstimationi sacrarum literarum nihil posse adimere; nam relinquit artificibus illam inquisitionem nihil in hanc aut illam partem determinando.* Dat is: Deze twijft na dat de tijdt en ervarentheydt die nederleght, strijdt geenzins tegen de waarheyt en hoogh-achtinge van Gods H. Woort: want dat laat deze zake den Konstenaren ter onderzoekinge over, daar in niet vast determinerende of bepalende. En dus verre zy genoegh van deze zake gesproken. Te vooren hebben wy eenighsins aangeraakt het gevoelen der *Braminen*, aangaande de veelheyt der werelden, daar in navolgers zijnde van *Epicurus*, en deze meyninge is al out, en heeft al

diepe wortelen geschooten: want *Alexander* in zijn tijdt uyt de *Philosophen* hoorende, dat'er meer werelden waren dan een, was zeer bedroeft, om dat hy noch geen volkommen Meester van eene werelt was, zoo hebben eertijts de *Mathematici* willen staande houden, dat in de holle schoot van de Maan een andere werelt en Inwoonders waren; zoo stellen dan deze *Bramines* 7 plaatsfen in den Hemel, *Purilogam*, *Puerlogam*, *Suorlogam* of *Sorgalogam*, *Maharlogam*, *Quenalogam*, *Devalogam*, en *Brammalogam*. Zoo stellen zy ook zeven werelden, welke altemaal Eylanden zijn, en van zeven Zeen omringht werden, d'eerste zoude genaamt zijn *Quembativa*, en dat is de werelt daar in wy nu leven, omringht van de zoute Zee, &c. in't middelpunt zoude de vermaarde Berg *Mahamerum* van klink klaar gout zijn.

't Is dan zeker dat'er maar eene Aarde en een Zee is, 't welk d'ervarentheydt der Scheepvaarten heeft geleert, hoewel veel deelen misschien onbekent zijn, 't welk zeer gelooflijk is. De Sterre-kundige ofte *Astronomi* verdeylen de Aarde in vijf deelen, uyt oorzaak van de nakinge of af-wijkinge der Zonnen, en deze noemen zy riemen of zonas.

Quinque tenent cælum zonæ, quarum una corusco

Semper sole rubens & torrida semper ab igne.

De twee uysterste riemen onder de Zuyd- en Noord-pool (*Polus Arcticus* en *Antarcticus*) werden de koude riemen *Zonæ frigide*, d'andere twee *Zonæ temperatæ*, ofte middelmatige riemen genaamt, deylende zoo wel van de koude als hette, gelijk wy zulken klimaat hier bewoonen. De vijfde is de gezenghde hemels-riem (*Zonæ Torrida*) tusschen beyde de zonne-keeren (*Tropicos Cancrî & Capricorni*) de Oude hebben verkeert gemeeynt, dat de plaatse onder de *Zonæ Torrida* gelegen, onbewoont waren, daar d'ervarentheydt leert, dat *Sumatra*, *Makjau*, en andere Eylanden en Landen

Daar is
maar eene
Werelt en
eene Zee.

Twee reden
waarom de
Zonæ Torrida,
ofte verzenghde
Hemels
riem kan
bewoont
worden.

recht onder den Evenaar bewoont, bevolkt en vruchtbaar zijn, doch Godt de Heere heeft de hitte met sterke verkoelende winden getempert, zonder de welke zy niet zouden te bewoonen zijn; ook heeft God wijsfelijk in die Landen verordineert, dat nacht en dagh even lang zijn, om alzo de hitte van den dagh met de koude des nachts te temperen, want indien men daar 15, 16, 17 a 18 uren zonne-schijn hadde, als hier in de Somer, 't lant ware niet te bewoonen.

De Braminen dwalen zeer in de grootheid van de Werelt.

De *Braminen* dwalen ook hier in, meynende dat de Aarde hondert duyzent *Joxenas*, van het Noorden tot het Zuyden &c. groot is, daar d'ervarentheyt leert, dat de gantsche Aardtkloot met de Zeen niet meer dan 6300 mijlen begrijpt, en de gantsche Hemel is by d'onze verdeylt in 360 graden. Ons *Hemispherium* van den *Horizont* af tot onzen *Zenith* hebbende 90 graden, en van den *Zenith* weder tot den *Horizont* 90 graden, en zoo ook na het beneden *Hemispherium*, in alles viermaal 90 graden, dat is 360 uit makende, elke graad by ons gerekent op 15 mijlen, by de *Portugezen* op 17 en een halve mijl, zoo dat 360 graden uyt maken 6300 mijlen. Wy hebben te vooren gehoord dat de *Braminen* niet meer dan zeven Hemelen kennen, nu moeten wy noch een woord spreken tot wederlegginge van deze hare onwaarheyt. Het is bekend dat de geheele kloot van de Aarde en Zee rondtom becingelt is met het Element de Lucht, ende de Lucht is omringht met het vuur het welk hooger is dan de Lucht, en alle de vier Hoofdstoffen zijn van de Hemelen omringht, die elf getelt werden, zeven der Planeten ofte Dwaalsterren, 8. *Sphæra*. 9. Christallijne Hemel. 10. Eerste bewegende Hemel, en *Cælum Empyræum*. 11. Hemel der Hemelen, de woonplaats Gods en der zalige zielen. Alle deze Hemelen, behalven de laatste, worden door de natuur weet ons bekend uyt haar verscheide beweginge, en d'ordre die onder de zelve

Zenith is het punt des Hemels boven ons hoofft, zijnde een Arabisch woordt, het tegendeel van *Zenith* zijnde het punt des Hemels recht onder onze voeten is *Nadir*, deze twee punten konnen ook bequamenlijk de Poolen des Horizonts genoemd worden.

Elf Hemelen na de stelling der bedendaarsche *Astro-nomi*.

is, en uyt de Eclipsen en verduysteringen door de t'zamen-voeginge der Planeten of dwaalsterren: want indien de Zon staat in conjunctie met de Maan, zoo zal de Zon verduystert werden, waar uyt ook klaar vertoont werdt dat de Maan veel lager staat dan de Zonne: want met haar lichaam beneemt ons de Maan het licht der Zonne. Den eersten Hemel dan is de plaats des Maans, volgens dit veersken:

Cynthia, Mercurius, Venus & Sol, Mars, Jove, Satur
Ordine retrogrado sibi quisquis vindicat horam.

Deze Hemel beweeght zich van het Westen na het Oosten alle dagh (na de rekeninge der Sterre-kundigen) 3 graden, 3 minuten en 35 secunden, en eyndicht zijn ommevang in 27 dagen &c. De Mane wordt 39 maal kleynder dan d'Aarde gehouden.

De tweede Hemel is *Mercurij*, zich bewegende van het Westen na het Oosten, alle dagen 59 minuten en 8 secunden &c. loopt ten eynde in 365 dagen &c. Hy werdt kleynder dan de Werelt gehouden 32000 maal. Men ziet hem zoo veel niet, zijn licht is scherp, hy staat als dansfende, 't welk tegenstrijdigh is d'andere Planeten, hy scheyd zich niet verder van de Zonne dan 28 graden en 30 minuten.

De derde Hemel bewaart *Venus*, die even gelijke tijdt met *Mercurius* in haar loop door brengt, zy is ook ongelijk kleynder dan d'Aarde, haar meeste af-wijkinge van de Zon is 47 graden en 16 minuten.

In den vierden Hemel bewaart de Zon zijn loop in 365 dagen en 5 uren en 49 minuten volbrengende, zy werdt 166 maal grooter dan de werelt gehouden.

De vijfde Hemel bewaakt *Mars*, die zijn loop voleynt in 321 dagen en omtrent 23 uren, zich dagelijks 29 minuten en 6 secunden bewegend. Deze Planeet is vyerigh, brandende root, daarom is hy genaamt

Andere zeggen dat hy by na twee Jaren besteet.

Ἄρης Φλογδης, hy is groter dan d'Aarde, een en een halfmaal en een octaaf.

Den zefsten Hemel bewaart *Jupiter*, zich van 't Westen na 't Oosten bewegende alle dagen 4 minuten en 59 secunden, eyndicht zijn loop in 11 Jaren, 313 dagen, en 20 uren; hy word 95 maal grooter dan d'Aarde gestelt, *vocatur splendidus Jupiter*, λαμπρὸς ἔεϋς.

Den zevenden Hemel bewaart *Saturnus*, die de koude genaamt werd, Ἰσχυρὸς κρόνος, en zich dagelijks 2 minuten en 35 tertien beweeght, zijn loop voleindigende in 29 Jaren 162 dagen, en 2 uren: hy wert 91 maal grooter als de Werelt gehouden.

Den achtsten Hemel is den Sterren Hemel *Firmamentum*, daar in zijn de vaste Sterren, welke getelt werden 1022, behalven drie in *coma Berenices*, en werden in Sterren van zesderley grootte onderscheyden. Van d'eerste grootte 15, van de tweede 45, van de derde 208, van de vierde 474, van de vijfde 217, van de zeste 49: wolkachtige (*Nebulosa* γιφώδεις,) 5 duysterachtige, 9 Ἀφώτιστοι genaamt, en zy zijn gelegen in de tekenen van den *Sodiak*. In ♈ *Aries* 13, genaamt Ἀμορφώτοι leelijke, in ♉ *Tauro* 32 ende 11, onder, welke is ook van de eerste grootte *het oog van den Stier*. De *Pleiadas* welke 7 gezeyt werden, maar 6 zijn, ende *Hyadas* in ♊ *Gemini* 18 en 7, in ♋ *Cancro* 9 en 4, in ♌ *Leone* 27 en 8, doch het herte ende de staart van den Leeuw zijn van de eerste grootte, in ♍ *Virgine* 26 en 6, zijnde van de eerste grootte *Spica Virginis*, in ♎ *Libra* 8 en 9, in ♏ *Scorpio* 21 en 8, 3, in ♐ *Sagittario* 31; in ♑ *Capricorno* 28, in ♒ *Aquario* 42 en 3, is een van de grootste slag, in den mondt van den zuydelijke Visch (*Piscis Austrinus*) ιχθύς νοτικός, in *Piscibus* 34, buyten den *Zodiak* of Hemels-ringh in de kleyne Beer (Κυνός (824) 7, in den grooten Beer (*Helice*) 27 en 8, in den *Draak* 31, in *Cepheus* 11 en 42, in *Bootes* ofte Ἀρκίόφυλαξ 22, daar ook d'*Arcturus* van de eerste grootte

is, In *Corona Boreæ* 8, in *Engonasi Hercules* 28 en 1, in *Lyra* 10, alwaar het snaarken van de *Lier* ook is van de eerste grootte, in de *Swaan* 17 en 2, in *Cassiopea* 13, in *Perseus* 26 en 3, in de Voerman *Erich-tonius* ofte *Heniochus* 14 en 16; van de eerste grootte *Hirkus* ofte *Capella*, in *Serpentario* 2 en 5, in *Serpente* 18, in de *Pijl* (*Sagitta*) 5, in den *Arendt* 9 en 6, in *Delphino* 10, in *Equuleo* het Paerden 20, in *Andromeda* 23, in *Triangulo* ofte Δελτώτα 40, en deze zijn de noordelijke Sterren.

Vaste Sterren binnen of buyten den Zodiak, Noordelijke of zuydelijke.

Volgen nu de zuydelijke Sterren en Gesternten; in *Ceto* ofte den *Walvisch* 22, in *Orion* 38, zijnde de rechter schouder een Sterre van de eerste grootte, in *Eridano* ofte de *Riviere de Nijl* 34, Daar *Eridanus* is van de eerste grootte, in den *Haas* 12, in den grooten *Hond* (*Canis major*) 18 en 11, daar van de eerste grootte is *Sirius*, in den kleyenen *Hond* (*Procyon Anticanis*) 2, daar in *Canis* van de eerste grootte is, in *Argo* ofte het Schip 45, staande aan 't Roer de luchtige, en van de eerste grootte *Canopus*, in *Hydra* de *Waterslangh* 25 en 2, *Cor Hydrae* een klare sterre in den Kop 7, in den *Raven* 7, in *Centauro* 37, zijnde 4 Sterren, byzonder in de achterste voeten van den Reus, die het Kruys maken, by de *Spanjaarden* en *Portugeezen* genaamt *El Crusero*, in den *Wolf* 19, in den *Autaar* 14, 7, in de zuyder Kroone *Corona australina*, anders *Rota Ixionis* 13, in de zuyder Visch *Piscis austrinus* 11 en 6, hebbende in den mondt de grootte Sterre *Fomahant*.

Tycho Brahé, de vermaarde Hemel-meter en *Atlas* onzer eeuwe, (zoo hem de E. *Willem Blauw* te rechte noemt in zijn tweevoudigh onderwijs van de Hemelsche en Aardsche Globen, zoo na de stelling van *Ptolomæus* als *Copernicus*) werd met grootte reden gezegt, in de tafelen der vaste Sterren, die hy in *Denemarken* gezien heeft, wonderlijk de stelling der oude verbeterd.

te hebben, en met een merkelyk getal vermeerderd. Wat het Zuyder Pools deel belanght, 't welk de oude *Grieken*, *Aegyptenaren* en *Tycho Brabé* niet hebben bekend, daar in is *Fredrik Houtman* als een Sterre ons voorlichtende, welke op het Eylant *Sumatra* veel Sterren heeft gemeten, en de zelve in 13 beeltenissen begrepen, als de *Phoenix*, de *Water-slangh*, den *Dorado*, de *Duyve*, de *Vliegh*, de *vliegende Visch*, de *Camelion*, 't zuyder *Triangel of Drie-hoek*, den *Paradijs-vogel*, de *Pauw*, den *Indiaan*, den *Reyger*, den *Toucan* ofte *Indische Aexter*, gelijk nu op de Hemels-kloten gezien werdt. Boven dit zijn noch bekend *Nubes & nubecula*, via *Lactea*, de Melk-wegh, beyde onder een *confusum lumen* (*vide Scaliger in exercitationibus*) om de veelheyt der Sterren genaamt, zich strekkende van den *Voer- of Wagen-man* zuydwaarts door *Gemini* of de *Tweelingen*, den *Grooten Hont*, het Schip *Argo*, voorts door de *Slange-drager*, *Arent*, *Swaan*, *Cassiopea*, *Perseus*, tot weder aan den *Wagenman*; deze Sterren zijn niet zoo wel door ons gezicht te bekennen, als door nieuwe uytgevonden *Instrumenta Optica*, ofte *Verrekijkers*.

Men schrijft den achtsten Hemel, het Firmament genaamt, waar in de vaste Sterren zijn, drie bewegingen toe, 1. van 't Oosten na het westen; 2. een van 't Westen na het Oosten; 3. een bewegingh genaamt *Motus trepidationis aut accessus & recessus*.

Den negenden Hemel *Cælum Crisallinum* genaamt, zoude zijn loop in 49000 Jaren voleynden, uyt makende *Annum maximum Platonis*, waar van te vooren is gewagh gemaakt. Wanneer dat alle Sterren wederom op haar oude stant-plaatsen zouden komen; doch deze stelling is zeer onzeker, en baant een open wegh tot de dwalinge der *Heydenen*, te vooren genoegh wederleyt.

Den thienden Hemel genaamt *primum mobile* (het eerste beweeglijke) voleyndight zijn loop, na 't zeggen der Wiskunstige, in 24 uren, be-

wegende alle d'andere Hemelen, zelfs de plaats des vuurs en de lucht, 't welk zy meynen te blijken uyt de Cometen en Staart-sterren, voortgeteelt uyt eenige heete uytclampinge en waasseming in het bovenste deel des Luchts.

De elfste Hemel is de plaats der gelukzaligheyt, het Paradijs Gods, 2 *Cor.* 12. 4. Het hemelsche Jerusaleem, ende de Stadt des levendigen Gods, *Hebr.* 12. 22. *Gal.* 4. 26. *Apoc.* 3. 12. en 21. 10 &c. En dus zien wy hoe het verdichte fabulen zijn der *Braminen* en *Benjanen*, al't gene zy zeggen van haar zeven Hemelen, na gelijkheyt van de zeven schellen in een Ey, waar van ook niet vreemt schijnen te zijn de *Moren* en *Mahometanen*, als zy de reyze van *Mahomet* na den Hemel beschrijven, en zijn verscheyde ontmoetingen en plaats en boven in de hooghte. Ziet in 't tweede Boek, alwaar kortelyk de Moorsche Gods-dienst en geloof den Lezer vertoont werd, en hier mede zullen wy deze stoffe eyndigen, alleen dit daar noch by doende, dat deze *Heydenen* niet te vreden zijnde met vier Elementen en hoofstoffen, ook maken van den Hemel een Element, gelijk ook *Aristoteles Cælum vocat ὁρατὸν ἢ τοχέαν*, *C. Vossius* l. 2. c. 51. om dat het quansuys een *corpus simplex* zoude zijn. Maar waarom dan de Wint niet mede gerekent onder dat getal? deze vijf Elementen houden zy als voor Goden, en geven elk een zijn Paart en *Wabanam*. Deze Elementen zeggen zy zijn in de vermenghde lichamen (*corporibus mixtis*) *munumucoal*, dat is drie en drie quart; de aarde zoude in de lichamen zijn een en een quart, het water een &c. Noch meerder ongerijmheden zeven Hemelen en Aarden hebbende gestelt, zoo volgen nu haar zeven *Padallas*, plaatsen onder d'Aarde, zo dat de Roomsche groote kans hebben om deze lieden nevens her Vagevuur een Voorburgh der Vaderen wijs te maken. Deze onderaardsche Werelden noemen zy *Adela*, *Bidala*, *Sudela*, *Talade-*

De vermaarde Frederik Houtman heeft veele Zuyder Sterren uytgevonden, op het Eylant Sumatra.

Nubes en Nubecula deze heb ik verscheyden maal gezien, vertoon haar als twee plekken of wolkes, niet ongelijk de Melk-weg van koleur, d'eene ontrent drie-maal zoo breed als d'andere, sommige noemen dit Magalanes Wolckens.

Drie bewegingen van den achtsten Hemel.

Iadelam, Sadelam, Mahadelam, en Padalam, hier zouden veele Menschen woenen, maar geen licht hebben als alleen van de Slangen die op haar hoofden kostelijke steenen zouden dragen zeer glinsterende, *credat Judæus apella non ego*. De *Braminen* en *Benjanen* stellen vijf Elementen ofte hoofd-stoffen, welke zy voor Goden houden. De Elementen by de Oude *τοιχεία τῶν κόσμων* genaamt, of die nu in 't Latijn van 't woord *alere* komen eertijts *oleo*, laat ik in 't onzeker. *Galenus* noemtze *πρώτα*, *καὶ ἀπλάττα μύρια τῇ φύσει καὶ μικρὲν εἰς ἄλλα ἢ αὐτῶν δύναμιν*. De deelen die eerst in de natuur zijn, en de eenvoudighste de welke in andere niet kunnen versmelten. De *Heydenen* hebben de Elementen Godlijke eere aangedaan, om dat alle dingen uyt de zelve bestaan. Wy moeten ook weten, dat, als *Aristoteles* en eerst *Plato* den Hemel voor een Element stelden, dat zy dat niet deden in aanmerkinge, als of den Hemel mede was een beginsel van de vermenghde lichamen (*corpora mixta*) maar als een deel van de werelt. *Pythagoras* heeft byzonder gelet op het getal van vier Elementen, zoo dat vermaart is de spreuke *ὅτι ἀπὸς τεσσάρων ὄντων πάντα ἡ τέτρατος ἀειδήτατος τοιχείων ἀριθμῶν, ὅρων τὸ ἔτος ἡλικίων συννοήτων*. Dat is dit getal van vier, in de Elementen heeft alles t'zamen gebonden, in getalen, in zayzonen des Jaars, en in de bepalinge der Eeuwen en tijden der Menschen, en daarom werd dat getal van vieren genaamt *πυρὶ ἀνάσσει φύσει*, een Fonteyn van de eeuwige natuur. En hier mede laten wy de werelt varen, en zullen ons tot een andere stoffe begeven.

Het XIII. Capittel.

Handelende van de Engelen hare scheppinge, weezen, werkingen en ordeningen.

DAt daar Engelen en Duyvelen, goede en quade Geesten zijn, werdt vastelijk by de Christenen geloofd en geleert, hoewel (Godt

betert) zommige Bastaart-Christenen, als ook Joden dat ontkennen, en eertijds hebben ontkent, niet alleen de *Sadduceen*, *Actor. 23.8*. Maar onder de Heydenen *Democritus*, en zommige *Peripatetici*. Wy zullen eerst handelen van de Engelen, daar na van de Duyvelen, want die zijn niet geschapen, als onder zal ver-toont werden, maar uyt haar eersten standt vervallen. De *Peripatetici* noemden deze Engelen *intelligentias*; de *Philosophen* met een gemeeyne name van *Dæmones*. *Aristoteles* stelde deze *intelligentien* tot bewegers van den Hemel. *Pythagoras* heeft eerst onder de Heydenen geleert, dat'er Engelen waren, gelijk uyt *Simplicio in libro de anima*, blijkt *C. Vossius l.1. de origine & progressu idololatr. c.6*. Alle de andere Heydenen hebben meest *Pythagoræ* meyninge gevolgt. En alzo ook deze *Heydenen* meynen, dat de Duyvelen en ook de Engelen van Menschen zijn voort-geteelt, moeten wy die meyninge niet alleen als onwaarachtigh wederleggen, maar ook onderzoeken; voor eerst, hoe de Heydenen tot de kennisse der Engelen zijn gekomen, en of men de scheppinge der Engelen, en wanneer datze geschapen zijn, uyt Gods Woord wel kan bewijzen. Den hoogh-geleerden Heere *Vossius* meynt, dat deze leere is *πατροπαράδοσις*, van handt tot handt van de Vaders op de Kinderen gedaalt, al van *Noahs* tijden af, en de *Noachidæ* vast stellende enige Geesten die Gode ten dienste staan, en dat zoo voort elk Volk en Natie van haar eerste voortzetters der geslachten deze leere heeft staande gehouden, zoo hebben deze overleveringe van *Loth* ontfangen de *Ammoniten* en *Moabiten*, want hem voerden de Engelen uyt *Sodom*, *Gen. 19. vs. 16*. De *Israëlit*en van *Agar*, *Gen. 21.17*. Deze waarheydt is onder de *Moabiten* nader bevestight, ten tijde van *Balac* en *Bileam*, *Num 22.22*. En dus verre van de kennisse der Engelen onder de Heydenen, de welke door Gods rechtvaardige straffen dik-

I.
Hoe de
Heydenen
kennisse
hebben ge-
had van de
goede En-
gelen.

dikmaals de ontmoetinge der booze Engelen en Geesten zijn gewaar geworden, gelijk men uyt Gods heylig Woord niet alleen ziet, *Lev.* 17. *vs.* 7. daar deze Duyvelen שרפים, hayrige Bokken, *Jes.* 34. 14. τεχίνες van *Aquila* genaamt werden, ziet ook *Eesai.* 13. 21. Maar de ervarentheyt leert, dat waar de grootste blindheyt is in de kennisse Gods, dat des Duyvels Rijke daar sterkt is als in *China*, daar hy aanbeden werd, en by andere *Heydenen*, zelfs by de onkundigste Noorder volken, *Lappen* en *Finnen*, waar van nader zal gehandelt werden, uyt welk alles overvloedigh blijkt, dat de *Heydenen* kennisse van de Engelen hebben gehadt; en schoon dat dit niet waar en was, zoo konden evenwel de *Heydenen* uyt het licht der Naturen wel hebben geweten dat'er Engelen waren, uyt aanmerkinge van de ziele en de geestelijke nature en het wezen der ziele buyten de aanhangelijkheid des lichaams.

De tweede vrage is, of men de scheppinge der Engelen wel uyt het Boek der scheppinge kan bewijzen: want uyt de H. Schrift is dit licht te doen, als *Psal.* 104. 4. *Colloff.* 1. 16, &c. daar zienlijke en onzienlijke dingen, Tronen, Heerschappyen, Overheden en Machten Godts scheppinge werden toegeschreven; dat de scheppinge der Engelen uyt *Gen.* 2. 1. kan bewezen werden, dunkt my openbaar te zijn, te meer om dat *David Psal.* 33. 6. die zelve woorden by na gebruykt, *Door het Woord des Heeren zijn de Hemelen gemaakt, en door den Geest zijnes monds al haar heyr.* 't Woord אֱמַר, is hier aan te merken van het wortel-woord אָמַר afkomstigh zijnde, 't welk beduyt met hoopen t'zamen vergaderen, *turnatim congregare, agminatim ire, Exod.* 38. 8. te hoop komen, *Num.* 4. 23 כְּלָהָב לְצָבָא. De 70 Overzetters hebben dit wordeken *heyrleger* overgezet κόσμος, *cieraat*, verstaande daar mede Zonne, Maan en Sterren, die den Hemel vercierden, welke de H. Schrift ook *heyrlegers des*

Hemels noemt, *Deut.* 4. 19. *Actor.* 7. vers 42. en *Jer.* 7. 18. De Mane de Koninginne des Hemels, gelijk de Zonne is de Koningh. Zoo doet ook den geleerden *Cyprianus de Valera* in zijn Spaansche Bybel, *Gen.* 2. 1. *Y fueron acabados los cielos y la tierra y todo su ornamento.* *P. Fagius* en *Mercerus* leeren ons dat de *Joden* daar door niet alleen Zon, Maan en Sterren, maar ook d'Engelen verstaan, en de zielen der menschen, gelijk veele voorname God-geleerden onder ons in 't zelve gevoelen zijn; maar ik meyne met den vermaarden *Rivet*, dat hier bequaam de Engelen konnen verstaan werden; te meer, om dat *Psal.* 148. 2. Engelen ende Heyrscharen een en 't zelve schijnen te zijn. Ook leeft men *1 Reg.* 22. 19.

Ik zag den Heere zitten op zijnen Throon, ende al het Hemelsche heyr staande neffens hem tot zijne rechter en linker handt, צָבָא הַשָּׁמַיִם. Ziet ook *Luc.* 2. 13. een groote menigte der Hemelscher Heyrscharen, ἰσχυρὰ τεράτων & αἰνῶν. Op welken dag nu de Engelen zijn geschapen, daar van is geen een gevoelen, zelfs onder de *Joodsche Rabbinen*. Ziet *Manasse Ben Israël* in zijn *Conciliator*, pag. 28. in 't Spaansch tot *Frankfort* gedrukt Anno 1632. Zommige, als *Rabbi Moses Gerudensis* door אֱלֹהִים, willende de Engelen verstaan hebben door שָׂרִים, *mundum caelestem*, en door אֲרָצִים *mundum Elementarem*, de benede werelt.

R. Leviben Gerson verstaat door het licht de Engelen &c. De Vaders zijn hier ook niet in eens, de *Grieksche* hellen meest hier na toe, datze vast houden alle der Geesten wezen voor 's Werelts scheppinge geschiedt te zijn. *Origenes in Genesin Hom.* 1. in *Jes.* 4. zoo ook *Nazianzenus*, *Chrysosthomus*, *Basilius*, *Damasenus*, en byzonder *Chrysosthomus Homil.* 22. in *Genesin*. Ziet *Clariff. Vossium l.* 1. cap. 7. de origin. & progressu idololatr. & *R. Andr. Rivet. in Gen.* c. 2.

De Latijnsche Vaders zijn ook in deze zake noyt in een gevoelen geweest. *Ambrosius* in *Hexamero* is mede in de meyninge der *Grieken*: want daar

I I.
Of uyt
Gen. 2. 1.
de Scheppin-
ge der En-
gelen kan
bewezen
worden.

III.
Of de En-
gelen voor
de scheppin-
ge des we-
relts zijn
geschapen,
en op wat
dagb.

Verschyde
gevoelen
van Jooden,
Grieksche
en Latijn-
sche Vaders.

daar van daan schijnt niet alleen *Am-
brosius*, maar ook *Hilarius* zijn ge-
voelen genomen te hebben, zoo ook
Hieronimus; doch naderhant heeft
men dit voor ketterye geoordeelt,
byzonder onder de Scholaftike Lee-
raars, niet zoo zeer verdoemende de
boven-ftaande Vaders, als die, de
welke deze meyninge hard dreven
in hare tijden, als blijkt uyt het *Con-
cilium van Lateranen Maximum* ge-
naamt, gehouden onder *Innocentius*
de III. Anno 1213. Hoewel de *Pa-
piften* malkanderen over d'uytleg-
ginge van dien *Canon* niet en ver-
ftaan: zoo vast en ontwijffelijk zijn
haar befluyten. Evenwel moet ik
dit zeggen (hoewel het beste gevoe-
len is, dat de Engelen in een van de
zes dagen zijn gefchapen) zoo zoude
ik die niet derven veroordeelen, wel-
ke in een andere meyninge waren,
te meer, om dat deze zaken de by-
zondere hoofstukken en gronden
van den Godsdienst niet raken, vast
ftellende met den hoogh-beroemden
Rivetius (tot navolginge van *Theo-
doretus*, die ten tijde *Constantini de*
Groote geleefd heeft, en onder wien
het vermaarde *Concilium van Niceen*
is gehouden, Anno 325. genaamt *Prima*
Synodus OEcumenica) dat het
ter zaligheyt genoegh is dit te weten
alles wat'er is; (uytgenomen God
Vader, Zoon en H. Geest) de Schep-
pinge onderworpen te zijn, en dat
vast en onbeweeghlijk gestelt zijn-
de; zoo zal niemandt het woord der
waarheyt, en de leere die na de God-
zaligheyt is, quetzen, of hy schoon
al voorftelde de Engelen voor de
fcheppinge van zes dagen gefchapen
te zijn. En in dit gevoelen is ook
Augustijn geweest, l. 11. *van de Stadt*
Gods, cap. 42. want het geheele ftuk
legt daar, dat men de Engelen niet
met God eeuwigh make, te meer
om dat men eertijds geen genoegh-
zame redenen heeft in-gebracht, om
die anders gevoelde te overtuigen,
want men bracht byzonder by de
plaatze van *Mofes*, Gen. 1. 3. Godt
zeyde het worde licht; daar men im-
mers weet dat een *argumentum Al-*

legoricum, of een reden-kaveling van
gelijkeniffen, daar wat anders met
den zin als de woorden werdt ver-
ftaan, geen of weinigh ftant kan grij-
pen in zulken gelegentheydt. Ook
kan de plaatfe *Ecclef. 18. 1. God*
heeft alles gelijck gefchapen, de rede-
nen van andere die tegen ons en het
gemeyn gevoelen zijn, niet omwer-
pen: want behalven datfe niet en is
Canonijck, maar *Apocryph*, en noyt
van de Joodsche Kerke aangenomen
tot zulken eynde, zoo kan daar op
kortelijk gezeght werden, dat de
Grieksche Text niet zegt, als de ge-
meine Latijnsche overzettinge, *crea-
vit Deus omnia simul*, dat is, *God*
heeft alles te gelijk gefchapen: maar
ἔκτισεν τὰ πάντα κλῆν, *creavit omnia*
communiter. Hy heeft alles gemeyn ge-
fchapen. Zoo heeft ook onze over-
zettinge; zoo ook de Fransche *Pa-
reillement*, de Spaansche zegt alleen
*Crio todas las cosas El que vive eter-
namente*. En *Luther*. Der da aber
ewig lebet / alles was der macht / das
is volkommen. Zo dat men ziet hoe
krank een bewijs dit was, meer die-
nende om de volmaaktheyt en goet-
heyt der fchepzelen te vertoonen,
als juyst dat alles in zes dagen is ge-
fchapen. Ook konnen geenzins de
plaatzen *Job 38. vers 6. ofte Job*
cap. 40: 14. Daar gezeght werdt
(Waar waart gy eer ik de gronden der
aarde leyde, en my alle de Morgen-
sterren preezen, en de Kinderen Gods
juichten, en Behemoth een beginzel
der wegen Gods werdt genaamt,) iets
bewijzen dat d'Engelen zijn gefcha-
pen, eer de fcheppinge des werelts
wierd in't werk gestelt: want daar
volgt niet anders uyt, als dat in't
begin der fcheppinge des werelts,
de Engelen en Sterren God hebben
geroemt ende gepreezen: want zy
waren ook van God gemaakt; en
zoo weeten wy, dat de Sterren eerst
op den vierden dag zijn gefchapen,
Gen. 1. Wat *Behemoth* belangt, hy
is niet het beginzel van Gods fchep-
pinge: Maar ten aanzien van zijn
grootheyt een Hooft-ftuk der wegen
Gods; gelijk onze overzettinge

(T)

heeft

⁂ Raakt
de gronden
des Geloofs,
niet of men
voorgeeft
d'Engelen
in een van
de zes dagen
gefchapen te
zijn, dan
of zy voor
de fcheppin-
des werelts
zijn gefcha-
pen.

heeft, *non Principium creaturarum, sed præcipuum opus*: Want het woort *רש* betekent dikmaals het voor-naamste, gelijk *Mercerus* aan merkt. En de *Françoiszen* zeggen *C'est un chef d'œuvre de Dieu*, op welken dag dan de *Engelen* zouden zijn geschapen, heeft *Origines* van outs af al onzeker geoordeelt; Ja zommige zijn zoo verre gekomen, datze oordeelden de werelt niet eer geschapen geweest te zijn, dan na den val der *Engelen*. Met een woordt gezeyt, deze questie magh gestelt werden *Inter πετὸς Ικτὴς*, dat is onnodige verschillen. *D. D. Paræus* zeyd zeer wel, dewijl *Augustijn* doorgaans hier niet in besluyt, zoo laten wy deze zake onbepaald staan, En *C. Rivetus* maakt een eynde over dit tegenwoordige voorstel, met den wijzen en hooghberoemden *Man J. S.*

Nescire velle quæ Magister Maximus

Docere non vult, erudita inscitia est.

Wy gaan dan over, en spreken van de namen en natuure der *Engelen*; om dan te komen tot de wederlegginge, dat d'*Engelen* niet uyt een mensch of menschen zijn voortgeteelt. Het woordt *Engel*, afkomstigh van *ἄγγελος* ende *ἄγγελος* beduyt een *Boodtschapper* ende een *Boodtschap-brenger*, dies *Angelus* nomen est officii, non naturæ; Een naam van een ampt, niet van nature; In de Hebreëusche Taale wordte een *Engel* *מלאך* genaamt, van 't woordt *מלך* afkomstigh, 't welk ook *boodtschappen* beduydt. Dat deze *Engelen* een waarachtigh weezen van Godt hebben, is zeker, en dat haar weezen geestelijk is, niet vleeschelijk en zichtbaar: maar geenzins zijn zy eenige goede gedachten ofte inblazingen, gelijk zommige verkeerdelijk waanen: want zy zijn van Godt geschapen, en bestaan by haar zelve, en zijn *πνεύματα* ofte *Perzoonen*; want haar *Perzoneele* daden werden toegeschreven, dewijl zy *Wachters*, *Gezanten*, *Dienst-knechten* en *Booden* des Heeren genaamt

werden. Ziet *Heb. 1. 14. πνεύματα λειτουργικά*. *Dan. 9. 10.* Daarom hebbenze ook *Perzoneele* Namen, als *Gabriël*, *Raphaël*, *Michaël*. En *Paulus Rom. 8. 38.* maakt gewagh van *Engelen*, *Overheden* en *Machten*. En *Michaël* werdt genaamt een *Archangel* ofte opperste *Engel*, niet om juyft der *Thomisten* Leerete bevestigen, gelijk ook zoo veele *Scholastici* uyt *Dionisius (Pseudo) Areopagita* genaamt, stoutelijk negen *Choren* hebben gesmeet, van haar 3 *Triaden*, of 9 *Choren*, 1 *Tzeraphinen*, 2 *Cherubinen*, 3 *Throonen*, 4 *Dominatien*, 5 *Deuchden Virtutes* of krachten, *potesstates*, 6 *Principatus*, 7 *Engelen*, 8 *Archangels*, 9 *Superiores*. Ziet *Clarissim. Wal-leum in locis communib.* 't Is wel waar dat onder de *Engelen* is orde in Ampten, maar niet in natuure: want zy zijn alle *Kinderen Gods* *Dan. 10. 13. Job 38. 7.* Maar om het valsche gevoelen der *David-joristen* te wederleggen, welke de *Engelen* maar voor gedachten en toevallen (*Accidentia*) niet zelfstandigheden houden, zoo ook veele de boze geesten. Ziet *Calvin. Institut. l. 1. cap. 14. § 19.* Dit kan ook breeder be-wezen werden, als boven eeniger maten is aangehaalt, uyt alle de *Perzoneele* werkingen, die de zelve werden toegeschreeven; als God te looven; den menschen te verschijnen, Gods *Dienst-knechten* te zijn in 't straffen der *Godtloozen*, 2 *Reg. 19. 35.* in 't bewaren der *Vroomen*, *Psalms 91. 11. Psalm 34.* Toe-koomende dingen aan te zeggen, *Judic. 13. Luc. 2. 9. &c.* Ziet daar van *Polanum Syntagm. Theol. l. 5. cap. 11.* Ende *Christophor. Love*, die daar by voeght, datze dikmaals een deel van Godts wille zijn, *Volk openbaaren*, *Dan. 9. 22. Gal. 3. 19. Jo-zeph. de belle judaico, l. 5. cap. 12. Vocem auditam dicit ante Excidium Hierosolymitanum (nempe Angelorum)* *μετα Καλωμεν οἱ ἄγγελοι*. Dat is: *Dat een stemme der Engelen zoude gehoord zijn geweest voor Jeruzalems verstooringe, zeggende: laat ons hier van*

Engelen zijn geschapene zelfstandigheden, geen gedachten of toevallen; zie 1 Tim. cap. 5. 21. Hebr. 1. 4. en 2. 16.

Van de namen en natuure der Engelen.

daar

daan vertrekken. Zy bestellen Dienst-knechten *Jezu Christi*, *Act. 16. 9.* en roepen de zelve, zy verblijden haar over de bekeeringe der Zondaars, *Luc. 15. 10.* Zy geven troost *Dan. 8. 16. Gen. 21. 17. Luc. 22. 43.* Zy zijn tegenwoordigh in Kerkelijke vergaderinge, *1 Cor. 11. 10.* Bewaren Godts volk voor aanvechtinge, *Zach. 3. 1.* en zijn als een vyerige muur tegens haar vyanden, *Dan. 3. 28. 2 Reg. 6. 17.* passen op de Geloovige, niet alleen in 't leven, maar zelfs in de doot, *Luc. 16. 22.* Zy schikken oorloghs-zaken, *2 Chron. 32. 21.* en Huwelijks-zaken, *Gen. 24. 28. 7.* Zy zullen ook ten jonghsten dage de lichamen der Geloovigen vergaderen, *Mal. 24. 31.* Porren ons aantot het goede, en geven goede gedachten daar door, *Act. 8. 26.* Of dit nu waar zy dat men van d'Engelen zeght, *ὅτι ἐν ὧν παρέρχονται*, over Landtschappen heerschappye ende opzicht hebben (gelijk zommige meynen uyt *Dan. 10.* mijns oordeels met een zwak bewijs) zoude ik niet willen voor vast stellen, maareer tegen spreken, gelijk ook de meyninge van *Plato*, *Apulejus*, *Origenes*, *Basilus*, *Hieronimus*, *Theodoretus*, *Hilarius*, *Chrysosthomus*, *Thomas Aquinas*, dat yder Mensch zijn eygen Engel zoude hebben, nadien het zelve in de heylige Schrift niet gegront is: want een Mensch verschijnt wel een geheel heyrleger der Engelen, *Genes. 32. 2. 2 Reg. 6. 17.* De Joden zijn hier niet van vry geweest, *Act. 12. 15. Basilus in Psal. 48. Hieron. l. 3. en Matt. 18. 10.* En zommige van onze Godtgeleerden zijn daar niet vreemt van, als *Zanchius*, ziet hier over *Calvin. l. 1. Instit. cap. 14. § 7.* De *Platonici* meynden dat de Engelen lichamen hadden, van lucht, van water, van aarde, andere ook hemelsche. *Origenes* meynde, dat de Engelen, die gezondicht hadden, in lichamen wierden gezonden, eerst van de Sterren, en zoo zy haardan niet en betterden, in lucht-lichamen, en van water en aarde, en dan in Duyvelen, en dat zy dan na lange poenitentie

wederom Engelen wierden, 't welk zeer ongerijmt is. Ook konden de Engelen geenzins lichamelijk zijn, *Col. 1. 16.* Want de H. Schrift ont kent, dat zy vleesch of bloedt zijn, *Eph. 6. 12.* Dit gevoelde ook *Socrates*. In de zelve waerde is ook by my het gevoelen van *Origenes* en *Augustinus*, dat de Engelen de Gebeden der Geloovigen, tot God zouden overbrengen, *Tobie 12. 12.* Zoo ydel en onzeker is ook de meyninge der geener, welke uyt de Heydenen ende Cabalisten is verlicht, elke Planeet een Engel toeschrijvende, de Sonne *Raphaël*, de Mane *Gabriël*, &c. Zoo zoude het Noorden bewaart worden van *Gabriël*, het Zuyden van *Nariël*, 't Oosten van *Michaël*, en 't Westen van *Raphaël*; zulke grillen heeft *Origenes* en zijn gelijke dikmaal gesmeet. De *Angelus incubis & succubis*, vide *Augustinum l. 15. de Civitate Dei c. 25*; Engelen mogen niet aanbeden worden uyt schijn van nederigheyt, dat men tot God niet direct derft gaan: want zelfs *Augustinus l. 10. c. 42 Confessionum*, brengt ons alleen tot den Middelaar *Jesus Christus*, en niet tot de Engelen. Maar boven al is hier ten hooghsten te verfoeyen, de *Ἀγγελολατρεία*, ofte *ἑρπικεία τῆ ἀγγελῶν* veroordeelt by *Paulum*, *Coll. 2. 28. 18.* Zommige meynen dat deze Afgoderye d'eerste is geweest, *Paulus* voeght hier by een verkeerde *ταπεινότητος φροσύνη*, nederigheyt, waar door de Menschen, na de wijze der *Platonici*, de Engelen als Middelaars stelden, om tot God te genaken, 't welk is *Jesus Christus* te verachten, en zijn Middelaars-ampt. Nu *Collossen* lagh in *Phrygia*, daar deze leere van *Plato* en *Apulejus* in zwangh ging; zoo heeft ook het *Synodus* van *Laodicea*, zijnde de Hoofststadt van *Phrygia*, tegen den Engelen dienst gewaakt.

Anno 364. *Canon 35.* ofte na een andere rekeningh 138, en de Engelen Dienaars het *Anathema* toegezeit; zoo zijn by *Epiphanio Hæresi 60.* de Dienaars der Engelen *Angelici* bekend, daar nochtans de eere, die

de Engelen toekomt, niet en is religieus, ook niet burgerlijk, maar *reverentia moralis*, van een zeedige eerbiedigheyt, welke drierley gestelt werden, *Mentis*, des verstants, daar door wy de uytstekenthey van haar natuure betoonen; *voluntatis*, des willes, waar door wy de ampten, zoo een uytstekende natuure schuldigh, bereyt zijn te bewijzen.

Alle de redenen der Ouden waarom zy de Engelen Godlijke eere hebben bewezen, zijn gegrondt op haar heerlijke nature ende ampten, nochtans kennen de Engelen niet alle dingen door haar wezen, want dat is God alleen eygen, dan zoude der Engelen wezen een volmaakte exemplaar, oorzaak van alle dingen, en een beelt, *rerum omnium perfecta imago & causa exemplaris*, welke moet oneyndigh zijn, dit komt geen Engelen toe. De derde eerbiedingh is *corporis*, des lichaams, indien zy in zulken gedaante verschijnen, dat wy ons eerbiedigh buygen: want de Engelen noch Martelaren hebben de Ouden niet geëert met een religieuze en Godsdienstige eere: want zoo bekende de Kerke van *Smyrna* van ouds, van *Policarpo* geleert, die *Johannes* Discipel was, dat zy de Martelaren niet en eerden, *ὅτι σέβωμεν οὐδέ προσκυνοῦμεν ἀλλ' ἀγαπῶμεν αὐτούς*, wy biddenze niet aan, maar beminneze. *Eusebius* l. 4. c. 14. zoo ook *Arnobius* en zijn Leerlingh *Lactantius*, en zoo ook elders zelfs *Origenes* in *octavo contra Celsum*. Om zekere Godlijkheyt worden zy, namentlijk de Engelen, wel Goden genaamt, maar niet op dat wyze aanbidden zouden. Zoo leert ons ook de heylige Schrift, dat zy zelfs niet willen aanbeden zijn, *Apoc.* 19. 10. en 22. *vs.* 8. *Jud.* 13. 16. Wy moeten en willen gaarn bekennen der Engelen waardigheyt, en hare kennisse en verstandt, welke drierley is, natuurlijk, geopenbaart, en door ervarentheyt, zy hebben niet van nooden de hulpe der zinnen gelijk als wy, maar zy verstaan haar zelven door haar *ἑστία* ofte wezentlijkheyt.

Waardigheyt der Engelen in verstant en willen.

Wat haar verstant en wetenschap be-
langht, zy kunnen onze gedachten niet weten, *1 Cor.* 2. 11. ten zy de zelve haar geopenbaart zijn; zy kunnen ook uyt haar zelven geen toekomende dingen voorzeggen, byzonder niet de *futura contingentia*, of de gebeurlijke gevallen zaken, anders dewijl zy met een hoogh verstandt begaaft zijn, voorzien zy die dingen wel, welkers oorzaken noodtzakelijk zijn; in haar wille is een groote vaardigheyt om Gods bevelen uyt te voeren, daarom worden de *Che-
rubim* en *Zeraphim* vleugelen toegeschreven, *Psal.* 103. 21. Zoo zijn zy vlugge Dienaren om het welbehagen des Heeren te doen, haar macht In macht. is groot, daarom zijn zy sterke en krachtige Helden genaamt, *Psal.* 103. *vs.* 20. מלאכיו גבדקכח. Ziet van haar krachten, *2 Reg.* 19. 35. *2 Petr.* 2. 11. *Dan.* 3. 28. en 6. 23. zoo hebben nochtans de Engelen geen macht uyt haar zelve als alleen van God, want die is alleen almachtigh, *Apoc.* 1. 8. zoo dat zy in machten verstant en in nature ons te boven gaan, want zy zijn onverderffelijk, hoewel zy de veranderingh *ἀλλόγωσις*, by de *Grieken* genaamt, onderworpen zijn, welke God alleen niet kan toegeschreven werden, *Mal.* 3. 6. *Jacob.* 1. *vs.* 17. maar zy en zijn niet sterffelijk als wy, haar getal is zeer groot, gelijk ons *David*, *Psal.* 68. 7. *Dan.* 7. *vs.* 10. De *Malabaren* en *Braminen* stellen verscheyde getallen der Engelen tot drie maal tien hondert duizent toe, welke in *Devalogam* zoude zijn, welkers opperste Koningh is *Devaindra*: alle hebben zy wijven, en *Indra* vier te gelijk, als *Panaga*, *Menaga*, *Arempa* en *Vraixi*, daar by zy dan noch de vijfde, namentlijk *Cunti*, voegen, welke een zoone zoude hebben genaamt *Argmine*: maar onder dit geslachte zouden daar noch eenige van minder zoorte gevonden werden, en zijn deze *Apsëra* ofte *Dans-vrouwe*, die voor *Ixora* danssen; en *Indra* gelijk de dry *Charites* by *Venus* zijn, *Alciat.* *Emblem.* 162. zy hebben geen Man, sommige hebben

hebben last om schatten te bewaren, andere boodtschappen over te brengen, andere speelen op de Fiole &c. Haar Paradijs en plaatse is *Sorgalogam*, 't welk is te zeggen een plaatse van wellust; hierom verdenken zy vier Paradijzen, als 1. *Salogguiaon*, daar men Gods gezichte heeft. 2. *Samibbiaon* wanneer men dicht by God komt. 3. Als men komt in *Saruppiaon*, en een lichaam heeft dat God gelijkt. 4. *Saggiam* als men God gelijk wordt, en een met hem is, gelijk een droppel water in zee geworpen, met de zee vereenight werdt, en die hier geraken worden niet meer geboren: want alle de Engelen die in *Sorgalogam* zijnde, worden geboren en weder geboren, en worden dikmaals van de Duyvelen bestreden, welke twee slaghtanden als wilde Verkens hebben, haar veranderende in Honden en Katten, &c.

Deze dingen hebben wy eerst willen laten voortgaan, om nu te grondiger der *Heyaenen* dwaafheydt, aangaande der Engelen geboorte, te wederleggen. Veele *Heydenen* zijn in dat gevoelen, dat beyde Engelen en Duyvelen by de *Malabaren Racxades* ende *Adires* genaamt, by de Inwoonders van *Choromandel Raetjasjaes* geheeten, van de Menschen afkomstigh zijn. Maar zoo deze stelling waarachtigh is, zoo kan ik niet anders zien, of zy verstaan door de Duyvelen de zielen der verstorven Menschen, of zy moften met de *Joden* vast houden, dat gelijk uyt *Lelith* (*Adam*) Duyvelen zoude voortgeteelt hebben, waar van boven is gesproken, zoo zoude ook den *Braman Kassiopa* uyt zijn vrouwe *Aditi* Duyvelen geprocreert hebben, gelijk zy ook verziere dat hy uyt *Diti* voortgeteelt heeft de Engelen. 't Is zeker, dat ik dies aangaande in de *Malabaarsche* Gods-diensten niets hebbe gevonden: maar nademaal *Bramma* de scheppinge des werelts werdt toegeschreven, zoo zoude dit eenige bedenkinge geven, of het wel mochte wezen, dat de *Heydenen* niet vreemt zijn geweest van het ge-

voelen van *Manes*, een *Persiaan* zijnde, welke op quam Anno Christi 274. en leerde dat'er twee eeuwige beginselen waren, het eene goet en van het goede, het andere quaat en van het quade, τὸ Φῶς καὶ σκοτία, licht en duyfsterne, waar van daar na zal gehandelt werden, nevens deze gruwelijke dwalinge, strijdende tegens Gods Woordt, die alles zeer goet zeght van God geschapen te zijn, heeft hy noch andere schrikkelijke dwalingen ingevoerd tegens de menschelijke nature *Jesu Christi*, die hy maar een spookfel en *Φαντασίαν*, achte het Huwelijk van geen waarde, of vastigheyt houdende, en heeft zijn schadelijk vergiftigh kruyt der leere in 200 Jaren *Africam*, *Arabiam* en *Egypten* deerlijk beschadicht. Tegens hem en zijn leere heeft byzonder gewaakt *Augustinus* na zijn bekeeringe, als uyt zijn werken blijkt. *Basilides* was d'eerste Smeder van dit verderffelijk quaat, welke *Marcion* (*primogenitus Satanae*, d'eerstgeboren des Sathans) heeft nagevolgt. Maar veele *Heydenen* meynen ook dat de Duyvelen (gelijk wy daar van zullen spreken) zeer zondige Menschen zijn geweest, om hare zonden verwezen, die ook veel moeten lijden. Doch hier van zullen wy in 't navolgende Hoofdstuk handelen.

Het .XIV. Capittel.

Van de Duyvelen ofte quade Geesten, haren toestandt, macht en werken.

NA dat wy hebben gesproken van de Engelen, is nu overigh dat wy van de Duyvelen handelen, welke niet anders zijn (na het getuygenisse der H. Waarheyt) dan gevallen Engelen, die haar beginzel niet hebben gehouden, 2 *Petr.* 2. *vs.* 4. *Juda* *vs.* 6. *Joh.* 8. 44. noch in de waarheyt zijh staande gebleven, en zijn onverzoenelijke vyanden met God geworden; zy worden doorgaans onreynne Geesten en Geesten der leugen en genaamt. Zommige hebben gemeynt, dat twee

gevallen Engelen, Aza en Azaël, op Naäma verliefte zijnde, Duyvelen uyt de zelve geteelt hebben, gelijk zommige Outvaders daar van niet vreemt schijnen geweest te zijn: als *Tertullianus &c.* uyt de qualijkuytgeleyde plaats *Gen. 6. 2.* Zommige ook onder de oude Heydenen, meynden dat de Duyvelen van eeuwigheyt geweest waren: Andere datze voor de tijden der Wereldt geschapen waren. Voor al moet men hier aanmerken, dat God geen Duyvelen, als *Duyvelen* gemaakt heeft: want al zijn werk is recht, en volkomen goet, *Gen. 1. 31. Deut. 32. 4.* zoo in zijn doen als beloften: want ook de plaatze *Joh. 8. vs. 44.* daar gezeyt werdt dat den *Duyvel* een menschen-moorder is vanden beginne, en leert ons niet dat hy zoo is geschapen, maar dat hy al van outs en in den beginne (de wijl *Adam* niet lange staande bleef) den Mensch heeft verleyt. Zoo dat wy ons wel moeten wachten van het schadelijk gevoelen van *Manes, Plutarchus* en de *Persianen*, van twee beginzelen, een des goets, een des quaats; 't welk buytentwifel d'oorzake is, waarom veele in 't Heydenendom noch de Duyvelen aanbidden, om haar geen quaat te doen; *Zoroaster* was ook in dit vervloekt gevoelen, stellende *Oromasden* auteur van 't goede, *Arimanium* van 't quade: De gene welke tegengift tegens dit snoode vergift der Ketterrye begeeren, leezen *Epiphanium Hæresi 66.* en *Augustinum l. 21. contra Faustum.* Men moet hier in ook aanmerken, dat daar geen Schepsel in de werelt is, dat al een Schepsel quaat is: want al het quaat is een toeval, ende *privatio debet æ rectitudinis*, als in de booze Engelen &c. Ook zoo zijn de venijnen, slangen en andere vergiftige dieren, niet quaat in haar zelvén geheel en al, dat men daarom zoude moeten gelooven, datze van een quaat beginzel, of vanden Duyvel zouden voortkomen, 't welk dan, na der *Manicheen* dwaaze stelling, God zelfs

zoude moeten zijn: maar de venijnen zelfs zijn gediensigh en goet.

Nec prodest quod non ledere possit idem;

Nec ledit quod non commoda certa ferat.

Dat is:

De wijn is zelfs een groot fenijn,

En wijn is goede medecijn.

Het quaat dat zomtjts quaat aan doet

Doet ook by wijlen 't grootste goet.

En is het ook niet zeker en gewis, dat ons zelfs uyt de venijnen veel goede dingen, tot gezontmakinge des lichaams, voor komen? zoo ook veel nuttigheyt tot de ziele: want zoo leert men onderzoeken de geheymen der natuure, en het goede van 't quade afscheyden, onzelydzaamheyt oeffenen; hier uyt zien wy wat al gevaar ons leven is onderworpen, en zoo merken wy de rechtvaardige straffe Gods over de zonden, wy leeren ook te vyeriger bidden; en als wy onze oogen slaan op de vergiftige slangen, waar van wy een afkeer en schrik hebben; zien wy Gods waarheyt, dat 'er vyantschap in eeuwigheyt tusschen *Jesús Christus*, het zaat der Vrouwen, en den Duyvel en zijnen zadel gestelt is, en tusschen *Jesús Christi* Kerke, en des Duyvels Rijke, die de God is dezer godlooze werelt, *2 Cor. 4. 4. Joh. 12. 31. Eph. 2. 2.* en *6. 12.* En waarom draaght ons Gods Woordt de leere van Duyvelen voor? Is het niet, gelijk de wijze Medicijnen en Artzen doen, om een goede Theriaca voor ons te maken, om ons geduurigh tot den strijdt te wapenen, *1 Petr. 5. 8. Eph. 6. 12.* en op onze hoede te zijn, en noyt met hem vrede te houden? 2. Om ons wel te wachten voor de leere der Duyvelen en Antichrist, *1 Tim. 4. 5. Mal. 13. vs. 28.* 3. Om ons van de zonden af te schrikken; en dikmaal gebeurt het dat het schaap van de wolf gejaaght, als het ver van 't Stal doolt, in 't zelve vlucht en gejaaght word. 4. Om dat wy zouden meer en meer uyt de strikken des Duyvels ontwa-

Vijf redenen waarom Gods Woordt de leere der Duyvelen voordraaght

ken, 2 *Tim.* 2. 26. en onze zondige natuur en aart zoude leeren. 5. En God te vaster in vertrouwen en gebeden aanhangen, biddende dagelijks *Verloft ons van den Boozen*: want God teugelt haar, en zy zijn aan den bandt van Gods wijze raadt gebonden, en zonder hem kunnen zy niet los gelaten werden, of het minste quaat aan Menschen of Beesten doen, *Matth.* 8. 31. *Job.* 2. 1. 1 *Reg.* 22. 10. 2 *Theff.* 2. 9, 11. Zoo dat God de Heere alleen omtrent zijn Kinderen de Duyvelen gebruykt, om haar te oefenen, 2 *Cor.* c. 2. 7. Maar de Godloozen werden van de zelve geregeert, en zy zijn uyt haren vader den Duyvel; doch God zal eens geheel den Satan onder onze voeten verpletteren, en daarom zijn wy het Israel Gods, *Gal.* 6. 16.

De *Platonici* schreven de Duyvelen *corpora aërea*, lucht-lichamen toe; zoo ook *Apulejus*, *Maximus Tyrius* en *Pfellus*; ziet d'Annotatien op het 6 capittel van het tweede deel *D. Rogerii*. De *Cabalisten* en *Avicenna*, meynden ook dat de Duyvelen van malkander gegenerceert werden. De Heydenen (inzonderheyt op de Landtstreke van *Choromandel*) meynden dat zommige Duyvelen te voren booze Menschen zouden geweest zijn, welke om haar zonden zijn veroordeelt, door de werelt te zweven en te zwerven, en dat zy grooten honger en dorst lijden, en datze niet mogen genieten hier op Aarden, dan dat haar van de Menschen werdt gegeven: waarom datze ook by de Menschen, onder de gedaante der Menschen gaan bedelen, en over deze heeft den Prince der Duyvelen, *Birenea*, *Ixoras* zoon, het hooghste gezagh, en verhindert haar datze niet een grasjen uyt de Aarden kunnen trekken, deze zouden de Menschen geen quaat kunnen doen: maar daar werdt by haar noch een ander geslacht der Duyvelen gestelt, 't welk de Menschen wel quaat doet, en ook dikmaels d'Engelen veel moeyten aan doet; zy zouden zijn in de onder-hemelsche werel-

den, doch niet in de plaatze daar *Bramma* is, ook niet in de Hemel daar God met een lichaam verkeert. De Heydenen schrijven haar lelijke stinkende lichamen toe, datze mans en wijs zijn, kinderen teelen, en sterven; zy voegen daar by dat zy haar woon-plaats hebben op het Eylandt *Andamon*, tusschen *Paliacatta* en *Pegu* gelegen, alwaar (ge-lyk de *Tapoujers* in *Brasil*, zommige der *Alvoerezen* in *Coiram*, en om de Oost) groote en wilde Menschen woenen, zeer barbarisch zijnde, en Menschen-vreters; zoo als my verhaalt is van den Schipper *Jan Willemfsz.* die dikmaals na *Pegu* heeft gevaren, en hem, uyt last van den E. Heer Gouverneur *Laurens Pit*, eens nader onderzoek van 't voorfsz. Eylandt was opgeleyt, of daar yets, tot voordeel van de E. Maatschappye, was t'ontdekken: maar hy, en de zijne, wierden van Landt, met een goede jaght pijlen, begroet. De Heydenen, op *Choromandel*, dienen twee voorname Duyvelen, *Ganga* en *Gournata*, *Rog. lib.* 2. c. 15.

Nu zullen wy noch yets spreken van het verstant der Duyvelen, en de Spokeryen; als mede van de macht der Duyvelen, en hoe het by komt, dat, zelfs onder de Christenen, noch zommige met den Duyvel of Duyvelen bezeten zijn. Deze booze Geesten hebben na den val niet t'eenemaal haar verstant verloren: want de zelve weten dat God rechtvaardigh is, en een wrecker der ongerechtigheyt, en dat God een God is die hem zelve niet verloochenen kan; zy zitten ook voor zijn Majesteit, *Jac.* 2. 19. Zy weten ook de geschapene dingen, zoo wel die den Menschen openbaar zijn als verborgen, ook de verholen krachten en verborgentheden der natuure, daar by komende een groote experientie en ervarentheit van oude Jaren; waarom den Duyvel de oude Slang genaaamt werdt, *Apoc.* 20. 2. De listige Slang, *Gen. cap.* 3. 6. *Eph.* 6. 11. 2 *Cor.* 11. 1, 2. Hy is loos, ja een duyzendt-konstenaar,

Van het verstant, wetenschap en kennisse der Duyvelen.

naar, 2 Cor. 11. 14. *Virgilius* lib. 7. *Aeneidos* beschrijft hem aerdigh:

Tu potes unamines armare in praelia cives:

Atque odiis versare domos, tu verbera tectis,

Funereasque inferre faces, tibi nomina mille,

Mille nocendi artes.

Maar de booze Engelen kunnen evenwel dingen die noch niet geschiedt zijn, geenzints voorzeggen: want dat is alleen het werk Gods, *Eesai. 43: 23. Verkondight dingen die hier na komen zullen, op dat wy weten dat ghy Goden zijt*; ten ware dat men sprak van zulke dingen, welke vloeyen uyt onbeveeghelijke en vaste natuurlijke oorzaken, als de verduyfteringe van Zonne en Mane, de t'zamenvoeginge der dwaal-sterren, aardbevinge, harde winden, &c. Zy kunnen ook weten en bekend maken de komste der Schepen uyt verre plaatsen, op wat tijdt en wanneer zy daar van daan zijn vertrocken, 't welk wel te vooren is geschiedt: maar ten aanzien van de Menschen die wonen ter plaaze daar zy staan te havenen, toekomstigh; doch dit is maar een gisselijke voorzegginge, wanneer zy zullen aanlanden, want al de waarheyt daar van hanght aan den zegen Gods, ende een gelukkige aankomst: maar dewijle hy (nammentlijk den Duyvel) de Wereldt om-zweeft, en die door-wandelt, *Job. 2. 2. zoo is 't geen wonder dat hy veel weet, en ook tijdinge en geruchten kan verspreyden, eer zy door menschelijke boden by ons kunnen gebracht werden: te meer, om dat hy ook een geestelijke boosheyt in de lucht is, Eph. 6. 12. Dikmaals wordt ook den Duyvel yets geopenbaart, dat hy kan voorzeggen, 1 Sam. 28. 19. gelijk de Duyvel aan Saul voorzeyde zijn doot en ondergang. Anders de voorzegginge des Duyvels (als van *Apollo*) zijn gemeynlijk valsche, als van den Duyvel, Gen. 3. 5. Of dubbelzinnigh, 1 Reg. 22. 6.*

Cræsus halim penetrams magnam subvertet opum vim.

Ziet van alle deze dingen *Caspar. Peucer. in libro de Divinationum generibus. Alle de Oraculen der Sibyllen*, wat zijnze anders, dan duyvelsche bedriegerye? hoe wel *Baronius* meynt, datze van *Jesus Christus* hebben gepropheteert, daar alle haar vaarzen tot dienst der Afgoderye zijn gemaakt, en van den Duyvel ingegeven, die een na-aper Gods is; dit bewijst den hoogh-geleerden *Christianus Schotanus* zeer klaar, zelfs uyt de *Heydenen*, in zijn *Triumphis S.S. lib. 3. cap. 9.* met veele voorbeelden; hoe wel *Eusebius* en andere Vaderen voor de *Sibyllen* hebben gestreden; byzonder ook *Augustinus, lib. 10. de civitate Dei, cap. 27.* uyt de woorden van *Virgilius*, welke hy meynt op *Jesus Christus* te slaan:

Te Duce si qua manent sceleris vestigia nostri

Irrita perpetuâ solvent formidine terras.

Maar noch harder *Eusebius* over de woorden *Virgili*:

Jam nova progenies cælo demittitur alto

Jam redit & virgo redeunt Saturnia Regna.

Dit alles op *Jesus Christus* en *Mariam* uytleggende, zeer ongerijmt, ten zy dat men wil zeggen dat *Virgilius* een Propheet zoude geweest zijn, aan wien God de toekomstige geboorte van *Jesus Christus* zoude geopenbaart hebben. Ik zoude eer gelooven, dat eenige dingen van de *Joden*, die den gelukkigen stant van de tijden harer *Messias* uytdrukken, tot de ooren der *Heydenen* zijn gekomen, welke met een heerlijke stijl daar van spreken, gelijk doorgaans blijkt, daar uyt *Virgilius* zijn hooghdraventeit heeft gesmeet, in't minst niet denkende op *Jesus Christus*, maar op yemandt anders; zoo ziet men in onze dagen hoe alle de *Historien des O. en N. Testaments* met een Poëtische stijl, en de zelve vaerssen van *Virgilius*; door eenen *D. Rosæus* zijn

Of de Sibyllen oyt van *Jesus Christus* hebbenge propheeteert.

zijn beschreven. En met dit mijn oordeel zien ik ten meerendeel over een te komen het wijs gevoelen van den wijt vermaarden *Marcus Zuerius Boxhornius*. Anders de Duyvel kan ook wel de waarheydt spreken, door eenen onreynen mont. van *Bileam*, *Num. 23. Marc. 5. 7. Act. 16. 17.* Hoewel de kennisse der Duyvelen groot is, zoo hebben zy evenwel geen wetenschap van onze gedachten, want dat is alleen Gods werk, *Jerem. 17. 10. 1 Cor. 2. 11.* En den Mensch kan zijn gedachten alleen, nevens God, die alles weet, *Prov. 16. vs. 2.* Dit wil ik niet ontkennen, dat de Duyvel die rontsom ons gaat, *1 Petr. 5. 8.* wel uyt eenige uysterlijke tekenen, na onze gedachten kan gissen, maar eygentlijk kan hy die zelfs niet, hy werpt ook wel booze gedachten in, daar de Menschen kinderen, ja de vroomste dikmaals voor schrikken: waarom ook in deze in't stuk van de gevallen der consciencie nauwkeurigh moet gelet werden, of het quaat uyt ons verdorven vleesch eerst voortkomt, dan of het van den Duyvel werdt in-geworpen: want men ziet (God betert) gemeynlijk, dat de Menschen al de schult op den Duyvel werpen. *Petrus Martyr in loc. commun.* toont dat den Mensch had kunnen zondigen zonder des Duyvels in-geven, die nochtans niet anders kan doen als aanraden en verleyden, geenzins ons tot zonden dwingen, den welken wy moeten weder staan door 't geloove, *1 Petr. 5. 9.* want hy is onze wederpartyder en Sathan, die ons zoekt te ziften als tarwe, *Luc. 22. 3.*

De macht der Duyvelen is groot, daarom werdt hy genaamt den sterk gewapende, *Luc. 11. 21.* Een Leeu, een felle Draak, een Machtige, *Eesai. 49. 24. Matth. 12. 19. Act. 19. 16. Marc. 5. 4.* nochtans is haar macht niet absoluyt maar bepaalt, *Apoc. 12. 13, 14, 15, 16.* ja die is overwonnen door *Jesus Christus*, dat zy Gods kinderen geen quaat kunnen doen, of deeren in haar zaligheyt, *Coll. 2. 15. Joh. 12. 31. Apoc. 12. 7, 8, 9.* evenwel

moet men met de macht des Sathans niet spotten, want zy veel quaad (met toelatinge Gods) konnen doen, als water in bloedt veranderen; hoe dit geschiedt zy, of alleen in schijn en door begochelingh, dan in daat en waarheyt, ziet daar van *C. à Lapide, Martin. Delrio, l. 2. disputat. Mag. & Rivet. in Exod. de Vilschen te doen sterven, Exod. 7. 25. Vilschen doen op d'aarde komen, Exod. 8. 7. Schade doen aan 't Vee, Job 1. Actor. 8. 9. De zinnen door tooverye verrukken, Apoc. 13. 13. 't Vuur van den Hemel doen neder dalen, 2 Thes. 2. 9. En met zulke tekenen der leugenen zoude den Antichrist komen, 2 Thes. 2. Math. 24. 24. Zoo meynen veele God-geleerden onder ons, dat de Duyvel tempeesten, orkanen, dwarrel-winden, aardbevingen en scheuringen, plas-regen, donder en blixem door Gods wijze toelatinge verwekken kan, immers hy is een Prince des luchts. Maar dat de Duyvel de Zonne zoude kunnen stutten, als men van de Thessalische Tovenars zegt, om kort te zijn, zegge ik met de Heer *Andreas Rivetus, Posunt mala adferre non auferre.* Dat is: *Zy kunnen quaat toe brengen, maar niet wech nemen,* komt met *Augustinus* gevoelen over een, en nochtans konnen de Duyvelen en de Tovenars geen ware miraculen doen, want dat komt God alleen toe, *Psal. 72. Exod. 15. 11. וַיַּעַשׂ מֶלֶךְ עֵשָׂר*, doende wonder: maar *Augustinus* zeyt zeer wel: *Multa sunt miracula stultis, quæ non sunt miracula sapientibus.* En *Toletus* den Jesuyt in 3 caput *Johan. annot. 2. Dæmones multa posse facere supra humanas vires, quæ miracula videantur.* Dat is: *De Duyvel kan veele dingen buyten de menschelijke krachten doen, de welke miraculen schijnen of zijn: Namentlijk valsche, welke door een verborgen kracht der nature geschieden; en zoo meynt Augustinus l. 3. de trinitate, dat Pharaos Tovenars hebben gedaan. Ziet Martyr l. com. c. 8. l. 1. Polani Syntagma l. 5. c. 12. Magi edidere miracula falsa, potentia Satanae & Astutia naturali,**

De Duyvel kan de Zonne niet stutten,
Jof. 10. 22.

Duyvelen
kennen geen
gedachten.

Macht der
Duyvelen.

at Deus affligat *Ægyptios* vi sua potentissima & agnoscunt digitum Dei. Oyt en oyt hebben ook des Duyvels Dienaars, om haar booze leere te bevestigen, valsche miraculengedaan, als *Mahumet* met zijn Duyve tot zijn oor vliegende, met zijn Kameel, 's nachts tot hem sprekende; item van het vallen van de halve Mane in zijn handt-schoen: want een waarachtigh mirakel is alleen een daat, dewelke door goddelijke kracht te wege wert gebracht, tegen den loop en kracht der nature; ofte *cum aliquid sit, quod vocatur actio Dei evidens, ad sensum universæ naturæ creatæ vim excedens*, als *C. Rivetus* spreekt in 7 caput *Exod.* zoo merkt ook zeer wel aan den hoogh-geleerden *Martyr*, dat booze Menschen een verbondt met den Duyvel maken; ziet ook *Eesai.* 28. vs. 15. Zoo heb ik in mijn tijdt verscheyde Boeken op *Jaffnapatnam*, onder de Heydenen gevonden, en aan den dagh gebracht, daar in de Menschen een verbondt met den Satan hadden gemaakt, om geenes dinghs, zelfs in de Woestijne, gebrek te hebben, maar haar hartenlust; welke ook naderhandt zijn verbrandt geworden, en zulke Duyvels dienstknechten, door macht van de H. Overigheydt, uyt den Lande gebannen. Maar wie zou alle de listen des Duyvels kunnen ophalen, waar door hy de Menschen verlost en betovert. Van *Cypriano* leeft men, dat hy, voor zijn bekeeringe, de Maaghden tot zijn vuyle lusten, door Duyvels konsten, wist te trekken. Van alderhande bezweeringe en betoveringe kan men lezen, *Emanuel de Valle de Moura*, *Portugeesch* Godtgeleerde, in folio gedrukt tot *Ebora*, by *Laurens Krasbeek*, Anno 1620. Want dat slaghe van Volk verstaat haar best op deze gheymenissen; ziet *Maresii Exorcistam*, en *Francisci Legendens*: want men heeft binnen *Salamanca* zelfs in voorgaande tijden, van de *Jesuyt* en *Jesuita* professie gedaan, daar God ons leert dat wy

geen gemeynschap met den Duyvel moeten hebben, 1 *Cor.* 10. 21. Voorts kunnen de Duyvelen ook de Godzaligen hinderlijk zijn in haar heyligh voornemen, 1 *Thes.* 2. 18. De geest en ziele ontstellen en verschrikken, 1 *Sam.* 16. 15. Tot quaat aan porren, 2 *Sam.* 24. 1. 1 *Chron.* cap. 21. 1. *Joh.* 13. 27. *Act.* 5. 3. inzonderheyt werkt de Satan sterk in de Kinderen der ongehoorzaamheyt, *Eph.* 2. 2. *Act.* 13. 10. *Apoc.* cap. 12. 12. cap. 20. 3. en 8. 10. doch zy en kunnen de wille van den Mensch niet buygen na hare wille: want dat is Gods werk; noch ook geen ware wonderen doen; noch ook de loop van Zon, Maan en Sterren verzegelen.

Maar de Duyvelen hebben, door Gods toelatinge, ook maght om Menschen en Vee te bezitten en te quellen, ziet doorgaans in den Euangelio *Marc.* 5. *Luc.* 8. Dit zal lichtelijk yemant wel vreemt dunken, hoe dat zulks een Christen mensche kan over komen; dies wy kortelijk hier eens moeten aan halen de redenen, waarom dat God de Heere deze vreesfelijke zake in het Christendom toelaat, en of zulke bezetene Menschen wel kunnen zaligh worden. De reden waarom dat God de Heere dit toe laat, zijn deze: 1. Om te toonen in hoe ellendigen, jammerlijken en rampzaligen staat ons de zonde heeft gebracht. 2. Om den Bezetenen te betoonen, van wat een schrikkelijk gewelt God zijn ziele heeft verlost; en op dat de gene die ten tijde *Jesu Christi* bezeten waren, de macht *Christi* zoude kennen, *Matth.* 12. 29. 3. Op dat de nature des Satans zoude bekend werden, *Job.* 2. 6. 4. En onze zwakheyt tegens hem. 5. Op dat zoodanige vroomte bezetenen een baken voor de godloozen zoude zijn, om te weten dat'er Duyvelen zijn, daar zy anders mede spotten. 6. Op dat men Gods nodige bewaringe leere kennen over ons, 2 *Tim.* 4. 8. 2 *Thess.* cap. 3. 3. 7. Om medelijden te hebben met de Bezetenen. Maar nu moet

Waarom
God de Heere
toe laat
dat Christen
Menschen van
den Duyvel
bezeten
worden, en
of zulke
menschen
wel kunnen
zaligh werden.

moet men weten, of de Duyvel wel het lichaam in heeft en bezit (gelijk wy zulke Menschen meermalen hebben gezien) dat nochtans daar uyt niet en volght, dat hy de ziel heeft: want ook de Bezetenen konden zaligh werden, als zy zigh den Satan niet overgeven, op *Jesum Christum* alleen betrouwen, die hem uyt kan werpen, dan zal God den Satan te meer schelden en slaan, *Matth. 12. vs. 29. Zach. 3: 1, 2, 3.* zy gevoelen ook zelfs zoo nu en dan eenige straaltjes van Godsliefde, zy weten dat God de Vroomen dikmaals meest laat bestrijden, om dat zy meest tegen den Satan zijn; ziet in *Jesus Christus* zelfs, ook in *Paulo*, *2 Cor. 12. Zirach. 3: 1, 2.* 't Isaanmerkens-waardigh, dat *D. Burmanus* over *Exod. 3: 2.* aanhaalt, dat, doen *Mosis* den Engel verscheen, daar in 215 Jaren geen Engel was verscheenen, zoo langh de *Israëlieten* in *Aegypten* waren; en zoo merkt *C. Vossius* welaan, hoe meerder zonden, hoe meer verschijninge der Duyvelen.

Of nu de Dienaars *Jesu Christi* in den name *Jesu Christi* de Duyvelen mogen uytwerpen: Het is wel waar dat *Marc. 16: 17. Jesus Christus* zijn Discipulen die macht heeft gegeven, en wy leezen ook *Luc. 10: 20.* dat haar de Geesten onderworpen waren: maar wy zien ook *Matth. 17: 20.* dat zy om haar ongeloovigheyt den Duyvel niet hebben kunnen uytwerpen, dies het nu gevoeglijkst is, dat men dat geslaghte met vasten en bidden soekt te verdrijven, beter dan, met kracht den Satan te verbieden: want indien wy een sterk geloove hadden, wy konden wel zeggen tot een Bergh word opgeheven, en hy zoude opgeheven werden, en niets zoude ons onmogelijk zijn. Het eenigste middel om van den Duyvel bevrijd te zijn, is de toevlucht tot *Jesus Christus* door 't geloove, niet tot *Mariam*, gelijk *Blosius* wil, na het verhaal van *Borbenfis* in 49 caput *Genes.* met deze woorden, *Deus Pater Catha-*

rinæ Senensi scriptisse dicitur, Mariæ unigeniti filii mei gloriosæ genetrici à bonitate mea concessum est, ut peccator quicumque ad eam cum devota veneratione accedat nullo modo à dæmone deripiatur. Doch alle die exorcismen en besweeringen in 't Pausdom zijn maar een deel aperyen, en zulke hebben ook de Joden gehad, ziet *Josephum lib. 8. Antiquæ historiæ de execrationibus quas ἐξορκίσεις vocat, en Justinus Martyr, in disputat. cum Triphone, ἡδὲ καὶ τοὶ οἱ ἐξ ὑμῶν ἐξορκισαὶ τῇ τέχνῃ ὧς περὶ τῆ ἐν τῇ χράμενοι ἐξορκισοὶ καὶ θυμιάμασι καὶ ἄλλοις χεῖν.* Hy verwijt de Joden dat zijn volk de besweeringe gebruykte, gelijk de Heydenen met reukwerk en banden. Ziet *Actor. 19: 13.* Zoo deden de zeven Zoonen van *Scæva*, een Joodtsch Overpriester. Die hier nader bericht van begeere leeze *Cammerarium in cap. 12. Matth.* Onder de Heydenen en byzonder te *Ephesen* zijn vele van die Besweerders geweest; en by *Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromat.* kan men lezen van de *Litteræ Ephesæ*, welke waren eenige tover-boek-staven: deze waren na *Hesychii* getuygenisse deze barbarische letteren Ἀνκαταδαν δίζ τεταξ Δαμναμους δισιν, waar van het eerste woort duyfsternisse, en het tweede licht zoude betekenen, deze letteren droegh men als een Sacrament des Duyvels, zoo dat het niet vreemt is dat *Paulus* aan de *Ephesen cap. 6.* haar wapent tegens de listige omleydinge des Satans; wat verder de Paapsche besweeringe belangt, die heeft den vermaarden *Erasmus* genoegh ten toon gestelt, in *Colloquiis* in zijn *spectrum*, of *exorcismus*; En wat is het gene dat men eertijts in de Kerke voor den Doop zeyde, *Abrenuncio*, dan t'eenemaal den Duyvel af te sweeren. Fy dan, dat zulke vuyligheden onder Christenen gevonden werden. *C. Vossius lib. 1. cap. 8. de Progress. Idololat.* wijst ons ook aan eenige toover-formulieren, uyt *Cælius Aurelianus*, welke de halve-derdendaaghsche koortze zoude genezen, en dat den Patient

een briefken met een draat om zijn hals zoude binden, daar op deze letteren stonden, *Abracadabra*, en dat men 's daaghs van achteren afeen letter zoude nemen; den voornoemden *Vossius* meynt, dat dit *Abracadabra*, met *Basilides*, *Abraxas* overeen zoude komen, en daar van daan zijn getrokken, welke *Abraxas* hy voor zijn grootste Godt achtete, alleen zijnde *Abraxas* een vergierde naam: maar om dat daar in zijn begrepen 365 dagen, dat is het geheele Jaar.

A	-	-	-	-	1
β	-	-	-	-	2
ξ	-	-	-	-	100
α	-	-	-	-	1
ξ	-	-	-	-	60
α	-	-	-	-	1
ς	-	-	-	-	5

En deze *Abraxas*, 365. zoude na *Hieronymi* gissinge niet anders zijn dan *Mithra*, dat is de Zon, den God der *Persianen*, die in zoo veel dagen 't Jaar rond loopt. Of zulke dingen niet en smaken na groote superstitie en bygeloofigheyt, laat ik oordelen den verstandigen Lezer, en of zulke letteren, woorden, &c. zoo kraghtigh op de phantasie en inbeeldinge van den Patient werken, gelijk sommige meynen onder de Artzen: als *Paracelsus* in zijn Boek van de Vallende Ziekte. De *Arabische Avicenna* en *Algasel*, na *C. Vossii* getuygenisse, schrijven deze zake de *Magia naturalis* toe, en niet eenige onderhandelinge met den Duyvel; dit alleen zeggh ik, dat niet gaarn op zulken manier zoude willen genezen zijn, noch ook een ander, indien ik dit verstond, zoo wilde genezen.

Nu staat noch yets kortelijk aan te halen of daar ook ordre onder de Duyvelen is, en of daar niet een opperste is der Duyvelen: wy antwoorden, indien onder de Engelen ordre is, gelijk te vooren is verhaalt, zoo moet ook onder de Duyvelen de zelve zijn: want zy en zijn niet anders dan afgevalen Engelen: maar juyft negen choren der Duyvelen te

stellen, gelijk de Papisten meynen van de Engelen, is maar ydelheyt. Noch ongerijmder is *Bellarmini* gevoelen, dat de Duyvel is geweest het hoofd der Engelen, uyt de qualijk-uytgeleyde woorden van *Jesai. cap. 14: 22.* daar van *Lucifers* val wordt gesproken, waar door niet een Engel of Duyvel, maar de Koningh van Babel werdt verstaan; maar dat 'er een opperste en Aartsduyvel is, leert ons de H. Schrift, spreekende van *Beelzebub*, *Matth. 12. vers 24.* ziet ook *Colos. 2: 15.* *Joh. 14. vers 30.* *12: 31.* en *Matth. 25: 41.* wordt van den Duyvel en zijn Engelen gesproken.

Na dat wy van des Duyvels macht hebben gesproken, zoo moeten wy ten laatsten nu eens zien hoe dat hier uyt is ontstaan een schrik onder de Heydenen: nu is waar *Primus in orbe Deus fecit timor*, zoo dat door het schrikkelijke geweld des Duyvels, 't welk de Heydenen zagen en vernamen, (zy verleyt zijnde door haar onverstandigh herte) de Duyvelen hebben aanbeden; ten zy men zegge dat zy de goede Engelen hebben willen eeren, welke dat hebben geweygert. Zoo doen noch hedendaags de *Chineezzen*, de Inwoners van *Calechut*, en de *Malabaren*, nevens de meeste Heydenen, *Rogierius cap. 15. lib. 2.* ziet daar van in 't breede *Ludovicum Vartomanum, Patric. Roman. lib. 5. navigat. cap. 11.* zulks blijkt ons dat in *Palestina* certijds den duyvelsdienst is gebruykkelijk geweest, waarom God de Heere zijn Volk voor alle duyvelsdienst waarschoot, *Deut. 32: 17.* en aanwijft hoe zy den Duyvelen hebben geoffert (לשרים van het woord שרר verwoesten, zoo word de Duyvel שטן en *Abbadon* genaamt, *Lev. 17: 7.* zijn de Duyvels, שערם, dat is, hayrige bokken, ut *Satyres & fauni* genaamt; *Arias Montanus vertit Pilosos*; de 70 *Oversetters* μαλακίαι, de ydelheden; elders in de H. Schrift zijn de Duyvelen afgoden geheeten, *Eesai. 19: 3.* אלים en אלילים *Eesai. 2: 18.* אלהים *1 Cor. 8:*

Oorsprong
der Duyvel-
dienst.

Onderfchey-
den orde-
ningen der
Duyvelen.

1 Cor. 8: 4. om dat d'Afgoden niet en zijn , ja datze maar een smerte zijn voor de ziele , zoo wordenze עֲצָרִים Hof. 4: 17. geheeten. Welke nu de afwijkinge van God, en de eerste beginselen der tooveryen zijn, by de Heydenen byzonder in zwangh gaande , hebben wy op het eynde van de beschrijvinge van Ceylon ver- toont, waar toe wy den Lezer zen- den. Wat verder aangaat de spoke- rye, goochelrye, en de bedrieginge van 's Menschen gezichte , als een Man uyt de lucht te doen vallen in verscheyde stukken, daar na weder- om tot malkanderen alle de leden te doen komen , gelijk men zeyt meer- maal op Choromandel vertoont te zijn , en diergelijke dingen van de zelve natuur, van die zal ik niet spre- ken, maar die lust heeft zijn tijdt in die zaken te besteden , leeze Bodini Dæmonolatriam, Delrio en Ragusieum, D. Sennertum en Peucerum, &c.

Alleenlijk zoude dit yemandt in dezen vreemt dunken , hoe dat David zegt, dat den Adder zijn ooren stopt, en als doof is, (voor de stemme des Besweerders,) Psal. 58: 5. dat uyt die woorden schijnt te blijken, dat daar tover-vaarzen en woorden zijn, zoo dat men door gevolg dit zoo vreemd niet zoude moeten achten, dat door letteren of woorden yemant zoude kunnen genezen werden, te meer schijnen die woorden Davids bevestigt te werden uyt een ander plaatze S. Scripturæ , Eccl. 10: 11. ziet Ravanellum in Bibliotheca, en Bochartum in Hierozoico in voce Serpens; welke ons aanwijst dat indien de beete voor de besweeringe is ge- schiedt , dat dan geen nuttigheyt is voor de alderwelsprekenste Besweer- der; tot antwoord dient dat in India de Slangen (gelijk ook in de Be- schrijvinge van Ceylon werd aange- haalt,) op het geluyt van singen staan en danssen, en niemand en be- schadigen voor die tijdt : maar dat dit uyt kracht vande belezinge zoude geschieden, geloof ik niet: te meer om dat ik alreede te vooren, hande- lende van de Slangen, hebbe ver-

toont, dat door natuurlijke midde- len de Slange onbeschadicht kan ge- handelt werden , zonder eenigh to- verwerk ; ook meyn ik den zin van David te zijn , de hardnekkigheyt van zijn vyanden hier te kennen te geven , gelijk Jerem. 8: 17. de on- afweerlijkheyt : of daar wordt ge- alludeert op 't gene dat door Duy- vels konsten tegens Godts Wet , Deut. 18: 11, 12, &c. geschiede, ge- lijk met gelijkenisse van een Dief, Apoc. 16: 15. Booze Richter, Luc. 18. versff. 1, 2, 3. onrechtvaardige Rent- meester, Luc. 16. &c. genomen wer- den , en zoo van Virgilio getuyght werdt, Eccl. 9.

Frigidus in Pratis Cantando rum- pitur anguis.

Of dat zoo wel te geloven is, Da- vid spreekende op een Poëtische stijl, verstaat τὴ μετὰ φωνῶν, door een oneygentlijke maniere van zeggen, door de stoppige der ooren, zoo veel als of de Slange niet wilde hoo- ren de stemme des Beleezers, maar die verachte , en dat zijn vyanden zoo weynigh na hem luysterden als de Slange na de stemme des Belee- zers , zoo dat al de toover-woorden op haar zoo weynigh gelden , als Davids smeeking en op zijn vyan- den : en noyt zal bewezen werden dat het toover-veers of gezangh eenige kracht op het Serpent of Ad- der heeft , of oyt gehadt heeft, zoo dat ook geen genezingen door woor- den of zyllaben kunnen geschieden , hoewel ik anders wel weete dat de kracht van phantasie, inbeeldinge, imaginatie en melancholye groot is: maar wat door Duyvels contracten, compacten , en listige onderhande- lingen kan geschieden, laat ik de geene onderzoeken die die diepte willen peylen; dat door des Duy- vels list vele dingen kunnen geschie- den, is in 't gemeen buyten twijf- fel waar, &c. en zoo zullen wy dit Hoofdstuk besluyten , 't welk wel wat wijder heeft geloopt als d'an- dere , om dat deze openingen ten hoogsten nodigh waren.

Het XV. Capittel.

Van de Ziele des Menschen, haar Scheppinge, staat, waardigheyt, en verhuysinge.

Oorsprong,
scheppinge,
en wezen
der ziele.

D*Icaarchus apud Ciceronem in prima Tusculan.* meynde dat de Ziele niets was. De Ziele van den Mensch is in der daadt een wezen, doch kan van haar zelve niet zijn: want zoo was zy God: maar zy is van God geschapen, *Gen. 2: 7.* niet van de Engelen, gelijk *Seleucus* en *Hermias* meynden; ook niet uyt eenige voorgaande stoffe: want *God blies in den Mensche een adem des levens*, כֶּשֶׁם נִיחַ דָּוִם dat is eygentlijk, een adem des levens, niet alleen begrijpende den adem en het lichamelijke leven des menschen: maar ook het leven der redelijke ziele, hoe wel ook dit woord anders de Beesten werd toegeschreven, *Gen. 7: 15, 22.* Hier door wierd den Mensch tot een levendige Ziele, *1 Cor. 15: 45.* ofte een levendigh Perzoon, waarom ook de Chaldeeſche Overzetter deze woorden vertaalt, een spreekende geest; *Burmannus* over *Genes. cap. 2.* לְרוּחַ כְּמַלְלָה *Rivetius* in *Gen. cap. 5: 2.* Den hooghgeleerden *Rivetius* merkt zeer wel aan uyt het woordt blazen, נִיחַ dat het zoo licht is voor God de ziele te maken, als voor een mensch te ademen, en dat de ziele van buyten is gekomen, en zijn oorspronk niet heeft, uyt het lichaam. Wat onderscheyt nu tusschen רוח נשמה en נפש zy, ofte πνεῦμα ψυχῆ en σῶμα, *1 Theff. 5: 23.* laat ik in 't onzeker, en de Geleerde daar over twiflen. En zoo ziet men ook dat dikmaals den geheele mensche maar ziele werd genaamt, *Genes. 46: 26. Actor. 2: 41.* en zoo formeert noch dagelijks God de Heere de ziele in des menschen lichaam, *Zach. 12: vs. 1. Job. 33: vs. 4.* Want het is niet gelooffelijk dat de ziele, die geestelijk is, uyt eenigh lichamelijk zaat zoude voortkomen; zoo is God dan een God der geesten, alles vleesches, *Num. 6: 22. 27: 16. Hebr. 12: 9.* en een Vader der zelve,

Eccles. 12: 7. Jesai. 42: 5. God geeft de volkeren den adem, en den geest, נְשָׁמָה ורוּחַ. Dat God nu de levendige ziele in de neusgaten heeft geblazen, beduyt ons, dat, gelijk de ziele des menschen in zijn lichaam is gekomen, door de neusgaten, en in de zelve met den adem het leven zich eerst van buyten vertoont heeft; alzoo mach men zeggen, dat de ziele in den doot door dat deel uytgaat, niet de redelijke ziele: want die heeft geen opzicht tot eenige plaatze: maar de dierlijke ziele, van welke het lichamelijke leven is. Dus leert de H. Schrift, *zoo lange den adem by my is, het geblaas mijner neuze, Job 27: 3. Esai. 2: 21.* waarlijk een groot en wonderbaarlijk werk is het scheppen van de ziele des menschen, en wonderlijk is de vereeninge des lichaams en ziele tot een mensche, zoo dat in dit stuk alleen, de mensch al zijn leven geen tijdt genoeg zoude hebben, om de grootheyt van Gods wijsheyt, en de natuure der ziele na te speuren; en blijkt dat den mensch niet t'onrecht μέγας κόσμος een kleine wereld, ψαῦμα ψαυμάτων een wonder der wonderen is genaamt van de oude Philosophen. De wonderlijkheyt en de deftigheyt van de scheppinge der ziele geeft *Moses* door 't woort יָדָע te kennen, 't welk eygentlijk formeeren is, gelijk den Pottbakker een vat uyt leem maakt, en formeert, zie *Job 10. vers. 9, 10. Psalm 139: 14.* Maar den Pottbakker maakt uyt leem maar een leemen vat, God een heerlijk lichaam.

Zommige wijsneuzige menschen hebben ('t is waar) wel gemeynt dat het beneden de waardigheyt van den mensche was, dat hy uyt de aarde zijn begin hadde, meynende dat uyt een *quinta essentia*, ofte een Hemelsche materie en stoffe onze lichamen zoude gemaakt en formeert zijn, welke stoffe dan zoude zijn als een band om het lichamelijke en onlichamelijke t'samen te binden, het sterffelijke en het onsterffelijke, het aardsche met het hemel-

hemelsche: Maar dit is ongerijmt, om dat die *quinta essentia* van het hemelsche lichaam niet kan gescheyden, of gescheurt, en met de hoofstoffen vermengt werden, veel min in t'zamenstellinge van onze lichamen komen; dit is ook onwaar, om dat de werktuygen der zinnen (*organasensuum*) die de *ziele* gebruykt, niet uyt een hemelsch, maar aardisch lichaam moeste geformeert werden, behalven dat, zoo zeggen wy met *Galeno*, dat God den mensch zoo, en uyt zulken stoffe gemaakt heeft, dat geen *Momus*, noch *Aristarchus* daariets op mach zeggen, of te zeggen heeft. Drie dingen zijn de menschen bezonder onbekent (*ἀγνώετα ἡ δόξα*) *God*, een *Engel*, en de *Ziele* des Menschen, *Athanasius* in *tractatu de definitionibus*. De Heydenen houden doorgaans vast dat den Mensch is de uyt nemenste van alle schepselen: maar daar in dwalen zy, dat zy deze uyt nementheyt niet in de *ziele*, maar in 't lichaam stellen, als eertijts de *Platonici*: want zy meynen dat de *zielen* der menschen en beesten een zijn; gelijk nader zal blijken als wy spreken van de verhuysinge der *zielen*. *Pythagoras* meynde dat'er maar een *ziele* der werelt was, zoo van menschen als beesten, en dat dien band waar mede God haar verbonden had, niet zonder onrecht konde gebrooken werden: daarom willen zommige Heydenen niet eeten dat leven heeft ontfangen, daar zy nochtans de planten eeten in welcke de *ziele* mede is.

Ook is het aanmerkens waardigh dat de tegenwoordige Heydenen daar in het leven der menschen gelukkiger achten als der beesten, om dat den mensch een lichaam is gegeven, waar door de *ziele* zijn werkinge kan uytten en aan den dag brengen; maar zy zullen niet toestaan dat den mensch een edelder schepzel zy dan een beest, of dat hy voortreffelijker *ziele* zoude hebben, en zoo men reeden vraagt, waarom dan de beesten geen reeden voeren, zoo antwoorden zy: om dat zy geen

lichaamen hebben die bequaam zijn om de hoedanigheden van de *ziele* voort te brengen. By voorbeeldt, een stom mensch kan zeer wijs zijn, evenwel een bequaam spraak-lit ontbreekt hem: yemant kan veel weten en groote kennisse hebben, onder tuschen kan hy de zelve niet uytten, gelijk ook de kinderen. Everwel kan ik my niet genoegh verwonderen, dewijl in dit stuk de Heydenen de voortreffelijkheyt des lichaams zoo hoogh achten en waardeeren, hoe het wezen kan, dat zy de lichamen der afgestorvene geen meerder eere aandoen, of zoo ongeloovigh zijn, datze geen opstandingh der zelve uyt den dooden erkennen; hoe *Parmenides*, *Empedocles*, en *Democritus* met *Anaxagoras*, in dit gevoelen zijn geweest, leezen wy by *Stobæum*, ook *Plato*, by *Plutarchus* de *Placitis Philosophis lib. 5. cap. 20.* *Aristot. lib. 1. de Anima.* *Cleanthes* is in dit gevoelen geweest als hy der Mieren werk met aandacht bezagh; andere door opmerkinge der Bien; en byzonder van den Elephant zijn zoo verre verrukt geworden, *Ælianus lib. 6. de Animal. cap. 50. 51.*

De waardigheyt van den mensche dan bestaat niet in de uytterlijke zinnen, ofte het lichamelijke, daar in dikmaals de dieren ons te boven gaan.

Nos Aper auditu præcellit Aranea tactu.

Vultur odoratu Lynx visu Simia gustu.

Ziet *Senecam lib. 2. de beneficiis cap. 29.* daar hy zoodanige voorwaardige waardeerders van Gods gaven acht, dewelke klagen, dat zy de groote van den Elephant niet hebben, de snelheyt der *Harren*, de luchtigheyt en vluchtigheyt der *Vogelen*, de sterkte der *Stieren*, &c. daar wy eer behoorden te bedenken, hoe die groote God ons heeft de wijsheyt gegeven om die sterke dieren te temmen, en Heeren over de zelve te zijn, ziet *Lactant. lib. 2. de opificio Dei*, en *Gregor. Nyssen. in speciali libro de Hominis opificio cap. 8.*

Vreemt gevoelen der tegenwoordige Heydenen aangaande 's menschen *ziele*.

cap. 8, 9, 10. *Cicero lib. 2. de Natura Deorum*. Dat de *ziele* van God is geschapen, is genoeg bewezen: de vrage nu is wanneer? De grove dwalinge van *Origenes* werd verworpen, dat alle *zielen* te gelijk zijn geschapen, voor het lichaam van de mensch, waar van *Plato*, *Augustinus*, de *Priscillianisten*, en den geleerde *Mannasse Ben Israël*, niet vreemt waren; 't is gelooffelijk en met Gods Woord over een komende, dat *Adams* lichaam eerst is geformeert, en daar na de *ziele* daar ingegeven, om dat het is als de *forma substantialis* van den mensche. In dit gevoelen was ook *Chrysostomus*, *Homil. 12, 13. in Genes.* Hoe wel ik gaarn met *Nyssen* wil bekennen, dat in 't werk Gods beswaarlijk voor of na kan gestelt werden: want een lichaam zonder de *ziele* was een onvolmaakt stuk: doch deze tegenwerpinge zoude mede lichtelijk kunnen wederleydt werden: want de successie in de werken, geeft geen successie of tijdt in God, die de *Alpha* en *Omega* is. Hoe zouden wy anders God een Scheppinge van zes dagen kunnen toeschrijven? ziet verder hier van *P. Martyr in Genes. 2.* en het vierde Boek *Esdræ cap 3.* *Averroes* heeft ook ten hoogsten gedwaalt, de welke meynde dat aller menschen *zielen*, die geweest zijn en komen zoude, eene was, 't welk wy ter loops hier aanmerken.

Daar is (om de waardigheyt van de *ziele* aan te wijzen,) een groote vergelykkinge tusschen onze *ziele* en God, byzonder en voor eerst in haar weezen, dat zy is geestelijk en onlichamelijk, zoo dat vele oude Philosophen hier in hebben gedwaalt, als *Anaximenes*, *Anaximander*, *Anaxagoras*, *Archilaus*, de welke waande de *ziele* van een luchtige substantie te zijn; zoo *Tertullianus*, *Apollinaris*, *Alexandrinus*, *Parmenides*, *Hippasus*, en *Heraclitus* van een vyerige stoffe; *Empedocles* uyt een hemelsche en een luchtstoffe; *Critias* uyt bloet en vochtigheyt, gelijk den hoogh-geleerden

Vossius uyt *Theodoretus* aanwijft *lib. 3. de Prog. Idol. cap. 40.* Andere hebben gemeeynt dat de *ziele* niet anders was dan een temperament (*χρόσις*) van 's menschen lichaam, en als een *quinta essentia*, en hier van was *Galenus* niet vreemt. Dat de *ziele* een geest genaamt werd, leert ons de Heylige Schrift overvloedigh, en dat moet ons genoegh zijn, *Eccl. 12. vers 7. Esai. 26. 9. Matth. 27: 5. Luc. 23: 46. Joh. 19: 30. Actor. 7: 60. 1 Cor. 2: 11. 1 Cor. 6: 20. 2 Cor. 7: 1. Hebr. 12: 9.* zoo dat wy by deze gelegentheyt verwerpen het ongerijmt gevoelen der geener, welke meynen dat de *ziele* zulk een subtiel lichaam zoude zijn, 't welk met de oogen niet konde gezien werden, zoo spreekt *Hieronim. in cap. 10. Matth.* zoo *Hilarius*: maar 't is vry veyliger te zeggen *animam esse ἀπώματον*, dat de *ziele* t'eenemaal onlichamelijk is, en van buyten (*ὑπερὰ τὸ σωματικόν*, *Aristot.*) in gekomen is, namentlijk van God, ook konnende bestaan buyten het lichaam.

Maar boven de onlichamelijkheid moet men de *ziele* ook toeschrijven d'onsterffelijkheid: want zy *ἀπαθής* en *ἀμύνης* onlijdelijk en onvermenght genaamt werd; 't is waar hier in is de *ziele* wel onderscheyden van God dat zy een beginzel heeft gehad: maar daar in is zy God gelijk dat zy geen eynde zal nemen. Of de *zielen* een beginzel hebben gehad, dan of zy van eeuwigheyt zijn geweest, werd onder de Heydenen zelfs gedisputeert, de meeste meynden dat zy geen beginzel hadden, om dat zy anders een eynde moesten hebben, 't welk niet vast gaat: want daar is een eeuwigheyt *à parte ante* & *à parte post*, zonder begin zonder eynde, doch daar is ook yets eeuwig ten aanzien dat het noyt geen eynde zal hebben, 't welk nochtans zijn begin heeft gehad; *Plato* meynde dat zy of voor of met de Scheppinge des werlds zoude geschapen zijn. *D. Rogerius* van de Godsdienst der Heydenen *cap. 7.* merkt aan gelijk de waarheyt

De *ziele* is onsterffelijk dat gelooven zelfs de Heydenen.

Waardigheyt der *ziele*.

is, dat zommige vast houden dat de *zielen* van eeuwigheyt zijn geweest in God en in zijn wezen begrepen, gelijk al het water van de Rivieren in de Zee is; andere meynen dat zy buyten God geweest zijn, en dat zy eer de wereld was, sliepen; andere meynen ook dat de *zielen* niet en zijn van eeuwigheyt, maar dat zy door den wille Gods geworden zijn, en in 't wezen Gods zijn gebleven, en dat zy na de Scheppinge, of in de beesten of in de menschen zijn gezonden. Dit gevoelen meest alle de Heydenen, byzonder de *Braminen*, zoo eertijds de *Druidas* in *Vrankrijk*, de *Aegyptenaren*, *Thraciers*, en de *Oude Hooghduytschen*, en de meerderheyt der hendaaghscbe Volkeren, gelijk *Ludovicus Crocius lib. 11. cap. 1. Syn- tagm. Theologiae* aanwijst. En waarlijk hoe kan eenige Godsdienstigheyt staande blijven, indien der *zielen* onsterffelijkheid niet vast gestelt werdt; zulks hebben geloofd van outs *Trismegistus*, *Orpheus*, *Musaëus*, *Homerus*, *Pindarus*, *Thales*, *Pythagoras* en *Plato* in veele plaatsen, zoo *Plutarchus*; van *Aristoteles* kan men niet veel zekers zeggen, alzo hy zich zelven zoo nu en dan in dezen tegenspreekt. De *Stoici* meynden dat de *zielen* zoo lange zouden leven, tot dat de wereldt zoude verbranden: want dan meynden zy dat alles weder tot zijn eerste beginzel zoude komen, (gelijk wy in de Scheppinge des Werelds boven hebben aangemerkt,) 't welk *Cicero* bewogen heeft te zeggen, dat de *Stoici* der Menschen *zielen* den Krayen gelijk maakten, de zelve wel een lank, maar geen eeuwigheyt leven vergunnende, daar de Heylige Schrifture de onsterffelijkheid der *ziele* klaarlijk leert *Luc. 20: 36. cap. 23: 43. Job. 10: 18. 17: 3. Rom. 6: 23. Matth. 10: 28.* Om de onsterffelijkheid der *zielen* aan te merken, is nodigh dat wy acht nemen op *Mosis* woorden, dat de *ziele* iets Goddelijks is, en van God in de neusgaten ingeblazen, zoo datze

niet en is *ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἐν πνεύματι*, ofte voortgebracht uyt de macht van eenige stoffe, en dat in de neusgaten of in 't aangezichte, waar mede God niet duysterlijk heeft willen te kennen geven, dat de voornaamste zitplaats, throon en *Ἀκρόπολις* der *ziele*, is in 't hooft van den mensch, waar van daan hy als uyt een verhevene hooghte alle de deelen des lichaams regeert. En dewijl wy hebben aangewezen dat zommige al te geringen gevoelen en gedachten van de *ziele* hebben gehad, zoo staat ons nu ook kortelijk te vertoonen, hoe zommige de *ziele* te hoogh hebben verheven, als of zy God zelve waren, en een deel van God, zoo noemt *Philos Judæus* dikmaals de *ziele* *ἀπόσπασμα τῶ θεοῦ*, een afgescheurt stuk van God. Zoo deden de *Gnostici* en *Manicheen* na *Irenæus* getuigenisse, ook de *Priscillianisten*; zommige meynden dat God van een onlichaamlijke nature was, dat hy in alle lichamen een forma en hoedanigheyt was, en dit gevoelen schrijft *Augustinus lib. 7. de civitate Dei cap. 6. Varroni* toe, en zoo zoude God ook zijn de *anima*, en *ziele* des werelts, andere meinden dat elk deel van de werelt God was, zoo dat God getreden, gestoten en geslagen konde werden, staat dan wel aan te merken dat wel de *ziele* van God en uyt God is niet *κατ' ἀπόσπασιν*, door eenige verminderinge van het Godlijk wezen, of door afdeylinge, maar *κατ' ἐκπόσιν*, door uytzendinge, gelijk de Zonne zijn stralen doet; 't is dan een effect en uytwerkinge Gods, de inblazinge der *ziele*, niet God zelfs: *Dicitur inspiratio non proprie ratione actionis à creatore emanantis, sed ratione termini, quia illa creatio fuit res spiritualis, quæ proprie dicitur spiraculum*, zoo zijn de woorden van den hoogh-geleerden Heer *Rivet*, De scheppinge der *ziele* wordte een inblazinge genaamt, niet eygentlijk van de daat voortkomende van den Schepper, maar ten aanzien van het uyt-cynde, alzo dat was een scheppinge van een geestelijke zake, welke daarom een adem

Het meezelfs der *ziele* en des zelfs waardigheyt by zommige te hoogh verheven.

des levens wordt genaamt, zo is aanmerkens waardigh, dat d'Aarde niet wordt op zulken wijze gezeght geschapen te zijn, ook niet de Engelen, om dat de laatste volkomen schepselen zijn, buyten 't lichaam of lichamen bestaande. Als dan *Aratus* zegt, τὸ πρῶτον ἐστὶν, *Act. 17. 28.* *Wy zijn zijn geslachte.* Zoo verstaat niet dat wy uyt Gods substantie zijn voort-gekomen, maar dat wy zijn werk, schepsel en maaksel zijn. 't Is by veelen onzeker, uyt welk Boek *Arati* deze woorden zijn genomen. *Drusus* meynt dat zy in *Phaenomenis Arati* staan, 't welk hy uyt *Hieronymo* en *Clemente Alexandrino* bewijst, zo ook *Seldenus*, En Διὸς ἀρχαῖος τὸ πρῶτον ἐστὶν. Doorluchtige en dappere Mannen worden by de *Grieken* Διωνεύς genaamt, van God geboorne, zoo zijn wy ook de Godlijke nature deelachtigh, 2 *Petr. 1. 4.* θεὸς κοινὸν φύσεως, 't welk niet alleen zien kan op de wedergeboorte, maar ook op onze eerste scheppinge, na de gelijkennisse en het beeldt Godes in heyligheyt en gerechticheyt, kan geduydt werden, niet door een instorting van het Godlijk wezen in ons, als *Servetus* meynde. En zoo mach de Zielè, om datze Godlijk is, en van God genaamt werden *Divinae particula auræ*, niet datze eygentlijk een deel is van de Godlijke nature, maar een byzonder effect en uytwerkinge daar van. Hoe nu de *Heydenen* zijn gekomen tot de kennisse van de onsterfelijkheid der zielen, staat met weynige redenen te bewijzen. Voor eerst latende varen alle de overleveringe der Voorvaderen van outs her, onder de *Chaldeen* van *Abraham*, onder de *Egyptenaren* van *Mose*, van *Noah*, onder andere volkeren, en dat byzonder aan te merken, al het geen de *Heydenen* van haar *Campi Elysii*, de vreughde hier namaals, en de straffe der Godloozen hebben verhaalt, zoo zal ik nu vertoonen dat de *Heydenen* uyt het licht der nature hebben geweten, dat het den goeden moet wel gaan, den quaden qualijk: en dewijl dit altijt niet is in

dit leven, hebben zy licht konnen besluyten, dat de ziele moste onsterfelijk zijn, 't welk *Dionysium Halicarnass.* zoo heeft bewogen, dat hy van *Coriolano* sprekende, zegt: *Indien dat met het lichaam de ziele vergaan, en tot niet gebracht werden, zoo kan ik niet zien hoe dat yemant voortaan zal gelukzaligh konnen geacht werden, de welke geen vrucht uyt de deught rapende, ook om de zelve vergaat.* Voeght hier by de schrikken en bevingen der conscientien in dit leven, als van *Caligula*, op het hooren van den Donder, ja zelfs niet alleen in dit leven, maar ook in de uure des doodts, welke niet alleen de Godloozen ontzet, maar wanhopen doet, de Christenen doet zorgen dat zy wel mogen verscheyden, en zo ook in 't gemeyn alle Menschen, een yder na zijn geloof, tot een bewijs van de eeuwigheyt der zielen, en haar zijn na dit leven. Van Keyzer *Adriano* wordt getuygt, die A° 118 zo begon te regeeren, dat hy op zijn doodbedde zeyde, *Animula, vagula, blandula &c.* Boven deze reden heeft men onder de *Heydenen* de ziele ook genaamt *Αὐτονομία*, die haar eygen zelve beweeght, die met haar verstant den Hemel beklimt, d'Aarde en den Afgront door zoekt, nergens met palen kan in-gesloten werden, zoo dat de ziele van tweederley nature is, zoo veel als zy is *actus corporis*, een beweginge des lichaams, en voor zoo veel zy is afscheydelijk en onafhangelik van 't lichaam, op d'eerste maniere werkt zy in 't lichaam, en op de tweede als onafhangelik van 't lichaam, en buyten haar werktuygen, en zoo moestze immers byzonder eeuwighe geoordeelt werden: want hoewel de ziele nu werkt door het middel van zijn werktuygen die in 't lichaam zijn, zoo oordeelt zy nochtans veel dingen de welke tegen 't oordeel zijn, dat de zinnen uiterlijk anders zoude vatten. Als by voorbeeld, dat de Sterre grooter is dan de Werelt: engelijk dat plaatse heeft in 't verstant, zoo ook in de wille, zo dat men wel te rechte mach

Uyt drie
bewijzen.

zeg gen,

Hoe de Heydenen d'onsterfelijkheid der zielen bewijzen.

beter zijn dan veel Bastaart-Christenen, de Socinianen, zommige Wederdooperen.

Om nu dit Hoofdstuk te besluyten, dient noch yets gezeyt te werden van de *verhuyzinge der zielen*, welke alle de hedendaaghsche *Heydenen* nu gelooven. Wy hebben daar van yets verhandelt in 't laatste van de Beschrijvinge van *Ceylon*, maar daar is noch yets overigh. De *Malabaren* welken dit verhuizen en weder verhuizen (om der zonden wille zeggen te geschieden) zoo langh tot dat de ziele verdienste hebben bekomen, ofte om in den Hemel ofte de Helle te zijn, stellen vast dat'er een Richter is *Chitra Putra* genaamt, de welke wanneer een Mensch op sterven legt, hem terstondt veroordeelt na zijn werken die hy gedaan heeft, en in wat voor een lichaam de ziel zal komen, of in een Hont, Kat, Kray, Koe-beest, Koningh, Bramine, ende Slange, &c. Want zoo yemandt in zijn leven yemandt beledight heeft, die zal des Beledighdes Slaaf worden, en van hem getrapt werden. Deze valsche meyninge is meest gefondeert en gegrondt in haar oude *Poranen* en geschiedenissen; en ook op het zeggen der Kinderen, de welke zouden verhaalt hebben, dat zy te vooren zulke en zoodanige Persoonen waren geweest, verhalende haar geslacht en name: maar deze bewijzen zijn zeer zwak en bespottelijk, alzoowel als de reden waarom men geen Beesten vleescheet, op dat niet lichtelijk yemandt (gelijk *Tertullianus* zeght) Koeyen-vleesch van zijn Grootvader mochte eten, *ne forte bubulam quis de aliquo proavo suo obsonaret*: want zoo zoude het kunnen gebeuren dat de Zoon zijn Vader op at, de Vader by zijn Dochter en Moeder sliep, die te vooren was gestorven, de Broeder by zijn Sufter, de Oom by zijn Nicht, een ander by u eygen Vrouw dewijl ghy noch leefde. Deze Beesten kan de *λυγαγροπία*, waar door de Menschen in Wolven zouden veranderen, niet bevestigen:

Van de ver-
huysing der
zielen.

De Heydenen gelooven een μετεμψύχως, ofte verhuizinge der ziele, als eertijts Pythagoras.

Haar reden-
nen van dit
geloof.

want deze is niet anders dan een ongestelttheit des lichaams, waar door de fantasie en imaginatie door overvloedt van zwarte Gal bedorven werdt, waar van men voorbeelden kan zien by *Augustin. lib. 18. de civitate Dei c. 8.* en *C. Vossium l. 3. c. 41.* Het voorbeeldt van *Nebucadnezar* doet hier ook niet toe, *Dan. 4. 22.*

Ontleding
der λυ-
χνύρω-
πις, ofte
wolfwor-
ding.

Want den Propheet wijst ons niet aan hoe hy een wild en onverstandig Gedierte eygentlijk is geworden: maar hoe de zonde den Mensch wild en woest maakt, slimmer als het onredelijk gedierte des veldts, ten zy dat men meyne dat hy zich in-gebeelt heeft, dat hy een λυχνύρωπ was. *Qui miser in campis mærens errabat Alexis, ipse suum cor edens hominum vestigia vitans.* Het geselschap der Menschen schuwende gelijk de melancholijke Menschen, haar inbeeldende dat zy een beest zijn: waarlijk strafgenoegh, en hard voor de gene die de zelve oyt beproeft hebben, of beproeven mochten, en zoo zoude *Nebucadnezar* als een beest, evenwel geen beest zelfs zijnde, gekropen hebben onder den blooten Hemel, en gras hebben gesmaakt, gelijk zommige meynen: maar zeggen deze *Heydenen*, wat zoudt ghy dan zeggen, als zulke kinderen niet alleen zeggen haar voorige name, geslachte, maar ook tekenen in haar lichamen wijzen, die zy in 't andere leven hebben ontfangen. Hier op mach men met reden antwoorden, dat dit alles Duyvels werk is: want waar vindt men onder de Christenen een eenigh kint dat zulks oyt verhaalt heeft: ook zoo konnen de quetsuren des voorgaanden lichaams de ziele niet raken, dat die een nieuw lichaam een litteken zoude aandoen, en wat zouden daar niet al gequettste in de werelt weder moeten geboren werden, daar dikmaals op eenen dagh en eene plaatse duyzenen gewondt en verslagen werden. Indien deze *verhuysinge der zielen* waar was, zoo zoude de Werelt haast van Menschen ontbloot zijn: want eyndelijk komen de zie-

Wederleg-
ging van
het gevoe-
len van de
verhuysing
der zielen.

len (na haar zeggen) in den Hemel of Helle, daar zy dan eeuwigh blijven, of zy mosten leeren dat God weder levendige zielen op nieuws maakte, 't welk dan ook plaatse moste hebben niet alleen in zommige, maar ook in alle de zielen. De verdere ongerijmtheden zijn in de Beschrijvinge van *Ceylon* aangewezen, waar toe wy den Lezer zenden, en dit Capittel besluyten.

Het XVI. Capittel.

Van de Pagoden, haar gestalte, gebouw, pracht, aanzienlijkheyt, inkomsten en geschenken. Van de bydienstige wasschinge.

DEZE *Heydenen* hebben door- gaans ter eeren van hare Godden Tempelen ofte *Pagoden* gebouwt, d'eene grooter d'andere minder zijnde, gelijk wy in de Beschrijvinge van *Ceylon* daar van yets hebben aangehaalt. Zy reguleren ofte schikken haar niet in het bouwen van hare *Pagoden*, volgens de openbaringe des Geestes Gods, gelijk *Constantijn* en andere eertijts hebben gedaan, gelijk *Moses* door Godlijke openbaringe ook een ontwerp van den Tempel gemaakt hadde, die men te *Jerusalem* zoude bouwen, *Exod. 25: 26, 27.* Van de outheyt en manieren van het bouwen der Tempelen, kan den nauwkeurigen Lezer zien by *Gyraldum de Dijs, Gent. Syntag. 17.* Ook zullen deze *Heydenen* in 't bouwen van haar *Pagoden*, en verkiezen van een plaatse, niet gebruyken het licht der nature, gelijk men eertijds de hooghste en verhevenste plaatsen en Bergen daar toe verkoor, ook ten tijden der *Joden*, *Jes. 2. 2.* want den Tempel lagh op den Bergh *Moria*: van welk mirakuleus gebouw kan na-gezien werden *Arias Montanus*, in zijn *Fabrica Templi, Villalpandus, Jacobus Juda Leo & Coccejus* in *Ezechiëlem*. Zoo rookten de Afgodisten op de Hooghten en Bergen; ende *Salomo* bouwde Hooghten voor *Camos* en *Milcom*, welke *Josia* verbrak, 2 *Reg.*

Hoe en by
wat ge-
gentheyt de
Heydenen
hare Pago-
den stich-
ten.

Hoe de oude Heydenen eerst op de Hooghte haar heylighdommen hebben gehad.

23. 13. Ende God wil zijns volks Hooghte verderven, *Levit.* 26. 30. En hy wil dat der *Heydenen* Hooghten van zijn volk zullen verdorven werden: want ook de *Heydenen* haar Duyvelen gewoon waren op de Bergen te offeren, ziet *Seldenum de Dis Syris Synt.* 2. c. 7. en *Ezech.* 20. 28, 29. *Num.* 22. 41. Zoo dat alle Altaar buyten de plaatse, die God tot den Gods-dienst geordineert hadde בְּמִקְדָּשׁ, ofte Hooghte genaamt werd, 1 *Reg.* 11. 7. en 2 *Reg.* 17. 29. wordt gesproken van בֵּית הַבְּמִקְדָּשׁ huys der Hooghten: maar zy volgen hier in de Koe een onvernuytigh Dier, om te toonen haar beestachtigen aart. Als zy dan een *Pagode* ofte Tempel willen bouwen, zoo zetten zy een plaatse, rontom met een hegge besloten, af, en daar in zaeyen zy eenigh kruyt, 't welk nu in zijn bloem staande, zoo jagen zy in dit perk een Koebeest van asch-verwige koleur, die zy *Chencuraly* noemen, ende laten het Beest toe na zijn wille te eten, en daar na nemen zy de plaatse waar daar 't voornoemde Dier des nachts heeft geslapen, en daar zijn mest ofte afgang leght (want die is by de *Heydenen* een groot heylighdom) dan maken zy een kuyl zoo diep tot het water toe, en stellen daar een marmere pylaar, zoo langh dat hy boven d'aarde uyt komt te steken, en daar boven stellen zy dan het beeldt vanden Afgod, tot welkers eere de *Pagode* zal gesticht werden, zoo het voor *Ixora* is wordt de figure van *Quirvelinga* gestelt, en zoo het is voor *Vistnum*, zoo stelt men daar een beeltenisse van een Man met vier handen &c. en zo begint men dan ronts om den Tempel te bouwen. Op de *Malabaarsche* Lantstreke, gelijk ik gezien hebbe, zijn doorgaans deze *Pagoden* gelijk een goede Capelle in 't Pausdom: maar op *Choromandel* zijn zy veel grooter, ook dikmaals met hooge Torens voorzien, zijnde ook d'eene *Pagode* meer van aanzien en heyliger dan d'andere, ook van meerder of minder inkomste, van welke inkomste kan gelezen

Hoe de tegenwoordige Heydenen haar Pagoden bouw beginnen.

werden *D. Abrahamus Rogerius* in 't tweede Boek van de Godsdiens der *Braminen*, c. 8. om niet te zeggen dat overvloedigh aldaar gezeyt is. In de plaatse daar den Afgod staat, de welke heel duyfter is, brandt gedurigh licht,

Vigilemque sacra verat ignem

Excubias divum aternas. Virg.

l. 4. *Aeneid.* Of de *Heydenen* deze maniere niet van de *Joden* ontleent hebben, weet ik niet, immers de Duyvel is een naäper Gods, *Lev.* 6. *vs.* 12. en 9. 23, 24. ziet *Jud.* 6. *vs.* 21. 1 *Chron.* 21. 26. 2 *Chron.* 7: 1. 3. 1 *Kon.* 18. 24. 38. *Psal.* 20. 4. Dit heyligh Vuur is in Gods Woord bekend, dat na 't zeggen der *Joden*, meer dan 905 Jaren geduurt heeft: maar 't werdt met de destructie des Tempels nefens de *Urim* en *Thummim*, en den Geest der Prophetie vermist. 't Kan ook wel zijn, dat de Duyvel Gods Woord misbruykende, 't welk zegt dat God in duyfternisse wil woonen, 1 *Reg.* 8. 12. dat niet van een donker gat moet verstaan werden, gelijk de Afgodisten haar werken en Godsdiens doen, *Ezech.* 8. 12. en 9. 9. *Eesai.* 29. *vs.* 15. gelijk deze *Pagoden* doorgaans moort-gaten zijn: maar van de wolke, ziet 1 *Reg.* 8. 11. want in en door de wolke openbaarde God zijn tegenwoordigheydt, ziet *Exod.* 13. 22. en 14. 19. en 19. 16. en 20. 21. *Num.* 9. 15. deze ellendige Menschen dus misleydt heeft. Immers wy zien hoe de *Virgines Vestales* het heyligh Vuur, uyt den Hemel gekomen, moste bewaren. Ziet *Plutarchum in vita Numæ & Florum*, & *Alexand. ab Alexandro Genialium Dier.* l. 5. c. 2. Deze *Pagoden* zijn op de *Malabaarsche* kuste van goede Marmer ofte Arduyn-steen, en op de *Choromandelsche* kuste van geheele Sarken en zware steenen zeer net gewrocht, gelijk byzonder de vermaartste *Pagode* van *Rammanakoil*, die uytermaten groot is, ende van machtige inkomsten, tot de welke alle vreemdelingen toevloeyen, welke ik in mijn tijdt zelfs met verwonderinge hebbe gezien. Voorts zijn

Stoffe en gebouw der Pagoden.

gemeynlijk de *Pagoden* op de *Mala-baarsche* Lantstrecke met kopere Platen bedekt, en met eenige vergulde klooten verciert, buyten en binnen staan veel Figuren en Monsters met veel hoofden en handen omringht met Serpenten. Ronts om de *Pagode* maken zy een muur van steen, binnen welke het volk komt, want zy bidden van verre aan, en komen in den Tempel zelfs niet, maar blijven in dat Voorhof, als eertijds de Heydenen in *atrio Salomonis*; hier zijn ook Voor-poorten die bewaart werden, deze Poorten zijn dikmaals kostelijk met koper gedekt, en gemaakt van uyt-stekende marmersteenen, daar in gehouwen zijnde Elephanten, Beeren, Leeuwen, Tygers, ende boven op de Voorgevel (*Frontespicium*) stellen zy aangezichten met schrikkelijke oogen en groote Leeuwen of Varkens tanden, zijnde beeltenissen van *Patragali*, Dochter van *Ixora*, buyten twijffel tot geen ander eynde, dan om de voorby-gaande en de intredende te verschrikken, en te dwingen yetste offeren, waar van de *Bramines* leven. Waarlijk zulken Tempel der gruwelen zaght eertijts *Ezechiël c. 8. 10.* want beeldenissen van kruypende Dieren, verfoeyelijke Beesten, en alle Drek-goden wierden hem ver-toont, geheel rondtom aan de wanden gemaalt. Zoo sprak eertijts *Clemens Alexandrinus* van de Heydenen Tempelen, welke van buiten schoon bewerkt waren met marmer en lofwerken: maar 't geen men van binnen zaght was een leelijk Dier, of een Serpent, Krokodil, of eenigh ander afschuwelijk beelt; zoo dat wy na 't zeggen van den zelven *Clemens* (Discipel van *Panthenus* die Anno 180 bloeyde en daar na) moeten bekennen, dat achter de gordijnen de vuylste onreynigheyt schuyt; van buyten is het werk prachtigh, om dat de Heydenen haar Afgoden in meerder eere zouden houden, vwant zy ten hoogsten tot uyerlijke pracht genegen zijn. Over deze plaatse *Ezech. 8.* heeft krachtigh en geleer-

Schrikke-
lyke Kerk-
graden.

delijk geschreven den zeer arbeytsamen en vermaarden *Coccejus*, die ons toont, hoe dat de gruwelen der Heydenen, en byzonder der *Egyptenaren* in *Judea* zijn door gebroken. Ziet ook zijn Eerw. over *Ezech. 16.* en hoe het den grootsten gruwel der Joden was, na de Heydensche wijze zich in den Godtsdienst na 't Oosten te buygen, want het Heylige der Heyligen stont in 't Westen, 't welk zo veel was als God het hinderste te toonen, en de hoogste smaat hem aandoen, *Ezech. 8. 17.*

Aan deze *Pagoden* werden schoone vereeringen gedaan, van alle gekochte en verkochte Waren komt een deel voor de zelve, ja alle Waren zijn getaxeert hoe veel zy moeten geven, 't welk *D. A. Rogerius* naukeurigh heeft op getekent, *lib. 2. cap. 10.* waar toe den Lezer verzonden werdt. De Wet der 12 Tafelen gebiedt, dat men zal zorge dragen, dat de Goden aangename Offerhanden werden op-geoffert, zoo wil ook God hebben dat hem niets kreupels of manks zal geoffert werden, *Mal. 1. 8.* noch dat onreyn is, *Levit. 22. 20.* of gebrekkelijk, *Exod. 13. vs. 8.* Zoo zijn ook van oudts de Heydenen mild aan haar Goden geweest. *Cræsus* gaf een goude Schilt aan *Minerva*, zeker Koningh vereerde aan *Apollo* een Schip van Cederhout, van buyten met goude platen beslagen, immers het dierbaarste hebben de Heydenen haar Afgoden geoffert, zelfs haar Kinderen aan den *Moloch*, tot beschaamt-makinge van veele Christenen, die veeltijts twisten, en voor den Godsdienst niet hebben, maar van haar gelt en goet een schandelijk Afgod maken. De Heydenen willengeen-
lins met haar *Pagoden* of Tempels gespot hebben, maar houden die in groote waarde en achtinge, gelijk eertijts ook de Roomsche Heydenen: want *Horatius lib. 3. Carm. Ode 6.* voorzeyt *Romen* zijn val, om datze niet meerder acht op der Goden Tempelen namen, die veel in getale waren. De Heydenen niet alleen, maar ook de Turken en Joden hebben

Geschenken
en inkom-
sten der Pa-
goden.

Eere die de
Heydenen
haar Pago-
den bewij-
zen.

t'allen

t'allen tijden veel Tempelen en Synagogen gebouwt, in *Cairo* telt men 6800 volkomen en voorname *Mosquiten*, behalven noch alle de gemeyne, t'samen een getal van 24000 uyt makende; te *Fes* in *Barbaryen* 700; binnen *Jerusalem* waren zeer veel *Synagogen*, en niet alleen in de Steden, maar ook in de groote Dorpen en Vlekken, πάντων χτ' πόλεις ἡ ἀγρῶς μενόντων συνείλυσιν ἐπὶ τὸ αὐτό, en te *Cenchren* zijnde een Haven van *Corinthen*, was ooke een Kerke of *Synagoge*, van welke *Phæbe* Diakoneffe was. *H. Grotius* in *Matth.* 9. 35. de *Heydenen* op *Choromandel* bouwen ook dagelijks veele kleyne *Pagodekens*, by en omtrent de plaatse daar de Dooden verbrandt werden, gelijk ik in mijn tijt op *Negnapatan* gezien hebbe; en in *Bantam* hebben de Rijke en Edelen veele haar eygen Capellen tot haar Gods-dienst. Van de *Pagoden* van *Pegu* ziet *Caspar Balbi*, van de *Japonsche Caron* en *Almeyda*, van de *Chinesche*, en byzonder in *Nankijn*, ziet *Fernand Pinto*.

Deze *Heydenen* achten haar *Pagoden* zoo heyligh, datze in de zelve niet met haar *Seripen* ofte Schoenen zullen gaan, gelijk ook niet de *Turken* in haar *Moskijten*, beschamende veel *Christenen*, die met zulken on-eerbiedigheydt in haar Kerken komen, en haren voet niet bewaren als zy in't Huys des Heeren gaan, *Eccl.* c. 4. 17. haar vuyle Schoenen van haat en nijt niet uyt-trekkende &c. noch denkende dat de plaatse daar zy staan heyligh is, *Jos.* 5. 15. *Exod.* 3. 5. ja in mijn tijt waren de *Christenen* op *Jafnapatnam* altijd gewoon, en zo doen zy noch, haar *Seripen* voor de Kerkdeur te laten staan, oordeelende dat men Gods huys die eere wel mach aan doen.

Veel min zal men zien dat de *Heydenen* van haar Tempelen Koopplaatsen of Wandelplaatsen maken, gelijk (God betert) in't midden van 't Christendom dikmaals geschiedt, of Pakhuysen, gelijk zulks al mede met droefheyd en groote argernisse van 't zwakke Christendom eerst uit

het *Heydendom* komende, hebbe buiten Landts in mijn tijdt gezien, of liever moeten zien. De *Joden* en byzonder de *Turken* beschamen hier in veel *Christenen*. *Barton* verhaalt, gelijk ook *Omius* in zijn *Turkdom* pag. 559. aanhaalt, dat in de Kerke van *Sophia* tot *Constantinopolen* zulken stilte was, als of niemant daar in ware geweest, niet tegenstaande dat den Tempel met 2000 menschen vervult was. 't Is ook aanmerkens waardigh dat in *Egypten* *Isis* en *Osiris* beyde haar bekende Afgoden af-gebeeldt waren met den vinger in de mondt, tot bewijs dat men in Tempels stil en aandachtigh moste zijn, en wat moet leeren tot stichtinge. Hierom noemen haar de *Turken*, na *Hottingeri*, zeggen *lib.* 1. *cap.* 1. *Historia Orientalis*, het volk des Tempels, der verzameling, des Boeks, en des Wets. *Numa*, gelijk *Plutarchus* in zijn leven verhaalt, wilde niet dat den Kerkgangh ter loops zoude zijn, maar dat een yder (om zijn God beter te dienen) van zijn gewoonlijke arbeydt zoude rusten, 't welk hy door Uytroepers aan 't Volk bekend maakte.

Maar om te meerder de hoogachtinge der *Pagoden* te bevestigen, ziet men dat de *Heydenen*, gelijk ook de *Moren* doorgaans Tanken of water-plaatsen voor haar *Pagoden* en *Moskeen* hebben. Zoo ziet men noch de *Joden* eerst water gebruyken eer zy in haar *Synagogen* komen, en God de Heere hadde in den Tempel de kopere Zee gestelt tot wasschinge der Priesters. Zoo wordt van de *Calechutanen*, van *Linschoten* getuyght, dat de Priester d'ingaaende in den Tempel met Wy-water besprenght, gelijk zulks noch in gebruyk is by de Roomsche Kerke.

Tot noch toe van de *Pagoden* en Tempelen der *Heydenen* hebbende gesproken, gaan wy tot hare bydienstige wasschinge over.

De wasschinge der *Heydenen* die zy dagelijks gebruyken, zijn niet alleen tot zuivering van het lichaam, en verkoeling van de groote hitte, maar ook door een ingebeeld heylig-

De Heydenen gaan niet met Schoenen.

of ongewasschen in hare Pagoden.

ligheyt, die zy meynen dat zoet en zout water 't laatste tegens den tijdt der Eclipsen heeft, geloovenze vast dat het zelve de zonde kan wech nemen, gelijk daar van *L. I.* als gehandelt werd van de *Ganges*, is verhaalt. Van de wasschinge der *Moren* en *Joden* is ook te vooren gesproken, niet dat zy in der daat en waarheyd een recht gevoelen hebben van de oprechte ziekte en waarachtige onreynigheydt der ziele: maar (God bert) als veele geveynsde in 't Christendom, zeggende, houdt u tot u zelve, ende en naakt tot my niet, want ik ben heyliger dan ghy, niet tegenstaande dat zy haar Swijnen van Afgoden eeren, en zop van gruwelijke zaken in hare vaten is, *Esai.* 65.4. En dit alles heeft de listigheyt van den aardschen vyandt van de zaligheyt der Menschen haar in-geblazen, vervullende het herte met een ongemeene waan van grootheyt der geslachten en uytstekentheydt boven andere Menschen van minder hoedanigheyt, die zy meynen dat zelfs maar aan te raken onreynigheydt is, en zonden, geensins ondertusschen werk van liegen, bedriegen, overspel en hoererye makende. De *Joden* bleven eertijds nauw gebonden aan haar geslachten, en elk trouwde in zijn eygen stamme, doch dit was yets ceremonieels, en niet altijd plaats hebbende, *Deut.* 21.11, 12. echter is buyten twijffel dat het onderscheit van geslachte en afkomste onder de Menschen oudt is geweest, zoo hielden de Heydensche *Egyptenaren* geen gemeenschap met de vreemde, en de Hoeders van Vee en byzonder Schapen, waren haar een gruwel, *Gen.* 46.34. Of dat nu is ter oorzaak van *Pheniciaansche* Schaapherders, die 242 Jaar *Egypten* wreedt gehandelt hebben, waar van *Scaliger* en *Vossius* in *Dynastijs Egyptiorum* kunnen nagezien werden, laat ik in 't oordeel van den Lezer. Dat zulk een onderscheyt om verscheide Godsdienstigheyt gevonden werd, is niet vreemt, als onder de *Samaritanen* en *Joden*, *Joh.* 4.9. *Luc.* 9.52. *Joh.* 8.48.

maar 't is meerder te verwonderen, dat onder de gene die van eene godsdienst zijn, zulken onderscheyt is, 't welk uyt de groote Duyvels wortel den hoogmoet en trotsheyt des herten ontstaat, daar nochtans God van eene bloede ons alle gemaakt heeft, *Actor.* 17.26. en der geringen vleesch als ons vleesch is, en rijke en armen Gods maaksel zijn, *Proverb.* 22. 2.

Voorts stellen ook deze *Heydenen* na de Paapsche of Roomse wijze een onderscheyt tusschen doodelijke en vergeeffelijke zonden, waar na zy haar wasschinge aanrichten. De vergeeffelijke zonden meynen zy quijt te raken door het duyken met de kop om lage in 't water, en onder het zelve andere die onvergeefflijk zijn, en 't lichaam dooden, zijn zoodanige, waar door men zijn leven en geslachte verliest, en onder de Vierschaar van den Landt-heer ofte Koning geraakt. Haar geboden daar op zy staan, in plaats van de tien geboden van de Wet der Zeden, zijn deze: Voor eerst dat niemant van minder geslachte haar aanraken mach, en hoe geringer hoe verder zy van haar moeten af wijken, en is de zelve genootzaakt op den wegh te roepen *Tintela*, dat is, *maakt u niet onreyn*; de Groote laten roepen *po, po, wech, wech*, en zoo het gebeurt dat die van een geringh geslachte de Groote een weynigh te na komt, zoo worden zy onreyn, en moeten met water gebadet worden. Ten 2. Zoo worden zy onreyn over het aanraken van een doode, men mach ook in 15 dagen de Bloet-verwanten van den Overledenen niet aanraken zonder zonde. Ten 3. Niemandt mach een Kraamvrouwe of haar Kindt aanraken, tot den 14 dagh toe. Ten 4. Geen vloeyende of maandige Vrouwe tot op den 4 dagh. Ten 5. Alle die andere aan raken, de welke door het aanraken van andere onreyn zijn geworden, worden ook onreyn, en begaan vergeeffelijke zonde. Ten 6. Alle de gene welke onreyn zijn geworden, en eer dat zy gewasschen of gereynight zijn, Rijft etende, ver-

Vergeeffelijke en onvergeeffelijke zonden by de Heydenen.

liezen haar geflachte, en doen een doot-zonde. Ten 7. De Groote mogen geen Rijs eten, welke gekookt is door de handen vande gene die minder van geflachte zijn, of zy doen een doot-zonde. Ten 8. Zo is 't ook een doot-zonde, dat een man van hoogen geflachte zig vermenge met een vrou van geringe geflachte. Ten 9. Is infgelijks verboden dat al de *Bramines* met malkanderen eten, schoon fy van een geflachte zijn; zo ook, indien yemant met den rechter hant, daar mee men eet, aan raakte 't lichaam des genes daar hy mede aan zit, om dat die hant, door 't aanroeren van den Rijst onreyn is, ook mach het vijge-blat, (want dat wort in plaatse van een tafel-bert gebruykt) daar d'eene zijn rijs op legt, des anderen niet aanroeren onder vergeeflike zonden, en onder 't eten; zoo 't by geval gebeurde, dat een korl Rijs van 't eene blat in 't ander viel, zoo is al den Rijs onreyn, zo dat men hem zonder doot-zonde niet kan eten. Ten 10. Zoo ras men heeft de spijs genuttigt, zoo moet men de bladeren t'samen op vergaderen, en de rijs tot een korl toe, die op d'aarde is gevallen, en die werdt op een Heuvel geworpen, om dat den overschot onreyn is, en de plaatse daar men heeft spijs genuttigt, wert met versche koemest (een byzonder heiligheit) gezuivert, en zo daar een minste korrelke rijs mochte over gebleven zijn, die 't zelve aanraakt, wert onreyn op die plaatse en deel des lichaams, daar hy 't aan geroert heeft, en is genootzaakt zich te wasschen; zo ook wanneer yemant zijn vinger in zijn mont heeft gesteken, en zoo 2 Personen op den wegh gaan, zijnde d'eene van hooger geflachte als d'andere, en zy by 't water komen, zo eenig water van den genen die geringer is van geflachte, komt te geraken op 't lichaam van de gene die edelder is, zoo wordt hy onreyn, en is schuldig aan een vergeeflike zonde, en op sulke wijze zijn deze arme Menschen door den ziel-moorder den Duyvel verleyt, opgeblazen zijnde door een ydele wint van hovaardye, welk den

Met koedrek werden onreine plaatsen geheylicht.

hoogh-geleerden Vader *Augustinus* niet t'onrecht noemde *Grandem in oculo trabem*; een groote balk in d'oogder ziele; een quaat den Mensch zoo aangeboren, dat fy wel met reden het laatste 't zelve hemde mach genaamt werden, 't welk men niet uit en trekt voor de doot. *Inter enim omnia vitia semper est prima semper est ultima*, gelijk zeker Autheur zegt, dat zy de eerste en laatste is onder alle zonden.

De ceremonien die de *Malabaarse Heydenen* in haar wasschen gebruyken, zijn deze: Voor eerst beelden zy haar in, dat den steen welke aan de kant van de Tank of water-plaatse staat, *Bramma* is, en daar zy haar wasschen is *Vistnum's* plaatse, de Tank *Ixora*; en zoo gaan zy naakt in de water-plaats, zijnde met een stukje kleets, of een bladt 2 a 3 vingeren breedt aan haar naaktheydt bedekt, en schrijven met haar vinger in 't water de syllabe *om*, en met drie vingers werpen zy boven een weynigh water, haar inbeeldende dat *Ixora*, *Vistnum* en *Bramma* haar aldaar hebben gewasschen, en dan zeggen zy, *Tottum quenca bitten Pava*. Dat is: *In mijn genaken en raken van water, heb ik mijn zonden buyten geworpen*; en zy dan terstont met beyde de handen het water scheydende, zoo duiken zy met den kop om laagh, en daar mede meynen zy dat zy gereynight zijn van alle zonden, die door aanrakinge geschieden, daar na werpen zy het water met beyde de handen na de acht deelen des Werelts, 't zelve op-offerende aan de acht bewaarders des Werelts, en dan aanroepende *Siri Pagode*, zoo wasschen zy drie maal hare aangezichten, zeggende, *reynight my*, en daar na werpen zy water na den Hemel, offerende dat de Sonne op, en dan reynigen zy haar handen en voeten, en nemen een weynigh asche van koemest in haar slinker handt-palm, en daar by een weynigh waters gedaan hebbende, zeggen zy, *Sudamaga*; dat is, *wordt reyn*, en haar inbeeldende dat de slinker handt is de Aarde, en de rechter den Hemel, en dat de

Hoe de Heydenen haar wasschen.

palm is de plaatse der voort-teeling, leggende dan de rechter hant boven de linker, en die wel vast toe sluytende, zeggende, laat daar een eynde van de Werelt zijn, en haar dan inbeeldende dat de laatste tijt gekomen is, dat alle dingen zullen een eynde hebben. *Ixoretta* haar in een Ey veranderende (waar van boven *lib. 1. cap. 2.* is gehandelt) en haar een weynigh in deze gedachten houdende, met eenen haar inbeeldende dat haar handen op malkanderen leggende, een Ey zijn, daar na dan de rechter handt op lichtende, zeggen zy den Hemel en Aarde hebben haar van een gescheyden, zoo dat zy dan haar inbeelden dat dit Ey zich geopent heeft, zijnde het onderste deel d' Aarde, en bovenste den Hemel, en schrijvende met de voorste vinger des rechter handts in de asche, die zy in de linker handt-palm hebben. Deze twee syllaben *jara*, welke den strijt beduyt, die't Vuur en de Lucht in dat Ey gehadt hebben; dit gedaan zijnde, zoo raken zy met haar handen een weynigh beneden den Navel, en op den Navel, en op de krop van de Mage, en boven op de Borst, en op 't Voorhoofd, en op 't Hooft, en op den kruyn des kops, en dan ook de benedenste leden, zoo ook met de Voor-vingers, de Oogen, Voeten, Ooren en Hielen, en toonende beyde haar Handen als of zy yets wech gaven, gelijk zy zeggen dat men ter rechter en linker handt een Geest heeft, even zoo doen zy ook, haar omkeerende aan de acht bewaarders des Werelts, en ten laatste haar handen als ledigh vertoonende, zoo is het dat zy haar zalven en bestrijken met de voor-verhaalde asche, en dat met drie vingeren van de rechter hant, ter eeren van *Bramma*, *Vistnum*, en *Ixora*, en dat op het Voorhoofd, Schouderen en Borst, en aldus werden zy reyn en zuiver van hare zonden, en zoo men haar vraagt waarom zy zoo veel wasschingen en ceremonien gebruyken, die niet by andere *Heydenen* plaatse hebben, zoo antwoorden zy, dat daar

tweederley Wetten zijn van God te dienen, d'eene *Carma* d'andere *Nhana*, d'eene bestaande in het inwendige, en de overdenkinge van God, d'andere in ceremonien, en dat *Paraxi Rama*, wanneer hy de Zee dede wijken van het *Malabaarsche* landt, 't welk zy te na by quam, belaste de Inwoonders van die Lantstreek dat zy byzonder de wet van *Carma* zouden onderhouden, waarom ook *Malabar Carma pumi*, dat is 't landt van *Carma* genaamt werd. 't Is wonder dat deze Menschen niet kunnen zien, daar zy zelfs zeggen dat een besmette aan rakende een onbesmette zake de zelve besmet, wat zal het dan zijn al een onreynen een reyne Tanke, of haar water maar aan raakt, blijft dan die reyn of onreyn? of het eerste is waar of 't laatste, indien het eerste, zoo zijn haar voorgaande geboden valsch, indien 't tweede, zoo zijn zulke wasschingen ydel en onnodigh, en zoo ziet men dat zy haar zelve zeer jammerlijk tegen spreken. Nu den Propheet *Haggai* leert ons klaarlijk, dat de goede daden en zaken zoo niet aan kleven dan de quade: want schoon dat yemandt al heyligh of geheylight vleesch in de slippe zijnes kleedts droegh, en hy raakte met zijn slippe aan het broot, aan den wijn, of aan de olie, of aan eenige spijs, zal dat ook heylig werden? De Priesters antwoorden, en zeyden neen. En wederom, indien yemandt die onreyn is, van een doot lichaam yets van die heylige dingen aanroert, zal het onreyn worden? En de Priesters antwoorden, en zeyden ja, het zal onreyn worden. Alzoo is dit Volk, en zoo is deze Natie voor mijn aangezichte, spreekt de Heere, en alzoo is al het werk harer handen, en wat zy daar offeren dat is onreyn, *Hagg. 2. 12, 13, 14, 15. Calvin. lib. 3. Institut. cap. 14. § 7.* Is de Tanke een heylighdom by de *Heydenen*, zoo moetze van een onreynen aangeraakt zijnde, onreyn werden, gelijk zy ook gemeynlijk zijn: want 't zijn staande water-plaatsen, geen loopende Rivieren,

't Gevoelen der Heydenen van hare reyninge wederleyt.

zy blijven onreyn, na dat zy gewafschten zijn: want zy zijn de gewafschten Zeugen gelijk, die steeds in de wenteling des slijks haar weer vermaken, *2 Petr. 2. 22.* Een geslachte gelijk de huychelachtige *Joden*, dat reyn in zijn oogen is, en van zijn drek niet en is gewafschten, *Prov. 30. vs. 12.* 't Ware beter dat zy dachten dat den onreynen alle dingen onrein zijn, *Hebr. 10. 22. Tit. 1. 15.* en dat de ziele, eerze reyn zal wezen voor God, door *Jesum Christum* van de doode werken moet gereynight zijn *Hebr. 9. 4.* En zoo was het met de *Joden* gelegen, dat daar zy meynden datse door die lichamelijke offerhanden haar reynighden, in tegendeel door de zelve verontreynight, en voor God voor onreyn verklaart wierden, *Ezech. 20. 26.* *Hoc est documentum, quo prajudicabatur omni κατάρτητι ἡ σαρκὸς quod in ea non esset τελείωσις, Hebr. 10. 6. quod omnia sacrificia essent inutilia ad expianda peccata & purificandam conscientiam, & quo, prajudicatur omni operi nostro, quantumvis in speciem bonum sit, si desit vel fides cordis vel justitia J. Christi, sine qua peccatum omnia fiedans, non tollitur, C. Coccejus in Hagg. 2. 13.* Dat is: In de rechtvaardighmakinge des vleeschtes, door ceremoniele wasschinge en offerhande en wort de conscientie niet gereynight van de doode werken, en die konnen ook niemant volmaken die daar toe dagelijks gingen, want zonder 't geloove en *Jesu Christi* gerechtigheydt is daar geen vergevinge van zonden, noch eenigh goet werk. De Heydenen merken ook hier in niet aan haar tegensprekinge: want zoo een edele niet mach aanraken een onedelen, noch het zijne, of hy wordt onreyn, zoo moet volgen, dat of de kleynge geslachten geheel onreyn zijn, en geen vergiffenisse voor haar is, of dat reyn en onreyn, hoogh en lage zich in eene Tanke wasschende, gelijk nochtans moet geschieden, hoewel zy hier om maken onderscheyt tusschen kleynen en groote water-plaatsen, de laatste staan zy de geringen des volks, gelijk

ook Zee en Rivieren toe, niet de eerste, dewijl zy ook de vergevinge der zonden van noden hebben, malkanderen geen onreynigheydt aanbrengen, zoo dat dan edel en onedel malkanderen rakende, haar niet verontreynigen, en het zweet van het lichaam des edelen zoo wel als des onedelen, zal de Tanke niet reyn maar onreyn maken, daar-en-boven 't water dat zy in haar mont nemen, en weder in de Tanke uyt werpen, den oly daar mede zy haar kop bestrijken en besmeeren, zal die de Tanke ook niet onreyn maken? maar dit Volk zoude ons wel wijs willen maken, dat Paarde-drek (laat het by haar van Koeyen zijn) vijgen waren.

Het XVII. Capittel.

Van de heylige Affche daar mede de Heydenen haar bestrijken. Verscheydene Feeften.

TEn hooghsten zijn de *Indiaan-sche* Heydenen genegen tot de affche gemaakt van koeyen-drek, daar mede zy des morgens alle dagen haar besmeeren, op het voorhoofd, de borst, en de schouderen. En in de Koninghlijke Hoven is een Man die 's morgens zeer vroegh deze heilige Affche in een vyge-bladt op een open plaatse legt, zijnde vol van de zelve, en wat bevochtight, op datse alle haar mogen bestrijken. Deze affche werd alle morgen ook den Afgod op-geoffert. De *Jogues* hebben gemeynlijk by haar een geheele zak vol van deze affche, welke zy de Godsdienstige uyt deylen, die haar aalmiffen geven, en zy gaan steeds besmeert met affche over 't geheel aangezichte en lichaam, en hoe meerder zy bestreken zijn hoe heyliger dat zy gehouden werden, gelijk ook haren oppersten God *Ixora*, op de zelve wijze is vergiert. De oor-zake nu, waarom deze affche in zulken hoogen achtinge is, is deze: wy hebben in 't eerste Deel cap. 2. verhaalt, hoe *Ixora* of *Quiven* tot zijn last genomen hadde den *Quivelinga*

Eerste reden waarom de affche van koe-drek zo geacht is by de Heydenen.

te bewaren, en de affche welke zich in de schelle verstroyde, daar mede heylighde zich *Ixora*, en hy wierd onsterffelijk; dit wetende *Vistnum*, en begeerigh om daar mede deelachtigh aan te zijn, en zulken grooten goet de menschen mede te schenken, waar over hy Beschut-heer en Regeerder gestelt was, zoo nam hy een Koe, en gingh daar mede na *Calaja*, *Ixoras* woon-plaatse, en de Koe had een weynigh van die affche ingenomen, *Ixora* dede het beest wech gaan, en gaf het een slag met de hant voor de muyl, zoo dat het eenige tanden ontvielen, van welke op d'Aarde gevallen zijnde, groeyde groote Komkommers, Pompoenen, ofte *Abobacas* by de *Portugezen* genaamt, by de *Latinen* *Cucurbita*, en by de *Grieken* *κολοκυθα*. *Vistnum* gingh onder tusschen achter zijn beest, en hy nam de koe-mist die haar ontviel, zijnde een uytwerpingh en excrement van de affche die zy te vooren hadde op-gegeten; hy brande dezen drek, en maakte daar affche van, welke hy aan de Menschen uyt deilde. Naderhandt wierp de Koe een Stier, die genaamt is *Irixipaten*, welke *Ixora* vooreen Paart dient, hierom maken de *Heydenen* zoo veel werks van de koe-drek en de affche daar van, dewijl zy daar mede alles reynigen en ontzondigen, zoo dat zy niet vies van dien drek zijn, daar de Boeren hier goet gelt van maken. De Vrouwen die onder de *Heydenen* wat zinnelijk willen zijn, maken 's morgens daar mede hare Huyzen schoon, ook na dat zy spijs hebben genutticht, ja ook zelfs de Putten en Tanken, zoo dat zy ons willen wijs maken dat vuyligheyt geen vuyligheyt en is, en drek geen drek, en met oorlof, *stercus non est stercus*, zoo dat de koedrek daar alles goet maakt, gelijk alhier de Boter, en waarom niet? zy komen doch beyde van de Koe en van 't gras. Is het dan wonder dat de H. Geest hare Afgoden Drekgoden noemt, *Deos stercoreos*, *Ezech. 22. 3.* גלולים. Den Koningh van *Calechut*, den grooten *Samorijn*

na dat hy alle dagen zijn lichaam heeft gewasschen, eer hy gaat onbijten, laat met versche koe-drek den geheelen wegh schoon maken, van zijn waterplaats tot zijn gewoonlijke *Pagode*, die hy terstondt, na dat hy zich gewasschen heeft, bezichtigh, en dan gaan voor hem twee Vrouwen, met twee potkens in de hant, met versche koe-drek met water gemengt, en bespreyen den wegh voor hem met zulke Roozen, zoo dat de vloer, daar hy over gaat, zeer kostelijk beschildert wert, 't is wonder dat hy niet een paar dunlijvige Koe-beesten voor hem laat gaan, die den wegh zoo levendigh beflarfen, zoo zoude hy de versche geur en reuk steeds daar van hebben. Als nu den Koningh zal eten, werdt een *Alcatijf* op d'Aarde uytgespreyt, en daargaat hy op zitten, na de wijze der Snijders hier in 't landt op hare tafels: want meest alle de Oostersche Vorsten en Koningen eten op zulken wijze, dan wordt hem een groote goude Schotel voor gestelt, daar in vije-bladeren zijn, en boven op de zelve legt den gekookten Rijs, die aldaar voor broot dient, daar na maakt men alles weder met koe-drek schoon; zoo maken deze *Heydenen* veel werks van de Koe: want zy zeggen ook dat tusschen beyde zijn hoornen *Quenevady* en *Superbennia* zijn gezeten, in zijn oogen de Zon en Maan, in zijn ooren de twee Vrouwen van *Bramma*, in zijn neuze *Ixora*, in zijn tonge *Vistnum*, in zijn tanden de geesten *Deragal* genaamt, in zijn kuyt de *Rixis*, in zijn vier voeten de vier Boeken van den *Vedam*, zijn melk is de *Ambrosia*, *Amartam* genaamt, zijn pisse is *Tirtam*, of water om de zonden mede af te wasschen, dies als de Koe wil stallen, ontfangen de *Heydenen* de pisse in haar handen, en drinken daar een weynigh af, met een gedeelte wasschen zy haar lichaam en aangezicht, zoo dat de pisse in achtinge is, maar den afgank en drek dat is een *quinta essentia* van alle zuiverheydt. Hoort noch tot meerder lof van de

Maniere
van reynin-
ge van den
grooten Sa-
morijs.

De Koe
grootelyks
geacht.

Koe,

Koe, 't is de Koningen eygen (zeggen de *Mulabaren*) datze protecteurs en behoeders zijn van Koe-beesten, Hoorn-dragers, en *Bramines*, dat is immers geen kleyne zake: en om dit met waarheyt te bekrachtigen, zoo laat den grooten *Samorijn* den Koningh van *Calechut* alle morgen heel vroegh voor zijn kamer, daar hy in slaapt, zes Jongelingen staan, wel met versche koe-drek bestreken, zijnde haar hayr verciert met versche bloemen, welke de Koe-beesten gaarn eten, en als hy op staat, en zijn ceremonien begint, en de deure op gaat, dan komen zy binnen by den *Samorijn*, die terstont belaft, dat zy die bloemen de Koe-beesten zullen geven, gelijk zy ook doen, daarom mogen ook by de *Heydenen* geen Koe-beesten gedoot werden.

Van de Ossen en Stieren maken zy zulken werk niet, hoewel dat de Stier Vader zoude zijn (na haar zeggen) van de Koningen van 't geslachte *Exastri*, als daar zijn de Koningen van *Cochin*, *Cranganor* en *Cananor* &c. want nademaal eenmaal al het manlijke zaadt van dit geslachte verstorven was, zoo is door een Vrouwe van dat geslachte en een Stier een Kint voort-gekomen, welke daar na de vervalte stam weder op-gericht heeft, een gruwelijk en schandelijk verhaal.

Zommige andere *Heydenen* onder de *Malabaren* brengen een andere reden voor, waarom de affche van de koe-drek zoo hoogh geacht is: want zy vertellen hoe dat den *Lingam* van *Ixora*, zijnde zijn *membrum virile*, eer dat hy hem af-sneed en korte, hem om het lijf en 't hooft flingerde, en latende daar van het uiterste eynde vallen, zoo quam daar zaadt van, 't welk in *Ixoras* ooge, staande in zijn voorhoofd, dat van vuur is, viel, en dit versmelte in affche, en hier van daan zoude deze heylige affche afkomstigh zijn. Deze godlooze verachters van alle kuifheit, en schandelijke hoere-brokken, en hoere-kindere schamen haar niet: want zy hebben eer en schaamte al

lange verloren. In *Canara* van *Cananor* tot *Mangalor* en *Barcalor* is een zeker slag van Mannen, die ge-roemt worden in heyligheyt, die al-tijt meest in haar *Pagoden* zijn, en als zy op straat uyt komen, gaan zy geheel naakt, zoo als zy geboren zijn; zy hebben by haar een kloeken, met het welke zy geluyt geven, en terstondt komen de groote en kleyne Vrouwen uyt, tot Prinçessen en Koninginnen toe, welke met een groote devotie (eerder mach men zeggen beestachtigheyt) aanraken tegens de *Wet Mosi*, *Deut. 25. 7.* de schamelheyt van dezen Heyligh. *Et si fuerit ditior illa mulier, appropinquat ad prædictum membrum, & evellit crinem pudendorum quem ligat ad in aurem & gestat instar reliquiarum.*

Van diergelijke vuyligheden hebben wy gesproken *lib. 1. cap. 2. p. 8, 9.* waar na toe wy den Lezer zenden.

Hoe dat de Koeyen en byzonder de Kalveren, ook de Ossen, by de *Egyptenaren* in hooge achtinge zijn geweest, kan men by veele deftige Mannen zien, inzonderheyt *C. Rivetum* in *Exod. 8. vs. 26.* over het woordeken *הועבה*, *abominatio* βδελυγμα een gruwel, *active* niet *passive* genomen, *ita Junius & Tremellius quod est abominatio Ægyptiis & quod occidi nolunt*: want *Moses* protesteert dat de *Israëlitin* in *Ægypten* Gode niet konden op-offeren, dat de *Egyptenaren* met een gruwelijke godloosheyt als een God eerden, en niet wilde gedoot hebben, gelijk de kinderen *Israëls* door haar boos herte, en des Duyvels list en toestaan van *Aaron*, in 't afwezen van *Moses*, daar na tot den gruwelijken dienst des Kalfs zijn vervallen, *Exod. 32.* zoo daar na door *Jeroboam* zijn de Kalveren tot *Dan* en *Bethel* ge-eert, *1 Regum 12. 32.* Nu is zeker dat door gruwelen (*abominaciones*) verstaan werden Afgoden, *Deut. 32. vs. 16.* *1 Reg. 11. 5.* *Mal. 2. 11.* *Esai. 44. 19.* Zoo lezen wy *Rom. 1. 24.* dat de *Heydenen* der heerlijkheyt van den onverderffelijken God in een viervoetigh gedierte hebben verandert.

Koeyen eer-tijds by de oude Ægyptenaren in achtinge gehouden, zoo ook de Ossen.

Een andere oorzaak van het eeren van de affche van de koe-drek.

dert. En *David* spreekt noch klaarder, *Pfal.* 106. 19. Zy maakten een Kalf by *Horeb*, en zy bogen haar voor een gegoten beeldt, en zy veranderde hare eere in de gedaante van een Osse die gras eet: en den eersten Martelaar *Stephanus*, *Actor.* 7. 4. Zy maakten een Kalf in die dagen, en brachten offerhande tot den Afgod, en verheughden haar in de werken harer handen, *Ezech.* 16. *vs.* 36. ועל כל גלילת עברתי: & *omnia stercora abominabilia tua*; en gelijk onze Overzetters zeggen, *de Drek-goden uwer gruwelen*, daar d'eerste vuyligheyt, waar van te vooren, met de laatste krachtigh werdt te kennen gegeven. Hier mede komt over een *Cl. Coccejus in Lexic. in radice העה*. Wat nu de assche van de koe-drek belanght, meyn ik dat de *Heydenen* hier in yets van de *Joden*, door list des Duyvels, ontleent hebben: want wy lezen van de assche van de roode Veerze ofte jonge Koe, die de onreynheyt tot reynigheyt des vleeschs, *Hebr.* 9. 13. Ὁ σποδὸς Δαμάλεως πάλιζσα τὰς κραιναμένας ἀγιάζει τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸ σαρκοῦ καθαρότητα. En *Num.* 19. leest men van de roode Veerze, en het verbranden des zelfs tot assche, en werd wel byzonder van God *Mosi* aangezeght, dat in dat Dier geen gebrek moit zijn, noch geen jok op hem geweest hebben. De *Rabinen* en *Jonathans Targum*, na *Ainsworths* getuygenisse in *Num.* 19. doen daar by dat de Veerze moest drie-jarig zijn, hoe nu alle die dingen op *J. Christus* en zijn bloet hebben gezien, *Eesai.* 52. *vs.* 15. wijst ons geleerdelyk en ordentelyk aan den Heere *Franciscus Burmannus*, over de zelve plaats in zijn *Wet en Getuygenisse*, en ook hoe dat deze Veerze wiert geslacht recht tegen over den Tempel en 't Heylighdom, op den Olijf-bergh, in't gezichte des Priesters, daar *Jesus Christus* eerst zijn bloedige zweet op Aarden voor ons heeft laten vallen, *Luc.* 22. 44. Behalven de reyninge en wasschinge met water, en het gebruyk van deze heylige assche, hebben de *Heydenen* ook haar eygenwil-

ligen Gods-diensten, gelijk eertijds ook *Epiphanius lib.* 3. *contr. Hares.* 344, 345, 346. van de *Egyptenaren* getuyghet. *Quot sunt in Aegyptiorum regione Saturno sacra facientes, qui vinculis ferreis se ipsos incluserunt comamque prolixissimam nutrierunt & vestitum sordidum ac attritum gestaverunt, & quotidie nasos suos annulo incluserunt ac perforarunt.* Dat is: *Hoe veele zijnder niet in Egypten Dienaars van Saturnus, die haar in yzere banden besnyten, langh hayr dragen, slecht en leelyk gekleet gaan, en dagelijks een ringh in haren neuze dragen.* Van deze eygenwillige Gods-dienst (by *Paulo*, *Coll.* 2. 23. veroordeelt) hebben wy te voren yets aangehaalt, deze heeft byzonder plaats omtrent de *Jogys* en groote Devotarissen, die yzere kragen om den halze dragen, haar aan boomen laten vast maken om zoo te sterven, groote yzere kettingen dragen aan hare beenen, gaan op scherpe yzere pinnen geslagen in haar schoenen of houte klompen. Zoodanigen *Joggy* is binnen *Columbo* Anno 1657 gezien geweest, welkers armen boven zijn hoofd uyt devotie gegroeyt waren; zo onthouden haar zommige van den slaap, en doen niet anders dan binnens monts prevelen, en diergelyk heeft men onder meer *Heydenen*, als in *Japan* en *China*, en ook onder de *Mahometanen*. Niet alleen meynen de *Heydenen*, dat haar zonden door eygenwillige Godts-diensten werden vergeven, maar zy stellen ook nodigh te zijn het bezichtigen van heylige plaatsen en *Pagoden*, om vergiffenisse te bekomen, gelijk zulke dwaasheydt al mede in't verbafterde Christendom is ingebroken: daarom zullen de *Jogys* omtrent heylige plaatsen haar onthouden; hierom werdt de *Pagode* van *Rammanakoel* dikmaals bezocht, den *Adams Bergh* op het Eylandt *Ceylon*, in *Suratta*, *Davarca*, *Motera*, *Casi*, *Bengale* en *Ayotia*, twaalf mijlen van *Casi*, en andere plaatsen meer. Zoo zoeken zy ook vergiffenisse der zonden in het doen van goede werken, bouwen van *Pagoden*

Verscheyde manieren der Heydenen om vergevinge der zonden te bekomen, niet alleen door wasschinge, heylige assche, eygenwillige Godsdiens, bezichtigen van heylige plaatsen, maar ook door goede werken en houden van Festeen.

De Heydenen in hare assche hebben yets van de Joden ontleent.

den en rust-plaatfen , *Ammalams* genaamt , Graven van Tanken en Putten om Menfchen en Vee te drenken. Noch is daar een maniere onder de *Malabaren* , waar mede men meynt vergevinge der zonden te ontfangen.

Daar is een fteen welke de *Jogys* dragen , en is zeer geacht , want zy wordt voor een vrucht van den Berg *Mahameru* gehouden , welke op de zijde van den Bergh is gewaffen achter een loopende Rivier , en werdt genaamt *Talagramma* , en zommige van deze fteenen hebben goudt binnen in haar , en zoodanigen fteen werdt genaamt *Jerenia Querpam* , deze in een kruykje of potken gedaan , en een ander potken vol gedaan zijnde met deze vijf dingen , alle van de Koe voort-komende , Boter , Stremmelis , Melk , Pis en Drek , welke zo t'famen gemenght genaamt werdt *Panchaviam* , en geworpen zijnde in 't kopken daar den fteen *Talagramma* in is , ofte *Irena Querpam* , en dan opzeggende het gebedeken *Vedamantiram* , zoo heeft *Panchaviam* zulken kracht , dat die yemandt zijnde te drinken gegeven , hy terftondt vergiffeniffe der zonde bekomt , zijn vyanden verftroyt , en maakt dat zijn vrienden hem weer lief krijgen en beminnen , hy bekomt ook hier mede veel gelt en goet. Dit gebedeken *Vedamantiram* beftaat uit vijf woorden , en is zeer heyligh en hoogh geacht onder de *Bramines* , het zoude een groote zonde zijn die woorden op ftraat te gebruyken , en zoo de *Braminen* dat hoorden , zy zouden hare ooren ftoppen , zy gebruyken dit gebedt ook als zy eten , op de vijf eerfte beten die zy doen , ofte op elke mondt-vulligh. Deze vijf woorden zijn voor de vijf zinnen ingeftelt , en luyden aldus : *Panesua* , *Apanesua* , *Vinesua* , *Udane sua* , *Sumana sua* , het eerfte beduyt de Ziel of Geest , het tweede den Aars , daar door de uytwerpfelen pafferen , het derde het gehoor , het vierde 't gezicht , het vijfde den reuk. Boven deze en diergelijke manieren

zoo zijn ook de Feesten in-gestelt , om vergiffeniffe der zonden te bekomen , waar van wy aanftonts zullen handelen , als mede van verfcheyde Vasten.

De inftellinge der Feesten en heylige dagen is zeer out , zoo ons blijkt uit de eerfte inftellinge van Godt zelfs , en van de Menfchen. God de Heere heeft *Levit. 23.* en *Exod. 23.* drie Jaar-feesten ingeftelt , het *Pascha* ofte Feest der ongezuurde brooden , het *Pinghfter*-feest ofte des Oogfts , en het *Loof-hutten* Feest , zoo ook het Feest der Trompetten en der verzoeninge , zijnde den laaften dag van dat Feest de *Loof-hutten* genaamt , den grooten (*Hofchanna Rabba*) dagh , *Joh. 7. 37.* en op den achtften dagh van 't zelve Hooghfeest wierdt de laaste fectie of verdedyling des Wets gelezen , *Neb. 8. 19.* En men gink met palm-takken zeven maal om den Altaar. De *Heydensche* Feesten zijn ook out , *Numa Pompilius* heeft de Feesten al ingeftelt , en onderscheyt gemaakt tuffchen heylige en onheylige dagen , *fastos dies nefastosque descripsit* , zoo zijn de eyge woorden *Lucii Annæi Flori* , die niet zoo zeer , gelijk veel meynen , is een korte intrekker van de lange verhalinge van *Titus Livius* , van welke hy dikmals verfchilt , (na *Justi Lipsii* oordeel , *lib. 2. Eleët. cap. 5.*) als van de geheele Roomfche gefchiedeniffen. Zoodanige en diergelijke Feesten hebben de *Heydenen* ingeftelt , om 't Volk tot Godsdienftigheyt te verbinden , welke de bant en de zenuwe van den ftaat is , waar door de gemoederen vereenigt werden , en t'zamen gebonden.

Relligio & Pietas validæ sunt principis arces ,

Nulla tyrannorum vis diuturna fuit.

Hier van heeft de Godsdienftigheyt de name van religie of verbinteniffe , welke in der daadt een Suyl en Pylaar is , *Justitia quidem legibus armata , præmium item ac pœna , columnæ sunt Reipublicæ sed in aère , nisi basi religionis , quæ legum est vinculum , innitantur* , zeght den fcherp-
ziende

*Verfcheyde
Feesten der
Heidenen.*

ziende en zinnige *Didacus Sauwendra Symbolo politico* 24. Dat is: *De gerechticheyt met goede Wetten gewapent, de straffe des quaats, de belooninge des goeds, zijn wel steunzels van den staat, maar als in de Lucht hangende, ten zy de zelve met de vaste gront der Godsdienstigheyt ondersteunt en onderschoort werden, want de Godsdienst is de bant der Wetten.* Want wat zoude alle uytwendige wetten helpen, indien de zelve door de eeuwige wet der Godsdienstigheyt niet bekrachtigt wierde, en door de overtuiging des gewisse, en de geheugenisse, dat'er een hooger is, en zijn Vierschaar hooger dan der hooge en verhevenen op aarde. Dit wist de wijze *Salomon* wel, *Eccl. 5.7.* Ja de Godsdienst is de sterkste zeylsteen, die zelfs het herte van een godloozen *Caligula* kan trekken en doen beven; en daarom hebben zelfs de alderwijste *Politici* dit wel aangemerkt in't leven van *Numa Pompilius* byzonder de *Italianen* en *Spangiaarden*: *Sicut enim Acus Nautica in perpetuo motu est donec sese firmet ad lucem stellae polaris, ita nobis quiete vivere non licet, donec veneremur in creatum illud Sidus in quo vera requies est.* Dat is: *Gelijk de naalde van het Compas zich altijd beweeght, en niet stil staat voor en al eer zy de Noort-star ziet, en haar na de zelve draeyt, zoo kunnen wy ons niet verzekeren van gerustheit, voor dat onze zielen aanschouwen die ongeschapene hemelsche Leydstarre, in welk al onze ruste is. Omnium primum rem ad multitudinem imperitam efficacissimam Deorum metum injiciendum esse judicarunt, Livius & Mar. Histor. Hispan. lib. 6. cap. 19. & lib. 7. cap. 2.* Maar Gods-dienst in't gemeyn is wel een stut en een steunfel van een Landt byzonder als zy oprecht is: maar verscheyde Godsdiensten zijn 't verderf van Republijcquen en Koninghrijken. *Hispanien* was noyt gerust zoo lange *Arri* leere daar in d'overhant hadde, of in zwangh gingh, en als den Koningh *Witericus* die dwaling weder in riep, zoo wierd hy in zijn eygen Palleys

ellendig vermoort. En waar in moet de vastigheyt van onzen staat noch bestaan, dan in't houden en onderhouden van den eedt die alle Staatsperfoonen moeten doen, om de herstelde Gods-dienst te beschermen, voort te zetten, en te verdedigen, en alles wat daar tegen strijdende is, tegen te gaan. Zoo heeft ook het zeste *Concilium* van *Toledo*, onder *Paus Honorius de I.* gehouden, wijsfelijk vast gesteld, dat niemandt tot de Koninglijke Kroone zoude komen, ten zy hy eerst zweerde, dat hy niemandt dan de gene die van die genaamde Catholijke Godsdienst was, zoude verdragen. Om eene Godsdienst dan te onderhouden, heeft de outheyt d'algemeyne Feesten ingesteld; deze zijn nu onder de *Heydenen*, zoo oude als jonge, vele geweest. Het woordt. *Feest*, by de *Grieken* *ἑορτή*, na de meyninge van veele, afkomstigh van *ἑορτάζειν*, 't welk beduit een heylige zake, doen Feest houden, in de *Hebreeuwfche* tale, het wordeken *אָפּ*, betekenende een beweginge: want het wortel-woord is *אָפּ*, 't welk beduyt na *C. Riveti* zeggen, *motum esse & commotum atque circum gyratum*; of gelijk *C. D. Coccejus* zeyt een bewegingh in de rondte, gelijk in ronde danffen geschiedt, *1 Sam. 30. 16.*

Doch dit wordeken werdt niet alleen genomen voor een beweginge in blijdschap, maar ook in droefheyt, *Psal. 42. 5.* gelijk *D. Luther* over zet, unter dem Hauffen die da feiren gelijk blijkt. Het Lant *Juda* zal de *Egyptenaren* tot een schrik zijn (*לִחַי*) en daarom zien wy dat'er niet alleen Feesten van God ingestelt zijn tot blijdschap, als het Paasch-feest en Loof-hutten-feest, maar ook tot vernederingh en brekinge des herten, gelijk het Feest der Verzoeninge, de Verbodts-dagen en Vasten-dagen, *Joël 2. Esai. 5. 8.* En zulke Treurdagen mogen de Vorsten en Koningen, steunende op de instellinge Gods, die het alleen anders toekomt Feesten te ordonneren, wel belaste, gelijk *Afa*, *2 Chron. 15. 11.* ziet van het

Feesten tot
blijdschap
en droefheit
ingestelt.

het Feest *Purim*, *Esth.* 9. 27, 29. Zoo ziet men dat in *Schotlant*, *Engelant*, *Geneven*, en andere Koninghrijken is geschiedt, tot vreughde zoo wel als droefheyt, en vernederinge. Maar moet wel in dezen gelet werden, dat het zy een Feest en Feesten den Heere, niet den Heyligen en den waren, geen valschen God; het tegendeel zien wy in de *Heydenen*, tot welkers Feesten wy nu treden. Een van haar voornaamste is het Feest dat ter eeren van *Vistnum* ofte van *Ixora* geviert werdt, en moet men weten dat eenige Feesten van de *Malabaren* gehouden werden, die andere *Bramines* niet onderhouden, eenige niet alleen ter eeren van God, maar ook ter eeren van *Ixoras* Vrouw, 't welk de Vrouwen der *Braminen* houden om een langh leven voor haar Mannen te bekomen, om geen weduwen te werden, en dit Feest duurt 9 dagen, begint den 8 *Januarij*. De ceremonien die zy in dat Feest gebruiken, ziet by *Rogierum lib. 2. Open deure cap. 12.* by de oude *Heydenen*, na *Macrobiij* verhaal, *lib. 3. Saturnal. cap. 8.* leeft men dat *Venus* ofte de *Mane* een Feest wierdt gehouden, het welk de Mannen vierden, met Vrouwe kleedingh aangedaan zijnde, en de Vrouwen met Mannen gewaat, en dit was het Feest der der tele *ἑρπὴ ὑβριτικῶν Plutarch.* De Feesten die men voor *Ixora* en *Vistnum* viert, werden *Trenaca* genaamt, de andere *Panduga*. Zoo hebben de *Gentiven*, *Malabaren*, en die van *Choromandel* een Feest ter gedachtenisse van *Vistnums* geboorte, en veranderinge onder *Kisnas* naam (daar van *lib. 2.* is gesproken) in de Maant *Augustus*, de huyzen werden als dan met groente behangen, en dit Feest houden de *Heydenen*, en is by haar als onze gedachtenisse van *J. Christus* geboorte. Nóch vieren de *Heydenen* een Feest ter eeren van *Vistnum*, onder de naam van *Kisna*, tot gedachtenisse van de verlossinge der duyzent Maaghden, welke hy tot Vrouwen aannam, ziet *lib. 2.* van *Kisnas* Autaar, dit Feest begint acht

dagen na de volle Maan in *October*. In *September* is ook een Feest, ter eeren van *Vistnums* Vrouwe, die de Inwoonders van *Choromandel* *Laetsenus* noemen; dit Feest werdt van de getrouwde Vrouwen der *Braminen* ook 9 dagen geviert, niet alleen om langh leven van haar Mannen, maar ook rijkdom te bekomen. In *Julio* en *November* hebben de *Heydenen* ook twee Feesten, en nevens die hebben zy ook heylige dagen, en gelukkige, als wanneer de Son onder de Evenaar is, en na 't Noorden zich begint te keeren, verlatende de Zuyd, en byzonder is den eersten dagh van elke Maant een goede dagh, gelijk de *ἑρπὴ*, ofte nieuwe Maanden by de *Joden*, *Coll. 2. 16. Num. 28. 7. Esai. 4. vs. 14.* geheyligt wierde met byzondere Offerhanden. Niet alleen hebben deze *Heydenen* Feesten ter eeren van God en zijn Vrouwen, gelijk doorgaans alderhande slag van *Heydenen* veel Feesten en heylige dagen hebben gehad, ja de *Persianen* waren zoo verre gekomen door 't licht der nature, en door overleveringe, datze hielden *ἑρπὴ ὑβριτικῶν*, een Feest dat zy noemden het Feest van de doodinge der zonden, dootslaande op dien dagh alle Serpenten en Slangen die zy konden bekomen, tot een teken dat zy kennisse van den val des Menschen en de Erf-zonde hadde, gelijk *Plato* zelfs wist te zeggen, dat de ziele haar vlerken hadde verloren, 't welk *Homeri Ate*, *Hesiodi Pyxis* en *Pandora* klaarlijk uyt wijzen; en dewijl de Slange, dat is den Duyvel, de Menich verleydt heeft, zoo heeft te recht *Pherecides* eertijts den Duyvel *ἑρπὴ* genaamt, van een Slange geboren: maar deze *Heydenen* hebben ook een Feest ter eeren van de Sonne, wanneer de zelve na het Zuyden loopt, hoe nu dit Feest geviert werdt, is te zien by *D. Rogierum lib. 2. Open deure cap. 13.* dies wy den Lezer om de kortheydt daar na toe zenden. Hoe door de Sonne *Ixora* en *Priapus* verstaan werdt, hebben wy *lib. 1.* vertoont, zoo dat de Sonne al van oudts onder de *Persia-*

(Z)

nen

Verscheyde
Feesten der
Heyd een
in verschey-
de maanden.

Een Feest
in Januarij.

Den 8 Feb.
is het Feest
Thewera-
tre, als men
een gekeele
nacht en
dagh moet
vasten, ziet
onder van
de Vasten.

In Julio
't Feest A-
dipanduga.

Feesten in
Augusto,
ook een in
Novemb.
genaamt
Cartica
Panduga.

Feest ter ee-
ren van de
Zonne.

nen is geëert geweest, gelijk ook van andere *Heydenen*: en *Deut.* 4. 19. leert ons *Mofes* zulks, en *17. 3.* en ook *Job* 31. 26, 27. Om deze zonde heeft God zijn Volk ook uyt-geroeyt, want zy hadden haar Zonne-beelden en Paarden, 2 *Reg.* 13. 11. en wagenen, en noemden de Sonne den Koning, gelijk de Mane de Koninginne des Hemels. De *Heydenen* zullen ook alle dagen des morgens de Sonne eeren, en als zy haar wasschen ter eeren van de Sonne, verscheyde reyzen tot drie maal toe met haar handen water uytgieten, op dat de Duyvelen tusschen de Bergen den opgangh der Sonne niet zouden beletten, zy zullen ook het Jaar beginnen met de nieuwe Maan in *April*, gelijk de *Joden* nu met de Maant *Abib*. De Maant *Abib* wort zo genaamt by de *Hebreen*, van wegen rijp zijn en rijpigheid. *חשעורה אביב* *hordeum erat cum frumento*, de gerste was in de arc, *Exod.* 9. 31. om dat in warme Landen, gelijk *Judea* was, dan de vruchten rijp wierden. *Abib* is het in *Chaldeesch* *Nisan*, *Nisan* zijnde *Maart*, en ten deele *April*, want *Adar* is *Februarius*, deze most de *Joden* een hoofd der Maanden zijn in't Kerkelike, want het Burgerlijke Jaar begon in de 7de Maant *Thifri* genaamt, op den 10 dagh zijnde by ons den 23 *September*, want *Thifri* begon den 13 *September*, *Levit.* 16. 29. Het Feest van den eersten dagh des Jaars noemen de *Heydenen* *Samwatsaradi Panduga*, want *Panduga* beduyt een Feest, en *Samwatsaran* een Jaar, en *Adi* den eersten dagh des Maants, want zy hebben ook 12 Maanden, als *Thestram April*, *Weirwacam Mey*, *Jestam Junius*, *Ajadam Julius*, *Srawanam Augustus*, *Badrapadam September*, *Aswyam October*, *Carticam November*, *Margisaram December*, *Poujam Januarius*, *Magam Februarius*, *Paelgowwan Martius*. Zy hebben ook na verloop van drie Jaren (dewijl de 12 Maan-maanden niet over een komen met de Sonne-maanden) een Jaar van 13 Maanden, een Schrikkel-jaar, *Annus inter-calaris*, 't welk

wy na verloop van 4 Jaren hebben, en de *Joden* haar *Adar* אדר en *Veadar* וואדר, en als het een Schrikkel-jaar is, zoo heeft by ons *Februarius* 29 dagen, gelijk by de *Joden* indien de vruchten later rijp wierden, zy een Schrikkel-jaar maakten, daarom heeft den Joodschen Raadt om deze drie redenen het Jaar doen verschrikken, na 't zeggen van haren *Sanhedrin*:

על דברים שיעברו את השבה על האביב ועל פיות האילן ועל חת קופה על שבים מהן מעברין ועל אחד מהן אין מעבירין ובזמן שאביב אחד מהן הכל שמהן

Ob tres res inter-calant Annum, propter Abib, hoc est maturitatem frugum, fructus arboreos & æquinoctium, non ob singulas, sed binas; & cum inter causas inter-calandi est Abib omnes letamur. Dat is: Om drie dingen maken wy een Schrikkel-jaar, om vroege rijpheydt der vruchten en der boomengewas, en het *Æquinoctium* ofte den Sonne-keer, תקומה genaamt, welke tweezins is, als de Sonne zijn verstep loop heeft gedaan, na het Noorden of het Zuyden, en dan weder na den Evenaargaat, ten ware dat men het voor de tijt wil nemen, wanneer de Son onder den Evenaar komt, en na 't Noorden eerst begint te gaan, het welk wel zoo gelooffelijk is, na de gelegentheydt van 't Joodsche landt, daar de vruchten eerder rijp zijn geweest als hier, als leggende op de hooghte van 32 graden benoorden den Evenaar; het Schrikkel-jaar dan was om de vroege vruchten, en het *Æquinoctium*: maar de byzonderste stoffe van blijdschap was de vroege rijpheydt. Boven de benaminge van elke maant en dagh van de weke, hebben de *Heydenen*, inzonderheyt de *Malabaren*, voor elken dagh van elke maant een byzondere naam, zoo dat die Tale zwaar is aan te leeren, als *lib.* 4. aangewezen werdt, zoo ook heeft elk Jaar (gelijk *Rogerus lib. cap.* 15. aanwijft) tot 60 toe, zijn name altijt het wordeken *Samwatsaram*, daar onder begrepen zijnde, een Jaar beduydende, hoewel daar niet altijt achter gevoeght

Het Schrikkel-jaar is zoo wel by de Heydenen, als eertijds by de Joden, en nu by de Christenen.

voeght wordt, als van *Prabawa* het eerste, *Pinawa Samawatsaran* het tweede Jaar, daar stelt men om-kort-heynt maar *Bipawa*, tot het 60 Jaar toe, 't welk is *Tsaja*, *Samawatsaran* daar onder verstaan zijnde, als of men zeyde by ons in het zestighste; zy rekenen met 60 Jaar, gelijk de *Grieken* met de *Olympiaden*, elke *Olympias* zijnde 4 Jaren, de dagen zijn mede na der ouden *Heydenen* stijl, na de Dwaal-sterren of Planeten genaamt, als *Suria* de Son, zoo is Sondag *Suria Waram*, de Maan werdt *Jendra* geheeten, en *Jendra Waram* is Maandagh. Zy tellen ook 30 uren in een dagh, gelijk ook de *Gentiven* 60 uren in een etmaal hebben, welke uren dan gelukkigh ofte ongelukkigh zijn. Die van verscheyde andere *Heydensche Feesten* gelieft te zien, sla op *Carolinum cap. 22.* van de *Heydensche Vier-tijden*, en *Simon Ominus* in zijn doorwrochte *Turksdom*. Wy zullen dan nu voortgaan tot de Vasten der *Heydenen*.

Het XVIII. Capittel.

Van de vasten der Heydenen, des zelfs afkomst en oorsprongh, ydelheydt wederlegt. Maniere van huwelijken en eed-zweeren. Plechtigheden omtrent zieken en dooden.

N Iemant behoeft te meynen dat de *Heydenen* van gebeden en vasten niet zouden weten, want gelijk zy God driemaal des daags, des morgens, 's middags, eer zy wat gaan rusten, en des avonts bidden, en haar Afgod offeren, zoo vasten zy ook verscheyde malen. Daar is een Vasten-dagh die zy *Egadexi* noemen, welk woordt in de hooge tale *Samocrad* (*Hansciet* noemtze *Kircherus*) by de *Malabaren*, als by ons *Latijn* geacht, beduyt elf of de elfste, zoo valt dit Vasten-feeft op den elfden dagh van de volle Maan, en den elfden dagh in de nieuwe Maan, en op alle Maanden, zoo dat zy om den 15 dagh een Vasten hebben: als dan vast men, of zoo men niet geheel vast, eet men maar eenmaal ten 4 of

5 uren na de middagh, niet proevende vleesch, noch vis, noch rijs, ofte eenigh ander dingh, dan alleen vruchten, en erweten of boonen en melk, maar zy nuttigen geen sterken drank. Dit vasten heeft een belacchelijken oorspronk, welke wy alhier moeten verhalen, Zeker boos Jongelingh genegen tot Vrouwen, de welke des avonts gaande na het huys van zijn Snol, de welke aan d'ander zijde van de Riviere woonde, dewijl het zeer laat wiert, en geen vaartuyg had om over te komen, zoo bleef hy aan deze zijde, en hy niets hebbende om te eten, zo vastte hy, en deed geen avontmaal, dies hy tegen zijn wille zonder eeten in slaap geraakte, en dit geschiede op den 11 dagh van de volle Maan, en den dagh daar aan des morgens stont hy zeer vroegh op, en gingh over de Rivier, en wachte zijn lichaam, en gingh na 't huys van zijn beminde, in 't opgaan van de Son zaghy hy by geval een Kemel, en wierp daar na met een steen, zoo raakte hy ondertusschen ook eenige bloemen, welken op der aarde vielen, en dit geschiedt zijnde, quam hy in 't huys van zijn Liefste, en veele Jaren dit quaad leven hebbende aangehouden, is hy ten laatsten gestorven, en voor *Chitraputren* ten oordeel gebracht zijnde, zoo konde men, na langh onderzoek, niet een goet werk vinden dat hy in zijn leven gedaan hadde, als alleen dat hy tegens zijn wil dien avont gevast, en daaghs daar aan de bloemen had afgeworpen in 't opgaan van de Son, 't welk zoo veel was als of hy die aan de zelve hadde opgeoffert, dies *Chitraputren* zijn Sententie vollende, veroordeelde hem dat hy na de Hel-
Eerste Vasten der Heydenen, en zijn oorspronk.
le most om zijn quade werken, maar om zijn vasten op den 11 dagh zoude hy een eenige dagh in 't *Paradijs* zijn; en den Jongelingh vragende in wat *Paradijs*, hy wilde zijn, zoo antwoorde hy, in 't *Paradijs* der vrouwen, aldaar dan gebracht zijnde, en in dien nacht slapende met een vrouwe, zat hy op zijn Lede-kant, des middernacht schreyende,

de vrouwe vraaghde hem de oorzaak van zijn weenen, hy zeyde, om dat ik zie dat mijn tijt om in 't *Paradijs* te blijven, haast zal eyndigen; de vrouwe die hem zeer toe-genegen was, zeyde hem, dat hy zeer vroegh het lichaam zoude wasschen, en dat hy in 't Portaal na de Dienaars van *Ixora* zoude wachten, welke na het Roozen-bosch zouden gaan, om bloemen voor *Ixora* te plukken, en dat hy met haar zoude hene trekken, en de beste en geurighste zoeken, om die aan *Ixora* te schenken. Hy dede dan alzoo, gelijk hem de vrouwe hadde aangezeyt, en versamelde van de beste bloemen, en gafze aan *Ixora*, welke met de zelve zeer in zijn schik en te vreden was, dies hy aan *Chitraputren* vraaghde, wat voor een Jongelingh deze was? en zeggende dat hy in de Helle verdoemt was, zoo beval *Ixora* dat hy met de voornoemde Vrouwe in 't *Paradijs* zoude blijven, om bloemen voor hem op te zoeken, en om dit vasten heeft den Jongelingh het *Paradijs* bekomen, zoo vasten de *Heydenen* noch op die voornoemde 11 dagh. Waarlijk deze Historie is vol van ydelheydt en tegen-spraak: want voor eerst dit vasten was niet vrywilligh, derhalven gedwongen zijnde, konde het geenfins verdienstig zijn. Ten 2. Den Jongelingh was een ontuchtigen Sondaar, stervende in zijn onkuysch leven, een vyandt Gods en zijns zelfs, hoe konde hy dan yets met zulk een vasten verdienen? want dit strijdt tegen *Esai.* 58. 6. *Esai.* 1. 14, 15. Ten 3. *Ixora* den oppersten God zoude niet geweten hebben wat voor een Jongelingh dit geweest ware, daar hy nochtans by haar voor den oppersten God erkent werdt, welke een herten-kender en proever der nieren is, en niemant van nooden heeft dat hy hem aan zegge wie dat het is, want hy weet wat den Mensch van binnen is. Ten 4. *Pluto* en den helschen Rechter werdt *inexorabilis, illachrymabilis*, onafbidelijk, en zijn oordeel onwederroepelijk, by de verstandighste *Heydenen*

gestelt, hier zoude het veranderlijk zijn, ook den Rechter, of *Ixora* onrechtvaardigh. *Horatius lib. 2. Carminum* Ode 14. ad Posthumum.

*Non si trecentis quotquot erunt dies
Amice places illachrymabilem
Plutona, Tauris - - - -*

Ten 5. Ook zoude men in 't *Paradijs* met Vrouwen verkeerren, en gemeenschap hebben, 't welk strijdt tegens *Matth.* 22. 30.

Daar is noch een Vasten, genaamt *Tweede va- Quiverasiri*, afkomstigh van *Quiven*, *sten.*

't welk *Ixora* is, en *Rasiri* 't welk den nacht betekent, zoo dat het zoo veel, als een nacht-vasten gezeyt is, en valt in *Februario*, en is geen willigh maar een noodzakelijk vasten, want zoo onderscheyden de *Heydenen* haar vasten-dagen, en dit wert streng onderhouden zonder eten of drinken een geheele dagh en nacht, ook zonder slapen, verhalende de verdichtfelen van haar geslachten, en gaande rondtsom haar *Pagoden*, en zo zy by geval yets aan raken mochten dat onreyn is, wasschen zy haar steeds, en gaan rondtsom haar Tempel, tot dat het morgen-roodt aan komt, en dan offeren zy aan haren Afgod, en hem eenigh gelt tot aalmisse gevende, een yder na zijn vermogen, zoo eten zy, en eyndigen haar vasten.

De Heydenen onderscheyden haar vasten in vrywillige en noodzaaklijke.

Deze Vasten heeft zijn oorspronk van een Bos-mensche *Beri* genaamt, welke zeer genegen was tot de Jacht, doodende met zijn boogh en pijlen Verkens, Harten, en alderhande gevogelte, en eenmaal des avonts gaande om op eenige Vogels te passen by een Tanke, zoo klam hy op een boom genaamt *Cuola*, welkers bladeren t'eenemaal t'zamen bloemen zijn, om te beter te treffen uyt deze hooghte, en dien geheelen nacht op een goede jacht wachtende, at hy niets, en om niet te slapen, en van den boom af te vallen, hielt hy zich bezigh met de bloemen t'zamen te vergaderen, en de zelve werpende na beneden, zoo viel een van deze bloemen in den *Quive-linga*

Oorspronk van de tweede vasten, op d'eerste wijze.

Noodige wederleggingh van het eerste vasten, hebbende vijf ongerijmt-beden.

linga (daar *lib. 1. cap. 2.* van is gehandelt) welke zonder zijn weten onder den boom was, naderhandt des morgensink *Beri* na zijn huys, en na eenige Jaren stervende, wierd hy voor *Chiraputren* gebracht, den Rechter der Dooden, welke zijn leven onderzoekende, bevondt dat al zijn quaat bestont in 't dooden van wilde beesten, dies hy het oordeel over hem vellende, hem de Helle waardigachte, en daar gebracht zijnde, door de Dienaars van *Jewen* of *Jamma*, Koningh der Duyvelen, quamen zy *Ixora* te gemoet, welke bericht zijnde van zijn nacht-vassten op den boom *Cuola*, en zijn offerhande der bloemen in den *Quivelinga* gevallen, hem verlosste uyt de macht der Duyvelen, en in 't *Paradijs* bracht. Dit is de reden waarom de *Heydenen* op die tijt vasten, om niet in de Helle te komen, maar door vergiffenisse der zonden daar van verlost te zijn. O schrikkelijke ketenen der duyfternisse, waar mede deze ellendige tot den wille des Sathans geknevelt zijn en gebonden, 2 *Tim. 2. 26.* Men moet zich verwonderen ten hooghsten hoe zulke dikke en drie dobbelde *Egyptische* duyfterheyt in 't herte van een redelijk Mensche kan komen: want voor eerst is het een valsheydt, dat men geen onredelijke Dieren mach dooden, die God tot onsonderhoudinge heeft gegeven, *Gen. 9. 3, 4.* ende 1 *Cor. 10. 25.* maar hier hangen zy weder aan de oude *Pythagorische* dwalingen, van der zielen verhuizinge, en schoon dat het dooden der beesten voor de zonden ongeoorloft waar geweest (ziet van deze zekerheyt of onzekerheyt *Heiddig. איכות ישי, Exercitat. 4.*) Zoo heeft nochtans naderhandt uyt oorzaak van de zonde, het Aardtrijk zijn vermogen niet gegeven, distelen en doornen, na *Mosis* zeggen voort-gebracht, en als de Sund-vloet het Aardtrijk heeft verdorven, zoo heeft God het slachten toe-gelaten. En is ook aanmerkens waardigh, dat kort na de zonden de vachten van doode beesten,

tot kleeding van de eerste menschen hebben gedient, zoo dat al ten tijde *Cains* en *Abels* de Offerhande plaats hadde, 't welk zonder dooden en bloedt-storten niet konde toegaan. 2. Wat kan ook zoo een Vasten verdienen? 't welk door toeval van andere bezigheden werd veroorzaakt, en het vallen van de bloemen in den *Quivelinga*, 't welk t'eenemaal casuel en toevalligh is, kan mede niet verdienstigh zijn. 3. 't Is dan mede t'eenemaal valsch, dat men om het dooden van een onredelijk Dier, de Helle zoude waardigh zijn. Andere vertellen dat *Beri* niet derfde af komen, om dat'er een *Tyger* onder den boom lagh, zoo dat hy genootzaakt was den geheelen nacht te vasten, en zoo veel te minder dan kan dit vasten verdienstigh zijn, om dat het niet vrywilligh was, maar gedwongen; en zoo het een Vasten mach genaamt werden, van den eenen middag tot den anderen niet te eten, zoo zijnder wel duyzent en duyzent in deze onze Landen die geduurigh vasten: want veel in een etmaal de gewoonte hebben maar eens te eten. Zy verhalen daar noch by een geheele t'zamen-spraak tusschen *Beri* en den *Tyger*: want 't zoude geschiedt zijn, dat *Beri* zeyde tegens den *Tyger*, ghy weet wel dat ik geen drie dagen hier kan vasten, en ghy kondt wel 40 dagen zonder eten zijn, geeft my oorlof dat ik af kome, en na mijn huys ga, en my ontkleede, en afscheyt neme van mijn Vrouw, en dan by u kome. Den *Tyger* zeyde, dat doe ik niet, want als ghy af quaaamt zoudt ghy my dooden: want doen ghy de Duyve schoot, die in een tak bleef hangen, om welke af te halen, ghy op dezen boom zijt geklommen, hebt ghy u boogh en pijl onder den boom gelaten, en als ghy af quaaamt, zoudt ghy met u geweer my daar na dooden, en my bedriegen. Doen zeyde *Beri*, ik zweere by *Ixora*, dat ik weder zal komen, doen gaf den *Tyger* hem geloof. *Beri* komt dan af, gaat na zijn huys met zijn wiltbraat, eet wat, en zeght zijn

Ander oor-
spronk van
het gezeyde
vassten.

Uytlegging
van het
tweede va-
sten op een
andere wijs.

Wederleg-
ginge daar
van, met
vertooninge
van eenige
ongerijmt-
heden.

Oft men
voor de
zonden, en
ook voor de
Sund-vloedt
heeft mogen
beesten doo-
den.

Vrouw, dat zijn tijt was verstreken, dat den *Tyger* op hem wachte; de Vrouwe zeyde, ik zal in u plaatse gaan, want als ik Weduwe was, zoo en zoude ik mijn kinderzens de kost niet kunnen voor winnen; de Kinderen denkende, dat zy licht zoo doende zoude Wezen werden, willen in plaats van Vader en Moeder gaan; terwijl zy aldus twisten, gaan zy altezamen heen, om van den *Tyger* op-gegeten te werden. *Beri* by den *Tyger* komende, zeyde tegens hem, hier ben ik nu om mijn eed te houden, eet my op; de Vrouwe zeyde, eet my op in plaats van mijn Man, want die kan de Kinders beter onderhouden dan ik; de Kinderen zeyden, laat Vader en Moeder in't leven, en eet ons op. Den *Tyger* was zeer verzet over deze zake en vreemde ontmoetinge, denkende by hem zelve, eet ik deze Man op, zoo doe ik groote zonde, want ik zal de Kinders van haar Vader berooven, eet ik de Vrouw op of de Kinders, zoo doe ik mede een groot quaat, want ik hebbe niet tegen haar; terwijl hy deze dingen overleyde, quam *Ixora*, en wierp een net over haar alle, en trokze in't *Paradijs*. Zoo veel woorden zoo veel ongerijmtheden, wie heeft oyt van een verstandigen en zoo conscientieuzen *Tyger* gehoord? Of dat de *Tygers* mede in't *Paradijs* komen, en evenwel gelooven deze *Heydenen*, dat de gene, die op de voorschreven gezetten tijdt vasten, datze in den Hemel of *Paradijs* komen.

Grondige
wederleg-
ginge van
deze reden.

Derde
Vasten, *Ti-
rinadira*
genaamt,
raakt alleen
de vrouwen.

Daar is noch een Vasten, dat onder de *Heydenen* vermaart is, genaamt *Tirinadira*, hebbende zijn naam van de 27 dagh van de Maan, dan vasten de Vrouwen alleen. De oorspronk van dit vasten is zoodanigh: *Ixora* op zeker tijdt, op den dagh *Tirinadira* doode *Cupido* den God der Minne, deze noemen zy *Canteven*, de vrouwen wierden hierom zoo bedroeft, dat zy haar wilden te zamen verhangen, want zy zagen dat'er voor haar nu niet meer te doen was, zy aten van wegen de

droefheyt op dien dagh niet, gelijk zy op dezen dagh niet eten of yets nuttigen, dat van Rijs is gemaakt, zy brengen met vasten dien tijdt door, welke jaarlijks in de Maandt *December* komt, omtrent op de zelve tijdt als wy de geboorte van *Jesus Christus* vieren, zoo dat den Afgod der Minne op die tijdt zoude gestorven zijn, doen den God der Hemelscher liefde wierd geboren, 't kan wel wezen dat deze *Cupido* der *Heydenen* *Pan* is, certijts zoo beweent, ten waar dat men *Pan* voor *Ixora* wilde houden: want van *Pan* leeft men by de *Heydenen*, gelijk den Ed: Heer *Bacon*, Baron van *Verulam* aanmerkt, in *sapientia veterum*, dat hy heeft derven *Cupido* uytdagen, en met hem in gevecht komen, waar mede zoude te kennen gegeven werden, na 't gevoelen van dien wijzen Heer, *Quod materia non caret inclinatione & appetitu ad dissolutionem mundi & recidivationem in illud Chaos antiquum nisi praevalida rerum concordia (per Cupidinem significata) malitia ejusque impetus cohiberetur & in ordinem compelleretur.* Dat is: De stoffe en zoude geen ingeboren trek en lust tot ontbindinge des Werelts, en wederkeer tot de oude Chaos en verwarde klomp ontbreken, ten zy de zelve met een sterke eendracht der zaken (door *Cupido* afgebeelt) haar drift ingebonden wierd.

Strijt van
Ixora tegen
Cupido
den God der
Minne.

De reden waarom *Ixora* deze *Cupido* ofte *Canteven* doode, ontfont, uyt jaloufye die *Ixora* op *Cupido* hadde, wegens zijn wijf *Paramesceri*, die hy beminde, en hierom zoude hem *Ixora* met zijn vuur-oogh, staande in zijn voorhoofd, verbrant hebben. Doch zommige *Bramines* zeggen, dat *Ixora* een lange tijt met heylige dingen bezigh zijnde geweest, *Paramesceri* hadde vergeten, dat zy derhalven *Cupido* had gebeden, dat hy door zijn konst haar Man weder tot liefde wilde opwekken. Immers *Paramesceri* stierf van droefheyt over *Cupido*'s doot, en zy wierd weder geboren aan de voet van den Bergh *Timana*, hierom werdt zy de Dochter

Uytlegginge
daar op.

van den Bergh *Timana* genaamt, want zy was lange in een hol van dien Bergh, doende boete om *Ixoras* wille. *Ixora* verscheen haar, en beloofde dat hy voortaan haar wil zoude doen. Zy bad dat hy *Cupido* weder zoude van den dooden opwekken, en dat op zulken wijze, dat hy niet meer de zelve zoude kunnen vernietigen: En hier om zeggen zy dat *Cupido* over al is door de sterke imaginatie van het Mannelijke of Vrouwelijke geslachte. Hier door kan men wel verstaan dat de teellust in de oude als doot is: maar zy wort steeds weer opgewekt in de nakomelingen, zoo dat zy zijn zal, zoo langh de werelt duurt.

Daar is noch een vermaart Vasten onder de *Heydenen*, genaamt *Masaupasa*. *Masa*, beduyd een Maant, en *upada* (in't *Samoscrad* of hoogh *Malabaars*) een Vasten, en dit is het alderheylighste Vasten. De gene die vasten zal op den laatsten dagh van October, na dat hy sich zal hebben gewasschen, en een schoon kleedt aangedaan, en de *Pagode Vistnum* toege-eygent, bezicht, en den volgenden dagh, (zijnde den eerste van November,) na dat hy heel vroegh heeft opgestaan, en een schoon kleet aangedaan, gaat hy ront om dien Tempel hondert en een maal, de devootste duyzent en een maal, en dat moet hy doen alle de dagen van November en December, t'elkens in den ommegang stillekens zeggende zonder gehoort te kunnen werden, *Naraina Aqua namà*, 't welk de naam van *Vistnum* beduyd, tot hondert en een maal elke dagh, in alle die tijt niet anders etende als melk en vijgen: in die dagen mogen zy ook geen Vrouwen zien, noch yets anders doen en spreken dan van *Vistnum*, zingende veel liederen tot zijn lof; het jaar daar aan doet hy het zelve, beginnende van den eersten dagh van December tot den 10 Januarius, 40 geheele dagen vastende; en in't derde jaar vast hy van den eersten Januarius tot den 10 Februarius, en alzo doet hy gedurigh tot 12 jaren

toe, welke dan geëyndicht zijnde werden die 12 jaren tot een groot getal verdubbelt en gezegent, en dan bekomt de devotaris groote aflaten. Nopende dit rontom den Tempel gaan heeft zijn bedenken of de *Joden* mede niet rontom den Altaar hebben gegaan. *Psal.* 26 6. hebben wy het woort *אפנכר* van *פנכר* ront omgaan, *circum-ire*. Of hier van daan niet gekomen zijn de superstitieuse omgangen der Choren in 't Pausdom, en noch onder veele Gereformeerde, tot driemalen in tijden van Begraeffenissen: en of nu de gemene lieden zoo na by den Altaar mochten omgaan, als de Priesters, schijnt het tegendeel wel gelooflijk, maar ik laat dit alles in 't oordeel van den Lezer. Den geleerden *Coccejus* leyt het uyt voor een aandachtige en serieuze Godsdienstigheyt, om niet te wijken van des Heeren Altaar, zo de *Engelsche* Overzetters en Uytleggers gedrukt tot *Londen* A°. 1657. by *Evan Tyler*. En dus verre hebben wy gehandelt van de voornaamste Vasten der *Heydenen*, ook is my niet bekend dat'er eenige meer zijn, als alleen over den dooden, daar van zal gehandelt worden in de laatste Ceremonien.

Aangaande de maniere, en ceremonien van het trouwen, en de polygamie, hier van is wel yets aangeroot in de Beschrijvinge van *Ceylon*, hoe jong dat de Dochters en Jonghmans trouwen, en hoe de Bruylofts-feesten werden aangericht, en een yder in zijn geslachte blijft, en hoe gelijk *Rogierius* verhaalt, geen Huwelijk vast en bondig is, voor dat een snoerken of een taly aan des Bruyds hals is gebonden: maar hier valt nu noch yets byzonder te verhandelen, eerst voorby gaande de veelheit der vrouwen, welke de *Bramines* zoo veele mogen trouwen als zy willen, want dit van outs uyt haar gedachtenisboeken of *Poranen* blijkt, ja dat meer is, de voorbeelden van oude, leeren dat de *Braminen* vrouwen uyt vier geslachten hebben gehad, gelijk de *Levitien* in alle de Stammen mocht-

Huwelijken
der Brami-
nes hoe
aangefield.

ten trouwen : maar deze *Braminen* en *Heydenen* zijn in dezen flimmer als de *Makumetanen*, hoewel zy zelfs door 't licht der conscientie weten het beter te zijn, maar eene vrouwe te hebben, evenwel haar *Vedam* dat niet weygerende, 't welk ook met de eerste instelling des Huwelijks, en Gods gebodt over een komt, die de *Polygamia* in het N. Testament geenzins onder zijn volk zoude willen gedogen, *Mal. 2. 14.* daar by gebracht zijnde de plaats *Deut. 12. 8.* betoonende dat de staat des N. Testaments volmaakter moete zijn dan des O. Testaments, daar de Vaders door de hardigheyt harer herten wat aannamen, *Matth. 19. 7, 8, 9, 10, &c.*

Verscheide
ceremonien
voor het
trouwen, in
het trouwen,
en na
't zelve.

De ceremonien, welke de *Bramines* en de *Heydenen* in 't Huwelijken gebruyken, zijn van verscheide soorten, zommige gaan voor 't trouwen, d'andere geschieden in 't trouwen zelfs, de derde volgen. De eerste ceremonie is, dat zy gewoon zijn de Sterrekijkers te vragen de *conjunctie* der Planeten, ofte t'zamenvoeginge der Dwaal-sterren, de goede uure op welke de Bruyt best zal trouwen. Ten tweeden, vernemen zy of de Bruydegom mede in de voornoemde *conjunctie* is geboren, en op wat dagh van de Mane. Ten derden, roepen zy een *Bramine* haar Priester, welke alle dagen, tot vier toe, voor het voltrekken des Huwelijks offerhande doet, een weynigh Rijs met Boter en Eyeren verbrandende.

Als men nu Bruyt en Bruydegom t'zamen geeft, zoo zijn de *Heydenen* gewoon, voor eerst een Kaarsse aan te steken, en men zet een weynigh Rijs voor *Quenevady*, dien grooten en al-vratigen Elephant, daar voor henen van is gesproken, op dat hy de Bruyloft niet kome te beroeren, of te schande te maken: naderhandt hangt den Bruydegom de Bruyt een snoerken ofte een taly, daar wat gout aan hanght, om den hals, het welk dan een teken is datze nu verzeyt en verlooft is, en daarom noemen de *Malabaren* het huwelijk *Quitha*, 't welk te zeggen is een bindin-

ge, gelijk ook in der daat den huwelijken staat niet anders is: dit snoerken kan de vrouw breken na de doot van den Man, gelijk zy ook doet, en dat met recht zelfs na het getuygenisse van de heylige Waarheyt, *Rom. 7. 1, 2.* hier op vast zy dan 15 dagen. Als nu het Huwelijks-contract vast en bondigh gemaakt is, zoo houdt men bruylofts-feest, een yegelijk na zijn vermogen; men heeft terstont geen gemeenschap des vleeschs met malkander, maar wacht wel 8 of 10 dagen, tot dat'er een goede t'zamenvoegingh van de dwaal-sterren is, welke dan geschiedende, en zy een kleyn gebedt gedaan hebbende, zoo voltrekken zy verder het Huwelijk, staande buyten de kamer, niet ver van de poorte, welke half gesloten is, nevens den Priester die mede bidt voor de Getrouwde. Den volgenden dagh nemen zy een kleet, 't welk den Bruydegom en Bruyt elk aan een eynde vat, en gaan zoo in 't water vischen, en de visch die zy gevangen hebben, raken zy aan 't hoofd met een groote eerbiedigheyt, en die veel visch vanght, zal (na haar zeggen) veel Kinderen krijgen, maar die geen vanght, zal geen Kinderen bekomen: want zoo worden zy geleert van de Duyvels-konstenaars en Waarzeggers. De Maaghdom is by de *Bramine* geacht en veracht; geacht, want daarom nemen zy vroegh de jonge Dochters ten huwelijk, om wel van de Maaghdom verzekert te zijn: maar vyanden zijn zy van de maaghdom, dat is als een Dochter niet kan aan de Man geraken, 't welk een groote schande en verachtinge is, daarom heb ik dikmaals gezien dat zy veeltijts zullen zoeken by een te rapen en te schrapen, eenige aalmissen, om daar uyt een dote of huwelijks-goet voor de jonge Dochter te maken, om zoo te kunnen trouwen. De Koningen, die geen *Bramines* zijn, hebben niet een waarachtigh huwelijk, want haar vrouwen, die zy bekennen, zijn geen Koninginnen, maar Byzitten des Konings, die zy verwerpen als zy willen, ook zijn

zijn de Zoonen geen Erfgenamen des Rijks, noch hebben daar deel in, gelijk te vooren ook is aangewezen, maar zy gaan met haar Moeders als slaven, van welke men zeyt, *Partus sequitur ventrem. De vrucht volgt den buyk*. Ook hebben die kinderen geen Adel, noch eenige uyt-nementheydt van haar Vader den Koningh.

De Princeffen en de Susters des Koninghs trouwen op deze wijze: Als de tijt van het trouwen is, komt een Prince van een ander Koningrijk, doch hy vast eerst 15 dagen, en hy mach geensins met een geringh geslachte omgaan. De *Nairos* hebben mede geen zeker en vast Huwelijk, en haar Vrouwen worden *Parasceri* genaamt, dat is een Vrouw van veelen, doch eerst moet de Man haar, de tali die zy om den hals heeft, af doen. De *Braminen* doen ook veel moeyten en kosten om de Koeyen met Stieren te paren, als of zy haar eygen kinderen ten huwelijk gaven.

De *Heydenen* gebruyken ook de eeden, want als zy zullen zweeren gaan zy by de *Pagode*, zoo mosten de oude *Romeynen* ook zweeren in tegenwoordigheydt van haar Priesters: want die by *Janus* hadde gezworen zonder toetstaen en approbatie van de Magistraat en tegenwoordigheydt van de Priester, wierdt met de doot gestraft. Zoo doen de *Braminen* op *Choromandel*, een vaste eed voor de Priesters en 't Vuur. Zoo hielden die van *Athenen* geen eeden voor krachtigh, ten zy de zelve voor den Altaar gedaan wierden, en die van *Arcadien* zweerden niet als onder hare Offerhande. Deze *Heydenen* dan by de *Pagode* staande om te zweeren, gebruyken deze Ceremonie: Zy steken haar drie vingers, namentlijk de duym, den index of te wijzer die naast den duym staat, en den middel-vinger in een pot met zeer heete boter, dan nemen zy een blad dat zy in deze ziedende boter steken, en daar mede bewinden zy hard de drie voornoemde vingers,

na drie dagen verbindt men de vingers in tegenwoordigheydt van den Koning, ofte den Regent des Lants, en zoo zy bevinden dat de vingers zijn beschadight, werdt den Sweerder hardt gestraft, maar zoo den Sweerder onbeschadight blijft, zoo werdt zijn party gestraft. Een andere manier hebben deze *Heydenen* van zweeren, vry gevaarlijker als de eerste: want men laat den Sweerder door de Rivier gaan of zwemmen, de welke gelegen is tusschen *Cochin* en *Cranganor*, in deze zijn veel Krokodillen, en indien den Sweerder onbeschadight blijft, zoo heeft hy een oprechten eedt gedaan, anders werdt hy van den Krokodil verslonden.

In *Canara* belasten de Koningen van 't Landt in een pot eenige Slangen te doen, daar by doende een Limoen, en den Sweerder moet met zijn handt die daar uyt halen onbeschadight, of hy zweert vals. Alle deze manieren van eed-zweeringen zijn zeer gevaarlijk voor een Richter, om daar uyt te oordeelen, gelijk ook de twee-vechten ofte duellen, die in Vrankrijk eerst mede plaatsen hebben gehad. Deze *Heydenen* zweeren by den oppersten God *Ixora*, by de *Pagode*, daar in veel genaamde Christenen beschamende, die onnut, onnodigh, en dikmaals valsch zweeren, en dat by de Heyligen, of by Hemel en Aarde, of by de H. Sacramenten, &c. alles tegens de leere *J. Christi*: want den eed moet geschieden, *Jerem. 4. 2.* in gerechtigheydt, in gerichte, en in waarheydt, *1 Reg. 18. 10.* en zijn een eynde van alle tegen-spraak *προς τὸ ἀπὸ λόγιον*, *Hebr. 6. 6.* om de waarheydt te bevestigen; 2. Om een eynde van geschillen te maken. 3. Om de Menschen te verbinden, *2 Chron. 15. 15. Esd. 10. 5.* Dus kan den Lezer zien hoe de *Heydenen* werk maken van de eeden, hoewel zy verscheide manieren hebben, nochtans, alwaar het ook, gelijk de *Formosanen* doen, met breken van een stroyken, gelijk *D. Robertus Junius* certijds ver-

Drie by-
zondere
manieren
van eed-
zweeren.

vermaart Leeraar aldaar, naderhant tot *Delft* en *Amsterdam*, my wel vertelt heeft, en hier mede zullen wy dese zaak besluyten.

Alzoo dit Boek ten eynde loopt, zullen wy nu kortelyk yets verhandelen van de Ceremonien, die de *Heydenen* omtrent haar zieken en dooden aanwenden, en deze zijn drierley. Wat belanght de zieke, men zal hem niet moeyelyk vallen (gelijk men hier gewoon is) met veel bittere en onaangename dranken, latingen des bloets, klysters ofte purgatiën en spou-dranken, maar doen haar uyt vasten voor een goede tijdt, ja zomtijds langer als het wel betaamde. Men doet gebeden voor de Kranken, inzonderheyt denkt men voor een goede verhuysinge van zijn ziele. De Zieke moet gedurigh aan God gedenken, en zijn naam in de mont hebben, en zoo hy die nu onmachtigh is te noemen, doen het zijn vrienden voor hem, gelijk zy ook aalmissen voor hem doen, die met Gods naam in de mont sterft, meynen veele *Bramines* dat recht na den Hemel gaat. Als nu de *Heydenen* en *Braminen* al eenige medicynen genieten, zoo zijn de zelve van groene kruiden geprepareert, zacht laxerende, dan eet den Patient wat Saan om te verkoelen, drinkt een weynigh *Kansie* ofte Rijs met water gekookt, gebruykt wat *Saffraan*, *Gengber* en *Look*. De tweede Ceremonie raakt den stervenden, die nu de doot op de lippen heeft, zoo doet men ook gebeden, men gebruykt heyligh water zoo men het kan bekomen, gelijk boven is gesproken van de *Ganges*: want zy meynendat de stervende schrikkelijke Dienaars van den helschen Richter voor komen, die hem dikmaals uytermaten verbaast maken, zoo dat haar doot al mede een strijt en αγωνία is, dies bidden zy sterk na haar wijze, op dat een Dienaar van *Vishnum* haar uyt de klauwen van deze booze Geesten trekke. Van deze helsche Richter is ook te vooren gehandelt: zoo dat ook deze *Heydenen* van een

Richter weten, doch deze moet de Duyvel niet zijn, welke wel een aanklager is, *Apoc.* 2. 9. maar God is de Richter, *2 Cor.* 5. 10. gelijk dat de *Guzuratse Benjanen* wel weten en bekennen. De derde Ceremonie gaat over de Dooden en Overledene, welke na de oude Romeynsche wijze werde gewasschen:

Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit.

Ziet ook *Servius in l. 7. Æneidos.*

2. Zy bescheeren ook den baart van de doode. 3. Stoppen den mont met gewreve betel en kalk. 4. Winden hem in een kleetje. 5. Doen de oogen toe, alles na de wijze der *Joden*, de welke daar by deden het dekken des aangezichts. Hoe het verbranden der dooden toe gaat, heeft *D. Abrahamus Rogerius* wijdtloopigh in zijn *OpenDeure*, cap. 20. p. 95 beschreven, en kan het verbranden van den dooden Koningh in *Ceylon* gezien werden in onze Beschrijvinge van dat Eylandt. Veele *Heydenen* lichamen werden na de doot verbrandt, de Vrienden van den Overledenen betoonen ook tekenen van treurigheyt. Andere begraven de zelve buyten haar woonplaatsen en Steden, gelijk eertijts by die van *Athenen*, en by de *Romeynen*, na de Wet der 12 Tafelen, zoo dat zy de lichamen niet op den velde laten verrotten, of van de Honden laten op eeten, maar zware steenen op den Grave leggen, op dat de Jakhalzen en 't ongedierte die niet, verslinden zoude, zoo dat zy niet, gelijk andere Barbarische volkeren, haar *Canes Sepulchrales* houden, dat is, Honden om de Lijken op te eeten: maar achten het voor een groote oneer dat yemandt van Graf berooft is, gelijk het ook in waarheyt oneer en straffe is, *2 Chron.* 21. 20. want dat was der Tyrannen straf, Ἀταρα γὰρ οἱ νόμοι τοὺς ζώματά τ' τρεφόντων ὑπερορίζει. Zy vasten ook om des Overleden wille, bescheeren hayr en kop, en zoo den dooden is van Koninghlijken bloede, zoo moeten alle de Onderzaten haar bescheeren. De naast-bestaande van

De derde Ceremonie.

Drierley Ceremonien omtrent de zieken en dooden.

De tweede Ceremonie.

van den dooden blijven 15 dagen in huys, op de kuste van *Malabar*, slapen op d'Aarde op een mat; zy mogen ook haar Offerhande en Ceremonien niet doen, of in den Tempel gaan. Op den doot der Overledenen vasten de *Heydenen*, eten alleen op den middagh wat Rijs, van een Reyne buyten haar huys gekookt, ten zevensten dage komt een Barbier, de welke 't huys besprengt, en reynight haar Persoonen met pisse van de Koe en zijn melk, en als 15 dagen voorby zijn, zoo zullen de Vrienden van den Overledenen de asche van den verbranden dooden, en zijn beenderen in een mandeken verzamelen, en weenende werpen zy 't zelve in de Zee, wel wasschende en reynigende de plaats daar de Overledene verbrandt is, en daar planten zy een Vygeboom; terstont wasschen zy haar, en doen schoone kleederen aan, maar den Erfgenaam van den Overledenen blijft een geheel Jaar treurigh, zich onthoudende van Vleesch, Vis, Eyeren, Wijn, en Betel, welk laatste Vasten haar hard valt, want zy den Betel niet gaarn missen, welke zy zeggen de Mage goet te doen en te verwarmen. Voorts moet den Erfgenaam niet een hayr uyt hoofd of baart laten afsnijden, noch ook tot zijn Vrouwe genaken, alle dagen onderhoudt hy deze ceremonie, hy kookt een weynigh Rijs, en maakt daar van een ront balleken, en legt dat in een vyge-blad uyt-gespreyt op de aarde, buyten zijn huys, daar na neemt hy een stukje van een ander vyge-blad, en dat toe-vouwende, beelt hy hem in als of dat de persoon van de Overledene was, die daar komt om dat balleken Rijs te eten, dan zet hy noch een weynigh Rijs met wat Botter voor, en neemt die in beyde handen, en het aangezicht omdraeyende, beeldt hy hem in datze in des Overledenen mont gesteken wordt, en dan slaat men in beyde handen, en roept alzoo de Krayen, die met duyzenden op *Malabar* zijn, welke terstont komen aan vliegen, en ne-

Ceremonien
die de bloet-
verwanten
op des Over-
ledenen
doot ple-
gen.

men het balleken Rijs wech, en eten het op, en voorts 't geen den ingebeeldede doode in zijn mont heeft, en dit gedaan zijnde, mach den Erfgenaam wederom eten: maar zoo de Krayen dit zoo wel als het andere niet op eten, is het een quaat teken, en is deze Ceremonie van weynigh of geen nuttigheyt, op 't uyt-eynde van het rouw-jaar maakt den Erfgenaam een groote maaltijt, welke de Inwoonders *Chatta* noemen: maar men gebruikt dan ook geen Vleesch, Visc, noch Eyeren, dan nodight men niet de Armen, gelijk het wel betamelijk zoude zijn, maar alleen de Rijke, en zoo doet hy alle Jaar op den dag in welke de Vriendt des Erfgenaams is gestorven, alle Jaren latende die ceremonie van het voorzetten van eten voor den dooden &c voort gaan, 't welk een belacchelijke zake is. 't Is kennelijk dat by de *Joden* en alle Volkeren verscheyde manieren van treuren zijn geweest; zoo leeft men van Klaagh-vrouwen, van klaagh-liederen over *Saul* en *Jonathan*, over *Josia*; zoo ziet men dat *Jacob* rouwe bedreef over zijn zone *Joseph*, die hy meynde dat verscheurt was; zoo *Abraham* over *Sara*; *Israël* over *Moses* en *Aaron*; *Jacob* wierdt van *Joseph* betreure, en van de *Egyptenaren* 70 dagen, en doen men aan den Doorn-bosch quam over de *Jordane*, *Genes.* 50. 7. maakte men een rouwe van 7 dagen, zijnde de vermaarde zware rouwe der *Egyptenaren*. Zoo lezen wy dat *Jesus* zelfs *Lazari* doot beweent heeft; men kan van andere Volkeren en haar Ceremonien zoo in *Africa*, by *Dapperum*, van de *Moren* en andere Natien na zien verscheyde andere Schrijvers, maar zulke bespottelijke manieren vindt men weynigh als by deze *Heydenen*, die wonderlijk door Duyvels listigheyt zijn verleyt geworden, en byzonder in 't verbranden van de levendige Vrouwen met den dooden Man: want in *Madure*, een Stadt in *Pandi*, daar veel Volks in is, verbranden haar veel Vrouwen met de doode Mannen,

en als *Virapi Naigne* Heere van dat Landt quam te sterven, sprongen in de kuyl, welke met alle brandtbare stoffe, Boter en Oly &c. wel voorzien, onder 't geluyt van Pijpen en Trommelen 300 Vrouwen, welke alle met hem tot affche verbranden, zoodat op dien dagh de geheele naturefcheen ontaart en verbastert te zijn, werdende de droef heydt door de doot van den Heer veroorzaakt, door het barbarisch vernielen van zoo veel Schepzelen drie hondert maal verdubbelt. Dank zy Gode die ons uyt die duyfternisse geroepen heeft tot het wonderbaarlijk licht zijner genade, hoe erbarmelijk spreken deze Menschen haar zelve tegen, welke niets willen dooden dat leven ontfangen heeft, tot een Luys

en Vloye toe, en andere alle onredelijke Dieren, en geen werk maken zoo veel lichamen en zielen op eenen dagh te dooden. God geve dat zy eenmaal mogen komen tot de erkenfennisse der waarheyt, en ontwaaken mogen uyt de strikken des Sathans, onder welke zy gevangen zijn na zijnen wille, waar toe ook alle trouwe Leeraars moeten arbeyden, en in dezen hebben wy gedaan wat wy konden, verhoopende dat alle Godtzalige Overigheden den Leeraars de behulpzame handt krachtelijk zullen aan-bieden, ende zoo is van ons door Godts genade dit Werk (na dat hy ons uyt langhdurige ziekte heeft verlost, en weder volkomen gezont gemaakt) gebragt van 't begin tot het

E Y N D E.

Register van *Malabar en Choromandel.*

A

- A** *Bijsmer* Christenen, hun herkomst, leerstukken, ceremonien, &c. 136
 Doopen met vuur en water, befinjden haar kinderen, &c. 137
Achen, tijtel des Koninghs 23
Adams-brugh, een drooghte tusschen *Ceylon* en *Tutecorijn* 153
Adams Bergh, gedenkwaardige verhalings der superstitieuse bedevaarden en ceremonien tot dezen Bergh 153, 154
Aden van *Zoliman* ingenomen 67, 68. Den Koningh werd verraderlijk gewurgt.
Adriaan Roothaas belegert *Cochin* te water 116
Agaat-steen zijn eygenschap 167
Agra, Hooft- en Hof-plaatze van den grooten *Mogul* 19. Zelzaam voorval aldaar geschiet 20. Geleghenthey en sterkte dezer Stadt 21
Alfonfus Albuquerque, *Portugeesch* Generaal wint *Goa* met verdragh 71, 72. Houd zijne beloften getrouwelijk, eere van de Inwoonders hem aangedaan 72. Zijn handel in beroerten 73. Aan alle kanten met zwarigheyt bezet, zijn moet in de deerlijke toefstant der belegers, verover met 300 Mannen twee Kasteelen 74. Vertrekt van *Goa* *Ibid.* Belegert en overwint *Goa* andermaal 75
Scheyd Moren en Christenen in *Cochin* 114
Alucan Vooghd van *Mamud* breekt op van *Diu*, verhindert *Zoliman* den toevoer 55
Alvares d' Acunja na *Diu*, slaat eenige *Arabische* Schepen 65
Amadabath zijn gelegenthey, sterkte en handel 2
Ametbisfus zijn naam, gedaante en waardy 166
Amokspeelders, zoek *Nairos*
Anchediva een Eylandt, zijn gelegenthey, door den *Portugees* gesterkt 97. Belegert door *Sabaius* 98. De sterkte afgebroken *Ibid.*
Antonio Noronha voor *Goa* 72. Sterft aan een quetzure 75
Anthony Saldania overrompelt *Goga* 46
Armeniers Christenen, hun geslachte, kerkelijke regeringe, deylen de Kinderen 't Avontmaal toe 137

B

- B** *Adur* Koningh van *Cambaja*, zijn ontfeltenis over *Damans* ondergah 49. Maakt vrede met de *Portugezen*, zijn groote macht, oorlogsgereetschap, hy trekt na *Citor*, rampzalige ondergah van die Stadt, *Badur* tweemaal geslagen, vlucht na *Diu*, zoekt hulp van den *Turk* en *Portugees* 49. Krijght berouw van den *Portugees* te hebben ontboden 50. Bouwt een Sterkte tegen haar, zoekt haar met list te overvallen, komt aan *Nonni* boord en werd verraderlijk omgebragt 51
Batala waar gelegen, is den *Portugees* chijsbaar, weygert de contributie, werd gedwongen.
Bazaim door *Nonnius d' Acunba* verover 47. Gede-demolieert 48
Betel een Eylant, door de *Portugezen* verrast 44. De Oversten verzoeken met zak en pak uyt te trekken, werd geweygert, haar wrede en gedenkwaardige wanhoop, werden t'onder gebragt, zeldzame daad van een *Moor* 45. Getal der dooden en gequetsten.
Bezoar-steen zijn gedaante, waarde, kracht en proeve 100, 169, 170
Bloet-steen zijn naam en krachten 167
Bombaim, Stadt in het *Visapoursche* Rijk 70
Brieven van den grooten *Mogul* voor de *Nederlanders* 3
Joan van Teylingen aan *Gerardo Pelgrim* en *Pieter Ruttens* 3, 4. &c. *Hollanders* aan den *Mogul*, en zijn antwoord 6 tot 12. *Antonio van Diemen* aan den onder-Koningh 89. *Joannes Kruyf* aan den *Autheur* 119. Den Koningh *Don Jean* aan d'*Ca-*

stro 147. zeker *Hollandisch* Opper-hoofd aan de Oost-Indie-vaarders 173 &c.
Brodera Stad in *Hindostan* 14
Brotchia hoe en waar gelegen, heeft een voortreffelijke Rivier, heeft eertijts wijdtluftigh gebied gehad 14

C

- C** *Alechut* zijn gelegenthey, gebiedt, en grenzen 104. *Portugezen* aldaar schandelijk vermoort, en hun Logie verbrant 108
Caleoulang zijne gelegenthey 143
Caleture zijne gelegenthey
Camaltan, Velt-overfte van *Hidaltan*, komt voor *Goa*, brengt zijn Ruytery en Voet-volk over de Revier 73
Cambaja, zijn gelegentheydt, grens-palen, koopmanschappen 2 Beschrijvingh der Hoofstads *Cambaja* *Ibid.*
Cananor, zijn gelegenthey, bestieringh en handel &c. 101. Het Kasteel door wien gebouwt *Ibid.* wert van de *Malabaren* belegerd, en waarom, Put van *Cananor* gedempt, tot een Sterkte gemaakt, dapperheydt van den Castiliaan *Cuadalajara* 102
Brandt in der *Portugezen* Sterkte, wonderlijke spijzingh, groothey van het Leger der *Barbaren*, zeker *Malabaar* openbaart de *Portugezen* veel geheymenissen, den vyandt afgeslagen, de Stadt komt in de macht der *Nederlanders*, gelegenthey der sterkte 103. Hoe langh van de *Portugezen* bezeten 104
Carcal zijn gelegenthey 156
Carnatica zijn gelegenthey en heerschappy 160
Castro Onder-Koningh van *Goa*, komt met ontzet in *Diu* 65. Vernielt de geheele macht der *Mabumetanen*, en drijftze van het Eylandt, doet den Koningh van *Portugaal* de overwinninge en de namen der dapperste Mannen weten 66
Chengier zijn gelegentheydt, groothey, sterkte, heerlijke gebouwen, treffelijke fonteynen, tanken, lufthoven &c. 157
Cochin zijn beginzel 114. Stant en gelegenthey, gevaarlijkhey in de mont der Reviere, ongezontheit, vermakelijkhey, overvloed van visch, gebouwen 115. *Malabaarsch* *Cochin*, aankomst der *Hollanders*, hun strijd met de *Nairos*, zware slag in de Pagode, de Koninginne gevangen 116. *Nederlanders* geslagen, hun schaarshey, breken de Belegeringh op 117. De Stadt andermaal belegerd, en met verdragh ingenomen 120. Dank-Predikatie aldaar gedaan 121. Des zelfs nootzakelijkhey 122. Het Contract nauwkeurigh onderhouden, de Stadt tot een beknopte Vestingh gemaakt, Verbont met de naburige Koningen, hoe langh *Cochin* van de *Portugezen* is bezeten *Ibid.*
Roomsch Bisschop binnen *Cochin* aan de *St. Thomas* Christenen 123. Zijn mede gebrachte Bulle 124
Colderon zijn gelegenthey
Copthi, *Aegyptische* Christenen, zijn meest Euty-chianen 136
Coulang zijn grenzen, de Stadt van wien gebouwt, gezonde lucht en wa'er 143. *Portugeesch* *Dominicaner* bekeert aldaar vele Heydenen 144. De Stadt door de *Hollanders* gewonnen *Ibid.* Vervaarlijke storm de *Nederlandische* Schepen overkomen 145
Crauganor zijn gelegenthey en sterkte 111. Van de *Hollanders* belegerd, bestormt, geeft zich op billike voorwaarden op 112. Was eertijts een Aartsbisdum *Ibid.* Veel *S. Thomas* Christenen, Kerken en Conventen der *Jesuiten*, yver der *Roomsche* omtrent deze Christenen, Collegie van *Chanotte*, *Roomsche* Drukkery van Oostersche Talen 113
Cyrrill Patriarch van *Konstantinopolen*, zijn gelijkformighey met de Leere *Calvini* 141

(A a)

Dabul

Register van Malabar en Choromandel.

D

D *Abul* zijne gelegenthey, versterkt door *Sabajns*, slag voor deze Stadt tusschen de *Turken* en *Portugezen*, waar in de laatste triumpheren 69
Daman, door *Martinus Alphonsus Zoza* vermeerstert, gelegenthey van die Stadt 48. Die tot de gront geslecht wert 48
Decan, zijn eynd-palen 70
Deensch Fort, zoekt *Trangebar*
Diamanten haar naam, tekenen van hare schoonhey 163. Zoorten, manieren om die te waarden 164
Diu, zijn naam en gelegenthey 35. *Fazy* een Sarmatier heeft aldaar het opperste gezagh 36. Zoekt *Fazy*. De Haven van *Diu* door *Franciscus d'Almeyda* ingenomen 40. *Mustafa* en *Sopbar* met ontzet van *Aden*, monsterringh der geheele bezettingh van *Diu* 45. Wanneer de Stadt door de *Portugezen* is gebouwt 49. Dagen versterkt, en bezet 50. Het geheele Eylandt door haar verover 53. Te water en te lande van *Zoliman* beleget, groot gevecht tusschen hem en de *Portugezen*, dapperhey der belegerde Mannen, Vrouwen en Kinderen, krijgen ontzet, en werden wonderlijk verloft 56
Mamud voor *Diu*, doet den mortier gebruyken 61
Die van binnen maken een muur tegen de bresse 62
Turken stellen een Vast- en Bede-dagh in tot den storm 164. Die 6 uren duurde, en van de *Portugezen* mannelijk wert afgeslagen 63. Een Mijl der *Turken* vernielt 1000 *Portugezen*, gelijk het opspringen van *S. Thomas* Tooren 300 *Turken*, toevoer van *Goa*, baldadigh morren der Zoldaten tegen *Mascarenhas* 164. Byzondere stoutighey, en aart der *Portugezen*, zachtmoedighey van *Mascarenhas*, zijn treffelijke redenen 64. Quaden uytflagh van der Zoldaten ongehoorzame hoogmoet 65. De *Castro* komt met ontzet 164. Vernielt de geheele macht der *Mahumethanen*, schrikkelijk moorden in de Stadt, en groote buyt 66. Verlies van wederzijds volk 67

E

E *Smerauden*, haar naam, gestalte, kracht in de medecijne, waardeeringe 165
Essaye roode katoen verwe, zijn proeve 160

F

F *Ormosa* of *Tajouan*, door de *Chinezen* overrompelt 119
Franciscus d'Almeyda verover *Dabul*, *Diu* en *Panane* 40, 69. Vertrekt na *Cochin* 42. Krijght geschil met *Albuquerque*, zijn jammerlijke dood 43
Bouwt het Kasteel by *Cananor* 101
Franciscus Goveanus ongemene dapperhey 55
Franciscus Xavier waar gestorven, wonderen van een doodt lichaam, binnen *Malacca* gebracht 76
zijn lof by het volk, yver in zijn tocht na *Japan* 77
vertrekt derwaarts, leert het ABC 78. Zijne uytstekende gaven 164

G

G *Anges* de vermaarde Reviere, zijn oorsprong 186
zijn springh-bron en begin 187. Zijn hoogachtingh by veele Volkeren 188. Superstitieuze wasschingen 164
Garzias Noronja komt in stede van *Nonnius d'Acunba* met 11 Schepen en 7000 krijgers, het Schip *Pallaca* vermist, aanmerkelijk voorval 57. Verdraagt met *Mamud* 58
Georgianen, hun woonplaatsen, herkomst en naam 135
Goa, Hoofdstadt van *Portugaalsch Indiën*, zijne gelegenthey, wert van *Albuquerque* gewonnen 71
hernomen van de *Mooren* 72. Belegert door *Al-*

buquerque 73. En verover 75. Schrikkelijke nederlaagh der *Mooren* 75. *Goa* wert een Aarts-bisd, met veele Kerken bebouwt, aanwas van het Christendom aldaar 76. Aanwas des koophandels, volkeren die deze Stadt bewoonen, markt-dagen, zeden der *Portugezen* 79. Hun hoogmoet, nauwe wacht op haar Vrouwen 80
Hoe de Bhare van *Goa* is te bezetten, de E. Compagnie niet genegen om *Goa* te vermeersteren 83
Portugeische Gezanten in *Goa* treffelijk ingehaalt, haar credentie-brief, staat en ouderdom, hun verschijning in den Raadt en handeling 84, 85, &c.
Goga, Stadt in *Hindostan* 14. Door *Anthony Saldania* overrompelt 46
Granaatsteen, zijn naam, gedaante en kracht 167
Griekische Christenen in het Oosten 135

H

H *Artensteen*, hoe en waar hy groeyt, zijn krachten 17, 80
Hendrik Gluwink verraderlijk vermoordt.
Hendrik Meneses slaat 3000 *Malabaren*, verbrandt *Coulette* 110
Hendrik van Rhede neemt de Koninginne van *Cochin* gevangen 116
Hidalcanzoon van *Sabajus* trekt na *Goa*, schrik en ontfelstentis in de Stadt, *Mooren*, *Heydenen*, ja *Portugezen* vallen hem toe 73. Zijn schrik voor *Albuquerque*.
Hocenus Perziaansch Overste, maakt een verbondt met *Fazy*, slaat tegen *Laurentius d'Almeyda* *Portugeesch* Generaal 38. Zijn Zee-slag met *Nonnius*, waar in hy de nederlaagh krijgt en vlucht na *Camabaja* 41
Hyacinthen, haar naam, waardye en kracht 166

I

I *Acob Lety* verbrand een *Turkx* Schip 60
Jacobus Sylveira plunderd *Diu* 47. Breydt zich tegen *Zoliman*, moedight zijn volk aan 55. Verbrant en berooft *Mangalor* 99
Jacobiten, hun herkomst, woonplaatze en ceremonien 136
Jaspis, zijn naam, zoorten, krachten en waardye 167
Fazy en Sarmatier, Vorst van *Diu*, zijn opkomst 36
maakt een verbondt met *Hocenus Perziaansch* Overste 37. Komt *Hocenus* te hulp, ontwijkt *d'Almeyda* 38. Slaat met *Hocenus* tegen *Nonnius*, wert t'ondergebracht, en zijn groot Schip verover 41
Maakt vrede met den *Portugeesch* 42. Staat haar tegen in het bouwen der Sterkte op *Diu*, zijn geveynsthey van den *Portugeesch* gemerkt, hy sterkt *Diu*.
Indiën, zijn bepalingh, des Autheurs bestek in de Beschrijvingh des zelfs 1
Indigo, waar die valt, hoe gewonnen en verza, melt 170. Teken van zijn deught, zoorten 171
proeven 172
Indus de Revier, waarom zoo genaamt 2
Inquisitie, by wat gelegenthey in *Indiën* aangestelt 115
Joan Lima, *Portugeesch* Overste, zijn dapperhey 109
Joden booshey binnen *Cochin* 115
Isbrant Godskens beleget *Cochin* te water 116

L

L *Aurenço Tavora*, Gouverneur van *Bazaim*, slaat het volk van *Mamud* 59
Laurentius d'Almeyda slaat *Hocenus* den *Perziaan* 37
Wert tweemaal gequetst, groothey, getal, en Mannen van de Barbarische Vloot 38. *Fazy* tot hun hulp gekomen, ontwijkt den strijd, *d'Almeydas* Schip wert lek, en van hem verlaten 164
Dappere aanspraak aan zijn volk, wert zwaarlijk ge-

Register van Malabar en Choromandel.

gequett, moedicht zijne makkers 39. Twee zeldzame Helde-daden *Ibidem.* d'Almeydas Schip van de *Mahomethanen* ingenomen *Ibid.* Getal der dooden en gequett 40
Laurens de Britto, roemruchtigh *Portugeesch* Overfte 101
Lupius Zoza, Gouverneur van *Diu* 59

M.

M *Adraspatam*, zijne gelegenthey 159
Mahadabath, Stadt in *Hindostan* 15
Mahomet, zijn af- en op-komst 26, 27. Reyse na den Hemel, en ontmoetingh *Ibid.* Wie eerst in hem geloofden 28. Ongerijmde Leere des Alkoraans *Ibid.* *Mahomethanen* waffchinge, Sabbath, Kercken, en Religieusen 29. Hun gevoelen van het jongste Oordeel, Opstandinge der Dooden, en Paradijs 30. Hunne gewaande zaligheydt, stukken die zy neerstigh onderhouden, wijn en dobbelsteenen verboden 31. *Mahometanen*, sterke drijvers der Prædestinatie, hun zeden, Huwelijken 32. Ceremonien daar omtrent gebruykelijk 33. Zijn zeer onkuys, echter vyanden van Bloed-schande *Ibid.* Hun spijs, huysen, meubelen, kleedingh en begraaffenis 34, 35
Malabar, zijne gelegenthey en grenzen, door wien geregeert, zayzoenen, vruchten 99. Koopmanschappen 100. Wonderlijke Wetten aangaande erffenissen en successie 104
Mamud, wert Koningh van *Cambaja*, Bestiëders zijner minderjarighey, verdrijven de *Portugezen* uyt *Diu* 54. Maakt vrede met *Garcias Noronja*, hiet de omleggende Koningen op tegen den *Portugees* 59. Komt met groote macht voor *Diu* 61
Mangalor, zijne gelegenthey, door *Sylveira* verbrandt 99
Maroniten, Christenen, hun herkomst, woonplaatze, leerstukken, ceremonien, enz. 138
Martome, een Syrier, reformeert de *S. Thomas* Christenen 134
Martinus Alphonsus Zoza, vermeerstert en slecht *Daman* 48
Mascarenhas, *Portugeesch* Gouverneur, ondekt de list van *Sofar*, zend de weerloozen uyt *Diu* 59. Wakkeren aanspraak tot zijn volk 60. Doet door Swemmers de macht van *Mamud* bespieden 61. Zijne dapperhey in den storm van *Mamud* op *Diu* 63. Wert qualijk van de Soldaten bejgent, zijn zachtmoedighey 64. Zijn oneenighey met *Sampaja* 111
Masulipatnam, zijn gelegenthey, sterke, groothey, gebouwen, Inwoonders, voortreffelike handel enz. 161, 162
Mocha, Stadt in *Arabien*, zijn gelegenthey en opkomst 17. Tollen, Caravanen en Pelgrims over *Mocha* 18. Hoe veel deze Stadt den grooten *Turk* jaarlijks opbrenght, anker-geldt *Ibid.*
Mogol, zijn afkomst, krijgsmacht, Elephanten, feesten 21. Wert in een gouden schaal gewogen, twee andere feesten 22. Zijn tijtels 23. Spraak, praght, voornaamste Hovelingen, Schar-kamers 25. Godsdienst 26

N.

N *Airos*, Indische Edelen, dapper van de *Hollanders* geslagen 116. Wederstaan hun voor *Coulang* 144. Haar staat, geslacht, oeffeningh, srijdtbaarheydt en opvoedingh *ibid.* Zijn felle Amok-speelders, dulle krijgers, de grootste vyanden der Christenen 145
Nayk van *Tanjouwer*, belegert *Nagapatnam* 156 onthaalt de *Hollanders* koninghlijk veertien dagen langh 158. Zijn aart, aanzienlijke handel *ibid.*
Negnapatan, *Nagapatnam*, zijn gelegenthey, door de *Hollanders* veroverd, heete Land-winden, de Kerke door den Auteur gereformeert, Doop en Avondmaal bedient 155. De Stadt door den

Nayk belegert 156. Drie *Nayken* in *Carnatica* 160
Nicolao Gonzalvo, *Portugeesch* Overfte, verschalkt de *Turken* 66
Nieren-sfeen, zijn eygenschap en krachten 168
Nizamaluk, Overfte van *Chaul*, handelt den *Portugeesch* vriendelijk 37
Nonnius d'Acunha trekt na *Diu*, vergadert zijn macht te *Chaul*, komt te *Dabul*, overrompelt het Eyland *Betel* 44. Komt voor *Diu*, wert hard beschooten, doet weynigh voordeel, zijn groote stukken bersten, trekt onverrichter zaken na *Betel* 46. Trekt na *Bazaim*, slaat de *Mahomethanen*, overwint *Bazaim*, en bekومت groote buyt 47. Trekt na *Diu*, veynst zich ziek, *Sultan Badur*, en *Zoza* aan zijn boort, beyde verraderlijk omgebracht, des *Sultans* Dienaar treft met 18 pijlen gelijk getal *Portugezen* 51. Neemt *Sofar* gevangen en onderhout hem eerlijk 53. Zent ontzet na *Diu*, verschalkt den *Turk* 56. Trekt op reyze na *Portugal* 58
Nonnius Vaseus Pereira, *Portugeesch* Overfte slaat de Vlooten van *Jazy* en *Hocenus* 41

O.

O *Troman Turks* Keyzer, zend een groote Vloot tegen de *Portugezen* 54

P.

P *Adden-sfeen*, zijn gedaante kracht en proeve 169
Paliacatte, zijn gelegenthey, sterke, Reede enz. 159
Panane, zijn gelegenthey, aankomst der *Hollanders* 104. Wert door den *Zamorijn* versterkt, van de *Portugezen* bestormt, dappere daden in dit gevecht 107. De Kasteelen afgebroken, dooden en gequett 107
Parruas, Christenen in *Trevancor*, werden door *Xavier* tot het Christen geloove gebracht, verdrijven de *Mooren*, zijn Meesters in de Paarl-visschery 146
Hun verval, yver des Konings van *Portugal* omtrent de Christen zake, zijn Brief aan den onder-Koningh tot voorstant der *Parruas* 147. enz. Hun yver tot de Roomsche ceremonien 150. Vlijt des Auteurs, en *Fereira d'Almeyda*, tot haar bekeeringh *Ibid.* Haar superstitie omtrent het Paarl-duyken 151
Penna, zijn gelegenthey 160
Percatti of *Porca*, een Koninghrijk, zijn gelegenthey en bestieringh, handelingh met de *Nederlanders* 142. *Engelsche* Logie, des Konings staat, oorloghs macht enz. 143
Petapouli, zijn gelegenthey, Reede, handel, enz. 161
Pierre du Pon, beklimt het Bolwerk van *Cochin*
Pieter Capral, wreekt de moort zijner Lants-luyden binnen *Calechut* 108
Portugezen, haar verwonderlijke dapperhey 39. Winnen de Haven van *Diu* 40. Slaan de *Barbaren*, hun schaarze toefant 41. Voeren grooten buyt, en zegetekenen na *Portugal* 42. Maken vrede met *Jazy* *ibid.* Vermeesteren geheel *Diu* 53. Werden verdreven 54. Slaan de *Turken* 56. Werden wonderlijk verlost, haar groote dapperhey *ibid.* Hun bedorven en zwakken toefant in *Indiën* 59. Staan een Storm van 6 uren manmoedigh tegen 63
Een Mijn doet hunner 100 sneuvelen *ibid.* Vallen de Heydenen toe voor *Goa* 73. Binnen *Calechut* schandelijk vermoort 108. Winnen *Panane* *ibid.* Werden vermoort in *Coulang* 144
Porto Nuovo, zijn gelegenthey en handel 157
Protest tegen den Grave van *Aveiras* 91

R.

R *Ammanakoyel*, een Eylandt zijn gelegenthey 153
Rijke Pagode en sterke *ibid.*
Ratificatie van het tien-jarigh bestant op *Batavia* 90
(A 2 2) *Rhe*

Register van Malabar en Choromandel.

Rkoterik, Dominicaner Monnik, bekeert de Heydenen in *Koulang* 144
Robijnen, haar naam, zoorten, waarderingh 164
Ropis, *Zuratsche* munt, zijn waarde 13
Rumecan, Zoon van *Sofar*, zijn dapperheyt 62, 66
 zijn doot *Ibid.*
Rumopolis, waarom zoo genaamt, en van wie gestigt 53. Verlaten van *Patieco* 56
Rijklof van Goens, Velt-overste voor *Cochin*, zijn onvertzaaghtheyt 117. Wert afgeslagen, breekt de belegeringh op *Ibid.* Zijn voorzichtig beleyt in den aftocht *Ibid.* Belegert *Cochin* andermaal 120 en bemachtigt de Stadt onder verdragh *Ibid.*

S

S Abajus versterkt *Dabul* 69. Zijn doot 71
Sampajo, zijn oneenigheyt mer *Mascarenhas* 111
Saphier, zijn naam 165. Verscheyde zoorten, waardy, &c. 166
Sardonix, zijn naam en waardy 167
Slangensteen, hoe hy groeyt, zijn eygenschap, zoorten en krachten 168. Geonterfeyte steen *Ibid.*
Sofar van *Noronja* gevangen, en eerlijk onderhouden 53. Hiert de naburige Koningen tegen de *Portugezen* op, zijn groote geveynstheyt 59. Die uytbreekt, zijn werken tegen *Diu*, breekt de belegeringh op 60. Doorschooten 62
Syrische Christenen 135

T

TEè, hoe en waar die groeyt 182. Maniere om die te zieden, zijn kracht, smaak, eygenschap, zoorten 183. Gebruyk en misbruyk des zelfs, proeve van zijne deught 184
Tegnapatam, zijn gelegentheyt 157
Termapatam, zijn gelegentheyt 161
Tewver, Heer van *Rammanakoyel*, zijn gebiet 153
St. Thomas Christenen, hare menighte in *Cranganor* 112. Roomsche bisschop aan hun afgezonden met een bulle binnen *Cochin* 123. Verscheyde reyzen van *St. Thomas* den Apostel 131. Zijn Pilaar op *Koulang*, wonderwerken, martelingh en doot, kruyce uyt zijn bloet &c. 132. *S. Thomas* Christenen hebben hun geloove niet van den Roomschen stoel, vereeren *Vasco de Gama* 133 worden zeer verbaftert, door *Martome* den Zyrier herstelt 134. Werden met de ketterye *Nestorii* besmet *Ibid.* Landtschappen van hun bewoont 135 Hun gevoelen en ceremonien *Ibid.*
Timoia doet grooten dienst aan de *Portugezen* omtrent *Goa* 71, 72
Tirepoplier, zijn gelegentheyt, sterkte, Logie der *Nederlanders*, pagode &c. 157
Trangebar, *Deensche* Sterkte, zijn gelegentheyt en handel 156
Trevancor, waar gelegen, van wie bewoont, zijn door *Xavier* tot *Christus* bekeert 146
Trinilivaes, zijn gelegentheyt 157

Tutecorijn, zijn gelegentheyt, door de *Hollanders* gewonnen 150. Is een onbemuint Vlek, Opperhoofden aldaar gelegen 151

V

Vasco de Gama komt in *Calecut*, zijn onthaal en handeligh by den *Zamorijn* 105. Wert be-laaght door de *Mooren*, vertrekt heymelijk 106 Bekomt een Brief van den *Zamorijn*, Vreemde ontmoetingh van zijn Volk 107
Verdrag tusschen de *Hollanders* en *Portugezen* 93 &c.
Verkensteen, waar die groeyt, zijn krachten 169
Visapour een Koninghrijk, zijn gelegentheyt, heerschappy, macht van gescht, revieren en Koninglijk Paleys 70. Den Koningh tracht *Goa* te bezetten 80

W

Wingurla, zijn gelegentheyt 71

Z

Zamorijn Koningh van *Calecut*, helpt die van *Cananor* 102. Geslagen 103. Zijn handeligh met *Vasco de Gama* 105, 106. Versterkt *Pannane* 107. Maakt een verbont met de *Hollanders* 108. Belegert de *Portugeische* Sterkte, kloekheyt van *Don Jan Lima* 109. Maakt vrede met den *Portugeesch* 110
Zeeslag tusschen *Laurentius d'Almeyda* en *Hocenus* 39
Nonnius Hocenus en *Razy* 41
Ziam, tijtel des Koninghs 24
Zoliman van *Peloponesus*, Overste van *Egypten*, trekt met een groote Vloot na *Diu* 54. Zet een gedeelte van zijn Vloot te landt, door de *Portugezen* geslagen, wijkt na *Madrafuba*, zijn oorloghs-vonden 55. Belegert *Diu* te water en te lande 56 Hard gevecht tusschen de *Turken* en *Portugezen*, vlucht der zelve *Ibid.* *Zoliman* voor *Aden* 67 Neemt de Stadt verraderlijk in, doet den Koning op zijn Schip verworgen, des zelfs laatste dappere reden 69
Zoza, verraderlijk omgebracht 51
Zuratie, zijn gelegentheyt, twist van de Dienaars der *Ed. Compagnie* met de *Tollenaars*, des *Moguls* firman tot redres der zelve 3. Ordre van den Heer *Joan van Teylingzen* 3, 4, 5, 6. Den handel hervat, en tot contentement der *Hollanders* uytgevallen 12. *Chom* van *Zuhali*, de reede voor *Zuratte* *Ibid.* Aanwas van de Stadt door den handel van velerhande Volkeren 13. En van *Zuratters* op 't roode Meyr, *Achin*, *Tanassery*, *Queda* en andere *Ibid.* *Confideratien* omtrent den handel 15 Eerste Christen Schip uyt *Zuratta* na *Hollandt* *Ibid.* tweede, derde, vierde en vijfde 16. Gewichtigheyt van den *Zuratschen* handel *Ibid.* Hoe en op wat wijze met de Inwoonders om te gaan *Ibid.* Groote vaart, retouren, brand-hout en water zwaarlijk te bekomen 19

Register van CEYLON.

A

A *Dam Westervold* bekomt een Brief van *Raja Singa* 49. Slaat de *Portugezen* in de *Bhare van Goa*. 50
Adriaan Roothaas slaat de *Portugeesche* Vloot in de *Bhare van Goa* 157
Adriaan van der Meyden, komt in stede van d'Heer *Hulft* 109
Analativa of *Donna Klara* een Eyland, zijne gelegentheyd 172
Andreas Furtado neemt *Kandy* met verrassching in, maakt *Don Philippo* Koningh 5
Angretotte door de *Portugezen* ingenomen 144
Antonio de Souza Coutinho, *Portugeesch* Gouverneur van *Columbo*, toont zijne manhaftigheyt omtrent het op-eyschen van zijn Sterkte 70, 112. Begint te parlementeeren 122 Slaat eenige Articulen voor 123 Ratificeert het Contract, en trekt uyt *Columbo* 127. Zijn zorgh en wakkerheyt in de Belegeringh 100
Antonio Mendes d'Aranha Groot Hopman met den Heer *Hulft* by den Keyzer 106. Gequett voor *Manaar*

B.

B *Atecalo* door de *Hollanders* belegerd en ingenomen 55. zijne gelegentheyd 56. Gefortificeerd door de *Portugezen* * 2. B
Beligamme Provincie van *Jaffanapatnam* 161. Kerken daar onder gelegen *Ibid.* enz.
Bellales Inwoonders van *Jaffanapatnam*, haar dracht en erneeringh 176. Maniere van dorfschen, boter maken 177. Haar handelings met het Vee, wanneer zy trouwen 178. Met wat Ceremonien, haar Bruyloften 183
Bramines hare hoedanigheden 178. Groote inbeeldingh van Geslacht 179. Dwalingh nopende de scheppinge der werelt, in de verhuysinge der zielen *Ibid* Dit gevoelen wederlegt 180 enz. Oudheyt van het zelve *Ibid* Hoe en wanneer en met wat Ceremonien de *Bramines* trouwen 183
Brieven van de Hoog. Mog. Heeren Staten Generaal en den Prince *Maurits* aan den Keyzer van *Ceylon* 24, 25. Des Keyzers aan *Karel Reyniersz.* over en weder 46, 47, 49. Van *Adam Westervold* aan *Raja Singa* 53. Van *Antonio de Souza Coutinho* aan *Gaspar Figeiro* 65. Van den Keyzer aan den Heer Directeur *Hulft* 69, 74. Van *Antonio Ammeral de Meneses*, en andere aan *Antonio de Souza Coutinho* 76, 77. Van een Spion uyt *Goa* na *Wingurla* 82. Van den Keyzer aan den Veldheer 83, 84. Van den Veldheer aan de Belegerde 85. Van den Keyzer aan den Veldheer 86
Des Gouverneurs en voornamen Burgers van *Columbo* aan *Raja Singa* 93. Uyt het Leger na *Columbo* 96. Van den Keyzer ende den Heer *Hulft* 100, 102. Van *Raja Singa* aan d'Heer van der *Meyde* 110, 111. Van dito Heer aan den Gouverneur van *Columbo*, en zijn antwoord 112. Van *Raja Singa* aan de Heer van der *Meyde* 113. *Raja Singa* aan *Don Joao d'Acosta* 114. *Manoël Fonsequa* aan den Heer van der *Laan* 115. *Severijn Dolander* uyt *Columbo*, en antwoord van d'Heer van der *Meyde* 117. *Raja Singa* aan den zelve 118, 119, 120. *Idem* aan de *Hollanders* 123. *Cingalezen* aan de *Hollanders* 126. d'Heer *Maatsuyker* aan den *Authcur* 175

C.

C *Aleture* zijn gelegentheyd 61. Van de *Hollanders* belegerd ende ingenoomen met verdragh 62, 63. Volk en Oversten daar uyt getrokken, veelerhande krijghs-tuygh daar in bevon-

den 64. Door des Koninghs *Lascarijns* belemmert 138. om gewichtige redenen van de *Hollanders* verlaten 145
Candy door de *Portugezen* bemachtigd 5. Verlaten 14. Weder belegerd 43. Overrompeld en verwoest.
Caradiva een Eyland zijne gelegentheyd 171
Carel Reyniersz. ontfanght een Brief van *Raja Singa* 47. Zijn Brief aan den Keyzer *Ibid*
Carreas volk op *Jaffanapatnam*, Visschers 185
Caspar Figeiro van de *Hollanders* geslagen 65, 106. te *Columbo* slecht onthaald 67. Slaat *Raja Singas* Voor-troepen 146
Ceylon zijn gelegentheyd, grootheyt, Koninghrijken en Vorstendommen daar in begrepen, Rivieren, vruchtbaarheid, enz. fol. 1. Eerst opgedaan door de *Chinezen*, aankomst der *Portugezen* 2. *Raja Singa* tegen haar te velde, belegerd *Columbo*, werd afgeslagen, verjaaght den wetigen Keyzer *Mahadasiyn* 3. Natuurlijke Historie van *Ceylon* 191. Pagoden en Kloosters *Ibid.* Zeer hoghen Bedevaars-bergh: zoekt *Pico d'Adam*, Kloosters en Monnikken 191. Hare processien 192. Nature, dracht, inborst en Huwlijken der *Cingalezen* 193. Hare huyshoudingh en munte 194. Vruuchtbaarheden van *Ceylon*, beschrijving van den Kaneel-boom en het schillen des zelfs 194. Slangen-hout zijn smaak, en kracht, hoe in kennisse gekomen 196. Gevoeligen Boom 197. Elephanten overvloedigheyt, zeldzaam voorval van een der zelve *Ibid.* Hoe men de zelve tam maakt 198. Paarden, Buffels, Tygers en Beeren *Ibid.* Jakhalzen haar gestalte en aard 199. Gevogelte, slimmige Krayen, Kuyken-dieven, Nacht uylen *Ibid.* Visschen, Crocodillen, Zee-varkens, Slangen 200 Remedie tegen der zelve beet 101, 102. Slangen-steen zijne werkinge 102. Edele gesteenten, Zee-gewassen, amber zijne zoorte en hoe te kennen 104
Cennuwieraat doorsteekt den Prince van *Ove*, trouwt met *Donna Catharina* 21, 22. Veroverd *Walane*, werd daar weder uyt geslagen 34, 35. Werd ziek 36. Vergaderd zijn Rijks-raad 37. Zend zijne Zoonen na *Kockecorle* 40 Verdelgd een heyr *Rebellen* 42. Zijn trouw tegen de *Hollanders* 43. Wil met zijn Stief-dochter trouwen *Ibid.* Zijn dood.
Chirvias een Geslacht op *Jaffanapatnam*, zijn Waterhaalders, Hout-kappers, en Palinkijn-dragers 184
Chittijs volk op *Jaffanapatnam*, Koopluyden 185
Cingalezen Inwoonders van *Ceylon* haar flauwhertigheyt 121. Verraderschen handel 126. Slaan met de *Hollanders* 139. Haar nature en inborst, dracht, Huwlijken 193. Huyshoudingh en munte 194. Geslagen van de *Portugezen* * 2. B
Columbo door d'Heer *Hulft* belegerd 66. Batterijen daar voor opgerecht 67. Werd heftig beschoten 68 Door een Trompetter opge-eyscht 70. Te Water en te Lande bestormt, dapperheyt van den Veldheer, Majoor van der *Laan*, *Melchior Schoonenbeek*, en andere Oversten 72. Ongelukkigh succes van dezen storm, getal der dooden en gequettsten, de Maaght van *Enckhuysen* gezonken 73. Vervolg van het belegh; gebrek van leeft-tocht in *Columbo*, benauwde toestand der Belegerde 77, 78. *Portugezen* gebruyken een Mortier, maken palissaden in de gracht. bresse in de muur 79. Galdery vruchteloos aangevoert 80. Spion opgehangen *Ibid.* Men brengt tijdingen uyt *Goa*, *Choromandel*, en *Wingurla* 81. Twee Spions opgehangen 83. Overlopers, en geheele Troepen verhongerde komen uyt de Stad 84. *Hollandsch* Leger heftigh door de *Portugezen* beschooten 87. Groote menigte Swarten komen over en werden te rugh gedreven 88. Visschers komen over 89. *Lascarijns*, (A a 3)

Register van C E Y L O N.

Aratches en *Portugezen* vlugten uyt de Stad 90, 91.
Twee *Hollandfche* Soldaten lopen tot den Vyand over *Ibid.* Lofen alarm 93. Men fend Brieven in de Stad 95. Hard onweder in het Leger *Ibid.* Verscheide *Portugezen* komen over 97. Brieven van den Keyzer en Veld-heer 100. Gewapende *Lascarijns* komen over 101. Den Veldheer trekt op na den Keyser *Ibid.* Keert weder. Galdery in de brand 107. Den Veldheer gequetst, en gestorven 108 *Adrian van der Meyde* in zijn stede 109. *Portugefchen* Hopman komt over *Ibid.* Grooten hongre en elende der *Swarten* in *Columbo* 111. Besluit om de Stad te bestormen, uytgesteld 116. Nieuw toevoer en krijgers in het Leger 117. Acht Gevangens gewiffeld 118. Haar rapport 119. Het Bolwerk *S. Joan* besprongen 121. *S. Steven* met groot gevaar aangetast, veroverd, en behouden, werd *Victoria* genaamt 122. *Portugezen* trachten na verdragh *Ibid.* Articulen by haar voorgeslagen 123. Inhoud van het toegestane verdrag 125. Zijne Ratificatie en uyt-togt der *Portugezen* 127. Oudheyt en begin van *Columbo* 127. Aankomst der *Portugezen* 128. Slaan de *Mooren* *Ibid.* Zoekt voorts *Zoares*, *Lopes de Britto*, groot gevoel van geheel *Indiën* over *Columbos* onwinbaarheid 141. Reyze te Lande van *Jaffanapatnam* na *Columbo* 147
Contract tusschen den Keyzer en de *Hollanders* 26, 56. Door die van *Columbo* voorgeslagen 123. enz. Bellooten en toegestaan 125

D.

D *Amiaan Vieira* een *Jesuijt* sijn dapperheyt 108
Dominicus Corre loopt over, trekt met een Leger na *Gale*, en werd verslagen 61
Donna Catharina tot Keyzerinne verkoren; werd van *Manaar* gehaald, hare weygering 9. Zy werd gekroond 10. Hare Prophetische voorzegginge 13. Werd gevangen, trouwt met *Don Jan* 14. We'd krank, hare laatste handelingen zeer aanmerkelijk 35, 36.
Don Jan werd Keyzer van *Ceylon*, trekt tegen *Raja Singa* te Velde 60. Slaat zijn Leger 7. Trekt op tegen de *Portugezen*, slaat haar een en andermaal, krijgt de nederlaagh, verliest *Walane*, en werd vlugtigh 9. Komt als een Bedelaar in *Kandy*, verdraagt met *Janiere* 11. Slaat de *Portugezen*, neemt *Donna Catharina* gevangen, bemachtigt het geheele Rijk, trouwt met *Donna Catharina* 14. Slaat *Jeronimo d'Oviedo* 13. Doet *Sebald de Weert* ombrengen 20. Werd ziek en sterft; zijne kinderen, gedaante en eygenschapen 21
Don Philippo werd Koning van *Ceylon* 5. Door *Don Joan* omgebracht.
Dood en prachtige uytvaart van den Erf-prince 30, 31, 32

E.

E *Manuël Dias* verraad de *Portugezen* 17

F.

F *Rancois Caron* windt *Negumbo* 14
Franciscus Xavier trekt na *Indiën*, zijnen yver in het bekeeren der *Heydenen* op *Manaar* 151. Nodige opmerking en leere voor de *Nederlandsche* Predikanten *Ibid.* enz.

G.

G *Ael Heneraad* van *Bosch-kouwer* geslagen, ten Hove ontboden werd vast gehouden, te recht gesteld, met 26 Edelluyden ter dood veroordeeld, haar verschrikkelijk eynde 40, 41
Gale zoekt *Punte gale*
Gerard Hulft Directeur Generaal belegerd en ver-

wind *Caleture* 60, 61. Belegerd *Columbo* 67. Ontfangt een Brief van den Keyzer 69. Geestordre om te Water en te Lande te stormen 70, 71. Storm werd uytgesteld en hervat met ongelukkig succes, des Veld-heers ongemeene dapperheyt 72. Schrijft ernstigh aan den Keyzer 78. Geest ordre aan de Zee-macht 82. Ontfangt Brieven van den Keyzer 83, 84, 86, 100. Trekt op na den Keyzer 101 Eerbewijzing hem aangedaan, wert ingehaald 104. Zijne verhandeling by den Keyzer 105, 106, enz. Keert weder in het Leger, bezichtigt de werken 107. Wert gequetst en sterft 108. Beschrijvingh van zijn Perzoon en hoedanigheden, begravenis en af-beeldingh *Ibid.*

H.

H *Hollanders* ontfangen groote eerbewijzinge, trouw, en voorzorge van den Keyser 49. Slaan de *Portugefche* Vloot voor *Goa* 50. enz. Veroveren *Puntegale* 59. *Caleture* 63. Geslagen in den storm op *Columbo* 72. Verliezen *Angretoite* 144. Slagh op *Tiboene* 145. Bekomen nieuw toevoer op *Ceylon* 146. Trekken over de Riviere *Alicoon*, slaan de *Portugezen* *Ibid.* Veroveren twee Fregatten *Ibid.* Haar ongemeene dapperheyt op *Manaar* 149. Trekken over de Reviere na *Jaffanapatnam* en slaan de *Portugezen* 154. Slaan hun Vloot op de *Bhare* van *Goa* 157

I.

I *Jaffanapatnam* door de *Hollanders* belegerd, het Kasteel ingenomen 155. Vervolg der belegeringh, het *Fort Kays* opge-eyscht 156. Wordt uyt gebrek van water over-gegeven 157. De Stad gaat over met verdrag, vertrek der *Portugezen* enz. 158. Groote stank en vyeligheyt in het Kasteel 159. *Portugezen* in *Nederlantschen* dienst overgegaan trachten hun te verraden, 't welk ondekt wert, de Verraders gevangen en gestraft *Ibid.* *Jaffanapatnam* hoe langh van de *Portugezen* bezeten en wanneer gewonnen 160. Slagh van *Philippo d'Olivero* tegen *Rajas* volk, wonderlyke put *Ibid.* Breete en lengte van *Jaffanapatnam*, Provincien daar onder gelegen 161. Kerken in dezelve *Ibid.* enz. 171. Groot getal van Christenen op *Jaffanapatnam* 173. Noodige onderrichtingh tot voortplanting van het Christendom 174. enz. Hoedanigheyt der Inwoonders van *Jaffanapatnam* 176. Zoekt voorts *Bellales*. Verscheide Geslachten op *Jaffanapatnam* 184. Onkuyscheyt haar eerste zonde 185. Wichelery, duyvel-konsten 186. Verfoeylikheyt en wederleggingh van deze *Ibid.* Rechtgeleerden op *Jaffanapatnam*, Medecijn-meesters 187. Chirurghjns, Wevers, Schilders, enz. 188
Janiere Wandaar werpt zich tot Konink op, spand aan met de *Portugezen*, vergaderd een geweldigh Heyr 8. Werdt tot tweemaal geslagen, krijgt de overhand 9. Verzoekt *Donna Catharina* ten Huwelijk, werdt afgeslagen en smadig bejegend, biest *Don Jan* het Rijk aan 11. Wert door de *Portugezen* verraderlijk omgebracht 12
Jan Tijssen in bezending na *Kandy* 47
Jeronimo d'Oviedo *Portugeesch* Generaal door de *Cingalezen* geslagen 15
Ilha deserta onbewoondt Eyland zijne gelegentheyt 171
Ilha das vacas zoekt *Nundindiva*
Joan de Roza loopt over 109
Joan van der Laan Majoor, slaat de *Portugezen* op *Paneture* 65. Op *Montual* 66. Zijne dapperheyt in den ongelukkigen storm op *Columbo* 72. Zijne manhaftigheyt in het Beleg van *Manaar* 148
Joris van Spilbergen komt op *Ceylon* 18
Ijbrand Godsken in Gezantschap na den Keyzer 92. Koomt weder in het Leger, verhaal van zijne verrich-

Register van C E Y L O N.

richtingh 95. 96. Reyft andermaal na den Keyzer 115
Iurgen Blomme vlucht uyt *Kandy* 139

K.

Koningh van *Pauua* valt af 33. Komt ten Hove, werdt ter doot veroordeelt, en onthalt.

L.

Lopez de Britto omringt *Columbo* met muuren 129. Neemt de *Moorsche* Stad in, verhindert de plunderingh, bindt vrouwen en kinderen aan de deuren 129. Steekt den brand in de daken 130. Werd belegerd, krijgt ontzet, doet een gelukkige uytval *Ibid.*

M.

Maduijn Koningh van *Cota* aanmerkelijke geschiedenissen 131
Manaar zijne gelegenthey 147, 150. Werd belegerd en veroverd door de *Hollanders* 148, 149. Werd versterkt 150. Oorsprongh van zijn Naam, hoe veel Kerken daar onder leggen, paarel-visschery, spraak der Inwoonders, Martelaren om de Christelijke Gods-dienst 150. Wanneer en door wie aldaar eerst geplant 151. Overvloed van Vis op *Manaar* 152. groot getal van Christenen 173
Manoël Mascarenhas komen door zijn volk uyt *Columbo* gezet 144
Manoël Saraiva ongetrouw *Portugeesch* 107
Marcellus de Boskouwer op *Ceylon* 23. Komt in *Kandy* *Ibid.* Sluyt een Contract met den Keyzer 26. Houd aan om te vertrekken, werd afgeslagen, en met groote Ampten voorzien 28. Rust een Vloot uyt 35. Slaat *Gael Heneraad* 40. Trekt in Commissie na *Holland*, krijgt onlust met de Bewinthebbers, contracteert met *Dekemarken*, trekt na *Ceylon*, en sterft op de Reyze 44. Zijne Middelen geconfisqueerd 44
Marten Scholtes bespringht het Bolwerk *S. Ioan* 121

N.

Nallouas volk op *Iaffanapatnam*, slaven 185
Negumbo Fortresse op *Ceylon* zijne gelegenthey, werd ingenomen door *Philip Lucasz.* 141. Door de *Portugezen* herwonnen 143. Andermaal door de *Hollanders* veroverd *Ibid.*
Noronja gaate zeyl na *Ceylon* 131. Bekomt grooten buyt in *Columbo* 132
Nundindiva een Eyland, zijne gelegenthey, zeer rijk van Koe-beesten, Bokken, enz. 172. Wonderlijke Putten van den donder 185

O.

Ourature een Eyland zijne gelegenthey, is zware Water-vloeden onderworpen 171

P.

Parruas een Geslacht op *Iaffanapatnam* Peerl-duykers 185
Patchiarapalle Provincie van *Iaffanapatnam* 170
 Kerken daar onder gelegen *Ibid.*
Pedro Lopes, *Portugeesch* Overste met *Ianiere* tegen *Don Jan*, slaat zijn Leger 9. Stelt geld op zijn hoofd 10
Pico d'Adam hogen Bedevaarts-berg op *Ceylon* 191
Philips Lucasz. Directeur Generaal, wint *Negumbo* 141
Philippo Mascarenhas voor *Negumbo* afgeslagen 143
Pieter Both op *Ceylon* 23
Pongardiva een Eyland, zijne gelegenthey, zeer lange Mannen in het zelve 172
Portugezen ontdekken *Ceylon* 2. Bemagtigen *Kan-*

dy 5. Haar gruwelijke moedwil 11. Brengen *Ianiere* om't leven 12. Verlaten *Kandy*, werden van de *Cingalezen* geslagen 14. Jammerlijk vermoord 17. Beroven en vermoorden de *Hollanders* op *Cotiarum* 28. Nemen het Prinfdom van *Mingone* 30. Slaan den Keyzer, werpen een Verdragh voor, zonder gevolg 42. Trekken met een geweldigh Heyr na *Kandy*, werden geslagen 43. Verdelgen 500. *Kandanezen* *Ibid.*
 Bouwen een Sterkte op *Trinquenemale* * 2. 2.

Prince van *Mingone* zoekt *Marcellus Boskouwer*.
Prince van *Oune* door *Cenunieraat* omgebracht 22
Punte Gale stormenderhand ingenomen 59. Zijne gelegenthey 61
Pyramide van *Portugeesche* hoofden.

R.

Raja Singa *Adasijn* belegerd *Columbo*, werd afgeslagen, verjaagt den Keyzer *Makadascijn*, fol. 3. Doet *Vinne Ladarma* verradelijk ombrengen 4. Veroverd *Kandy* 5. Werd door *Don Iam* geslagen, sterft wanhopigh 7. Zijn wreedheyt.
Raja Singa Adasijn, Zijn Brieven aan den Gouverneur *Karel Reyniersz* 45. Bied den Heer *Hulst* zijn dienst aan tot het beleg van *Columbo* 67
 Zend Brieven en Gezanten in het Leger 83, 84, 86, 87. Klaagt over de *Hollanders* 96. Doet des Veldheer *Hulsts* dood beklagen 108. Ontrekt de *Hollanders* alle toevoer 133. Zendt een misnoegenden Brief *Ibid.* Wil met den *Portugeesch* aanipannen 135. Zijne stroperyen 136. Ontfanght Beklagh-Brieven van de *Hollanders* 137. Zijn antwoord 138. Spand heymelijk met de *Portugezen* aan, zijne Elephanten aangeslagen 143
 Verklaart zich tegen den *Portugeesch* 144. Doet op de zelve een aanval *Ibid.* Zijne Voor-troepen van *Caspar Figeiro* geslagen 146. Mocilijkheyt tusschen hem en de *Hollanders*. ! 189
Rijklof van Goens slaat de *Portugeesche* Vloot 145. Veroverd *Manaar* 147. enz.

S.

Sebaldt de Weert komt op *Ceylon* 18. Krijght geschil met den Keyzer, zijne onvoorzichtigheyt 19. Werd met zijne Medegezellen omgebracht 20
Simon Corre vlucht na *Columbo*.
Simon Lopez Overloper gestraft 132
Slagh voor *Goa* 50, enz. Op *Paneture*, op *Montual* 65. voor *Iaffanapatnam* 154. Voor *Goa* 157
Staten Generaal doen bezendingh na *Ceylon* 23

T.

Tenmarache Provincie van *Iaffanapatnam* 167. Kerken daar onder gelegen *Ibid.* enz.
Trinquenemale zijn gelegenthey, door d'Heer *Antonio Kaan* veroverd 188. Het Fort opgemaakt 189

V.

Vinne La Darma tegen *Raja Singa* te Velde, werd verraderlijk omgebracht 4

W.

Waddemarache Provincie van *Iaffanapatnam* 168
Wannias Landen by *Manaar* hare gelegenthey 152 enz. Groot getal van Christenen 173
Wemmer van Berckem op *Ceylon* 23
Willem Jacobsz. Koster op *Ceylon* 54. Neemt *Punte Gale* stormender-hand in 59. Werd schandlijk vermoort 142

Z.

Zoares *Portugeesch* Overste begint den bouw van *Columbo* 168

Register van de Afgoderye der Oost-Indische HEYDENEN.

A.

Ardires Mindergoden vinden den *Amortam* of *Ambrosia*, hun strijd met *Vistnum* 48, 49
Afgoderye, zijn oorsprongh 2. Waar in die bestaat 4. Des zelfs gruwlikheyt. *Rabbi Moyses Maimonides* beschrijvingh der Afgoden-dienaars 5. Afgoderye der *Malabaren* en *Benjanen* zeer na de zelfde 44
Amortam het *Ambrosia* der *Indianen*, werd door de *Ardires* gevonden.
Anbema ontfanght door een wind en baard *Hanuman* 26
Annam een Vogel waar op *Bramma* rijdt 133
Annatam een vermaarde slangh met 5 hoofden, diend *Vistnum* tot een oorkussen 41
Apen hun groote daden op *Ceylon* 78, 79, enz.
Apen, *Malabaarsche* koeken 27, 39
Aristoteles zijn gevoelen van het wezen Gods 4
Arnobius zijne Heerlijke beschrijvingh van God 4
Affche van koedrek een groot heyligdom by de *Heydenen* 169, 171 enz.

B.

Baal *Phegor* dezelfde met den *Priapus* 9
Bategu een Slangh die de geheele werelt omringhd 10. Tot een touw gebruykt 48
Bisnou een secte der *Bramines* 6
Bramines haar verscheydene zecten 6, 137 enz.
 Wonderlijk gevoelen van de werelt en hare scheppinge *Ibid.* Hun dolingh wederlegt 7. Hun onthouding van Vrouwen, en strengleven 14, 15
 Zijn vyanden van starken drank 22. Haar gulzigheeden in geoorlofde dingen *Ibid.* Ceremonien omtrent haar Huwlijken 183
Bramma een Afgod zijn gedaante 12. Strijd met *Ixora*, en nederlaagh, zijn hoofd afgeslagen, kind met 500 hoofden, en 1000 armen uyt zijn bloed, *Ixora*, moet met zijn bekkeneel bedelen 17. Zijn Huyf vrouwen op het Feest van *Jexaprajawa* 38. Zijn oorsprongh, afbeelding, en werken 131 tot 134
Brigafiri heylige Vrouw in *Calaya* 16
Bruyn Afgod der *Goegijs* 6

C.

Calaya vermakelijke woonplaatze van *Ixora* 15, 16
Camdoga koe van overvloed, zegend den *Bramine Siam Dichemy* 69. Werd geroofd door *Raja Sestraarsum* 70. Bepot van *Droepeti* 112
Canarijns haar Bruyden den *Priapus* opgeofferd 9
Cenrawach een zecte der *Bramines* 6
Ceuxi Quenavady zoon van *Paramescery* onthoofd door *Ixora* 25
Chakra geweer van *Ixora* 17, 25
Chatty of *Paramescery* een van *Ixoras* Vrouwen 11
Cipren Quenavedy zoekt *Quenavady*

D.

Darida een Reus zijn uytnemende sterkte, daagt *Ixora* ten strijde 28. En verwind hem 29
 Werd door *Patragaly* onthoofd 30
Derfiendens wind met teerlingen het Rijk van *Sussuster* 113. Beroofd den Koningh *Weeraart*, zijn Heyr geslagen 117. Weygerd *Sussuster* het Rijk weder te geven 120. Werd vernield 121
Devagal wet der Minder-goden door een Reus gestolen 44
Devaindra Koningh der Hemelsche Geesten, bevreedight *Ixora*, *Vistnum* en *Bramma* 18. Heeft vier Vrouwen die onvruchtbaar zijn 37
Droepeti een Koninghs Dochter hare af-komst 112

Zy geneest den vinger van *Kisna* 113. Werd verspeeld *Ibid.* Werd van de Zon gespijst, gaat met haar Broeders in ballingschap 114. Werd van vijf Broeders beslapen 121
Duyvelen hun toestand, kennisse, macht, en onmacht, onderscheyden ordeningen 149 tot 158

E.

Eden en bezweeringen der Heydenen 185
 Eeuwen der Heydenen 46, 47
Egadexi Vastendagh der Heydene 179
Egafourubum een Afgod 24
Elephanten waarom gezeght geen testiculen te hebben 22
Engelen hare scheppinge, weezen, werkingen, ordeningen, macht enz. 143 tot 149
Eswara de zelfde met *Ixora* 8

F.

Feasten der Heydenen ter gedachtenisse van *Quenavadi* 24. Van *Jexaprajawa* 38. Der *Jonden* 175, 176. Der *Malabaren* en *Gentiven* 177, 178

G.

God. Algemeene kennisse Gods, uyt de nature, is by alle Volkeren gekend 1. Behoeft eygentlijk geen naam, beschrijving van het wezen Gods uyt *Arnobius* 4, uyt *Zeno* 5. In hem noch zexe noch voort-teelingh 12, 37. Treffelijke bewijzingh van deze stellingh 13. Zijne rechtveerdigheyt in het straffen 19, 37. Hoe hy gezeght werd te slapen en te waken 42, 43. Byzondere opmerkingen noopende de Drie-eenigheyt 43, 44
Godsdienst magh niet eygenwilligh, maar uyt Gods woord geschieden 15
Goegijs een zecte der *Bramines* 6
Gojatri Huyf vrouw van *Bramma* haar verschijningh op *Jexaprajawas* Feest 38
Grienga Goddinne des vuurs een van *Ixoras* Vrouwen 11

H.

Hanuman den Aap zoon van *Paramescery* zijn geboorte, groote macht, wonderdaden, werd van deh dooden opgewekt, zijn hooge achtingh by de *Indianen* 26. Hy trekt op om *Sytha* te zoeken 78. Vlieght na *Ceylon* 79. Vind *Zytha*, laat den ringh van *Ram* in haar schoot vallen, zijn aanspraak, enz. 80. Slaet met duyzenden van *Rawans* volk 81. Zijn verdere daden, hy verbrand *Ceylon* 82. Brenght bescheyd van zijn verichtingh, trekt met een groot leger *Apen* op *Ibid.* Loon voor zijn dappere daden 87
Heydenen hebben kennisse Gods, bespotten der Goden veelheyt 2. Veele kenden maar een eenigh God, gaven de goddelijke eygensschappen velerley namen 3. Hunne beschrijvinge van Gods wezen 4. Hun dolinge wegens *Ixora* wederlegt 18, 19
 Van *Paramescerij's* kinderen 26. Van *Patragaly* 31, 36. Hunne verdichtzelen tot nuttige leeringh te gebruyken 40, 47, 53, 59, 60. Hunne mildadigheyt en eerbiedigheyt tot haar *Pagoden* 166

I.

Jexaprajawa Koningh der *Peringales*, Vader van *Paramescery*, *Saroffodi*, *Gojatri*, en *Siripagode*, recht een Feest aan 38. Zijn hoofd door *Virapattren* afgeslagen, en door *Ixora* een Bokkenhoofd op gezet 40
Jexucadbul zoekt de Zuyker-zee.
Irixapatan een Osse daar op *Ixora* rijdt 11
Ixora den Afgod zijn gestalte, grootheyt, lenghte 16 han-

Register van de Afgoderye der Oost-Indische Heydenen.

handen en zaken daar in gevat 10. Klederen, Huysvrouwen, paard, enz. 11. Is half man en half vrouw 12, 14. In schandelijde gedaante ge-eert in de *Pagoden* 13. Vreemde ontmoetingh met *Momswara* *Ibid.* Zijn woonplaatze 15. Strijd tusschen hem, *Bramma*, en *Vistnum* 16. Waar in hy verwinnaar blijft, en *Bramma* 't hoofd af-slaat, moet gaan bedelen, wonderlijk oogh in zijn voorhoofd 17. Is in nood door de vrouwen der *Mumis*, werd gered door *Vistnum*, een kind uyt zijn bloedgebooren, strijd daar over, by-geleegt door *Devaindra* 18. Zijn kinderen hun geboorte 19, 20, enz. Werd dronken vanden *Sury* 21 Slaat *Ceuxi* 't hoofd af 25. Iseem konstigh Dan-zer *Ibid.* Zijn strijd met *Darida* 29. Werd door *Vistnum* en *Patragali* geholpen 29, 30. Wreekt de smaet van *Paramefciery* 40
Ixoretta een goddelijkheyt by de Heydenen, zijne werkingh, veranderingh, enz. 7

K.

K *Allenkijn* een Vliegend Paard waar in *Vistnum* veranderd 128. Leerzame uytleggingen hier over 129, 130
Kallmaeg, of *Kalega* een wonderlijke Slangh door *Kisna* overwonnen 97
Kisna zijn geboorte, opvoedingh, wonderlijke verlossingh 88. *Ragia Kans* zoekt hem te dooden 90 Twaelfderhande aanslagen daar toe in het werk gesteld *Ibid.* enz. tot 103. Hy maakt een Peerelboom, werd Koningh der Herders, doet verscheyde wonderwerken 99. Trekt op na *Mottera*, zijn ontmoetingen op den wegh, komt binnen de Stad, slaat de Hovelingen van *Ragia Kans* 101. Dood hem zelf, steld zijn Vader in zijn stede, be-geeft zich ter School 103. Nieuwe lagen tegen hem aangesteld, daar hy zich door red 104. Ver-volgh van zijn wonderdaden 106. Een Koninghs Dochter op hem verliefd 107. Verlost een Eli-phant van den *Crocodil* 109. Verlost 16000 Ko-ningshlijke Maagden 111. Geneest de Lazarye *Ibid* Werd uyt den nood gered door *Droepeti* 112. Hy door-reyft de wereld 122. Zijn ontmoetin-gen 123. enz. Hy verdelgd 5600000000 Her-ders 125. Maakt een eynde van zijn verschijning, en vaart met zijn geloovigen ten Hemel 126

L.

L *Ekeman* Broeder van *Ram*, zijn schoonheyt 74. Zijn ontmoetingh met *Souppenekhia*, die hy neus en ooren af-snijdt 75
Leximi, *Laatzemy* Huysvrouw van *Vistnum* 42. Hoe hy haar bekomen heeft 48

M.

M *Aan* gevloekt door *Quenavady* 28
Mahameru een vermaarden Bergh 15. Zeldzaam in Zee geworpen.
Mat een Visch waar in *Vistnum* veranderde, zijn Autaar 45. Melk-zee 47. Vergaderingh der Goden in de zelve 48
Masaupasa Vastendagh der Heydenen 183
Mavalu grooten overvloed t'zijnen tijde 60. *Vistnum* ontroofd hem de wereld 62. Werd Deurwach-ter van het Paradijs 64
Momswara een Heyligh zijn vreemde ontmoetingh met *Ixora* 13
Mumis of *Rixis* Heyligen in *Calaja* 16. Hun ge-stalte *Ibid.* En Gods-dienst 7. Haar Vrouwen willen *Ixora* dooden 18. De *Mumis* door *Vist-num* bedrogen *Ibid.*

O.

O *Ntmanden* onder velerhande Volkeren 14

P.

P *Agoden* en Tempelen der Heydenen, haar ge-stalte, gebouw, pracht, inkomsten en geschen-ken 164 tot 166
Pan hoe afgebeeld 10
Paradijs van *Ixora*, zoekt *Calaya*.
Paramefciery of *Chatty* een van *Ixoras* Vrouwen 11. Geeft haar lichaam aan *Ixora* over 12. Veran-derd in een Elephant, baart *Quenavady* 20. Twist met haar man 21. Een kind uyt haar zweet en vuyligheyt 24. Door *Ixora* omgebracht 25. Ver-anderd in een Aap, baard den vermaarden *Siri Hanuman*, haar konstigh dansen 25. Baard *Superbennia* 27. Haar vreemd optoyzel, smaet en wraakgierigheyt op haar Vaders Feeft 38, 39
Patragaly Dochter van *Ixora*, haar wonderlijke ge-boorte, gestalte, kledingh, en macht, strijdt met *Darida* 29. Die zy overwint 30. Verwekt de Kinder-pokjens *Ibid.* Dienft en Pagoden r'harer eere aangesteld 32, 33. Haar rijke Pago-de *Amadiri* door den Koningh van *Cochin* beroofd, haar strijd met de Apen-vangers *Ibid.* Komt te *Coilangh*, haar handeligh aldaar 34. Haar Man, en zijn Ouders ter Zee beroofd *Ibid.* Zoekt hem, haar negenderley ontmoetingh op den wegh 35, 36. Wekt haar Man uyt den dood, blijft geduurigh Maaght, wreekt zich over haar Vyanden 36. Haar zeldzame verschijningh op haar Vaders Feeft 38. Ongeneughte en wraak-gierigheyt 39
Parraey zoekt *Paramefciery*.
Pokjes der kinderen veroorzaakt door *Patragaly* 30. Valscheyt van dit gevoelen, en ware oorsprongh der pokjens 31
Prasseram gebooren door *Reneka* 67. Dood en ver-wekt zijn Moeder *Ibid.* Werd na *Raja Inder* ge-zonden 69. Dood *Raja Sestpraarsum* en alle de *Ketterijs* 70. Zijn Booghschietery met *Ram*.
Priapus vuylen Afgod der Grieken, hoe ge-eerd 8. Bruyden der Canarijns hem opgeofferd 9
Pongalacha dagh van *Bramines* onthoofdingh 10
Pudas, *Pes*, *Pexaios*, Gezelschap van *Ixora* 11
Hunne verschijningh 12
Pumidivi Huysvrouw van *Vistnum* 42

Q.

Q *Uenavady* Zoon van *Ixora*, zijn zeldzame ge-boorte, en vreeselijke af-beeldingh 20, 21. Werd van zijn Vader gelubt, dienst hem aange-daen, zijn strijd met *Superbennia* 22. Zijn cy-genschappen, woond in de Zuyker-zee, verma-kelijckheyt dier Plaatze, *Quenavady* altijd onver-zadelijk 23. Zeldzame voorvallen hem gebeurt 27 Vloekt de Maan 28. Verzuymt zijn Vaders last 39
Quendra Heyligen in *Calaya* 16
Quivelinga, vreemde uytbeeldingh van een God-heyt 7. Zijn gestalte.
Quiven een Afgod.
Quiverasfri Vastentijd 180

R.

R *Aja d'Asserat* zijn kinderen 73
Raja Inder Koningh der zalige zielen, onder-wijft *Prasseram*, zend de Koe *Camdoga* na een *Bramine*.
Raja Sestpraarsum zijn groote macht en heerlijkheyt 67 bezoekt *Ziamdichemy*, werd wonderlijk onthaald 69 zijne ondankbaarheyt, roofd de Koe *Camdoga* 70 Vermoord *Siamdichemy*, werd door *Prasseram* om-gebracht 70
Ram gebooren door *Reneka* 71, 73. Zijn Altaar 77 Wind zijn Bruyd *Sytha* 73. Trekt met haar na de *Ganges* 74. Slaat 10000 Ruyters 75. Zoekt zijn ontroofde Huysvrouw 78. Verwind den grooten

Register van de Afgoderye der Oost-Indische Heydenen.

grooten Aap *Bally* 79. Trekt op en strijd tegen *Rawan* 83. Slaat zijn Heyr, en dood hem, zijne Zoonen en Broeder 86. Bekomt zijn Huyf-vrouw *Sytha* weder 87
Rawan machtigh Koningh van *Ceylon* 72. Doet sich als een God aanbidden 73. Veranderd sich in een Hert 76. Werd geschooten, zijn ziel verhuyst in een Fakier, zijn loosheyd en bedrogh, schaakt *Sytha* en voerdze op *Ceylon* 76. Strijd tegen *Ram* 82. Werd van de zijne verlaten, zijn Zoon gedood 84. Gelijk zijn Broeder 86. Zijn laatste Offerhande, en dood *Ibid.*
Raxada zoekt Reuzen.
Reneca een Bramani baard *Prasseram* 76. Haar ontmoetingh met *Raja Seftraarsum* *Ibid.* Verachtingh en mismoedigheyd, werd gedood en opgewekt door *Prasseram* 68. Verbrand haar zelve met haar dooden Man 70. Haar ziele keerd weder in *Couzila*, zy baard *Ram* 71
Renniacxen steeld de aarde, en roldze in een 52. Werd van *Vilnum* omgebracht.
Rixis zoekt *Munis*.
Rockemy een Koninghs Dochter verliefte op *Kisna*, werd van hem vervoerd 107

S.

S *Amorijn* van *Calechut* zijn belachelijke wijze van reynigingh 172
Sankasor, *Sereniaxen* een Reus, steelt den *Devagal*, werd gedood door *Viftnum* 44
Saroffodi Huyf-vrouw van *Bramma* ter Feeft by haar Vader 38
Souppenekbia verliefde op *Lekeman* 74. Werd van hem neusen ooren afgesneden 75
Siamdichemy den Bramine, zijn heyligheyd 67 enz.
Spijst zijn Zwager *Raja Seftraarsum* 69. Werd van hem vermoord 70. Zijn ziel verhuyst in *Raja d'Asferat* 71. *Sytha* Dochter van *Ragis Sannek*, werd de Bruyd van *Ram* 73. Bedroogen en geschaakt door *Rawan* 76. Op *Ceylon* gebracht, en onder een boom verborgen 78
Signage een duyzendhoofdige Slangh, waar op de wereld rust 53
Siry Hanuman zoekt *Hanuman*.
Siri Pagode Huyf-vrouw van *Viftnum*, verschijnt op haar Vaders Feeft 38
Slangen hunne hooge achtingh by de Heydenen 41
Sorga Pagode bedrieghd den Reuze *Darida* 30
Sterren tot Goden gemaakt 49. Hunne Hemelen en verscheydene plaatsen 140, 141 enz.
Zuyker-zee, woonplaatze van *Quenavady*, zijne vermakelijckheyd 23. Woonplaatze van *Viftnum* 41
Superbennia zoon van *Ixora*, zijn strijd met *Quenavady* 22. Zijn geboorte, gedaante, en opvoedingh 27. Verzuymt zijn Vaders last 39
Sury Kokos-drink zijn oorsprongh 21
Suffuster verliefte met speelen zijn Koninghrijk, en

Suster *Droepeti* 113. Werd Ballingh en geeft zich ten Hove 114. Zijne en zijn Broeders dappere daden 116 enz. Vertrekt, slaat *Derfienden*, en bekomt zijn Rijk weder 119, enz.

T.

T *Amara Pua* een silvere Roos in *Calaya* 16
Tarasri heylige Vrouw in *Calaya* *Ibid.*
Tirimimpi zeete der *Bramines*, haar onthoudingh van Vrouwen 14
Tirmadira Vasten-dagh 182

V.

V *Areu* een Kind uyt het bloed van *Ixora* 18
Vasten der Heydenen, des zelfs oorsprongh en ydelheyd 179, 180, enz.
Viftnum God der vindingen 10. Zijn strijd en nederlaagh met *Ixora* 16. Helpt hem, en bedriegt de *Mumis* 18. Verschalkt *Superbennia* en *Quenavady* 39. Zijn af-komst, woonplaatze, Hoofd-kusten 41. Tekens op zijn borst, zijn Vrouwen en hun gedaante 42. Veranderd in den Vifch *Mat* 44. Dood den Reus *Sankasor* *Ibid.* Wederleggingh van deze ongerijmtheden 47. *Viftnum* in een Schild-padde *Ibid.* Haald den Bergh *Mahameru* uyt de Zee, vind zijn Vrouw *Leximi* 48. Slaet de *Ardires* *Ibid.* *Benjanen* en *Gentiven* gevoelen van deze veranderingh 50. *Viftnum* in een Varken 53. *Viftnum* in een half Mensch en half Leeuw 57. Zijn Autaar *Ibid.* In een *Bramine* 60. Zijn Autaar 61. Ontroofd *Mavaly* de wereld 62. *Viftnum* in *Prasseram* 66. Zijn Autaar *Ibid.* In *Ram* 71, 72. Zijn Autaar 77. In *Kisna* 88. In *Bodke* 126. Zijn Autaar *Ibid.* In *Kallenkijn* 128

W.

W *Abanam* Paard van *Bramma* 133
Waras een Varken, waar in *Viftnum* veranderd; zijn Autaar 52
Wassbinge der Heydenen, en Ceremonien daar omtrent gepleeght 168, enz.
Weeraart Koningh van *Messedeas*, ontfanght *Suffuster*, en zijn Broeders in dienst 115. Werd van *Derfienden* beroofd, en door de Broeders verlost 117
Wereld uyt een Ey voortgebracht 7. Van zijne scheppinge, na het gevoelen der Oude en Nieuwe Heydenen 134, enz.
Wet der mindere Goden (*Devagal*) door een Reuze gestoolen 44

Z.

Z *Eno* zijn gevoelen van de Godheyd 5
Ziele hare scheppinge, staat, waardigheyd en verhuizinge 158 tot 164.

B L A D - W Y Z E R

Voor de

B O E K - B I N D E R S,

Om de losse Figuren na te stellen en in te voegen.

In de Kust van Malabaar en Choromandel.

D E af-beeldingh van den Autheur	Fol.	1
Kaarte van de Kust van Malabar	Ibid.	1
Amadabat		2
Zuratte		13
Bombaja of Engels Fort		70
Goa		71
Cranganor		111
Couchin in Prospect		115
— In Plano		123
Coulang		143
Tutecorijn		150
Kaart van de Kust van Choromandel		154
Negnapatan		155
Paliacatta of Geldria		159
Masulipatan		161
Korte Malabaarsche Spraak-konst drie bladen		191

In het Eyland Ceylon.

G enerale Kaarte van Ceylon	I
't Fort Batecalo	55
De Stadt Gale	61

Verschijsninge van de Heer Hulft voor den Keyzer van Ceylon	106
Af-beeltzel van de Heer Hulft	108
Columbo	128
Negumbo	144
't Eylandt van Manaar	150
't Koninghrijk van Jafnapatnam	155
Jafnapatnam	157
Malliagam, Achiavelli, Mayletty en Budewil	162
Paneteripou, Manipoay, Ghangoane en Vanarpo-	
ne	164
Kopay, Poutony, Navacouly, en Chavagarze	167
Illondy, Matual, Ureputti, Catavelli en Paritu-	
re	168
Poelepolay, Mogommale, Tambamme en Muli-	
pato	171
Paarde-vanght op Jafnapatnam	172
Oliphanten-vanght op Ceylon	198
Belegeringh van Columbo	206

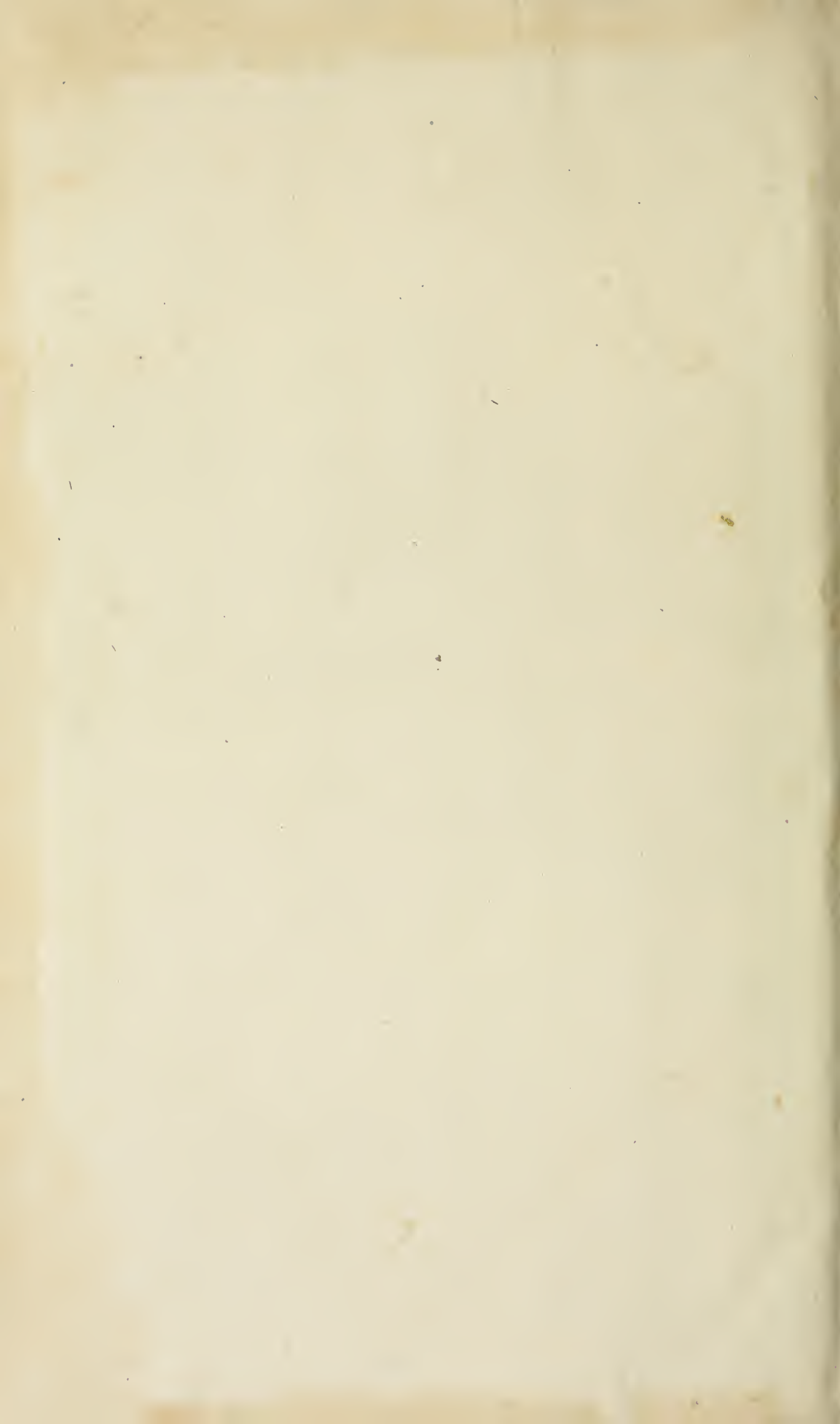
In de Afgoderye der Oost-Indische Heydenen.

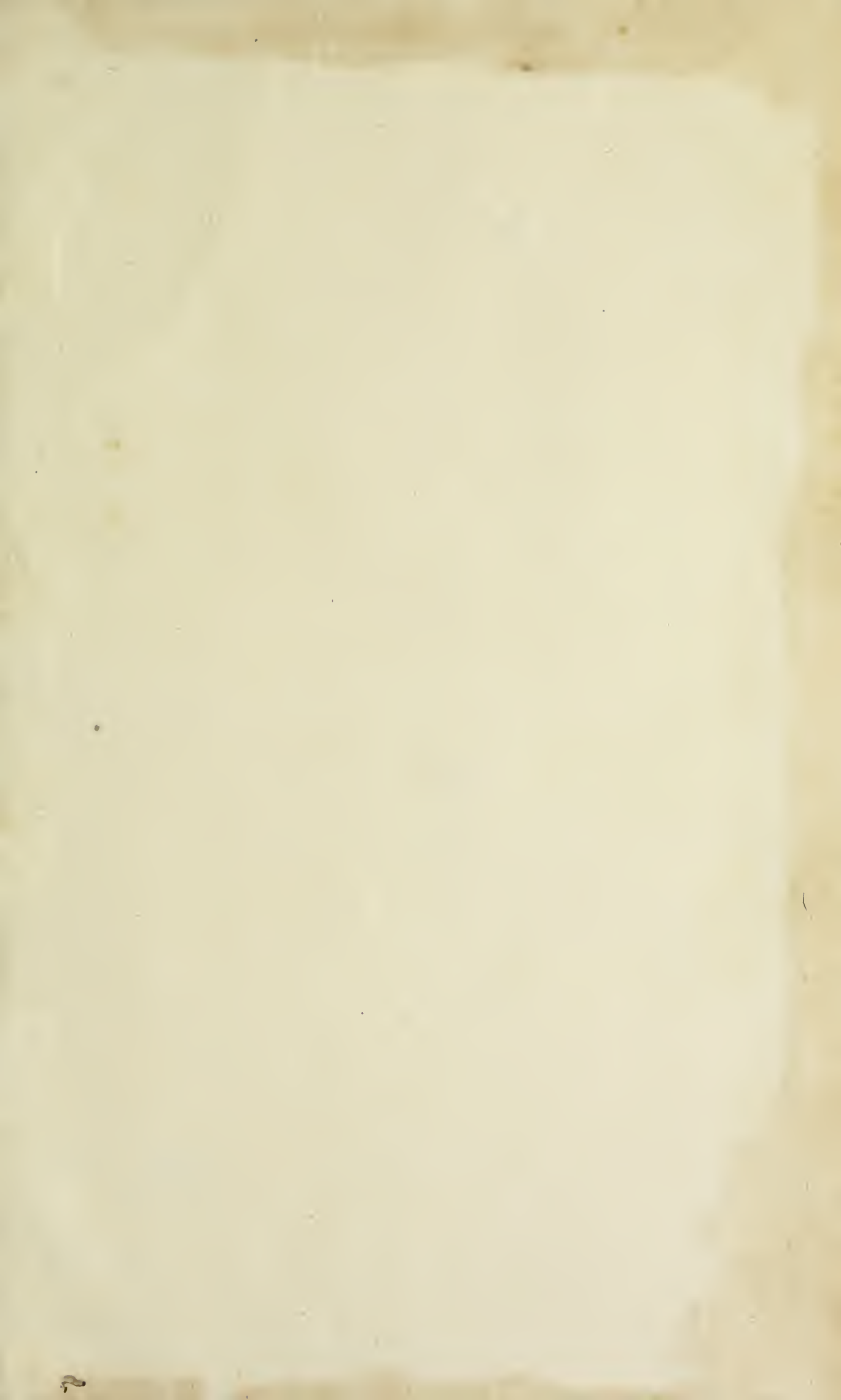
K Allenkijns Autaar, of het Vliegende Paart	129
--	-----

t'AMSTERDAM,

By DANIEL BAKKAMUDE, op't Rokkin, naast de drie groene
Papegayen, gedrukt.

SPECIAL

Folio

64B

22317

DS

411.1

82

1452

E.2

THE GETTY CENTER
Los Angeles

